ZORA DALMATINSKA

PERVA GODINA.

U ZADRU
U SLOVOTISKARNICI BRATJE BATTARA
1844.

GOSPODI PREBROJITELJIMA, IZDAVATELJI.

Za ispuniti naša obeçanja evo poklanjamo Gg. P. T. prebrojiteljima prošaste godine, zavitak i kazalo zadèrxaja pèrve godine **ZORE DALMATINSKE** razredjeno i napravljeno po gosp. *Stipanu Ivichevichu*, jednomu iz medju najzasluxenieh podpomoçnikah našega çasopisa.

Oçitujuchi im u isto doba našu harnost, uviravamo ih da u naprida sve to vecha pomnja postaviti che se, za svom našom moguçnosti podpomochi napridak našega lista i ugoditi kako bolje uzmoxe se poxudam sviuh knjixevnikah našega naroda. Ali triba da nam i Vi budete blagi vašega uztèrpljenstva, promišlujuchi na texke i mnoge zaprike koje se svedjer protivu poçetcima svima, a navlaštito izobraxenja knjixevnoga. - S' jednc strane neuztèrpljiva mladex kara nas da prem dugo koraçimo, s druge viçu starci: da ko lagano šeta zdravo došeta; i da se te mudre poslovice dèrximo. Jedni xude ovaj pravopis, jedni xude drugog; niki hoche nariçje i izgovor ovoga mista, niki onoga; niki ištu pisme, niki prostopis, ... koga poslušati, koga li sliditi? Onoga koi zaboravivši sebe istoga, svoju kuchu, svoje misto, svoje nariçje ima samo pred oçima inokupnu korist svega naroda našega i napridovanje njegovo uzpored najizobraxenieh narodah sadašnjega vrimena.

KAZALO PREDMETAH.

Povjest i Dogodjaji.

Pripovidke.

Slavjanski jezik.

Sloga.

Slovnica.

Starine i babuške.

Stvoropisje, Naravopisje.

Texanje, Pastirstvo, Ribanje, Lov, Brodarenje.

Xivotopis, Posmertnice.

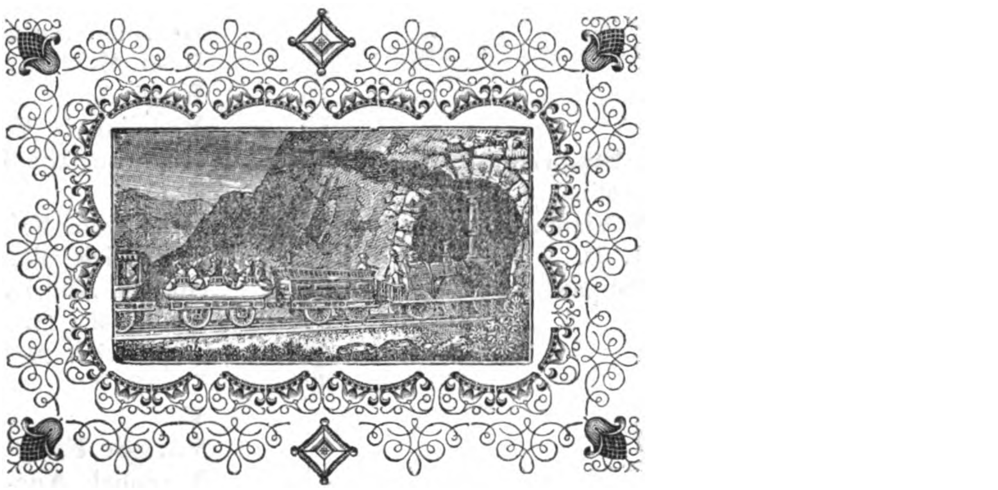
Zemljopisje.

Zora.

Zvizdoznanstvo.

Zagonetke.

Knjigovisti.

IMENA GG. PISATELJAH.

A. R.
A. T. P.
B. K.
Babukich Vjekoslav.
Berlich Andria Dorkvat.
Berlich I. Al.
B......
Boroevich Nestor.
Car Janko.
Churkovich V.
Ciganich Antun.
Cipiko Janko.
Cipiko Starac.
Danilo Janko.
Davorin Slavjan iz Stajera.
F. D.
F. K.
F. V.
F. Z.
G. K.
Galac D.r
Golubovich Strabrivoja.
Granich Jerolim.
Hranilovich Vladimir.
Ivçevich M. D.
Ivichevich Stipan.
I. T.
J. V.
J. O.
J. J. P.
J. A. K.
Jakaša Ivana.
Jedan Otoçan iz Kerke.
Jelcich V.
K....
K. X. Y.
Karara F.
Karlovski vlast. Borko.
Katich A. D.
Kaznaçich J. August.
Kombol Mate.
Kovaçevich F. M.
Kurtovich P. M.
Ljubich S. D.
M. H.
M. L.
Marghetich P. S.
Marinovich M. A.
Marinovich Marko.
Medakovich Milorad.
Milichevich Pop. M.
N....
Ostroxinski Og.
P. K.
P. M. K.
Paulinovich D. J.
Perinovich I.
Petranovich D.r Ante.
Pocich Orsat Vlast.
Preradovich Petar.
Prica Maksa.
Ramadan Antun.
Resti M.
Roçci A.
Rodoljub iz Verbnika.
Rukavina Ilia Ljubaçki.
S....
Sokolovich Fabian.
Starçevich Sime.
Stazich Andria.
Tommasèo N.
Topalovich Mato.
V. M.
V....
V... gat F.
Verdoljak Ane.
Verdoljak J.
Vexich Versich Jakov D.
Vidovich Ane.
Vozarovich Grigorije.
Vukmarich Ivo.
Vukotinovich Ljudvit.
W....
X....
Y....
Zafron I.
Zoriçich Ante.

Egregio Signore.

Col prossimo venturo Gennaro comincierà ad uscire in luce il Giornale in lingua illirico-dalmata, intitolato: **ZORA DALMATINSKA** di cui ci fu superiormente concessa la pubblicazione.

Di quanta utilità e lustro possa questo riescire per la Dalmazia non è chi non vegga, e noi al certo non mancheremo dal canto nostro e per quanto starà in nostro potere di dare allo stesso il maggiore interessamento. Ma per cogliere il nostro scopo, che quello è solo di agevolar fra di noi col mezzo della materna lingua la propagazione della coltura e dei lumi, fa di mestieri che tutti i buoni e gentili i quali amano di cuore il decoro e la prosperità nazionale, si prestino con efficacia a secondar nel suo nascere un tale patriotico imprendimento, ed esser ne vogliano mecenati e sorreggitori.

A quelli poi aver dobbiamo speciale ricorso, i quali con le dovizie dell'ingegno loro e con le svariate cognizioni di cui sono forniti, si trovano al caso di poter offrire materia pel nuovo Giornale, in qualunque genere fosse più loro a grado.

Egli è perciò, egregio Signore, che ci facciam premurosi di presentarle il relativo Programma, pregandola di voler essere del numero de' benevoli associati al Giornale medesimo, e di cooperare amorevolmente, in quanto o Ella stessa, o me-

je vech nastalo, xiva je zgoda da se posve s ostalim narodima isporedimo, da natrag ne uzmicemo, d

diante le sue relazioni il potesse, per la di lui maggior diffusione e favorevole accoglimento.

Se un tanto ci verrà fatto di conseguire, come speriamo, dalla di lei bontà, quale ne sentirem gratitudine, crediamo inutile il dirlo, ben sapendo noi bastare ad una gentil anima la dolce soddisfazione del bene operato a vantaggio dei simili, ad onor della patria.

Ciò non pertanto non mancheranno le pagine del nuovo Giornale di render pubblico tributo alla cortesia di que' tutti che al di lui felice avviamento si degneranno comunque contribuire, e di manifestar loro nel miglior modo con la nostra la nazionale riconoscenza.

Zara 6 Novembre 1843.

GLI OSSEQUIOSISSIMI EDITORI

Fratelli Battara

ZORA DALMATINSKA.

POZIV

SVIM LJUBITELJIMA KRASNOGA I SLADKOGA HERVATSKOGA JEZIKA, NARODNOGA NAUKA I NAPRIDKA.

Vlast koja ovom Derxavom upravlja, priliku nijednu ne propuſtajuchi koja bi nam mogla na pravu korist izichi, priporuçila je milostivo starijemu Sudu u Beçu naſu pisanu molbu, i dobila je dopuſtenje neka se i mi Dalmatinci na naçin ostaloga uçenoga svita, diçimo naſim narodnim knjixevnim Listom, te da njim na svako misto dobar nauk razredimo i tomaçimo.

Çista naſa sverha sad nije da se odma na visoko penjemo, i piſemo samo za mudre naſe ljude koji su knjigu izuçili; nego da radimo kako bi smo materinski jezik pokazali u pravoj svojoj odichi i çistochi, kako su nam ga starenici naſi ostavili, a da kite i rese brez razloga i brez potribe njemu ne priſijemo, ako hochemo da naravna njegova krasota siva, i da nas najlakſe moxe razumiti staro i mlado, malo i veliko. Eto ſto smo naumili, i ſto chemo osnivati na ovom Listu kano na tverdom temelju. Zato sladko smo i plemenito ime njemu nadili, ime **ZORA DALMATINSKA**, da bi razsvichala i zavirivala u sve ono blago koje se xivo kod nas nalazi, a poznato nije ſto skrovito lexi, da bi svi naſi pri njezinoj duhovnoj svitlosti, sve to bolje upuchivali i razvijali razum, kojim i je Stvoritelj izobila nadario. Velike sjajnosti u ovome poçetku ne tribujemo, jerbo bi nam se zabliſtilo; dosta da çisto oçima svatimo, i da se nasladjujemo i veselimo isto kao pravoj zori, çim na çistoj vedrini razbija i zabiljiva, otimlje zvizde koje obnoch priko neba kroje, odkriva i oxivljuje sve ſto je na zemlji tavna noch stisnula i priuzela. Lice pri toj rajskoj lipoti radostno izgleda i cvita, veseli se njojzi svaka xivina, svaka zvirka na svitu, i tica i gora, a kamoli neche çovik.

Ovi List na viſe che redovah biti razdiljen; na jedan primer, uzetiche: diloredna pouçenja, pristojne nauke za kuchom vladati, dicu gojiti, liçiti se ako se nebi likar namirio, çuvati i nastojati oko xivotine ili blaga; najbolje uprave k napridovanju tergovine, zanata svakoga, texaçke radnje; opisanja poglavitih mistah u naſoj derxavi, naſih obiçajih, i najznatnijih stvarih koje se kod nas nalaze; narodne dogodjaje od starine do naſega vrimena; xivot vridnih ljudih a navlastito naſega plemena, koji su çudo zasluxili i glasili se s izverstnoga junaſtva, poſtenja, mudrosti; pravila o naſem jeziku, a uz to tomaçenje knjixevnih riçih i drugih, koje ili se slabo u govoru çuju, ili nisu svuda poznate; ugodne razgovore, pisme svakojake a osobito narodne, smiſne pripovisti, govorancije, zagonetke.

Uzgred je ovo i u kratko spomenuto, ali je verlo zauzetno, i sastavljeno biche kroz jednu godinu danah, jerbo na svakom listu nije to moguche. Sad se svaki pametan çovik moxe lako domisliti, koja velika korist ima od toga dolaziti, i suviſe koja nam ima biti slava i dika svojim se jezikom pisati i dogovarati. Vrime je vech nastalo, xiva je zgoda da se posve s ostalim narodima isporedimo, da natrag ne uzmiçemo, da

naſu paxnju i vridnost pokaxemo ne samo puku velikome, dali joſ i malome, nek se pruxi sjajnost naſih dilah, s visokih bilih dvorovah do kuche polegoſice. Ali opet ako xelimo da nauk k ruci izadje, imamo gledati da ljudska pamet redom dopire, da u pravi bilig smira i svati; triba nam je s kraja zapoçeti, pak kako çija pamet osica, sve sporo stupati, i upravo a ne na zasuk do konca goniti, niti stranputice ſalabazati kao da je sve krozmraçno, jerbo ko tako izmersi viſe ne razpravi. A pored toga ako ratilo nije priliçno, to jest, ako riçi nisu bistre i skladno zajedno uklopjene, vech se nerazloxito priverchu i prosiplju kako se najprije na kraj pera desi, ili kako na verh jezika izlichu, da ſto bi smo onda? onda nokat u ledinu. Ne valja da mi s pervice seljaninu zlatnoga kipa pokaxemo, nego je bolje i naruçnije prije svega uglaviti ga i uvistiti kako se ruda nadje i kopa, kako se zlato poznaje i vadi, pak kako se raztapa, u kalup salije i otvora. I maslo je zaçina, ali mu se hoche naçina. Lipo chemo tako sve isporaviti, i dosta che se svita za nami otegnuti. Ovako imamo dakle pisati, pak çesto ſtiti i tomaçiti narodu ono ſto ga najblixe dotiçe, nek mogu sebi koristiti, tergovac, zanatçija, texak, çoban, xenske glave, svake ruke ljudi.

Ali brez muke nema nauke; a opet obiſenoga somuna nigdi neima. Ako rodoljubivo serce imamo, i ako zbilja xelimo da ova naſa Zora lipo poçme razsvichati, hoche joj se dosta drugovah (pridbrojiteljah), zaſto drugaçije berzo bi se naoblaçilo, mrak bi se uvatio, ter bi ona posve potamnila. Godiſnja joj je cina u Zadru i u drugim mistima ako je po ruke kogagod poslana, çetiri fiorina (4 fior.) u srebru; a u ovoj Derxavi i po ostalima u Cesarovini ako je kraljevom poſtom poslana, pet fiorinah (5 fior.) u srebru brez ikakva drugog troſka. Slobodno je napervo u jedan put platiti, ili na çetiri jednaka roka, ſto stoji po razliçnoj cini gori zapisanoj svaka tri miseca po fiorin, oli po fiorin i 15 kr. Pervi che put na svit izachina mlado lito koje pervo dodje, pak za tim svake nedilje danah po jedan put; svaki che list na çetvert uzeti osam stranah, a pritanka biche i lipa artija po put ovoga Poziva. Koji bi na to pristali, mogu se kod C. K. Poſtah u Cesarovini, kod poglavitih knjixarah oli kod dilaçah ovoga Poziva podpisati za jednu godinu. Kad se uzme prostorija i lipota artije, i troſak ſto je triba uloxiti za dobaviti slova iznova salivena, svaki che priznati da izdatelji viſe su gledali na opchenu, nego na svoju korist. Nadaju se dakle da che dobri Dalmatinci serçeno i hitro nastojati da ovi njihov trud na dobro izadje. Nada se joſ i urednik, koji je sam odkrio ovo novo vrilo narodne sriche, da che ſtioci ljudski primiti, i da neche zamirke uçiniti na ovo njegovo pervo pismo. Slobodno biche u naprid svakome nadmudriti i primudriti.

Hoche se joſ da nam mudraci naſi kad kad koju prilogu, ili ti pismo ſalju, pravljeno onako kao ſto se çisto i najobiçnije govori, bilo u jednom ili u drugom nariçju; ſto chemo mi pak rado i mukte utiskati (ſtampati), samo da bude naplatjena poſta kad bi u Zadar poslali. Istina da se imamo potanko derxati pravoga naſega jezika, i da u pisanju ne smimo navaliti besidah nepristojnih i nepotribitih; no da bi ko i popuznuo, nechemo na to oçi izdreçiti, ni namerkositi se, niti ſapljati, nego chemo se bratinski svitovati, i jedan drugomu koju manu oprostiti. *Bila njiva a cerno sime, blago onomu koji ga lipo sije!* Svaki valja da gleda kako bi ovu slavu dokuçio. *Andrija Kaçich*, *Vuk Stefanovich Karaçich*, zlatna pera, zabilixili su nam put kojim imamo stupati; a kad budemo pak htili kititi ovi naſ jezik, eto cvicha ima dosta, krasni su vinac savili slavni *Gundulich*, *Ektorovich*, *Gaj*, i mlogi joſ drugi.

Da bi se onako pisalo kako se govori u Makarskoj, Imotskoj, Dubrovaçkoj, Sinjskoj, Knjinskoj krajini, po Bukovici i t. d. gdi se ni priverche ni zanosi, i na puno drugih stranah bi nas razumili, te tako priznalo bi se, da kod nas su najbolje staroviçke riçi, da je naſ jezik najprivatniji i najpoznaniji. Çversto su ti ga uzderxali u ovoj xupnoj zemlji, ovi naſi pristali, kipni ljudi, slavna grana slavjanskoga plemena.

Odredjeno je vech odavna da se imamo primiti onoga pravopisa, ſto su ga godine 1820 izverstni ljudi pravili (*Dobrovsky*, *Appendini*, *Mioſich*, *Mihalevich*, *Budrovich*). Mlogi naſi knjixevnici to xele, a da bi pak komu mersko bilo, neka promisli da je bolje iſta nego niſta, da moremo ſtogod i popraviti, da zbog kakve sitnice, velika bi bila grisina smetati poçeti trud za korist naſega naroda, koji je vridan svaçemu se nauçiti, kako kojimudrago drugi na svitu.

U Zadru na 6 Studenoga 1843.

Prof. Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiſtitelji, izdatelji, i knjixari.

BROJ 1. — NA 1. SIÇNJA

1. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se ako nisu prosti od svakoga trośka.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

PRIDGOVOR

Kako sam obechao evo na ugled izlazim. Tverdoga sam se posla dovezao, druge se joś smetnje bojim, jer se nisu najbolje uçeni ljudi pogodili na koji se naçin ima ova naśa knjixevnost svoditi i zaverśivati. Nije samo vika na pravopis, nego joś niki pripovidaju da je prosti jezik kukav i pokvaren, te od milinja ga popravljaju i bogate udarajuchi nanj svakojaku spravu. Oni tako rade śto ga nadju verlo razliçna od staroga cerkovnoga, i misle da su pradidovi naśi prije devet stotinah godinah drugaçije govorili. Ali mi ne moxemo s njima pristati, zaśto je poznato śto stoji u Duśanovim zakonima i u rukopisu Kneza Novaka viteza Loiśa kralja madjarskoga, iz kojih se brez ikakve sumnje poznaje, da prije pet sto godinah u Serbiji i u Dalmaciji bio je jezik kao danas śto je. A śto chemo pak kazati za psaltir naśega Nikole iz Raba, i za oni Freisingenski rukopis desetoga vika, u kojima ima dosta riçih hervatskih od slavenskih razliçnih? Zar nije bilo nariçjah u staro vrime kao i danas? Ja śtujem cerkovni jezik, ali opet stanovito mislim da ńeimamo nikakve potribe ga s naśim miśati, i da smo vridni i mi graditi kako nam drago.

Izaślo kakomudrago, mene neche niko mochi privoliti da se ovde pismo dodaje, ako nije barem podosta dobro naçinjeno po pravilu narodnoga jezika, zaśto kad bi se drugaçije vladao, pravedno bi mlogi ovi list na stranu bacili. Reko podosta, jerbo u ovome poçetku nije svakome dato pisati kako dragi Bog zapovida; dakle da ne zamirimo kad nadjemo da nisu kadgod riçi na svoje misto lipo navedene. Ja ovde ne mudrujem niti se ponosim, ta neimam çime: ljubav prama mojoj otaçbini savladala me i natrala na ovi kerśni klanac; jaka me xelja prati, a mala snaga; no nadam se da che viśti ljudi i oni koji su kuśali koliko je teśko pravo na hervatski pisati, meni oprostiti, ako sam gdi gdi na misto plemenite ljubice koprivu usijao. Ako li se stanemo medju sobom kuditi, onda chemo oçitovati da na tverdom temelju ne gradimo vech na perxini, pak che ruka najboljima klonuti. Nemojmo naponase svaki u svojoj zaklonici naçinjati, nego na izvitarju i na iznositu medju svitom gdi moxemo plemenitiju gradju nabavljati, buduchi da u slovarima i u mlogim knjigama ima dosta splaçinah i śupljinah. Xiva je istina da najvechi dio naśega jezika joś u narodu sakriven ostaje, dakle po njemu triba da ga traximo. Ko se od toga pravoga nauka odklanja, tudju tergovinu terpa a svoju zapuśta. Ovo je prag priko kojega valja da koraci ko xeli da se na visoko dixe, i da ljudi njegova dila śtuju. Na taj naçin se samo more razaznati śto je jedan privod po tudjemu zakonu, śto li je matica; śto je narav pri zanatu, t. j. śto je jezik na dvoru, pri gradu i u gradu. Dela, kupimo joś ono nikoliko iljadah riçih prosutih, zaçina da nam je obilata, da moxemo lakśe sastavljati i polagaśno dodavati knjixevne riçi, i da najlakśe moxemo razabrati ono śto śtijemo. Pribirajmo joś i udarajmo uz naśe gusle, da se pisme od tudjih odlikuju.

Ovi je pravopis po naśoj derxavi odavna poznat, osim śto mu je sad dodato Ś ś misto staroga duguljasta ſ. Istina da to novo slovo nije erdjavoga oblika, ali upravo da kaxem nije ni onako naçinjeno kako smo poruçili, vech sada valja da ga za nevolju primimo dok drugo dodje. U pozivu kazato je da *moxemo śtogod i popraviti*; nek se dakle naśi knjixevnici dogovore, pak che

sve na njihovu izachi. Najprije xelim znati hochemo li ovako pisati ove riçi: *perst*, *tern*, *erdja*, *terçati*, *kerçiti*, oli ovako: *parst*, *tarn*, *ardja*, *tarçati*, *karçiti* i. t. d.; nebi li pametnije bilo da izostavimo sa svim samoglasno slovo *a* oli e prid *r*? A gdi ima se prilipiti ono *h*, koje se u naśoj ruci ne çuje?

Kod nas nike se riçi trojako izgovaraju; na jedan primer: *mliko*, *mleko*, *mljeko*; *divojka*, *devojka*, *djevojka*; *lipo*, *lepo*, *ljepo* i. t. d. Sad śto chemo? Dok naśi mudraci ne iznadju za to zgodnu upravu, ja velim da imamo u oba nariçja pisati; tako jednoj i drugoj strani ugadjamo, i moxemo se sve jednako razumiti.

Ja sam ne mogu ovo brime nositi, hoche se da i drugi podpomaxu. Imamo, fala Bogu, dosta viśtih ljudih u Hervatskom jeziku, koji mogu resiti ovi list; njima se ja priporuçujem. Ovi pervi put iskitio sam list evo ovako kako vidite, kao za jedan izgled nek se znade da chemo oko razliçnih stvarih raditi; ali u napridak nije moguche da sve jednako biva, zaśto neche çlanjci uvik kratki izlaziti. Tomaçichemo kadgod kroz godinu one riçi, koje nisu svuda poznate.

K.

ZORA PUCA, BICHE DANA

(u oçi mladog ljeta godine 1844)

Polnoch prodje! - śto me budi
U to doba iz sna moga?
Xice same zaigraśe
Na guslami babe moga;
Zaigraśe iz tihana:
„Zora puca, biche dana!"

Polnoch prodje, joś pokriva
Mir priblagi dolj' i goru;
Ali lagan vjetrich śapche
Od istoka vamo k moru,
Śapche sladko iz tihana:
„Zora puca, biche dana!"

Polnoch prodje, uspavana
Lexi morska okolica;
Probudjena ali jedna
Od istoka leti ptica,
Piva sladko iz tihana:
„Zora puca, biche dana!"

Polnoch prodje, joś u tmini
Nebo, zemlja jest i voda;
Ali od istoka sjeva
Sjajna vila Slavskog roda,
Glasi vamo iz tihana:
„Zora puca, biche dana!"
Okreni se k zlatnom vedru
Slavna zemljo Dalmatinska,
Evo zore u tvom njedru!
Za odkriti zakopana
Blaga tvoja - evo dana!!

P. Preradovich.

Obrizovanje śto biaśe u staromu zakonu, i uzrok radi koga jest Blagdanost u novomu.

Obrizovanje drugo nije nego jedna zakonodvorba, koju Çifuti çine sverhu svojih sinovah osam danah posli njihova porodjenja. Ovi Çin Bog isti naredi Patriarki Abramu za bilig uvita, koga oni uçiniśe s njim. Ovi uvit biaśe uçinjen s Abramom godiścha śvita 2108, imaduchi on tada 90 godinah. Posli toga Abram isti ispuni sverhu sebe ovi Çin, sverhu svoga sina Izmaela, i sverhu svih slugah i dvoranah svoje kuche: koji obiçaj vazda u napridak biaśe podpuno obsluxen od svih njegovih poslidnjikah. Bog opet ponovi ovu naredbu Moisiji, i obrizovanje u slidecha vrimena bi kako jedan bilig, koji razlikovaśe poslidnjike Abramove od ostalih pukah, koje Çifuti nazivahu za poruganje *neobrizovani*, kako oni, koji neimahu dijo uvita, koga Bog biaśe sklopio s Abramom. Ovi Çin biaśe jośte jedna prilika, koja zlamenovaśe jedan puk, koji imadiaśe biti zdruxen Bogu bolje po duhu, negoli po puti; i obrizanje lakorine zlamenovaśe podpunu çistost kerśchanah, koji imadiahu odbaciti njihova poxelenja puti, i zaduśiti njihove poxude śkodne.

Obrizovanje, kako uçe mnogi Bogoslovci, sa svetim Saborom Tridentinskim, nedavaśe Xudiom opravdanje, niti odpustivaśe grihe. Ovo jest jedna istina, koju S. Pava dokaxuje u knjizi Rimljanom. Ovi veliki Apośto hotiuchi potverditi u prilici Abrama da opravdanje neizhodi od obrizovanja, dali od vire, zamira, da Abram jest bio opravdan mnogo pria nego on bi obrizovan: od kud zaglavljuje, da obrizovanje nebiaśe poçetak njegova opravdanja, negoli peçat istinitoga opravdanja, koje on pervo biaśe primio. Çin ovoga obrizovanja ostade posve zaludan po dośaschu Mesije: jerbo prilike dadośe misto istini. Neznaboxci, koji bi se obratili na S. Viru, nebiahu podvezani primiti ga; niti isti Çifuti koji bi ga bili primili nebiahu iskljuçeni od cerkve. Sve ovo potverdjuje opet isti Apośto i u pervoj knjigi Korintianom. U zakonu Xudinskomu niśta nije bilo u osobito naredjeno ni u opaz sluxitelja, ni u opaz ratila obrizovanja. Otac, oli ko drugi, koji bi se odabrao, mogaśe biti sluxitelj; i to bi opravili oli s jednom ustrom, oli koji put s jednom ośtrom stinom. Obrizovanje jest bilo u obiçaju ne samo izmedju Xudijah, dali jośte i izmedju Arapah, Eipcianah, Etiopah, Idumeah: dali svi ovi puci primili su ga od Çifutah.

Obrizovanje pak našega Gospodina Isukersta jest jedan Blagdan koji se svetkuje od Cerkve katoliçanske za uspomenu obrizovanja odkupitelja, koji nebuduchi došao na svit, kako on isti reçe, za razrušiti zakon, dali za nadopuniti ga, hotiaše jošte podloxiti se ovoj zakonodvorbi. Misli se skupno od nauçiteljah, da odkupitelj bio je obrizovan u Betlemu, i da onda biaše mu postavljeno sveto Ime Isus, što hoche rechi Spasitelj. U Spanji samo u sedmomu viku poçe se davati ovomu dnevu ime od Obrizovanja, a pak malo po malo ovo prozvanje bi priuzeto od sve Cerkve katoliçanske.

A kako pak u mnogim cerkvam katoliçanskim Hervatskim, toliko u gradovim, koliko u selim navlastito u našoj Dalmacji, još od najdalje starine obiçavaju pivati u dva glasa Hervatskim jezikom nike duhovne pisme posli prikazanja u Posvetilišchu S. Mise, koje spominju puku sakupljenu u cerkvi otajstva Blagdanosti, koja se u oni dan svetkuje; tako vidilo mi se je ovde priniti slidechu kratku pismu, koja mogla bi sluxiti uprav za Blagdanost, od koje smo do sada govorili.

PISMA

Na Blagdan Obrizovanja Gospodinova.

Osam danah nam je prošlo
Porodjenje da je došlo
Spasitelja Gospodina
Jedinoga Boxjeg Sina.

Stari zakon tad se sklopi,
I s novim se on uklopi;
Pismo sveto ispunja se
Sveta Vira potverdja se.

Ovo štuju pravovirni
Svih narodah duše mirni;
Mladom litu veselmo se
A Ditichu poklonmo se.

Sveti Stipan paka dojde
Ki s kamenjem muku projde,
I poginu baš u miru,
Jer branjaše pravu Viru.

Ivan sveti Vandjelista
I on tako u skup prista,
Ki u kotal ulja vrucha
Bi postavljen prigorucha.

Çetverti dan svi Mladinci
Kerv proliše baš pervinci,
Na ovi dan radujmo se
I Ditichu poklonmo se:

Ljuti Jrud ji sve ubi
Da Isusa s njim pogubi;
Al privaren on ostade
Jer Isusa nach neznade.

Sveti Toma Arcibiskup
I on dojde s njima u skup,
On kerv proli radi Boga,
Posveti se radi toga.

Najzadnji dan od godišta
I Silveštar š njima prista,
Ki pokersti Koštantina
Cerkve Svete virnog sina.

Kad se sverši pak osmi dan
Slavni Ditich bi obrizan,
Mladom litu veselmo se
A Ditichu poklonmo se:

Ime mu bi Isus dano,
Od Andjela jur prozvano,
Na ovi dan radujmo se
Isukerstu poklonmo se.

O Isuse, O ljubavi
Od zla svakog nas izbavi
I uxexi u nam plamen
Za slavit te u vik Amen.

P. M. Kurtovich.

Riçi na slogu k Dalmatinskoj Zori.

Dalmatinci i sva draga moja bratjo Slavi! prenimo se sad u zoru, od zla sanka pomerçine svi Mi; — sloxno texmo k prosvitljenju našem i napridku, jedan drugom pomozimo i pruximo ruku; — pak nek vide svi ostali na zemlji narodi, kakva biaše naša majka koja nas porodi, — i kako je sladak, bogat naš jezik slovinski; nama neka bude draxi negol' inostranski! — S njim pišimo, govorimo, i pisme pivajmo, falimo se, diçimo se jer nam je odavno. — A jezike tudjeg roda da svi ostavimo, i medj' sobom s njima da negovorimo. — Zato, nek nesloga od nas bixi, sloga nek nam dodje, da xivota našeg vreme uzalud ne prodje. — Sloxno valja da radimo sad na obchem dobru, dug nam ovde xivot nije, idjemo ko grobu. — Jedni umom, drugi novcem, prinosimo dare, da rešimo Minervine krame i otare, — da se posije sime lipog, dobrog, i koristnog, u sardcama Dalmatinah, prosvitljenja novog; — pak da nikne i uzraste ko Velebit gora, a da se plodi i razširi ko širine mora; — pak da sine svit po svitu kano xarko Sunce, od miline da nam igra u persima serdce. — Dalmatinci i sva draga bratjo Hervati! Okrenmo se k našoj Zori, i budmo joj harni; — tako nam ona sritno svima zabilila, svojim zracim dosadašnju mraçnost razgonila. — Eto bratjo prosvitljenja, eto obcheg dobra, uzderxmo je, i primajmo svi do našeg groba.

Sastavio u Dicmu

Pop Spiro Margetich Parok Zagorski.

MOLITVE KERSTJANSKE

N. Tomasea.

Glasoviti g. N. Tomaseo Sibençanin, koji dobi priveliku çast svojima pametnim dilam, gerçkim, Franaçkim i više Taljanskima; medju mnoga izdata od svake versti umjenja, podade u Mletke i malenu knjigu Molitavah kerstjanskih.(*) Hitropametan, u njoj ukaxe se još bogoslovac, dali nedug, kako je obiçan, i mnogokrat zapleten u misao, da muçno je razumiti ga po svuda. Pridgovor vele jest izverstan i uzderxi lipe riçi chudoredne:

„ Kakono sunce iz visoka prosvitljuje najnixje „ strane zemlje, razveseliva i rodne çini, hrani i „ ponavlja xivot: tako bogostovje pravih kerstia- „ nah, brez izgubiti svoga veliçanstva, paçe baš „ jer je u veliçini stavljeno, prostraniva u sve „ stvari zemaljske vruchinu i moch. Ocheš li ti „ razaznati prave virnike od laxivih? Pogledaj „ kima proštenje jest draxje od osvete, tihocha „ od oholosti: gledaj one, koji ne poznadu ni „ rasipanje, ni nemilostivu lakomost; koji misle „ na dobro svojih dragih, na nevolje brache; çine „ druge dilnike svoje radosti i ne bixu od tudjih „ tugah. Bogoštovje ne uzderxi se u samo dilored- „ je, ali diloredje, dobro upravno, sdruxuje se s „ koristju xivota. Koji više çini dobra izkernje- „ mu, ugodniji je Bogu. Ja govorim virujuchim: „ nek bude vaše bogoštovanje, još u najmanje „ potribe, blagodarno brachi. Bogoljubnost prava „ jest koristna svakoj stvari.

Da je ovako knjixica bistro napisana, veoma koristna bila bi svakom pravovirniku; ali svi ne mogu misliti, ni iziskivati ona duboka promišljenja. Svaka imade koja su od potribe virniku moliti i dilovati: *U jutru, veçer, na S. Misu, prie jizbine, u radosti, prie izpovidi, priçestjenja, u bolesti, u tugovanjih, za svoju kuchu, za sine, za rodjake, nepriatelje, mertve, u nevoljah Cerkve keršchanske, i ostala.*

Iz ovih svijuh, koja sam prinio u naš jezik za moj nauk, ima dvi godine, dajem jedan bilig misli Tomasea ondi, gdi ovako sputno besidi od S. Mise:

„ Pamet koja toliko se zaderxi u stvari visoke „ i plemenite, zadosta bilo bi da se uzdigne za „ ças na razmišljanje one visine koja u sebi uz- „ derxi strahovito i ljubeznivo posvetilište. Ostala „ bi poplašena i obeseljena, uzvišena i ponixena.

„ Tolika jakost sdruxena tolikom pokoju, slava „ tolikom ponixenju, ljnbav tolikoj razliçnosti, „ neizmirnost tolikoj malahnosti, mudrost tolikoj „ priprostnosti, tolika çuda visechi o riçi misnika; „ ne mogu biti nego zaçeche boxje.

„ I koliko i kako lasno dostojanje dobili bismo „ da bismo, vruchemu i umiljenu posvetilischu, „ koga Bogu çinimo od tila Isusova, donakladili „ sladke xelje priçestjenja dnhovnoga; koje moxe „ kadgod zadovoljiti istomu primanju; koje uçinje- „ no kako se ima, jest totiko plemenit i çestit „ bilig ljubavi, da jedan kerstjanin spravan do- „ stixe dostojanstva svih priçestjenja uçinjenih i „ svijuh posvetilistah prikazanih na svitu.

„ Sami misnik moxe posvetiti i podiliti priçe- „ stjenje, jer je odredjen kao molitelj meu Boga i „ ljude. Grisi svechenika ne uzimaju ništa svetosti „ posvetilischa; i Misa dobroga namisnika ili kriv- „ ca prudi isto, koliko gleda sakramenat. Imade „ jošter moch istu, ako ga se razgleda kao po- „ svetiliste uçinjeno u ime sve Cerkve. Ne paçe „ kad misnik moli u ime svoje; jer onda kripost „ molitve uzderxi se u njegovo dostojanstvo.

Djak M. Ivçevich.

(*) U Knjigopeç. S. Lazara 1841.

Mali Vjenac

ANE VIDOVICHA

Priminutoj malahnoj njezinoj kcheri

MARII

od dva godišta, i dva miseca.

I.

Sjaše s konja Vitez Ado
Blizu rjeke ter pristane
Sjed' umoran na zemljici
Ronech suze od veselja
Pjev' ovako na granici: —
„ O Dalmacjo zemljo krasna,
„ U teb' sam se ja rodio,
„ K teb' iz vojske se vratio,
„ Na teb' stanu noge moje,
„ Opet gledam isto nebo
„ Kog' u zibki gleda jesam,
„ S tvojom vodom još s umijem,
„ Ja radostan još je pijem,
„ U njoj sladost još ja kušam,
„ S kom iz sise drage Majke
„ Nasladi se djete milo,
„ Kad ga bolest ka razcvili.
„ Kak' veselo serce moje
„ U mom njedru se razigrà!
„ Jer chu berzo od roditeljah
„ I od dragieh priateljah,
„ Baš od mojega naroda
„ Jake persi zagerliti! —
„ Dalmatinci glasoviti,
„ Da ni' vas neb' igdar bila
„ Ni Dalmacja Bogu mila,
„ Bog j' uresi i nadari
„ S takjem ljudim, svakjem darim.

II

Potom Ado tak' zapjeva,
Blizu sebe djevojçicu
Ljepu vidi, u svom licu
Bjela kano ljer, rumena
Kako u busu svom ruxica,
S modrjem oçim, s xutjem kosam
Niz ramena raspuśchenim,
Njemu reçe djevojçica: —
„ S Zorom Ado jurve dodjeś,
„ S istom Zorom ka s oglasi
„ Iz Dalmacje svemu svjetu
„ U Novinah tvog' naroda,
„ Dobra ti je srecha, zgoda!
„ I ti s Zorom kaxi, pjevaj
„ Śto po svjetu si vidio,
„ Mjesta ka si pohodio,
„ Śto si çuo, śto si uçio,
„ Pjevaj otca, pjevaj Majku
„ Brachu, sestre, ljubu tvoju. "

III.

„ Ljubu nisam joś dobio,
„ Ali draga si ti meni
„ S razgovorom tvom medenim,
„ Ki me duśu ljubko gane
„ Idj' u sercu, i pristane;
„ Nu kaximi, ma ljubljena
„ Ime tvoje, povjedati
„ Pak chu zgode me, i pjevati.

IV.

„ Pjevaj pjevaj, i pokupi
„ Svu mladex ti s tobom skupno,
„ Neka çasti rodno mjesto,
„ Neka kaxe kak' ga śtuje,
„ Neka reçe prav' istinu
„ Od men' njene OTAÇBINE.

V.

„ Ah ljubavi ma gorucha
„ OTAÇBINO gdi otideś?
„ K nebu, draga, ti s' uzviśeś!
„ Oblak meni te sakrije!
„ Oblak mili razçini se
„ Nek se sitim n' ono lice,
„ U kom biva svaka sladost.

VI.

„ Ali śto m' u sercu reçe!
„ Nis' u krilu Majke tvoje?
„ Jesam, Majko, jesam mila,
„ I sve u tebe tverdo ljubim
„ Polje, travu, voehje, more
„ Sve planine, i sve gore,
„ Sjajno sunce ki veseli
„ Sve gradove, i sva sela;
„ Mili mi e mjesec po nochi,
„ Kad me s zracim svoim svjedoçi
„ Tihu ljepost djevojçice,
„ Kad na grebu me tuxnice,
„ I priljubljene Marie
„ Svjetlost svu udari, lije;
„ Iz kaziga tada moga,
„ Od ruxicah vjenac vadim
„ I govorim; — primi, draga,
„ Ove gorke suze moje
„ Medju ruxam zavijene!
„ Pak razvim ljep' oni vjenac
„ Ter ga prospem nad grobnicu....
„ Ah ma mila çuj me s neba!
„ Kosti moje che pokriti
„ Ista trava, zemlja ista,
„ Koje sad sakriju tvoje! —

VII.

„ Nu ki to put mene dodje!
„ Ki me ljubko tako gleda? —
Taj dohodi, njem govori. —
„ Ive dragi pobro ti si!
„ Vratio si se k tvome dvoru? "
Odgovara; „ oh radosti!
„ Vratio sam se, evot' mene;
„ Ni se slavich izgubio,
„ Joś che pjevat u svom gnjezdu
„ Kak' u vojsci se 'e podnio,
„ Śto na svjetu je ljubio,
„ Blago śto je izgubio,
„ I kazat che pjevajuchi,
„ Da ko mjesto rodno ljubi,
„ Sve stvorenje, i Boga ljubi.

ŚTO JE ZORA?

Buduchi Providjenje Boxanstveno dostojalo se nadahnuti naśe Dalmatince, sastaviti jednu narodsku, ako i ne svagdanju barem nedilnju, Dnevnicu u svoj jezik, i nadit' joj ime *Zora Dalmatinska*, i po taj naçin neostati zadnji medju svima ostalim narodim, koji se diçu iskazati u svomu osobitomu jeziku novine svojih derxavah i plemenitosti svoga naroda, pristojno derxim i ja podat kojugod pomoch tolikoj slavi naśega naroda, tomaçechi u kratko, śto jest u sebi Zora. Ovako poçimljem.

Cini se viditi, o putniçe, jednu gustu dubravu obavit se prid veçer s nochnom gerdobom. Malo po malo spadajuchi s naśega obzorja xarko sunce, upaziti hocheś, kruta nepriateljica svitle sjajnosti, kako grabi rajnu rumenost svih stvarih; kako zviri gerdobne kroz guste tmine cerne nochi sve se vesele i ponosno obterkuju naokolo. Od gnjiva riçe i oholi lav, vije i vuk razgladjen, buçi i medvid s gerdnim zubim oruxan, zvixdu i zmije otrovne, śtjutjaju od xalosti i jejine i ljiljaci nochni; sva luxina samoga trepecha proxderle smerti puna jest. Ovdi jezero duboko; ondi kolovrat straśni; ovamo zveçe sjever (aquilo); onamo smu-

çaju se gade; svuda zebe studna slana i svake verste zaprike rasterkane vide se svuda. O bidni putniçe, ako bi se naśao tude, bili se mogao ufati neostati ol razdert od oštroga germa, ol raskinut od ljutih zvirih?...... Kad eto onamo iza istoçnih planinah klinuti vide se zlatni traci xarkoga sunca, i graniti se malo po malo zercalna svitlost vedroga danka. U tren vidi se razdert i razvijan gusti zastor cerne tamnosti, i çadljive magle za podat misto rajnoj sjajnosti .... Na prisaśche takove zorne biline, gerdne zviri vide se svuçene merke svoje haljine nochne: odkrivaju svoju nakaznost: boje se da ih tko nebi vidio: sramuju se, derchu, plaśe se, bixu izgubljene, iśchu gdi bi se sakrile i tako sahranile svoju laxljivu oholost, svoju otrovnu nemilinu. Okolo sebe okrichu se zapihnute, terçu smamno pram jednoj gustoj luxini, bezoçno u nju saviru se. Ondi ponosni lav skaçe u duboku jamu; ovdi siloviti medvid krije se u mraçnu pechinu, i ljute zmije u procipe razorene gomile; jeje odlichu u visoki gaj, i gade ukopavaju se u cernu zemlju; svi ljubeznici mraçne nochi odbignuśe, sakriśe se... Izmedju toga visoke planine plemenitom sjajnosti svoje çelo pozlatjuju, i uzberdne stermenice u radostnu licu pokazuju se; i berdo i dolina zelenom çaśchu diçe se. Nije vech mraçne osine, nije vech straśne obilixja smerti. Travice smihu se, cvitje diśe ugodne mirise, ponavlja se svit. Odvexi se slobodno, o mornaru, od kraja, istegni sidro iz mora, otvori jadra, putuj priko sinje puçine slobodno, vitar ti je u kermu: bila bo Zora pruxi ti vidilo da nebi na koji bod, ol na koji rat prasnuo: ustani, o putniçe, povrati se na putovanje slobodno: probudi se i ti pastirice i vabi slobodno iz tora tvoje ovçice, nije vech zvirih koje bi im mogle nauditi i tebe uśtetovati: i ti poljaru, izreni vole na njivu, upregni ih u jarme, pruxi ruku na ralo viditi cheś bo upravne brazde çiniti; izajdi i ti, o posidniçe, na tvoje polje, upravi tvoje stvari, i naredi texacim kako imadu posal çiniti: i ti lovçe uzmi puśku, zovni tvoje herte i slobodno otidi u lov, nije ti vech ni lava, ni medvida, ni vuka, ni zmije..., najti cheś lovine obilno.... Nebo, more, zemlja, planine, berdaśca, doline, dubrave ...., sve stvari uzveliçaju fale onomu blagodarnomu svitilu, koje svojom sjajnosti na rajni xivot svih pozivlje.

Dalmatinci moji Bog bi dao, da ovo zlamenje mile Zore, razastre zlatne trake svoje sunçene svitlosti i po naśoj Otaxbini, i da razagne sve guste stare tmine, koje davno u teśkomu śuxanjstvu derxe zavite sve stare çasti naśih Didah!

B. M.

Lakomstvo.

Lakomstvo jedna je xelja silovita i budalasta, koja veoma çovika muçi i kidiśe: on je od nje uvik u nevolji brez nevolje, gladuje kad bi se mogao sit najisti, tuzgava mu je odicha, o njoj repi i dronjci vise, kad bi moga lipu çou derati; voli bolovati neg trośiti za izliçiti se; neche da sebi udili, a kamoli siromahu. A za koga li jaspru kupi i krije? za onoga koji xeli da ga što berxe nestane, koji jedva çeka da sve zgrabi i razteçe. Bilo je ljudih, i ima jih joś, koji xive kao pravi prosjaci kod golemoga svoga blaga. Çovik što viśe xivi i što se viśe svisti, kadar je erdjave volje i zlu chud popraviti; no lakomac što je stariji, a ono je gori, tisik mu na sercu svedjer lexi, derche, boji se svaki ças lupexa, siromaśtva, sirotinje, vatre da mu kucha ne izgori. To je xivljenje zaista jadno.

Ima o njemu pripovistih sramotnih i śaljivih. Jedan lakomac umiruchi otvori uvenute svoje oçi, i ugleda gdino svicha gori kod njega blagosovljena, pak izvuçe ono malo pare što je u njemu zaostala, te je udune. — Navukle se bile jednome navlake na oçi i sa svim oslipio. Jednom śalje po likara da ga izliçi: no kako k njemu dodje zapita ga koliko je mita; a on mu kaxe da neche niśta uçiniti ako mu ne da sto cekinah xutih. Mersko je to njemu bilo, pa stane zbijati na krache, ali likar sve jedno te jedno. Videchi dakle da mu se na ino nemogaśe, jedva pristane. Pośto mu je jedna navlaka izvadjena, poviçe: " e, fala Bogu! sad dobro vidim ": a likar mu kaxe da che joś bolje kako mu drugu izvadi. " Polagano, odgovori mu; ti pitaś sto cekinah za oba oka, i tako smo se baś i pogodili; sad tebi idje samo pedeset za jedno oko, evo ti jih; meni je dosta na jedno oko da vidim, ele da bi na oba vidio, bilo bi çudo. " — Śvitovao je Derviś bolestnoga Turçina, da za pokoru grijah jali udili siromasima milostinju, jali da śtije u chitapu. No on najvoli u chitapu śtiti izgovarajuchi se da mu je to naruçnije, śto mu je na daleko marva. Onda mu Derviś reçe: " vala znam zaśto najvoliś Boga moliti; molitva ti je na verh gubice, a zlato u dnu serca tvoga.

M.

Kukuruz.

Poznate su kod nas nike vele kukuruza: ima xuti, cerljeni, modri, śareni, bili, cerni, a osobiti je pak oni što se zove berzohodac ili berzorod, što Talijanci kaxu *Cinquantino*. Istina da kukuruz objaçi po zgoljnom i debelom polju, ali kad se ljudski okolo njega texi, vridno idje bila kojamudrago zemlja, samo da nije posve gnjilava. U gnjili ne moxe da se jako oklipa, niti mu taptina usnaxi, što se ona zemlja iskrixa, izpuca od sunca i od suśe, a kad nakisne dugo u sebi derxi moçinu, te mu stexe xile i zadavljiva ga. Ko misli jisti kukuruz, ima po dva po tri puta uz jesen, oli zimi na mekom vrimenu podmekotiti, potribiti, izçupati sve travine kojim se svaka njiva potegne i izriga, koje kada niçu dave ga i otimlju mu sok. Navlastito triba sav troskot iskorenuti, koji uzme snagu kad se u zemlju upleka i zakopiti se. Nije

lako umesti travu kad bane pošto je kukuruz svoja pera pomolio, zašto ga je lako s mista pokrutiti.

Pervi put kad se uzore, ako i ostane grumenje gerdno, neka ga, jerbo se ono zimi od kiše razpade, raztrese ga mraz, i gubi se trava, te zemlja kad se priorava bude razabranija. Najbolje je i najkoristnije, ako je moguche, sve u sebiç s reda nagnjajati, to jest gnjojinica do gnjojinice, pak lopatom razgernuti, nek je svakud jednako. Gdi nije dosta gnjoja, kukuruz zemlju batali, jide joj onu snagu i slast, a osobito po keršim gdi nema naplova da zaçini, zašto po njima odpliva a ne dopliva. Za nevolju izgerne se malo zemlje pak metne se zerno i po šaku raztresenoga gnjoja.

Za sime triba ostaviti klipe prikladne, zatvorene da nema prazna nikud, a chelave i jalove baciti na stranu. Kad dodje zeman od sidbe, skine se višalice i smane se samo ono zernje što je u sridi kurelja, a ne ono što je okolo verha i do çexaje. Što je zerno varklije i jedrije, snaxniji kukuruz more pochi; a što je tanje, tanju i klicu baca, a opet erdjavi che plod dati koje je ljuljivo, cerno, u sridi kao bua, oli kad se je okolo njega puštila kao jedna xica. Sije se od travna miseca pa tamoker do sveršetka svibnja, a u berdima još kašnje. Gdi su mista xupna i vrucha zarana valja ga sijati, a kasno gdi je još ladno i studeno, da ga slana ne kidiše. Po Taliji (a to je verlo koristno) slabo ga ko sije iz ruke kao xito, vech pod motiku uz brazdu ga sade i zagerchu; oli lipo zemlju sravnaju, pa redom rupice izkopaju, te u svaku bace po dva po tri zerna i malo gnjoja; a kad bude vrime od kopaçine, koji je god zastavniji onoga ostavljaju, a koji je erdjaviji, onoga podkopavaju i izçupaju. Još kad bude vrime zagerchanja, ako ostane još gusto, poçupavaju. Tverda je ovo istina narodu našemu poznata: *odmakni me od druga, platichu i za se i za druga!* Ako je u ritku, mogu se razkrotiti njegove xile, i more biti po tri, po çetiri i po pet klipah na jednom tertoru; a u gustu nema nego ponajviše po jedan klip, i manji je nego na onom samcu. Kad se hoche na red pravo da stane, triba da svaki red bude od drugoga podaleko barem po osam podlanicah, a da kukuruz do kukuruza ostaje po pet podlanicah. Da nikuda ne krivulja valjalo bi pruxiti jednu trajinu, pa upravo uzanju dotrati, i tako je bolje nego od oka. Deblja zemlja more gušche podniti, a slabija ridje; ali kad je odviše gusto, nezna se odkuda nagernut stog ka kukuruzu. Ako je zerno duboko zavaljeno, zemlja ga zadavi, ne more da probije, te zbog toga kadkad se nadje sav trechi dio od simena gdi su mu iznikle xile, a klice nisu mogle probiti. Dosta da je za jedan perst duboko. Pošto se posijalo, valja laganom çepurastom branom pobranati, a da iza brane ostane što gerdno, onda grabljam pograbiti i sravnati.

More se uz kukuruz i vaxola saditi, ali onoga netakljaša što idje po zemlji. Takljaš škodi, što okolo njega se obmotava, ono perje i zaperje k sebi uvati, spliche ga, stexe i zaduši; još mu suviše lad daje, te osin ga bije. Gdi je ostalo chelavo, usije se prosa, sadi se tikavah i t. d.

Kad ugrije i kišovito je, kukuruz u malo danah niçe. Triba ga barem po dva puta okopavati, i çistiti od trave koja hoche da ga otme: perva je radja kad tri pera pušti; druga nakon misec danah, a kad vech objaçi, zasiplje se da ga vitar ne tare i ne kerši. Dobro je još odkinuti priperke i divlje cviche što kadgod izpod klipa nikne, jerbo drugaçije on se onako sili, pa nemore ništa biti. S one strane kud ga je vitar nakrivio zasiplje se zemlje, a ko kuša da ga izpravi, zlo çini. Kad klasa, klip se odmeche t. j. gradi se, a kad vech dobro proklasa, unda ga uškopiti, jerbo na gnjojini bolji klipi rastu. Obiçaj je još dobar, s njega lišche odkinuti te blagu baciti, neka bolje sazoriva. Kako je lišche poxutilo, zernje bude gladko, çversto se derxi, i onda je za terganje. Što se berxe more ima se klipe çemušati, pak osušiti; a da je zemlja malo dobra, vridno je i istu kukuruzinu potergati.

I berzorod bolje baca u zemlji debeloj, zgoljnoj, nego u keršim. On nije spor, ne iztexe se kao oni veliki, nego berzo zrija i prispiva kad je ugadjaj od kiše. Sije se u serpnju misecu, a da je meko vrime, i kad proliche nastaje, te tako po dva puta na godinu moxe ploditi. U *Tirolu* Talijanskome rado i çesto ga siju, što je verlo dobra picha za marvu, a najskoli za kravu, koja kad ga jide brizga mlikom çudo. Ali ne valja ga pripustiti na njivi verlo da prisuši, jer onda opada i tare se; a dok je još vlaxno neka ga çovik sloxi i sadije, jerbo je onda sladji, i bolji je ako ga u slog sloxi, nego u pojatu da ga metne, jer tute manje vitar krozanj prolazi. Još je i kurelj od njega dobar za xivotinu.

Ako zemlja nije dosta nagnjojena, i nije dobro okolo kukuruza obstoxeno, obgernuto, on che osmitljiçaviti, to jest na njemu naçinja se, zameche se smitljika. Ona se potexe na okruga, oli baturlasto i tubasto se çini, nikom silom smerdi, rekao bi baš kao magla. Dok je još vodeno ako se stisne, udari ona muzga, a kad je suho lako se odkidiva, puca, pa puši se. Ne truje ostale kukuruze, ali je vridno iskinuti kad se vata: nadje se više u blatim i u mistim vlaxnim, nego u suhim.

Ovo sam ja priveo na hervatski iz najboljih taljanskih knjigah. Ovde ima dosta riçih u narodu poznatih a u slovaru iliti riçniku nezabilixenih. Uviren sam da che me texaci dobro razumiti, navlastito Sinjski i Imochanski, zašto sam vištiji u jeziku kako se onuda govori.

K.

Krava koja mliko gubi.

Nike su krave dosta smliçne, ali mekopute, te im se mliko iz sisah cidi, i tako ga gube sa svim da ji çesto muzu. U Francuzkoj našao je jedan likar da je od toga prika likarija, kvasine i gnjile zakuvati, pa çesto na vime privijati. Ljudi koji su je kušali kaxu da pod njom sise usnaxe, i da im se leto bolje zatvori. K.

Putovanje okolo svega svita.

Ferdinand Magelano iz Portugalske najpervi naumio sav svit da oblazi. On od Španjolske polazi na 20 Rujna godine 1519, pa na dvadeset Listopada slideche godine nadje ono tisno u donjoj Americi, koje se od njega zove *tisno Magelanovo*. Ali nije mogao veliku svoju odluku izveršiti, jer je poginuo na otoku *Matan* na 27 Travna g. 1521; a njegovi pak mornari xalostni se kuchi povratili, pošto su na debelom moru za tri godine i misec danah pribrodili priko çeternajest tisuchah debelih miljah.

Posli Magelanove nesriche na trideset godinah, jedan Englez imenom *Drak* polazi g. 1557 iz *Plimoutha* grada Englezkoga, pa se srichno kuchi povrati nakon dvadeset i tri godine putovanja. Naslidio ga je njegov zemljak Toma *Kavendish*, koji takodjer iz Plimoutha na more se naveze na 1586, te za dvi godine i nikoliko misecih sav svit oblazi.

Iza Englezah jedan Olandez imenom Olivier Noort zamakne na 2 Serpnja 1588 iz grada Roterdama u Olandeskoj; okolo svega svita brodio, pa došao kuchi na 16 Kolovoza g. 1601.

Od g. 1614 do g. 1617 peto veliko putovanje izveršio jedan Nimac imenom Jure *Spilberg*, koji je sluxio Olandeskoga kralja.

Šesto putovanje okolo svita naopako izašlo Jakovu *Lemaire*, i Guglielmu *Schouten*, koji pošavši iz *Texela* na 14 Lipinja g. 1615, dodju na 1616 u Bataviu, gdi ji spomenuti Jure Spilberg od nenavidosti uvati, u gvoxdje zakuje, te natrag pošalje. Jakov umre od xalosti na moru, a Guljelm kuchi dodje, ali jadno i sramotno. Za njima nesrichno je još dospio Jakov *l'Hermite*, koji umri na putu.

Još su mlogi tako priko svita putovali, i sami Rusi g. 1803 do 1805, za vladanja Cara Aleksandra.

K.

Xalovanje i pogreb kralja Atile.

Na širokom polju, pod svilenim çadorom izvezenim zlatom, srebrom, biserom, dragim kamenjem, na nosilama lexalo Atilovo tilo. Okolo naokolo stajahu njegovi *Uni*, vijuchi kano zvirke pribivene, kose çupajuchi, rane sebi zadavajuchi. Stala jeka, lupatanja oruxja, trubljavina, vika nebrojenih ljudih, bojne pisme pivajuchi mertvome junaku. "Blago tebi, povikaše, koji si se od ovoga svita odilio brez tuge i brez rane, kod privelike tvoje slave: oj poglavico nada sto junaçkih narodah, kralju od kraljah, cesare od cesarah od istoka do zapada."

Najmiliji mu sin Elako, skupi ljude na mertaçku gozbu. Kad je bilo okolo ponochi, skinu tilo s nosilah, te metnu i zatvore u zlatni sanduk, pak opet u sreberni i u gvozdeni, (kao znak da je na gvoxdju golemo zlato i srebro zadobio) pa spuštaju u gerdnu jamurinu. U nju Uni (ovako su se zvali njegovi podloxnici) mlogo svoje oruxje bacaju, i tudje u boju oteto, još i drago kamenje, pak nad njom pokolju sve one, koji su je iskopali, da niko nezna gdi je zakopan silni kralj, svita strahota, biç Boxji.

K.

DERXDENJAK.

Derxdenjak jedno je plazuche što Serblji i drugi naši po turskim derxavama zovu duxdevnjak, i još çuo sam da ga zovu burnjak. Po svoj prilici ja bi rekao da je to ime pokvareno od *daxda*, što ona xivinica naj više vidi se u daxdu t. j. u kiši. Zato bolje bi je bilo zvati *daxdenjak*, kao što je Talijanci zovu *piovana* od *piova* daxd: na latinski ime joj je *salamandra*.

Xivi derxdenjak u mistima vlaxnim i barovitim, puzljiva mu je koxa i puna pulicah, taman kao u xabe zapuaçe; po povoru je merkąst, a po terbuhu i po gerlu cerljen, ispigat. Ima ga od nikoliko verstih.

Mislilo se u staro vrime da vatra njemu ne more nauditi, i da che ubiti çovika ako ga ujide; ali to je vech poznato da nije istina. Zimi se u vlaxnoj zemlji ili u blatu krije, liti koxa se s njega skida, i ponavlja se svakih desetak petnajst danah. Cerve jide i druge sitne xivinice, ne glasi se. Nadje se kad kad u virovim, u bunarim, u lexechoj vodi, u potocima, i u smerdechem glibu. Kad je vrime kišovito lize kadgod obnoch podaleko svoga gnjizda, hranu da traxi.

Glasoviti *Spallanzani*, našao da ovo plazuche çudnovatu narav u sebi ima. Odrixi njemu jednu noxicu, te baci ga u jedan sud gdi ima vode; za çetiri pet nediljah danah ona che mu sva iznova naresti sve kao što je odprije bila.

K.

ZAGONETKE.

Baci ploçu na polje, ploça baci trakove, a trakovi bace cvitove, a cvitovi bace batove.

K.

Od kuche ide a kuchi gleda.

K.

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 2. — NA 8. SIÇNJA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

POZDRAV

ZORI DALMATINSKOJ.

Danicom svom Hervatska je
Blagu svjetlost razprosterla,
I ś njome je vech doperla
Tja u daljnje srodne kraje.

I eto gledaj! kako veche
Dalmatinskieh iza gora
Puca mila rujna zora,
Blagi znak od bolje srjeche.

O zoro ti, zoro blaga,
Srjetno Bog dao! zabjelila,
Skoro bjeli dan donila
Tol xudjeni, zoro draga!

Dopiraj i ti svom sjajnosti
Do serca sve srodne brache;
Probudi ji, çini, da che
Svoje branit svom jakosti.

Blage od sloge sipaj sjeme
Medju bratju sve Slovine,
Da im dobro Domovine
Neskerśi ovo zlobno vrjeme.

Da che Hervat s Dalmatinom
I u slovstvu brat ostati,
Da che s' bratski milovati
I s svom srodnom bratjom inom.

Da che mochi veche skoro
I dan bjeli nam nastati,
Da che i sunce zasijati,
Za Tebom, o mila zoro!

Janko Car (*)
Hervat.

SPLITSKA KUGA GODINE 1348.

Godine **1348** ajmekalo se i jaukalo çudo kod nas, i po svitu. Pisano je da su Genuveski tergovci od istoka donili kugu u Taliju, pa da se odonle u Dalmaciju uplakala. Ovuda najprije se medju seljanim usijala, a potle gospodu i velikaśe popadala. Jedan vlastelin od plemenite i stareniçke kuche *a Cutheis*, śto se sad zove *Geremia*, iliti na naśu *Jurmijich*, koji je xivio petnajstoga stolitja, i za koga nezna se kako se imenom zvao, çudnovato je na latinski opisao Splitsku kugu, evo ovako:

„Jao! jada golemoga! koja pamet, koji ljudski jezik vridan li je izgovoriti i izkazati ono straśno, xalostno i hudo vrime, uz koje se oni veliki pomor u narod uplakao, s mlogih i razliçnih opaçinah, śto su ljudi protiva Bogu poçinili. Bijaśe tadar aer pokvaren, tminav i maglovit, i mloge strane svita otrovane od smertne bolesti. Sunaśce usrid podne mraçno postalo, zvizde se pomolile kao obnoch; na misec cerna se navlaka navukla, a

(*) Eto kako ovi uçeni Hervat, oli upravo rechi sva gospoda Zagrebaçka nami se raduju, sa svim da se nismo njihovog pravopisa primili. Da Bog da s njima se naçinili.

K.

pomerçina zemlju pritisnula. Od zapada, gerdna repašica trepechuchi iskoçila, a çinilo se da zvizde s neba na zemlju padaju. Nebo je bilo kao otvoreno, a iz onoga jaza cerljeni oganj udarao i strašni se plamen digao, svemu se svitu prikazujuchi po put osobite nochne svitlosti. U istoçnoj strani svita, po mlogim mistima i po različnim derxavama, veoma se zemlja tresla, çudo se zgradah sorilo; svakojaki se vitri naduli, silovito puvali, štrašno zvixdili. Sinje se more primechalo, visoko skakalo, buçalo, a sva stvorenja tuxno izgledala. Stala velika skomljavina i vijavljina nebrojenih nesitih vukovah, obnoch hodajuchi, i oblazechi lipo okolo gradskih zidovah, da se ljudske kervi natriskaju. Nisu se oni verali, vech na oçi u seoske kuche upercali, i xdjupili materam dicu iz naruçka. A to im nije dosta bilo, vech u jatu na same oruxane ljude nasernuli su, te razparali, grebove još podkopavali, mertvace xderali: nisu to vuci niti zviri bile, nego se baš çinilo da su vragovi. Na kuche su padale kukavice i jejine, te obnoch stala jih kukatanja i buka; a slipi miši u kucham i u cerkvama kotili se i cikali. Nebrojeni gavrani obdan poverh grada letechi, gerçali, a takodjer jastrebi i orline po aeru štikchali; mloge još druge divje tice i zviri svakojake iz dubravah u grad dolazile i gadno se glasile. Bisi, različne utvore, vadine, udobe, iz paklenih adah na zemlju dolazile, çesto i na vele naçinah danju i nochu ljudmam se prikazivale, te od velike strahote poludili, zanimili, i serdjali mlogi. Ova xestoka kuga najpervo se smertno u xivotinu uvlaçila; ošugali su se i ogubali konji, volovi, ovce, koze; s povora i s plechah dlaka im je opadala, vertoglavali su, oslabili, pa nakon malo danah lipsali. Ova bisna kuga kašnje se po svemu svitu razasijala, i poçela ljuto xalostne ljude moriti, snagu im otimati. Kako se komu koja xlixda napela, oli poganac, a uz to još i oganj uvatio, vech se znalo da valja umriti; te kukavci odma poboxno i sa skrušenim sercem su se ispovidali, Bogu dušu priporuçivali, imanje svoje razredjivali, pa trechi çetverti dan dušu puštili. Koji su zdravi bili, videchi oni strašni pomor, i ne poznajuchi s çesa toliki ljudi naglo ginu, u nesvist su padali, poludovali, i cinili da je vech svit dospio. Jaoj! koliko li su bili cerni danci ljudmam, gledajuchi gdi njihove kukave xene sebi kose çupaju, persi i obraz razkiduju. Oh! koje se u nebo dizalo ajmekanje i jaukanje! Terçuchi simo tamo, ustavljali svoje mile, plakali za mertvim iskernjim, hodali a glavu prida se obisili, u cernim haljinama odiveni, od velikog jada pritisnuti. Nisu xalostni znali çesa se dovezati, ili che mertvace zakopavati, ili na daleko bixati, da ji smertna kuga ne otruje. U cerkve su dolazili, ruke k nebu pruxili, k Bogu glasom zavapili, oli mu zafaljivali. A niki pak daleko bixali, po mlogim mistima zašli, mertve svoje neukopane ostavili u cerkvama i u kuchama, pa su tako lexali što u mlogim cerkvama nije ni dronjo ostao daji kopa. — Ova kruta bolest brez pristanka smicala muško i xensko, staro i mlado, nikome nije prašchala. S nje sinovi i cheri od svoga su se chache klonili, takodjer brat od brata, prijatelj od prijatelja, mux od xene. „

Ova ista kuga umorila je Dominika Lukaricha Arkibiskupa Splitskoga. Nezna se gdi su ga ukopali, niti se znade jesu li mu sprovod uçinili. Valja da u onoj xalosti i buni nije se na to gledalo, buduchi da je svak o sebi dosta posla imao. — Spomenuti *a Cutheis* zapisao evo i ovo: „Tadar poštovani gospodin Dominik ponizni i poboxni Arkibiskup Splitski, rodom iz Splita od plemenite kuche Lukaricha, umro od kuge; takodjer mlogi plemichi, i nebrojeni Splitski gradjani.“

K.

IVAN KERSTITELJ LOMBARDI.

Xalech uvik tebe, liubljeni prijatelju, rad nemile tvoje smerti, mislio sam na tvoju uspomenu koju riç, ili bolje, koju suzu virnog plaça moga prikazati; dali štijuch što su od tebe pisali u zadarskome od novinah listu i u drugome, što se u Terstu pritiskuje pod imenom *Iskra*, jesam umuka, i tu misao od mene odbacio, videchi koliko oni vridni spisatelji jesu podpuno pravu istinu od tvoji kripostih rekli, sasvim da koji god kip nenavidechi tvoje rabrenstvo, traxio je potamniti ono poštenje, koje si s tvojom kervi i nemilom smerti u svitu zadobio. Derxao sam stanovito, da mi više dopasti neche sricha prikazati taj poklon od liubljene moje uspomene pram tebi, ali evo mi se srichna zgoda prikaxiva, evo goruchu moju xelju zadovoljiti dato mi je. Na pervi dan od godine **1844** izlazi na svitlost list u naš jezik, pod imenom **Zora Dalmatinska**, list od koga u našim sastancim jesi çesto meni govorio, koga jesi xelio viditi na svitlost, dobro i veoma dosta procinivajuchi lipotu našega jezika. U ovome dakle slatkomu i od tebe poljubljenome jeziku prikaxivam ovo moje pismo svarhu tebe, na pofalu tve rabrenosti, za izgled mladjih, za diku naše druxine, a u isto doba da se znade da i u Dalmaciji našlo se vavik i nalazi se junakah, koji za svoga kralja i za pravicu nisu gledali izgubiti xivot.

Poznajem da ja nechu dopriti od tebe govoriti s onim urešenim govorenjem, kako oni jesu u Taljanskome jeziku tebe, i tvoju vridnost nakitili; ali pogledaj ozgor s nebesah i primi za uspomenu one ljubavi, one cine, i onoga prjiateljstva, koga nikad nije moguche da zaboraviti mogu. Plaçem, i xalitichu, vaj! do smerti, da u cvitu tvoje mladosti izgubilate je otaçbina, mater, sestre, rodbina i svi prijatelji.

Lombardi rodio se je u Dernišu; njegovi roditelji akoli ne bogati, jesu bili dobrorodjeni i pošteni. Hitren od naravi odabra je sluxbu kraljevu, i zapisa se je za Arambašu od straxanah ili-ti Bandurah. Starešine gnjegove videchi da je on serçen, vridan i pošten, odredili su ga da na

granici, koja ovu derxavu od Bosne razdiljiva, dajuchi mu jedan broj plachenih straxanah, imade gledati da nebi se çinile škode kraljevoj azni. Lombardi umio je oberšiti tako pošteno i podpuno svoje duxnosti, da za pet godinah bio je u ovoj sluxbi uzdarxan.

S granice bi poslat u Bukovicu i odredjen da su nikoliko vojnikah bude stati kod kuche Jovana Kutlaçe poglavice ajduçkoga u Ivoševcim. Pridje posli na Kistanje po starijoj odredi kako misto Serdara. Ovde Lombardi daje poznat svoju valjaštinu, ovdi iskorenuo je lupeštine, ovdi nije dopuštio da jaçi i bogat tare nejaka, i siromaka; s jedne strane mechao je mir, a s druge çinio je pravicu, tako da i današnji dan Kistançani spominju ga, današnji ga dan plaçu. S Kistanja poslat bi u Biograd, gdi na isti naçin çinio je poznat svoje poštenje, vridnost, i rabrenštvo.

Priuzvišeno Vladanje za ukrotiti silu nekoliko ljudih nemirnih, koji s otimanjem i silom bili su puku dojadili na naçin, da svak od istih boja se niti je smio po putim prosto ichi bez da nebi bio sadert, ili mu metnuta cina, naredilo je negledajuchi nijedan trošak da budu prognati, ufacheni i pridati pravdi u ruke.

Lombardi bio je odabrat da su nekoliko straxanah imade iste ajduke traxiti i tirati. Kistanski Straxani prosili su da i oni budu odredjeni za iskorenutje istih, i u isto doba moli li su da im bude Lombardi dat za njiova poglavicu. Zaljublien on u nji, nije isçeka ças za imati ji pod svoju zapovid, znajuchi vele dobro, da s istim bio bi se opoštenio, i tako bi. Na 19 travna prošastoga prid veçer u Alašakovici (gora koja se nalazi u okolišu Skradinske krajine, i Kninske, i jest veoma prostrana) Lombardi svojim druxtvom sgleda je Kutlaçu i dva njegova druga. Viditi ji i potirati bi jedan ças, ali sasvim da su se popuškali i da je jedan ostao ranjen, noch otela ji je. Od one veçeri do 25 istoga miseca, Lombardi nije pristao biti Kutlaçi u stopam, tako da neznajuchi on gdi se sakriti, ni na koju stranu pobignut, buduchi još prispila na njega snaga straxanah sa svijuh stranah, i uvatila jednoga mu druga, pribigne u jednu ogradu, i tute se tako stane braniti, da su ostala ranjena dva straxanina. Videchi Lombardi neukrotnost i silu Kutlaçinu, nemoguchi njegovo hitreno serce priterpiti da dva razbojnika imadu se toliko kraljevoj snagi suprotiviti, naredi svome društvu da udare na nji. Narediti, i on pervi dati izgled, bi jedna riç; ali kako se propeo na zid od ograde, puçe puška Kutlaçina, a Lombardi, jadnamu maika, mertav na zemlju pade! Evo kako priminu on u cvitu svoje mladosti, liubljen od svakoga, koji ga je poznao ostavivši xalosnu mater, i dvi sestre, kim on je bijo sva pomoch i radost. Dobrota našega Vladanja jest tako iste priporucila milosti našega liubljenoga Cesara, da isti svojom poklonitom odredom dostojao se dati toliko materi, koliko sestram dok bi se udale, svagdanju pomoch.

Bijo je Lombardi hitren i plamenit, ali s razlogom. Pošten veoma i pravedan. Imao je naçin ciniti se ljubiti, i slušati. Dosta nauçan, sasvim da nije imao velika nauka. Poznao je veoma dobro što je pravi i virni prijatelj. Podnixan prama svojim starešinam, umio je u isto doba prikazat istim svoje razloge, da od istih bio je mnogo ljubljen, u jednu riç, bio je çvit od naše druxbe, koju je svojom karvi opoštenio.

Njegova xalosna smert bitiche spomenuta od kolina do kolina, tako da on bitiche u pismam, u razgovorim špomenut, i bitiche svim Dalmatincim za çast i diku, a meni za xalosnu uspomenu do smerti.

M. Resti V. Serdar.

UPRAVE SVERHU PASTIRSKOGA LIKARSTVA.

Sasvim da pastir nije likar tilesah, dali dušah, ništanemanje moxe on u mnogim prigodam biti koristan istomu zdravlju tilesnomu svoga puka. Dati chemo dakle nike likarske uprave, po kojim pastir moche se vladati u razliçitim prigodan, toliko za svoju, koliko za tudju korist, i ove uprave jesu sasvim potribite najskoli pastirim selah, u kojim neima likara. Ove uprave razdilichemo u dvoje: perve biti che uprave u vrime zdravlja, a druge u vrime bolesti.

Uprave likarstva u vrime zdravlja.

Tko uxiva zdravlje duxan je pomljiti daga neizgubi. Za uzderxati zdravlje, tribuje da çovik u svim duhovnim i tilesnim poslim, u jichu i pichu, i u svim radnjam obsluxi niki red i triznost, brez kojih zdravlje nikako nemoxe stati.

Pervo svega stanje tila mnogo visi o stanju duše; serxba, zlovoljnost, tuga, odvech veliko veselje i sva druga nagloxelenja, jesu glavni neprijatelji zdravlja, i skrachaju xivot. Tko xeli uxivati xivot nek se na vrime obikne svoje pohlepe ustegnuti. Ako pak gdigod dogodi se da çovik bude se puštio kakvoj nagloj xelji, dok se u njoj nahodi, neima uzeti jicha i picha pria nego se bude njegov duh opet smirio. Po ovomu vidi se koliko naš zakon keršchanski, koji ustexe i upravlja naše pohlepe, koristan jest ne samo duhu našemu, dal jošte i našemu zdravlju tilesnomu.

Osobito tribuje ovdi opomenuti çeljad od nauka, da skodljivo jest mnogo zdravlju uçiti u nochi potle nego se jako izmorio u trudu dneva. Sve što se usilno çini i priko reda, nije zdravo. Stvoritelj postavio je noch za da stvorenja poçinu od poslovanjah, i da s poçivanjem dobiju novu snagu za veselo priuzeti sutra dan nove posle.

Uzderxanje petero chuchenjah.

Za da çovik bude podpuno zdrav i vridan poslu, potribito je da uzderxi u zdravlju njegova chuchenja. Za to dostignuti, nevalja nigda ni jedno-

mu chuchenju silu çiniti, zašto ta sila çinila bi da xile usilovanoga chuchenja oslabe, i da se po tomu poboli chuchenje. Sverhu svega paka najjezivije jest chuchenje od vidjenja. Tko xeli zdrave uzderxati svoje oçi, neka odaleçi od njih svaku xešchinu od svitlosti, i neka se nezagleda u stvari odvech malašne: nevalja nijednu stvar odvech priblixati k oçima. Loxnica u kojoj se radi neima imati ni od vech mnogo, ni odvech malo svitlosti. Buduchi zelenilo odvech mnogo koristno oçima, dobro che biti kad se idje, najskoli liti, po velikoj svitlosti obraniti oçi zelenom maramicom; isto ima se uçiniti kad se u zimi putuje po snigu: brez potribe neimadu mechati nijedne ochale na oçi.

Spavanje, i bdenje.

Po viçnjemu zakonu naravi, spavanje toliko je potribito uxderxanju tila, koliko je potribito jiche i piche. Usilno bdenje oslabi i dušu i tilo: jedna sama noch nespavanja umori najzdravijega çovika. Spavati odvech malo, poradja slabost; spavati odvech puno, poradja mlohavost u tilu, i çini da duša izajde tupa. Tko mnogo radi ili duhom, ili tilom, ima potribu spavati veche od onoga, koji xive brez posla. Çoviku odraslu opcheno govorechi potribito je spavati sedan satah na noch: svaki pametan çovik hotiche spavati na vrime zabilixeno, ustati che se takodier na zabilixeno vrime, niti che brez potribe prominuti svoje vrime.

Jiche, i piche.

Snaga, koju svaki dan naše tilo gubi, imade biti pristojnom hranom popravljena. Chuchenje glada i xedje siluju nas da jidemo i pijemo, a chuchenje kušanja, çini nam ugodno jiche i piche. Pomanjkanje zadovoljne hrane poradja slabost u tilo; ustavit se posve od jicha i picha, dovodi na najstrahovitiju od svih smertih. Na suprotiv ustegnost u jichu i pichu, poradja dobro zdravlje. Svaka stvar ima svoje vrime, govori çovik razuman, tako i jiche, i piche. Ima se blagovati na svoja vrimena, a ne odvech çesto priko dneva. Jizbine imadu biti dobro svastane u ustim, i zadovoljno umišane slinom, za da xeljudac bude ji mogao lašnje probaviti. Valja se obiknuti jisti polagano, i ne uzimati jizbine vrile, dali mlake.

Buduchi da za dobro prigrizenje jizbinah tribuju zubi; radi toga valja imati pomlju da se neištete: za tu sverhu svaki put potle jicha valja prati usta s vodom, i uzderxati çiste zube, zaštobo pervi uzrok njihova ištetenja jest neçistocha. U vrime jicha valja baciti na stranu sve posle duha, sve misli neugodne. Potle jicha za jedan sat (uru) valja se ustegnuti od svakoga poslovanja duha, i od svake radnje odvech trudne xivotu. Spavanje odma potle jicha smeta probavljenju jizbinah. Nevalja nigda najisti se do zadovolienja: çovik trizmen digne se iza stola tako, da bi u potribi mogao još jisti. Dobro je za probavljenje hoditi za koje vrime potle jicha. U veçer nevalja jisti toliko koliko na podne, i meju veçerom, i liganjem valja da proide najmanje jedan sat. Sudovi u kojim se kuhaju jizbine, imadu svaki put odma potle kuhanja biti oprani. Ako ti sudovi jesu od mida, imadu biti dobro kalaisani, niti igda u njima valja dohraniti jizbine za slideche jiche.

Sasvim da za hranu çovika sluxi toliko meso koliko zelen, ništanemanje zdraviji che biti çovik ako se bude veche sluxiti s zeljem, nego s mesom. Paçe oni, koji bi uvik blagovao meso, a nigda zelja, nebi mogao za dugo zdrav biti. Izmedju mesnih jizbinah, meso od svinjah jest najmuçnije za probaviti. Jisti mnogo takova mesa çini kerv nezdravu. Valja s mirom sluxiti se s maslom i s pritilinom. Jizbine imadu biti pripravliene priprostno: što se veche stvarih miša, to je gore za xivot. — Kruh od šenice, i od raxi zajedno umišani, kad je dobro uçinjen, daje najbolju kripost xivotu.

Kako je potribito xivotu trizmeno jiche, tako je potribito i pitje. Najnaravnije piche çovika jest voda, i mliko. Voda je najzdravija, zašto otaçaje kerv, i çini çovika lagana. Najçistija voda jest xiva, najskoli ako izvire iz planine. U potribi voda, u kojoj bi se nahodilo stvarih inostranih i nezdravih, moxe se oçistiti ovako: uzme se ugljevja malo pria pogasena, istuçe se u prah, i krozanj procidi se voda.

Vino i za duh i za tilo jest jedno koristno pitje, dali iziskuje veliku pomlju, i trizmenost. Valja se çuvati i paziti od vinah, koja su procinjena. *Procinjenje* najveche u obiçaju jest sumpor, i *umišanje* olova. Ako je sumpora u vinu, poznaje se ovako: u çaši punoj toga vina postavi se jedno jaje prem sneseno; ako kora potavni, bilig je da je sumpor u vinu; isto che se poznati ako metnuvši u vino komad ravnoçista srebra, ono izgubi svoju svitlost, i potavni. — Za poznati jeli olova u vinu çini se ovako: uzmu se dvi drame jedne stvari, koja se zove *fegato di zolfo* (*), šest dramah *cremor di tartaro*, i šest unacah vode procidjene: ova sva zajedno smišana ostavu se smirom u jednoj çaši za jednu çetvertinu ure, tada pomljivo metne se na stranu ono što padne na dno. Zatim ti ostanak smiša se s vinom sumljivim, ako vino uzmuti se, u njemu je olova. Nikakve koristi ne daje xivotu rakija, paçe ko je mnogo pije pripravlja sebi grob pria vrimena.

Od Ajera.

Ajer koji se odušuje, i bez koga nije moguche xiviti, ima priveliku sloxnost s našim zdravljem. Ajer çist, i hladan daje tilu xivot i kripost. Ajer neçist i štetan, zlodišuchi jest i posve škodljiv. Radi toga zdravije se xive u polju, nego u gradovim, zdravije je u zemljam suhim i visokim, nego u dolinam ili gdi su blata. Çovik ima svaki dan uxivati ajer hladan, kucha u kojoj

(*) Ja mislim da se moxe na hervatski ovako privesti — cremor di tartaro, *cvit od srixa*, zašto od njega ga grade., a fegato di solfo — *jetra od sumpora.*

M.

pribiva ima biti suha, i najmanje imadu se dva puta na dan otvorit ponistre, i vrata, za da se promini ajer. — *(Dalje che sliditi)*

Sva naša Dalmacija verlo dobro spominje se od imena valjanoga, dobroga, i naučnoga, navlastito u čistomu našemu hervatskomu jeziku, Pavla Miošicha, koji, poradi svojih osobitih vridnostih, posli nego biaše za dobar tek godinah valjani naučitelj, i izverstni pripovidaoc, bi u najlipšim svojim dobam uzvišen na pristolje biskupastva Cerkve Splitske. Ovi dakle umitni Hervat, koji, osim zakona cerkovnoga, i Bogoslovja pastirskoga, od česa biaše on običajni naučitelj mladih xakanah u seminariju Zadarskomu, davaše suviše svake godine sad jedne sad druge, pod imenom nadometka, različite uprave toliko za prosvitljenje i korist novih pastirah, koliko za korist opchenu puka, gdi bi oni bili poslani kako pomljici dušah. Radi česa vidilo se je doli ubilixenomu, jur njegovu učeniku, priniti u ovi naš list ove uprave okolo likarstva pastirskoga, koje mogu sluxiti, po prigodi, za opchenu korist toliko pastirah, koliko xupnikah naše Dalmacije.

P. Mate Kurtovich.

Rimljani su mertvace xegli.

Rimljani nisu mertvace zakopivali kao što je kod nas običaj, nego dervarice nalagali i palili da se na njima xexu. Derva su loxili koja najlakše mogu goriti, kao borovinu, cernjiku, grabovinu; i još čemprezom su dervaricu kitili, da njegov mirlis odnosi oni dat kad tilesina gori. U početku derva su brez reda navalili, ali kašnje valjalo je da su otesana, pomazana i na četvert uredjena po put otara, a kadgod i na paškerljac, kao što su načinili za izgoriti tilo Rimskoga Cesara *Pertinaca*. U svakoj dervarici su četri reda bila: na onome pri zemlji sterpali su suhovinu i ono što najberxe moxe goriti; na drugome cviche mechali; na trechemu tamljan i dragomasti; na četvertome najlipše haljine, i još one zlatom i srebrom izvezene ako je stanje pokojnoga donosilo, a na verhu su mertvaca poloxili. Valjalo je ove redove skladno svoditi iz dna širije, te zaveršiti.

Kad je sve to gotovo bilo, pristojalo se samo najblixjemu rodjaku pokonjega zapaliti, okrenuvši obraz na stranu, i pokazujuchi da ga serce veoma boli. Ako je pokonji koji velikaš bio, njegovi su dvorani to činili, kao što je pisano da su kapetani zapalili dervaricu Cesara Augusta, a onu Cesara Pertinaca, Rimski konsuli iliti poglavice.

Pošto je vatra snagu uzela, okolostojechi Bogove su molili da zgodno vitarce okrene, nek se dobro razpaljuje, i tilo berxe izgori. Još posvetilište su im prikazali, koljuchi različnu xivotinu, da se smiluju. Ako je na dervarici bilo mlogo mertvacah, kao što se dogadjalo uz koji pomor oli rat, mechali su izmedju dvi muške tilesine jednu xensku, da se berxe xexu. Ovi osobiti običaj mudraci drugačije tomače. Jedni vele da je postao što je xenska chud vrucha, te lakše izgori: jedni pak, izmedju kojizih je *Simako*, kaxu da xenskoga tila bolje se vatra prima, što je deblje i mastnije.

Kako se dervarica zabuknjala, po tri puta okolo naokolo nje tuxno su oblazili svi koji su se tute desili, a u isto vrime bacali u vatru darove za pokoj duše, kao na jedan primir: haljine, oruxje pokonjega, dragomasti, tamljan, svakojake drage stvari, kao znak štovanja i xalosti za mertvacem. Uz to su još bacali i one stvari, koje su mu za xivota najmilije bile t. j rese, tičice ako je dite; pokuchstva, djerdane, gajtane, ako je gospodja; a mačeve i bojna zlamenja ako je vojvoda oli vojnik bio.

Mislili su Rimljani da duše na onom svitu kervi se nasladjuju; s toga prijatelji i rodjaci pokonjega različne su xivine klali, pa sikli i u vatru bacili. Dogodilo se takodjer da su iste jadne suxnje na komade razplastili i u vatru bacili.

Pošto je tilesina izgorila, vatru su vinom gasili, te kupili lug i ogorene kosti što su od nje ostale, pa metnuli u malu kamenicu, oli u kakav drugi mramorni oli cakleni sud.

Koji put sloxili su dervarice i palili na čast onizih, koji su se odavna pristavili, kao što su učinili za *Drusa* oca poglavice *Germanika*, koji je u Nimačkoj umro.

K.

KISELI KUPUS.

Kiseli Kupus je velika hrana i okerpa ljudih, osobito onizih koji po sivernoj zemlji xive. Poznata je ona dosta i u našoj ruci, ali je vridno da ovde dodajem kako je Englezi i drugi niki narodi urede. Počnu najprije zeleno lišche obrizivati i koren, pak jezgru sickaju, ili ribaju na ribex (1); sad pospu soli u dno kace, oli u dno kakvoga drugoga suda (bila još i bačva vinena, kvasovna, rakinska), te naspu kupus za jedno četiri pet perstah, i poverh njega bace jagodicah od smrike, oli simena od koromača da mirlis uvati. Za tim opet pospu soli, pak otiraju drugi tavan onoliko visoko kako je prije rečeno, i posle nanovo pospu jagodicah od smrike i simena koromača i soli. Sve che tako redom odmašiti dok sud zaverše, ali kako trechi tavan metnu, ima jedan gaziti i poravnati što bolje moxe, oli zbijati jako s debelim dervetom što se zove spalj. Dosta po oke soli za 65 glavicah.

Pošto je zaveršeno, pokriju sve širokim zelenim kupusnim lischem, a do njega metnu čistu vlaxnu kerpu iliti platno, pak koliko sud zaklapa

(1) Ribex je rič poznata tamo u Liki i u drugim mistima; da nije od Nimačke *reiben*? Kod nas isicaju kupus sičivicom.

daskom pokriju (ako je baçva, dnom od nje)., a ozgor gerdnim kamenom pritisnu, da nebi kupus kad se uzkisa i nadimlje gori izisao.

Kupus tako pritisnut puśta iz sebe vodu śto se zove raso, koji se zapini i spervice udara xestoko kiselinom; zato da nebi se obatalio sav kupus, toçe ga na slavinu, pak naliju slane vode, koju che opet pritoçiti posli nikoliko danah. Sve che redom nalivati i pritakati dok voda viśe ruxno ne udara, a tako biva do dvanajst do osamnaest danah ako misto nije vruche, neg ladno kako ima biti.

Kiseli kupus tako uredjen ostache zdrav priko sve godine. Ko ga nije odprije jio, pervi put kad ga se okusi mu se çini gerk, xuk, ali posli proraçi se. U gradovim, nikim se çini da je blaxi kad ga operu u mlakoj vodi i oxmu medju rukam prije neg ga metnu variti.

Ko hoche da ga na daleko nosi po suhu oli po moru, triba da ga prije u drugi sud priruçi, dobro zbije, nalije nove vode slane, pak da sud zaklopi. U rakinskom barilu muçno che se kiseli kupus pokvariti; ko se boji da se more po drugi put uzkvasati, neka slane vode nalije, oli istoçi stari raso, pak neka ga uzvari, a pośto se oladi u isti sud ulije.

Ovo je hrana verlo zdrava, i joś dobra likarija od *skorbuta* (bolest koja razpuśta xile, te se kerv pod koxom razlije, a osobito se iz zubih cidi). Pametno mlogi kuvari zaçinjaju s njome prasçevinu da ne naudi. Reçena nemoch popada najviśe brodare kad daleko se na debelo more navezu; zato Englezi brez kiseloga kupusa ne idju. Glasoviti *Kook* tri godine na moru stajao, i zdrave uxderxao svoje mornare, dajuchi im jisti takoga kupusa po dvaput svake nedilje danah.

K.

PISMA

SVERHU ZORE DALMATINSKE.

I.

U Im' Otca stvoritelja,
Joś i Sina Spasitelja,
Ter i Duha Svetog bilo
Svako naśe dobro dilo.

II.

Mi se Bogu pomolimo,
I pomoch mu svi prosimo
U poçetku zbiljnih trudah,
Da koristni budu svuda.

III.

Posli Boga mi Divicu,
Naśu milu Odvitnicu,
Zazivljimo u pomochi,
Jer su u nje vele mochi.

IV.

Boxe dobri, i jedini,
Tebe mole tvoji Sini,
Ke si Virom nadario,
I milostno odkupio;

V.

Da nam dadeś kripost pravu
Sve za svetu tvoju slavu,
Za poçeti ona dila,
Koja tebi jesu mila.

VI.

Naśa serca ti uxexi,
I s ljubavlju njih zavexi,
Da svì mirno mi xivemo,
Kako Bracha da budemo.

VII.

Ti prizovni odmetnike,
A prosvitli nevirnike,
Da s nam budu pravovirci
Svete Cerkve krotki sinci.

VIII.

Pamet naśu ti ukripi,
I daruj nam razum lipi,
Da naś posa bude plodan,
I da tebi bud' ugodan.

IX.

Dalmatinska naśa Zora,
Koja sviche blizu mora,
Ako tebi bude drago
Doni che nam velo blago.

X.

Ti potakni sve hrabrene
U Dalmacji odgojene,
Da pomogu kako moru
Proslaviti novu Zoru.

XI.

Prosvitljene Bogoslovce,
I pametne Umoslovce,
Joś ostale mudre ljude,
Ti njih nagni da se trude;

XII.

Jer che sviju biti dika,
I joś korist privelika,
Ako sloxni svi budemo,
Otaçbinu pomoxemo.

XIII.

Muçni jesu svi pocetci
Ispervice, jer su teści;
Ali muçnost svaka stane,
Kada stavnost prid nju bane.

XIV.

Evo Zora što che biti,
I o çemu che raditi,
Sve za korist naśeg puka
Ki je vridan sveg nauka:

XV.

„ Diloredna pouçenja,
„ I domacha nauçenja;
„ Dicu gojit, liçiti se
„ Kad likara netrevi se.

XVI.

„ *Besidi che* od xivinah,
„ I koristni tergovinah,
„ Zanate che sve kazati,
„ Ter i polje za texati.

XVII.

„ *Opisa che* mista glavna,
„ Obiçaje *puka* slavna,
„ Dogadjaje jośte stare,
„ Ke hervatsko ime dare.

XVIII.

„ *Dokaza che* vridne ljude
„ Ki junaci biśe svude,
„ Ki se mudro razlikośe,
„ I pośteno podnesośe.

XIX.

„ Joś pravila baś jezika
„ Kako hoche prava slika,
„ I pisanja i śtivenja
„ Priniti che razbistrenja.

XX.

„ Razgovore priugodne,
„ I joś pisme baś narodne,
„ Zagonetke i ostala,
„ *Dokaza che*, ... Bogu fala.

XXI.

Oh Hervatska zemljo slavna,
Ka se diçiś jur odavna,
Lipo tvoje kripi ime
U pristojno ovo vrime!

XXII.

Osvicha sad Zora tebi,
Koja zove svitlost k sebi,
Svitlost znanja koristnoga,
Chudoredja urednoga.

XXIII.

Vitezovi Dalmatinci,
Nekaxte se sada linci,
Neg se skupno svi skoçite
Dobro vrime uloxite.

XXIV.

Za najpervo vi Zadrani,
Dubrovçani, i Splichani,
Pak Braçani, Sibençani,
Kotorani, Makarani;

XXV.

Joś Kninjani, Derniśani,
Trogirani, Imochani,
Proslavite Otaçbinu
Vaśu staru Didovinu.

XXVI.

S pismim vaśim nastojitc
Ovu Zoru svi gojite,
Da poslidnjim izgled date
Od uminja, koga znate.

XXVII.

Sad jest vrime da se sije
Za da polje procvitije,
Oglasite vaśe ime
Svakim znanjem sad je vrime.

XXVIII.

Stari ljudi, momci mladi,
Nepuśtite da se ladi
U nauku nastojanje,
A u chudi redno stanje.

XXIX.

Sad molimo Svemogoga
Stvoritelja pridobroga,
Da podili çestitosti
Naśem kralju sve radosti

XXX.

Ferdinandu ki nas mili,
Za sva dobra ka nam dili,
I dopusti naśoj zori
Da se ona digne gori.

XXXI.

Pak svi svoga proslavimo,
I puno mu zafalimo,
Da nam dade doçekanje
Naśe zore osvichanje.

P, M. Kurtovich.

ŚTENJE.

Jedan mudarac reçe da je śtenje jedna linost priobuçena. Zaista tako biva kad se toboxe śtije, a ne pazi se na ono śto se śtije; kad se više xeli znati śto drugi kaxu, nego ono śto se naponase u sebi ima misliti. Jedna je gospodja svakojake knjige primechala, pa jednom rekla " śto je meni stalo da su drugima ove knjige dosadljive, dosta da meni vrime prodje."

Zaludu je, prava je danguba brez razbora śtiti, i nerazabirati dobre misli śto pisaoc pod oçi meche, koje mogu chuchenje potaknuti i uzbuditi, pamet naośtriti i razbistriti. Ko nezna tudje knjige protresati, tudje che ga pomisli svladati sa svim, a njegove che izgubiti osobitost i vlastitost svoju prirodnu. Ko sebe ne upita, ko li sebe ne razsudjuje da razaznade śto je prośtio, śtenje mu ne pomaxe, i od njega nikakva mu traga neche ostati. Ne triba terpati, vech odabirati; ne vatati sve śto u ruke pada, nego samo one vochke koje su zdrile. Śto se razumu prigadja, ono se i tilu prigadja: nije hrana ono sve śto se proxdre, vech ono samo śto se u terbuhu zakuva i u serce ide. Neche sime proklijati ako je erdjavo i u ledini. Koji je knjige izuçio bude uçen, ali koji put i budala. Çovik ośtroga uma çim kakvu povist śtije, ne samo pomnju stavlja na ono śto se dogodi, nego još gleda nebi li pogodio ono śto se u napridak more desiti. " Śtijte, reçe *Seneka*, ali negledajte kako bi ste druge nadmudrili, nego kako bi ste poznali ono śto drugi neznadu."

K.

Naiposlidnje kamenovanje.

Kamenovanje iliti pobijenje krivca kamenjem, bila je straśna odsuda u staro vrime. Najposlidnji put to se dogodilo u Carigradu godine 1680 jednoj xeni, koja je bila svome muxu nevirna. Ova je odsuda ne samo znatna za to śto se nije više od onoga vrimena na zemlji ponovila, nego još śto samo oni jedini put kod Turakah se dogodila, sa svim da im Muhamedov zakon ne krati. Evo kako su to uçinili: na zapovid ondaśnjega *Ahmed-Efendi Bajazi-zade*, izkopali kod velike çamije cara Ahmeta gerdnu i duboku jamu, spuśtili doli na konop nesrichnicu, te je saterli i posuli kamenjem. Pajdaś (koji je bio jedan Çivut) da bi se od smerti izbavio, poturçio se; no Turci poturicu nisu na veliku muku metnuli, nego od milinja joj glavu odsikli.

K.

Smi li umoran çovik studene vode piti?

Posli dugoga putovanja osobito liti, velika xedja çovika natira da je s ladnom vodom ugasi. Ali to viśekrat śkodno dolazi, jerbo se more çovik jako razboliti i još i umriti. Tome je uzrok ona studen koja nama u drob pada kad se oblo pije, te ustavlja znoj, pak jexuri popadaju i oganj, koji različne bolesti tvori. Dakle ko je umoran i xedan najbolje je da vodu prisica, to jest da je ustavi u ustim dok se teke zgrije, pak da proxdre.

K.

ZAGONETKA.

Ako nema *pervog* moga
Na terpezi, nij' radosti:
Drugi paka brez bedena
Nepriatelja chuti psosti.
Oba skupa u Jeseni
Pazi texak vaś hrabreni.

D. M. I.

Tomaçenje perve zagonetke.

Baci ploçu na polje t j. usaditi śpicu; ploça baci trakove t. j. lista, razgranjava se; a trakovi bace cvitove t. j. cvita; a cvitovi bace batove t. j. tikve.

Tomaçenje druge zagonetke.

Puśka: çovik kad idje iz kuche metne na rame oli obisi niz rame, a civ gleda kuchi.

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiştitelji i izdatelji.

BROJ 3. — NA 15. SIÇNJA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se ako nisu prosti od svakoga trośka.

Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

ZVIZDA SUNÇARICA.

Izmedju bilixanih zvizdah najblixa k suncu zove se sunçarica, ili kako jedni kaxu prihodnica. Kad neima nikakve pine, nikakve utrove, nego kad je çisto vedro kao caklo, more je çovik iz lada uz sunce ugledati, kad ga ko lipo uvisti i uglavi, buduchi da je sunçana xdraka jako otimlje, a opet oçi se zasuze. Ima u narodu podosta çobanah, koji su je vidili, i mogu je viditi u srid podne, i kad sunce privali na veçernja doba. Niki misle da je ono danica, ali nije istina, zaśto se danica pomalja prie zore, a çim se nebo pokervavi i sunce grane, ponajviśe nestane je. Talijanci zovu sunçaricu *mercurio*. Sa svim da nam se çini da je verlo blizu sunca, ali su mudraci proesapili brez ikakve dvojbe, da ona daleko od njega stoji trinajst tisuchah tisuchah velikih miljah.

K.

STARA DALMACIJA.

Ova Derxava jest jedan glasoviti dio Iliria pram Taliji kraj Mletaçkoga mora. Bi tako prozvana od Dalminia velikoga i plemenitoga varośa, od koga malo joś koja razvalina more se viditi u Ercegovini t. j. u Ercexini svetog Save, a u naśem jeziku zove se Duvno. Dalmacija nije vavik imala svojih temeljitih granicah ni vladanjah, nego kako godir je s njom sricha dermala, tako je prominjivala ne samo granice, dali jośte i ime, jer pod Tolomeom, koji xivljaśe u vrime najvechega veliçanstva Rimskoga Cesarstva, od zapada imadiaśe za meaś Kerku *Titius*, koja diljaśe je od Kotarah *Liburnia*; od Istoka Drinu *Drinus*, koja iztiçe od Sare planine, i utiçe u more kod Aleśa; od podneva more Mletaçko *Adriaticum sinus*; a od Sivera Ugriju *Panonia*.

U stara vrimena biśe podloxna svojim kraljevima koji zoviaśe se Ilirski, i koji su (kako svidoçe Tito Livio i njegov skratitelj Floro; Polibio, Apian, Dion, i Arian) bili ovi: Skardilaide, Klito, Bradileto, Glauçia, Pleurato, Agron, Pineo, i Gencio najposlidnji. Ovi od Lucia Anicie Pretura, u raspi Skadra zarobljen sa xenom, bratom i sinovcima, bi poveden u Rim s najvechim slavodobitjem.

Zadobivene potle sa svim od Cesara Augusta Liburnia i Japidia (sadaśnje Ungarsko primorje od rike Arśie do Zermanje), ostadośe i ove sjedinjene s njihovim granicam s Dalmacijom, i uçinjena bi jedna sama Derxava, i tako od zapada biśe joj za granicu rika Arśia *Albona*, od istoka spomenuta Drina, od podneva more gori reçeno, a od sivera svoje planine koje sad dile Bosnu od Ercegovine.

Kad poçe dospivati Rimsko Cesarstvo, pritisnuta Dalmacija od nemilih nepriateljah, bi pod starim Eraklijom osvojena od Slavjanah imenovani Hervati, i Serblji, koji razoriśe plemenite gradove Solin *Salona*, Captat *Epidaurus*; od

razvalinah koga varoša sagradiše Dubrovnik. Tako isto od malo Solinjanah bi naseljen Split, unda samo polaça Diokleciana cesara, u kojoj on pribivaše potle nego pusti cesarstvo. Hervati posidovaše zapadnju stranu Dalmacije od rike Aršie k Cetini çak do Livna, i prozvaše je svojim imenom Hervatska; a istoçnja strana ostade Serbljima i nazvaše je Serbija. Uzderxali su ime staro od Dalmacije sami Gradovi Zadar, Trogir, Split, Omiš, i Dubrovnik s oblixnjim otocim, zašto su na njima pribivali sami Dalmatinci, i zašto su bili ostali još pod vlast padajuchega istoçnoga cesarstva, osim Fara, Braça, Mlita, i Korçule, kojim otocima vladaše Serblji Neretvani.

Hervatska bila je iz poçetka vladana od Xupanah t. j. od Sudacah, potli paka od svojih Hercegah, kakono Serbija od svojih knezovah. Krešimir najpervi uze i metnu na se krunu okolo godine devet sto devedeset i çetverte (994) po porodjenju Isukerstovu, i prozva se kraljem od Hervatske. Po tomu dosadjujuchi po suvu Dalmatincima isti Hervati, a po moru Neretvani, i ne imajuchi pomoch od cesarah istoçnjih, utekli su se pod skut Mleçanah, te ji ondašnji Duxd Petar Orseolo branio, ustegnuo obist nepriateljsku, usilova kralja Hervatskoga Dirçislava pomiriti se s njim, i podloxio Neretvane; i za tim Mletaçki se Duxda nazva kraljem od Dalmacije. Kralj paka Krešimir Petar, raširivši svoju kraljevinu nazva se kraljem od Dalmacije. Ovome stupi Zvonimir zvan još Mitar, godine iljada sedamdeset i šeste (1076), i bi od Sinoda Provincialskoga Gergura sedmoga velikoga Poglavice misniçkoga, potvardjen u veliçanstvu, i u posidovanju gori imenovatih kraljevinah. Kad ne stade vech kraljevskog kolina, Ladislav Sveti kralj Ungarski, ili po razlogu svojštine, ili kako niki hoche, na silu, posvoji sridnje strane Hervatske. U to vrime ne imajuchi Dalmacija svoga kralja, Aleksa Cesar naimenova Dalmatinskim kraljem Vitala Faliera Duxda Mletaçkoga, ali to samo biaše jedno nadime, kojim su se bili narešili Duxdevi od Orseolove kuche.

Koloman stupivši na pristolje Ungarsko po smerti svoga strica Ladislava, posvoji svu Hervatsku çak do mora i okrunivši se u Biogradu primorskome, primi se imena kralja od Dalmacije i Hervatske, i osvoji još i Zadar, Trogir, i Split, i uz to nikoliko otokah te derxave; podade istim varošima mloga dopustenja, slobodštine, nadarenja; ali Mleçani po njegovoj smerti priuzevši što su bili izgubili, osvojiše Biograd i Sibenik gradovi Hervatah, te se njihovi Duxdevi zvali ne samo Dalmatinski, nego još i Hervatski — Imadoše paka potli toga s Kolomanovim naslidnicima dosta kervavih inadah, s razliçitom srichom, radi istih kraljevinah.

Emanuel Cesar osvojivši vechu stranu tih kraljevinah, posidova ji za xivota svoga, ali posli njegove smerti povratiše se reçeni varoši kralju Ungarskome, te nanovo nemira sa Mleçanom, koji pak buduchi više putah dobili i gubili biše napokon usilovani godine 1358 pustiti Lodoviku Kralju Ungarskome ono što su pošidovali u Dalmaciji i u Hervatskoj (od po Kvarnara do medjah Draçeva). I za to svi gradovi uz primorje od Aršie do Drine s otocima ostadoše pod kraljem Ungarskim do Ladislava kralja od Napule, koji se hervao sa Sismom zetom svojim poradi krune. Dosavši pak u Dalmaciju bi okrunjen u Zadru, ali ne imajuchi ufanja da che ovi grad mochi uzderxati, prodade ga godine 1409 Mleçanom za sto iljadah dukatah, i odreçe se svijuh pravah, koja imadiaše sverh sve Dalmacije.

Ova Derxava pak došla sva kolika u ruke republike Mletaçke, osim Senja, koji ostade Sismi, i Dubrovnika, koji nalazechi se prost, pritvori se u Republiku, i pod Mletaçkom obranom uzderxao se sa starim krajinama.

Ali potli toga svega buduchi došla u Europu moguchа Turska snaga, savlada Bosnu i Rašiu, priuze jošte i oni dio Dalmacije koji pruxaše se od rike Bojane kod Skadra do Drine, a sad se poznaje pod imenom od Arbanije, (Zenta) kojoj ime dadoše puci iz Epira (Caplata). Došavši Arbanasi ili Arnauti prozvani, sve to više pruxila se sila Otmanove kuche, i potli god: iljada i pet stotinah raširivajuchi se mal' po malo do mora, i osvojila Ercexinu Svetog Save, sad imenovana Ercegovina; i Hervatsku, i gradove Skradin i Knin, posvojila još i Klis godine 1537 i 1570, a biuchi se pak sa Mleçanom, pritisne vechi dio krajinah primorskih i gradovah, pa razdili sva ona posvojena mista u sedam Sanjakatah. t. j. Ercegovina, Klis, Lika, Poseg, Zvornik, Bihach, i Travnik, koji Sanjakati podloxi pod Vlast Beglerbega ilitì Paše Bosanskoga,

koji skupa s onim od Zagreba, Temisfara, i Kaniše zavisili su od Budimskoga Vezira. Turci s Mletçanom ostali su u miru do godine 1638.

F. Z.

Putnik.

„ Boxe mili, kud sam zašo!
Noch me stigla u tudjini,
Neznam puta, neznam staze,
Svuda goli kamen gaze
Trudne noge po pustini!

Još konaka nisam našo!
Sjever brije s snjexnog berda,
A tudjincu, siromaku
Još je vechi mrak u mraku,
Još je tverdja zemlja tverda!

Na okolo magla pada,
Zasterta je mjeseçina,
Nevidi se zvjezdah traga,
Majko mila, majko draga,
Da ti vidiš tvoga sina!

Da ti vidiš njega sada
Obkruxena od zla svega,
Ti bi gorko zaplakala,
Ruka bi ti zaderktala
U xalosti — gerlech njega!

Zašto tebe nisam slušo
Kad si meni govorila:
Nejdi sinko od materc,
Koja mekan krevet stere
Tebi u sred svoga krila!

Nejdi sinko, draga dušo,
Nejd' od krova otçinoga,
Tudja zemlja ima svoje,
Nespoznaje jade tvoje,
Tudja ljubav ljubi svoga! “

Govorech u sebi tako,
K jednoj kolibici klima,
Koju spazi iz nenada,
Umoreni putnik sada
I zakuca na vratima.

Otvorajuch sve polako,
Zamišljena: tko che biti?
Glavu pruxi jedna stara.
„ Daj u ime Boxjeg dara
Bako meni prenochiti! „

Neznam gdi sam — kud sam zašo
Noch me stigla u tudjini,
Neznam puta, neznam staze',
Svuda goli kamen gaze
Trudne noge po pustini!

Drugi konak gdi bi našo!
Sjever brije s snjexnog berda,
A tudjincu, siromaku
Još je vechi mrak u mraku,
Još je tverdja zemlja tverda!

Na okolo magla pada,
Zasterta je mjeseçina,
Nevidi se zvjezdah traga,
Majko mila, majko draga,
Primi pod krov tudjeg sina! “

„„ Primila bi tebe rada,
Ali vidiš da spavaju
Ovde sinka tri i cherce,
Koji cjelo majke serce
I svu kuchu izpunjaju. ““

„ Ni' daleko vech do dana,
Vech pozdravlja pievac vile,
Dok zagrie danak Boxi
Malo vatre bar naloxi,
Da odtopim smerzle xile! “

„„ Vatra mi je zapretana,
Derva nemam skoro ništa,
Ovo malo, što u nutra,
Treba mojoj djeci sutra,
Kad se skupe kod ognjišta. ““

„ Za tudjinca ništa nemaš
Tudja majko, kad te moli!
Tudje djete tvoje nije! “
S tim mu grozne suze dvije
Niza lice kapnu doli.

„„ Gdi su ruke *tvoje* majke
Sad da skupe suze sina?
Gdi koljeno da poçine,
Da si texko breme skinc? —
Gdi je tvoja Domovina? ! ““

Ko da su mu zmije ljute
S ovim' rjeçim' serce stisle,
Ukoçeni putnik stoji,
Leden znoj mu çelo znoji
I otimlje mozgu misle.

Ali oçi uzdignute
K strani glede — ah onamo!
Gdi od drage Domovine
Svako jutro sunce sine,
Tam' ga xelja nosi — tamo:

„Tebi opet duśa diśe,
Tebi serce opet bije,
Domovino, majko sreche!
K tebi opet sin se kreche,
Od radosti suze lije;

Primi opet tvoje djete,
Primi, vjek che tvoje biti,
Ljubit tebe svako doba,
U tvom polju daj mu groba,
S tvojim cvjechem grob mu kiti!!"

P. Preradovich.

SIR.

Ko xeli dobar sir graditi, valja da pazi ne samo na vareniku, nego jośi na çistochu sudja, a navlastito na mliçnicu, koja ima biti naçinjena na zdravom mistu i daleko od svakoga smrada. S te pomnje kod mlogih narodah sir je u velikoj cini, i çudo se na njemu pomaxu. Vridno je da ovde niśto kaxem kako ga ponajviśe u Francuzkoj çine.

Pomuzu krave u popasna doba, pak onu vareniku u śkipe liju, koji su namistjeni jedan do drugoga na polici sve okolo mliçnice. Polagaśno śkipe naliju da se verlo ne zapini, pak pomnjivo pinu snime dok je varenika jośmlaka, zaśto pod njom nemore se skorup dobro dignuti i vatati. Ovu vareniku tako uredjenu ostave za sutradan, i zovu je *perva varenika*, iliti *pervo mliko*.

Sutradan u ruçanje doba, nanovo krave pomuzu, te tu vareniku odma u kota liju, ali na jedno çisto cidilo, da se na njemu ustavi pina i neçist. Pośto su to uçinili, dodju na śkipe u kojima juçeraśnje mliko stoji, snime skorup gdi ga ima dosta, pak liju u kota gdi je ono drugo mliko (1).

Kad su kota napunili, onda ga obise nad vatru da se mliko umlaçi, pak odma ga skinu i uliju siriśte da se mliko zgruśa. To siriśte nje kao kod nas, nego ovako ga priprave: uzmu surutke śto je ostala od sira u kotlu, uliju u nju malo vode, pak metnu na vatru da uzvari. Po tom koliko su vode prije ulili, onoliko sada uliju u ono kisele surutke, nek se urda iliti śkuta uvati, pak je snime śupljaçom, i tako sve bistro ostane. Sad che metnut jedan drobçich od teleta (kod nas slabo se more to nachi, nego more sluxiti i siriśte od mure), pośto su unj usuli po jednu malu saku soli, pa skinu s vatre nek se izladi. — Ovo ti je njihovo siriśte.

Kad to siriśte uliju, pomnjivo promiśaju, pak puśtaju nek se zgruśava. U nikim mistima prije neg hoche da sire, ne zgriju mliko, ali hoche im se siriśte da je jaçe. Kad vide da se lipo zgruśalo, onda misto da gonaju rukama, najpervo uzmu jednu daśchicu, pak simo tamo priko kotla je krenu, da se sir iśiçe i da ide na mervice. Sad uzmu jedno dervo po put metionice, te miśaju njome brez pristanka za jednu çetvertinu sata iliti ure, pak metnu kota nad vatru, i miśaju jednako dok se dobro ugrije. *Bonvie* piśe da valja viśe zgrijati, ako su krave pasle na mladoj travi oli na otavi. Kad vide da su one grudice pod rukom çverste i xutkaste, onda skinu s vatre. Po tom sve miśaju dok vide da se lipo uvatila gruda iliti bublja, pak je pomnjivo obmotaju çistim platnom, te nose u tvorilo. Ovo stoji na jednom pladnju, i more se po volji pustiti na śire, oli stisnuti. Sad pośto su grudu tute vergli, obmotanu kako je reçeno, pokriju drugim pladnjom, pak pritisnu çversto nek se utiśti. Tako ostave za çetvertinu sata, snime pak ono pervo platno te pokriju drugim i pritisnu, i sve che se tako vladati, dok se izaxme dobro surutka iz sira. Śto viśe sir na manje dolazi, ono triba to viśe tvorilo stiskivati. Kad vide da neima viśe surutke, ostave çversto pritisnuto za dvadeset i çetri sata, pak dignu tvornjak, te ga na uredje-

(4) *Demarets* kaxe da nijo dobro snimiti skorup, ali *Bonvie* misli da je to potribito, ako se hoche da sir za dugo dura. On je naśao, da kad je sir odiviśe tust, napuśe se i naśupljika, pak se kvari.

nim daśchicam sole. So mora biti sitno stuçena: pospu ozgor i pospu ozdol, i tako jednako çine za çetri miseca po jedan put svaki dan, a svaki put oçiste od perve soli sir i daśchice na kojima stoji. Liti joś che çeśche soliti, da se sir ne uskvasa i ne pokvari.

K.

POZDRAV.

U staro vrime Gerci su se na dva naçina pozdravljali; u jutru kad su se sritili, veselje su jedan drugomu nazvali, a u veçer zdravlje.

U Rimu prinili su desnicu gubicami, pak ruku odbacili onomu koga su pozdravili; takodjer jednako su çinili prikazujuchi se prid kipovim njihovih Bogovah, ali dośavśi prid vlastelina, morali su kapu skinuti. Sritivśi koga velikaśa, valjalo je da stanu, i kadgod su ga u ruku poljubili. Kad je Rimski poglavica prolazio, xupa su rastupila da mu je slobodan put, a ko je na konju bio, valjalo je da sjaśe. Vojnici poklonili su oruxje kad su pozdravljali.

Gerci i Rimljani pozdravljajuchi zvali su poznanika po imenu, neka znade da ga ljube, i da ga nisu zaboravili.

Plauto piśe, da u nikim mistima su se pozdravljali vatajuchi se za uvo.

Vojnici Kaledonski posto su se smirili, poloxili su na zemlju jedan prid drugomu svoje koplje. Xalostni iśchuchi pomoch u velikaśah, derxali su u jednoj ruci jedan śtit kervlju pośtrapan, a u drugoj polomjeno koplje: po śtitu znalo se, da su im prijatelji poginuli, a po koplju, da su tuxni i siromasi.

Stari Francuzi pozdravljajuchi otergli su jednu dlaku iz glave; to je znacilo: „ja sam vam podloxen, uçinite od mene śto vam drago.“ Rob je svoje kose ostrigao i gospodaru poklonio.

Xene u mistu prozvanomu *Zlatni kraj*, pozdravljaju skidajuchi çesalj s glave.

U Japonu kad prozdravljaju snime papuçu s noge, a u Indostanu uvate prijatelja za bradu.

Montaigne piśe, da u nikim mistima za pozdrav kad se dvojica srite, jedan drugome zadnji trup okrene.

U Arakanu sloxe ruke viśe glave, pak se stule.

Na Filipinskim otocima na pridnji se trup nagnu, metnu jednu oli obe ruke na obraz, a uz to na jednu se nogu poklone.

U novoj Guineji metnu liścha na glavu, jer misle da je to zlamenje mira i pravoga prijateljstva. Pribivaoci na jednom otoku od *Cikladi*, kad koga pozdravljaju, pljusnu ga vodom po kosama.

U Sivernoj zemlji i joś po otocim velikoga mora, kad se pozdravljaju taknu nos o nos.

Na otoku Tonga, ko pozdravlja takne prijatelja nosom u çelo.

Pribivaoci na otoku Svetoga Lovre na velikom moru, kad hoche komu da pokaxu veliku ljubav, pljunu u ruke, pa ga maxu po obrazu.

Na otoku *Sokotora* jedan drugoga u rame poljubi, a na otoku Horne obojica legnu poterbuśice.

Pribivaoci u Lamureku kod Filipinskih otokah uzmu prijatelja za ruku oli za nogu, te njome taru se po obrazu.

Cernci ponajviśe otegnu jedan drugome palac oli sve perste, da pucaju.

U Kini metnu obe ruke na persi, obise niza se glavu i kaxu *Isin, Isin.* Kada srite velikaśa, sloxe ruke viśe glave pak se do zemlje slibe. Ako se dvojica srite, a odavno nisu se vidili, kleknu na kolina, poklone se do zemlje, i to dva triput za sebice. Da bi se ko na Europejsku poklonio, uvatio bi po pedeset śtapah.

U Indiji śto se viśe çovik odklanja od onoga koga pozdravlja, to veche mu pośtenje çini. Prolazechi jedan *Bramin* iliti pop, ko ga najprije ugleda triba da poviçe, nek se ljudi uklone s puta. Prostaśi moraju se dalje s puta ukloniti; jedan postolar valja da se daleko od njega ukloni najmanje jedno sto i dvadeset korakah.

U Europi skidaju klobuk oli kapu; u Istoku glavu pokriju, a kad veliko pośtenje pokaxu lexu poterbuśice: U Europi dosta se samo pokloniti.

Jedan Englez kad hoche da veliko prijateljsto pokaxe, uvati çversto poznanika za ruku i s njom jako zdermne; na protiv Francuzi i Talijanci zagerle se.

U naśoj Hervatskoj ruci kad se srite nazivaju *dobro* jutro *dobra veçer*, oli *dobar veçer! dobra*

sricha! pomoz Bog! a u nikim mistim kaxu, *faljen Isus!* a drugi mu odgovori, *vazda!* Kadgod od milinja skinu kapu, te se izljube i zagerle.

K.

Obid iliti ruçak kod razliçnih narodah.

Mi sidimo na stolici za terpezom, a stari su Rimljani stavili postelje okolo terpeze, pa su se na nji nabedrili i iskobeljili, te tako jili. Japonezi razastru sturu po tleu, pak sidnu; Francuzi u staro vrime sidili na sinu, oli na vuçevini, na pasjoj koxi; Laponci podaviju noge poda se, pak sidnu na tle.

Svuda po Europi zajedno ljudi side za jednom terpezom, i po tomu obiçaju radostnije i veselije jidu i piju; ali u Kini i u Japonu, svako naponase stoji za svojom sinijom. Kod Otaitah, mux, xena, bracha, sestre, ne samo śto pobaśka jidu, nego još neche jedan drugoga ni pogledati, niti śto progovoriti.

U Gerçkoj xenske glave ne smidu s ljudmam ruçati, nego sa slugama. Na Androśu i na drugim Gerçkim otocima, divojke prinose k terpezi jiche i piche. U Englezkoj istina da xene zajedno s ljudim ruçaju, ali se dixu kako skinu terpezu, a ljudi još ostanu, te slobodnije razgovaraju se i zbijaju śalu.

Rimljani dolazili su na ruçak obuçeni u osobitoj aljini. Cicerun prikorio Vatinia, śto nije dośao na suobet odiven kako se pristoji.

U novoj Francuzkoj ko goste çasti, niśta ne jide; a u *Kini* che stareśina iz kuche izachi, i tako gosti sami ostanu, vesele se i jidu kako im drago.

U Malabaru neche se ni dodivati jicha, ako se nisu oni dan po jedan put u jutru i u veçer umili; a ko taj zakon pristupi, kaxu da je nevirnik. Rimljani uz ruçak viśekrat su ruke prali, śto su jiche perstima kupili. U Londri (t. j. u glavnom gradu Englezkomu) posli ruçka svakomu donose vode u caklenom pladnju, da umiju ruke.

U Rimu još za vladanja cesarah, svaki gost valjalo je da uza se ima svoj ubrus o çemu che se oterti. *Marcial* piśe da na jedan suobet, niko ga nije donio, śto su se bojali lupexa da im ga ne chalukne, kako se prije viśe putah dogodilo.

Talijanski su pinjuri (vilice?) su çetri zubca, a Englezki su dva, zato ove je lakśe oçistiti. Japonezi jiche xlicom ne zavataju, vech dvama śtapichim, i u tomu su tako viśti i hitri, da mogu tako uvatiti zerno pirniça, kao mi kaśu xlicom.

U Misiru nemaju stolice, ni xlice, niti xmuli, niti pinjuri, vech kad hoche da jidu kleknu na kolina pak na pete chuchnu, s perstima pirniç kupe, noktima iskidaju meso, svi u jednu zdilu kruh umakaju, s kruhom gubice i ruke taru, iz jedne bukare vodu piju; ko çasti, najpervi pije i okusi. Posli ruçka umivaju ruke, pak sluge polivaju svima djulvodom (voda od ruxah), i donose lulu i kavu.

U staro vrime na osobitim zdilama, verçima, pearima i drugim sudovim, iśarana i izrizana su bila junaçka dila starenikah, ter tako ljudi jiduchi i pijuchi uçili su glavne dogodjaje svoga naroda.

Indiani kad piju, bukare se gubicom ne dodivaju, vech zauste te liju; tako oni rade, śto misle da je udoba nika u sudu.

Kralj od Cernacah kad pije, puśta neka niz bradu mu idje vino, i to je velika njegova naslada.

Kod nas, po Taliji, po Francuzkoj, Spanjolskoj i t. d. uz ruçak sad se jide sad se pije; a u sivernoj Europi i kod istoçnih narodah, tek posli ruçka se pije.

Gdi je velika zima nije lośe smlaknuti vodu, nek u njoj merzilo umre, ali je erdjav to obiçaj u nikim xupnim mistima. U Japonu, na jedan primir, svako piche ima biti vruche.

U Rimu u staro vrime, na blagdane razbercali su cviche po tavanu, gosti i sluge na glavu su mechali vince opletene od svakojaka cvichamirliśna, mislechi da ji neche tako vino uvatiti.

Mi jidemo meso peçeno, vareno i zaçinjeno; no Tatari sirovo meso xderu, śto misle da varenje i peçenje mu slast otimlje.

Kralj Loangski (u Africi) u jednoj kuchi jide a u drugoj pije, niti ga ko smi gledati kad jide i pije, ako mu je draga glava. U Englezkoj u staro vrime, dvorani su kleçuchi pruxili kralju jiche. U Japonu ko pristavi triba na kolina da klekne, i još svaki put kad śto s terpeze skine.

Francuzki velikaśi u staro vrime, puśtali su na nike blagdane, da sluge na konjma i pod oruxjem jiche i piche k terpezi prinose. Ovi pak

velikaśi na dan okrunjenja svoga kralja, s konja su ga sluxili.

U Atenu svaki gost mogao je svome prijatelju podilu poslati.

Samo divlji ljudi na obroke ne jidu: oni kao xivine jidu kad im se desi, i kad im se raçi. Prosvitljeni narodi drugaçije se vladaju. U Japonu po tri puta na dan jidu, to jest, u jutru, po podne i u veçer. Istina ko više radi, više valja da jide, ali proxderlçine imaju svoj doruçak i paveçeru.

Kod siromaśnih se narodah iz jedne bukare pije, što nemaju dosta sudja, ali to se çini iz ljubavi navlastito kod nas. Tako Rimljani i Gerci napijajuchi svi su se iz jednoga suda obredili. Kod Cernacah kad hoche jedan drugome da veliko pośtenje pokaxe, piju zajedno iz iste çaśe.

I u staro vrime su ljudi nazdravljali. Niki mudraci misle da je taj obiçaj postao da se moxe slobodno obilo piti, a niki pak da je od zakona postao. Pripovida se da su pogani na terpezi derxali kipove svojih Bogovah, i njima napijali, a da kaśnje su napijali u zdravlje svojih rodjakah, prijateljah, poznanikah i gospodarah. Pošto su se Francuzi pokerstili, poçeli su napijati na çast nijovih mertvih, a navlastito onizih, koji su sveto umerli.

U Gerçkoj kad napijaju, još iz glasa pivaju, kako je i kod nas kadgod obiçaj.

K.

NAPIJANJE U SERBIJI

(iz knjige V. Stefanovicha).

Serblji napijaju kadgodj piju rakiju ili vino; a osobito kad su u društvu, kao n. p. na kersnom imenu, na svadbi, na kerśchenju i t. d. U gornje çelo ne smije (od sramote) sjesti, koji nezna napijati. Oni napiju različno (kako koji zna); neki ovako poçinju. „ Perva za pomozi Boxe: Boxe pomozi, Boxe daj dobar ças i dobru srechu. Ko o çem, mi o dobru, o lijepu razgovoru, dao nam se Bog radovati i veseliti: piti a dobro piti, zla nikad ne imati „ i t d. Ako li je u jutru rano; „ srechan uranak, miran danak od Boga xivot i zdravlje „. Kad je na kakvom radu: „ Za sretna rada: koji rad radili, radom se valili, kao sretna i çestita bracha „. Kad se sastanu prijatelji ili poznanici: „ sretno vidjenje, srechan sastanak, dugu ljubav, od Boga xivot i zdravlje „. Uz drugu çaśu: „ çaśom drugom, ljubavi dugom: da Bog poduxi xivot i zdravlje, srechu i napredak i svako dobro „ i t. d. Uz trechu: „ çaśom trechom dobrom srechom (ili trechom i sretnom) u ime Boga i Svete Trojice (ovdje se treba prekerstiti) xivonaçalne Bogorodice, koja moxe da nam pomoxe: svakom bratu na svom zanatu, a i nas greśne da ne zaboravi; dje mi nju zaboravili, ona nama najbolja pomotnjica bila „ i t. d. Uz vino: „ vince kiselo, serce veselo, veselio Bog i ovaj dom i u domu domadara kutnjeg gospodara „ i t. d. Kad piju kome u zdravlje, n. p. domachinu: „ domachine! za tvoje dobro zdravlje: pervo tvoje glave, tvoje domachice, tvojih starih roditeljah (ako ima), sinovah, kcherih, brache, bratuçedah, kumovah i prijateljah, i svega roda i poroda: što ti Bog dao, Bog ti uderxao (dje koji jośte nastave: „ za kutnjega śljemena i konopljana sjemena, vitorogije volovah i dugorepije kravah, termakah i kermakah, tora i obora) „ i t. d. Kad onaj, što napija, nagne çaśu da pije, onda (kaśto) koji drugi metne perst u uvo, pa zapjeva iz glasa:

„ U çije se zdravlje vino pije,
„ Sve mu zdravo i veselo bilo.
„ Domachine! sve u tvoje zdravlje,
„ Bog ti dao i srechu i zdravlje.

Kad polaze na put: „ ko che na put, srechan mu put, ko ostaje u domu, ostao u veliku dobru ako Bog da (çesto se dodaje: ako Bog da) „. Kad hoche da ustaju: „ çasno sjeli, pośteno ustali „. Kad u veçe hoche vech da spavaju, ili da se rastaju: „ za lake nochi, od Boga pomochi. „ i t. d.

Kad onaj što derxi çaśu u ruci, napija, ostali kaśto reku polako: „ amin da Bog da (ili: amin Bog te çuo) „. Kad vech hoche da pije, onda reçe onome, kome nazdravi (koji che da pije poslije njega): Zdrav budi, ili spasuj se, ili spasi Bog „. A onaj mu odgovori: „ na spasenje Ristovo „. Kad vech nagne çaśu i pije, onda ostali podignu kape (ako ne sjede gologlavi), pa polako govore: „ Riste Boxe naś! pomiluj nas amin „. Kad veche prestane piti i odujmi çaśu od uśta, onda ostali poviçu: „ na zdravlje „. A on odgovori: „ Bog vam zdravlje dao (ili: od Boga vam zdravlje). „

XABA I RIBA

pripovist.

Iz jedne baretine izkoçi jedna hrabrena xaba, i doskoçi do oblixnjega morskoga briga. Odonle ugleda jednu ribu gdi u moru miga. “ Stani, stani, ona poviçe; evo i ja chu s tobom u more. Ako hoś sa mnom se sprijateljiti, skladno chemo zajedno xiviti; plivati znam, mora ne bojim se, nego stander, evo i mene. „—Ostani, odgovori joj riba, moreś po druge prijatelje pochi; smetnja je velika izmedju nas, s koje nikako se spajdaśiti ne moremo: da kako? ti i sad kerkocheś, a ja uvik śutim. „

(Gdi je razliçna chud, prijateljstva neima.)

Priveo s taljanskoga K.

DUGOVIÇNOST.

Hufeland glasoviti likar nimaçki, pravio je jednu knjigu napisanu „ nauk za protegnuti vrime xivota „ u kojoj kaxe, da çovik po skladu svoga tila, more dvista godinah xiviti. Svaka xivina more xiviti osam putah onoliko koliko joj se hoche dok usnaxi i nareste; takodjer i çovik more do dvista godinah dotrati, buduchi da mu je tilo samo sverśeno, pośto ispuni dvadeset i pet godinah. I to more biti istina, jer je bilo ljudih koji su naverśili priko po drugoga vika.

Godine 1670 umro je u Englezkoj *Enrik Jenkins*, od sto i śestdeset i devet godinah.

G. 1815 *Ivan Bovin* u Poljskoj naverśio sto i sedamdeset i pet godinah, i ostavio sinovah starih priko sto godinah. God. 1797 Josip Surington u Norvedji, umro od sto i śesdeset god.; kad je umro najstarijemu svomu sinu bilo sto i pet god. a najmladjemu devet godinah. Jedan je cernac u Afriki xivio dvista i deset godinah, i to je za veliko çudo, zaśto u naśoj Europi taka dugoviçnost nije se nikad dogodila; pak opet znade se, da u Afriki malo çeljad xive, navlastito cernci i cernomanjasti, a to dolazi od velike vruchine.

Iz Svetoga se pisma poznaje, da su ljudi sila prije potopa xivili, a posli verlo manje. Moisija tuxio se da za njegovoga vrimena xivot ponajviśe osamdeset godinah traje. *Avram* xivio je sto i sedamdeset i pet godinah, *Ixak* sto i osamdeset, *Jakov* sto i çeterdeset i sedam, *Jozip* sto i deset.

Do velike su starosti dośli ponajviśe ljudi, koji su u polju pribivali, o njemu radili, trizno xivot proveli. Znade se da su i u pustinji ljudi dugo xivili, na jedan primir: Sveti Paval pustinjak, xivio je sto i trinajst godinah; Sveti Ante takodjer pustinjak, xivio sto i çeternajst godinah; Sveti Jeronim naś zemljak, osamdeset godinah.

Isto se moxe kazati za nike mudarce: *Zenofil* xivio sto i śest godinah; *Demonac*, sto i deset; *Epimenid* sto i pedeset i sedam; *Demokrit*, sto i devet; a oko naśega vrimena, *Kepler*, *Bakon*, *Nevton*, *Euler*, *Volter*, *Haler*, xivili su priko osamdeset godinah.

Xenske glave slabo priko sto godinah prixive; pripovida se da nika *Lorme* u Francuzkoj naverśila sto i trideset i sedam godinah, a starijih od nje da nije nikadar bilo.

—O—

Kilon bjaśe jedan izmedju sedam glavnih mudracah gerçkih. U Apolineskoj cerkvi u gradu Delfu posvetili su i zapisali ove njegove riçi, neka ji svi koji dolaze u glavu usade: „ *Nemoj priko mire śto xeliti — Sebe poznaj — Dug i parnica xalosti su velike* „ — Tako su ti ga śtovali, da gotovo svi Gerci su na njegov sprovod dośli.

K.

ZAGONETKA.

Zdila tisova, iz nje viri dvanajst rasojah, i svako rasoje po çetri traka (t. j. ima)

Pridjaśnja zagonetka znaçi.

Vino-grad.

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 4. 1. GODINA

NA 22. SIÇNJA 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f** zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga trośka.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

Opomena korisna mladexi Dalmatinskoj više materinskoga jezika, i slovoredja.

Svi nauçni ljudi poglavitih kraljevinah i derxavah Europejskih, diçe se svojim jezikom materinskim, s njim misle, s njim uçe, s njim govore, s njim piśu, i daju na svitlost svoje knjige, zada svim domorodcim njihovim budu korisne. Slidi od ovud, da su njihovi jezici prostrani, da se pridaju svakomu mnjenju, svakomu izgovorenju, svakomu sunauku; da puk razumi njihove knjige, i da su opcheno puci onih kraljevinah umitni, i bogati. U Dalmaciji nije tako. Dalmatinci buduchi bili za toliko vikovah podloxni vladanju talianskomu, obiçajno, svi oni koji su uçili, uçili su talianski, mislili su talianski, talianski su izdavali na svitlo svoja zgodopisja i svoje zakone gradske, i kako je paka Italia s vrimenom izvela svoj jezik vlastiti, tako nauçni Dalmatinci malo da ne svi, prigerliśe nje novi jezik, zapuśtiśe materinski, ostaviśe ga puku, postidiśe se govoriti, kako govori puk, cinechi da gubi svoga pośtenja, svoje slave, svoga imena, oni koji puśki govori, i piśe za nauk i za prosvitljenje puka. Od ovud slidi da puk Dalmatinski nalazi se u tminah, i u siromaśtvu; da ne napriduje, kako drugi puci u texnju od polja, u tergovanju, u majstoriah, u drugih rabotah korisnih; od ovud slidi, da ima potribu od svega i od svakoga, i da che pasti na merśu još vechu, ako oni koji śtogod vide u Dalmaciji ne ganu se na njegovo stanje siromaśko, i ne sloxe se prosvitljati njegovu pamet, i prikaxivati mu śto je potrebno, śto je korisno jednomu puku, za mochi se izbaviti iz nevolje, i xiviti u vechoj obilnosti, i u vechem pokoju.

Evo se prikaxuje vidcem naśim lipa prigoda od puśkoga uçenja u naśoj **Zori**. Svaki Dalmatinac, koji zna śto je potrebno, śto je korisno puku, moxe izniti na svitlo, moxe mu prikazati. Na to duxi ga Stvoritelj, i zadruxbina. Nije Bog razdilio talente ljudem, da ji zakopaju u zemlju, nego da ji dobro uloxe, i za se, i za svoga iskernjega. Zato su se stali ljudi medju sobom da jedan pomoxe drugoga, i tako jedan drugomu oblakśa tegotu ovoga umerloga xivota.

Nije rechi danas da puk ne śtije. Po blagodarnosti naśega dobrostivoga Cesara i Otca prosule su se uçionice ne samo po gradovih, nego i po varośih dalmatinskih. Pristupaju na nauk puśka dica, kako i gradska, jurve se çita svud, i zato derxim, da naśi umitni ljudi, i naśa mladex, neche se oblinjivati izdavati na svitlo njihove nauke, i njihova razmiśljenja za korist naśega puka, koji ima dosta bistrine i vridnosti za mochi dokuçiti koji mu drago koristan nauk.

Kako chemo pisati? çujem gdi govore: *umitni naśi nisu se još pogodili na koji naçin ima se svoditi i zaverśivati naśa knjixevnost.*

Ovo su jurve istekle **24** godine da se biaśe jedna skupśtina glasovitih ljudih kakono su *O.*

Frano Maria Appendini, *Mihailo Bobrovski* nauçitelj od Vilne, *O. Beno Mikalevich*, *D. Nikola Budrovich*, *i Pavao Miośich*, stala u Zadru po naredbi naśega privisokoga Vladanja, za sloxiti novi Bukvar Dalmatinski, derxechi prid oçima Bukvar Jerolimianski i Cirilianski, ovo su 24 godine da je bio sloxen i razvedan po puśkih uçionicah Dalmatinskih, da je po ovomu Bukvaru bio priveden iz Talianskoga jezika i utiśten *Nauk kerstjanski*, *Nauk od texanja*, *Nauk od liçenja xivine*, *knjige od çitanja*, *Razlike molitve*, *i Pismu Josipa Pravednoga* od skoro u Splitu, da se naśe pisanje dobro razumi od svakoga, i zato da nije potreba izçikati drugoga Bukvara, nego po onomu pisati dobre nauke, i izdaditi u naśemu dnevniku.

Moxe se rechi da su tri okoliśa Dalmatinska priala novi Bukvar, samo śto se joś skerbau śtogod priati ga umitni od Dubrovnika, koji sa svim da u njihovih uçionicah terpe, Bukvar sloxen od njihova O. Appendina, hotili bi uzderxati, u knjixevstvo slovoredje njihovih glasovitih *Derxicha*, *Palmota*, *Gudulicha*, kako za niku çast, koja se prisbi njihovim imenim neumerlim.

Ne, neche poginuti njihova slava, ako se i odaleçe śtogod od njihova slovoredja njihovi pośteni nauci. Ako che pravo rechi njihovo slovoredje nema lakoche, muçno ga bakave njihova dica, muçno ga çitaju, a joś muçnije donji Dalmatinci, koji baś nemaju kljuça za otvoriti ono blaxeno slovoredje nakitjeno s tolikim bez potrebnim samoglasnicam. Ako che pravo rechi, novo slovoredje çita se lako, ne samo od njihove i naśe dice, nego i od inostranacah istih, koji buduchi prouçili i malo naś jezik, nenalaze nijedne muçnosti, za çitati naśa pisma. Prominulą su se vrimena, iśte se lakocha i prostost u svakoj stvari, iśte se i u slovoredju; popravili su ga Taliani, popravili su ga Francuzi, i s velikom trośkom, pripeçatili su sve njihove stare knjige, za da oni koji se daju na nauk berxe nauçe stiti. A mi chemo uzderxati stari Bukvar! oli chemo priati koji novi, koji svakoga lipa pridmniva slova, koja se ne vide, i daje im mochi koju nemaju! Na danaśnji dan ima se śtiti, kako se piśe, i kako se govori i nemaju se u slovoredju çiniti ostajstva; to vrime ne iziskuje.

Nami nije potreba arçiti za popravljenje naśega slovoredja, i pripeçatjenje naśih knjigah, dosta je da usderximo u naśih uçionicah ono koje je bilo uvedeno godine 1820, i da po ovomu slovoredju izdajemo naśu *Zoru*. Malo po malo privatiche ovi naçin od pisanja sva naśa mladex, i neche se skerbati privatiti ga i drugi Slovinci.

Gdi bi bilo paka ugodno Dubrovçanom, oli kojim drugim naśim śtiocem poznati razloge za koje su oni glasoviti ljudi izdali naś novi Bukvar, dachemo im jedan ciloviti pripis njihova prigaranaja, i poznati che da su derxali za upravu i iskali slova u Bukvarih Jerolimianskomu i Cirilianskomu, i da su ji vele sputno mudro i razloxito napravili, i odredili.

Pokla je dakle bilo napravljeno i odredjeno naśe slavredin od ljudih mudrih, i znanih, jer se imaju skerbati naśi Dalmatinci priati ga, i po njemu svoditi, i zaverśivati svoje sloge?

Istina je da naś puśki jezik nije bogat (*), i da oni koji znadu nachi che dosta muçnosti za mochi izgovarati njigova visoka mnjenja, ali i ovu muçnost lako che pridobiti ljudi od nauka, a navlastito mladex, ako prigerli çitanje glasovitih knjigah Dubrovaçkih Marina Derxicha, Jure Palmoticha, Ive Gundulicha, Injacia Giorgicha, Jere Minçeticha, i mnogih drugih, u koji nahodi se zlato od jezika (**). A nisu za pogerditi ni knjige Kanavelicha, Ivaniśevicha, Kadçicha, Popa Guidota, koga zadnjega priloxiti chemo jednu pisam za izgled lakśine, lipa izgovaranja, i dobra nauka naśim divojçicam.

(slidit che)

Dva primera slavoljubja.

I.

Slavoljubje muçilo i bunilo Pira kralja Epirskoga, da nove derxave osvoji, a navlastito Taliju. *Cinea* njegov glavni vichnik, koji je dobro poznavao onu derxavu, svitovao ga da na nju ne ustane, govorechi: „ Prisvitla kruno, ta ti znadeś koliko su silni Rimljani; ako oni tobom obladaju, śto bi ti? „ — „ Taliju chu pokriti,

(*) Nije bogat, zaśto nije dosta poznat.
(**) To je za mladex zelje priporito. M.

pak onda i Sicilju. „ — “ A kad postaneś gospodar ovoga otoka, kuda cheś? „ — “ U Afriku, a kad budem gospodar i ovoga dila svita, niko mi neche viśe na putu stati. „ — “ A posli tolikoga nadvladanja, śto cheś uçiniti? „ — Onda moj dragi Cinea, veselje chemo çiniti, svaki che nam dan biti blagdan. „ — “ A ko ti smeta da se i sad ne veseliś u tvojoj kraljevini. „? — Na to kralj nije znao śta odgovoriti; ali sa svim tim nije htio da miruje, pak ga nesricha naśla.

II.

Kralj Aleksandro veliki, grad sagradi na brigu rike Tanai, na mejaśu Skitaçkoga kralja. Ovomu je to bilo xao, bojechi se toga straśnoga susida, pak pośalje mu poklisare nebi li ga privolili da grad razvali sa svim. Kad oni pridanj dodju, najstariji ovako stane govoriti: „ Da su ti Bogovi dali tilo tvomu slavoljubju priliçno, nebi te sav svit mogao zauzeti. (*) S jednom bi rukom istok dovatio, s drugom zapad, pa i to nebi ti dosta bilo, vech bi joś htio znati gdi se nebeska sjajnost krije. Na taj naçin xeliś ono, śto obuvatiti ti nije dato. Jz Europe u Aziju prilaziś, iz Azije u Europu se vrachaś, pak kad bi svim ljudskim narodom obladao, udario bi na dubrave, na snigove, rike i bisnu zvirad. Śta? zar neznaś da golemo derveche dugo reste, i u ças more se svaliti? Onaj je ludonja, koji u voche gleda, a visinu mu ne omiri. Çim se penjeś, pazide da zajedno s granam ne svrataś, za koje si se privatio. I isti lav kadgod bude meka gadnih tiçinah, a erdja i gvoxdje batali. Svaka stvar bila jaka kakomudrago, more od jedne sitnice dospiti. Da śto chemo s tobom? mi, koji nigda nismo na tvoju zemlju nagazili? koji u pustoj ljuti xive, neche zar znati ko si, i odkuda si?.... Mi niti moxemo sluxiti, niti xelimo nikomu da zapovidamo. Neka znadeś da *Skite* (**) nikakvoga dara od Boga nisu primili, osim volujska jarma, lemiśa, koplja, strile i bukare; s ovim prijatelje sluximo, i na neprijatelje udaramo. Prijateljima dajemo śto na volovim steçemo, s prijateljima zajedno vino u bukari prikaxemo. Strilom izdaleka neprijatelje gadjamo, a izbliza kopljem. Tako smo kralja Śamskoga (Sirjanskoga) nadvladali, za njim Persjanskoga i Medskoga, ter razkerçili smo put za u Misir. Nu, ti se diçiś da si na lupexe ustao, a neznaś da si glavom lupex, śto si pokrao i posvojio tolike narode? Ti si Lidijom obladao, Śam pokrio, Persiju derxiś, Batrijanima vladaś, u Indju si prodro; sad hocheś da kervave ruke pruxiś na naśu stoku. Ne misliś koliko dangubiś u *Batri?* Dok ovog naroda pod jaram mecheś, *Sodiani* vech su poçeli vojevati, ter ti se rat dixe od istoga dobitka: tako biva, śto niko ne xeli da ga ko nadvlada, prem da se slaviś kao silni, i od drugih jaçji. Pridjide sad priko rike Tanai, pak cheś razaznati koliko su Skite razterkani, ali nigda necheś ji dostignuti. Naśe che siromaśtvo berxe biti od tvoje vojske, koja za sobom vuçe plin tolikih narodah. Kad staneś misliti da smo daleko zamakli, nanovo cheś nas do tvoga tabora viditi, ele kako berzo od neprijatelja biximo, onako çversto za njim terçemo. Znam da Gerci viçu na naśe pustinje, ali ove su nam milije od gradovah i od plodne zemlje. Jako tvoju srichu pritisni, zaśto je nestavna i nemore se je na silu ustaviti. Çestitost tvoju uztegni, ako hocheś bolje da njom upravljaś. Naśi pripovidaju, da u sriche noguh neima, nego rukuh i perja; çim ti ona ruke pruxi, ne da se za krila vatati. Ako si Bog, umerle ugledaj, a nemoj robiti; ako si çovik, promisli śto si. Ludost je ono spominjati, śto çini da sebe zaboraviś. Prijatelji ti mogu biti oni, na koje nisi vojevao, jer medju jednakim çversto biva prijateljstvo, i joś se cine, da su jednaki dok se nisu ogledali. Ne viruj pak da su ti prijatelji oni, koje si pridobio, jerbo medju gospodarom i suxnjom vire neima, i na miru jedan drugomu o glavi radi. Nemoj misliti da Skite ugovor zakletvom potverdjuju, nego da dilom viru zadaju. To ti je nauk kod Gerkah, koji se na ugovoru podpisuju, i Bogove nazivaju. Mi zakon s virom sjedinimo; ko viru pogazi, Bogove vara: śto che tebi prijatelj, kad o njegovoj virnosti sumnjiś. Pored toga promisli, da chemo ti çuvati Aziju i Europu; mi s Batrjanima graniçimo, samo nas rika Tanai od njih dili. Tamo priko Tanai do Tracje pribivamo, a ova zemlja, kako kaxu, s Machedonijom mejaśi. Promisli sada, jeli ti ugodno da su ti prijatelji,

(*) Kralj Aleksandro bijo je malaśnoga kipa (xura kako kralj Vukaśin?)

(**) Najstariji Slavjani çini se da su se tako zvali, śto nisu nikad temeljili, vech vrimenili, oliti skitali se.

oli neprijatelji oni, koji su ti s jedne i s druge strane susidi? „— Ovo blago govorenje nije moglo ukinuti Aleksandrovu odluku; on prigazi s vojskom riku Tanai, razbije Skite, mloge zasuxnji, pak ji oprosti i vrati svojoj kuchi. Dosta je njemu bilo dobitnikom da ga zovu.

K.

OPOMENA DALMATINCIMA.

U zaodu vika çeternestoga prokukaśe mlogi narodi, a navlastito naśega Slovinskoga plemena, mloge majke mile zaxaliśe sinke, a ljubovce za izgubljenim dragim se u cerno zaviśe. Tada i moja otaçbina pade turskim maçom probodena, ter zarumeni svojom kervi hitroletne rike, i zelena polja. U to jerbo vrime (a u zao ças po nas) naslidnici Muhamedovih sonatanjah, potlem nego biśe oli osvojili, oli pod araç metnuli sebi blixne derxave, naserniśe naprid, tere u nagloj sili i straśnoj oholosti prijezdechi Dinaru planinu, naverviśe u jadnu Dalmaciju, pak svu je kako nemila i priotechia poplav prikriśe i zaduśiśe; niti im to bi dosta, nego sve śto uresnije i lipśe najdośe, zguliśe ajduçki i odnesośe s njezina prigizdava ali verlo potlaçena lica. Potlaçena jaoh! od one iste koju za majku bidna derxaśe i pod koje se krilo uticaśe. Paçe koga viśe nije na svitu, niti ga je vajda karati ni kuditi; cicha toga bolje je da se povratimo na ono śto smo spervice zapoçeli.

Jeçaśe daklem siromasica pod teśkim jarmom, i britkom sabljom Turskih zulumçarah. Zaludu vapije bratju, i okoliśne puke, zaśto bratja cvile u nevolji jadni! kao i ona, a drugi puci nisu hasni ni sebe obraniti od sile mladi janjiçarah, a kamoli drugom pomoch dati. Niko se daklem ne podixe tebi na pomoch, niko ne otra gorke suze tvoje? oj! Maiko moja poljubljena. Ali çuj çuda i vikovah slavne uspomene! Razderta i u nemilu progonstvu izmuçena najde u svom vlastitom krilu onu pomoch, koju zaman od drugoga çekaśe. Uzplanu se plamen zaduśene stare hrabrenosti, i oxivi narodoljubnost **Starih otacah** naśih, tere kakono lav kad se vidi svojom kervlju oblit gerdobno uspali svoj straśni gnjiv, i skupi zaternjene jakosti, tere riçuchi strahovitim naçinom i kreśuchi zubom o zub prezaçno naserne na onoga komu ranu zadade, ter ga razdre i raznese, śto oli neimaśe kad uçiniti, oli nemogaśe pervo neg çu sterni zabijene strile; tako i ona nebuduchi mogla zdrava odoliti sili koja je biśe udarila, ustade se ranjena i kervava tere nagla i xestoka uçini se premda umertvena, svojim usilnicim. Sad se nadam da che mi ko rechi: A koja bi ta zamirna i krepka pomoch, koju najde u svom krilu naśa Majka? odgovaram ti Brate s jednom besidom-Sklad. Tada jerbo prikloniśe se sela selim, varośi varośim, svako svoga odabire vojvodu. Svagdi se kupe i restu male çete turskih kervopijah. Sve to terçe da Turçina siçe. Nox i puśka i u torbi kruha, to je oruxje i zaira hrabrenih vojnikah. Poginuti slavno i u turskoj se kervi okupati, oli sebe i svoje drage ispod nemiloga jarma izbaviti, to je odluka Boxjih Vitezovah. Ah koliko putah malaśna çetica hrabrenih vojnikah okrenu pod maç deseterostruko Turakah! Tada svoje posvetiśe ruke Janko Mitrovich, Frano Posedarac, Vuçkovich, Smiljanich, Śurich, i drugi kao zvizde sjajni, i neizbrojni. Tada udaraśe jedan na dvadeset s golim persima i s noxem u ruci, tada neizreçena dila se uçiniśe, koja bi bila dostojna k nebuletnoga pivanja slavnoga Omera i striloteçnoga Pindara. Ali ajme ti je nami! ostadośe u mraku i gustim tminam, zaśto oni glasoviti Junaci ne dvoriśe ljubna Gospodara. Izgubiśe se baś i imena verloçasni ljudih, koji s njovim plemenitim dilim dostojali su se venaca, ne zelenim lovorom opletena nego zvizdami nebeskim savijena.

Oni jerbo s desnicom junaçkom izagnaśe malo po malo iz naśe Dalmacije Ture, oni joj darovaśe oni mir koji za toliko godinah uxivaśe, i koji bih poçetak ovoga, koga uxivamo svi mi pod krilom primilostivih Carah slavne Austrianske kuche. Jeli daklem pravo o Dalmatinci Bratjo! da ona vridna imena zaborave se? Dojsto nije. Da nu dakle ako kome prava i çista ljubav rodne zemlje u sercu gori, i Slovinskih vilah bi mlikom zadojen, nek zagusli milo i popiva verloglasno naśe Stare Junake, i izvadi na svitlo ona slavna imena, iz gerdne mraçnosti gdi tuxe i kroz koju zrak ne probija. Uzmi der dakle srichni Brate pisniçe, gusle javorove; tere slavi davorie nasih Vitezovah, nek naś mladex, videchi lipa dila svojih Dida, od milinja proplaçe, i ona śliditi naumi. Imaś Brate koga slaviti. Ju-

naci u Kotaru, Junaci u Primorju, Junaci u Dubrovaçkoj, Junaci svagdi gdi je naše slavno pleme, i koja ti drago Bratja da od njega proslavis jednako bi bio slavan i rado iman, jer svi smo mi grane od jednoga stabla, i udi jednoga tila, i za to kao prava bratja, imamo jedan drugome bratinsku ljubav pokazati, i opchenu diçnost xuditi, neodmechati se oholo, nego prikloniti se ljubno i serçeno brat brata, kako se prikloniše i naši stari, kad nemilo Ture po tiraše. Ako tako budemo çiniti sve che na dobro izachi, i vijati che se naša Slava po vedrini neba razgonechi oblake nemile, koji nam xarkog sunca blage zašchitjuju zrake. Bratjo! nedilimo što je na terpezi, nego kripimo se opcheno ako xelimo biti snaxni i moxdeni! Nederximo naše blago zakopano, nego odkrimo ga i poslušajmo što nam izversnim naçinom kaxe u njegovoj spretnoj pismici çasni i narodne çestitosti vele nadaren G. Preradovich. Dela nu sada kad klinuše po vedrini zraci Zore primile, svak nek se prene i svog posla dovati, i radechi svitlost obilnu bila dana doçeka.

Xakan Jakov Vexich
pridivkom Versich

BRATE MI SE DRAGOVICHU!

Nu ti i moje dvi riçi za Zoru.

Hochemoli ovako pisati ove riçi: perst, tern, erdja, terçati, kerçiti, ali ovako: parst, tarn, ardja, tarçati, karçiti i t. d.; nebili pametnije bilo da izostavimo sa svim samoglasno slovo *a* oli *e* prid *r*?

Naši dosadašnji spisatelji doisto pisali su, prid *r* u reçenim riçim i u priliçnim, niki samoglasno slovo *a*, a niki *e*. Po momu sudu to su çinili, jere su riçotvorje našega jezika procinjivali na mirila Latinjanah, od kojih su slova u svoj jezik prinili. Za to jim se tverdo çinilo sloxiti brezglasna slova, brez ijedne samoglasnice. Serblji nisu se tako vladali. Oni su uzeli bukvicu gerçku, od nje su sva slova na svoje izgovaranje prinili, a gdi im ova slova nisu doticala, nova su sagradili, i tako nisu se bojali sloxiti dvi, tri, i çetiri brezglasnice brez ijedne samoglasnice; na pr. трг (trg) брк (brk) рдья (rdją), прст (prst), i t. d. U današnjemu novomu razvitku slavjanske knjixevnosti sva naša bracha latinska, slova smatrali su kano prigodne znake ili bilixke; koje su prikrojili kako se njihovu nariçju bolje pristojalo, nadodajuchi im nadslovçice, podslovçice i prikrixalje, za mochi s njima oku prikazati sve glase izgovaranjih kih je bogat slavjanski jezik. Mi u takovu prikrajanju najtrizmeniji, najpriprostitiji u pisanju, i mi smo našemu izgovaranju latinska slova po naš naçin prisvojili; ne posve drugçije nego druga naša bracha i nego Serbska Zvizda Vuk Stefanovich Karaçich, slova niko vrime gerçka.

Sve to pritresajuchi, a s druge strane osichajuchi se, da slovo *r* moxe se samo po sebi, lako, brez ikakvoga lomljena jezika i beçenja ustih izgovoriti, ja bi najdobrovoljnije pristao na to da gori pomenute riçi, i njima priliçne budu se u naprid pisati brez ikakve samoglasnice, buduchi da, u çistomu izgovaranju, neçuje se nijedna od peterih samoglasnicah *a*, *e*, *i*, *o*, *u*.

Za dostignuti lasnije istu sverhu, u novim knjixicam od bukvice i skladanja, uveo bi sloge od slova *r* sa ostalim bezglasnicam, zovuchi *r*, kako oçito jest, poluglasno slovo. Uçiobi diçicu skladati ovako: *ba*, *be*, *bi*, *bo*, *bu*, *br*; *ca*, *ce*, *ci*, *co*, *cu*, *cr*; *ap*, *ep*, *ip*, *op*, *up*, *rp*; *at*, *et*, *it*, *ot*, *ut*, *rt*; i t. d.

Na upitanje od g. Kuzmanicha uçinjeno u 1. br. Zore, ja se ne bi bio sudio izdati na svitlo ovo moje mnenje, da je samo jedna moja samovolja; ali cinim da je podperto istinom; a bilo kako mu drago, ako moj narod dobrovoljno çuje te njemu pristane, docnie nechu se skerbiti staviti cerno na bilo za uzpomochi sveršeno popravljenje i sjedinjenje u jedno svih pravopisah našega nariçja.

Iz Splita na 6 Siçnja.

Janko Danilo

MARGITA DJEVOJKA I RAJKO VOJVODA

NARODNA PJESMA.

Još zorica ne zabijelila,
Ni danica lica pomolila,
A od dana ni pomena nema,
Pošetala Margita djevojka
U Srijemu po Slanom kamenu,
Rano šeta bosa po kamenu,
Rano šeta, tanko popijeva,
A u pjesmi kunijaše Rajka:
„ Bog t'ubijo! Rajko vojevoda!
Çim ti nasta na Srijem vojvoda,
Tako nama Turci dodijaše,
A dok bješe vojevoda Mirko,
Mi Turçina nigdje ne çujasmo,
A kamo li oçima vidjasmo;
A danas nam dodijaše Turci,
Turski konji noge iskidaše
Šetajuchi jutrom i veçerom,
Na ploçama polje razniješe
Mechuchi se çide i lobuda. „
Tako pjeva Srijemka djevojka,
Ona misli, niko je ne sluša,
Al to Rajko i sluša i gleda,
Pa doziva Margitu djevojku:
„ Sele moja, Margita djevojko!
Nemoj kleti vojevodu Rajka;
Šta che kome uçiniti Rajko?
Šta che sebe, šta li che Srijemu?
A šta li che u Sr'jemu Turcima?
Dokle bješe vojevoda Mirko,
Bješe tada mlogo vojevoda
Po našijem redom gradovima;
Pa me çekaj, Margita djevojko,
Stani malo na kamenu Slanu,
Stani malo, da ti kaxem pravo
Sve vojvode i gradove redom:
Na bijelom gradu Dmitrovici,
Ondje bješe starac Kuzun Janjo,
Bješe njemu trista i tri ljeta;
Na Pocerju pokraj vode Save,
Ondje bješe Obilich Milošu,
Vezir bješe slavnome Lazaru;
Na onome Bijogradu stojnu,
Ondje bjeu dva Jakšicha mlada;
Jakšich Dmitar s vojvodom Stjepanom,
Na bijelu gradu Smederevu,
Ondje bješe stari despot Gjurgje
Sa njegova dva vrijedna sina:
Sa Stjepanom a i sa Gergurom;
A na onoj na ravnoj Resavi,
Ondje bješe vojvoda Stevane;
Na Stalachu na visokoj kuli,
Ondje bješe vojvoda Todore;
Na Kruševcu gradu bijelome,
Ondje bješe slavni knez Lazare
A sa sinom visokim Stevanom;
Na Prokuplju gradu bijelome,
Ondje bješe stari Jug Bogdane
S devet sinah s devet Jugovicha;
Na bijelu gradu Kuršumliji,
Ondje bješe Banovich Strainja;
Na Toplici na vodi studenoj,
Ondje bješe Toplica Milane,
A na onoj ravnoj Kosajnici,
Ondje bješe Kosajçich Ivane;
A na Nišu gradu bijelome,
Ondje bješe vojvoda Staniša;
Na Timoku zlatnome potoku,
Tu bijau dvije vojevode:
Jedno Bjelich, drugo Zlatnokosich;
Na Vidinu gradu bijelome,
Ondje bješe starac Vladisave;
A na ravnoj zemlji Karavlaškoj,
Ondje bješe karavla Radule;
Na Bukrešu gradu bijelome,
Ondje bješe bego Radul-bego
S' svojim bratom Mirkom vojevodom;
Na našemu prostranu Srijemu,
Ondje bješe Mirko vojevoda,
Na bijelu gradu Vuçiternu,
Ondje bješe vojvoda Voine
Sa tri sina tri Voinovicha;
Na Zagorju mjestu pitomome,
Ondje bješe Ljutica Bogdane;
Na Pazaru gradu bijelome,
Ondje bješe Relja Krilatovich;
Na Sjenici na ravnoj palanci,
Ondje bješe vojvoda Stevane;
A na onoj na Bosni ponosnoj,
Ondje bješe Boško Bošnjanine;
Na Travniku gradu bijelome,
Ondje bješe Brankovichu Vuçe,
Vezir bješe slavnome Lazaru;
A na lomnoj na Ercegovini,
Ondje bješe Ercexe Stjepane;

Na bijelu gradu Piritoru,
Ondje bjeśe Momçilo vojvoda
S devet brache s devet vojevodah;
Na Cetinji na vodi debeloj,
Ondje bjeu dva bega golema;
Ivan-bego a s njim Obren-bego,
Obadva su Turci poturçili;
Na onome lomnu Sekularu,
Ondje bjeśe Petar Sekularac;
A na Skadru na vodi Bojani,
Ondje bjeśe Vukaśine Kralju
A sa bratom vojvodom Ugljeśom
I sa bratom Gojkom vojevodom;
Na Prizrenu mjestu pitomome,
Ondje bjeśe Serpski car Stjepane
A sa sinom nejakim Urośem;
Na onome ravnom Dukadjinu,
Ondje bjeśe Leka Kapetane;
A na onom na Kosovu ravnu,
Ondje bjeśe vojvoda Mijajlo;
A na onoj na planini Staroj,
Ondje bjeśe Starina Novaçe
A sa bratom deli Radivojem,
S Tatomirom i s Gruicom mladim;
Na Sofiji gradu bijelome,
Ondje bjeśe Gerçichu Manojlo;
Na Kratovu gradu bijelome,
Ondje bjeśe Kratovac Radonja;
Na bijelu gradu Kumanovu,
Ondje bjeśe Kostadine bego;
Na Solunu gradu bijelome,
Ondje bjeśe vojvoda Dojçine;
Na Prilipu gradu bijelome,
Ondje bjeśe Kraljevichu Marko,
Pa çu l', sele, Margita djevojko!
Sve to bjeu naśe vojevode,
Sve su bili, pa su preminuli,
Koji, sele, oni poçinuśe,
A koji li oni izginuśe;
Danas toga nema ni jednoga,
Sam ostade u Srijemu Rajko,
Kao suvo dervo u planini,
Śta che sebe, śta li che Srijemu?
A śta li che u Sr'jemu Turcima? —
Pa izvadi noxe od pojasa,
Udari se posred serca xiva,
Mertav pade na zemljicu cernu.
Rajko pade, Margita dopade,
Piśti ljuto, kako zmija ljuta:
„ Bracho moja, Serpske vojevode!
Kako biste, kako preminuste,
A kako li roblje ostaviste!
Roblje vaśe sve Tursko podnoxje,
Namastiri Turske potperdice; “
Pa dovati Rajkove noxeve,
Udari se posred serca xiva,
Mertva kuxna pokraj Rajka pade.

(iz knj. V. Stefanovicha)

NADOMETAK

Uvedjenje S. Śtievnice (Liturgia) Slovine.

Za pervim nemilim Inostrancim, idno naser-nuśe na ove naśe Iliriçke strane prid śesti vik u. I. i neumorni narodi Slovini kipoklanskoga vi-rovatanja, taruchi svaka, ranechi dojednoga, razvaljajuchi gradove, saxigljuchi zgrade, pro-gonechi pribivaoce, robechi dobra, otimljuchi posidovanja, koljuchi napokon i stara i mlada, svuda niśtar drugo sijuchi neg smert, xalost, ra-sutak opcheni. Za takovim kervavim skonçanjem ovi Slovinski narod tja od tada ustanio se biaśe po svima naśim derxavam razviajuchi pogani bar-jak himbenoga kipoklanstva, niśta manje naśemu bidnomu narodu śkodljiv, neg biaśe oni stari ponosnoga Orla Rimskoga.

Opustośena svoih domorodnih sinovah pleme-nita zemlja naśih pogubljenih didah, pod takovim nemilim i teśkim jarmom, malo da ne za çetiri vika jeçaśe ona u tverdomu śuxanjstvu svojih gerd-nih progoniteljah. Dali oni Prijaki koji slavodo-bitno sidechi na verh tverdoga neba, i koji sam znade i pedipsati i obeseliti svoje odabrane, bi-stro vidivśi toliko plaçnu xalost derxavah Iliriç-kih, i çuvśi tuxni glas pravedne prolite kervi vapiti svedjer s zemlje i dopriti tja do njegova neizmirnoga miloserdja, prosechi izbavljenje toli-ke svoje i sramote i çemera; çuvśi jośter i sva-koçasne molbe uzdate prid kolinim njegova bo-xanstva tolikih hrabrenih svojih Muçenikah, koji za samu goruchu ljubav pram njegovu boxanstvu natopili biahu s kervlju svoju otaxbeniśku ze-mlju, a navlastito one jednoga Tita k Dalmaciji upravljena od S. Pavla Apośtola za da pervi o-vuda navisti i pripovida slatki Zakon od milosti; i one S. Dujma naslidnika glavara Apośtolskoga skupa S. Petra Apośtola, poslana od niega i-stoga k stolnomu gradu sve Dalmacije: (*ad Prin-cipem urbem Dalmatiae*), koji tada bivaśe Solin, za proglasiti sveto Evandjelje; i one S. Anselma (jedan od 72 naslidnikah Isukerstovih:) pomo-chnika S. Lazara pervoga Biskupa od Marsilie dovedena za pervoga Biskupa tada sjajnoga Gra-da Nina, usadjena kako toliki naśi Pisaoci od Ni-

na kralja Asirianskoga - Ninus Assyriorum Rex condidit Civitatem in Dalmatia, quam proprio nomine appellari jussit - (ex Manuscriptis autenticis Nobilissimae Familiae Jadertinae de Lantana - Vol. 73:) od S. Marcele Ninkinje, od one S. Marcele, koja biaśe vridna druxbenica S.Marte; od one Svete Marcele od koje S. Luka (c.11) svidoçi da uzdignuchi glas *extollens etc..* proslavi svetinju Isukerstovu (vid. Illyricum Sacrum in Eccles. Non.) i sve to za prignut njegovu boxanstvenu dobrotu, na veliko miloserdje... Eto napokon Primiloserdnoga odluçiti, niśtamanje nego s poçela biaśe uçinio, jednoga novoga Apostola za opet razviati guste tmine nakazna kipoklanstva s obraza svega Iliria, i prosinuti po svemu sjajnost vire S. Kerstjanske. Za ovakova i tolika novoga Apośtola Duh S. odabro biaśe vridnoga Kostanca iliti Kostantina od Tesalonike, opcheno zvana Filosofa.

Ovi Kostanco çujuchi u sebi jedan skrovni glas koji ga oznanivaśe biti od Boga za Apośtola priodluçen Slovinskoga puka, u Carigradu bivśi toliko u uljudnim, koliko u boxanstvenim saznanjim uvixban vridno, dojde biti redjen Misnikom. Kakav on bijaśe u svomu osobitomu razboru dostojan, dosta bi bilo od njega rechi, koliko bijaśe od njega istoga pisao Anastas Karlu kralju - *vir magnus et apostolicae vitae praeceptor* -. Ovakova poznavśi ga i Cesar Mihovil III, i Patriarka Carigradski godine 858, od obih biaśe poslan uvixbati u nauku Kerstjanskomu i kerstiti Kilinski narod (Chersonesum). On istom dośavśi u Kersonesku za nikoliko vrimena ondi zaderxaśe jest, i tako nauçio se jezika slovinskoga s kojim samim ondi govoraśe se. Istom dobavivśi se slovinskoga, postavio se biaśe onomu narodu okuxnomu gerdobom kipoklanstva pripovidati S. Evandjelje i navistiti svakomu, nebiti spasenja vanka Ladjiçe velikoga Petra, u kojoj samo nahodi se istina i svetinja prava. Toliko bijaśe zadosti da oni puk otvori oçi, da poznade sunçenu istinu zakona Kerstjanskoga, i tako da svi xeljahu biti priporodjeni na pravi xivot blaxene viçnjosti po svetomu Sakramentu od kerśtenja. Toliko jośter bijaśe zadosti i novomu ovomu Apośtolu da pervi ubere, sverhu obrachenja slovinskoga u Kilinskoj mirisni cvit za poklonit ga glavaru opche Cerkve, kerstechi svih i u svima gulechi otrovno stablo vuhvenoga kipoklanstva, i napokon usadjujuchi sjajno stablo slatkoga Zakona od milosti.

Toliko uçinjeno, ovi S. Apośtol, postavi se oni ças traxiti krobnicu S. Klementa Pape i po nadahnutju nebeskomu naśavśi ju, radi ostanke çoviśtva ovoga Svetoga Muçenika Isukerstova, i sobom za priveliku slavnost nosi ih svuda. Za tim ugradjenih dobar broj Cerkavah i dozvanih iz Carigrada zadosti Misnikah, sobom vodechi svoga brata Metodia ostavlja Kilinsku, uputujuchi se u Bulgariu (Orsi tom. 6. Boman t. 2.)

Istom stupivśi u Bulgariju gdi naśavśi mnogo Kipoklanacah, postavi se opcheno pripovidati Viru Isukerstovu sa svoim Metodiom, tako da u malo danah lasno mu bijaśe svih prignuti u serdcu badnuti, kerstiti kralja kojemu postavio bijaśe ime Mihovil, i svih ostalih njegovih podloxnikah odbaciti kipoklanstvo, obratiti plechia krivim bogovim, zagerliti zakon Kerstjanski, izajti virnim sinovim Svete Cerkve primajuchi S. Kerśtenje. Ovi kralj malo godina potlen njegova obrachenja, pisao biaśe S. O. Papi, i za zlamenje njegova podloxanstva poslao mu bijaśe perçin njegovih vlasih molechi ga dabi mu poslao vridnih Cerkovnjakah, koji bi mogli braniti svetinju Zakona Kerstjanskoga. Porad çesa S. Otac Papa Nikola I, poslao bijaśe ovomu kralju dva Biskupa, Pavla iz *Porto ferrato* i Formosa portuensa s mnogim ostalim misnicim za to viśe obradovat ga (Theophanes apud Henschenium. Platina in Pontif. Nicolai I.).

To u Bulgarii zadospiveno hitro ulazi u Dalmaciju ili hodechi u Rim, ili vrachajuchi se iz Rima kako se niki pravdaju, u śto ja neulizam, serdçeno prikazuje se toga naroda kralju po imenu *Gostomilo*: govori mu od Isukersta, tomaçimu S.Evandjelje, svituje ga odbaciti, kako ostali slovinski narodi uçiniśe, himbeno kipoklanstvo i zagerliti sveti Zakon Kerstjanski, primljajuchi Sveto kerśtenje. Gostomil çuvśi takova novoga Apostola, prima ga s velikom ljubavlju, priateljski s njim razgovara se, nudi ga primiti kod njega konak, i sve śto bi mu potribito bilo. U malo danah Kostanco uvixba ovoga dobroga kralja u stvarim poglavitim S. Vire, i pere njega i sve ostale njegove obitili s prisvetim Kerstom, postavljajuchi mu ime *Budimir*. U malo vrimena potlen biahu obratcheni na S. Viru brez ikakove zaprike, i kerstjeni svi podloxnici i pribivaoci, medju kojizim vechi dil nalazaśe se nekerstjenih navlastito Serbljah i Neretvaninah mnogih derxavah pod imenom Dalmatinskim kraljestva Budimirova (Vid Constantin. Porphirogenit. Dandulum, Blond. Lucium, Presbyter Diocleat. Codicem Marulan. Manuscripta Domini Zavoreo, aliosque) U kojemu gradu tada derxahu Kralji Dalmatinski svoje sidaliśte, pisaoci dobro neslagaju se sverhu toga.

(Bitiche slidjeno) **K.B.**

Pridjaśnja zagonetka znaçi

Zdila tisova, t. j. godina; 12 rasojah, t. j. 12 misecih; — çetiri traka t. j. çetiri nedilje u misecu.

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 5. I. GODINA

NA 29. SIÇNJA 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

UPRAVE SVERHU PASTIRSKOGA LIKARSTVA.

(Naslidovanje)

Uprave pastirskoga likarstva u vrime bolesti.

U vrime bolesti dvi su stvari potribite, likarije, i uprave xivljenja, najskoli u jichu i u pichu. Paçe likarije iste budu ili od male, ili od nikakve koristi, i gdigod se çinu još škodljive brez uprave xivljenja: koju upravu toliko je potribitije znati pastiru, koliko u selim neima likarah, i mnogo putah ozdravi se samom upravom xivljenja, koja likarskim jezikom zove se (dieta) redizbina.

Opchene uprave xivljenja u vrime bolesti jesu ove:

Çim naskoçi bolest, tribuje brez odmicanja zazovnuti likara, u koga bolestnik ima poufanje. Pod ime likara mi razumimo ovde pravoga potverdjenoga likara, a ne one glumare, i mami jaspre, koji, nije moguche izrechi koliko zla çinu svitu s njihovim privaram. Pastir ima çiniti poznati puku da çovik duxan je po duši zvati potverdjene likare, i da brez griha nemoxe se sluxiti s glumarim. Ako se nemore imati likar potverdjeni, bolje je s upravom dobra xivljenja postaviti se u ruke naravi, nego virovati glumarim: narav nigda neçini zla, a glumar išteti ono dobro, kojega bi narav uçinila.

Nigda neima bolestnik nikakvu likariju uzeti, ako neobznani likara, i on mu 'je nepotverdi. Primiti jednu samu likariju muçem likara, mnogim je zapala xivot.

Bolestnik ima podpuno izverširi zapovidi likara, toliko u sluxbi likarijah, koliko u versti *diete*. Protiva ovoj upravi sagrišuju oni bolestnici, koji hoche da jidu, i piju što je njima drago: oni, koji odbace likarije, ako vidu da njima odma nedadu zdravlje çim su ji uzeli jedan put; oni, koji uzmu jedan put likariju, koja se je imala uzeti u veche putah; oni, koji hoche da u vrime bolesti obsluxe nike posle. Pastir ima priporuçiti, da svaka budu virno ispunjena po naredbi likara.

Misto u kojemu lexi bolestnik ima biti suvo, i çisto: ima se odaleçiti sve ono, što bi moglo ištetiti ajer; i za da ajer bude çist i zdrav, tribuje veche putah na dan otvoriti vrata, i ponistre. Bolestnik ima biti tako pokriven da mu nebude ni hladno, ni odvech vruche: persi, i glava imadu biti malo podignuti. Za da paka u dugljini bolesti neprobije se na zad, neima mu se dopustiti da svedjer lexi na jednu stranu, oli svedjer na uznaç: çistochu veliku valja uzderxati u postelji bolestnika.

Ako bolestnik nechuti nikakve pohlepe za jisti, neima se silovati: ako bi pak xelio jisti, imadu mu se dati jizbine lake za probaviti. U bolesti neima se jisti mnogo u jedan put, ni malo,

dali odvech çesto. Najzdravije jizbine u bolesti jesu çorba, kruh zatopljeni u çorbi, peçeno od teleta, oli od pipleta, jaje meko skuhano: dali ova jicha neimadu se davati u vrime, kad oganj naskoçi. Najškodljivije jizbine jesu: meso od svinjah, riba, voche s kromom (oli s korom), i jizbine u koje ulazi med. Bolestnici obiçajno podnosu xedju, dali valja imati pomlju što im se daje piti. U ognjim, u bolestim persiju, i u vrime pota, neima se piti ništa studeno. Izmedju pitjah najbolja su za bolestnike ova: voda su malo kruha poprexena, voda u koju je metnuto malo kvasine, oli soka limuna, voda s cukrom, voda u kojoj bilo je skuhano ovasa, oli jeçma, sladka surutka. U bolestim iznemoxenja, moxe se piti vina s vodom.

Naçin, kojega imadu medju se uzderxati Pastir, i Likar.

Dva kipa dohodu k postelji nemochnika za nastojati da on ozdravi: pastir, i likar. Pastir nastoji o zdravlju duha, likar nastoji o zdravlju tila. Buduchi da je toliko sloxno duh i tilo, potribito je da budu po isti naçin sloxni pastir i likar, dajuchi jedan drugomu svaku pomoch. Njihov nesklad mogao bi veliku škodu poroditi xalostnomu nemochniku. Radi toga ako i nisu u prijateljstvu pastir i likar, ništanemanje kod postelje bolestnika imadu baciti na stranu svaki nesklad, i zdruxiti u jedno svako njihovo nastojanje za korist, i zdravlje nemochnika. Ako bolestnik zove jednoga potverdjenoga likara, nek se pastir pazi dobro, da nebi ga smeo zovnuti, sasvim da pastir imao bi veche poufanje u drugoga likara, nego u onoga. Ovdi se radi ne o xivotu pastira, dali o xivotu nemochnika, i radi toga valja mu zovnuti onoga likara, kojega bolestnik xeli, ištom samo da je likar potverdjeni. Ako pak bolestnik hotio bi zovnuti kakva glumara, tada pastir ima mu sa svom snagom prikazati koliko je ta stvar zabranjena od zakona naravskoga, i od zakona kraljskoga, i koliku škodu hoche mochi uzrokovati njegovu xivotu neuminje, i fastanje glumarah. Pastir neima se po ništo mišati u stvarim likarstva, ni prisicat njegove naredbe, i uprave: samo kad bi pastir znao kakovu okolovštinu, koju bi bilo koristno da je likar znade, on je ima odkriti likaru. Po isti naçin likar duxan je opomenuti pastira od verste, i stanja bolesti, toliko za da pastir bude şe znao çuvati, ako je bolest, koja se moxe ufatiti, koliko za da znade vrime pristojno za podiliti Sakramente.

Bolesti, koje se fataju po opchenju.

Izmedju bolestih, koje se primaju s opchenjem, perve jesu *patule.* Istina je da pomlja vladanja nastoji ukloniti od svoga puka porazenje, koje donosi ova bolest, s naverchanjem. Dali buduchi moguche da se gdigod u kojemu kipu, u kojemu selu ukaxe patula naravska, dobro je da pastir znade, što je ova bolest, i kako se ima u njoj vladati.

Najpervo kip, kojega che naskoçiti naravske patule, chuti se erdjavo; zatim doide mu ognjica, koja napriduje tri dneva. Trechi dan ukaxu se patule najpervo u obrazu, pak se pruxe po svemu xivotu. Iz poçetka vidu se niki malašni prišchi, koji u sridi imadu jedan bili versich, koji svetoveche reste. U tri dni vrimena patule izmetnu, i za tim dospije ognjica. Okolo sedmoga dneva patula napinje se sve to veche, i poçme se gnjojiti. Kad sva ognjoji tada je zagorila: tri se dneva hoche i za ovo sazorenje. Ako je patula xestoka opet se povrati ognjica; obraz, i ruke poçimlju manje ili više oticati; za tim patule poçimlju sušiti se, pomodre, uçini se krasta, koja nakon nikoliko danah opadne. Na mistu gdi je bila patula, ostane za koje vrime jedna biliška cerljena, a gdigodir obraz ostane navezen za uvik.

Ova, koja smo do sad rekli, pristoju se patulam dobre verste; dali çesto patule zdruxene su s velikim uxganjem, ili kojom drugom zlochudnom ognjicom, i tad one pometu mnoštvo puka. Što je snaxnija ognjica, to muçnije patule izmetnu; a što muçnije izmetnu, to je dugljija bolest, a vecha jezivost. Dokle su patule na njemu, çeljade imade stati u kuchi u sridnjoj teplini, ima odaleçiti vrucha picha, neima jisti nikakva mesa, dali ima çesto piti *tè* mlako. Ima stati u postelji lagahno pokriveno, niti ima s vruchinom na silu narivati patule da izmetnu. Dobro je oprati çesto obraz, a najskoli oçi s ladnom vodom, za odaleçiti od njega iste patule.

Valja kad i kad prominuti ajer otvorivši vrata i ponistre, dali bolestnik ima se paziti da se ne-

hladi. Nevalja dopustiti da bolestnik çeśe patule kad zasverbu: radi toga dici valja smotati ruke, i ako ni to nije dosta, valja ji svezati. Za oblakśati njima sverbex, dobro je s perjem lagahno povlaxiti. Ako se zaslipe oçi, valja ji çesto priko dneva oprati mlakim mlikom.

Ova imadu biti obsluxena kad su patule od dobre verste; dali ako ukaxu zlu narav, tribuje uprava likara. Patula jest jedna bolest, koja se fata; podloxni su je ufatiti svi oni, koji nisu imali patule, oli nisu njima bile navernute. Taki kipi imadu se odaleçiti od svakoga opchenja s nemochnikom, neimadu ulaziti u njegovu loxnicu, ni sluxiti se s nijednom od onih stvarih, s kojim se sluxi bolestnik, koji, kad ozdravi imade biti oçiśchena njegova loxnica, oprana njegova postelja, i sva njegova hodieha. Pastir çim se stavi da se ukaxuje u svojoj xupi naravska patula, ima u ta ças obznaniti najblixniju vlast graxdansku; kad doide rukoliçnik za naverchati patule, on ima nastojati da nijedno dite nebi ostalo brez navernucha.

Sverhu Ospicah.

Ospice zataju se kako i patule: ova bolest poçimlje s nikim kaśljem, zlovoljstvom, i podimanjem na bljuvanje. Za tim doide ognjica, suvi kaśalj sve to veche uxesti se, oçi potavnu i suzu. Trechi, oli çetverti dan ukaxuju se po obrazu, i po tilu cerljene biliśke, koje napriduju za tri dneva; zatim pobilu, i nestanu, i s njima nestane i kaśalj, i uxganje oçijuh. Ako ospice jesu dobre naravi, tada dospjie i ognjica. Okolo sedam do devet dnevah opada koxa, i nakon nikoliko danah bolest je dospila. Gdigod ona je sdruxena s jednom ognjicom zle versti, i tada pomor je veliki. U vrime ove bolesti, bolestnik ima sa svom pomljom paziti se od studeni, i od slobodnoga ajera, zato ima stati vazda u teploj loxnici. Najbolje piche za pomochi izmetnuche ospicah, jest mlaki *té* od aptovine, oli od cvicha zovike. A radi suvoga kaślja, tribuje piti vode od kuhanoga ovasa: pitje vina vrila, kako niki obiçaju, jest posve jezivo. Doklen se ospiçari nahodu u bolesti, nevalja pustiti da bude u loxnici toliko svitlosti.

(Bitiche slidjeno)

Vidra.

Vidra je zvir izilica, viśe xdere ribu nego meso, malo podaleko od vode idje; u jezeru che potergati i pokasapiti svu ribu, nijedna druga zvir ne pliva onako lako i naglo kao ona; u ponor śterlekne taman kao riba. Neche u more, nego uz riku niz riku, od rivine do rivine, i çesto kud su razkersnice od vode, to jest gdi se vode udaraju, i verlo daleko moxe obigrati. Dugo pod vodom ostaje, pa kad susta izadje naverh nje, te se odmori i odane. Zato nevalja misliti da ona moxe xiviti u vodi kao riba, vech potriba joj da vuçe paru kao i ostale xivine, jer ako se uvati, na jedan primer, u jednu verśu, a nemoxe da je prigrize i uteçe, ona che se uvano zaduśiti. Zubi su u nje kao u kune, ali pojaçi. Ako ne nadje ribe, ona lovi xabe, rake, miśe vodene, kadgod jide xilice vodene kakve trave, i po livadi uz proliche pase. Njoj zima neche nauditi; ona xivi u sivernoj zemlji gdi je velika studen, sve isto kao po Çetini, samo śto je neima u mistim verlo vruchim i gdi je malo ribe. Zimi tira se, a o prolichu koti se. Glave je ruxne, uśijuh povitih, malaśnih oçijuh, ośtro izgleda, idje na zavitak, kad glasi se rekao bi kao da pośtekchuje; izmedju njezinih panças, nika su pera oli opne, te s toga ona lako pliva. Ona ne kopa sebi logu, vech zakloni se u kakvu rupu pod rivinom, oli pod verbom, jablanom; gdi stoji zemljom i tonjom bije, śto se unde nalazi smerdeche ribe, ribjih erptenicah, kostijuh. Vidra ne temelji nikada, vech çesto seli; kako poodrani svoje vidriche, odbije ji od sebe, pak onda oni sami gledaju za se. Vidrija je koxa merkasta, njom ljudi postavljaju aljine. U Francuzkoj uz post prosto je jisti vidrije meso, ali udara ribom, a navlastito blatom. Kad ona izadje na suvo daleko od vode, lako je pas moxe uvatiti, ali hrabreno se brani, xestoko ujida i neche pustiti dok je ne zakoljeś. M.

POSLOVICE.

Volj' ti piti, volj' kapu kupiti. Pripovijedaju Śijaci, u śali, kako je hercegovac s obale bacio talijer u vodu, da daruje xabu, śto mu je krekechuchi kazala, dje su mu konji, ko-

je je traxio. Kad talijer padne na xabu, ona jekne i da od sebe glas *pit*, a on, mislechi da ona pita hoche li za one novce piti, odgovori joj: „ Volj' ti pit, volj' kapu kupiti. „

Gora je odvala nego povala (t. j. gore je kad se çovek pridigne, pak se po drugi put razboli, nego perva bolest!)

Da Bog da! ali kako ja znam. - Nasradin Hoça u nekakoj verleti sjekao veliku bukvu za derva, pa kad vidi da che bukva da mu padne niz berdo, on odozgo privexe svoga magarca, da je nategne uz berdo; no bukva padnuvśi niz berdo, odnese i magarca za sobom i svega ga razbije niz nekake stijene, da mu ni kost s kośchu zajedno ne ostane. Vidjevśi to sve Nasradin Hoça, zametne sjekiru na rame i podje kuchi, a kad u putu sustigne nekakvog çoeka, zapita ga, nije li onud dje putem vidjeo njegova magarca; çoek pak, koji je odnekud gledao śta je on sa svojim magarcem uradio, odgovori mu, da je malo prije onud prośao i odnijo kuchi tovar derva; onda Nasradin rekne: " Da Bog da! ali kako ja znam, ne nosi on viśe derva „ - Za çudo je, da se o Nasradin Hoçi, koji je morao biti pametan çoek, ovake budalaśtine pripovijedaju! Tako se n. p. pripovijeda, kako je negdje naverh berda vidjeo lijep skok, pa poçeo praviti vodenicu, i nije mu prije palo na pamet da vodenica bez vode biti ne moxe, dokle ga nekakav uçtiv çoek nije zapitao, dje che ljudi pojiti konje, kad stanu dolaziti da melju.

Da imamo masla, kako nemamo braśna, pa bi smo posudili u selu tepsiju, te bi smo naçinili pitu. Pripovijeda se da je rekla nekakva ciganka. - Onda jedno cigançe rekne: " ja bi je odnio u pech da se ispeçe „; a drugo miçuchi rukom, kao da śto naglo ispred sebe uzima i terpa u usta - " A ja bi je ovako jeo. „ Na to ciganin razmane śakom, te dijete po glavi, govorechi: " Polako, śta si navalio; zar hocheś ti sam sve da pojedeś ?„

Da nijesam patila, nebi se u srijedu spratila. Uvati kurjak kozu, koja je bila legla na kraju osim ostalijeh kozah, pa podje da je izjede; no ona mu se stane moliti, govorechi da je sad merśava, nego da je ostavi do jeseni, dok utije, pa onda neka dodje i neka je izjede. Pristavśi kurjak na to, zapita kozu, kako che je nachi, kad drugi put dodje; a ona mu odgovori: " meni je ime *Patila*, tako, kad dodjeś, ako me ne nadjeś na ovome mjestu, a ti me zovni po imenu, pa chu ti ja izichi. „ Po tom kurjak otide, no koza viśe nigda ne legne na kraju, nego sve u sred srijede drugih kozah. Kad jedno veçe kurjak, mislechi da je vech koza debela, dodje, i ne naśavśi je na onome mjestu, stane je zvati: „ O *Patila*! o *Patila* " ona mu iz srijede odgovori: „ da nijesam patila, ne bi se u srijedu spratila. „

Dobro je (kaśto) *i pametnu xenu posluśat.* Nekakav hercegovac zapitao kadiju, valja li xenu posluśati, a kadija mu odgovori, da ne valja, onda hercegovac nastavi: " moja xena jutros bjeśe navalila da ti ponesem jedan chup masla; no sam ja medjer dobro uçinio, śto je nijesam posluśao: „ Onda kadija rekne; " dobro je kaśto i pametnu xenu posluśati. „

Dok ja gledam moj rep, a ti tvoga sina grob, nema pravog prijateljstva medju nama. Za kuchom nekakvoga çoeka, koji je imao jednoga sina, dijete od nekoliko godinah, bila pod kamenom u rupi zmija, koja je çesto izlazila, te se pred rupom svojom sunçala. Jedan put sin onoga çoeka uzme sjekiru, te zmiji, koja se bila kao udomachila a nije se od njega ni bojala, pred rupom odsijeçe rep; a zmija se raserdi, te njega ujede i zada mu smert, pa uteçe u svoju rupu i prestane viśe izlaziti na sunce. Pośto çoek sina svoga s najvechom xalosti viśe kuche zakopa, i pośto mu vrijeme xalost malo utiśa, onda dodje jednom zmija pred rupu, i dozvavśi je, stane joj govoriti, da se pomire, i da izlazi opet pred svoju rupu i da xive u prijateljstvu, kao i prije śto su, dodajuchi da se ono vech ne moxe povratiti, śto je uçinjeno. A zmija mu odgovori iz rupe: " Moxemo se pomiriti, ali dok ja gledim moj rep, a ti tvoga sina grob, dotle pravog prijateljstva medju nama biti ne more. „

E, lijo! sad si dolijala! U nekakoj zemlji oglasi se laxljiv vraç. Car od one zemlje dozove ga preda se, i iznesavśi u zavezanoj

vrechi lisicu, rekne mu: " ako pogodiś, śta je u toj vrechi, pravi si vraç, i nechu ti niśta; ako li ne pogodiś, pogubichu te. „ Onda on zamislivśi se mala, rekne sam sebi: " E, lijo! sad si dolijala! „-Çuvśi to car, odmah poviçe: „ Pogodi, lisica i jest! „ - i tako ga odpusti, kako pravoga vraça.

Zabunio se, kao ciganin u luku - (valja da kad su ga, kao śto se pripovijeda, naśli gdje krade luk, pa ga zapitali, śto to çini; a on odgovorio, da ne çupa luk da krade, nego se uvatio zanj da ga vjetar ne obori na zemlju, pa se luk sam iśçupao iz zemlje. A kad ga gospodar od luka zapita: a śto ti je to u torbi? iz koje su virila pera od pokradenoga luka; on videchi da se vech nema kuda, odgovori: " To zlo i jest śto je u torbi.„

Zla se godina moxe na śtapu preskoçiti. Pripovijeda se, kako je nekakav car pitao, koje je zlo najveche na ovome svijetu, pak kad je jedan odgovorio, da je zla godina; a on mu rekao: zla se godina moxe na śtapu preskoçiti (t. j. ne traje dugo). Kad je drugi rekao, da je zla xena; on mu odgovorio, da je zla xena, istina, veliko zlo, ali se moxe oterati, ili od nje utechi. I tako se poslije dugoga pogadjanja naślo, da je zla chud najveche zlo.

(Iz Knjiž V. Stefanovicha)

Kako se ima jisti i piti.

Çovistvo hoche da se na slideche uredbe pazi kad se jide i pije:

1. Nemoj kruh odgrizati zubim, nego ga rukama prilomi, jali ga noxom rixi.
2. Nemoj puvati u çorbu oli u kaśu ako ti se çini da je vrucha, zaśto che drugi misliti da moxe pośtogod pljuvake oli bale poletiti.
3. Nemoj se dodivati jicha golim rukama, vech noxom oli vilicam, zaśto je poznato da zviri çamparam vataju, śto alata nemaju.
4. Ne primirliśi jiche na vilice nabodeno, zaśto prijatelj koji te na çast pozvao, mogao bi misliti da ti je nezdravo i erdjavo jiche pristavio.
5. Nemoj veliki zalogaj u usta metnuti, da se ne nagutaju kad xvakcheś, isto kao da u diple puvaś oli u vatru.
6. Naglo ne jidi da se ne udaviś, i ne prinesi k ustim drugi zalogaj dok nisi pervoga proxdro, jer drugaçije vilicu cheś umoriti, pa che udariti znoj po obrazu, te che se gaditi ljudma, koji te gledaju.
7. Skupljenih ustah jidi, i polagaśno xvakchi.
8. Ne glodji, ne prigrizi kosti da ne puca pod zubim, zaśto to je ljudmam mersko.
9. Ne ispiuçi mozak, ne operuśaj zubim meso śto kraj kosti ostaje, vech na tanjiru oli na pearu izrixi meso pokraj kosti.
10. Kruh i meso u solaricu ne umoçi.
11. Zagrabi soli ertom od noxa, a ne vilicam (pinjurom) oli xlicom śto si dvadeset putah u usta metnuo.
12. Tvoju xlicu u tudju zdilu da ne pruxiś.
13. Nemoj tvojim ozubinam ponuditi.
14. Jiche śto je prid tobom bilo, da u opchenu zdilu ne metneś.
15. Kad iz ustah śto izvadiś, gledaj da ti ne pane, nego ga hitro na tanjir metni.
16. Ne oblizivaj se, zaśto tako kermak radi.
17. Ruke o terpezu ne istari, niti meso oli kosti ixvakane.
18. Zube perstom ne tari, niti terpezom, niti njom znoj po obrazu utari.
19. Zube noxom oli vilicam ne izkaljkaj; niti s noxa jidi da ustah ne raniś.
20. Prid gospodom nemoj zube çistiti.
21. Prije neg staneś piti, i kad si popio, gubice otari.
22. Ne pij priko zalogaja, to jest dok ti je joś u ustim.
23. Po tejanu pij, a ne kao da lijeś u miśinu.
24. Oblo ne pij, da ti vino mimo ustah ne uteçe, i da po sebi ne prolijeś.
25. Pun xmul ne nalij, i ne ostavi ga na stolu puna vina, da se vino ne natruni.
26. Ako kaśljeś kad pijeś, onda izkijaś iz sebe, pak more vino zaśtrapati po ljudmam; zato çuvaj se.
27. Nemoj izmuchati usta zube da oplakaś, pak baciti u xmul oli u tanjir, zaśto se drugima gadi.
28. Nemoj pociditi çorbu zdilom u usta, niti pomoçiti oli posupati kruhom, kad nemoreś xlicom zavatiti, żaśto tako proxderlçine rade.

Śto je reçeno za gospodu je dobro, a prosti ljudi mogu se pośtogod uçiti. (privod) **K.**

Pismica.

Majka.

Ka od prolitja uresnoga
Najlipše je tiho vrime,
I od cvitjah mirisnoga
Najmilije ruxe ime;

Tako i tebi moje krilo
Nada svima nek je draxe
Majke tvoje ime milo
To i u dilu nek se ukaxe.

Jer je ovo ona xena,
Ka te nosi u trudnosti
Misec devet, i rodjena
Tebe poda u bolnosti;

I od svoje se zaboravi
Teške muke trudna bola,
Netom na svit tebe stavi,
I u ruke primi gola.

Kak' imaju najmiliju
Pçele pichu xuta sata,
Koga lipo sveg naliju
Ljubech cvitje rodna jata.

Tak' se i tebi najmilije
Majke raçi picha bila,
Ka na persi izvirije
Blagi iz udi njega tila.

S ovom ona teb' pitaše
Za dvi godin' i još više,
U krilu te svom ljubljaše
I od radosti suze liše.

Kad te mlikom vech ne doji
Tad te s drugim kripit radi
Skerbom, s' znojom tebe goji,
Za te iz ustah svoi vadi.

A kada te vech odgoji
I çovikom ljubna gleda'
U tvom tilu s dušom stoji
Vavik za te derche i preda.

Pak uljudan ti ako si
Tad s tobom se milo diçi,
Ku ti ljubav u seb' nosi
Za izkazat neima riçi.

Sad njoj vlasi posrebriše
I starošt je dite uçini,
Prinejako, kao ti biše
I jakost je bidnu mini.

Tudje brez ruke da pohodi
Nemoxe ti sad neboga!
Ko cheš bolje da je vodi
Nego ruka sina svoga?

Spomeni se tvog rodjenja
I ditinstva i texine,
Od tverdoga odranjenja,
Ljubav majke nek te obsine.

Poznaj, poznaj miloj xeni
Što uçini krepko za te,
Tere za njom gini i veni,
Zadnji dani nek joj cvate.

Ljube kojim xivot tvori
Ljute zviri u srid gora,
A ti nemoj biti gori
Nego zviri brez razbora.

Xakan Jakov Vexich
pridivkom Versich

Ništo o pravopisu.

Gospodin Urednik od Zore Dalmatinske rado bi znati kako bi najbolje bilo da mi pišemo *prst*, *trn*, *rdja*. i td. Ako se mi derxat ochemo po onim naçinom kako su naši mudri Dubrovçani pisali, koje mi za naše najbolje Klasike derximo, ondar moramo mi sve ove riçi po njiovo pisati, tojest: *parst*, *parsi*, *parstenik*, *tarn*, *targati*, *targovat*, *ardja*, *ardjavo*, *carn*, *carnilo* (inchiostro) *carniti carkva*, *carv*, ili *çarv* i. t. d.
Çastim nauçne Dubrovçane, jere oni jesu dobro znali što pišu, i pisali su kako se ondare moxe biti u svemu našemu kraju govorilo, ali sada ima mnogo drugih riçih i mnogo, koje se sada drugaçie izgovaraju nego su se u ono vrime izgovarale; mislim daklen da se nebi pogrišilo, ako bi mi sad sve riçi onako i pisali kako njih izgovara sav naš

narod od Dalmacije, od Like, Kerbave, Slavonije, Serbije, Bosnije i Ercegovine, jer svi nauçni ljudi kaxu: da se jezik jednoga naroda najbolje iz ustah od naroda nauçiti moxe.

Putova sam kroz svu Dalmaciju od Privlake do Budve, govorio sam s Cernogorcim, s Bosnjaninam i s' Serbljimam, prośa sam kroz Liku i Kerbavu, i svuda sam çujo da se govori *prst, trn, prstenik* ili *prsten, trgati, crnilo* (inchiostro) i.t.d. i da u izgovoru *prst* ne cuje se nigdi medju *p* i *r* osobito *a* oliti *e*, kako bi koji hotili da se çuje.

Ovo manjkanje u naśem starom pravopisu moralo je dochi, jer u naśem jeziku nije dosad nikakva nauka niti sloga u pisanju bilo, i svi naśi stari pisatelji bili su nauçni Latini ili Taliani, kojim se je çinilo da bi mekśe i sladje bilo, da se u riçi *prst* ono *a* ili *e* metne, i zato su oni pisali *parst* ili *perst* kako je koji za najbolje derxa. Ali kad se samo malo pazi, vidiche se da slovo *p* se izgovara kao *pe* a slovo *r* kao *er*, koju stvar naśi stari nisu hotili dobro promisliti, nego su derxali da potribno jest potli *p* jośi *e* ili *a*, i prid *r* joś *a* ili *e* metnuti, i sa tim naçinom su pisali *parstenik* il *perstenik ardja* ili *erdja* namisto *prstenik, rdja* i. t. d.

Nemore se odkazati da naśi otoçani u Braçu, Faru, i Visu namisto *prst, parst* i. t. d. kaxu, ali ova naśa bratja nije sloxna niti u izgovaranju niti u riçim medju sobom, kako su sloxni Dalmatini, Hervati, Serblji, i Bosnjani, koji kao se vech poznade, najlipśe naś jezik govore i izgovaraju; çini mi śe daklen da bi bolje bilo ove nego otoçane u sadaśnjem vrimenu slidíti.
Nije moguche zatajati, da oni jezik koji najveche samoglasovah u sebi derxi, da je on mekśi, sladji i nikako mnogo miliji nego oni u kojim se mnogo neglasovita slova najdu; daklen se mora dobro promisliti kako bi najbolje bilo da piśemo *prst*. i t. d.

Pustimo narod i derximo se klasikah, il pustimo klasike derximo se naroda? Ako klasike pustimo, izgubichemo sve ono śto je nauçeno; ako narod pustimo izgubichemo sve ono śto joś nije pisano, i to je mnogo viśe nego ono śto je vech pisano: moramo dakle sloxiti sve śto je dobro od jedne i od druge strane, i nami jedan put medju klasikom i narodu naçiniti i njega slidíti. Ali taj put nenaçinja se tako lako; i prislaba je snaga od jednoga ali pet; daklen je potriba da sva naśa gospoda knjixevna sverhu toga njiovo mnjenje izkaxu i piśu, jer brez pomochi i sloga u ovakim tankim stvarim, neche se niśta dobroga moch uçiniti.

Pogledajmo daklen draga bratjo i gospodo na druge narode, kako su i oni njiove klasike çestili, tako i mi moramo naśe çestit s njima diçiti se; ali sa svim tim Taliani nisu pustili oni stari pravopis s kojim je *Torquato Tasso* ili *Dante* i. t. d. pisa, nego su oni one riçi zaderxali i sve s njiovim novim pravopisom pripisali, s çim onim vridnim ljudim nije se niśta od njiove dike uzelo, nego se je joś viśe potverdilo da su oni mudri, i nauçni bili. Tako su uçinili Nimci i Francuzi.

Buduchi da se vrime minja a mi u njemu, mislim daklen da sada u poçetku naśega knjixevstva, i mi ono prominimo śto nije za naśe vrime.

Priljubljena bratja i gospoda Riśtjani i Kerśtjani, sloxni budmo ja vas prosim, prosi vas Otaçbina, i nemojmo se razdiliti u ovom potribnom vrimenu, ako ochemo da naśe knjixanstvo naprid idje: svi pomozimo, svi dajmo naśe ruke na pomoch, i xertvujmo naśe znanje na oltaru naśega naroda, da bi njega śtogod iz tmine izvukli u kojoj lexi.

Koga je slavsko mliko odgojilo, nek se nesrami slavski jezik govoriti, a tudjega poznavati to je nami korist i potriba.

U Splitu na 10 Siçnja. 1844

F. M. Kovaçsevich.
Kapitan.

Kratko kazaliśche Trogirskih nikoliko dogadjajih.

Udvoruju se Sirakusani na Visu, Stari Dionidj kralj buduchi njihov, i Trogir grade prie porodjenja Isusova g. 380. Jośter od Kartadjineskoga pervoga rata, grad ovi s Visem Rimljanom sluxi kao druxbenik; potla haraçen a paka slobodan, i derxen Rimski, od koga Plinio veli: Tragurium *Civium Romanorum* marmore notum. Histor. Nat. Lib. III. Cap. 22.

Godiśćha 526. Talije Kralj Teodorik uzme Trogir i Dalmaciju, ali mnogo ne uxivaśe, jer Cesar otme mu ga Justinian.

Posli razdiljenja Rimskoga cesarstva, Kośtantu: paka sad pod Gerçkim malo vladanjem, a malo sluxi pod Rimskim.

God. 547. Ośtroilo kraljevati poçme, dali Trogir medju gradove biśe koji su se Rimsko-dalmatinci uzderxali.

Solin s drugima gradovim od Dalmacije velikima g. 638. razoren od Havarah jest, dali Trogir na srid mora buduchi ostane sahranjen.

G. 806. hotiaśe pod Karlom Velikim biti, ali Cesar od istoçnih stranah Nicefor ne dopusti.

Na 825. Cesar buduchi Miho Balbo, zaradi koga budalaśtine, odpodloxi se kakono ostali uçinili su gradovi.

Prie g. 830. Misleo Herceg Hervatah zgradi blizu Trogira u veliko polje svoj kraljevski dvor, gdi pribivahu nadstavnici njegovi do g. 1087. dali Trogir za to svoju ne izgubi slobost.

Brat Basilia Kośtantin zgrabi Mleçichim Trogir s Dalmatinskima gradovim, buduchi razruśeni tada radi gradjanskih ratah g. 1026.

G. 1062. Dojde Ivan Kardinal u Dalmaciju s mnogom druxbom, i ostavi S. Ivana Ursina za Trogirskoga Biskupa.

Sam ne moguchi se braniti ni s Gercima prama Hervatom i Neretvanom, dopuśtajuchi cesar Basilio, sluxi Mletke s drugima cesarskim gradovima na g. 998.

Petar Orśeolo Duxde Mletaçki u Trogir galie dovede Neretvanah odbivene, i Kresimira najde kralja od Kroacije s' Stipanom sinom svojim, koji tute biśe utekli progonjeni od Duriklava svoga brata.

Umre brez nadstavnika kralj Kroacije Zuonimir, a Mleçichi prie nego Ungarci, osvojiśe iznova Trogir i ostala na 1087.

I Koloman Ungerski kralj hoche Dalmaciju, za to Trogir, Split uzme i druge gradove g. 1103.

Stipan sin Kolomana g. 1124. dade jednu slobośtinu (Privilegio), s kojom svaka darovana od otca potverdjuju se.

Duxde Ordelafo Falier priuzme Trogir s drugim gradovima kod mora, i Śibenik razori g. 1116.

Ivan II. Komneno Gerçki cesar, sve otme Mleçichim, Hervatom davajuchi, koji sagradiśe Śibenik iznova na 1122.

Na 1123. Trogir biśe od Saracenjanih porobjen, i ostane tilo S. Ivana skrovito.

G. 1124. Duxde Dominik Mikele sva mista priuzme Dalmacije, razorivajuchi Biograd, od koga çeljad naseliśe se u Śibenik tada pod derxavom Trogirskog Biskupa.

Bela II. Ungerski Kralj g. 1136. Trogir uzme i Split na privaru.

Gaiza II. uzamśi Śibenik, potverdio se je u dobitju ovomu g. 1164.

Carigrada Cesar Emanuel Hervatom Trogir otme i Split i sve gradove na moru zgradjene g. 1170. Paka potla smerti njegove Ungarci uxivaju ga 1180.

Bela IV. Kralj Ungarski g. 1242. iz kraljestva pobigne, od Kaidama vojvode Tatara progonjen, i dojde u Split, paka u Trogir, gdi ga stigne nepriatelj xestoki. Kralj xelechi izbaviti sebe i svoju obitil, zatvori od grada vrata i pojde na nedalek otok koji od njega Kraljevac zove se još. Potverdjuje za ljubav i viru Trogiranih, koji ga sahraniśe, zemlje Drida darovane Biskupiji i Cerkvi od Kolomana. Umre mu tute Guljelm Margarite Gerçke cesarice sin, koji ostavi umirujuchi cerkvi prigizdavu dolamu svoju, od koje i lani sam vidio ostanak jedan, i bi ukopan prid otarom velikim.

Potla smerti Emanuela cesara g. 1180 pade Trogir pod Ungarcim.

Śibenik nije pod derxavom Trogirskom viśe, jer ima Biskupa svoga, dopuśtajuchi Bonifacio Papa VIII. g. 1298. po molitvah Marije xene Karla II. Siciljanskoga kralja.

G. 1322. Śibenik i Trogir radi silnosti Bribirenskih knezovah, navlastito Bana Mladina, i Ungerske slaboche, Duxdu se pridaju Mletaçkomu. (*).

Ban Mladin umre u Trogir g. 1348 i ukopan u cerkvi veloj pod pripovidalnicom (pulpito).

Split i Trogir g. 1357. jesu opet pod Ungarskim Ludovikom.

Tverdko Bosanski kralj otme g. 1387. Kraljici Mariji, Ludovika cheri, Trogirski grad i ostala.

Trogir s' Splitom na g. 1392. slobodan jest potla Tverdkove smerti: dali, malo vrime postajalo, dade se Sigismundu Marije pokojne muxu.

Iz Sigismunda strane uteçe Trogir na Ladislava kralja Puljiskoga g. 1403.

Paka se vracha g. 1406. pod Sigismundom. Za jaspre Mleçichim Dalmaciju prodade Ladislav g. 1409. dali Trogir Sigismunda gospodara poznaje svoga, dokle ga osvojili nisu Mleçichi na 1420 koji uxivaśe ga vele godinah posli.

(*) V. And. Kaçicha Razgovor ugodni u Beçu 1836. knjiga perva.

Ovi dogadjaji iz Dalmatinskih zgodopisah izvadjeni bihu talianskih i latinskih, a iz Lucia navlastito i Rośinjola, Andreiśa, Farlata i mudrih drugih. Svi malo po malo na dugo i potanko skazani bitche u naśoj Zori, mnoga jer i veoma koristna uzderxu poznanja svakog mista Dalmacije, Kerk i ostale Kvarnera ne zapuśtajuchi otoke. **D. M. Ivçevich.**

ZAGONETKA.

Pervi dilak znaśli śta je?
Nadometak zla çovika.
Ljubljenim se *drugo* daje,
Dalmacie, *sve*, je dika

Vexich.

Broja 4 *Zahodi*

Na list 25 s live u red. 8 *sunauku*—nauku. Na list 26 red. 16 *isdaditi*—izdavati—red. 24 *prisbi*—pristoi—red 28 *nauci*—unuci—red 29 *bakare*—bekave—red. 45 *lipa*—hipa—s desne u red. 12 *prigaranaja*—prigovoranja—red. 17 *slavredin* — slovoredje. **S.**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 6. — NA 5. VELJAÇE

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

Mnogo çastni Urednıçe Zore Dalmatinske.

Uljudnost mnogo dostojnoga G. Katalinicha çest mi je dopustila da ti priobchim, na pridplatu njegove Dogodovštine, pozov, koga cheš ukititi u tvoju Zoru Dalmatinsku, koja, svud kada dopre s ovim diçnim i zlamenitim navištenjem, proslaviche se; nju che okruniti sve Slavianstvo vincem zahvalnosti, i njim che se diçiti kako zvizde Danicom.

Ako promislim korist ovoga dila, i vrime u koje izhodi na svitlost, triba je da ga od serca priporuçim i da reçem: Dogodovština G. Katalinicha jest srichna kob našemu knjixevstvu, tojest temelj stavni i pristojni razvianja ljubavi narodne, i jaka pomochnica reçene zore. Zar porod nijedne, nebi obilixen s ovako svitlom zvizdom, kako naše nastajuche knjixevnosti. Dakle moxemo zaglaviti slobodno, da ono što se s izvanrednostju radja, izvanredno ima i resti.

Storia nije vech golo kazivanje imenah od kraljah, narodah, kraljevinah, ratah i vojvodah, razgranalo se je nje znanstvo, s razlogom mogla bi se zvati: Mudroznanje iskušno (*) Sve Storie narodah Europejski poçimlju od potopa opchenoga. Poznato je da od tri sina Noeva Sem, Kam, i Jafet, porodio se je vas narod çoviçanski. Storia od Dalmacie ima lipo od onog vrimena zapoçeti i dokazati, od koga sina Noeva narod Slovinski izhodi, gdi je stanovao, i koliko vrimena, jeli imao svoje kraljestvo, oli je xivio u druxtvu svojih suplemenjakah, što se ima potverditi i s' svidoçanstvim, dogodovnima, zemljo-pisnim, s nadpisim, oli barem s pridavanjem (tradizione), s razloxenjem temeljnim, koje se moxe štokod naslonit i na riç' izhodje (Etimologia) imenah od gradovah, rikah, planinah, derxavah, kraljah, i vojvodah, u koje doba, i za koi uzrok ostavio je Asiu i primistio se je u Europu i pod koim imenom; koliko je isto ime nosio; kad je bio prozvan drugim imenom zašto je bio zvan i drugim imenima, jeli na jedan put izašao, ali na više putah i s koim imenom ovi narod putujuchi iz pod sunca; jesuli pervašnji Dalmatini od ovoga naroda, ali su od onoga koi je s' suncem putovao i iz Gerçke ima se priselio; koju je zemlju najpervo posvoio, i za koliko vrimena; naçin vladanja, bogoštovstvo, zanate, umetnosti, chud, junaštvo; kako se je prozvao narodom Slovinskim; puke s kojima se je srio, i koji su nanj nasertali; kad se je odcipila naša grana i za koi uzrok; gdi je ostala, ili kud se je odaleçila, oli odkle je došla i gdi je hodila; što je nju snašlo; kako se je vladala i za koliko vrimena; što je zlamenita se dogodilo na oruxju oli u knjixevstvu; prostotinju nje xivljenja; kad je došla u Dalmaciu; kako je stekla ovo ime; puke koje je našla, ali je nenaseljena bila; koliko je pribivala i jeli se gdi primištala; koji su narodi pristupali i s njom boj bili; kad se je uzdigla na kraljestvo, koliko je derxavah pod svojom zapovidju imala; za koliko vrimena; silu njezinu na suhu i na moru, bogatsvo i njegovo vrilo; tergovine i zanate, rude, texenje, knjixevnost, hrabrost, chud, kriposti i poroke ili betege, rate koje je imala i narode s kojim se je borila, zakone s kojim se je vladala, i mane koje su imali; kad je propalo kraljestvo, i okolovštine koje su bile uzrok; promišljanja sverhu vladanja, zakona, bogoštovstva; narod koi je nju nadjaçao; razmišljanja sverhu razasutja kraljevstva Dalmatinskoga; jesuli u suxanstvo Rimljanah pale sve ostale Derxave, i kad se je ovo dogodilo i po koi naçin i za koliko vrimena ostade im podloxna; jeli mirovala u suxanstvu, jeli cvitalo knjixevstvo pod zapovidju toliko prosvitljenoga naroda; koji su ljudi oglasili se na oruxju, a koji u zanatima; poglavite gradove i njihovu veliçanstvenost; jesuli se po sve vladali na Rimsku, ali vladali su se svojima zakonima a pod zavisnostju vladanja Rimskoga; jeli u ovo vrime prominula duh narodni; paçke verh chudi i prostote njezinih stanovnikah, kako još verhu podobnosti za umitnost i za zanate, i koje je napridke u njima uçinila; što che biti potverdjeno s' svidoçanstvom

(*) *Jerbo govori ne samo o Rodo-slovju narodah, i o povisti dogadjajah, nego o razvitju uma i kripostih, okle vadi temelje za napridovenje u znanstvu, i pravila za dostojno xivljenje: dakle dostojna je da bude zvana:* Nauçiteljica Narodah. **Stazich.**

pisaocah onih vrimenah, s nadpisima i spomenicim; kad su Goti došli pervi i drugi put, kad li Svevi i Hervati; koliko su vrimena stali u Dalmacii; što se je znamenitoga dogodilo; imali koi ostatak Hervatah; kad je pala pod Ungarsko kraljestvo, i za koliko vrimena, jeli srichnie bilo ovo vladanje od prednjega, i zašto; kad je zavladala Repub. Mletaçka; u kojoj cini derxala je Dalmaciju; koju pomoch njoj davaše Dalmacija, i kako joj je odvratila; koji ljudi odlikovaše se na oruxju, a koji u knjixevstvu; poglavita dila izdana i neizdana i njihovu vridnost; sve zloche i kriposti po kojima pozna che se chud i duh naroda; razmišljanje sverhu vladanja Mletaçkoga, i pazke sverhu vladanja u Dalmacii, kad dodjoše pervi put Austrianci, a kad Francesi, i jeli štokod naudilo njihovo došaštje Chudorednosti; kakve su misli imali za prosvitliti Dalmaciju, i sredstva (mezzi) koja su bili izabrali; opisanje kervavoga rata od Visa, od Dubrovnika; u kratko poçetak i sverhu ove male, ali glasovite Republike i cvitanje njezine knjixevnosti, i razmišljanja sverhu iste, sverhu vladanja i zakona i sverhu nje ljudih slavnih; poçetak i stanje derxave Bokeljske; njezine junake i pisaoce, zakone, vladanja, chudi, virnosti, hrabrosti; poçetak i sverhu vladanja puka Poljiçkoga, njegovo junaštvo i poštenje, kako se çuje u pismam i u knjigama Vladaocah, Generalah, Vojvodah i drugih Starešinah, u poveljama kraljah od više narodah. U opisanju reçenih stvarih, buduch da je G. Katalinich dobro višt Francuskomu, Talianskomu, Latinskomu i Nimaçkomu jeziku, slideche veliçanstvenost Livia, prostost Villana, razsudjenje Niebuhra, tançinu pameti Makiavella, teçnost hitru Tacita, nauçnost Muratora, bez sebiçnost, podobostrastnost ili vatrenost Šillera bez vikanja, prilitanje ili razliçitost Müllera bez raztezanja.

Na ovi naçin uradjeno smiliche ovo dilo, i pozna che Dalmacija, što je bila i što je imala; mimo che nehajuchi nekoristna, odbacujuch zloçesta dila, prigerli che dobra, i vridna. Tada Dalmatini potajani kako oganj u kremenu, kresnuti ovim ognjilom, zasinu che iskram ljubavi prama otaçbini, i razpali che se vatra, koja che saxgati ustaranu i zaerdjanu nemarnost, i s pomochu Milost. Vladanja osvitla che svoje ime, i postati che, kao i na oruxju, glasoviti u knjixevstvu; i smirno natica che se s pervim Narodima, jerbo puni bistrouma, koga, na toliko naçinah oštri Blagodarni Ferdinando, razvali che kano zimne vode svaku zapriku, koja im bude pripriçivati slavne pute. Dakle jeli srichna kob našemu knjixevstvu ova storia? Ista, izvan uçenih ljudih, malo je bila oli ništa poznata od naroda; zato sramotna nemarljivost, za nauk našega jezika, bila je nadvladala toliko, da se je š njm sramovao, kako još svoim imenom i sobom istim.

Dosad ova çadjava skazan neimade od serca, nego sama tri suprotivnika, G. Petranovicha, G. Kaznacicha i G. Ivichevicha, u pisniçtvu i u prosto-slovju privridni ljudi, koji nju tako jako sibaše da od bolesti pobixe priko Velebicha i u Hervatsku se svali; al joj loša sricha i tud biše, jer kao munja s gromom zaigraše se pogled s kokom slavnih Hervatah, na nju naletiše, sgrabiše ju, i u veruge zakovaše, i tako je nemilo lupaju, evo ima devet godinah danah, da viçe i jauçe, da se susidi... pripadoše mislechi da povaljeni i okovani Golia jest od prisvitle njihove kervi.

Reçena skazan jidom usnaxivši svoje serce, jakim mahom raztergnu veruge, i opet amo na starinu uteçe. Zavikaše tada bojni Hervati: Eto vam je, o bratjo Dalmatini. Ove riçi naspotljive prodriše serce starih i mladih Dalmatinah, koji podigoše se, a prid njima je G. Ante Kuzmanich, s odlukom nepovratiti se dokle nesmaknu nepriatelja glavnoga od prosvitljenja. Oj junaci! Bog vam srichu dao, da Otaçbinu od nemarnosti oslobodili, koja kraljevaše na parkos tolikim oporim Dobrostivoga Vladanja, koje, novom nigda dosta pohvaljenom mišlju, (da se pridaje u poçetnim uçionicam nauk u narodnom jeziku), otvora greb u koi sama ima upasti.

Osibita je zasluga G. Katalinicha, ovo sad drugi put da je on zakretao drimljivom ljubavlju prama narodnim stvarim, zato koliko mu je duxna za ovo vridno dilo, još više ima mu ostati duxna otaçbina, jer je tako uvidjeno uprigodio vrime za izdati ga na svitlost, budnchi da uvik je dobroçinstvo milo, ali je najmilie kad iz nenada a na vrime dodje. U neprocinjenomu ovomu blagu narodne knjixevnosti, jest jedan drugi dragi kamen koi sjaje, pri komu mogao bi najslavnii kralj, veçerati, tojest ogled pravoga i poštenoga gradjanina. Çudnovata je stvar i zamirita da gori dostojno pohvaljeni G. Katalinich nije odusta od svake radnje radih zlih zgodah, i hudih nemochih koje obustaviše slavu vojniçku, pritechi istom xivotu, toliko milomu svemu Slavjanstvu, više još Domovini, kojoj iz pepela vojniçkoga slavodobitja, oxivila je druga Fenice.

O ljubavi Domovine! primoguchali si i priblagodarna, i i kad tepliš kako sunce, i kad natapaš kao rosa. Misli tvoje jesu idra, razum kormilo, a dila pomorci, koji sernu i na širine morske i na dubine bez strah i muke uzbiju silu i navalu protivnih vitarah; oli lete krozanje kako dragušica (lampo) kroz oblake. Ti si kraljica u pogibili, s tvoim svemoguchim pogledom pritvaraš line i odmetnute u dilotvorne (attivi) i virne sinove. Ti s tvojom sjajnostju razgoniš škodne tmine neznanosti. Ti boleznivim oblakšaješ nemochi, i stvaraš u njima kriposne xelje za korist i napridovanje u dobru. Ti kazeš, ti raztribljuješ pute koji vode na berdo blagostanja i çestitosti. Puku plodiš junakah i poštenih gradjanah, koji sebe i Otaçbinu junaštvom diçe; a s njihovom mudrostju i nastojanjem prosvitljuju i pravu korist pribavliaju razkošne udobnosti i diçno napridovanje u znanju.

Hvala ti, majko gradjanskih kripostih! Ti si zakraljevala medju nami, i toliko sinovah narodila, od kojih je najperva dika G. Katalinich, pak G. Kaznacich, za njima idje G. Petranovich koji te uspeše na tvoje pristolje. Slidi G. Kuzmanich koji navištuje i proglasuje tvoje kraljestvo, i vitnike koji che vladati i upravljati, u tvomu Carstvu pribavlja, iz koga pribavljenja tergnuche cvitje za savit mu vinac u Hramu neumerlosti, kog che splesti harni sinovi naše majke Slave.

U Splitu na 1 Siçnja 1844.

Andria Stazich uçitelj.

MASLINA.

Plemenita i najstarija vochka je maslina, i more se je na više rukuh razploditi. Obiçaj je kad se stablo zastarçilo, svega ga sasich do debeloga, pak usaditi ogranke; oli rasaotu granu

osichi, od nje dvi grane poloxiti u zemlju, a dvi tri gori okrenuti, da idju naprid kako che plod dati. Debele grane jedni razcipe doli pò po, pak uvale stinu, oliti schigu, razpor da razapinje, i da ze xile najlakše pruxe. Jedni sade sa xilam; dosta da pucnu maśklinom, odbiju iz panja oni prilipak ili pleśchicu. U Taliji po nikim mistima, koji put niti cipaju niti grane siku, vech ako se maslina nizberdo raśirila, razvedu je, to jest k zemlji granu saviju, pa zemljiom obastru. Dugovite su koje narestu iz samih pachicah iliti kośchicah. Niki još staromu stablu sve grane posiku, te taptinu na çetvert razpilaju, i svaki ocipak naponase usade, i more biti maslina. Ako je maslina od velike zamarije, leda, izebla, pa se sva zametljiçavila i uzmunjaśila, nije dosta je prokresat, nego je svu pri zemlji posich, da mlazovi udaraju, koji se mogu na svoje vrime ocipat i prisadjivati. Ova se vochka zakuka u zemlji debeloj, u slaçici, plaśi se od vlage, od velika povodnja i naplova. U gnjili more biti najdeblja taptina i stablo najveche, ali slabo radja što se posili, idje u jedrinu i u śirinu. Hoche joj se zemlja śkriljartca, piskavica, lozarica, gdi ima sourice. Misto joj je najbolje na izvitarju gdi slobodno vitar ś njiom maśe, a navlastito prama krivcu. Kad se sadi, zemlja ima biti sridnje ruke zgoljna, niti u grumenu, niti posve u sitnixu; rupe, kuchice, zaboj gdi se zabiva, triba koje vrime prije uçiniti, i nanovo malo podmekotiti kad se usadi.

Voda che lako podkopati i izadriti stabla ako su pri brigu, kud je stermo, na kakvu toçilu kud voda se splije iz planine, oli zaigra se kad su veliki povodnji. Medje valja zato okolo naokolo pozidati. Ako je u velikoj poloxini, gdi je tleovno polje ravno, odkle voda nemoxe ni da uduśi ni da bixi nikuda, triba jarke izdubsti nek se voda sliva, zaśto zemlja koja je nakisla, i koja dugo derxi u sebi mokrinu, verlo śkodi maslini. U xupnim derxavama sadi se i prisadjuje se od svih Svetih, pa tamo do Boxicha. Svi mudri ljudi koji su o ovoj vochki pisali, uçe da valja kadgod zemljn odgernut, neka na prostu xile ostanu, pak prigernuti drugom zemljiom odavna izkopanom; ali je dobro koji put i zagnjojiti. Pospe se barem svake çetverte godine okolo panja gnjoja ovçijega, oliti govedjega, konjskoga, kokośine, kozjega praha, pline što voda kad osegne baci na kraj, napora što se zbije pod xivotinom i t. d. Po kuśanju znade se koji gnjoj najbolje pomaxe, i u koja se doba ima zagnjajati. Koja maslina nema vidoka i dobra gospodara, nego se erdjavo prokriśe i gnjoji, slabo xivi. Ona che podivijaçiti i neche ploda dati u njivam zapuštenim, gdi se ni ore, ni kopa na ona ognjiścha kako zapovidaju ogranci, i kako se reb razkrośnji. A i to nije sva paxnja, vech valja izçistiti, izkorenuti, izkopati zemlju od troskota, paprati, xuke, śirulje, ljuljike, i drugih travurinah, koje lako okolo maslinah probiju zemlju, razkrote se i razdomove se. Za tim valja se nanovo povratiti na misto iza jedne kiśe, te gledati nijeli još koji pançich od reçenih travah ostao. Gdi je zemlja slaçica i zgoljna, dosta je kopat uz proliche, a ne duboko; liti i uz jesen triba mekotiti navlastito okolo mladih stabalah, kad se vidi da che se zemlja iskrixat od velikoga sunca oli suśe. Bolje da su stabla niska, i da se çudo ne razgranaju u mistim malo plodnim i jalovim. Svako godine ima se prokresavat i tribiti od svake suvorine; još i da bi bila koja rana, oli da je što zasiçeno, oli zamlatilo stinom. Svake dvi godine valja koju granu osich, najskoli koja se je zakukala, koja nije zastavna, nego malaśna i chicha; jerbo gdi je osiçeno, unde che proklijati nova klica, i ix nje lipe che mladice ośinut, koje che roditi. Skladno valja to dotrati, na okruga, i çuvati da se nebi ogranci nizberdo zacipili; jedni pilu nose, pa odpilaju; jedni sikirom osicaju i zarubljivaju. Kako se zberu masline tadar se kreśe, prijc neg poçme soçiti gora, a ne na velikim ledovim, jerbo osiçak puca od leda. Stablo ima biti tako uredjeno, da vitar more kroza svaku granu slobodno puhati, i da sunce kroza svaku moxe zaviriti; navlastito pak ako je u kakvoj zaklonici.

Nike male xivinice truju ovu plemenitu vochku; buaç jide joj cvit, zameche jajca, i okoti se Bog zna koliko. Hoche još da kidiśu cervi koji grizu xile, a kljunak list. I śuga je çesto vata, a najçeśche od velike neradje. Prava je śuga kad se sve populja, skoçe verke na okruga, u sridi śuplje, ili na strani. Digne se još i kila, i moxe koji put narestì kao verç.

Jedino svit ne bere masline. Jedni uzmu gerdni śtap oliti śprulju, pa ś njiom omlate, ter tako hatale stabla; jedni niz granu çeśu i provlaçe

kroz ruku, ter tako kvare pupe; a kad nemogu dobaviti, nasade grablje na jedno dugaçko dervo, na kopiśche, pak vataju za grane i k sebi potexu nek im laśnje masline spanu: oliti prislone listve, pa sa njih dobavljaju i na zemlju obore. Po Taliji niki beru u berzo jednu po jednu, i to je najbolji naçin, ali gdi je veliki narod maslinah i velika navala, Bog zna kad bi se obrale. Niki pak kad su dobro sazrile dermaju stablom, te tako opadaju. Sada śto je bolje? Masline śto su zrilije, a ono su varklije i berichetnije, placha se bolja od njih prima, ali je ulje debelo i buzo, a dok su još zelene malo ga daju. Kako su porumenile i pocernile valja ji brat, i ako je moguche samo s rukom. Od svih Svetih poçme se brati pak do Boxicha na petnajst danah. Kad su masline sabrane, niki che ji sasut u badanj, ali je koristnije sterpati ji na jedan pod, oli na kakvu sturetinu od terstike ili od śaśe: i svaka dva dana ji primiśat i uzgernuti da se nebi uzkvasile. Ko to propuśta, ulje neche mu biti dobro, nego ljutkasto i xagnuto.

U staro vrime samo su razçinjali i gazili masline, a sad suviśe ji melju, primljivaju, i izaximlju na turanj. Ima po Taliji uljanskih mlinah xlibavih, pod kojima ne satiraju se pachice, i tako ulje izadje bistrije i sladje. Tisto se kod nas meche u nike kośe iliti citke od xuka opletene, i hoche se da su dosta çiste, jerbo neçist verlo ulju śkodi. Samotok, oliti puveno ulje śto se puljka, je najbolje; a vridni *Agustin Gallo* rekao je, da je izverstno ono śto se pod noge izaximlje, pośto su se niśto masline svraśkale u mlakoj vodi. Ulje śto se pervi put izcidjiva i izaximlje na turanj, draxe je od onoga śto se çini iz druge ruke, a najgore je ono iz treche ruke. Valjalobi svako naponase u çiste kamenice, ili chupe salivat, oli u druge zemljave sudove kalaisane. Dobro rade ljudi koji ga liti svakoga miseca pritakaju. Ulju śkodi velika vruchina i velika zima, i lako se uzljuti i uzkvasi.

Dobre su masline jisti kad su lipo zgotovljene - Jedan glasoviti pisaoc, priporuçuje slidechi naçin: saberi masline dok nisu posve sazrile, pak ji metni u jedan sud, te nalij vode, koju cheś prominut svaka dva dana. U dnu suda ima biti jedna rupica kud istaka se voda, a u masline ne diraj niti zdermni sudom. Kaśnje desetak, dvanajst danah razmuti soli i vode pa nalij, i još ulij malo bile kvasine. Kad bude pri koncu veljaçe nalij druge salamure. Tako mogu masline durat dvi tri godine, nadolivajuchi kad je potriba vode i salamure.

M.

Opomene korisne mladexi Dalmatinskoj.

Viśe materinskoga jezika, i slovoredja.

(*Vid. Broj 4 st. 25 slidjenje.*)

PISMA.

Sliśaj lipa ma Danice
Nauk ki ti imam dati,
Nek meu ine Divojçice
Lir se çisti budeś zvati.

Sadaśnjime ljubovnikom
Ne ugajaj, jer varaju;
Tiha janca pod prilikom
Ljuta Lava chud imaju.

Prid tobom se dobri çinu,
Mudri, uljudni i bogati;
Dal kriposti sve te ginu
Kad bi ih htila razaznati.

Ne obrachaj pogled njima
Razgledate kad se stanu,
Mno krat, oçi kê s oçima
Sritaju se, serca ranu.

Kako ubie zmaj çovika
S munjom svoga od pogleda;
Tako i oko ljubovnika
Mori serce, koga gleda.

Na daleko uho okreni,
Kad ti slavne pisni poju:
Da glas taśchi i vitreni
Ne pritegne ljubav tvoju

Tiśchi, obiçaj skoka gluha
Kom' ne ude çarovnici;
Jer zatvora oba uha
Na njihove glase, i riçi.

Akoli ti kî dar daju,
Nemoj ruku tvu pruxiti;
Jere dari moch imaju
Najmudriu zaslipiti.

Spomeni se, kad bogata
Ruka obilni dar ti daje
Da sva svitlost sreba i zlata
Prema çasti pomerçaje.

Bixi od tanca, ma gerlice,
Jer neçisti duh s njim vlada;
Kada ruka ruku tiçe
Lako napast serca sklada.

Neznaś, lovac viśt u vodi
Da onda lipo ribu vara,
Kada mu se sricha zgodi
Da pod svichom tance stvara.

Neslidi ih, gdi na samo
Iśchu s tobom govoriti;
Jer te hoche oni tamo
Neumitnu privariti.

Hitri sokol kad ugleda
Razluçenu pticu od jata,
Zaleti se put nje ureda
Pristraśenu tad je ufata.

Srid vedroga tvoga çela
Dakle nauk moj postavi,
Nek umideś skerśit krela
Prihimbenoj toj ljubavi.

Padache ti blage sreche
Iz prozora nebeskoga;
Angjel tebi naputiche
Druga ugodna, i dobroga.

Veselacheś vik xiviti,
Skladna s drugom, srichna u plodu,
Kî che dika i pomoch biti.
Roditeljem, i svem rodu:
Slavnom çastju okrunjena
U vik stache tva spomena.

I ne samo u knjigah reçenih Pisaocah srita se lipih i dobrih riçih naśkih za imenovati stvari, i izgovarati dilovanja, kojemu drago verste, nego jośte i u knjigah misalskih glagoljskih nachiche naśa mladex dosta krasnih riçih, koje se ne çuju u puśkomu govoru i zato ima śtiti i ove knjige za nareśiti svoju pamet s obilnośtju riçih potrebnih za mochi pristojno govoriti i pisati.

Hotio bi da se opomene i uvisti naśa mladex da u samih lipih riçih ne uzderxise lipota od govora nego i u prikladnomu sloxenju i razredjenju riçih istih. – Moxe biti jedno govorenje nakitjeno s' lipim' riçima, ali zato neche se rechi lipo ako te lipe riçi nisu prikladno sloxene i razgredjene. Drugo je dakle *çiśtocha* od *govora*, a drugo je *lipota*. – Çistocha uzderxi se u riçih, a lipota u lipu i dobru razredjenju. Çistocha stiçe se po śtivenju dobrih knjigah, a lipota po pameti.

Nema se slidìti niçji naçin od govorenja; jer niki tomaçe svoje misli brez reda; niki ako i imaju koi red, miśaju u govoru tnje riçi, n. p. turske, talianske, nimaçhe, ruske; a pak çini im se da je njihov govor krasan i visok. Niki napokon slide u svojih sloxenjih tuj naçin od pisanja, a ne svoj. Svaki narod ima svoj vlastiti naçin istomaçenja, ima ga i naś i zato naśi imaju pisati po naśu, ostaviti se tujega naçina. Pisati po naśu hoche rechi rediti dobro misli, ulagati naśe riçi a ne tuje, i slagati ih tako, da govorenje izadje bistro, razumno i skladno.

Hoche i sluh svoj dio.

Kada medju dvi riçi, oli dva naçina od govorenja jednako dobra i vridna, jedan jest u obiçaju i nalazi se skladnii i kratji, ima se priobrati, ne pazechi niśta oblast na koju se naslonja oni drugi naçin zastaran, neskladnii, i duglji.

Kade jedna ista riç najde se pisana na dva naçina, jedan od koih bolje se pridaje sluhu, neg drugi, piśe se na pervi.

Kada sluxechi se s jednom riçju priko druge dixese dvoslovje, vazda se uzimlje perva priko druge, nepazechi oblast na koju se naslonja, ona koja unosi u govorenje dvoslovje i sumnju.

Za izgovoriti jednu stvar vlastitu uzimlje se vazda riç vlastita, a ne opchena, sa svim da od nje nisu se sitili stari pisaoci.

One riçi oli oni naçini od govorenja, koji se nauçnim Śtiocem çine razbludni i priçinjeni, ostavljaju se, oli se verlo ritko ulagaju.

Riçi, pririçja, i naçini od govorenja, kogamu drago vika i starosti, åko udaraju s kom slobośtinom, oli lukavośtju, kad bi prośli i kroz usta najglasovitiih pisaocah, ne prominjuju narav; nego paçe kroz to ti pisaoci gube çest i cinu.

Gdi jedna riç ne slaga se s drugom, oli ne dospiva po upravah, obiçajno oli udi bistrini od govorenja, oli vridi sluh, tada raslog hoche da se ostavi, oli da se privade na upravu; van oblasti pisniçke', ili protivna obiçaja opchenoga.

Vazda je bolje sluxiti se s riçima prostim nego sloxnim u govorenju, ako se istom nahode u jeziku.

Naś jezik ljubi primistenja od riçih, kao i djaçki; ali primistjenja, koja mraçe govor imaju se ispraviti oli dignuti po sve, jer bistrina jest izversnost potribnija govorenju nego lipost, kojoj bi se htilo çiniti sluxiti primistjenje.

Terpanje pristavakah çesto vodi u govorenje sitost i smetnju, a ne ugodnost i jakost. Gdi se stanu lipota i bistrina, jaçje je ono govorenje koje je kratje. Verlo se vara tko iśche lipotu u zapletenu i smetenu naçinu od govorenja.

Jezik vas uçi se od drugoga, a naçin od govorenja, sasvim da moxe biti pomoxen od upravah, oni koi misli pisati ima ga stvoriti po sebi.

Moxemo rechi da nemamo jośte u naśemu jeziku dobre knjige da se moxe uzeti za upravu od lipa i prikladna prosta govorenja. Pisnici ne daju upravu za prosto govorenje a danas potrebno je da oni koji znadu, piśu prosto, uçe puk, i stavu mu prid oçi njegovo stanje, i njegove potrebe.

Zove se jezik narodni oni s kojim su se sluxili verstni pisaoci narodni: jer oliś da je bolji, çistii, i urednii, duglje se uzderxi u pismih, nego u puçkomu obiçaju.

Bogastvo jednoga jezika u riçih, u izgovaranju, u hitrinah, u vlastitostih jesu çudnovato orudje u rukah onoga, koji ih znade izbirati, slagati, i s njima se sluxiti; ali su za potipanje onomu koi se s njima sluxi brez razabranja. Izvidjajuchi naśe neumerle pisnike prośastih vikovah poznaje se da su napridovali, i iskali izversnost u jeziku, i da su se çuvali od potiśtena, i razmazana govorenja.

U kratko tko xeli uzderxati: çistochu, bogastvo, i izverśnost u svomu jeziku neka pazi:

„ Ne sluxiti se nigda s riçima vanskim i novim brez teśke potrebe, i osobitoga i razloxitoga uzroka „.

„ Ne primati tuje riçi, kada, priko teśke i velike potrebe, vride sluh, i neskladaju se s naravju naśega jezjka „.

„ Oni naçini od govorenja, ona pririçja, ona imenovanja, koja izkode iz obiçaja, iz prigode, iz osobitosti tujega mista zovu se çakanja „.

„ Ostavljati sve one riçi, koje su posve izaśle iz obiçaja, i one koje nije dosta imati dobru svist, neg se hoche mudrost za razumiti, oli biti izmetje od puka za mochi ih priati i obljubiti „.

„ Sluxiti se s riçima prostim a ne sloxnim, kad je moguche „.

„ Imati veliku pomnju od podobnosti. Ova izversnost ne dariva se jednomu jeziku, neg se stiçe s velikom pomnjom od onoga koi piśe. Neche se s njom obuboxiti jezik, jer se podobnost ne uzderxi u omalenju broja ricih, neg u stavljenju svake riçi na svoje misto, i u poznanju njihove mochi. „

„ Çistochi od jezika, i lipoti od govorenja pristavljati cinu. „

Kad pismo nije korisno; kade neuzderxi mislih, i ne sebiśnih, kada nije reda, ni naçina od uglavljenja, kad nije znanja, ni zrile i razabrane pameti; kad nije duboka miśljenja, pismo kojemu drago i kolikomu drago çisto i ureśno nema cine.

Da Bog da, da ove opomene budu od koje koristi mladexi Dalmatinskoj, koj su upravljene.

S.

Protresanje.

Evo i mene **Zora** budi. Ustajem, uzlazim, i sidam na stolac, koji znam da za me nije pripravljen. Dali hochu sidsti i s njega śtogod pripovidíti, dok dojde bolji od mene, tergne me s njega i reçe: „ sidi nixe! “ — Ja u istinu umiljeno posluśachu, niti chu se zlovoljiti: samo neka ovi stolac prazan neostaje.

Kad sam daklem zasio, valja da śtogod reçem, ili komu bilo drago, ili merzko.— Neka znate, śtioci, da ja piśem kako izgovaram; a govorim redom kako mislim. Besidim jezikom koga sluśam u puku medju kojemu sam rodjen, i koga śtijem u knjigam koje su od moje, po jeziku, bratje najbolje razumljene. Zaśto, ja derxim; da ovi List „ Zora Dalmatinska “ ima biti za nauk i prosvitljenje

manjih, a ne viših, od puka: da ovi List ima biti kao çovik, koji vodi djete za ruku, i pokrachuje koraçaje svoje uzpored koraçajah diteta, dok ono djete ponareste, objaça, i izajde ditich, tojest „ mlad junak “: besida mudra „ ditich “; zašto na mladjemu svit ostaje, i napriduje. Daklem, Milovane, mladjega uçimo, a od starijega nauçimo. — Evo daklem ja sam posadio cilj, kolac, moga govorenja; i, ko je samnom, nek uhvati za moj štap.

Svaki daklem koji ima iskru ljubavi prama otaçbini, ima podapriti ovi List: ili svìtom, ko je mudriji; ili s perom, ko je nauçniji, ili sjezikom ko je stariji, štovaniji, pametniji; ili s jasprom ko je bogatiji „ ovoboje: “ naše gore List!,.— Nemojmo se sramiti. Ništa se nije rodilo, ni stvorilo, uput doveršeno. Vještbina je najbolja nauçiteljica; dali se nestiçe nego s dugim vrimenom. Nemojte dušiti diteta u zibci: ni klati mladinca, kao Farauni. Omirajmo svaki k cilju gori posadjenu; i ovi naš List moxe izajti kao izgled listovah take verste; buduchi da još nema ni kod nauçniji narodah lista tako trizna, da ga mogu razumiti svega seljani, koji neznadu štiti ni pisati. Svak se hoche nadmudrivati, a malo i se dostoji poniziti. Ovdi dobro stoji prilipiti Gundulichev prikor

Ah s çjem si se zahvalila.
Tašta ljudska oholasti;
Sve što više stereš krila,
Sve cheš paka nixe pasti!

Ja bi hotio, tojest xelio, da viši dio ovoga Lista bude posijan xitom sebiçnjim. Jedali ciniš, Milovane, da u sebiçnjemu xitu neima hrane? Jedali ciniš da i kod seljanah, koji neznadu štiti ni pisati, neima mudrosti? Ovdi bi ja mogao na dugo govoriti; dali ovdi sada, nit mi je mista, nit mi je vrimena. Dojtiche. — Samo chu ti naarciti, da se nalazi ondi take mudrosti, da ne mi dva sama nego i umitni ljudi, imalibi šta i oni, još nauçiti!

Razluçimo nauk od razuma. Moxe biti çovik puno nauçan, a malo razuman: zašto svi znamo što je pamet, štoli razum. A znademo jošte, da razum jest plemenitiji izverstniji od pameti.— Daklem, što mi se pivçe niki nauçitelji pogerdjujuchi mudrost seljansku, zašto neima nauka. Ima jih, koji mudrije razgovaraju se o svomu mistu malanomu, nego nikih, koji prošavši mnogo mistah i gradovah, vratjaju se s pametju u torbi. Ima koji idju na pir s odichom zajmenom, a svoje neima ni košulje. Istina je da koji bi došao na pir brez odiche pirne, rekabi mu domachin: ko je to tamo [zasio brez odiche pirne? Moxe se daklem štogod i prizajmiti, kad se nema svega svoga; dali pristupiti ponosno u tudjoj odori, dogodilo bi mu se kao gavranu, koji se je bio nakitio s paunovim perjem: „ Kad gavranu perja pokidaše, — Osta gavran kao cerni gavran! “ — Dali nu, ako biste i vidili Štioci, nicati ljulj izmedju pšenice, nemojte ga odma guliti; da poçemu, gulechi ljulj, neizgulite s njim i pšenicu. Çekajte do xetve, onda che te razabirati ljulj od pšenice, na saxganje— Ovo je svit Isukerstov, a ja ga napominjem. — Prosto je, ništanemanje, pliti, i svakomu rechi svoju; i dosta je sramote onomu, koji, izpravljajuchi drugoga, izkrivi se on isti. Tako che se, moxe biti, i meni dogoditi. Dali: nebudi zlochudni prikor, nego bratinsko ponutkovanje. — Što bi, da bi. Evo uzimljem protresati pervi Broj Zore Dalmatinske (1 Siçnja 1844)

1. Gdi znam besidu xivuchu, zgoljnu slovinsku, i ja sam s Kuzmanichem, netraxim druge. Ako gdi nemam beside xivuche, traxichu staru, i po knjigam cerkovnim. Da je nebi našao ondi, traxichu je kod naših Rodiakah: Poljakah, Çehah (tojest Boemah), Slovinacah, Rusah, najskoli Serbljanah, nami jezikom najblixnijih. Dabi paka ta besida kod njih bila iz vrila njemaçkoga, gerçkoga, latinskoga ili turskoga; tad je volim sklapati od naših xivuchih i poznanih besidah; vadivši imena vlastita, ne samo ljudih, i mistah, dali još i rukodilah i zanatah i naukah; buduchi, da svaki iznašaoc i odkrivaoc ima pravicu naditi ime svomu novomu tvoru; i harnost jest štovati ga u onomu njegovu imenu, da mu uzpomena neumire kao u porodu roditelja. — Ova imena vlastita, jednaka po svim jezicim, imadu biti pervi poçetak jezika *opchenoga*, koga traxe mudroznanci. Razpruxit ji daklem jest iskra one kerstjanske ljubavi, koja bi rada obratiti vas svit na jednu viru, tako i na jedan jezik, ako je moguche. Dali smo od toga još na daleko.

2. Ujme pravopisa, muçno mi je razluçeno pisati „ *kako sam* “, *tverdoga sam* „, — *koji se* “ —, *da su* „ —, *što chemo* “—; na misto: *kakosam*, *tverdogasam*, *kojise*, *dasu*, *štochemo* — i tizim priliçna; buduchi da u izgovaranju iz-

mechemo od jeduoga duška s besidom poglavitom, oni nadometak; — a, opet velju, da ja bi rada pisati kako govorim; to jest, da pismo bude stopa govorenja, a ne zakonoša govorenju. A budi pismu prosto izabirati riçi plemenitie i sladje.

3. Ujme naçina slovah, o sebi, to se meni çini sve jedno; jer tu ulazi pogodba. Hocheteli tako? budi tako! ja se neprotivim. Dali, što nije razdiljeno u izgovaranju, neima biti ni u pismu. Ovo je moja misal.

4. Imali se prid *r* pisati *a*, ili *e*? Ja mnim da je bolje *a*; zašto, sa svim da oni glas nit je *a*, nit je *e*, nego ništo treche; ništanemanje uvik je blixe slovu *a*, nego slovu *e* — Hochemoli ga izostaviti? To bi bilo na Poljaçku i na Çehsku, i to bi bilo iznova. — Gdi nema boljega razloga, ja se derxim na staru. A izostaviti ga bilobi lako; zašto taj glas drug je nerazluçivi slova *r* svedjer kad za ovim slidi drugo slovo neglasovito: „ darva, parvo, carv ....“ Kadali slidi glasovito, onda je prid njim bistar i cio *a*: „ *para, daravara*..., Daklem; ono ima biti, *polu a*.

5. Slovo duhato *h*, kod nas çuje se ako i malo: i sluxi uzderxati bilig izhoda (etimologia) koje ga je potribito i koristno spominjati i potverdjivati. — Štoli su paka zametnuli obiçaj pisati *h* na sverhi imenah, u drugomu padexu, vechega broja, tojest na priliku: „ dušah naših “, namisto: „ dušaa našii (kako je pisao naš Paulovich), to je na njemaçku; buduchi da *h* ovdi nije drugo nego bilig produgljenja onih slovah samoglasnih koji su prid njim; i to, kako mi i izgovaramo, zašto Otoçani izdušuju çisto ono *h*. Dali mechati ga i na drugo misto, kao slovo duhato, od potribe je i za razloge izhoda, ako se više putah i ne izgovara; sasvim da se digod i kod nas çuje, kao u riçimam „ svarha, duh, duha “ gdi niki za nedahnuti, obrachaju *h* u *v*, izgovarajuchi: „ duva “, namisto „ duha “ — Dali je bolje „ duha “, kako se meni çini. U dubrovaçkim ustimam çuje se malo bolje nego u našim: i ja nji u to nekudim.

6. Istina je da se po Dalmaciji govori: i „ *mliko* “ i „ *mljeko* “, i *mleko* “; — i „ *divojka* “ i „ *devojka* “, i „ *djevojka*. Ja i moji mistjani izgovaramo: „ divojka “. — Tako i Bošnjaci odklem smo izašli. Dali je blixe vrila „ djevojka „ kako vele Serbljani, Dubrovçani, i Kotorani. Govori naš slavni Tomaseo (i ja sam s njimem), da najpotla tako chemo svi izgovarati, ili za najmanje, pisati. Ja bi daklem uvik pisao: „ djevojka (za uzderxati izhod), ako bi i na našu izgovara „ divojka “. — A da pišem „ *je*, “ a izgovaram *i*, to nije protiva naravi; buduchi da i Francezi, na mnogo mistah, na jedan naçin pišu, a na drugi izgovaraju. Ovo u istinu nije najbolje; dali opriti se opchenom obiçaju tko che? A derxati izhod beside potribno jest. Daklem ja nevidim ovdi kako bi drugçie çovik ugodio jednoj i drugoj strani. Ko zna bolje nauçi me, zahvalichu mu. Ali je bolje pisati „ *došao* “ jali „ *došal* “ —; ali je bolje „ *hvala* “ jali „ fala „ —, rechichu drugi put; zašto sada neimam kad, jerbi na dugo bilo; i zašto toga Kuzmanich nezameche. Medjuto što Kuzmanich veli, dobro veli, da: za sad nek idje i tako i tako; dok obiçaj izkorene ono što mu nije ugodno; a obiçaj u jeziku svakomu jest najjaçi zakonoša. *(dalje che sliditi)*

Stipan Ivichevich
Makaranac.

Misao diloredna.

Gledajuchi gdi çovik miluje i derpa psa, maçku, konja, gdi se nasladjuje cvitu, potoçichu, zvizdi; reka bi da je on za ljubav stvoren. Zakon mu to nije, što niko ga nije na svitu zaveo. Što che on dakle uçiniti za svoga iskrinjega, koji ima jednako lice, jednake misli, jednako serce kao i on? E dobro: ovu naravnu ljubav nisu mogli uzderxati niti zakoni, niti vojske, vech valjalo je da je Spasitelj isti zapovidi.

(privod) **K.**

ZAGONETKA.

Pervi dilak igra ljuto
Zla vojnika po ledjima
Koji blago ljubi kruto
Drugog ima na ustima.
Nu *sve* zaino jopet slavi
Eto gradich u Derxavi.

Vexich.

Pridjašnja zagonetka znaçi.
Za-dar.

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 7. — NA 12 VELJAÇE

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisú prosti od svakoga trośka.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

PJESMA NAŚEM SUNCU.

Sunce xarko, sunaśce prekrasno
Domorodnom vatrom svjetli jasno!
Od izhoda tvoga do zapada
Mnogo k tebi gledi oko sada,
Da posvjetliś sred velike tmine
Sjediniti jedne majke sine!

Sunce xarko, sunaśce prekrasno
Domorodnom vatrom gori jasno!
Odtopi nas iz sna ledenoga,
U kom zebe brat kod brata svoga,
Ogrij starost i upali mladost,
Da jih xexe jedne sverhe radost!

Sunce xarko, sunaśce prekrasno
Domorodnom vatrom svjetli jasno!
Ako vidiś nesretnike lude,
Kî boz tudjeg svoje dobro kude,
Zapali jim svjetlo tvoga duha,
Da opaze xalost tudjeg kruha!

Sunce xarko, sunaśce prekrasno
Domorodnom vatrom gori jasno!
Na oltaru hrama zapuśtjena,
Gdi sad mraçi jośte tudja sjena,
Ti uxexi svjeche naśe slave,
Da osvanu naśeg roda glave!

Sunce xarko, sunaśce prekrasno
Domorodnu vatru kreśi jasno
U sva serca koja nami patre!
Kerv je ulje, kome treba vatre,
Da u plam se svemoguchi digne,
Zemlju derxech, neba visost stigne!!

P. Preradovich.

Protresanje.

(Vid. Broj 6 st. 46 slidjenje.)

7. Samo mi se çini da śtogod imalo bi se misliti i govoriti o *brecanju*, tojest (kako veli Stulli) o " glasu udaranju „ (accento).

Brecanje, iliti *glaso -udaranje*, razumi se: glas iz ustah na uho; dali kad padne na pismo da se okom vidi, onda se bolje imenuje: " nadslovka; „ to jest: ona brazgotina śto je nad slovom. — Koliko je verstih brecanje u vrimenu glasa, kratku, dugu, i dvojstruku; ovo je dio Slovonauka (grammaticale), kojemu sada ovdi nema mista. — Ono pisanje svedjer *gologlavo*, kao i tursko, neçini se dobro; najskoli di moxe biti riç sumnjiva, iliti dvozlamenita. Istina je da ovo nabadanje i brazdanje zaustavlja nikoliko pisaocah; dali pisaoc ima sluxiti śtiocu, i svaki śtioc nije duxan uçiti i nauçiti vas slovonauk, i besidu po besidu, vas jezik imat na pameti. Pisaoc je duxniji priloxiti se kratjemu znanju śtioca (ja

ovde derxim da pisaoc razgovara se s neumitnim a ne s umitnim, i s umitnijim od sebe); i zato valjalo bi da svoje pismo prividi, pobrazda, i nabada, kako che se bolje i lagśe razumiti i od neumitnijih ljudih. — Nevelju da pisaoc ima uvik izbadati sva slova, buduch da je ovo duxnost slovnikopisca, tojest onoga, koji skuplja sve riçi u jedne knjige, gdi se moxe nachi (ili di bi se imala najti) dojedna rjeç onoga jezika, koga kupi, i to je duxnost jośter slovonauçitelja (gramatico) koji uçi izvodjenja, prigibanja, i sastavljenja svihu rjeçih, iliti imenovanja, iliti djelovanja, iliti pridmetjanja, iliti nadometjanja, i ostala. Dali je od potribe digod metnuti koju brazgotinu na onu rjeç pismenu, koja s istim slovim zlamenuje više stvarih. Na priliku: " Zapovìdih — Zàpovīdi — Zàpovìdī — Zapòvidi. „ — Ovo su çetiri beside s istim slovim, dali s razliçitim brecanjem, i vrimenom u izgovaranju; tako da zlamenuju çetiri stvari razliçite: " Deset zapovidih boxih. „ Ovdi ono *h* na sverhi razlikuje dosta ovu rjeç pismenu od ostalih: rjeç koja zlamenuje drugi padex vechega broja, ovoga imena: " zapovid „ — " koja je duxnost naśa po çetvertoj zapovidi boxioj? „ — Ovo je drugi padex, manjega broja, istoga imena. Za uçiniti ga daklem razliçna od ostalih, ja zamechem bilig produgljenja na samoglasno predposlidnje *i*, ovako: zapovīdi — " Što zapovidi Bog Adamu? — „ Ovo je trechi kip vrimena sasvim prośastoga naçina pokazujechega, koji izlazi iz ove rjeçi dilovanja: „ zapoviditi " i razlikujem ovu besidu u pismu, od priliçnih, metnuvśi joj bilig produgljenja na poslidnje samoglasno *i*, piśuchi „ *zapovidī* — „ Zapóvidi djetetu da se umiri. " Ovo je drugi kip manjega broja, vrimena sadanjega, u naçinu zapovjedajuchemu - I za razliçiti u pismu taku rjeç od priliçnih, mechem joj nabadak oštri na samoglasno *o*. - Tako da ove çetri rjeçi, po momu naçinu, bile bi izpisane sebiçnji od pisaocah — „ Zapovidih, Zapovīdi, Zapovidī, Zapóvidi. " — i svaka ima zadosta svoj bilig razlikovanja za nepomesti se. A slovo-sabiraoc, i slovo-nauçitelj, imalibi sve bistro izpisati, i nabadati: — „ Zapovídih, zápovīdi, zápovidī, zapóvidi — " buduchi da, kako se piśe glas i uzglasje, tako bi se imalo pisati brek i vrime svakoga glasa, u ogled i omiru vrimena ostalih samoglasnih one iste beside. Ovo, za sad, neka bude za dosta sverhu toga. Ako nije tako, izpravite; odbacite moje govorenje, dali nemojte mene.

8. U Gosp. Nauçitelju Kuzmanichu, Uredniku, vidi se sjajni plamen otaçbeniçke ljubavi. Pravo dostojan jest i najharnije naśe pohvale; i ja derxim da neche biti nijednoga iz Dalmacie mistjanina, koji mu neche viditi za dobro toliko nastojanje na prosvitljenje naśega jezika. Molit ga je medju tom da sve opomene i pisma ljubeznivo primi i utiśti, promiśljajuchi da je svak gospodar rechi svoju kako mu se çini; a što traxi nachiche, ako bude nesvistno pisati. Ostalim paka koji çevarljaju a ne piśu, nije odgovarati, nit je za nje hajati. — Ko je toliko mahramah nakroijo, da je svemu Svitu usta zavezao? — Ako se tko chuti vridan, neka piśe, prosto mu je. — " Ko zna bolje, śiroko je polje. „

Izvoditeljom Bratji *Battara* (govorim " izvoditeljom, „ zaśto da reçem " *izdateljom*, „ nikim je merzka ova besida, izhodecha iz korena istoga, odklem izhodi " izdaica; „ - sasvim da " *izdatelj* „ i " *izdaica* „ nisu sve jedno: -) ovim izvoditeljom, reko, nemanja nima biti harnost naśa, kao onim koji su na viru i na uzdanje toliko naprid potratili, dok je poçela ova **Zora** izticati; - i tada bismo mi bili izdaice kad bi odstupili podpomochi ovi trud, ove tratnje; tako da vele sramotno bi potla bilo, kad bi zora s oblacim pomerçala, i tmine nas, obdan i obnoch, obujale.

9. Vidi se da u Gosp. P. Preradovichu Slovinski duh kuca. Ljepu je pismicu izveo Zori; i kano ruxa, rosom cvate. Ako mi samo dopuśta, rechichu mu da iz redca: " Na guslami *babe* moga, „ izvadi onu besidu " babe, „ koja je besida turska. Koji su nauçni kao on, neka odbace ove otribine u tmine izvanjske. — Takodjer: " Zora puca, biche dana; „ — Zora nepuca, kao puśka - Zora *bili*. - Dali, śto ja reko, molim ga ponizno da neuzme za zlo; - zaśto, ako meni ove rjeçi nisu ugodne; moxe biti daje moje okusenje pokvareno. - A imam śto, s druge strane, od ostalih njegovih sladkih besidah nauçiti.

10. U nauçnu opisu Obrizovanja, M. P. Kurtovicha, nasladjujem se; dali ne u rjeçi " *Çifut* „ koja je iz turskoga. Istina je da " Xudio, „ besida je iz latinskoga, dali od starine u naś prisudjena. —

11. Ponukovanje, M. P. Margeticha, na dobro je nametnuto; i Boga molim i ja da bi njegova xelja bila izpunjena. Samo chu ovdi spomenuti ono śto mi reçe jednom naś, glasoviti Tommaseo; — „Da nije potriba traxiti slaganje; iliti *jednoglasje* (rima) sverhah redacah u pjesmi; najskoli u naśemu jeziku di je pomuçno, i od starine neobiçajno, zaśto, ako se dobro neslagaju u slovu, u vrimenu, u brecanju, bude merzko. Pojanje moxe stati i brez slaganja. Nije ga u glasu, nego u duhu i razumu. Niśtanemanje, sklad nije pogardjivati nigdi, ni u rjeci ni u djelim. Dali oni sklad, koji je priliçan neskladu, i koji mije pravi sklad, toliko iz pjesamah, koliko iz medju ljudih, imao bi se odbaciti: i to se nezove *slaganje*, nego *natezanje*; ni naś ni vaś; neskladni sklad. — A s druge strane: zaśto bratjo merzite na naś stari duśak deseterostruçni? — „Nije blago śto se zove blago, — Vech je blago śto je komu drago." — Evo lipa izgleda. — Kakav duśak! kakav razum! kakav sklad! — Osmerostruci sve kucaju na mertaçku. Dole u deseterostruçnim ima mjesta za koraçaje i poskoçaje svake verste; najskoli za nas, kojizim rjeçi poskoçne çeste su i mile. - I sedmerostruci mili su u naśem jeziku; i od ovizih pokazachu vam koji okuśaj naprid.

12. Okuśaj prinesenja pośt. djaka M. Ivçevicha, Molitavah N. Tommasea naśega Dalmatinca, jezika je naśega, bistra voda.

13. Nije mala dika da imamo jednu xensku glavu, Gosp. Anu Vidovicha, koja sladko pjeva u kolu naśemu. Mnoga se xenskoj glavi oprośtaju, koja se nebi oprostili muśkoj; i za mnoge se ona moxe pohvaliti, za koje çovik nebi dostojan bio. — Doisto çudnovato biva; da u danaśnje dneve kuca u persim xenskim serce muśko. To bi dosta bilo na njezinu pohvalu (iz medju ljudih, u vechem djelu kojizih kuca serce xensko); da i neima drugo śta. — Neka veli śto ko oçhe; dali izvadivśi ono śto çeśto guca samoglasna po taliansku, za okraçati beside (to nije jośposve ugodno u naśemu jeziku; gdi su slova, kano i serca, bistra i raztvorena); i vadechi ona pripomiśtenja besidah protiva redu naravskomu, nebi je imao u çemu toliko kuditi, koliko drugi misle. Malo ljulja iz medju mnogo pśenice. Dosta cvitja u naśoj ledini. — Budi hvaljena! —

14. Hitromisal Gosp. B. K. jest i visoka i vesela, i prilike su naravne i dobro priloxene. Njegova je xelja bratinska, njegovo nutkovanje ljubeznivo i ugodno. Ljep izgled razigrane pameti pojca prostopisca, koja śirokim poljem igra, brez derxati se tisna izkerçena puta.

15. *Lakomost*, *Kukuruz*, *Krava koja mliko gubi*, sve je ljepo pripovidjeno, i na svomu mjestu. Dali: „Putovanje okolo svega svita" — i „Xalovanje i pogreb kralja Atile" — çinimi se da je malo dalje cilja gori posadjena. Nego śto, moglobi mi se rechi: nedaś da se u nijednom nuglu niśta nenajde ni za nauçne ljude? — Istina je —, i na to nemam śta odgovoriti, — samo neka bude trizmeno.

16. I *Derxdenjak*, na mistu je svomu. Kod nas ne zovu ni *derxdenjak*, ni *duxdevnjak*, nego pravo: *daxdenjak* (od daxda), uprav onako kako bi htio Gosp. Kuzmanich da se zove. — Zagonetke paka, i one su dobre; dali je najbolje da budu smihśne, a u isto doba koristne uzderxechi kakav svit, ili upravu chudorednja, ljubavi bratinske, i tizim priliçna.

Evo reko śto reko, i dosta reko. — Ako mi ko bude zamiriti śto sam viśe rekao dobra nego zla; odgovoritichu: 1. zaśto tolikoga zla nenalazim. — 2. Zaśto volim gledati sa strane dobra, nego zla, dojednu stvar, u kojoj za najmanje jedna se strana dobra moxe najti; i ovo je ljubav iskrinjega. Govorech o paunu, volim hvaliti mu pera, nego kuditi mu noge. — 3. Netraxim u jaju dlaku, nego na ternu cvit; — i volim govoriti o ruxi nego o draçi. Zadosta je da nekudim śto ima biti hvaljeno, a nehvalim śto ima biti kudjeno. A, tko traxi uzrok prigovaranju, lako che ga najti. Nisam za toga lova.

Sad che te mi rechi: potla nego si ti protresa kabanicu drugomu, zaśto ti tvoga śtogod nepovadiś, da je i drugi tebi protrese? — Dostojno i pravedno jest. — Evovam daklem ovdi niśto malo i nevridno, dok nauçim bolje (ako Bog da!) — Ovo jośja derxim da nije prava Zora, nego stopro: Pervi pivci. — Dali — „Zora bili? bitche dana!"

Stipan Ivichevich
Makaranac.

Radovanje Zori Dalmatinskoj,

Dobro dośla Zoro bila!
Slavskog roda diko slavna,
Svemu rodu vele mila,
I xudjena jur odvana!

Kak' uzigra serdce moje,
I moj se joś duh uzbudi,
Kad uchutih zrake tvoje
Prolaziti moje grudi!

Śiri Zoro! tvoju sjajnost
Po kotarim tvoga roda,
Odkrij njima sada tajnost
Od buducheg' tvoga ploda.

Kak' po perju zna se ptica,
Po jeziku pak narodnost,
Tak' osoba polak lica,
I po tegu zemlje plodnost.

Tvom narodu nadu zaçe,
Da cheś texat' jezik slave,
Od njeg' kerçit zlobne draçe,
I tujinca śkodne trave.

Śtote nami tuje splitke?
Naś jezik je bogat dosta
Od jezikah poklam zibke
Babilonske on jur posta.

Ne sasnimo tujeg' mlika,
Kad imamo majke sise;
Naś jest jezik naśa dika,
Odbacimo tuje smise.

Svaki narod sada texi
Njegov jezik polak mochi,
Sramota je da pak lexi
Naś slavinski v' merkloj nochi.

Ovog' śtuje Cerkva sveta,
Kad dopusti boxju sluxbu
S njim çiniti. Gdo nam smeta
Za texat' ga svi u druxbu?!

Kî narodi? u ke vike?
Śto Slavinci dostiglisu,
Za svoje çut' duhovnike
U svoj jezik sluxit' misu?

Prem da niki zato molbe
Cerkvi svetoj naprid daśe,
U tom' pako nima dvojbe,
Da brezplodne sve ostaśe.

Budi Zoro! Dalmatince,
Da iz drima dignu glave;
Budi blixnje sve Slavince,
Jezik texat' da se sprave!

Vech se svite tvoji zraci,
Svitit' che se pako bolje,
Kada tvoji svi mudraci
Na pismeno dojdu polje.

Budi srichno, budi plodno,
Zoro draga! tvoje dilo,
Tvoje sjeme budi rodno,
Svemu rodu budi milo!

Tvoj Urednik neka xive
Na veselje svome rodu!
Do starosti da on sive
More trudit' o tvom plodu!

Gaj, Kuzmanich-na to texe,
Da jezika gone mrake,
Nek' pravopis joś jih svexe,
Eto nami sunca zrake!!

Rodoljub iz Verbnika
(na Kerkskom Otoku.)

Krupa Splitska.

U prośastnomu litu, kada polja prikazivala su texaku plod svojih trudah, koja gledajuchi serce obujaśe mu radost, a najveche Splitskomu, jer narav ista njemu ukazala se je blaga, buduch ga nadarila s ravnim i sveplodnim poljem; na 21 Serpnja cerni i straśni oblaci podigośe se i pokriśe zemlju, da se je çinila nochna pomerçina, nu do malo stech çulo se jedno ukanje, koje zadavaśe prednutje mnogim, uzroçeno od pristraśnoga i privelikoga gràda, koji pervo potuçe i satare polje Kastelansko, nepristajuchi paka prilipo i priprostrano Splitsko, Solinsko i okolostojecha, tako da ne

ostade lista. Tuj se vidjalo nevoljne texake uzdisati, xene suze roniti, divojke zlovoljiti se, dicu u ukati, gospodare upitivati svoje kmete jeli išta uçuvano oli zdravo ostalo. Ah kako je moglo ostati! er i ckli prozorski bili su skeršeni od ovake strašne krupe, çinechi da onadanje zeleno polje sliçno bude sadašnjemu, koga xalili su napokon inostranci, kojoj priliçnu spomenuti ne moxe nijedan xivuchi, priuzmnoxitija one ka pade na 22 Veljaçe godine 1817.

Ah jadni, nevoljni i xalostni texaçe! gdi su plodi tvojih trudah? gdi je veselje tvoje? kako sada jad, xalost i tuga imadu stan u tvomu sercu... Ufaj, jer plemenita serçenost tvojizih derxavnikah oblakšati che nevolju tvoju, kako jurve çita se u novinah Zadarskih: da jedan misnik razdilio je šest stotinah florinah od Trogira ter do Splita za utišenje puka jadnoga, koje dilo nemoxe mimojti muçanjem, jer dostojno jest doistine' primnoge hvale.

Plemeniti mistani još bit' che ti na pomoch, kako i Çimun vojvoda Atenieski, koji nebi se sluxio svoga bogastva neg za okoristiti našince, a kad bi mu se prigodilo, nasladjivao bi se priobuchivajuchi jedne i odtugujuchi druge.

Dakle pripoljubjeni uzdaj se i u jedne i u druge.

Djak A. Katich.

Uvedjenje S. Štievnice (Liturgia) Slovine.

(Vid. Broj 4. st. 31. slidjenje.)

Izmedju toga utverdjene sve stvari gledajuche svetinju Zakona Kerstjanskoga s kraljem pravovirnim Budimirom, Kostanco çuje se odredjen od Boga, upraviti svoje Apoštolsko koraçanje put Moravskih i Boemskih, iliti Çeskih Slovinskih narodah, za i onde pervi put çiniti sinuti zercalnu zoru prisjajnoga Sunca svete Vire kerstjanske. Tako bijaše uçinjeno godine 862.

Prem ulizavši u ovu novu Moravsku zemlju ovi novi Apoštol sa svojim Bratom Metodiom gdi gospodorovaše Ban *Svetoplek*, postavio se jest opcheno pripovidati Viru svetu i svakomu tomaçiti otajstva svetoga Evandjelja ne samo, dali jošter navistiti svakomu, nemochi se uxivati viçnjost blaxena brez Vire Isukerstove. Izlazi hrabreno prid Svetopleka; serdçeno navistuje mu kraljestvo nebesko; slobodno govori mu sverhu gnusavnosti kipoklanstva, kaxe mu bistro istinitost Zakona Kerstjanskoga; Apoštolskim glasom pripovida mu duševno spasenje, i miosno nutka ga primiti sveti kerst. Svetoplek vas izgubljen u sebi slišajuchi takove pripovisti, çinjaše mu se ne çuti govoriti jednoga prosna çovika, dali jednoga Andjela nebeskoga; pridaje mu se slobodan, ponizno ga pozdravlja, ljubeznivo gerli ga i moli, da ga obraduje s prisvetim kerstom. Sverhu çesa hrabreni Kostanco razveseljen do malo danah i Svetopleka i njegove sve podloxnike kerstja.

Dali ovdi nedospiva slavodobitche našega Kostanca. Boxanstveno to Providjenje uçinilo bijaše da se tada u Moravii najde Borivar Duxd Çeski rodjak svetoga Venceslava kralja Çeskoga, koji çuvši praviti toliko visokih stvarih, odluçi osobito pohoditi i pozdraviti Kostantina i njegova brata Metodia. Priblixavši se na vrata pribivanja Kostantinova, kuca da mu otvori. Otvoriše mu uprav onda kad nahodjaše se na veçeri s mnogim pravovirnim. Vidivši Borivaria Kostantin uzdignu se na noge, klanjamu se i tiho govori mu: prosti, goste Çeski, da te nezovem na ovu našu veçeru, nebuduchi prosto pristupiti k njoj, koji nebi bio kerstjen. Akoli ti paka ugodne bi bile naše kerstjanske jizbine, deh uçini da ti bude priugodnie naše virovatanje; jerbo tada samo mogaobi biti naš ljubeznivi gost (Vid. Zavoreum, aliosque apud ipsum.)

Ovo kratko govorenje verloga Kostantina sladkim naçinom ranilo bijaše serdce tihoga Duxda Borivara, da u tren privolji usvistenju novoga Apostola i ponixno prosi od njega i njegova brata sveto kerstenje ne odiljen od svih onih njegova dvora, koji ga biahu iz Çeske pratili do Moravske. Ništa draxjega nemogaše biti Kostantinu od takova bogoljubna privoljenja Borivara, da uvixbavši ga u poglavitim otajstvim S. Vire, do malo danah posveti s prisvetim kerstom i njega i njegove slidnike Çeske. Što uçinjeno Borivario upravljaše se put svoje Otaçbine i buduchi isprosio od Kostantina da s njim dojde njegov brat Metodio, vodi ga sobom u privedri dvor svoga kraljestva; gdi ištom došavši, i svojoj zaruçnici Ludomili iskazavši rajne plemenitosti vire kerstjanske, u put onda prosterta prid noge Metodia prosechi da bi i njoj podilio dar kojega u sebi uzderxi takova vira sveta, ništamanje neg bijaše

nadaren njezin zaruçnik. Potlen trechega danka s velikom opchenosti i Ludomila s jednim velikim brojem Çehah toliko muśkih koliko xenskih ostade kerstjena.

Od Kostantina i njegova brata obratchenih na Viru Isukerstovu pet velikih narodah Slovinskih, koji nepoznavaju ni drugoga jezika, ni drugoga pisma osim samoga svoga Slovinskoga, pristojno bijaśe, da ova dva Apostola prignu se na milosardje pram ovizim pravovirnim, priniti Sveto Pismo, kako ovi puci xeljahu, u slovinski njihov jezik, s njihovim Slovinskim slovim, kako svidoçe mudri Çesi. Kostantin i njegov brat poznavśi veliku takovu duhovnu korist ovizih novih kerstjanah, privoljiśe obadva i postaviśe se najpria oçistiti njihova stara slova, i nadostaviti novim kako potriba iziskovaśe. To uçinjeno Kostanco postavi se prinaśati iz Gerçkoga sveto Pismo i sve ostale molbe toliko za govorenje Svete Mise, koliko za boxanstvene pofale, śto u tri al u çetiri godine od Kostantina i njegova brata bijaśe zadospiveno, i od tada oni puci poçeśe pivati boxanstvene pofale u svomu otaxbeniçkomu jeziku śto tolikim mudrim pisaocim ugodno bijaśe rechi sverhu ovoga (Orsi, Bechetti t. 6.). Ovi paka novi naçin pivanja boxanstvenih pofalah u Slovinska slova i jezik u malo bijaśe raśiren po svima Derxavam Slovinskim. Za takovo novo Slovinsko pivanje doznavśi Sveti Otac Papa Nikola I. pisao bijaśe obima bratim, dabi ih i on u Rimu hotio viditi, i za to da bi dośli k njemu, i sobom donili takova njihova Slovinska Pisma. Primivśi takovo ljubeznivo pozvanje brez ikakove kasnine uputiśe se obadva priimenovana brata pram Rimu, nosechi sa sobom i pisma slovinska i svete ostanke tila Svetoga Klementa za poklonit ih Papi. Jośoni nalazahu se na putovanju kad Bogu ugodno bijaśe s' zemlje k sebi na nebeśa zazvati Nikolu I. i malo danah pervo njihova dosaśtja uçinjena za Papu Adriana II. Ponixni prikazali se buduchi njegovoj Svetinji, pokloniśe mu svoja pisma slovinska, i ostanke svetoga Klementa. Adrian vidivśi ih obradovao se bijaśe u sebi mnogo; prima ih ljubeznivo: verli ih miosno u njihovomu Apośtolstvu: prima pisma slovinska: iskuśavśi ih potverdjuje takovu slovinsku śtievenicu: jośmnogo radostnie prima ostanke tila S. Klementa; s opchenom veliçinom postavlja ih u cerkvu koja davno bijaśe uzdignuta i posvetchena u Rimu imenu çastnoga Muçenika Pape S. Klementa, za tim posvetchiuje oba biskupim. Dali Kostanco videchi se uçinjen Biskupom prostert na tleh prid nogami S. Otca Pape, suzam na oçima prosi toliko śiroku dobrotu njegovu, da ga nebi usilovao primiti Biskupstvo, vech da ga on isti obuçe s hodicham jednoga pokorna koludra postavljajuchi mu ime *Cirilo*; i napokon da mu dopusti dospiti svoje danke u mraçnoj samochi jednoga Bogomoljiśtva. Adrian odkrivśi u njemu toliku svetinju oblaçi ga s ponixnim koludarskim odoram, prozivljajuchi ga *Cirilom*, i tako hotiaśe da se njegovo pismo zove Ciriliansko. Sve to ispunjeno Metod vratja se k Moraviji Biskupom pervostolnim Moravskoga naroda. (Haec ex Actis St. Cyrilli et Methodii quae apud Bollandistas extant tom. 2. die 9. Mart. Orsi - Becchetti - Hentschenius - Zavoreo - Farlat - tom. 3. Platina etc.) *(Bitiche slidjeno)*

K. B.

Od Frane Soave Pripovjest

Udova bolestna.

Sladka u svako doba jest milost, ali viśe sladka kada je neçekanjem druxena. Prohodechi njeki priuzviśeni plemenit çovik u jutro rano sam i potajan kroz jedan Beçki varoś, vidi mladicha od okolo dvanaest godinah k njemu priblixat se, koji s plaçnim i nizokimi oçima, s glasom plaśivim i izgubienim pitaśe koju pomoch. Lice skladno onoga mladicha, nosenje prisloxno, stid njegov, plaç koji mu se na oberve vijaśe, glas neizvjestan, sumnjivi, pritergnut, uçini na serce ovoga gospodina xivo popadenje. "Ti po licu, reçe mu, nijesi rodjen za prositi. Śto tebe na to vodi?„—Ah! u istinu, odgovori mladich, uzdiśuchi i plaçuchi, ja nijesam rodio se u ovakvom jadnom stanju. Nesreche moga roditelja, sadaśnje xalostno stanje matere moje na ovo me usiluje.„ - A tko je tvoj otac?„—Tergovac, bijo je, steko veliko uvjerovanstvo, i svoju srechu poçeo çiniti. Propuznuche jednoga njegova odgovaralca po sve u jedan ças pogubiśe ga. Za veche naśe zlo nije mogao nesrechu nadxiviti, i za mjesec danah umre. Moja mati, jedan manji brat, i ja ostasmo u najzadnjoj tugi. Ja naśao

sam uteçiśte kod jednoga oteçeska priatelja, a mater ervaśe se do sada s njezinom rabotom sebe i mladjega brata uzderxajuch. Ali ovu noch bila je osvojena od silne nemochi, koja çini me njezin xivot popredati. Brez svake stvari, i brez novacah neznam kako joj pomochi. Neobiçan prositi, neimam hrabrenstva prikazat se onim koji bi me mogli poznati. Vi gospodine prikaxivate se inozemljak, prema vami pervi put uslobodio sam se pridobiti stid koji chutim. Molim vas, imajte milost na xalostnu mater moju: uçinite da mogu imati naçin nasladit je.„ — Tako govorechi prikomirno plakaśe, i na njegov plaç neznanik chutio se je vas ganut.“-Stoji puno daleko od ovde tvoja mati?„-Na dospitku od ove ulice u kutnjoj kuchi na ljevo, na trechem podu.—“Jeli vech koji ljeçnik pohodio je? „—Baś hoti traxiti ljeçnika, ali neznam kako platit ga, i dobavit śto za nju bude uporedjeno.„-Neznanik Gospodin izvadivśi iz tobolca nikoliko fiorintah, i njemu pridajuchi ih, „idi berzo, reçemu, radit njoj ljeçnika, i pomoch je.„ - Mladich s neokvenjem i u jedno s kreposnijem izglasenjem jednoga harnoga serca, hitro zahvalivśi mu kako letechi smakne se. Neznanik kada se je na drugu stranu mladich odaleçio, odluçio je on isti nesrechnu udovu pohoditi. Uziśo na ljestvice, ulazi u sobicu, gdi niśta drugo nije vidio oliś malo slamnjivih sjednicah, kuhinska orudia, jednu neuredjenu i zlosloxenu terpezu, jednu staru shranu, postelju u kojoj lexjaśe bolestnica, i jednu drugu malu posteljicu blizu. - Ona bijaśe u najdubljem potrebljenju, a mali sin nixe postelje skonçavajuchi se u plaçu. Iskaśe mati razveselit ga, ali ona ista saviśu potrebu imaśe utiśenja. Oni plemenit çovik približuje se smiljen, i utiśivśi je, poçne kako liçnik od njezina zla pripitat je. U kratko nemochni biljeg ona mu tomaçi; i do malo s uzdahom i plaçuchi: ah! gospodine, reçe, od mnogo vecha uzroka izlazi moje zlo, i u ljeçku zanatu neima za mene pomochi. Jesam mati, nesrechna mati saviśe nevoljnih sinovah. Moje i sinovske nesreche, izranili su priduboko ovo serce. Samom smertjom zla moja moxu dospiti. Ali ona ista çini me derktati za opustośenje u koem ostache sinovi moji. —U to gorkije plakaśe, i tolkovaśe njezine tuge ljeçniku, koji, kazavśi tajno da pozna sve s druge strane, opet suziaśe. Paka reçe: nemoj odufati Bog neche zaboravit tebe. Xalim tvoje nevolje, ali u nebesa jest Providjenje, i ti necheś biti zapuśtena. U to gledaj sahraniti tvoj xivot, dragocjen za sinove tvoje. Imaś knjige? “ Odkine ona list od jedne knjixice, s kojom djete od okolo sedam godinah, śto bijaśe nixe postelje, zabavljaśe se. Nepoznanik, kada ispisa, ovo cjelenje, reçe, poçetiche tebe utiśivati: na drugo bolje u potrebi, hochemo napredovati; ali za malo ja se ufam da ocheś ozdraviti.— Ostavi list na terpezi i otide. — Za malo vrati se stariji sin.„ Draga mati, reçe, uzrabreni se. Bog smiluje se nami. Pogledaj novce koje jutros jedan gospodin blagodarno mi prida. Bijo sam za ljeçnika, i doche za malo vremena. Upokoji tvoju xalost i oveseli se„ - Ah! sinko, odgovori ona, dodji da te izgerlim. - Bog prigleda tvoju pravednost, daj! dabi je stanovito krilio. Jedan nepoznat ljeçnik odiśao je sada od ovde: pogledaj na terpezi njegov ljekarski zapis; idi donesimi śto je naredio. „ Uzme on knjixicu, proçita je, i zaçudjen pogleda je s poçetka, priproçita i zavikne: „ Ah! mati, śto je ovo za Boga! „ Ona zaçudjena i obustavljena, uzme knjigu i neusterpjena proçita. —„ Gledaj, gledaj! Cesar!... Tako govorechi s ruke list padne joj, ostane brez glasa i brez duha. — Pismo bijaśe zapovid Uzmnoxana Cara Josipa Drugoga, s kojom njoj od svoje posobne blagoshrane podpomoch blagodarnu naredjaśe. Ljeçnik blagovremeno pridojde za prizvati od obnemoxenja u koje poduśenje nju baciśe. Ljeki pridati berzo je izbaviśe od nemochi, koja od serdeçne tuge poglavito izlaziśe. Blagodjelni Cesar prinapunjen pohvale, i blagoslovjenja, imaśe ugodnost povratit joj zdravlje i xivot, i utvoriti çestitost jedne pośtene kuche od hude nesreche gorko progonjene.

Privedena

po V. Jelçichu.

POVIST.

Godine **1688** knez *Uxelles*, sa svim da se hrabro branio, napokon morao pridati grad Magonzu poglavici Karlu od Lorene. Za tim on se bojao izachi na oçi kralju Francuzkome Ljudevitu XIV, komu je verlo xao bilo da je oni plemeniti grad izgubio. Dośavśi pak pridanj, klekne na kolina, hoche niśto da progovori, ali mu kralj reçe: „ na noge, knexe, zagerli me; misto da se na te tuxim, imam te faliti: pervo, śto si hrabro grad branio; drugo, śto si se ljudski pogodio prije neg si ga pridao. „

UGODNO OBJAVLJENJE.

Znam da che naśima çitateljima za volju biti objavljenje, kojim " Danica Hervatska, Slavonska i Dalmatinska u çlanku: " kratko izvjestje o Osmanu Gundulichevu (śto narodna matica izdaje) „ proglaśuje, da se slavno djelo neumerloga Dubrovçanina Gundulicha, naśeg pervog narodnog pjesnika u Zagrebu iz nova u sadaśnjemu pravopisu tiska i da che još ovoga mjeseca na svjetlo izichi. Evo kako Danica piśe:

„ Prigodom obderxavane 11. Sjeçnja t. g. trideset i druge stareśinske sjednice ovdaśnjega druxtva narodne çitaonice bi u pretresanje çitaoniçnih i matiçinih poslovah izmedju ostaloga i pitanje stavljeno: kada che glasovito pjesniçko delo, " *Osman* „ Gundulichev, śto se na troškove narodne Matice izdaje, na svet izichi? — i buduchi da se je radi tako dugoga otezanja u izdavanju istoga djela obchenito zabrinutje pojavilo, bi zakljuçeno: da se na obchenito znanje i umirenje svekolike p. n. gospode utemeljiteljah podpuno izjasnjene dade o stanju i napredku više spomenutoga djela.

Nixe podpisani po danom sebi nalogu daje pristojnim naçinom na obchenito znanje, daje viśespomenuta pjesan jur miseca Svibnja (Maja) p. g. gotova bila; nu da je sbog reçnika, koji joj se radi boljeg razumljenja pridati imade, tako dugo u rukah stamparskih zaostala, kako to jur i prigodom dvanaestog polugodiśnjega sabora narodnog druxtva çitaonice çl. 2. izjasnismo. (Vidi br. 69. Narod. Novinah g. 1843).

Rjeçnik svih rjeçih, koje se u više spomenutoj pjesni nalaze, velikom pomnjom i trudom bratje gg. Antuna i Ivana Maxuranichah izradjen, jur je slovom abecednim " P. " i str. 64. (malih pismenah, kao śto je rječnik nemaçko. - slovinski iziśavsi iz narodne tiskarnice god. 1842) uprav ovi ças pod stampom, i gojimo se nadom, da che tako postupajuch do konca boduchega miseca veljaçe (feb.) t. g. gotov biti s tim oxudjenu svetlost ugledati.

Istom prilikom javljamo, da je i slika proslavljenog pjesnika Osmanova - Ivana Gundulicha - jur iz Beça doperla, koju smo radi vechjeg ukraśenja djelah pjesnikovih na obchenitu xelju litografirati dali, i moxemo s radostjom rechi, da je xelja naśa polag moguchnosti izpunjena.

Pjesan goreimenovana iznaśa do *dvadeset* i *tri* arka u 8. onimi pismeni, kojimi se naśa *Danica* stampa; a rjeçnik imat che po priliki do *sedam* arkih malimi piśmeni, kao śto smo gore izjasnili; ukupno dakle *trideset* arkah. Tim moxemo s reçmi Plinia lib. II. ep. 5. zakljuçiti: „ *Inde et liber crevit, dum ornare patriam et amplificare gaudemus, pariterque et defensioni ejus deservimus et gloriae.* „

Djelo je u istinu pod śtamparskima rukama naraslo: Zato mi visokośtovanu p. n. gg. utemeljitelje narodne Matice pristojno molimo, neka blagoizvole jośte 5. 6. nedeljah onom stalnostju usterpiti se, kojom su evo više godinu danah naśe-premda proti naśoj vlastitoj volji - otezanje rodoljubivo podnosili i izpriçavali. Ostala dila, koja na troškove naśe narodne Matice izdavati budemo sigurno, che bolje napredovati, nego ovo *izdavanjem reçnika tako silno* zapreçeno.

U Zagrebu 18 Sjeçnja (Jan.) 1844.

Vjekoslav Babukich
tajnjk druxtva çitaonice narodne.

ZAGONETKA.

Vode *pervu* rajske Vile:
Drugu gerlim majke mile.
Kad se çovik na *svem* gleda,
Verti glava, serce preda.
F. K.

Pridjaśnja zagonetka znaçi.
Śibe-nik

Blagovoljnoj gospodi pridbrojiteljima.

☞ *Sve C. K. Pośte uoblastjene su primati pridplatu na ovi naś list: zato pozivaju se gospoda pridbrojitelji, koji nisu još napervo platili, neka izvole priko njih novce poslati, ako xele da im list redom dolazi brez ikakvog odgadjanja.*

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 8. I. GODINA

NA 19 VELJAÇE 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list islazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga trośka.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

OKUŚAJI PRINESENJA.

Iz njemaçkoga (Uz). Opomene za dobro xiviti. Ovo je okuśaj hervatski na taliansku. Śestoredci sedmerostruci. Pervi, trechi i peti, poskoçni. Drugi i çetverti ravni. Śesti kusac. U pismi je pohvaljen texak, koji se danas derxi za najmanjega, i novi narastjaj budalasti bixi texanje kao sramotno. Netom mladich nauçi śtit i pisati, odma bixi iz sela, i rado bi nastati tergovac, ili koga drugoga zanata. (Vodim rukodila). A neznadu da je texanje temelj svih zanatah, i Rimski Junaci, i kralji bili su texaci; i sa stareśinstva, opet bi se povoljno povrachali na texanje. Dok ovi zanat opet neuskrisi na njegovu staru slavu, najskoli kod nas, neima çestitosti. Istina je da ko xeli izajti bogat texakom che kasno. Dali u bogatstvu nit je çestitosti nit je blaxenstva, nit je mira. Ko više ima više bi htio imati. Ko umi ustegnuti xelje, i same potribe naravske zadovoljiti, a s ostalim se potribam svitovnim rugati, eto junaka, eto mudraca, eto kerstjanina

Velik, a ko zna najvechi,
Mojega dil xivota,
(Koga mi jedna Starica (*)
Odprede, druga smota),
Kakono sanak blaznitelj
Lagano proleti.
Ako ja danmi dojedan,
S dobrim ne dobi dilim,
Sunce sve dneve neplodno
Sjaśe mi zracim milim;
Svita zaludu, selnikom
Stvorac ne postavi.
Ako po ljudo ljubavi,
Kriposti gerlit spravan,
Od sile prost nerazbora,
Slobodan jak i stavan,
Nisam, neg velim: *bitichu*,
Odmiçuch *odmah bit*.
Zlato posvetit çovika
Nemoxe. Tko nanj zija
K nemiloj terçuch kamati
Svakoga çasa dija:
Ni spati, radi lupexa;
Nitche, rad tratnje, pit.
A Svit umoran, kadano
Od sladkog sna obervan
Prid zoru poçme klapiti,
Kamatnik sam, ucervan,
Svoje namiśta glavnice,
Dobit sakuplja svoj.
Nikad mi danas xivemo,
Odmiçuch xivit sutra;
Po srichi slipoj çestita
Çekajuch nikog jutra,

(*) U stara vrimena virovalo se je, da o ljudskom xivotu rade tri Starice (iliti Vile); — Jedna derxi kudilju i odvlaçi —; druga derxi vreteno i prede; — a trecha derxi noxice i pristriza. Ovo nije oçita istina nego izmiśljenje; — dali, u ovoj prilici, lexi istina. — **K.**

Pohlepe naśe kako su
Osnova, rednja, broj.
A dokad svud kraljevati
Ludost imade stara
Çestiti, mudri, i veseli
Koja nas stati kara,
Sidech na stocu zlatnomu,
Sidech u lugu mi?
Nu gledaj cvitnom na polju
Poçiva texak mirno;
Hrani ga mala njivica
O kojoj radi virno:
Speçenog çela okolo,
Radostnos igra smih.
On xive; doçim u sebi
Silnika vidiś jadat;
Dneve sam sebi otimat,
U viśu tugu padat:
Bogat, a gladan, çeznuti
Za vechim blagom sve.
Striguch medjuto noxicam
Neche da Stara çeka;
I kad nas zovne grobnici,
Slobodno ja bi reka: —
„ Nismo ni poçet hotili
Nikada xivit, ne! "

Stipan Ivichevich Makaranac.

Viśe stanja poljskoga texanja u Dalmacii, i viśe potrebe od podobrenja.

Çovik nemoxe xiviti na Svitu, ako ne jide; ili hoche, ili neche triba je da s radnjom zadovolji ovoj potrebi od naravi.

Jedan radi na jedan naçin, a drugi na drugi; ko se zabavlja o polju, ko o maçu, ko o peru; ko majstoria, ko terguje, ko brodari; ali oni koi o polju radi hrani svit, i odaleçuje glad i nevolju od svoje otaçbine.

Za odaleçiti glad i nevolju nie dosta raditi zemlju kako tako, i siati xito i soçivo samo, neg je potrebno raditi s razumom i s pomnjom, za mochi vaditi iz zemlje śto se moxe viśe ploda, i razlike. Ritko se dogodja da izdadu sve litine. Tako n. p. ako izda xito, i soçivo, neche zelen; ako izda zelen, neche kumpiri, ripe, rodakve kupus, zelja, trave s kojim se hrane, uzdixu, i uzmnagaju xivina, koja, na primir, s njihovim mesom daju çetiri puta viśe hrane, neg najbolji kruh.

Dobar i razuman texak, oliś xita, kumpirah, i zeleni, goi vocha, loze, masline, murve, goru od koje ima potrebu kao i od kruha; goi svilu, lan, konopljiku, i svako drugo sadje iz koga se moxe vaditi predivo. Poznaje da je radnja od polja korisna svakomu, a navlastito onomu koi se o njoj zabavlja; poznaje da se naslonja na polje svaka majstoria, i tergovina, i zato radi śto moxe bolje i nastoi, izvesti iz zemlje śto moxe viśe ploda i lisa pervoga; jer śto viśe lisa i ploda izvadi to viśe dinarah potexe.

Kako se majśtorie i tergovine naslonjaju na razumnu radnju od polja, tako sva radnja od polja naslonja se na travu.

Śto viśe piche ima jedan texak, to moxe derxati viśe xivine, su viśe xivine ima viśe gjubra, su viśe gjubra, ima viśe xita, soçiva, ripe, kumpira, lana, ulja, i ost.
Su viśe xivine manje arçi za radnju, i za prigone; su viśe xivine bolje se hrani, a śto se bolje hrani to vise radi, i za duglje.

Ove istine padaju same prid oçi svakomu çoviku od razuma.

Na ove poçetke naslonja se texanje sve uljudne Europe.

Zaśto je Belgjanska zemlja puçna i bogata? Zaśto razumno radi polje, i pazi xivinu.

Zaśto je bogata Inglezka? Zaśto i ona derxi i uzmnaga xivinu s velikom pomnjom, radi polje, i izvodi iz njega pervi lis za svoje majstorie, s kojima paka plini vas svit.

Zaśto su bogati Francesi? Zaśto i oni s razumom uzdixu xivinu i rade polje, iz koga vade tolike razliçne plode, kojima paka znadu dati cinu, i nachi prodaju.

Zaśto je bogata Nimaçka zemlja? Zaśto Talia? Zaśto i ove kraljevine ulagaju u texanju od polja, i u uzdignutju od xivine, navlastito Saksonia, svu pomnju, i vas razum.

Zaśto Spanja, koju je Bog nadario s tolikim izverstinam, uzdarxala je (i u vrime mira) jedan narod ubog i nevoljan? Zaśto je zapustila polje.

Svicerska zemlja, sa svim da je puna pla-

ninah i berdah, sa svim da je oštro i verljivo nje podnebje, zašto je dobroçešna? Zašto se dala u polje, i zašto pazi xivinu kako se ima.

Zašto je Dalmacia uboxna i nevoljna sa svim da je dosta prostrana na razlog od puka, i da ima dosta xivine za mochi xiviti lasno i dobro? Zašto opcheno nezna raditi polje, ni derxati xivinu u redu, kako se ima, i kako se hoche. Ali nise ni çuditi tomu, zašto u Dalmacii radnja od polja, i uzdignutje od xivine zapušteno je puku neumitnomu.

Recimo çisto, u Dalmacii oni koji što znadu, stide se zabavljati o polju i o xivini. Istom da jedan puçanin nauçi štiti i pisati bixi iz polja, bixi iz otaçbine; terçe iskati drugi naçin od xivljenja. Jedan idje u pisaniu, drugi na sluxbu; oni gre duchaniti, oni kerçmati, oni tamo, oni ovamo; a u polje ne. Poštenije çini se nikim Dalmatincem mesti pute i berloge, nego raditi u polju. Vidi, kako se je izopaçila svist naših seljanah; kako se nepoznaje prava korist naše otaçbine! A nisu ni sami seljani, ima i gradjanah, ima i gospode, koja ne paze svoje baštine, nego ji zapustaju u ruke svojih neumitnih kmetah...

A što çine Xupnici? Govorichemo ob ovomu kašnije. Sad bi hotio da dobro razume i gradjani i seljani, da radnja od polja nije sramotna, nego paçe da je bila derxana u velikoj cini i poštenju od starih Rimljanah, koji su jedan dan orali zemlju, a drugi su svitu zapovidali; da se derxi u poštenju u svih drugih kraljevinah Europejskih: da se Gospoda diçe stati u polju, i upravljati radnju svoih baštinah.

Radnja od polja iziskuje dobru volju, znanje i moch, i gdi se ne sastanu ove tri stvari, radnja od polja nemoxe napridovati.

Naši poljari nit imaju nit poznaju ove tri stvari, i zato lexi kao pusto njihovo polje. Kud se god okreneš po zagori ne vidiš neg golotinju, gole ravnice, gola berda, gole doline; nie gore, nie stabla da ti zapne oko. Do malo vrimena neche se nachi u Dalmacii ni šušnja za skuhati jaje; sve se umita, sve se izdire do xilah. Sadašnji narod, nepazi došasni, vech da moxe proxdro bi i kamenje. Vode vrilice kud izviru, tud lexe, prikriu njive, i livade. Da bi došlo u pamet jednomu samomu seljaninu snixiti i ujaruxiti vrila, za da mogu oticati; da bi došlo u pamet jednomu samomu oçistiti potoke, napraviti i navesti na odušaje vode savišne. Što slidi od ovud da seljanin nemoxe orati svoje zemlje, dokle voda ne opline, da medju to uteçe vrime od sidbe rane, da ih ostavlja za zelen, da prispie suša, a pak da nema ni zeleni, ni xita.

Ako se nazru xivina naših seljanah vide se huda i kukava. Voli meršavi i nejaki; krave jedva xive, konji okosti, a ovce slabe i metiljave. Nemoxe biti drugako; nemaju piche, nemaju zakloništa, nemaju reda. U niednomu drugomu mistu uljudnomu vanka Dalmacie nehrane se xivina pustopašice, zašto zimi navlastito ubiju se tamo i ovamo, nenalaze što jisti; omeršave, jedva prixivu, a dosta ih i pogine; malo mlika, malo vune nevaljale, malahan napridak, i malu korist daju onomu ki ih pase.

Van ovoga kad se puštaju xivina smucati po polju taru sidbe, taru vinograde, taru livade, koje paka na prolitje nemogu dati travu za kosu nego istom za çupanje. Haraju goru, i tako je haraju da gdi udje koza i krava, gora se nedixe. Gdi se dobro razumi poljska stednja xivina derxe se i hrane se u torih, i samo za koi hip izgone se iz tora, da prominu ajer, da se maknu, i da se tor izmete. Ovako negube gjubar, ovako se tove, i daju bolji i vechi napridak svomu çobanu.

Hocheli pasti na pamet kojemu našemu çobanu podobriti svoju xivinu? Nie mista u Europi da ima više sitne xivine na razlog od puka što naša Dalmacia, a nie puka da vadi manje koristi iz xivine što nasi Dalmatinci! Kad bi nastojali podobriti svoje ovce, kad bi ih naveli na skot Spanjolski vadili bi iz ovacah tri puta više koristi nego vade.

Ako s zagore svernemo naše oçi na primorje i na otoke, nachemo da i kod Primoracah, i Otoçarah nie u boljemu stanju radnja poljska. Primorci goje, i to svakako, vinograde, masline, i koje drugo voche, a malo siu; tako imaju vina a nemaju kruha. Ako ih izdade vino i ulje, s kojma dobavljaju kruh i druge potrebe kuchne, nemaju drugoga utoçištja.

A i s vinom neznaju se kamo okrenuti, jer imaju obiçaj saditi one loze koje daju veche vina, a ne one koje daju boljega vina. Što se dogadjaja? Da njihovo vino nema cine, i da ga odgone od sebe oni gradovi, koji imaju potrebu od vina.

A pak neznaju ni çiniti vino, kako se ima, za mochi mu nachi cinu i prodaju.

Masline ostavljaju brez reda i brez gnjoja, a i neznaju koi se gnjoj hoche za masline da mogu dati dobar plod. Vocha ostala ostavljaju u divjaštvu, i zato su malahana, terka, i neslasna; ne siu, oli posve malo, soçivo, zelje, tikve, salate, ripe, kumpire, pokle texak ima nastojati vaditi iz zemlje što više moxe, za mochi odaleçiti glad od svoje obitili.

Otoçari i oni dali su se u vino jer su ga dobro prodavali prošastih vrimenah kad su se smucale vojske po Talii, i kad nie bilo vina u Levantu. Za imati više vina razkerçili su i berda, i plecha, i ravnice, i doline: zasadili su ute i kute, kako se reçe, a sada neznaju kamo s vinom, neznaju kako xiviti. Umeli su goru, umeli su pašu; da se sad i hoche vratiti na çobaniu, nemogu, jer nemaju gdi pasti xivinu. I ne samo to; neg buduchi umeli goru, i zasadili berda što se dogodilo, da su poplavice odnile u more svu zemlju, da su doline nasute kamenja, a da su berda ostala gola, i da dosle neche mochi davati niedne koristi, niedne pomochi xalostnomu Otocaru.

Nieli bolje bilo imati manje vina a boljega! nieli bolje bilo imati manje vina a više gore za mochi ubrati dervah, i za potribu kuchnu, i za prodaju, nieli bolje bilo imati štogod paše, za mochi derxati, koju ovcu, koju kozu, koju kravu! Ako se dobro promisli xivljenje çoviçje nache se da je xivot ljudski privezan gori i xivini. Gdi nie gore, ni xivine, tud nemore biti ni ljudih; a gdi se umitaju gora, i xivina, tud che se umesti i sime ljudsko.

Hotiobi da dobro razume ove istine naši texaci, i da se svide jedan put, i poçmu slišati glas onih ljudih, koji imaju miso s njima govoriti u **Zori**, i dati im koi nauk oko radnje poljske, oko uzdignutja od xivine, oko pazenja od gore, u kratko oko svih onih stvarih, koje tiçu štednju poljsku i kuchnu. Ufam se da che ih slišati ne samo texaci, nego i Gospodari, a da neche se oglušiti ni Xupnici, neg dache štiti i tumaçiti seljanom, koji neznaju pismo, ove nauke koji nemaju drugoga zamirja nego podobrenje našega poljskoga texanja, koje se kod mnogih selah od Dalmacie nalazi jošte u mladjanomu ditinstu. Nie sramota da se Xupnici zabave oko poljskoga nauka, i da prikaxu puku s kojim razumom ima se raditi polje, i s kom pomnjom imaju se uzdizati xivina. Nieli çovik rodjen za trud? Nieli mu, posli griha pervoga çovika, bilo osudjeno od Boga, da u trudu i u znoju blaguje kruh? Ne pripovidajuli Xupnici ovu istinu s Oltara? koja sramota dakle koi prikor moxe ih dopasti, ako pokle su prikazali puku ove istine od vire, dadumu koi nauk oko radnje poljske?

Ako Xupnici budu nastojati da njihovi seljani izadju i dobri kerstjani, i dobri texaci, ostache u blagosovu ime njihovo. Blagosivljatiche i sadešni i došasni narodi njihove duše, i njhove kosti, i nazivache im viçnji pokoj, viçnje veselje.

S.

DALMATINSKOJ VILI.

Oj! Zorice, zaman zabilila,
Neda mi se spavati nikako;
Mene budi Dalmatinska vila,
Pamet moju trudi svakojako.

Ako nochu lexem na postelju,
Eto vila takne rukom mene,
Pak mi u serce dane ljutu xelju,
Xelju ljutu, kom mi serce vene.

Ako san me morna kad dostigne,
Tad mi vile kaxe se prilika,
Tad gizdavo çelo k meni prigne,
Pušta od sebe miris ka murtlika.

Pak che onda da reçe milica:
Ustan, dragi, ustan, nemoj spati;
Eto zorna proletila ptica,
Eto ruxa opupila cvati.

Tek izusti, kano sunce sjajno
Oko mene rajska jasnost siva,
Rasvitli se što biše potajno,
I prida mnom çudnovata diva.

Lipša 'e vila, neg divojka bjela,
Rumenija od jabuke usta,
Visoka je ka tanana jela,
Kosa njoj se po ramenu pusta.

Od sniga njoj bilja odora,
Ka se krasna do zemljice vije,
Pod njom nidra nadmu se, kan mora
Val logani. ki valove odbije.

Ako 'e u kipu straśno uzorita,
Još njoj lipśe odgovara ruo,
Još u nidrim prikladnja kita,
Koju njoj je primaliche usuo.

Kako plamen ko chuti ognjice,
Ter se prene poçim iz van sebe,
Tako skoçim videch te ruxice,
Śirim ruke zagerliti tebe.

Ali ajme! ti se odmicheś vjelo,
Pak me tmina opeta se ufati;
Plesnu rukom moje mutno çelo,
I stado te oçimam iskati.

Çem se krijeś, neharnice, meni?
Al nemariś ti poxude moje?
Al se ufanje moje nezeleni,
Ter me bixi çerno oko tvoje?

Ti si nigdar Marka Kraljevicha
Druxbenica virna sve pratila,
I s tebe ga dopala je sricha:
Njeg' si u spili mrucha oblazila.

Lazara si nigdar dozivala
Prama Turcim na Kosovo polje,
Pak ga onde tuxna zapuśtala,
Gdi ga texke nadjośe nevolje.

Skenderbega bijaśe ti druga
Kad Turcimam zadavaśe jade,
I podmuklo udari iz luga,
Ter od jida Memed mertav pade.

A necheś li tvome prijatelju
Milostiva tiho besiditi?
Neg zaludu varaś moju xelju,
Jerbo svagdi mogu te viditi.

Ja te vidim kada vihar dere,
Ja te vidim kada grom zagermlje,
Ja te vidim kad se oblak stere,
Ja te vidim kada more marmlje

U zelenom prolichu vidim te
Gdi se resiś cvichem i kitama,
U vitarcu tihomu chutim te,
U ptiçici ka pripiva sama.

Biokove gledam te u visini
Gdi tve bile zavergla si dvore,
Gdino virna mojoj otaxbini,
Polje 'e tebi podmetnuto i more.

Ja te çujem po nochi kad itri
Verve konji, klapata kopito,
Kad ji goniś bisne kano vitri,
I pojaśiś svakome skrovito.

Zamirim te kada vodiś kolo,
I junaśka pivaś dila slavna,
Igrajuchi ljuveno okolo,
Jer ti znadeś śto biaśe odavna.

Ja te pazim kad divojka plete
Perçin momku, koga derxi u krilu,
Gdi podstupaś kridimice, i klete
Çare vexeś kosamam u dilu.

Ako necheś dakle me militi,
Niti izmolit mogu te nipośto;
Al nechu te odsad ni faliti:
Bixi, bixi, nek ti bude prosto.

I. Perinovich Uçit.

NESTO O SLAVENIMA.

Najstarija istorija Slavenah, kao istorija svijuh narodah u neprovidnu tamu zavijena. Tek okolo srjede petog vjeka posle rodjenja Hristova, pomalo svitati poçinje; jer od tog doba nešto izvjestnije doznavati zapoçinjemo. I tako što god, koje iz tudjih pisateljah i nijovog o Slavenima predavanja doznajemo, koje iz istoriçeskog nagadjanja zakljuçiti moxemo, jest: da Slaveni iz Indije istoçne, kao i njiovi od nepamchenih vremenah susjedi Njemci iz Perzie poreklo svoje dovode. Vrjeme njiovog u Europu dolazka i poselenja, koji su uzroci ovoga, zaista se opredjeliti nemoxe; no opet zato poznato je, da se ovo na više vjekovah, ako ne i cjelu hiljadu godinah

prije rodjenja Hristova i to po svoj prilici zbog preumnoxenja naroda dogodilo; jer ako trag Slavenah u polju Europejskih pisateljah potraximo, to se od prilike nalazi; da su oni u vrjeme Herodota u petom vjeku prije rodjenja Hristova njiova mjesta prebivanja, vech do Istra protegli bili ako, to jest: Krivize, koje ovaj otac istorije spominje, za današnje Krivize ili Kriviçe u Rusiji uzeti smijemo. No pervi pisatelji, koji Slavene pod njihovim starim imenom spominju, u kojima sve što se godj o Slavenskim prebivanjima, obiçajma i djelima od çetvertog vjeka posle rodj: Hrist: doznaje, blagodariti imamo, prinadlexe u vjeku šestom.

Kašnje mnogi, no opet samo strani pisatelji, a imeno Vizantiski, medju kojima je najznatniji Konstantin Porfirogenit, istoriju Slavenah u propovjedanju djelah drugih narodah, sve vechma i vechma uplechu. Jz njihovih dokazivanjah doznaje se, da su Slaveni pod razliçitim koljenama i imenima u 6. 7.mom vjeku vech cjeli sjever i istok Europe poplavili, i kako sa pograniçnim, tako i sa dolazechim narodima çešche ratove vodili. No Slaveni su od nepanchenih vremenah na mnogo vjekovah prije rodjenja Hristova prebivali u Europejskoj Sarmaci, koja se od izliva Vistule do Karpatiçeskih bregovah, odavde do izliva Dnjepra, zatim dux brega Azovskog mora do rjeke *Dona* i odavde gore iduchi do bjeloga mora i Arhandjela prostirala, gdje su oni, koji su na obrexjama istoçnog mora prebivali, od Njemacah, koji su prebivanja zauzeli: Veneti, Heneti, Vinidi i Vindi; oni pak koji su na Dunavu i Azovskom moru xivili od Vizantinacah moxe biti po Gerçkom naliçiju Heneti Vendi i Anti nazvani bili.

Na istoçnom moru Slaveni su zbog njihovog chilibara najpre Finikianima, a kad je ovaj znatne tergovine robom postao bijo, posle kašnjih vremenah takodjer i Gercima poznati bili, i kako dux mora istoçnog od Libeka poçinjuchi, tako i na odabranim ostrovima Baltiskog mora primorske gradove imali. Juxnim Slavenima pak mal da neche biti Goti, koji su se 250. godine posle rodjenja Hrist: u Daci na moru Eksimskom naselili; ko razširenju prebivanja priliku podali bili. Druga jošt bolja prilika podala im se pod Imperatorom Aurelianom 250. god. koji je Daciju od Dunava izmedju Tise i Alute do Karpatah i Bastarniçeskih Alpah prostirajuchi se svoevoljno ostavijo i Rimske poseljenike sa one strane Dunava u Miziju premjestijo bijo. Ne manje mogli su oni pod *Probusom* 280. god. i Dioklecianom 295. god. posle rodjenja Hrist: posle opustošenja Dacije granice razširti. I zaista nalazimo mi okolo 276 - 282. god. posle rodj: Hristo: da su Venidi, Šarmati do istoçne strane Bastarniçeskih Alpah današnjeg Erdelja dovukli se, i sa onima na Dunavu prebivajuchim Slavenima, od tog doba obiçnim nazvani *Sarmate Limitantes* ujedinili se. Na molbu ovih Sarmatah preduzme Konstantin veliki voeni pohod protivu Gota, po koga srechnom sveršetku, pre toga naprotiv neprijateljah od Sarmatah, oboruxani robovi protivu svojih gospodarah pobune se, i izselenje od 30,000 glavah u zapadnju Italiju, to jest današnju Karintiju, Krainsku, Hervatsku i Gefiktofalima jednom Markomanskom koljenu, Germanskog porekla u Daci pod Tiberiom amo naseljenom prouzrokuju. Kad su pod Kostantinom II. 337 god. pomješane gomile (erpe) Sarmatah i Gvadah u Panoniju i Miziju proderle, i ovaj zato preko Dunava prešao i zemlju Azigah i Gvadah opustošavao, to dojdu medju poslanicima, koji su za mir molili, tako isto i Sarmati iz Dacije, koji verlo od Cara milostivo primljeni budu. On ji ostavi u prisvoenim zemljama, i dade im jednog Kralja, kaštiguje naprotiv one Sarmate, koji su medju Dunavom Tisom i Alutom prebivali i derxavu njiovu uznemirivali bili, i zapovjedi im da se iz ove zemlje povuku. No jedva je mir povrachen bijo, kad u godini 359. u kojoj je Imperator Konstacijus u Sirmiumu zimovao, ove gomile pre jedne godine, ko Karpatima uzbijeni Sarmati pokaxu se, i od ovog Imperatora na odgovor pozvani najpre istina gotovi k miru pokaxu se, no malo zatim prilikom jednom u današnjem Petervaradinu silnom vojenom vikom: Marka! Marka! ubijaj ga, ubijaj ga! na Imperatora nagernu, no od Rimskih Legionah pobieni budu. Pod Valentinianom. I. i Valensom 360. god. kad su pograniçne provincije Rimskog Carstva od Azigah i Gvadah uznemirivane (udruçavane) takodjer su i Sarmati Limitantes 374. god. u Miziju upali, okolo 375 g. kad su se Hunni razširivati poçeli, preduzme Vinitar Ostgotski kralj voeni pohod protivu Antah, no njegovo napadenje za sad uzbieno bude. Prilikom drugog napadanja uvati on njiovog kralja Bogsa ili Boga, zaedno sa njegovim sinovima i

mnogim drugim poglavarima, i dade ji na kerst prikovati, on sam bude od Hunskog predvoditelja Bonimira sa vojskom napadnut i proboden. Godine 430. stupe podunavski Slaveni u svezu sa Rimljanima protivu silom umnoxenih Hunah. Kad Atila 450 god. sa svojom vojskom u Galiju prodro bijo, bili su medju pomagajuchim narodima, koji su njegovom barjaku sljedovali, tako isto i Slaveni, no pri svim zemaljah potresenjama kroz Hunne ostali su oni u zaderxavanju njiove oblasti neuznemireni, i po smerti Atilinoj osvoje Gepidi Daciju, Goti Panoniju, Sciri i Alani donju Miziju i jedan dio predjela izmedju Tise i Alute, na koje Slaveni iz ovog posljednjeg predjela u Zemlju na Dunavu i Savi okolo Martena današnjeg Marburga, sa svojima koljenosrodnima u Krainsku izsele se.

(izvadio iz jednoga rukopisa)

M.

Kako se more izšchetiti ruka u ramenu, i kako se ima napraviti.

Svaka se kost našega tila druge derxi u svom xlobu, i more poškugnut, istaviti se, izçeverljiti se, a najlakše pak ruka u ramenu, buduchi da ona çašica s kojom se sklapa jabuçica od onoga gnjata, po sebi je uska i malo ugnuta, a uzto kratke i tanke su xile, s kojima se ove dvi kosti sastavljaju. Slobodno more çovik na sve çetiri strane sa svom rukom zašenuti, to jest nada se, prida se, za se, priko vrata, priko persiju, iza plechah; s toga prije che ruka u ramenu izverciti, nego ostale kosti. Nedadu se druge tako lako zaniti ni zasukati, što su im xlobi i çlanjci drugaçiji i çveršchi. Osobiti svoj gib imadu persti u ruke i u noge, cipci nixe lakta, ruka i noga u gljeznu, saçak iliti jaram u erskavici, bedrani gnjat i. t. d. Na jedan primer: Herbat iliti oni razdiok niza plecha do šuplje kosti, neda se nauznaç prigeti, kako naprid priko terbuha; a malo napobedar.

More ruka iz ramena izkoçiti, zamechuchi se çovik, dixuchi što teško u visinu, da pripne se na vochku, na dervo, pa da pane na ruku, da mu poleti noga pa da se na ruku, na lakat odapre. Pošla kako mu drago sa svoga mista jabuçica, uvik ostaje ništo prazno, ugnuto sa strane lipo izpod ramena, i to je upazio još u staro vrime *Ipokrat* poglavica svijuh likarah. Osim toga, çovik nije kadar pruxiti, ni zgerçiti, niti što rukom privatiti, zašto opako boli - Na tri glavna naçina more se to dogoditi: 1. moxe jabuçica verciti upravo dolikar malo nixe pauze; 2. izprid pauze; 3. iza pauze. Moguche nije da upravo gorikar proskoçi, jerbo brani, smeta grana od lopatice (što se dobro na oglobini poznaje) priko ramena izvedena.

Ako je jabuçica upravo dolikar nixe pauze otišla, ruka bude duglja što se na silu otegnula, lakat otide na stranu i onako stoji, ništo se moxe na stranu pomaknuti, a nipošto priniti k rebrima i k ledjama, bolestnik nagnuto tilo derxi na onu stranu, i ruku na bok naslonjenu. Ako je naprid izvercilo, pod pauzom nadje se k'o jedno malo klupko, lakat je za plechim okrenut, a vratiti se neda, jer koçi. Ako li je pak iza pauze pored lopatice, unde nadje se otoka po put klupka, a lakat otišao naprid mimo rebra. Koristno je sve te razlikosti znati, zašto svakoj hoche se osobita pomnja.

Dogodivši se taj erdjavi dogodjaj, triba berxe bolje ichi po likara, a da ga nema, po vištoga çovika koji od ruke zna, neka sumisti kost u misto gdi je prije bila. Ako se zakasni, zateçe, pak unda muçno je napraviti. Prije neg se ko primi toga posla, valja da gleda jeli baš izvercilo, i kako, da znade ljudski naçiniti. Za tim hoche se da bolestnik sidi na stolici, pa da ga jedan pomochnik opaše peškirom izpod pauze pak priko ramena, kako che privatiti, i ne dati da se od njegakar otexe, kad likar ruku nategne. Mogao bi ga i pomochnik k'o zagerliti, i k sebi potezati. Tadar likar ima s obima rukama uvatiti iza šake, pak ovako se vladati: 1. ako je otišla jabuçica upravo dolikar nixe pauze, neka potexe kako stoji stoji, dok se kost s onoga mista pomakne, pak lakat polagašno k rebrima neka priblixuje iliti primiçe, i pomalo uzberdo povrachati, da se naglo nesklopi. 2. Ako je izprid pauze otišlo, valja nategnut kako stoji, i s mista pomaknuti, pak vrachati pomalo lakat naprid. 3. Ako li je zad, sve isto se radi, osim što je triba lakat natrag povrachati - Pošto se pomaknulo, ako neche da se vracha, neka likar tamo i amo malo zavije s rukom, pa che lašnje otichi u svoje misto. Kad se lipo napravilo, do-

sta da bolestniku primetnu priko ramena jedan rubac (śudar) da obisi ruku, i tako da je derxi za nikoliko danah, da mu se ne pokruti. (*)

K.

Ko sve hoche, sve gubi.

Niki çovjek zakopa u dubravi sto cekinah, i niko o tom neznaśe samo jedan njegov kum, kojemu sve posle kaziva. Malo danah poslije ide da pogleda, ali zlato nenajde. Misli, kako i bi, kum da ga ugrabi, najde ga i reçe mu: kume, posli mi od dobra na bolje idu; toliko novacah skupih, da sutra k oniem drugiem hochu zakopati hiljadu cekinah. Kum pomisli ugrabit i one, ide, poloxi opet dignute cekine, tako da gospodar povrati se na ono misto, digne svoje novce i radostan doma ih odnese.

Mnogo koristan jest kadgod spravni odgovor.

Hodechi Esop inverśiti jednu zapovid svoga gospodara nastupi vladalca od one zemlje; upita ga ovi kamo ide, a on odgovori: neznam. - Çini se vladalcu da mu se on ruga, i zapovidi uput da u tamnicu odveden bude. Esop oberne se berzo k njemu i reçe: oh! dobri moguchniçe vidi kako ti ja pravo i dobro odgovorih? Ja nijesam znao da moram u tamnicu pochi. Posmia se vladalac, i opet ga pusti svojim putem hoditi.

V. Jelçich.

(*) Sad che niki śtioci, ovako misliti: „ śto che nama to, kakvi su to çlanjci urednikovi, zaśto ne piśe kakvu osobitu dogodovśtinu, povist, pismu „? — A ja mogu ovako odgovoriti: Pisamah imamo sila, takodjer mlogi su pisali i piśu dogodvośtine, pisme i.t.d. i zato upotrebljavaju riçi dosta knjixevnicima poznate. Ali je namira moja pisati o osobitim i koristnim stvarma da nasnujem riçih, kojih neima u slovaru, i tako da malo po malo na svit izlaxem, ono śto je još skrovito, pak che dochi mudra glava i nachiche u çlanu o maslini, o kukuruzu i u ovomu śtogod novoga da baci u temelj naśe knjixevnosti. Od ovoga triba da kogod poçme, ako hochemo upravo uzberdo zgradu dotrati. Pustite da piśem i o mravu, gledajte morete li nachi koju novu xicu za osnovanje. U momu pismu biehe pogrješakah, ali ja znam da ima jih i u tudjim; pośteno i koristno bi bilo da ji koji mudarac dobro protresa i istribljuje, ali nemojmo se loviti, nego s naçinom da se to çini. A da nebi pak ko mislio da ja uzimam one riçi, koje su samo u kakvom selu poznate, jer ja podosta znam kako se izgovara i govori po Hervatskoj i po Serbiji. Neka je meni prosto pisati śto mi drago, pak che tako slovar vechma resti. Ako Bog da zdravlje ja chu deset iljadah novih riçih dodati.

K.

POVIST.

Krezo kralj od *Lidie* bio je svoga vrimena najbogatiji çovik; a i na dan danaśnji po svitu kaxe se, *Krezovo blago*, kad ima ga u koga dosta. Jednom hvalechí se on prid mudrim *Solunom*, da je baś srichan çovik, on mu odgovori: „ mala ti hvala, ele prije smerti niko ne moxe sebi rechi da je srichan „ Dogodi se pak da ga je *Ciro* kralj Persjanski savladao sa svim i zasuxnjio, pa ga još dao na vatru da izgori. Siromah *Krezo* kad do te nevolje dodje, spomenuvśi se Solunovih riçih pozdravo izgovori nikoliko putah „ *Solune*, *Solune*„. Sluśajuchi to Ciro, zaçudi se, i stane misliti, kakav li je to Bog ili çovik śto u pomoch zove, pa ga zapita da mu kaxe śto je. Pośto mu on dokaxe śto je, i kako je, na njega se verlo smilovao, oprostio, i još derxao ga uza se kao prijatelja. Eto kako riçi pametnoga çovika od smerti jednog kralja izbaviśe.

ZAGONETKA.

Gospodiçich vodu pije,
A nad njim se barjak vije.

Pridjaśnja zagonetka znaçi: **Kolo-vrat.**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 9. — NA 26 VELJAÇE

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki. pervidan. Godiśnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad poŝte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poŝtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

Dopis iz Gradca němačkog u Štajeru. *

(na dan svetog Vlasija.)

Danas dospiju nam u ruke pèrvi četiri brojevi Vaše světle Zore dalmatinske. Jur više vrěmena čekasmo s nestèrpljivostju na nje. Naša ljubavju domovine i Slavjanstva napunjena sèrca oživljahu se većom snagom.

Svaki redak biaše nam pěsan Angjela, koja ulěva mir u sèrca ljudih dobre volje. Mi ljubimo Dalmaciju kao slavjansku zemlju, mi ljubimo Dalmatince kao srodnu našu bratju, i tim vecha bi dakle naša hlepnja za novim ovim listom slavjanskog Evangelia. Čudit ćete se, kako iz jedne němačke zemlje do Vas dojde bratinski pozdrav, nu to nije tako čudno. Premda je Gradac jur više deset stotinah cěo němački, věndar raznaša se jošće glas slavjanski po zidovih njegovih, i mnogo sèrdacah ima u njem, koja vruće slavjanski ćute. Na ovdašnjem sveučelištu (università) skupi se mnogobrojna mladež južnoslavjanska, kao štajerski, koruški, i krajnski Slovenci, Hèrvati, Slavonci i Dalmatinci, nalaze se takodjer sěverni Slavjani, kao: Česi, Moravci, Slovaci i Polaci, i tako se porodi miran, tih i krotak život Slavjanski, koi se okrěpljava bratinskom ljubavju, prijatelskim udioničtvom, i slogom Slavjanskom. Krom mladeži ove učeće se ima još dosti misnikah, redovnikah, i častnikah Slavjanskih u Gradcu, i tako žival (elemento) Slavjanski dobic javnost i pozornost.

Nama su vatreni Dalmatinci bili svikad zauněmivi, ni samo radi toga, što su grana Slavjanskog naroda, i što imadu slavnu dogodovštinu (storia) i bogato slovstvo, nego već radi toga, što su lěpimi dari duha i sèrca od Božanstva u obilju nadareni.

Još te gledam svaki dan u duhu moj dragi Božko Neretvanski, i molim za Tvoje zdravlje. Cèrno Tvoje ognjevito oko ljubim ja kao oko brata moga, Tvoje milo lice puno izraza uspoměni me na snagu i jakost bratje Tvoje, i Tvoj smělni hod kaže mi slobodna děla, koja je kadar učinit narod Tvoj. — Još slušam Tvoj gromoviti

---

* Iz plemenitoga dopisa slavnoga vlastelina Kralovski, i iz sladkih pjesmicah vridnoga Gospod. Davorina, jasno se vidi, da se sve to veche naśa hervatska knjixevnost razprostranjiva, još i ljubav iskrena prama narodu naśemu.

Poradi knjixevne sloge triba jedan pravopis odabrati, bijo kakav mu drago, i tako u jedan mah prikinuti sve pekljanije. Kazao je jedan Paśa: „ako ja uspitam svjeta, kad stanem sjechi rep mome kulinu (atu), jedan che rechi: dovde, drugi: donde, pak najposlije ni sapi neche ostati çitave. Nego mi kako nadjemo za dobro, onako da radimo.“

Evo sada ovi pervi çlanjci utiskani su Zagrebaçkim pravopisom, nek svaki moxe razabrati razliku izmedju ovoga i naśega: takodjer i u napridak chu po koji primer dodati. — Slovo *ė* u riçima *vėrnost, cvėt, tėlo* i. t. d. zlamenuje da se ono trojako moxe ŝtiti kako je komu drago po svomu nariçju; t. j. *vernost, virnost, vjernost; cvet, cvjet, cvit; telo, tjelo, tilo.* — ž ŝtije se kao *x: težko, žensko, služiti — texko, xensko, sluxiti* i. t. d. — *č* ŝtije se kao ç: *čoban, čovik, kerčiti — çoban, çovik, kerçiti* i. t. d. — *ć* ŝtije se kao *ch: noć, imajući, kuća — noch, imajuchi, kucha* — *š* ŝtije se kao *ś: baš, piše, naše — baś, piśe, naśe* — *è ì à* s takovim glasilom dodaje se prid *r*, i zlamenuje da se ima nikako oŝtro izgovarati izmedju glasa *a* i *e*.

K.

glas, kojim si Ti mnogog Tvoje bratje korio, koi, premda kèrv Slavjanska u njem teciaše, se stidi biti Dalmatinom, i voli biti sinom Italie. — Još slušam, kako si njim gromio: Slava Italii, ma jeli je Slavia neslavna? —

Oprostite štioci, što sam iz puta izašo, ćut ljubavi i prijateljstva me obvladaše svemoguchom silom svojom. Znajte dakle bratjo Dalmatinci, radost naša biaše velika, veoma velika, kada vidismo, da jedan organ se u Dalmacii utemeljiva, koi che s glasom Apostola navěštivat rěč božju: Ljubi domovinu i jezik materinski.

Več sam htio ovaj moj bratinski dopis svèršiti, kad iznenada jedan pobratim rodom Slovak u moju sobu stupi, — i “ Co do Sitna? - nowé nowiny slowanské „? viče zagledavši na terpezi Vašu světlu Zoru. On štie prědgovor, i kaže: “ Dobre, wšecko dobre, samo jedno ne dobre „. A gdě je grěh? pitam ga ja bèrzo. U pravopisu, mi on odgovori. To ništa do stvari mu ja kažem, duh bo oživluje, slovo ubia. Dobro, odgovori on, ovdě je istina na mojoj strani; čitaj samo dalje brate u svetom pismu, tam stoji, *da staro slovo* (stari zakon, ceremonie i naredbe) ne opravda čověka, i života mu nedade; ovo slovo (stari pravopis) nam kaže uvěk grěh, i Apostol ga naziva *ministrationem damnationis*, dvorenjem osudjenja. Dalje stoji u Cèrkveniku XXV. 1. 2. „ U trima je ugodno duhu momu, koja su potvèrdjena pri Bogu i ljudma, i medju ovima trima stoji napèrvo: *Sloga bratje*. Kako lahko bi svaki sěverni Slovan ovaj list štio, da se služi pravopisa, kojega se služimo mi Slovaci, Česi, Moravci, kojeg opotrebljuju bratja naša Hèrvati i Slavonci, i u kojem su već děla izišla kod bratje Krajnacah, kojega priporučaju isti Korušči (vide 3. broj kmetijskih i rokodelskih novinah) i kojega si Ti medju Tvojima rodjacima uveo. „ — Ti imaš pravo brate, mu ja odgovorih. Ja sám jesam jedanput neprijatelj svake neologie bio, a kad sam se od prikladnosti i doslědnosti filozofičke ovog pravopisa osvědočio, priporučao sam ga pèrvi štajerskim Slovencima, i eto sada izlaze svako lěto knjige s hèrvatskim pravopisom pisane, i baš danas eksegezirani Evangelji za prosti narod slovenski od našeg vèrlog književnika G. plovana A. Krempla, koi se je prie u svih svojih dělah starog krivopisa služio. Taj organički pravopis poprimio je takodjer naš visokoučeni spisatelj Dr. A. Murko u drugom izdanju svoje Slovenske Gramatike, onaj isti, koi je pred deset godinami poznati žestoki ortografički boj uzročio, i za staro slovo se ljuto borio. Glejte dakle bratjo Dalmatinci, koliko su se naši učeni ponizili i za slogu žertvovali! — A sve to je još malo proti žertvam bratje naše Hèrvatah. — Isti Česi približuju se južnim Slavjanima zametnuvši svoj *g* za *j*, w za v, *j* za *i*, itd. Zašto nebi dakle i Dalmatinci tri slova za slogu i uzajemnost žertvovali? Věrujte mi bratjo, samo u slozi i uzajemnosti stoji spasenje naše. Toliko o pravopisu. Što se jezika tiče, nam je ugodan samo bi dobro bilo da vi slavjanski *e* muet kao *ě*, a ni kao *i* pišete, n. p. lěpo mlěko, jerbo se bolje *e* nego *i* čuje, i kod Hervatah i Slovenacah uvěk se kao *e* glasi, kod Sèrbaljah i Hercegovacah pak *je* iliti *ie*, dakle vazda *e*. Ovaj *ě* pišu takodjer bratja Česi, gdě se sad kao *i* sad kao *ie* glasi. Kod kuće si lahko svaki ovaj glasnik izgovarja, kako mu milo i drago. Toliko u jeziku. Sada zaključimo naš bratinski dopis pozdravljajući Vas u ljubavi, i željeći Vašem listu slavan naprědak i svestranu podporu, koja mu takodjer bitće, ako u njem duh uzajemnosti i Sloge Slavjanske vladat bude.

Borko vlastelin Kralovski
Slavjan iz Štajera.

I.

ŽIVOT, ŽIVOT RODE!

Život je u dèrvu,
Eto kak' procvěta,
Život je u cèrvu,
Krugu svakog světa.

Život je u vodi,
Život je u travi,
Život u prirodi
Čitavoj se javi.

Život, život rode,
Život živi krasan,
Život pun slobode,
Krěpak, jak i glasan!

II.

RADOST.

Blago nas okrěpi
Utěha u žalosti,
Ko dan mio i lěpi
Starca u slabosti.

Glasno sèrce rase
Putniku puštinje,
Kad čověčje glase
Sluša iz daljine.

Kad u pěska moru
Vidi zeleninu,
Pustom u prostoru
Ružicu nevinu.

Al silnie tada
Sèrce mlado bije,
Kad u pèrsa mlada
Glas se taj ulije:

Draga domovina
Hrabro se ustaja, —
Taj glas věrnog sina
S' nektarom napaja.

III.

NEIZCÈRPLJIVI VRUTAK.

Mutno gleda sunce
Kroz oblake sěde,
Prirode ne čini
Ljubit više blěde.

Duh iz modrog zraka
Oživljuć ne rosi,
Više mi od zvězdah
Cělovah ne nosi.

Sèrce, gdě, utěhu
Naći hoćeš sada?
Život Tvoj slabahni
Jurve u grob pada.

U *pěsničtvu* svetom
Tamo vir života,
Prometejske iskre
Světovah lěpota.

IV.

HLEPNJA.

U daljinu mene vuče,
Tamo gdě je sunce vruće,
U daljinu prama jugu,
Tam' ja vidim nebo milo
Zlatnosvětlu tamo dúgu,
Koju sunce je rodilo
Umětnosti božje pěsni,
Světle kaplje - od ljubezni.
Svět je mio tam i glasan,
Zvuka čvèrstog ništ' ne muti,
Cvětak cvati uvěk krasan
Za ljubezni pune grudi;
Tam' u pèrsa glas se lije
Od božanske harmonije,
Tugom nitko se netrudi
Tam' slobodni duh moj žudi.
Al gdě Ikarovo krilo?
Dužnost kuje u verige
Moje slabahne kotrige,
Studnoj gori sam pripeti,
Ko Prometej, jastrab ljuti
Sèrce grizi mi nemilo,
Zaludu si, tamo žudi,
Nikad neće tam' dospěti.

V.

DUHU IVANA GUNDULIĆA.

SONET.

Pram suncu lěti orao světlomu,.
Da sluša tam' nebeske harmonie,
Da žitka angjelskog se tam užije,
Božansku radost stvori sèrcu svomu.

Al věcna luč dospět ne da smělnomu
U vatrene světove, ga odbie
Gorući žar, mu bistar vid zakrie,
Ga natrag těra k hridu tad tvèrdomu.

Al Ti visoki cilj si doletio
S božanskom silom, vidio u izvoru
Krasotu svetu, mislih Tvih slobodom,

Tvoj duh tvoreći mèrtva 'e oživio,
Na našu zemlju si božansku zoru
Zasjao — slavu slavskim svim narodom!

Davorin
Slavjan iz Štajera.

SPISI S. JERONIMA.

Cezar Cantù, talianski hvaljeni pisaoc jedne obchenite — tiskom izlazeche — Dogodovśtine, spomene ondi, gdi radi o Svetima Otcima i o knjixevstvu kerstjanskom pervih stoletjah Cerkve, takodjer naśega Svetoga Jeronima. I govorivśi çisto slabom hvalom o izverstnoj vrjednosti djelah S. Nauçitelja, doverśi ovima rjeçima; " Ova djela çesto su izgerdjena jiednom (zlobnom) polemikom, nedostojna ne samo za kerstjansko miloserdje ali i za svaku osobu izobraxenu. „ (Knj. 7. pogl. 21.) Nechemo iztraxivati gibala *osobita*, koja su mogla narechi pisatelja — neprestance potrudjena za izkazati se iskrenim katolikom — k' osudi toli grizkoj sverhu S. Dalmatina. Moxe biti Svetac sam je dopustio, da se pero Cantùovo digne i postane posmertnim popraviteljom njegovih pogrjeśakah — zaista nehotnih — proti dobrima obiçaima (dobroxitju) sadaśnjega vjeka. Pośto se ali nebi u çitateljima one dogodovśtine pośtovanje i blagogovjenje — naśemu Obranitelju po zaslugi duxno — pomanjśalo, derximo za naśu duxnost opomenuti, kako i jedan Obcheniti Dogodopisac zabluditi moxe, i zaista mnogo lagśe nego jedan Nauçitelj Svete Matere Cerkve. A tiem slobodnije, bez straha da nam se narodna postranost prigovori, moxemo nazvati onu osudu Cantùovu nepravednom, buduchi da smo çitali, śto drugi Talian, glasoviti Andisio u pomenitom svom djelu: *Poduçenja k Svetoj Besjednosti*, o istom podmetu (soggetto) piśe. Mislimo ugoditi naśim domorodcima prenosech od onde nekoliko zasadah (periodi).

" Uzneśeni duh, plodna razmniva, gorucha narav; izkustvo u jezicima, u pismenima, u bogoslovcima, u mudroljubcima, u pjesnicima, u besjednicima; çista i uzviśena ljubav k pravu, muçna (texka) putovanja tja za sakupiti u sebi znanja Atenska i Rimska, istoçna i zapadna; uçenje i vjexbanje postojno, neizmjerno: to su stuhaji (elementi) besjednosti S. Jeronima, rodjen god. 331. u Strigovu, gradu Dalmatinskom. One duśe vatru niśt drugo nezasiti samo Rim ili pustinja. U Rimu traxi razkośe po druxtvima i śetje se xalostiv (zadubit) po podkopnicami (catacombe), sagrablja sva znanja i napokon poçine u kerstjanśtva visokom mudroljubju „... U pustinji „ izçistjuje onaj ostanak poganstva u sebi; zadobije neprestalnim trudom saverśenost u svima istoçnim jezicima; svjetuje se s knjigami (codici) i Nauçiteljima; i u sluxbi cerkve latinske da na svjetlo u istom jeziku Sveto Pismo (Volgata)..... Glasom Pontefiçkim u Rim pozvan, on tamo sjaje dvojstrukom krunom: neizmjerna znanja i ustarene kreposti. Njegovi izreci (sentenze) biahu cjenjeni od mudracah kao izreçenja proroçiśta (oracolo); ali njegovi ukori (riprensioni) biaśe nagerki i razserdjaśe mnogoga u mladexu cerkvenom .... Liepi i sveti list Evstakiji sverhu Djeviçanstva, diçen od ovoga i nazvan veliçnom pjesnom, dostojna gledè mislah i gledè sastavka (stile) za najljepśa Gerçka i Rimska doba, i gdi se ti zajedno çudiś, i xari Psalamnoj, i veliçanstvu Isaijovu, i milini duhovne pjesne Salamunove (cantica), ovo pomenito i çisto djelo upotrebljivalo se za podpor najbudalastiim i najbezobrazniim rasudjenjima, sramotnim jezikom prikor (nota) sramotni udarajuch slavju (trionfo) jedne duśe blagoslovne i poboxne. Nu kakove che strjele straśni Dalmatin sad bacati na bjedne nesretnike? Da paçe on popusti; i nema niśt razboritiega, dostojniega, blagoserdnjega, niśt uljudniega nad njegovim poslednjim s Bogom.... Priatelj i savjetnik Pape Damasa; proroçiśte, koje iz nutra jedne kolibice razbijaśe sve zablude, rasvjetljivaśe i objaçivaśe vjeru obodviuh cerkvah; uçeni, koi obrazivaśe (ritrare) hitrim i rjeçitim pernikom po istini slike najslavniih velikih ljudih; ljuboknjixnik pomnjivi i terpeljivi, koi nas obdariśe rjeçjom (testo) pismenah skoro u njezinoj rodjenoj çistochi, tomaçech ju znanjem najvechega bogoslovca, chudorednika i besjednika: S. Jeronim, velim pritisnut tolikim trudima i neprilicima, biaśe još sudjen viditi si ugrabjena Damasa i Pammachia, Nepoziana i Lucina jednog za drugim .... Priloxite k tome nezgode jednog vjeka, puna najstraśniih pretresanjah; naglo oborenje najglasovitiih imetakah (imanjah, dobrinah); onu mnoxinu Carovah, prolazech kano igralci jednog prizora (scena); granice navaljene od hiljadoverstnih pukovah divjih i opustośechih; rat domachi u Carstva sercu gorechi, i Carstvo samo ruśech se na svoje temelje, i tako rekuch na razum i na serce besjednika: sastavite sve ove strahote, i onda che vam se pokazati vrelo xalostive i straśne besjednosti S. Jeronima. Ali śto reko? K nagonima toliko mochnim pri-

loxite još, ono što više izdaje, dušu najvišu, najvatreniju, najxestoçniju, kakove još nikad nije bilo i kakova texko bi se namisliti mogla „ U rasudjivanju dakle Polemike njegovih spisih treba najprie izpriçati istinitu namjeru i revnost k pravu, jedinita gibala one svete duše.... Što se onda slike tiçe, kojom se oblaçivaše ova revnost, prije odsudjenja, pomisliti valja na narav osobe smione i neuplašive; na podnebje Dalmatinsko, kome on sam pripisivaše serditu svoju xestokost; pomisliti treba, da je rjeç pustinjaçka, gola, bez svakog zastora, bez ugladjenja po uplemenjenim druxtvima; k tome nek se nesudi oštri kaludjer (samostanac) çetvertoga vjeka po izobraxenosti vjeka devetnaestoga. (Dio III. Poduçenje 29.).

X. ***

UPRAVE PASTIRSKOGA LIKARSTVA.

(Konac.)

Sverhu ognjice skarlatine.

Kako patule, i ospice, tako i ova bolest jedan put samo naskoçi na çovika, i rasplodi se s opchenjem. Najpervo doide ognjica, i bolest gerla. Nakon trechega dneva poçimlju se ukazivati cerljene biliške nejednake veliçine, i uzmnaxa se bolest gerla. Okolo sedmoga do devetoga dneva opada koxa na velike komade. Ovo opadenje napriduje nikoliko danah, i kad ovo dospie, pristane i uxganje gerla. Od poçetka dok posve dospie bolest, valja se paziti hladna ajera: za uminuti bolest gerla valja ga prati s vodom cvitja zovike, u komu se metnu dvi xlice meda, a jedna kvasine. Dali ako ova bolest obrati se u ognjicu xilah, tada izajde mnogo jeziva.

Sverhu serdobolje, oliti grixe.

Ova zla bolest obiçajno ukaxe se na sverhi misecah vruchih, i mori doklen god nezahladi. Poglaviti njezin uzrok jest nazeba, koja se dogodi kad çovik u vruchini pije štogod studena, ili kada u samoj košulji poçine na vlaxnoj zemlji, ili studenoj stini, najskoli ako je potan. Ova bolest poradja se suviše po jichu nesazorenih vochah. Çim ona poçme nek se bolestnik odma metne u postelju, pokrivši se pristojno; neka pije obilno te cvitja zovike za uzbuditi pot. Neka privije na terbuh ovasa dobro razkuhana, ili biloga kruha skuhana u mliku, ili zagrihane robe, u kojoj se umota suhih mekinjah: mnogo je takodjer koristno mazati terbuh s uljem çistim. Bolestnik ima paziti se vina, rakije, kafe, kvasine, vochah i mesa. Jedan od najxešchih dogadjajah jest izhodišche gnjusnog criva. Kad se to dogodi valja njemu çesto metnuti komadich robe smoçene u hladnoj vodi, i ono che se odma povratiti na svoje misto.

Sverhu debele, ili xestoke ognjice.

Veliki pomor uzrokuje obiçajno debela ognjica. Ova se ukaxe, kad za dugo napriduju velike vruchine, oli vrimena vlaxna; kad se pribiva u ajeru ištetenu od blata, i vodah lexechih; kad nedostaje zadovoljna hrana i podnosi se glad. Debela ognjica obiçajno fata se. Bilizi koji se ukazaju u takoj bolesti jesu ovi: jedno prikoobiçajno oslabljenje, i iznemoxenje odma s poçetka bolesti, duh ukaxe se i on çudo slab, zlovoljan, i za ništo nemari: zlovoljnost ukaxe se takodjer i na licu, oslabi vid, oslabi çuvenje: treplivica ças udara naravskim naçinom, ças odvech naglo, da koji put nemore joj se ni broiti kucanje: zatim ona u ças oslabi, niti je više çuti pod perstom: bolestnik odiše muçno, i uzdiše: digod za ništo nemari, i lexi kako dervo, digod strahovito izaide vanka svisti; s ovim bilizim obiçajno zdruxuje se dertanje, trešnja, i velika iznemoxenja. Ova ognjica obiçajno doverši berzo svoj tek; çesto bolestnik umre meju trechim i çetvertim dnevom. U vrime ove bolesti valja odaleçiti od bolestnika sve ono što bi ga moglo poplašiti. Najbolja hrana tada jest çorba od mesa, voda çišta su malo vina, voda skuhana s ovasom. Na tabore tribuje metnuti jedan snaxni meç, ovi che oxiviti bolestnika, i neche dopustiti da bolest udre mu toliko u glavu.

Naçin za sahraniti se u bolestim, koje se zataju.

Nigda nije toliko potribito, i koristno da parok bude zdrav, koliko u vrime pomora. Parok dakle duxan je od svoje strane uloxiti sve naçine, koji ga mogu saçuvati, da neufati bolest. Poglaviti naçini za sahraniti se jesu: 1. Biti slobodan, hrabren, i neplašiv. Strah oslabi xivot, i pripravlja ga da lašnje bolest ufati: parok dakle neka idje okolo bolestnikah hrabrenim naçinom, i slobodnim sercem. 2. Neima nigda otichi bolestniku buduchi još potan, dali neka uzme pervo oli malo dobra vina, oli çorbe, oli koju mu drago stvar pokripljujuchu. 3. Pervo nego ulize u loxnicu nemochnika, neka smoçi obraz, i ruke xestokom kvasinom. 4. Takodjer pervo nego ulize k bolesluiku, neka çini otvoriti ponistre, i vrata, za da se promini ajer, i još neka çini pokaditi misto s dimom od kvasine. 5. Suviše dokle podiljuje Sakramente ima çiniti da svedjer slidi se prominivati ajer. Neima se priblixati bolestniku više nego njegova duxnost iziskuje; ima se ukloniti od duha nemochnika, i grische komadich mire,

oli korena one trave, koja se zove kravojac (angelica), dali neima progucati slinu: nu derxati jednu spugu natopljenu u xestokoj kvasini pod nosom, i prid ustima: 6. Koliko je moguche on se ima paziti od svakoga ticanja s nemochnikom. Radi toga podiliti che s jednim perom sveto ulje; za nemoriti nemochnika dosta je namazati ruke, i chutenja, koja su na obrazu. U vrime kuge postavi se na verh jedne duge šibke malo pamuka umoçena u sveto ulje, i s njim se pomaxe nemochnik: oni bumbak više se nekreche, dali se saxexe na istoj šibki. 7. Kada parok vrati se doma od pohodjenja nemochnika umije ruke, i noge u kvasini; neka s kvasinom opere usta; neka svu hodichu promini na sebi, i svuçenu neka obisi na slobodan ajer.

Izvan ovih upravah, koje su odluçene za sahraniti xivot Pastira, valja da Parok obsluxi slideche naredbe, koje tiçu svu skupštinu.

Ako u njegovu selu, oli u selim okolostojechim ukaxe se kakav pomor, Pastir ima odma obznaniti ili likara od okoliša, ili vlast graxdansku, koja je blixnja.

On ima istumaçiti puku uprave, koje bi starija vlast naredila da se izverše u toj prigodi. Ako bi bolest bila istinito, koja se fata, on to neima rechi puku, za neuplašiti ga, dali che ga svedjer opomenuti da pomljivo obsluxi one naçine, koje smo rekli malo više, za neufatiti bolest. U vrime pomora ima nositi bolestniku sveti Sakramenat bez druxbe, niti ima i malo zazvoniti zvono, kadgod ko umre: takodjer neima se svlaçiti, ni prioblaçiti mertac; njegovo tilo ima stati u mistu gdi su otvorene ponistre, niti ima dopustiti da prez potribe iko k njemu ide. Donapokon neima dopustiti da na sprovod kupu se çeljad.

U ime opomene koju ima imati kada likara neima u vrime bolesti:

1. Od l ojih godinah jest bolestnik. 2. Koja versta bolesti nahodi se u bolestniku.

Okolovštine, koje Pastir ima zabilixiti kada šalje likaru ispis koje bolesti:

1. Godine, koje ima. Ako je ditich valja ukazati jeli izmetnuo zube, ako sasne mater, ili doilicu, jeli taj kip zdrav. 2. Spol, jeli kip u xenidbi, oli nije, ako je kip xenski, jeli u prisobnosti. 3. Stanje, i verstu xivljenja nemochnika. 4. Kakva je tila, i duha. 5. Kakva je zdravlja bio u prošastim vrimenim. 6. Koje su stvari priliçne dale uzrok toj bolesti. 7. Kad je poçela ta bolest, kako je poçela, kako je napridovala, kakve je bilige davala; kakve je verste treplivica svagdanja, vruchina, oli led; kakve su oçi, lice, uši, terbuh, i sve tilo i u komu je stanju njegov duh, i mochi njegova tila. 8. Ako je bolestnik uzima likarie, valja kazati likaru, koji je naredio, što se je dogodilo iz tizih likariah. Donajposli ako ima u mistu vele bolestnikah od iste bolesti, valja i tu okolovštinu odkriti likaru.

P. M. Kurtovich.

PRIOBRAZA.

(Maçkara.)

Nemojte misliti ljubeznivi çitatelji (štioci) da zato što je mesojedja (Karneval) prošla, a korizma nastala, da se priobraze (kod nas baš najviše maçkara nazvate), jošter ne upotrebljavaju. Ovo malo primjerah, prilikah, pokazati hoche, da one jošter i sada jesu u obiçaju i svojemu bitchu.

Çovik koji svaki dan u cerkvu idje, Boga moli, post posti, i tako sebe za pravoga kerstianina izdaje, a onomo i najpoštenijemu priatelju u nevolji, samo na zalog, i su 20 na sto kamate novacah u zajam daje, što drugo nosi nego maçkaru na obrazu?

Prijatelj, koji dok izmami novacah u zajam, nemoxe dosta riçih nachi, za da izkaxe svoju ljubav i dobro xelanje, a kada dodje rok od platchanja, onda se uklonja i bixi iz prid oçijuh, nosi maçkaru na obrazu.

Tergovac koji se, kad svoju robu prodaje, dušom i poštenjem kune, da je ona od najbolje verste na svitu i daje za iste novce što njega stoji, samo iz ljubavi daje, a onomo se kupac do malo osvidoçi, da je ona roba i priskupo plachena, šta drugo nosi nego maçkaru na obrazu?

Uçeni koji çovik, doklen ga dobro neupoznamo, sa svakom verstom knijgah i nauka do zaçudenja zabavlja se, i pokaziva da takove dobro poznaje; a onomo pri pomljivom izpitu ni jednu nauku uprav pod puno ne razumi, nosi maçkaru na obrazu.

Advokat, koji i najkrivliju stvar i parnicu, ili iz neznanja, ili iz pukog *interesa* i svoje koristi zastupa i brani, pak so tim svojega klienta jošter više u propast meche, što drugo nosi nego maçkaru na obrazu?

Rodoljub, Dalmatin, oli koji mu drago drugi Hervat, koji xeli da se za takova pripoznaje i poçituje, a onomo u kuchi dica mu Hervatski ni pomozi Boxe neznadu rechi, niti materinim jezikom kruha zapitati, što drugo on nosi nego maçkaru na obrazu?

Falislav, momak koji kada se xeni, ima Bog zna šta, i obechava zlatne brigove, a kad tamo xena ga mora odma perve godine s onim što je od svoje kuche donila hraniti, ili od gladi ska-

pati, śto drugo nosi nego maçkaru na obrazu?

Momak, koji divojku uvirava da je ona najlipśa i najbolja na svitu, a to isto i drugoj i svakoj s kojom se sastane govori, śto drugo nosi nego maçkaru na obrazu?

Divojka, koja jednome momku ruku za ator roditelja, a drugome serce iz lude pameti obechiava i daje, śto drugo nosi nego maçkaru na obrazu?

Gospodja, koja kad po ulici śeta, i za njom se svileni Śal *Facoletun* vuçe, misliobi çovik daje spainica i nika velika gospodja, a kad tamo nie nego xena prostoga opançara, śto drugo nosi nego maçkaru na obrazu?

Çovik oxenjen, a xena udata koji nezadovoljni jedno s drugizim u izpunjenju svojizih strastih, poxudah, nego idje jedno priko drugoga na stranu po bludu, i s tizim ruśe najveche kuchno dobro mir, a jadan i opak izgled s tizim daju svojizim mladjim jer " śto rade dica, śto vide od otca „ śto drugo nose nego straśnu i prigerdnu, baś onu kod nas tako nareçenu Kernievalovu maçkaru na obrazu? (*)

Çovik svaki, a navlastito oni koji ili po naslidovanju od svojizih starijih, oli po svojemu trudu, imade svoju śtono reku veçeru, priliçno stanje, pak neche da se oxeni, niti uzme sebi zakonitoga druga, niti mari da steçe i iza sebe ostavi poroda, i s tizim da vrati prirodi dug koji je duxan, dali se u sve vrime svojega xivljenja jadno skita po nesritnome putu od bluda, i tako nikako xivechi, na sebi doverśi i svoje, i svojega plemena ime, śto drugo nosi nego maçkaru na obrazu?

Kristianin, koji misli i hoche da je takovi, a onomo od svoje mladosti do starosti i groba niti se izpovida ni priçeśchiva, niti śtano reku u cerkvu idje, niti Boga moli, niti posta posti, śto drugo nosi nego maçkaru na obrazu?

Sviaśchenik i pastir duśah, koji niti na dvoru priliçno svojemu çinu, sveto xive, niti u cerkvi izpunja ostale svoje pastirske duxnosti, a navlastito narod uçechi; a onomo i za dva jaja davi i robi i najvechu sirotu, śto drugo nosi nego maçkaru na obrazu?

Ja bi o ovako priliçnim nevaljaśtinam jośter mnogo govoriti mogao, no bojechi se da kogod i meni ovaku straśnu maçkaru na nos ne navuçe kroz koju nitibi śto çuti, ni viditi mogao, zato pristajem s ufanjem da che i ovo malo śto je reçeno mnogizim se dopasti.

Ovo je izvadio iz Serbskog narodnog lista prośle 1843. godine, i śtogod na prosto istomaçio, i śtogod jośter nadostavio (**)

Pop Spiro Margetich,

PISMA XALOSTNA.

koju sioxi Kralj David radi smerti Saulove i njegova Sina Jonate.

Knj. II. kr. pogl. 1. redak 17.

Sluga Izraelski bijo je porazen sverhu vaśih verhovah o Izraelu! Kako hrabreni bili jesu oni ubijeni? Nenosite vi novine u *Ghet*, i ne oçitujte ju po prostorih od Aśkalona, da cheri Filiśtejske ne razvesele se, i cheri od neobrizovanih ne uzraduju se u veselju. - Planine od Jelboa! rosa i daxd neka ne padaju nikada sverhu vas. Sverhu vaśih glavicah neka nevide se polja, pervina od kojih more se prikazati Gospodinu: zaśto medju vas bijo je baçen Śtit od hrabrenih od Izraela: Śtit od Saula, kako da nebi bijo primio sveto Pomazanje!

Strila Jonatova nije se nikad povratila nazada, i vazda bila je omaśtena u kervi mertvacah, i stopljena od pritilah vojniçkih! Sablja Saulova nije nikada bila izvadjena iz karne (noxnice) zaludu. Saul i Jonata, toliko ljubljeni, i toliko sjedinjeni u xivotu, nisu bili razluçeni ni na smerti. Bili su berxi od orlah i hrabreniji od lavah. Cheri Izraelske, plaçite sverhu Saula, koji vas oblaçaśe u śkerlatu u vaśim razkośama, i za podvezati vas, podiljivaśe vama odiche zlatne.

Kako hrabreni oni jesu pali u boju! kako Jonata bijo je ubijen sverhu planinah? Tvoja

(*) Ovdi znadem da sam krenuo u xivac svega aman daśnjega jadnoga naraśtaja, i sotim dachu od mnogizih toboxe jośter pametnih ljudih spored sebe zlu volju dobiti; ma neka oni misle kako oche, ali ja ovako velju, da jao nama tako danas mi radechi ali jośter jadnije biti oche naśizim mlogim to jest porodu, koi iza nas, po zlu naśemu izgledu, ostaju na tako jadnome i nesritnome putu.

(**) To je pametno uçinio ovaj vridni sveśtenik, i bilo bi vridno da mlogi nanj se ugledaju, te da tomaçe prostim ljudima śto im more koristno biti. K.

smert probola me je od xalosti! Jonata moj dragi Brate! Lipši iz medju poglavicah, ljubljeniji iz medju najljubljenijih xenah: ljubio sam te kako jedna mater ljubi jedinog svog' sina! Kako hrabreni jesu oni pali, kako njihova oruxja jesu ona poginula!!

Opomena. Imade se xaliti a ne radovati u zlu svoga neprijatelja!

M. A. Marinovich Dekan od Koxina, Privoditelj.

Povjestce.

1. Šilur glasoviti poglavica puka Šitskoga, nahodechi se pri smerti i xelechi da bi mu sinovi razumjeli potrebnitost i priveliku korist, koja bi im došla s' stavne bratinske skladnosti, naredi njima da mu se prinosi snop strjelah ter dade im da ga nastoju izlomiti. Ali se je svak zasobice zaman iztrudio. Šilur tada razçini snop, i prilasno sve strile jednu po jednu prilomi. Tako isto, onda im veli, ako se vi budete u skladnosti i sjedinjenju vazda saderxati, bit che te nedobitni u svakoj prigodi; ako che te paka se svaditi i u neskladi xivjeti, bit che te lasno od svakoga odervani i pridobiveni. — Tako nas je Šilur pametno uvjexbao da jedno skladno sjedinjenje objaçi i utemelji kuche i narode.

2. Njeki çovjek jedinokast susreti putom šantavca i slobodno ga zapita: Idjeli dobro? — Baš kako vidiš, šantavac mu odgovori.

3. Evo kako jedan parac (advocat) odgovori nekomu, koji praznoruk biaše došao da se u njega posvjetuje: Komu je potrebna svjecha, nek sobom ulja donese.

Jeronim Granich diak. milo-uçištah.

Trešnja u Splitu na 7. Veljaçe 1844.

Sinoch u 10. uru i 2. minuta pod vedrim nebom, sjajnom miseçinom i tihim ajerom razbudi nas jedna jaka trešnja od zemlje, koja je s jednom velikom bukom iz zapada k nami došla. Najpervo se ova buka kao od jednoga sitnoga vitra çuše, za koju zavezana ova okolozgledna trešnja naš ljepi Split potresaše, kao kad se xito u rešetu trese.

U ças trešnje misec se je bijo veche sverhu našega okolozorja (orizzonte) blizu 65°. dignuo, moru manjkaše još blizu 2. ure (sata) za dotegnuti svoj osek, koje je kao ulje bistro lexalo, i u miseçini se bjelilo. U Reaumurskom Termometru staše xivo srebro sverhu 0.3.5. Hvalimo veliçanstvu svemoguchnom ovdi kod nas nije nikakve štete bilo, i dabi nam tako svoju milost udilio, da naša bratja u Dubrovniku, u Stonu i u Slanu nikakve nesrjeche imali nebi, za koje mi vavik derkchemo kad trešnju çujemo. Ove trešnje koje su vech toliko puta našu plodnu Dalmaciju postrašile, jesu strahoviti dari, koje nami Aetna i Vesuv pod zemljom kroz pechine i xlibe šalje.

U Splitu na 8. Veljaçe 1844.

F. M. Kovaçevich Kap.

ZAGONETKA.

Perva mater svetog puka:
Kad ti štogod kaxe ruka,
Drugu reçeš. *Sve* che odkriti
Grad Slovinski plemeniti **F. K.**

Pridjašnja zagonetka znaçi: **Pivac.**

Pogrješka u listu br. 8.

Strana	verste	utiskano	misto
63	8 odozdo s desna	*povrachati*	povracha.

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 10. — NA 4 OXUJKA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga trośka.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

U Beču 24 Sěčnja 1844.

Blagorodni Gospodine Uredniçe! (*)

Radost, kojom srdce moje uzplamti, kad prvi list Dalmatinske Zore — plod poduzetja Vašeg — u ruke dobi, velika doista biaše. Jer osim tog, da u njoj novi put upazi, kojim će — nadam se — u narod izobraženost i prosvěta, sěme i mati sveg blagostanja, uć i razširivat se; smotri takodjer novo srědstvo, po kom ćemo misli naše sobćivat, pretresivat i razsudjivat, te na taj način dobro obće u svakoj struci unaprědit moći, i u kom ćemo priliku imat, da sile naše duševne věžbamo, jačamo i, koliko se da, izvrstimo. Iz tog pozorišta smatrajući domorodni gledatelj, kom bez predsude srdce za narod bije, mora se nad pojavljenjem tim, — nad svanutjem Zorice — srdčano uzradovat, i mora ju s' izkrenim " *dobro došla* „ pozdravit.

A da se ipak svim nedopada, — osobito onim koji u rumenu Zore maće samo gledaju, — i da svima s njezínim ustrojenjem i tvorom ugodili niste, to sami objavljujete — i obsvědočeni ste! Nu ni moguće svakom ugodit; a Vi ste u Vašim okolnostim valjda onako dělali, kako je prikladno za svrhu, koju želite postići, i koje je glavni temelj — kako se sami u predgovoru očitovat izvoliste, — ljubav domovine, korist Naroda, naprědak dobra i Sloga, božanstvena ta iskra, iz koje se veličina i moguća izvrstnost poradja.

I kruto se zato ufamo, da se uztegnuti nećete (buduć ništ pod suncem po sve izverstnog nema) pravedna iskanja iskrenih rodoljubah i pravih domorodacah, kojih je najsvetie trsenje takodjer Sloga, i naprědak u svem dobrom, izpuniti!

Vaša nam domoljubnost i svetost naměre jamči, da ćete Zori takov pravac dat, da sve više i više nedostatke iztrěbljiva, nadopunjivajuć jih s' prikladniim i sveobće za dobro priznanim, ko što su to i narodne naše Novine i jasna Danica kroz tečaj svog života učinile. — Kolika bo je razlika med novinama i Danicom od god. 1835. i med sadašnjima!

I tada će svaki domorodni književnik rado

(*) Nechemo više glavu razbijati zbog pravopisa: eno u mom dodatku k dopisu vlastelina Kralovski, i pjesmicam gosp. Davorina, izkazao sam što u sercu tvaram. Sad treba da svernemo tu misao s glave, i da se latimo naśega posla, putak da nam je. Ali da piśemo nek se nasladjuju ne samo mudraci, nego još i tergovci, zanatçije, oraçi, kopaçi, çobani; to ti je prava namjera Zore. Ako pamet uzvodni, ona che se skapati i kopniti taman kao snjeg. Kamo Steich, Zlatarovich i ostali vridni uçenici Eskulapiovi? Zar se zatexu, neche poštogod da primaknu? Znadu oni da nije prilika i nije moguche sad dobro pisati o *Patologiji* i o *Fisiqlogiji*; znadu oni da u staro vrime neke su daske bile obiśene u hramim od Misiranah i Gerkah, i na njima opisane bolesti i ljekarije na prostom jeziku. Mi moramo pisati za korist naroda naśega, koji u nixini lexi, a pak nigda nechemo pravoga ljekarskoga jezika praviti, ako ljepo ne poçmemo o râni o çiru i t. d. prosto i pametno śtogod pisati. Takodjer i knjixevnici neka pridaju po koji mirliśni cvjet da naresimo ovaj list. Ali je potreba velika da gdekoji pravi domorodci za koje vrjeme ostavljaju kule i dvorove, i da udju u kakvu kucherinu oli pojatu, te da sluśaju kako se u njoj govori i zbori. Vjera moja, oni najbolje znadu Serbski i Hervatski, koji neznadu ni śtiti niti pisati. Ovo śto sam ovde rekao više se ne izlixe: mlogi che istinu priznati, pak onda necho jezik utjecati vech iztjecati. **K.**

s' Vami sudělovat i za čast si držat, moć se med suposlenike Zore brojit: a Nagrada će mu bit obilna, savěst, da je pripomogo privest pravo svanutje Zore u narodnom izobraženju bratje Dalmatinske. —

Što se načina pisanja tiče obićate savět domorodacah slědit i š njima se načinit, ter glede pravopisa ono, u čem se oni slože i dogovore u svoj časopis primit! i pitate zato: jedali bi se imalo *tern*, *tarn*, iliti *trn*, pisat?

Načelo: ***Piši kako se govori*** pripoznali su svi izobraženi narodi po skladnom sudu za najpravie, tako, da su Francezi još pod Ljudevitem XIV. htěli, zabaciv stari svoj tomu načelu po sve tudji pravopis, u svoje knjige ovo načelo uvest; da jih Richelieu za priprěčit *Neslogu* u književnosti, koja bi napredak literature obustavljala i kavge prouzrokovala, u tom zabranom obustavio nije. A pogledajmo za tim Němce, koliko su oni poleg tog načela svoj pravopis popravili! - Mlogo bi bilo ovd navadjat sve njihove popravke: nu svaki, koji se obsvědočiti želi, nek uzme knjigu, koja je u srědini il makar već bližje k svrhi prošastog věka izdana, i neka ju prispodobi sa današnjima njihovih pismih, i vidit će koliko je popravljeno ne samo u štilu neg i u pravopisu. Ako je dakle ono načelo sudom izobraženih pukah: a osim tog i čistog Razuma za najpravie potvrdjeno: to sam ja mněnja, da bi i mi u pisanju to načelo slědit imali, što je za nas tim lakše, jer još nijedan pravopis, za izključivo upotrěbljivat se imajući, pripoznali nismo: i zato se tim većma brez tegobe pogodit moremo. - Nek nas dakle i u odlučenju o gor navedenom pitanju načelo to ravna, i svaku strast i jednostranost oddalji.

Buduć da se nigda nečuje, da itko, koji je u narodu rodjen i odgojen *tern* il *tarn* govori, dapače po cělom našem širokom narodu svatko *trn*, kaže i izgovara: mislim da bi obće valjano pravilo moralo bit, da takve rěči onako pišemo, kako jih izgovarat čujemo. Koji vele, da *e*, premda kratko, čuju, ti se il predsudom obuzeti varaju: il možebit (al težko!) kadkad kod kogagod někakvi medglasak pred rom. čuju, koji se židinskom ***šva*** - u (:) prispodobit može. A bil vrědno bilo na to obzir uzet? — Tim više jer to srodna naša Bratja, s' ćirilskimi se pismenih služeća, svagda i svagdi već odavna upotrěbljavaju, potvrdjena u istini tog načina po Vuku i ostalima jezik naš i narod dobro poznajućima književnicih i sami svojim izkustvom. — K tom dolazi još i to, da ***Česi*** takodjer nikad i nikde nepišu ni ***perst*** ni ***parst***, ni ***tern***, ni ***tarn***, (i slične rěči uvěk se s' našima sudarajuće:) nego onako kako čuju da se govori; t. j. ***prst***, ***trn***. Ako su dakle i oni, koji su nas daleko u narodnoj izobraženosti i književnosti pretekli, naučeni od svih svojih znamenitih rěčozpitnikah (φιλολογος) i slovničarah (γραμματικός) od valjanosti tog pravopisa obsvedočeni: i jer kod nas taj isti slučaj vlada: nebil dakle i mi po načelu uzajemnosti takodjer njih u tom slědit imali?! A koji vele, da je taj način pisanja tvrd, i misle, daće inostranci od našeg jezika zato nečestno sudit i ko tvrda ga provikat: to moraju znat, da mi za nas: a ne za inostrance imamo književenost, i da ovaj *r* nikako se nemore u takvih slučajih kano čisti suglasnik smatrat, buduć da tad čini neku vrst samoglasnika, kog svaki *Slavjan* bez tegobe s' lakočom izgovorit more, što će svako, ako svoju pazljivost bez presude na to obrati, opazit. Na to nas pozorne učiniše najveći česki književnici. —

Poljaci i ***Rusi*** izgovaraju ***pred:*** a Rusi takodjer u mlogih rěčih i ***za*** tim rom. samoglase ***e***, ***a*** il ***o;*** n. p. Poljaci kažu ***tarn***, ***kerw;*** premda od ove rěči izgovaraju i pišu *krwawi*; a Rusi *derevo* (drvo), *krov* (krv); ***čern*** (crn). Nu kod ovih se u govoru jedno od ona 3 slova čuje: pa zato jih oni i pišu.

H u preměnjanju imena, i zaimena, i gibanju glagolja, gdě smo ga već sveobće primili, i gdě ga Vi i pišete: nek ostane — rad smisla je. U početku i srědini pako rěčih bi dobro bilo i pravo da se onog načela držimo, koje Vi za ***i***, ***e*** i ***je*** postavljate, buduć da se ovaj ***h*** kod manje strane naroda samo čuje. Kako dakle koji hoće, onako nek piše, jer se, metnuli ga ili ne, smiso nekvari n. p. rdjav, il hrdjav; živahnost il živanost. (Ni težko ni ránu (hranu) od ràne razlučit, ko što něki vele.) Na svrsi pako i u srědidini, gdě se ovaj ***h*** u drugi suglasnik kroz gibanje il narěčje il preměnjanje pretvori; n. p. ***puhati***, ***puvati***, ***pušem; smeh***, ***smej***, ***směšim; duh***, ***dusi;*** ond bi se svagda moralo pisat ***h***, da se znade, da je ***v***, ***s*** il ***š*** iz ***h*** postalo, a ne sasma svojevoljno tamo postavljeno.

Što se pisanja onih rěčih tiče, u kima u

jednoj slovki: *i*, *e* i *je* ili *ije*, na svojevoljno izgovaranje svakom pušteno nahodimo, po mom mněnju bilo bi najspasonosnie bratju Srbsku i Česku (polag uzajemnosti) u tom sledit i sve 3 izgovora pod jednim zlamenjem sjedinit, koje svaki po svom običaju nek izgovara, ko što je to veća strana s' latinskima slovih pišućih književnikah učinila. Srblji imadu Ѣ (koje do duše *neobičaju* [al bi se moglo!] oni kako *i* štit,) a Česi *ě*. One bi dakle u činu, ove pako u činu i u izvedenju iliti pisanju slědit imali i primiti njiovo *ě*, koje se ako něke iznimke, koje uzglas (ta) uzroči predjemo u svima onima slovkama, premda samo s' izgovorom *je* u njihovom jeziku nalazi, u kima u našem one različnosti u izgovaranju, t. j. *i*, *e*, *je*, il *ije* vladaju; n. p. oni samo kažu: *chtjela*, *kvjet* (cvjet) *bježjeti*, *svjet*: a pišu, *chtěla*, *běžěti*, *květ*, *svět*. A izkustvo nas takojer uči, da se *je* u narodu najviše i u govoru i pěsmama čuje. Dakle *Jednakost* je ili analogia u slovkami: u koliko je to jest kod njih u svakoj slovki *ě* (iznimaju se s' uzglasom) u koj kad nas *i*, *e*, *je*, *ije*: pa zato možemo sve četiri naša izgovora, *radi sloge*, u jednom zlamenju *ě* sastavit. (U ostalom *je* najviše se čuje i zato pred inima izgovorih prednost zaslužuje! ako sve pod jednim zlamenjem nesjedinimo!) Tako bi se sve više i više k sebi približivale mi razdvojene latinskimi slovih pišuće stranke, i ako Bog da i predsude nas zaslěpljivale nebudu: *Složili!*

Andria Torkvat Brlić.

Post nubila Phœbus.

Slavnog' puka slavna grana
Svoga od traga ukinuta,
Stoi neplodna i neznana
U mertvilu izçeznuta.

Daxd, grad, vihar, i trjeskovi
Od vremena kie navale,
Da se sverha nje gotovi
Gore lomu, keršu, i pale.

Rekobi eto ni spomena
Od nje neche vech ostati,
Nitche više Slavska xena
Slavne Sine moch radjati.

Kad na krilieh orla siva
Snaxna ruka k njoj doleti,
Ova mati ljubexiva
Dignut je ište i podprjeti.

Nje se sreçam brine i bavi,
Na obranu štit joj daje,
Svim milostima i ljubavi
Tješiti je nepristaje.

Kako mertvom' po ervanju
Izmorena viš bolnika
Çim mu xivot proç ufanju
Moch povrati krepka lika.

Oçi otvorit... odisati
Pixdret çeljad kâ dohodi
Birek ište razaznati
U svjetu se kom nahodi.

Dalmacia glavu dixe
Oçi otvora sebe stresa,
Na pamet joj nu nestixe
Kako ubjegnu kleta udesa.

Orla u çapljah kad ugleda
Zvjezdu sjajat sred sjevera,
Koja s' zracim svoim ureda
S' nje pritmasti mrak otjera.

U svjetlosti proroçnica
Mir joj vjesti povratjeni,
I mogucha da desnica
Pod svojom je derxi sjeni,

Po kojoj che slava Djeda'
U njoj jopet oxivjeti
I po svjetu se unaprieda
Slavsko ime jopet pjeti.

Na te glase odahniva
I svedj vedrie nebo pazi
Çim Danica sestre diva
Iza berdah diçno uzlazi.

Tuj kad prošti sladkom rječi
Svoje Majke napisano,
Dasee vrjeme tudja odreçi,
I brinut se svoga uzdano;

Verlo skoknu, ter prihiti
Rodne gusle da zaçine
Pjesni, koim che pozdraviti
Bjelu Zoru prie neg' sine.

Ah hodi xudjena
Zoro pribila!
Javi vech rumena
Tvoja svjetlila!

Hodi da vjetrizi
Tiho peršechi,
A medno slavizi
Tvoi xuberechi,

Priguste magline
S mene rasçinu,
I slavske jedine
Pjesni zaçinu.

Ah hodi ljubjena!
Ah hodi mila!
Javi mog' plemena
Çest, dike, dila;

Nek' bude spoznati
Svak na sem sviti,
Da ako dni trajati
Bi mi u zabiti,

Ne ne zaboravih
Kog' sam naroda
Nit sadar postavih
Na svjet izroda'.

Svi su moi Sinovi
Kervi slavine
U kim duh Djedovi
Još ne pogine.

Ah hodi xudjena
Zoro pribila!
Javi vech rumena
Tvoja svjetlila!

Vjencem cvjetja izbranoga
Zora iztjeçe nakitjena,
Perivoja sred rodnoga
Umnom rukom sakupjena.

Vjeçni Boxe, segaj vika
Koi vladaś çesti i sreche,
Naśeg roda i jezika
Ah povrati slavu veche;
Daj da Zorom dan osvane
Daj da danom Sunce ustane!

A. Roççi Dubr.

Grof de Turn i Knez Marmont u Kaśtilim.

I.

Biaśe stoperv razbjelila zora, puçe top, za njim i drugi, zazvoniśe zvona. Topovi ne pristajahu pucati, zvona sve jutro zvoniti. Sred terxiścha na kamenom stupu barjak se vije: oko barjaka kolo igra. Razkriljena guska s visoka iz gerla vino toçi. Tud se pije i popije, redom se bukara dodaje: skladne se popjevke pjevaju, narodne zdravice nazdravljaju. Pod varośkim strjemenom sopre su pripravne, slaçice svakojake ugotovane, u staklenim sudovim rujno se pjeni; tude pite, uljenaci, mantale, i kolaçi. Momci krasno odiveni gospodu çekaju da joj posluxe; çeta gizdavih deklicah kitom cvicha izçika da joj se pokloni. — Xarko sunce biaśe za dva koplja poskoçilo i obasjalo ne vidjenu spravu, kad no ças svaki se umiri: muk popade cio varośki god. Barjaktar iz ulice niçe, prid njime puśkari ne prestano puśkaraju. Za njim xupani i sudci narodnim odoram ureśeni çastnoga sjedoglavu prate pod strjeme ga uvode, na visoki stolac sjedaju i çaste. Zapoçe gozba. Sladokusi predstavljeni ljepim redom s vincem se izruçivaju. Priuzele su se puçke igre: puśka za pu śkom puca. Iz nova se nazdravlja i napija na terxiśchu, dok se pod strjemenom skladnim razgovorim pośtovani gost zaderxava. — Pospremile su se sopre pridvostruçilo se je kolo i hitro pleśuchi izpred çastnoga druxtva prilicha. Do nochi su trajale igre i s nochu se svaki duh upokoio, opojen neobiçajnom radostju a joś viśe blagim pogledom onoga komu je bilo dnevno veselje poslovjeno.

II.

Mimoślo je njekoliko ljetah: pred varośkim strijemenom vojnik straxu çuva strjeme je na pol priohsitjeno. S jedne strane u straxarnici tri se vojnika po podichu valjaju, çekajuchi da jim rok prispie da na straxu izajdu. U drugoj polovini gvozdjem okovani tamniçari çame. Drugi se barjak na kamenom stupu vije: drugi se gosti doçikaju. Na terxiśchu bubanj dozivlje, narodnu çetu da ju inostrani ljudi na vojniçke igre uvjexbaju. — U ponedjeljak osvanula je razkerçena cesta, koje u subotu nije bilo, a kom se ima dokolati çekani Vojvoda. Njemu se dvori pripravljaju gosposki, njemu perivoji razsadjuju, voda se razveda na njegovu raskośu. — Eto idje. Mnox vojnikah nebrojena za njime se suçe. Çeternaest vojvodah njega dvori, u njega śerega dosti. Xupani i sudci prid njega ne izlaze. On je vojnik: Narodnoj vojniçkoj çeti samoj dopuśteno je susretit ga, i prid njegovim dvorim na posluhu bdjeti. Śereg po varośu nastanjen, u tudjoj kuchi gospodi; vojnici su po varośkim kucham udomovljeni. Opaz je svakoga sputila: strah je pripao svako xivuche. —

III.

Malo Primorje, planinicam od sjevera ogradjeno gorastim, brjexuljcim i xupnim docim ureśeno, maslinam i lozom po svuda nakitjeno, pruxa se od Solina do Trogira; na svakoj glavici Cerkvica: Cerkvice od kraja do kraja pod stranom izredjene. Pokraj mora sedam selih, paçe varośçichih posadjenih, Kaśtila se zovu. Pradjedovi danaśnjih pribivaocah od Kaśtilih biaśe po primorju razsterkani, kmeti dio Trogirske dio Splitske gospode. Petnajstoga stoljetja, nasertanja Turska svemu Hristjanluku dotexala, biaśe i naśim primorcim teśko dozlogerstila. Ali, njihove sreche, Kupno Vladanje Mletaçko zametne rat s Carom u istoçnim stranam, i ukroti onu silu. Medju Mletaçkim Vitezovim istoçne bojnice biaśe Koriolan *Ceppio*, kaśnje *Cippico* nazvan, *Kapetan* na Galii. Ljepi je dio istoçnoga pljena njega dopao i ljepśe su ga gospoda Mletaçka nadarili. Vrativśi se u Trogir (biaśe Trogiranac) Turskim pljenom sazida sebi kulu i svojim kmetim obranu protiva Turçinu. Sljedechi njegov izgled, i dru-

ga su gospoda kule pokraj mora pozidali i u njima svoje kmete od Turçina saçuvali. Razprostranjene kule s naseljenim kmetim u sela su se pritvorile; a imajuchi pomiçene moste, meterize, turne, çardake, bedeme, puskarice, topovnice i svaka koja se boju pristoje nazvaśe se, od Talianacah *Castelli;* a Talianci su bili isti gospodari, Talianci naśi Vladaoci.

Na dospitku prośastoga i na poçetka tekuchega stoljetja u dvama poglavitim od ovih kaśtilih, u Novomu i Staromu, opisane su se zgode izminile.

Godine **1797**. *Grof de Turn,* Carski Poslanik za urediti Vladanje ove kraljevine, dostojo se je pohoditi Kaśtila. Kaśtelani su mu na pośtenju çastju odvratili, svoju su mu zahvalnost pokazali śto su mogli bolje. Nije ovo bila perva prigoda da su Kaśtila od çastivih gostah bila pohodjena. Borechi se nepristajno nasertajuchim Turçinom, bili su se Kaśtelani nauçili svakoj vojniçkoj okretnosti, i brojili su se medju cjenjenijim vojnikom Mletaçkim. Ośtroumnosti nadareni, nisu glavom u torbi na vojnici xivili i vrativśi se na domachi stan naslidovali su kako su mogli gradjanske obiçaje, koji su se, u seoskoj prostoti narodnostju ureśeni, joś ljepśi çinili. S toga su' dośli Kaśtelani, njihovi sajmi i igre na glas, s toga vojvoda Rukavina, kad je dośao s Cesarovcim u Dalmaciu, na ime Cesarovo zakletvu vjernosti od Dalmatinacah primiti, iz Zadra je uprav put Kaśtilih pośao za osvjedoçiti se vjernostju Kaśtelanacah.

Sunovratna vrjemena Francuskih pobunah i u Kaśtilim su se objavila, viśe nego je podobilo njihovoj prostorini. Vojvoda Marmont knez Dubrovaçki, u Kaśtilim je dugo vrjeme derxavo svoje stolno taboriśte i svoje litnje pribivaliśte. Do çeternaest Vojvodah (Generalah) brojilo se je na jedan put u Staromu, a u Varośkom strjemenu gdi su se Grofu de Turn igre igrale, tamnica je nastala. — Da me ko pita śtogod od danaśnjih Kaśtilih, i Kaśtelanacah rekobi, dabi se Kaśtelani mogli opet glasiti kao i pric.

Jan. Danilo.

VJENÇANJE
PUT IZGUBLJENE OVÇICE.
PJESMICA.
ANE VIDOVICHA

I.

Bili misec molim nu pristani,
Svitlost tvoju sipaj na primorje,
Samnom sluśaj mladu çobanicu
Kako plaçe zgubljenu ovçicu,

II.

Çobanica.

Gdi si gdi si, ljubljena ovçice?
Evo ima tri nedilje dana
Da te svugdir zaludu ja traxim!
Puha bura, bili snig pomete
Ter pokrije svu cernu zemljicu;
Nit je vidit stupa ni travice,
Dal' i tebe snig mi te sakrio
Da mog' glasa ne çujeś mâ mila,
Niti glasa tuxne majke tvoje
Koja tebe xudi, tebe traxi,
Tebe zove kad jutrinja bili,
Za te bleji kad zahodi sunce
I blejechi jadna tak' ti plaçe:

III.

„ Ajmeh! meni, moje çedo drago
„ Lipo biśe ono jutro vedro
„ Kada si se od mene dilila!
„ Lipo jutro, sunce na sred neba
„ Gledala sam kad s' od mene pośla;
„ Kad u veçer sunce na zahodu
„ Skupili se svi çobani mladi
„ I nas ovce prate sviralicam:
„ Kad mi u torim, svi jagançici
„ Njiove majke draxe i zazivlju,
„ Svaki svoju majku nahodiaśe,
„ Svaka majka njezno jagnje gladi,
„ Ah ja sama bez tebe vidim se!
„ Ti ne dodje traxit majku tvoju
„ Ka rad tuge poginuche za te! — „

IV.

Na to mladich iz planine piva:
„ Ivanica moja duśo draga,
„ Slatkoli ovçicu tvoju xaliś!
„ Od milosti serce mi razboliś,
„ Za njom plaçeś, a mene ne xaliś!

„ Ni teê milo da ja umrem za te!
„ Huda umrichu, mene neches nachi
„ Kano ovcu kâ pod snigom bleji!
„ Eto vidiś sad se snig raztopi
„ Rad milosti tvoje blage riçi,
„ Ti mogucha viśe sunca jesi
„ Na istome nu ledenom snigu
„ Kamol' necheś na mene junaka,
„ Koga i samo s oçim tòlko moriś!
„ Dogji, draga, evot' ovce tvoje.
„ Primi ś njom i jadno serce moje,
„ Harna budi meni duśo moja,
„ Ak' i ljubav za ljubav ne vratiś,
„ Daj ti harno serce baś onomu
„ Ki tiê ovcu naśo, i vratio! „

Çobanica.

Oh çudesa! Ivanica viçe,
Moja ovçice, oxivila jesi!

Çoban.

Xiv' ostaśe, draga mâ ljubavi
Iz pod sniga ona ledenoga,
Kako xiv' me serc' u persi biva
Pod ledenom tvojom nemilostju!

Çobanica.

Oh radosti moje nenadane!
Dogji ovçice draga na mê krilo!
Kòlj che te majka milovati!
Koliko te jadna poxudila!
Hodmo njojzi vratila teê Vila!
Al śto vidim! nu pristani Tome
Jadan brate! śtol' o tebi misliś?

Çoban.

Ivanica ja s' u jamu bacim,
Zmija me je iz tebe ujila,
Kad mi necheś ti ranu liçiti
Smert che me je milo ozdraviti,
Smert izliçi svaku gorku tugu! „

Çobanica.

Ne bacaj se, Tome dobro moje,
U mene te nevistica prosi!

Çoban.

Ivanica dobro moje, kaxi
Jel' istina ti supruga meni!
Hvala dakle Bogu velikome
Da se ovca tvoja izgubila
U dobrome çasu, u boljemu
K teb' i majki njeznoj se vratila!

Pripovist.

U nikome selu, po staromu adetu, puk je imenovao svoga xupnika. Umre stari parok, te potle sprovoda, seoske stareśine skupe se u bratinskoj kuchi, i zavernu govor koga bi sad za xupnika odabrali. Jedan od njih reçe: „ da bi se htio çovik svet“; drugi: „ da je mudar “ trechi: „ dosta da je razboran “, a çetverti nastavi „ da bi se hotio da bude mochan “, t. j. da imade moguchstvo çiniti da je lipo vrime, da pada kiśa, ili vitar da dune kadgod je seljanom od potribe. Na tu, kao za najbolju, pristanu svi. Za tim se po svitu razglasi ta njiova odluka; ali śto bi? Niko se ne javi da sluxi u onoj xupi. — Napokon jedan mladi misnik odluçi da che se on poduvatiti, no ga poçmu drugi misnici postariji i mudriji odvrachati, ne bi li se prośa toga posla, dodavajuchi mu da śto seljani xele, sam Bog mogao bi im na volju uçiniti. Ali on jednu ter jednu, i ode baś da se kuśa.

Dodje u selo, kaxe seljanom zaśto je dośao, a oni njemu: „ znaśli ti śto mi xelimo da moreś uçiniti ako dodje do potribe“? „ Znam “ veli, „ i mogu uçiniti, inçije nebi bio dośao k vami: samo pitam jednu, da kad seljani uzbudu xeliti ili lipo vrime, ili kiśu, ili vitar da svi na jedno pristanu. „ Odgovoriśe: “ a da kako bi moglo biti drugaçije vech tako. „ Eh! dobro, da vas joś molim: kad bude potriba, nek dodje çetverica vas, i nek mi kaxu śto hoche da uçinim “ — „ drage volje odgovoriśe.“ Tako utverde, dadośe mu xupu, i ode svak sebi.

Malo vrime na potle, udre suśa za nikoliko nediljah danah, da mal ne izgori i dervo i kamen. Seljani poçmu mromorati, „ kam xupnik, kam njegovo obechanje i duxnost. Berxe bolje da se idje k njemu nek çini daxditi, izgorismo “! izaberu çetvericu, odu k xupniku i prose za kiśu. Uz to on ji upita: „ jeste li svi zadovoljni kiśi “ odgovoriśe „ jesmo, dakako bi bilo inçije “; a on ji upita joś: „ kad hochete da padne “? jedan odgovori „ sutra “, a drugi „ jok, vala, sutra mi valja na put, nechu kisnuti “; opet jedan reçe „ u prikosutra “, a drugi „ neda Bog jer pokosio sam livadu, ovlasnuche mi sino, propaśche mi picha “. — Onda jedan opet zametne „ neka kiśi slobodno priko ova dva dni, “ tad ostali povikaśe jednoglasno „ ta unda nam je sa-

jam, što che biti od svita, proklinjache." — Tada xupnik reçe, „ çto vidite kad vas çetverica nemorete da se dogovorite, što bi bilo da je sva xupa ovde, ko bi je mogao sjediniti. Ote, dica moja, pak kad se lipo dogovorite svi, i zabilixite dan da vam daxdi, vratite se, biche kiše dosta".

Kaxu da se nisu još povratili, a od toga ima puno godinah.

Što chemo iz ovoga dogadjaja da dokuçimo? Da koliko je ljudih — Toliko je chudih.

F. Z.

ÇUDNOVATI LOV. (*)

Smiešna, istinska pripovest od F. V—gat

U godini 1816. je bio moj otac pri Gosponu G..... u B—ci. — U toj istoj godini je strašna zima nastajala, a snega je bilo do kolena; i po nochi su dohajali vuki, i to u takovih jatah, i tako veliki, da najstariji ljudi na takove nisu se mogli smisliti. — Jednu veçer, moj otac vech u toploj sobi u krevetu je lexao, stupi Gospon G... u sobu, stane pred krevet i zaviçe: „ Ustaj, V—gat; ti znadeš, da svaku veçer vuki nam tja pred vrata dolaze, i da nekoji komad moga blaga polag nje poginuo; eto sada prilike, gde im moxemo nešto naplatiti. Kako znadeš, stoji 500. korakah od naše kuche jedan stari hrast, tamo idemo: svaki uzme svoju duplonku, mi zaidemo na taj hrast, i odzgora puca svaki jedno dva, tri vuka, da bu samo lepota nje gledati".

— „ Imašli ti pamet "? odgovori moj otac; „ sada po nochi, u toj strašnoj zimi, bogami, ja neidem ": — „ Moraš "! kaxe on, i stegne bilac iz kreveta; „ nebuš sada spavao, ja znam, da ti nebuš xao, samo hodi; molimte "! — „ Mora se moj otaç ustati; hotio je bundu sobom uzeti ali neche on „ šta nosiš toga vraga sobom, zar misliš da chemo mi celu noch na hrastu sedeti "? Ostavi moj otac bundu i proidu obadva. — Sretno su do hrasta zašli; prislonivši oni puške na dervo, a moj otac se pervi spuzi na hrast. Komaj, da si on mesta za sesti je našao, doskoçiju i vuki, koji samo nekoliko stotinah korakah od toga hrasta, na skupu su lexali, s velikima korakami do njega. Gospon G.... uvati jednu pušku, puca u nje, i zgodi jednoga. — „ Podaj mi ruku, eto vukov"! zaviçe on. — „ Dajmi prie puške ", odgovori moj otac. „ Daj ruku, daj ruku" ; zavikne oni opet, „ zar nevidiš vukovah." — Podaje moj otac njemu ruku i sretno ga vuçe gore, a puške ostanoše na hrastu prislonene. Komaj da i Gospan G... sede; eto vech jedna jata od 12 vukovah oko hrasta skaçe i javçe. „ No, sada pucaj, z rukami "! kaxe moj otac serdito; „ sad moxemo sedeti do beloga dana ". — Vuki se legnu oko naoko hrasta i javçu, šta su bolje mogli. — Premislavaju jedan ças šta chedu uçiniti zvadi moj otac nox iz xepa, odrexe nekoliko kvachicah, od istoga hrasta, obesi jednu na drugu, pusti nje dole, i misli š njima kanoche jednu pušku uvatiti, uvati on jednu za remen, ali kako on nju uzdigne, pukne jedna kvachica i puška u sneg opadna: takva nesrecha se i s drugom dogodi. — „ Sad lahku noch, moj Gospon G... "! kaxe moj otac, „ sad moxemo do dana ovde sedeti ". — I upravo nisu se dali vuki s mesta, pervo zore. — Oko 5. satih zajdu obadva lovca, vas prezebni i serditi iz derva i idu kuchi, kadi pri toplom froštuku skoro su onu lepu noch zaboravili.

(*) U ovome çlanku ima nikoliko riçih Krajnskih, koje nisu kod nas poznate, zato je dobro da ji ovde na našu tomaçim.

	na našu.
pri gosponu	pri gospodinu.
su dohajali vuki	su dolazili vuci.
uzme svoju duplonku . . .	uzme svoju dvocivku ili dvocjevku (puška od dva civa.)
puca svaki jedno, dva, tri vuka. . .	da nije, ubije svaki jedno dva tri vuka, oli puca na dva tri.
da bu samo lepota nje gledati . .	da je bila samo lepota nji gledati — ali i kod nas çuje se kadgod u çetvertom padexu nje misto nji.
ne buš sada spavao . .	necheš sada spavati.
ja znam da ti nebu xao. .	ja znam da ti neche biti xao.
hotio je bundu sobom uzeti.	da nije to churak oli koja druga aljina.
komaj da se on . . .	jedva? ištom.
doskoçiju i vuki . . .	doskoçe i vuci.
kvachica	da nije to kao kuka.
froštuku	ruçak.

UKROTA PROTRESANJU.

Evo i mene pria vrimena Zora budi: fala Bogu! taka je starost. Osamdeset i pet imadem litah, glava mi je nakichena sidinam, brada sva mi je pobilila, a berk prominiva dlaku, krevet tverd, pernica napunjena slame jeçmene, pokrivaç oštar podkan kostreti, sve me çini çuti

pervi pivci gdi pivaju, zvizde gdi proziru, a Zora gdi svicha. Oh! pusta starosti u što ufaš? kad noge su ti nad jamom.

Al što mlad umide star nezaboravi: xelja me nutka, i blazni da uzmem u ruke liste Zore Dalmatinske; uze, prošti, i razvidi pervoga, drugoga, trechega, çetvertoga, i petoga, i u istinu uzigraše od veselja moje serce kakono se uzigra listak na grani rasta prid tankim vitarcem od sivera, štiuchi ove liste.

Dali kada uze u ruke šesti, i sedmi listak, gorko zaplaka u mome sercu, videch gdi kerv na kerv, brat na brata udara, smuti se veoma, i listak iz ovih rukah dertljavih na zemljicu pane. Digo opeta, paçe usilova se dignuti isti list, i izvidi po tanko što u njemu uzderxi, i s mojim taštim razumon a slabom mudrostju pozna protresanje i prikor koji dade Gospar Ivichevich Makaranac dizdaru i ostalim mlozima vridnim ljudima od hervatske derxave. Ali naslonimo se za jedan sami ças na knjigu Pavla Apoštola u kojoj govori; izkušaj samoga sebe çoviçe: pak idjimo malo naprida i vidichemo da protresanje jest uvrida, a uvrida jest grih; ovdi uçi paka cerkva sveta: *nemojte uvridjevati iskrinjega vašega, negò ljubite njega kakono sami sebe.*

K vami obratjam se paka o uvridjeni, molechi vas vruchie da se pomoxete s onim riçima Gospodina našega Isukersta, koji govori: *Pustite o ljudi, osvetu vašu u ruke moje.*
Pomozite se s onim riçim mudroga, koji govori: *prostiti uvridu bratu svomu jest perva duxnost kerstjanina.*

Gospar Ivichevich vele nauçno, razumno, i pravedno protresao je pisaoce Lista Zore Dalmatinske, dali potribno je više putah oprostiti mladosti: kakono govori *Gundulich.*

> O mladosti tašta i plaha,
> Koja serneš s nerazbora
> Bez bojazna, i bez straha
> Gdi poguba tva se otvora.

Za skratiti dakle moje govorenje, dajem sve dostojanstvo i poštenje Gosparu Ivichevichu koji s napridkom njegovim Perom uzdignuti che Zoru našu, prosvitliche mudroznanje naše, i ukazati che se koristan Otaxbini svojoj.

Sidi dakle Gosparu na zlatnome stocu slobodno, dali samo prosim da ostaviš ona protresanja u Listim Zore naše, molechi Boga da ona baci xdrakove do daleka, a ja xelechi oni *mir*, koga je nazvao naš Gospodin Isukerst gdje bi godir stupaliem prišao praštajuchi onimi koji bi pogrišili.

Starac Cippico.

VELIÇINA OVOG SVITA.

Govorechi o veliçini ovog svita, izrechi se nemoxe, ni koliko je, ni dokle dopire velika prostranost njegova. Dvi hiljade çetiri stotine miliunah Leuka nimaçkih prostora zauzimlje sunce s njegovim zvizdama. Trideset miliunah rastoji od zemlje. Miliun putah je od nje veche. Gdi su sada tolike zvizde nepomiçne, koje se vidu istom s okom oruxanim, i koje su kakono tolika sunca okolišene od drugih zvizdah. Gdi su tolike neizbrojne repatice, koje se verte po nebu, brez da srite druge zvizde, ili da smetu opcheni red koga je postavio primudri i privridni Stvoritelj? Toliko mimohodi razum ljudski veliçina ovog svita i çudnovati njegov red, da jih nije moguche izmisliti ni istumaçiti.

M. A. Marinovich Dekan od Koxina, Privoditelj.

PRIMER OHOLOSTI.

Po *Azji* mlogi se kraljevi çudnovato nazivaju. Na jedan primer kralj od Ave zove sebe Bogom. Kad piše kakvom kralju, ovako knjigu iskiti: „ *Kralj od kraljevah, koga svi drugi imadu sluxiti, jerbo je prijatelj i rodjak svijuh bogovah na nebesim i na zemlji: oni ga miluju, te s toga se sva zemaljska xivucha uzderxaju, i doba se kroz godinu prominjuju; sunašce mu je brat, a misec i sve zvizde su mu perve rodice: gospodar je on samovoljni oseka i plime morske, kralj biloga slona i dvadeset i çetiri sinicah* „ (*). **K.**

ZAGONETKA.

> Pridstavka je *perva* riçim:
> Pokoj *druga* je tuxnicim.
> *Sve* je drago ime grada,
> Koj hrabrenu zemlju vlada. **F. K.**

Pridjašnja zagonetka znaçi: **Saraj-evo.**

(*) To su one sinice (talianski *parasoli*) što uz kralja nose, da ga sunce negrije.

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 11. | NA 11 OXUJKA | I. GODINA | 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se. ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

Slavjanima u Mletcih pozdrav.

O junaci kih u tudjoj strani
Sama spomen otaçbine drage
Derxi vjerna, ja desnice vaše
Pred serce sam stisnul i mi skupa
– Bas udoba kad Mletçanin mnogi
Dragoj skrovno pod prozor idjaše –
Rujna vinca çaše izpraznismo
I pjevasmo junaçkim napjevom
Punih grudih pjesme domorodske;
Pak na naše spjeve gromovite
Kano odziv prijateljskog glasa
Njesmol' çuli jeku naših gorah?
Mila bratjo! njesmoli vidjeli
Gdje se bjeli na planini vila?
Gdje se igra po dolinah kolo?
Gdje barjaci pred pukom se viju?
Za xenikom kitjene svatove?
Mladu mater s' çedom na njedarcu?
Starce s' štapom, babe sa kudjelom?
A junake s rukom na handjaru?
Jel' prevara? a njesmol' vidjeli
Kako dimu sela i varoši
Kako gusle sljepci po guslima
A djevojke uz tambur' zaçinju?
Kak' se marva po livadi kreçe
A çobani na hladu spavaju?
Cerni ajduk po gori se vuçe
Okom prjeti, stupom hraste lomi
Dušmanima pripravlja jadove?
– Oj draxestih uspomeno puna!
Oj blaxenstva çasovi prekratki! –
Blago vami kî ste pokraj mora
Kim nit gore nit visoke zgradje
Nit dubrave, nit zemljica cerna
Ne graniçe silu od oçiuh!
Polazite, sutra, bratjo, zorom
Prije nego bjeli dan osvana
Polazite moru na obale
Penjite se na kamen najviši,
Molite se laganom oblaku
Da vam neba prostor razvedruje,
Pak tud zrakom, pogledom uprite,
Viduli se Velebitja versi,
Vjeçnim snjegom silno nakitjeni,
Xarko sunce virili za njima;
Bacite se sred valovah hladnih
Što pod vama u kamenje biju,
Nek to sinje uzavrije more,
Nek zagerli strašne klisurine,
Slavnu krunu našeg zaviçaja,
Nek ponese domovini ljubav
Štono sercem xalostju ganutim
Njozi šalju sinci odaljeni.
Na taj djelov uzigratche çversto
Novom silom serce našinacah,
Naša stara oxivjetche majka,
Slogom che se duše zapaliti,
Slavi put che ljepo napraviti.

U Padovi Travnog mjeseca 1843.

Orsat Pocich
Vlastelin Dubrovaçki.

Zadar od Mleçanah i Francuzah 1202 godine razoren.

Mleçani su 1202 godine silnu vojsku skupili, i njima se još Francuzi prilipili zajedno da udare na nevirnike, koji su svetu zemlju iliti Palestinu pokrili, kud je Spasitelj naš çudesa çinio. Svi ovi vojnici krixari su se nazivali, što su na persim zlamenje svetoga krixa nosili. Ali su Mleçani odmirili pošavši iz Mletakah uzgred primorje Dalmatinsko sebi prisvojiti, a osobito od madjarah Zadar oteti, grad u ono vrime na glasu, s kojega nisu mogli po moru slobodno tergovinu voditi. Ta namira ne bude Francuzima po volji, znajuchi da je protivna naredbi tadašnjega Pape Inocenca III, po kojoj zabranjeno je bilo krixarima na kerstjane vojevati; no lasno ji je pak primamio i nagovorio duxd Enrik Dandolo, a opet morali su kao za nevolju pristati, jer su dosta duxni bili Mletaçkoj gospodi, a nije bilo çim platiti. Desio se onda kod njih Kardinal Petar iz Kapue, koji razumivši taj dogovor, jako mu se raxalí, stane se vatreno protiviti, ali duxd ustavi ga i zakaxe mu, da ako je rad se s krixarima ukercati kao duhovni pripovidaoc, prosto mu je; ako li ne, da ga on neche nigda za kakvoga çinovnika priznati. Na to se Kardinal raserdi, pak poteçe Papi da mu javi nenadni dogodjaj, a po tom duxd s vojskom zabrodi put Istrije.

Doznali su Zadrani što se u Mletkama radi, te berxe bolje napisali Papi knjigu, nebi li ji ikako od nesriche izbavio. Çekajuchi oni odpis, al' etoti stigne 1202 godine pod Zadar u jeseni mloxtvo svakojakih bojnih brodovah punih puncatih vojnikah da ga okruxe i biju. Sad se gradjani svi poplaše, cinechi da neche mochi tolikoj sili odoliti; a s druge strane i neprijatelji valja da su u velikoj brizi bili, što je onda oni grad bio opasan gerdnim kulam i tverdjama. Jedan Francuz imenom Villharden, koji se u ovoj vojsci namirio, piše da onda po svoj prilici nije bilo na svitu grada od Zadra lipšega, tverdjega i bogatijega. Vojvode dakle nad ovim krixarima poçeli su drugaçije o njemu misliti, kazivajuchi jedni da nije moguche ga silom uzeti, a jedni, da je nepravda velika nanj udariti; ali duxd sve razgovore prekine, i odredi da se spremaju sutradan juriš uçiniti.

U ono vrime jaka je obrana bila primorskih gradovah gerdni lanac, kojim su zatvorali usche na luci; zato sad Mleçichi najprije naume ovu smetnju s puta ukloniti. Naglo dakle unde udarivši, naberzo straxare istiraju, lanac rastergnu, pak s mlogim brodovima unutra nagnu i iskercaju se da pograde konake i da se utverde. Po tom mlogi Zadrani stanu o pridaji misliti, a puk, popovi i redovnici kod stolne su se cerkve prikupljali i Bogu priporuçivali. Najposli uvire se svi, da nije vajde više odgadjati, nego da se pošalju neprijatelju poslanici, da gledaju ikako da se naçine. Radi toga izberu *Damiana Varicassi* i *Berte Matafarri*, a kad ovi duxdu dodju pod šator, i on razumi njihovu odluku, da bi s Francuzima u tverdjem prijateljstvu xivio, kaxe im da k njima izidju i da se s njima dogovaraju. Odlazechi oni od njega, susrite ji jedan Francuzki pop po imenu *Devaux le Sernei*, koji poçe ji xaliti i nagovarati da grada ne predaju, vech da ga brane i da se pouzdaju u Madjarskoga kralja i u Papu; a da bi ji još bolje privolio, odprati ji knezu Monfortu, koji je bio jedan od najznatnijih Francuzkih vojvodah, çovik iskren i Papin vruchi prijatelj. Sad ji ovi odverne sa svim, nastavljajuchi da che berzo knjige iz Rima stignuti, da che se Mleçani toga posla okaniti, jer ne smidu boj biti kud kralj Madjarski zapovida, ele i on uz ostale kerstjane na nevirnike ustao; nego još da se za koji dan oderxe, dok knjige prispiju. Taj nagovor poslanike zabuni, od veselja im se serce razigra, te se u grad vrate. Kako gradjani od njih razumiju što je, od radosti velike izljube se, i stanu çekati još koji dan da prodje.

Ali kod Mleçichah drugaçiji je razgovor bio. Kako duxd doçuje da su Francuzi poslanike odvernuli, sazove k sebi sve vojvode, i ovako im stane govoriti (*) „Poglavice! Vitezi! Eto prilazi godina kako Maršal Šjampanjski na ime Francuzkih poslanikah slovo govorechi puku Mletaçkomu, proplakao i prosio pomorsku pomoch naše opchine, koja je vridna podpomagati slavno vojevanje na Palestinu. Ja nisam jedan çasak odgodio, nego sam prikupljao svu našu vojsku, radi Boga da je krenemo. Prije nikoliko misecih nije bilo merzko glavnim Francuzkim plemichima zaiskati da im se roka ostavi do bolje zgode, što nisu mogli ugovoren trošak isplatiti. Svedjer se ja so-

(*) Kraljanovich, Memorie per la Storia della Dalmazia.

bom jednako vladajuchi, na xelju sam vašu pristao, i na podobnost vašu gledao. Šta! Çim se ima ugovor izpuniti, imam li ja gledati gdi opchina nemoxe k sebi uzeti dobitak dolazechi od svoje namire, paçe da gledam gdi se uzdanje gubi, i najtverdje zakletve gaze? Vitezi! Kad vam ja pridstavi da uzmete ovi grad odmetnik, kad vi menikar to obechaste, jesam li se mogao dovidati, da chete se jošter jedan dan promisliti? Bi li ko iskao da mu potverdim gospodarstvo naših starešinah nad Dalmacijom? Zar su ovi nevirni gradjani medju vama jedno pristolje ispravili, da se presudi o krivini i o najvišjim pravima opchine? Nek jednom prestane ovi hudi nauk. Po upravam druxevne pravde nije uvik dato o velikim dogodjajima suditi. Ravna mira izmedju derxavah, red, pouzdanje susidah, i sve ono što se opchinski razlog nazove, starije zakone iziskuju u takovim rasprama. Ja sam vas skupio na sva usta da mi kaxete što mislite. Vrime je da u vojsci graja prestane, i ono naglo vertoglavanje, koje hoche da krixare na slavnom putu ukoçi. Svima je poznato što se poslanicima desilo; sad nije više zgodno da se natrag udari; sutra ja chu juriš uçiniti po suhu i po moru. Hochu da se grad uzme. “

Ove duxdeve riçi zdermale su skupštinu; Francuzki plemichi šapchuchi javili su da različno misle, kad u jedan mah ustane knez Monfort, te ovako poçne besiditi: — „ Zaista çuditi che se Europa i svi došasti naraštaji, gdi toliki sdruxeni junaci da oxive svetu viru u Palestini, i da obore samovoljno pristolje Muhamedansko, iznajprije su se primili najnepravednijega i najsilovitijega posla, koji se moxe u povisti spomenuti. Da je xelja osvete, bisna volja za gospodovati na moru Adriatiçkom, i nagloxelja pobunila krixare, pak da su u pervi mah uzeli Zadar, ne ositivši se gerdnoj uvridi zadanoj kralju Madjarskomu; to bi nesrichom dolazilo od slipe naglosti najvatrenijih smutnjah, koje višekrat ne dadu se ustegnuti. Ali kad verhovni misnik, koji je istina cila, smutnji mane odkrije, pokaxe što je grih i zapovida krixarima da se medju sobom ne uvridjuju; ko se pri svojoj namiri zainati, jogunasto nepoštovanje oçituje, razumu i pravdi protivno. Inocenc nas je oboruxao; Inocenc svetu je odpravu blagoslovio; sad hochemo li ga mi uvriditi i neposlušati? Diçiti se gospodarstvom nad Dalmacjom a razloge ne pridati, malo prid razumom vridi. Iskati da krixari ispune obechanja i zakletve njima izmamljene i ugrabljene kad im je bilo dogustilo, biva nasilje protiv najtverdjim pravima. Kušati se napokon protiv ciloj pravdi pod prilikom vladanjskoga razloga, biva ruxiti onu iznositu kripost, koju ni vrime niti različne zgode nemogu priçiniti. Mleçani! Ako nechete da se okanite te merske namire, neka znate da Inocenc opet je pisao, evo mu knjige. On vam javno zabranjuje Zadra da ne obkolite, koji je svoju korist k onoj madjarskoga kralja pridruxio. Ako li vas pedipse svetoga sidališta ne zdermaju, ja i svi kerstjanski poglavari zaglaviti chemo da o zakonu drugaçije mislite, što se drugaçije po pravdi vladate. “

„ Da·kakav je, naglo nastavi duxd, razlog s kojega hoche Papa da ustegne milost i pravdu, i da brani neprijateljske derxave? Dakle on hoche priko svojih uredbah da od pedipse oprosti odmetnike i bezakonite osvojitelje, da mogu iz uzroka svetoga vojevanja od poganstva primechati puke i narode? Dakle Vatikanske pedipse ustaviti che poglavice da ne vojuju, i da mir ne sklope kako najbolje opchinsko dobro i korist od vladanja iziskuje? Hochemo li mi terpiti da neprijatelji Dalmatinci po svojoj volji pod obranom kralja krixara jidre po Adriatiçkom moru, da nam ne dadu slobodno tergovati, i da nam nije prosti put u Palestinu? Nek jednom biskup nad biskupim prestane mišati se u poslove, koji se poglavicama pristoje. Cerkvena vlast ima samo paziti na nebeske stvari, koje se nigda ne prominjuju, a ne na zemaljske, koje se popravljaju po sili i vladanjskomu nauku. Kad che oni dan osvanuti...“

Na to pop Devaux, koji je vanka šatora prisluškivao duxdeve riçi, bane medju skupštinu i poviçe: „ Poglavice! Zadar na kerstjanluk spada, a vi ste krixari. Ali prestante nanj udarati, ali chu vas sada u Papino ime prokleti. “ — Slušajuchi to Mleçani razpale se i nanj se raserde, hoche da ga razkinu, no srichom njegovom stane ga braniti knez Monfort, otme ga iz njihovih rukuh, pak im kaxe da se vladaju kako im drago, a da on hoche Papu slušati.

Vatreno duxdevo govorenje, uz to popova bezobraznost, uzrokovala da mlogi koji su s pervice Mleçanim protivni bili, k njima se pridruxe, spomenuvši se još vire zadate. Sa svom

vojskom dakle duxd grad okruxi, i stane ga strahovito biti po suhu i po moru. U tom velika xalost sve gradjane popade, a za vechu još muku xestoka se bolest medju njima uplakala, koja ji je çudo posmicala; nisu mogli ni sve mertvace zakopavati a kamoli braniti se: za pet danah u gradu sve se je u tugu pretvorilo. Kad je bilo u jutru na dan Svetoga Kerševana poglavara Zadra, prodru i nagernu unj Mleçichi, siku na sve strane, uçine od gradjanah sto jadah, poharaju i ruše kuche, bedene, tverdjave, tako da nisu nego same cerkve medju razvalinam zdrave ostale. Pošto su razbonjski to sveršili, da bi Papi oçi zamazali i tako od njega dobili milost i oproštenje, sagrade veliku cerkvu, koja je danas pervostolna, Svetoj Stošiji posvechena.

.M.

Razgovor.

XUPNIK I SELJANIN.

Sel. Dobro jutro Otco.
Xup. Dobro i bog da Marko.
Sel. Koje su to novine koje çitaš?
Xup. Baš novine! Evo do danas nise vidilo u Dalmacii ovakih novinah u našem jeziku. Ovdi ima nauka za svakoga, za popa, za fratra za gradjanina, za texaka...
Sel. Za texaka! .... što che texacim novine? Što che im nauk?
Xup. Što che!.. A nebi ti zahvalio onomu çoviku, koi bi ti reko, amo, texaçe, da te nauçim, kako cheš vazda biti sit, i odiven? kako cheš vaditi iz zemlje, iz stabarah, iz xivine vechi plod, i vechu korist?
Sel. Moj dragi Otco, mene je moj chacha nauçio orati i kopati zemlju, siati xito, saditi loze i masline, a moja majo nauçila me musti krave, mesti maslo, siriti, strichi ovce, paziti jance. Moj chacha bio je nauçen od svoga chache, i tako od chache do chache došo je ovi nauk do mene. Što che mi drugi nauk? Stari obiçaj jest najbolji nauk.
Xup. Neznaš što veliš, Marko. Nie gorega nauka do staroga obiçaja, najskoli kada stari obiçaj nemoxe zadovoljiti svim texaskim potrebam. Ti radiš po staromu obiçaju, kao je radio tvoj did, i tvoj chacha, a imašli tvoju potrebu? imašli kruha za svu godinu? prodaješli? ali ti nedotiçe? Ti radiš po staromu obiçaju kao je radio tvoj did, i tvoj chacha: a jesuli ti u redu zemlje? ali su gole i puste? dereli ih voda? otiçeli? ali lexi po njivah, i po livadah? Morešli orat i siat kad hocheš? ali çekaš da opline voda, i opremaš sve tvoje texaške posle u nevrime? Imašli gore? ali nemoš ubrat ni špilke? Ti paziš tvoju xivinu kao je pazio tvoj did, i tvoj chacha: a jesuli ti xivina utovjena? imašli piche za svu godinu? derxišli je u toru, ali je izgoniš na pašu i liti i zimi da štogod zavate? Pribiju se tamo i amo, najskoli zimi, a nemogu se napasti, omeršave, oslabe, pak na prolitje, daju malahan prikot i nejak. Malo vataš za vunu, jer tvoja oštra vuna nema cine, niti che je imati, dokle ne podobriš ovce, i nenavedeš na bolji skot. Malo vataš za sir jer ga netvoriš kako se ima. Tvoj did, i tvoj chacha radili su po staromu obiçaju, kako i ti radiš; a jesu li ti ostavili koi napridak? .... Jesu, duga, a zaduxio si se i ti, a pak Bog zna kad cheš platit dug.
Sel. Imenami, dobro govoriš. Orem, siem, muçim se a litine su svake godine iste. Malo više, malo manje, teke da xivem, a dug lexi, dokle se sune duxitelju, dokle me stegne s pravdom da ga platim, oli da mu pustim podvornicu.
Xup. Drago mi je da si samnom. Za mochi platiti duge, što se hoche dakle? Hoche se da verxeš stari obiçaj a da privatiš novi, da radiš podobriti radnju; i da se nauçis vaditi iz zemlje, iz stabarah, i iz xivine vechi plod i vechu korist.
Sel. A derxišli ti Otco, da s tim naukom, koga obichu novine moche se vaditi iz zemlje, i iz stabarah vechi plod, i vecha korist?
Xup. To je ono što i ja mislim, i što me muçi. Ali kako štiem u ovih novinah da su bogate sve one kraljevine Europejske, i sve one Derxave koje razumno rade polje, i s pomnjom uzdixu svoju xivinu, a da su uboxne i nevoljne, kao i naša Dalmacia, sve one koje nepomljivo rade, i nepaze xivinu kako se i ima i kako se hoche, tako primišljam u mojoj glavi, i izvodim, da oni ki je pisao ove novine, nie ih pisao brez temelja, i da moxe biti istina, što se çita u novinah. Ljudi koji štiju znadu što se dogadja na svitu. Hvala onomu koi je izveo ove novine za nauk od puka. Dobro je da i naš puk çuje, i nauçi što nezna, i što ga moxe okerpiti od duga, i nasititi,
Sel. Da bog pomoxe, Otco, to je vala dobro.
Xup. Ove novine zajmio mi je jedan moj priatelj: ali pokle uzderxe toliko smišne stvari, i obichu tolike korisne nauke baš chu ih uzeti i ja, a imo bi ih uzeti svaki Xupnik, i svaki drugi koi zna pismo, za mochi nauçiti ono što se nezna oko polja, oko stednje, i oko veche koristi našega puka. Kako çujem štiju se novine po svih derxavah Europejskih, i ima onih koje su upravljene samim texacim, za da nauçe raditi polje i uzdizati xivinu po današnjemu poznanju, i po današnjoj tiskochi od vrimena. Haraç nie velik, što je 20. karantanà, oli malo više na misec za prolaziti u štivenju koristnih novinah ono

vrime koje mi ostaje, i za ispunjenja moih duxnostih xupniśkih. Nechu baś razbivati glavu s drugim knjigam svitovnim, a nemam ni kada; hochuli simo, hochuli tamo, raztêxu me bolnici s jedne strane pokornici s druge, dica s treche, i svakomu triba je da dam reda i nauka. Chuka se da naśa **Zora** prilitje tamo, amo, u Serbsku, u Çesku u Slavoniu, u Hervatsku, u Taliu, i da ima viśe pridbrojteljah van Dalmacie nego u Dalmacii. Kad bi to bilo, bilo bi vele sramotno, da se mi merskamo śtiti ono śto je osobito za naśu korist pisano, i da oni koji znadu nepodpomagaju naśega vridnoga urednika.

Sel. Otco togami! da umim śtiti i sam bi ih uzeo za nauçiti kako se to moxe izvaditi iz zemlje i iz stabarah vechi plod, i vecha korist; jer baś stexe me nevolja da osle stavim se na radnju, viśe neg dosle. Danas muçno se xive; tverda su vrimena, a Bog prostio onomu koi ih je navio.

Xup. Niśta Marko, ako te xelja pritexe dokuçiti skroviśte koje obichu novine, dolazi k meni svake nedilje po podne, i dovedi još koga seljanina s tobom. Ja chu śtiti novine i tolkovati chu vam ono śto nebudete mogli razumiti. Bolje je da dodjete k meni pak da vas zabavljam u jutro s boxjom riçju, a po podne s dobrim naukom oko texanja i pazenja xivine, neg da se smucate po kerçmah, gdi se Bog psuje, i iskerni protresa, i gdi se kuche prosiplju.

Sel. To je xiva iśtina, Otco: Mi seljani mislimo, da smo viśti u radnji, i da se nemoxe bolje raditi, neg mi radimo. Pokle smo posijali xito, i uskopali zemlje, plandujemo, a za prochi vrime terçemo u kerçmu, naliemo se vina, i nabiemo se peçenoga, a zlo po kuchu. Kad nie pinez za platiti kerçmara vuçemo xito, a kad nema xita, jede se u poçek do litine: a kad dodje litina, joh hambaru. Kerçmar hoche da je plachen i s dobitkom. Za oku vina iśte, pet okah xita, i da bi bila dosta jedna oka vina! i tako moj Otco u jedan tren smiçemo çim bi mogli prixivit viśe danà.

Xup. Nadodaj k svemu tomu skodu koju grizivino çini svomu tilu. Tko pije viśe vina, skratja sebi xivot; tko nalije glavu vina nezna śto radi: zameche smutnje, omrazi, koje paka poradjaju ubojstva, palenja, kradnje, i druge opaçine, koje vode ljude na put, i na viśala. U vinu nie razbora, nie straha boxjega, nie stida ljudskoga. Znaśli, marko, u zo çaś su kerçme nastale po selih.

Sel. To baś dobro govoriś otco. Imenami! s kerçmam idemo nazad kao i raci, a ne napred; sve to gore xivemo.

Xup. Dobro bi bilo zatvoriti sve kerçme po selih, jer bi tako bilo manje lupeśtine, manje seljanah po tamnicah. Veche bi se radilo polje, bolje bi se xivilo. Pianac nie dobar za radnju; oslabi mu xivot, omerzne mu posao, dopade **ga, za** najmanje, debela nemoch, a kad god i kaplja, ter tako prie vrimena śika s ovoga svita.

Sel. Otco, kad je tako çuvachu se vina: dok dodje nedilja, eto me k tebi, za çuti novine, i za nauçiti kako se to vadi iz zemlje, i iz stabarah vechi plod i vecha korist.

Xup. Pazi nedochi na manje; biti cheś lipo priat; prikazivati chu ti śto neznaś, jeda okerpiś kuchu, platiś duge i ostaviś tvoje sinove u boljemu stanju, neg je tebe ostavio tvoj did, i tvoj chacha.

Sel. Hvalati moj Otco, na ljubavi, i ostaj s Bogom; çeka me sin da ga opremim u mlin.

Xup. Pośa s Bogom, Marko, panti śto ti reko. (*)

S.

OSMERTNICA.

(Iz Talianskog)

Çovjek, koga xalim, nije bio knjigam i mudrovanju prilexan, nije imao sreche ni çasti, nije xivio za se, neg' za drugoga, umrao je dobroçinechi. Jedna rjeç saderxi vas xivot dobroga Popa Ivaña Suicha Mikice, ugrabljena nama pridjuçer, jedna rjeç, milostja. Redjen sveśtenik, odade se na upravu duhovnu virnikah, i bi uzpomochnik u xupi Veloga Varosa, kaśnje u gradjanskoj do smerti. Mikica, od onih malo koji ne kaljaju Boxanstvo Çinovniçtvo, u obchenim i osobitim smetnjam, nije mislio nego na siromahe, na bolesnike i na Cerkvu, niti se je njegovo hajanje igda pokratilo, jer onoj dobroj duśi Misniçtvo nije bilo zanat. Svjete Evandjelske naslidujuchi, gojaśe u sercu krotkost, miloserdje i mir, çinjaśe zaduxbine koje siromahu potribnu ne bi progorçale. I kakve zaduxbine! Iskaśe sramexljive, koji za ne prositi putem, tergaju xivot u nevolji po vasdan, sirote kojim neboga udovica ne ima ni hljeba, da u xalosti razlomi, raspuśtenice, koje, viśe nego himba opakih ljudih, privario je glad. Njegova ljeva nije znala śto desna çini. Ko je njega blagom u dobroçinstvu uzpomagao, da bi ga zapitao: za koga je? Ośtro bi mu odgovorio: to nije milostja; i odbacio bi novac.

Ni manju pomnju, śto za siromase, imadiaśe za nemochnike, kim ga je pritezalo vlastito

---

(*) Iz ovoga razgovora poznaje se da gosp. S. verlo se stara za korist naśega naroda. On, i svi oni, koji se nanj ugledaju zasluxuju çast i pośtenje. Xiva je zgoda bratjo, nemojmo se liniti, nego pomagajmo, da se blage riçi uzalud ne prosipaju i u vitar ne razlaze. Do sad smo pjevali junake, a u napridak se nadamo da chemo i dobroçinitelje pjevati. **K.**

milinje. Ne mariaše za vruchinu ili studen, ni za daleçinu ili nezgodnost, ni za svoj isti xivot kad bi ga zvali k postelji umiruchih.

U kuxnoj ognjici god. 1817, u istoçnoj serdobolji god. 1836, u bolnici, u tamnici, u siromašnim kucharicam obilno je prosuo svoja dobroçinstva. U vechoj pogibili to vecha biaše njegova harlost! Spominjem se na njega u smerti moga otca: ne besidjaše mudro; dali svaka njegova, ako i neskladna, rjeç biaše milostjom upeljana. Bdio bi cjele nochi pokripljujuchi nemochne, nit bi jih umoran ostavio. Hodiaše po obiçaju na gosposke sprovode; siromaške, ako niko, pratio bi on doisto. I više je xivio za nesrechne nego za sebe istoga.

Što bi mu pritjecalo vrjemena bio bi u Cerkvi, pomagajuchi nebeske pjesme pjevati, ili podjeljuchi Svetotajstva Boxanstvena, ili nastojechi na veleljeplji ures cerkvenoga çina, koji je bio njegova obljubljena zabava. I toliko mu je bio na sercu, da se je najnixnjim sluxbeniçkim poslim prilagao i zaštedivao je, ubogoj Cerkvi pravechi svakojake majstorie. Oliš ono što je djelio po milostinjam, sve što je imao ulagao je u Cerkvu. Zato njegova smert, çinimi se da je nenapravljiva škoda; a više od ikoga osjeti che se Cerkvena Xupania, svjedok njegovih zaduxbinah. Ako se pobroji mali dohodak ovoga milostivoga çovjeka, valja priznati da sami siromaški jedan pinez Bog raztoçi u jezero dobroçinstva. Svojom najposlednjom oporukom ostavio je Cerkvi odjechah cerkovnih i 800 fr. da se ponapravi jedna blixna zgradja, za pribivalište organaru i svetilniku: ostalo dvama svojim potribnim rodjakom i za svoju dušu. Sveto umiraše Bogu dušu dobrovoljno pridajuchi. Popovi i Xupani odrediše poljubljenomu pokojnomu bratimu gosposki sprovod; Pod-Pulkovnik car: Lovaçke çete pokloni vojniçku svirbu, Cesarske i Gradjanske Vlasti pratiše ga da bude veleljepša zadnja çast, koju Split pokazivaše svomu dostojnomu sinu. Sprovodjaše ga suze i blagoslovi siromaha hitroslovnie od svake pohvale. On je u cernoj zemlji zakopan, a njegova spomena xive u našim sercim, çastnie nego udilana na ledenom kamenu.

Biaše Mikica neporoçna xivljenja, cilovite duxevnosti, slobodan ne bezoçan; bogostrašan ne licumirac: veseljak, neumorljiv, hitrouman japidjia. U svemu berxi povjerovati nego protresati.

Meni, popu, çinilo se je pravo spomenuti pokojnoga drugim za izgled i ukor.

U Splitu na 23 Sjeçnja 1844.

F. Karrara.

RUMENA RUXICA NA KERVAVOM BOJNOM POLJU.

Piše jedan Generao od naše Austrianske vojske: U vrime poslidnjih, kervnih ratovah, poslie kako smo pristali s nepriateljom se biti, sve široko bojno polje osta s mertvimi tilesmi prikriveno i çoviçanskom kervi natopljeno, po kojoj gazech nanese me oko na jednoga mladoga ranjenoga vojnika, koji još duhat bijaše, i mnogo spodobljaše u niko çeljade, mome sercu vele drago. Od çuda dalje koraknut nisam mogao, kad upazim u njegovim slabim rukam propelce od mida, koje on pritiskaše k svojim usnim. Kad pristupim blixe k ovom Andjelskom mladichu, koji uvehnutê jurve oçi u nebo uperte derxaše, razumih razloxno, da prisveta Imena Isusa i Marie izgovara, i svoju mater spominje. Ja çinim namah prizvati likara, da njegove rane razvidi, al mi ovi rukom dade razumit, da za njega nije lika ni pomochi; i zaisto do malo çasah izdahnu. Smert njegove lipote nerazruši. Iz njegova prem mertva i kervju obljivena lica nika je rajska zraka sivala, njegove zlatne prem kervju i zemljom umišane kose, rekao bi da çelo jednoga Andjela kriju. Kripost i u mertvom tilu ostavi svoj nebeski bilig.

U njegovim aljinam najde se krunica Gospina (Oçenaši) i molitvena knixica s prilikam svetih, i jedno pismo nedoveršeno na njegovu mater, koje sam ja (riçi su gori spomenutog Generala) s mnogim suzam natopio, i çuvam ga kao jedno neprocinjeno blago, i poçima ovako:

„ Nemoj toliko za mnom tugovati moja poljubljena majko! ja sam zdrav, i molim dragoga Boga za te, za moju bratju, i moje sestrice; moji su poglavari samnom zadovoljni. Neimaj straha moja dobra i sladka majko! da che ti tvoj Eduard ikad obraz pocerniti, s pomochu Boxijom on se svojih duxnostih neche zaboraviti. Prie nikoliko danah bio sam tako srietan, da imah prigodu izpovidit se, i sveto priçestjenje primiti u mistu, u kom je pulk naš tri dana lexao. Vridni i poštovani parok premda Nimac za moju srjechu govoraše dobro francuski, i puno mi je ljubavi,

i priateljstva iskazao. On je srjetniji od mene, ima kod sebe svoju majku, koju kako sam vidio od serca ljubi, ali više nego ja moju ljubim ne, to biti nemoxe. Nu ako bude Boxja volja berzo che dan osvanuti, u koji chu ja poslie dugaçkih i trudnih po inostranim derxavam putovanjih, u naruçaj moje matere poljetiti. Tad cheś ti tvoga Eduarda opet viditi, i ja chu iznova pod oni oçinski krov stupiti, pod kojim je mene tvoja materinska ljubav u zibki gerlila. Ondi chu ja tvoju skerb i ljubav, koju si ti meni u mome ditinstvu izkazala, nastojat obilato naplatit, i tvoje stare dane srichom i radostju napuniti — Niki od mojih drugovah doznavśi, da sam se ja ispovidio, i priçestio, samnom se porugivaśe izdiljivajuch mi svakakva imena, ja njim odgovorih; kad budemo ichi u oganj, kad poçmu ognjevita zerna na nas sipati, tad me sudite moja bratjo. Medju to moja serdaçna majko meni na tom nije stalo, kad promislim, da je Isus za nas mnoge pogerde podnio, paçe derxim se za sritna, da imam prigodu, śtogod za njega terpiti. Çinimi se, kao da i sad sluśam glas naśega dobroga pokojnoga otca, koji nam dici, kad se okolo vas dvajuh vertismo, veselo ponavlaśe: onaj koji Isusa ljubi, sve che lagano podniti. Koji istinito xele slavu nebesku dostignuti, svaka njim je teśkocha sladka i ugodna. — Ti hocheś silom znati, od kuda je meni ono osamdeset frankah, koje si od mene prie nikoliko misecih poslate primila. Kad dakle, majko draga, posve pute xeliś znati, kazat chu ti s ufanjem da mi necheś za zlo uzeti.

Bitche ti nedvojbeno joś u pameti oni prixalosni ças, u koji se meni bilo dilit od tebe majko, od moje bratje, i sestarah, kako ste svi oko mene plakali, skucali, moj obraz i aljine suzam polivali, da mi je i sad za çudo, kako mi serce sad od xalosti nepukne. Svaki mi od vas hotiaśe śtogod za uspomenu pokloniti. Brat Karlo usiluje me, da uzmem srebernu çasu, koju mu je njegova kuma darovala. Ti si majko mila, tako dobra bila, i dala si mi uricu naśega pokojnoga otca rekavśi mi, neka ju slobodno prodam, ako mi do potribe dojde; serce mi nije pripustilo, da vam se odreknem, uzeo sam najposlie sobom nike igraçke ditinske od male Eufemie, da se umiri. U to doba majko! dobio sam glas, da su Lojse i Hipolit teśko bolestni bili, a znadem, da je tebi dosta muke, truda, i śkerbi s velebrojnom diçicom, ovo me gane, da prodam uricu, i onu çaśu od srebra, i novce tebi pośaljem. Za uricom valja da po duśi reçem uvik me serce boli, jerbo bijaśe uspomena dobroga pokojnoga otca, za kojim brez pristanka plaçem. Joś da kaxem istinu, drugi dan poslie prodaje, cilu sam uru terçao natrag, da ju jośte jedan put vidim, poljubim, i k mome sercu pritisnem, na śto se je oni dobri çovik Nimac, koji ju kupi, nemalo çudio. Dali razmiśljajuchi, da che ti dobiveni za nju novci dobro pristati, i na oblakśanje biti.“...

Ovdi doverśuje pismo ovog Andjelskog mladicha, koje mu smert nepripusti do konca ispisati. Ja sam śtiuch ovo pismo mnogu suzu spuśtio, i zapovidio ovoga mladoga Franceza na strani pod jednim berdaścem pokopati, i derxim si za veliku srichu (govori reçeni Generao) śto sam na njegov xalosni grob mogao krix usaditi, koga sam s mojim rukam iz granah jednoga ondi śtojechega hrasta istezao.

Koliko bi sritnijih ljudih na zemlji bilo, kad bi naslidovali Bogoljubnost ovoga mladoga vojnika, koji u pogibelnom vojniçkom staliśu, u posrid opakih drugovah medju bukom i vikom gromovitoga oruxja, u kervavom bojnom ervanju, zaçuva ditinsku neduxnost, bogomilu viru, ufanje, i ljubav pram Isusu, pokornost prama cerkvi svetoj, joś u trudnim putovanjim s bojnim oruxjem vavik je sobom nosio ljubeznivu uspomenu svoje matere, i sinovsku zahvalnost za njezinu ljubav. **P. M. k.**

Primorje.

Primorje od Makarske do Neretve jest dio zemlje, koji lexi medju morem od podneva, i planinom Biokovom od sivera i istoka. Puk je dobar, miran, i viran, u potrebi hrabreni i serçeni vojnik, a suproch ostalim Dalmacie dosta i uljudan, kako svidoçiti more ko je kuśa a pametno i pravedno sudi. On xive o samu svomu kervavu trudu, kog ulaga osobito oko vinogradah i maslinah, koje uzderxi i goji kakono cviche.

Gdi śirje, gdi uxje, svud se vide lipa berda i doline izradjene i plemenito uredjene; morem putujuchi nemoreś od dragosti prigledat; s jedne strane gorom pokriveni otok Faraski i poluotok Peliśki, pod sobom sinje more, a s druge ova sela primorska tri dila maslinom prikrivena, a çetverti zelenim vinogradom tja do gole planine Biokova, koja visoko straśno nad njima se dixe, a iz pod nje, izviru çesta vrila ledenih vodah, koje sladko śapljuchi niz rivine i poloche

u more se sliju. Kopnom takodjer, navlastito kad urodi maslina, vide se s desne i s live razkriljene grane pod texinom dragocinjenoga ploda i bi reka da che se polomiti. Onu blagodarnost nemore posve zaçet u svojoj pameti, ko se nije nagleda onakoga milinja Boxjega.

Ali koliko serdce reste od dragosti slušajuchi, a još više kušajuchi ove lipote; toliko još veche puca od xalosti, kad zasebice za pet, šest godinah nerodu masline, oli ako i rodu, prokleti cerv oli nemilo vrime svekoliko digne, i tako oni jadni puk spadne na veliko uboxtvo, xeljno çekajuchi od godine do godine da mu rode, i da svojim znojnim trudom se pomoxe — Kad mu take nevoljne godišbine nastanu, xive u gladu, jadu i çemeru, niti ima çim se ostiti ni gdi odiche dobiti za prihranit sebe ni svoju dicu. Tada je ubogi ko se i manje nada, jer gospostvo o maslini visi; ako i muçi ustima, oçima pita, u serdcu uzdiše i vapie pomoch.

Ako ikako iz zime izadje, liti ne nalazechi sebi hranu, idje u trudne Biokova planine; idje od ponochi, a prid mrak se vracha; ko nosi samun, ko komad kruva, ah blaxen oni koji moxe ponit u tikvici malo slava (aceto temperato con acqua) oli u misurku gnjile bersate! Po vasdan trudi i idje od špilja do špilja, od doçicha do doçicha, od škaçe do škaçe; sad uzskone, sad poskone, sad se digne, sad se slegne, sad upuze sad se obode: — Sam sobom se u nemiloj pustoši razgovara, tuxech nesritno svoje stanje i govori: Ah moja mila majko što me rodi ovako jadna i nesritna, kuda idjem, kudali se skitam za dobiti komad kruva!... medjuto travu xenje, kupi, u granice stexe; trudan i umoran doma nosi, jevtino prodaje jerga tako nevolja sverche. Ali ljubljezliva maja kada doma dojde još najde sinka od glada razcviljena ter ga gerli i celiva, gorkim suzam oblije, a praznim sisam tiši dok mux štogod donese za spraviti i pokripiti umoreno tilo.

Ko ne xali, ovake jade inevolje, koli nebi pomoga kad bi moga? Što bi od njega nevoljna još bilo da ga u takim potribam, brinuche našeg Vladanja nepomoxe, a navlastito zimi kad siverni ledi i mechave u kuchu ga svernu? Ondi siver u srid lita tako snaxno s Biokova zapune, da ne samo lomi grane maslinah, dali još i cila cabla guli.

D. J. Paulinovich.

OBJAVLJENJE.

Duša zaboli svakog bistrogledecheg radoljuba, kad vidi kako mi slabašno çedo naše knjixevnosti veohom strunom tudjim mljekom gojimo, u tudjinske povoje tiskamo, a krepku domachu hranu zbog puke nemarnosti njemu uztexemo. Zato u mnogoga pravog domorodca sercu vech je od davna xelja nikla i ovde onde se i proglasila, da bi koji knjixevni svještenik u hrame našeg Atena - u Dubrovnik - zašo, skrovito blago naše klasiçke knjixevnosti odkrio i na svjetlo sunca izneso. Koliko prekrasnog, predragog netrune u rukopisima u starim knjigami i ne propada od dana do dana nepoznato, neupotrebljeno! Appendini veli u predgovoru k svojoj ilirskoj Slovnici, da bi se samim glavnim djelami Dubrovaçkih slavnih pisaocah više od 30. svezakah napuniti moglo. A gdi je sve to bogastvo? tko ga je vidio? tko se nadati moxe uxivati ga? tko che ga skupiti? - Evo jedan glas se javlja, jedna posvetena ruka skupila je razsuto zernje našeg obchenitog dobra i izdaje u Beçu pod naslovom:

SLAVJANSKA ANTOLOGIA

Iz rukopisah Dubrovaçkih pjesnikah s pristavkom narodnih pjesamah,

Što je najljepše i najbolje naše klasiçke knjixevnosti. Ova Antologia imati che nekoliko svezakah; pervog se nadamo sveršetkom ovog mjeseca, on che zaderxavati stare pjesme našeg naroda od 15 i 16. vjeka. Cjena svakomu svezku biti che 40. kr. u srebru. Mislimo da je ovaj trud jednog vrjidnog i glasovitog domorodca našoj dobi ugodio; nije dvojbe dakle da che ga svaki pravi ljubitelj narodne prešasne i buduche slave, što više moguchno, podpomagati i njegovom razširenju po narodu put raskerçivati.

Mi primamo predbrojenje, koje se od danas kod nas otvora, na to pomenito djelo i pozivamo uljudno sve Dalmatince za pruxiti ruku poduzetju toliko koristnomu i ugodnomu.

Tko xeli ovo djelo i koliko istisakah imati, neka se u našoj knjixarnici javiti, ili svoje ime, jasno napisano, nami poslati izvoli.

BRATJA BATTARA.

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 12. — NA 18 OXUJKA

ZORA DALMATINSKA.

I. GODINA — 1844

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se. ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

DOGODJAJ XVI. VJEKA.

Çudili su se mlogi dogodjaju izvedenu prošaste godine na 59. broju lista Zadarskoga, i dokazanu po jednome mladichu, (koji kako mi se nešto çini bitiche po vrimenu lipa i diçna kita uresa svoje otaçbine) gdi povida kako zvek zvonah, dixe i razperša izpod zidovah Korçulanskih vojsku nepriateljsku, i udili obsidnutim gradjanom, ono što gromoviti topovi i ina bojna oruxja udiliti nemogahu, to jest koliko nenadnju toliko xeljnu i potribitu prostost. Da nu što che rechi kada çuju da pet ulištah pçelah i nikoliko xenah pod barijakom *stare babe* potira izpod **Raxanca 700** turskih zulumçarah? Nesmijte se nego poslušajte kako se stvar dogodi. Pojezdi nikoliko tisuchah Turakah priko Kotara na Nin, grad u to doba dosta lip i bogat, da bi ga kako osvojili i njegova se bogastva napertili. Tako putujuchi odtište se od cile vojske 709 konjikah, tê zajduchi s puta poçeše robiti po selim, pliniti blago po polju, sichi bez milosti i derati gdi bi god koga našli, i ine nepodobnosti dilovati. Tako nemilo dilo çinechi dopriše çak gori do mora Velebitskoga, i do Raxanca (selo i danas moxdeno) koji je uz isto more naseljen. Ovo misto bilo je u to doba dobro utverdjeno, kako i sada njegove zidine i razvaline svidoçe, buduchi sa siverske strane morom okolišeno, a s donje debelim zidim opasano, i s trima kulami uz iste zide sagradjenim, branjeno. Vanka pod zidom uz vrata bile su dvi šimlatice, gdi bi puškari išli prinochiti, za mochi podraniti, kad bi naumili zulumçariti Turcim.

Buduchi pak da po svemu okolišu mora Velebitskoga, sertale su brez pristanka Turske çete, i vuçeno robile, ajduçki palile, kervniçki sikle i derale gdi bi im do ruke što došlo, toga radi mistjani blixnjih selah, buduchi im vech po sve dosadio Turski zulum, upitaše pomoch u Sabora Mletaçkoga. Posla im odma ona milostivna skupština (nu poslušaj vireti što!) dvajest vojnikah!! Vavik su vojnici mletaçki ostajali u jednoj Raxanaçkoj kulini za çuvati selo, a mistjani koji bi mogli pušku nositi terçali tamo amo, i što bi više mogli Turcim škodili i zla çinili. Tako i u taj isti dan kad prispiše Turci bijahu se naši otišli u potiru da bi kako što Turskoga ulovili — Neosta u selu nego ono 20 vojnikah ništo gerbavih staracah, nejaka diçica i xenskichi; a drugo sve pušku na rame pak za lovom. Još moxe biti nisu bili odmašili çetiri pet miljah, kad iznikoše iza briga Turske çete. Vojnik mletaçki, koji çuvaše straxu na verh kule, kada opazi toliku silu da vervi k selu, ositi se namah da su Turci, i çicha toga poçe vikati iza svega glasa: „ Aberia, na noge se bratjo, evo Turakah, na noge se.“ Za tim niz listve, te putom prid cerkvu pa desetak petnaest putah brec, brec u zvono..... Sve se to uzprednu malo i veliko kad zaçu viku vojnika, glas zvona, sve to leti iz kuche (znaduchi od çesa to imadiaše biti bilig) k velikoj kuli, no-

sechi noxe, natexuchi puške, vukuchi kose, kosore, sikire, rasnice, i druge halate s kojim se moxe lasnje smert zadati. - Lipa çuda brate da je kome bilo pogledati one xenske glave baciti kape i jašmake te junaçka oruxja pripasati, malu pušku za litar, nox u ruke, a veliku na rame pak ko sam ja sam! Rekaobi da se nemogu uzterpiti dok nezatriskaju olovno zerno u turske tilesine, i neokervave ruke i rukave u kervi neharnoj, i u njoj svoje noxe, kose i kosore ne napoje. Vojvodica ove hrabrene xenske çete bi neka baba Nidichia, koja prid svima s puškom na ramenu a s noxinom u ruci pripe se na zid, pak okrenuvši se k njima poçe ih sloboditi: „Amo cherce, amo, evo pasah nedajmo im pristupiti k našim vratim; pogledajte na me. Sve da i otmu turci Raxanac malo bi baba štetovala, jer mi nebi drugo vech da xivot mogli oteti, koji je i tako slab i pod teškim bremenom ljute starosti pritisnut, ter malo moxe produljiti; nemam roda ni poroda, nemam kuche ni kuchišta, neg drugom kudilju predem da me prirani i priderxi, a vi imate kuchu, rod, pleme, vašu dicu koju che oni bisni psi prid vašim oçima nemilo pokresati, ako im dojdu pod ruke, dom Boxji bitiche porobljen i uskvernjen dilim nepodobnim.... vaše poštenje...! Oprimo se daklem ter xive Turkom nepridajmo se!“ Istom baba tako besidechi, i slobodechi svoju druxinicu, doigraše turski konjici pod selo. Kako iznikoše na nikšan, baba perva, a za njom sve ostale puškami xivi oganj daše. Pade nikoliko Turakah stermoglav s konjah, a ini smijuchi se i rugajuchi se kad vidiše da su branitelji po najviše xene k zidim poletiše, cinechi da che ih sam trisak i herxanje konjah s zida poplašiti. Ali çekaj ponosni Turçine drugaçije je to. Slobodi baka mlade Raxanke i ono nikoliko muškichah. Proliva se varena voda, hori se vatra, siçe se gdi moxe nox i kosa dovatiti; nestoju zaman ni sikire ni rasnice, puškataju puske, brez pristanka padaju naše junaçice ali nekriva ni Turçinu. Ali ko che sili odoliti, gdili 20. ljudih i pedeset što muxaticah što divojakah obraniti se od 700. turskih axdajah! Bijaše naših vech mlogo izginulo, a inim nešto turska sila, nešto nestanje praha i olova poçelo strah zadavati; i za rechi sve u jednoj besidi da nebude nateboga sricha priskoçila do çetverta od sata bilibi Turci unutra proderli, dali u dobar ças zapali se nikako jedna od ozgor imenovanih šimlaticah. Nu baba vraga domišljata! netom opazi da kucha planjca obveseli se i zavika glasom radosnim: „Sad smo dobile, moje bojnice vridne, amo za mnom samo tri çetiri a vi druge branite se što bolje moxete, eto mene do casa s' srichom u ruci.“ Za tim skok niza zid, a za njom çetiri koje joj bijahu blixije. Ostale kad çuse što baba govori, koju vech za vidovitu derxaše, okoraxiše se jopet i hrabrenije braniti se zapoçeše. Neprojde po cetverta od sata, kad eto babe s çetirima drugaricami vukuchi svaka po ulište çelah, i baba prid svima koraca kao da joj 15 godištah, i viçe na sve gerlo još iz daleka da se je jedva moglo cuti: „Udrite, udrite, eto i nas sad chemo im dati po repu“. Kad opaziše vojnici duxdevi, i xenske koje zajno s njima branjahu se od Turakah što baba radi, poçeše se kerstiti i çuditi, ali çinechi da joj je to njezina vila posestrima dokazala za pridobiti Turke jako se obradovaše i jedva doçekaše da dojde do njih. Kada prispi pod zid zapovidi da se prime ulišta i zaklone doklem se i ona izpenje gori. Tako bi sve izpunjeno, kad Nidinka bi na zidu zdupi sikiru u ruke pa s njom po ulištu, a s ulištom razcipljenim niza zid u pepeo i xeravu izgorene kuchice, tako sa svim petima, nehajuchi da joj çešto pçele oko oçiju oblichaju i što mogu više jadnu babu klobucim po obrazu kite. Kako plesnuše ulišta sa zida na zemlju, razkopaše se po sve, a pçele ljute što s vruchine, što radi razbijene kuche, suniše na jata vanka te na okolostojeche Turke i njihove konje navališe. Poçeše se turci pipati sad rukom za ruku sad za obraz, sad za uho, i gdi god çuju xar zabijene xabice, koje najzad bijahu tako çeste da vech nisu znali kud pipati se. Nebogi tako bavechi se o sebi pustiše duxdume konjim, koji çujuchi na sebi niku vertljavinu i xamor oko sebe a badanje po sebi, poçeše propinjati se i klisati kao smamni tamo amo po gomilam i krasu, te ko pervo na njima, sada pod njima. Kad vidi baka tu xeljnu smetnju medju Turcim razglasi iza svega gerla: „Eto naših! eto naših milom Bogu hvala! Çekajte sad Turske strašivice koje ste došle s' xenskim boj biti, çekajte ako ste harni“ pak jopet okrenuvši se k istoku ko da nikog vidi: „Berxe berxe bratjo evo Turakah na selu, berxe!“ Jadni Turci kad zaçuše tu ne-

nadnju viku buduchi tako smeteni, poçeśe derkchati i bliditi od straha. U toj buni stojechi nikoliko kao zableknuti zavika jedan: „ Valaj biximo eto kaurina “! Berxe bolje netom cuśe taj glas skoçiśe na konje pa i bez kape i bez śaruka, nebuduchi ih imali kad uzeti sa zemlje, odklisaśe priko vlakah Raxanaçkih, i mlatechi vavik jadno xivo nogom i uxendjom po drobu, da ih nebi dostigli straxani kaurski, koji su taj isti dan veselo jeli i pili na Islamu u Jankovicha, a nisu o njima ni mislili. Evo śto umide uçiniti jedna prosta i siromaśka starica i malahan broj xenah, koje taj dan pod barijakom side vojvodice ukazaśe se hrabrenije od istih vojnikah. Baba od toga dana bi gledana kao jaje na dlanu. Nju majke svojoj diçici za izgled prikaxivale su, nju junaci śtovali i çastili a divojke joj pisme izvodile i u kolu pripivale; nu i danas njezino ime slatko je njezinim seljanim spomenuti.

Ah! da hoche kogod, kome rodoljubni duh u persim kuca, da skupi ove diçne dogodjaje i hrabrena dila puka naśegà, i s nijma kresne rodnu vatru u sercim sve bratje, koliko bi mu svi pravi domarodci zavidili i najvechu blagodarnost poklonili! Poznalobi se tada da nami nije potreba pisniçki slaviti koga naśa majka nije zadoila, nego da imademo priko dosta u srid puka slavnih izgledah i plemenitih dilah najvechega proslavljenja dostojnih.

Vexich.

DUŚEVNOST.

Stvoritelj presveti, koji samo dobro uvik zahtiva, a zla neterpi, postavi u naśu duśu jedan glas, koji nam unutri kaze, śto je dobro, śtoli zlo, koji nas na dobro ponukuje, a od zla odvratja, kòji nam radost i veselje u sercu probudjuje, kad dobro çinimo, a muku nam i nemir zadaje, kad u zlo posernemo. Ovi glas mi zovemo — Duśevnost — i jest Boxji glas, koji od niegove svetinje izlazi on progoni zlotvore, a naplatjuje praveche, kako nam nebroeni dogodjaji izkazuju.

Teodoriko veliki çini proljit neduxnu kerv sjedog starca Boecia, i plemenitog vjechnika Simaka; poslie toga nemilom kervolii vertiśe se uvik prid oçima prilike ubijenih smutjujuch mu pamet, koliko da brez pristanka straovite nakazni gleda. Jednu veçer bijaśe mu na stol za veçeru doneśena glava nike povechje ribe. Najednom, uskoçivśi se Teodorik iza stola poçe gromovito vikati: Eto glave Simaka! iskrenim oçima hoche da me prosuche, i zubima razkomada; bixmo, bixmo odatle! Kao manit bixi kralj iz sobe u sobu, vas od straha izmoren baci se u postelj, uvati ga straśna groznica, kojoj se pridruxi nagla lijavica, i do tri dana lexaśe mertav.

Ovog krunjenog ubojcu unuternji glas: Bog je svet; po put groma skonça, i samelje.

Pośten neki ma potribni Seljan imadiaśe dva sina, Venceslava i Floriana, po kojim na misto odiche kerpe i dronjci visiahu. S velikim trudom, i tudjom pomochi dopre otac do toga, da jednoga sina novom çoom (suknjom — kabanicom) zvodie, sotim plane nenavidost u mladjem sinu Florianu, koja ga na straovito dilo navede. Ako, govoraśe sam sobom, moj brat umre, çoa ostatche meni. Otruje na otajnu svoga brata, i po prikoj zgodi, okusi i mater od otrova. Do dvi ure lexaśe obadva mertva.

Al eto s novom çoom neda se poterpat, ni sakrit unuternji glas, koji u njemu silovito odjekivaśe: Bog prisveti merzi na tvoju prihudu grihotu. Ovi mladog zlotvora progoni dotle, dokle ga izrene iz oçine kuche, iz domovine iz druxtva ljudih; on pobixe u gustu goru, ma ni ovdi nenadje pokoja, duśevnost muçi prixestoko, hiljadu si putah smert poxelji, hiljadu putah bi napastovan, da si prikine xicu od xivota za uklonit se tolikoj muki.

Medjuto najde ga u gori nekoi lovac, koga s laxima gane, da mu se smiluje uzamśi ga sobom, i mislechi da je koja zapuśtena sirota uzderxi ga u kuchi. Florian umi ugodit novom gospodaru, koji ga priljubi, i dade mu kaśnje kcher svoju za xenu, ostavivśi mu podosta imetka. Ali ova izvanska sricha nebih u staliśu umuçati unuternji glas, koji mu brez pristanka davaśe u oçi uçinjeni grih. Kako odprie oçinu kuchu tako do mala ostavi Florian xenu, i dite odmaknuvśi se priko mejaśa u drugu zemlju.

Poslie dugaçkog od nemila do nedraga skitanja unide u jedan manastir, u kom śest godinah xiviaśe brez dostignuti xeljni pokoj svojoj Duśevnosti, jere buduchi da nikad neuçini pravoga koraka zà obratit se istinom k Bogu, stajaśe uvik ś njime u nepriateljstvu. Mutna mu magla zlovoljnosti çelo prikrivaśe, nikad ga nijedan nevidi, da se nasmije, san ga nikad nepo-

jepi, ako bi kad oçi zatvorio, u snu muçila bi ga to jaçe njegova zloçinstva.

Po vrimenu ostavi i manastir, i pribroji se medju vojnike s ufanjem u ondašnjem ratu. U boju dopade ranah na tilu, koje to vechma razjarivaše rane njegove duševnosti. Napokon pobilixi svoj xivot, pošalje pismo na svoju xenu, koje saverši s ovim besidam: kolike muke na duši podnosim, iskazat se neda, niti sam više moguch podnosit ji. Ostaj s Bogom, kad budeš štiti ovo pismo, jachu biti jurve na drugom svitu, gdi me çekaju vjeçne muke.

Ovako progonjaše ovog grišnika sveti glas od duševnosti u razliçnim prigodam xivlenja, kao sina, kao oca, kao redovnika, i kao vojnika, progonjaše ga u oçinoj kuchi, u tmastoj gori, u kuchi svoje xene, u manastiru, u vojniçkom. çadoru, na bojnom polju, i u svemu svitu; grih na duši razkerçi svaku njegovu srichu, i najposlie sunovratno obori ga u zdvojnost (bezufanje).

Ova grixnja opake duševnosti bištro nam svidoçanstvo daję, koliko Bog prisveti merzi na svako zlo; ali koliko merzi na zlo, toliko zahtiva dobro, i ovo se ne manje pokazuje u çistoj, i bezgrišnoj duševnosti.

Blaxeni Eligio bijaše vele umitni na glasu zlatar, doznavši za njega Klotario II. kralj Francuzki zaiska od njega, da mu sastavi jedno pristolje, na komu che sijati sa zlatom, biserom, i dragim kamenjem umitnost od zanata. Bijaše mu pridate sprave od zlata, bisera, i dragog kamenja izobila, u kratko vrime saverši naruçeni posao na podpunu zadovoljnost kralja, nit se je od njeg pitalo da vrati natrag ostanke od mnogocine sprave, ali tanka duševnost Eligia nepripusti, da uzderxi za se najmanji trun, veche do mala donese kralju jošt drugo pristolje tako umitno i bogato svedeno, kako i pervo, i reçe zaçudjenom poglavici, da ovo od samih ostanakah dogotovi.

Nastupnik Klotaria Dagobert I. pokloni istom Eligiu jednu kuchu u Parizu, od koje ovi hotiaše manastir za koludrice napraviti, ali nenašavši zadovoljnog prostora, zamoli kralja, da mu se još malo mista odpusti, što i zadobie brez ikakve teškoche. Ali uzdignuvši zidove upazi, da je gradja za jednu nogu napervo protegnuta negoli mu biaše dopušteno, çini namah od zidanja odustati, vele smutjen i xalostan pojde do kralja, spusti se prid njim na kolina, i moli, da mu se oprosti, koliko da je krivac od neiskazane prigrihe. Vladaoc çudechi se njegovoj tankoj duševnosti obrati se na okolo stojeche dvorane, i reçe: gledajte, koliko su virni oni koji se Isukersta derxe. Moji çastnici, i obchinski sluxbenici otimlju mi cila imanja, i grabe mnoga dobra, te ih duša niuba neboli a ovi sluga Boxji nije se usudio samo pedanj zemlje osvoit poverh onoga, što mu darovasmo.

Bogomili Biskup Fišer u Inglezkoj poradi vire i zakona katoliçanskoga zatvoren u tamnici jedno jutro rano na pet urah probudjen primi oglašenje, da je na smert odsudjen, i da u isti dan ima bit pogubljen; „Na koju uru?" zapita Biskup. - „Na devet urah," reçeno mu je. - „Dobro," odvrati, „dakle puštite me još za koji ças spavati, jerbo nochas nisam mogao spavati." — Dali kako mogaše ovi vitez pravovirni gledajuchi smert na pragu sladko spavati, kad prošaste nochi smerti se još nenadajuch, nemogaše usnuti? Bog mu unutra govoraše; kad neimaš griha na duši, nitsi samnom u neslogi, za koji bi se uzrok strašio prid moje lice stupiti? Toliko je istinito: da u onim sercim, koja su od griha çista, strah ni tuga neima mista.

P. M. C.

JEDINICA.

Ili budan - il duboko
U snu lexim misle moje
Nezasitne, uvjek xelne
Okol *Jedne* samo stoje;
Ali tko je, sam se pitam!

Kud pogleda moje oko
Jednu samo sliku vidi,
Kojoj, kao sjena tjelu
Xelja moja uvjek slidi;
Ali tko je, sam se pitam!

Kud po danu il po nochi
Trudna vodi mene noga
Svuda samo *Jednu* nadjem,
Jednu dušu duha moga;
Ali tko je, sam se pitam!

Kad zamišljen širim ruke
Za uzorim neumerlim,
U stoverstnim itak *Jednu*,
Onu Jednu samo gerlim
Ali tko je, sam se pitam!

Kad molitva sva chutenja
Samo višnjem Bogu skupi
Ah i onda boxjom slikom
Ona Jedna pred me stupi;
Ali tko je, sam se pitam!

Tko je *Ona* uvjek pitam,
Ali uvjek neznam tko je!
Jedinico neizreçna!
Tko b' izreko ime tvoje
Slabim glasom zemlje ove!?

P. Preradovich.

MOJOJ XICI NA PUT.

Koja davno veche nisi
Javljala se xico mila!
Da nereknu da i ti si
Rodu svom' s' iznevjerila,
Id' javi se, id' oglasi
Verna majci kcher još da si!

I da dosad samo zato
Mûkom jesi ti muçala,
Da bi mûçe obilato
Šta tko vaxi razabrala,
Da tak svakog, kak zasluxi
Glas tvoj digne i naruxi!

Branitelje roda svoga
I domovnih pravah svetih
Da na krilih glasa tvoga
Mòš u vjeçni hram uspeti,
A za primjer kasnim pukom
Od unukah praunukom!

Nek ih sljedom nasljeduju
U njihovih verlih djelih,
Nek o njihnih hvale snuju
Za dom mili çinih smjelih,
Šaljuch pjesmom njihn' imena
Od vrjemenah na vrjemena!

Da bi tako dok je vjeka
Podobno se u primjere -
Kad nad rodom kakva preka
Nepogoda krila stere -
Pomladina ugledala
I rod gazit svoj nedala!

O! zaista tko za vechom
Texi, hlebdi slavom igda,
Tko za boljom çezne srechom
Nenajde ju nigda, nigda!
U svom rodu tko s' proslavi,
Sam si pravu slavu spravi!

Al' da' klete izdaice
Roda svog i domovine!
Kraj narodne glasa xice
Ni vaś, ime nepogine:
Nu hvala vam na imenu,
Hvala takvom na spomenu!

Za blagoslov - prokletstvo je
Mesto slave - pogerda je!
Spomen velim vama to je,
Platja vaśim djelom ta je!
To che dvoje vas postichi
Od roda vam na rod ichi!

Neopraśe još dosada
Ni sva djela od unukah,
Nit che oprat moch ikada
Brankovicha ljagu *Vuka*,
Koji izda bratju svoju
U kosovskom kervnom boju!

Dosta! - Tako xico mila!
Idi daklem i oglasi
Jer si dosad ti śutila
I još rodu vjerna da si
Pa mi pozdrav, ma tko bio,
Kom hervatski rod je mio!

Pozdravi i **Zoru** milu
Ku **Danica** nam probudi,
Nek' razvija sjajnu silu
Nek' joj ništa nenaudi!
Sa Danicom nek se sloxi,
Nek *hervatsku slavu mnoxi*!

Pozdravi mi ljubitelje
Domovine mile svoje,
Nek' im Bog izpuni xelje
Koje za dom i rod goje,
I ma u kom bili kraju
Nek' mi zdravo svi ostaju!

Mato Topalovich.

TAMNIÇAR.

Noch premerkla i nemila
Koja me je obasterla,
Od verugah teśka sila
J u duśi xalost verla
Razkośja su tamniçara,
Koji u mraku suze obara

Evo stanje sve moje ti
Çemernosti puno same:
Vlaxan kuxan, stan prokleti
Na priliku smertne jame.

Neznam dana, neznam nochi,
Jer prozorja stan neima,
Nit znam ochel tekar dochi,
Al je dośla mrazna zima:
Dajte bratjo suze dara
Za nevoljna tamniçara!

Oko mene voda vrije
Viśe mene vitar huçi,
Vlaxan pokrov sunce krije,
Sinje more ozdo buçi;

U ovom stanju xalosnome
Xalosne su misli moje,
Te xivot mi nevoljnome
Çemer pita, suze poje;
A sam oglas odgovara
Na uzdahe tamniçara!

Što sam bio, što sam sada
Mislim kukav i uzdiśem
I napunjem gorka jada
S kervju jade moje piśem.

Pervi svjeti majke mile
S gorkim suzam lice peru
Grixnje ljute i nemile
Bolno serce straśno deru:
Nit je koga da obara
Suze za me tamniçara.

Sama moja majka cvili
Brez pristanka i nabraja,
Kolik da sam sinak mili
A ne uzrok njega vaja.

O majkino serce milo
Rad ljubavi i sljepo si',
Teçe iz tebe ljubno vrilo,
Ko' betege sinak nosi
Jer nevidiś majko stara
Neg śtoj' bolje tamniçara.

Joh nexalim majko mene
Ne xalosna stanja moga,
Neg mi bolno serce vene
Kad promislim jada tvoga
Cerna ti su leta stara
Side majke tamniçara!

U rodjenju bol priljuti
Odranjenja teśka dila,
Koja za me ti prichuti
Sve si jadna izgubila!

Izgubila sve si mila
Al xivota samo ovoga
U srid Boxji gore krila
Vid' cheś ufam sina svoga,
Tari suze brixna stara
Neplaç sina tamniçara!

Oprostenje ljubna mati
Od puteni od verugah,
Koje che nam smertca dati,
Biche sverha naśih tugah.

A od osle biche meni
Gerdna tamnost ovog stana
Bolni suzah vir medeni
Do straśnoga zadnjeg dana,
Ke che prati majko stara
Grihe sinka tamniçara!

Kad izusti ove riçi
Suxnji mladich tad s ustavi
Jer uzdah mu glas zapriçi
A xalost ga s' zemljom stavi.

Na nosilim mertvac lexi
Pokriva ga platno bilo
Xupnik moli, ... grob se texi..
Zemlja krij e mertvo tilo.
Ko che biti ona stara!
Bidna j' mati tamniçara!!

Suxanj kleçi u dnu stana
Suze roni majku zove!
Nikoliko projde danah
Al tamniçar vech ne zove!

Netom trava grob naśara
Pokojnice jur s' odkriva!
Na ti u krilo jadna stara
Kog toliko xudi xiva!

Koliko bi rado bilo
Majci koja sinka cvili,
Da zna da che njega tilo
S njom poçivat zaino u spili,
Ka pociva majka stara
S tilom sina tamniçara.

Vexich.

O ZAVIDOSTI.

Kad zavidni ljudi, Milovane, ustanu, da ti rjeçi i djela zabavljaju, ter na te navaliti nastoje svakojaku krivinu, ako ih teško podnosiš, nemoj se pak razgnjeviti ni ozloserditi. Mnogo bo ti je bolje biti od ljudih zavidjen negoli poxaljen. Zavidost je svieh najstarija zlocha: pervi su se ljudi na nju iztuxili, a tuxit che se deri do razstanka svjeta. Isto bo che, vjeruj mi, svjetovno i njezino skonçanje biti. Sama je zavidos zavadila Evu sa zmajom, Kaina s Abelom, Esava s Jakovom, brachu s Josipom, Saula s Davidom, sotonu s Jobom, i Kusaja s Akitofelom, a s Mardokeom Amana; sama je ona, rekoh, meu njima nesklad stavila, zloçeste varke sterala i smertne zasjede zapinala. Nesmiljenija je zavada, ku poradja zavidos, nego ona, ka s' omraze i s' tlaçenja postane. Ova bo se utaxi netom se osvetila, a zavidost ni s porazom se ne zadovolji. Kervavii, ljutii i dugovjeçnii postao je rat od Rimljanah do Penah, nego li od Gerkah do Trojanacah. Ovi bo se je uzpalio s Elenova otetja, a carstva natjecanje uzprobudio je drugi. Zar nije zavidos oni nekobni boj zavergla meu Cesarom i Pompejom? Tako je, cjech er jedan jednaka sebi, drugi vechega neterpiaše; ter Pompeo merziaše na Cesarovu çestitost, Cesar paka na Pompejovu vlast i veliçinu.

Malo ljudih, po momu sudu, ima sviem zlochama napertjenieh, nu još manje oda svieh oprostjenieh. Pravednik je zavidjen, a zlobnik zavidi druzieh; tako, da se ova zlocha nikako ubjegnuti ne moxe, jer ili se š njom çeljad okuxi, ili drugih okuxiva. Od laxivca moxeš se lako upaziti š njim negovorechi: od holnika, ako mu dobrovoljno pogodiš; od ljenca, ako ga pogerdiš; od sladokusna i proxderlçine, ako se s njim ne zaterpeziš, od serditoga, ako mu se ne protiviš; od minçara, ako u njega ništa ne uzprosiš; dali çuvaj se koliko ti drago od zavidosti, njoj se iz rukah necheš nikako izmaknuti; paçe što ju veche bjexiš toti ona nemilija sljedom sljedi. Nije oruxane tverdje, u koju ti neche usernuti; nije visokoga zida preko koga ti neche uzlaziti; nije jakosti, kojoj se neche odervati, ni çovjeka na koga neche naripiti. Budi da se sva ova u jednom celjadetu nahode, Asalunova krasnoliçnost, mudrost Salamunova, Azaelova obertnost, bogastvo Kresovo, Hektorova snaga, blagobesjeda Omerova, Cicerunovo hitroslovje, çestitost Julja Cesara, Trajanova pravednost i još druga; pak što bi mu za to? Pravo ti velim, da što che tko bit veche urednostim nadaren, to che zavidost verliem i xestokiem strjelama nanj se metati. Vuk ovcu polovi, sljetaju se gavrani na mercine, cvjetcim pçele obljetaju i zapljene, ljudi, za mjedim i bogastvima ginu, a zavidost je stavna çestitosti drugarica. Ciech er smo se zliem obiçajom obikli, ter se tuxnicim i nevoljnicim zaxalimo, a srechne zavidimo. Niko ne zavidi svinjavez *cicuta* dali Sokratovu krepost; ne progon Cicerunovo hitroslovje; ne bjeg ni poraz Pompeja, nu njegove çasti prie vrjemena i veliçinu; ne Katona, što je sam sebi xivot oteo, nu blagokrepost njegovu; ne Polikratova vjexala, nu postajuchu çestitost; ne rane Cesareve, nu njegovo carevanje. Dali ljudska zlocha s tega se vechma oçituje, da prem ridko che tko potrebniku u suprotivštinam ruku dodati; ali su nebrojni, koji che sa svom pomnjom nastojati tverde svoje prijatelje sunovratati i poplesati ih koliko bi im išlo od snage. Budi dakle koliko ti drago çestit i srechan, çestitost tvoja i srecha neche se priko mjere uzmnoxiti i pristat che kadgod, nu tvoga susjeda zavidost nigdar ni odrastjeti ni pristati neche.

U skupštini zavidosti ima pravovjernikah i nevjernikah, kodstojechieh i daleçnieh, bogatacah i ubozieh, xivieh i mertvieh; zavidnikah bo je posobita zabava zakopati xive, a mertve odkopati. Da nu poznaj malo njihovu chud i naçine. Nije njima uroçenog sastanja u nikakvoj stanici, ni drugdje na odredjenom mjestu, dali kod kuche svitim rukama stojechi i na kojemu drago mjestu boxici svojoj posvetilište prikazaju; ne ubozima, dali bogatcima grinje protresaju; ude a ne prude; otimlju a ne davaju; ne dobru nu zlu ti kob nazivljaju; priateljim se osvete a ne nepriateljim. U jednu rjeç to je njima vlastito, da jedan drugoga neterpi, da nigdar ni meu sobom pravedno slovstvuju a prid druziem svegj ti slagaju. Ali sa svim da skupština ova s mnonstva neugodnostih, ke sobom navodi, jest komugod po razlogu merska, vjeruj mi, da je tuxno onemu koji se u njoj ne ispisa. Jer koga propušta zavidost tomu i srecha nestaje. Spovjeda-

ju, da buduchi jednom upítan Temistokle; çemu se je otuxio, odgovorih: što nisam do sad išta dostojno zavidosti moieh sogradjanah uçinio. Silnici prizloçesti razkidivali su zasobice bjednu Sicilju tako, da neznam oli se Gerçka zemlja ima s' sedam mudracah, ke porodih, blaxenija nazvati, oli tuxnija Sicilja zarad silnikah koi su je kruto raztuxili i razjadili. Rjeç je da jedan od njih pri smerti nagovarao je sina, ako bi xelio blaxeno prixiviti da bi o tomu svagj radio, neka on nikoga a njega svi zaviditi budu. Ova je besjeda ne silnika, nu priznanoga mudarca dostojna; jer ga je tim poticao, da bi obljubio krepost a od zlochah se upazio.

Dakle nije razloga, što bi se tuxio na zavidost; jer kad te ona druxi, krepost, i srecha te prati, a kad te se ona ohaje, nije ti veche ni jedne ni druge. (*Iz Latinskoga*)

Jerko Granich.

XERTVOVANJE (PRIKAZANJE)

sebe istoga za pomochi potribne.

U velikom jednom Francuzkom gradu bijaše neki parok, komu mnogo na sercu lexaše svake verste nevoljnikom pomoch i utihu priskerbiti. Ali ni njegovi dohodki, ni darovi, koje bi po dobrim ljudim sakupio, nedopiraše, da priskoçi u pomoch svima, kojim do ljute nevolje bijaše. Poverh drugih nesrichah razajde se otrovna bolest u njegovoj obchini. Po kucham lexaše jedni mertvi, drugi umirajuchi. Potriba svaki dan to vecha, a blagodarja sve to manje. Parok jurve nezna na koga se okrenuti; medjuto doçuje, da niki bogataš nagerne na igri veliko mnoštvo jaspre. Oni ças pojde miloserdnik k bogatašu, al ga ovi na poçetku nepušta prida se, sotim se misnik neda odpraviti, napokon pušten prid gospodara izkaxe mu vruchom priporukom obchinsku nevolju, molechi ga za kripku pomoch. Bogataš zlovoljan baci mu jedan pinez od 4 grošicha zapovidajuch mu, da se odnosi. Ali misnik tim jaçe stade mu priporuçivat, i prosit za obilatiu pomoch, no dobiva samo psosti i pogerde; misnik nepopušta; u bogatašu zakipi gnjiv, kojim zaslipljen zamlati misniku tverdu zaušnicu. Ovi brez uznemirit se, reçe mu malo na smih: „ Priatelju! Ovo che biti meni, a za uboge što chete dati? “ — Na ove riçi omekcha se kameno serce bogatca, pade prid misnikom na kolina, moli ga za oproštenje, i pokloni mu ni samo vas veliki dobitak od igre, nu još mnogo od svoga. Ovi je dogodjaj po vrimenu on sam kazivao. — A mi slušajmo one riçi: Hodi uçini i ti jednako. — Ako nemaš sam çime bi potribnoga pokripio, i utišio, okreni se barem na druge za istoga.

P. M. C.

ONIMA KOJI NEZNAJU.

Mnogokrat u našim zgodopisima nahode se napomenuta i nazivana kazanja njeka, koja se talianski zovu *Tavole Peutingeriane* bez da se u njima reçe šta su, niti tomaçi zašto se ovako imenuju. Radi çesa neche ja cinim biti neugodno ako izloxim ovdi u kratko povisno spomenutje, koga sam ja nauçio štijuchi talianske knjige: Opcheno xivotopisje (Biografia universale), i one Jakova Konçine, koji pohodivši g. 1804. Dalmaciu, izpisa i na svitlost poda sve što je u njoj plemenitije vidio.

Konrado Peutinger rodio se je, kakono mnogi hoche u Augsburgu godišta 1465. Mladich pribivao je u Talii, gdi nauçi svaka tako, da mu bi podano slobodno sidalište medju mudracim petnadestoga vika. Potla, god. 1493. uçinjen bi tajnik vichništa svoje otaçbine, i zadobi malo posli priateljstvo cesarah Masimiliana i Karla Petoga. Umri god. 1547.

Tablice gori imenovane s njegovim se imenom zovu jer ih je on najpervi na svitlos podao. Ove zaderxu opisanje putovanja rimskih vojnikah, i mistopisje naših starih gradovah; sve latinski sloxeno u Carigradu, kako njeki kaxu, vrimena cesara Teodosia Velikoga. Mudri Konrado Celtes, našavši ih u knjixarnici jednoga nimaçkoga manastira, darova ih Peutingeru. God. 1714. kupi ih knjigar jedan, i napokon buduchi ih dobio *Princip* Eugenio, poda ih na dar Beçkoj knjigoshrani. Vele se je pisalo, i mnogo radi ovih tablicah mudri su se ljudi ervali. Godišcha 1753. izverstnije biahu slovotistjene u Beçu po Franji Kristoforu Scheiz, koji nakiti ih jošter zamiritim nadometkama.

Ovo spomenutje sluxitche kada budem izveršio na dugo one Trogirske dogadjaje, koje sam obechao u broju petomu.

Djak Mate Ivcevich.

Knjiga za puçko izobraxenje.

Pod brojem 18 od 9 Veljaçe 1844. izišlo je doli nixje prevedeno proglašenje jedne nove grammatike za naš jezik, koja slidechi naslov ima:

„*Kroatische Abänderungs- und Abwandlungsformen, nebst den Regeln der Aussprache und Rechtschreibung - Leitfaden für Lehrer und Lernende im Königreiche Kroatien, Slavonien und Dalmatien, so wie in den angränzenden Provinzen: Istrien, Serbien und Bosnien. Grammatikalisch verfasst vom Elias Rukavina von Liebstadt. k. k. Oberlieutenant,*" tiskana u Terstu kod Marenicha, 1843.

„Buduch da se je u novie vrime vaxno pitanje o vladajuchih jezicih u Ugarskoj, Hervatskoj i Slavonii mnogoverstno zaverglo, tako je veoma znamenito, da se je jedna nova grammatika za lasnii nauk hervatskog jezika pojavila iz koje se goruche tersenje pokazuje, da ovaj toli krasni, koli blagozvuçni jezik, koi po uvirenju spisateljovu " sve novie jezike u bistrini, naznaçenju, snazi i kratkochi izraza nadilazi, i s koim se samo talianski, s njim pod jednim podnebjem proizišavši jezik u blagoglasju uzporediti moxe, „ u svojoj izobraxenoj i çistoj slici razprostrani. „

„Saderxaj predlexeche knjige izpunjivaju pomno pravilstva o izgovaranju i pravopisu hervatskog jezika; naputjenja o sklanjanju samostavnih imenah i o sprezanju glagolah; zatim nauk o pristavnih i namistnih imenih i prislovih, sve obširno izvedeno i raztumaçeno. Napokon je još jedan prilog za vixbanje u hervatskomu pisanju i štivenju dodat, medju kojimi s veseljem opazismo, da se dvi pisme od Hölty' a, kao takodjer nikoliko i novelah i pripovistih iz " Wiener Zuschauer' a „ prevedene nahode. — Znanja bogati spisatelj zadobio si je na svaki naçin pravicu na pohvalu svojih domorodacah i mnogog priatelja slavjanske knjixevnosti. — U Beçu je Miroslava Volke, a knjixarnica izkljuçivu prodaju na se uzeła. „ **W.**

Tko xeli tu knjigu imati, moxe ju kod Bratje Battara u Zadru za 1 fl. 12 kr. srebra dobiti. Od istoga spisatelja izišao je pervi i drugi dio „ *dramatiçkih prevvoddah za narodno kazalište*, " od kojih se komad po 40 kr. sreba kod predspomenutog knjigara prodaje.

PRIPOVIST.

Marko Kurcio mladich od plemenite Rimske kuche, s velike ljubavi prama svojoj otaçbini, ovako dospi: Bio se je u gradu Rimu iznenada jedan gerdni jaz otvorio, pa Rimljani zapitaše svoga sveštenika da im kaxe, što ono zlamenuje; a on odgovori: da oni jaz neche se nikad zatvoriti, ako unj ne propadne jedan plemeniti mladich. Na to Kurcio uzjaše na konja, pak skoçi u bezdan. Niki misle da od njega se zove onde jedno jezero, *Kurcio*.

Dopis iz Dubrovnika

Neima više od tri miseca, da ovdi boravi Otac Visko Basile od Druxbe Isusove. On je rodom Sicilianin, i çim stupi meu mire ovoga plemenitoga grada nerazumiaše niti jedne riçi našega jezika, u komu se uljudni Dubrovçani od davna slove. Tim radi ove çestite prigode, pokle bi mu dopušteno od svojih Poglavarah, stavi se o njemu ljubotruditi, i dosad uçini toliko napridka, da jurve od sebe prinesenu iz talianskoga knjixicu, nazvanu: *Pensateci bene*, pridatiche ovih danah na svitlost, kako ufam s velikom koristi duhovnom našega naroda.

Xelim, da se dostojite ovo dati na znanje rodomilim štiocima Zore Dalmatinske ne za pohvalu reçenoga Otca Viska Basile, koji ima drugi cilj od svojih kripostnih trudah, nego da po tomu oni uglave se da, ako pose svaki od nas uzbude u nastojanju materinskoga jezika toliko napredovati, koliko u malo vreme ovi bogomili i nauçeni inostranac, berzo viditchemo ga gorostasna uzpeti se na verh knjixevne siajnosti, o koj bez dvojbe visi došasta slava i çest sve prostrane Domovine naše.

Jedan Otoçan od Kerke

ZAGONETKA.

Hitrost, jakost pervo kaxe
Pod drugim se ljuto cvili,
Jedno k' drugom kad se slaxe
Od mile nas bratje dili. **J. V.**

Pridjašnja zagonetka znaçi: **Za-greb.**

☞ *Mi uljudno opominjemo i prosimo svu Gospodu predbrojitelje, koji do sad još nisu predplatju za pervi çetvert od godine na ovaj list poslali, da izvole kod najblixe pošte novce poloxiti, jer bi mi drugaç prinudjeni bili u dojduchem çetvertu od godine njima više naš list neposlati.*

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 13. — NA 25 OXUJKA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga trośka.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

JEZIK JUXNOSLAVSKI.

Wehe dem Volke, dessen Gelehrte sich schämen in ihrer Muttersprache berühmt zu werden. (*)
Herder.

Jezik sobstveni svakoga naroda moxe se prispodobiti velikome mostu k zemaljskom bitju njegovom. Sve śto se u nutranosti jednog naroda radja, sve śto iz *duhovne* kervi njegove izvire, sve chudi i narave — sve zlo i dobro — preko toga mosta u svjet stupa; sve śto se hoche u serce jednomu narodu uliti, duhu njegovome pricjepiti, sve śto iz vana domácha stvar njemu hoche da bude, tiem mostom ichi mora; drugog puta nema ni simo, ni tamo. Zbog te visoke i vaxne istine kod svakoga naroda, kad se je koi k spoznanju sama sebe preno, uçenih ljudih pervi pogled oka na taj most je pao, i ako ga nisu naśli u stalisu za podderxati sva pretresanja novih upravljenjah i naukah, oni su najprie njega obdjelavali ili iz nova na dobrom temelju, skladnom gradjom slagali i za sve potrebnosti duha i duśe, narave i chudi svog naroda izobilno prostrana uredjivali. To je pervi posao kod izabraxenja svakog puka bio, kako i dogodovśtina sviu vremenah od svakoga puka dokazuje. Bez da to dogadjajni çini neodreçno svjedoçe, donaśa i razum svakomu mislechemu, da je pervi stupanj k najmanjem napredovanju jednog puka udjelenje svog narodnog jezika. Jer kako bi zdrava pamet n. p. od jednog rukodjelca kakovu star njegovog zanata *dobro naçinjenu* traxiti mogla, kad bi mu alat potrebni k tome *zloçest* bio ili sa sviem oskudjevao? Kako bi se u jedan narod koje znanstvo uvelo, u njemu koi nauk razśirio, ovo ili ono predsudje izkorenilo, kako bi narod sam sebe po svojoj pravoj slici poznavati i od drugih razluçivati mogao, kad bi mu *jedino srjedstvo* k svemu tome: *jezik materinski* neprikladan, nedostatan bio, ili posve u ustima njegovim zanjemio?

Hvala Bogu! śto su mnogi slavni muxi inostranih narodah, osobiti Njemaçki veliko pisaoc Herder Slavskome plemenu prorokovali: *nije dvojbe da che i njemu jednoç sunce sinuti i dan duhovnog porodjenja svanuti*, izpunilo se je. Naś se rod probudio i taruch si oçi od sna velikoga, opazio je, da su ga svi susjedni puci u svemu prestigli i nadrasli. Tiem osramotjen, uzdignut chutenjem svoje nutranje snage i jakosti, upaljen slavom svojih pradjedovah, on se trese sad i kreche, vri i prevracha se i radi na svaki naçin i na sve strane za izkopati se iz dubljine neznanstva, za postignuti susjede i dobiti medju njima ono mjesto, koje mu spada i od davna vech spadalo je. —

Naravno jest, da je svoje izobraxenje s izobraxivanjem narodnog jezika poçeti morao.

Jezik Slavski iliti Slavjanski jest jedan od glavnih jezikah naśe zemlje. On stoji sam za se u krugu svjeta, nema srodnosti nikakve s dru-

(*) Teśko onome narodu, kog se uçeni srame u svom materinskom jeziku proslavjeni biti.

gim kojim jezikom xivuchim, izvan nekoje spodobnosti sa Staro - Gerçkim, *) i sa Sanskritskim **) kako novaśni jezikoslovci dokazuju. Prostirajuch se od okolice Udinske, od Siliana u Tirolu i od Çeskih gorah — iz srjede Njemaçkih derxavah — kroz cjelu istoçno - sjevernu Europu, kroz sjevernu Aziu, tja do sjeverno - zapadne obale Ameriçke, on obuima śesti dio obitalnog poverśaja naśe zemlje u ustima 80 milionah xiteljah. Sve da je Slavski narod kroz toliku zemlju raztegnut — kroz daljine, u kojima moxe biti mnogo stoljetjah jedna strana od druge nije ni çula, ni znala, kamoli jedna polag druge se ravnala —; sve da su podnebja i druge okolnosti veliku razliku medju njegovom djecom jednog i drugog kraja svjeta glede tjelesne i duhovne naravi proizvełe; sve da od poçetka njegovog dogadopisnog bitja, nikad pod jednom vladom sjedinjen nije bio, nikad k jednoj sversi sloxno oçi nije otvorio, nego — u manje ili veche derxave razdjeljen — svaki dio svojim putem sreche ili nesreche hodio, dakle svaki svojim vlastitim potrebima i chudima narodni jezik upodobivo; sa svim da te velike protinbe u zemljo - i dogodopisnom pogledu u Slavjanskom narodu obstoje: sadaśnji jezici Slavjanskih pukovah, nisu se jako oddaljili jedan drugome niti odtudjili, tako da bi se skoro moglo rechi: samo su narjeçja jednog istog jezika. Ali istina jest, tko je jednog od njih temeljito nauçio i duh njegov osvoijo, malim trudom moxe sve druge razumiti i od Adrianskog mora do sjeverno - zapadne obale Ameriçke razumjen biti.

Za obcheniti pregled sadaśnjih jezikah Slavjanskih dotica razdjeljenje na sljedeche tri grane: 1. *Sjeverno - slavska*, 2. *Zapadno - slavska* i 3. *Iuxno - slavska*.

Pod pervu spada: Ruski; pod drugu: Çeśki, Poljski, Vindiçki; pod trechu: Serbski, Horvatski, i Dalmatinski.

Uzporedjivajuch ove tri glavne grane Slavjanskog jezika sa zapadnim — iz Latinskog izlazechim — jezicima: s' Śpanjolskim, Francezkim i Taljanskim, nalazi se, da one u istom razmjeru sto je k Staro - Slavjanskom, Cerkvenom, kako ovi Romanski jezici k Latinskome, i da jedni drugima u nutranjom svojstvu njihovom nalikuju i odgovaraju. Zaista Ruski jezik ima dostojnost i veliçanstvo Spanjolskoga, Çeski po najviśe Poljski dvornu uljudnost i ugladjenje Fracezkog, a juxnoslavski milinu i sladost u pjesni i u rjeçi Taljanskog jezika.

Moj predmet nije ovdi o cjelom velikom stanju Slavjanskoga jezika raditi, samo sverhu posljednje grane njegove, koja je — xali Boxe — najposle liśtjem nade zazelenila i ovde onde procvjetała, sverhu juxnoslavskog jezika nekoliko rjeçi progovoriti. *(sljediche)*

P. Preradovich.

(*) Dankovski. U svojoj knjixici sverhu proizhodjenja imenah staro - gerçkih bogovah.
(**) Eichhoff. U svom glasovitom nedavno u Parizu iziślom djelu o tom predmetu.
Dobrovski. Slavin. Ljetopisi *1810*. II. 249. Beçke knjizevne novine *1816*. S. *1280*.

Pismaria.

U broju 6. naśe Zore pod çlanom: *Opomene korisne mladexi Dalmatinskoj više materinskoga jezika i Slovoredja* izdasmo jednu Pisam popa Gvidota kao za izgled od lakosti, lipa nariçja, i dobra nauka naśim divojkam, derximo od ovud mochi ugoditi naśoj mladexi s nadodanjem jedne druge pisme popa istoga, s kojom daje dobar nauk xenam muxatim; uçi ih kako se imaju ponaśati s bezoçnim ljudem, ne sumnjechi mi medju to da naśe muxatice neznadu, kako se odbiju oni opaki jastrebi, koji svojom śtetom i sramotom nastoje ugrabljati tuje gerlice. Od ostaloga svakomu svoja çast i svoje pośtenje.

PISAM.

Dobre xene poštene
  Poslišajte sad mene
  Ne virujte, ne virujte
  Ljudima ludima
  Ni vele, ni malo
  Tako vas dobro dopalo.
Razgledaju, migaju,
  Oni vam se klanjaju,
  Hvale lepost, prose milost,
  Skladnima pismima
  Ljubav vam odkriju,
  Sluxe vas, branu, dariju.
Tesu nike velike
  Lisiçeve prilike,
  I mrixice, kê ptiçice
  Varaju, sklapaju.
  Ah! himbo gorçena,
  Kako si izvan medena.
Naç nastoju, i koju
  Bist u sercu tad goju,
  Neznam, neznam samo znam
  Luduju, vraguju;
  Ká plahost, jest u njih,
  Kili su vrazi, nuti ih.

Koja njima, neima
Vire-, skrie s oçima
Od pameti, ko prokleti
Vez lova njihova
Potexe sramotu
Gerdechi duśe lipotu.
Dakle, moje Gospoje,
Bixat od njih sveto je,
Blizu plama, gori slama,
I lepir mala zvir
Opaljen gubi se
Kad oko sviche vertise.
Od çistoche tko hoche
Nachi lipe svitloche.
Śto je blago? Śto je drago
Kamenje? Pośtenje
Kraljuje svud vlada
Slava mu ne mre nikada.
Muxa svoga samoga
Naredjeno od Boga
Jest dvoriti i ljubiti:
Drugako, bit ako
Pośtene xelite,
Ne ljubite, ne ljubite.

Sa svim da ova pisma neçini se sasma pridavna sluhu, niśtanemanje dostojna je mnoge hvale radi lipa i çesta ugagjaja od riçih, i radi dobroga nauka koga uzderxi; i moxe se slobodno staviti medju slovinske pismice dostojne svitlosti. Na danaśnji dan pisme, koje nisu upravljenje za podbuditi dobroxitje, neg pohotinstva od naravi, nisu diçne. Narav naśa izopaçena nema potrebe od potaknutja na zlo, serne bo sama kud je bis pritexe, ako je uzda straha Boxjega, i stid ljudski ne zatixu; i zato svaki izobrazeni çovik, koi ljubi svoju kervu, i svoju otaçbinu, ima sliditi skerb naśega Gvidota; i pisati kako je on piso na prosvitljenje, i na podobrenje svoih domorodacah, a ne na izopaçenje. U ovomu naçalu uzderxi se kripost kerstjanska, koja poçie u drugoj zapovidi od ljubavi naviśtenoj od naśega boxanstvenoga nauçitelja Isusa: *Ljubi tvoga iskernjega kako sebe istoga*.

S.

OKUŚAJI PRENESENJA.

Iz talianskoga (Vitorelli). Prevod iz gerçkoga (Anacreonte). I ovo je okuśaj hervatski na taliansku. Çetveroredci sedmerostruci. Drugi i trechi slagaju se — çetverti kusast. Pervi ravan i prost. — Uzrok je ovi: — Djevojci (nemiloj u njegovu xivotu) koja idje pohoditi plaçuch njegov greb, Mladich iz greba govori (tako se izmiślja). —

Na dalje stan od greba,
Koji mi kosti skriva,
Ova sva zemlja biva
Svetna mom jadu sad.
Merzim na tvoje dare:
Selnikom drugog svita,
Dvi suze, dva li cvita,
Koristni biju kad? —
Nemila! zaśto s' onda
Nesmili ti, ja kadno
Izdisa vele jadno? —
Nije vech vrime. - Stan! —
Muçi! - zaludnjim plaçom
Goru negluśi mirnu:
Pust moju duśu virnu
Spavati viçnji san! —

Jos jedna — Lik od zaljubljenja.

Posluśaj ti nevirna
Moj san prośaste nochi,
K spilam çarovne mochi
Klapilo mi se doch —
Starac bilobrad śtapom
Od onud misec muti,
I more vitrim ljuti,
Oberche dan u noch.
Kleko, molech ga: - Otçe
Striljame po srid boka;
Korena, lista, soka
Daruj mi kakav liek! —
„ - Od one bix ku ljubiś -
(Smijuch mi starac reçe):
Bolji lik traxech, teçe
Vas tvoj zaludu vik. — “

Iz knjigah *Metastasia.*

Pervi redci su *hervatski na hervatsku* (Deseterostruci prosti). Poslidnji Osmerostruci. Drugi i trechi, svakoga çetveroredca sloxni. Poslidnji kusci, dali i oni sloxni. —

Zaljubljen, slip.

Nije lipost, razum, niti jakost,
Koja u nam ljubav probudjuje;
Zaśto digod sveserdno se ljube
Ruxni, kljasti, herdje, budalasti. —
Svaki hvali svoju, virna da je;
Dali malo putah istina je. —
Svaki ljubnik misli stavno
Da njegove uzrok rane,
Radi koje xeljom sane,
Lipota je. — Bog bi da! —
Ljubav xelju iz nenada
U serce ti kad usadi,
Znam da chutiś kako sladi;
Ali - zaśto?... Sam Bog zna! —

Djevojkam lasnovjerujuchim.

Na pogibilise trese
Ljubioca vira sve. —
Kliçe, moli, priklinjese,
Obetaje ... - Dobro de! —

Ali malo potla? - kako
Lasn' obeta oni ças;
Sve jednako, lako lako,
Priverne se berzo vas. —
I njemu je to do smiha
Zaboravit sve, ko da
Varat Mlade neima griha;
Nego, paçe, slova sva. —

Evo im joś jedna.

Od iljadu ljubiteljah
Necheś nachi virna dva;
A virnosti hvaliteljah
Ima dosta, sam Bog zna! —
I takog je obiçaja
Prostorina, daje sud
Danaśnjega Narastjaja;
„ Ko je viran, on je lud. "

Prama nestavnim ljubiteljom.

Ovo su śesterostruci — Pervi i trechi poskoçni, drugi i çetverti ravnosloxni. —

U promini nasladam
Ko se godir nada;
Nache same gorkosti,
Zaśto zlo se vlada. —
— Ako ti je virnica,
Nemoj srichu draxit; —
Akoli nevirnica,
Nemoj goru traxit!

Za oprostiti se od zaveze.

Priko mora valovi
Onog tira oni:
Tako ljubav, iz serca
Jedna drugu goni.
Nox od noxa ozdravlja,
Kad otrovi ude,
U drugomu otrovu
Likaria bude. —

Stipan Ivichevich Makaranac.

Neśto o serbskoj literaturi.

Nije davno, da sam jednoga priatelja pohodio i kod njega sgodu imao, novu iziśavśu knjigu: „ *Osvald ili zlototvorno selo*, " prevedena od *Dimitrije Popovich* *), prid oçi dobiti. Prie nego ju ja u ruke uze, reçe mi moj priatelj: „ Hvala Bogu, da su i naśi spisatelji (on je pravoslovac) jednom poçeli, svoj stari kerpex ostavljati i po „ *Vukovoj* „ gramatici pisati. Gospodine! nemoxem vam zadosta s riçim izraziti, kako me to raduje, i za to sam nakanio, da gospodina prevoditelja zasluxenu pohvalu u naśih (serbskih) novinah javno razglasim i kroza to naśe spisatelje k naslidovanju podbodem. " Buduch da i ja poneśto serbsko pismo çitati znadem, zato moga priatelja zamolim, da mi tu dragocinu knjigu uzajmi, i on mi ju dragovoljno dade, da se s njom nasladim. Dośavśi nakon kuchi, poçmem ju odmaha çitati i kad na serśetak dojdem i zabiljexene predplatitelje prebroim, pomislim sam u sebi, je li moguchno, da se je samih *Serbaljah* - çujte bratjo Hervati i Dalmatini! - do 1445 predbroilo! Ali bo tadi po griśke neima, jer su sva plemenita imena cernim na belu popisana, i iz toga se moxe viditi, kako vele *Serblji* svoje spisatelje podupiru i narodnu literaturu unapriditi xele. Samo da bi za koju korist bilo!

Gospodin prevoditelj nije mogao bolji predmet uzeti, nego śto ga je u ovoj knjizi naśao. On doisto znade, śto treba narodu ne samo za izobraxenje i nauk, nego i za ugodnu zabavu u ruke dati, njega na posao i obertnost podbosti i na put sriche i blagostanja dovesti. I u tomu zasluxuje gosp. P... veliku i obchenitu pohvalu, i ja bim joś viśe predplateljah njemu bio xelio. Ali bo u pogled jezika i slidovane gramatike, biti che *Hervatah i Dalmatinah*, koji kao i ja, s njegovom knjigom nechedu zadovoljni biti.

Mnogog sam vech o tom çuo govoriti, da Nimci i Taliani knjigah posiduju, u kojih kod pervih slovo *r*, a kod drugih *o* u nijednoj riçi napervo nedolazi; ali bo to nemoxe za pravilstvo sluxiti, da nimaçki jezik bez slova *r*, a talianski bez *o*, biti moxe, śto je samo igra i zabava pojedinih spisateljah, koji su svomu jeziku tako viśti, da ga u sprezanju i sklanjanju na svakojaki naçin upotribiti znadu, dok ono s riçim, u kojih *r*, ali *o* neima, neizrazidu, śto se inaçe u kratko s takovim besidam izraxuje, u kojih *r* i *o* napervo dolazi. No, i *Serblji* takovih knjigah imadu, koje su bez slova *h* pisane; i to je ova ista, o kojoj sad govorim. Ali bo kod njih nije to tako, kako sam o Nimcih i Talianih napomenuo. Oni baś za zbilja hochedu, da svoje knjige bez slova *h* po pravilstvu piśedu, doçim mi *Hervati i Dalmatini* isti jezik s njimi govorech bez korenitog slova *h* razumno se izraziti nemoxemo. Drugo je riç napisana, a drugo je opet riç izustjena; jedna je

mertva, a druga je xiva, i svako che ju po glasu razumiti, dok ju çuje; ali bo mertva riç, iliti pismo, treba osobitih razluçenjah, dok se onako oxivi ali izusti, kako ju je pisaoc mislio. Tko che me razumiti, kad ja zapiśem: *udi*, *ulja*, a pri tom na: *hudi hulja* mislim? Kod nas, a i kod *Serbaljah* znamenuje: *udi*, die Glieder, le membra; a *ulja* des Oeles, dell' oglio; nasuprot pako: *hudi* der schlimme, il cattivo; *hulja* der Schelm, il birbante. — Ali to nije jedina pogriśka u spomenutoj knjizi. Imade i cilih redakah, koji se baś nikako ili sasvim drugçie razumiti mogu, nego kako ih je spisatelj mislio: Samo chem jedan primir uzeti, i to na strani 20. „ - *koji bi trebao, da je otac ubogi sirota i udovica*, " Dxaba mu, tko to razumi ja doisto nerazumim! Najprie sam mislio: da je ubogi otac sirota i udovica, ali bo udovica nemoxe biti, jer je muxkarac, i tako sam joś dugo mislit i prevratjat morao, dok nisam napokon i na to dośao: „ *da je otac ubogih sirotah i udovicah.* " Ali tko zna, je li gosp: prevoditelj baś tako, ili kako drugçie mislio? To chedu nam jur *Advokati* danas ali sutra najbolje izjasniti, ako pri takovu pravopisu ostanemo! - No, to nisu sve riçi, koje su bez *h* pisane! imade ih joś i viśe gdi se druga slova nadomistjuju, n. p. *smej*, *potsmej*, *smejati*, namisto *smih*, *smihati*; *kteti*, namisto *hotiti*; *uzktete*, namisto: *budete hotili*; *ji* namisto *ih*, a *k* tomu joś i śpanjolskih riçih ima, kao: *maao*, *jaao*, namisto: *mahao*, *jahao*, i. t. d.

Svaki, za svoj materinski jezik ikoliko brinechi, morao bi znati, da korenite slovke u svakoj riçi neprominjene ostaju, i ako se ove preinaçe ili izostave, da se i pojjetje (a ne ponjatje) njihovo preinaçuje. Istina je, da se u sklanjanju i sprezanju nikoliko slovah u druga pretvara, kao: *g*, u *z* i *x*; *h* u *s* i *ś*; *k* u *c* *ch* i *ç*; ali bo se to samo na sverśetku riçih dogadja, a nikad na poçetku, gdi se koren od riçi nalazi; zato ja nemoxem uzroka nachi, zaśto bidu se slova u poçetku i u sastavljanju riçih preinaçivala, kao kod *Serbaljah* n. p. *d* u *t*, *b* u *p*, a *ds* u *c*, ili bo izostavljala, kao: *sudiche* (die Gefässe, gli arnesi) namisto: *suditi che*. To nemoxe nego na zloçestu i pokvarenu izgovaranju osnovano biti, koje nam za nikakvo jezikoslovno pravilstvo sluxiti nemoxe. A śto da reknem o nariçju, u komu je ta knjiga pisana? - Tadi se uvik samo plosni i raztexni *e* çuje, gdi bi moralo *i* biti, n. p. *xiveo*, *pevao*, *dete*, *devojka*, *vek*; namisto: *xivio*, *pivao*, *dite*, *divojka*, *vik* i. t. d. Ja sam se joś prie u mojih „ *Kroatische Abänderungs und Abwandlungsformen* i. t. d. o tomu izrekao, da je to najgorje i najpokvarenie nariçje; i pri tom ostajem, dok mi se dovoljno nedokaxe, da pravo neimam.

Prie nego moje pretresanje sverśim, moram joś jedno pitanje uçiniti. Zaśto se slideche riçi: *çast*, namisto, *dio*; *çitav*, namisto *cio*, *parçe*, namisto *komad*; *ljubopitan*, namisto *znaxeljan*; *prisutan*, namisto *pritoman*; *sedmica* namisto *tjedan*; *nastavljanje*, namisto *poduçavanje*; *sigrati* namisto *igrati*, *pre* namisto *prie*, *razno* namisto *razliçno*; *reśiti* namisto *driśiti*; *je* namisto *ju* i. t. d. upotribljavaju, kad sasvim neśto drugo znamenuju, nego śto je pisaoc s njimi kazat hotio? - zaśto gosp: prevoditelj govori: „ *Kod njegove kuche dochi* " namisto *k njegovoj kuchi dochi*; - " *proti grçma* namisto *proti gromu* - *śta se dogodilo*, namisto: *śto se je dogodilo?* i. t. d.

Tako je ta hvaljena knjiga pisana, u kojoj joś mnogo turskih i ruskih riçih ima, o kojih ja niśta kazati nemoxem, buduch da ih nerazumim; istom tako nesmim ni o sklanjaju ni o sprezanju napominjati, jer bim inaçe cilu gramatiku pisati morao. No, meni bi svejedno bilo, govorili i pisali *Serblji* kako im drago, samo da ih nebidu naśi *Hervati i Dalmatini* naslidovali; ali bo me serce zaboli, kad sve te i takove pogriśke u naśih knjigah i pismih smotrim, śto mi dovoljno dokazuje, kako se slabo brinimo, svoj jezik temeljito nauçiti, od tudjega kukolja oçistiti i u gramatiçka pravilstva uvesti. Svako bo piśe i govori, kako mu baś na jezik ili na um dojde; pak je ipak dobro pisano, jer bo se pisaoc nimalo nebrini, hoche li ga śtioc razumiti ali ne! - zaśto? jer bo obchenite gramatike neimamo, po kojoj bidu se barem spisatelji vladati i nadri-literati koriti morali. Nije dosta, svoj jezik tako znati kako ga prosti ljudi jednoga malog okruxja govore, dapaçe moradu se sva nariçja ne samo cilog naśega naroda, nego joś i druzih *Slavjanah* znati ili dobro razumiti, za mochi uviditi, koliko smo jedan pram drugomu naprid ili nazad, i je li sve one dilove govorenja s njimi uzajemno imademo! Samo onda, kad se o svemu

tomu osvidoçimo i svoj jezik od svih dosadašnjih pomanjkanjah oslobodimo ili ga kroz druga nariçja nadopunimo, samo onda moxemo kazati, da dobru i doveršenu gramatiku u duhu našega jezika imamo.

Koja nam je korist, samo onako pisat, kako prosti narod govori, koi gramatike nezna, niti ju je ikad imao, i koi je svoj jezik kroz tudje suside pokvario i skoro na pol zaboravio? - Mi ga u tom sluçaju ništa nauçiti nechemo, nego chemo ga dapaçe još dulje u njegovu neznanju uzderxati, i namisto da naprid idemo, uvik chemo kao raci nazad gmizat. (*)

Napokon moram još i to dodati, da je u poçetku ovih redakah napomenuta knjiga u 8^mini. na belu papiru, çisto i po novoj „*Vukovoj*" azbuci u *Segedinu* natisnuta, i da nebi mnogo xertve od strane *Serbaljah* stajalo, ako bidu i oni *latinska slova* za svoju knjixevnost primili, buduch da vech i onako polovicu *latinskih slovah* upotribljavaju, doçim ona druga pola *gerçkih pismenah* takovu moch i oštrinu ima, da samo suze štiocu na oçi naganja.

Ilia Rukavina Ljubaçki.

(a) Ovaj G. Spisatelj verlo lipo prostim narodnim jezikom piše a nanj viçe! Ja ne virujem da che drugaçije u napridak pisati. K.

KORISTOLJUBJE.

Ova se strast nikako u druxstvo dobrodjeteli primiti nemoxe; ona pomraçava svjetlost svijuh dobrodjetelih, ona neda blagoj duši, da obrati svoje misli dobroj namjeri; ona neda çiniti niti blixnjemu, niti udaljenom, nit srodstvu, nit obšçestvu koristi, vech sve gleda kakoche u svoju torbu spraviti. Opet potrošiche tolike novce, da moxe kakovo veliko dostoinstvo kupiti, na kom bi mogla jošt vechma svoju kesu, koja je bez dna, puniti, a šta više i oholiti se. Ova nemari za narodni napredak, niti za blagostojanje sadašnjosti istog, vech u kesu, te u kesu. Xalostno je to pozorje, kad çovjek pogleda mnogoçislenu koristoljubnost, koja je zasljepila oçi, zatupila çuvstva; pak nemari za ništa drugo, nego samo da moxe sebe nasititi, a ista nemoxe se nikad nasititi, nego umire u podloj nesitosti i lakomstvu. — Imade dovoljno ljudih, koji istu strast rado u sercu kao zmiju sagrijevaju, i takova ji prati do groba. Nezna bezumnik u toliko razsuditi, da kad je ovog çasa xiv, da je istog cerna zemlja. Ne ljubezni! da ja ovde govorim, što neki kupuju, prodaju i. t. d. jer oni o tom xivu, i to biti mora, nego za one, koji svega dosta imadu, i u prevelikom izobilju xivu, a nimalo negleda na bjednika, koji se muçi šta che sutra dan za prepitanije svoje imati, i odkuda che ga nabaviti, vech izgleda od njega onako jadna, darak, koji se je u znoju i kervi toliko putah okupao, i njegovo koristoljubje nato negleda, vech uzme, konda ga je sam obdjelavao i trud za njega polagao. Ima jih, koji bi za svoje koristoljubje cjeli narod upropastili, samo da ga mogu nasititi; — teško njemu, kad on nenosi strah Boxji u sercu svome, i kad neide po putu njegovom. Moxeli iko takovog çoveka ljubiti? Moxeli, da dojde u kakovu bjedu poxaliti? — Neche niko! nego che svaki rechi: i mala je ta kazan za tebe; jer da si ti bijo dobrodjetelan u tvojoj slavi, i da si ti tu slavu poradi obšteg blagostojanja izgubijo i u bjedu upao; mi bi se svi brinuli tebe izbaviti, a tako nedostojan si bijo i ono vrjeme sa nama xiviti. Ima jih dosta, koji su vech sa svim predati nevaljaloj strasti, da vele: „Šta je meni stalo za narod, nek je meni dobro, a za narod mene neboli glava." Ovo ti je devetera xalost! i ovo su ljubitelji svoje paklene kese, a ne ljubitelji svoga naroda predragoga! —

Neka svaki, koji poznaje ovu nevaljalu strast, iztergne iz serca, pak nek se brine, kako mu stanje dozvoljava o obštem dobru. — Ljudi oxenjeni moraju imati popeçenje o svojoj djeci, t. j. za vospitanje do zrelog uzrasta, kako u Bogoçitanju, tako i u pokornosti prama zemaljskog zakona, a šta više, kakoche ga do onog stepena dovesti, gdje che i sebi prepitanije nabaviti, i za na narodno dobro starati se mochi. — A ljudi nexenjeni, gdje mu glava tu mu hrana, cjelu familiju u xepu nose, nek se staraju za obšte blagostojanje. Koji su imuchni i veliki dostoinstva, neka svoje imanje obrate na obštu korist, i onda che tek narodnost naša, podobno cvjetu u proljeche ukrašenom cvjetati. —

Milorad Medakovich.

O IZGORILI.

Kad se çeljade oparilo, bolest zove se izgoril. Na tri se naçina to dogadja. 1. Ako je nejako opareno, samo se koxa zarumeni. 2. Ako je jako, podprischi se. 3. Ako li duboko opeçe, u krastu se salije. Naçinja se to kad se ko polije vrilom vodom, navlastito da je s gogolja, da se oxexe vruchim lugom, vatrom, vrilim gvoxdjem, pušçanim prahom kad perne. Ako se podmijurilo lako se gnjoji, što se koxa guli, a da je rana duboko otišla, truje se i pozledjiva se. Ako je çudo po xivotu uvatilo, oblada çovika nikô mertvilo, baci ga u bunilo i u oganj xestoki, stexe ga muka u persim, dodje ropac, jedva paru povracha, a napokon more i umriti.

Na više se naçinah ova bolest liçi u narodu našemu. Jedni dodju pa izkopaju gaveza, ostruxu oni koren, metnu ga u vareniku, i dobro ga svare: za tim namaxu na çistu kerpu, i po dva puta na dan privijaju, a çistom vodom operu kada snime. Jedni che namah zamoçiti oparenu ruku, nogu, u studenu vodu, da onu vruchinu zalade, oli che zamakati kerpe, i mechati na opareno misto. Ima trave od izgorili što se zove jeziçac, koju maxu medom te prilipe; i lipovine skuvaju u varenici, pa ono lische mechu po prischim; tope kerpe u vino, pak pritiskuju; saxegu prosa pak samelju i mlikom kiselim podmaxu; uzmu po devet jajah, pa dobro sperxe u tavi i s onom mastju koja se tako uvati, maxu. Ako je divje meso narestlo, saxegu abe, oluma i koji put pasje kosti, pa sataru i posiplju. Pošto sazore mijuri, iglom oli pribadaçom prokinu da oni jid vanka šikne i curi kap po kap, a da se velika micina napela, xigom proxegu. Gdikoji kako se opeku, odma k vatri pripeku, da izvuçe vatra vatru.

Spomenute likarije nisu loše niti su verlo razliçne od onih što likari priporuçuju i naredjuju svuda po svitu. Ko bi rekao da su to naši poprimali od pravih likarah, zaista nikako nebi mogao potverditi, jerbo u našoj ruci prije nikoliko godinah verlo malo se za nji znalo, a još i u sadašnje vrime s likarijama se zabavljaju samo babe, i koji višt çovik. Kako je kod nas, tako je svuda po svitu najprije postao likarski zanat u narodu, pa su mudraci sabirali i priporuçivali ono što se po opchenomu kušanju naslo da je najkoristnije i priliçnije zdravlju ljudskomu. Obiçaj je bio kod Gerkah i kod Misirlijah opisivati na daschicam midenim razliçne nemochi i spodobne likarije, pa bi u cerkvi obisili, da svako moxe štiti i vladati se u potribi; što je pak glasoviti *Ipokrat* pripisao i sloxio u jednu knjigu, iz koje svi liçnici do dneva današnjega dosta su se nauçili.

Zamoçiti ruku ili nogu oparenu u vodu studenu, oli topiti kerpe u nju, i privijati, dobar je i more biti najbolji obiçaj, što ono studeno zaladjiva, uzbija otoç, gasi xestinu i bolest. Dobro je iglom prokinuti prische, zašto ona vodurina grize, a kad se iznova naliju, iznova valja i prokinut. Nije dobro, niti je potribito xigom proxechi, jerbo lakše aer udje pod koxu, koji draxi i pozledjiva ranu. Kiselo mliko kako je gori spomenuto neche nauditi, zašto znadem da mlogi vridni likari naredjuju bolestnicim i kvasinu. Rana koja je duboko otišla u krastu salije se, a pošto ona opane golo meso viri, i ognjojci se zamechu: s toga bolje pomaxe vareni sliz a mlaki, oli kaša od lana, sve lipo zamotano u tankoj kerpi, pa po nikoliko putah na dan privijati, da se rana dobro izjida i izçisti. Po taj naçin skruxuje se ona, mlada se koxica vata, i zareste; ali za dugo ne valja mechati takove mokre i mlake likarije kad se vidi da rana neche da zareste, nego je bolje privijat kupusni list, blitvu, rub iliti predju razperušanu. Ako pospe koga pušçani prah, lako se ono zernje pod koxu nazadiva, pa xexe, spiçe; zato triba ga pomljivo iglicom izvaditi, a za tim pokrit reçenim mokrim likarijama, da izvuçu, i da raztope ono što bi moglo zaostati. Ako je divje meso nareslo, dosta je saxech samo oluma, te posut; a da ga nema, sluxi i modri kamen, ali teke s njim taknuti. Kaxu likari da je berz melem, ulje od prediva iliti od lana ukuvano sa stopljenim voskom; a kad je rana duboka, prije neg se poçme gnjojiti, da je dobro ju liçiti s melemom od xafrana i od meda zajedno umišani, osobito gdi je jezivo misto. Opareni persti u noge i u ruke, oparene nozderve, kapke od oçiju lako mogu sresti, za to valja naponase derxat, a osobito svaki perst zavijati. Niki likari na glasu, kazali su još, da je dobro opareno misto k vatri pripechi, i kvasiti rakijom; ali znade se da moxe to kadgod i nauditi.

Çeljade koje se çudo opeklo, triba da se çuva od velikoga jicha, i picha, zašto poznato je da to škodi pod velikom ranom. Ako ga je veliki oganj uvatio, dok ne popušti, da ne pije vina ni rakije, nego vode, i da udrobi malo kruva, pa ulije malo juve neslane, a ne debele.

K.

TEXACIM.

„ Veseli se Bosno zemljo ravna,
Kojano si na glasu od davna,
Eto tebi lipo Pramalitje;
S' pramalitjem Jurjev Danak idje. "

Narodna pjesma.

U tisnocham i nevoljam, uhvanje je veliko dobro. U podberdjim i u keršu, kako je u vechemu djelu naše Dalmatinske zemlje, sva litina visi o porositu prolitju, i porositu litu. — Rose i daxdi gataju se po misecu i po zvjezdam. — Ovo nije *proroçanstvo* dase ima *temeljito vjerovati;* dali je *gatanje,* koje digod pogodi, a çesto se privari; i ove laxice, iliti *zvjezdogatanje*, postali su od starine; i, po dogodjajim prošastim, gata se o došastim —, po susritanju zvjezdah. — Kako daklem gataju, nadat se je:

Travnja Miseca.

Od 3 (Uxba) do 9 (Straxnja polutina) —
Sad vruche, sad obstudeno — sad sjeverina (bura), sad polujug (garbin) — a bitiche i rosice. —

Od 10, do 17 (Mina prid noch) —
Vedro, pak maglovito. Vitar i daxd. — Potla toga, vedro i meçina.

Od 18 do 25 (Spridnja polutina).
Oblaçno i kiševito — Pak vedro, i vlaxno. —

Od 26 Travnja, do 3 Svibnja (Uxba) prid zoru) —
Kiša i germljavina — sjeverina i iztoçnjak (levanat). — Pak vedrina. —

Ovako chemo vam dodavati unaprid svakoga miseca. —

Biche kiševito sve lito, radujte se, ako neslaxe —

„ Jal istina bila, jal nebila,
„ Oni laxe koi meni kaxe;
„ A ja vami, bratjo, polagivam. "

Ovoga miseca, ako niste dosad, prigledajte i pritoçite Vino: Krešite masline, i ostala stabla: prigledajte ulišta i pçele: plite od travinah xita i zelja: naverchite vocha: posadite kumpire: posite luk i kapulu: takodjer i soçive. —

„ Boga moli, a k brigu grebi. " —

Daste zdravi i veseli.

Stipan Ivichevich.
Dalmatinac iz Makarske.

ŠURKA.

Sidila je jedno jutro uz prolitje vuçica su dva vuçicha na jednome brigu, kad još sunce nebiše granulo, a iz jedne pojate vervila marva, sve ovce. Çoban ji povede priko jedne livade na pašu. Tad jedan od vuçichah poçme besiditi — „ Majko što je ono što se priko livade vidi bilo gdi gamixe — " odgovori ona, — „ ono su ovce, meso od kojih vam je toliko drago kad vam kadikak donesem " — Onda drugi — „ Koja je narodina, valja da ji mater po deset po dvajest radja na godinu " — „ Nije to tako, sinci moji, vech po jedno ili ritko koja po dvoje na lito " —. „ Da kako to more biti " nastavi drugi vuçich, „ ti nas radjaš po šestero i sedmaro a ovako nas je malo, a nji po jedno pa ji je tolika mnoxija " — „ Eh sinci moji, kakvi ste i još che vas manje biti. " —

F. Z.

NAVISTENJA KNJIXEVNA.

S' radostju dajemo na znanje da je izašla na svitlo u Splitu miseca Siçnja jedna knjiga pod imenom – „ Pisme razlike otca Vice Vicicha iz Bosne – " jerbo ove pisme pisane su lipim çistim jezikom Bosanskim, u kojim duh pobožnosti vlada, zato svim bogoljubnim biche sladka zabava o Svetkovinam poglavitim za koje su bile slozene, a sada pervi put slovotištene s Hervatskim pravopisom i trošnjom vridnoga otca F. Jukicha iz Fojnice komu zahvaljujemo od serca na ovom daru, uzdajuch se da iza ove duhovne rosice udri che i kiša, tojest dache dati na svitlo još štokod krupniega, i tako uzmnoxa che se njegove zasluge knjixevne. Cina reçene knjige jest 20 kar.

Takodjer buduchi mi došla zadnjih danah pokladah u ruke jedna druga knjiga pod naslovom – „ Paša Duhovna Prisvit. i Pripošt. Biskupa Bosanskoga Barišicha " napeçatjena u Rimu god *1842*, navištujem ju svim onim koji xele osladiti duhovno njihovu dušu u stvarim od bogoljubstva. Ne bi rekao da je prevod iz Talianskih i iz Latinskih knjigah, jerbo tako je plemenit slog, nego rekao bi da je sve izvorno dilo, a ne jedan sam dio, kako isto njegovi P. G. veli u pridgovoru, iz koga drago mi je izvaditi ove riçi: – „ Daj Boxe, da se svi sjedinimo u pravopisu, tada bi još više procvao i ustanovitio se naš jezik " — Ala zlatnih riçih koje svaki domorodac, kako i xudie zapovidi, imao bi upisati na vrata od kuche … Ali koja je korist misliti plemenito a dilovati suprotivno. U istinu zamirita je stvar da gori pohvaljena knjiga nije pisana ni Zagrebaçkim ni Zadarskim pravopisom! Knjiga je dosta golema, ima 440 stranah i zapada flor. u srebru.

U Splitu na 11 Oxujka 1844.

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i' izdatelji.

BROJ 14. — NA 1 TRAVNJA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama, i njihovim porucnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

XIVOTO-SPISJE

POP ANDRIA VITALICH.

Svaki izobrazeni çovik duxan je spominjati s' çastju, slaviti, i s cvitjem obstirati grobe onih glasovitih ljudih, koji su za xivota goili kripost kerstjansku, i nastojali su je buditi u sercih svoje bratje, ne samo s besidam, nego jošte i s knjigam, i s dilim prikladnim njihovu kripostnu xivljenju. Jedan od takih ljudih bi pop Andria Vitalich.

Ovi verstni çovik rodio se u Komixi od Visa god. gosp. 1642 od poboxnih i poštenih roditeljah, iznio je iz utrobe matere svoje narav obertnu, i u obertnosti provodjaše svoja ditinja doba; ali vazda çastechi svoje roditelje, i primajuchi dragovoljno njihova nagovaranja, njihove nauke, i izglede od poboxnosti, i svake druge kerstjanske kriposti. Blagotise onim roditeljim, koji uzdixu u strahu Boxjemu svoj porod; blagotise onomu porodu, koi prima dobre nauke svojih roditeljah.

Netom je naš Andria stupio na razum, taknut od boxje milosti, poznao je privare ovoga himbenoga svita, i odluçio je ostaviti ga, i prigerliti sluxbu boxju za mochi u ovomu stanju biti prudan ne samo sebi, nego i svomu iskernjemu. Nie bila njegova miso obrati stanje redovniško za mochi lastovati na ovomu svitu, za mochi njegovati svoje tilo, gladiti se i rešiti po svitovniçku, za mochi putovati i arajdati se po gradovih, po tudjih kuchah, po prostorih, po prikazalištih, i drugih nezgrovnih mistih, nego za truditi u vinogradu Gospodinovu, i ispunjati one strahovite duxnosti, koje tiçu texaka Gospodinova, i komu pripravlja gospodin krunu pravde na nebesih. .

. Za mochi paka pristojno ispunjati ove duxnosti, mlad jošte dao se na nauk, i s velikom pomnjom i napridkom poteko je u Splitskih uçionicah sve nauke, koji su se onih vrimenah pridavali u uçinonicah istih tja do ljubomudrja, i svetoga bogoslovja.

Za izgled biaše drugim djacim u onomu gradu. Vazda ponixan, vazda sputan, vazda bogoljuban, vazda priklonit volji svojih nauçiteljah, i starešinah biaše Andria. Njegova zabava, i njegova razkoša biahu molitve, knjige, i sluxba kuche Boxje. Nie bila treba prizivati ga, i poticati na sluxbu cerkovnu, na nauk, na posluh, na çast, koja se pristoi misnicim i starešinam cerkovnim. On sve to opremaše pomnjivo i veselo po onomu pervomu uviçbanju koga biaše primio od svojih roditeljah, i mestarah. Muçno je da se prometne i izopaçi jedan mladich bogostrašan i dobro uzdignut.

Netom je sveršio svoje nauke, i reko svetu misu, starešina cerkoni poznajuchi njegove kriposti kerstjanske, i niegovo uminje, hotio ga je namistiti za Pastira od dušah u njegovoj istoj otaçbini. Nemoxe se izrechi s kojom dragostju, i s koim veseljem on se je primio ovoga duhovnoga, i boxanstvenoga posla. Njegova jedina bri-

ga, i njegovo jedino nastojanje biaśe uçiti dicu nauk kerstjanski, i pismice duhovne; pripovidati svake nedilje, i svake svetkovine rjeç boxju, sluxiti Svetotajstva, pohoditi nemochnike, tisiti nevoljne, negovarati griśnike, sverchati ih s' zla puta, poticati na pokoru, i na ljubav boxju; u jednu riç njegova jedina zabava biaśe iskati nepristajno u sve i posve ona koja su bila Boxja, a ne njegova. Ovo su bili posli naśega Andrie u Xupi.

Sve śtobi mu ostalo vrimena iza izpunjenja njegovih duxnostih, to bi ulagao u çitanju knjigah svetih, svetih Otacah, i Tomaçiteljah pisma svetoga.

Za svoj razgovor duhovni, i za nauk i zabavu svoga naroda, ovi trudni i bogoljubni misnik prinio je u naś jezik, i ispivao sve pisni Davidove, i çinio ih je utiśtiti u Mnecih god. gosp. 1703, nareśujuchi svaku pisam ne samo s pridgovorom, koi kaxe śto se u pisni uzderxi, nego i s' nadodanjem u komu, po upravi bogoljubnoga Otca Franciśka Titelmana, tomaçi sve ono śto se lako nemoxe dohititi.

I ne zadovoljan od ovoga pervoga truda, za veche razxechi svoje serce u ljubavi Boxjoj, i za potaknuti na ljubav Boxju vas kolik narod slavianski, po upravi svetoga Bernarda, sloxio je u slavinske pisni jednu drugu knjigu, kù je nazvao „*Ostan Boxje ljubavi*" i ka je bila utiśtena u Mnecih god. gosp. 1712.

Ako je u prinesenju pismih Davidovih hotio pripievati izversnosti Boxje, i staviti prid oçi svomu narodu njegovo moguchstvo i veliçanstvo, njegovo znanje i primudrost, njegovu neizmirnost i pribitje u svakomu mistu; njegovu dobrotu i serxbu, njegovo miloserdje i pravdu za podbuditi u sercih svojih domorodacah onu poboxnost, onu viru, ono ufanje, i onu ljubav koje se pristoi naśemu Bogu; u sloxenju *Ostana Boxje ljubavi*, hotio je sakupiti i u redu od naravi, i u redu od milosti, sve one uzroke, za koje ljudi duxni su ljubiti svoga stvoritelja, çuvati se od griha, za mochi uzachi na nebesah i uxivati-ga lice s licem u vikovitomu blaxenstvu.

Toliko su izversne ove knjige, da ako se nazru od strane uzderxanja, nalaze se pune mirisa duhovnoga i svete miline, i tako suxeche da nemogu ne ukripiti dobroga u dobru, a ganuti serce griśnika na pokoru i na ljubav Otca nebeskoga, i Spasitelja naśega Isukersta, koi se je dostojao pridati samoga sebe za nas, i proliti svu svoju kerv neprocinjenu za naśe odkupljenje.

Ako se opet promotre od strane knjixevnosti nalazi se u njima naś pravi nariçaj Dalmatinski, nalazi se podobnost u izgovaranju, miera u stih, sklad u riçih, hitrina i bogata razmniva u smiśljenju, i razvedjenju govorenja, i jedna lakost od pisanja, koju nie lako dokuçiti.

Za pokazati još više naśim śtiocem vridnost ovoga glasovitoga naśega pisaoca, i poboxnika odluçili smo nadodati jedan njegov prinos iznesen iz jedne njegove pisme, s' koim je hotio istumaçiti u naś jezik, i razprostranti nike misli bogoljubne u dva sama stiha latinska sklopljene od jednoga drugoga naśega versnoga pisaoca Marka Marula Splitjanina, koi, kako se govori, ostavio je za sobom glas od svetosti.

Evo kako se izgovara Splitjanin pri sverhi svoje latinske pisni više bixanja od vrimena.

Cernite quam celeri labuntur tempora cursu
Quamque fugax nullam sentiat hora moram.

Evo kako ih tomaçi i razprostranjuje naś Vitalich:

Nu gledajte u hitrosti
Kako svaka stvar prohodi;
Uçer cvatih u mladosti
Danas stara schap me vodi,
Lip uçera, zelen, gizdav
Danas gerbav, slip, sidinav.

Uçer s ruxom xilj pribili
Na obrazu mom cvatiśe;
Danaska su problidili,
Jer bolesti name udriśe!
Uçer zdrav s' priatelji,
Danas bolan na postelji.

Uçer Kreso pribogati
Danas Lazar prosim kruha;
Uçer svi moi stoli zlati
Danas blidi glad me kuha;
Uçer gozbe, uçer sluge
Danas laçan, i pun tuge.

Uçer skrinje moje sjahu
Zlatom xutim, srebrom bilim;
Uçer kuchni moi vodjahu
Tance ugodne kolom milim:
Uçer slava zlato, i srebro,
A danas mi golo rebro.

Uçer njive moje zelene,
Sidbe pichne, rodni sadi;
Sve to danas sahne i vène
Radi vitra, grada radi,
Ali ajerske rad ljutine
S' koje svako voche gine.

I livade moje uçera
Nike Smerald zelenjaśe,
Nike bile rad bisera,
Nike rubin rumenjaśe:
Danas nagli vitri udriśe
Sve opaliśe, sve razniśe.

Moj perivoj, ki priliçan
Zemaljskomu biśe raju,
Sad pustinji on je sliçan,
I zanj niśta vech ne haju;
Jer ga zimni jad pomlati
I u niśta on se obrati.

A xitnice moje obilne
Kazahu mi viçnju hranu:
Pune baçve neizmirne
Kako gore u mom stanu;
Sve to podje, sve se izmiçe
Nit bi baçav', ni xitnice.

Uçer śtovan bi prid ljudi,
I poljubljen od svakoga;
Svak me danas derxi i sudi
Vech ludjaka za jednoga;
I ma slava nie sad drugo
Neg sramota, smih, i rugo.

Sega svita u raskośi
Vesel uçer dan provodjah,
Danas ljuta smert me kosi
Prem kada se ne nadijah,
I bi uçer zdrav, rumen lip,
Sad sam mertvac, i nim, i slip.

Sve se ostale stvari ovako
Kratko u vrime prominjuju;
Mlohavo je śto bi jako,
A zelena problidjuju:
Ponixna su uzviśena,
A uzviśena ponixena.

Gdi bi draçje i kupina,
Sad perivoj tot je ugodni,
Gdi pustinja, gdi starina,
Tot vinograd sad je rodni,
I gdi trave po livadi,
Tot su sidbe, tot su sadi.

Gdi bi pria bor zeleni
Vris, çesmina, ol planika,
Tot je cepris uzviśeni;
Kruśka, Viçnja, Smokvenica,
I mirisna i ugodna
Svaka ostala vocha plodna.

Tako opet se vinogradi
U pustinje obrachaju;
Gdi pria njive, sidbe sadi,
Opet bori uzrestaju,
Draçe, trava, al pelinje
Al koe drugo stablo divje.

Gre za litom jesen plodni,
Za jesenom zima lina:
Tiho ubije vitar skodni:
Prid oblaci mre vedrina;
Za siverom juga puśu,
A dax schetnu poji suśu.

Mirno i tiho uçer more,
Mir mornarom naviśchase,
Sada uzdignut kako i gore,
Do zvid gori dohitaśe;
I mornari puni straha
Smert srid mora vide plaha.

Noch za dnevon, dan za nochi.
Za vruchinom studen hodi:
Zdravje se ima po nemochi,
Za pokojom trud dohodi,
Rat za mirom, mir po rati;
A u radost se plaç obrati.

I kolo se tako verti,
Śto bi doli, to je gori:
Na xivot se gre po smerti:
Progonjenim Rai se otvori
Tko se smiah, ta sad plaçe,
Tko je plaka, vesel skaçe.

To je dakle istinito;
Stvar na manje svaka hodi:
Nije niśta stanovito;
Sve prolita, sve prohodi,
I pod hitra prominjenja
Podloxna su sva stvorenja.

Zato pokle vrime leti
Ter se berzo prominjuje;
Tko od vas neche jur poçeti
Od stare se çuvat guje?
I nastojat Raj iskati,
A za svit se nehajati?

Zemlja je taścha, svit je niśta,
Svitovne su niśta stvari:
Nie na svitu mira çista:
Svit himbeni sve zlo vari:
Tko svit ljubi zmiju ljubi,
Kà ga rani ljuto s' zubi.

Svit pod medom çemer krije,
A pod cvitjem straśne zviri:
Svit celovom duśu ubije,
I boj çini kad se miri;
Ter kad gerli tada davi,
Kaxuch ljubav prez ljubavi.

Bixte, bixte, gori gori,
Gori serca dvixte vaśa,
Gori Rajski gdi su dvori,
Gdi su prava dobra naśa,
Radost slavna, mir izbrani,
Rajski xivot neskonçani.

Dni su kratci, mala lita
Nie vrimena za kasniti;
Svako u vrime smert dolita
Za xivot vam pokositi,
Dakle u kratko ovo vrime
Teśko od griha verzte brime.

Ah! nie ludost vela, i mnoga
Çich taśchine Raj gubiti?
I çich hipa (jaoh) jednoga
U vaj pasti vikoviti?
Jer śto je bolje, svit da uxivaś.
A da u duśi schetan bivaś?

Sja u ovih śestoredcih ne samo bogata razmniva naśega Vitalicha, nego jośte i mala cina u kojoj derxaśe stvari ovoga svita, koje nemaju stanja, koje se prominjuju svakoga hipa, koje se razlaze kao i oblaci pognati od sivera, kao rosa, kao dim. Njegova pamet na zemlji biaśe vazda uzdignuta k Bogu: a njegovo serce kako se poznaje po pridaji, i po çitanju svih njegovih knjigah ne lepljaśe drugo na ovomu svitu nego stan nebeski, s koim god. gosp. **1725**, ufamo se, da che biti nadario stvoritelj njegovu duśu blagoslovljenu.

Ako je duśa njegova pośla s' ovoga svita ostavila je za sobom dobro ime, koje ne umire, dobar nauk, koi potice na dobro; i dobar izgled od xivljenja, u koi kakono u jedno svitlo ogledalo mogu se zapazivati s velikom svojom koristju svi oni koji su obrali srichu gospodinovu i svi ostali koji nakon konca xude viditi svoga stvoritelja, i s njim se nachi u svitlosti nebeskoj. Slava Vikovita njegovu imenu; blaxena njegova duśa; blaxeni svi oni koji u xivotu duhovnom budu sliditi njegove stope.

S.

MAGANÇE (*NANO*).

Çovik kad nemore da nareste kao ostali ljudi, nego ostane do starosti posve malašan taman kao dite od malo godinah, u našemu se jeziku zove magançe, i kaxe se da se zamagançio.

I stari spisatelji o takovim stvorenjima uspomenah su nam ostavili, i još dodali da je takovih cilih narodah bilo u sridnjoj Africi. Ali kašnje mudraci su cinili da je to reçeno brez ikakva temelja, da su prave izmišljotine, kao ono što su pripovidali stari Gerci, da niki malašni ljudi prozvani *pigmei* sa xdralovima uvik su boj bili. Ali bilo to kako mu drago, uvano je da mlogi pravi magançi poznati su bili i u staro vrime. Rimski Cesar Marko Antun jednoga je imao, koji je samo dvi noge visok bio, i s toga ga je zvao *Sisifo*. Cesar Domician skupio ji je sila, i çinio da se medju sobom ervaju i biju.

Pošto su Španjoli osvojili u Americi Mesikansku cesarovinu, nadjoše mlogu magançad u dvoru s kojom se Cesar zabavljao. Kate Medici Francuzka kraljica skupila je takovih muškichah i xenskíchah, ali nisu mogli nikadar poroda dati. — Dva magança sada xive u Engleskoj, mux i xena; muxu je ime *don Santiago*, a xeni *Ane Opkins*. — *Don Santiago* rodio se u Manili. — Njegovi roditelji videchi ga kukava puštili su ga u jednoj ljuti, a potom našavši ga jedan lovac, kuchi svojoj ga odvede. Çudnovato je da otac mu je çovik šest nogu visok, a mati sridnjega struka, no on je samo dvi noge i jedan palac visok, a çeterdeset godinah je vech naveršio. U *Birmingamu* on je pervi put poznao svoju zaruçnicu, koja je onda imala 21 godinu, a samo teke tri palca od njega viša. — U pervi mah oni su se verlo zaljubili, i u onom su se gradu vinçali na 14. Serpnja g. 1832. Don Santiago je çverst i zdrav, poznaje nikoliko jezikah, i verlo muziku ljubi; mlaku vodu pije, a teke malo vina kad je blagdan koji. — Njegova je xena verlo ljubka, u kratko, oni xive u pravom skladu. Ona je skoro rodila toboxe sina, koji je na berzo priminuo. —

Koji put more se kogod zamagançiti do nike godine, pak posli podosta naresti. — Piše *Virey* da jedan mladich ostao magançe do petnajst godinah, pak posle narestao do pet nogu — Niki pak su se rodili golemi, pak su se za uvik zakukali, svalili, i tako se dogodi nikomu Mati *Gallias*. Ovaj zna govoriti hervatski, nimaçki, francuski i taljanski. On sam moxe na konja uzjat, govori ljudski i pametno. — Sad našao je u Taliji svoju priliku, i hoche da se oxeni.

Magançe je ponajviše ljuto, nemirno, serdito. U njemu kerv berxe teçe i vre, jerbo je malašan kip; s toga berxe momçetom postane, i zastarçi se. Mlogi umru prije neg ispune 25 godinah; niki pak mogu potegnuti do 50 i više godinah. — Niki su tverdoglavi, bezumni, a niki kao na jedan primir *Borvilaski* poljski plemich, hitre su pameti. — Jedno magançe imenom *Jeferi Hudson*, koje je xivilo u dvoru *Enrikete* Engleske kraljice, pokazalo veliko junaštvo. Jednom ga je neki *Kroft* uvridio, a on ga je lipo zvao na megdan, na konja uzjao, pa iz male ga puške ubio. - S çesa se çeljade moxe zamagançiti, nije još dobro poznato. Likari dokazuju da je to uzrokovano po svoj prilici od jedne nemochi koja se u kosti uplaka, omekša ji, pa ne da da restu i otverdnu.

K.

Kopaš jamu za drugog, sam cheš u nju pasti.

Ubogi jedan starac imao je obiçaj çesto kod jedne udovice milostinju iskati, koju je svagda dobivao. Ista je imala dvoje djece. Ovaj ubogi starac uçini se njojzi na dosadi, i namisli nerazumno njega otrovati, da joj više nedosadjuje. Uzme otrova pomješa sa brašnom, umjesi i izpeçe; tadaj su joj djeca bila otišla u polje igrati se. — Kad starac dojde po svome obiçaju milostinju iskati, neznajuchi za nikakvo zlonamjerje xensko; ona mu taki dade cjelu pogaçu, a starac metne pogaçu u torbu i tako otide. Starac iduchi putem nije ni jeo pogaçe, jer je imao komadicha ljeba, koje je na drugim mjestima izprosio bijo, a pogaçu u torbi derxao. — Odmakne se priliçno daleko od kuche, kad na jedan ças usmotri on djecu iste udovice; tako isto i njega djeca; djeca od mnogog igranja iztresla se i ogladnila, poçnu medju sobom govoriti: Ovaj starac çesto našoj kuchi dolazi i milostinju ište, da poištemo u njega, dache nam, a on zaista svaki put ljeba imade, i tako poterçe djeca, i dojdu pred starca, zaištu, da im štogodj jesti

dade. Starac odma pomisli: „Ja kod njiove matere svaki put milostinju dobivajuchi a i sama djeca çešche su kad nije matere kod kuche bilo milostinju djelila; radostno on se odma spušti k zemlji, gledajuchi kako se djeçica oko njega umiljavaju, skine torbu i izvadi pogaçu jošt vruchu, govorechi: " Evo djeçice moja, baš mi je sad vaša mati ovu pogaçu dala, evo pak jedite, a on svojim putem otide. Jedno od nevine djeçice, dok se najede mertvo ostane a drugo dok dojde kuchi poçne vikati: „Jaoj meni! Jaoj meni! Pita mati bezumna; Šta je za Boga?! gdje ste bili i šta ste radili?! " — Na ţo on vech izpuštajuchi svoj slabaçki duh, odgovori: „Kako smo jako ogladnili bili, ugledamo iz daleka onog starca, štono k nama çesto dolazi i milostinju dobiva zaištemo da nam štogodj jesti dade, jer smo bili jako ogladnili, a on odma izvadi iz torbe pogaçu, prelomi popoli, i dade nam te smo poeli, i onaj taki na mjestu mertav ostao ". — Nato se sad bezumna mati sjeti, i poçne xalostiti, i sama svoju nerazumnost kleti, da što je chela drugom smert priçiniti, to se na njezinoj nevinoj, ali po materi povinoj, djeçici izveršilo. —

Milorad Medakovich.

PÀS.

Pàs osim što je xivina prikladna, vitrena, xivarna i snaxna, ima unuternju chud, s koje mora je çovik paziti. Divje je pašçe vatreno, jidovito, xestoko, nemore svita priviknuti; ali ova narav u domachega, pretvori se u veliku ljubav prama svome gospodaru. On che ga nemilice istuch i isprobijat što more xešche, a opet nek mu se javi, neka ga zavabi k' sebi, ponizno mu se primiçe, tuli se, tudji se, ruku mu lixe, a njemu siromahu u rebrim dosta. Pomnjivo çeka gospodareve zapovidi, çini se ko da u njega pita svìt, i da ga moli; a samo da nanj pogleda, vech je on pogodio što hoche. Prijatelja boljega pod Bogom nema nadanj, a sa svim da mu nije udiljen razum kao çoviku, a ono je od njega virniji i poznaniji; prije che zaboraviti ono što mu se zlo çini, nego ono što mu se dobro çini. On poznaje kuchu kao kojimudrago kuchanin: kod velikih dvorovah bude ponosit, a kod seoskih kuchah ništo divji; neugodne mimohodce poznaje po hodichi, po govoru, po vonju, po obiliçju, ljut je i xedan na nji, i neda im pristupiti. Koji je straxevni pas, obnoch bude strahovit: on che obichi oko kuche stotinu putah, uvik stoji na oprezu, sve ošluvava odkle che ko banut; a kad upazi ili ochuti koga, stoji ga lava, urnebes, te tako brani kuchu i gospodareva dobra. Ako je jidovit i bisan na lupexa, a ono je još na svaku zvir: ako vidi gdi ona nosi kakvu meku, stervinu, janje; on che oteti, a neche u ono krenut i da je gladan.

Çovik odmah iza postanja svita, valjalo je da pripitomi psa: brez njega uvano nije bio kadar nadvladati i podloxiti ostale xivine, niti je moga traxiti, dizati, smicati zvirke i druga škodna stvorenja. Mlogi mudraci kaxu, i s razlogom potverdjuju, da je najpervi ljudski zanat bio odhraniti psa za pribavljati hranu i mirno uxivati je; dodaju još, da je najstariji pas oni što zovemo torni, iliti çobanski. Dlake je on duge, repa velika kitnjovasta, ništo erdjavo izgleda, i çini se kao divji; no nijedno se pašçe drugo more s' njim isporediti. Istina da je koji put do çobana, ali opet poznato je, da je on vridan sam brez ikakve nauke virno i pomnjivo çuvati blago, i baš za to je i stvoren. Svi ostali psi, zaludnji su ako ji çovik ne uçi. Vele lipo li ti ga je gledati, i valja se još çuditi, kad çuva marvu. On idje pa se nachuli, sve glavom vitri hocheli što banut, da nebi vuk rupio u blago, da nebi se lupex privlaçio, da nebi se lisica prilibila. Da se koza, jarac, štomudrago odverne od svoga stada, on odleti, prirene ga, sverche u skupšchinu, ne da mu se raztavljat, i još ga derne, malo che ga naklat, zadache mu strah ako se joguni i neche da ide. Za sve ove njegove vridnosti, verlo zasluxuje da ga gospodar lipo pazi, da ga ne zapušta gladna i xedna.

Koristan je još i pas loveti, tiçar, kad je lipo odhranjen i uvixban. Lipo i on sluxi lovca: dok se on sprema za u lov, raduje mu se, skaçe, laje; kad izadje na polje sve njuši, polagano poštekuje kad nadje trag, štekche podpuno kad nadje zeca, okupi ga, s' njim se vara, stigne ga, zgrabi ga, lovcu ga nosi, pa se veseli i iglendu provodi. Ako su tice, drugaçije ga nauka odnese, na njemu more se çovik dositi koliko je daleko tica, jeli jarebica, prepelica, bena i t. d.

Pas malo xivi, tako jednu desetak dvanajst godinah. Nijedna xivina na svitu ne xali za svojim gospodarom, do samo on. Pripovida se (a istina je xiva), da je jedno pašçe pratilo mertva svoga gospodara lipo do grobnice. Pošto su ti ga ukopali, stade ga skikatanja k'o da ga çovik po zubim mlati, i ne htide ni pošto odonle otichi. Napokon dodju ljudi te ga cha odnesu, a on opet nikako pobigne, pa tišchimice k grebu; opet ga istiraju, a on opet se povrati. Videchi to ljudi, i još jako çudechi se, zbubliili mu unde jednu kuchicu, i donosili mu hranu. Tute je nikoliko godinah xalost provodio, i dospio; a kaxu da nikad se nije od greba odaleçio priko desetak dvanajst korakah. — Jedan je slipac ne imajuchi vodje, svezao svome psu uxe oko vrata, a kraj derxao u ruci, te tako za njim hodao; a pas za çudo ne samo što ga je vodio, nego je uvik krenuo boljim putem, da nebi slipac u stinu udario, oli pao.

Po mistim gdi su xestoke vruchine, kao na jedan primir u Africi, pas gubi svoju chud, svoju hitrinu, hrabrenost, i posve je nevaljan. Cernci rado jidu njegovo meso, ispeku ga kao kod nas zaoblicu; nose ga još na prodaju, i skuplji je nego ovan, oli kozlich. Jidu ga još divji ljudi, koji xive u sivernoj Americi, u derxavi što se zove *Kanada*. Jedan francuski misnik po imenu *Sabard*, koji se tute desio, evo što piše: „bio sam kod njih više krat na ruçku, a svaki su put pristavili pasjega mesa. Da pravo kaxem s pervice mi se gadilo; no kako sam se okusio, çinilo mi se da nije erdjavo ono meso, i da malo baca na prašçevinu". Kod nas niko nebi to uçinio za veliku muku, i najvolio bi od glada umriti.

Izmedju zviradi, sam vuk i lisica naliçi na çobanskoga psa. U našoj derxavi pravoga divjega psa nema, do samo na Pelišcu i na Korçuli, gdi ga zovu çagaj. Xivi najviše u zapadnjoj strani onoga otoka, od Smokvice pak tamo do Luke, što je undekar gušcha gora, te se lakše moxe kriti. Nadju ga kadgod ljudi i ubiju, i kazivali su mi kad sam bio u Blatu da verlo na psa naliçi, da je gerdan, i da je upravo divji pas.

K.

DUBROVÇANIM.

Ljepom i xivom svitlostju zdraçi **Zora Dalmatinska.**

Vikovita hvala budi onim izverstnim ljudem, koji vedre njezino lice; a lice njezino pomerçati neche, ako u persim našim nebude skraçati ljubav prama Otaçbini. Ja se nebi usudio umetnuti ime moje u ove liste, da se temeljito ne uhvam, s' tizim potaknuti verle ljude Dalmatinskoga Mudrograda (Athenae), koji sami dosad muçe. — Jednu skladnu pjesmicu Gerçkoga Starca Ljubopjevca (Anakreon) zaodivenu naški, koja još dosad na vidilo nije izlazila, prikazujem; s onim pravopisjem, koje ga su pristavili u našem knjixevnom Dnevniku, njegovi umitni zbiraoci. — Nek mi za zlo nevide moji Domorodci; i neka se spomenu, da „brez jednoga jezika obchenoga, neima Naroda". —

Tomaçenje pjesni *Anakreonta*, verhu ljubavi. —

Jednom Ljubav brat cvjetje uze,
I nevidje, daê lexala
Medju listjem jedne ruse
Sakrivena pçela mala
Tims od nje u perst chuti ujesti
S mnogom mukom, i bolesti —
Plaçuch k Majci terçe, i veche,
Ko da verši ljeta svoja,
Tuxniem glasom, i pun smeche,
„Vajmeh, reçe, majko moja
„Mrem, zmia me mala ujela
„S krilim ondi zvana pçela" —
„Ah, reçe ona, Sinko izbrani,
„Da ako taki çemer djeli
„Mali od pçele šip kad rani,
„Kakav trud che bit podnjeli,
„Kê bolesti, ka skonçanja
„Kojim tvâ strjel serce ranja. —

R. Golubovich
Dalmatinac iz Dubrovnika.

Da po çemu ovo Dubrovçko nizanje i gucanje samoglasnicah, na taliansku, nebi se çinilo ugodno ostalim Dalmatincim; evo ta ista pjesmica, malo drugçie, brez nizanja i gucanja, na serbsku. —

Jednom Ljubich cvitje braše,
Iza lista nevidechi
Malu pçelu gdi lexaše,
Med iz ruxe izpijuchi:
Kadga ujde u perst ruke
Stade cvilit on od muke.
Plaçuch k majci terçe tada,
Ko da verši ljeta svoja,

Tuxnim glasom, i pun jada,
„ Jao! reçe, majko moja
„ Zmija me je ujla mala
„ Koja se je pçelom zvala. “ —
„ Sinko, Sinko... Kuku, lele!...
„ Ako taki çemer dili
„ Bodljiçica male pçele,
„ Kakav trud che bit podnili,
„ Kakvu bolest i skonçanja
„ Koje strila tvoja ranja! “ —

Stipan Ivichevich
Dalmatinac iz Makarske.

S' terbuvom za kruvom.

Śtogod o Neretvi.

Od sviju biçah koji kose narod ljudski na ovomu svitu, najviśe çovik se boji biça od glada, i zato serne za kruvom da bi i u jamu upao - U Neretvi zaisto malo kad se glad terpi.

Niki ljudi chudostraśni boje se Neretve kako zmije ljutice, i misle da netom bi odahnuli aer njezin, da bi ji smertna bolest obervala — Nije to tako.

Premda je groznica bolest gospodujucha u Neretvi na nika vrimena i na nike godine, niśta manje, malo se od nje gine, toliko da veche se broji na godiśte rodjenih nego mertvih.

Ja çujem da i u drugim mistima gdi je zdrav aer çeljad se razbaliaju, i na godiśbine navali na nje groznica, serdobolja, nazebe i ostale nemochi.

Istina je da blata u Neretvi izbacuju smerdonosne duate, po kojizim poradjaju se mistave i vrimenite bolesti; ali je istina da i çeljade na svakom mistu jesti na jezivosti oboliti.

Ove se jezivosti straśi moguchi kralj, veseo mladich, jaki lav, a kamoli neche slabi çovik.

Od Neretve pievajuchi *Mjelovan* govori:

„ Teçe voda po srid polja ravna
„ Neretva se prozivlje odavna,
„ To je polje dugo i śiroko
„ Jedva bi ga prilетio soko.

Polje dakle kruvom rani çovika a berda kerśna xivotinu i zvirad. —

Tko se radnje neprivati za malo moxe dobro xiviti, a tko radi i nahodi korist, odraxa mu i napriduje ljubeznivo — A neima veche tuge çoviku śto u taman truditi, i to se veche putah dogadja o kerśnim zemljam rabotati. —

Nije dobro çoviku bolovati i dobra posidovati, a neima pak goreg xivljenja na svitu śto biti zdrav a gladovati i raditi. —

Derximo se polja i nebojmo se glada. — Bolesti pak dosta putah naskoçe na çovika viśe po strahu nego po naravi. — U naśoj derxavi ima i drugih mistah, gdi çeljad pribivaju, al aera su pokvarena — Nije dakle sama Neretva koja boleśtine propuśta. — Osobiti su pak njezini plodi godiśni, jer u njoj reste xuka za koju se novacah dosta potegne; u njoj piavice dragocinjene nahode se; u njoj gjubar i za vlastitu potribu, i za prodaje; u njoj lovine ribe i ptice svake versti, a kruva i vina do sitosti — Nije pak ona najmanja u poglavitim mistim naśe derxave. — Diçi se sa starinom jere se je s Rimom slagala. — Veliki u njoj gradovi biahu od kojizih i sada se zidovi naziru, ploçe i stupi veliki. — Neretva dade i ljudih na glasu, i u redu mudrosti i u redu junaśtva. — Knjige dosta tomaçe od plemenitih i versnih kuchah Novkovicha, Vladmirovicha, Senticha, i t. d. — Neretva se pak svaki dan ukazuje na oçistenje po serçenoj pomlji i valjanu nastojanju njezinih poglavarah, koji su svu pomlju uloxili za dovesti je na dobru sverhu. — Eto vode zagradiśe, zidove napraviśe, jaruge izdubiśe, oçistiśe, stabla plodna posadiśe, loze nasadiśe, i svaku korist doniśe, a odrediśe uçiniti tovechiu u naprid ako im Bog dade zdravlje, kako im svi od serca xelimo. (*)

V. M.

(*) Ovi pohvale dostojni spisatelj jedno je samo zaboravio: nije spomenuo da po Neretvi se tako lipo i çisto govori, da nemoreś gotovo od milinja sluśati. Pamtim ja dobro śto je Neretva, znadem da ima dostah ljudih, koji bi mogli krasno ovi list zaçinjati. Tisik na moje serce pada svaki put kad razmatram gdi toliki ditichi neche da haju. A çemu je Zora zabililа? Da ustanemo jednom u slavu, da nukamo drimljivu çeljad s blagim riçima starenikah naśih, da nadvladamo one nadriknjige, koji odavna gerde ovi slavni jezik - Oj blaxena ti prostoto i prirodo! tebi, tebikar valjalo bi jedan kip ispraviti da ti se domarodci klanjaju, kao mudri *Katun* Kipovima starih glasovitih Rimljanah. Nemojmo se za Boga odkloniti od narodnoga jezika, kao śto su mlogi do sada naopako uçinili, jerbo drugaçije nechemo znati koi li bis paramo - Ko ga kudi i podruguje se, nek se srami; ko ga ljubi, a nehotice koju manu nanj navodi, neka mu je prosto, popraviti che se. Nikadar da ne zaboravimo naśega starca Mjelovana, pokojna mu duśa! Ako mu nismo blagodarni bili za xivota svoga, nemojmo barem po smerti.

Kad sam lani prośa niz Kotare,
Svaki veli pivaj moje stare,
Al' ne reçe njeko Radovane,
Nati novac starçe Mjelovane...

Dobra bi duśa sad proplakala! Na narodne pisme triba da se obziremo, ako hochemo lipih novih izvoditi. Ko se njima ne nasladjuje, chachin kruh i so pod noge zgazi. Ako smo hodichu i obuchu prominuli, nemojmo chud.

K.

PRIPOVIJETKA.

U stara su vremena doktori bili svuda i ljekari i apatekari, (*) kao što su još u Turskoj; ali je u rišchanskoj Europi danas običaj, da doktor bolestniku samo napiše, šta mu treba, pak se s onom njegovom ceduljom, koja se zove *recept* ide u apateku, te apatekar lijek načini. U T.... jedan put ustavi jedan seljak kola sa dva vola pred apatekom, pak skinuvši s njih velika sobna vrata, unese ji unutra. Apatekar, izbečivši oči na njega, reče mu: „ Šta cheš ti, brate, ovdje s tim vratima? Majstor, što pravi vrata, sjedi malo dalje tamo na desno. " Ali mu seljak odgovori: „ Ovim vratima, gospodine, ne treba nikakav drugi majstor osim vas, jer su ona zdrava i čitava, nego samo gledajte, šta piše na njima: juče je bio gospodin doktor kod moje bolesne xene, i cheo je da joj napiše nekakav lijek, pak nijesmo mogli nachi ni pera ni artije ni mastila, nego samo malo krede, te je eto napisao recept na sobnim vratima; nego vas molim, gospodine, gledajte šta piše, te mi poberxe načinite. " Apatekar čudechi se i smijuchi tolikome receptu, načini mu odma lijek.

(Iz kn. V. Stefanovicha.)

(*) Speciari, likoprodavaoci.

DUH KARSTJANSKI

očitovan

U MOLITVAH, RAZMIŠLJANJIH, I PJEVANJIH.

Isukarst u Evandjelju govori: Prosite i primiti che te... Sve što uzbudete prositi u Oca mojega na ime moje, dati che vam; nu sasviem tiem često se zgodi inako, naše molitve kakono posvetilište Kaina ne uzdixu se do Pristolja Svemoguchega, nego na tle padaju a to prazne, jer kako reče Jakob Apostol: Prosite i ne primate jerbo zlo prosite.

Cerkva uzvisivajuchi Svece verh Otara, u isto doba kad nam ih ondi postavlja na znak štovanja, kaxe nam u njima liepi izgled svieh kreposti, kojega ako uzsliedimo u tieku našega xivota učiniti chemo se dostojni one slave, koju su oni jur posvoili. Ove srechne duše obilno narešene od Boga sviema darima milosti a navlastito darom molitve i sakupjenja, tako da su raj na ovoj zemlji uxivali, najbolji nam način mogu ukazati kako i što imamo molit? za biti uslišeni.

S' toga protresajuchi njihova pisma, neprocjenjeno cerkovno blago, i gledajuchi današnje potrebe, odlučih iz njih izvaditi i sakupiti što bi bilo podobno za podmochi bogoljubnost moieh Domorodacah, i buduchi hvala Bogu ovi trud doveršio sad ga navjestivam pod imenom:

DUH KARSTJANSKI

očitovan

u molitvah, razmišljanjih, i pjevanjih

ili

Pravi način moljenja sakupjen i izvadjen iz Pismih Naučiteljah Cerkve i Svetieh.

Knjiga sastoi od četiri diela: 1. Dan Karstjanina; to jest molitve jutarnje, večernje, sv. Posvetilište Mise, i razlike druge koje se mogu činiti priko dana. 2. Blagdani Gospodinovi, Bl. Djevice, Svetieh, i Vremena cerkovna. 3. Svetotajstva Ispovjesti i Pričestjenja. 4. Nemoch, nevolje, i razlike potrebe kerstjanina.

Sviem oviem nastojah pridstaviti kratko uvjexbanje za pokazati kako se ima svak podnositi u molitvah i dielih za uprav izveršiti svoje derxenstvo, i zaedno poxudu i zapoviedi Sv. Matere Cerkve.

Jedina moja sverha u pritještenju ovoga pisma bi slava Boxia, čast Svetieh i vaša duhovna korist, ljubjeni domorodci. Napredujemo u ljudskomu knjixestvu, napredujmo i u bogoljubnosti. Strah je boxii početak svake mudrosti, i to dobro poznavši naši slavni Oci, nastojaše i znadoše pridobivajuchi svake prot ivnosti uzderxati neockvernjenu Katoličansku vjeru koju primiše još od Apostolskieh Učenikah, i s' toga biše glasoviti na svjetu; nebismo i nijesmo izrodi u drugomu, pridobimo ih ako je moguche u vjeri.

Svaki paka koi ljubi svoju domovinu, iznajti che u ovoj knjizi, kako ufam, čiem se nasladiti u pogledu rodnoga jezika. Svu sam pomnju postavio da prinesenja budu izversna, i sloxena po zakonih našega jezika, i uloxih joštera razlika pjevanja cerkovna prinesena od moich učenich strarieh Dubrovčanah, koja do sadar ne biše pritještena.

Sva knjiga koja che doprjeti do 300 listah u 18. prodavati che se od svich onieh koi uzrasdjeluju ovu opomenu, na bjelomu papiru za cjenu 40 kr. srebra, a na pritankomu za 45 Xr. i biti che narešena prilikom bl. Dievice Marie.

Cjena za pridbroitelje biti che na bjel. pap. 36 na prit: 42.

U Beču na 7. Oxujka Svetkovina Sv. Tome od Aquina g. 1844.

Antun Rocci Svešt. Dubrov.
sad Sučlan verhovno cerkovnoga
upravljenja kod S. Augustina.

Gospodari i Gospoje, koje bi xudjele imati ovu knjigu liepo zavezanu ili zlatom narešenu, kako je običajno u slučnieh, buduchi da se u ovemu Pervostolnomu gradu nahodi izversnieh Rukotvoracah u temu zanatu, i za ne visoku cjenu, kad podpišu svoje ime neka to nadorechu; ali ih molim da čisto objavu svoju poxudu, da im poslie dielo uzmojbude ugoditi, a ja chu ih sluxiti draga serca.

U Zadru u knjixarnici Bratje Battara. — Zagrebu. — Dubrovniku. — Splitu. — Kotoru.

Opomena blagovoljnim pridbrojiteljima.

Xelja je Izdateljah brez ikakvoga odgadjanja slati **Zoru Dalmatinsku:** *zato mole gospodu pridbrojitelje i poručnike da na vrime kod C.K. Poštah ponove svoja naručenja za drugu četvert ove godine.*

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 15. — NA 8 TRAVNJA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na četiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama, i njihovim poručnikom. Knjige i svexnji ne primaju se. ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

NA ZORU DALMATINSKU.

Oj Dalmacio, desna posestrima,
Ćerko mila naše majke stare,
Na koje se pàrsim junačkima
Svaka sila morskieh pěnah tare,

Po kê brěgu, šumi i dolinama
Krěpki naški puk slovinski gazi,
Čuvaj slobost narodnog tvog plama,
I postupaj na početoj stazi;

K nam okreni srodno sàrdce tvoje,
K nam, gdê ljudi tvojim glasom poje;
Ah da kam će suza neg na oči,
A kam sestra neg k sestrici poći?

Gdě je Zora veće zasvitala,
Směti se je nádat blizom danku,
Tere šajku odtisnut od žala,
Gdě se ziba u màrtvomu sanku.

Van na burno móre ovog svita,
Gdě se prava čest i dika služi,
Gdě su naša vesla jur razvita,
Gdě no sestra sestri ruku pruxi;

K jednoj svàrsi srěći našeg doma
Da jadrimo složno věk věkoma,
Jer će drugčje zpast kormilo iz ruku,
Nit će traga biti našem puku!...

Ljudevit Vukotinović.

PROPAST PUSTOGA GRADA SOLINA.

Sve što je pod nebom, sve se tare; što se omaçe više ne ustavi; kud poplav, vatra, maç nemoxe, vrime moxe. Kamo silna carstva i kraljevstva k istoku i k zapadu; kamo Babilonesi ponositi i uskoverçeni, oni strašni Rimljani, koji ustadoše svitu stope kopati, pak su sami sebe u bezdan utopili. Zakaralo je, sunulo vrime nebeske osvete, te pomlatilo i poloxilo one, koji nisu za svoj obraz znali, nego silesinom sirotam pritiskali muku svojih starijih, na tudje glavnje najali, rovili i rušili zemlje, izterpavali što su siromasi s trudom skupili. Kako se ona snaga iztergala, kako je xalost iznenada zaletila, te se cerni danci izbrojili! Došla je tuga na glavu, nevolja na vrat, vile k oçima; doçekao ji je tisan klanac, sve se je prekrenulo, razterglo, upropastilo. Kud su teste pukle, sad oraç brazdu kroji; gdi su se mudraci sastajali i zbor zborili da ljudma sude, tute sad krava riçe, kermak skiçi; kud su se gerdni dvorovi izvili, sad gromile i kucherine nisko zbubljene; kud su kipovi i çidije ispravljene da se çeljad njima klanjaju, sad bunjište i smetište..... Oj putniçe! oj vi, koji kiriçinski pivate niz verletni Klis a stermo gledate, nije li vam ikadar tisik na serce pao, niste li xalost provodili spomenuvši se Solina grada plemenitoga, koji bjaše u çudnovatom naponu, a sad od njega nema nego razvaljenih gradinah i razterkanih polegušicah? Nije ga voda izlokala ni izervala, što je vavik tijo posrid njega tekla; nije ga vrime raztisnulo, vech opakluk, poganstvo, vragolstvo, bisna serxba. Za dva sata hoda od Mosora k zapadu uz more nadugaçko se on pruxio, pak je tkanica pusta njegova bila uzberdo nizberdo, na zavoj, na sukrix, na obal, kako je moglo izniti po glavicam i berdašcim. Car Kostantin Porfirogenit piše, da je bio ger-

dan kolik polovina svoga Carigrada, a opet na peru se znade, da jedva za dan mogao je çovik Carigrad śancom obichi. U Solinu su kule dovatile kolik zvonici, a sve skrozi dvorovi, hrami iliti cerkve, tverdjave, stupci, xlibe proverchene kud je voda letila; igrališta, mostovi, vertlovi, baśçe. K njemuka su turme vervile sa sviju stranah, sve se, pobro, na krupno radilo, skela je pusta bila; sve se terpalo pravo i krivo, rano i kasno. Uxitak je tergnuo kao iz vode; omaljni ljudi, gospoda i velikaśi imali su çim se izçastiti; bilo je slasna, masna i cerljena koliko ti drago.

A kod tolikoga blaga i bogatstva, kod prevelike take sriche, jeli bilo reda, naçinah, oçijuh; jeli doervala pamet zlu? Ajà, pobro, nego zasikośe ljudi u svojoj glavi, da che veselje brez pristanka duxijati, da neche biti brige, ter im tako vrime propadalo, dok ji nije tuga izbila sa svim. A da kako su mlogi pusti gradovi propali i razasulise; zar brez desnice Boxje, zar chemo sve tovariti na vragove rogate? Kod golemoga blaga nisu smirno xivili Solinjani, vech mlogim je duśa dośla najjevtinija, siromaha duxili na prava Boga, obzirali su se samo na śareno i gizdavo kako bi se uzreśili na svitu; na dronjka se çovika beçili, svaljivali i navaljivali pedipse po svojoj volji, uzimali pri sebi tudju jaspru, oda vire su na stranu bixali. Mlogi umetali śto su im stariji dohranili, i raztekli na igre, na kurvarstvo, te u sramotni dug zalazili, pak nanovo izigrali i izpivali, dok se nisu posve u erdji izberljali i zavalili. Napokon cerkva je ostala brezglavna, nije tojest imala svoga stareśine; redovniśtvo se iskvarilo, nije bilo spasonosnoga svitovanja da od ruga izgrabi udovice i divojke, da se xene ne puśte preko svoga muxa drugomu; da laxljivci i laxljivce na sve strane ne zabacivaju; da kamatnici novacah ne izbiju iz znoja siromaśkoga; da bogataśi puśtaju k sebi priplaziti kljaste pernjave i starce derpave; da se derçina i mladjarija ugledaju na çeljad starnu i poboxnu. Śto cheś! smutnja je najpotle gradjanom vladala, bilo je mnogo gospodarah a malo sluguh, luda je itrina prenosila svakoga, a nije bilo pravoga vidoka i vladaoca da je uztegne i sverne, ter moralo sve potançati i potechi na najmanje i na najtanje. Bilo je pametnih i mudrih ali na malom broju; onamo izgubili, amo ne stigli, kud cheś opaçije! Ta prava je buna bila jutrom rano a vèçerom kasno.

Takovo je bilo njihovo stanje kad je puklo straśno vrime, i rekla im je zemlja da stanu. *Avari* iliti *Abari* joś za vladanja Tiberia Cesara straśno su se u Azji pojavili i kervlju je naśtrapali, pak iz prevarke amo u Bugarsku i u oblixnje derxave se doselili. Kako su Rimljane i Gerke ugledali, veselili se kano lisica meki; namah su poznali svoju jakost a njihovu slabochu; namah su razaznali koja je velika razlika izmedju svojih koxunah, i njihove çoe izvezene srebrom i zlatom. Po tom oni nikad ne smiriśe se, vech tako posiliśe, da im je morao Cesar Maurizio radi mira sto iljadah zlatnih novacah dati. Kaśnje pridruxivśi se nikim bradaśima prozvanim *Longobardi*, poharali i porobili Italju, pak udarili na Dunav i tute iskresali na komade carske konjike, pak sav jid izrigali po xupnoj Dalmacji. Ove gerdne doślięine perve polovine sedmoga vika potegli su k Solinu i okolo njega obsukali se i najali kao gavrani na stervinu, pak ga poçeli biti strilam i bacati nanj iz prache kamenje sve jedno kao gràd kad pada. Od istoka i od zapada zapriçili su i prisikli sve klance; sve naleglo maç do maça, strila do strile, i libilo se iza gomilah da razverne vrata gradska.

U tom Solinjani uzaśavśi na bedene i na śançeve brez pristanka za mlogo danah obarali na neprijatelja gerdobe, kamenje, strile, al'ga nemogośe nikako uzbiti. Na svake su se muke muçili; koji su se jako na oruxje operli, poginuli; koji su se falili da che junaçki na obraz izachi i da che se oderxat, sad u se duśu; mlogi iznemogli çuvajuch straxu i branechi se, a ostala se svitina brez vojvode i upravitelja, zabunilà, prestraśila. U takoj tisnoj i jadnoj prigodi bogataśi stali misliti za se, berxe bolje svoje blago pertljali i potajno k moru privukli da sterpaju u brodove i da bixe. Kad su se tomu ositili omaljni i ostali ljudi, uskoçe svi, svak sebi bixi, guśi se jedno pro drugoga da korak grabi; tu se nezna ko na kom jaśe, ko na kom stoji; po suhu izmicanja nije, nego svi k moru, k brodovima. Ali se brodovi od kraja odmakli, śto se ukercalo, ukercalo; te mlogi ne znaduchi kuda, skoçili u more da doplivaju do brodovah, da se ukoçe za śtogodj, pa se jadni potopili. Abari u toj smutnji grad pokriju: tu se kose dixu, neche da kapa stoji na glavi; tu se, pobro, kerçi, maxe, teśe; poplav od kervi ide, tverda zemlja nemore doli ichi, visoko nebo nemore gori; xene jauçu, bubanj grade na persim, stoji berjakanja i pomaganja ljudih; plaç xalost i na daleko se prislovava. Mlogi goli, bosi, kao gomile gerntali, neznali hocheli k berdu oli k stermu; jedno kaxe majko mila, a drugo berija! berija! Starci, kljasti, majke s dicom u naruçaju, zaludu su na kolina pali i ruke sklapali; sve to pod maç palo kao da si metlom poloxio. – Śto ne mogli isichi ni razgrabiti, ono porobili i popalili, te se tako plemeniti grad Solin pretvorio u ugljevje i u lug.

K.

JEZIK JUXNOSLAVSKI.

(Sljedovanje vid. Broj 13 St. 97)

Jezik juxnoslavski govori se s malom razlikom *) u çistochi, kako ga i sadaśnje knjige

*) Sva razlika obstoji u izgovaranju jotastoga *e* u nekojim rjeçima. Jer u jednom narjeçju izgovara se *je*, u drugom *ie*, u tretjem *e*, u çetvertom *i*, u petom opet *ije*; n. p. *ljepo*, *liepo*, *lepo*, *lipo*, i *lijepo*.

pišu od Adrianskog do Cernoga mora na prostoru od 6000 [] m. od skoro 13. milionah stanovnikah.

Ali prie nego zauzetim putem dalje polazim, budimo dopuštjeno s mojim çitateljima i neçitateljima raçun derxati.

Na pitanja, od mnogih vech stavljena: kakav je to jezik juxnoslavski? — jeli vrjedan da se udjelava i izobraxava? mogo bi ja pred Bogom i pred ljudima s pravom kojim sin mater svoju brani i hvali rechi: jezik juxnoslavski jest ljep i krasan a meni, kao udu slavianskoga tjela najljepši i najkrasnii i posve vrjedan i dostojan svakog truda i svake xertve da se udjela i izobrazi. Ali što bi se stalo, da ja sam tako naš jezik pohvalim i uzdignem? Mnogi bedasti nepoznatelj slavjanskog jezika bi mi odgovorio, da sam nepravedna postranica — jer *svaki svoje hvali* — a da zato itak jezik juxnih Slavjanah mora biti erdjav i kukavan; jer da bi išto valjo, bio bi si u tolikom vremenu kakovu takovu knjixevnost vech steko, kakvi takvi put u druge izobraxene narode otvorio. — A mnogi neljubitelj opet bi mi odgovorio: Ljepatimi jezika! koga samo smetje od puka govori; da je çemu nebi se izabraxeni dio juxnoslavskog naroda sramio njega se sluxiti u rjeçi i u pismu, a ovako mnoga gospoja, mnogi gospodin, kad se u svom materinskom jeziku o çemu zapitaju, uvrjedjeni pocerljene i prezirno odgovore: *Non parlo morlacco*; ili: *je ne parle pas morlac;* ili: *ich spreche nicht krobatisch.*

Što se nepoznateljah tiçe, koji samo kroz tudje oçi glede, ono samo govore što su od drugih — njima jednakih — çuli, treba jim oprostiti, poxalech ih svetim Pismom: *neznadu što çine!* i bratinski opomenut ih, da pervo dogodovštinu Slavjanskog naroda nek uçe, i kad su u njoj zrelo razsudili uzroke i dosljedovanja dogodjajah, neka se uslobode — ali naslonjeni na dogodjajne çine — svoje mnenje sverhu zaostanje našeg jezika dati.

Što neljubitelji o našem jeziku govore i njemu prigovaraju do duše — recmo pravo — jest ponešto istina i xalostna istina. Ima sladjanih gospoicah i mekušanih gospodichah (našega plemena) koji naški govoriti za svoje — u tudjinstvu razmaxene visosti — nepristojno nalaze. Hvala Bogu ovakovih izgubljenih ovçicah nema mnogo, nit mnogo na njima gubimo; nisu ovçice, van sljepi miši — bjedne preletalice — koji, sve da i pjevaju, nikad dana nebi dozvali: sumrak je njihova zora, noch je njihov dan. Ali zato opet neljubitelji posve pravo neimadu: ne samo smetje od puka, cjeli puk naš govori slavjanski, i govori ljepše slavjanski nego prosti Talianac talianski, Francez francezki, Njemac njemaçki; nit se ponajvecha strana izobraxenih našeg naroda srami u materinskom jeziku govoriti i pisati. Tko mi to hoche protivno da potverdi, sagrješi na svetoj neobaljivoj istini sadašnosti, koja hiljado-verstnim, xivim dokazima naoruxana stoji.

Tako, da ja sam na *ona* pitanja *onako* odgovorim, nebi mi se vjerovalo. Evo dakle za nevjerice mnjenja inostranih pisateljah sverhu našeg jezika; moxe biti tudjincim više vjeruju nego svome domorodcu:

Poznati sadašnji Talianski dogodopisaoc Cezar Cantù spomene u svojoj obchenitoj Dogodovštini*) ovaka našega jezika: „ *Questa lingua, una delle più ricche di parole e forme grammaticali, è pure armoniosissima* ... “ Na naški: *Ovaj jezik, jedan od najbogatiih u rjeçima i u pretvaranjima slovniçkim, jest takodjer vele blagoglasan.*

Vialla de Sommiers, uçeni jedan Francez, putujuch kroz Cernu-Goru biaše tako zauzet od miline našega jezika, da se je usudio rechi: Cernogorci moradu biti istiniti potomci Helenah, buduchi njihov jezik onomu uzoru (ideale) podpuno odgovara, koga si je on od najblagoglasnieg (od helenskoga) — ikad od jednog puka govorenog — jezika, naçinio. U svom uzhišçjenju on ga ovako opisuje: **) „ *La langue illyrienne est à la fois riche et laconique, énergique et harmonieuse. Elle sied également dans la bouche des deux sexes, et s' emploie aussi heureusement à chanter les douceurs de l' amour, que les hauts faits et le sanglans trophées de Mars. Elle réunit le nombre à la mesure: elle est sonore, noble, oratoire, véhément, c' est, au fait le langage des héros!* “ Na naški: *Ilirski Jezik jest ujedno bogat i lakoniçan, mochan i blagoglasan. On jednako pristoji ustima obodviuh spolah, i jednakim naçinom sretno se upotrebljava za pjevati sladkosti ljubavi kao visoke çine i kervave zastave Marsove. On slaxe brojnost s koliçinom: on je*

*) Storia Universale. Tom. I. pag. 439.
**) Ein Wort an Iliriens hochherzige Töchter vom Grafen Janka Draškovich. S. 27.

skladn oglasan, plemenit, xestoçan, rjeçit, — zaista, junaçki jezik.

Gospodin dvorski vjeçnik Hutzinger govori u svom glasovitom djelu sverhu vojniçke Granice *) ovako o našem jeziku: *Eine herrliche süsstönende Sprache wurde dem Südslaven zu Theil. Die Sprache der Slaven überhaupt, ihrer häufigen Endungen auf Selbstlauter wegen, höchst singbar, und durch di artikellose Deklinazion, wie durch die pronomlose Conjugazion vorzugsweise für die Schönheiten der hellenischen Rede empfänglich, hat Reize, welche einen Schlötzer bezauberten.* Na naški: *Juxni Slavjan jest nadaren krasnim i sladkoglasnim jezikom. Slavski jezik obchenito zbog svojih çestih okonçanjah na samoglasna slova, za pjevanje verlo prikladan, i poradi svojih neçlanaçnih skladanjah i nezaimenih sprezanjah za ljepote helenske rjeçi osobito sposaban, ima draxestih, koje su i samoga Schlötzera preuzele.*

(Sljediche).

P. Preradovich.

*) Statistik der Militärgrenze des osterreichischen kaiserthums. S. 206.

VISKO ZMAJEVICH

Nadbiskup Zadarski.

Kakono je Dalmacija u svako vrime lipim svakojakim vochem rodila, onako je dala vridnih ljudih, koji su na glasu bili, porad velikoga znanja i junaštva. No buduchi da je triba sime onog vocha razasijati, ako se hoche da sve to veche plodi; na isti naçin i dila mudrih ljudih imadu se na svitlo izniti, za pobudjivati naše unuke na njihove kriposti i dostojanstva. Za to briga ima biti naša, oxiviti na ovome Listu, u koliko bude dopuštala njegova širina, imena naših slavnih ljudih, a onih osobito, koji su se postarali za naš narod i jezik. Tako sad za poçeti od jednoga verlo zasluxnoga, kazachemo ništo za Viska Zmajevicha.

Rodio se on na **23** Prosinca god. **1670** od plemenite i bogate kuche u Perastu blizu Kotora. Buduchi odluçio misnikom biti, otide u Rim k' glasovitoj Skupštini od razplodjenja Svete Vire, te tute u kratko vrime zbog njegove vridnosti, postane doktor mudroljubja i bogoslovja. Uz to dao se i na krasnu knjixevnost, a koliko u njoj je višt bio, javno nam svidoçi njegovo dilo naimenovano, *Pisniçka kruna*, izdano u Rimu god. **1694**, i posvecheno na çest plemenitoga gospodara Ante Zena. Berzo se za tim razglasila lipa njegova pamet i privelika bogoljubnost, te još mladichem odabran bi Opat Svetoga Jurja u Perastu, a kašnje god. **1701** uzvišen na pristolje nadbiskupsko od Bara, i Apoštolski Pohoditelj u Arnautskoj, Machedonskoj, Serbskoj i Bugarskoj Derxavi. Tute su ti se vioma razvijale njegove Apoštolske kriposti, tako da su ga isti Turci pazili i štovali, i çudna mu dopuštenja dali brez ikakvoga troška; a ondašnji Moškovski Car, poradi njegovih zaslugah, na visoko dostojanstvo uzvisio brata mu Andriju.

Mletaški Princip, doçuvši izverstnu mudrost našega Zmajevicha, zabrinuo se kako bi ga posadio na poglavito cerkovno sidalište u Dalmacji; zato sveti Otac Papa Kleme XI god. **1713**, naimenova ga Zadarskim Nadbiskupom. Došavši k Mletaškim Starešinama da zafali, toliku mudrost u svomu govoru pokaza, da su se svi zaçudili, i mislili da nije njima çovik, nego Andjel besidio.

Trideset i dvi godine je on vladao Zadarskom Cerkvom, a sva ona dobroçinstva što je on uz to vrime poçinio, dugo bi bilo dokazati, nego chemo samo ovde spomenuti ono što se dotiçe našega jezika. A sad lako se moxe svaki dosititi, da mi hochemo da kaxemo za onu zgradu što je on naçinio u Zadru, koja se zove *Simenište Zmajevichevo.* Tute çinio je on hraniti i uçiti na hervatski cerkovnoj knjigi odabrane mladiche, za braniti svetu viru od Turakah, koji su tada bili verlo osilili, i za davati narodu uçanih xupnikah. Osim toga još je dosta dobra uçinio narodu i jeziku našemu, i vavik pazio ljubitelje naše knjixevnosti, medju kojima navlaštito svoga Namistnika opchenoga Ivana Tanslingera Zanota. On je nauçio istoga Matu Karamana, koji posli njegove smerti postade Zadarski Nadbiskup; još nastojao da na svitlost izidje glasovita Ilirska knjiga, *Uzdasi Mandaline*, pravljena od Opata Giorgi Dubrovçanina.

Ljubljen i štovan od Papah, Cesarah, Kraljah, knjixevnikah, i od ovoga puka od njega mudro vladana, umri na **11** Rujna god. **1745**, naveršivši **75** godinu svoga xivota.

U knjigam što je on pravio, ostaju velike uspomene njegove poboxnosti, i mudrosti, kao što su niki njegovi razgovori, pripovidanja, knjige, u kojima se tako sija lipota i çistocha jezika, da je zasluxio da ga nazovu, *zlatno pero.*

Çudo je pofaljeno njegovo dilo pod napisom *Sinodo Albano*, utiskano u Rimu na troške Skupštine od razplodjenja Svete Vire.

Benedkit XIV tako ga je cinio, da nikoga Biskupa u Dalmacji odabra nije brez njegovog svita.

Ukopan je u Zadru u grobnici što je on bio sebi za xivota naçinio u Cerkvi reçenoj od Kaštela posvechenoj B. D. M. od Prikazanja, koju on o svomu trošku popravi i uresi.

F. Z.

NOVINE RAZGOVOR

JURO I RADE.

Rad. Dobra veçer Juro.

Jur. Zdravo Rade.

Rad. Odkle to?

Jur. Iz grada.

Rad. Što si se obisio?

Jur. Eto tako: gonio sam prodat ništo dervah, uhvatio sam ništo malo gazet; naveo me bis na kerçmu, te sam sve izio i popio; a kad dodjem kuchi Anica navaliche na me da nisam ništa donio dici.

Rad. Dobro bi bilo da uzme toljagu pak da te dobro izbie po rebri kao i tovara.

Jur. Valabi volio da me izbie, neg da me psuje i ruxi! Uhvati me se kao kuga s nje vraxjim jezikom, pa ne da mira ni u dnevu ni u nochi.

Rad. A ti opet sutra pogni u grad dervah, pak što uhvatiš gazet izi i popi u kerçmi, kako si nauçan. Tako cheš imati više dervah u ogradi. Ja nebi taknuo u moju ogradu za xive moje oçi. Ti znaš kako ja štedim, i pazim moje dubce do velike potribe. Odneseli Boxje vrime litinu, imamli platit koi dug, oli carinu, ako nemam gazet zaletim se u moju ogradu, uberem dervah koliko je dosta, prodam, platim, i dobavim potrebu meni i mojoj dici!

Jur. A tko zna, Rade, kao ti xivit u našemu selu.

Rad. Jeli što iz nova u gradu?

Jur. Ti znaš da u gradu ima vazda novinah. Çujo sam baš u kerçmi, da u nikomu gradu.... nude, pomozimi rechi....

Rad. U Karakašici....

Jur. Aj, bogati, ne suškaj.

Rad. U Herveniku....

Jar. U Karakašici, u Herveniku, u nikomu gradu, çuješ... nu u Gjinevri, baš u Gjinevri, gdi je dolazio moj chacha, kad je bio na vojnici s' Francuzim.

Rad. Pak što?

Jur. Pak govore, da u Gjinevri grade nike male urice, manje od beça, i da te male urice idju vazda dobro.

Rad. Urice manje od beça! pak idju vazda dobro! moxe bit; ali se meni çini da te male urice nemogu poništa ichi dobro. Ja sam sluxio našega fratra deset godinah: On ima velike ure, pak te velike ure ritko idju dobro, kako che male, u koih su tusna kola, i tako malahani zubichi po kolik da se hoche dobre oçnice za mochi ih razabrati.

Jur. Ja ti kaxem što sam çuo...

Rad. A ja ti velim da nemogu virovat.

Jur. Ti misliš da su svi ljudi bezjaci kao mi! Jer mi neumimo izhritrit ništa, derxiš da neumu ni drugi ljudi.

Rad. Hochu da drugi ljudi znadu bolje od nas, da li i mi znamo našu štvar, i poznajemo po našoj dobroj svisti što ljudi mogu uçinit dobro, a što nemogu.

Jur. Hocheš li dati kaxem drugu?

Rad. Hocheli, i ta druga bit, ká i mala urice?

Jur. Hoche baš gora.

Rad. Nu kaxi, deh.

Jur. Çujo sam da niki Inglez *Morison*, izmislio je jednu strahovitu vatrenu brodinu, kojoj je nadio ime *Leviathan*.

Rad. Što je ta *Leviathan*.

Jur. Neznam, brate. Govore da Leviathan znaçi *druxtvo*; kako da tu veliku brodinu nebi mogo platit jedan bogataš, neg da se hoche više ortakah u druxbi.

Rad. A koliçak che biti ti strahoviti brod?

Jur. Govori se da che biti kao tri velika broda zajedno sloxena....

Rad. To che biti nika nagerda od broda. Vala za sagraditi taki brod nebi bile dosta sve ograde našega sela, svi naši dubci.

Jur. Kako kaxu neche bit udilan od derva, neg od guozdja..

Rad. Ta je baš nova! hvala Bogu, kad che i guozdje poçet plivat. Toga nisu çuli naši didi.

Jur. Ti se svemu rugaš.

Rad. Nerugam se, imenami, neg mi se muçno çini virovat, da che gvozdje plivat.

Jur. Ako stine plivaju, moche i guozdje. Jesili ti ikad vidio plivat kamenicu? kamen, kad je izdubljen i izdilan, pliva po vodi, kao i dervo. Tako che biti i od guozdenoga broda. Kada guozd bude istanjen i razprostranjen, pliva che po vodi kao i kamenica.

Rad.. Ta nagerda od broda moche ponit dosta svita, a kamo che hodit, što vele?

Jur. Kaxu da che hodit u Ameriku, i dache moch ponit pet hiljadah, i śest stotinah duśah, dache bit dug blizu 200 lakatah, a sirok više od pedest; dache bit u njemu hiljadu malih loxnicah, a jedna velika od 36 lakatah sa svake strane, a više od pet visoka. Tu che bit kerçme, perivoji, vertli zatvornice i ost. a gori na dvoru cesta na okolo broda po kojoj che setat putnici na konjih, na koçiah ...

Rad. Bum! Bum! Bum!

Jur. Ne bumbekaj, neg çuj ostalo. Tu che bit prikazaliśte za hiljadu duśah, tu che bit glumari, misto za nauke, za nova kuśanja; tu che napokom bit pazar, list od novinah u istomu brodu utiśten ....

Rad. A hocheli biti u tomu brodu sud i tamnica? Gdi je svita, nie moguche da nie riçih, a gdi je riçih tud je i buloga, i kervi.

Jur. Ti misliś da se svud biju i sadiru ljudi, kao u nas!

Rad. Ne dim to, ali ima svud svoih vragovah.

Jur. Nikud kao u nas. Znaśli śtoje; Rade, ja bi uçinio, da budu mirnii naśi ditichi

Rad. Ah! ti bi umirio naśe ditiche? Ti znaś kakismo? vatreni po naravi, vazda s' oruxiem u rukah, pijemo vino, dernemose koi put, serbe nas ruke, eto boj.

Jur. Na misto biti se s puśkam i s noxem nebi se mogli biti na śake, kao Inglezi? Istina je da i oni drugda podbiju oçi jedan drugomu, rigaju kervlju kroz udorce, ali nebaljkaju kao naśi s puśkam i s noxim.

Rad. Je vala, gerdno kod nas. Pune su tamniçe zlih ljudih, eto se i nove grade u Zadru, i kakve! kako se çuje.

Jur. Znaśli ti Rade, kad che pristat kod nas puśke i noxi? Kad nas Bog ukroti; a ukrotiche nas berzo, kako mi se vidi. Izdaju litine, restu nevolje, restu potrebe, restu nametci, jidese svaki dan, a malo se radi. Doche vrime da che Dalmatinci sami odverchi se puśke i noxa, a da che se kerśno uhvatiti rala i motike za moch xivit. Oli ovako, oli selit.

Rad. Kud baleçe? Ti niśto veçeras od više mudrujeś. Hocheś se da si mudar, a kod kuche si gladan. Çuj: naj pervo prodji se ti kerçme, i dangube, a uhvati se zbiljinice posla akocheś hranit xenu i dicu; pak tada stani nagovarat druge na radjnu; znaśli śto je Juro, laglje je nagovarat druge, neg uprit u ledinu. Kad bude do kè, meni che bit laglje neg tebi, i śto drugim. A da bi bilo do seljanja, kud bi krenuo kukavçe?

Jur. Togme, u Ameriku.

Rad. Ah; ah! ah! Çovika za Ameriku! Gubava viro kakobi iśo? kako bi platio brodarinu.

Jur. Ja mislim da kad zgrade *Leviathan*, da che dochi i u Dalmaciu kupit svit za Amesiku. Istina je da nemam dinarah za platit brodarinu, ali nek me bacu u dno broda, pak nek vode gdi hoche i mene i moju dicu.

Rad. Dura, kume, dura: ne ide se tamo brez dinarah u kesi. Zar che biti mala brodarina?

Jur. Çuje se da che svaki putnik plachat niku çetiristo malo više cvancikah od *Liverpola do Nove Jork*, a dache pridrit more u deset danah.

Rad. Kad che moch ukercat više od pet hiljadah duśah, breche brodari uhvatit lipih dinarah.

Jur. Ali che ih i poarçit dosta. Kaxu da che ih dochi zgradja s' napravam 5. miljunah franakah, da che pet putah na godinu pochi i dochi iz Amerike, i dache im ostavati svake godine çista dobitka tri miljuna dvista i pedeset hiljadah franakah.

Rad. Eh! tu je dosta blaga. A kako che se vozit ta velika brodina?

Jur. Jesi li vidio, kako se kod nas voze vatreni brodi? tako che i oni. Imache tri sloga snage od dvi hiljade i osam stotinah konjah, oliś velikih i strahovitih jedarah napravljenih, letitche kao ptica, neche moch se stignut s okom.

Rad. O lipi stvari! koje si ti meni izkazao veçeras! Zna sam Juro da si sperdalo, ali ne taki. Eto je kasno, ajde kuchi, ajde, pa s' novinam zamaxi oçi tvojoj Anici da te ne izbije s' toljagam.

Jur. Eto, idem, lakati noch.

Rad. Lakòti i Bog da. Pazi ledja.

Jur. Imabi i ti doch samnom da me śto ne snadje.

Rad. Nechu, Juro, boim se i ja zle xene kao vraga. Kad opet ideś u grad javise, znaś.

Jur. Hochu, hochu, govorichemo o novinah.

S.

O slovoredju.

Slavjansko slovoredje ima se svoditi i napravljati po vlastitomu svomu imenoizhodju. A da je to uprav istinito, svak che se s' sljedechieh priukazah lasno douglaviti. *Mârklo.* Zašto su naši dosadašnji knjixevnici pisali ovu rjeç sad samoglasnikom *a*, sad s' *e*, a kad i kad verh *a* nadstavljali ovi *â* klobuçjak, ili ovi *ā* rjezak? Imadu li oni opravdanja, što su se tako vladali? Izkušajmo malo, pak che mo suditi.

Puk je neprivariv i najbolji sudac pravoga i naravnoga izriçanja rjeçih. Po koji naçin dakle puk opcheno izrica samoglasnicu prid slovo *r* kad mu sljedi koja druga soglasnica? Puk tu samoglasnicu izrica kad podpuno *a* (carstvo), kad *e* (çemerni), kad *i* (mirni), kad *o* (razborni), kad *u* (jurve), a kad ni sa sviem *a* ni sa sviem *e*, tako da se izricanje glasi jednaga *a* i *e* (merklo).

Svaki dub izlazi iz svoga korjena odkle mu potrebni sok i xivot dohodi, a u svakom jeziku isto se upazi i s rjeçima. Ako chemo dakle pomnjivo izvidjati, kako se rjec prizira u svomu korjenu; lasno chemo iznachi pravilo po komu pravopis obiljexiti i priutemeljiti.

Car je doisto naravni korjen *carstvo*; *çemer, çemerni; mir, mirni; razbor, razborni, jur, jurve.* Izricanje ovieh rjeçih u niçemu se odaleçi ni razlikuje od njihova korjena, tot i pisanje nema se odaleçiti ni razlikovati, dali zabiljexivu samoglasnicu korjena nepriklonito uzderzati i prid sobom ga nositi. Evo vam, bracho, istoçni razlog zašto su djedovi naši vazda i nepromijenitivo te rjeçi samoglasnicom vlaštitoga korjena pisali. U tomu dakle su se pridobro i zakonito vladali toliko, da kad bi bili drugaçie uradili, svak bi imao razloga ne samo nevat se da ih sljedi, nu bi još pravo bilo da ih pohuljiva i prihuljiva. Tako su svestano oviem priliçne rjeçi pisali, na p. *ujarmiti* (jaram), *glavarstvo* (glavar), *vjetarce* (vjetar), *sebarstvo* (sebar), *harnost* (har) i t. d. *pervica* (perv), *vjerni* (vjera), *veçernja* (veçer), *sjeverni* (sjever), *kcherce* (kcher), *biserni* (biser), i t. d. *vezirstvo* (vezir), *mirni* (mir), *zvirski* (zvir), i t. d. *prikorni* (prikor), *dvornica* (dvor), i o: *jurve* (jur), *kaurkinja* (kaur), *murva, turci* i o: Pokazat chemo unaprjeda, da u ovieh i priliçnieh rjeçih nemogu se ni pošto izostavljati samoglasnice prid slovo *r*, sad chemo samo napomenuti da verh te samoglasnice kadgod su opchili nadpisati rjezak ovako *cārstvo, çemērno* i o., a to berxek nepotribnito za uvjexbati štioca, da se rjeç ima produljeno izricati. Sgadja se paka da kadgod jest i potribnito.

Do sad smo dakle vidili, da rjeçi, koje imadu samoglasnicu prid slovo *r* nasljedovano od drugoga bezglasnoga slova, kad iz svoga korjena bez ijedne promjene i s naravnoga puta izhodu, imadu se vlastitom samoglasnicom pisati, jer se u tieh rjeçih samoglasnice podpuno izricaju kao u istom korjenu. Tiem ostalo je da razvidjamo one rjeçi, u kieh samoglasnica ni podpuno se *a* ni podpuno *e* izrica, ter da po izuvidjenju zaglavimo ako li se barem u toj prigodi samoglasnica izostavljati moxe ali ne.

Mârklo izhodi iz korjena *mrak. Mrak* se izrica podpunom *a*, tot bi se i *mârklo*, kako uprav Dalmatinci otoçjani opche, po isti naçin imalo izricati kad mu se nebi protivala narav našega jezika, koji hoche da se u ovoj prigodi rjeç osladi, a ovo osladjenje rjeçi izlazi s primjestjenja slovah. A evo zašto: prinosechi *a* iz prid slovo *r* nasljedovano od druge soglasnice, kad bi se htilo *a* podpuno izricati, to bi se izricanje stvorilo prisporito, na p. *marklo, marva* i d. Dali za osladiti glas toga *a* nemoxe se na uzljub u glas kakvamudrago slova promjeniti, nu slova njemu sliçnijega, ali samo *e* njemu je sliçnije, dakle glas od *a* u njegov se glas ima promjeniti. Dali ako bi taj glas bio cjelovito od *e*, tad nebi se znaka ili biljega svoga korjena imalo, ter bi se velika smecha, i dvojinost poradjala o pravomu znamenovanju rjeçi, a u razçinjenju jezika nebi smo se mogli tako lako k' korjenu rjeçi privedsti i svako imenoizhodje neuklonivo bi palo. Ali tega zabušenja u nijednomu materinskomu jeziku, kakav je slavjanski, niti je igdar bilo, niti che biti, te ni u našemu nije. Tako se s naravnoga puta dogodilo, da puk pritvorechi glas od *a* u glas od *e*, to *e* tako izricati uze, da bi se u istom izricanju çulo i glas od *a* odkle izhodi. (Ova dvojna samoglasnica i njezin glas po imenovanju slovah slavjanskoga *azbuka*, meni se çini, dabi se mogla uprav nazvati *azjestica.*) Vladajuchi se dakle po vlastitomu izricanju te samoglasnice, bjelodano uzsljedi, da ju pisati nemoxemo ni osobito *a* ni *e*; ali samoglasnice tak-

voga izricanja u azbuku nam nije, tol na misto da je iznova kujemo pridobro je da se derximo one, kojom su se starii do sada prirazloxito upotrebljali. Ta je samoglasnica ista *a* s klobuçjakom *â*: sama *a* a ne druga, neka nam bude vidiv i nevariv biljeg svoga korjena; klobuçjak paka da ju od prostoga *a* razlikuje. Nechu pak tajati, da ima rjeçih, u kieh korjenivo slovo po vidjenju nije *a* dali *e* oli *i*, kako na pr. *mârtav*, *umârli* (mrjeti); *cetvârt*, *cetârnest* (çetiri). Ali i *mrjet* drugda çini *mrah*, *çetiri çetero*, a u staro doba doisto i *çetar*, ter i naśi otoçjani koji su se najviśe s korjenom zaljubili, izgovaraju i sada *çetar*, *çetaro*, a toliko *a* od *cetârnest* koliko od *umârli* podpuno *a* izricaju. Svakako je dakle potribnito u naśe izversne pisaoce izgledat se i njihove stupaje kad nisu stranputne stavno i serçjano tjerati, ter s njim pisati *ârt* (rat), *mârva* (mrav), *sârbjeti* (srab), *pârśiti* (prah), *vârtiti* (vrat), *razdârt* (razdrjeti), *upârt* (uprjeti) i t. d., a to još i kod vlastitoga korjena iznachi nebismo mogli.

Uzsljedi dakle da imamo na ovi naçin zaglaviti: samoglasnica prid slovo *r* nasljedovano od druge soglasnice, kad s naravnoga puta iz svoga korjena izhodi a glas mu se ni pośto promjenjiva, kako se podpuno izrica, takodjer se ima i podpuno pisati. Kad se paka samoglasnica primjesti a njezin se glas promjenjiva i osladiva, tad valja pisati *â* s klobuçjakom, da joj se uz-znade korjen iz koga je izvodjena, a ne samoglasnicu izostavljati, kako bi njeki hotjeli. A doisto ka se smecha nebi poradjala da bismo pisali na pr. *mrva*, *trzi*, *smrno*, *utrni* i o.?. Kako bi smo znali, ima li se śtiti *mârva*, ali *murva*, *târci* ali *turci*, *smirno*, ali *smerno*, *utârni* ali *utorni*?

Evo vam, bracho, moga odgovora na pervo zapitanje *priznanoga i prihvaljenoga Kuzmanicha* Urednika ovoga lista, koji privelikiem zatrudjenjem s ustah puka pokupio je neprocjenivo blago naśega jezika i nami ga je sad poçeo prikazati, ter che ne samo sadaśnjega nu i prihodechega ljudstva zahvalnost i spoznanje pridostojno zasluxiti. Odgovorio sam takodjer g. Danilu, koji se hvaljeno rodnoga jezika pribavlja, ter che se uglaviti, kako ufam, da djedovi naśi nisu svedj ni u svaçemu na sljepaçku Latine sljedili. A i još Nadpjeśniku Kovaçevichu pravomu domorodcu i ljubitelju rodnoga knjixevstva, ter che i on bjelodano viditi, da ni se *p* u sloxstvu izgovara kao *pe*, ni *r* kao *er*; jer kad bi to bilo, upazechi pisano na pr. *pri* nebismo znali kakoga uprav izricati, ili po sve kako je pisano, ili *peri*, ili *pari*; po isti nacim *tri* ili *tri* broj, *teri* ili *tari*, ili *tori* i o. a u ime *p* tko bi znao razluçiti *ptica* od *petica*, *plin* od *pelin* i m. d.?

U ovomu odgovoru što sam godir izreko sve sam razlozima potverdio, ter ako ga, bracho, nechete uzet u zazor dali ga ljubko prigerliti, prikazat chu vam tada i moj odgvor na drugo zapitanje g. Urednika, i na onu *Opomenu korisnu* i o: broja cetvertoga i još druga.

Jere Granich.

SMISNA.

Kaligola Cesar Rimski rekao je ovo: „buduchi da oni koji marvu gone xivine nisu vech ljudi, zato i oni koji svim ljudma zapovidaju, zaista ljudi nisu vech Bogovi.“ Radi toga çinio je da ga u kipu kao Boga śtuju, i da mu se klanjaju.

Pribivaoci na otoku *Ceilan*, prid kraljem ne smidu kazati da su ljudi: na jedan primir neche rechi „*mi smo to uçinili*“ vech „*pasja je kost to uçinila*“. Ako ji kralj zapita „*koliko dice imate*? na to odgovaraju „*dva tri psa*; *tri çetiri kuçke* (ako je xensko) i t. d.

ZAGONETKA.

Zvirka mala pervog kupi,
Brez drugoga nije puta,
Nu sve zajno jopet skupi
Eto iz gore zvir priljuta.

J. V.

Pridjaśnja zagonetka znaçi: **Vele-bit**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 16. | I. GODINA

NA 15 TRAVNJA | 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianśkoj cesarovini **5 f.** zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

TUXBA

ROMANZA

GOSPODINA DOTTURA

FERDINANDA de PELLEGRINI IZ ŚIBENIKA.

Ka nahodise pritjeśtena u Strenni od Tersta god. 1844 na listu 161.

PRIVEDIENJE

Marka Marinovicha Dubrovçanina.

Xalostiva Gerliçice
Ka bolecha, samośiva,
Greś od grane do granice,
Glas tvoj aer napuniva,
Koga ah! cvilu tve suzice,
O xalostna gerliçice!

Tku milost mi sercu daje
Tvoj plaç gorki bolesljiva!
Ah, spovid' mi huda ka je
Bolest ka te ucviliva?
Ti mi kaxi u tvê riçice
O xalostna gerliçice!

Smert je otela prem nemila
Tvoje ufanje, druga tvoga,
Nemilostne ruke sila
Razluçi me blaga od moga;
Sada cvile me śenice
Pored s tvojem, gerliçice.

Ak' bez draga ti ostade,
On ne sljedi druge ine,
Nu ljubovnik moj od sade
Ljubi u druge sad krajine;
Niti pozna mê suzice
Ni mê rjeçi, gerliçice!

Vjerni ak' skuta verhu tvoga
Sklopi oçi vjeran tebi,
Tvoj udes je manji od moga
Tvá muka je lahśia u sebi;
Ah, ku cvile mê śenice
Xive jośte, gerliçice?

Vik nemirni u tugami
Nerazluxni xivjet chemo,
Ter po polju, i lugami
Skitajuch se plakat chemo,
Ja u moje, ti u tvê riçice
Nakju sgodu gerliçice.

Kada uzo mog' xivota
Bude bolest rastaviti,
Tad che dospit ma tegota,
I grobnica draxia biti;
Verhu koje tvê suzice,
Dojdi ukazat, gerliçice.

Ja, ku izgubih cvilim sada,
Ako ovuda stupe upravi,
Kaxech plaçno lice ikada
Çjeh spomene od ljubavi;
Kax njoj plax moj, mê tuxice,
S' tvojem glasom, gerliçice.

Tu mi utjehu ti nekrati
Kako druga u tugami,
Gerliçice ti neobrati
Krila tvoja vik s grobami;
S' tvojem glasom od ptiçice
Moli pokoj, gerliçice.

HAR PRIJATELJSTVU.

Nije sumnje, slasti pod nebom verh ljubavi neima. Da ako ja upitam samo: a ko bi se imo na svjetu navlaśtito ljubit? Stvar je oçita, nadam se odgovoru, u zakonu smo nukovani na ljubav zamjenitu; oli bolje, zapovidjeno nam je dragovanje iskernjega naśega brez razliçnosti, toliko duśmanina, koliko priatelja, kako i sebe istoga. To je sve verlo dobro, nu ja znam s druge strane, i taka je narav ljudska, da śto viśe kogod k sercu prija, śto je veche krepostim nareśen, to veche ga se upazi, nit je moguche odustavit se najxivljem prignutjem chutiti ga; djegod verhu sebe istoga; biuśi ti plam mnokrat uzavri na naçin, da bi ko za vjernog svoga i smert prigorio.

Dali najbolja krepost koja krasi duh ljudski, koja sve ine izversnosti podxixe, jest uresaj serca i pameti, pośtenje tojest i mudroznanje. Zna se za zdravo da svak u sebi goi naravnu pohlepu za da bi mogo s tako plemenitim çeljadetom priaznost zaverchi; tjem kogod to dostigne, veliko blago laduje, er nije stvari od priateljstva ugodnie. Da ako to blago pokli smo ga stekli, izgubimo, ako nam dragi naś primine, śto tad? cviliti derxim i xaliti ga? Nije dosta, nu jośter korisniu blagodarnost pokazat mu; oglasit se da svak znat bude i razvidi ljepotu blaga, koje nam je propalo.

Ah plaçem i ja, i plakat chu do greba **Ivana Desecca**, izglednoga, i pametna redovnika, dragoga priatelja moga; kojega prem rana smert skoro prikinu, kakono nemila ruka verli pupak iz Dalmatinskoga perivoja. O smerti zloradna protivnice ljudska! jedali i ti vezanieh oçi tako hudo umerle kosiś? Otvori oçi, gledaj koi si kvar uzrokovala. Jadnoj udovici ljutu ranu ponovila; svojbini maç u serce, a priateljima xalost gorku zadala? krozaśto cerkvi gizdavi ures, domovini sladko pouzdanje saterti? O otrovna smerti!... Ah ne, kud me je bolest zanjela, njesi ni ti samosilnica; paçek derxana pristati k hotjenju onega koi sve zna, a moja je duxnost njegove priuzviśene zaroke çastiti.

Na razlog ovdi pada da ako ne razpremjeno, u kratko barem o njemu pobesjedim. Rodjen u Faru od çasne i poślene kuche, bi stopra djetešce od roditeljah svoijeh uvjeçban u strahu Boxiemu i sramu ljudskomu; tako da ono ako i malo, nu na podobno vrjeme posadjeno sjeme, uzplodi se u onomu mladjahnu sercu, ko u mekoj zemljici, i uçini ga onako krotka kakav uprav biaśe. Nakom toga, potom pameti dopre kakav je svjet i himbenje njegovo, Bogu se posveti, i nametne haljinu popovsku, nosechi ju dostojno i neozkvernjeno do smerti: po çemu se moxe poznat, kako on uprav bi od Boga zazvan, za to biche prigerlit. - Blagoumnostim nadaren, nazbilj prionu na knjigouçenje i okoristi se: uçechi sad u Faru, sad u Dubrovniku gdje se meni najpervo prikaza srechna prigoda poznati ga. Doverśi ljubomudrost u Splitu, a Bogoslovnost paka u Zadarskomu skupoxiviśtu djaçkomu. Mnogo poman nastojaśe vazda svoje derxanstvo najprie izpuniti śto mu pak vremena natjecaśe, prohodjaśe ga u razlikiem zabavam cerkovne i svjetovne knjixevnosti; osobito stvarim utiśtechim Dalmatinsku derxavu. Pun ljubavi domorodne, bi odviśe zanesen na korist otaçbine, koju bi on s vremenom bio diçno prosvjetlio; s toga djegodbi pristo, svud bi se uzdomachio s vrjednom i razumnom çeljadi, koja bi ga sve tobolje upravljala k putu umjenstva. I zaisto obilniem i dubokim znanjem obogati pamet svoju.

Jоś je veche cjene dostojna uredna chud njegova, zbog koje svaçju ljubav pritegnu. Jer blagostiv kakav biaśe, sa svakiem bi milo opchio, s' tudjega bi se veselja veselio, za tudje nezgode oxalostivio. Oh kakavbi on s vremenom otac za siromaha i ucviljena bio! Daleko od sebe ko gubu oholost derxaśe, nemoch prem çestu meu mladostim; nikad pofalit se, prem da imaśe çiem, nu joś fale od drugoga njemu date, merske mu nekako bjehu. - Poboxan brez hvastanja, prirazboran i pravoduśan, Bog saçuvo da bi on za kim gerku rjeç pisnuo: nego bi ga u sercu boljelo sliśajuchi da se za izkernjem mermlja, i çast komu razkidiva.

Eh a kad bi ja htio jednu po jednu njegove vrjednosti nabrajati neznam kad bi to dospjelo, mochnijeg bi ovdi razuma negli moga treba bilo. Rjetchu ovo ciglo:

Desecco bi izgled djakah, vedro zercalo svake kreposti. Dali oh muke! u najbolje doba mladosti, kad imaśe poçet plod truda svojih uxivati, razveselit rodbinu i otaçbinu; baś verśechi najzadnji tjek bogoslovia, nemoch ga teśka priklopi. Vrati se u rodno mjesto gdje se za ças umali nemoch i propuśti ga rediti se. Medjuto

svoja çeljad spravljahu potrebnita za proslavit dan tol xudjeni njegova mladog sveśtenodjevstva, neznajuchi da se veselija priprava na nebeskiem kruzima uzgotovaśe, za to djelo izpuniti. Prileti ga opet bolest za vech ne puśtit ga; i to sve radi ljubavi Boxie on dobrovoljno terpiaśe. Do malo usliśi Gospodin vapaj njegov, er svej hlepjaśe još dok je mlad ostaviti rasutno tjelo i sadruxit se Stvoriteljom svoim; i kad ga zivne za dobrodarit vjernog slugu svoga, uputi se duh njegov put Rajskjeh dvorah. Blago tebi o pokojniçe, ti se veseliś a mi još tugujemo. Istina je da si zasluxniji bio rajskog pokoja, negli meu nami boraviti, dali pokli si nas ostavio, dostoj se barem odzgar pogledat nas. Starješine naše i mi svi smo se spomenuli tebe xertvom i molitvam, a ti pak koi si blixni gori, od nas se ne zaboravi. Prigerli dragovoljno ovu moju suzicu, za onu goruchu ljubav, koja ufam da i unaprjed, sasvim da rastavljeni, neche na manje priti.

SUZICA.

Lele meni! drug pogine,
Smert se raduje.
A men' bjednu xitak gine,
Jadom jaduje.

Ah poginu! u grobu lexi
Duh mu ne kuca;
Men' se od tuge koxa jexi
Serce mi puca!

Za me blago sve dospiśe!
Stadoh motriti
Imam l' i ja xivjet viśe!
Al se usmertiti?

Ne..Grem k'vili da izvan Zora
Budi brjegove,
Da proglasi tja do mora
Dike njegove

Pak chu uśtinut ljer i ruxu
Cvjetak rumeni,
Za sastavit ki mi sluxu
Vjenac netljeni.

Mertvo tjelo ljuba moga
Ś njim chu resiti;
Priatelja pridragoga
Grob nakititi.

Tu chu kitu marno tovit
Suze ronechi.
Za da bude plovom plovit
Ubah cavtechi.

Zeleni chu po verh groba
Bor posaditi,
On che blagu oparna u doba
Sjenu hraniti.

Slavicha chu s' gorne strane
Tiho dozvati,
Ki che ljubu xalnu s' grane
Pojku pojati.

Medom mljekom grob chu bjeli
Çesto politi,
I da vjeçni mir mu udjeli
Viśnjeg moliti.

Sve to mnechi sercu u momu
Ko stup dreseli;
Eto jedan çuh u tomu
Glasich veseli.

„ Pamet tvoja (glas govori)
Śtogod odluçi,
„ Sve je taśto, a pravoe gori,
Zanj se ne muçi.

„ Andjeli mu er vjekuvjeçni
Vjenac saviśe
Rajsku pjesan, ah prisrechni!
Jur pripraviśe."

Svjest se moja tad ustane
Ko iz sna; i jedna
Niz lice mi suza kane,
Sama al pravedna.

U Zadru na 26 oxujka 1844.

A. R.

HARNA LJUBAV SERCA!

Vele çestitim imenom ima se zvati Dalmacia, buduchi **Zora** ukazala joj rumenilo svoga lica i nazvala joj veseli dan u prosvitljenju svoga jezika.

Kada treśnja svitom potresa i gluv to poznaje zaśto se i pod njim noge potresaju; a kada pivaju za tri krat pivci, po tomu se slipac vlada da che berzo biti Zora.

Ja stojechi u ovoj mukloj pustinji gdi me zuk od vode, xamor pticah i potresanje zelenih smrjekah razgovara, çu glas ljepe **Zore** gdi me zovnu. *Ustani ljençino, Zora je.* Ja ustado i pogleda iz pod ruke priko berda ugleda rumenilo **Zore**: reko fala Bogu nechu viśe spavati zaśto sam se sit naspava, *Zora je*, berzo che sunce istjechi.

Od velike ljubavi gori mi serce da napomenem dvi Mudrogovorke neumerloga Kurcia i Oracia, ne za nikoga nauçiti zaśto nisam podoban, ne za koga opomenuti zaśto nejmam oblasti; nego samo da izpunim xelju i da ji izustim nekami nelexe viśe na sercu. Pervi govori da: *Niśta nije narav postavila toliko visoko śto kripost dosecki nemoxe*: a drugi govori da: *Niśta nije umerlim muçno*: a naśi ljudi kaxu da je najmuçnje zapoçeti Svaki zna da ja s ovim hochu rechi od naśe ljepe Zore, koju je bilo pomuçno zapoçeti, ali buduchi zapoçela, sva se Dalmacia paçe sva zemlja Hervatska diçi ś njom. Neki su s poçetka kad se je natucivalo da che izach na svitlost Zora (koja che razterkati tmine Dalmatinske i probuditi nas) zlo govorili śto nisu znali promotriti ili nisu htili, da koju korist donosi ova Zora; ali sada nikomu nije ostalo serce da

se nije ganulo na veselje i raširilo u persima od radosti, i kaju se koji su protiva govorili.

Evo daklem probudimo se od sna, tarimo oçi, zareximo pero, ne xalimo karte ni truda; nastojmo da naś trud bude rasti dobro i temeljito, ne kako tikve vrjez koja berzo raste ma barxe doraste i uvene, nego kako kruška. (Apologus Ariosti).

J. O.
Uçenik uljudnih knigah.

PJANSTVO.

Ovo ime nikom ljepo nezuji, nego pjancu, koji se o niçem drugom nestara, nego kako che boljma mochi poznati vkus dobrog vina, da se lakśe nalije, a dok ga se nalije, izgubi um, pomraçi çuvstva, ili upravo rechi ostane bez njih. Njegov jezik, konda nosi na njem voz stjenah a ako hocheś s njime kakav ti drago strani jezik govoriti, on ti sa svakim zna besjediti; hocheś kolo da povede, hocheś pjesmu da pjeva, sve to on çini i znade onim jadnim tjelom, koje je raspaljeno vinom. Izpuśta besjede, da se çovek gaditi mora. On ti je bez oçiju, nevidi nikoga, naserche ças na jednog ças na drugog, viçe, psuje, razbija śta se godj doçepa. On ti je tada najbogatiji; ako trebaś novacah, zaiśti! a on ako hocheś hiljadama sutra, a dodji mu sutra u kuchu, nachicheś pervo njega na pragu kuchnih vratah prosterta kao svinja u gjubru, sav zamazan, izderpan, razlabljen, traxi vode, da zagasi plamen kukavnog droba, koji je ogorijo, kao dimnjak od sto godinah; xena, djeca, gola, bosa sjede, plaçu, u kuchi nigdje niśta, svi uglovi prazni, nigdje kore hljeba. On se povlaçi od kerçme do kerçme, ako ima koji krajcar, zapovjedache i dizache çaśicu veselo pod nos, akoli nema, a on, ako mu valja aljina, zalaxe, prodaje samo da se moxe napiti. Akoli ima kuchu i zemlju, onda jośt gore, terçi u svaku kerçmu, daje svaki u ime kuche, i onda ti on veselo stoji, dok se u sve kerçme zaduxio nije, a kad se vech svuda zaduxio, i vech mu na veresiju nedadu, a on ti se povlaçi kao prebiena zmijurina, te iśte: „Daj mi plati çaśu rakie! daj çaśu vina,“ i tako sad jednom sad drugom, ele se on dobro nakvasi, pak su mu svi sokaki tjesni, sve zapinje o jedan pak o drugi chośak, akoli mu se desi blizu kuche klupa, lupi tjelesinom mertvom, da se kucha trese, i tako sve redom kuche, potresa i podbaça gdje godj sjedalnicu najde; neda nikom mira, koga godj srete, mumla, psuje sve na svjetu; gleda ga rod njegov xalostno: preziru ga, nenavide; uklanja se svaki dobrodjetelan çovek s' puta; djeca njegova stide se njegovih gadnih postupakah, kao: skaredne i nepristojne rjeçi, bezpotrebna prepiranja, nepristojno tjelo dvixenije, nochna skitanja, i mnoga druga viśe skotu nego çoveku pristojna bezdjelija. Pijuchi vino izliśno, kao godji da je jed zmijin u sebe salio; uzpale se duśevne i tjelesne sile, i otud razliçne tjelesne bolesti, nevaljale i sramotne strasti, kao: blud, neobuzdana bjesnila, pomraçenje misli, zatupljenje uma, i mnoga druga nevaljaljstva i gnusnosti, kao iz neizsuśimog istoçnika teku. Pjanstvo kao śto reko razsipa cjelo imjenje, xena, djeca bez odjela i prepitanja, poslenici bez naplate, zajmodavci gube uzajmljene novce, ili ma śto drugo bilo. A śto po tom sljeduje, nego velike raspre, procesi, liśenje çesti i najvecha poruga, tako, da i sav rod poradi jedne pjanice obezçeśchen ostane. On zato niśto nemari, nego skitase, kao prebijena psina od kuche do kuche, ako znade da je koja kucha imuchna, i da moxe śtogodj dobiti, eto njega tamo, zameche svakojaka lukavstva, samo da bi mu pruxili çaśicu vinca ili rakice; a kad se vech napije, tako napije, da je vech osljepijo oçima, potamnio licem, uzpalio çuvstva, ondati pobjesni i izvrati oçi, razmakne usta, raztegne ruke, noge, psuje onog, koji mu je dao piti; pada po putu; vuku ga svude, chuśkaju ga kao skota, koje i zasluxuje.

Pjanstvu, koji se preda jest nesrechan do smerti, prekrati svoj xivot; navlaçi na sebe razliçne teśke bolesti, koje çesto sobom skoru smert donose.

Nek se pjanice nenajdu za ovo uvredjeni, nego neka se poprave i neka razsude, i to posle 3.-4. dana kad budu trjezni, pak nek neupotrebljavaju izliśno piche, jer kad bi oni imali u tome kakvu korist, ja nebi niśta rekao, al dobro znadem da je ubitoçno sa svake strane. Ako che koji piti, nek uzme çaśu, dvije, toliko, koliko da zagasi xedju; pak che tada biti çista uma

i smirena duha, biche ljubljen od svakoga i znache svagda dobro od zla razlikovati, t. j. od zla se kloniti a dobru se priklonjati. -

Kud sve, nek ide i ovo: Nemati gorega, nego xenu viditi pjanu, i onda je ś nome jośt vecha poruga. Psuje, kao i njezin brat pjanac, ona se śiri kao lav, a snage je kao xaba. Iśtu djeca jesti; a ona ukratko odgovori: „ Śta z.... kad sam ja sita, ondae svak sit, pak morate i vi biti. " Djeca sirote neznadu, nego opet iśtu, a ona zgrabi matrak (komad derveta) pak po njima govorechi: „ Sad chu vas naraniti! zar neznate śto ja govorim, da kad sam ja sita morate i vi biti siti? ! -

M. M.

Splitska Treśnja na 22 Oxujka 1844.

U ovoj godini vide se svakojaka osobita naravska prikazanja, koja mnogo ljudih kao çudesa nebeska i nekakva zla zlamenja derxat hotje a za isto niśta drugo nisu, nego naravska djela, koja se kad kad kaxu i povrachaju, kao se dan za nochi, a noch za danom povracha.

Medju tizim naravskim prikazanjim jesu osobito ove treśnje koje se kod nas u ovoj godini više puta nego u prośastim povrachaju i mnogo ljudskih kipah a najviśe xenskih glavah i djece straśe, ne zaśto se boje pod kuchnim zidom ostati, nego śto s njihovim sujevjerjem — pregiudizio — sude, da je ova naravska prikaza kakvo nepoznato nebesko çudo. Treśnja, pomraçanje sunçano ali mjeseçno nisu nikakva çudesa niti osobita zla zlamenja, jer je njihov uzrok dobro poznat, a śto se znade çudesa biti nemogu.

Treśnja se onda dogodi kad se voda k vruchini priblixi koja u utrobi naśe zemlje lexi, pak se onda u vozduh ali paru obrati i razśiri, a śirechi se iśte dabi izvan zemlje utechi mogla kao dim iz dimnjakah i zato se u zatvorene xlibe kanale i pechine malo po malo uvuçe, pak najedanput kad se mnogo naskupi velikom silom kroz pechine i ponore, kao iz puśke van poleti, ali kakobi se reklo pukne, i oni śum ali buku i treśnju uçini, jere para letechi izvan, za noj ajer u one prazne pechine uleti, pak treśnju i śum objaça.

Vidi se kod naśih parabrodah u kojim je para prem one koja se u zemlji skupi kao mala puśka proti velikom lubardom, kako ona veliku buku radi kad iz dimnjaka izlitije.

Daklen para ajer oli zrak kojim se joś Burstinska jakost — Forza Elettrica — druxi, jesu uzroki svake treśnje.

Nemogu zatajati da ovi vozduh kad kad i zemlju razcipiti more, iz koga razcjepljenja dim plamen i xarava kamenja u visoko kao iskre iz velike vatre u ajer se dignu, kadkad više godinah, mjesecah, danah ali samo nikoliko satih dura, i tako ono veliko ognjiśche u çini śto se Vulkani zovu, od kojih u Europi više imade, i najpoznati Vezuv i Etna kod nas jesu, jere njihova daleçina od nas nije nego samo 150 ali 200 miljah. Iz nekih drugih takih razcjepljenjah od zemlje na mjesto dima, plamena &. izbaca ona blato i vodu.

Ali u Dalmaci mi od razcjepljenja zemlje s Boxjom pomochi nepotribujemo se bojati, jer je ona napunjena pechinah i ponorah, kroz koje taj nakupljeni vozduh i Elektrika izletiti moxe, brez potribe, da zato zemlju razcipa.

Ja ove nikolike rjeçi od uzroka treśnje jesam samo zato ovdi metnuo, jer sam s mojim oçim vidio mnogo xenskih glavah plakat i vikati, da je ovo dogodjenje kakvo nebesko çudo i zlo zlamenje, s çim one tako njihovu malu djecu straśljivu odgoje, koja potom u sujevjernosti napunjena nareste i çuda iśte i vide, gdi njih nije.

Çudesa i zlamenja od treśnje jesu dimnjaci, tornji, krovi, zidovi kad çversti nisu, jere mogu pasti i çovjeka ubiti; daklem bojimo se ovi zlih zlamenjah, a molimo se Bogu.

Za isto nebi brez koristi bilo, da sva umna gospoda puku ova naravna prikazanja kao naravna djela, koja i jesu, iztomaçe, dabi se tako malo po malo ovo sujevjerje izgubilo, koje medju naśem narodu joś korenito lexi.

U Splitu kako çujem od mnogih mudrih staracah i drugih gradjanah, nije se odavno ovaka nestavnost vrjemena i studeni vidila, kao u ovoj zimi od pervoga dana miseca Siçnja, jere svaki dan vitri tri çetri puta se mjenjaju, oblake kretju, i nami tako sad mlaçnost sad zimu donaśali jesu.

Imalismo tako u veçer na 21 ovoga mjeseca medju 8 i 9: urih jedan veliki jug zapadni — garbino — germljavinu, sjevanje i krupu kao u srjed ljeta, posle jednoga ljepoga i vruchega

dana, u kom je vruchina se bila digla do 12°, 5' po Reamurskom Termometru. Ovi jaki zapadni jug se je u nochi u veliku buru priobratijo, od koje je more ujutro dimilo, i u sedmoj jutrenoj uri na 22 Oxujka pod sjajanjem sunca štogod snjexukalo, u koji ças termometer 3°, 5' više 0 biljexijo je.

Svi gledasmo ovo naravsko prikazanje ljubopitljivo, jere se to svake godine nevidi, koju znanoxelju berzo izgubismo, gubechi se i snjexukanje.

Svaki pristane svojim poslima, iz kojih nas na 10 urih 13 minutih pridpodana jedna okolozorna silna trešnja izbavi, koja je još vechim šumom nego ona prošasnja na 7 Veljaçe iz zapada došla, i kako sam moga opaziti sudim da je 5 secunda durala. Silnost ove trešnje svjedoçe nam mala zvonca u nikolikim gospodskim kucham, koja zvoniti su poçela. Nikakva škoda nedogodi se, samo jedan zid u jednoj školi kod Domenikanah jest štogod puknuo.

U vrjeme trešnje puhaše silni jug iztoçni — Scirocco Leva: — Termometer stajaše 5° sverhu 0 a nebo je oblacima pokriveno bilo, more je dimilo od ovoga vjetra, koji posle trešnje se je malo stišao, pak opet objaçijo i do treche ure jako puha. Brodari na moru koji ovde u pristanistu jesu, nisu trešnje çuli, jer su se njihovi brodi od vjetra i valovah kretjali.

Pozdrav svima od

F. M. Kovaçevicha kap.

U Splitu na 22 Oxujka 1844.

Naglo ozdravljenje dvoje çeljadi u Tirolu.

(Estratto dal foglio di Milano l'amico Cattolico vol. VII, anno IV. fasc. 3. 19 febbr. 1844.)

Dnevnici katoliçanski Tirola proglasili su u broju 35 çasno, i prikobiçajno ozdravljenje dvijuh bolestnicah dogodjeno po kriposti molitve. U broju 38 to se objavljuje na ovi naçin: Cesarski kraljski glavnosudni (appello) vitnik doktur Ferdinando Neupauer od Innsbruçka izmedju desetero xivuche svoje dice, ima jednu cher od 19 godinah po imenu Anica, koja još od 15 godine svojih dobah nastade biti jaka xivota, i prikladna kipa. Povrachajuchi se ona od cerkve u pervu nedilju po vazmu godišta 1840 dokaza da je naskoçi nika protiska (pleuritide) muçna u persim, i u bedram. K ovoj bolesti priluçi se jedan oštri zavertni kašalj, koji joj çesto dodiavaše.

Izmedju razliçitih pomochih, koje likarstvo moxe uloxiti, nijedne nisu se poništo uskratile. Dobar broj najvaljaniih likarah nastojali su bolestnicu ozdraviti, ali sve zaludu. Isto blago i meko uxivanje Merana godine 1840 nebi njoj drugçie koristno, nego samo za teke oblakšati takovu bolest, dali ne za ukinuti je. Mejuto bolestnica bi svernuta vazda pribivati u sobi, i više putah nebi se mogla ni maknuti iz postelje, jerbo i bolenje persijuh, i zavertni kašalj, koji je svaki ças tugovaše, nedopustaše joj da se iz postelje uba digne. Ako bi se i najlagahnije puštila voziti u koçiam po prostoru najravnijemu, ovo dermanje vechu bi joj uvridu zadavalo nego kad bi se pišice micala. U litu ove godine 1843 bolestnica bi prinesena u Brandhausen, litozabav (villeggiatura) svojih roditeljah, nastanjen izmeju berdah blizu sela Altrausa, sat i po hoda daleko od Innsbruçka, za ondi uxivati ajer poljski. Razglasivši se da che bogoljubni Pristavnik (preposto) Grosswardeina knez *Alessandro Hohenlohe* dopriti u Innsbruck, nemochnica odma izkaza goruchu xelju za imati njegov blagosov, i za ovu sverhu nastojaše svakojako opet biti prinesena u Innsbruck. Kako knez ovu stvar doznade na 22 kolovoza tekuche godine 1843 odvech rano i skrovito doide u Brandhausen, gdi reçe svetu misu u jednoj cerkvici, koja stopro godišta 1842 bi uzdignuta, i posvechena na çast i poštenje priblaxene Bogorodice. Dospivši boxanstveno posvetilišche saderxa se on nikoliko vrime s nemochnicom ispitajuchi je verhu uzroka, dugovitosti i podnosenja njezine bolesti: pak izusti sverhu nje jednu kratku molitvu, blagosovi je, i naredi joj hoditi. Obsluxi odma bolestnica, i ostade oslobodjena i od bolesti, i od kašlja. Nemore se iskazati radostno ganutje, i zaçudjenje od mnogih oçiglednih svidokah, koji od svake verste i stanja tute se najdoše, kad ugledaše onu nemochnicu, koja malo pria pod njihove oçi bi prinesena u cerkvicu, po molitvi kneza s licem radostnim hoditi, i uzlaziti prosto po listvicam (scale) brez i najmanje muçnosti.

Pria nego se knez Alesandro priuspe opet u

svoje koçije za povratiti se u Wilten, Ana Stephan od 55. godinah sestra prodaoca pive (birra) u Altransu uznemoxna, i podprita od śtulah (grucce o crozole) dovuçe se k njemu u pridvorje Brandhausena. Ova xena jur od sedam godinah biaśe tako ukoçenuta u svem xivotu da se nemogaśe sama ni svlaçiti, ni oblaçiti, niti mogaśe i jedan sam koraçaj stupiti bez śtulah, niti jośte ni ruku dignuti da se prikersti.

Netom je ugleda u takomu stanju bogoljubni Pristavnik, potla kratke molitve, podili joj sveti blagosov, pak zapovidi da se zlamenuje, i naredi (posli nego ona ista potverdi da neçujaśe viśe nikakve bolesti) da zabaci śtule, i da hodi. Reçeno dogodjeno: na oçigled svih okolostojechih ukoçenjena (attrita) xena baca svoje śtule i hode bez ovih i bez ikakva drugoga podpora svojoj kuchi u Altrans, selo za çetvertinu sata daleko od Brandhausena.

Najbolje stanje zdravlja dvijuh ozdravljenicah napriduje svedjer jednako. Izmeju mlogih oçiglednih svidokah od ovih dvajuh ozdravljenjah, osim kuchanah ozdravljenicah, imenujemo slidechu gospodu: Ferdinanda Freiherrn de' Zephiris, od Innsbruka; P. Petra Takobs, Ivana Frenmingera, kanoníka od manastira Wiltena, i xupnika od Ampassa; Josipa Weis, pomnjika od Schönwies od Decanije Zamsa; Ivana Gstrein, pomnjika dobrodarna od Innsbruka.

P. M. Kurtovich.

OSMERTNICA NEIMENOVANOGA.

„Umrao je od 24 god. neredoxivljenje ga je umorilo. Nesvjestan!"

Do osamnaest ljetah svojega vjeka, xivio je u priprostnim razbludom poljskim, s materom i sestrom, koje milo ljubljaśe. Njegovo xivljenje tada biaśe nepritergnuta izmjena povoljnoga poslovanja, sigranja bezzazlena, priçiste ljubezljivosti. Njegov duh nevidi, neokusi, nepoznade iśta, vech śto je dobro i krasno. Nevoljnik bio je od viśe srechan! Sercem uvjek zapaljenim iskrenim chutjenjim, tvarauchim chutjenstvo i okustvo na stvarim berx ne suchim, bi pjesnik — Bez knigah, bez zanata, bez nauka; a bi pjesnik. Ko nauçi slavicha skladnopjetje?

Hoti jedan dan poznati svjet, iz koga mukli xancor biaśe mu dośao do uha. Ostavi pokojnu pustinju, priblixa se i vidi stvari nove, sliśa jezike njemu inostrane, ostade kao zableznut. Mudri ga potlaçiśe, hitroumi porugaśe, blagochudni privariśe. Samo medju onizim koji se zovu slabi, od onih koji druge krepkosti razmi mesatne nepoznaju, najdé jedno serce koje je prama njegovu kucalo. Zaprosi ga dabi bilo njegovo; ali ljudi iznesośe zakonik svjetovnih prikladnostih, koje ogradiśe tverdim medjam ljubezljivost, neosudiśe njemu ono serce. Dopade drugoga.

Hotiaśe se povratiti u svoju samochu; ali cjenechi da bi bila straljivost ukloniti se, ostade i hti boriti se. Biaśe pjesnik i razmisli da bi mogao biti spisaovac. Upisa i pripovjedi svete nu prigorke istine, i svaka njegova rjeç bi pravedna ali priljuti prikor. — Lud je, povikaśe tamni sudci knjixevnoga pridjela. Śto budali taj? Nauçi se, nauçi se prie, pak uçi drugoga. Śto che ovo djeteśçe? Njegovim kmeçanjem svjet prenaçiniti? Lud je! Bezumni podigośe svoj stolac i osudiśe: lud je. Dakle nema raskośe? Klikaśe jadnik, ko mu svjest obujmivaśe se. Vratit chu se u moju samochu; ali hochu, svjete, dabi jedan put u tebi se nasladiti. — Svjet ga usliśi; tuxan, nesvjestno iz naslade u nasladu propadaśe, istine ugodnosti ne dostignu ças. — Promisli na pervaçna ljeta, osjeti se da ono uklonjenje, śto mu se je straśljivno çinilo hrabreno bi bilo, pokuśa se izopeta, ali zaludu. Poplavica od nasladjenja sunovrataśe s njime dokle potonu.

Same su ga tri neboge xene cvilile: mater, sestra i ..... još jedna.

X......

PRIPOVIJETKA.

Obiçno je, da svi narodi obdaruju one ljude, koji njihovu vjeru prime; ali u danaśnje vrijeme to najviśe çine Turci. Prośavśe godine, kad se Bijogradski paśa (Abdul Raman) premjesti u Bosnu, a novi odma ne stigne, zadocni se plata Bijogradskim vojnicima, te ne stigne (ili se neizda) na vrijeme; onda jedan siroma delija, koji valja da se nije znao drukçije pomochi, obuçe Serbske aljine, pak u petak poslije podne otide pred çamiju, i kaxe, da oche da se poturçi. Turci

to jedva doçekaju, i odma mu ondje izmedju sebe skupe nekolike stotine grośah. Kad ga po tom zapitaju, kako che mu ime nadjeti, a on odgovori: „ Kao i do sad śto mi je bilo" — „ Kako?" — „ Usein" — „ A zar si ti Turçin?" — „ Turçin, amdurila!" (fala Bogu). A kad ga Turci onda stanu karati, zaśto zbija śalu sa svetinjom, on im odgovori: „ Ako do drugoga petka ne dodje plata, onda che i delibaśa dochi da vam se poturçi." *(Iz kn. V. Stefanovicha)*

PRILIKA.

Sva su stabla u zimi jednaka, gola su, i pleśiva brez listja toliko ona koja voche radjaju, koliko ona koja nerode i sasvim su suva; kad pak dodje leto, tad se poznivaju plodna od neplodnih: osuśena izkopaju se, i razsiku na oganj, plodovita ostavljaju se, voche se njihovo nosi kuchi za saranit ga. Tako se dogadja s ljudim u pogled ovoga svita i dośastja Isusova. Sad bi rechi da su svi ljudi medju sobom jednaki; ali kad dojde Isus suditi, tad che se dobri od zlih, vridni i kripostni od nemarnih i trulih ljençinah razpoznati.

Hadding, jedan od starih kraljah Danimarke zaobkruxi vojskom jedan grad s namirom usilovat ga na pridanje; no kad vidi da se, kroz mnogo misecih neda podjarmiti, dohiti umotvornu vojniçku śarovitost. Çini pohvatati sve golube, koji su iz grada na usive izlichali i privezat svakom pod krilo sumporatu. Pod zapad sunca pripale se sumporate, i puśtaju se golubi u grad poletiti; do malo vrimena vas derveni i onako grad vidi se u jednom plamenu.

Spodobnom śarovitosti sluxi se nepriatelj, komu se naprav ono ime daje mnoge tverdje neumerlih duśah pridobiva kroz ovo, da u njima plamen zapali. — Mladjahna se serca svexu s putenom ljubavi pod krilom od neduxnosti, da o zlu nemisle veche samo da jedan drugomu dobro hoche; ali ovi su vezi paklenim sumporom neçistih chutjenjah obljepljeni, koji che se u pervoj prigodi razxariti i u neizgasivi plamen podignuti, koji proxdire svaku kerstjansku kripost, okreche u lug i pepeo srichno stanje i uskupna dobra cilih obiteljih. Od ljuveznih zapletenjah razviju se berzo laxi, smutnje, nemir, tverdoglavost, bjeda, i skonçanje roditeljah, ljubomornosti, otajna ubojstva, razruśenje zdravlja i zdvojenja. Bdite i molite jerbo se uprav u danas ovo obadvoje pogerdjuje i sluçi, zato je nesrichah na pune vriche.

P. M. C.

Ljek suprot Serxbi.

Poznato je, da se iz zla korena serxbe nebroeni grisi radjaju, zato glasoviti biskup Efrem ositjajuchi u sebi xestoko nagnutje na serditost, hotijuchi se od toga zla izliçiti zatvori se nikoliko danah u samochu; koje u molenju i razmiślanju muke spasitelja provodi, u to doba donese mu jednoç sluga hranu, u crepnoj zdili, koja mu po nepomnji pade iz rukuh i rastriska se u komade. Śto bi bijo çinio Efrem poprie u takovoj prigodi? Nedvojbeno bijo bi planuo u serxbu, izbeçio oçi na slugu, śkrinuo zubim, i u beside uvridljive udario. A śto uçini sad? Pogleda blagim okom zasramnjena prid sobom svoga brata, i spomenuvśi se svoje odluke reçe na smih „ ostavi stat, nepojidaj se, kad jezbina nehti k nam, a mi chemo k jizbini". I tako sidne na tla k razbijenim karholinam, i poblaguje.

P. M. C.

Opazka. U predjaśnom broju na strani 116 u 3 redcu ljeve ima stati mjesto Hutzinger, Hitzinger; na istoj strani s ljeve u 18 redcu mjesto skladanjah sklanjanjah. P. P.

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 17. — NA 22 TRAVNJA

ZORA DALMATINSKA.

I. GODINA — 1844

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na četiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama, i njihovim poručnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

TOMAÇITELJICA ÇASTNA
CHUTSTVAH SVIH VJERNIH DALMATINAH
PRAM PRIDOBROMU SVOMU CARU, I OTCU

FERDINANDU PERVOMU

KNJIGAH, I SVAKOG' KORISTNOG' NASTAVLJENJA
BRANIOCU PRIBLAGOMU

ZORA DALMATINSKA

VRELO PLODOVITO NARODNOG' IZOBRAZENJA
PERVE GODINE NJE DOBROÇASTNOGA ZAPOÇETJA
NA POKLON SPOMENE NEPOGIBNE

19 TRAVNJA

DAN CESARSKOGA PORODJENJA BLAGOPOLUÇNOGA
S' XIVIM VESELJEM, I S' HARNOSTJU
NA SVOJE LISTE PEÇATI,
I
POD OSINOM VLADANJA DOBRODARNOGA
PO KOMU PRIA XIVOT
RASTI, I NAPRIDOVATI
NA KORIST, I NA SLAVU DALMATINSKE ZEMLJE
I MATERINSKOGA JEZIKA
UZDASE.

DALMATIN CARU SVOME

NA DAN 19 TRAVNJA 1844.

KAO

DAN ÇESTITOGA NARODJENJA

NJ. C. KR. VELIÇANSTVA.

Slavni sine Tvoje slavne kuche ,
Otçe mili milom puku Tvome !
Kakva radost ! da Ti xelje vruche
I Dalmatin u jeziku svome
Danas rechi, i na krilih ZORE
Gdigod sviche razglasiti more !

Vidi naśu zemlju na okolo :
Uz kraj mora uzano s' 'e sbila,
Sunce peçe u kamenje golo ,
Buru śalje Velebitska Vila ,
S' neba led se 'z zemlje treśnja grozi,
Proti nama sva su zla u slozi .

Al' pogledaj Dalmatinsko lice,
Jel' se mjenja u takvoj nezgodi ?
Veselo joś starac slaxe xice ,
Veselo joś mladich kolo vodi ,
Jer u slozi proti sloxnoj bjedi
Ufajuchi svaki k tebi gledi.

Nit je moglo joś nezgodah breme
Pritisnuti glase domorodne.
Joś se pjeva! - śta che bolje vrjeme?
Svaki danak ima svoje podne ,
Svako ljeto ovaj danak ima ,
Tebi rodjen , vesel nami svima.

P. Preradovich.

NA 19 TRAVNJA 1844

DAN PORODJENJA

NJEGOVA VELIÇESTJA I MOGUSTVA

FERDINANDA I.

Pjevka.

Prokohmili bjela ZORO
Prasni o mila, pospjeśi se ;
Velo berdo , ohola goro
Ne smetaj joj , uklonise.

Grani o Zoro ; s prazdnovijem
Napravam se krasno javi ,
Mladjem zracim i obilnijem
Jutros sebe nagizdavi ;

Jer navjeśtaś danak dragi ,
Ki pominje ças prisreçni
Kom rodise CESAR BLAGI ,
Djelech nami mir neizreçni .

Sjekni dake ; dan veseli
Na tvom krilu nam donesi ;
Sreçno i diçno ti ah! zabjeli,
Naśeg' serca maglu otresi .

Sjajno sivaj i ne dospi ,
Tvom jaznostim dopri bolje ,
Do pristolja svjetlost prospi ;
Baci zrake prid pristolje
Da Dalmacie tu postavu
Xivu rados , ljubav pravu.

Antun Ramadan.

JEZIK JUXNOSLAVSKI.

(Sljedovanje vid. broj 15 st. 114.)

Mogo bi još dalje ovako iz mnogih drugih — od pravednog pera pisanih — knjigah pohvale našeg krasnog jezika navoditi, mogo bi dokazati, da se naše narodne pjesme skore u sve Europeiske jezike prevode i sa začudjenjem čitaju, ali niti mi prostor ovieh redecah to dopuštja, niti od koristi nalazim ono na dulje povlačiti, što i bez mene u svakog pravog domoljuba persim neizbrisno napisano stoji. A tko je osljepio a kroz ovo što sam do sad naveo nije pregledao, za onog bi i na dalje zaludu govorio. Ova obsvjedočenja nemogu se iz vana sercu uliti, moraju samo u sercu — *a priori* — niknuti.

Što sam reko, da se juxnoslavski jezik na prostoru od 6000 [] m. od skoro 13 milionah xiteljah govori, to je u obchenitom pogledu; ima osim toga po Turskoj zemlji i Madjarskoj derxavi našeg naroda svuda razsijana. Kao na otočim u srjed tudjeg poplava na mnogo mjestah on pomoljiva glavu i svjedoči dan danas, da je zemlja, po kojoj se je onaj poplav razlio, njegovo otečestvo.

Bit che jedno desetak dvaest godinah da je taj narod izgledavati počeo na obzorju svome što sve k njemu spada, da je prislušavati počeo tko sve srodnim glasam njemu se odziva, i opazivši na taj način, da i on polag broja i jezika po čovječanskom pravu ime sobstveno u redu narodah zasluxuje, odlučio je takodjer to ime po nutranjoj cjeni, po izobraxenju zasluxiti.

Udjelanje narodnog jezika biaše naravno perva sverha te domorodne skerbi, i čuditi se je zaista koliko smo u to malo vremena — po trudu, tako rekuch, samo pojedinih rodoljubnih muxevah — u našoj knjixevnosti napred došli, znajuch, da drugi narodi k tolikome napredku vjekovah su potrebovali. Ali kako bi još ljepše naša knjixevnost cvjetala i u suncu sadašnjosti moxebit krasno voche sazrjevali, da se nije odmah iz početka na dvie strane razcjepila, od kojih svaka misli da je pravim putem udarila, a ja mislim da nije nijedna; pravi bi put bio *sloga*, a dva brata u neslozi nikad prava neimaju — krivci su obadva. Kad pogledamo, kako je svaka strana za opravdati svoje namišljene pravice stranputice zabasala, marao bi čovjek baš nemilom izrječju se podati, da i nemisle nikad pod jedan krov, pod štit sloge i ljubavi stupiti i ruke si dati. Ja govorim o raspri Serbske i Horvatske knjixevnosti. Sva ova raspra, kako i pamet najmanjeg djeteta dosljedovati moxe, rodila se je iz različnosti vjerozakonah. Svi oni juxni Slavjani, koji staru istočnu Cerkvu izpovjedaju zovu se Serbljim ako mnogi i neznadu što je i gdi je Serbia; a svi oni opet, koji zapadnjemu vjeroizpovjedanju spadaju, hoche da budu Horvatim, ako Horvatsku zemlju nikad ni vidjeli nisu. Serblji zaljubljeni u njihovu Kirilsku azbuku, — jer kroz nju i rječ boxju i svoju dogodovštinu čitaju — derxe za grjeh i izdanje svoje vjere i narodnosti, samo korak od starog običaja pameti popustiti. A Horvati, naučeni ad nepamčenih vremenah u Latinska slova gledati, samo u njima srjechu i spasenje knjixevnosti nalaze. Obadvie strane imaju u pogled ustarenog predsudja jednako pravo, ali u pogled obchenite koristi i uzajemnog napredka jednako i veliko nepravo, koje che se ako ne još nami, našim unucim i praunucim zaista osvetiti. Ali neche onda ni osveta mochi više stignuti ono, što je zabluda i nemarnost propustila. Svakim danom to večma ove dvie strane se odmiču jedna drugoj — za malo vremena bit che kasno i pomisliti na sjedinjenje. A onda nek mi nitko nekaxe, da pravopis nije tomu uzrok bio, da jezik isti ostane ako se i različitim slovim piše. Ja u napred potverdjujem: *pravopis jest glavna stvar* u jednom jeziku, jer mu je odjev, a tko druge aljine obuče, lahko š njima i druge običaje primi. To se sad vech jasno kaxe: Mnogi novašnji Serbski pisatelji — osobito pjesnici — penju se bez potrebe po starocerkovnim zgradami i kupe najnerazumnje slavenske rječi, kite s njima svoja djela, mislech tiem začudjenje onieh pridobiti, koji ih nerazumiju; a Horvati opet kuju nove rječi ili okrešu slavenske nemilom sikirom pučkog pravila tako, da one rječi nit izvorno znamenovanje više imadu, niti pučkom razumu sluxe. Sad opet kad se Dalmatincima od sviuh stranah u uši svira, da se odkanu nihovog pr*i*sv*i*tlog i l*i*pog *i* i da primu *je* ili *ě*, sad počimlju Serblji svud njihov svetli i lepi *e* uvoditi. Tako svaki dan uzmnoxavaju se xalostni primjeri, koji iz nesloxna pravopisa nastaju.

Ja mislim da bi čisto u duhu tekucheg vre-

mena bilo, da pamet postranu taštinu nadvlada, da se za ljubav sverhe srjedstva zabace, koja mimo nje vode. Kad je naše milostivo vladanje obadva pravopisa nami dovolilo, zašto se nebi mogo jedan od njih odabrati za obche upotrjebljivanje, ili ako bi se to prevelika xertva popustechoj strani çinila, zašto se nebi koi srjednji nijednostrani put nachi mogo. Bilo bi dostojnie da naši uçeni one naoçnice skine, kroz koje malenkaste pogrješke za gerdna çudesa ugledaju, pak da naravnim okom i razumom ovaj put — jedini juxnoslavskoj knjixevnosti srjechu obechavajuchi — iznachi se trude. *(sveršetak sljedi)*

P. Preradovich.

Nekoliko rjeçih

o

ODHRANJENJU *)

I.

Kako se ima pervo (domache) odhrañjenje poçeti?

Samo odhranjenje (odgojenje, educazione) uçini çovjeka çovjekom. Ove istine neposvedoçi samo izkustvo pojedinog çovjeka, i pojedinih ljudih, nego i cjelih narodah, i istina vech u istom bitju ovog podmeta lexi.

Ako se sposobnosti, koje u djetetu lexe, shodno ne uzbude i ne ravnaju, tako ili nedjelavne ostanu, ili izopaçe se. Postupa se pak ovde polag krivih naçela, ter sljedi krivo izobraxenje, i šteta se izljeçiti neda.

Roditelji jesu pervi i pravi uzgojitelji djetce; njima dakle nada svima na serdcu lexat ima, da se vech u tananoj mladosti dobri temelji za buduchu srechu poloxe, — i to se poçeti mora *s' domachim xivotom,* koji je koljevka çovjeçjeg izobraxenja, buduch da u *njegovom* krilu mladi spol (genere) u svjetlost stupi, perve klice u *njemu* razvija, i u *njemu* pervo ravnanje dobiva.

U ovom odnošenju (relazione) treba, da mi kerstjanski kuchevni xivot malo bolje pomotrimo.

Obilnie providjen, kako ikoja druga stvar, stupi çovjek u svjet, — polag svojih *sposobnostih* pozvani za slobodu, ali polag svojih *potrjebnostih* zavisan i podverxan. Kako dugo još duh djeteta u dubokom snu poçiva, tako dugo su sve sile xivlenja još oçitovanja putene prirode (natura sensuale), ali ipak je vech pogled djeteta veoma ganjiv, zaunjemiv i znameniti. On je zatvoren pupak, iz kojega poslie bogat cvjetak razvijat se ima. Na tom slabom stvorenjų ima se kasnie *pervobitna podoba boxja ponovit,* da bude cerkvom duha svetog. Kako u skrivno se razvijajuchoj klici vech cjelo bilje s' svojimi granami, s' svojim cvjetjem i vochem lexi, jednako lexi i u djetetu vech sva obilnost *spasene nature çovjeçje.* Komu bi nebi dakle svako djete çovjeçje kao buduche *dete boxje* milo i drago bilo? —

Ali to nas nesmie smutit, što se takodjer djete çovjeçje u *grešnoj naturi* javi, i na sebi slabosti i neizversnosti *padnutog çovjeçanstva* nosi, jerbo sa svim tim je ipak sud (vaso) milosti boxje, imajuch na sebi trake i zlamenja boxjeg roda, koje još blixe kraljestvu boxjem stoji, kako odrasli, kojega zlost i djelo grjeha vech iz raja iztjerahu. Ono, što je boxji Spasitelj u djetetu spoznao rekavši: Koigod kraljestva nebeskog tako ne prima, kako djete, neche uljezti, — premda je zgubljeno, tako vendar još kroz djetinsku neduxnost i poniznost kao *podoba boxja* sija, i trake svetle baca, jednako suncu, koje još dugo sija, akoprem je vech davno zašlo. Ova istina upoznat se mora, ako çovjek bitche djetetu to, šta treba, da mu bude.

U svakom çovjeku ponovi se pervo zagrješenje, i baš radi toga je svaki s' Bogom i samim sobom razdruxen, — pomirenja i spasenja potrjeban. I djete još boluje na posljedicah pervog zagrješenja, i pervobitna zdrava i çista priroda je u njem potamnjena. Kako berzo se uzbudi do svjesti (conoscenza) samog sebe, tako vech se pokaxu smetnja i nered pervobitne skladnosti, *nesklad medju razumom i serdcem* i eto vech pervom odgodjenju netreba samo çuvajuchi, nego i ljeçivih srjedstvah.

U takvom stališu još nemoxe se rechi, da djete jurve u luçi xivi, ista hlepnja za luçju pokaxe nam, pomanjkanje, koje nemoxe pervobitnoj, nego zagrješenoj naturi prirodjeno biti.

Nada svima ima se dakle *pervobitna sklad-*

(*) Pod ovim naslovom hochemo domorodnim štiocem negda i negda nekoja naçela (principi) o odhranjenju iz kerstjanskog gledišta (punto di vista) priobçiti, ako nam poštovano Uredništvo gdjekoju stran svoga lista dragovoljno otvori.

nost povratiti, koja se tim laglje zadobie, çim nije joś xivot djeteta u protivna ravnanja razpadnut, i zato obrazovna sila je joś vecha, kako kod odraslih.

Vjeçna ljubav, koja posebno nad malenimi bdie, sve to je mudro stvorila. Ona objavi se djetetu u *ljubavi otca i matere*, koji perve korake malog çeda na stazi xivota njegovog upravlju. Çovjeçji chudi (animo) je takodjer nekoja vlastovita naklonost do djetce, nekoje serdaçno pomilovanje prinodjeno, da, komu je djete poruçeno, nebiva više tudjim, nego milim i dragim, i ja mislim, da to uzrodi, jedino duh ljubavi, koji se u djetetu objavlja, i s' skrivnom magiçkom silom k serdcu çovjeka govori, i udioniçtvom ga napuni.

Ova ljubav prebivajucha u serdcima roditeljah je çesto *jedina zvjezda u odgojenju*, i vechi dio dade njemu srechno ravnanje, i dostavi pomanjkanje i nedostatke dobrih temeljah i naçelah za odgojenje mladog serdca i duha. Najplemenitii *plod* pak ove ljubavi je *poboxnost* (bogoljubnost, pietà) koju u djetetu uzbudi, i iz koje poslie se xivot bogoljubiv (religioso), vjera, ufanje i ljubav razvija. Kako berzo se pak djetinsko serdce onoj poboxnosti otudji, i od nje odalji, ter vech prestane biti djetinskim, i vech je svoju nevinost, svoj mir i svoju vjeru zgubilo, i stoji u nesjegurnoj sebiçnosti u neskladu s' Bogom i ljudima.

Perva zadacha çovjeçjeg izobraxenja je dakle *uzbudjenje poboxnosti*, tojest, onog bogomilog chutjenstva (senno), koje se ponizno i vjerno podverxe svetom zakonu i vjeçnoj mudrosti. Ako se pak ovo chutjenje ljubavju roditeljah hranit hoche, tako njihova ljubav sama mora biti *posvetjena kroz vjeru*, i ova stoperv onu višju sve Bogu u punom podverxenju darujuchu ljubav porodi. *(sljediti che)*

Davorin Slavjan iz Štajera.

PJESMA

NA ÇAST SVETOG JURE.

Veselise sva zemljo Slovinska,
  Kojanosi Majka od Junaka.
Eto tebi liepo pramalitje
  Pramalitje Jurin danak ide,
Koga slaviš od kad si postala,
  I kerstjansku viru zapoznala,
Koj nositi ugodne darove,
  Tihe rose, zelene dubrave.
Xarko che te sunce ogriati,
  Po planinah snizi okopniti.
Procvat' che ti cvitje po planinah,
  I na polju rumenih roxicah.
Prolitnje che ptice doletiti,
  Po zelenoj gori pripivati,
I još che ti vecha radost biti
  Koju che ti Jurin dan doniti.
Daj! raduj se sva zemljo Slovinska
  Kojanosi majka viteških Junaka;
Jere Juru vojvodu štuješ,
  Koji je iz Kapadocie rodom:
Ar je Juko viteškoga Roda
  Koj pogubi zmaja vodenoga
U Libiji *) kod Sirene grada,
  Grad izbavi od velikog jada.
Tu zeleno jezero biaše,
  Zmaj prokljeti u njem pribivaše,
Koj junake xdere oruxane
  I još verlo konje osedlane.
Strahovita ta axdaja biše
  Iz jezera glavu kad dizaše,
Strahovito pram gradu vriskaše
  Svemu gradu straha zadavaše.
Od strahote, i nevolje ove
  Grad joj daje mita i darove.
Na dan ovcu, i mladu djevojku,
  Negledajuch ucviljenu majku.
A kada joj mita nedavaše
  Axdaja ga sama uzimaše,
Ar skakaše gradu na bedene
  Çini padat mertve na stotine.
Sav se Siren obredio biše,
  Tere redak kralja dohodiše,
Da on dade chercu jedinicu
  Kano ima biti za kraljicu.
Da ti je braco! bilo poslušati
  Sirenskoga kralja pogledati.
Kako cvili i suze proliva,
  Kano xali, i chercu celiva:
Ajme meni! draga cherko moja,
  Kud mi ode lipa mladost tvoja.
Ajme cherko! sve ufanje moje
  Kuda che mi liepo lice tvoje.
Kad te cherko misljah okruniti,
  I na misto moje postaviti,
Tada mi te valja izgubiti
  I za tobom suze me roniti.
Kako chu te cherko prexaliti
  Komuli chu krunu ostaviti;
Ah prokljeta Axdaju nemila
  Teško ti si mene razcvilila.
Kada se je kralju naplakao
  Lipo svoju chercu obukao;
Svu u biser, i drago kamenje
  Kano da ju za kralja udaje.
Pak iz dvora chercu izvodio
  Suze ronech njoj e besedio:

(*) Libia tojest današniji Egipat.

Hodi s bogom drago dite moje,
Eto vrime od udaje tvoje.
Moli cherko Alkorona Boga,
Alkorona pomochnika tvoga.
Nebili ti u pomochi bio
I od nemila zmaja izbavio.

Eto sam te liepo zaodio
Tvoje ruho na te postavio;
Persten, zlato, i kamenje drago
U kome je nebrojeno blago.
Al bih cherko za te prigorio
Sve kraljestvo moje poklonio.
Jedabi te mogo odkupiti
Od nemila zmaja izbaviti.
Vodi sobom Sirensku gospodu
Neka tebi za divere budu.
Za Jengije Sirenske gospoje
Nek te vode drago dite moje.
Ode jadna cherca prio grada
I oko nje Sirenska gospoda.

Sav je Siren na plaç probudila
Gdi svak cvili od velika mila.
Prelivase svila na djevojci,
Vijajuse zlatni burunguci
Sviti joj se do devet perstena,
Svaki valja po devet gradova;
A na pojasu od zlata suhoga
Dragi kamen jedan do drugoga.
Na vratu joj dva svitla korduna
Od bisera iz istocnije strana.
Na çelu joj Alem kamen staśe
Koj kano xarko sunce sijaśe.
Ona neda na se ni gledati,
Nit se moxe cinom prociniti.
Djevojka je i od sebe liepa
Mlajahna je a visoka kipa.
Kudgodir se ona okrechaśe,
Na sve strane svitlost udaraśe.
U ruci joj cvitak od ljiljina
A uz njega kita veselina,
Za zlamenje da je djevojka
Djevojka xalostna joj majka.

Prio grada cvilech prohodjaśe,
Koga sriti svakog pozdravljaśe.
A po svakom starca babu svoga
Babu svoga kralja Sirenskoga.
Dabi serce od kamena bilo
Od mila bi suzama probilo.
Kad k zelenom jezeru dojdośe,
Tu se skupa grozno naplakaśe,
Gdi djevojku cvilech ostaviśe
A gospoda natrag pobigośe.
Al ko je stvorio nebesa
Hoti svoja ukazat çudesa
Po svom slugi Juri vojevodi
Koi s' Bogom po sve vrime hodi.
Bog uçini da tuda prolazi,
I da plaçuch djevojku nalazi.
Boxju joj e pomoch zazivao:
Boxja pomoch gizdava dievojko.
A djevojka suzama obara
I spod ruke Juki odgovara:

Bix delio glavom brez obzira
Nije nama ovdi razgovora;
Sad che izajti zmaju od proxdora
Od ovoga zelena jezera,
Ter che samnom proxderti i tebe,
Bixi jadan ter sahrani sebe.

Al joj veli vojvoda Juko:
Muç neboj se gizdava divojko,
Ocheś poznat Boga velikoga
I ostavit Alkorana tvoga.
Ocheś moju viru virovati?
I mojim se kerstom okerstiti,
Ja chu toga zmaja pogubiti
I od njega tebe izbaviti.
Kad divojka riçi razumila
Svetom Juri tiho besedila:
Ak' su tebi to dala nebesa,
Da mox' takva çiniti çudesa,
Da cheś ljuta zmaja pogubiti,
Ter od njega mene izbaviti;

Ja chu tvoju viru virovati
I tvojim se kerstom pokerstiti.
Ostavit chu Alkorana moga,
A poznati Boga velikoga
I tebe chu lipo darovati,
Ruho moje sve chu tebi dati.
Joś divojka riçi neizusti,
Zmaj prokljeti jezero zamuti.
Strahovito iz jezera svilje
A u naglosti k divojki ide.
A pram njemu Jure vojevoda,
Neuskraçuch junaçkoga hoda,
Na zelenku dobru hatu svome
Popuschajuch sreberne dusdone
Pak zaviknu Isus i Mario,
S bojnim kopjem zmaja udario.
A svojim se pasom odpasao,
Oko vrata tu zmaja svezao.
J dade ga mladoj djevojci,
Ljuta zmaja da vodi u ruci,
Priko svega grada bieloga,
I do dvora kralja Sirenskoga.

Zmaja vodi gizdava divojka
Za njom jaśe na konjicu Juko
Pred kim zmaju svilja strahovito
Jure viçe tanko glasovito:
Pokersti se kralju od Sirene,
I ostavi Bogove himbene.
Poznaj kripost Boga velikoga
A prevari Alkorana tvoga,
Plaçi grihe, i çini pokoru,
Da nepadeś u nevolju goru.
Ar su tako otila nebesa
Jedabi se griha ostavio,
I pravome Bogu poklonio
Koi svakog na pokoru çeka.
Kakono je kaza po Proroku
Što je dobro razumio kralju.
A s veseljem chercu upazio,.
Koju gerli, i celiva milo.
Grihe plaçe a suze proliva
I kersti se po srid grada bila.

Ś njime vojske dvadeset hiljada
Sve se kersti tko u gradu biva,
I pravom se Bogu pokloniśe.
Tada Jure sablju izvadiśe,
Ljutu zmaju glavu odsikaśe,
A kralj ga u svoje dvorove vodjaśe.
Kada Jure u dvorove stupi
Sirenski mu kralj ovo izusti:
Vidim Juro tvoje hrabrenosti
Ter da imaś nebeske kriposti.
Evo tebi kolajna od zlata
Što junaci nose oko vrata.
Evo tebi persten s ruke moje
Dostojan je te desnice tvoje,
J evoti pol kraljestva moga
Mala placha dostojanstva tvoga.
J evoti draga cherca moja
Neka bude zaruçnica tvoja.
Ali Jure dara nehtiaśe, *)
Nego kralju tiho besedjaśe:
Nechu tvome daru **) nijednome
Vech zafali Bogu velikome,
Koji te je od zla uklonio
Od paklena zmaja izbavio.
J porazi sve stadore stare
Tere gradi cerkve, i oltare.
A ja idem od mista do mista
Pripovidat viru mojeg Isukersta.
Kada Jure u Persiu dojde,
Ondi mnoge obrati narode.
Obratio gospoju kraljicu
Alexandra, Rimsku Cesaricu;
I dato mu biśe od nebesa
Dila çinech velikih çudesa.
Pak podnio gorke muke dosta
I kerv proli citja Isukersta.
Sveti Jure na tvoje poštenje,
Isprosi nam od Boga prośenje.
Ferdinandu pako caru zdravje
Da Slavene brani od axdaje. ***)

U Zagorju Biskupie Modrusko-Senjske dana 28 Oxujka ljeta 1844.

Slaven **Mate Kombol Xupnik.**

—✿—

JEDANESTA PJESANCA VICTOR HUGA

U CHANTS DE CREPUSCULE.

Ah! n' insultes jamais etc.

Ah! nikada ruxnom rieçi
Nemoj vridjat biednu xenu,
Koja teśkoj po nesreçi
Izgubiśe ljudsku cienu;

Er ti neznaś kojom silom
Pridobita jadna e pala,
I koliko prie nemilom
Nevoljom se jest ervala?

Kad s kreposti xenske çasti
Nezgodah je vietar vio,
Opirat se prie neg pasti·
Koih nevoljne nie vidio?

Çiste vode po srid grane
Kano biser kaplja siaje,
Al kad s' grane na tli pano
Kaplja gnusna kala ostaje;

Oj prokleto zlato u tebi
Pervi je uzrok te nezgode!
Ono kalo joś u sebi
Kaplju uzderxi bistre vode;

Nu se u biser da promieni
Nu da blatnu zemlju ostavi,
Dosta se sunca zrak ognjeni
Iskra e dosta njoj liubavi —

J. A. K.

—✿—✿—

Smert i njezina sluxbenica.

Palo na um smerti da odabere sebi izverstnoga slugu; polagano dodjośe k njojzi kuga, oganj, zaduha, poganica - Aja reçe im smert; berxe k meni *netriznost*, ona che me hitrije sluxiti, i moje vruche xelje izverśivati

(privod)

ŠTAROKNJIXNICA NADPOPOVSTVA SPLITSKOGA

UÇITELJA FRANE CARRARA.

Kratkoxitje çoviçansko ne dopuścha jednom çovjeku sve çut i vidit, nego se mora svaki koji visoke nauke nauçiva ali istoriju piśe, tudjim oçim i tudjem sluhu povjerovati, i çekati da mu od prośastih dogodjenjah oni śtogod kaxu, koji su xivili i pisali kada se je dogodilo, ali koji su malo posle dogodjenja to iz ustah drugih çuli pak pisali. Vidi se iz ovih nikoliko reçih da su daklen *Pomenici* potribni za svaku istoriju i za svake stare sgodopise. Mnogo verstih pominakah imade, medju kojim pismena su najbolja, osobito *Matice* kada se najdu, i koje bi se i pod zemljom iskat morale da bi ufanja bilo śtogod nachi.

Gospodin uçitelj i Bogoslovlja Nauçnik *Carrara* iz Splita videchi, kakobi za Dalmaciu i druge slovne juxne Derxave korisno bilo, da se sva ona *Matiśnopisanja od Splitske*

---

*) Qui est nunc talis, et laudabimus eum.

**) Ah S. Jure, daj dase to obchinske zlo utamani.

***) U kom mistu svake godine, na Jurjevu vaśar jest zlameniti od gospodarov, za ne rechi, od slugah i sluxkinjah, stojechih, muśki u jednom redu, a xenski u drugom, takva vaśara mnogo drugdi nije çuti.

Biskupije ocitovaju, koja se u Beçu u slavnom C. K. potajnom Pismoshraništvu (Cancelleria) nalaze, potrudio se je u Beç za spisati akobi bilo moguche sva *Glavljenja* koja su tamo hranjena. Ima je srjechu da mu svjetla C. K. Cancelleria velikom svojom milosti blagovoljno dopusti, da on sva Starostavna pisma vidi, razbere i za potribu prepiše, što je on rado ali ne tako lako uçinit moga, buduchi da štinje starih pismah u kojim slova i krasnoslovstvo drugaçiji su nego sada, mnogo znanja i uma potribuju ako se hotje razumit što pisatelji kazu. Da se bolje poznade što G. pisatelj .oçitovati hotje, ja mechem ovde njegov pridgovor, koga je on ovim Glavljenjim predmetnuo, i koji ovako u vlaškom jeziku (Talianskom) govori:

„ Staroknjixnica pervostolnoga Nadpopovstva Splitskoga jest medju vrednim zbirkam starostavnih pismih dogodovnih koje imade Dalmacia, a bila bi vrjednia da su drugçia bila vrjemena, il za pravo rechi da nas neprogoni proklestvo *Ciceronovo*. Ovo znancim zgode veliçanstvih i nevoljah naših, moralo bi nebit novo, buduchi da Nadpopovstvo Splitsko u Dalmaci imalo je ruku u svim gradjanskim i knixevnim prigodam i mješalo se je u najglavnije promine Vladanjih. Terpimir i kralji Dalmatinski imali su ga Svjetnikom, Koloman, Stjepan, Bela prijateljem, Rim poruçnikom, Orseolo svjedokom neserçne krivokletve. A kad Dalmatinoi opojeni propadnutom vojniçkom srjechom, zibani od Mleçanih poçeše spavati, onaj poštovani zbor bijaše ruka koja ih otresaše od sna. U njemu bijaše jezgerce od ono malo dobra što imamo, a od ono puno što bismo bili mogli tvoriti. *Nesloga*, *Ohološt* i opaka *Savjetovanja Sarpova* nisu nas razkerpatili i omrazili. Kad Dante prognanik opoštenijo je svojim jadanjem Taliju, Toma Arkidiakon Splitski, prognan od svojih pouçavaše na skladnost Dalmaciu. A u dnevim nakazne jednakosti Nadpopovstvo Splitsko zadostoja od Papih ime *Sjemeništa od Biskupah,* a od Daniele Farlata pohvalu: *Capitulum Spalatense vel antiquitate vel dignitate vel privilegiorum amplitudine et Virorum Illustrium numero cum nobilissimis cujusvis civitatis Capitulis haud immerito conferri potest.*

Sada buduchi da po Zapovidi Frane I. i Leva XII. onoga redovniçtva više nije, moga bi razpravljati brez ukora tolika njegova dostajnostva, i kako bi bilo pravo gdi koje njegovo pogrješenje; ali nije to moja odluka. Došao u Beç za skupiti zabave mojim poljubljenim pouçenjim, utišio sam se videchi u berzo izveršene moje xelje. Blagovoljno dopuštenje, da prouçim starostavna pisma Dalmatinska u obilnoj c. k. Staroknjixnici potajnoj Kuche, Dvora, i Cesarovine, donilo mi je do rukuh dragcjenjena stara pisma dogodovna neboge moje otaçbine. Cjenim da che biti koristno Dalmatinim objavljenje ove kakvemu drago zbirke, jer brez njih nechemo dopisati napravni çlanak jedan dogodovštine, zato rad sam priobchiti za sad izpis Staroknjixnice Splitske,

Bi po Carskoj naredbi g. 1840. prenesena u c. k. staroknjixnicu potajnu od Cesarovine. Po srechi bi predana da ju uredi çovjeku blagu sa mnom, koji je dika dogodovnih pouçenjah u Austrii c. k. staroknjixaru Savjetniku kanoniku *Chmel*. On umjetan u staropismih i dogodovštini, lepo ju izredi. Godine 1841 od dvista i pedeset i jednogat saropisma poslana iz Splita, dvista i osamnest uzderxavši prepise, bi ih povracheno kako su bili došli, od tridest i tri najvrednih uzderxanih bihu poslani zakoniti prepisi. I tako se je namaklo za one koji uçe dogodovštinu Dalmatinsku.

Mnoga od tizih Staropismih glavne su vridnosti. Jedna knjiga Zvonimira kralja Dalmatinskoga, nekoliko ih Bele II; Geijse II; Enrika, Andrie, Ludovika, Elizabete, Ladislava Magjarskoga; tri vojvodah: Dimitra, Andrie, Kolomana; Trideset dukalih: Foskara, Moceniga, Barbadiga, Loredena, Griti, Landa, de Ponta, Molina; çeterdest i osam što knjigah što Bulah Papinih. Uzato knjige pisane od Banah i mjesto Banah Dalmatinskih, od Palatinah Magjarskih, od Banah Slavonskih, od Poklisarah Papinih, od Arkibiskupah i Biskupah, od po Talije; uspomene koje nabadnjuju o Tomi Arkidiakonu, Miki Madiu, Markantonia de Dominis, i davnjenim našim kucham: a Cutheis Geremia, Alberti, Benedetti, Bernardi, Cindro, Capogrosso, Grisogono, Martinis, i Papali.

Farlati u *Illyricum Sacrum* primio je mnoga starostavna pisma, koja se tiçu zgodah cerkve Dalmatinske, a *Lucio* i još kogod ona koja uzderxe gradjanske i vladavske posle. Ja chu ih upisati sve obiljexechi ona koja je na svjetlo dao Farlati, a pridstavljajuchi zvezdicu onim, koji se u izvornom pismu nalaze u C. K. Staroknjixnici ništo ih malo pritexitiih zgodopisju i ljuboslovju prepisati chu do kraja. “

Iz Beça mjeseca Listopada 1843.

Videchi se iz ovoga njegova pridgovora kako on za ljubav otaçbinsku u Beçu ova glavljenja prepisa da svakom za svoju potribu sluxiti mogu, bilo bi daklen koristno i veliki dobitak za Dalmatinsku Istoriu da se sve Dalmatinske Staroknjixnice krez njegove umne ruke oçitju, štobi on, kako njegovu ljubav za Otaçbinu i za nauke poznajem, rado uçinijo.

Kad pogledam ovu malu ljepu knjixicu u kojoj na 5. listah artije jesu 251. Glavljenje utisknuto, i za celo ona što su najverstnija metnuta, mogu za isto izkazati dabi svi oni koji Matišnopisanja ali druga glavljenja oçitovaju dobro za se i za svoje štioce uçinili, ove njegove uredbe ali put uzeti, jer nije potribno da sva Glavljenja se od rjeçi do rjeçi prepišu buduchi da njih mnogo od male koristi i nevaljanih imade, koji zaman artiju prikriju i da samo ona temeljito prepišu koje porad svoga visokogovorenja vridna su çjelog prepisenja, kako je G. C. uçinijo i medju 251 samo 13 valjanih prepisao.

Nije potribno da ja G. Pisatelja prosim za uzderxat ljubav za knjixestvo otaçbinsko, jer svaka njegova rjeç izkaxe da u njemu plamen biva za dobro svoga roda, nego bi mnogo dostojno bilo da svi nauçni njega slide.

Radujem se da iz slovotišteljnice G. Oliveti i druxbe ova knjiga s ljepim slovim jest uredjena kao da bi u Beçu ali u Mletcim pritisknuta bila.

U Splitu na 11. Oxujka 1844.

F. M. Kovaçevich kap.

Pridjašnja zagonetka znaçi: **Med-vid.**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotišititelji i izdatelji.

BROJ 18. — NA 29 TRAVNJA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u saminu za kojimudrago narodni oli strani list.

OKUŚAJI PRENEŚENJA.

Iz Latinskoga (Fedro). — Izmišljenja Jexopa Bardjanina, koga hoche da je bio od našega naroda. — „ U laxi, istina.“ Ovo je *hervatski na hervatsku*. Deseterostruci prosti. Neslagaju se, nego kada digod naravskim naçinom dojde na ruku; dali se ne traxi, ni siluje. —

Xaba i Vol.

Zapuhaça xaba ugledavši
U livadi vola golemoga,
Pram tolikom veliçanstvu ona
Razljuti se od nenavidosti -
Gubavu je koxu napuhala,
Pak je svoga skota upitala:
„ — Jesamli ja od vola krupnia? —
Rekoše joj — „ Ni glava mu nisi —
Tad se opet nadu pak upita:
„ — A sad ko je viši? “ — Jednim glasom
Svi rekoše: „ *vol*“ — A ona zatim
Još veche se nadimati stade.
I tako se silom nadimljuchi,
Što od jida, što od sile, puçe! —
Tako che se svakom dogoditi,
Koji bude jaçeg nadticati. —
Od tuda je besida slovinska:
„ — Dok se moguch nadme, ubog pukne “ —

Ovo se moxe pripoviditi mnogim od naših seljanah i gradjanah. — Saviše zatiçu se u izpraznoj slavi!

Mušica i Mrav.

Mušica se s mravom inadila:
„ Tili cheš se samnom nadmetati? - -
I na posvetilište ja padam,
I po cerkvi letim kud mi drago.
Na kraljevoj lipo kruni sidech
Gladim dlane, nit se koga bojim,
Gospoicah usnice ja ljubim;
Sve okušam a ništa neradim.
A što si mi ti jadni texaçe? “
Ponizno joj mravak odgovara:
„ Sveto, slavno posvetilište je
I koristno, kad mu bogoljubno
U strahu se boxiem pristupa.
Dali „ *Boga molech k brigu grebi* “
Na kraljevoj kruni ako sidiš,
To je gore što se tudjim diçiš.
Što Gospoje ljubiš kradimice,
„ *Nisu usta pri ustim ostala* “
Kad ja moje xito zimi smechem,
Po zidovim ti se smradom hraniš.
Kad na koga padneš svak te tira;
Brez posla si, a neimadeš mira.
Kako ništa neradiš, i nejmaš
(Kad je vrime) što je od potribe.
Brezobrazno hvališ se da krecheš
Što, rad stida, neima se krechat.

Zatiçeś me liti: „ *Ko sam, ja sam* “
A kad lete bile çele, muçiś,
Kad od zime gerçech se ti gineś,
Ja s' u kuchi hranim izobila.
I jeli ti dosta što ti reko?
Dole sam ti roge polomio....
„ *Kakva śala, taka odśalica*:
I nemoj me viśe zaticati,
Goru chu ti pismu izvoditi. “
I u uvoj laxi pol istine:
Slušaj, ko se taštom slavom diçi,
Koli s pravom kripostju se brani,
Pak procini ko je dostojniji.

Evo još jedna, gdi sam ja ništo moga nadoda, nek je smihšno.

Sunce se je bilo namislilo
Oxeniti s kitjenom djevojkom,
S plamokosom zvjezdom ukosicom:
Jesti lipa, dal gore neg slipa...
Munju, strile, grade i grom ove
Namislilo zvati u svatove:
Ilištaka xarkog za vojvodu
Barjaktara oblaka zlogodu.
Da che zvati redom i Krisove:
Starog svata, Krisovich Iliu;
A za kuma, Krisa oparliu;
Za prikumka, Krisa Mandeliu;
Za djevera, Lomišu Sjevera;
Za çauša, grada obiaça;
Za gadljara, groma derešiku;
Za engjie, suše i vruchine.
Kad oçule to po blatim xabe,
Puçe xalba tija do nebesah:
— „ Kuku lele, jao nami, kuku..“
Bog na nebu ochutio buku.
Što je doli kad je upitao,
Jedan xabac odgovara: jao!
„ Sad od xedje mi cerkamo (reçe)
Što nas jedna vatra sama peçe.
Što che bit kad bude imat dice?
Sve che nas pomorit nemilice;
Nego, Boxe, nedaj njemu ploda:
Od zla roda nek nema poroda. “

Uzrok one poslovice „ Ako laxe koza, nelaxe rog. “

Jednoj kozi sušav mux biaše
(Onda jarci biu jednoxenje,
A i koze biu jednomuxne),
Na merk jarac, postar, dobre duše,
Dal na xenu malo sumljiv; zašto
Saviše je ljubljaše; buduchi,
Što je draxe, da se bolje çuva.
(„ Star mux mladoj xeni pogibio. “)
Za nikakav uzrok jednom zbilja
Potvori je da je priljubovna.
Xena mu se plaçuch preklinjaše
Al joj Šuto malo virovaše.
Pozovnu je kadiji Medjedu,
I osvadi grihom nevirnosti,
Xena (mislech „ da joj više valja
Njezin *Aša* nego njegov *Paša* “)
Udri u bah, a svidokah nebi.
Dali medjed mudra zvjer biaše,
I prošao svita vele dosta,
(I na situ bivš' i na rešetu,
Po dernecim igrajuch s ciganim,
A pametno svit razgledajuchi:)
Zovnu jarca da pristupi k njemu;
Po tikvi ga, çaptom popipao,
I nješto mu medjed napipao...
Pak odsudi kozu, govorechi:
„ Ako koza laxe, rog nelaxe “
Zašto Šuti pod starost bijahu
Zapoçeli rošchichi probiat.
. . . .
. . . .

OGOVOR NEJAÇEGA.

Psa pitaše: sramotni obraze
Kad se s volom potiraš, a zašto
I za plechah skaçeš mu na uho,
Ne junaçki sprida persimice?
— Istina je, pseto odgovori,
Dal se çudim zašto me korite.
Naravno je u ratu svakomu
Da se brani kako koji moxe:
— „ Šut s rogatim nemoxe se biti “
Negoli je vele sramotnie
Da na šuše rogat navaljuje;
Jakoruxan na razoruxane
To s' „ *ubozih pritisnutje* “ zove.

VUK I XDRAL.

Ili, gladan meso xderuch naglo,
Netribechi kosti; jali više
Zaloxivši neg proxdrit mogaše,
Udavi se vuk, nenadajuch se.
Jauçuchi zavapi od muke:
— „ Jeda koga na pomoch za Boga,
Da m' izguli kost iz gerla moga,
Ljepo che ga vuçe darovati. „
Svak s' otexe niko nepristupa,
(A kaxi mi ko se zla neboji?)
Dali vuk se kune i preklinje,
Da che platit i s harnostju vratit.
Najpotla se xdral dugovrat prignu,
I njegovim kletvam povirova:
Kano momku preprosta djevojka
Kad je maxe a kunech se laxe.
Dali koji god lasno vjeruje,
Lasno che se çesto prevariti:
— „ Zalca nemoj vjerovati kletvi,
Jer cheš platit kano u Neretvi — “..
Vuku xdrale (nerazmišljajuchi:
„ Da ko kriva xali, pravom griši, “)
U duboko gerlo kljun uvuçe,
Kost izguli, ter mu je izvuçe.
Kad Vuk zdrav i çitovat ostade,
Xdral zapita dar od obetanja,
Mislech ludo: „ da gospoda daju
Uvik virno što god obetjaju!... “
— „ O neharna ptico (vuk mu veli)
A neznaš da iz çeljustih mojih
„ *Neizlazi xiv, ko udje kriv:*
Nit izlazi zdrav ko udje prav! “
„ — Nijeli ti dosta i saviše
Da te puštim ich xiva i zdrava?
I netraxi vitra po tišini,
Dar nepitaj, nego me se mini! “
Xdral zaludu kljun je obisio,
Dali kad je bolje promislio:
„ — *Kadgodje* (on reçe) *i glavnica*,
Hvala bogu, liepa fajdica “. —

Stipan Ivichevich
Makaranac.

Nekoliko rjeçih

O

ODHRANJENJU.

(Sljedovanje vid. broj 17 st. 132.)

Koliko globlje pak i vruche ova kerstjanska krjepost u serdcu xivi, toliko silnia, svetia i xivahnia je ljubav roditeljah, i toliko njexnie i silnie hoche mlada serdca k sebi vuchi, i u njima sveti plam bogoljubnosti uzpiriti.

Ljubav roditeljah mora dakle biti slika i svjetlost ljubavi boxje, i polag ove se ponavljati, da tako nisamo vjerniom, bolje stalnom i uzterpivom, nego i bolje vrjednom i mudrom biva. Ako se takvom ljubavju mladomu çedu svikad i svigdje u susrjet dojde, ter che se berzo mlada chud ovim zrakom otvarat, kako njexni pupak zrakom sunca rumenog. Smjelno i slobodno tverdim, da nije ništa tako kadro djete za nebo i zemlju uzgojit, kako mudra ljubav roditeljah, ja reçem mudra, jerbo slaba i sljepa ljubav u tom sluçaju sve pokvari, kad usuprot mudra nepokvari i nerazmazi (effeminar) djeteta, nego vjexba i jaçi, neuçini ga oholim i preuzetnim, nego svaki dan bolje poniznim (umile) da se tako dobro u serdce djeteta uvjek bolje usadjiva, i zlo izçupa. K' ovoj ljubavi, koja posebno u serdcu matere klije, pak se još pridruxit mora *strogost i ozbiljnost otca*, koja, kako mudri Fenelon kaxe, umjeri preveliku ljubav matere, da tako odhranjenje srechno naprjeduje.

Ova ljubav pak nesmie samo u roditeljima biti, vech u cjeloj kuchi, i medju svimi domachimi vladati. Mir, sloga, uzajemna dobrohotnost i serdaçnost, to su one potrjebne krjeposti, koje u domachem krugu stanovati moraju. Svaki çlan od obitelji (famiglia) mora drugomu u priklonstvu svojim darom posluxit. Neprijaznost, tverdost, svadja, kletva i svako oçitovanje nemilosti, ukazanje strastih svake verste djetinsku dušu otrove, kako mraz mladjani çvjetak. Uçinci (atti) i djelovanja pervih utisnutjah, koja djete dobiva, jesu velika, i nijedan nauk, nikakva mudrost izljeçiti nemoxe ovih ranah.

Pravu bogoljubnost pak uzbudi u duši djeteta jedino *xivot* roditeljah. Kako svudi, tako i ovdje *moch prikladah* najjaçe u mladu dušu dje-

luje, i ova moch nigdje vecheg upliva nepokaxe, i toliko pomotrenja nezasluxi, kako baś u odhranjenju. Kako pogled djela silnie djeluje od samog posluśanja i nauka, tako i priklad i xivlenje su jaçi od rjeçih i opominjanjah. S' toga dakle se lahko rjeśi ona zagonetka, kako su roditelji starih vrjemenah, koji nisu niśta znali o metodiçkom odhranjenju, i koji se nisu pri njem po teoretiçkih temeljih ravnali, ali poboxnostju i ljubavju, pośtenim prikladom i kerstjanskim redom u kuchi svoju djetcu poduçavali, — bolje naprjedovali u odgojenju, i viśe radosti na djetci svojoj doxivjeli, kako sada doxivjet obiçavaju, gdje se svakojake sisteme od odhranjenja pokuśaju.

Xivot djeteta ravna se vech rano na van, to jest, po tom, śta ga obdava, jednako drevesu, koje grane svoje visoko razprostira, da dobiva hranu od zraka. Buduch da pak neprebiva u djetetu pervobitno dobro, zato prima zla utisnutja ljublje, kako dobra, i zato vecha pozornost je potrjebna, da se zli prikladi odalje.

Çutjenstva (sensi), ova vrata duśevnog xivota joś nisu u djeteta tako vjeśta, ali bolje sposobna za primiti izvanjska utisnutja, bistrie oçi, tanak sluh i lahko uzbudljiv chut priuzmu se tim laglje xivotu izvanjskom, çim manja je joś sila samodjelavnosti, koja bi kadra bila putena utisnutja oddaljiti i nadvladati. Premda nije moguche sve śkodljive uplive oddaljiti, i nije mochi uçiniti da oçi slabih i zlih prikladah nevide, tako vendar mlado bilje nesmie se buram xivlenja, otrovajuchim uplivom grjeha i zlosti ostaviti, i ovih ni prie gledat, dok nije duśa bogoljubnim naukom i ljepim prikladom proti njima oboruxana, posebno pak se nesmie grjeh u *ovih* pokazat, do *kojih* ima djete ljubav i naklonost, jerbo, tko na ovom putu do spoznanja zloga dojde, taj kupi zlo za skupe novce s' zgubitkom vlastovite nevinosti i nenaknadive poboxnosti. Kerstjanski roditelji zato bditi moraju takodjer verhu svojih domachih, da djete niśta ne prima, nego śto je dobro i ljepo, da se nigdje ne smuti, i od staze dobroga podniposto ne odvrati; jerbo berzo zlo se u nuternji xivot ukopa, i sad kao otrov se razvija, sad pako ljubav do onih iz serdca iztergne, u kojih se zlo pokaxe. Gdje pak je jedanput chut çasti i pośtenja uvrjedjen, tamo je ljubav u korenu uvrjedjena.

Xivot roditeljah ima dakle biti u oçima djeteta çist i snaxan u djelu i prikladu. Rjeç i çin moradu vazda se slagat. Za uzderxavanje i naprjedovanje poboxnosti pak sluxi hvalexnost, posluśnost, pravednost i. t.d. ove krjeposti imadu se dakle takodjer upotrjebljavat, ako roditelji hoche da njima texak posao odhranjenja za rukom pojde.

Pervo odhranjenje ima se dakle uzbudjenjem poboxnosti kerstjanske poçeti, jerbo samo ova dade pravu vrjednost çovjeku, i u tom obziru moxe ubogi toliko uçinit, koliko bogati, i svaki otac i svaka mati, koja svoje çedo tako odgoji, ima stalne zasluge o svjetu, jerbo ufanje bacduchih narodah poçiva jedino u ljepo cvatuchoj mladexi, i samo iz ove krjeposti moxe prava çista i gorucha ljubav do domovine i narodnosti izvirat.

Davorin Slavjan iz Śtajera.

Kraljevi i drugi poglavice koji su se vladanja odrekli.

Na dva se naçina dogodilo da su se neki Kraljevi i drugi poglavice vladanja odrekli, to jest: silom, oli hotice. Takovih primirah bilo je podosta na svitu. Pitak Mitilenski kralj, predao u tudje ruke svoju krunu, bojechi se da nebi naliçio na Periandra krutoga kralja Korintskoga. Śila hotice odverxe se Rimskoga poglavarstva, posli mlogih poçinjenih opaçinah. Cesar Dioklecian (naś Dalmatinac) i drug mu Maximian u isti dan krunu poloxiśe god. **305** posli porodjenja Isukerstova. Takodjer Papa Celestin V. g. **1294**, Karlo V. Nimaçki cesar i Spanjolski kralj g. **1555**, Ivan V. Poljski kralj g. **1668**, Filip V. kralj Spanjolski g. **1724**, Vitorio Amedeo II. Piemonteski kralj g. **1730**, Petar III. Ruski Car g. **1762**, Karlo Emanuel IV. Sardenjski kralj g. **1799**, Karlo IV. Spanjolski kralj i sin mu Ferdinand VII. g. **1801**, Ljudevit Bonaparte kralj Olandeski g. **1809**, Gustav IV. Svedenski kralj g. **1809**, Cesar Napoleon g. **1814-1815**, Vitorio Emanuel Sardenjski kralj g. **1821**, Karlo X. Francuski kralj g. **1830**. — Mlogi neche da viruju da che çovik iz svoje volje vlast od sebe odbaciti, zaśto misle da teśko ljudi svoja prava puśtaju iz ruke. — No svi gori spomenuti do Petra III. hotice su krunu skinuli —. Istina da je bilo poglavicah koji su se potle pokajali, ali

je bilo i onizih koji su slobodno mogli iznovice se uzvisiti, ali nisu htili. Takovi izgled daje nam Cesar Dioklecian, koji ovako odgovori poklisarima, kad su ga podbunili da priuzme krunu. „Kad biste vidili zelje što sam ja u Solinu svojim rukama posadio, zaista nebiste mi više o carstvu govorili.“ S tim je htio kazati, da je najvolio xiviti kod svoje kuche i vertla, nego na pristolju siditi. —Neki od poganstva su razglasili da che vladanje pustiti, da znadu kako se o njima misli. —O tomu daje nam jedan primir August Rimski Cesar i Cromvel Engleski poglavica.

K.

VOLARICE I KLANICE.

Naše volarice reko bi zaista da više nalikuju na jednu logu ili na pechinu gdi se zvirke zaklanjaju, nego na jednu zgradu gdi ima stati volak hranitelj. Imadu i klanice, a to im je najpriliçnije ime, gdi ji ne uljude kao valja, vech onako zbuble to toliko da nisu voli na dvoru. Koji put toboxe u klak uzidju, a najviše suvozidinu udare, i izdignu toliko da glavom çovik u grede ne svati, pak ozimiçenim pokrovom pokriju, a slabo šimlom što je muçno jelovine dobaviti. S ploçom nekriju, zašto erdjav zid nemoxe texinu da podnese, te razorilo bi se sve. Do malo godinah triba da prikrivaju krov, i pošivaju kuchu iznova, i novu gradju udaraju, što se ona perva lako izoblje, izvedaši se i pretvora se u cervotoçinu, pa je razkiduju vitri i vode. Strašivije je još od vatre, iz maloga uzroka more se zapaliti. Nagrada više volarice stoji u kojoj se derxi sino, a da ne propada, ruxno potavane, ili lisu opletu, te se trusi velika prašina, koja xivinçetu verlo udi. U volarici od velike neradje ima svakoga smrada, ima stonoga, pauka, mišina, vata se za volove šklopac, kerpelj, još voli lexe na gnjilim ogrizinam, pa uvati se oni glib o dlakam, i reste ko maovina na dubu. —Ko bi rada ljudski uzderxat svoju xivinu, triba da derxi u çistini i u razlogu, svaki dan po jedan po dva puta da omete, ako hoche da se zñade na govedim, i da se obrica svako kan da mu je namazana dlaka; drugaçije nemore da uvati mesa dobro na se, vech zakatançi se, slaba je uvik resta i da je od dobre bagre. Ako su volarice velike i pametno naçinjene, bolja su goveda i snaxnija; ako su pak uske, niske i smerdeche, onda naopako po goveda. Triba ji graditi, ako je moguche, na iznositu i na ociditu, dvoja vrata svakoj ostaviti, jedna od juga, a druga od sivera ili od bure, pra vratim od kuche gdi sidi gospodar oli volar, nek moxe najlakše, ne samo çuti krivljavinu od govedah, nego još viditi stojechi u kuchi, što se u volarici radi, da se koje goveçe ne otergne, da jedno drugoga ne ubode, da ga ne svali u jasle. Nije dosta vrata zakliniti oli tankim mandalom zapriçiti, nego lipo zakrakunati i ostaviti na njima jedno okno, oli pençerich da odušiva para i tonja. Sa svim tim lako vo liti zapari se; zato vridno je da na volarici budu po dva pençera, jedan od istoka, a drugi od zapada, nek je još unutra ladnije kad je potriba. Vo je stvoren da xivi na izvitarju; zbog toga zdravije je kad su zatvorena vrata, da se u volarici moxe pravo razgledat, nego da je mrak, oli da se ništo ziri kao kroz jednu ziraljku. Gerdna imadu biti vrata, jerbo kad se blago spracha unutra, oli kad se pušta na vodu, višekrat navali, trevi jedno mimo drugo, davi se, lomi rebra.

Dosta na visoko imadu zidjari zidove istrati, nek se moxe po volarici razlaziti vruchina, i hoche se da svako goveçe naponase ima svoj pridilj iliti klit, zašto kad se priklitilo, bolje je po nejaçega, smirnije jide, nemoxe da jedno drugoga ubode oli prodre rogom, ni da gubicom oturka prida se sino. Svakomu prostorija da bude spodobna, velikome, sridnjemu volu, kravi, teletu. Zlo je po tleu potavaniti, oli uvaliti rastove grede i druge, nego triba poploçiti sve ciko, oli çversto potikuliti i na stermo malo goniti, i naçiniti xlibe nek odlazi piśaka i nek se spliva lipo u bunišche.

Ko je moguch, bolje da na svod gradi volaricu, nego da potavani, ako xeli da mu blago izadje zdravije i jedrije; još ako bi se uvalila koja bolest slobodno more kaditi, te tako izagnat svaku smradušchinu. Bolje da su jasle dervene a u dnu prepletene da prašina propada, nego da su samo opletene od liskovih granah i od prucha; a dugovite bile bi da su od tikulah, i od kamena, ali u dnu šuplje, nek se trusi prašina. U svakoj volarici jedan je prozor kud se sino do-

likar probaciva, a kad je pušljivo digne se velika prašina što xivinçe naçmerçe u nozderve, uvati se u plucham, pak kèra a nemoxe da izkèra, ta lako se moxe osipaviti. Najbolje je da taj prozor bude na kakvom kraju, i unde prizidjat neka ostane kao jedan kilerak. Najviše triba pazit da se pišaka spliva u bunišchinu, zašto više valja osoka iliti pil, nego suvi gnjoj.

Kad se nesrichom dovexe bolest i uplaka medju govedim, potribito ih je odluçiti na baška i premistiti u drugu kuchu. Ako se to zapušti pobaljaju i polipsaju sva. I da se još bolest ne primi od jednog do drugoga, valja bolestnoga premistiti ako mu je potribito osobito koje nastojanje. Pobaška imadu stati i iste krave pripravne za otelit se, i voli koji su od bagre najbolje.

Još da dodajem ovu opomenu: zdravlje ljudsko i volujsko iziskuje da nevalja bacati gnjoj i naterpati izprid kuche, nego podaleko ima biti rupa gdi se smiche. Ako naleti kiša u nagradu gdi je sino, ono che se sagnjit, i uzpušiti; s toga valja uvik bolju suvotu uçinit od juga, nego od bure. Siromah çovik koji nema take nagrade, nego valja da meche sino na tle, a ono barem neka podmetne dosta sušnja, suvih granah, da vlaga unj ne udje.

K.

Dvi beside za Zoru Olina Tudjina sverhu Pokeršchenika Xudia.

Promina je ova odviše
Verh svih çudah çudna u sebi,
I na stvari slavom više
Ni na zemlji ni na nebi:
Boxje ruke svemoguche
Dilo najviše i najvruche.

Gund. Sina Razm. Plaç III. sestored. 7.

Neima bez sumnje na svitu vechega çuda do priobratjenja jednoga grišnika na pravi put od spasonosti. Jerbo buduchi Gospodin nadario çovika slobodom, za obernuti njegovu pamet. i k dobru je okrenuti, višja je vlast silit neche ako se priçi volja, te se dragovoljno na milosno ganutje ne pomakne. Tim prem zgodno naš neumerli Gundulich spiva da nije stvari od veche slave ni nebuna ni na zemlji što pridobiti i prignuti bez sile ljudsku volju iskrivljenu, i na dobro je ponapraviti i uputit.

I ako, opchenito besidechi, jest veliko çudo svernut i preobratiti grišnika, ili nevirnika koje mu drago verste ili zakona, tko neche ispoviditi da xudijska tverda serca omeçati jest najviše i najvruche Dilo Boxje ruke svemoguche?

Na taj naçin za preobratiti i okrenuti na pravu viru jednoga od njih ili se oçita çudesa hoche, ili preveliko nadarje Boxjega najznamenitiega miloserdja, ili drugaçie njihovo preobratjenje nije negoli licimirsko i vuhovito. Za hiljadu drugih, dosti mi je napomenuti dogadjaj xudia Ratisbona, skoro nazad dvi godine preobratjena u Rimu. Komu nije zapoznato njegovo çudnovito preobratjenje? Novine su dosti o njemu govorile. Iz perva koliko protivan keršchanskoj Viri! Toliko merzaše na keršchanluk da isto sveto ime njemu vele smetà, i ne htiaše ni beside çuti, koja i malo što o zakonu ovomu dokazivaše. Rim isti oh! koliko mu biaše merzak! S' kolikim jadom razgleda slavodobitne bilige i diçna zlamenja Pravovirnosti onoga glasovitoga grada. Koliko tverd i mramorit na priateljska nagovaranja i ponukovanja da prigerli keršchansku viru. Za rechi u kratko zaludni biahu svi naçini od hitroumnih nauçnih ljudih, svi razlozi najsputnii biahu tašchi: nehtiaše se drugo nego molitva gorucha, nego zlamenita çudesa za probiti tverdju kamenitoga serca. Hotilo se je da mu se ista slavna Gospoja i kraljica neba u sjajnomu prezraçnom vidjenju milostiva prikaxe, i da ga ona chutljivo zovne, da mu omeça serdce, da ga prigne, da ga gane, da ga preobrati

Ovo jedno çudo nebi samo korisno srechnomu Ratisbonu, koi uxiva sada blago sunce od Istine u krilu milostive Majke Cerkve svete; dali jošter plod svoj raspruxi i na druge nevirnike i poluvirce toliko u Rimu koliko i po drugih mistih.

Njegov hrabreni izgled rekbi da po neki naçin ustanoviti i dvoumno serce jednoga mladoga xudia u Splitu rodjena, koi se zove David Piazza.

Ovi mladich, koi sada broji okolo 27 litah tja od ditinstva svoga bi vazda bogostrašan u svomu opchenju, bi çist i uredan u dilovanju, bez himbe, bez prevare; tako dabi mu se mogle pristavit baš uprav one Isukerstove riçi s kojim poçasti Nikodema *daje on pravi Izraelichanin u komu himbe neimade*. Biaše ga stvoritelj obdario

hitrostju duboke pameti, i tançinom plemenita razuma, s kojimi lasno dokuçi jur nazad nekoliko godinah, i zapozna prevaru kojom zahodjaśe on i zaslipjeni njegov puk poviśe Bogośtovja i vire. Iz prepukle ponochi mraçnih tminah od kojih obujmen boravi joś od povoja, rastvori naś David strilovite svoje oçi i upre ih u onu blagu svitlost koju kako iz daleka xeljno nadziraśe; te netom ga obasja njezina prevesela zraka, uzradovaśe duh njegov, i prigodu iskaśe za posve je posidovati i u istini samo svoje dneve provoditi i umriti. Iskaśe dakle prigodu za bolje se prosvitliti i doverśiti napremljenu svetu odluku, ali klete okolovśchine, kojega odasvud obastrile biśe, preçechi se njegovim odredam, razbivaśe mu nepristavne xelje.

Bì siromaśke kuche, niti ga je zato premamiti mogla blagodarnost svoje bratje xudiah, da se odcipi od goruche poxude, koja ga bez pristanka nukovaśe da lax ostavi a k istini se priluçi.

Sastà se niśtanemanje i pridruxì k drugomu xudiu za neke male tergovśchine, samo za pośteno prexiviti, çekajuchi medjuto i pazechi onu srechnu namjeru, kako bi mogao mudro i bez pogibe odkriti i odverśiti onu jedinu misao, koja davno obujmila biśe i pamet i serce.

Reçenom prigodom od tergovśchine pridje na Bol u Braç zajedno s' svoim druxbenikom vavik zamiśljen i nemiran, doklegodir najposli neizkazá ondi i ne odkrì stanovitu davnu odluku.

Namjeri se po srechi to odkriti kerśchanom opaznim i mudrim, koji premda xudjaśe njegovo spasenje, niśtanemanje s' poçela na slipaçku ne povirovaśe njegovu govorenju.

Duh stavnosti i krepçine pribivaśe u Davidu, i ne pohlepa vrimenite biguche dobiti, vech samo ljubav Istine i milost Boxja zavladala biśe njegova unuternja, i na sveto dilo uputila.

Neuspregnu se dakle mladich prid spomenutomu dvoumenju i sumnji prijateljah kerśchanah, nego paçe joś viśe potverdi se i svoju virnost tako prosto i razborno njima pokazà, da svi skupa pomochi ga u blagoj odluci obechaśe jeda berxe i lasnie, śto naumio biśe, srechnim dilom napokom doverśi. I za pohvalu njegove çiste sverhe zgodno je da sad ovdi napomenem, kako on nehti priati niśto pinezah, śto mu neki za milośchu tada biahu blagodarno poklonili.

Videchi potom toga oni dobri kerśchani i mudri çestite i nelaxljive priprave mladoga Xudia, povedośe ga namisnikom onoga monastira, koji primiśe ga k sebi, i po naredbi Presvit. i Prepośt. Gosp. Filipa Bordini Biskupa Farskoga, komu bi povidano ovo zvanje, poçeśe ga uçiti u nauku kerśchanskomu. Dali, bistrije uvistjeni, poznajuchi nauçnost, usterpljenje, opaznost, vruchoxeljnost, milośchu i ostale mnoge kriposti koje obilno resu Pośt. Gosp. Jozipa Tomicha, xupnika ovoga Varośa Supetra, povedośe ga k njemu, jedabi se dostojao primiti, nauçiti, i na pravu viru dovesti ga.

Primi pohvaleni xupnik gorucheg Pokarśchenika u kuchu svoju, prosvitli ga virom svetom, naukom ga utverdi i utemelji, te dostojna ga pripravi za S. Kerśtenje.

Pod upravom takova nauçitelja i provodca, oh! koliko napridova hitroumni David u viri, u ufanju i u ljubavi! Dosta bi bilo za potverdu svega pristaviti ovdi knjigu koju on isti po sebi pisà pervo kerśchenja svoim Roditeljom. Dali za dosta je ovo, da svaki koi sluśa u Faru njegove mudre odgovore na iskuśanje Presv. i Prep. Gosp. Biskupa, more zadovoljno svidoçiti i vridnost nauçitelja i podobnost uçenika.

Blagost njegova serca nehti poterpiti bez koje harnosti vruchoxeljnost svoga uçitelja. Hoti za harnost biti kerśchen u istomu mistu Supetru, i po rukah svoga dobroçinca; i upità da mu śe nadie njegovo ime, na isti blagdan svetoga Zaruçnika neuskvernute Divice.

Na 19 dakle miseca oxujka 1844. bi kerśtjen mladi xudio David Piazza od P. G. Jozipa Tomicha, xupnika Supetarskoga u Braçu.

Za pokazati pak harnost svoju prema blagodarnom svomu poglavitomu kumu Preçest. Plemichu i knezu Gospodinu Rados *degl' Ivellio*, hoti nadime svoje da bude zvano *Radellio*; nadime koje izhodi od imena i nadimena kuma svoga.

Uprav razloxito danas veseli se i radujese ovi diçni Varoś: isti xáli rekbi da uzigraśe, i more dopakom pokazà i nebo bilige pravoga veselja: more jere uzbunjenje i usilnost svoju preobrati u tiśinu preveliku; a nebo koje tminasto biaśe i pokriveno cernima i gustima oblacima, iz kih daxd padaśe preveliki po svu noch i s' jutra tja do vrimena od S. kerśchenja, vedro se pokaza i veselo

tako da baś kada pomaxivaśe se s' uljem S. i preporodivaśe nebu, zdrak sunçani prolazechi caklo prozora Cerkve pade sverhu Pokerśchenika, prosvitli sjajno svu Cerkvu, i razveseli sveto vas puk, na ustih kojega dragi posmih izvirie unuternog uzradovanja i neobiçne dragosti. Cerkva ista jest nareśena sveçano, i sakupljeni Misnici sa blixnih selah na slavno i sveto Dilo pridośe, za tako nadostaviti neśto çasti i jasnosti onoj svetkovini najviśoj i najgoruchoj Boxje ruke Svemoguche.

I eto ga medju tolikom çastju i ureśenjem i medju veseljem i radostju bogoljubna puka, eto ga jurve promjenuta naśega pervaśnoga Davida u preçiśta i pravedna Jozipa, te moxemo razloxito ponoviti i pripivati s pohvaljenim Gundulichem:

Promina je ova odviśe
Verh svih çudah çudna u sebi,
I na stvari slavom viśe
Ni na zemlji ni na nebi:
Boxje ruke svemoguche
Dilo najviśe i najvruche.

Iz S. Petra u Braçu na 19 Oxujka 1844.

MARKO POLO.

Nije malahna slava za naś narod, iz medju jakoduśnih broditeljah, koji se śtiju na pervome listu naśe Zore, mochi spomenuti njihova prihoditelja Marka Polo rodom Dalmatinca, koga za puno razlogah derximo iz Korçule, gdi se njegova obitel razrodila i puno prije njega namistila. Putova on i na moru i na kopnu, xivi u istoçnoj Indii, vladao prostranom derxavom, i pośto doprati s mnośtvom plavi kcher svoga kralja do njezina zaruçnika, vrati se u Mletke, i tute kod golemoga svoga blaga xivio. Postavśi zapovidnik jedne galije, zasuxnje ga Jenuezi u boju, koji se u oçigled Korçule uçini god. 1298 iz medju 96 galiah Mletaçkih, vladanih od Andrije Dandolo, i 66 Jenueskih, vladanih od Lampreda Dorie.

U vrime svoga suxanjstva ispisao i izdao je na svitlost uspomene svojih putovanjah, śurke za ona vremena ali iz njih su se dosta nauçili naslidujuchi broditelji a navlastito jakoduśni Jenuez koji je naśao Ameriku. **M.L.**

OBIÇAJI.

Mimo dvor *Kineskoga* Cesara niko nesmi ni na konju ni na kolima prolaziti, nego valja da sadje pa piśice da idje; takodjer koji su kljasti, slipi, prosjaci, ne smidu mu se prikuçiti. U *Kini* nije dosta bixati kad se Car priblixuje, nego triba pod smertnu pedipsu u kuchi se zatvoriti.

Kralj Malabarski nikad se puku svomé ne pokaxe, niko nesmi prochi kud ga on moxe oçima svatiti, a kad hoche iz dvora da izadje, dvorani zadju daleko prid njim, te na vas glas deru se, da ljudi bixe.

ZAGONETKA.

Od kako me stvori Bog,
Lika njesam mjenja mog;
Kad pogledim u nazad,
Ja sam starac sjedobrad,
A kad gledam u napred
U mladicha spadam red. **M. M.**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 19. — NA 6 SVIBNJA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na četiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama, i njihovim poručnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

KERKA.

Pjesmotvorcah poglavica slavni
Xanta rjeku zadobiti je hotea:
A Marica od vrimenah davni,
Na glasu je zaradi Orfea.

Svoje rjeke, svaki u svom rodu,
Pivaoci hvaliti uzeše:
Nu Tevera preprostitu vodu
Maro i *Flako* na Parnas uspeše.

Ti, koja si povoje mi prala
Još neznana tvoja voda buči?
Kerko moja kamo tvoja hvala?
Što kod tebe svaka strunja muči?

Od Topolja, gdi ti niče glava,
Do Ljuljevca, gdino sladiš more,
Sve što pere tvoja voda plahva,
Što da glasit moja strunja more?

Tko neznade, tvoja moxnost verla
Svim Kotarim da je zakon bila?
I Teveru istom se operla
Prem zaludu, jer predobi sila?

Sad mostovi u tvom glibu lexe,
Kud je rimski vojnik prihodio.
A kraj tebe voo ralo potexe,
Gdi je njegda slavni Pronim bio.

Al što zlobno nepohara vrime!
Da nad tobom nestoje tri luka,
Više nebi znalo se ni ime,
Kakvu vojsku derxala je tvâ luka.

Što sad prude, s kojim vertiš, mlini?
Čemu li ti vodopadi bjesni?
Knin, Šibenik, i Skradin pri stini,
Što ti vride brez narodne pjesni?

Ako stare xudiš dobit česti,
I drugi put da ti sunce grane,
Tvojom bukom buditi začesti
Duh narodni na obedve strane.

Turaj vale bjelom Šibeniku,
Koji ljudim od nauka plodi.
On che ti sam povratiti diku,
Ljubav k rodu ako ga uzvodi.

Teci berzo, ter probudi Fenca,
Popovicha, i ostale mile,
Pak jim reci, da nepletu vjenca,
Neg s lovorom, kom ti pereš xile.

Znaj i mudri razbiritelj travah,
Antenora s kojim se grad gizda
Tvog talasa da je dika prava,
I tvog neba da je sjajna zvizda.

Ah! da budeš berxjeg bibla teka,
I pria ti tvoja srecha dala!
Ni tvoj Niko nebi ti uteka,
Do po Svjeta od kog perši hvala.

Sve glavice oko tebe gole,
On ako ti samo ruku pruxi,
Procvasti che, i dičit se ohle,
Matthisona jer njem pero sluxi.

X...

PROMIŚLJAVANJE O VELIKOJ NEDJELJI.

Et docebat eos, qui veritatem amabant. —
I uçaśe one, koji su ljubili istinu.

Jozip Flavio l. 18. anti q.

Da je dan danaśnji spoznanje od toliko vjekovah zadosti za potverditi istinu i korist, od mudroznanske i kerstjanske chudorednosti, zaisto bi se morali svi sumnjivci u ovima dnevih zastiditi, i poçetnika naśe chudorednosti duboko śtovati: Bog je stvorio pokoru, da krjepost bude!

Ali ova u miru nemirna i buntovna vrjemena, zao izgled, slavodobitje i vláda najrazpuśtenijih strastih, skvarenje dobroga vladanja i chudorednosti, i sadaśnja presumnjiva tumaranja razliçitih mudroznanacah, koji u najdavnijima vrjemenih prave krjeposti traxe, nagone me, da barem u ovima listovih na ove blage dneve o poçetniku naśe chudorednosti govorim. Kerstjanski duhovi! koji ste jurve na onomu svjetu za vaśe krjeposti platju primili, sajdite s' presretne vaśe visine k'nami, pokrite vaśe kosti s putju, i dojdite za svjedoçanstvo ovih tuxnih i xalostnih danah, u kojima mi smert naśega zakonośe i spasitelja s' tuxnom slavnostju slavimo.

Od straha ternem, kad se ovoga dana spomenem, kako ga nam je Xudia Flavio opisao. Na ovaj je dan sunce pomerçalo, tmine su svu zemlju obujale: zidovi su se od Salamunovoga templa razpukli, zemlja se je tresla, a onaj — bivśi na krix pribijen — moljaśe za svoje nepriatelje; prignu glavu, i (Boxe spasitelju smiluj nam se) — umerh.

Pak śta je kriv bio? one je uçio, koji su ljubili istinu; i za ovo dobro djelo morao je umerti, istina bo si u ono vrjeme nemogaśe puta proderti, gdje je svako mudroznanstvo svoje nasljednike imalo. Oj mudraci naśiu vrjemenah! ajde rugajte se njegovom nauku, popnite se na verh vaśih naçelah, pak izsmjehavajte naśu zahvalnost, koju prama naśem dobroçinitelju imamo i nosimo. Al kad vam je ovo tako smjeśno, dajdete nam śtogod boljega, izmislite bolji i stalniji nauk, koji che nas mochi i sretnije i blaxenije uçiniti, ukaxite nam pristaliji naçin dobroga vladanja; ukaxite nam chudorednost, koja bi nas bolje ublaxila? — a to nemoxete. Moxebit vas gdje koje duhovne uredbe u kerstjanskoj vjeri na tu sperdnju pobudjuju? — oj moje kukavice! ako je tako — mudraci ste, al mislite li mudro? ako vam koja uredba i nebi po vaśoj umi bila — kaxite mi jel mudro za to sav zakon i vjeru odbaciti? — Novci su mlogog çovjeka u nesrechu bacili; mlogima je vino nahudilo i rano jih u grob metnulo; Afiun (opium) je mnoge na vjeke uspavao; pak jesu li za to novci, vino i afiun u obchinu śkodljive stvari? — O vjeçnji i viśnji! potegni ruku natrag, nemoj nas karati! jośsmo mi kerstjani. Kakvi smo — tvoji smo! —.

Çovjeçe! sad su dnevi od pokore, izkuśaj si serdce; nemoj, da ti stari obiçaj, ili cerkveni pripisi, ili koja nestalna naçela ove dneve posvete, nego neka te ovi dnevi od uspomene muke i smerti naśega zakonośe, na izkuśavanje od chudorednosti privedu, po kojoj xiviti imaś. Dajmo dakle da ovih blagdanah iztraxujemo: — Ima li kojigod nauk, koji je od postanja svjeta izmudren, izmiśljen, iznaśast i primljen bio, izmegju sviu naukah, stalniji i bolji, nego li nauk koga smo mi od naśega zakonośe primili? — Ovo je izpit, na koga danas xelimo odgovor dati.

Ako chemo po redu iz dogodovśtine, poçamśi od Fenicianah, sve chudoredne nauke pobirati, morali bi sve mudroznanske odsjeke, sve neznaboxke izmiśljotine, sve krivoboxke, vitie i bajke skupiti, da iznajdemo kako je koji puk mislio, śto li je o chudorednosti ositjao. - Kad bi to çinili - nutder! kakvih bi sperdnjih, i sramotnih opisivanjah proizveli!?!

Sva su çovjeçanska druxstva, od kad je svjet postao, svoje zakonotvorsto na boxanstvenosti (Theokratii) osnivala. Senekina i Sokratova krjepost, i krjepost Katonova, i Marka Aurelie — sve ove krjeposti sprovodile su çovjeka samo kroz ovaj xivot — samo do groba. To su bile samo izvanske krjeposti, izvansko ljudsko procjenjenje, izvanska boja, koja se je viśe putah, izvana postavljena, sjala i caklila, a pod njom je svaka zlocha i opaçina svoj stan imala. A pak, i za śto bi se çovjek za nutarnju chudorednost i brinuo, kad je samo izvanjska cjenjena bila? — poslje smerti nit se je znalo za nagradu niti za pokaranje.

Ovaj nauk nije bio sposoban, da çovjeka i u nutarnjima dobra uçini; nije u tisnochu çovjeçanskoga serdca zalazio, bila je ljuska bez

sredine, bila je nepodpuna chudorednost, koja se je samo na izvansko derxanje, i izvanska djela protezala. — Vjeçnji Boxe! kakvi bi ti bio nepravedan! kad bi se mogao potajni najvechi zlotvor, sa sjenom od krjeposti obujati: svjet bi ga oboxio; a dobar i pośten çovjek bio bi svjetu çestje putah na sperdnju, da paçe nenavidio i progonio bi ga svjet. — Pak, kad bi sve dva umerla, bez, da bi se poslje smerti platje, ili pedepsi nadali, bili pravo bilo, da sretni zlotvor, i chudoredni nesretnik sa smertju poginu, i da jih nestane? — Vjeçnji! pravedni! svamoguchi Boxe! To bi bila, i bila je nepravda, s kojom bi te ukoriti, i nedostatnost, za koju bi te okriviti mogli. Vuk i ovca, moguchi vlastnik i siromaśni podloxnik, bili bi sigra od sluçaja. Nero i Tito, Kartuś (Cartouche) i Sokrat, Aleksander i sveti Frano — imali bi jednaku nagradu — nit bi se u śto uzdali, nit bi se çega bojali. — Kad umru nestalo bi jih, bili su, pak nisu. — Pak za śto bi çovjek i htjeo biti dobar? za śto bi se za krjepostju paśtio? — za śto bi se za srechu ili nesrechu potomstva na svjetu brinuo? Eto izgled, kakve nam nepravedne nauke mudroznanci daju! nutder, kako se po takvima naucih vjeçnja pravda uvrjedjuje, kako se protiva boxanstvu i çovjeçanstvu greśi, kad se takve chudorednosti nauçavaju i predaju!

Kad su se razliçite nepodpunosti na svjetu borile, kad su se mnogoverstna mudroznanstva medju se mjeśala i nadmitala, kad su Rimljani savkoliki svjet nadvladati i predobiti nastojali, kad su neumirene strasti svjet razapinjale — dośao je naś zakonośa u sirotinji bez svake jasnosti, ubog i ponizan na ovaj svjet. Navjeśtijvao je nauk — koji je svima ondaśnjim naukom i svima mudroznanstvim suprotivan bio. Davao je uprave od chudorednosti, po kojima se ne samo izvana, dali i iz nutra çovjek praviti i vladati ima. On je poslje smerti, na onome svjetu, neizreçene plache i nagrade obichao, al je i s najośtrijima pedepsami prjetio. Ośtri su bili njegovi prepisi i zapovjedi, i najtajnija çovjeçanska djela sudi svaznajuchi Bog, on jih izvidja, kuśa i mjeri. Krjepost, ako ju ljudi nevide i nepoznaju, i zla djela i opaçine, ako su i skrovite i sakrivene ostale, imadu od vjeçnje pravde ili naknadu ili pokaranje oçekivat. — On je opravdao boxanstveno providjenje, koje je çovjeka na ovaj svjet stavilo, da dobro çini. — Njegov nauk o strastima (passioni) bio je protivan çovjeçanskima nagnutjih. — Sebeljubje (amor proprio) je omeaśio u tisnoj ogradi. — Bludnosti prjeti s' najośtrijom kazni. Oholost nahodi texko ponixenje, a putenost (carnalità) strahovito çekanje. — Njegov nauk nikomu nelaska, pred licem pravednoga svi su ljudi jednaki, kralj i prosjak nerazluçuju se pred njegovim oçima; i velikocha — i uboxstvo moraju se odgovarati. — *Onje one uçio, koji su ljubili istinu*!

Çujder nauk za naś zemaljski xivot! on nam zapovjeda, da ljubimo naśe nepriatelje, da siromaśne i uboge hranimo i branimo; da u progonstvih uzterpljivi budemo, da se u terpljenju naknadi nadamo; da se u suprotivśtinama s' njime tjeśimo; pak kako govori o sebiçnosti (egoismo)? on veli nitko nek neljubi samoga sebe!

Gdje su, kaxite mi, za çovjeçansko druxstvo, ljepśe i bolje uprave i naredbe? — koje je svjetovno mudroznanstvo ovako hasnovit nauk izmudrilo i razśirilo?

Al' on u ovoj chudorednosti nije samo drugo uçio, nego ju je sam nasljedovao, i obverśivao; svoj je xivot na ovomu svjetu u progonstvih i terpljenju proveo. Samo je ondje radost ositjao, gdje je bila krjepost; viśe se je radovao çovjeku, koji se je ka krjeposti povratio, nego nad devedeset i devet pravednih; on zahtjeva da u serdcu ponizni budemo; on prjeti s' nesretnom buduchnostju onima, koji sa svojima bogatstvih, i sa svojima dobrih ubogima i potrebivima nepomaxu; on moguchega na uzdi derxi, i poziva ga na odgovor poslje smerti. — Koje je mudroznanstvo ikada ovomu svjetu za savez çovjeçanskoga druxstva, ovake ili samo ovima podobne, uredbe i temelje izmudrilo, i s' njima çovjeçansko druxstvo usrechilo?

On veli terpechemu: çovjeçe, ti si nesretan! a i ja sam bio; ova rjeç vele tjeśi, ova je rjeç melem za serdce svakom nesretniku. — On veli sretnomu: tvoja je srecha boxji dar, podjeli ju s' drugima ljudma! — Kako bi moglo çovjeçansko druxstvo nesretno biti, kad bi se ova chudorednost obderxavala? O blaxeno saglasje (armonia), ti si nauk kerstjanski — ti si boxji dar, — ti si çovjeçanska srecha!

Idem u cerkvu; stupam na grobje, koje je spomenik oda smerti, svjedok od nestalnosti ovoga

svjeta; spomenem se: ovdje vi opoçivate dobri ljudi, pod zemljom opoçivate, al su vam gori duśe, gori kod naśega Nauçitelja, tamo ste vi kod njega, on bo nam je to obechao: o utjeśive misli za mene, o texke opomene za zle, o sretnog nukanja za dobre. — Dvje sirotice kleçu na jednom grobu: tko lexi tude? — dobri naś otac, Bog ga je k' sebi primio; a mi smo na ovom svjetu ostale priporuçene Isukerstovoj chudorednosti, po kojoj ljudi miloserdni, darexljivi, i blagodatni bivaju, i to nam je śtit od naśeg uzderxanja; ovaj, śto na krixu visi, on je çovjeçanska serdca omekśao; dragi naś Chako! mi chemo te opet ondje najchi, kud te je ovaj sviu nas dobroçinitelj primio. — Danjexna ochutjenja! — a nesretna djeçica na ovaj nauk naslonjena!

Nuto mudroznançe! deder pokaxi mi priliku od ovakvog pouzdanja, tebi je poslje smerti tmina, i vjeçnje zaboravljenje — tebi je sve Niśta! — Ako se pod svjetovnim sudom i sakrieś, opet zloçinac ostajeś; potajne ti nepravde negrizu serdca. O hudoga nauka za çovjeçansko druxstvo! çuvaj se çovjeçe! da sám s' mudroznanstvom neostaneś!

Uniśav u çerkvu, sluśam blagoglasnog pripovjedaoca govorenje, o terpljenju i muki naśeg dobroçinitelja i spasitelja. Ovaj bo je dan tomu posvetjen, da se ljudi, po izgledu svoga predobrostivog nauçitelja, poboljśaju. Tud terpechi nahode utjeśenje, a opaki probudjenje; tud se çovjek pripravlja za primljenje dobre chudorednosti: ovo su dani od pokore. Sad su zaboravljena nemirna svjetovna gibanja, sad su pogerdjene sve neurednosti, sad su otvorena persa, i serdca svako dobro u sebe primiti mogu; sada su svete odluke. Boxe! hvala ti! śto si nam ovo pobudjenje, ovu bogoljubnost, ovo poboljśanje i ovo blaxenstvo udjelio. Sumnjivçe! Kuśajder ovaj prizor! ti joś nisi nikad ovoga uxivanja, ove radosti i ove zadovoljnosti ositjao; kuśaj — otvori njedra, pak onda — govori!

Nije bila nikakva politika, koja je naśeg nauçitelja nukala, da svoj chudoredni nauk navjeśtjuje i razśiruje. On nije traxio slave, ni dobarah, ni pośtivanja, ni gospodstva, njegov je xivot bio trudan, njegovo stanje ubogo, njegovo bitje puno suprotivśtinah i progonstva. Nesretno je svoj xivot proveo, i po tomu, u svom vlastitom kipu priliku ostavio, u kojoj se svi nesretnici ogledati mogu. Slavoljubci, oholice, bogatci, bludnici, kervoloci — ogledavśi se u njegov xivot, neche ni traga najchi od svojih strastih, dali ljep i dobar nauk kako se obratit i poboljśat mogu, kako jim svoje strasti zauzdat, i kako na çovjeçansku korist svoja dobra upotrjebit valja. — Al u nesrechi tuxechi, moxe do skrajneg izdaha, u svojoj nesrjechi utjeśenje najchi.

To su promiśljavanja, to su svojstva, to su preimuchstva i pervenstva kerstjanskoga mudroznanstva. — Nesretne mudroznanske kukavice! pak biste vi nami rada ovo dobroçinstvo oduzeti, izvikujuch da je ono obsjena? o pustite nas, dajte nam slobodu, da mi hasnu ovoga dobroçinstva promatramo, da se s' njim zadovoljimo, da u njemu naśu srechu i blaxenstvo najdemo. — Ta vaśe mudroznanstvo nezna nas tako ugodno ni obsjeniti; ono je sa sviu stranah nedostatno i nepodpuno, ono nam nemoxe umiriti serdca, ono naśe bitje predaje Niçemu; (al nulla) a naśa djela stavlja samo za xivota pred ljudski súd — samo nam na svjetu platju il pedipsu navjeśtjuje. Vi derxite da sa smertju sve umire, sve na vjeke prestaje; a mi se uzdamo, da chemo se opet po smerti na drugom svjetu viditi, i poznati, i radovati. Vi kad umrete neçekate nagrade ni platje za vaśe krjeposti ili dobra djela; kod nas krjepost i dobra djela traju u vjeke, nit se pokaranju, ako smo grjeśni, uklonit moxemo. Kod vas iztrune çovjek sa svima svojima djelih, kao podsjeçeno dervo; kod nas xive oprośtena duśa na vjek u slavi Boxjoj, u vjeçnjoj radosti i zadovoljnosti. — Vaśi su mudroznanski redovi (sistemi) nedostatni, niti mogu çovjeka sretna uçiniti; oni su nestanoviti, neistiniti, da paçe ni vi niste medju se jedini. — Dakle ste i vi i vaśe mudroznanstvo samo jedna prevarka i lax. — Ako reknete, da je i naś nauk vàrka, a on nas barem mirne i zadovoljne çini, i vexe nas s' medjusobnom srechom i usrechenjem.

Al naś nauk nas nevara: — on bo je *uçio one, koji istinu ljube:* çuli smo mi, vidili i izkuśali, da su naśi predji i stari u ovom nauku svoju srechu i zadovoljnost nahodili, i mi smo po njemu sretniji; kako bi nas on dakle varao samo da sretni i zadovoljni budemo, a to jesmo na ovomu tuxnome svjetu, to vidimo, to kuśamo, to s' rukamo pipamo, to s duhom dokuçujemo. Za śto bi nas dakle varao? *On*, koji je ovaj chu-

doredni nauk sa svojom mukom i smertju po svemu svjetu razširio. Oprosti o dobri i miloserdni Nauçitelju! oprosti ove sumnje, koje se mudroznancem nabacuju — nebi li se od svoga bludenja povratili.

Ljudska pameti! kervoloçna, strašna, bezboxna mudroznanosti! bjexi — o bjexi od nas! daj nam našu radost, daj nam mir, daj zadovoljnost, što si nam u tvojoj ludosti uzela; strah te bilo onog opustošenja, koga si u mlogima glavama proizvela. — Sad kako cheš tvoja uçinjena zla odobriti? kad nemoxeš umervše uskrisiti; — pusti barem nas xivuche, da budemo sretni, mirni i zadovoljni; nek nam ostane ono sretno utješenje, da u jednog Boga u trojstvu, u neumerlost duše i u srechnu buduchnost vjerovati i ufati moxemo. Tuxno bi i xalostno za nas bilo, kad bi morali vjerovati, da chemo, provukavši se kroz sve strašne tegobe i nevolje ovoga xivota, *Ništo biti*! da chemo umervši prestat xiviti!

Ova sveta i velika nedjelja odredjena je na promišljavanje muke i smerti našega Gospodina, nauçitelja i zakonoše, Boga i çovjeka Isukersta, i na njegov sveti nauk, u koga sada nek naše misli upiru, da nam se unutarnja našega serdca posvete, da nam se uxge volja na dobrohotenje prama našem iskrenom. Sretan nam i svet bio njegov nauk, on je one uçio, koji su istinu ljubili; on je na krix pribijen za svoje nepriatelje molio, glavu spustio, i — (Boxe spasitelju budi nami grješnikom milostiv!) — umrò.

J. A. B.

TOMA ARKIDIAKON SPLITSKI.

SPISAOVAC XIII. STOLETJA

(Iz Talianskog Frane Carrara).

Versnik sa S. Franom i Dantom, Toma Arkidiakon Splitski, jest pervinac zgodopisaocah Dalmatinskih. Ne ostaje spomene, od njegova plemena kao ni miloga kneza, za kojim na Kerki cerno ruho nose: obiçajna nesrecha versnih ljudih,

Rodjen g. 1200. od 15 ljetah bi odpravljen u Bolonju, da svete knjige i zakon nauçi i tude na 15 kolovoza g. 1220 sliša pripovedanje çudotvornoga Sveca od Asiza. Okrunjen nauçnik Bogoslovja i obauh zakonah, povrati se u Split g. 1223 gdje, izabran od glavnoga Redovniçtva, bi zą pet godinah Javni Bilexnik. Od 28 ljetah biaše kanonik, od 30, buduchi umrao Kotaldo, Arkidiakon. I od tada, jere dostojanstvo i srecha redko se druxe, neimade mira vech nigda.

Guncelo od bogatoga plemena buduchi postao Arkibiskup, zabavljao se je više o veliçanstvu nego o cerkvi. Ne mogavši to terpiti Arkidiakon, pokuša se privesti ga na put. Guncelo rodjen u visocim, nije razumio, priçulo mu se je, i vas svoj jed izkadio je na njega. Tiem glavni redovnici postadoše parci medju njim, mali puk sernjaše za plemichim, neki su bili za Tomu, neki za Arkibiskupa.

Buduchi ostali za Arkidiakona sama çetiri kanonika, posle çetiri godine zloterpljenih uvredah, odluçi Toma krenuti u Rim za prikazati Papi nepodobštine zabludnika i sravnati, ako bi se moglo, onaj sramotni nesklad: Guncelo za njime.

Gergur IX nalazechi se tada u Perugji za upraviti kerstonosnu vojnicu Friderika II, naredi kardinalu Otonu da izvidi parbu. Ovaj, uvexban od Treguona Biskupa Trogirskoga i Nikole Hvarskoga, u berzo razsudi; Toma bi blagodaren i pohvaljen, a Guncelo posvjestjen, poslan na svoju stolicu.

Rodoljubnost u nesrecham se krjepi. Toma vrativši se u narod poçe ga ljubiti, paçe za njim ginuti, i znajuchi, da bi mogao dvignuti na çast pred inostranim svoju otaçbinu, smisli se na svetu stvar.

Ne biaše više onih danah staroga junaštva u Dalmacii. A radi zabestrenja u koje biahu propali Dalmatinci, inoga nemogahu kriviti nego same sebe; jere ako, oprostivši se Rimske sile, srodna krepost radi Carigradske mlohavosti biaše ih na visoku narodnu srechu uznila, nenavidost gradjanska biaše ih tamnim suxnjim uçinila. Ne spominjaše više pobienje *Caja* i *Caruncana*, obsednuchu Solinsku, tuxbe *Vatiniove*, *Cezara* u *Setonii*, *Marka Ottavia* prognata, *Messalina* i *Batona;* ni 165 godinah borenja s Rimljanim, ni kerv koja u njima goraše: puçanin dvoraše nepodobno plemicha, gradjani biahu samoljubni, popi malo nauçni, nevoljan svak. Mleçani za primamiti ih, pisali su ih u knjigu zlatnu; kralji Magjarski su ih gladili; iz Rima, hvalechi bogoljubstvo, slali su im proštenja i dopuštenja;

medju to dobri narod spavaśe. Toma videch u tolikoj slepochi, smisli se otresti svoince od smertne ljenosti, pouçivśi ih ko su, i odkle su i po kome putu biahu dośli na glas — i u necinu pali. Ali Dalmacia, odavno derxava tudje kraljevine, ne imadiaśe zgodopisaocah svojih, i zato zapoçet pisati njezine uspomene biaśe od viśe trudno. Toma, neumorljiv u uçenju i hitrouman, uputi se dobrim putem: nit se prevari.

Nu pridośe nove zgode. Izpraznjene Stolice Splitske biaśe namistnik Arkidiakon, onda kad Papa Inocent, gadjen na lakomost Biskupa Zagrebaçkoga, nepotverdi ga Arkibiskupom. Onih danah, prigodivśi se izbiranje Opata S. Stjepana od Borja (*de Pinis*, sada Sustepan), priteçe Arkidiakon s glavnim popovstvom, i potverdiśe izabranoga koludra Leonarda, bez oznaniti gradjanskoga poglavara. Smuchen puk takovom bezopaznostju, odluçi osvetiti se. Nit su se smèli: vech razdraxivśi poglavara, nesvjestno momçe, pod njegovom upravom u kerdu otidośe put S. Stjepana. „Stajahu, — prenosim rjeçi istoga Arkidiakona — stajahu kanonici mirni u samostanu nesumljechi zla. Ali eto ti bezpametni mladich okruxen bjesnom çetom na silu samostanska vrata izbijati poçme. Tute su djeca, starci i mladichi mahnito uzbunjeni, buçechi krikuchim glasom. Pjenu se usta, hlaptaju persi xestokim, jedom razpaljene. Kad mahom razpuśtavśi svoj gnjev, nasertaju na kanonike i rjeçima i tako xestoko udarcima, da im i odjeche razdirahu. “ Za tim svergnuvśi na silu Leonarda, nastaviśe Bizancia, koi skoro biaśe dośao iz Pulje. Tako su se umirili; ali ipak Tomi ne oprostiśe. O çemu se on oseti kad su ga birali za Arkibiskupa pervostolnoga.

Baś na sverhi g. 1243 çauś napovidaśe skupśtinu za biranje Arkibiskupa, kad puk uzpomoxen u svojoj posilnosti od nekog Tomina nepriatelja, naumiśe zamersiti izbiranje ako bi palo, kako su mislili, na dobroga popa. *Prodano*, Stareśina popovski hitroslovnim pripovedanjem, utiśi za ças serxbu. Ali buduchi da zlodovoljnici nisu se bili uklonili, dojde do potrebe mislit kako bi se smirila ponositost uzobjestjene puçine.

Zato odluçivśi od skupśtine Biskupe, Popove i Svjetovnjake, bihu odredjena tri kanonika koji bi sabrali potajnim izpitanjem zavjechaje nadpopovskoga zbora. Od dvadeset śesnadeset biśe ih za Arkidiakona, i tako imao je biti izabranik. Ali on svjestan i hitar, reçe da neche onoga çasa ni pristati ni nepristati izbranju.

Buduchi se dogadjaj u gradu izaznao, zlohotnici Tomini poçeśe uckati na njega poglavara i puk; a Astuto Primicerij, Prodano stareśina, Nikola svetilnik, Martin, Vid i Daniel Radosio braniti ga. Ali Fosko pop, barjaktar protivne strane, pridobi priatelje Tomine! — Biaśe çetvertak po Vodokerstju g. 1244, a popi i kanonici pjevahu u cerkvi. Kad netom terpati se vela cerkva puka oruxana, vikom i bukom silovati glavni red da ponovi izbiranje „ Tada Arkidiakon — njegove su rjeçi — straśechi se da bezoçna smionost nenavedosti neizobjesti se toliko, da samovoljnici, propadnuvśi u ponor bezuhvanja, nebi se navernili na koju novu opaçinu, odpravi ih po xelenju njihova serca. “ Dali ostade njegovo ime zapisano u broju naśih Arkibiskupah.

Nit zadovoljan time, hoti on isti s Ivanom Vitali prikazati kralju ime Ugrina, koga biahu izabrali Splitjani za popriateljiti Belu. Na taj naçin dospjevahu inâdi: poklonjenje jednoga pośtenoga gradjanina utverdivaśe obcheni mir. A on, onaj hrabrenik, buduchi ukorio neharnu otaçbinu, povrachaśe se na priljubljena pouçenja. Da ako ga i posmetaśe za koje vrjeme poklisarstva Koradu sinu izopchenoga Friderika, Marii Magjarkinji, i dva puta, po Papinoj naredbi, Rugeru, on od one dobi nekaxe nam se viśe nego çovjek umoslovan.

Njegova nam ostaju dva zgodopisa. *Vechi i Manji*, oba dva latinski. A svim da Lucio sumlji jeli pervi njegov, a Ugheli i de Ponte po sve ga odbacuju, cjenim da ga mogu stanovito predstaviti, buduchi da pogrjeśke, radi kojih su onako oni razsudili, pogrjeśke su pisarne. Dumaneo u *Synopsis Illustrium Spalatensium* ovako govori: „ Xeljno se çeka da se (zgodopis) iztrjebi od pogreśakah uvedenih od prepisateljah, i da na çast otaçbine izajde na svetlo. “ Tri se prepisa nalaze: u Rimu u Vjeroprostraniśtu, u staro-knixnici Georginskoj, u knjixarnici Barberinovoj. Śimun Begna, pripovjedaovac u Lateranu pod Levom X, brojaśe ga medju izversnim rukopisim svoga sakupljenja, a Levakovich prepisa ga svega. Dopire od S. Dujma uçenika S. Petra i pervoga Biskupa Solinskoga do Petra X Arkibiskupa Splitskoga († 1190). Do dan danas nije slovotiskan ni od naśih poznan.

Drugi, *Manji*, nadpisan je: *Historia Salonitanorum Pontificum atque Spalatensium*, i pristavljen mu je *memoriale bonae memoriae Thomae &. Archidiaconi Ecclesiae Spalatensis* u komu je zabiljexeno dvanaest plemenah Hervatskih, iz kojih bili su izabrani poklisari za pridati Hervatsku Kolomanu. — Bi slovotišten u Amsterdamu g. 1668, nastojanjem Lucia, tiskom Bleus, ponapravljenjem mudroga plemicha Petra de Cindris, koi g. 1599 njega i pisma *Madia* i a *Cutheis* prevede na pravo çtenje. Kasnie, obranjen od Belia protiva prestrastnom protresanju Luciovu, bi dan na svjetlo od Schwartnera medju *Scriptores Rerum Hungaricarum.* U 51. Poglavlju povjedane su mnoge vrjedne spomene. Ogledalo cjele Dalmacie, Solin i zgode njegovih pervih Biskupah, obsjednuche i porazenje ovoga stolnoga grada, razterkanje Solinjanah, nasadjenje Splitsko, Ivan od Ravene, došastje Magjarah, izdajstvo Manasovo, obsjednucha Zadarska, Biskupia Hvarska, Bela i Splitjani, Rajnerij, Petar, Bernardo i Guncelo u Splitu, Tatarski biç, gdjekoi Poglavar Splitski, Split i Trogir, Korado i Bela, nezgode njegova xivota i t. d. Nije pravi zgodopis, spomene su, i ne povjedane samo vech, pripovjedjene, ali miloschom urešene. Rasudjenje pogrešno (nije zato njega kriviti), pomanje je neizverstno radi narodoljubja, koje, prosjajuchi iz svakoga poglavlja, pokrie i nehotine pogrješke i pripovjedanje i ne posve latinski izgovor. Lucio kraduchi po ovomu pismu kudio ga je, ali jedna skupština mudrih Francuzah, uzveliçavši Arkidiakona, Luciove nepravedne ukore je pogerdila. A i Lucio bez da se je osjetio, kad kad ga je uzvišio i š njime Dumaneo, Levakovich, Begna, Belio, Schwartner, Cavagnini i Farlato.

Buduchi g. 1266 svoje knjige dopisao, çastivi starac umoren po sve od nesrechah, razbolise i ljuto bolovajuch nekoliko mjesecih na 8 Svibnja 1268, blagoslivljajuchi progonitelje, izdahnu. Biaše Arkidiakon çovjek pravedan i pošten, mudar i svjestan, terpljaše on a uzterpljaše svakoga; bio je svjetlost u tminam i umorenik svoga dobroxelenja.

Gubjanstvo sve nam je ukinulo, ostavilo je samo u cerkvi S. Frane ponixnu nadgrobnicu, danaske pogazenu neštivenu nadgrobnicu, kojoj uhvam se, oni redovnici otetiche raspu.

DOCTRINAM XPE DOCET ARCHIDIACONUS ISTE THOMAS HANC TENUIT MORIBUS ET DOCUIT	NAUK KERSTOV UÇI ARKIDIAKON SEJ TOMA. OVAJ DERXA XIVLJENJEM I UÇI.
MUNDUM SPERNE FUGE VICIU CARNEM PREME LUGE PRO VITE FRUGE. LUBRICA LUCRA FUGE. SPALETUMQ. DEDIT ORTU QUO VITA RECEDIT DUM MORS SUCCEDIT VITE MEA ITA CEDIT HIC ME VERMIS EDIT SIC JURI MORTIS OBEDIT	SVJET TLAÇI, BJEXI GRJEH, PUT SAPNI, CVILI ZA XIVOTA NAPRJEDAK, HIMBENE DOBITKE BJEXI. SPLIT DADE IZTOÇAJ, GDJE XIVOT ODLAZI. ÇIM SMERT PRILAZI XIVOTU, MOJA SLAVA PROLAZI. OVDI MENE CERV JIDE, TAKO ZAKONU SMERTI POSLUXUJE
CORPUS QUOD LEDIT AIAMVE QUI SIBI CREDIT.	TJELO, KOJE VRJEDI DUŠU. KO (BI) SEBI VIROVAO?
A. D. M.CC. LX.VIII. MENSE MADII OCTAV DIE INTRANTE.	G. G. M.CC.LX.VIII MJESECA SVIBNJA OSMI DAN NASTAJUCHI.

TEXACIM.

SVIBNJA MJESECA.

Od 3 (Uxba prid Zoru) do 9 (Poslidnja Polutina prid podne).

Nadajte se: daxdu i germljavini sjeverinom. Pak vedru.

Od 9 do 17 (Mina pridpodne).

Nadajte se: vedru pak daxdu, pak vitrim i viharim.

Od 17 do 25 (perva polutina u jutro).

Nadajtese: povjetarcu mlaku i vedrini. Potla, oblaçinam i viharim.

Od 25 do 31 (Uxba u ponocha).

Nadajte se: vedru, pak daxdu i vitru s germljavinom.

Na 31. gledajte oko ponochi, biti che: *Pomerçanje mjeseca.*

Ovoga mjeseca spomenitese:.

Okopavati kukuruz i siati ga na jar. Dali okopavanje neka bude u suvo; zašto u mokru škodi. Siati lân i konoplje; saditi soçivo (faxol). Na-

verchati vochke i prigledati navernute. Da mladice nesmetaju jedna drugoj, odrizati one, koje nakrivo predu. Podmetati krave bikovim (prazovolovim); dajuchi kravam zèleni, da mlika bude obilnie. Škopiti janjce i strichi ovce kad dojde vruchina. Çuvati i šikati pçele. Škopiti pivce i biliti podstav (platno). — Saditi tikve svake verste: *pipune*, koji che sazoriti kasnje: tikvice, imenom *kokomari*: zlatne jabuke (pomi d' oro) i papriku. — Pliti svedjerno vas misec. Siati na sverhi mjeseca *salate* koje che biti dobre u Serpnju i Kolovozu.

„ Zemlja, jest, i *Radišu* izdade;
Dali kakav god xitak mu dade.
Neradišu, ako neizdade,
I nikad mu ništa nepodade. —
Dakle: Boga molech, *radnji daj se!*
Kadli, *tadli* — u bolje uzdaj se. — “

Stipan Ivichevich.
Makaranac.

ANEKDOTA.

Dva zemljedjelca zabavljali su se medju sobom, od ukrašenog proljechnjeg vremena. Jest reçe jedan, ako ova topla kiša jošt samo dva dana uztraje, sve che iz zemlje izniknuti. Šta govoriš ti, skoçi onaj naglo drugom u razgovor: Sve che izichi iz zemlje? Blagi Boxe, onda che na posljedak na moju pregerdnu xalost i moje dvije xene nanovo izniknuti koje sad u zemlji lexe! To bi za mene jedna velika i neopisana nesrecha ovog svijeta bila!

M. M.

Pjesme puka Dalmatinskoga.

S' veselim poçitanjem izdajem pjesme ove našeg puka, koje su, sljedechi molenja moja, sakupili oli prepisali Gospoda Vice Buljan, Frane Carrara, Spiro Dimitrovich, Stevan Ivichevich, Spiro Popovich, osobito G. Marko Vidovich. Nisu ove još peçatane, al isto plemenite jesu, kao one koje je sakupio G. Vuk Stefanovich, koje su vech prevedene u mnoge jezike, i gdigod ima chuchenja prave ljeposti divno ljubljene. I kad nebi u njima bilo bistro ono çuvstvo istine, koje je duh ljeposti, ona iskrenost ljubavi, zbog koje jaki su puci i pisaoci, jake su rjeçi i djela çovjeçanska; valjalo bi još derxati kao svete ove glasove koji preko toliko zemaljah, preko toliko stoljetjah poslali su nami ocevi naši, valjalo bi ih derxati kao pravilo xivog i çistog i xarkog govorenja.

Jedne i iste pjesme dajem koji put s malom promjenom, jer i male ove razlike nauk su jezika i pokazuju vrjemena i mjesta u kojima su postale. Preporuçujem onima koji ljube otaçbinu, koji ljube tihu radost nevine ljepote, xivo im priporuçujem da sa svake strane sakupljaju pjesme, poslovice, basne, povjedanja, naçine govorenja. Pervo neg prezremo xalosni puk, treba da ga dobro poznamo, a kad ga poznamo do ista chemo ga ljubiti. Od puka, il od onih koji su više ljubili puk, dobili su veliki pisaoci xivot govora i boju i dvixenje: kako se knixestvo udaljuje od puka, tako suši se i vene.

Ako sakupim dosta predbrojiteljah za troške peçatanja, izdat chu ovih pjesamah knjixicu od šesdeset i çetiri strançicah na mjesec: cjena bit che libra austrianska za svaku knixicu. Najzadnji izachi che predgovor, koji che se staviti pred pervom knjigom s razliçitim brojom strançicah.

N. Tommasèo.

ZAGONETKA.

Natrag zvjerku çitaj onu
Nose kû u gostionu:
Tad zabavu najt cheš ljudi,
Iz sna kâ ih dost put budi.

Pridjašnja zagonetka znaçi: **Sun-ce**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotišititelji i izdatelji.

BROJ 20. — NA 13 SVIBNJA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

NA

„POZDRAV ZORI DALMATINSKOJ "

CAR—JANKA HERVATA

ODZRAV

Stipana Ivichevicha, Makaranca *)

(*Vid. Broj* 2. *Zore.* 2. 8. Siçnja ove godine)

Da si zdravo Hervatu Car-Janko, (*a*)
U *jeziku*, i u *Viri*, Brate;
A, po jednom Otcu *Ferdinandu*,
Mom i Tvome kralju, pobratime! —
Odvracham ti pozdrav ljubeznivi,
Kog si poslà *Zori Dalmatinskoj*,
Kano vjenac spleten u osmero (*b*)
Mirisnoga cvitja proljetnjega,
U komu se slagaju i ljube:
Rjeç i Serce, Duša i Uminje.
A moji su glasi bez zaveze,
Jer mi rjeç pod jarmom nemiruje. —
Rjeç bi, ko zna, još i krotka bila,
Dali misal neusterpljiva je:
Zato neda rjeçi uzjat nase, (*c*)
Nego veli: — „ Uzalah je dosta...
Neka bude, barem pjesma, prosta. "
I romonu zato neugadja,
Nego kad se sam prigodom radja.
Dal ako ga ona nemiluje,
Nije da se ś njime podruguje,
Vech „ *slobodna*, tudji *slobod* štuje. " —
Pobratime, (što se zoveš *Carom*,
Pošteno je, dali nezamjeram,)
Vech ti hvala što se zoveš *Jankom*:
Slavno ime Slovinskog junaka,
Od koga su pjesme i popjevke,
Koje neche nikad zamuknuti! —
Janko, stopro naša *Zora* bjeli,
A svitla je do sad na visoko
Jur *Danica* vaša odskoçila. (*d*)
Kako Zora bjeli za Danicom,
Za Zorom se xarkom Suncu nadam;
Danica bo zoru, zora sunce
(Vech dabi se na istok namakla
Po nesrichi kakva oblaçina)
To je bilo uvik, *navištuju*.
Razgledajuch neko našu Zoru
Rekao je: (kano niki prosci
Gledaju *razroku* djevojku)
„ Ljepa kucha, i u njoj ljepo je;
Al grihota, dimnjak nakrivo je " —
Vlahina mu Zora ponixeno
Odgovara s' razrokom djevojkom:
„ Sto je dimnjak na krivo, nepazi
Gospar Niko, — *Uprav dim izlazi*! "
Nije Zora zabjelila Janko
(„ *Ni vlašichi goru nadhitili* " —)
Za da bŭdu *umitnu Gospodu*.
Zora nije zabjelila Janko

(*) Ovi odgovor, poslan još prošastoga Siçnja, zakasnia je bres da su tomu krivi ni Urednik ni Izdatelji.

Za da bŭdi umitnu *Gospodu*,
Koja (vele) „*da prodaje sunce*
A kupuje od obisti ulje, “
Provodechi nochi u igranju
A tratechi jutro u ṡpavanju!
Za gradjanske *lince* nije *Zora*;
Vech noch merkla, kao za slipe miṡe,
Za jeine i za kukuvike — ;
Ili trecha i çetverta doba, (*e*)
Kao za cerne çavke i gavrane,
Kojino se o *mercinam hrane*.
Nit je *Zora* zabjelila mudrim,
Mudre knjige svu noch privrachuchim:
Tako da je njima dodialo,
Nit za naṡu *Zoru im je* stalo.
Zora nije za visoko-gleda,
Koji çeka da odskoçi sunce,
Za izgledat s dugim zvjezdoçnikom (*f*)
Koliko je u njemu oskvernah...
Nitje *Zora* za *Gospodje*, koje,
Gadexljive, dlak' u jaju traxu,
A pohlepe svakojake draxu.
Nego *Zora* bjeli Seljaninu,
Kojino je slatko noch prespava,
Klapech pjesme slovinskih junakah,
Ṡto je veçer u druxini çuo
Kod ognjiṡta uz gusle pjevane,
Gdje *Milica* preduch je sluṡala,
A druxina redom napiala. —
Zora bjeli, reko, Seljaninu,
Koji zorom na noge se skaçe,
Pak izlazi (Bogu se molechi!..),
Ili ovce pasti na planinu,
Ili vole gonech na oranje,
Il motiku nosech na kopanje,
Koji pase, ore, kopa, sadi,
Kako ga je Otac nauçio,
(A i on je neumitan bio);
Nit mu pamet na dalje dopire,
Vech koliko selo se prostire:
Za *ovake ljude* bjeli *Zora*,
Od ostalih nemari prikora. —
Zorni pjevci daklem neka bŭde
Seljanina, vola, pçelu, mrava;
I djevojku, mlit u xervnim xito,
Domachicu, kruhe zakuhati:
Svak na svoju radnju da poteçe,
„Da ji speche sunce nazateçe“
Daklem Janko s bratjom Hervatjanim
Pomilujte *Zoru Dalmatinsku:*
I kakono staria Sestrica,
Nek joj Vaṡa, da ruku, *Danica*!
Nezamjeri, Janko, ako su mi
Gusle mukle, gerlo naozeblo,
Pamet kratka, razum joṡter kratji; —
Neg ljubezno pobro se potrudi:
„*Pogledajmi serce, pak me sudi.*“
— Tebi i Tvojim ja pjesmu pripjevam,
Mir i zdravlje od Boga nazivam!

OBZNANJENJA.

(*a*) Ja ovdi nekrechem prezime, niti velim „*Care*“ kako bi imao rechi po *Slovonauku*; a to, da se nebi mnilo da je Janko *Car po gospodstvu*, a ne po *prezimenu*. Zato u ovoj, i priliçnim zgodam, mislim da se prezime ima uzderxati çitovato.

(*b*) Ona je pjesmica sloxena od 7. dilichah (talianski „stanze“) koje bi se naṡki mogle zvati „*Çaṡe*“ (na priliku pitja; buduch da iz beside „*pjeti*“ izlazi „*pjesma*“) Svaka çaṡa ima çetiri „*duṡka*“ (talianski: *versi*; a glagoljatski „stihovi“) svaki duṡak, ima osam „*serçakah*“, iliti „*gucajah*“ (tojest „*slovkah*“, talianski: *sillabe*). Zato bi se mogli zvati: *çetveroduṡci osmeroserçki*. Ovo ja *zamechem*, dali se u tomu s' nikim ne *nadmechem*.

(*c*) Slaganje glasovah na sverhi svakoga duṡka, ṡto taliani zovu „*rima*“, çestokrat je uzrok da se misal priskoçi, ili uṡkopi; i tako, za ugoditi uṡima, uvridjuje se razum: najskoli u naṡemu jeziku di je pomuçno sloxiti glasove i uzglasja, vrime i brecanje izgovaranja, koji su vele razliçitiji nego u talianskomu, zato su rjetko u naṡim pjesmam romoni (rime) kano u talianskomu, posve *jednoglasni i jednomjerni*. Dali, ako su jednaki slovom, a ne brekom (ili ne vrimenom) u naṡemu cheṡ jeziku nachi ono „*sliçno-glasje*“ (ne „*jednoglasje*“), koje s druge strane, kano dvajuh sloxnih zvonah, bude pameti ugodnie, nego ono brecanje sve u jedno zvono i u jednak glas, na mertaçku: samo reko da su romoni *sloxni*, a i neka nisu *ujedinjeni*, kano u valjalim Dubrovçanim. — Dali ṡto je blixe, to je lipṡe.

(*d*) *Danica je* knjixni, glasoviti, List Hervatski u Zagrebu.

(*e*) Perva su doba kad izlazi sunce. A ṡesta, podne. Sad razumi ṡto su trecha i çetverta.

(*f*) *Zvjezdoçnik je* (Cannochiale, telescopio) jedna cjev ṡiroka, u kojoj su namiṡteni debeli oakli, priliçni zernu soçivice; zato se i zovu talianski *lenti*, tojest „*soçivice*“ kroz koje gledajuchi çini se svaka stvar krupnija i blixa. S tizim zvjezdoznanci gledaju zvjezde i sunce, i po ovomu su ugledali u suncu nikakve trune, tako da nije posvud jednako svitlo, ṡto nemoxe se viditi golim okom, jer se zabliṡti. Koji daklem vidi trun u sjajnomu suncu, necheṡ da vidi maglu na Zori? Nije çuda!

S. I.

JEZIK JUXNOSLAVSKI.

(Sverṡetak. vid: broj 17. st. 131)

Çudno je zaista, kako naṡi uçeni ljudi, koji osim svoga bez sumnje joṡ koi inostrani jezik govore i piṡu, dakle svaki dan pred oçima primjere jedinosti i sloge imadu, sva druga pomanjkanja svog narodnog jezika po inostranim jezicim popravljaju i kerpaju, samo najvechu os-

kudnost, koja je najdublje proderla, najviše našu golotinju odkriva, popraviti ili previde ili nemare. Moxebit i njima vjerozakon smeta i boje se oçitovati, da je Bog sveznajuchi, koi sve pravopise razumie, koi negleda na pravopis, nego na rukopis, t. j. jeli ruka, koja piše, poboxna i çestita. Nebi ništ novoga svjetu pokazali niti svom imenu naškodili, da ustanu i rjeçju i çinom predsudja kerçiti poçmu: to su uçeni i drugih izobraxenih naroda çinili i sebi hiljadoverstne zasluge o svom jeziku i vjeçni blagoslov sviuh buduchnih pokoljenah pridobili. Svaki Talian spomene s' blagogovjenjem svoga Dantu i Bocaccia, svaki Njemac svoga Adelunga. Zašto? Ti slavni muxi nisu nit u vojniçkoj srjechi derxave osvojili, niti kroz zvjezdoçnike nove zvjezde odkrili; ali osvojili su svoj materinski jezik, odkrili su novi zlatni put na knjixevnom polju, po kojem sad njihovi potomci srjetno napreduju. Doklem uçeni to pravo njihovo zvanje nespoznaju, nema nade, nema ni pomišljenja za doçekati pravi plod našeg knjixevnog truda. Ali bojat se je, da i oni još na obchenitom zlu boluju, da je i njima još sladje i ugodnie u starim obiçajima ljuljati se, iz dlana srjechu gatati, nexeli çinom nju dozvati. Ako je tako, onda bi bilo bolje, da nismo ni poçeli naše polje obdjelavati, da smo ostali kod tudje paše, bar bi siti bili, a ovako gladujemo pred punom zdjelom.

Neka naši uçeni, koje vech narod pozna, kojih spise vech je obljubio, koji su dakle vech našli put k njegovom sercu, neka se dogovore o jednom obchenitom pravopisu, neka u tome pravopisu sastave koje djelce za puçko poduçavanje; puk che çitati, jer mu je nuxdna duhovna hrana, a rad che çitati, jer su pisana od rukuh njemu poznanih i milih; tako malo po malo razširit che se onaj obcheniti pravopis a ś njime zajedno i puçko izobraxenje. Nemojmo za Boga izobraxenje knjixevno od puçkog izobraxenja rastavljati. Ostavimo se Heksametarah i Pentametarah, netrebaju nam za sad — gledajmo dapaçe da narod nekako one knjige uçi razumjeti, koje hochemo silom da kupuje. Svi se pisaoci tuxe, da se nove knjige nemogu vándati — nema predbrojiteljah! — neche narod da kupuje! Uçinte ga kadra, da vas razumie, ili pišite, da je njegovom razumu prikladno, njegovom sercu domache, pak che te onda viditi jeli tup za poprimiti sve što je dobro i ljepo. —

Naše milostivno vladanje otvorilo je zaslugi veliko polje u tom poslu. Svud se narodne uçionice utemljavaju; sad samo od uçenih zavisi hocheli se proslaviti svojim blixnjima na korist, ili che ostati uçeni samo za se, slavni samo za svoju slavu. Ako pervo — što je xeliti — xele, onda nek sadju s' visikog uçenog stolca njihovog, pa nek sjednu po koi ças na nizku klupu k seljaninu, nek se ś njim razgovore, on che najbolje znati kazati gdi ga boli i od kud ga je bolest napala, a kroz to che se njima pravi put odkriti, kojim, i naçin, kako treba postupati, za nachi pravi ljek nemochnome a prikladnu hranu ozdravljajuchemu. Medjutim budi jim uvjek pred oçima, da, kako Njemac veli, *sve veliko polagano sazrjeva (alles Grosse reift langsam)*. Mi nemoxemo se još nadticati s drugim vech izobraxenim narodima; oni xanju, mi stoprom sijemo. Dakle polagano — ne na vrat na nos letiti za uzorim, koji u oblacim vise, nego k zemlju oçi, paziti gdi nogu metjemo, da nebi na šupljinu stali i natrag u ponor propeli. Gledajmo da temelj bude çverst, za nestradati kad jednoç barjak na gotovu kuchu usadimo, da nam ga vjetar i s' kuchom skupa obori. Sve se to na uçene oslonja, oni su vodje puka, puk se s' njima diçi — Boxe daj, da se i oni pukom skoro diçiti budu mogli!

P. Preradovich.

UREDNIÇSTVU DALMATINSKE ZORE.

Tako ti sunašca i danka, o Zoro!
Netradi serdašca moga, sini skoro! —
Sini, zvjezda, koja tebe navjestiva,
Danica te tvoja sjevajuch poziva.
Tako ti sunašca i danice Zoro
Nemoj mi serdašca kinit, sini skoro! —

Roxalia. Kanixilich.

S' ovima sam rjeçma oçikao Zoru Dalmatinsku, proštivši poziv za predplatjenje na nju. — Al osim poziva — još nisam ništa u njoj do petog broja našó, što bi onakvim jezikom, i onako krasno dalmatinski pisano bilo. — Sve nas ovdašnje štioce opominje na Talianštinu, koja je tamo krasni dalmatinski jezik obujala — (kao kod nas Njemština). Sada pako stupam na njekoje stvari, koje se i mene, kano rjeçoslovca tiçu, to jest, na poziv u predgovoru, gdje G. Urednik poziva

da mu se kaxe bili se pisalo: *tern* ili *tarn* — Gdje se ima *h* pisati. — Kako bi se imale pisati rjeç *mliko*: jel' *mliko*, ili *mleko*, ili *mljeko*, ili *mlijeko*. — Ja sam se dakle poduzeo ova — koja sam jurve u mojoj *Slovnici* iliti Gramatiki potanko izbistrio, još i ovdje malo protresti, i eto sljedim :

Janko Danilo kazao je u broju 4. od Zore dalmatinske, da se na Vukovu piše *trn*, kakono se u puku i izgovara, da li, ja sam druge misli svaki si jezik gleda prisvojit blagoglašje (euphoniam) za što nebi mi ono upotrebili što je od starinah naše? — Glagolaši i Cirilci pišu *tern*, *smert*, *perst* i. o. I predjašnji, a i sadašnji Serblji tako pišu, osim Vuka i njekojih novijih serbskih knjixarah. — Pišu još i dan danas Slavonci, Hervati, Krajnci, Koratjani, i Štajerci — piše i Gaj u prostom govoru a i Rusi pišu: *kerst*, *vert*, *pertina*. — Pjevajuchi, ili narodne, ili cerkvene pjesme, çuje se od puka pred *erom* slovo *e*, n. p. vertilo se kolo na okolo. ili: Isukerste moj propeti! — i t. d. — dakle ja mislim da je podobno da mi tu starinu s tim više zaderximo s çim jezik naš inojeziçnicim opor i tverd nepokazujemo. *r* je zaisto kod Slavjanah slovo poluglasno, al ga bez nuxde netrebamo ogoliti! — Dubrovçanom, starjim Dalmatincem i Bosnjakom palo je na um da ove rjeçi s' *ar* pišu: n. p. *tvard*, *kvarga*, i. t. d. — ovo je iz robske poniznosti prama Dubrovçanom sada Gaj poçeo u Danici pisati, samo da štogod Dubrovniçanom *na sladko* uçini, buduch da je njihova pjesmotvorstva (i to s podpunom pravdom) obljubio. Ali je ovo protiva starini, protiva obiçaju sviu slavjanskih narodah, da paçe — i protiva obiçaju Dubrovaçkom, Dalmatinskom i Bosanskom, da li bo su njihovi temelji za ovaj verstopis stalni bili, zaer bi oni u svojim knjigama pisali *varst*, *värst*, i *værst*; to se je dakle i njima krivalo, pisati *varst* s' *a*, nego su ga onda poçeli s latinskim dvoglaskom *æ* i *ä* — pisati. — Kako se je kukavni Mikalia kinio pišuch *pirrst*, *kirrst virrst* i t. d. A imao je pred sobom i glagolicu i bukvicu. — Iz ovoga sljedi kako sam jurve u mojoj slovnici obširno reko, da imamo pisati *e* pred *r*, kad za njim suglasnik ide, i da je onda *e* u izgovoru njemo, ovo je uprava poglavita koja gotovo nijedne iznjemke nejma. Što biva pako kad bi se pisalo:

marko (tavno)	i Marko (vlastito muxko ime)
marva (malo)	i marva (t. j. goveda)
sarma (faliçno zlato i srebro)	*i* sarma (nadjeven kupus)
parlog (smet)	i parlog (zapušteno polje)
varka (od verkati)	i varka (prevara)

i još mlogo više takovih rjeçih.

Nebi li potrebno tada bilo, jedan rjeçnik od od iznjemakah naçiniti, za pokazat gdje se *a* prid *r* izgovara, kad li njemo ostaje n. p. *barka*; kad je govor od noxevnog *barka*, onda se *a* neçuje nego se veli *brka*; kad li znamenuje *barka ladja* onda se *a* mora çuti; u rjeçi *partiti* kad znamenuje snjeg gaziti, onda je njemo, a kad znamenuje s partom obšivati onda je jasno *a*. Ovaj se *a* još mora çuti u rjeçma: *carstvo*, *baršun*, *parba*, *parçe*, *udarca*, *ugarka*, *Martin*, *karta*, *farba*, *harnost*, i t. d. — Ja bi dakle reko da ostanemo pri starinskom, i obiçnom *e* pred *r*.

Nadalje pita urednik gdje bi se pisalo *h*? Vuk ga je bio sa svim iz svoje azbuke izostavio, al kad je po cernoj gori poçeo sabirati poslovice i pripovjesti — onda se je iz puçkih ustah obsvjedoçio, da mi u mnogo rjeçih glasno *h* imamo, osobito u poçetku, i na sverhi. — Za to derxim da se *h* ima pisati ondi gdje se na mnogima mjestih i u izgovoru çuje, n. p. *hert*, *hervati se*, *hvastati se*, *hvala*, *orah*, *koxuh*, *snaha*, *prah*, *grjeh*, *mjeh*, *duh*, *puh*, *strah* i t. d. *h* se dodaje u drugom i u pokratjenom šestom i sedmom padexu vechbroja, kuda svih imenah n. p. dobrih otacah djetca. — S našima konjih, u inostranima gradovih i t. d.

Još se uzima *h* u pervom sobstvu istom prošastog vrjemena kod nedoveršivih glagoljah — na p. ja pisah, *ego scribebam*; ja hotiah· *volebam*, ja xeljah *optabam* i t. d.

Sad na ovaj kamen od velike smutnje dohodim, i gledat chu ga koliko toliko izjasnit. U našim zemljama çujemo izgovarat: *mliko*, *mleko*, *mljeko*, i *mlijeko*; *lipa*, *lepa*, *ljepa*, i *lijepa* i t. d. ovo je ovako moralo od davne starine biti, za to je S. Ciril ovu smutnju jamio sa svojim slovom ѣ, pak napisao млѣко, лѣпа, i t. d. a tako isto ima i glagolica svoje slovo ⱑ, koje nek svaki po svojoj chudi i obiçaju štije *i*, *e*, *je*, i *ije*, — ovo je vele dobro tako uredjeno, i ja smotrivši tu potrebu u našem jeziku, metnio sam u pervom izdanju moje slovnice (štampane u Budimu 1833) za izbich toj smutnji, na mjesto

cirilovog ѣ, slovo gerçko-latinsko *y* i pisao sam *mlyko, lypa,* ostavljajuch nek svatko ovaj *y* śtije po svom obiçaju, *i, e, je,* ili *ije.* — Preprosto sam ja to mislio, velech: ovo slovo u naśoj abecedi nejma nikakva posla, daj, da ja s njim naśu potrebu pokerpam. Al na me skoçiśe kao na bjelu vranu, i oda sviu stranah povikaśe *to nevalja*: na pitanje moje za śto nevalja? koji je uzrok śto nevalja? — nitko mi niśta neumie odgovorit, al sve glasnije povikaśe: *to nevalja.* Ta ljudi za śto nevalja, kaxite mi. *Nevalja pak nevalja*, to jim biaśe odgovor. A ja i dan danas nemogu dokuçit, za śto ja nebi smio bezposlena çovjeka najmit, da mi posluxi, gdje mi posluga nuxdno trebuje? — Gaj, za oddoljeti ovoj potrebi naçinio je rogato *ĕ*, to biaśe kolik tolik dobro, ama se evo uçini çovjek *rob* od dubrovniçkog verstopisa, pak nam sada i svoju danicu, i stara pjesniçka djela (preutjeśtivajuch) sa *ie* piśe! — baś ako bi se moralo to tako pisat, priliçnije bi bilo *je* metnuti, buduch da se ovo slovo — barem u pisanju — nebi smilo dvosloveçano uçiniti; *dyphtongus non est bisyllabon* (dvoglasnik nije dvoslovnik). Slogi i jedinosti za ljubav poprimio sam u drugom izdavanju moje slovnice (utjeśtene u Zagrebu 1842) Gajev verstopis do *ar* u *tarnu*, ostavśi piśuch *tern, germ, berz*; — pak nisam nit rogato *ĕ*, nit dubrovaçko *ie* u mjesto ѣ primio, ali usiljen *y* izostaviti posluxio sam se sa *je*, o çemno u istoj slovnici obśirniji razgovor i razlog dajem. —

Sada bi imao i ja njeśto kazat, i ponudit. Mnogo je drugaçije jedan jezik govorit, nego li pisat, rjeçi lete, i prolete, ali pisma ostaju, valja nam dakle, da smo pozorniji u pisanju, negoli u govorenju. — Da paçe, moramo biti i za to u pisanju obzirniji, jer nam se pisma neśtiju samo ondje gdje piśemo — nego po svemu narodu, i ondje gdje se poduprav negovori onako kao kod nas, da paçe gdje naś domachi izgovor na drugom mjestu, sumnjivo, i dosta putah ruxno razumljenje uzrokuje, za to bi pravo bilo da u naśem pisanju razluçimo *ne* ili *nje* od *ni* velika bo je razlika tude; nuto:

netko ili njetko rechi che latinski *aliquis*, nitko: *nemo*
neśto - njeśto - - *aliquid*, niśto: *nihil*

tako: njeki, neki i niki; njekud, nekud i nikud; njegdje negdje, i nigdje i t. d. ovo bi pravedno bilo da se u pismu barem razluçi', a nek kod kuche svaki govori kako se je nauçio. — Joś imamo predstavak *pre* i *pri*, i ova dva valja u pismu razluçiti, *pre* znamenuje njemaçki *über*, latinski *trans*: *pri* znamenuje njemaçki *bei*, *zu*, *&c.* latinski *ad*; nije dakle jednako: prepisati, i pripisati, prejchi i prichi, i t. d. jer:

prepisati	znamenuje	*describere*,	pripisati	*præscribere*
prejchi	-	*transire*,	prichi	*advenire*
preplivati	-	*transnatare*,	priplivati	*adnatare*
prebiti	-	*frangere*,	pribiti	*affigere*

i t. d.

Nuder, od ovuda sljedi, da predstavak *pre* neko uzviśenje znamenuje, valja ga dakle i u nadslovim, t. j. u stupnju od preuzviśenosti (superlativo), upotrjebiti, tako bi valjalo rechi: preuzviśeni presvjetli i prepośtovani, presveti, premoguchi i preuzmoxni — na mjesto: priuzneśeni prisvjetli, i t. d.

Ove stvari neidu iz moje glave, nego iz puçkih ustah — a puçki govor valja nam śtovati, i mi smo od materah naśih jezik nauçili, ali śto nije svuda jednako treba da na najbolje izpravljamo, i izpravimo, a to barem u pisanju, puçki bo izgovor u nekim, i njekim mjestih nemoxe se izpraviti, a baś i nevalja da se izpravi, *varietas delectat*; gledajdemo kako Njemci, a i Talianci, i svi ostali narodi u Europi, mnogo drugaçije piśu — nego li govore, a mi baś piśemo kako govorimo, budi nam dakle dopuśteno barem verlo malahne izreke, za bolje razumljenje', — popravljati, dok jih sa svim popravimo, i tako se u pismu sjedinimo.

Joś se usudjujem vas bratjo Dalmatinci opomenuti, da se, prie nego dalmatinski pisat poçnete, nauçite u materinskom jeziku misliti, odbacivśi i Talianśtinu, i Latinśtinu, i Njemçinu. Jer tko talianski misli, onaj — ako i piśe dalmatinski — znajte da dalmatinski nepiśe, nego talianski, s' dalmatinskima rjeçima.

Ovo za dobro naroda rekav, Zori dalmatinskoj dobru srechu i napredak iz svega serdca xelechi, ostajem kao vazda i sada pravoduśni, i sveserdni domoljub.

U Brodu na çistu srjedu 1844.

Ignjat Al. Berlich
reci, po naśem Verstovopisu **Brlich.**

JEZIKONAUK (GRAMMATICA).

O PRIDLOGU (PREPOSIZIONE) ZA.

O pridlozima i o ostalim dilima govora slabo se do sad pisalo, zato ja se najprije ovde usudjujem ništo dokazati za pridlog *za*, a u napridak i za ostale, nadajuchi se da che pravi jezikoučitelji pravedno ciniti što je kakve cine dostojno, a koji misle da dosta ne poznaju hervatskoga jezika, da che rado primiti po koje potribito pravilo.

1. *Za*, kad znaçi *u vrime* iziskuje drugi padex ili roditeljni (genitivo), na primir: *za vladanja Tiberia Cesara, Dalmatinci su bili na glasu — radi dobro za xivota — oxeni se za mladosti tvoje* i t. d. — Da pravo kaxem naši su spisatelji verlo lakomi na ovi pridlog, jerbo ritko mu naçinjaju misto gdi che sisti, i najvole po dvi, po tri beside sloxiti, kad bi on sam najbolje zuçio. To dolazi što mnogi paze više na vlastitost (proprietà) tudjega nego svoga jezika, kao što se moxe viditi iz slidechih primirah. — *Sotto il regno di Ozia, Osea e Isaia cominciarono a pubblicare le loro profezie* — Hochemo li ovako to prevesti: *pod kraljevstvom* ili *kraljevanjem Ozie* oli *od Ozie* itd. Ja mislim da to taljanštinom smerdi, nego da valja ovako rechi: *Za kraljevanja Oziova, Osea i Isaia poçeli su razglašivati svoja proroçanstva*; pak još mislim da se moxe sa svim izostaviti *kraljevanje*, te samo kazati *za Ozie*, kao što bi se moglo kazati: *za Diokleciana, za Nerona* itd., misto *za vrimena Dioklecianova, Neronova*. — *Nel corso del tempo di Abimelek. — U teçaju oli u teku od vrimena od Abimeleka.* Što che nama *tek*, kad *za* po sebi znamenuje vrime, doba, god. — Dosta je nama rechi ovako: *Za vrimena Abimelekova.* — *Non tosto ferito*, o *non appena, ferito usci di casa — Netom bi ranjen*, oli *prem ranjen iz kuche izašao*; neka mi jedan Taljanac ovo prevede: *Za vruche ràne iz kuche izašao.* — *Che il gregge pascoli durante il fresco* oli *finché é fresco — Nek blago pase dok je hladno* — a zašto ne ovako: *nek blago za lada pase?* — *Venni che ancor ci si vedeva — Dodjo dok se još vidilo*, oli *dok se još vidiaše* — A nije li bolje i pametnije ovako: *došao sam za vida?* — *Venne che ancor pioveva. — Došao je kad* oli *çim je još kišilo, daxdilo* — a zašto ne kazati: — *došao za kiše?* — *Più volte lo vidi durante la mia malattia — Više putah sam ga vidio dok je durala, trajala moja bolest;* i Bog zna kako bi se još to moglo prekrenuti, misto rechi: *za moje bolesti više sam ga putah vidio?* To su ti sve pogriške naliçne na ove taljanštine: *Io sono amato, io sono lodato, io sono stimato, io sono portato* itd. itd. *Ja sam ljubljen, ja sam hvaljen, ja sam cinjen, ja sam nosen*, i mloge druge takove budalaštine, ma misto govoriti i pisati: *mene ljube* oli *ljube me, hvale me, cine me, nose me.*

2. *Za* znaçi *koliko*, i ište çetverti padex, ili odavateljni (accusativo). *Šenice ima za verk çovika — dervo za tri persta debelo — visoko je ono za dva vas — iskopa jamu za verh mene — za podne moremo dochi u Duvno — po aršin za noch voda primakla* i t. d.

3. Iziskuje takodjer çetverti padex kad znaçi *radi*. — *Za lov je dobra šiba* (nika puška dugaçka) — *To je za jedan izgled ljudski — Donili tri koca, za svakoga po jedan — Texaci volove vataju u lis za brazditi brazdu — Taj je vo za ubiti — Ostavljaju staru çelu za napridak — Jara je za sitno blago — To se za lipotu nosi* itd.

4. Triba dobro pamtiti da kadgod more se çisto glagol izostaviti, što *za* samac sluxi na misto njega i çini da se pogadja i podrazumiva — *Stane ga psovati, a on za pušku.* (t. j. uvatio, privatio) — *Skruxi xito za u mlin.* (t. j. poslati) — *Ako tergne medvid iz jame, a ti za kamen.* itd.

5. *Za* upotribljava se sa tvoriteljnim padexom (istrumentale) *a:* kad se što isporedjuje — *Za mercinjašom je kerstaš — Za kerstašom je je tuçar — Za vukom je lisica — Za Serdarom je Arambaša — Za Arambašom je pandur.* *b:* Takodjer iziskuje tvoriteljni padex ako znaçi *zad*, i kao *slidovanje* kakvo — *Terçi za njim — Nek ide çoban za xivotinom — Puškarali za njim — Xalostna je za svojim bratom — Texi za svojim zaviçajom — I jedna xivina kad cerkne ima çovik svoju tugu za njom — Tuxiti za kim — Gavran gerçe za vukom — Što ne nosiš cerno za tvojim — Naçinila mu se micina za vratom — Za ogradom stoji kverka zeca — Derxi nox za pasom* itd. *c:* Ali ako znaçi *zad*,

a glagol pokazuje da se posao, satvar, primiçe, odmiçe; tadar iśte çetverti padex — *Uzjao mu za vrat* — *Verxi to za stol* — *Ne bacaj za se amo zemlju* — *sunce za goru zaślo* itd.

6. *Za* s nikim glagolima sastavljen znaçi, *a*: da se śto radi *zad* — *nazad* — n. p., *zasisti zabaciti* — *zagoniti* — *zaostati* — *zapasti* — *zatirati* itd. *b*: znaçi poçetak kakvoga posla — *zaplakati* — *zaigrati* — *zapivati* itd. *c*: znaçi unutra — *zabiti* — *zabosti* — *zamoçiti* — *zagaziti* — *zaviriti* — *zavlaçiti* itd. — Nije pak lako tomaçiti śta ovaj pridlog znamenuje kad je uklopjen s mlogim drugim glagolima, sa svim da ji dobro po smislu razumimo, n. p. *zapariti* — *zamraçiti* — *zaraditi* — *zasluxiti* — *zapovidati zaspati* — *zasmijati se* — *zaciniti* — *zatrovati* — *zaçuti* — *zapisati* — *zamersiti* — *zaplaśiti* — *zaletiti* — *zakasniti* — *zakazati* — *zakovati* itd. Meni se çini da u svim priliçnim primirima, ovaj pridlog zadaje korenim glagolima neku versnochu dila (perfezione) iliti sverśenost.

K.

—⊙—

RAZGOVOR.

KUTLEŚA I GERBEŚA.

Kut. Hvaljen Isus braco Gerbeśa, kamo ideś.

Gerb. Śto me pitaś, znaś gdi je skupśtina naśa danaska, a śto ti necheś k nam?

Kut. Baś nechu, i bolje bi bilo da nebudem nikadar poznao misto onakih śkodljivih skupśtinah.

Gerb. Śto sperdaś! śto budaliś! ti vele dobro uvixbao si seljane, çini mi se da su ljudi pośteni.

Kutl. Ali mogli bi bit pośtenii da ne stoje po vas dan u kerçmi.

Gerb. Oh! Oh! rec' mi kume Kutleśa, u çemu zaderxi se to nepośtenje? htio bi ga razumiti.

Kut. Çuj braco moj: skoro bio sam kod popa, pak çuo sam da neśto śtije naśki, i razumio sam da imenuje kerçmu, ter mi reçe: sedi na stolac baś kad si se namirio, sluśaj novinah narodnih i poçme śtit kako imade se jisti i piti, kako imade se redit kiseli kupus, da ostane zdrav priko sve godine; kako maslina sadi se; kako imade se texat polje, xivinu izimit i koju śkodu nose kerçmari u selih.

Gerb. Śtetu dakle kerçmari çine!

Kut. Togami śkodu nose, i mogu ti je rechi ja isti, jer sam kuśao: zimi kako znadeś hodio sam u kerçmu, pak sam se duxio svake nedilje po oku vina i viśe, i çerek peçena, mislio sam platit s' novom hranom, sad litina izdala me, kako chu platit! *Ilia* che navaliti na me, eto ti odmah nepośtenja.

Gerb. Togami braco mudro zboriś, i ja se mislim kako chu ga namirit.

Kut. Joś neśto retchu ti: spominjeś se koliko putah zariçmali su se braco Ivan i braco Stepan i latili su se za noxe, mogla se dogodit kervarina, a tko bi bio uzrok? ja mislim pivnica. Kad bi se pak vratio kuchi ti isti, koliko putah ne bi ispribijao nevu brez uzroka i psovao Boga, tako zal izgled porodu dao.

Gerb. Pośtenjami pravicu imadeś i skoro kad sam banuo k stanu doverśilo se sve śto si reko.

Kutl. Dakle razumiś koliko je śkodljiva kerçma najskoli kad je dobro vino, znadeś da se govori: dobro vino zla kośulja moja.

Gerb. Sada baś vidim zlo koje sam çinio hodech u kerçmu, i govorim ti, da nebi bio ovako izderpan da budem ridje hodio.

Kut. Kume hvalim ovaj odgovor, i ufam da cheś u naprid imati bolju kośulju i opanke.

Gerb. Imadem u kesi neśto malo jasprih, śto sam bio sahranio za popit po verça vina, ali sada nechu, sutra mislim poch u grad, erdjave su mi opançetine, muçit chu se ikako da jih uvexem tek da me do grada nose, pak kupit chu s njizimi śtogod podpriçakah i tako chu jih podpriçit.

Kutl. Joś chu ti kazat neśto kad misliś poch u grad, śto se dogodilo nekom *Juri.*

Gerb. Śto biaśe, imenami pun si novinah, nu kaxi ja chu te dragovoljno sluśat, tko zna da che i meni sluxit.

Kutl. Ti se osichaś; ovi Jure pośa je u grad s magaretim napertjenim dervah, potle ih prodao, potrośio je u kerçmi sve jaspre, vratio se k Stanu, nevista poçme ga upitjivat, śto je kupio, on reçe: nisam niśta, bis me natra u kerçmu pak do gazte izio sam i popio; sada moxeś razumit śto che mu se bit dogodilo.

Gerb. Reko sam da che i ovo menikar prudit; molim te braco gdi si sluśao ovi dogadjaj.

Kutl. Ovi, i tolike ostale novine, kako na je-

dan primir: od diloredńja, od dogodovśtine narodne, pisamah, śto se imade çinit kadno krava gubi mleko, śto za imat dobrog sira, mnoge pripovisti, śto sam ti pervo reko i ost., sve çuo sam bio kod Popa, i odluçio sam poch i danaskar za sluśat drugih novinah, dojdi i ti, pak cheś bit vridan drugom kazivat i naviśtivat.

Ger. Sa svim sercem doślao bi da mi nije, kako znadeś spremati se za put, valja da uranim, jer se hoche baś po dneva hoda, pak dokle prodam, opremim se, podne che prochi.

Kutl. Dakle misliś putovat pervo neg pivci zapivaju; uz put dat chu ti dvi janjetine da jih dadeś za śto ti se trevi.

Gerb. Zaśto ne, togami, da mi reçeś gerni xeravu posluśao bi te, jer baś zadovoljan sam s tvojim besidam.

Kutl. Gdi cheś konakovati sutra veçer?

Gerb. Ufam u Boga, kod kuche, ako samo ne ustavi me vrime.

Kutl. Veçeras poslat chu ti one dvi koxice po Tadii pak kupi mi oku soli, dvi gazte sponah, lakat gajtana i gaztu cernog truda, znadem da cheś imat dosta pertljanie, ali zapovidi i ti menikar u śto mogu.

Gerb. Çuj, ti sad idjeś u xupnika za znati novine proślastne nedilje, pozdravi mi ga mnogo i reci mu: da che se dovuch k' njemu i stari Gerbeśa, i moli ga od strane moje da ti posluxi list koristnih novinah, jer che banut sutra k veçeri na silo razpisalac, tako skupśtini moche ga śtiti.

Kutl. Molim te koja su çeljad te skupśtine?

Gerb. Jest sva moja obitil, susidi i çauś.

Kutl. Oh i çauś! baś kad che bit on, na vrime, jer idje on tamo amo po selu, pak navistivat che i po drugih selih ove napridne novine. Ostaj s Bogom kume moj, dok se vidimo.

Bila bi stvar diçna i korisna tilu i duśi, da po silih seljanskih ljudi koji znadu tek śtit dobave se ovog lista, śto mislim da im nèche bit muçno, jer uzdam se da svaki xupnik imat che ga i dragostno che ga zajat.

D. A. K.

OBIÇAJI.

Za vladanja Tiberja Cesara pod smertnu pedipsu nije se niko smijo svlaçiti prid Cesarovim kipom, bio u sobi, u vertlu, gdimudrago; niti nositi uza se novac oli persten na komu je cesarova slika zarizana, kad valjalo je da za tilesnu potribu u zaod zadje.

U Afriki na mlogo mistah, podloxnici se u prahu i u perxini valjaju, poterbuśice lexe, i ne smidu glavu podignuti kad se svome kralju prikazuju.

Kad Cesar u *Monomotapanu* pije, kaślje, kine, jedan dvoranin na vas glas viçe: „ molite Boga za zdravlje i srichu cesarovu “; ter na to svi u dvoru iz svega glasa Boga mole i vesele se, pa tako od usta do usta po svemu carstvu se razglasuje.

U Longu ko pruxi kralju çaśu da pije, okrene obraz na stranu, udara u zvonce, te se svi oblixnji poterbuśice poloxe, a da bi ko u oni ças kralja pogledao, taj je za ubiti. Iz ovoga obiçaja vidi se da kralj neche da narod njegovu tilesnu potribu poznaje.

ZAGONETKA.

Nit handxaru, nit çovjeku
Dat vlastitost budeś njeku
Ka çitana *natrag* niti
Putniku che mila biti
Kad ugodnost sgubi svoju!
Deder brate pamet tvoju
Sad saberi — te erdjavu
Daj vlastitost — i zabavu
Da i raskoś mnogih pravu...

Pridjaśnja zagonetka znaçi: **Vol—lov**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 21. — NA 20 SVIBNJA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

SERB

POZDRAVLJA ZORU DALMATINSKU.

Daj dozvoli, Zoro mila,
Da prija ti Serbska vila,
Koja uvjek *dobro* slavi,
Njexnom rjeçi te pozdravi!

Od radosti plamenitim
I sa licem ponositim
Ova vila, vjeruj, gleda
Kak' Dalmat' se mraku neda!

Za boxanstven i prekrasan,
Cilj çoveçan i prejasan,
Koga si se odabrala,
Zoro draga, bud' ti hvala.

Danica se vech rodila
Novi xivot nam donila,
Koga domorodnim goje
Mlekom sestre, Zoro, tvoje!

Eto! i Ti sad, nam sinu!
Da razsvjetliś Domovinu,
Gdjeno krjepko **Slavske vile**
Svoje razvijaśe sile!

Nek' ti sjaji sunce sriche!
Pravi Serbin xeliti che,
Da Danica i da Zora
Cerpe jednog iz izvora,

Da se one s' zvjezdam sliju
Kê još negdi med nam bdiju,
Svoju svjetlost da sjedine,
I da xarko sunce uçine.

Nije u pismenstvu sloge?
Svoje ima to razloge;
Nu u **Duhu** mora biti,
U tom mochemo se sliti.

Pjesnik niesam; — tim me çine
Xelje vruche i nevine!
I sve, što sad ovde rekoh,
Duhom rodoljubnim rekoh!

Primi ovo serdce, što ti
Moje pruxa u dobroti,
Blagim licem, Zoro mila!
Srechno da nam se razvila!!

U Otoçcu na dan svetog **Save**.

Makse Prica
Serb iz Hervatske krajine.

RAZGOVOR JEDNOGA TEXAKA

Koji radi pokraj puta, s jednim Gosparom śetajuchim putem.

Tex. (sam sobom) Blizu su popasna doba, još od podneva nisam poçinuo. Boxe pomozi se-

dimo, poçinimo pomalo - koji ti se ovo culja putem... Neki Gospar. Ako je kao oni pridjuçer - Boxe ga ukloni od mene. Bilo što bude: dobra sricha, dobar put; hvaljen Isus, hvaljen Bog, - tud nije štete - I did me je tako uçio — (kapom u ruci). Sluga ponixni Gosparu..

Gosp. Zdravo bio sinko .... jesili se umorio.... što lipo radiš?

Tex. Gosparu moj dobri kerçim zemlju za posadit vinograd, a çuvam ovo ništo malo vrix' što sam metnuo po prisadu, malo kukuruza, vaxola, kupusa i drugih različitih posadih za pošteno priraniti moju nevoljnu obitil, i stara Otca i Mater, koji su mi texko na sercu. A trudit protribito je. Mi smo texaci rodjeni za preverchat ovu texku zemlju i podnosit xedju litnju, i studen zimnu.

Gosp. Tako sinko. Meni je drago vidit nasadjenu i uredjenu tvoju zemlju. Bog je zemlju stvorio da texuchi ju, u svojim plodim podaje hranu çoviku. Svi potribito je da radimo: neki na jedan, a neki na drugi način.

Tex. Gosparu moj! vaši su posli lagahni, ali naši su trudni i texki. Paçe. Vami nije triba ni radit.

Gosp. Varaš se u tomu dragi moj. Svaki çovik na svitu imade radit, a jedni i jedni texje posle negoli texaci isti. Mornari u velikome moru za više misecih prohode i nochi i dneve u trudu velikom, i suviše na pogibili od xivota: Vojnici u boju: Upravitelji i Vladaoci naši provode i oni danah trudnih i nochih nemirnih i xalosnih. A texak? dnevom radi, a nochu mirno poçiva srid svoje obiteli, i druga misao neostaje njemu negoli posao koi sutra imade priuzeti. Viruj mi sinko moj, da u mlada moja lita nisam çestitiih danah prošao što kada sam s texacim u polju pribivao, uçechi sada jednoga sada drugoga masline, murve, loze i druga stabla saditi; siati šenicu, kukuruz, lan, konoplje, kumpir, kuzmorke, goiti trave različite za livade vrimenite i druga još, a sve za potribu ljudsku i xivinsku; od kojih dilah sadašnja se mladex stidi, a nasliduje ono što ju vodi na sramotu svakojaku, na privridjenje zakona boxjega i kraljskoga a najzad na sirotinjstvo i ubostvo.

Tex. Gosparu moj kad ste tako dobri, i kad mi vas je Bog iznio, molim vašu milost sedite malo kod mene, evo vam kabanica prosterta, kazat chu vam jednu nezgodu što me pridjuçer snašla.

Gosp. Dobre volje sinko, govori.

Tex. Radio sam po mome obiçaju kao i danaske, ovdi prolazi jedno momçe: po haljinam njegovim sudio sam ga sinom izversnoga iztoçaja, skinio sam mu kapu, kaono i vami, i pozdravio sam ga onako kako u mojoj mlohavoj pameti cinio sam najbolje. On mi nedade odgovora nego uzbaci malo glavom, taman kao konj kada s torbom uzmiçe pokle je zob pozobao. Ostado ja zamišljen i sam sobom poçeo sam govoriti: Boxe moj štoje onome mladichu! Ali je gluh, ali je nim; Boxe ga pomozi. Netom promermota sam sobom ove riçi, cinechi da me neçuje, izvernuse prama meni kao bisan, psujuchi me i neprikladne riçi izgovarajuchi, pritechi mi jošte štapom da che me izmlatiti. Stado ga moliti i proštenje od njega pitati na nehotinju uvridu. Ali sve to više na me naserchaše niti ga ja mogo umoliti. U takovoj kerbi moxete prociniti moje nevoljno stanje. Kadli na pomoch moju iznese sricha jednoga njegova priatelja, koji ganuose na miloserdje prama meni i tišechi ga, odvratio ga je od mene. Kad je Boxja volja hotila hodoše obadva u miru, a ja ostado zapanjen i zableznjen od nezgode, koja me smašla iz nenada. I sada çim vam kaxem jexurim se vas, a nešma onda videch ga prama meni raserdjena kao lava: bilim izdreçenim oçima, cerljenim zasukanim berkom, zagunjastom bradom do persih, kako djavao. Prostite bit chu vas zaglušio mojim govorenjem. Ali što che te.

Gosp. Ništa sinko moj, xao mi je tvoje nevolje, a još više moje prevelike nesriche.

Tex. Molim vas Gospodine... molim vas... prostite...

Gosp. Ništa sinko velju ti na te se ne tuxim... dali xalim moje prenesrichno stanje. Oni nesrichnjak, koji te opsovao, ono je moj Sin!

Tex. Prostite Gosparu, prostite mi, puno sam izrekao, neche biti posve onako bilo kako sam vam izkazao; dali...

Gosp. To je i malo njegove opaçine za moju nesrichu. Ja njega odgoji u mladjahna lita njegova u strahu Boxjemu, u ljubavi prama iskernjim, dali kada ponareste nastao je s' naopakim druxtvom ašikovati, i zla su ga druxina

izopaçili. Zaludu su više moja govorenja, zaludu svaka moja pomlja za obratiti ga. Naše stanje u tudjim rukam, naše zemlje voda raznosi, naše plode lupexi vuku i razdiru, a od njega nije mi nekakve pomochi. Zaludu ja njemu prinosim izglede mladosti dobre, koje imade u našemu mistu, i po drugim gradovim i kraljevinam od svita. Zaludu prid oçi postavljam napridke mudrih ljudih u zanatim razliçnim i poljskom texanju: zaludu svaka dobra uprava. On se izopaçio i opako ima dospiti svoje dneve.

Tex. Nemojte gosparu moj gubiti uhvanje; mladost vitri paka se i povrati na perve dobre poçetke; pak sam çuo od starih ljudih, da voche od stabla daleko ne pada. Vi buduchi toliko dobar i pametan, Bog che dati s vrimenom da che te se u njemu nasladiti.

Gosp. Bog moxe svaka; dali sinko moj: iz jutra vidi se koi che dan. Ti si preprostiti texak i nepoznaješ kako veliki svit napriduje u svakom prosvitljenju, u svakoj pomlji. Kako sinovi moxjatih ljudih xerpolese u uminstvu, kako oblichu za svojim poslim. Neki za tergovinom, neki za poljem. Da ti je prochi i viditi derxave Hervatske, Talianske, Nimaçke, Francuske, i još druge, zaçudjen bi ostao videchi mladiche gosposkoga roda s kosorom u ruci prid svojima texacim gdi ih uçe vinograde rizat, i upravljaju u onomu što neznadu. Çuobi neke da svojim rataljim razloge davaju kako se brazda upravlja, skladi zamichaju, kako se slaga, oli razlaga plugo, kako sije, i brana. Neki na livadi prid kosiocim prigledaju da seno ne propane na sušilu; neki na guvnu, u vinici, kod xivotine i ostalim upravam poljskim. Ali u ovim našim mistim nema onoga napridka obilata kako bi moglo biti. Pak se tuximo nepravedno o siromaštvu i nevolji. Raditi i prigledati ima svaki svoje stanje i imanje. Ko ima više, više potribito je da radi, akoli ne natrag sve ka i rak. Od texaka imati pomlju i ljubav kano od sebe istoga, jere svojim trudim rani vas svit, a podnosi tegoche prevelike svake versti, u njegovim nedoskoticam pomochi ga, uvixbati ga u nauku od poljskoga texanja, pripovidat mu strah Boxji i podloxtvo prama svojim starešinam. Što su mladichi izversniega i moxjatiega roda, to veche potribito je da pokaxu svoje dobre uprave, za da na izgled njihov od manjih budu naslidovane. Potribito je da Gospari pervi dadu izgled siromahu, buduchi da zabave poljske jesu tako poštene i mirne u sebi da im neima promine. I dokle ovo prominjenje u obchini ne budemo viditi u svoj mladexi dobro rodjenoj i odgojenoj ne uzdajmose napridka u našoj otaçbini. Ostaj s Bogom texace vridni i dobri.

Tex. Bog vam bio u pomochi i podao vam svaku dobru srichu... Dabi Bog dao da su sva Gospoda kao ovi! s njihovim nagovaranjim vidili bismo rode obilate u našim trudim, u dobri ças i za nas, i za njih. Kad bi to bilo nebismo se bojali nevolje i potribe od koje çesto smo naskoçeni.

Boxe daj ovakove Gospode a Zora che svanuti u svemu narodu.

Jakov Danillo zemljomiraç.

RAZRJEŠENE ZAGONETKE.

I.

Šta to radiš, moj dragi! upita jednoç Perzianac Sejdo jednog mladicha, koga vele ljubljaše? *Ml.* Evo pišem. *S.* A šta pišeš? *Ml.* Pišem knjigu, od koje bi xelio, da štampana i u svjetu dobro primljena bude. *S.* Pak nadaš li se ti tomu? *Ml.* Tko se tomu od proizvodah svoga duha nebi nadao? — medjutim opet me kojekakve sumnje snalaze, i sam svojoj svojljubnosti nevjerujem. *S.* S' tim je bolje što sam sebi nevjeruješ! *Ml.* Dosta mi se putah uçini, kano da je moj duh preslab, da šta novog iznajchi moxe; dosta mi putah i isto pjesmotvorno pisanje njeki strah zadaje; çestje me briga mori, je li predmet o komu pišem, drugima ljudma ugodan? — pišem li u onakvim redcih (versi) koji che se puku dopasti? — i tako promišljavajuch idem laglje nego pux. — Moxebit bi mi Ti, moj mili çiko Sejdo! znao svjetovati, što sam çinech? — deder kaxi! *Sejdo.* Eh šta ti znam na to kazat, ele znam jednu pripovjest, moxebit da cheš ju znat upotrjebiti: —

Tri su se brata uputila da idu u jednu Varoš, koja je njekoliko miljah od njihovog mjesta da-

leko bila, i na jednoj planini lexala. — Otac jim je obechao, da che onomu svu baštinu ostaviti, koji najpervo tamo dojde.

Sve tri su bila zdrava, jaka i mochna, — al putovi, koje su si odabrali, bili su daleko jedan od drugoga razliçni. — Za što bi ja traxio biti pametniji, nego sav svjet? reçe najstarji — ja idem upravo drumom, gdje mogu nezašavši bezbrixno putovati, tud se nemogu toliko ni utrudit, nigdje bo drum neide stermo, nego se sve polagano dixuch, uzvodi na planinu. Tako rekav, ode drumom.

Idi budalo! reçe drugi izsmjehavajuchi ga: zaer ti nevidiš kakvi je gerbav i zahodljiv put, kojim te tvoj drum vodi? — onaj se zaisto verlo vara, koji bezbrixno obchinskim putem, kud sva svjetina ide, polazi! — ja chu upravnim pravcem k' tebi ichi, krasna moja varoši! — nek ide tkogod hoche po utervenima putovih, po kojima svaki budala, i samo svakdanja svjetina hodi! — samo upravni pravac najblixji je put. — Sad išlo ono njivom il livadom, ja se nechu ugibati! — a tako putujuch i to je napredno, što se s' nikim nesusretam, nikom neuklanjam, nikog nepozdravljam, nit me itko na putu zaderxaje. — Tako reçe, pak posprješno pravcem ode.

Je li moguche da je sav svjet pred nama budala bio, kako moj brat veli; reçe sam u sebi trechi. Meni se çini, da je takvo mislenje prenaduhta oholost, ili zasjena nezauzdane svojljubnosti. — Eh, ja chu si dakle evo ovu uzku stazu obrati; ona nije toliko gerbava i zahodljiva kao široki drum, nit je onako glibovita i neugaxena kao pravac. — I staza se do duše! kadkada ugiblje, ali samo kadkad, — a moxebit da chu i onima gerbinama izbjechi mochi, ako li ne, a ono mi valja malė nepogode, za veliku korist, dragovoljno podnositi. Tako se promišljavajuch ode uzkom stazom. — Što bi sada mislio, tko je od njih trojice, najpervo došao u varoš? — — *Mladich:* Zaisto nije najstarji, koji se je drumom uputio! — *Sejdo:* A bog me, nije ni drugi koji je pravcem otišo, jer premda je snaxno hodech, svoju bratju daleko za sobom ostavio, opet su ga berdca i dolca berzo umorila, a najposlje, vidivši se vech blizu svoga cilja — pri sunçanom zahodu, nuto, najde se medju njim i medju planinom, na kojoj xudjeni varoš lexaše, jedan duboki potok, preko koga mu bez mosta nebiaše moguche prejchi. Sad on, koji nije gerbave putove imati hotio, morao je najvechu stranputicu obrati, koju još ni polovicom neprešavši, smotri, gdje mu njegov najmladji brat vech u xudjeni voroš ulazi. — *Mladich:* Pak što to sada znamenuje? — *Sejdo:* To me nebi trebovao ni pitati. — Tebi se texko çini, i dvojiš, kako bi pisao, kako bi tvojim štiocem ugodio — kako li s' tvojima pismih svemu svjetu mio postat mogao. Dobro! moj mladinçe! al si to zapamti; Nejdi drumom (cestom) jer tko drumom ide — projde, nejmaga, izgubi se, nit se spominje. — Dali nemoj iz svojljubnosti, sebiçnosti, i iz hlepenja za slavom i poštenjem, ni onoga puta izabirati, koji ti se pravac çini, i po komu xeliš pervi — i sam hoditi. Istina, da je dosta putah hasnovito i slavno samom sebi stazu pertiti, al je to texko, i texko da od stotine jedan zdravo izgazi. — Izaberi se dakle stazu, kojom su plemenitiji od tvoga naroda gazili, njihova ti je slava svjedok, da cheš i ti slavan biti, ako budeš, kao što su oni bili !!! — Ako li ti se i ova staza manjkava vidi — a ti ju izpravljaj gdje znaš i moxeš, ali se neodaljuj daleko od nje! - Ako ti je Bog - sveumstvo (Genie) udjelio, a tebe che vech tvoje nutarnje nagnutje nagonit, da cheš oçi tvojih zemljakah k' sebi privuchi, baš ako i svima pomanjkanjih izbichi neuzmoxeš. — Onaj pako, koji se sa sveumstvom samo obojadisat nastoji, xelechi druge sve nadskoçit — pobere mjesto xudjene slave — sramotu i sperdnju. — A vjeruj mi, da je druga stvar naravno rumeno i bjelo lice, a druga lice bojadisano. — Neka naravno ljepom çeljadetu kiša i voda na obraz curi, sve ljepše biva; a bojadisano — ostane sablast.

I. A. B.

DOMOVNA KORIST.

Kako pišem mislim tako,
Kako mislim xivem lako:
Tako mislech i xivuchi,
Hochu tako i umriti.

F. M. Kovaçevich

Putujuchi kroz Dalmaciu, mnogo koristnih stvarih sam vidio, koje bi mogle mnogo Seljacima dati hranu i dobitak, a koje u materi zemlji brez

nikakve koristi lexe, oli na njoj restu, i bolje vrjeme çekaju, da bi narod njih za svoju korist i dobitak izkopao, rezao, kupio i uxivao. Kad che to srjechno vrjeme u Dalmaciu dochi, to samo Bog more znati, jer kako sada vidim, malo uvanja mi ostaje, da che se berzo ova zakopana oli na zemlji od narave tamo amo razsijana bogatstva kopat, kùpit i uxivati.

Medju drugim koristnim stvarim jest ona *Smola* śto se *Mana* zove, koja se od Jasena — Fraxinus ornus — dobiti more. Jasen oli Jesen — Frassino — kako ga jedni oli drugi seljaci zovu, svagdi i na sve strane po Dalmacii, Hervatskom primorju, u Bosni i u Serbji se nalazi i reste na nizkim glavicam, i na stranama velikih berdah koja k podnu gledaju. Ja chu sada samo nekoliko mjestah imenovati gdi se to dervo kao gaj oli gora nalazi i gdi bi se svako ljeto mnogo hiljadah cvancikah u 40 oli 50 danah dobiti moglo: *Konjsko*, *Koruśe*, *Opor*, *Kamensko* u Splitskom okruxju jesu plodni i napunjeni od Jasena, i dali bi, ako bi se dobro znali zarizati, çuvat od xivine i kùpit, mnogo ove *Mane* oli *Smole*.

Kako se mnogi novci u Sicilii i u Kalabrii za *Manu* dobivaju, to je svim onim poznato, koji su tamo bili i svoje bjele talire i ljepe cekine za ovu smolu davali, koje zlato bi moglo u kesu naśih seljakah pasti, da bi oni razumili ovu Manu iz Jasena dobivati.

Gospodin *Vice Solitro* iz Splita i njegova bratja jesu vech jedan put kao najpervi tu smolu kùpili i u tergovinu metnuli, śto njim nije zaludu bilo: ali su njima çobani s njihovom xivinom veliku śtetu uçinili, buduchi da su koze, ovce i goveda ovu slatku smolu pojili i pokvarili, da njima nije ni samo deseti dio od smole ostao, kojubi dobili bili, da çobani nisu blago u gaje puśtali.

Kad se daklen Jaseni za dobitak Mane zarixu, onda se mora çuvati, da xivina u gaj ne dodje.

Ova Smola se dobiva u onom mjesecu u kome seljaci najmanje posla u polju imaju, to jest u Ljepnju (Giugno) i Serpnju (Luglio).

A kako se dobiva kazatchu:

Jasenu se kora — Epidermide — s jednim noxem samo malo zarixe iz koje rane jedna slatka voda kao pot iz tjela i kao suze se vide. Ona voda curi doli niz stablo, pak se sgusne od vruchine sunçane i çini kao smerznute mosure od leda koje se u zimi na strejama vide.

Poznavajuchi ja g. Bratju Solitro i njihovu ljubav za otaçbinu, ja mislim da bi oni dobre volje i brez svakoga dobitka seljake nauçili, kako se ova Mana iz jasena dobiti more. Uçinili bi daklen dobro G. Xupniki i Seljanski poglavari ovu prositi i pozvati da jim tu ljubav i dobrotu uçine i seljake nauçe, kako se jaseni zarexuju, kako se i kada se mana bere, i koliko danah su potribna da ova smola na stablu stoji prija nego se kùpit oli odkidati mora.

Spisatelj od svoje strane pozdravljajuchi G. Solitro prosi njih da bi se za ljubav Domovine potrudili i onim selim sve kazali i iztomaçili, koja njih zato prositi bude. A vami dragi seljaci ja svjetujem da vi vaśe muke i trude nexalite za nauçiti se ovo blagosmiśljenje, koje che vami vechega dobitka nego truda donieti.

U Splitu na 5. Travnja 1844.

F. M. Kovaçevich.

VELEŚTOVANI I UÇENI GOSPODINE UREDNIÇE!

Juçer u Modruśi, koju u svojem zemljopisu Gospodin Dragutin Seljan u pervom delu na strani 227. opisuje kazujuch da se je latinski Merusium, a pod Rimljanom Tediastum zvala; Ivan pako Svear u svojoj dogodovśtini Ilirah na strani pervoj na listu 112 pripovjeda kako je posinak Julia Cesara Oktavian August predobio Arupium, i veli da je Arupium danaśnja razorena Modruś u Ogulinskoj Regementi. Ipak Modruś i Arupium biahu razluçiti gradovi. Ovo nam povjeda u svojem putovanju po Iliriji Antonin Pio car Rimski oko godine Kerstove 150, u kojemu zabilixuje 3 grada u ovoj okolici: Modrussid, Avendonis, i Arupium, a 3 grada ova duboko uçeni prepośtovani Gospodin kanonik Ljubljanski Ljudevit Schönleben u svojih Analih stare i nove Krajnske izpisuje. Suviśe bi bilo misto grada Modruśa opisivati, od ovoga niko nedvoji, vech samo u kratko chu opisati gradove Avendonis i Arupium. Avendonis, Schönleben kazuje, da se nahodi okolo, i blizu kapelskih gorah, ovo che bit neg-

dašnji Vitunj jedan sat od stabskoga mjesta Ogulina pram Lomirju i Verbovskom u Kranjsku, s tim stalnie, što se druge spodobne gradu razvaline nenalaze okolo kapelskih gorah, osim Vitunjskih, koje nas tverdo uvjeravaju, da je Vitunj bio ona ista varoś, koju su Rimljani Avendonis zvali. — Arupium, piše spomenuti Schönleben, da je blizu grada Modruša; podobne gradu razvaline nahodese u xupi Cerovniskoj na Trojvechu, i zovu se od ovdesnjih stanovnikov Trojgrad, od koje-ga lasno che svaki pješac u sat i jednu çetvert uzpeti se na Modruś. Arupium latinsko ime, znaçi medju pechinama i klisurama, medju kojima doisto se i nalaze današnje s travom zarastjene Trojgrada razvaline; iz pod ovih razvalinah imadem, nepodavna izkopanih, 5 komadah bakrenih i jedan sreberni, rimskih novacah; isto sreberni jedan persten, koja sve to više i više uvjeravaju, da je ovaj grad Arupium, Trojgrad, iz koje-ga Arupini od straha pred Oktavianom pobigoše u goru kapelsku godine Rima 720 malo za novóporodjenim Spasiteljom našim.

Oprostite, što sam se u ove razvaline razgledao, nu da se povratim, odkle sam i poçeo. Juçer u Modruši vašu krasnu Zoru Broj 17 çitao sam, i došao sam do Pjesme S. Jurja, i odmah sam se sjetio, da je ona neumerloga Jandre Kaçicha, e da, svaki che svoje traxiti, kako xeli Ovidius, *„ quod fecit, quisque tuetur opus “* Na sajmu u Jurjevi neimade nikakova reda od muškache, niti od xenskadie, vech na Jurjev dan navadno u ovih stranah sluxba svoju dopunjuje godinu, i radostno idje svojimi Roditelji na Svetkovinu S. Jurja, odkle il natrag se starim povracha Gospodarom, il se s novim sastaje, a mnogi se svojimi Roditelji oçinskoj kuchi povrachaju.

Cerovnik 26 Travnja 1844.

An. S.

PJENEZOSLOVJE (Numismatica).

Nakon çeterdeset godištah serdçene i poboxne sluxbe u pervostolnome Rimu dalmatinskoj cerkvi našoj, u prem trudna vremena uçinjene, pritegnuta od ljubavi svoje domovine, koja u sercu njegovu nigda, ni iz medju onih çudnovatih zgradjah zanimi; evo opet k nami D. Ivana nadpopa Kapora. S' dragocinjenim darom svoga znanja i izglednog xivjenja, prinese ovi bogoljubni svećtenik sobom, mnoxtvo zlatnih, srebernih a navlastito midenih pjenezah gerçkoga i latinskoga doba, i njekoliko drugih starih uspomenah temelj zgodopisja, prikupljeni s pomnjivim trudom i tratnjom velikom, u tjeku vremena, u onom glasovitom gradu provedena.

One iste çase svoga odahnutja, koje uloxi u vrjeme svoje mladosti, za terçati okolo rimskoga obgradja, prikupljati ove slavne ostanke narodah hrabrenih i glasovitih, i izuçiti se u pjenezoslovju, u komu bi u istome Rimu iz medju poznanih, one iste çase rekoh ulaga sada za ji razrediti da nebi poçemu ostalo nedorodno i zato neplodno za svoju domovinu ovo posve otaçbinsko djelo.

Uz ovo prekoristno poslovanje, namjeri mu se skoro jedan pjenez nerazbistreni dosad: hti ga on latinski tumaçiti, i ne samo jer mu se çini da je utiskani nadpis u naškome, dali suviše da bi se po srechi našao jošterа kogod, koji bi se htio oko njega zabaviti, za korist našega zgodopisja.

S' onom blagostju i dobrotom koja je s njim unaravjena, on ga meni ukaxe a ja s njegovim dopuštenjem poklanjam ga predragoj dalmatinskoj Zori da bi ga ona izvela. Evoga s latinskoga prinesena.

Justinianu Cesaru, dok mlad biaše, bilo je ime *Upravda* kako nam kaxe Prokopio u svome tajnomu zgodopisju (*Arcana historia*). Buduchi to tako, pjenez koga sad u rukami imamo, u komu, okolo Cesarove slike jest ovi nadpis: NPHSHTOOЛOVHЧTИ, jabi ovako çitao, poçimljuchi od desne put ljeve ***VPRAVDI O***tcu ***OTA***snomu ***AGV***stu.

S traga takojer, gdi vojnik oruxan na zemlju konja i konjika obara, s' sljedechim slovima HЧTΩИTIЛO, moxe se. çitati ***O***bilno ***LIT. OPRA***vlenje.

Napokon u podanjku, tojest pod rjezom (linea) buduchi pet sljedechi slova ISЦSI mogu se slobodno štiti ***IS***tišten ***P***inez u ***SI***sku (*) Za tovechu bistrost govorim da nadpis i slika gorireçena, obiçni jesu u pjenezim Kostantina

(*) Sisek ili Sciscia kako se u latinskome izgovara, biaše grad u vrjeme Rimljanah u gornjoj Panonii a sadašnjoj Kroacii. Daje pak bila u njemu pjenezokova (zecca) svidoçe nadpisi latinski SISP (Sciscíae percussa) SMSISC (signato moneta Sciscíae. i t.d.

velikoga i njegovi sinovah na kojima se kadgod štie *Gloria Romanorum*, a kadgod FEL. TEP. REPARATIO, tojest *felix temporis* vel *temporum reparatio*.

I. Zafron.

VILA OD MOSORA.

Gorske brige svuda obaide kamene
Dok Lovac pun truda, mučno nadje mene:
I jer mene naide, njemu chu odkriti
Sve što je od faide, i što mora biti.
U Mosoru stojim, u pechini spavam,
Na kamenu tvorim, što na svitlo davam.
Lovac Dalmatinske Zore uzorite
Primache slovinske, cvitja moga kite.

Da planina Mosor jest kerševita, gola, i stermenita, to je jurve znano svakomu, (jer ona je poznana ne samo Dalmatincim, nego još izvanjskim zemljopisaocim i zgodopisaocim koji su dosad od nje pisali) kakono je znano da nje ime *Mosor* cinise, da je izašlo od riçi latinske *Mons auri*, ili od latinske *Mons*, i francezke *or*, tojest planina od zlata.

I stanovito ovo vinoslovje, oli imenoizlazje prikladno je puno toj planini, jer štijese da u vrime Nerona cesara grabilo bi se u Rimu do 50. libricah zlata na dan iz rudah Dalmatinskih, koja Dalmacia bila je tada osebna i razluçena od Panonie. *Vibio* poslan u Dalmaciu za ukrotiti xestokoserdnost Dalmatinacah, silovao ji je vadit zlato iz rudah, i çistiti ga. Vidilo se po riki tekuchoj iz pod Mosora, u navalici vode plivati jedna pina pozlachena, puna sitnih mervicah zlatnih; i to znamenuje da vode prolaze kroz koju stranu gdi su te stare bogate rude. Mnogi starci i danas kaxu po pridavanju riçih, daje u Mosoru zavaljena rupa gdi se negda zlato kopalo.

Gorispomenuta rika, kojase talianski Giadro zove, izvire taman iz pod Mosora. Nje vrilo jest golemo, i voda izbija kao iz jedne kamenite planinske pechine. Niki s razlogom misle da ona dolazi od Cetine, ter da izvijajuchise iz pod zemlje, kod Solina stvarase u jednu drugu riku. Niki se tomu protive: 1. što je Cetina puno daleko; 2. da nije virovati da toliki dio vode moxe biti jedna struga od Cetine; 3. da ribe koje se love u riki solinskoj, nenalazese u Cetini, kada, razloxito mislech, imalabi Cetinska riba prilazit niz vodu do Solina. — Terk ove rike nije dulji od dvi milje puta. Ona je raskešna i gizdava, i obilovala bi prelipom ribom, da nebude riba pokvarena od puno zloçestih ribarah, koji za jedan svagdanji mali dobitak, nedopuštaju Pastervam ni ribitise, ni rasti.

Tuga popada svakoga onoga prihodnika, koji razgleda solinska mista i kud ova rika protiçe, razmišljajuchi porazenu lipotu i uništenje negdašnjega izversna Grada, kojega rastresene gradine još se gdi i gdi proziraju.

Cesar Dioklecian, rodjen u selu gdi je sada sagradjen Split, i prozvan tizim imenom, jer se to selo zvaše Dioklea, a i materi mu biše ime Dioklea, pokle carova 29 godinah, izruçi svoje carsko vladanje, i ukloni se u Solin, nastojechi o poljskomu texanju. Çim ga Masimian zet njegov, kojega on biaše carom uçinio od Istoçnih stranah, i još niki drugi nagonjahu da bi priuzeo opeta svoju zapovid i vladanje, odgovorio bi njima: *eh da vidit moxete lipi kupus koga sam ja s' mojom rukom posadio ovde na Solinu, nebiste me napastovali tako.*

Zamirito je, i baš more se rechi da je zaçudno, kako su Rimljani bili navratili vodu iz gorireçene rike, tja do Polace Dioklecianove gdi je bila Dioklea a sada Split, to jest priko 4 i do pet miljah daleçine: ali bogatstvo njihovo, pomnja i snaga, bila su izucha.

Viditi je još danas, i nalazise trag kudaje letila ova voda, tekuchi iz rike na mistih iz pod zemlje priko polja, a na mistih poverh zemlje priko dubokih dolinah, i poverh visokih berdah za doprit do Polaçe. Na mejašu Spliskoga polja, priko jedne zamirne doline, uzderxao se je još jedan dobar dio toga vodotoçja ili puta vodenoga, izvišena na naçin jednoga mosta, na visokim stupovim sagradjenim od neizmirnih tegotnih stinah, da nemore se doumiti kako su bile onde prinesene, i tako tverdo i vikovito sastavljene i sazidane. Taj se most sada zove *suvi-potok*, a talianski (*Ponte-secco*). Xlibovi toga vodotoçja bili su kameniti i s' olovom podstavljeni, a po Splitskom polju i blizu grada još se na različitim mistim nalazi njegovih ostanakah, svi od stinah zgradjeni i potlenjeni, i s' botom pokriveni.

Škoda je velika, da je porazeno i razçinjeno takovo zamirno rukodilo, dostojno doisto jedne vikovite uspomene.

Vila od Mosora, nije naumila prinositi na

znanje istorie koje su jurve znane od stvarih prošastih, i koje spominju i dokazuju nesrichne zgode grada Solina, ter zato ostavlja na stranu ratove i razmetnutja njegova zgodjene u dva puta; dali domira se ona kazat samo ono što za potverdu nje govorenja, i na dan današnji bilodano se prizira i vidi na okolo briditoga nje stana u Mosoru.

Vin. Churkovich.

PIESNIÇSTVO SLAVJANSKO.

Glasno ime Doktora Ferdinanda od Pellegrini pjesnika toliko obdarena svakog izabranog çuvstva strasti, uveselenja i radosti; daje pod puno jamstvo od vridnosti i dostojanstva svakog novoga njegova djela. A ono koje mi sada preporuçujemo našemu narodu, i od kojega slidi ovde oglašenje predpisateljim, nije jedan plod njegova samotvornoga izobraxenja, vech jedan prosti prevod ma taki, da u sebi saderxava svu sjajnost, ljepotu i snagu od svojega pervog izvora. Plemeniti privoditelj po izgledu mlogih drugih znamenitiih pjesnikah koji s visine njiovih sobstvenih sloxenjah neukrachuju koi put snixiti se na prosto dilo od tomaçnika, zaçeo je i on pofaliteljnu misao odkriti na polju knixevnosti Talianske skrovite krasote i blago što u sebi sodarxaju narodne pjesme slovinske.

Korist od takog predmeta moxe se poznati od svakog onoga koi, neizostajuchi o tragu medju obchenim napridovanjem poznanstva i nauka, nezaboravlja koi neprestani istoçnik od pjesnotvorenja jesu drevne uspomene i pridavanja, i koliku pomoch one daju mudroljubcu i povjestniku u dubokom spoznanju svegu onoga što prinadlexi namiram povjesti i mudroslovja.

Za ove uzroke daklen radnja našeg prevoditelja imala bi biti primljena od Italianacah, a osobito od Dalmatinca s onom userdnom ljubavi što zasluxuje pjesniçtvo narodno od najprostraniega i moxe biti od najznatnieg puka Europe, i trud takodjer jednoga od najpriatniih, ugodniih, i zraçniih stihotvorcah talianskih.

K. X. Y.

NARODNE SLAVJANSKE PJESME u italianski jezik prenesene *PO* *FERDINANDU PELLEGRINI.*

PROGLAS.

Narodne Pjesme iz kojieh iztjeçe xivo i istinito svako serca chutjenje, ljube i njima se uçe oni, koji (ostavljajuch razbude nauka) ištu u naravi nadahnuche i istinu, i svi narodi zato kupe pomnjivo svoje narodne pjesme i izdavaju ih na svjetlost.

Podnukan izgledom tako korisniem, i ljubavju prama otaçbini mojoj, zabavih se pohlepno s' narodniem našiem Pjesmama, izdatiem po dobro dostojnomu i obertnomu Slavjaninu Vuku Stefanovichu, i stavi se prevesti nekoliko, od mene izabranieh, u stihe italianske za dat ih na svjetlost u dva svezka, neka i Italia spozna obilne rude nasieh narodnieh pjesamah, kako jh pozna Njemaçka i Franceska, koje ih vech davno imaju prenesene u njihove jezike, i ciecha kojieh naški se jezik cjeni kako jedan od najbogatieh u Europi.

U ovim dvama svezkih neche se saderxati nego kratke Pjesme ljubezne, ali drugieh zgoda xivota ostavljajuch za u drugo doba i mirniom dušom izdati pokušanja junaçkieh, kojieh je veliki broj u našemu jeziku.

Jeda s' ljubavju, koja me na ovaj trud ponukovala, budem ugoditi otaçbini mojoj, kojoj je ovo moje djelo posvecheno, i jeda se ovako pripravim na veche, i na korisnie trude.

Pogodjaj Predbroja.

Ovo tvorenje sderxat chese u dva svezka u 8 ini, koji che biti naredno pritiskani.

Svaki che svezak zaderxati **300.** stranah.

Cjena svakoga jest pet zvanz. (pletah) koje che se platiti na ças pridavanja.

Pervi che iziti kad broj predplatnikah bude pokriti trošak za pritiskanje.

Dva mjeseça najdalje iza pervoga iziche drugi svezak.

Predbroj primaju u Zadru Bratja Battara, u Spljetu Piperata, u Dubrovniku Martechini, paka svi oni koji budu djeliti ovaj Proglas.

Iz Dubrovnika na 1. Travnja *1844.*

ZAGONETKA.

Izvan razno
Unutra prazno
U praznochi
U što se moçi,
Çime ljude
Ljudi sude

Pridjašnja zagonetka znaçi: **Tup—put**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 22. — NA 27 SVIBNJA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u saminu za kojimudrago narodni oli strani list.

PLAÇ

NAD GROBNICOM

Preçastnoga Gospodina Nikole Merzljaka, Opata S. Dujma više Senja, Stolne Cerkve Modruške iliti Korbavske u Novom Kanonika, Duhovnog Biskupskog, kakoti Slavne Varmedje Zagrebaçke Sudbenog Stola Prisidnika, i Novljanskog Xupniçkog Namistnika; dan 19 Travnja Godine 1844, preminuvšeg, iz duxne harnosti ispeljan po Fabianu Sokolichu Pazariškom Kapelanu.

Beati mortui, qui in Domino moriuntur.
Apoc. 14.

Iustus autem si morte praeoccupatus fuerit, in refrigerio erit.
Sap. 4.

Xarko nam je potamnilo sunce,
Sjajni misec svitlost izgubio,
Tmast se oblak nad Novi navuçe.
Nit se çuju pisme nit popivke
U dubravam i[illegible]uzih zelenih.
Niti sviri uz stado çobançe,
Niti poji u germu slavuljak,
Nit se drugo u Novome sliša:
Neg uzdasi i narikovanje.
Gorka smerti ali si nemila,
Gorka smerti ti si ovo kriva!
Ti se nisi dala obernuti
Nit na molbe poboxnoga puka,
Nit na xertve slavnih redovnika',
Nit na suze brata i sinovca;
Vech porazih svom nemilom kosom
Slavnom muxu onom xitka dane,
Ki bi kruna sviu redovnika',
Ki bi dika naše domovine,
Ki utiha ubogih sirota',
Ki bi vodja svakog zabludnika
Po pravome svete vire putu.
Ki je znao razcviljenu majku
Utišiti i tuxnog babajka
Neposlušne i neharne dice;
Ki je istu na put od spasenja
Pripeljao svojom reçitostju. —
Ki j' temelje naše svete vire
Tako svome navištao puku:
Da što j' bio Ivan Zlatoustni
Svoje vrime — to j' on bio sada.
Ki j' obrana bio Redovnika',
Pristanište svakoga putnika.
Kuku! lele! jao tuxnom meni!
Sad otvori o nemila smerti,
Sad otvori zatvorene oçi,
Pak pogljedaj šta si uçinila?
Ti si Vicku bratu pokojnoga,
I sinovcu vridnom Eduardu,
Maç pregorki u serce zatukla;
A njegove virne priatelje
O nemila! gorko razcvilila!
Zaç si cerkvi tak ures gizodavi,
Zaviçaju sladko pouzdanje
Izmaknuti, ti se usudila?
Ej ni tvoja, ni to sva krivina,
Nit se zvati samosilna moxeš;
To j' pravednog sudca nebeskoga
Bila volja i odluka sveta.
Rajsko stanje duhu slavnog muxa
Ti uxivaj, ko si zasluxio,
I svemogog Otca Boga moli
Da kada se od' vud oddilimo,
Dà nam k tebi u nebesa dojti.

Slaven **Fabian Sokolich.**
Kapelan.

ODPIS.

ÇASTNOMU GOSP. BORKU VLASTELINU KRALOVSKOM.

U broju 9. naše *Zore* çitasmo dopis çastnoga i blagodarnoga vlastelina Kralovskog iz Štajera, s' koim dostojal se je pohvaliti visoko dalmatince, milo ih pozdraviti i potaknuti na ljubav i na slogu, koja se razliva po sercih slavianskih.

Na taki lipi pozdrav, na tako krasno potaknutje nemogu se oglušiti dalmatinci, koji chute u sebi harnost, nego paçe s' ovim odpisom podaju çastnomu, blagodarnomu vlastelinu svoju zahvalnost i utemeljuju njegovo gospostvo, da Dalmatinci diçese s' imenom slavianskim i da serçeno ljube svoje ime, i svoj narod.

Medju to ufaju se da neche biti merzko blagodarnomu Gosp. i ostalim çitaocem ovoga lista, çuti u kratko razloge za koje dalmatinci nemogu ostaviti svoje slovoredje, i prihititi koje drugo. Ova mala nesloga nije od duha nego od slova, a slovo, o komu se ovdi govori, nemoxe ubiti duh, koi xive i koi je ganut od goruch e ljubavi bratinske. Razlozi dakle, koji navode zrele i razabrane dalmatince sliditi svoje vlastito slovoredje, razloxitije od onoga koje se njima podmeche, jesu;

1. Daje bilo napravljeno god. 1820 posli duga prigovaranja i izuvidjenja Bukvarah Jerolimskoga i Kiriliauskoga od jednoga skupa vridnih i glasovitih ljudih u knjixevstvu poznanih, kakonosu O. *Frano Maria Appendini*, kanonik od Brezer, *Mihailo Dobrovski* nauçitelj u Vilni; O. *Beno Mikalevich* nauçitelj našega jezika drevnoga i danjega; presvit. gosp. *Pavao Miosich* skoro Biskup Splitski, i gosp. *Nikola Budrovich* i da mu se nema što zaviditi.

2. Daje bilo uvedeno s' ovu stranu 24 godine u naše puçke uçionice s velikom koristju za uçenike.

3. Daje sa svim priprosto, i da se çita bez muçnosti i dvojenja. Svako bo naše izglasje ima svoje vlastito slovo, i nije ga potreba traxiti u çitulicah i zaverticah, koje nemaju nijedne prikladnosti ni blizoche s' ostalim našim slovim.

Dalmatinci pišu kao govore, a njihova pisma çitaju se bez ikakve pridmnive slovah nevidjenih. to jest, çitase *a* za *a*, *e* za *e*, *i* za *i*, *je* za *je* i t. d. Gdi u ovomu nije izvorsnosti, gdi se u ovomu nalazi grih, tribaje rechi da dalmatinci neznadu u çemu se uzderxi izversnost i prostota od pisanja. Recimo slobodno ako su Dalmatinci u grihu jer priprosto pišu svoj jezik, u kômu pomanjkanju nebi bili da su izbantrali svoja pismena kao drugi?

Serbli (oni Serbli, koji u Çis. 8 njihova narodnoga lista tek. god. utištena u Peštu šalukoju se s' *Zorom* Dalmatinskom) Serbli smantrali su s' pismenim gerçkim pismena latinska, koim su prominuli imena i koim za potrebu od izglasja nadodali su nike zavertice ili zlamenja, koja nemaju nijedne sloxnosti s drugim pismenim s koim se sluxe, i dobro su uçinili, i nemahu griha.

Horvati skratili su Bukvar latinski, i su manje slovah hoche da pišu materinski jezik, ali kako i oni imaju više izglasjah neg slovah, tako za potrebu nakitili su nika.. recimo cvtichim, u kripost od koih jedno slovo njima sluxi za dva, za tri, n. p. *ě* sluxiti da *e*, za *i*, za *je*; *č* sluxi za *ç*, za *ć*, za *che*, *ś* sluxi za *z*, i za *x*, i. t. d. i ovo je dobro, i nemaju griha, i njihovo slovoredje jest *vaśno, doslidno, diokritiçko, filosofiçko.* U çemu se paka uzderxi *filosofia*?.... da nas svedu pisati ko oni pišu, da nam prominu nariçje, da nam daruju svoje, da se nauçimo štiti u Dubrovniku, a govoriti i pisati u Zagrebu.

Dalmatinci çaste Gosp. Horvate, i serçeno hvale njihov napor, i xelju koju imaju umetnuti u dogodovštine knjixevstva slavianskoga naših vrimenah svoje ime, ko popravitelji narodnoga slovoredja, i pogoditelji svih nariçjah slavianskih; pozdravljaju Gosp. Dra I. P. Safarika, i prose njegovu dobrotu, da se dostoi snixiti za koi tren svoje mudro i dohitno oko i na naše priprosto slovoredje dalmatinsko, i da slobodno zabilixi njegove prigiške da i stari dalmatinci mogu ga popraviti i prikloniti se vrimenu od novinah. Danas opcheno ljube se novine, ljubimo ih i mi, a najskoli naša mladex, koja neosicha se, da ostavivši svoje priprosto slovoredjea prigerlivši koje drugo odrekla bi se slave dalmatinske, potlaçila bi trud i znanje sovih starih i glasovitih nauçiteljah i skmaklabi s njihova çela venac od neumerlosti a stavilabi ga tugjinom na glavu. Ova miso nebi mogla dochi u pamet neg onim bidnim kukavicam koje, ne nalazechi cvitja na zemlji za kruniti umerle, kupili bi zvizde po nebu.

Çujem gdi tlape naša dica „ rad ljubavi od sloge i berxjega razpruxenja knjixenvnosti slavianske moxe se priati novo slovoredje; ostavlja bo slobod svakomu nariçju izgovarati slova na svoj naçin “. Odgovaram na to 1. da sloga koja se traxi, i o kojoj se ovdi govori, stoi u duhu a ne u slovu, i zato da mi moxemo biti u slogi duhovnoj sa svim slavianim, a pisati po našu priprosto, kako su nas nauçili naši uçitelji i mudroznanci. 2. da naše slovoredje domorodno nemoxe zaustaviti razpruxenje knjixevstva slavianskoga. Jeli poçelo, napridovati che, tot mi pisali po našu, tot po tugju. Naša bracha siverska razume naše pismo, ko i mi njihovo, samo što njihovo nariçje jest oporno, a naše meko. Naše pismo nema otajstva; kako govorimo tako pišemo a kako pišemo tako çitamo, i u ovomu štoi lipota od pisanja, i ovu lipotu nema nijedan drugi jezik Europejski olis talianskoga.

Dobro poznaje, presvit. Gosp. Kralovski da Francuzi, Spanjoli, Nimci, Inglezi imaju svoje nabadke, dvoglasnice, i troglasnice, i da ih u çitanju slagaju, za mochi ih izricati u govorenju. Od ovoga truda nami nije potreba, jer chemo dakle xertvovati naša slova? jer chemo pertiti s otajstvim naše pismo — kad moxemo štiti i pisati pri-

prosto? Nisuli brez çitulicah pisali vazda slova soglasna naši otci, naši didi, i pradidi? Otvorimo knjige naših pisateljah 16 i 17 vika i nachemo, da su slova soglasna bez ikakve pomochi izvanske priprosto pisana. A mi chemo iskati pomochi izvanske za pisati i çitati naše pismo, kad su nam po iskušanju zadovoljna slova latinska? 3. Slovoredje, koje ostavlja slobod svakomu nariçju prikaxivati i izgovarati slova na svoj naçin nemoxe se zvati pravo slovoredje. Pravo slovoredje ima dati svakomu stavnu upravu od prikazanja i izricanja slovah napisanih, a pokle slovoredje, koje nam se preporuça i pripovida, ne daje tu stavnu upravu, nemoxe se rechi pravo.

Hochemo da su druga vrimena, i druge potribe, ali ova druga vrimena, i ove druge potribe iziskuju od naših knixnikah što drugo neg kerpiti slova. Nek se sloxe naši knjixnici uçiti puk, davati mu korisne nauke više dobroxitja, više texanja, više pomnje od blaga, više stednje kuchne, i zanatah perve potribe. Ovi nauci vazda su od vrimena, vazdasu potrebni. Ljudi umitni, smiçuse ostaje mladex, koja ima potrebe od nauka. Štogod bude umitnii novi narod, to che manche chutiti tegote od vrimena.

Nechemo da vazda govore puku o nevolji, o potribi, dobro je da ga i razgovore koi put, da mu izkaxu koju basnicu, koju smišnu zagonetku; da koi put pojmu gusle, i da mu izdarove koju narodnicu od starih naših junakah, ter da potaknu u njemu staro junaštvo slaviansko, staru ljubav od domovine. Nekati domovine neka. Svak vene za svojom, svak sladi nje ljubav „*dulcis amor patriae*, *dulce videre suos*"

Od ostaloga, presvit. Gosp. Kralovski, izvoditelj ovoga odpisa piše kao misli, a nek ga sude i svoji i tugji jezikoslovci jeli dobro reko, i imali prav braniti i uzderxati poštenje i znanje svoih domorodnih nauçiteljah, koji, kad su napravljali naše priprosto slovoredje, imali su prid oçima, kako se reklo, Bukvare Jerolimski i Kirilianski, i slovoredja *della Bella*, *Stulli*, i *Voltiggi*, i u odluçenju od slovah znali su što su radili. Što che nami drugo slovoredje, kad imamo naše bolje od tugjega? S' *tugjim* slovoredjem uvelo bi se malo po malo u našu Dalmaciu i tugje nariçje; koga nebi mogo lako razumiti naš puk; (*Vidi Pridgovor knjixice nazvana* „Pisme razlike" *utištene u Splitu tek. god.* a *i razlike çlane naše* Zore *dosta priporite*) a od ovud naša *Zora* nebi zorila našemu puku, puk bi govorio kao i govori, a ostaobi u mraku kao i dosad (*a*).

(*a*) Za uvistiti naše çitaoce od upravah po koih su zgor imenovani ljudi sredili naše slovoredje nahodimo potrebno izkazati uzrok njihova skupljenja, i priniti koi dio njihova poslovanja.

Xudechi naše dobrostivo i blagodarno vladanje ukinuti razlikosti slovoredja dalmatinskoga, i pogoditi po niki naçin Dubrovçane s ostalim pisaocem dalmatinskim, za mochi paka s' jednim opchenim slovoredjem çiniti utištiti knjixice uçionicah puçkih, skuplo je u Zadar zgor imenovane glasovite ljude.

Ovi nauçni ljudi za mochi dokuçiti cilj njima zabilixen, uzeše pod ruke Bukvare Jerolimski i Kirilianski, i slovoredja OO. *della Bella*, *Stulli* i Gosp. F. *Voltiggi*, i najdoše po izkušanju da slova latinska a, b, d, e, f, i, j, k, l, m, n, o, p, r, u, v, odgovaraju posve Jerolinskim i Kirilianskim ovoga imena, i da u upotrebljenju ovih slovah nebiaše nijednoga razdvoja medju pisaocem dalmatinskim, i zaglaviše od ovud da oko ovih slovah nebiaše treba od opchenja. Svu pomnju dakle i sve izuvidjenje okrenuše na prikazanje i izricanje slovah slavianskih ц, ч, г, х, с, ш, щ, ж, з, oko koih naši pisaoci nebiahu sloxni.

Della Bella slaviansko ц, prikaxivaše slovom latinskim *z*, *Stulli i Voltiggi* slovom *c*. Nahodechi reçeni skup, da izricanje ovoga slova uzderxaše u sebi istoçaj slavianskoga ц. više i bolje neg *z* odluçiše da slovo latinsko *c* bude vazda prikaxivati slaviansko ц, i s tim ukinuše potrebu prikaxivati slovo ц slovim *cz*, kako su prikaxivali niki dalmatinci.

Slovo ч, *Della Bella* prikaxivaše slovom c, dajuchimu izglasje, koje ima u talianskomu jeziku prid slovam *e*, i slovom *i* n. p. *Cervo*, *Città*. Ada pako ovo isto izglasje bude uzderxati i prid drugim slovim samoglasnim a, o, u, bi usilovan pisati prid a, e, u, slovo j, još i kad ga nebi podnosio koren od riçi n. p. *cjaplja*, *cjovik*, *cjuddo*

Stulli i *Voltiggi* prikaxivali su i izricali slovo ч slovim latinskim *cs*, koja slova dobro promotrivši, neuzderxe u sebi istoçaj slova slavianskoga ч; skup reçeni, za ukinuti potrebu prikaxivati slaviansko ч; slovim latinskim *cs* i za nemati potrebu ulagati c *della Bellino*, koje bi odredjeno za prikaxivati slavianski ц, priobra ç s rizom, koga Micalia, za prikaxivati i izricati slavianski ч, odavno biaše uveo u naše pismo i s koim odavno sluxahu se mnogi dalmatinci; i tako ovo ç s' rizom bi odluçeno za prikaxivati vazda slavianski ч.

Za prikazanje slavianskoga г, *Della Bella* ulagaše *gh*, *Stulli i Voltiggi* samo *g*, dajuchi mu izriçje koje ima kod Nimacah. Ovi zadnji obiçaj dixe potrebu ulagati dva slovka latinska *gh*, za prikaxivati i izricati slavianski г, i zato bi uzderxan od imenovanoga skupa, i bi odluçeno da naš g u svih slozih imase izricati ko da je zaslidjen od *h*. Iz ove uprave vade se one riçi, koje po svomu korenu iziskuju *g* meko n. p. tugji, tugja, tugje. Ovo *g* za omekšanje zaslidi se slovom j, i izrica se, ko u riçih talianskih *giuridico*, *gioja*.

Svi naši pisaoci çine odgovarati latinsko *h* slavianskomu х: i zato bi odredjeno da ovo *h* nema se izostavljati u pisanju najskoli onih riçih, koje imaju za koren *h*; koi *h* imase izricati s jakim odahom na poçelu od riçi; a na sverhi, muklim; i to da se nebi prominula narav od riçi.

Naš jezik ima dva *essa*; jedan odgovara slavianskomu с, a drugi slavianskomu ш. Pervi izricase, i prikaxuje se s latinskim slovom *s*, ko u riçih: *slava slovo*. Drugoga prikazaše, i izrekoše toliko *Micalia* i *della Bella*, koliko *Stulli* i *Voltiggi* s latinskim slovim sc. Ovo prikazanje bi uzrok od zahodah privelikih; i vechi dio od Bošnjakah naših mejašnikah, izricajuchi slovo s u slogu pridnjemu, a *c* u zaslidajemu, mniahu nachi u knigah dalmatinskih, i dubrovaçkih mnoge nepodobnosti. I zaisto osobitost jezika slavianskoga iziskuje, da svako slovo bude imati jedan sami glas neprominjivi, još i kadje sluçeno s drugim slovom. Dajuchi Bošnjaci slovu latinskomu *s*, moch slavianskoga с, a slovu *c* moch slavianskoga ц, nisu bantrali çitajuchi *pras-ci* namisto *pra-sci*.

Buduchi se sitio od ove nepodobštine vridni Gosp. Pavlich Lucich Makaranin, pisatelj razlikih knjigah, podvergo jo slovo taliansko dugo *ſ* slovim *sc*. Ovo podverxenje bi našasto razloxito, jer ukida potrebu izricati slaviansko ш su dva slova latinska *sc*: i bi odluçeno od više imenovanoga skupa; da slaviansko ш, bude vazda u naprid, za priprostost od pisanja, prikazano od Pavlaicha *ſ*.

U našemu jeziku slovo slaviansko щ, ima svoje vlastito izglasje. Ovo izglasje vlastito bi kod nas opcheno dosad prikazano od slovah latinskih *ch*. Ali kako ova dva slova dobro promotrena neuzderxe u sebi istoçaj pravoga izriçja slavianskoga щ; tako moglobi dochi u pamet komu našincu podverchi slovim *ch* koje drugo slovo za izricanje slavianskoga щ. Ovo podverxenje stavilo bi pod noge jedan obiçaj primljen od vikovah, i smetnuo bi naçin od pisanja svih nadimenah slavianskih dospiuchi u *ich*, kao *Mikalevich*, *Budrovich*, *Miošich*. Od kuda skup gori imenovani, za ne prominuti stari obiçaj od pisanja naših nadimenah, odluçio je, da se ima uzderxati *ch* za izricanje slavianskoga щ: ali tako pisanih, da nebudu prikaxivati neg priliku jednoga slova, to jest da donja strana slova *c* bude sluçena s donjom stranom h (ch).

Slovo latinsko *x* vazda se kod nas i kod starih dobrov-

OHOLOST.

Njekima je ljudma ova nevaljala strast u serce se jako ukorenila, koja se nikako iskinuti neda, nego tera svoje nevaljaljstvo, kako u dobru tako i u sirotinjstvu, i ovo je velika mana na çovjeku, od koje treba svaki blagorazumni da se kloni. Blagorazumna duśa zaista osnovno zasvjedoçiti mogu, da ona takovu slabost, koja umaljava ili sa svim ukida cjenu çovjeka, ne samo da izbjegava, nego traxi pomagateljna sredstva, ovaj vredonosni struçak iskoreniti i sa svim utamaniti; al na xalost nerazumne glave podobne svjete, ne samo da odbacuju, nego sramotu za njegovo nastavljanje çine. —

Oholost nije nikad imala svoj dobar sverśetak; vech se svagda nenadno i nemilostivo sruśila, pak posle se kaje, a nezna ni sama kako. Treba svaki çovjek a osobito oholnik da predrasudjava svoje djelo, kakovi che konac imati, pak onda da ga preduzme. Çovjek moxe u unutrenosti svoga serca razliçna t. j. uzmoxna i neuzmoxna predloxenja pak i potverdenja, a na konac i sama zakljuçenja od razliçnih predmetah voditi; al nesmi se podvatiti jedinog predloxenja, a za najviśe ondje, gdje blagorazumni duhovi svoj cjeli nazor obrachaju, dok nije osnovno razsudjenje o tome uçinio. —

Netreba ni jedan çovek, a za najviśe lakomisleni vjetrenjasti oholnik da toliko sebe sama uputjuje t. j. da njegovo znanje i miśljenje sve nadlazi i da se sva mudrost u njegovom vodenom mozgu nalazi; nego treba od svakoga dobar svjet da primi, nek negleda śto je jedan prostak, koji nije niśta uçio; çeśche se sluçi da i on (sami prostak) ukraśeno i primjerno izreçenje proiznese, pak u takovom sluçaju netreba njegovo predloxenje, koje je zaista sto putih bolje od tvoga, da odbacujeś, zaśto ista rjeç, koju ti on proiznese, moxe ti u tvome vjeku mnogo valjati i njome svoju srechu djeliti. Zato netreba nikad niçiju misao, prije nego uçiniś razsudjenje, odbacivati i uniśtavati, nego svakom koliko je moguche podjeliti pravdu, bio star, bio mlad, ili tebi ravan, od svakog ovog mochi cheś svagda po neśto nauçiti, ako ocheś sljedovati dobru ovog privremenog xivota. Nevelim, da ondje, gdje vidiś, da je sa svim nevaljalstvo i glupost svoju xilu uvuklo, da sljedujeś, al nevelim opet ni daga bezçestno i nemilostivo oteraś, i da kao kopun odma razpaliś tvoje tjelesne sile, posle koga obiçno sljeduje raspra i velika pravda, pak da bude sa tobom i sa njime poruga. Duxan si, ako si blagorazuman i ako najmanje odgojenja imaś, da svako nezadovoljstvo kao vodu kroz gerlo propuśtiś, a njemu ako moxeś ljepim naçinom, tithim rjeçma dokazati, da je njegova misao neosnovana i da preduzme tvoj svjèt; ti treba zato da se trudiś; ako pak vidiś da ti u tvom djelovanju niśta neuspjevaś, ljepim ga naçinom ostavi i ukloni mu se s puta, ali opet ti svagda pazi na çovjekoljubnost, da je nezaboravljaś, pak upotrjebi sve uzmnoxne duśevne sile, da ga nastaviś na put istine.

Da je oholost velika mana, imamo dovoljno primjerah samo dok se obazremo na istoriju (predjaśnje dogodjaje), pak odma uvidimo njena çemerna sljedstva. —

Nije samo nevaljalstvo oholosti śto se penje, gdje mjesta nema i śto misli da cjelim svjetom vlada, nego i osnov kuche razorava; çini mnoge razvratnosti medju narodom; jer vidimo vas dan da hiljadama putih nadlaze nevaljaśtine blagonaravnost i kripost, a od kud to se radja, nego iz nemochnog obuzdavanja svoje tjelesne sklonosti. Svaka nerazumnost sljeduje sklonosti tjelesnoj, koje se i kod same xivotinje primjetiti moxe, jer dobro znamo, da se śenica ne sije za kozu vech za çoveka, a ona leti kao sljepa, te se nazadovolji, a nepazi śto je uçinila śtete, da nemoxe platiti u ças desetero koliko je godj ona velika da okozi. Ona imade dosta trave i germa okolo za napuniti svoj terbu, al je sladja śenica. Tako ti oholost po sklonostima tjelesnim neobuzdano na svaku ugodnost tjela leti, kao ovca na

---

çanah sluxilo za prikaxivati slavinanśko ж. Dubrovçani sadenji nasluxese s'ovim slovom; na misto njega ulagaju *ſc*; ali kako *ſ* bilo je odluçeno za prikaxivati slavianske ш tako za mochi ostaviti svakomu slovu svoju jedinu priliku i svoje jedino izriçje, skup reçeni svistno je odredio, da slovo latinsko *x* u naprid opeheno bude prikaxivati slaviansko ж, a da u upotrebljenju nema se izricati po latinsku, neg ko francuzi izricaju *je*.

Slaviansko з *Micalia* i *della Bella* prikaxivali su s jednim з nove prilike. *Stulli i Voltiggi* s latinskim *z* dajuchi mu izglasje koje ima u riçih talianski *Zara, selo*. Ovi obiçaj bi pohvaljen od reçenoga skupa, i bi uzderxan ko najpodobnii za izricanje slavianskoga z.

Po ovomu izvodjenju moxe lasno poznati svaki ljubitelj naśega jezika da je priprosto naśe slovoredje, i da svako naśe slovo ima svoje vlastito prikazanje i izriçje, śto se imalo pokazati.

S.

so, pak se nezna umjeriti vech çerkne na mjestu, nezna kukavica da se okane nevaljalih zahtevanjah svog serca; zašto ima razum? nego da znade svoje strasti obuzdati, pak neichi po sklonostima volje i unutrenje xelje, vech upravljati se po zdravome razumu, i to mora biti, da razum u obšte nad svima strastma vlada, pak ako se svaki navikne svoje strasti obuzdavati, onda neche nikad od prirodnog zakona odstupiti, sljedovateljno bit che blagorazuman i çestit mux i ponos svoga roda, i nosit che neprestano kao dostojan na junaçkom çelu znak çovjeka urezan. —

Moxe se oholost dvostruko uzeti, t. j. bogatstvo i siromaštvo; sad u oboje nalaze se ove strasti, koje çovjeçnost iz sebe izkljuçavaju i neku osobenu, koja se ni kod xivotinje nachi nemoxe, prisvojavaju. Oni nisu dostojni da nose obraz çovjeçji zašto koji netvori duxnost çovjeçiju, nemoxe se narechi çovjek. Djete dok je maleno, zašto mu nereku daje çovjek? zato što nema zrelosti razuma niti namisli o çovjeçnosti; vech se samo po malo nastavlja da moxe vremenom biti çovjek. Nek nemisli oholnik da gdje je on veche iskasao 25 - 30. godinah, da je on çovjek, jer za izrechi çovjek, toje jedna velika rjeç, o kojoj trebalo bi imati malo više vremena nego za ovo govoriti. — Oholost nema kod sebe çovjeçnosti, jer dok dojde do 30 godine prošao je sve stepene a pameti stekao nije, daklen djete nije, mladich nije a çovek nije: sljedovateljno moxe si svaki tako predstaviti, u koji red podobna neobdjelana stvorenja prinadlexe. —

Sad chemo razdjeliti ove dvije struke u kojima se oholost nalazi, pervo: bogatstvo; ovo se moxe lako oholiti, mnogi govore, al ja nedozvoljavam. Opet s tim oche da zasvjedoçe: „ ima çim " al taj „ ima çim " doklen che trajati? zašto oholost neche ni u krajnjem sirotinstvu da se pokori. Dosad nije niko primjetio da je kroz oholost bogat postao, ili što bi bilo najkrasnije, otliçni rodoljub, nego same bekrije vucib .... i najgori ljudi. Neka oholnik dobije kakovo mu drago veliko imanje, kroz kratko vrjeme rastat che se on cjelim bogatstvom; koje je njegov vrijedni roditelj stekao, pak potome najgori skitnica i otrov ljudstvu. — Mislim da se oholost još u mladosti ukoreni, pak ako je iz perva i slaba, a ona raste prama ostalih silah tjela, al ova nadidje sve i postane glavni vladatelj na veliku nesrechu çoveka sviju duševnih silah. Zakljuçavajuchi da se oholost u mladosti ukorenjava, to je onda lako sebi predstaviti, da se ista na daleko pruxa sa svojim otrovnim xilama. — A zašto se krjepost tako nerazprostire? zato što ona u sebi mnoge poloxiteljne zakone saderxava bez kojih inaçe nebi mogla obastati niti imati svojstvo prekrasno, i tako mladenski slabaçki duh] nezna razsuditi, da je isti zakon kao sama svetinja neobhodino nuxdan, i teko kao još mladica vitak mu xivot prikloni se lakše sklonosti bezpredjelnoj (bez zakona) time uzraste, a pokraj istog neimajuchi pravog nastavnika, koji bi ga od nevaljalstva odbijao, a ko blagodarnosti nastavljao, i tako na veliku xalost mnogi obrachaju svoj prekrasni obraz çovjeçstva, i dano mu najveche darovanje razloxitosti kojim imenom prima preimuchstva nad cjelom nerazloxitosti pod nebom, gubi i pretvara se u nerazloxitost pak i mnogo u nixi stepen. — Kao što sam vech rekao kod oholosti zakona poloxiteljnog nema, nego se pruxa dalje nego što treba. — Oholost u obšte svaki zakon gazi i misli to je sve ništa prezirajuchi ista, iztraxiva sredstva da jih izkoreni i uništari.

Ubog ohol. Ovo je još vecha zloba i strašilo ljudsko, ohola sirotinja, pak ti se neda nikad izkazati da je on sirotinja. Drugo je ono gdje blagorazumni ljudi kriju svoju sirotinju, i svakojako iztraxivaju potajno srjedstva, da bi se od bjede obšte izbavili, jer nije rad nikome na dosadi biti, i ovo se posljednje nemoxe za oholost smatrati. Oholost je neprestano uperla svoju tikvu u zvjezde pak laje, a nevidi kakomu cipele cvjetaju, kako su rukavi propali, pak po malo i terbu prazan ili uprav rechi bez okolišenja, izderpan; kao što i poslovica naša veli: „ Propao mu perçin kroz jaraçin, vidi mu se gnjatu (poerbtina). " Doista ovo je prava istina kod uboge oholosti i ova ti svuda dosadu çini, i mnogima nije samo da najvechi vrjed u svemu nanosi neko baš iztraxiva naçin, kako che lakše çestnog çoveka ocerniti pred svjetom, ali na çisto lice neprijanja tako lako svako tjesto, vech odskaçe i ljepise na sred çela onog izroda. Oholost neterpi blagopristojnost, neterpi izobraxenje, vech mu ovo kao tern u oku stoji. Ona ti je neprestano naduta, i rada bi se na svakom dobrom çovjeku iztresti, ali njena prokleta lubina (kao mješina) nemoxe nikad spasnuti, vech ako sa jedne strane popušta s dru-

ge nepušta i tako se nadme vech hoche da pukne, koje vech na posljedak i biva. —

Oholniku bi najbolje bilo, da se on svijuh svojih nevaljalstvah okane, a da preduzme blagonaravnost po primjeru izobraxenih, od prirode pametnih ljudih, i da gleda na zakon poloxiteljni, i onda se tek nadati moxe çestit postati. —

Milorad Medakovich.

Jeli dobro strašiti dicu da miruju?

Erdjav je nauk i prava ludost nikih roditeljah i još uçiteljah plašiti i strašiti dicu da miruju i da slušaju. Çuje se çesto gdi im kaxu kadgod strašnim glasom: bixi, eno vuka izišche te; eno blebeche, perska ustima vukodlak — doche višchica nochas, te che ti serce izist — sad chete metnut u muku — sad che ajduk banuti, pak chete bacit u pechinu, gdi cheš gladan i xedan sagnjiti i istrunuti — bixi eno vade itd. — Kad dica s toga uzmu strah, nije im ga lako s pameti sverchi, niti drugša sa svim izkorenuti: a to je istina cila, zašto ima dosta ljudih koji che se iz istoga uzroka od ditinstva pak do starosti za kakvu sitnicu uzpreznuti i prestrašiti. — Da obnoch perne ptica, da što šušne, misle da se koja utvora oli vadina prikazala te hoche da kolje. Ove laxi, ove izmišljotine višekrat mladjariji otimlju serce i slobodu, serdjaju, pak zove se pop da ji blagosivlja, bajalice da baju; ali strah pošto se jednom u glavu uplakao, lako se ponovi. — Znade se uvik gdi je rana bila.

Dica pak kad ponarestu i dodju bolje do razuma, ako li se prevari osite, teško ji je utaxiti i ustaviti, neche da slušaju, budu nemirna, jogunasta: misto da ljube svoje roditelje a ono na nji merze kano na svoje neprijatelje, što su se njima protivili i ne dali da se zabavljaju; njima više neche da viruju i kad istinu kaxu. — Tadar nije moguche ji više ispraviti, kao ni stablo koje je na krivo otišlo.

Ko xeli vridno gojiti dicu i upravo svojoj ji srichi krenuti, triba da se stvarma istinitim sluxi, a ne izmišljotinam i budalaštinam. Kad pristojne riçi, kad karanje ne pomaxe, onda motçicom oli šibicom uz guzicu, jerbo liskova mast ima kripost veliku kad se zgodno i naçinom privije. Jedan je sami strah plemeniti, to ti je strah Boxji, koga valja još sa mladosti udahnuti, ako hochemo da se ona lipo razcvita i razvija — Propuštaju se kadgod nike ditinske himbe, mislechi da dolaze od veselja, od igre, šale; pak lako s vrimenom pretvaraju se u zbiljne zloche i opaçine.

Kad dica i mladjarija zlo rade i griše, valja im kazati da je to protivno Boxjemu zakonu, da Bog svuda biva, da kao njegova stvorenja imadu ga slaviti, sluxiti, i po njegovoj svetoj volji se vladati. Triba ji za rana nauçiti da kleknu na kolina, da sklopljenim rukama Boga mole i Svece, da se njima priporuçuju. — To ti je prava i verlo vridna pokora. **K.**

ŚURKA.

Çverçak i ostale xivinice.

Jedan çverçak s visoka derveta poviçe „ Oj vi line xivinice što lizete i toboxe letite od cvita do cvita, od trave do trave, dete, kaxite mi zašto ne radite kao što ja radim? Na bezpeslicu ja merzim, nego pivam tanko glasovito! „ — Na to jedna izmedju xivinicah odgovori: „ oj virni prijatelju radje! kaxide çemu toliko çverçiš, pak zadajem ti viru da chemo te poslušati. „ —

Erdjavo se vlada ko bezposlicu kudi, a ono muçi se i znoji se okolo budalaštinah.

(prevod) **K.**

DOBROÇINSTVO.

Poznato je hervanje s potribom pribivaocah u nekim kaštilim Trogirske krajine zbog gràda, koji im je gotovo pobijo svu lanjsku litinu. Ali je pak ugodno spomenuti milostivost seljakah medjašnoga Zagorja, koji za polakšati im potribu, hotice i blagoserçeno na svaki naçin pomoch pruxaju dilechi im xito što su oni za svoju hranu nabrali, a i to mukte, na viru, u zajam, oli prodajuchi po iduchoj cini.

Na takove primire dobroçinstva valjalo bi se ugledati, i zasluxuju da se na opcheno znanje daju. **K.**

ULJUDNA DJELOVANJA.

F. SALGHETTI.

U sadašnje zgodno doba, svanjivajuch nam vedrii dani, bivši da ištemo i mi putem laziti kojim su stupili najljudnii narodi, sa svim da imamo naše

vlaśtite dike i omladak joś boljega uhvanja; pozdravimo i mi jurve otçinske glasovite ljude, koji visoko letechi, i po ti naçin kazujuchi se podobni za pristignut sve ostale inostrane slavnike, koji su svoje otaçbine odiçili; poticaju brachu svoju da ih sljede, i da se pored sebe uz isti put slave penju.

Cvate medju nami imena ljudih, koji su rodno mjesto i mudroznanjem, i knjixevnostim i naukom plemenitoga djelovanja çastili. U uśima joś buçi ime Andrie Schiavone, koga da je bolja srecha pratila bio bi s izversnijem djelima otçinstvo uresio.

Skorom iznova oglasi se u svojoj versti hitra pamet i verla ruka jednoga naśinca, koi je sve talianske uçionice pohodio, i po putu njih, kakono izusti neki vrjedni domorodac, malo po malo posvoji bistrinu i jakost urednu uçiliśta Toskanskoga.

Mletaçki grad sladko pozdravi mladoga Dalmatinca slikopisaoca, kad pazechi priliku S. Bena tobolje spozna i uglavise, da su njegovi starovjeçnici (padri conscritti) puśtili slobodnu uzdu hitroj umnosti Slavjanskoj; paçek joś da su mladost ponudili bili, śtitili i ruku verh nje ukrjepili, sad bi se viśe vrjednieh uloxenieh nahodilo meu imenima Tiziana, Pavla Veronese, Schiavone i tolikieh drugieh koja che vjekom xivjeti.

Rim hvalio je ovoga verlog unuka onieh hrabrenieh junakah, koji ako su i bili podloxni dobitnicim svjeta, niśta ne manje pokazali su njima kakva je jakost Ilirska i stavnost nepoplaśena duha koi njim u persima kuca. Videli su Rimljani dvie slike od ovog Dalmatinca napravljene; jedna prilikuje Blagog Spasitelja, plamom nebeskiem upaljena, gdje pogerditelje svetog hrama tjera; druga paka tri kralja u doba kad Bogu i Çovjeku dare pokloniśe: tiem oni s' Ilirskiem narodom serçano i dvorno se uzradovahu.

Takodjer i Terst vesel i radostan çudio se cicha jednoga ljepo ureśena rukotvora njegova u komu izvede sliku starca gataoca (bardo morlacco), gdje uz gusle pjeva. U njemu se nalaze naravni i do dlake izverśeni obiçaji vlaśki, i toliko razliçna prignutja, koliko su razliçni sluśaoci bili, onoga pośtovana starca; koi u ti ças ako i prostim pjenjem zaçinjaśe, nu sercem goruchiem za slavom koje i ime nosi. Za da vechu pohvalu dostignut bude, jedan vrjedni Terśtanin nukova ga da prikaxe u slici stare naçine i zabike Jedjupske, i doisto prida u Terstu na svietlo Mojzesa, u komu veliçanstvo pokazanja, Faraunska hitrogradja, i otajni jeroglifici na silu prinose pamet priko nekoliko vjekah da se nagleda jednog dogodjaja nazad mnogo ljetah izpunjena, i uloxena u knjigami naśe S. Vjere. Fiorenca za najpervo sudi ovi gizdavi rukotvor, tako da u svojim novinam oçitova çast i veliku cjenu u kojoj derxaśe tako mochna slikopisaoca Zadranina; a malo nakom toga Jenua njegovu krepost proglasi, kad dobavi sliku, Kolombo nazvanu, sa svom obertnostju nakitjenu, i s' xiviem chutjenstvom koje raxixe serce tako plemenita naśega domorodca.

Navjeśtujemo dakle svoj narodnoj Çeljadi, da se je *Gos. Salghetti* o komu smo dosad besjedili, u rodno mjesto vernuo, i za u isto doba svoje domache posle opraviti, a navlastito paka za biti otaçbini od koristi u njezino se njedro povratio. Kako śto smo çuli odredio je jedno uçiliśte, oliti djelovnicu otvoriti za o svom poslu zabavljati se, odkle nadamo se dache novi plodi njegova izversnog pernika (pennello) izhoditi. Na ti naçin on che uvjekoviti uspomenu stvarih i dogodjajah kojimi se domovina i vas narod diçe. Buduchi dakle da u naśoj strani pribiva tko je zadoban cerkve naśe i otare kititi sa slikami, ke nas na bogoljubnost ganjivaju, pritezajuchi ga serce vechma, kako nama se çini, za svetiem stvarima; mi chemo derxim mejaśne krajine naśe prekoprochi, i k' inostranim poterkivat, za stechi inkune mnokrat ne podpuno pristojne pokazanju i svetiśtvu? Ne nechemo to, dali k' njemu chemo utechi za inostranima pokazati govorechi: „ ko je ove slike napravio naś je. "

Sad opet u jednoj prilici koja je za Englesku odredjena, prikazuje Ruthinu ljubav pram Noemi; netom paka ovi novi rukotvor bude doverśen i procjenjen, obechavamo da chemo dati na znanje naśiem narodnicima, koji che dobrovoljno kako uhvamo prigerlit ovo malo rjeçih o plemenitom djelovanju u naśu *Zoru* stoperv umetnutieh: jeda se po temu tragu joś kakva hitra pamet podigne izgledom *Gosp. Salghetti* da sljedi tjek tako çestit i slavan, i prosvjetli noviem vjekom naśu zemlju, kâ vidi se da je odabrana za dostignut nepristavne krune slavom opojene.

Y.....

PROTRESANJE *).

Ja bi xelio da se naś jezik piśe po naravnomu putu t. j., da se u rjeçih nijedno slovo bez potribe ni izostavlja, ni priloxi, ni primjestiva. Ovako bo che bistro i neçkvernuto izichi govorenje, svaka sumnja i dvojinost nestati a nauk che se od jezika mladexi oblakśati. To che paka i po sebi javno biti s' sljedechieh rasudah.

1. *Biche dana*. *Biche* je *istojavnica* (*sinonimo*: kad se o novoj stvari govori, ja bi reko, da i nove rjeçi izhitriti nije sa svim pohuljivo, kad se to s' naçinom i s' opazom uçini. Ali da bi tko znao bolje rjeçi, ja chu moju dobrovoljno odbaciti.) *Biche* je dakle istojavnica *bitje*, kako *uzeche*, *uzetje*, *oteche otetje* i t. d. Izlazenje u *che* nije nego jedno osladjenje rjeçi kod nas odveche priuzeto. Pisati dakle *biche* mjeśte *biti che*, oli skratjeno *bit che*, ja mnim da ne moxe visjeti o naśoj slobodi, ter da je bolje pisati ovako — nestavno je *biche* dana; zora bili, *bitche* dana.

2. *Tica*. Nevidim razloga, da se ima izostavljati *p* i pisati *tica* za *ptica*.

3. *Artija* je rjeç taljanska, koja se proizvodi iz *karta*. Za kazati kartu imamo i iliriçkieh rjeçih, a mnogo bi bolje bilo naśe nego tugjinske. Komu je paka draxa taljanska, neka je s' duhatim slovom piśe *hartija* (karta).

4. *Çoa*. Rjeç je turska, niti se dobro glasi.

5. *Śtudna slana*. Prilagateljna rjeç odmeche samoglasnicu *a* nu prem ridko *e*. Volio bi dakle da se çjelovito piśe *studena*.

6. *No* mjesto *nu* çuje se po sjervernoj ruci, gdino je izgovaranje ośtro a çesto izopaçeno.

7. *Jednome, dobrome* i o. Nijeli bolje po slovinstvu pisati *jednomu*, *dobromu*?

8. *Cekin xuti*. A nebi li bolje bilo xutaç ili zlatnik?

9. *Hiljada*. Rieç je gerçka (χιλιας, αδος), a mi imamo naśu.

10. *Milj*. Latinska i taljanska rjeç. Hervati kaxu *hiljadica*, a ja bi reko *tisuchica*.

11. *Vaxol*. Rjeç mletaçka; *posanj je naśki*.

12. *Çitanje*. Neznam zaśto Hervati a sadi naśi Dalmatinci skerbaju se pisati *śtiti*, a obljubili su *çitati*. *Çitati* poprav jest *gozbu çiniti*, *çitati se*, *na gozbi sjediti*, a *pazarno çitanje*, gozba, koja se uz pazar çini. Jedali je dakle *gozba* jedno *śtenje*, ili *śtenje* jedna *gozba*?

13. *U svitu zadobio*. Pośtenje i slava nezadobiva se u svitu, dali na svitu t. j., za xivota s' dobriem djelima.

14. *Oberśiti svoje duxnosti*. Ne *oberśiti dali obverśiti*, *jerbo je ova rjeç sloxena od ob i verśiti*.

15. *Valjan*, *valjaśtina*. Taljanske su rjeçi; vrjedan i vrjednost je naśki.

16. *Ochale*. Śto che nami rjeç taljanska kad imamo naśieh i odviśe, na pr. *oçnice*, *oçila*, *nadoçi*, *vidjela*?

17. *Meju veçerom i liganjem*. Meni je mersko *liganje a ne* lexanje.

18. *Drama*. U naśem jeziku bolje je na gerçku i latinsku *drakma*.

19. *Ponistra*. Neznam śto che nami taljansko *ponistra*, kad imamo *prozora* i d.?

20. *Mirlis*, *tamljan*. *L* u ovieh rjeçih nesluxi nego za iśtetiti izgovaranje. Lakśe, meni se çini, i sladje se glasi *miris* nego *mirlis*, *tamjan* nego *tamljan;* a svi glasoviti pisaoci do naśa su doba vazda pisali *mirisati*, *zamirisati*, *razmirisati se*, *uzmirisati* i o., *tamjaniti*, *otamjaniti*, *natamjaniti* i t. d.

21. *Proesapili*. To nije naśki; akoli je paka taljanska ili turska rjeç, neznam za zdravo.

22. *Kako moru*. Znam da se opcheno kod nas govori *morem*, *moreś*, *more*, *moremo*, *morete* na misto *mogu*, ili *moxem*, *moxeś*, *moxe*, *moxemo*, *moxete*, dali *oni moru* mjeste *mogu*, nijesam nigdar ni çuo ni vidio.

23. *Pajdaś*. Rjeç je ungarska. Madjarski *pajta* je kucharica daskena, *taarś* drug; dakle *pajdaś* iliti *pajtaś* druxbenik, sostanik.

24. *Xdraka*, mjesto *zdraka* nemoxe se pisati jer *zdraka* izhodi iz *zrak*, a zrak nigdar se je ni izgovarao ni pisao *xrak*.

25. *Suobet ili sobet*. Ovo je oli turska rjeç, oli iśtetjena od *objed* odkle *soobjed*, objed gdi skupno mnogo ljudih gozbu çine.

26. *Sinod Provincjalski*. Jedali neimamo naśki *derxavski cerkvozbor*? Oli chemo malo po malo vas taljanski slovar pripisati?

27. *Puśki*. *Puśka*, *puśke*, *puśki* i o. zlamenuje orudje, koje iz sebe puśta oganj: a ono śto je od puka i njega gleda, govori se *puçii*, *puçki*, *puçanski*. Tako chemo rechi *oklop od puśke*, a ne *nauk od puśke koristi*, dali *puçke* ili *puçanske*.

Nu buduchi da imam joś neśto odgovoriti gosparu S., to odbijem na drugi put. Sve che paka bit s' naçinom a samo za opchenu korist.

J. Granich H. U.

*) Knixevno protresanje nije jedno zloçesto uvrjedenje, dali dobronosna śibica, koja kadgod napie xuçom, istina je, nu do malo medno i koristno iz sebe vooche plodi. Mladost ili nemoxe ili nehaje izverstne stare knjige dobavit se a dnevnik joj je po vas dan u ruci, ter samo iz njega narodnoga jezika mljeko izsisa. Bilo bi dakle kerstjanska milostja, moj primili starçe Cipiko, smertni çemer iz mljeka joj ne procjediti, kad se u njemu po nesrechi nahodi? Neka mi tvoja ista dobrota na sudiśtu sasjedi. **J. G.**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 23. — NA 3 LIPNJA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

POKLON VERHU GROBA OD PJESNI XALOSTIVIJEH.

Ako na svjetu djela izversna, i kriposna umerlijeh dostojna su naśe hvale, nu još više po smerti njihove dostojnosti glas uzvisiva, i çini da uspomena njihova imena vik xiva uzderxi se u druśtvu dvorne çeljadi, od kojieh su oni ures bili na svjetu.

Ne bez velike xalosti toliko rodbina, koliko više neutaxiv osto je vlastelin Gospodin Śiśko de Gondola cjecha nezrele smerti svoje ljubexljive druge Gospoje Malvine, rodom od plemenite kuche Bozdari. Uzrok nje smerti bi unuternja bolest, koju je kuśala cjecha smerti svoga djeteta, koga bjeśe nazad malo vremena umorila teśka ognjica. Nijedan naçin za razgovoriti xalostivu majku bjeśe pristojan, i nakon malo danah svoga bolovanja, i serca sasvim nemirna, reçena Vladika Gospoja Malvina de Ghetaldi Gondola, kâ bjeśe ures i dika svoje rodbine radi svoje domache vridnosti u vladanju kuche i s ostaliem krepostima nareśena, umerla je u ovomu gradu na 17 Travnoga iza kako bjeśe ukrjepjena od svetotajstva cerkve katoliçanske.

Bjeśe njoj uçinjen sprovod s velikom spravom ukopnom u stolnoj cerkvi gdi je naś prisvjetli biskup Gosp. Tom. Jederlinich reko misu od mertvieh, s dośastjem Gospod. Vojvode baron. de Gerlizi, i ostalieh poglavitieh vlastnikah od grada, i skupa od puka. Ova ukopna sprava bi jośtera sljedjena od skupa skladnopjevaocah narodnieh, ki odpratiśe odar mertaçki sve do groba. Verhu koprene, kâ je pokrivala odor mertaçki bjeśe postavjene sljedeche plaçne pjesni sloxene od Marka Marinovicha s' oviem nadpisom

ZA VJEÇNE SPOMENE
PRISVJETLE, I PRIZVERSNE GOSPODJE
MALVINE VLADIKE de GHETALDI GONDOLA,
RODOM DE BOZDARI.
KÂ JE PRIMINULA U DUBROVNIKU
NA 17. TRAVNOGA, GOD. 1844.
OSTAVLJAJUCHI
VELE XALOSTIVU USPOMENU,
NÛ OD SVÊ KRIPOSTI
GLAS OD VELIKE CJENE
NA SVITU.

U SMERT I HVALU ISTE.

PLAÇNA PJESAN

I.

Pokli njesam prie tvû diku
Glasio s pjesnim Dubrovniku,
Dopusti mi sred xalosti
Za da hvalim tvê kriposti.
Blage chudi, vridna cina,
I dvornieh od naçina';
Misli jake razbornosti,
Za ne odredit bez stavnosti.
To su uresi tvoji bili
Koi su te uzvisili

Nad ostale grada ovoga
Cjech xivota izversnoga,
Ki che glasit ovdi u vike
Tvoju krepos, i tvê dike.
Cvili tebe tvâ rodbina,
I od puka çeljad ina;
Tebe sluxba grozno cvili,
I tvoj naçin blag i mili.
Da se uzderxi uspomena
Verhu grada tvog' Imena
Vjenac su ti diçni svili,
I suzam ga natopili
Od ljepoga cvjetcha tebi,
Ki che xivjet svej pod nebi,
Er che on tvoju ponoviti
Uspomenu vik na sviti.
Glasu tebe tvê krotkosti,
I domache sve vridnosti
S kuchom vladat i śtediti,
Djecu s naucim uzhraniti.
Ti si majka djeci bila
Lik na domu ljubka i mila,
I zato je smert nemila
Sada xivot tvoj skratila,
Erbo serce tvê podniti
Nie moglo vech na sviti
Boles kâ te vik trudila
Er si sinka izgubila,
Ki zabava mila biśe
Otcu i tebi on odviśe.
Izgled ljepi porodice
Rad ljubavi tvoje dice
Ji ostavljaś materami,
Ke te glasu sve suzami.
Al tvû bolest za utaxiti,
I tvê trude za sverśiti
Gori u Rajskoj sada slavi
Priviśnji te ś njim sastavi,
Za da uxivaś çestitosti,
A ne od svjeta ispraznosti;
Er na nebu stavnost sama
Kreposti je odabrana.

Nadgrobnica.

II.

O Putniçe stupe upravi
Ti put groba sad ovoga,
I meu' opchene suze ostavi
Koi biljeg plaça tvoga.
Ovdi je Mati, kâ e cvilila
Svoga sinka dugo vrime,
Ni cviliti nie dospila
Dok ne druxi grob je s' njime.

M. M.

JOŚ NEŚTO O NERETVI.

Piśi koi red riçih, nuka me jedna od obiçajnih domorodnih naśih skupśtinah i opet siluje me govorechi — piśi koi red riçih sverhu naśe Derxave. — Śto? . . . Za koju sverhu? . . . Za uviriti inostrance, da nije onako baś kako se tamna ona njim prikazuje od nenavidnih. Ja da na tu sverhu piśem! da to brime na se postavim. — Odriçujem se. — Neznam ni zamisliti. — Uloxi svu pomlju, nastoj, svituj se paka i piśi. — U vaśoj molbi susritam i silu, i tako jest baś moja ispovid od mlohavosti u izverśenju tako velika dila. — U priateljstvu ne prudu dvornosti. — Eto sad poznajem da danas od niśta jest opravdanje na molbu, a da je na niki naçin od duxnosti silom posluśati.

„ Koi se je rodio, da je s dlanom svitu
sunce zaśtitio? “

Gledaj zadovoljiti nama, sebi, i onim koji baś poznaju prave razloge, koji baś nukaju na ovo dilo. — Utemeljeni u mislim, oli od nenavidosti ter prikazuju bilo za cerno, oli od istine po laxljivim prikazanijm ter drugçie neviruju vech da baś onako, puśti neka baju. — Nije moguche svakome ugoditi. Naśi domorodci dosta je da begeniśu. Razboriti i merzechi na nenavidost dosta je da nam dadu razlog, jerbo che poznat da za sverhu od opravdanja na ovo se dilo postavljamo. — Dostojna je daklen i pravedna naśa odluka. —

Svaka stvar ima svoj dospitak. — Sami vuk prominjuje dlaku a chudi ne. — Śto je negda bilo danas nije veche. — Nemore se vazda ni drimati. Za oblaçinom slidi vedrina. Vitar razterkuje maglu i tmine. Vrime svaka predobije.

I Neretvanin dakle vidi danas su oba oka; uzrok za koi nije viśe oni, koi je pria bio. — Samu priliku i obiliçje onog çovika joś on uzderxi, a pervaśnju narav jurve je prominio. — Zaboravio je linost a pribigao se je k' itrosti, i zaljubio se

je u bdenje o svome dobru, veche samovoljno nego s' nukovanjim. Motika, maśklin, plug, bodilj i ostala oruxja texaçka jesu svegjerna zabava Neretvanom. I da jest to tako vidichemo u naprida, a medjuto zabavichu se u razpisanju derxave Neretvanske. —

Neretva dakle je, malo da ne posve, okrugla, i nahodi se na granici turskoj s' kojom meaśuje od istoka, sivera i juga, a samo od zapada s' malim naśim morem (Adriatico) i s' nikim selim krajne Makarske. — Gledajuch je s' visoka reko bi, da je kao polukolo ulupljeno. — Sastavljena je od 12 Selah razdiljenih u dvi opchenice. — Opuzen jest glava derxave, i ovdi pribivaju vlasti koje njom vladaju. — Danas ona broji pribivaocah 7091, razdiljeni kako slidi:

Kerstianah.		**Ristianah.**	
Muśkih.			
od 1 do 20	1644	od 1 do 20	48
„ 21 „ 40	1118	„ 21 „ 40	39
„ 41 „ 60	489	„ 41 „ 60	17
„ 61 „ 80	114	„ 61 „ 80	2
„ 81 u naprid	69	„ 81 u napr.	—
u sve	3434	u sve	106
Xenskih.			
od 1 do 20	1503	od 1 do 20	50
„ 21 „ 40	1160	„ 21 „ 40	21
„ 41 „ 60	494	„ 41 „ 60	3
„ 61 „ 80	296	„ 61 „ 80	7
„ 81 u napr.	14	„ 81 u napr.	3
u sve	3467	u sve	84

To jest.

Muśkih	(Kerstianah	3434)	3540
	(Ristianah	106)	
Xenskih	(Kerstianah	3467)	3551
	(Ristianah	84)	
		skupa	7091

Ja derxim i sa mnom slagaju se mlogi, da medju starcim more se brojiti svaki oni, koi je doślo na 50 godinah. Od tih u naśoj derxavi imade 1508, daklen više od 21 po stotinu. Ocheli se ko inaditi, da baś ti medju starcim ne sklapaju se, śto nije razloxno inaditse, buduchi ono doba pò vika, vidit che, da od 81 godine u naprida Neretva broji 86 kipah, od kojih od 90 do 100 godinah 11.—Starac nemore se roditi.—Koliko ih je i u zdravim mistim na starost priślo, koji su svegjerno bolovali? Da se daklen u Neretvi boluje od povoja do pokrova, nebi se naśo nijedan starac, niti bi se imalo momçe oxeniti ni divojka udati. Bio bi se veche ovi naraśtaj iskorenuo, a nebi se sve to veche uzmloxavao. Eto u ovoj godini jedan çisti nametak od 59 rodjenih. —

Ako Neretva çini 7091 duśah, a izmedju njih staracah 1508, uviritche se svaki da u razmjer drugih mistah od Dalmacie, ona ista ne posiduje manje staracah, koji su temelj za razsuditi da nije onako kako se o njoj govori.—Nahodi se paka medju nama vechi dio pribivaocah starih i mladih koji neznadu śto hoche rechi ikakova bolest. Ovako bit che u mistim najzdravijim ali bez inada u vechem broju, tako je ovdi u manjem.

Nazad 4 godine imadosmo prigodu viditi jednog starca od 112 godinah, a danas imamo ih śest iz medju 97 i 99. —

Koja je bolest u njoj gospodujucha? Groznica — Ma kada? U nike godine i u nika vrimena od godine. — Kaxu, a po vidjenju znamo, da u mlogim mistim Neretvi nadstojechim çuju se skitati groznice navlastito u Dubrovaçkome okrajku i niz Primorje Makarsko u doba kad se od nje ima straha a u Neretvi podpuno zdravlje uxiva se. —

„ od groznice zvono ne zvoni “

Umriti valja. — Isus je umrao. Malo ih je paka koji kadno kad nerazbole se. — Umriti sretno jest lipa stvar. Ali umriti od glada!!! ... Eto nesritne smerti koja bi se mogla zalogajom kruha predobiti.

„ Iz zida kerv ne protiçe “

Hochu s' ovim rechi, da u Neretvi barem od glada ne umire se, a u drugim mistim mlogokrat. Ona je puna svake obilnosti. — Sprema jizbinah. Koja je daklem gora bolest od glada? Koja joj je likaria? Zalogaj kruha! A kad ga neima? Torba je utoçiśche, śtap i dobri kerstiani najpervo ufanje.

„ U Vlaha pitaś sira a Vlah od glada umire “

Medju nami nije tako, nego paçe inostranci dodijavaju nam proliti, liti, jeseni, zimi, u jednu riç vazda, vazda. — Boxja je zapovid iskrinjega pomochi. — Neretva daklen siti mloge, a more biti da kad i kad sahranjuje i od smerti!...

(Slidit che) **J. J. P.**

RAZRJESENE ZAGONETKE.

II.

Kaxider mi, reçe drugi put jedan mladich Sejdi; koje je çovjeçansko doba najsposobnije za pisarenje? — *Sejdo:* Doba od mudrosti. *Mla-*

dich: Dakle scjeniš doba od starosti? — *Sejdo*: To nescjenim, poznajem bo ljudih, koji su od dvadeset i pet godinah mudri bili, a poznajem budalah i od petdeset godinah. *Mladich*: Po çemu se dakle poznaje, kad je prava dòb? — *Sejdo*: To svakomu vlastito serdce oglasi, a i mišljenje mudrih ljudih, koji s' tobom obhode. — Mlogi nejma prilike s' mudrima ljudma obhoditi, osobito ako je siromašan i neugledan — ele to neka ga neplaši. Ali ni glasu vlastitoga serdca nemoj vazda vjerovati, ono mlogog prevari, i çestje budalu nagovori, kao da je on premudar, i da sa svojom pametju sve druge nadhita. Al i çestje strašljivoga mudraca, koji sam u sebi pouzdanja nejma, uplaši; da se na svjet pomoliti nesmie, premda bi mlogom bratcu svjechicu upaliti mogao, koja bi svu okolicu razjasniti kadra bila. Za to, nit valja prehitra berzina, nit predugo otezanje. Poslušajder jednu priprovjest, koju mi je moj uçitelj çestje pripovjedao.

Na vratima jednog vochnjika stajalo je njekoliko djetce, xeljno motrech voche, koje je što o granama visilo, što po çimenu lexalo. — Hodite u nutra! reçe Vochnikar: ja vam dopustjam, da se svim vochnjikom projdete, i sve poberete, što vam se dopade. Nego pamtite: što jedan vech jedan puta uzabere, to nesmije više odbacit, niti s' drugim vochjem izminiti, takojer nije vam dopušteno, kad u napredak iduch, koju vochku ostavite, — natrag se povratiti i uzabrati ju, nego samo dobru priliku ujagmit, i uzterchi što komu serdce ište. Tako djetca odoše u vochnjik. — Njekoja od njih strastna za vochem, poçeše berxje bolje što jim pervo u oçi pade, bilo dobro il pušljivo, zdravo il natrulo, sabirati, i berzo si napuniše dxepove, ali berzo se i pokajaše, jer u polovici vochnjika biaše ljepše i plemenitije voche, koje neimahu vech kuda metati; ovdje si napunuše druga djetca, koja su samo do sad malo i to s' izborom nabrala, svoje torbe i dxepove s' plemenitim vochem. Trechi dio djetce bio je lakom, i derxechi se za pametne, poçe budalasto misliti, što dalje idemo, to sve bolje i krasnije vochke nahodimo, nechemo mi ovdje ubirati, pri kraju vochnjika bit che još plemenitijega vocha. Tako rekav, pojdoše veselo u napredak — al šta najdoše? neuzabravši si ništa prie, — najdoše ovdje kiselih divjakah, i neizkerçenu obalu. To je budalistim lakomcem platja bila. — **I.A.B.**

PROPAST.

Zavaljujem se od teške starosti, noge dertju poda mnom, ruke navraskanim xilam igraju, s' oçima nevidim polovicu biloga dana, nadopirem se na jasenov štap, kašalj me duši. Led çujem po svim stranam xivota moga; kuchani odaleçuju se od mene, dica na me se gade; sama vatra, i verçich vinca, obveseli mlox kratah serce moje. Dali zaludu. Pero sasvim u staroj ruci neche da miruje, potexe me sebi, i siluje me da pišem sadanjega vika što je *propast*.

Od sedam betegovah poglavitih koji se nahode u çoviku, jest jedan koji se imenuje propast; ova u današnjem vrimenu pruxila je obilatom rukom svoje trakove u çoviku, da ja zvati je mogu sestrom grija smertnoga oliti drugaricom djavla paklenoga. Od nje izhodi brezobrazno protresanje, a ovo protresanje kraljuje sada osobitim naçinom u mloxtvu ljudih, da sadruxeno s' propasti u jedno vrime dva grija poradjaju se.

Netom jedan namisnik po kriposti svemoguchega Boga, po dostojanstvu svoga mudroznanja, prišo je na jednu vlast, podanu od našega milostivoga cara, mlozi od istoga reda propaste ga, i protresajuchi govore: *Oni Pop jest dostigo vechu vlast priko dostojanstva svoga, a kratak jest u istini razumom i pametju*; *ja da kako mogu, ja bi ga skinuo od vladanja za njiegovu sramotu*.

Drugi odgovara: *neznam u komu zboru jest on uçio, da taku visoku vlast, i starešinstvo mogo je dobiti?*

Ova slabost njihova nedoznanja çini ji upasti u dva grija, to jest od propasti, i protresanja.

Takojer jedan vitnik koi pride na vechu vlast po slavnome dostojanstvu njegova mudroznanja, po rabrenosti njegova serca; njegovo uzašastje vlasti poradja propast i protresanje u mloxtvu ostalih vitnikah. —

Takojer jedan tergovac koi s' dobitkom poštenim, trudom, znojom nochu i danju, uçinio je jedan mali xitah, za sahranjenje svoje starosti i za korisno xivljenje svoje diçice, odma oni ças prid mlozima naopakim ljudem nije više pošten; propast i protresa suproch njemu govori ovako: a kako je mogo on berxe stechi, vech velikom lupeštinom: krivo miri, velikom kamatom duxi, na privari xive. Drugi odgovara: pusti, ja sam ga na zlo

glasio prid njegovim ortakom neche biti više oni koi je sada, a paka vraxja muka idje berzo u mekinje.

Takojer jedan uçenik istom poçeo je bacati cvit pameti i razuma svoga, i diçiti kuchu svoju ali propasnik, i protresaovac govori: Šta znade oni uçenik kad je dao na svitlost jednu lipu prikazu, jedno izversno iztumaçenje? jednu slatku pismu, jedan ugodni izretak? necheš ti od njega viditi dobar plod. Drugi odgovara: pusti ga, i otac njegov, s' poçetka svak je govorio da je pametan i valjan, a jesili vidio potla uçinio se veliki magarac.

Evo dakle kako bisno i manito gube se ljudi, evo kako propast i protresanje idu naporedo evo kako neznano sagrišuje se; evo kako lipi plod duxnosti çovika, umire i pomanjkava; evo kako razdiru se tudja poštenja; evo kako zloglasa se brat svoj; evo kako duša upada u napast.

K' vami sada obratjam se o propastnici, koji u takom betegu verxete dneve vaše, iztirajte i izkorenite iz sercah vaših taki sramotni, zloçesti, otrovni, i škodljivi beteg dušah vaših, *upravite pute vaše kako reçe* Ivan, i sadruxite se onima riçma Gospodina Isukarsta, kojim govori: *ljubite Iskernjega svoga kakono sami sebe*, *tako biti chete dobitnici slave viçne.*

Starac Cipico.

POLJSKO TEXANJE.

RAZGOVOR.

Vid i Bariša.

Bar. Odkle to Vide?

Vid. Evo Bariša, od Popa.

B. A što si hodio?

V. Eto tako, brate, molio ga da dodje blagosovit ono malo meršave xivotine što imam, i ono xita što sam ove godine posio za kuchom, çini mi se slabo.

B. Pa što veli?

V. Pa veli da neche; da bi mi htili da se pojmu xivotina s blagosovom; da bi mi htili da radjaju zemlje s kerštenom vodom, a da se hoche i što drugo.

B. Znam ja kud ta goni... A ti mu nedaj janje o duhovih, ni porešchinu.

V. A da mu nedam janje i porešchinu što bi bilo od njega? Ti znaš kako on pazi svoje.

B. Vala ako chemo rech pravo, ima razlog pazit svoje. Trudi vazda, nestaje, nema mira s' nama, ko ni lovski kuçak. Ako je u Cerkvu ajde pope, ako je bolnik, berzo pope, ako je suša, ako je zaliviza, moli pope, ako je vihar, zla godina, kuni pope. Opet uzcakli se nebo nema kiše, kriv je pop; grad obije polje, kriv je pop; guje opasu loze, opasu vertle, kriv je pop. Kod nas vazda je kriv pop; a krivismo mi.... Jesili bio na misi u nedilju?

V. Vala nisam. Evo ima niku šest nediljah da nisam vidio mise.

B. Dobar izgled za dicu. Ta znaš, da kad mi ne idemo na misu, neche ni dica. Kad se mi Boga neboimo, neche ni dica; kad mi ne izveršujemo Boxje zapovidi i Svete Cerkve, neche ni dica. Da si bio u nedilju na misi, çuo bi duxnosti koje imaju roditelji prema porodu; a çuo bi zašto bog šalje pedipse: suše, glad, nedache, truse, bolesti i sve ostale nezgode... za grihe, Vide, za grihe.

V. Vala jesmo veliki grišnici, Bariša. Neçuju se po svitu neg psosti, pianstva, bludi, lupeštine, kamate, nevire, privare i svake druge opaçine. Na zlo, eto nas; a na dobro, a na radnju berzi smo ko i xabe škornjaçe.

B. Znašli što je Vide, mi bi htili da nas Bog hrani kò i ptiche; da tovi i uzmnaga našu xivotinu, a da mi leximo i ništa neradimo. Ovo je ono što muçi našega popa; što ga je obderxalo dochi blagosoviti tvoje ovce i tvoje xito. On hoche da se ima pomnja od xivine, on hoche da se radi i da se Bog moli. Sto putah çuo sam gdi veli: „ Çovik ima radit; Bog mu je sudio za pokoru od grihah da radi; Bog hoche da u trudu i u znoju kruh blaguje. “ Sto putah çuo sam gdi veli: „ Bariša, jideli se svaki dan? dakle svaki dan ima se i radit. „ A kad bi mu ja reko: A što chemo radit i u svetac? Nedim to reko bi: Bog je naredio da radimo šest danah, sedmi da poçinemo i molimo. Cerkva je naredila druge svetkovine, u koje zabranjuje radnju, a vi što çinite? Kad dodje nedilja, oli koi drugi svetac od Cerkve zapovidjen, ajde u mlin, ajde u derva, ajde na

put. A kad dodje koi mali svetac, u koi Cerkva dopušta radnju, oli kad se trevi *Krisalia*, *Operlia*, *Mandelia* tu se ne kreche u zemlju, ni u tersje, da Bog çuva i Sveti Ilia. Kad su opet dnevi rabotnji više se lexi, neg se radi; milo nam je plandište ko i ovcam miseca ilištaka...

V. Ajde çoviçe i radimo....

B. Radimo kad nam pade na um. Da bi smo izbroili dneve od radnje; što led, što kiša, što velika vruchina, što sajmi, što gozbe, što svetci zapovidni, što oni drugi, koje mi hochemo da svetkujemo na prikos od Cerkve, (jer smo mi vechi neg Cerkva, koju je bog nastavio,) ne radimo tri miseca na godinu, a i to da bi znali radit.

V. Radimo ko su radili naši didi i sukundidi: oremo, siemo, kopamo, sadimo loze, masline, vochke, a eto i murve uzmnagamo, što cheš više?

B. Znašli, Vide, što veli pop? da mi radimo sušasto, pak da nam sušasto i zemlje radjaju.

V. Vala ja neznam što bi hotio ti pop! Kako bi imali radit?

B. Po dobru nauku. Pop veli, da svaki texak imo bi najpervo poznavati zemlje, jer da nisu sve jednake; da su po njegovih riçih, jedne suhe, jedne mokre, jedne debele, jedne tanke, jedne studene, jedne vruche, svaka versta ima svoje vlastito ime, i svaka ima se raditi na svoj naçin.

V. Ajde jadan, Bariša, zemlja to zemlja, to sve isto. Da je istina što veli pop, da imam deset komadah zemlje, dakle bi imo radit svaki komad na svoj naçin?

B. Baš tako....

V. Znašli što je, Bariša, ti tlapiš, neznaš što velis, ti nisi razumio popa.

B. Baš imenami, to od radnje nisam razumio do kraja, i nemogu ti dobro izporavit. Neg znaš, upeliomi je, da dodjem k njemu jedan dan, pa da che mi kazat kako se zove koja zemlja i kako se radi, da ne dodjem sam, da dovedem sobom dva tri druga. Hochešli doch samnom ti Vide, u popa?

V. Vala hochu za çut što veli....

B. Štije on novine, pa zna svašto. Onomade bio sam kod njega, te tako govorilismo ništo o radnji, o xivljenju, pak mi veli: „*Naši texaci neznadu xivit nemaju nijedne brige za travu, a trava jest najpoglavitii temelj texaškoga xivljenja. Ko ima dosta tvave nije gladan.*“

V. Šta bi zar htio pop da jidemo travu za glad? Bog je stvorio travu za xivinu, a kruh za ljude.

B. Je; ali kad texak ima dosta trave, moxe...

V. Što moxe? Ah! ti si Bariša, popar, ti viruješ svaka popim, a ima i njih, koji bledu i štrapaju....

B. Ajde, bit che koi; ali što bi ti mogo rechi do našega popa? On je çovik znan, on je pošten; ne bi uçinio kamate za xive oçi, nebi ikoga prevario, svakoga lipo prima i svituje. A u ime sluxbe Cerkvene, nemaga. Tumaçi misu svake Nedilje, pripovida, uçi nauk kerstjanski, nagovara Otce i matere da šalju dicu na nauk, a mi volimo da dica idu u pašu, neg u popa. Pa što se dogadja u paši? Dok su dica nejaka nije zla, a kad podrestu; ako su muška hoche pašmaçu, hoche nox, hoche pušku, hoche višake, hoche šarenu torbu na plecha, pa ko sam, ja sam. Poçmu ostavljat xivinu, hodit u lov, a lovechi ptice i zece, više putah nastupe s' zlom druxbom na onu drugu lovinu, ka ih stira u dom Svetog Petra—Ako su xenska, poçmu presti kudilju, vesti marame, košulje, opregljaçe, sadake terluke, nabojke, kljuçati uxa, i gajtane; a zatim plesti i puljati momke, te malo po malo zaxare se ko slama uz vatru, te danas te sutra spuzne im s' glave cerljena kapica. Eto ruga u selu, eto baleka.

V. Valaj Bariša, to dobro govoriš. Sadanja dica restu u sloboštini ko xivina, bez straha Boxjega, bez stida ljudskoga, i to ne samo u selih, neg i u gradovih. Nemare za nauk kerstjanski, nemare za dušu, sve pusta sila, sve obist, pa nije ni çudo, da nevidimo od njih nijednoga dobra.

B. Ko je tomu kriv? Roditelji. Da bi Roditelji davali dobar izgled svomu porodu, da bi ih slali k popu barem u svetac da ih uçi nauk kerstjanski, i da im peli strah Boxji, vala se nebi vidila tolika zla po naših kotarih. Bilo bi manje zuluma, manje ajduçie. Više putah çuo sam popa gdi veli: Bariša strah Boxji uzderxi svit. Nisu puške ni topi, koji uzderxe mir i dobar red na svitu, neg vira kerstjanska. Da bi mi bili dobri kerstjani, da bi mi radili, štedili, Bogu se priporuçali, dao bi nam Bog našu hranu, ali kako

mi malo marimo za Boga, tako sve to više spadamo na meršu.

V. Vala chemo i gore. Malo je danas ljudih na svitu koji se boje Boga, i koji nastoje uzdizati dicu u strahu Boxjemu.

B. Znašli ti što çini naš Gerbeša? On ima dice, dva sina i dvi kchere, ali pok su odresli, neche da idju u pašu. Ajde ti dide, ajde ti bako, veli, za xivinom; a ti Zoro i ti Stevane hote samnom u dolac, radit chemo, voljnije radim i ja kad ste kod mene. Ti Stane i ti Jele uz majku, pazite kokoše, tuke, svinjad, sredite kuchu, doneste vode, izpecite kruh, spremite ruçak, a potle šite, kerpite, vezite što vam drago, ne plandujte. Pa se tu moli Bog pa se tu idje na misu, pa se tu slušaju Roditelji, pa sinovi rade s' otcem u polju, a kad je potreba i kcheri, najskoli kad se kopa, i kad se xenje, a kad ni potrebe, xenske rade kod kuche, predu, tkaju, pletu uxa, terluke, pojase, te vataju i gazetah; te Gerbeša dobro, u njega uredjena zemlja, u njega debeli voli, u njega dosta sena, u njega kruha za svu godinu, neduxi se, necerai se ko drugi, pa on ko i Beg.

V. Mogli bi i mi, ko i Gerbeša, da smo ošta, ali mi nemarimo za Boga, ali mi volimo lexat, neg radit, a kad nam dodije lexanje, ajde u kerçmu, ajde u lov, a radnja nek stoi.

B. Znašli, Vide, što veli pop: „ *Tko radi sladi*, a *tko ne radi bjeda mu na vrati.* “

V. Bogami, dobro govori, valja radit. Mislim baš i ja hodit u popa, da se što osvistim, do sad nisam mu bio velik priatelj, ali hochu osle, nemogu neg nauçit od njega što neznam oko polja, i oko radnje. Vidim ja po tvoih riçih da on zna dobro.

B. A nisamli ti ja reko, Vide, da pop štije novine, pa da zna svašto, a ti si se samnom špota, kolik da sam reko što ludo. Ako i nisam dobro razumio nauk od zemaljah, jesam od trave. Kad texak ima dosta trave, moxe derxat više blaga, su više blaga ima više gjubra; su više gjubra više xita, pa nije gladan.

V. To je tako, ali gdi su te livade za travu? Gerbeša ima nešto livade, a ja *vragu* kusa.

B. Znašli ti što veli pop? da se livade tvore, da se trava sie ko i xito.

V. A nijeli bolje siati xito, neg travu?

B. Nije; jer pop veli da se hoche texaku i xita i trave. S' xitom hrani sebe, a s travom blago, siti voli bolje rade; krave u mesu daju više mlika i jaçji prikot; ovce debele ne gube vunu u zimi, a u prolitju daju bolje jance. U kratko, kad texak ima dosta trave, stoi dobro; nema potribe od kamatašah.

V. Bariša, dok dodje Nedilja eto me u tebe; dovestichu samnom našega Vuçicu, ati zovni Gerbešu, pa chemo sva çetiri u popa na ruçak. Baš chu mu poniti janje, i burachu vina.

B. A mogu mu i ja što ponit, da siromah pop ne pati. Çinimi se da ga çujem gdi veli: „ oh! dobro došli, oh! Bariša, bio si od beside; danas chemo se izrazgovarat baš ko valja o polju, i o radnji. Kazachu vam kako se dilu zemlje, i kako se rade, xelim da budete dobri kerštjani, i radiše, jer gdi budete dobri kerstjani i radiše, Bog che blagosovit vaše trude, bichete siti na ovomu svitu, a blaxeni na drugomu“. Çucheš Vide, ko lipo besidi pop. Dabi mi slušali našega popa, više putah nebi se kajali, cvalo bi naše selo, i bilo bi za diku svemu kotaru.

V. Etoti, çuchemo u Nedilju, ostaj s' Bogom Bariša dok se vidimo imam nešto posla.

B. Poša s' Bogom Vide; pozdravi kod kuche.

V. Hochu, da si i ti zdravo. **S.**

KERPUŠA.

Kerpuša jedna je gadna xivinica svima poznata, koja se za xivotinu vata. Ja ovde nechu o njoj da govorim vech o jednom simenu, koje se tako zove što na nju naliçi. (Taljanski *ricino*) Iz njega se ulje izaximlje, koje se skupo prodaje jer je prika likarija navlastito od gujinah. Kerpuša u svakoj zemlji dobro radja, a osobito pak u zgoljnoj i dubokoj; sije se ponajviše uz proliche, a more se još i uz jesen ako je vrime dragovoljno, meko. Namisto sijati pametnije je naçiniti rupice za tri persta duboke, a podaleko jedna od druge dvanajst do çeternajst podlanicah (jerbo ono veliko izverci), i u svaku metnuti po dva, po tri zerna. Kad dobro proniçe valja ostaviti samo oni struk, koji je najjaçi, a druge izguliti da jedno drugo ne zagušiva. To se sadi uzkraj vertla oli njive, oli gdi su kumpiri. Znade se da je sime zrilo kad stanu pucati one bodavice u kojima stoji, a dok su cile ne valja u nji krechati. Naši Likoprodavaoci (farmacisti) u tudjim gradovima to sime kupuju, a nebili bolje bilo da ga od nas kupuju? oka stoji dvanajst kraicerah. Vidio sam po Kotarima da kerpuša vridno idje, takodjer moxe i kod nas tamo u Splitskoj, Sinjskoj, Imotskoj krajini i t. d. Çovik je çudna prometnica kad hoche: evo mu jedna lipa prilika.

K.

ZAHVALA.

Uxexen xestokom ljubavju prama svojemu narodnomu mjestu, i ganut na nesreche koje su se na Dubrovnik prikupile, Gospodin Mato Natali, podporuçnik u c. k. pulku Cara Alexandra, skupio je, medju nekoliko oficirah istog njegovog pulka u Pozunu 36 fl: u srebru, i poslo ih je na pomoch njegovieh nesrechnieh domorodacah. Na tako blagoljubno djelo derxanstvo je ovega grada oçito zahvaliti, isviestujuchi da medju sviem nezgodami, sladka utieha je vidjeti, kako ova bratja naśega slavianskoga koljena naśe bolesti xale i pomagaju.

TEXACIM.

Ljepnja Miseca.

Od 31. Svibnja (*Uxba u ponoch*) do 7. Ljepnja. (*Straxnja polutina prid ponoch.*)

Nadajte se vedru, pak kiśi, vitru, germljavini.

Od 7, do 16, Ljepnja. (*Mina po ponochi.*)

Nadajte se ljepu vrimenu, i priko njega daxdichim.

Od 16, do 23 Ljepnja. (*Spridnja polutina po veçernjoj.*)

Nadajte se kiśicam po podnevu, germljavinam, i viharim. (*Neveram*)

Od 23, do 30 Ljepnja. (*Uxba po istoku sunca*)

Nadajte se çestu jugu, vlagi, maglam, vruchinam; a moxe biti, i daxdim po planinam. —

Od 30. Ljepnja do 7. Serpnja. (*Straxnja polutina u podne.*)

Nadajte se viharim, zlogodinam, povruchinam i vedrini. —

Ovoga miseca da vam je na pameti:

Okopavati i zagernuti kukuruze zakasnjene.

Opet se okopavaju lozosadovi. Pomnjivo se prorjedjivaju lozove gustine, da povjetarce prolazi kroz lozje i hladi grozdje. Nastojte oko pçelah i śikajte odlazeche roje. —

Neka hladom çoban provodi stado na paśu, a po vruchini neka ga vodi u plandiśte, jerbo vruchina verlo mu śkodi. Obnoch po sterniśtim çiniti lexat stado, neka se zemlja gnjoji, a navlastito moçom xivinskom, koja je veche koristna negoli isti gnjoj. Za to jedno stablo ili jedna sjenica na sterniśtu, za plandovanja priko dneva od velike su koristi. —

Sakupljajte simena svakoga zelja, i sahranite u çisto. Radite okolo kupusa, rodakve i drugih zeljah. Neśtedite truda zaljevat ji. — Zelje je najbogatia hrana texaçka, ne samo, dali je najzdravia od sviuh jestbinah. — Jedan glasoviti Mudrac (*Pitagora*) nije davao svojim uçenicim hraniti se s drugom jestbinom, nego samim zeljem. To nije bilo za nevolju, nego na obir. — Tkomu je zelja iz obila, nek se neboji glada. Za to od potribe je raditi o zeljim, kojizih se jede listje; dali opet i o zeljim kojizih se jede korenje. Ako ti ga sa zemlje odnese zlogodina, ostache ono iz pod zemlje. Gdi neima blizu vodah xivih, izkopaju se daxdenice, i vodokupice potoçne. Neka je vode za vertla. To se moxe kad se hoche, i vrimena priko godine dosta ostaje. Maśklin, motiku i polugu u ruku. Kopaj, dubi, tverdi. U svakomu selu ima cerljenice i gnjile. Dogni, donesi, nabij, obljepi. Sve je ovo brez tratnje, dali *niśta brez truda*. Djetçinja i xenska radnja budi zaljevati. Ovo je perva radnja, pak su *pletivo*, i *vezivo*.

„ *Bolje uvik golonogu situ,*
Nego gladnu, da i nosi svitu. “

Nadticajte se u texanju zemlje, ne u hodicham tila, ni u nareśenju kipa. Uśtedi od svoga gerla i od svoje izpraznosti, ako nemoxeś nadoknaditi s plodom. — Hvaljen budi oni, koi se derxi u mjeri; — a ne oni, koi se nadimlje kao xaba za nadichi vola. Jerbo: „ Dok se bogat nadme ubog pukne. “ Neskaçi priko plota tvoga stanja; ne pridiri se. Nije bogat oni, koi puno trati; nego oni, koi, sa svojim imanjem svojim potribam zadovoljiti moxe. Tvoga stanja uzmnoxati nemoxeś? Skrachaj tvoja poxelenja; — i tako cheś tvojih potribah samovoljnih skrachati vechi dio — Malo je potribah naravskih, dali mnogo jih oholotvornih. S koim razlogom traxiś da bogati pomogu uboge; kad ti isti nedaś da tvoja godina sita sahrani śtogod za udiliti tvojoj godini gladnoj? —

Dakle: ili śtedi, ili terpi, i sam se na se tuxi. — Sadaśnjim nedoskoticam nevidim drugoga ljeka, nego *Śtednju*: *tverdu śtednju*! *śtednju* u jichu, *śtednju* u pitju, *śtednju* u hodicham: *najskoli u hodicham!* Dok çovik trati jestbine domache, novci u otaçbini ostaju. Kupujeli inostranske svite? — Inostransku djecu hrani? *)
Izdreçi oçi sljepçe, pak stoj u staglacu? **S. I.**

*) *Stati u staglacu*, kod nas zvoni: „ *stati u mjeri* (in equilibrio). “ — Staglac, kod nas, noge su gornje kljuke kantarske (Mirila) iz medju kojih promiçe jeziçak. —

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 24. — NA 10 LIPNJA

ZORA DALMATINSKA.

I. GODINA — 1844

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na ćetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se. ako nisu prosti od svakoga trośka.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

SILA LJUBAVI.

Vech kad jurve ovde isteçe joj doba
Vidovitom silom vlada preko groba

Dr. **Rakovac.**

Prid dospjetkom Listopada godiśta 1839 ostavio sam otaçbinu, za prebrodit Ilirsko zamorje, i s' Tersta pochi u Taliansku zemlju, gdje u Padovi bio sam odluçio sljediti staliś mojega uçenja. Medju razlikiem zabavami onega ugodnoga putovanja priko primorskieh naśieh derxavah, bila je momu duhu utjeha ne mala druśtvo mnogo izobraxenieh muxevah, koji s mnom na paraplovu su se nahodili.

Medju iniem, moju pomnju navlaśtito priuzimaśe jedan putnik iz Njemaçke... jedan onieh ljudih, koji, çasom vidjeni, za vas xivot iz pameti ne spanu, jedno onieh obliçjah, koji zabiljexeni peçatom hitroumnja, poharani gibljama nezgode nemogu se zapaziti, bez da se probudi xiva xelja obaznati dogodjaje njihovog xivota; licah kojiem sluxiśe se u svako doba hudoxestvo za znaçiti dubinu mislih i siluv obraxenja. — Cerne vatrene oçi, pogled dubok, prosto çelo, rjedak ali xivahan govor, berz i zapuśtan hod, brada gusta i dugaçka; k' tomu obiçaj sasvim razliçni, nukovaśe to veche ljubopitnost moju.

Uzmnoxi se paka izvan mjere moja xelja, kad njemu ugledah pred sercom jedan bodac sakriven u skerletnome platnu, pak bi mi reçeno da on je jedan izversni njemaçki pjesnik, kojega nesrechna nezgoda samoubojstva svoje mlade i ljubjene supruge silovaśe ostaviti rodno mjesto i tako bolesne uspomene, za traxiti utjehu pod daljiem i blaxiem nebom svomu istrudjenomu duhu.

Niti dalje bi mi dato onadar poznati, — u Mletcima rastavilismo se; nosechi ja xivo u pameti ime Heinrika St..... putnika na Dalmatinskomu paroplovu.

Nakom kratko vrjeme çitajuchi njeke çasopise poda mi se vidjeti u *Revue Germanique*, mjeseca kolovoza godiśta 1835, jedan çlanak pod napisom Dragoila St.... a koliko moje çudo, kad u njemu vidieh prosto opisano nesrechno samoubojstvo supruge baś onoga St.... koi dva mjeseca pric, probudi na tako çudan naçin moju ljubopitnost!

Na uspomenu onega muxa, onega putovanja, i ljubavi tako silne, ovdi ga prinosim.

Dragoila St... rodila se godiśta 1806. Njezin otac biaśe tergovac u Leipzigu veoma pośtovan, a bi malo bogat. — Sa svim tiem bi Dragoila podobno izobraxena, kako ono naivechi dio njemaçkieh djevojakah; izobraxenje tim veche koristno, çim ono jestenstvom bi zadarena najvaxniem podobnostima.

U çeternestom nje godiśtu, bila je krasna, razumljiva i çista, zanesena za skladnoglasie i za pjesniçtvo. Godiśta 1823 spoznala se s Heinrikom, djakom u Leipzigu, a godiśta 28 s' njime se vjençala odlazechi put Berlina. Onadar se on zabavljo u kraljevskoj biblioteci, davajuchi u isto doba nauk u jednomu gimnasiu.

Dragoila ostajaśe çesto sama i xalostna, a kada bi se njezin Heinrik vratio, dośa bi duhom umorenim i duśom obuzetom nepokojom. Za tim cerni dani, ljuti çasi! Oni se ljubiahu, i razumjevaśe svu blaxenost njihovog sadruxenja, ali nemile okolnosti protivljaśe toliko blaxenstvo i ljubav tako goruchu. — Nenadana magla stisnivala se verhu njihovieh glavah! i bjedna Dragoila sve je mochi zadruxivala ne za podprjeti sebe istu, nu za utjeśiti Heinrikove nevolje. Dokad bi on vanka ostajo iziskavala bi rjeçi ufanja i njemu bi pisala. To biaśe jedan nareçeni vez osnovan medju njima. On primao je muçechi te kaplje xivota na njegove vasdaśnje rane i çasom bi se razvedrila njegova utrudjena duśa. Prodjośe śest godinah nit je Dragoila jednoj pristala u duxostni, koje se je bila stanovito odluçila.

Priatelji çesto-krat se potrudiśe za ustanoviti njihovo stanje. On na sverhu odluçi putovati s' suprugom u Rusku, gdje iziskat jedno çinovniśtvo ,.. ali udes sva ta domiśljanja uniśti. Heinrik bolovo je i duśom i tjelom, putovanje put Sent-Petersburga çiniśese kano da je oblakśalo njegove jade, ali nakom malo nemoch to jaça povratise.

Supruga odprati ga na vode; pak na sverhu pogledivajuchi na sve śto je okruxivalo, i videchi privarena sva sna buduchnosti, i izgubljena sva ufanja promisli da velika nezgoda mogla bi uraditi ozdravajuchu krizis u duśi njezina supruga, i tadara temeljito odluçi okonçati njezine dane.

Na dan vjençanja Einrik bio dobavio jedan bodac za putovanja, sadar ga ona k sebi uzme za doverśiti tu straśnu odluku. Paka kad njezina miso bi stanovito odluçena, iziskaśe pripraviti supruga na nesrechu koja ga je çekala. Çasom bi mu govorila „Pogledaj, kolikieh jadah ja sam tebi uzrok? Ti si usiljen muçiti se za mene, za moje xivljenje i za moju buduchnost... Kada mene nebi bilo ti nebi tadar imao misliti nego za tebe sama, i tad bi bio dvostruçno jaki! “

Vas mjesec Prosjenac (1834) prodje u mukah smerti kojom se bila xertvovala — Dana 26 uredi njezine posle i ujedno zavexe sve listove. Na 28, pervi put u njezinom xivotu pokriese cernom mahramom, i otide pohoditi pute Berlinskoga Parka; umorena duśa naiposlednji put hodila je odjelitse od svieh ufanjah tako berzo uniśtenieh, od xivota tako berzo ulomjena... Sve to veche se priblixivo dan njezine smerti!

(Dalje che sljediti).

J. A. K.

JOS NEŚTO O PRAVOPISU.

Odkad smo zapoçeli u javnih listovih svoj materinski jezik upotribljavat, svoje xelje i potriboche medjusebno priobçavat i narodnu literuturu podizat: mnoga su se mnenja u obziru jezika i literature, a najviśe o pravopisu pojavila, koja joś ni sad u red i jedinstvo postavljena nisu, i çini se, da śto viśe javnih listovah i novih spisateljah izniçe, da s tim i vecha smutnja medju njimi nastaje, i stvar uvik zapletenia biva.

Kadno godiśta **1835** Hervatska, Slavonska i Dalmatinska „ Danica " svoje mlado líce pervi put pokazà, biaśe nam umah u pervomu listu objavljeno, da che se „ *vszakotero bolyshe, y za nashu Daniczu prikladneshe pismeno delo vu ilirichkom jeziku nam poszlano, rajshi z laztovitem szvojem pravopiszom vandati, nego da szamovolyno prez privolyenya izteh pisczev njihovoga pravopisza nachin z nashem zamenimo.* Ali bo nije ni hervatski ni iliriçki naçin pisanja dugo trajao, buduch da je vech u **10** broju " Danice„ na strani **38**" *vszi h dobrih domorodczev jedna jedina selya bila, da sze vu sztaro ilirzkih dersavah ztanujuchi szlavenczi vu knyisevnom jeziku zjedine.*

Doisto Hervati najpervi biahu, koji ne sammo u kolo nove sloge stupiśe, nego se joś i svoga provincialnog jezika i tudjeg pravòpisa odrekośe. To jedni velikom xertvom zovu; a ja velim, da su oni to za veliku svoju korist uçinili, i svaki koi od starih predsudbah i zloçestih obiçajah odstupi i njih s onim zamini, śto izobraxeni duh i zdravi razum çoviçanski za pametnie i bolje spoznaje, da je taj za vlastitu svoju korist terxio. Tekar nakon devet godinah uvidiśe to isto i Dalmatinci i odluçiśe çinom pokazavśi, da za sjajnom **Danicom** rumena **Zora** osvane, i moxe bit, da joś i xarko sunce sloge nad Serbiom ograne i nju preobrazi! Za da se sverha medjùsebne uzajemnosti u literaturi lakśe dostigne, biaśe starinski hervatski, glasu shodni pravopis iz nova priporuçen i joś iste godine (**1835**) u opchenje uveden, o komu gospodin I. A. Berlich u **31** broju Danice na strani **121** ovako veli: *Latinska Abeceda nebi nikad pametnie i bolje mogla za slavinsko (a i sviu europejskih narodah) knjixenstvo popravljena biti, nego na ovaj naçin, kako nam se u Danici prid oçi stavlja;* a na drugoj strani: *ja bo podpuno lepotu lepśu latinskih slovah pripoznajem, i draxja su mi od kirilice, ali sloga narodna joś bi mi milija bila, nego li Abeceda ili Azbuka.*

To je sasvim lipo i pravo reçeno; ali bo u popravku Abecede iliti posebnih slovah, nenalazim ja joś nikakva pravopisa, niti ga itko nachi moxe, koi ikoliko gramatiku znade. Pravopis treba da nas uçi, kako se posebna slova kod pisanja pravilno upotribljavat moraju, da se sve riçi po svomu razliçnomu znamenovanju onako, kako se u najboljemu izgovaranju çuju, śtiocu prid oçi metnu; a mnogi naśi spisatelji, xaliboxe, vech ista slova za pravopis derxidu! — Pravopis je najmuçnia i najumitnia stvar u svakomu jeziku, a kamo li u naśemu jugo-slavjanskomu, gdi kroz sklanjanje i sprezanje toliko jednakih, ali bo po glasu razliçnih riçih napervo dolazi, da ih nije moguchno s naśim dosadaśnjim pravopisom, ili bolje rekuch, jednopisom razluçiti.

Tko hoche da pravo piśe, mora najprie pravi hervatski, iliti naś knjixevni jezik dobro znati i pravilno govoriti, to jest: svakoj riçi onu razliku u glasu i písmu dati, koi joj po naravi njezina znamenovanja ide. No, koliko ih do danas ima, koji to znadu, ili koji su gramatiku pravoga hervatskog jezika dovoljno prouçili? Uzmimo, da su ju i prouçili: śto su se pako mogli iz nje nauçiti? Stoi li u ijednoj, kako se pravo í çisto govorit, ili pravilno pisat mora? Ja velim, da toga u nijednoj naśoj gramatici neima, i da mi joś ni imenah sklanjat niti glagolah sprezat neznamo. Naśe su gramatike joś samo okernjci pojedinih nariçajah, puni pomanjkanjah i poskvernah; a naś pravopis samo je pervo progovaranje mladog diteta, koje se od *Cirilova* poroda do sad joś niśta nauçilo nije. To isto moxe se sa svom pravicom i o druzih Slavjanih rechi. Ako chemo dakle u narodnoj literaturi srichno i uzlazno napridovat, moramo najprie naśu gramatiku poleg pripoznato najboljega nariçja iz temelja pretresti i preinaçiti; ono, śto nevalja izbaciti; śto manjka, nadopuniti; śto je nepravo, popraviti i sve odstupno u jedno jedino pravilstvo po duhu jezika dovesti. Velim po duhu jezika, jer bo se naśe jugo-slavjansko nariçje sasvim od çeskog, leśkog i ruskog odlikuje, i vechma se sgradjom talianskoga, s koim je uzraslo, slaxe, nego li s ovimi spomenutim, od kojih se je sasvim odcipilo.

Poçmimo najprie kod Abecede. Naśoj novoj iliti staroj hervatskoj Abecedi nemoxe se niśta prigovoriti, nego da se u njoj onaj zagonetni *Ě* nalazi, koga su Hervati u novie vrime uveli, da s njim tri ali çetiri razliçita izgovaranja naznaçe, koja se po gdigdi u jednoj i istoj slovci çuti obiçaju. To je novo slovo *Ě* sasvim suviśno, ne samo zato, śto je u „ *mislih o pravopisu*" *od Vekoslava Babukicha u Baçkoj Vili* za godinu **1841** na strani **93** reçeno„ *da nikakvo slovo mesta nema s kojim se u jeziku nikakva reç poçeti nemoxe*" nego jer bo se u svakoj stvari na mnogoverstni naçin nepravo, a samo na jedan jedini *pravo* çiniti moxe. Dakle mora i ovdi samo jedno jedino pravo izgovaranje i jedno jedino pravo slovo biti, koje se po najboljemu i najpraviemu nariçju iznachi i u gramatici ustanoviti mora. Kako se pako zove to misto ili nariçje, gdi se hervatski jezik çisto, blagoglasno i bez svakog primetka govori? Je li *Zagreb*, *Zadar*, *Dubrovnik* ili moxebit *Biograd*? Moxe se doisto odgovorit, da nijedan nije, jer se tadi po svakud samo u *provicialismih* govori. Istinabog, da je do sad ne samo od starih i glasovitih *Dubrovçanah*, nego i od ostalih *Hervatah* i *Serbaljah* mnogo pi-

sano, ali bo bez svakog obzira na pravopis i gramatiku, i bez svakog tersenja za doverśenostjom.

U naśemu jeziku neima dvoglasakah (diphtongah), i zato se nemoxe i nesmi *ije* ali *ie* u nijednoj riçi pisati ili çuti, gdi Hervati neçisti çeski *ě* upotribljuju, jer bo je proti duhu naśega jezika i proti pravilstvu gramatike. Ovdi moxe svaki lasno uviditi, da je *i* koreniti glas i da je *je* i *e* kroz pokvareno izgovaranje primetnuto kao što prosti i neizobraxeni Nimac *o* i *a* primetnuti obiçaje n. p. *dear oawa is au'm Bearch geboarn, dear duad in Doahl koan guad* i t.d.— Naś se jezik çisto i glasno, kao najizobraxenii latinski, izgovara, i zato netribamo niti Cehah niti Lehah sliditi, a još manje nepozvane literate sluśati, koji pravoga hervatskog jezika ni govorit neznadu. Narod onako govori i piśe, kako od svojih uçiteljah ili spisateljah çuje i vidi. Hervati i ugarski Slavjani najviśe na *e* natucaju, jer bo su ga uz Nimce i Magjare naviknuli. Nesjedinjeni Gerci zato *je* i *ije* izgovaraju, jer bo taj glas u staromu cerkovnom jeziku çuju, koi se je odatle u opchenje i u njihov eknjige uvukao, doçim rimski Katolici po svojih u duhu vrimena i jezika, najskoli kroz Dośena i Kaçicha popravljenih knjigah çisti i glasni *i* izustjuju, koi je za naś jezik najpriliçnii, i koi se za jedini pravi glas odstupnoga izgovaranja pripoznat mora. A tko to pripoznat neche zaman mu se istina prodikuje i o slozi govori.

Idimo dalje i vidimo, kako se n. p. *strč prst krz krk* i t.d. pisati ima. Ja mislim, da svatko znade da su sameglasci oni glasovi, koji svaku slovku razredjuju, a suglasci da su samo vexanj, koji riçim prominu glasa s pomochom samoglasakah daju. Dakle bez glasovah, to jest, bez samoglasakah nemoxe nikakva slovka ili riç biti, i ne samo zato moradu se gori navedene riçi sa samoglascem pisati, nego još i porad lakśeg razstavljanja u pisanju i potribitog razluçenja dugaçkih slovkah u śtivenju. Premda naśi spisatelji takove riçi sa samoglascem piśu, tako ipak sloxni nisu, kako bidu ih pisali. Jedni upotribljuju *a*, a drugi opet *e*. Tko ima pravo? Na to se lasno odgovoriti moxe, da oni pravo imadu, koji *e* upotribljuju, jer bo svi suglasci, osim *h* i *k*, ili s *e*-om poçimlju ili sverśuju, i isti *r* vech *e* prid sobom ima. Što je dakle naravitie, nego glas *e* pisati, koi se vech na sverśetku jednoga i poçetku drugoga suglasca nahodi; i doisto je çudnovato, kako mogu jedni *a* uz *r* nachi, a drugi ga vech zazbilja u pisanju upotribljavati!? No ja znam, da i *e* naśemu izgovaranju podpuno neodgovara, jer bo slovka krozanj poneśto produxena postaje, ali bo ga ipak porad gori navedenih uzrokah obderxati moramo, derxech se gramatiçkog pravilstva, da kad *e* pred *r*-om stoi, za koim još jedan suglas u korenitoj riçi slidi, da se tad tako kratko izgovoriti mora, kao da ga tadi i neima.

To je samo najmanji i najneznatnii dio naśega pravopisa, s koim si naśi knjixevnici glavu taru. Imade još vaxniih i potribitiih stvarih, koje je triba u red postaviti, ako chemo *pravo* i *razumno* pisat.

Prie nego moja miśljenja o pravopisu razloxim, moram još nikoliko riçih o udaranju glasa iliti o brencanju (kako to gosp. Stipan Ivichevich u **Zori dalmatinskoj** *na 7 broju* nazivlje), progovoriti, jer bo se na tomu temelju i naś pravopis osnovati mora.

Jedni dilidu naś jugo-slavjanski jezik na dva nariçja, i zovu jedno *śtokavskim*, u komu se: *śto* — a drugo *çakovskim*, u komu se: *ça* govori, i kaxu, da je *śtokavsko* nariçje (gdi udaranje glasa na *pervu*, doçim u *çakovskomu* na *drugu* slovku svake riçi pada), najbolje i najpriliçnje za knjixevni jezik, i s tim mislidu, da su vech sva pravilstva za udaranje glasa iznaśli!

Istina je, da u svih naśih riçih upor glasa na pervu iliti korenitu slovku pada; ali bo se on u *naravsko*, *kratko*, *dugaçko i uzdignuto* brencanje, dakle u çetiri izgovaranja razdiljuje.

Naravsko je brencanje, u komu se sve slovke jednako dugaçke çuju, samo što je perva glasnia od poslidnjih, koje pako naravito odjeknu, dok se glas sasvim nerazlegne. Ovu pervu glasniu slovku u svakoj riçi moxemo glavnim glasom, a one druge, *nizkim* glasom nazvati, n. p. *gospodin.* U ovoj riçi sasvim je naravsko brencanje: *gos* je glavni, a *po* i *din* nizki glas.

Kratko je brencanje, kadi se u jednoj riçi jedan ali više kratkih glasovah nalazi, i to se moxe ne samo na glavnomu, nego i na nizkomu glasu sluçiti, n. p. *mella*, *ville*, *gospodda*, *prevvoddi*, *govedarrina*, *kuppiti* i t.d.

Dugaçko je brencanje, kadi se u jednoj besidi pervi ali koi drugi glas dulje od naravskoga zvuka çuje, n. p. *stádo*, *júne*, *kúpiti*, *lípo*, *lípó*, *sámo*, *sámó* i t.d.

Uzdignuto je brencanje, koje samo na nizkomu naravskom glasu u sastavku riçih i na sverśetku doverśenih glagolah u koma proślastomu vrimenu (*aoristu*) napervo dolazi, n. p. *rodòljub*, *samòuk*, *ja vidì*, *ti çù*, *on padè* i t. d.

Ove çetiri versti brencanja divnu razminu i milinu naśemu jeziku daju; ali bo ja po izkustvu znam, da ih sammo mali dio naśega naroda pravo izgovarat umi, i baś nitko *pravo* pisat nezna.

Kako se ovi razliçni glasovi minjanju, tako se i znamenovanje riçih minja, i buduch da se drugçie korenita, a drugçie sastavljena riç izgòra; da se glagoli inaçie a opet samostavno ime inaçie izustuje; da jednobroj drugçie, a mnogobroj opet drugçie zvuçi, i da skoro svako padanje drugi glas ima: tako je oçividno i neobhodno potribito, da se za svaki svojstveni glas, takodjer i svojstveno pisanje ustanovi. Tko che me razumiti, kad ja po sadaśnjemu jednopisu napiśem, n. p. *talianski govori.* Sad ja pitam: što razumite pod tim zapisanim riçim?—Vi che te mi rechi: *I discorsi italiani*, *italienische Reden*, a ja velim, da nije istina, nego da se ovako tumaçiti ima: *Egli parla in italiano*, *er spricht italienisch.* Drugi pako kaxe, da ni jedno ni drugo

pravo nije, nego da ovako mora biti: *Parli tu*, etc. *rede du* etc. a ja opet odgovaram buduch kad onako nije, da ovako biti mora: *Io parlai*, etc. *ich redete* etc. Kaxite mi vi uçeni, tko pravo ima?

To je: na starinskom, upravo dalmatinskom temelju (vidi litośnju **Danicu** broj **11.**) osnovani pravopis, koi je od najglasovitiih, ne samo slavjanskih, veche i inostranih filologah pred licem sve uçene Europe kao najtemeljitii (?) i najjednostavnii (doisto, ako se o *Abecedi* govori) u latinskom písmu (s latinskim slovim?) priznat i pohvaljen. — Ali bo takova sílna pohvala bez dovoljnog razloga još ništa merzlomu razumu nedokazuje! —

Ovdi je gori sàmo jedan primir naveden, koi za mnoxinu drugih, u naših starih i novih knjigah jesuchajuchih, sluxiti moxe; a tko meni neviruje, neka jednomu drugomu svoje vlastito písmo ili naše novine na glas štiti dade, pak che se za svoje veliko udivljenje osvidoçiti, da je on na mnogih mistih sasvim nešto drugo štio i razumio, nego što je spisatelj pišuch mislio.

Kad smo vech glasu shodnu *Ábecedu* ustanovili, tako je triba da još dalje idemo, i da glasu shodni pravopis uvedemo, bez koga bi naš jezik ne samo svoj vlastoviti glas i krasotu izgubio, nego bi i pisanje naše za uvik nerazumno ostalo. Mi imademo, kako sam vech dokazao, çetiri razliçite versti brencanjah, a do sad samo tri u písmu naznaçujemo, to jest: *naravsko*, kroz jednostruka slova; *dugaçko*, kroz naznaçak s desna na lívo (´); a *uzdignuto*, kroz potez s líva na desno (`). Sad nam još *kratko* i *najpotribitje* brencanje naznaçiti ostaje, koje se kao i kod drugih izobraxenih narodah kroz predvostruçenje suglasakah podpunoma obaviti moxe i mora, ako chemo doveršen pravopis imat. Ja mislim, da che prie spomenuti izraz svatko s mista razumiti i pravo izgovoriti, kad se glasu shodno napiše: *govori*, egli parla, er redet; *govorri*, parli tu, rede du, *govvorri*, i discorsi, die Reden; *govori*, io parlai, ich redete; *govorim*, io parlo, ich rede; *govvorrim*, ai discorsi, den Reden, i. t. d. — Ali bo je muçnie çovika od onoga oduçit, çemu je obiknut, nego ga ono nauçit, što još nezna, najskoli, kad nauka primit neche, i za napridak svoje literature nehaja.

Tko o brencanju i pravopisu još više znati xeli, neka u mojih: *Kroatische Abänderungs und Abwandlungsformen* u §. §. **13** do **27** proštiti, i po ovomu çlanku ih sravnit i razumit izvoli. — To che se moxebit mnogomu çudnovato uçiniti, da ja sám svoje delo ovdi navodim. No, ja sam odavno izçekivao, da che se koi uçeni domorodac nachi, koi che ga temeljito protresti i njegove poskverne ili prednosti çitajuchem obchinstvu obznaniti. Ali bo mi ta çest još dosad od njih u dio nedojde. Je li prezrenje ili suterpnost? — To neka Bog znade! Svakako bo veliku bezrazliçnost od strane naših spisateljah i javnih listovah naznaçuje.

Ilia Rukavina
Ljubaçki.

KRALJ DOBROÇINAC.

Preneseno iz Françuskoga

od

Marka Marinovicha Dub.

Gustavo III. kralj Švedski buduchi jednom otišo u lov s' malahniem brojom svojieh dvoranah, prodje kroz jedno selo, i upazi jednu mladu seljanku gdi je toçila vodu kod kladenca. Kralj ustavi tuj svoga konja i zaište od nje vode za napit se; ona taj ças poda mu. Reçena djevojka bješe ljubka, i veoma gizdava u svojoj naravnoj priprostnosti. Kralj nije se uzderxo zamjerati s' okom nje zanesenje kê imaše u obliçju, i reçe joj: Ljepa djevojko, bili me ti sljedila do Štokolma? Ja mogu uçiniti bolju tvoju srechu. Sasviem, odgovori ona, da ovo vaše prikazanje mene veoma zaveziva, ali verhu toga nemogu ništa odluçiti. Zašto, reçe joj kralj? Zašto bo moja mati lexi u odru nemochna i ima potrebu od moje pomochi. — Gdi se nahodi tvoja majka? U onoj kucharici tamo doli. — Odvedi me u nje, xudim je vidjeti. — Kralj uljeze u onu spilu tmastu, i od dima ocernjenu, gdi upazi u jednomu kutu odar pokriven s jednom odertom pokrovnicom, u komu je lexala jedna stara xena. — Xao mi je veoma, reçe joj kralj, dobra starice, da te vidim u ovomu xalosnu bitju. — Ah! Gospodine, odgovori ona: koliko bi xalostivija bila, da neimam ovu kcher, koja sa svojim trudom nadomjera moje potrebe, i s pomnjom velikom osladiva gorkost moga kratka xivota na svjetu. Bog che je blagosovit i dati platu dostojnu mojoj kcheri; i to govorechi proljevaše grozne suze iz oçijuh. Gustavo za ti ças ochutio je zadovoljnost za biti kralj, i moch djèlo od dobroçinstva izveršiti. Sljedi, reçe on kcheri, imati pomnju od tvoje matere; do berzo imat cheš s çime zadovoljiti tvoje serce; a ti dobra starice, uzmi smjenje: tvoja kchi imat che platu kû ti xudiš. — Od koga ona reçe, Gospodine? Od mene odgovori joj, koi sam tvoj kralj. — Na te rjeçi one obedvje ostanu kao zapanjene; kchi pada njemu prid noge..., nu on neda njima vremena za drugo govoriti: izhodi na dvor, uzjaše na konja, i odjeli se njima s pogleda. Netom bješe došo u svoj dvor uzderxi na pameti što je obecho. Po putu njegove blagodarnosti mati nije veche pod-

nosila tegotu od uboştva, a njezina kchi do berzo dodje biti jedna vjerenica çestita, i mati krepostna u vladanju svoje kuche, i u naucima verhu svoje djece.

Ovi ljepi izgled sljedite, o izversne i kreposne djevojçice, ako xudite stechi glas i xivjeti çestite na svjetu: çastite, i ljubite vaše roditelje, ako hochete da bude to isto vami nadomjereno od vašega poroda u starosti.

ZAMIRKE GRAMATIKALNE.

Tu skoro došla mi je knjiga od tudje zemlje, koja ovako glasi: „ Oprostite da se usudjujem vas pozorna uçiniti na jednu stvar, koja svakojaku govoru povod daje t. j. na çelu Zore Dalmatinske stoji *Ovi* (namisto Ovaj) *list izlazi svaki pervidan.* (Ovdi se nezna, je li svaki tjedan, misec oli koi drugi rok?) — *More se pridplatiti* i t. d. namisto *moxe se pridplatiti*. (*More* znamenuje taljanski *deve*, a *moxe — può*, a to se u vašoj Zori malo gdi razlikuje. “ ....

Sad da vidim mogu li se iz ove opomene išta pouçiti. I. Verlo je dobro poznato da se u narodu našemu svaki dan çuje *ovi* i *ovaj* u pervom padexu jedinstvenog broja, ali ponajviše *ovi*, toliko za dušne koliko za bezdušne stvari: s toga mnogi vridni spisatelji nerazbijajuchi glavu kao niki sadašnji toboxe jezikouçitelji, pisali su, još pišu i pisati che *ovi çovik*, *ovi tern* i t. d. namisto *ovaj çovik*, *ovaj tern*. U Stullovom debelom riçniku neima *ovaj*, nego *ovi*, a u glagoljaçkim i slavenskim knjigama stoji *ov* ili *ovi*. Ja dakle nechu nikadar razumiti kakva je to mana pisati *ovi* a ne *ovaj*. — II. Istina je cila da po mnogim krajinama Dalmatinskim govori se *pervidan* namisto *ponedilnik*, a one sam dvi riçi onako sloxio što se u govoru glas upravo protexe na slovu *i* kano u riçi *tríput*, *víkati* i t. d. I pak ne razumim kakva je to šteta çistoj knjixevnosti rechi *pervidan*! A pitam ja sad odkuda je *utorak*, *çetvertak*, *petak*? Zove se *utorak* od staroga cerkovnoga *vtori*, talianski *secondo*, i tako s njim se lipo slaxe *pervidan*, *giorno primo*. Zar ne stoji u Svetom pismu: *una* vel *prima Sabbathi*, *secunda Sabbathi* vel etiam *Sabbathorum* ec.? A kad je pisano *çetvertak* i *petak* u pervom padexu brez priglasila (accento), moglo bi se kadgod misliti da se kaxe za ovna çetvertaka i petaka. Od poganstva je pak dodato „ *ovdi se nezna jeli svaki tjedan, misec oli koi drugi rok*. “ jer svaki znade koliko krat na misec Zora izlazi i dolazi. A odkud je *tjedan*? neda mi se razaznati ali je to tuka ali kokoš. Pametni spisatelji pišu *sedmica* oli *nedilja danah* kako se u narodu svuda kaxe; zato valja odbiti zaludne riçi, kad im se nezna pravi koren oli proizvod. — III. Glagol *mochi* (*potere*) u sadašnjem vrimenu (*indicativo, tempo presente*) sprexe se (*si conjuga*) svuda na ovi naçin: *moxem — morem — mogu; moxeš — moreš; — moxe — more*; a baška je *morati* (*dovere*) — *moram — moraš — mora*, a komu nije taj glagol ugodan (sasvim da se i kod nas çuje), sluxi: *valja*, *triba*, *ima*. Na primir: *valja to uçiniti*, oli *triba to uçiniti*, oli *ima se to uçiniti* (*ciò si deve fare*). Napokon, ako i na çelu Zore ono *more* znaçi *deve* zaista nije pogriška, jer mi je bilo prosto brez nijedne uvride pisati *si deve* oli *si può* i t. d. — Pak nisu to same otribine u spomenutoj knjizi, nego je ona od kraja do konca pisana protiv svojstvu hervatskoga jezika. Pogledajte, gori stoji, *vas pozorna uçiniti*, što po svoj prilici dolazi od nimaçkoga *aufmerksam machen — a povod daje*, i to che biti nimština, ali sad nemore da mi na um pade. Toga neima u narodu našemu, to su tudje namisli, pak naški izvernute, brez ikakve nevolje. Kamo blage riçi, *uvistiti*, *paziti*, *opominjati*, i t. d. kojim moxemo onu namisao tomaçiti? Livopera che postati naša knjixevnost ugledajuchi se mi na tudje zakone. Triba samo da skujemo one riçi, koje su nam od velike potribe, pak da im misto naçinimo gdi che pristojno sidsti. Tudjini našega jezika ne poznaju, a znali su svoga uzdignuti. Tako mi zdravlja, ovi slavni hervatski jezik izlazi na dvadeset stranah i na dvadeset mukah kad se nanj pazi, a sve naopako kao iz vode tergne, kad se na tudje knjige pazi. Znam i ja da nije sve biser ono što sam u Zori pisao, ali moram odgovoriti onima koji zloçesto mudruju.

Što che rechi oštri štioci proštivši **20** broj Zore Dalmatinske? Eno gosp. Berlich kaxe da *nešto*, ili *nješto* je rechi latinski *aliquid*, a ništo *nihil*; a ja u mom çlanu u pridlogu *za* metnuo sam *ništo* namisto *nešto*. Ja onoga G. verlo štujem, ali mi nije ugodno ono njegovo mnenje, zašto svuda *ništa* znaçi

niente ili *nihil*, a *ništo* ili *nešto* aliquid - alquanto. Neche niko rechi kad se baš ništi (eto i ovde jedna narodna riç *ništiti se*) n. p. *bolje išto nego ništo — to je ništo — ništo za to — ništo, ništo vidichemo se*; *neimam ništo* i t. d. - vech, *bolje je išta nego ništa — to je ništa — ništa zato*, *neimam ništa* i t. d. Ovi poslidnji primir mogao bi ko rech da je u roditeljnom padexu, ali oni pervi zaista nisu. Mogao bi još ko misliti, navlastito naša bratja vostoçnoga ispovidanja, da je *ništo* pokvareno od *nešto*; ali neka razlog pridaju, pak Bog zna kako bi taj posao zameršen izašao, a pak moglo bi se još napisati — *tractatus* de *ništo* alias *nešto volumina* XXIV, a istine prave ne zagledati. Ja stanovito derxim da je ista razlika izmedju *ništo* i *nešto*, koja je izmedju *prid* i *pred*. Takodjer jeli pravo rechi *mliko*, *rika*, *sino*; oli *mljeko*, *rjeka*, *sjeno*; oli *mleko*, *reka*, *seno*? Za Boga, ko bi mogao o tomu suditi kad nije znao glasoviti Rus *Vostokov*, *Kopitar*, niti mnogi još slavni spisatelji i pravi *Filologi*, kako valja izgovarati ono ѣ cirilsko! Verlo lakše je pak suditi o madjarštinam, nimštinam i taljanštinam. Na jedan primir, evo što dokaxe spomenuti premudri gosp. Kopitar u svom *glagolita Clozianus*: „Liceat et de ipso vocabulo *Croatarum* adnotare aliquid. Constantino Porphyrogenito (qui ipse quin sciret avum habuit Slavum, Imperatorem scilicet Basilium Macedonem), scribuntur χρωβάτοι i. e. хровати. Ipsissimum hoc nomen habent etiam a proximis vicinis Carniolanis хровàт, pl. хровàти. Cui ad amussim respondet Hungarorum Horvát; nam cum e suae linguae ingenio non possint incipere vocem a binis consonis Hungari, primam vocis syllabam, ex хро mutarunt in хор, sicut e *brat* (frater) fecere *barat* et sexcenta similia. Hunc hungarismum etiam Zagrabienses adoptavere, qui *Horvat* dicunt et se ipsos nunc, et antea Dalmatas dixere. Illyrii contra *H'rvat* efferunt, per H verum, non x cyrillianum, et vocalem dimidiam inter H et *r* litteras ... Istina je xiva da magjari više krat nemogu po svojstvu njihovóg jezika dva poluglasna slova zajedno izgovarati, neg magjariziraju prilipivši glasnicu n. p. oni ne kaxu *Srem* vech *Serem* — *ključ* vech *kuljç* — *slanina* vech *salona* i t. d. i t d. Nego od starine mi se *hervati*, *hrvati* zovemo, i prilika je, vech je vrime da Zagrebçani skinu ono magjarsko *o*. Taljanci prosti zovu magjarski glavni grad Pešt, *Peste*, zašto teško oni na kraju riçi poluglasno slovo izgovaraju: sad lipo bi bilo da se piše *Peste* namisto Pešt!

K.

VIDRA.

Pod tim imenom je **Zora Dalmatinska** jedan çlanak vech prie donela, i iz njega se moxe sgledati, kako ova zvir xivi, i od çesa ona se hrani, ali ja mislim, da che dragomu çitatelju takodjer drago biti, još nešto od njezinoga lova, kako sam ja pri jednim poleg bio, çuti. —

U zimi, godine **1799** bio sam u Bresovici, kod Gospodina G... — Taj isti gospodin imao je jednoga kmeta, imenom Jure; star çovjek, mogo je imati do **70** godinah; ali sve polag svoje starosti je bio dobar strjelac. — Jedno veçe dojde on k meni u sobu i kaxe: „Gospodine, ja znadem za jedno mjesto, gde se jedna vidra zaderxava, dodjite samnom, ja chu nešto nastaviti, i znadem segurno, da ju uvatim. — Ja nisam hotio ichi i pošao je sam. — U jutro oko **5** satih dojde on s puškom na ramenu, opet k meni u sobu; zbudi me i kaxe mi: „Gospodine, ustajte se, idemo pogledati, dole na potok, jesmoli šta uvatili. — „Otidi s Bogom, ja neidem; tko bi sada po toj zimi na potok išao, volim ja jošte spavat." — Ni mi starac dao mira, morao sam se obuchi i š njime iti. Uzeo sam i ja moju pušku, jerbo mi starac kaxe: „Gospodine, uzmite pušku sobom, jer znadem segurno, da sam nju ulovio, i ako mi nju xivu u šake ne dobijemo, tak moxete vi lahko nju strjeliti. — Dojdosmo mi srjetno na potok, a to moj Jure zavikne: „ulovio sam ju, Gospodine" i kaxe na jednoj jami u ledu, gdi je on bio jedno gvozdje, kako se lisice vataju, nastavio, u koje se je vidra za jednu nogu uvatila. — Kako sam blixje došao, uplašim se ja na skoro, jerbo spazio sam nešto, šta nebi bio misliç, da jedna zvir uçiniti moguchna bi bila. —

Vidra videch, da se nikako toga gvozdja osloboditi nemoxe, i kao da je znala, kako je draga njezina koxa, onu nogu, za koju se je uvatila, vech je skoro na sve pregrizla, i jošte samo na malom je visela. — Udarite, gospodine, po njoj jerbo sada che utechi, još samo na jednoj xili visi, zavikne Jure. — I upravo je ona, spazech nas, se jošte bolje xurila i berxe gristi po[illegible]. —

Spruxim ja pušku i zgodim ju uprav u glavu. Veselo pjevajuch vadi nju Jure iz jame, i sada stoprom sam opazio, da ona zaisto samo jošte na jednoj xili je visila i svu kost çisto pregrizla. — Bila je ona tako velika, da se jošte nigdar takvu veliku videti nisam dosjetio. — Kako smo došli kuchi, dobio je Jure od gospodina G....a nekoliko novacah za prikaz, i u podne je vidra vech dobro pripravljena na terpezu (stol) došla.

Franjo V-bogat.

SPISI S. JERONIMA.

Niki Cezar Cantù skoro, neumorni Talianski pisalac spovisti opchene, kako u mnogim izkazanjim preçastnih mudaracah, onako brez ikakova obzira cinijo jest se u smionstvu, i do primudroga našega nauçitelju S. Jeronima nepohvalno ovako pisati: — Questi lavori sono spesso disabelliti da una polemica virulenta, indegna non che della cristiana carità, sin d' ogni persona civile: (Lib. 6. c. 21). Za pomerçati svitlo ime našega S. nauçitelja moreli se što gerdjega izmisliti? Prem da skoro obránjeno biaše staro poštenje i veliçanstvo prisvitloga imena našega S. Jeronima od sloxitelja çastnoga nadometka donita od novinah Zardarskih (N. 37), ništanemanje i ja pristojno derxim sverhu çasti i svetinje tolika našega nauçitelja štogod pristojna nadostaviti, govorechi, da gospodin Cantù nepoznavaše zadosti dostojnost S. Jeronima, onu dostojnost, koju mu podaje sve katoliçanstvo i dan današnji; jerbo rechi hochu ja što od njega govoraše, izmedju mnogih ostalih pisalacah Talianskih, Dominik Bernini (tom 1. secolo 4): Risplendevano in lui egregie doti di virtù: professione di vita sempre cattolica, ritiramento dal mondo tra le solitudini di Siria, perizia di lingua, avvenenza di tratto, studio indefesso, e nello studio progressi immensi, e tutto ciò che obbligò S. Agostino a confessare: Quamquam secundum honorum vocabula, quae jam usus Ecclesiae obtinuit, Episcopatus Prisbyterio major sit; tamen in multis rebus Augustinus Hieronymo minor est: (S.Aug. apud S. Hieronymum epist. 97) Na ovo gospodin Cantù što bi odgovorio? Odgovorio bi njemu isti S. Jeronim što biaše rekao tuxechi se na svoje ozloglasitelje Rimskoj gospodi i gospojami, koji ga okolišivahu i klanjahu mu se kao jednomu angjelu; „ dicant, *on jim odgovaraše*, dicant, quid unquam in me aliter senserint, quam christianum decebat? Pecuniam cujusquam accepi? Munera vel parva vel magna non sprevi? In manu mea aes alicujus consonuit? Obliquus sermo, oculus petulans fuit? „ (Epist. 99.) Za koi uzrok daklen Cantù izvrijuje toliko gorke xuçi protiva onomu našem Svetomu otaxbiniku? More biti jerbo on s njegovim naravskim adetom verlo biaše ukorio dva himbena poluvirca, Helvidia, hochu rechi, i Joviniana, oba uçenika himbenoga Auxencia Milaneskoga biskupa Arianskoga, u Saboru Rimskomu od Damasa Pape osudjena? Pervi od ovizih dvaju svetogerdno zanikivaše viçnje diviçanstvo priblaxene div. Marie ne za drugo, neg kako je obiçajno vuhmenim, za uçinit se velikim u zlochi, buduchi rodjeni tamni, uzveliçat se medju svoizim, S. Jeronim biaše rekao „ Quis te, oro, ante hanc blasphemiam noverat? Quis dupondii suputabat? Consecutus es quod volebas? Nobilis factus es in scelere. Ego ipse qui contra te scribo, cum in eadem tecum urbe consistam, albus, ut ajunt, aterve sis, nescio" Drugi paka, tojest Jovinian, svetoskverno napomenjivaše svakomu gadno Epikureisko xivljenje, S. Jeronim zaveršivajuchi svoje dvi knjige protiva ovomu novomu Epikuru pisaše Rimu ovako „ Ad te loquor, quae scriptam in fronte blasphemiam, Christi confessione delesti. Urbs potens, urbs orbis domina, interpretare vocabulum tuum; Roma aut fortitudinis nomen est apud Graecos, aut sublimi talis apud Haebreos. Serva quod diceris; virtus te excelsam faciat, non voluptas humilem. Cave Joviniani nomen, quod de idolo derivatum est " Mudri Cantù tuxi se moxebiti jerbo po ta naçin naš S. nauçitelj pisaše od ovih bezobraznih dvajuh njegovih Milaneskih otaxbenikah? Nek se tuxi na bezobraznost njihovu, a ne na jakost govorenja S. Jeronima. Ovi bo S. Otac i nauçitelj dostojno pohvaljen jest od svega svita a navlastito od S. Augustina (Contra Jul. libro 1. cap. 7) i od Kašiana (Contra Nestorium de verbo incarnato l. 7.) „ Lampas mundi " od Marcellina (In chron:) „ Turris inexpugnabilis catholicorum, et infaticabilis inimicus haereticorum" od S. Prospera (l. de ingrat:) „ Exemplar morum et magister mundi " od Kašiadora (in inst. Div. lict. cap. 11.) Sol orientis " Napokon S.

Lovrinac Justinianin (Serm. de festo S. Hieronymi) od njega ovako govoraše: „ Gloriosum Jeronymum merito colit Ecclesia, qui cum scientiae munimine custodivit, protexit et docuit... Factus plane erat ex assidua meditatione Scriturarum templum Dei, sapientiae sedis, Paracliti minister, vas mundum, aeterni luminis ostensor, scientiae magisterium atque angelornm imitator. Talibus quippe studiis assuetus, singulari inter homines emicuit sanctitate velut lampas accensa, atque perlucida omnem domum illustravit Ecclesiae... Quod enim carnificis mucrone non pertulit, hoc in se ipso castitatis amore complevit... Totus plane vitae illius decursus, christianae religionis est speculum. Aridum mundum calcavit cum flore, domum, patriam, parentes relinquens, Roma egressus, eremi deserta penetravit. Nemo illo in Divinorum eloquiorum explanatione utilior, nullus contra corpus proprium austerior. Quis in corrigendis sceleribus eo fuitaudacior? Ignorabat prorsus homines mulcere blanditiis; nesciebat vitia palliare silentio, nimio divini amoris zelo succensus.... Sicque in senectute bona plenus dierum, meritis locuples, celeberrimus sanctitate obdormivit in Domino, appositus ad patres suos, associatus angelis coronatus a Christo. “Sada neka poznade mudri Cantù, kako se ima govoriti od S. Jeronima.

K. B.

PRIPOVJEST.

(iz njemaçkog).

Dva prijatelja, koja se od davna vremena vidili nisu, susretnu se sluçajno u jednoj kuchi. Kako je? reçe jedan. — Tako tako, odgovori drugi ja sam od vremena našeg rastanka bio oxenjen. „ To je dobro! “ — Baš i nije, jer sam dobio gerdobu xenu. — „ To je zlo! “ — Baš i nije; jer mi je doniela hiljadah. — „ Dobro, to je bar jedna utjeha. “ — Baš i nije jer sam kupio jedno stado ovacah pak su sve u jedanput pocerkale. „ To je od vech xalostno! “ — Baš i nije tako jako, kao što se çini; jer sam više iz koxah izvadio nego su me ovce stale. — Daklen ti nisi imao nikakovu štetu. “ — Da vidiš i jesam, jer sam i moju kuchu i sve moje novce kroz jedan poxar izgubio. — „ To je jako peçalno. “ — I nije sa svim, jer je i pogerda xene ujedno izgorela.

Milorad Medakovich.

***

ŠURKA.

Lisica i Lavoris.

Dodjoše na korbu lisica i lavoris (Leopardo) za jednu istu stvar, to jest sverhu njihove lipote. Lavoris prikaxivaše njegovu koxu i dlake šarovite s kojim se holjaše, a lisica nemoguchi, tako reçe: Oh koliko sam ja ljepša od tebe, jerbo ne xivot, koxu i dlake imam lipe za diçit se, dali moja dobro-chudnost çini me ljepšu od tebe. —

Chud dobra daklen nadhodi uresu
izvanjsku xivota. —

J. J. P.

***

ZAGONETKA.

Pervi meni umu kaxe
Kervavnika xestokoga —
Mistoime *drugi* slaxe
Besidjenja podobnoga —
Sve u kupu zvir je mistna
Svakoj kuchi jest koristna.

Pridjašnja zagonetka znaçi: **Tintarnica, tinta, pero.**

Opomena blagovoljnim pridbrojiteljima.

Xelja je Izdateljah brez ikakvogà odgadjanja slati **Zoru Dalmatinsku:** *zato mole gospodu pridbrojitelje i poruçnike da na vrime kod C. K. Poštah ponove svoja naruçenja za trechu çetvert ove godine.*

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotišćitelji i izdatelji.

BROJ 25. — NA 17 LIPNJA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na četiri jednaka roka u Knjizarnici izdateljah, oli na C. K. poštama, i njihovim poručnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u saminu za kojimudrago narodni oli strani list.

LJUBAV.

O ljubavi tašta i huda!
Zašto truje stréla Tvoja
Čověčanskog slast pokoja,
Čineć ljudma silna truda!? —

Vidio sam gdě mladiće,
U Tve mreže upletene,
Krije blědost bolna stěne,
Plod pretužni Tvoje sriće!

Bez sjajnosti oçi stoje,
Bez jasnosti sve zenice,
Kano bistre kad vodice
Čisto izgube lice svoje!

Jer slědom Te bolest slědi,
Ka duh tělo i sve mori,
Dok lažljivoj u odori
Sréće, prideš u pogledi!

Uvenula lěpa ruža,
Ka je lice prě kitila,
I sve město ustupila
Znacim bola, kog jad pruža! —

U težkoj se brigi gubi
Bědni mladić ter se muči,
Jer nemore da razluči:
Jedali ga ljuba ljubi?

Dan i noć se sumnjeć brini,
Da možebit varka nije
Sve što od nje razumie,
Slatki znaci svi njezini?

Svoje serdce da već drugom,
Ni okrutna obećala,
Pak mu ljubav nalagala,
Da se jadan bori tugom!

Da nje posměh sladki i lěpi,
Kim ga milo věk pozdravlja,
I na drugog neupravlja,
U ljubavi za kim hlěpi?

Jeda pogled nje očiu,
Kim mu ljubav potverdjuje,
Istinu mu baš kazuje,
Da j' sam ljubljen on od sviu?

Kad ju tajnom na sastanku
U naruçaj svoj doçika,
Da ga usna nedotika,
Ka celiva i drugog Ranka?

Da prekrasne njene grudi,
Koje prěd njim sramno skriva,
Prěd kim drugim nekaziva
Ljubeznivoj u razbludi?

To sve umerlog trapi i mori
Čim ga sgode malog Ljelje
S bědnog luka jadne srělje,
Svim tim mukam tad se bori.

Jedali je dakle vrědno
Rad nekojih časah bludnih
Tolko podnest skerbih trudnih,
Zar to nije bolno i bědno?

I tolike ljubećima
Ti nevolje čim zadaješ,
U kim, tašta, tad ostaješ,
O ljubavi! razkošima?!

U Beču. — A. T. P. Brodjanin.

ŚETNJA POD LIPAMA.

(Iz Njemaçkog po Śillerovom.)

Vollmar i Edvin biahu prijatelji i xivjahu skupa u jednoj mirnoj pustinji, u koju se od buke djejateljnog svjeta udaljili, za mochi ovdi çisto u modruljubnom pokoju svoja pametodostojna doxivljenja razvijati. Srjetni Edvin objimaśe veselosergnim xarom cjeli svjet, koga namerçeni Vollmar u cernu boju svoje nesreche zavijaśe. Jedna obsadjena cesta lipama biaśe njihovim promiśljanjima najmilie mjesto. Jednoç po ljepu danu mjeseca Svibnja śetaśe oni opet tamo; sjecham se sljedujucheg razgovora:

Edv. Dan je tako krasan — sva se je priroda razveselila, a vi tako zamiśljeni Vollmare?

Vol. Pustite me. Vi znate, da je to moja navada, pokvarit joj njezine chudi.

Edv. Ali jeli moguche, çaśu radosti tako omerznuti?

Vol. Kad se pauk u nutra nadje — zaśto ne? Vidite, vami se obrazuje priroda sada kao rumena djevojka na dan njezine udaje. Meni se predstavlja starom babom, rumenilo na suvonjavom licu, nasljedjene demante u kosama. Kako se u tom nedjeljnom nakitu sama sebi nasmjehava! Ali vech je iznośena odjecha i vech sto hiljadah putah prevrachana. Ovaj isti zeleni, valoviti rep vukla je vech pred Deukalianom, ovako isto namiriśan, ovako isto śareno obrubljen. Kroz hiljade godinah ona samo ostanke smertnog stola jede, kuva si rumenila iz kostih svoje sobstvene djece i pristriza si trulosti na zablještne titreike. Mladi çovjeçe jeli ti i znadeś u kakvom se druxtvu ti moxebit sad secheś. Jesili ti ikad pomislio, da je ovaj neizmjerni krug smertni spomenik tvojih pradjedovah; da ti vjetrovi, koji ti mirise lipah snaśaju, moxebit snagu Arminiovu *) u nos diśu; da u razhladajuchem vrelu ti moxebit smervite kosti naśih velikih Enrikah **) kuśaś. Onaj nesjek, (atom) koji se je u Platonovom mozgu misli boxestvenoj zatresao, u Titusovom sercu miloserdju zaderktavao, kuca moxebit sad xivotinskoj upali u xilah Sardanapalskih, ili je raznaśan od gavranah u stervini kog objeśenog lupexa. Çini mi se, vi to veselo nalazite, Edvine?

Edv. Oprostite! vaśa promiśljanja otvoraju mi smjeśne prizore. Kako to onda? ako bi naśa tjela po istim zakonima hodila, kako se od naśih duhovah potverdjuje? Ako bi ona poslje smerti makine ono isto derxanstvo produxivati morala, koje su pod zapovjedim duśe obvladala, kakogod duhovi umerlieh zabave svog predjaśnjeg xivota ponavljaju, *quae cura fuit vivis, eadem sequitur tellure repostos*.

Vol. Na taj naçin lexi pepel Likurgov i lexat che do vjeka u okeanu.

Edv. Çujeteli tamo njexnoga slavulja pjevati. Śta? da on nije xara (urna) Tibullovog pepela, koji je njexno, kao i on pjevao? Moxebit uzneśeni Pidar dixe se u onom orlu k obzora modrom krovu. Moxebit trepche u svakom ljubeznjivom zefiru koji nesjek Anakreonov? Tko zna, neleteli tjela slastivacah u mirisnom prahu po uvitcim njihovih milostnicah? Nelexeli ostanci kamotnikah (lihvenikah) u stoljetnoj ergji na zakopanim novcima priljepljeni? Nisuli tjela pisargjiah odsudjena biti stopljena na pismena (slova) ili valjana na artiju, za cviliti uvjek pod tiskom peçata i pomagat ovjekovjeçiti bezumnosti njihovih drugarah? Vidite, Vollmare! iz iste çaśe, iz koje vi gorki jied vadite, vadi moja narav vesele śale.

Vol. Edvine! Edvine, kako vi opet ozbiljnost posmjehavajuchom osjetljvostju poljevate. Pustite da produxim. Dobra stvar neboji se razgledanja.

Edv. Neka Vollmar razglèda, ako je sretniji.

Vol. O fi! Sad ste baś najopasniju ranu povrjedili. Mudrost bi bila dakle nekakva baba poterkaça, koja u svakoj kuchi ognjiśte nabija i umilno za svaku chud kekeche, nesretnome i samu miloschu ocerni, srjetnome takodjer i zlo omedeni. Pokvareni xeludac zaberbla tog bludnjivnog gosta u pakao, a çaśa vina, moxe njegove djavole medj bogove zabrojiti. Ako su chudi tvorila (kalupi) naśih mudroznanjah, — kaxite mi dakle, Edvine, u kojoj (chudi) se istina tvori. Ja se bojim, Edvine, vi che te stoprom pomudriti, kad pomraçite.

*) Pervi vitez njemaçkog naroda, koji u 9. god. po K. svoju otaçbinu od Rimljanih oslobodi u straśnoj bitvi u Teutoburgskoj gori.

**) Slavni cesari njemaçki iz Saksonske kuche u 10. i 11. stoljetju.

Opazka prevodtielja.

Edv. To ja nebi rad za pomudriti.

Vol. Vi ste spomenuli slovo *srjetan*? Na koji naçin postane to çovjek, Edvine? Radnja je uslovje xivota, sverha je mudrost, a blaxenstvo, velite, to je nagrada. Hiljadama lete razpeta jadra traxit u bezobalnom moru srjetni ostrov (otok) i osvojit to zlatno runo. Kaxider mi ti mudraçe, koliko jih je, koji su ga naśli? Ja vidim ovdi mnoxtvo brodovah, u vjeçnom krugu potrjebnosti vertechi se, uvjek od ovog brjega odtiskajuch za opet k njemu dochi, uvjek dolazech za opet od njega odtisnuti. Oni se mètu u preddvorju njihove sudbine, krixaju straśljivo uz kraj obale, za uzeti hranu, kerpati uxeta, a nikad neodmaknu na puçinu mora. To su oni, koji se danas trude za mochi se trudit sutra iz nova. Ja jih odkinem, broj je za polovicu manji. Druge opet verlog putenosti stergne u neslavni grob. To su oni, koji cjelu snagu svog bitja razsijpavaju, za uxivati znoj predjaśnih. Odbrojmo i nji, pak maleśna çetvert joś che ostati. Bojazlivo ta jadri bez sjervernice (bussola) u provodu laxljivih zvjezdah, dalje po straśnom okeanu, vech se svjetli na kraju obzora, kao bjeli oblak, srjetna obala, zemlja! uzvikne kormanik, ali gle! kukavna daśçica pukne, proderti brod propane kraj obale. *Appareant rari nantes in gurgite vasto.* Nemochno borechi se, jedva dokuçi i najvjeśtii plivaoc onu zemlju, tudjinac u nebeskom pojasu, on bludi usamljen okolo i traxi opet svoj sjeverni dom. Tako ja odkidam velikome broju vaśih najpodatnih sistemah (redovah) jedan milion za drugim. — Djeca se vesele oruxju muxevah, a ovi plaçu da viśe djeca nisu. Rjeka naśeg znanja vije se natrag k svom utoku, veçe je sumraçno kao i jutro, u jednoj nochi gerle se zora i veçernica, a mudrac, koji je zidove smertnosti prodrieti hotio, padne dolje i opet je igrajuche djete. Dakle, Edvine! opravdajte mi lonçara proti loncu; odgovorite Edvine!

Edv. Vech je lonçar opravdan, dok lonac s njime pravdati moxe.

Vol. Odgovorite.

Edv. Ja velim, ako i nisu onaj ostrov stigli, itak voxnja nije zaludu bila.

Vol. Moxebit oko nasladjajuch na krasnim pokrajinam, koje ljevo i desno mimo lete. Edvine? Pa zato u vjetrovih bacan biti, pa zato kraj ośtrih klisurinah derktati, zato u talasnoj pustinji trojstrukoj smerti okolo çeljustih se ljuljati. Negovorite niśt viśe, moja je tuga rjeçitija, nego vaśa zadovoljnost.

Edv. Pa imamli ja zato ljubicu (cvjet) nogama gaziti, śto ruxe dosechi nemogu; ili ovog dana medj izgubljene brojiti, śto ga nepogoda pomraçiti moxe. Ja se nakupim pod vedrim nebom veselja, koje mi poslje dugi ças nepogode pokrachuje. Nemamli ja zar cvjet brati, śto sutra viśe miriśati neche. Ja ga bacim, kad uvene, pak si uberem drugi mladji, koji vech iz pupa dragosno se pomalja.

Vol. Zabadava! zaludu! Kamogod samo jedno sjemence radosti padè, niçe vech sto klicah nevolje. Gdigod jedna suza radosti lexi, lexe hiljadama suze zdvojenja zakopane. Ovdi, na mjestu, gdi çovjek uzklikavaśe, viju se hiljadama umirajuchi nasjekovi (insetti). U istom trenutku (momento), kad naśe uzhiśçenje k nebu se verti, huçe hiljadama kletve i proklinanja gore. To je sve varivo xrebije (lotto), ono malo kukavnih zgoditakah izçezne medj bezbrojnim praznitcima. Svaka kaplja vremeno jest smertni çasak veseljah, svaki praśak nadgrobna ploça koje zakopane razkośe. Na svakoj toçki u vjeçitom svemirju (universo) udarila je smert svoj vladateljski peçat. Na svakom nesjeku çitam neutjeśni nadpis: *proślo*!

Edv. A zaśto ne: *bilo*! Nek bude svaki glas smertni opjev kog blaxenstva. — Ali on je takodjer pjesan svudprisustne ljubavi — Vollmare, pod ovom lipom poljubi me pervi put Ljubica moja.

Vol. (Naglo odlasech.) Mladi çovjeçe! Pod ovom lipom izgubi ja Lauru moju.

P. Preradovich.

NARODNA POVIST.

Makarska.

Iz knjigah se znade, da je bilo u staro vrime podosta gradovah po primorju Makarskomu, ali na dan danaśnji neima od njih niśta pogleditoga, osim gdikojih odcipljenih zidinah i izkreśanih ploçetinah (śto su texaci naśli kerçechi) i na njima Rimska slova zarizana, koja pokaxu da su onuda moguchni nastojnici xivili. Ovi, prije neg su dośli

Rimljani, zvali su se po povistniku *Apianu*, *Ardiei* iliti *Vardei*, a zaista od starine ono je misto naseljeno, jerbo one strane, oni brigovi plodni i xupni, ono krasno poloxenje, ono more gdi tolika razliçna riba pliva, valja da su k sebi privabili narode silne. Istina da se sad nahode mnoge provalije, razvaletine, goleti, verleti i klisure; no su tomu sami ljudi krivi, koji odavna nemilice i neśtedice gustu goru posikośe, pak vode naglo s planine splivajuchi zemlju razderle, odnile i izervale. Da nisu naśi hervati çeste masline, loze, voche posadili, svuda bi zubovi virili, ele je poznato da brez dervecha na strani zemlja nemoxe se uzderxati.

U primorju sad neima nego cigli jedan grad prozvan Makarska, po stermeni sazidan kraj mora. Nalazili se pak na istom mistu gdi se negda po *Plinju Rataneum* dizao, ili po *Dionu Kasiu*, *Rhaetinum*, upravo se nezna, nego po svoj prilici mnogi razloxito misle, da je oni stari grad bio poloxen na iznositu baś unde, gdi je sad selašce *Makar* malo podaleko od sadaśnje Makarske. Spomenuti povistnik Dion piśe, da pośto su Rimljani na juriś uzeli Rhaetinum, Retinjani zapalili ga, pak zaklonili se u oblixnje duboke pechine, a to valja da su one iste koje se i sad pod Biokovom blizu grada nalaze. Potom ono misto nije pusto ostalo, vech su ga u napridak drugaçije prozvali. U Prokopovoj knjizi zapisano je *Muchirum*, u śestom viku zvano je *Mucarum*, a u Solinskoj povisti Tome naddjakona, stoji da u istom viku Solinski cerkveni Sabor nastavi Biskupa *Mukarskoga (episcopus Mucarensis)*; a opet car *Konstantin Porfirogenit* nazove ga *Mokros*, dodajuchi da je glavni grad bio jedne izmedju triju xupanijah u Poganiji, koje su se pruxile od utoka Cetine sve pored mora do Neretve. *Poganija* dolazi od *Poganin*, a to su ime starenici naśi nadili *Avarima* kipośtovcima, koji su onu żemlju prije njih pokrili. Kako je ime *Poganija* postalo od *Poganin*, takodjer i imena *Muchirum*, *Mucarum*, *Makarska*, *Mokros*, po svoj prilici su pokvarena i proizvedena od naśe riçi *mokar — mokro*, śto je undekar uvik bilo mokro, vlaxno, virasto.

U Makarskoj bit che oko dvi iljade duśah, neima bedenah, tverdjave nikakve, ni vratah gradskih, niti ostanakah Rimskih zgradah, vech je grad novi sa svim. Ima lipa i velika stolna cerkva na iznositu sagradjena, jedan dosta dobar i tverd samostan, u kom pribivaju vridni redovnici reda svetoga Frane; i dosta lipih kuchah na dva, na tri i na çetiri boja iliti poda. Milostivi pokojni biskup Fabian Blaśkovich gradio je simeniśte za cerkovne uçenike, ali mu je nedoverśeno i pusto ostalo do dneva danaśnjega, jer one novce śto je on zanj skupio razdilio je primorjanima, pritisnutim od teśkoga glada 1802 godine, i uz to poradi njih svoje srebro zaloxio. U srid grada naçinjena je çesma (kladenac, studenac) gdi blagi ključ izbija, i kaxu svi, da je voda verlo zdrava. Od zapada lipa je testa kud se slobodno mogu po dvoje koçije razminuti, ali ne izlazi nego do blizu Nevistine Stine, pak dalje do Xexevice ide se samo nogostupom, zaśto je misto baś lomno i verletno sila, i doślo bi do mnogo jasprih kad bi se htilo dalje razkerçiti. Luka je pak malena ali dosta duboka, a k njoj ponajviśe ne prilaze nego sridnji i mali brodovi. U Makarskoj sidi cerkovni pridstavnik sa pet kanunikah, Pretur sa svojim çinovnicima, opchinski poglavar, serdar, opchinski likar i uçitelji, koji uçe malu dicu. U jutru kasno sunce u Makarsku zaviriva, śto jedna visoka plechina od Biokove joj istok krije. Zimi bura strahovito kadgod zapali, te zemlju pretrese, çesto polomi i izadire stara i çversta stabla.

Makaranci su pristali, visoki, kipni ljudi; ima nikih koji che restom pritechi visokoga Nimca, Francuza, Taljanca i t. d.; a ujme hitre i ośtre pameti mogu se pravedno isporediti s najboljim mudracima. Malaśno im je pribivaliśte, tanka im je tergovina, neimadu visokih dvorovah, ali mogu se zaista diçiti da su u svako vrime imali podosta izversnih knjixevnikah i junakah slavnih i glasovitih. U nijednom mistu pri Adriatiçkom moru nije onako hervatski jezik plemenit i çist kao kod njih. Perva im je dika *Nikola Biankovich* pravi sluga Boxji, mili biskup, za kojim su Makaranci dosta suzah prolili, i joś ga spominju i spominjati che ga. Śto je bio blaxeni *kardinal Barbarigo* biskup Paduanski, to je bio i *Nikola Biankovich biskup Makarski*. U Brelim jośte cvitá i listá oni veliki bor pod kojim je Nikola sidio i Bogu svoje Makarance priporuçivao. Druga je dika opat knez *Kliment Grubiśich*, vruchi ljubitelj svoje otaçbine, premudri spisatelj, iskreni prijatelj. Ovi dragi çovik zaklonio se je u selo, i onde blago vrime provodio knjigam se nasladjivajuchi, texake uçechi da bolje i koristnije o zemlji rade, pak

ga još za mladosti njegove nemila smert umorila. Pisao je Neretvansku povist, na svitlo još ne izdanu, i još knjigu verlo vridnu o početku i slaganju slavjanskoga jezika. Trecha je dika presvitli Nadbiskup Splitski Ante Kadçich, koji je u početku prošastoga vika pravio hervatsko bogoslovje, çistim jezikom pisano. Çetverta je dika Andrija Kadçich reda S. Frane, koga che narod naš slaviti, dok che se slaviti narodno junaštvo i jezik. Peta je dika Splitski Biskup Pavao Miošich, moj uçitelj, krasni pripovidaoc. Ako xeliš, pobro, znati još stotinu glasovitih Makaranacah i Primorjanah, štij narodne pisme.

M.

RAZGOVOR HAZNOVIT.

Tko neputuje ne vidi svita; tko nedruguje nedobiva priatelja; tko neda svoga vina piti, nepije tudjega. U svakom mistu, kada pridje koji inostranac, nepristaju pitati ga odklem je, što je došao i kuda idje. U isto vrime mistjani dokaxuju stvari i novine njima znane, i tako s' tizim zabavljaju svoga gosta.

Tako se zgodilo Kanatonu texaku, koji g. 1798 buduchi prišao iz Talie u Split, neçékano susriti onde jednoga mladicha, kojega pervo na godinu danah biše poznao u Vicenci kako vojnika i straxbenika Podestatova. Sritoše se oni nenadno, i za mochi se porazgovoriti, odoše piti vino u jednu kerçmu. Biše taj mladich jedan naš domorodac, koji çuvajuchi straxu u Vicenci kod sahraništa blaga opchenoga, biše uveo k' vladaocu pervo nego druge istoga Kanatona talianca, a ovi, za odvratit njemu ljubav, biše mu ti dan isti platio vino. Posli dakle kad se poznaše, pozdraviše i poljubiše, poçeše ove razgovore:

Tal. Ala meni sriche da mogu, gospodine vojniçe, piti s' tobom vina u Splitu, pokle sam ga pio s' onu stranu godine u Vicenci!

Voj. Planine stoje vazda na mistu, a ljudi idju, sastaju se, i u priateljstu zdruxuju se.

Tal. Jedali si još na sluxbi?

Voj. Nisam više vojnik od kada je propalo vladanje Mletaçko.

Tal. Naš Princip biaše valjan vladaoc, ali nam je Bog dao drugoga jednako valjala i dobra, jaçega i boljega na oruxju. Do sada mi smo duxni njemu više nego naš xivot valja, jer nas je izbavio od Francesa.

Voj. Bog je uklonio od Dalmacje tu xalost premda smo i ovde kušali za jednu dva miseca dosta peçalih. Ali ostavimo xitelska govorenja. Kaxi mi, kako ti se dopada stati u Splitu?

Tal. Sve je dobro za me: kruh, vino, meso, sve je lipo, i obilnost vidi se svuda.

Voj. Od mesa nemore se tako rechi. Sva Dalmacia potribna je u xivotini, i bilo bi jao nama, Bosna da nam nije blizu. Turci naši susidi posiduju toliko marve i xivotine, s kojom polje obradjujemo i hranimo se, i ide jih mlogo još preko mora u Taliju.

Tal. Ja bi xelio vidit gdi se pazari xivotina.

Voj. Pazari su u nikim vlastitim mistim blizu turske zemlje, i pazari se vazda s' opazom od zdravlja, jer su turci *svegjer u smiši s'mistim gdi je kuga.* Po pazarim stoje vazda carski vojnici za da se nemiša vilaet. Turci obiçajno negone po pazarim svoju xivotinu, vech privedu samo koje god goveçe, i primaju od naših naredbe i zadavak, zatim paka dognaju oni svoje prasçenje, goveda, konje i ostalo što je pogodjeno.

Tal. Pervo dakle nego se vidi tergovina, ugovara se i pogadja se brez ticati se, oh! ovo je stvar zaçudna!.. dakle kada se terguje s' Turcima nemore se ni piti s' njima, ni pošapljati na uho, ni ugovorit za platit misu za duše od oçistenja, kakono se çini po pazarim i sajmim naših mistah?

Voj. Koja misa! koje duše! Turci nisu kerstjani ni u Bosni ni u Carigradu. A vino piti oni nemogu jer jim zakon ne donosi.

Tal. Ah Bogu fala da nisam Turçin: dali nemogu razumit zašto Turci mogu imati toliko xivotine, što jest pravo blago sviuh mistah.

Voj. Ti nemoj mislit da Turci imadu samo *izuchu* xivotinu, vech imadu oni jošter çudo xita, i šalju u Dalmaciu, od kuda paka priko mora razprodaju po ostalim mistim.

Tal. Ja derxim da to blago njima dolazi jer nesade loze, ostajuchi tako dosta njima zemaljah za sitbu i za livade.

Voj. Bit che tako: dali znam da ako bi Dalmacia *naimre* po otocim, i nesadila svoje vinograde, nego sijala bi svoje zemlje xitom, ona bi isto ginula od nevolje, jer nema pravoga naçina ni volje za texiti zemlje kao što je po vašim mistim.

Tal. Vidim bo da negine, jer se svaki dan jide, i lipo vino pije.

Voj. Dobro govoriś. Vino koje sada pijeś jest vino Braçko: to je otok 12 miljah daleko odovle. Ovo vino pijemo liti, jer ono śto nam daju naśa polja propadne svekoliko u zimi, koje buduchi sasvim jako, nemoxe mu se odoliti po vruchini. Od otoka vino manje grije, i uzderxi se bolje na vruchini prenosechi ga preko mora.

Tal. Dakle se prenosi iz Braça u Split?

Voj. Istinito; koliko ga biva od potribe za pitje. Dali sami Braç iznosi ga vanka do 100 iljadah barilah svake godine, i nosi ga po razliçitim mistim, a ima nikoliko vrimena da ga śalje tja u Moskoviu. Çekaj sada još malo da prodivanimo o bogatu rodu naśega ulja, prem da ovaj porod nije tako jaki kako je oni od vina, dali prinosi niśtanemanje u naśa mista dosta jasprih.

Tal. Pak chemo divaniti o sitbam oriza, o livadam, o vochkam, o bubcim, o dilaliśtim, i o zanatim, i tako se nechemo svu noch raztati.

Voj. O svemu tomu moxemo se u berzo opremiti. Sitbah oriza nema nigde, prem da bismo imali za ti posao do 20,000 kanapah zemlje prikladne. Ima livadah tamo amo, dáli zaçetih od naravi, po obicaju merśave i brez vode, kada bi se mogle obilato natopiti, jer malo da ne svaka derxava ima kojugod riku za moch navratit vode koliko se hoche. Rukotvornih livadah nema. Oçito je da u Dalmacji bit che do 10,000 kanapah potopljenih od naplova ovizih rikah, śto se nemoxe od njih braniti mala i nesloxna snaga Dalmatinacah. —

Tal. Śta? dakle nema ovde śkupśtinah koje uzderxe zajaze rikah, koje jih ponapravljaju i utverdjuju kao po Talji?

Voj. Nema zaisto. Vocha su paka ovde malahna broja, i ono śto ima sve je divlje, i sa svim tizim jesu slasna. Ovdi neljube sadit jih, ni naverchati. Mi Dalmatinci jidemo kapulu i ljutiku kako da je med, i arçimo svake godine lipu jaspru za dobavit jih iz Pulje. Bubakah imademo verlo malo, i koju ridku i zloçestu predionicu svile.

Tal. Imateli paka omastjenicah, krosanah za svite, za platna, za svile, imateli bar to?

Voj. Krosanah za svite nemamo, jer nema svile: platna tkaju xene i sukna. Ritke su omastjenice, koje sama sukna maste odkana za odichu. Ovde su naśe xene çesto brezposlene jer nesije se ni lan, ni konoplje. One nepredu, vech ako predivo kupe u duchanu. One ne okopaju u polju kukuruz, jer se malo sadi, a da se sadi na obilato, bilo bi korisno, jer gdi raste kukuruz, rasti moxe uzanj i faxo i tikva. S' toga svega dolazi uboxtvo kad nerodi vino i ulje, s' toga chemo vazda potribovati i u onim stvarima, koje bismo mogli lasno imati, kakono ih imaju ljudi i po drugim stranam naśega kra ljevstva.

Tal. Razumio sam te: lahka ti noch.

V. Churkovich.

ŚMIEŚNA PRIPOVJEST.

Opet valja pametno biti.

Jedan bogati gospodin imao je u sluxbi jednog mladoga slugu. — Śalje on na slavu godovnoga dana svojoj xeni jednu kośaricu s çreśnjama (u tom vremenu neśto novoga, jerbo je bilo u Veljaçi) po istom slugi. — Nosechi ji ogledaśe ji putem kazujuch k sebi: „ O lepe moje çreśnje, da bi ja smio vas jesti, neznam śto bi ja dao za vas; lani, kad vas je toliko bilo, bio sam bolestan i nisam vas smio jesti; — ali ako jednu slobodno pozobljem, to se nebude poznalo! — Tako govorech pozoblje on sve jednu za jednu, dok nikakve nije bilo u kośarici. — Preplaśi se moj sluga, misli śta che on poçimat. — Ide on lagano kuchi gdi pred vratima njega gospodar çeka, i upita ga: „ No, śta je moja xena kazala? “ — „ Niśta, gospodine, dala se je zahvaliti, i da su bile dobre, “ — odgovori on, neśto malo nesigurno. — Pogledaśc gospodin njega, mislech: Ta nije to moguchno, da je ona nje sada u jutro jela; i sluga je neśto malo zmjeśan, to mora kako drugaç biti!! — Piśe on jedan list svojoj xeni, u kojem pita: jeli joj sluga donio çreśnje, i śalje on toga lista po drugom slugi xeni, i dobie odgovor, da ona nije ni slugu ugledala, kamoli çreśnje. — O ti magarçino, misli si gospodin, çekaj ja chu ti dati creśnje zobat, koje tako berzo zaboraviti neches. — Napiśe on drugi list na jednog kapetana u kojem je stálo: da neka on onomu, koi mu list predade, bez svakoga pitanja 25 batinah odmiri; i śalje taj list kroz onog istog slugu, koi je pozobao

creśnje. — On, kako je pametan bio, si je vech nekako mislio, da neche ništa dobroga kod kapetana biti, i promišlava koga che tamo poslati. — Nastupi jedan çivut u sobu. — „ Jel bi ja mogo s vaśim gospodinom govoriti?“ — Upitaśe on slugu. — „ Śta hochete kod njega?“ — „ Imam neśto prositi; ja i moji priatelji smo siromaki, i nemoxemo tolike stibre platiti, i bi prosili, da bi gospodin neśto odpustio.“ „ Sada nemoxete ś njime govoriti, nego za dobar ças, i ako vi meni jednu volju izpunite, tako chu ja s gospodinom prie govoriti i kad vi natrag dojdete, bude vaśa xelja ispunjena.“ „ Hochu, hochu! samo kaxte, śta moram uçiniti?“ „ Ništa, nego samo ovaj list nositi kapetanu,“ i kaxe mu kuchu. — Otide on kapetanu, predade list; kapetan ugleda njega, mislech śta si ti siromak sakrivio. Pozove on çetiri momka u sobu, daje jednu klup i batine doneti, i kaxe çivutu, da neka legne. — Preplaśi se on i pita: da zaśto, da nije ništa kriv. Kapetan zamigne s oçima, ta çetiri momka potegnu çivuta doli i odmjere njemu sretno 25 batinah. — Zajde moj çivut plaçuch pred reçenoga gospodina i upita ga, da zaśto je bio bijen. — „ Jeli ima još vechega uncuta na svjetu nego moj sluga,“ kaxe gospodin smijuch se. — Umiri on poslje çivuta satim da mu njegovu prośnju ispuni i nekoliko forintah u ruku stisne. — Takodjer i svome slugi poslje oprostio je. —

F. V.

Treśnja koja se zgodi u Poljicim na 22 Oxujka 1844.

Nenahodi se nijedne uspomene, niti se nahodi çovika sidinava koji pamti jednu treśnju sliçnu onoj, koja se çu onomadne u Poljicim, koja prijde k' nami, kako se je moglo poznati, od istoka. Na dan prije biaśe se çula nika mermljavina u zapadu, na naçin germljavine; isti dan po podnevu dojde jedna obilata kiśa, koja potira iz polja sve poslenike i tako slidjaśe do nike ure nochi; za njom udari snjeg, kojije brez pristanka sipao (kao što se kaxe iz rukavah) do devetoga sata prid podne sutraśnjega danka. Posli snjega provedravśi se udarila nika zapara, zemlja se jako potresala, pa sruśili se sa mlogih kuchah pokrovi, i tako su se raztisnule, da malo koja osta çitovata. Neke obitelji ne smidu više u svojoj kuchi pribivati, što se sve razpuklo i gotovo je propasti.

Ako je bilo strahovito viditi, i çuti padati pokrove s kuchah, još straśnije bilo je viditi sunovratati stine od svake versti niz Mosor, koje vechi strah dadośe mnogim nevoljnim pribivaocem nego ista treśnja, neznajuchi na koju stranu sobom upraviti. U oni mah zaboravio je sin otca, otac sina, mux xenu, a xena muxa, mlogi skaçuchi od medje do medje, od pechine do pechine, za sharaniti sebi xivot. Strahovito je bilo gledati gerdno kamenje, koje se niz planinu svaljalo, te oblomilo i razeipilo cile dubove, masline i drugo derveche. —

Privelika je śkoda u zgradjam, a malo manja u polju. Razgledaju se medje koje su bile, kako toliki zidovi od kuchah, duxinom od 30 do 40 i više arśinah u gomilu obrachene; xita razliçna utirana u zemlju; loze vire van zemlje sa svim tersom; puti na sve strane razkinuti, a na mnoga mista za nje i nezna se.

Zvéçanje, Ostervica, Çiçla, Gata, i Zakuçac podniśe najvechu śtetu, ostala sela, koja više, koja manje.

O Boxe! çudne zgode! Viditi çitovate obitelji sakupljene u kucham, vas pokrov njihov padnuti niz kuchu u dvor i unutra iz medju çeljadi, a nitko ni najmanjega udarca nepodniti! Ukaxuje koliko je velika desnica Boxja, koja s jedne strane śiba, a s druge tiśi!

Ostervica na 26 Oxujka 1844.

Pop M. Millichievich.

PRIPOVIST.

O Milośu Obilichu (iz knjige V. Stefanovicha).

Serblji pripovijedaju, da je silni Stevan, lovechi po Ceru ugledao na jednom mjestu dje se grane od dervecha i dolje savijaju i gore uzvijaju. Kad dodju na ono mjesto, a to dijete kod nekoliko ovacah udarilo svoju sjekiru u kladu, pa leglo na ledja te spava: kad dine iz sebe, onda se grane uzvijaju u visinu, a kad povuçe paru u se, onda se savijaju k zemlji. Kad to vidi car, zaçudi se, pa pruxi ruku s konja da mu uzme sjekiru, ali hocheś! ne moxe da je izvadi iz klade.

Berxe bolje sjaśu sluge i vojvode s konjah, ogledaju svi redom objema rukama da izvade sjekiru iz klade, no nijedan je nemoxe ni pomachi. Onda probude dijete i zapita ga car: kako ti je ime? „ A ono odgovori: " Miloś. „ Imaś li oca i majku? " -- „Imam majku, a otac mi je umro„.— A dje ti je majka? „ — Eto je tamo dolje u selu kod kuche, „ — Ajde da nas vodiś tvojoj kuchi. " — „ Ne mogu od ovacah. " — „Ajde mi chemo pocherati i ovce." I tako ga kojekako namole da pochera ovce i da podje pred njima kuchi. Sad su oni radi znati i vidjeti, śta che on raditi sa sjekirom: kako che je izvaditi iz klade; ili che je onako ostaviti. Kad Miloś krene ovce, a on uzme sjekiru jednom rukom i zametne na rame. Kako dodju kuchi, Miloś odma ostavi ovce i nepoznate goste, pa zamakne medju zgrade da traxi majku. Pośto car sjaśe s konja, podje i on za Milośem da gleda, da mu se gdje ne sakrije; kad pogleda kroz bervna u jednu zgradu, a to Milośeva majka mijesi ljeb, a prebacila desnu sisu preko lijevoga ramena, a lijevu preko desnoga, te Miloś ostrag se (sisa). Onda car reçe; „ megjer obila (*) majka, rodila obila junaka ". Car uzme Milośa od majke i odvede ga svome dvoru, i od toga se nazove *Obilich*.

***

ŚURKA.

Putujuchi jednom dva priatelja, susritośe jednog medvida. — Od njih jedan pristrasivśi se priterça k' jednom stablu i na verh njega ode za utechi od pogibili, a drug vidivśi se sam i mlahov za boj biti s medvidom, posernu k zemlji, i potaja se mertav. — Dośavśi medvid poçe snjuvati u uśi i pod nozderve onog po zemlji lexecheg, koi buduchi se posve potajao, jerbo je imao naçin ni daha propustitî, i cinechi ga medvid mertva proterça ostavivśi ga. — Drug onoga, koi na stablu medju listjem i granam bi sakriven saśavśi se poçe priatelja pitati, śto mu je medvid śapljo u uśi. Reçemu on: Medvid mi je obznanio da od sada u naprida bixim prigodu putovati s' priateljim od tvoje verste. —

Biximo dakle od priateljah chudo-dvojstruçnih, jerbo je lasno da oni nas odbignu u naśim potribam, gdi bi mogli i s' lasnom stvari nas pomochi.

J. J. P.

(*) *Obila* misto *obilata*

***

Dobra rakia.

Niki gospodin iśao je mimo jedan rast i spazio jednoga çovjeka pod rastom gdi spava i jednoga poleg njega gdi stoji i gleda ga. — Taj gospodin iśao je pak za nekoliko satih daleko od toga rasta, pak vrachajuchi se najde on tu dvojicu kako ih je prie vidio. — Upita on stojechega: „ Śta, striçe, ti tu gledaś? " „ E, gospodine, " odgovori on, „ ovaj momak je pijan kao çep i çekam dok se probudi, moram ga upitati, gdi je on tu rakiju, s kojom se je napio, kúpio. " —

F. V.

ZAGONETKA.

Texaku se *pervi* reçe,
Kad na njivi spravnoj stoji —
Drugi u vodi sebe goji
Naopako po njoj teçe —
Siromaśka *sve* je picha,
Kog u sebi çuva vricha.

Kurtovich.

Pridjaśaja zagonetka znaçi: Maç-ka.

Opomena blagovoljnim pridbrojiteljima.

Xelja je Izdateljah brez ikakvoga odgadjanja slati **Zoru Dalmatinsku:** *zato mole gospodu pridbrojitelje i poruçnike da na vrime kod C. K. Pośtah ponove svoja naruçenja za trechu çetvert ove godine.*

Śtamparska pogriśka

Strana	versta	na misto	śtij
189	3 odozdo	u pridlogu	o pridlogu

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 26. I. GODINA

NA 24 LIPNJA 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga trośka.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

BRATJI DALMATINOM.

„ Bog dao srjechu svakom sinu,
Koi ljubi domovinu. “
Jure Tordinac.

Briniti se, bratjo mila!
Da vam cvati domovina,
I da prosvjeta bi bila
Diçni ures vaśieh sina',
Nek je uvjek u ljubavi
Za sveobche naśe blago
Vam, primjerno staroj slavi
Preduzetje svako drago.
Da śto 'e njekoç slavno bilo
Kod zemaljskieh sviuh pukah,
I sad bi se proslavilo
Od slavjanskieh praunukah.
Da nam ono nepogine
Kleta druxba da neshara,
Što je naśe od starine,
Što nam dade majka stara.
Zato svaki neka xudi,
Neka radi, nek se brini,
Domovini da śto prudi,
Toli rjeçju, toli çini.
Tako bo je samo moxno
K xeljnom cilju se popeti,
I postichi ime smoxno
I jasnosti i prosvjete!

Ivo Vukmanich.

SILA LJUBAVI.

(Produxenje; Vidi: B. 24 na stran. 86.)

Heinrich zamiśljen i vas u sebi zadubljen presjecivao je samo kadgod xivuchiem pokretjanami svoj muk; ali baś njegovo muçanje tergalo je najveche jadnu suprugu. Jutro 29toga Prosjenca prodje u bolesnoj tiśini, koja je pripravjala najnesrechnii dogadjaj ovoga doba. Dragoila bila je xalostiva ali mirna... i jośtera bila bi radostivo vidjela otvoriti se srechnii put njezinu xivotu... Pred dvorom jedan starac zaçinjo je bolestivu popjevku uz Harpu. Reçe tadar Heinrichu posmjehivajuchi se: Šta ti se çini da se uputimo od vrata do vrata silujuchi se pjevati, bili nam udjelili komad hljeba? ... Veliki Boxe! njezina bolest dopirala je do toga, da bi bila iśla prositi pjevajuchi, za ispuniti jaze svojega opuśtenoga xivota, i ponoviti svoje danke! Izidjośe zajedno okol poludneva; Dragoila zadubljena u uspomenama i u razmiślanju prośastieh danah. Çestokrat progovori, i medju iniem reçe suprugu: Sa svemu „ bolestivome uplivu, koga imaśe telesne bolesti „ na tvome duhomnome xivotu promiśljujem s' ra„ dostju na naśe sjedinjenje, i na korist koju ti „ je donilo. Sadera si mirnii, slobodnii i ra„ zumnii, i bit cheś to vech, ako krepko budeś iz„ kati mirnost, i uçiti uzterpljenstvo — Ali je „ trjeba stanovito hotjeti, tadera iznatjeś u tebi „ nepoznanu krepost!...

Objed prodje xalostivo. Heinrich utrudjena duha nemogaše jestiti. Po objedu bii pozvan na jedan Koncert, obetja dochi, Dragoila zamukne i zamisli se; kasnie prilegne na divan, tuxechi se umorna, moli ga da sam podje na Koncert, oli da na njezino mjesto odvede koga priatelja... tribovalo je da ona poçine. On obetja rano se vratiti: Ne Heinrich, reçe mu ona, sila je da ti ostaneš do sverhe. Trjeba je mirno poçuti muziku, navlaštito Bethovenovu. Znala je da ta biti che najposlednia, i xudjela je da se tako berzo ne vrati. Paka priloxi: Ostani mirno i miran se „ vrati. Što vech drugo çekaš kadara si doveršio „ sve što se sumljilo nama koristno? Sadera samo „ uzterpljenje moxete izbaviti. Budi dakle miran. „ Sve je trjeba xertovati za mirnost i za zdravlje. „ Nieli to i otajstvo smerti spasitelja?

Ostane sama. Noch je bila tiha i studena, opustjeni putovi, sjajo je mjesec verhu vodah Spreea. Ostajala su joj dva sata za doveršiti odluku.. Kadara se rasmišljaju sve radosti koje su utjeha ljudskih mukah, strahovita je miso, da nam ostaje samo malo çasa, i da strjela jednoga satnika zabiljexiti che nam do berzo najposlednii sat, sat smerti i vjeçnosti!

Imala je joštera nekoliko posalah za doveršiti, svijeh je dospjela mirno i razumno — Ostajalo joj je joštera jedno glavno derxanstvo za ispuniti. Hotiaše mu pisati — Uzme veliki list artie, na kakvu nije bila obiçna pisati, da mu je na malahnu pisala, mogo se list izgubiti u buni, koju je njezina smert imala uzrokovati. Najposljednie ove riçi upisane su mirnom rukom i velikiem pismenima — Plakaše pisajuchi jer mnogo pismenah suzam su pomerçana. Ostavi taj list na stolcu na koga je prie postavljala ljubezna ponukovanja, stihe, riçi ufanja kojiem je utiešivala nesreche suprugove. Imala je tadera preterpjeti gorku muku, jer nadjoše se bacena na tima mahrama, koju je obiçajno nosila. Uljeze paka u sobu spanja, koja imaše dvoja vrata, pomljvo ih zatvori, i zaverne ključem iz nutra.

U toj tjesnoj sobi, koju je postelja napunjivala, vjeçni pokoj koga je izkala imao se prikazati kano pomocha nebeska. U svima tima pripravami ne vidi se biljega silovanja ili plahosti. Radila je ona stanovitom odlukom, i doverši miso dostojanstvom i bistrim poznanjem njezina çina.

Svuçese... pruxi se na postelju kako za spavati, paka udari se bodcem izpod serca. Izvadi bodac iz rane, postavi ga kraj sebe, ljevom rukom skupi platno postelje i pokri persi. Ne zajeçi, ne zavikne.. na sverhu ne biaše joj mogutje uzderxati piechnju ranjenieh persieh, sluxbenica je poçuje. Doterçe od svieh stranah.... Bacu vrata; ona taj ças izdahne. Njezino tjelo mirno je poçivalo, lice još se rumenilo, samo persti rukah bili su ukoriepljeni, i jedna gjblja preko çela, bio bi reko, potvarati hudost svieta, gdie najvecha ljubav, mjesto slobodna razpruxiti se ima se se zajaziti u najgorkiu bolest.

Ove su najposljednje rjeçi Dragoile.

Moj ljubezni!

Nije ti moguche biti nesrechnii — Samo jedna velika nezgoda moxete ozdraviti. Zakriva se çesto u nezgodi neçekani blagoslov taj che siti i verhu tebe — Obadvojica mnogo smo preterpjeli.

Bolesti moje duše ti nepoznaš, njim se niesam nigda prekorila — Ti si mene vatreno ljubio. U naprida biti che ti bolje, ali zašto? Ja to sama razumiem ali neznam rieçih, koje moju miso izgovaraju. Iznachemo se jednoç slobodni svakoga veza. Ali imaš xivieti do naiposljedniega tvoga dana, i ukazati se jaki svjetu. Pozdravi sve one koji su mi dobra xudili. Za vjeke

Tvoja Dragoila.

O. Q.

SLAVNO UREDNIÇTVO.

U broju 20. **Zore dalmatinske** na strani 158. daje nam gosp. **K.** potribiti i obširni nauk za one, koji naš jezik još nisu dosta prouçili, kako se predlog *za* u pismu i govorenju upotribljavat mora i obechiva, da che nam i za ostale predloge potribita pravilstva priobchiti.

Namira i odluka gosp. **K.** doisto je velike i obchenite hvale vridna, i mi ga sveserdno molimo, da nam svoje obechanje za bolji napridak narodne knjixevnosti što skorie izpuni. Samo kroz javno priobchivanje i odminjivanje mislih i medjusebno primanje nauka, mochi che se xudjena sverha dostignuti, da se malo po malo zapušteno polje našega knjixevnog jezika obdela i u cvatuchi perivoj preobrazi; zato mislim, da bi od velike koristi bilo, da se çestje o nauku jezika razgovorimo, i da se mnenja i od jednoga i od drugoga pomno poslušaju i od uçenih temeljito protresu.

Gosp. **K.** razloxio je taj nauk u šest §. i

pokazuje, kako i u kojih se slučajih predlog *za* u našemu jeziku upotribljavat ima. Osim 1 i 4 §. ja sve druge za dobre i pravilne priznajem; samo o ovih dvajuh mislim, da nisu sasvim na pravomu mistu, niti da se mogu za jezikoslovna pravilstva primiti, buduch da su provincializmi i nerazumni.

(1) Istinabog, da se *iza*, a ne *za*, kad vrime naznačuje i drugi padex treba, u nikoliko navedenih primirih upotribljuje n. p. *iza* dana prispiti; *iza* sunca dochi; *iza* vida lechi; *iza* hlada (a ne lada) pásti; — i to neka bi se obderxalo, jer je vlastitost našega jezika, premda se naški još i ovako kaxe: *danom prispiti; suncem dochi; vidom lechi; hladom pásti.* — Ali bo ja nikako dokučiti nemoxem, zašto bimo se u onih druzih, od gosp. **K.** navedenih primirih s predlogom *za*, koi talianski *per*, *invece* znamenuje i u accusativu stoi, sluxiti morali, kad se druzi, bolji i razumnii izrazi u našemu jeziku nalaze! — U izrazu: *za vladanja Tiberia Cesara*, ja samo ovo razumivam: *per le reggenze di Cesare Tiberio*, a ne: *sotto il regno di Tiberio.* — *Za vrimena Abimelekova*, ovdi mislim da je: *per li tempi di Abimelek*, a ne: *nel corso del tempo di Abimelek.* — *Za vruche rane iz kuche (je) izašao;* to je baš od riči do riči: *per le ferite calde, è sortito di casa*, a ne: *appena ferito, uscì di casa.* — *Za moje bolesti više sam ga putah vidio;* to che rechi: *per le mie malattie lo vidi spesse volte*, a ne: *più volte lo vidi durante la mia malattia.* —

To nisu ni Slavjanštine ni Talianštine, gospodine moj! nego je to nerazumno, jer mu gramatički kalup (forma) i podpuni izraz manjka. Naš jezik nije tako ubog niti zločest, da nebi mogao sve to po smislu originala izraziti. Namisto: *za vladanja Tiberia; — za vrimena Abimelekova; — za vruche rane iz kuche (je) izašao; — za moje bolesti više sam ga putah vidio*, kaxe se naški ovako: *U vrime vladanja Tiberia*, ili *dok je Tiberio vladao; — u vrime Abimelekovo; — vruchom ranom iz kuche je izišao*; — *bolujuch* ili: *dok sam bolovao, vidio sam ga više putah.* — Sad neka poštovani štioci odsudidu, koje je pravie i razumnie rečeno!

Namisto pervoga §. moralo bi se dakle po momu mnenju ovako kazati: *za* u sastavku s predlogom *iz*, to jest *iz za* ili *iza* znači *zad* i potribuje drugo padanje. n. p. Ja o vuku mišljah, a vuk *iza* germa dojde; — *iza* mene se smihe; — *iza* kuche se šulja; — *iza* berda stanuje. i t. d.

Još ni sad neznam, što slideche riči znamenuju, buduch da ih nisam izgovorit čuo: *radi dobro za xivota; — oxeni se za mladosti tvoje?* Jesu li *radi i oxeni se* imperativi, ili su tempo presente, ili moxebit imperfetto? — Ako li su imperativi, tako se moradu po glasu i znamenovanju ovako pisati: *rádi - oxenni se;* ako li su imperfetti, onda ovako: *radì - oxenì se*, jer bo onako kako su pisane, moram ih za tempo presente uzeti i tad po momu mnenju znamenuju: *egli o ella lavora bene della vita; — egli o ella si sposa della tua gioventù.* Ovdi baš nikakve gramatičke forme neima, i zato se razumiti nemogu. Narod naš bolje govori, jer bo on ovako u imperativu kaxe: *Rádi* ili *činnì dobro, dok si xiv; oxenni se, dok si mlad.*

(2) Što se pako 4. §. tiče, i tadi nemoxem gosp. **K.** pravo dati, jer bo, što čovik misli, to nemoxe nitko pravo znati, dok se neizrazi, i zato se nesmi glagol (verbo), koi svemu izrazu razumnost daje, nigdi izostaviti; jer bo u datom

---

(1) Pridlog **iza** ako nije s glagolom sloxen, svagda znamenuje *straga* oli *zad*, a nigda *vrime*. Evo nikoliko primirah za potverditi tu istinu: *donesi mi vode iza gore — sove neva nevu iza berda — udrio je vola iza roga — čovik je kao bunovan kad se digne iza sna — isteklo je sunce iza gore — kokošar je na dvoru iza kuche — u onoga ovna cerna je vuna iza vrata — ostao je xiv iza mene — Jurjev dan stari iza našega dohodi — omaški baca iza sebe — povirio je iza choše — istergnuo malu pušku iza pása — ona je koza bila po vratu, a iza plechah cerna — nejaki ostali iza matere — oni se libe iza gomilah, pak tuku iz pušakah — iza kiše more se viditi danica — iza planine siva* i t. d. — Pridlog **iz** koji se vavik odlučiti ima od *iza*, pretvara se u *iza*, kad je s glagolom sastavljen i s ričju od njega proizvedenom, a to blagoglasja radi: n. p. *izalagati* i *izaloxiti — izabrati* i *izabirati — izasuti* i *izasipati — izaspati se* i *izaspavati se — izagnjiti — izaprati* i t. d.. Zbog istoga razloga, ali verlo ridko, *iza* je namisto *iz* uz imena samotvora n. p. *iza glasa xaliti — iza dna izvaditi,* — namisto *iz glasa xaliti — iz dna izvaditi.* S dopuštenjem Gosp. **Rukavine**, koga ja mnogo cinim, jer znadem da je vridan, rechi chu, da nijedan pravi Serb niti Hervat neche razabráti da *iza dana prispiti — iza sunca dochi — iza vida lechi* i t. d. je rechi *danom prispiti — suncem dochi* i t. d. i da neché se za veliku muku čuti *vidom lechi*. Takodjer nije u četvertom padexu mnoxnog broja *za vladanja* Tiberia Cesara — *za vrimena* Abimelekova — *za vruche ràne* iz kuche iz ašao i t. d. vech u drugom padexu ili roditeljnomu jedinstvenog broja, jer chu do smerti virovati, kao članak Vire, da *za* ondekar znači vrime. Kad naši spominju pokonjega Principa (Duxda) Mletačkoga, čuje se gdi govore: *za principa je bilo tako i tako — za principa je kuga mnogo svita pomorila* i t. d.; to oni brez ikakve sumnje razumidu *kad je princip vladao* — Ja velim prid svítom još i to, da je taljanština i latinština *u vrime vladanja Tiberia, u vrime Abimelekovo* i t. d. premda mnogima lipo zvoni. U našoj ruci od polu-učenih nepokvarenoj, nepoznato je *u vrime* nego drugačije ta namisao izlazi: n. p. ne kaxu *u vrime jamatve kiše, jeseni*, vech *u jamatvi, uz jamatvu — u kiši — u jeseni, jeseni, uz jesen* i t. d. Za čudo mi je da verlo učeni gosp. **Rukavina** nije čuo izgovoriti *radi dobro za xivota — oxeni se za mladosti tvoje?* a ja sam čuo trista putah u narodu ono *za* onako upotrebljeno, i mogu još dokazati da nije dobro prevedeno *lavora bene della vita — si sposa della tua gioventù*, zašto to u taljanskom jeziku ništa ne znači. S podpunom pravdom g. **R.** uči da je valjalo udariti priglasilo il glasoudarenje na one *imperative*, ali u sloxnom govoru čini mi se da nije svagda ta opaska od goleme nevolje. Pisati *lad* namisto *hlad*, po mnenju mnogih naših knjixevnikah pogriška je golemačka, koju višekrat ja nemogu razaznati, što ono *h* kod nas ne izgovori se, pak s toga mi je za veliku napast, a pak nisam se još uvirio gdi ga valja nasaditi.

(2) Dobar spisatelj kadgod pušta da štioc pogadja ono što lako moxe pogoditi i razumiti. Takovih primirah ima sila u govoru, a ljudi prosti na nji buduchi naviknuti (kao što bi valjalo da su i knjixevnici) namah znadu što je, a jezikoučiteljima na sokak ne izidju. Tribalo bi da je puška na srid polja nasadjena i okolo nje kopercati se i igrati, kao što rade dica kad se banaju, za rechi *skoči, stupi, legne, padne, pljune, sidne za pušku*. A opet mi nije posve ni to ugodno, zašto u toj igri nebi nijedno derte reklo *sidni za pušku, legni za pušku*, nego *sidni za puškom — legni za puškom*. Kad starešina n. p. kaxe stopanjici: *skruxi xito za u mlin*; ona, koja ne mudruje kao mi, zaista neche ni pomisliti da che ga tamo prodati vratiti, posuditi, nego dati da se melje. U mom primiru *mlin* stoji u četvertom padexu — *accusativo* — a misto gdi se što prodaje oli posudi ne meche se u *accusativo*, vech bi se reklo: posudi, oli prodaj u mlinici.

primiru: *Stane (poçme) ga psovati, a on za puśku* - moxem si ja mnogo glagolah misliti n.p. *on za puśku: skoçi, legne, stupi, padne, pljune, sidne*, bez da mi ikad *uhvati* na um dojde. — *Skruxi xito za u mlin.* Što? je li *prodati, vratiti, posuditi*, i t. d. To nitko nezna, nego onaj, koi je na *poslati* mislio, bez da nam je to kazao.

(3) Neznam zaśto gosp. **K.** veli, da ove riçi *ja sam ljubljen*; — *ja sam hvaljen* po Talianśtini udaraju? doçim istom tako i njegov *mene ljubidu*; — *mene hvalidu* po njoj smerdi, jer bo Taliani ne samo da kaxu: *io son amato*; — *io son lodato*, nego jos uprav kao i gosp. **K.** velidu *m' amano*; — *mi lodano* — Dakle je i to Talianśtina? — Bacimo ju proch! ?

Ali bo prie, nego to odbacimo, mora se dokazati, da Taliani ili Nimci dva participiuma za svaki çinechi glagol, kao mi Slavjani, imadu n. p. *ljubio i ljubljen*; — *hvalio i hvaljen?*— Talian i Nimac uvik jednako veli *amato*, *geliebt*; — *lodato*, *gelobt* śto naśemu *ljubio* — *hvalio* odgovara. Na çiu stranu ostaje dakle participium passivum *ljubljen* — *hvaljen*? Jeli na Slavśtinu, ili na Talianśtinu?

(4) Mislim da sam ovdi jos duxan, gosp. **K.** pozorna uçiniti, da predlozi *o*, *u*, *na*, vechim dilom locativnim iliti misteljnim padexom vladaju, koi se osobito u mnoxnom broju od dateljnog padanja znamenito razlikuje i koga, kako mi se çini naśi Dalmatini slabo poznadu, premda im ga je **Appendini** u svojoj gramatici pod *ablativo secondo* naznaçio, a u jedinskom broju sasvim izpustio, jerbo je dativu jednak. Zarad toga morao bi poçetak njegova sastavka namisto: *O pridlozima i ostalim dilima govora slabo se* (ovdi je po navadi gosp. **K.** pomochni glagol *je* izpustio) *do sad pisalo*, ovako glasiti: *O predlozih i ostalih dilih govora slabo se je do sad pisalo*. — To isto budi i gosp. J. A. Berlichu uzgred reçeno, koi *locativ* kod samostavnog imena upotribljuje, a kod pristavnog, u istomu padexu stojechег imena, *social* iliti *instrumental* meche, ili jedno s drugim miśa i zaminjuje n. p. *U inostranima gradovih*, — *s naśima konjih*; — *u svojim knjigama*; — *u naśim zemljama*; i t. d.

Neznam, jeli to naś vele cinjeni jezikoslovac sam pogriśio, ili je moxebit pomanjkanje slovoslоxçevo? — Ali bo se boim, da che prie rukopis tomu kriv biti, jerbo jos i druzih takovih pomanjkanjah nalazim, gdi se *instrumental singular*, *s dativom pluralnim* zaminjuje n. p. *Dubrovçanom*, *starjim* (*stariim*) *Dalmatincem i Bośnjakom palo je na um* i t. d. — Mi dobro znamo, da se u naśemu jeziku kod muxkih samostavnih imenah, izlazno slovo *g*, *h*, i *k*, u pluralu osim *genitiva* i *accusativa* u svih druzih padexih na *z*, *s*, i *c*, preokritje; i to nas isti gosp. **B.** u svojoj gramatici uçi, pak vindar i sam suprot tomu piśe! — Buduch da se *k* u *c* pretvara, zaśto se dakle tako neupotribljuje i ovako nepiśe *Bośnjacom*? Ali bo ja znam, da gosp. **B.** jos nikad çuo nije, da bi tko bio rekao *Bośnjacom*, nego je svaki u pluralu kazao *Bośnjacim*; i zato moraju ne samo sva muxka, nego i stvarstvena imena u pluralu na *im* a ne na *om* izlaziti, ako chemo da se razumimo, i da plural od singulara razluçimo; jerbo je *om* znaçaj instrumentala u singularu, a *im* je dativ i instrumental u pluralu, samo da instrumental uvik jedan predlog potribuje.

Baś kad sam hotio doverśiti, nabasam na jedan redak, koi ovako poçimlje: *da li bo su njihovi temelji za ovaj verstopis stalni bili*, *zaer bi oni u svojim knjigama pisali* i t. d. O tomu izrazu ja toliko razumim, koliko nam je gosp. **B.** u svojoj gramatici o *optativu* kazao! — Ako se nevaram, moxebit da je gosp. **B.** ovako hotio kazati: *da bidu njihovi temelji za taj verstopis stalni bili*, *zar bidu oni u svojih knjigah pisali*? Nesmim dalje pretresati, jer nebim do sutra s tim gotov bio. (5) Samo jos gosp. **K.** molim, da u svojih pismih *morati*, dovere, *müssen*, *od mochi*, potere *können*, dobro razluçi, i da mi svikolici oprostidu, koji bidu se kroz ovo malo reśetanje moxebit uvridjeni naśli. Ja doisto nisam naumio itkoga uvriditi, nego sam xelio, ako ne istinu, tako bar moje mnenje za korist i napridak naśe zapuśtene knjixevnosti kazati; a tko moga mnenja nije, i śto boljega kazati znade, neka pero tergne i na megdan izide: veselo che ga doçekati.

Ilia Rukavina Ljubaçki.

---

(3) *Ja sam ljubljen* — *ja sam hvaljen* — *ja sam nośen* mislim, da su taljanśtine, jer nikad neche se to çuti u narodu (nel tempo presente) u sadaśnjem vrimenu. Ako pak Taljani govore *mi amano, mi lodano* — a mi takodjer jednako — *ljube me*, *hvale me*, nemojmo rechi da su taljanśtine, jer tako iziskuje vlastitost il svojstvo jednoga i drugoga jezika — Ako mi govorimo: *jidemo* — *spavamo* — i oni *noi mangiamo, dormimo*, pak śto je to?

(4) *U*, iśte drugi padex toliko u jedinstvenom koliko u mnoxnom broju, kad se kaxe za dio kakvoga pridmeta, kojega se tiçe s polja a ne unutra: n.p. *uśi u konja* — *uśi u konjah* — *ert u noxa* — *ert u noxevah* — *u njega ima puśka* — *u njih ima puśka* — i t. d. i t. d. *intelligenti pauca* —; a kad bi se govorilo *uśi u konju oli u konjima*, valjalo bi razumiti da su mu se (oli da su im se) u mozak oli u terbuh zavlaçile i t.d. i t.d. Ja slovare ne premechem, nikoga ne pitam i nechu nikadar pitati kako imam pisati; vech ja piśem i pisati chu kako se u narodu govori, koji nije pokvario svoj jezik kako mnogi erdjavo pripovidaju — Svaki jezik ima od starine svoja pravila, koja se nedadu nipośto ukinuti. Bog nije dao jednome çoviku svoja velika çudesa da izadje k njemu na nebesa; nego je dao um, pamet i razum i onima koji opanke i koxune deru. Svuda se kod nas çuje *u gradovim*, *u manastirim*, i t. d, kad se kaxe śto stoji unutra u njima, a u *gradovih* i *manastirih* moglo bi izach ako s njih śto viri; a kad bi svi gramatici ovoga svita poradi toga na me ustali, ja im se nechu pokloniti, ele śto je obiçaj, obiçaj; śto je narodno je sveto. Tako jednako mislim i o pridlozima *o* i *na*, koje chu ja izjasniti drugi put, ako Bog da zdravlje.

(5) U broju 24 dokazao sam śto mislim o glagolu *mochi*. Napokon moram napomenuti, da o jezikonauku govoriti tverd i texak jest posao; zato nevalja da svaki unj ruke zabada — Sad jedan hoche da gospodari na svoju ruku, drugi na svoju; onaj prò persta, onaj prò persta, pak neima niśta. Odprije slabo se pisalo a sve dobro prolazilo; a sad cila çeta piśe, pak neda se razaznati viśe putah śto je ljulj, śtoli je śenica — Ja priznajem da je od velike potribe ovakovih çlanah u naśoj **Zori** napeçatiti, nek se jedan od drugoga moxemo nauçiti; no samo neka piśu oni, koji *hanno voce in capitolo*. **K.**

NAJVECHA I NAJLJEPŚA KRJEPOST.

Vjeran biti, tudje neuzeti,
I od smerti nesrjetnog oteti,
Velike su krjeposti,
Po narave milosti!

Al' onoga, koi me neljubi,
Veche gleda, kako da me zgubi,
Svedjer s djelom ljubiti,
Iz serca mu prostiti!!

To je krjepost jośter mnogo vecha,
Za onoga prevelika srjecha;
Koi tu slast uxiva,
Kamen dragi dobiva!!!

Stanislav Ovniçevich.

OTAC I TRI SINA.

(Chudoredna pripovjest od istoga)

Njeki na dobrih zemaljskih verlo imuchni çovjek, dozva tri sina svoja preda se, blagoslovi ih, i podjeli im dobra svoja u tri risa po jednako, i napokon reçe: mila djeco moja! još imam jedan dragocjeni kamen, koga sam za onoga opredjelio, koi od vas troice najplemenitije djelo saverśeno uçini. —

Çuvśi to bratja otidjośe u svjet. Nakon tri mjeseca danah vratiśe se nazad, i pervi najstariji stupivśi pred oca, poçe djelo svoje hvaliti govorechi: Çovjek neki povjeri mi veliku sumu novacah bez pismenog svjedoçanstva, ostavljajuchi se na moje pośtenje, i nije se prevario u meni, jer sam mu ja opet sve vjerno povratio i podpuno kako mi je predao, uruçio. — Ti si uçinio, moj Sinko! odgovori starac, kako se pristoji, pośten biti, duxnost je svakoga çovjeka, djelo je dobro ali ne plemenito.

Drugi stupi i reçe: Na putovanju bivśi, vidio sam gde djete jedno po nesrjechi upade u jezero, i poçe toniti; nadosavśa mati njegova cvili, plaçe, bjedno grudi udara prosechi za pomoch, a ja skoçim u vodu, spasim djete, i predadem ga xivo majki. — I ti si uçinio Sinko! reçe starina, samo ono, śto smo kao ljudi derxani.

Napokon tretji najmladji sin, stupivśi pred oca reçe. Na istom kraju od ponora, to jest velike propasti, spavao je moj glavni nepriatelj, u opasnosti bivśi, stermoglaviti se i poginuti; njegov xivot stajao je u mojih rukuh, ali ja pospjeśno odvukoh ga natrag i otidjoh tajno prostivśi mu uvridjenje. — O povika starina uzhitjen glasno: kamen je tvoj, Sinko mili moj, to je to plemenito djelo, kad se i nepriateljim dobro çini!

O VJEROISPOVJEDANJU I OBIÇAIMA STARIH SLAVENAH.

Premda nam toçna izvjestja o najstariim Slavenima u smotrenju vjeroispovjedanja, obiçajah i izobraxenja njiovog sa svim nedostaju; to opet nikakvoj sumnji nepodlexi, da su oni od vremena, kako su u Europi poznati postali, pak do njiovog u Kristijanstvo obrachanja, istina Idolopoklonici, no opet niesu tako surovi bili, da bi se u klasu varvarskih narodah sbrojiti mogli; śta više da su se na nekom stepenu narodnog i vremenu shodnog izobraxenja (uçenosti) nalazili, kojim i po današnjem naçinu mišljenja mjesto u redu izobraxenih narodah staviti dopuśta.

Śto se njiovog vjeroispovjedanja tiçe, to nas ovo mnogo na Indiju odnosi. Znamenitim boxestvam Idolopokloniçeskih Slavenah imena prinadlexe: Bjeli-Bog, Çerni-Bog, Dia Didilija, boxestvo braka (xenidbe) Lada, Leda, Lelj, Lelja (boxestvo ljubavi) Perun (gromovni Bog) Morjana (boginja smerti) Prove (Bog pravde) Radegost (gostoprimstva) Siva (xivota) no od sviju bili su: Perun, Bjeli-Bog, kao podatelj svakog dobra, Çerni - Bog kao proizvoditelj svakog zla, i Svjatovid, svevidechi, najvechma poçitovani. Bogosluxenje odpravljali su Sveśtenici, koji su u najstarija vremena i starjeśine naroda bili, u podignutim Cerkvam i osvechenim mjestima. Pri Bogosluxenjama obiçno se xertva prinosila i proroçestvovalo. Oni su xertve svoje spaljivali, i trajuchu spaljivanju xalostne pjesme pjevali: Zakletve su tako isto oboxavali i verlo poçitovali.

U smotrenju (pogleda) njiovog politiçeskog xivota, nikakvoj sumnji nepodlexi, da kako godj śto su Indijanci na mnogo vjekovah prije rodjenja Hristova, visoki stepen izobraxenja prisvojavali, tako isto i Slaveni, po njiovom u Europu nase-

ljenju, više vjekovah prije rod. Hristova izobraxeni narod bili, gradove imali, patriarhalni (mirni) xivot provodili. Kao postojani susjedi Gerka, koji su svoje kolonije do cernog mora protegnuli, bili su oni gotovo u jedno vrjeme sa ovima, ako i na osobiti, njima samo svojstveni naçin, izobrazili.

Najstarija opisanja. Slavenah pod Prokopijom 562 g. Cara Mavricija od 582-602 god. Cara Leona od 886-911 g. nalazi se. Pod onom pervom imali su oni Demokratiçesko Derxave-upravljanje, sobstvene (svoje za sebe) zakone i vjeroispovjedanja, xivili su u erdjavim kolibama, i mjenjali su svoja prebivanja çesto, ratove vodili ponajviše pješke, sa štitovima i kopljama oboruxani, bili su visoki i jakog sastava tjelesnog, sa plavom kosom; çestitost, bez svake podlosti i zlobe, bila je glavna çerta njiovom karakteru. Po onoj drugoj dvojici, pak ljubili su oni slobodu tako jako, da nipodkoji naçin sluxenju ili povinovenju (pokoravanju) dovedeni biti nijesu biti mogli, bili su osobito hrabri, i mogli su svake tegote, toplote i ladnoche, golote i oskudnosti (potrebe) lako podnositi; prema stranih neizkazano dobri i gostoljubivi, zarobljenike svoje nikad u robstvu zaderxavali niesu, no po nekom vrjemenu odpuštali. Oni su xivili ponajviše od skotovodstva (tergovina marve, stoke) i zemljedilja. Xene su bile svojim muxevima bezprimjerno vjerne i çesto su svojevoljno umirale pri pogrebu njiovom; njiova oruxja bila su: koplja, štitovi, lukovi i strjele. U ratu imali su ne samo pješakah kao što Prokopij svjedoçi, nego takodjer i konjanikah, kao što Konstantin Porfirogenit jasno svjedoçi. Osim onih od Prokopija navedenih oruxjah, nosili su oni sa sobom takodjer maç i prachku. Da su oni jošt od starih vremenah na klase podjeljeni, sljedovatelno, da je kod nji blagorodnikah, knezevah, Bojarah, Xupanah, osim slobodnih i neslobodnih to jest robovah bilo, to je istinito i jasno; da su oni zakonima upravljani bili, kao što Istorici od 6.tog 12tog. vjeka jednoglasno potverdjuju. I sama imena gradovah kao Stargrad, Novgorod, Kiev, Vineta, Arkona, Smolenks, Çernigov, Pokov, Izborks i mnoga druga stepen izobraxenja pokazuje.

Potom je daklen bila hrabrost, smiroljubjem sajedinjena, jedan primjetni znak u njihovom karakteru, i Herder opisuje ji isto tako liepo, koliko dobro, kad kaxe: „pokraj ovih njiovih djelah nikad njesu bili Slaveni proderzlivi (nepokorni, nevaljali) i ratoborni narodi, kao Njemci; mnogo više oni su ovima sljedovali (za njima išli) i zauzimali njiova prazna zaostana mjesta i zemlje, oni su se svagda stanjivali, da bi od drugih narodah ostavljene zemlje u pritjaxanje (prisvojenje) uzeli, i ove kao naseljenici, kao pastiri, kao zemljodjelci obradjivali i njima koristili se, i potome posle sviju opustošenjah, koja su prolazechi ili izseljavajuchi se narodi çinili, bilo je njiovo bezmolbno priljexno prisustvije zemljama blagodatno. Oni su ljubili zemaljsko domovodstvo, malo stada i hrane, tako isto gdje koja kuchevna hudoxestva (iznalazeche zanate) izotvarali su svuda sa njiovim proizvodima (svi plodovi) njiove zemlje i truda koristnu tergovinu, duljinom mora istoçnog od Libeka poçinjajuchi. Oni su primorske gradove podizali, medju kojima je Vineta na ostrovu Rigen (drugojaçije Volin) slavenski Amsterdam bila, i toga radi isto su lako sa Praizima, Hrima i Letima u svezi xivili, kao što jezik ovih narodah pokazuje. Na Dnjepru su Kiev, na Volkovu Novgorod sazidali, koji su naskoro cvjetajuchi tergovaçki gradovi postali, buduchi su cerno more sa istoçnim ujedinjavali i proizvode istoçnog svjeta sjevernoj i zapadnoj Europi donosili. U Njemaçkoj obradjivali su rudokopnje, razumjevali su topljenje i lievanje metalah, priugotovljavali soo, pravili platno, šerbet, sadili prodonosna derva, i provodili po njiovom naçinu veseo muzikalan xivot. Oni su bili miloserdni, do razsipanja gostoljubni, ljubitelji zemaljske slobode, no podçinitelni i pokorni, grabexa i pljachke neprijatelji.

Medju tim nije pomagao Slavenima njiovo miroljubje, njin mirni kuchevni xivot protivu ugnjetenja spoljašnjega; šta više bila su ista, koja su ji ovome najvechma izloxila. Çega radi i Herder dalje govori, buduchi se oni niesu nikad za povelitelstvo (gospodarstvo) svjeta otimali, nikakve ratoxedne izmedju sebe niesu imali, i radije danku podloxni bivali, ako su samo u zemlji svojoj mirno prebivati mogli, to su se mnogi narodi, a ponajviše Njemaçkog porekla verlo jako za nji ogrješili. Vech pod velikim Karlom zapoçeli su oni ugnjetatelni ratovi, koji su oçividno dobit tergovaçku za uzrok imali, premda su pod vidom razprostranjenja zakona Hristijanskog vodjeni bili; jer junaçkim Frankima,

moralo je naravno ugodno biti, jedan priljexan (radin) zemljedjelje i tergovinu vodechi narod, ne samo kao sluge upotrebiti, nego sami ista hudoxestva uçiti i upraxnjavati. Što su Franki poçeli, to su Saksonci doveršili; u svima Provincijama, bili su Slaveni iztrjebljeni, ili u robove uçinjeni, a njiove zemlje medju Episkope i blagorodnike podjeljene. Njiovu tergovinu na moru istoçnom razorili su sjeverni Njemci. Ostatci njiovi u Njemaçkoj, jesu onome podobni što su Spanjoli sa Peruancima çinili.

M. M.

Pismadia.

Katullo glasoviti pisnik latinski, sloxio je razlike pisme, koje su kod latinah krasno hvaljene, i uznesene. U njegovih pismah prilikuje divojçicu jednoj ruxi, koja dokle poçiva na svomu busu od svakoga je zamirena, çastjena, i pozdravljena. Ali gdi jedan krat ostane ubrana, svak je tlaçi svak je pogerdjuje.

Da i našinci okušaju lipotu ove prilike, prinosise slobodno u naš jezik, koi se, po sudu ljubiteljah našega jezika, svakomu izricanju, i svakomu proizvodjenju divno pridaje.

Katullo ovako poçimlje svoju priliku „ Ut flos in septis ec *koja odgovara naški*.

PISAM.

Divojçica mlada
Priliçi se ruxi,
Kâ svoju lipotu
S' zdraçami okruxi
Kâ mirno u vertlu
Restechi poçiva,
Kû sunce pomaga,
Rosica zaliva.
Kû zubak otrovni
Kozice ne tiçe,
Kû ralo, kû ruka
S' nje stabla ne smiçe.
Tu ruxu rumenu
Svak xudi imati;
Mladichi, i mladice
Xude je ubrati.
Gdi pak jedan krat
Ubrana ostaje,
Tlaçu je mladice
Nosit ju ne haje.
Mladichi bixu je
Nitje haju viditi,
Oskvernu ruxicu
Gerste se ljubiti.

Uzdamo se da ova prilika moxe uvistiti naše divojçice paziti svoju çast, i svoje poštenje; koje gdi jedan put ostane otrunjeno ne dobiva se više a zaludno izlazi vazda kasno pokajanje.

S.

SPLIT U DALMACII.

Split grad, zapoçet u najzadnjem razasutju grada Solina, jest sada jedno dobro misto, jer je u Splitu svaka stvar dobra po xivot.

Misto je lipo, i su çetiri svoja varoša stoji na mejašu jednog lipa i ravna polja, okolišena od malih planinah.

Po malo dalje k siveru vidi se velik red povechih planinah. Iza njizih paka jesu još druge višje planine Bosanske, gdi Turci zapovidaju.

Od poludneva lexi more široko, i po njemu bile se razliçiti otoci razterkani, kakono Braç, Solta, Vis, Far i podalje Korçula i ost., a iza njizih paka jest more i planine od Napule.

Okola grada, i u njemu vide se jošter starinske tverdjave i zgrade, i zidine.

Stolna Cerkva, jest još ona u kojoj su negda pogani idolim se klanjali. Zvonik nje jest jedna priizversna stara kula stojecha ponosito na samoj boti su çetiri reda prilipo izdilanih stupovah, sagradjena po naredbi i o trošku jedne kraljice. Vidi se više putah gdi inostranska gospoda i gospoje zabavljaju se o naçertanju za izvadit pismeno priliku ove tegotne zgradje.

Luka Splitska nije nikada brez brodovah, sridnjih i malih, i çesto ljudi iz okolnih mistah ondi prilaze.

Imade u Splitu mnogo xudijah, i tute im je svoje saimište, i na berdu Merljana svoje greblije lipo ogradjeno.

Na dan današnji po pomnji i naredbi okolišno ga Poglavara popravljaju se stare ulice po gradu, i putovi okolo njega, a niki se iz nova tvore vanka grada.

Prisuśivase iz pod grada jedan pridil mora za urediti i rasprotstraniti njegovo igalo.

Sade se na okolo grada mnogo stabla, i zemlja koja u taman lexaśe, sada se izvracha na korist, i za raskośje.

Starodavnjene zgradje, kojih se jos ostanci zamiraju tamo i amo po Splitu, pritexu k sebi pomnju i pogled svakoga inostranca.

Ima Split jednu sumpornu xivu vodu, koja buduchi prikladnim kupalim ogradjena, prinosi zdravlje mnogim bolesnicim. S'toga, na zabilixena i pristojna vrimena u prolitju i liti, kupe se bolesni i hartavi prihodnici, i korisno harçe svoju jaspru za tu naravsku i izversnu likariu.

Splitsko polje stoji u dobrome redu, i radja vinom, xitom i uljem. Śkoda je da je ovo polje mahlano, jer texaci splitski valjani su za radnju. Da bi oni viśe polja imali, i da su uvixbani u zemljotexanju, oni bi se mogli zvat çestiti.

V. Churkovich.

***

ŚURKA.

OD ÇESVINE I LOZE.

PRENOSENJE.

Pruxech grane u visoko
I joś viśe dopiruchi
Gdi, bi reko, da ptica soko
Nebi dośla vech da umiruchi;
Ondi stablo çesvinice
Uzhodechi kaxe lice,
Da su plodi nje xeljudi
Svita, znadu svaki ljudi,
Da nji prasad blagovaśe
I da joś njim jest za pichu
Nek se kaxe i u vichu,
Jer se ovo bar ne laxe.
Od stabla loze nije tako:
Nama daje grozdje svako,
Al krotota nje uzrastia
Ne kaxuje ta blagastia.
Koju korist dava neka vidi
Oni koi na visoko sidi. —

J. J. P.

ZAGONETKA.

Kako se ona stvar zove,
Koja se malo çestvuje,
Najvechega cara ruku
Ukraśava u narodu.

Napravljeno da se kvari
Blizu se maçu podobi;
Niti kerv prolijeva
A çini hiljadu·çudah.

Nit kogodj njega otima
I çini mnogog bogata,
Zemni krug prevazilazi,
Xivot krotak ravan çini.

Vel'ka bogatstva çinilo,
Drevne gradove zgradilo.
Nit rat ikad podizalo
Vech u miru svagda bilo?

M. M.

Pridjaśnja zagonetka znaçi: — **Si-rak.**

POZZIV.

NA PREDBROJENJE.

Doli imenovani pripravio je obće koristnó dello za tisak, koje će do 20 tiskanih listah iznašati i za gospoddu predbroitelje **1. f. 20 kr.** srebra stajati. Tko se dakle predbroiti želi, netriba od maha platiti, nego neka sammo svoje p. n. ime naznači i najzad do konca miseca **Serpnja** o. g. ovamo u Terst na spisatelja ili na koju slavjansku knjigarnicu u Zagreb, Karlovac, Zadar i. t. d. pošalje. Tko pako deset predbroiteljah sabere, dobiti će, kad spomenuta knjiga izide, jedanaestu na dár; a kad se dovoljnó čislo predbroiteljah sakupi, od maha će se tisak započeti i kroz naše narodne novvinne svim plemenitim poduppirateljim narodné literaturé objaviti, da svoje dragòvoljne prinneske na oltar dommovine položiti mogú. Ta knjiga biti će u najčistjem narodnomu jeziku s glasòshodnim pravòpisom tiskana, i imati će za naslov:

NAPPUTJENJA
za
DELÒTVORNO ŽIVLJENJE.
preveo
ILIA RUKAVINA LJUBAČKI.

Ovo nezahtivnó dello tražilo se je tako prirediti, da će ga svaki razumni otac svojim sinnovvim, odlučili se onni komugod stališu, kao upputjenje za njihov ullaz u svit, — a za provvod razložita, radostna, i srićna življenja, kao angjela čuvára, — rado na pút dati, ili dapače sam za se upotribiti.

Obsvidočen, da suhòparni, dugòčasno predstavljeni ćudoredni nauci naumljenu nammiru kod vesele mladeži vazda promašé, uvodi spisatelj u dohòbogató družtvo premudrih i prebistrih razmišljaocah svih vriménah i narodah, koji joj kod svakoga sborenog predmeta svoje preizbrane mísli u mallo važnih ričih na dár daju. Takovo spoznanstvo hasni kroz ciló življenje; nikad se neomrazi; može se po volji potražit, ostavit i opet potražit, što čestje, to bolje, dokle se njihova mnenja prisvoidu i kod napervo dolazeće priggodé upotribiti znadu. — Što je bistro, slično i uza to na pravomu mistu hitròmno rečeno, lasno se u pamét i obdušje utisne i dobar plód iznese. To je namira spisateljova, i on s pojnikom „**Overbekom**" klikuje:

Daj bolji da buddemo,
Od maha će bolje biti!

Opomena blagovoljnim pridbrojiteljima.

☞ *Xelja je Izdateljah brez ikakvoga odgadjanja slati* **Zoru Dalmatinsku:** *zato mole gospodu pridbrojitelje i poruçnike da na vrime kod C. K. Pośtah ponove svoja naruçenja za trechu çetvert ove godine.*

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 27. — NA 1 SERPNJA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

XALOSTINKE.

Xalostinke zar su tebi nove?
A xalostne meni śaljeś glase,
Tuxna ljubo, ah poslušaj na se,
Razumit cheś onda pjesme ove.

I.

Mûçi, ljubo! kad te ljubav moli,
Nelazkaj me takvim nadexdama!
Śta che meni zlatnoxuta slama,
U njoj zerna kad su jadi goli.
Nedolazi, ljubo! više k meni
Utjehama nevrjedjaj mi uho:
Ozelenit necheś dervo suho,
Nit uxechi pepel izgoreni.

II.

Negane te zar vech molba moja?
Opet stojiś kod kreveta moga,
Opet polag obiçaja tvoga
Tareś s' çela studenog mi znoja.
Pust, ah pust me! jednoç bar da dremam,
Kad zaspati nedaś oku mome;
Suzama je lakśe xalostnome,
Znojom meni, kad vech suzah nemam.

III.

Śta me motriś — zaçudjena śta si?
Što me vidiś u zdravoj mladosti,
U mom sercu krjepke snage dosti,
A po glavi vechma sjede vlasi?
Neçudi se, glava bjela da je:
Zimno vrjeme kad razsiplje snjega,
Znaś da gornje prije svakog brjega
On postigne, nego dolnje kraje.

IV.

Smertjom davno vech sam se spoznao,
Umirajuch nad tobom od davna,
A ti plaçeś za mene kukavna,
Mertvog xitja moga ti je xao?
Ah neplaçi! — neproljevaj više
Toplih suzah — śta che ti pomochi?
Nije doba za nadat se mochi
Kojoj klici poslje tople kiśe!

P. Preradovich.

OTRIBINE.

„*Ako reko, neposjeko.*“
Serbska Poslovica.

Poštovanomu „Starcu **Cipiku**“, na njegovu ponukovanju u broju desetomu Zore pod çlanom „Ukrota protresanju“ bistrim sercem çisto zahvaljujem. — *Hvala* budi njegovoj ljubavi bratinskoj. *Poštenje* budi njegovoj starosti i xelim svesердno, da mu Gospodin Bog nadostavi još dosta godinah nad ono njegovih „osamdeset i pet litah“. *Poštenje* budi njegovu priprostu xitku, u tverdini postelje

i oštrini pokrova; i budi u to izgled meni i ostalim. *Slava* njegovu mladu sercu u ostarilim hudim: i drago mi je, da se je u njemu izistinila naša stara poslovica: „ Ako je Bog uzeo konju noge, nije njisak. “ *Poštenje*, reko, njegovim ponukovanjim, u prenesenju i napomenutju riçih Apoštolskih; on daje nam lip izgled kako bi se imali spominjati, gdi se god moxe, riçih S. Pisma, veoma sladje, jaçe i koristnie, negoli riçih svitovnjakah. Pervo, zašto je u njima istina virom potverdjena; a s' druge strane, zašto ji puk çesto sluša u cerkvi štiti, i uçi ji on isti prilagati prigodam svojih djelovanjah. Paçe ovo bi imala biti mudrost puçka i svih puçkih Pisaocah, i Pripovidaocah; po oni isti naçin, po koi, u stara vrimena, sluxili su se ondašnji mudraci s' ondašnjom virom (Mitologia). Zato i sad veli se da: u starim laxicam, ima pola *istine;* jerbo ako je vira i bila kriva, *istina* se je livala po toçilu vire u serçe puçko. Livajte daklem *istinu*, po novom toçilu prave vire, i tada che *istina* techi uprav k svojoj sverhi. *Hvaljen* budi, *slobod* poštovanoga starca, koi *slobod* po svaki naçin u knjigam medju pisaocim, ima biti prostran. *Hvaljeno* budi njegovo nastojanje za metnuti mir medju bratju, i ako je ovdi od potribe, kliçem s' rukam vezanim, i s' mojim listovim o vratu obišenim (kano kotarac s' oruxjem ubojstva, kad se miri), i pitam proštenje u svakoga od onizih koji bi mogli se nachi uvridjeni *od mene*. Dali, ponukovan s' besidam Pavlovim, prinesenim od poštovanoga starca: „ izkušaj samoga sebe çoviçe “; — kunem se vami bratjo, da sam izkuša moju dušu, i nisam naša u njoj hotinja uvriditi nikoga ni po zlobi, ni po nenavidosti. A, da bi ja u tudjem oku ugledao slamku, a nevidio u momu gredu, neçudite se. Vi bo znate: „ da oçi svakoga vide a same sebe nevide. “ — Zato, skoçite bratjo, pomozi poštovani starçe, vaditi gredu iz oka moga. Neche mi to merzko biti, paçe veoma ugodno, i zahvalichu pravo iza svega serca. — Ja vam reko i ponavljam, da xelim nauçiti; niti se stidim nauçiti od maloga mrava, kamoli od ljudih. — Dali: „ Ako zlo govorio jesam, svidoçanstvo izvedi od zla, akoli pak dobro, zašto me biješ? “ — (Onomadne po Ivanu pogl: 18). — Ljubav bratinska, *sveta je*; dali ljubav prama roditeljim, *prisveta*.

Blazniti bratju, za pogerdjivati mater, toga u momu zakonu nema. Poštenje jezika majçina xelim i hochu braniti dok budem mogao perom i glasom. Hochu pokazivati mladichim beside koje nisu roda slovinskoga, i koje neimadu baštinstva u kraljestvu jezika našega. Ako su došlice udomivilese, neka su poznate kao došlice, za da nenadvladaju starenike. Neka budu sluxbenice i pomochnice, dali nikad gospodarice. Prividio sam moje protresanje, koje je smutilo poštovanoga starca Cipika, i nisam u njemu nachi mogao, dasam sagrišio uljudnosti, ni bratinskoj ljubavi. A Protresanje, kad je u ljubavi i istini, nije, ili *nebi imalo biti, uvrida*. Više bo tada bila bi *oholost* protresanoga u otverdnutju, nego zloba i nenavidost protresaoca u prikoru: „ kerv na kerv, brat na brata. “ — Ovo oche saviše rechi. Molim poštovanoga starca, da opet proštie moja mlohava pisma; i viditi che po njima da neima u meni toga hotinja, te xedje, te sile. Ništanemanje, ako bit udaran uz obraz sa svojim progriškam neterpi Sebljubnost çija; — i ako pohvala tudja búdi çiju nenavidost:

„ (Çim s' ovoga djete oholo
Peçjalise, grize i mori.
Mislech, da svjet vas okolo
Tugjom hvalom njega kori. “)

Odriçem se Protresanja u koliko nechu u naprida imenovati çie pero piše, nego samo govoriti o *Otribinam.* I ako je ovo dobro, dajte slavu poštovanomu starcu Cipiku, koi me je tuda naveo. Dali ovdi dobro stoji naša poslovica „ ko zlu prašta dobru škodi. “ — Meni se je çinilo, da pohvaliti vridne, a opomenuti ji verhu kakva truna, to je bilo od potribe; drugim za izgled i obod, a pohvaljenim za ponixenje uzgornosti. — Pravim *Mudroljubcim* to nebi imalo biti merzko. — Ako se varam, prosvitlite me; zahvali chu vam. — Dali nemojte naserchjati na me vikom, silom i starešinstvom, nego me pridobite razlogom. Ako sam malo uštinuo, nisam ugrizo, nisam zakla. — Na sverhi *hvala* starcu na *pohvali*, a Bogu na *milosti*, i pitam oproštenje od onizih vridnih, od kojih valja hvalu da ustegnem.

Došlice.

Velikaš — Koren naš. Navernutje na Ungarsku. Dali, mogao bi sluxiti ovi izhod na aš, eš, iš, oš, uš, radi zvixda slova *š*, u prigodi porugljivoj. Kako n. p. (tumaçechi imena Vragovah, koje Dante imenuje u XXI Pjevanju Pakla): Zlorepaš (Malacoda); — Maršov (Scarmiglione); — Krivokrileša (Alichino); — Slanogazeša (Calcabrina); — Griveš (Cagnazzo); —

Bradorudaś (Barbariccia); — Cornjaś (Libicocco); — Zmajaś (Draghignazzo); — Ljilkokrilaś (Farfarello); — Cerljenkaś (Rubicante); — i t. d. —

Tadar — bolje „ tada, " i kratje „ tad. " —

Aer, Ajer — iz latinskoga. Udomovila se jest, dali imamo naše „ povjetarce " i „ Vozduh. "

Repaś, Repaśica — na ungarsku, kako gori. Naśki „ repatica. " —

Praśchala — bolje „ praśtala ". Koren „ prostiti. " —

Xeśchinu — bolje „ xestinu ". Koren „ xestok ". —

Mahramica, od „ mahrame " turska. Naśki „ obrusçich, otarçich. " —

Ochale — iz talianskoga. — Naśki „ oçnike, naoçila. " —

Satah — iz turskoga. Naśki „ Dobah. " — Upit: koja su doba? — Odgovor; (ne: dva, tri, çetri sata; ni: dvi, tri, çetri ure; nego) druga, trecha, çetverta doba. — Ne: u koliko urih? ni: u koliko satah? nego: u koliko dobah? — U dvoja, u troja, u çetvera doba.

Ufacheni — Naśki „ uhvacheni " zaśto slova *f*, u naśemu jezikn pravo istokom neima, nego u besidam doślicam. Moxete potriba natirati posluxitse s tudjom; dali, izkrivljivati svoju, uvik je brez potribe.

Skrachaju. — Koren je „ skratiti. " Dakle „ skratjaju. " Uzderxi iztoçaj. (Evo prigode dvoslovja — uzderxi „ conservatu " i uxderxí „ egli conserva. " — Dakle: potriba od nadslovakah.) —

Kerschanski — ne, nego „ kerstjanski. " Koren je „ kerst " —

Chuchenja — ne, nego „ chutjenja. " —

Procinjena — Kod nas hoche rechi stvar, kojoj data je *cina.* A stvar koja nije u pervom svomu naravnomu bitju, po zlotvoru, zove sė „ priçinjena izkrivljena. " —

Uncah — Talianska. Dali u ovoj zgodi od potribe jest uzderxati tudju besidu; zaśto neznam naśki drugu istozlamenitu. A ova je od one verste besidah, koja je potribita da bude *jedna* u svim jezicim; kanoti *brojobrazi* (cifre) Arapski.

Spanjolski . . .	*onça*
Francezki. . . .	*once*
Inglezki	*ounce*
Talianski	*oncia*
Gerçki.	*oyggia*
Nimaçki	*unze*
Turski.	*onza*
Çehski.	*uncy*
Poljaçki	*uncya*
Ruski	*uncija*
Latinski	*uncia*

Rakia — Ovo je iz turskoga (Raky) nasluiva na *Arak.* Arapski — Niśtanemanje, nebuduchi druge u jeziku (śto ja znam), a ova se je udomovila jur; ja bi rekao da ostane, i ostat che da ja i ne velim. —

Djerdan — turska. Naśa je „ ogerljaj ".

Gajtan — turska. Naśki „ trak ".

Tavan — turska. Naśki „ pod ". —

Pajdaś — ungarska. — Naśki „ drug, pobratim ". — Pravo „ paitaś " (Komerad, Mitgeselle). —

Proesapili — *esap* — turska. Naśki „ razbroj " —

Varoś — ungarska (die Stadt). Naśki „ gradich " ili „ zagradje " kako gdi zlamenuje ili skup kuchah iza grada (Zagradje); ili manji grad o sebi (gradich).

Çak — od turske „ chok " (molto, assai). Naśki „ puno ". —

Djulvoda — iz turske „ djul " (ruxa). Naśki „ ruxovoda ".

Sobet — turska (*sohbet*, conversazione, tratenimento). Naśki „ gostba ". —

Spajdaśiti — od ungarske „ paitaś " kako gori. Naśki „ spriateljiti. " —

Majstoria, iz taljanskoga (Maestranza). Naśki „ rukodilje. "

Rabota — iz ungarske (rabot, robot, der Frohndienst), Naśki „ sluxba. " —

Puśki, od puka. — Bolje „ puçki. " —

Skerbatise. — Naśki pravo „ otimati se, uklonjati se. " —

Araç, arach, besida turska. Naśki „ Danjak, Carina. "

Zulumchar — turska (oppressore). Naśki „ Pritiskaoc, Deraoc. " —

Zaman — turska. Naśki „ zaludu. " —

Zaira — turska. Naśki „ jestbina, jestojska. " —

Zaschitjuju — bolje „ zaśtitjuju " —

Pohlepa za isti — (appetito) bolje i kratje „ kuus " — Odbio je kuus (ha perduto l'appetito; modo vivente). —

Glumar — bolje „ glumac " —

Biliśka (cicatrice). Bolje „ zarestica. " —

Taman — turska (temam). Naśki „ pravo, uprav " ni viśe ni manje. " —

Çoviśtvo (civiltà). Bolje „ ljudstvo. " Çoviśtvo je niśto osobitije, kao „ *pośtenje.* " Na priliku reçe se komu „ tolikoti çoviśtvo — to che rechi " tolikoti pośtenje. " —

Kaśa — Tako je i ungarski. — A „ kaśika " turska je. Neznam çija je starija. —

Alat — turska. Naśki „ orudje. " —

Solarica — bolje „ solnjaça. " —

Tarpeza — gerçki (trapezi). Naśki „ stol. " —

Po tejanu — turski. Naśki „ polagano, " —

Slobośtina (privilegio). Kod nas zlamenuje pristupljenje grihotno od strane duhovne (licenza). Bolje daklem rechi (privilegio) „ Zakonodveza. " —

Beteg, (krank) Ungarska. Naśki „ bolest. " —

Mana — turska. Naśki „ zaprika, krivina, oskverna. " —

Hram — turska (Hiram, piramidi d'Egitto). Naśki „ Cerkva, Boxnica. " —

Kidisati — iz turskoga korena. Naśki „ navaliti. " —

Bataliti — iz turskoga. Naśki „ zapustiti, iśtetiti, ulomiti. "

Varklie — iz turskoga. Naśki „ lipśe, sladje, bolje, dragocinije. " —

Berichetnije, turska. Naśki „ plodnije, rodnije, pritlje. "

Buzo — turska. (buz, boz). Naśki „ smerznuto, merzlo, namerznuto. " —

Chup — turska. Naśki „ sud. " —

Dirati — koren turski. Naśki „ kretjati, taknuti. " —

Durati — koren talianski (durare). Naśki „ uzderxati se, " podniti. —

Salamura — talianska Naśki „ solsók. " —

Çistocha od govora; — Naçin od govorenja; — Vrata od grada; — Radja od polja; — Uzdignutje od xivine; — Tresnja od zemlje. — Ovdi pridmetak *od* nesluxi. Govori bo se ovdi od osobne vlastitosti nerazdiljive. Dakle, zadosta je; *Çistocha govora; — Naçin govorenja; — Vrata grada, ili gradska,* —

radja polja, ili poljska; — *uzdignutje xivine.* — U virovanju „*pùti uskersnutje*" — a ne „uskersnutje od puti." — Kad je dogodjaj *razdilivi*, onda je potriban predmetak *od*, buduch daje ovo slamenje padeza šestoga „*usimljuchega, razdiljujuchega*" (Ablativo); a ne drugoga "*poradjajuchega*" (Genitivo); sasvim da ime izhodi na drugi padex. Očita razlikost, evo je: U virovanju ne Uzkersnutje mertvih" (resurrectio mortuorum, — dei morti) nego „Uzkersnutje od mertvih" (resurrectio a mortuis, — dai morti). — A da bi sudili padex po *ishodu*, onda pravo šestoga padexa u našem jeziku neima, izvadiv padex društveni (Ablativo di Compagnia): s Petrom, s Pavlom, s ljubavlju, s harnostju, s oraxjem, s riçju, s dilom i tizim priliçna. — Predmetak *od* moxe se dakle rechi da za sobom vodi „rodopadexa" (Genitivo), a da nije on tvorac „delopadexa" (Ablativo). — Toliko je istina da gdi je latinski „Ablativus" onde je i u nas predmetak *od*; a gdi je Genitivus, onde ga neima biti; na priliku: „Fons salutis. Vrilo xivota. „Salus a Domino" — Xivot od Gospodina. Ne „vrilo *od* xivota" — ne „Xivot Gospodina." — Vechekrat sam se ja mladichem, u tomu vara; dok mi nije oçi otvorio Pripošt. Gosp. pok. Ivan Jozip Paulovich Lucich, moj mistjanin, vridni znanac i gojnik jezika našega, dostojan poštene i hvalne uspomene. U miru poçivao! —

Tolkovati — Ungarska (od tolokodaś, das Gedränge). — Naśki „tuxiti se," odkrivati (svoje tisnoche, nezgode itd.)

Oliś — Naśki „izvan." —

Dinarah — talianska. Naśki „novacah." —

Gjubar — turska. — Naśki „gnjoj." —

Oltar, otar — Sasvim da je rjeç opchena po svim jezicim Europeskim; naśki se veli pravo „posvetilište" — to jest „misto posvete." — Svakabo rjeç, koja izlazi na „liśte, miśte" — slamenuje misto. —

Barjak — turska. *Bandiera*, talianska. Naśki „zlamenje, Stjeg." —

Dolikar, njegakar. Naśki nije nadostavljati brez potribe „kar" — Dosta je „doli, — njega." —

Peśkir — turska. Naśki „pás" — „Glavopás" oni što se obavia oko glave. —

Baś — turska. Dali je od davna u nas namaknuta. Naśki „pravo, istinito." — Radi starine njezine, i radi njezine kratçine i lasnoche što moxe po svuda se lako uvuchi, nije ju odtirati.

Tabor — (Campo). Naśki, poljaçki, çehski, ungarski, turski. — Çije parvo? — Budi opchena. —

Tabani — turska. Naśki „podplati. Biokov, koga podplate" Mletaçko more pere..."

Roba — talianska. Naśki „stvar ruho, terg." —

Interes — Talianska (to se zna!) Naśki „korist." — Dali ova besida pristoji se i na pohvalu „korist duhovna." Osobitim naçinom daklem imala bi se bolje zvati „pùtokorist" (korist tilesna) ili „stecivo." —

Śantavac, iz ungarskoga (santa-lahm). Naśki „hrom." —

Parac — nije naśa, ako nenaerciva na ono što *Branitelj* (Pravdobranac, Avvocato) „pára" tojest „dere." —

Termometar — garçka. Naśki „Vruchomjerilo." — Orudje s kojim se izkuśaje (mjeri) vruchina i studen. —

Barometar — garçka — Naśki „Vozduhomjerilo" Tojest „mirilo vozduha." — Orudje s' kojim se izkuśaje (mjeri) *texina* (la gravità), *i tiština* (la pressione) povjetarca, vozduha (dell'aria). —

Kavga — turska. Naśki „svadja, svadnja." —

Śereg — ungarska (die Schaar, der Haufe, die Armee). — Naśki „Vojska." —

Kaśtila, Kaśtil — iz talianskoga. Naśki „Gradac (Gradçac) Gradich." —

Kapetan — iz talianskoga. Naśki „Naçelnik." —

Slide nastupci stareśinstva vojniçkoga, kako me jedan uçaśe naśki:

Generalissimo . . . . *Nadvojvoda.*
Generale . . . . . . *Vojvoda.*
Colonnello . . . . . *Zavojvoda.*
Maggiore . . . . . *Nadnaçelnik.*
Capitano . . . . . . *Naçelnik.*
Tenente . . . . . . *Zanaçelnik.*
Alfiere . . . . *Podzanaçelnik.*

I mnim da je uredno; to jest:

Vojvoda . . . . . *Generale.*
Naçelnik . . . . . *Capitano.*

Pak s' predlipcim „*nad, za, pod, verh,*" imenuju se svi ostali.

Kula — turska. Naśki „Visoka." Vech dabi se htile imenovati *osobito* one zgradje turske, koje su vlastite osnove, po turskim mistim. —

Meteriz — turska. Naśki „Okop, nasip." —

Turne — na talianski (torrioni). Naśki „tverdje." —

Çardak — turska (loggia elevata) Naśki „Nadvisilište."

Bedem — turska (beden — merli delle muraglie). Naśki „zidovi" (muraglie) a „nadzidci" (merli sulle muraglie). —

Topovnica — *top* turska (cannone). Poljaçki „zjalo," i njemi merzko. Niki od naśih zovu „lumbarda" sklopljeno od „*lomi-barda*" radi jakosti udarca, i lomljavine dreka, i, po mnenju momu, dobro je reçeno. —

Adet — turska. Naśki „obiçaj." —

Mrmorati — talianska. Naśki „mermljati." —

Jok, vala — turski. A naśki „Ne, togami!" —

Krevet — turska. Naśki „postelja." —

Podkan kostreti — Ne „kostreti" nego „kostretju." — (Ablativo di materia). —

Pane — nepodpuno. Ima biti „padne:" zašto je koren padnuti. —

Dizdar — turska (Castellano). Naśki „Nadgradaçnik, — Nadruxbenik, — kitovodja." —

Mloxina — Çini mi se pravie "mnoxina" iz korena „noga" kao da ima „puno nogu." A obiçajese „mloxina, i mnoxina, i mnox, što je bolje, zašto kratje." —

——————

Ovo do sverhe broja desetoga. — (Sliditiche).

Stipan Ivichevich.

POHLEPNOST BLAGOKOPAÇAH.

„Sricha te gleda, a nesricha ti neda," jest ona poslovica, koja se po naśim krajim çuje izgovarati po najviše od onih, koji traxechi u zemlji blago iskopati ga nemogu, jer, oli odbigne od njih, oli nemogu, do njega dochi. Takovih

zaisto mnogo imade, koji za tim blagom manitaju mislechi da stanovito u zemlji lexi, ali da ga djaval çuva, kadgod primistja, i ne dopuśta da ga iskopaju.

Toliko su ovakovi ljudi zaneseni u tomu, da bi se moglo na stotine listovah napisati njihovih izmiśljenjah, i kako da su śto istinito vidili i upazili, ne pristanu o prikazam govoriti i blazniti.

Mnogi idju kopat blago, a mnogi nesude se jer se boje, da ih nebi koje zlo snaślo, trudechi se najviśe po nochi o takvom poslu.

Mnogi idju kopat blago, jer vele da su silno zlato vidili gdi se laśchi kao sunce, a nesmiśljaju da se zlato nelaśchi, vech da se xuti samo: mnogi, da su kopajuchi dośli do njega, ali da su ga zapuśtali, bixechi ustravljeni od straśnih vidinjah, oli da je izçeznulo poradi kojega njihova pomanjkanja. Niki govore da su vidili Turçina gdi sidechi blago çuva, niki da su spazili strahovitu zmiju, niki psa, niki vojnike gdi pále iz puśakah, i tako krive vazda nesrichu, koja im ne dopuśta ono śto jim sricha namira.

A imade pak i onih koji, bojechi se pristupit na takova privatanja, plachaju druge da idju vadit blago, o kojemu çuju govoriti, da je sad na onom, a sad na drugom mistu zakopano; i tako pak namiraju se na one, koji su od njih hitropametni, te izmame im novacah, obechajuchi da che se s iskopanjem onoga blaga ujedno obogatiti.

U takovim prigodam ispunja se oçito ona poslovica, da laxiv i lakom berzo se pogode: i lakomac koji tako puśta se prihiniti, sve to veche xudi to izmiśljeno blago dostignuti.

Za tu sverhu ima nikih koji u nika osobita vrimena rixu liskove śibice i çine ih blagosoviti, i s takovim śibicam idju iskat da po njima naidu misto gdi blago lexi: niki paka u suplji liśnjak, ali golem da je, sklapaju kositera, bakra, olova, zlata, srebra, gvozdja i kalamite, i s tim zernom kaxu, da che napipat blago, kakono Egjipcjani, Kaldei, Persiani i Indiani nalaze u zemlji rud od zlata i od srebra: niki paka usiku derva liskova na naçin lúka, i s njim traxe blago, zaçudne molitve i zaklinjanja izgovarajuchi, çim takovo dervo na nika osobita vrimena rixu; i zaçudnie jest paka da u svim ovim poslim ulazi i versnih kipovah tako da se oçito poznaje, da je pohlepna lakomia zanila njihovu pamet i duśevnost, virujuchi da su se nike pogodbe uçinile u zakopanju blaga, i da je potribito klati i kerv proliti za iskopati ga.

Sva ova izumnjenja laxljiva donose, da ako se je komu śto kada i prizrilo, to se je moglo zgoditi oli po djavlu, koji s varanjem hini çovika uçitana i slaba, oli po istoj ugrianoj i potaknutoj pameti lakomca, kojemu svoje isto namiśljenje i strah çini prizirati sve ono śto nepristavno motri u svojoj glavi. Nedosixu takovi zanesenici da je stvar naravska, da jedno veliko zanesenje i ugrianje pameti poradja gdigod bolest od upazenja, s koje paka prizire se ono śto se prilikomochno misli, i tako derxe za stvar istinitu śto nije nego lax, vraka, i klapnja.

Prizira se njima çestokrat vatra gorucha, sriche goruche, i derxe stanovito, da je onde blago zakopano; i tada idjuchi sa strahom kopati, śto drugo nalaze, nego kosti od mertvih tilesinah. A neznaju oni da po grebiśtim, po smradotoçju, po blatim, i u svim napokon mistim ognjojenim s pritilinom mnogoversnih podlogah, uzderxi se vatra śto se reçe, izvitrena, oli glupna!

Radi toga zgadja se na danaśnji dan, da se vide po mnogim mistim iskopane kosti ljudske; i śto nebi moxebiti do konca svita bilo prominulo ono njihovo mirno poçivanje, to je uçinila pohlepnost lakomih blagokopaçah.

Jedna kraljica Babilonska biaśe zapovidila, da po verh poglavitih vratih nje grada, na jednom visokom mistu bude joj sagradjena grobnica, i hoti da se zarixu na njoj ove riçi: ko che posli mene na pristolju siditi, ako bude imat potribu od jasprih, neka otvori ovi grob, i neka ih uzme koliko ga bude volja; dali neka ga ne otvora brez potribe. Osta za mnogo vrimena cio taj greb, dokle Dario, koji biśe stupio na pristolje, zapovidi da ga otvore, i ne nalazechi blago komu se je nadao, najde iz nutra u grobu ovi drugi nadpis: da nebudeś bio pohlepan za jednim sramotnim dobitkom, nebi bio ovrazio mertaçku grobnicu.

Sa svim tizim nije danaśnjim blagohlepnicim moguche dogovoriti istinu od takovih prikazah, jer otverdnuti kako su, derxe za neprivarljivo da sve ono śto oni cine da vide, da je tako, i da blago u zemlji nemore se brez njihovih izmiśljenih pripravah naiti, ni pośto ga nadju, da se ne da izvaditi brez opremiti i izverśiti oni ugovor s' koijim je bilo ondi postavljeno.

Za sve to, nemore se joś znati jeli se tko s'

takovim poznanjem, iskušanjem, i dilovanjem obogatio; nego sve to veche potverdjiva se, da je sve laxno, i da je jedna klapnja što se govori i dokazuje od takovih blagokopacah.

Ako je gdi što postavljeno u zemlji, ako li je ko što našao po namirenju, po kojemu biligu oli doçuvenju, tomu nema, nit je bilo potribe od šibicah, ni od luka, ni od drugih gatanjah za izvaditi, i takova namira more se zvati ona nepridobitna sricha, koja ako te gleda, neche ti nesricha naudit. — Takovo blago neiziskuje ni blagosova ni zaklinjanja, ni vragometanja, jer che se pustit iskopat i ponit brez i jedne smetnje.

I u stara vrimena bilo je lakomie i pohlepe za blagom u zemlji zakopanim, i bilo je k' tomu porugljivacha, jer, kopajuchi niki texaci u Solinskom kraju namiriše se na jednu vele golemu i tešku ploçu zakopanu, na kojoj proštiše zarizane ove riçi: *Ako me digneš, bitcheš bogat i çestit.* Veseli oni s' toga našastja uprише jako, i doista se priko reda izmuçiše dokle izdigoše, i odrinuše tu ploçu, iz pod koje naidoše drugu ploçu i na njoj zarizano pismo: *jeli komu što puklo u repu?*

Pomlja budi dakle nenapastovati takova poiskanja, vech onako dilovati da nemogu izach na štetu i na poruganje, kakono su pravo ona poisknaja, koja se çine s' dobrim razlogom i s' jednim pravim temeljom.

V. Churkovich.

Kumpir.

Svi ljudi višti u poljskom texanju uçe i pripovidaju, da je kumpir verlo dobra hrana i okerpa kad je najskoli erdjava godina; no oni blage beside uzalud siplju, jer mnogi texaci najvole izichi kao peçeni çavli, nego slušati i ispuniti što im se za njihovu korist kaxe. S' te nemarnosti višekrat se medju nama strahoviti glad pojavio, i valjalo za ljutu nevolju çupati i xderati divje travine. S malim kruhom (i bez njega) moxe çovik pristati nek mu je kumpira; moxe ga jisti i peçena i varena bez ikakve zaçine. Ovo je golemi dar što su nam brodari donili iz novoga Svita (iz Amerike). Prije dvista godinah najprije su ga sadili redovnici Karmelitani u Taljanskom gradu Florencji, pak odonle se razplodio po ciloj Europi. Mnogo se umnoxio u susidnoj Lici, u Sinjskoj i Imotskoj krajini po nastojanju vridnih ljudih; još i u Cernoj gori, gdi ga je 1780 godine donio Vladika Petar Petrovich, i uçio kako triba oko njega raditi. Jedni kod nas nadju po dvi, po tri stotine vrichah, a mnogi malo, oli upravo rechi ništa, što neche da haju.

Ne radja dobro kumpir u svakoj zemlji. Ako nije u gnjojnoj, zgoljnoj i dubokoj, a osobito u perxinavici, bude malašan posve, nemore da se dobro podnese; a gdi je odviše vlaxno, provoduri se. Ko je odmirio da ga sadi, triba mu još zimi uzorati, potribiti i umesti svaku travurinu, jerbo slabo baca kumpir u zemlji gladnoj i neumekotjenoj. Zanj je dobar gnjoj govedji, konjski, ovçiji, ali da nije u grumenu, nego zrio i raztresen. Kako se uzoralo, valja pobranati i mašklinom potuchi što gerdno ostane, pak u ritko kuchice graditi te saditi. Ako je mali kumpirich, metne se po çetri mala u svaku kuchicu ili rupicu; ako je velik prikrixi se na çetvert, pak one çetiri škriljke verxu se jedna do druge. Dosta da je svaka škriljka kolik orij, a da je u svakoj ono oko oliti rupica, iz koje znade se da che kljica udariti. Pošto se usadilo zagerche se i izdigne zemlja naokolo da dublje natapa, ako erdjavo rosa pada. Sadi se od poslidnjih danah oxujka (Marça) pa tamoker do sverhe travnja (Aprila); a navlastito nevalja zakasniti kad se poznava pup na gori. Ako mraz zateçe kumpire u zemlji, oni che promerznuti, te sagnjiti oli provodniti se. U Talji je obiçaj strukove ili verhovce škopiti da naprid ne napriduju, kad su za dvi podlanice u visinu izvercili; a uz to da xile tobolje usnaxe, odkidaju bresunice iliti zaperke kad iznova udaraju. Odkinute verhovce i bresunice puštaju nek se suše na njivi kao sino, pak kuchi odnesu za xivotinu. Niki su pisali, da je korištno sav struk porizati ciko sa zemljom dok je lišche zeleno; no je sad poznato, da to verlo xilama škodi. — Što se više okolo kumpirah kopa, to vechi plod daju. Oni su zrili okolo dospitka kolovoza (Augusta), a na kiši nevalja ji vaditi, zašto ko ji mokre u trap meche, sagnjiti che mu. Po Taliji kad hoche da ji sade, redom kuchice izkopavaju; a kad prispiju, zadru dubokom brazdom, te onako izbacivaju na dvor.

Kumpire triba derxati u suhoti i gdi nije studeno, jer ako smerzoše, dospi do jedan. Neche s perva da ji xivinçe jide, a hoche rado kad se

nameçi. Bolje je svariti ji i izmerviti, pak iskrenuti svinjama u korito, jer se tako pojaçe na njima pomaxu. Za kumpirom ostaje zemlja zgoljna; s toga kad je dobra godina na njoj se xito sili i polexe kako dragi Bog hoche.

K.

KERSNO IME KOD SERBALJAH.

Svaki Serbljin ima po jedan dan u godini, koga on slavi, i to se zove *kersno ime*, *sveti*, *sveto*, i *blag* dan. Domachin se stara i pripravlja za cijelu godinu kako che i s çim che proslaviti kersno ime. Kad bude u oçi kersnoga imena pred noch, onda zadje jedan iz kuche (obiçno mladji) po selu te zovne (na kersno ime) sve seljake, koji to kersno ime ne slave; taj pred svakom kuchom skine kapu i obiçno ovako poçne: Boxja kucha i vaśa! pozdravio je otac (ili brat) da dodjete doveçe na çaśu rakije: da se razgovorimo i da malo nochi potkratimo; śto bude sveti Nikola (ili koji bude) donijo, ne chemo sakriti; dojdite, nemojte da ne dodjete „. Kad bude u veçe onda nekom otide domachin, nekom pośljc sina, nekom najamlika (xene u veçe slabo idu) ili drugoga koga iz kuche. Kad zvanice dolaze sveçarima u kuchu, obiçno ovako govore: Dobar veçe i çestito ti sveto! slavio ga mlogo ljetah i godinah u zdravlju i u veselju! “ Gdjekoji ponesu i jabuku, ili (po varośima) limun, te dadu domachinu kad mu nazovu dobar veçe. A prijatelji iz drugije selah dodju i nezvani, pa tu svi veçeraju, piju, razgovaraju se i pjevaju do neko doba nochi; po tom seljaci otidu svaki svojoj kuchi (domachin kaxe svakome na poodu: „ dodjite i sjutra na çaśu rakije. “ I tako i svaki dan poziva od veçere na doruçak, a od doruçka na ruçak), a prijatelji vech ondje i ostanu. Sjutradan dodju rano na doruçak, pa malo docnije na ruçak. Prije ruçka, ili na ruçak, treba da dodje i pop da prekadi i da oçati koljivo. Kad vech bude oko pola ruçka, onda zapale vośtanu svijechu, donesu tamjana i vina, te ustanu u slavu: pomole se Bogu, jedu koljivo, obrede se vinom (napijajuchi: „ za slave nebeske, koja moxe da nam pomoxe “) i lome (domachin s popom, ili s kim drugim kad nema popa) kersni kolaç, (koji mora biti od śeniçna brańa u kiselo umijeśen i naśaran poskurnjakom; jednu çetvertinu od toga kolaça dadu popu, jednu domachici, a dvije oni jedu; a kako se lomi kersni kolaç, ja to ne umijem opisati, nego bi trebalo izmolovati) i pjevaju (dva i dva) u slavu:

„ *Ko pije vino za slave Boxje*,
„ *Pomoz' mu Boxe i slavo Boxja.*
„ *A śta je ljepśe od slave Boxje*
„ *I od veçere s pravdom steçene?*

Potom sjedu opet, i pijuchi i jeduchi razgovaraju se i pjevaju do mraka (domachin ne sjede za sto, nego stoji gologlav i sluxi gostima vino i rakiju). Tako slave tri dana (samo śto ne ustaju viśe u slavu; drugi se dan kersnog imena zove *pojutarje*, a trechi *ustavci*), a prijatelji odlaze çak çetverti dan. I najgori siroma treba da proslavi svoje kersno ime, makar prodao kakvo xivinçe ili drugo śto iz kuche, te kupio rakije (ako svoje nema) i ostalo śto mu valja. Ponajviśe slave Nikolj dan, Jovanj dan, Gjurgjev dan, Arangjelov dan i t. d. i to se ne mijenja, nego ostaje od koljena na koljeno: zato se smatraju kao rodjaci svi, koji slave jednoga sveca.

(Iz knjige V. Stefanovicha.)

DUXNOSTI PRAMA ÇOVEKU.

(Iz njemaçkog)

Mi moramo svima ljudma, kao razumnim stvorenjima odavati çest, i istu çuvati i uzviśavati.

Svako razumno stvorenje jest samo sebi predmet, i njegov je odredjaj kripostan biti. Zato nesmijemo mi niśta çiniti, śto bi ovom odredjaju najmanje śkoditi moglo. Umaljavanje njegove vaxnosti, bila bi najvecha prepreka. Zato moramo mi u obśte svako unutrenje i sposljaśno saverśenstvo proçi ljudih saçuvati i uzviśavat traxiti.

Mi nesmiemo çest ljudih i njiov odredjaj, niti u misli, a kamoli u govoru i djelu vredjati. Zato nemojmo ni onog, koi nam se vidi najvechi zlodjelnik ugnjetavati, jer to sve od Boga dolazi. Mi ljudi nemoxemo viditi drugima, śta u njiovom sercu lexi, i kakovo je ono. Takodjer i prama teśkim snośenjama, moramo obśte duxnosti çovjeçnosti izverśivati. Gradjanske pedepse moraju vlasti izrechi i osuditi. Privatni çovek nesmie se za sudca i pedepsatelja djelah drugom nametati. Takodjer svako dobro, koje se na istom odkriti

moxe, neka rado pripozna, i nek svoja djela na najbezumniji naçin netomaçi. Jošt mnogo manje nek se neveseli sverhu zloçestih djelah, niti da gerdi, šta više, neka one tegobe zajedno poxali i popravi.

Nek nerazprostire vredonosna mišljenja n. p. da dobroçinstvo samo sebi koristno bude, da ljude u bezumnosti oderxati moramo, za nji time k svakome predmetu kao samo srjedstvo upotrebiti mochi: da svaki sam sebi blixnji bude; da ljudi u obšte našeg çestvovanja i blagodarnosti dostojni nisu; da prema svakoga çovjeka zlonaravni budemo. Toga radi mora svaki çest svemu što se çovječnosti tiçe pokazati, n. p. zakon, dobro vladanje. —

Mi moramo koliko je više moguche neznaje, neiztomaçenje, zabludenje, bezçuvstvje, neprijatnost, zlonaravje izkoreniti traxiti.

Podizanje dobrih vješnostih hudoxestva (texka iznalazenja), iznahodjenje oçevidnih dobrih primjerah, nek' nam neprestano na sercu lexe. Svaki koji se u tom osjecha sposoban, neka takodjer oçevidna zvanja primi, ako se od njega iziskuje, da on sa tim više dobra obštoj narodnosti çiniti moxe.

Moramo zasluge uvaxiti i preporuçiti; u nevolji nevinog pomochi i obraniti, koji nuxdu terpi, treba da mu pomognemo gdje moxemo, prema slabih prizrenje imati, ali protiv vredonosnih predrazsudjenjah ozbiljno i sa cjelim silama protiviti se. — Neka çovjek çovjeku dozvoljena veselja nabavi, njegova dobra umnoxi, svakom covjeku, ne samo dobro xeliti, nego koliko moxe i da çini. Mi moramo kroz naše kripostne sile, dobar svjet dobar primjer, obštu korist uçiti traxiti.

Kriposti, koje iz duše proiztiçu jesu: obšte blagovolenje i çovjekoljubje, oteçestvoljubje, rodoljubje, obšti vatreni duh, moral i zakon, vjernost, çestnost, miloserdnost, blagodarnost, krotost ljubav, sterpjenje.

Ove duxnosti mi smo duxni svima ljudma, visokim i niskim, bogatim i siromašnim, surovim i izobraxenim, hristijanima i jaziçnicima (bez boxnicima), prijateljima i neprijatelima ukazivati. Samo çovjekoljubje i prijateljstvo neche biti prama naše brache zabranjena. Ovo ne iziskuje, da mi sa texkim snesenjem drugih ljudih zadovoljavamo se, nego zapovjeda, da ji toga radi nemerzimo i neprezirimo.

M. Medakovich.

***

MUDRA IZREKA.

Poglavica u svakom poslu triba da se kripostan pokazuje, ako hoche da kripostno njegovi podloxnici rade. Vridniji je njegov izgled od zapisanih zakonah, jer je on zakon xivi (to izreçe kralj Ciro). **K.**

***

Dobro raztomaçeno.

Dva çivuta stali su i gledali, gdi se vojaci muštraju. — Kaxe jedan: „Ja bi rad znati, kako se ti štuki i lumbarde prave.“ — „Budalo“ kaxe drugi, „zar to neznadeš? ja chu ti raztomaçiti. — Ti uzmeš jednu jamu, pa oko na okolo mesinga okuješ, i onda se ona druga metne.“ —

F. V.

ZAGONETKA.

Ko zna rechi šta je jedno stablo,
Kakol moxe çemu biti ravno,
Na kom çovjek raste i precvjeta,
Svagda biva novo ovog svjeta;
Ništa manje kao kamen staro
I opet je mlado neprestano,
Koga lische na jednu strançicu
Oberche se ljubko xarkom suncu.
A drugo ti je ko ugljen cerno
I nemoxe vidit sunce xarno:
Meche na sebe novo perschenje
I tada donosi nam veselje. —
Koliko ono više cvjetava
Tim starost ljudih, stvarih kaziva,
A u njegovoj zelenoj koxi
Utjesni s'ime i lako sloxi.
Koje se nemoxe više nachi
Kad se osuši i pobijeli.
Onda reci moxešli doznati
Što s'moxe ovom stablu sravniti.

M. M.

Pridjašnja zagonetka znaçi: — **Plug.**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 28. — NA 8 SERPNJA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se. ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

DOMOLJUB DOMOVINI.

Ah blaxena i çestita
Domovino, Majko slavna!
Tvoga duha zora svîta,
Ori slâve trublja odavna. —

Kamo njexne baciš oçi,
Il k Moldavi ili k Dnjestru,
Smotriti cheš svagdje mochi
Slavske majke kcher, tvu sestru.

Sjeverna Ti pçela zbôri
Od sjevera zdravstvuj verla,
Od kad slavskim nebom gori
Krila ê zvjezda sva razsterla!

Cjelujuch Te Çeska T' nosi
Slas cvjetjica krasna svoga,
Od kada se glas raznosi
Tvoje slave glasna roga!

A i u tvom sladkom krilu
Poju vile blage pjesni,
Od kad u tvom gaju milu
Rodoljubja plam zakrjesni.

Ovim plamom velejasnim
I Tvoja se zbudi slava,
Da sad veslom velekrasnim
Po narodnom moru plava!

Ovaj rajske plam ljubavi,
Koj narodne njexne vile
I sinove tve zatravi,
Da Te ljube, da Te mile,

Uresah je ures pravi,
Blagi izvor svih izvorah,
On je samo, koj Tvoj slavi
Plete vjence od lovorah!

Blaxen, koj tim duhom diše
I takvom se slastju opaja,
Takvi u razkoš herli više
Nit se okrutna boji kraja!

Koj zaludu stvari hara,
Kerši, lomi, sjeçe, kosi,
Ako toga nema dara
Dare takve da odnosi!

O Ti sama, Majko mila
Budi na tom nama svjeti
Pravo dobro. — Tebe vila
Uvjeke che moja pjeti!!

U Zagrebu

Vladimir Hranilovich.
Xumberçanin.

***

ÇOVIEK.

„Što je çovjek, da se ga spominješ, i za vridno derxiš sverhu takvoga otvarati oçi, i s tobom ga na sud privesti?“ (Ps. 8 Job. 14.)

Bitje Boxje takovo je, da su mu od Vika naoçna sva njegova stvorenja, ma osobitim naçinom spominje se çovjeka, ovi bo stoi pred njim ne samo kao stvorenje pred stvoriteljom, nu još kao dite pred svojim otcem, buduchi on sam zapovida, da ga otcem zovemo i postavi nam u persi jedno serce, koje je vridno zaçeti u sebi sladko chutjenje ljubavi pram njemu, ova je najperva i najpoglavitia vridnost çovjeka. On imade moguchstvo Boga poznati, ljubiti, s njim se ujediniti. On je prava prilika Boxja po svojoj slobodnoj volji, svojoj neumerlosti, po svomu duhu, koi do neizmirnoga i nedosexnoga dokuçuje, koi dubljinu od Boxanstva mjeri; po svomu sercu, koga se glad s nikakvim stvorenim stvarim nasititi i zadovoljiti neda; po svomu razumu, s kojim dopire, kamo okom dopriti nemoxe; po njemu opisuje i omjerava miliune nebeskih okrugah, razazna njihovu daljinu, visinu, biljexi njihove pute, istoke, i zapade, i s ovim pokazuje, da je vechi i plemenitii od svakoga njih, da se do angjelah, paçe do Boga istoga dignut moxe, koga je slika i prilika na zemlji. — Ma kako svaka stvar imade svoju svitlu stranu, kojom prem svitlobi gleda, onako imade svoj tamni osjen na straxnjoj strani, koja je od svitlosti odvratjena; tako i çovjek, kad ga od njegove tmaste strane stanemo razmišljat, opet nemanje stravjeni usilovani smo s odzgo napomenutim prorocim zaupiti. „Što je çovjek, da se ga spominješ i za vridno derxiš sverhu takvoga otvarati oçi, i s tobom ga na sud privesti?“ Kad gledamo kuda ga sunovrataju njegova zla prignutja, nagla poxeljenja, i neukrotjeni terpexi od naravi, uplašeni valja da reçemo, da je poludio, i pomahnitao. Pogerdno mu lakomstvo suši mozak u kostim, çinechi od njega nepriliku ljudsku; oholia ga nadima dok pukne, nenavidost oštrim ga ternom u serce bode, uzrokujuch mu gorke dane, nepokojne nochi; tašta slava potexe ga uzgoru, da se popne na visoko sverhu drugih, dok lupne o tle svima pod noge; nagloxeljnost za gnilim putenim nasladnostim izbija mu oçi, da negleda svoga zdravlja, xivlenja, çesti ni poštenja, zija nezasitivom gladi na komad xute ili bjele zemlje, kojoj ime zlata i srebra nadismo, i varavo derxi se za vechega i vridniega od drugih, ako na njemu koi laštivi kamenac visi; postaje laxac, slipac, osvetnik, bezdušni blagober, veselechi se s tugjim nevoljam; s prozderlosti i pianstvom kuša se pod papke i kopita od bezumne xivine; merzi na sebi priliçnoga gotov po njem gaziti, tlaçiti, na xivi ga mih derati i svoje ruke u njegovoj kervi umoçiti; a kad veche na svitu kvara i štete çiniti nemoxe, niçe i taji Boga od nebesih, koi ga stvori, i svoju neumerlost, s kojom se Bogu priblixuje. Zato ga ista viçnja mudrost nazva imenom „Opak“ (Matt. 7).

O koja visino! kolika dubljino! najplemenitie blago u stvorenju, ures ovoga svita, i zajedno pogerda svega stvorenja, kuxna otrov svita! Da bude moguche sadruxenje angjela od svitlosti, s andjelom od tminah, nebi se izvan reda izašlo pomislech, da su ljudi dica i porod takvoga sastanka, vide bo se na njima vlastitosti obadvajuh, i u jednim i drugim do kraja gone. S toga govore svete knjige s jedne strane. „Ja rekoh, Bogovi ste, i svi sinovi priviçnjega (Ps. 81) „A opet na drugom mistu. „Vi ste od oca — vraga.“ (Joan. 8). Ovo je jedno zagonetno govorenje, koga çovjeçanski razum nemore razpraviti. Sama mudrost vikovita izjasni ga u boxanstvenim pismim, vire samo pokazuje, i ponizni duh razaznava njegovu dubokost. Ono je samo pravi çovjek, koi svoju vridnost poznava, i od svoje se slaboche ne zaboravlja.

P. M. C.

Poslovica.

Xenu za vrat, pak bjex na vrat.

Jedan çovjek dosta potreban oxeni se, ali nije sa xenom xivio tri sedmice, pak od nuxde primoran bude, svoju xenu ostaviti i sebi kakovo godj prepitanje traxit. — Xena sirota bila je od vech çestita, i nije se htela nikud od kuche udaljavati, vech sa svojim sobstvenim trudom nabavljala je sebi prepitanje. — Sirota jošt pri svoj nezgodi za ono kratko vrjeme, dok je sa muxem xivila, na srechu steçe sina, koga je ona sa svojim trudom tako odgojila ljepo i

pohvalno, da joj je sin u 23. godini sveštenikom postao, i taj je dan derxala veliko veselje, o kom chemo malo dolje progovoriti, no sad nam treba najpre znati kud se njezin mux stanijo. — On u svojoj bjedi zaboravio je na xenu, traxechi sebi uxitak. Putujuchi po svjetu, srechom velikom namjeri se na jednog çestitog gospodara, a i on je sam bio verlo çestit, i izveršavao je toçno u svako doba svoju duxnost. On je tako sa svojom pomnjom i vjernostju kod svog dobrog gospodara, mirno i veselo 23. godine proveo. Sad on zaxeli posle tolikog vremena kuchi se povratiti, za svoju xenu, ako bi je našao, posjetiti. Pri istom namjerenju ostane postojan i odma uçini predloxenje svom gospodaru, da je on rad od njega otichi. Gospodar njegov zaçudjen, zašto ga sluga ostavlja, upita ga: Zašto ti mene ostavljaš i što ti oskudjeva? — Ništa Gospodaru meni neoskudjeva, nego tako mi je volja došla da odlazim. — Njegov gospodar zovne ga k sebi, i predstavi dvije çasti novca; jedna çast sostojala se iz 4 cekina, a druga iz jedne velike erpe (novca); sad on zapita svog dobrog sluga sljedujuchim naçinom: Ti si mene dosta vjerno i podobno sluxio, evo sad pak se naplati za tvoj trud, ili voliš zaslugu pravu, koja se iz 4. c. sostoji, ili onu veliku erpu novca?— Dobri sluga uzme ona 4. c. govorechi: Ovo je moja prava zasluga. — Gospodar njegov nagradi ga osim toga verlo çovjekoljubno i dade mu jedan hljeb (kruh) pun cekinah, za koje njegov sluga dobri ništa znao nije; vech je mislio, ako mu putem uztreba, da jede, al mu nekako do kuche nije trebalo, da pogaçu naçne. — Poçem se vech sa svojim gospodarom oprostio, preduzme poxudjeno putovanje, i kad u pervo selo dojde svrati se u jednu kuchu, i zamoli za prenochiti, a takodjer i štogodj za jesti da mu priprave, premda mu je xao bilo cekin promjenuti, a drugog novca nije imao, nego ona 4 c. Dobri kuchani reku mu, da kod njih tako strani putnici kao što je on ništa neplachaju, vech im daju i jesti i konak badava; putnik zadovoljan so tim, pak kad je vech vrjeme bilo ichi jesti, primakne se i on uljudno na njiov poziv k stolu, razgovarao se ljepo i pristojno sa svima okolosjedechima; samo mu je nešto zazorno bilo, što jedan bjelovlasi starac, koji je u proçelju sjedio, nie ništa govorio, i upita okolostojeche: Zašto taj stari ništa negovori? Oni mu odgovore, da isti starac negovori, nego kad mu se za svaki progovoı dade cekin. — O za boga (nastavi putnik) kakvi su to progovori za cekine! Misli kod sebe: imam sad ova nekolika cekina, ajde da mu dam cekin za viditi, kakvi che progovor proiznijeti. — Jevoti cekin, sjedino pak mi izreci jedan progovor. Starac uzme najpre cekin, pak po tome izreçe: „*Smisli pak razmisli.*“ Verti se ovaj, jošt bi pitao, al teško mu je za cekin; ali pri svem tome poviçe: Daj, starino vrjedna, jošt jedan evoti cekin.— Starac primi cekin pak reçe: „*Bez broda neidi u vodu*.“ Putniku se neda jošt manuti, znajuchi, da jošt cekin u kesi lexi, pak ponudi starca i sa trechim cekinom, evo sjedino opet cekin za jedan progovor. Starac primi cekin, pak izreçe: „*Pravim putem idi a ne stranputicom.*“ —Putnik da bi jošte pitao nemaçim, nego se krene iz ovog sela, te pravim putem pojde, kud je vech namislio. Na jedan put usmotri on mnoxstvo ljudih, koji idu preko livadah i xitah, za uçiniti svom putovanju preçac; kad malo ças etoti seljanah, diglo se malo i veliko, i svako se sa kocem zametnulo, pak naçnu s reda mazati gdje godj koe stignu, i tako jih dobro izlupaju i uprave ih pravim putem. Putnik gledajuchi ovo jadno pozorje, koje se je sa popreçlijama çemernim zbilo, reçe: baš ne xalim što sam za ovaj posljedni progovor starcu cekin platio — Putujuchi dalje dojde k jednoj vodi, gdje broda nenajde, poçne misliti kako che vodu prjechi. Na jedan ças eto ti bjesna Tureta, koje silovito na zelenku poigrava, misli da je sve pod njegovom vladom; nosi pune bisage blaga, te tako silovito Ture natera zelenka kako zmiju xestoku, da prebrodi mutne valove od vech berze rjeke na njegovim plecham. Zelenko jaki prenjeti, da je i više Turadi, ali treba vješto pri plivanju xestoka konjica svoje tjelo derxati; no Ture nevješto bješe, te mu tjelce lako sljeche; svali se Ture u berzoteçnu rjeku, ode ribe loviti od kud ga jošt ni dan današnji nazad nema, zelenko hitri povrati se prazan na obalu, a moj putnik sçepa za dragocjenu kichenu uzdicu, pak poviçe gromko: Nije tvoje xestoko serce, zelenko! za nevješto Ture, vech za Slavjanskog sina, koji znade jašiti i nevješta konjica. — Nije mene rodila bula, vech çestita Serbkinja iz çelikova berda! — Sad dobri putnik zakoraçi zelenka, te nastane brod da najde; što traxio to i našao, pak srechno mutnu rjeku prebrodio, pak

ti leti preko polja ravna, kano zvjezda preko neba sjajna! —

Kada se veche primakao blizu svoje kuche, usmotri jošt iz daleka, da se viju barjaci oko kuche, da veselje cjelu okolinu razliexe, — misli, šta che ovo biti! —Priblixi se vech kuchi, kad u jedan put smotri svoju xenu na prozoru, koja se sa popom u krajnju prijatnost ljubavi postavila. — Gledajuchi on takovo postupanje svoje xene, razjari se, i na ças uzplamti u njemu kerv, i potegne kubure (male puške), koje je sa zelenkom zadobio, pak da strelja svoju xenu; — al se sjeti starçeve rjeçi, pak odustane od zlonamjernog djela, i poçne misliti kako che on sa takovom stvari da postupa. Dok on tako malo zanešen stajaše od svog uzmutjenja duše, etoti djeteta pokraj njega: on taki zapita djete: Mali, kaxi mi bogati kakva je to tu slava, i ko se to tu xeni? Djete mu malo strogo odgovori: šta pitaš, vech idi u nutra, tebe che radostno primiti kao strána. Putnik rad je bijo doznati najpre kako je, pak potom u nutra ichi, i upita opet djete: Dragi moj! kaxi ti meni najpre, kakovo je veselje; da ja znadem çestitati tu njihovu veliku radost, jer kad bi ja unutra ušao šta bi radio; jer nezvanu gostu u glavnjama mjesto. — Ajde kad ocheš da znadeš, i kad veliš da pristup po blagopristojnosti uçiniti nemoxeš prije nego se izvještiš o cjeli ovog veselja: Gospodarica ove kuche ima jedinog sina, koi je danas sveštenikom postao, pak mu je ovu, vidiš koliku, slavu prigotovila, i da moxe, kako je od vech radostna, gdje joj je sin primio svješteniçki çin, bi i svoj sobstveni, za nju najdragocjeni xivot, xertvovala, i eno vidiš kako od velike radosti miluje, i nikako joj se neda od njega odcjepiti; pak jošt da ti kaxem, ovo: Ove iste gospodarice mux, a mladog sveštenika otac, prije 23 g. dok se oxenio posle tri nedjelje otišao je, pak ga jošt nikad nazad nema, a ona ga sirota neprestano çeka! — Putnik dobri preuzet velikom radostju, poviçe: Da xivi sjedina vrjedna! malo je iskao za jedan progovor! —

Sad se krene s mjesta i dojde pred kuchu, sjaše s konja, kuchani izidju i predusretnu ga pošteno pak pozovu, da ide gore u druxstvo. — Sad je došao gore, gdje je ovo veselje svoju toçku imalo, i gdje se je javno predstavljanje radosti tvorilo. Stupajuchi putnik u ovo veselo sabranje, samo je njegovo serce veliku radost chutilo govorechi: Çestitam vam današnju slavu, da ju u miru doveršite. — Umnoxilo vam se je veselje, kano na nebu zvjezde! — Putnika sad posade za stol, i poçnu na novo pred njim zdravice sa rjeçma kititi: Da Bog xivi mladog sveštenika, koi je danas na srechu pervi put Boxiju sluxbu rekao, koi che od danas svaki put, svome roditelju koi je vech od 23. g. poradi nuxde otišao, sveserdno pri Bogosluxenju, ako je xiv za zdravlje i dugodnevje, ako li se upokoio, za vjeçno blaxensto milostivog stvoritelja moliti, tako isto i za svoju majku, koja ga je svojim sobstvenim trudom odgojila. Medjutim je putnik veliku radost u nutrenosti svoga serca osjechao, i neprestano umiljati svoj pogled na svoju xenu i svoga sina bacao. — Kad vech putnik zdravicu ispie; digne se jedan izmedju druxstva i upita putnika: Prijatelju od kuda si? — Nisam iz daleka. — Poznaešli ti ovde koga? — Poznaem po malo. — Pri ovim pitanjama, xena je na njega cjeli svoj nazor obratila bila, za çuti, od kuda che ovaj çovek biti, i nesterpljenje se u njojzi radjalo, za doznati tko je, i jednako je serce prinudjava da reçe, da je njezin mux. — Pri ovome magnovenju (oka) obrate svi svoj pogled na putnika i uzhitjeni od velike radosti poviçu jednoglasno: Ovo je mux gospodarice a otac mladog sveštenika! — O prijatelju sladki! evo veselja jošt vecheg! — Pri ovom silnom glasanju zaraxena dobra supruga neopisanom radošchu, koju je ona iz dubljine serca chutila, kao onesvjesti se i pane u njedra svoga muxa. — Kad se veche xena povrati, onda se otvori sa najvechim umnoxenjem veselje na novo. — Sad vech putnik reçe: Dajte mi bisage, i onu torbu, u kojoj se nalazi jedan hljeb, kog mi je moj gospodar za put dao, ali mi nije nigdje putem trebovao; dajte nek se i on nenadno veseli. — Kad otvore bisage, najdu ji pune zlata. — Potom izvade hljeb i poloxe ga na sred stola, a putnik ustane, pak hljeb razrexe po srjedi; a kad on usmotri da je sam dukat u hljebu, pun zaçudjenja pomisli na velikodušnost i çovjekoljubnost svog gospodara, blagodari Bogu što ga je sa sviju stranah radostima okruxio, i tako nastave silno umnoxenje veselja, koje je dnevom i nochom trajalo.

M. M.

FISIKA.

Ništo o vitru, a osobito o buri Biokovskoj

Da bi maliçak razumnije i pristupnije prignao kratko opisanje bure Biokovske, vridno mi se uçinilo ništo o vitru napomenuti neprišavši priko narodnoga jezika, jer u poçetku ove naše knjixevnosti svi smo duxni beside ubesiditi po našemu zakonu, a polagašno i s velikom pomnjom novih i nepoznatih dokoterljati, da nam pismo zameršeno ne ostaje. Budi ovo uzgred reçeno, kao opomena na moj *Poziv*.

Stari gerçki mudraci, Demokrit, Epikur, Anasimandar i nikoliki drugi, mudro izrekoše, da che vitar zapunuti kad koja strâna sila vozduh (aer) goni. Ona neda se upravo i mistimice tomaçiti, no çovik se moxe sam uviriti da se prigadja, jer je vridan i on poništo vitra tvoriti ako maše n. p. šchitom (ventaglio), rubcom, aljinom i. t. d. Mislio je Aristotil, da je vitru uzrok nika vrucha i suha oduha, koja se od sunçane vruchine u nebo dixe, te razbija vozduh i çini da se naglo razlazi. Na takovo tomaçenje mnogi uçeni ljudi ne pristaju, buduchi poznato, da vitar moxe suknuti i s razliçnoga nagona. Ako sunce, oni kaxu, oduhe zaserkuje, zašto kad je oblaçina, koja valja da smeta to zaserkivanje, mnogokrat banu xestoki vitrovi? Zašto se jednako to desi na debelom moru, s kojega vrucha i suha oduha nigda ne odušuje? A zašto zimi xešche puše nego liti, kad su zapare i puçinske vruchine, koje bi morale vechu oduhu k sebi privlaçiti? Zato oni misle da vitrovi ne radjaju se od suhe oduhe, a još manje od pare, jerbo para biva uvik vlaxna, a vitar biva çesto suv. Kartesio kaxe, da je to sve do sunca, jer kako grâne, ugrije vozduh, pak najprije vitar od istoka (krivac) bije, a po podne i u veçe od zapada. Nu da je to istina, valjalo bi da se jednako svaki dan dogadja; nego višekrat u jutro sa sivera puše, a od podne s juga. Niki viruju da, oblaci kad se natisnu, kad se topi led, snig, a najvišma misec i okrichanje zemlje oko sunca, su vitru najglavniji uzroci. Seneka, videchi kako drugaçije ljudi o tom sude, rekao i on svoju, to jest, da se vozduh po vlastitoj svojoj kriposti miša i kreche, baš kao xivine kad idju, oli terçe. Bilo što mu drago, valja da je velika ona silesija, koja vozduh zbije i natirava, hoche na zemlji da razkiduje sve, a more strahovito uzmuti i uzljulja. Slavni Virgil piše, da je *Eol*, Bog nad vitrovima, gurnuo sa svojom šibikom u planinu, te iz njezinih adinah vitrovi siloviti udarili, i potopili Eneove brodove. Seneka i mnogi drugi mudraci pisali su takogjer, da u planinam imaju jazovi i vitrene jame, iz kojih vitrovi potiçu, a to zaista znadu i naši çobani. More se vitar radjati i kad se gora upali u kakvoj dolini. Pripovida se, da kad su Mleçani ustali na Senjske Uskoke, ovi navalili veliku vatru u planini i bacali zublje i ugarke u duboke špilje i pechine, pak za tim da je naglo vitar suknuo i ne dao da se mletaçki brodovi kraju privezu.

Prije neg bura zapali, ako je pala magla po Biokovoj, ona se dixe i razvija, stoji uka i okrene zaladica. Ako zaladjiva i veršine su se s oblacima zaravnile, eto bure i ako magle neima. Kad je u Biokovoj velika vlaga, vrime bude tijo, oli spervice teke dihche, pak što se više planina suši, više i duva. Ako iza velike suše porosi, nadati se oli buri, oli jugu. Ako brez pristanka za dvadeset i çetiri sata puše, a medjutim naoblaçilo se a ne izvedrilo, bura oli dugo traje, oli jug okrene. Bura obiçno bije za jedan, tri, pet, sedam, devet, trinajst, petnajst danah. Ona che se pojaviti kad se dixu sunce i misec, oli kad zalaze na poçivalo svoje; a u zoru oli u podne popušta i kadgod nestane je; no ako tako ne biva, ima je dosta za dugo vrime. Zadimi ona obiçajno na sedam, sedamnajst i na dvadeset oxujka (marça), a osobita je ona pak o duhovim, što se zove *duhovçica*, koja ako bude tija, nebojati se nje kroz sve lito. Texaci primorski misle da je nejaka bura koristna i potribita iza cvitanja loze i masline, jer se onda bolje truni uvenuto cvitje; i još da lozi pomaxe, ako je velika vlaga kvari: a opet primorski ribari najvolili bi da je nigda nije, zašto misle da ribu od kraja odbija. Bura, upravo rekuchi, škodi primorju; çesto ona silovito pukne, te lomi, bersti, razadire zemlju, usperljuga je i uspraši. Škodi još blagu kad ga zapane u planini; a ljudi od nje kašlju vele, pobaljaju i çesto umiru. Najviše daje posla brodarima kad ji na moru zateçe, jer ako se berxe bolje kraju ne prikerme, cerna majka za njima ide. Tako zimi slabo se tergovina po moru vodi, valja çamiti dok se vrime razbije. Navlastito triba paziti kad se mimo vrulju prodje, jer bura niz one proslapine najvechu xestinu obara.

K.

NOVI NARODNI ALMANAK.

Iskra. *Zabavni sastavci od više domorodnih spisateljah. Izdao* **Ivan Havliçek** *u Zagrebu, tiskom* **Ljud. Gaja 1844** *u* **16** *stra.* **150.**

Ako se Nimci i Taliani mnoxinom svojih prekrasnih *Almanakah i Strennah* ponositi mogu, koje oni svake godine o mladomu litu skoro u svaku izobraxenu obitelj uvesti znadu, tako je vele vaxno i radostno, da se je i u našoj domovini plemeniti mux našao, koi je najpervi Almanak u jugo-slavjanskomu jeziku izdao, i koi che po svoj prilici i za dojducha godišta s takovom naslađnom zabavom nas obdariti, i od haraça tudjih narodah izbaviti.

Za da se po slici i obiçaju druzih izobraxenih narodah taj Almanak razliçnim cvitjem pojniçkog i povistnog umotvorja ukrasi, tako su naši najslavnii i obche obljubljeni spisatelji gospodinu izdavatelju u pomoch priskoçili i, koliko je za kratko vrime moguchno bilo, svaki po nekoliko mirisnih kiticah k toj hvale vridnoj sversi na oltar domovine poloxili.

Osam krasnih kamnorizah, narodne nošnje predstavljajuch, od kojih smo jur tri slike u *Gradaçkomu Trachten Almanaku* za tekuchu godinu s veseljem smotrili; prekrasni uvez pozlatjenim obrezom i ukusnim oblogom; dvi domorodne povisti i tri balade od gosp. D^ra^ **Demetra;** pozdrav *Iskri* i jedna liriçka pisma od gosp. **Ivana Ternskoga;** vinjage od gosp. **Mirka Bogovicha;** liriçka pisma i put u gornje strane (u Krajnsku) od Stanka **Vraza:** pismice moslavske od Ljudevita **Vukotinovicha:** jedna poetiçka pripovist, romanca i balada od gosp. **Ivana Kukuljevicha** Sakcinskoga, ukrašuju draxestnu *Iskru*, koja se u pogled vanjske lipote i nutarnje vridnosti sa svakim inostranim Almanakom ne samo uzporediti, nego mu se još i predpostaviti moxe. — Tko dakle jedan osobiti dar za njexne gospojske ruçice, ili za svoju virnu ljubovcu pokloniti xeli, taj neka narodnim duhom dišuch *Iskru* uzme, i s njom našu tinjajuchu narodnost podxexe i okripi, najskoli Dalmatini, koji chedu u njoj objemnu pripovist svoje dogodovštine nachi.

Budi mi još dopušteno, da se ovdi s gosp. D^r^. *Demetrom* malo razgovorim, i da nekoja pomanjkanja proti jeziku i gramatici pokaxem, koja su se, xaliboxe, u sve novie knjige uvukla, nebi li Bog dao, da se jednom dokinu: doisto bi vech skrajnje vrime bilo!

U **Danici** broj **3.** za godinu **1843.** u *mislih o našemu knjixevnom jeziku*, kaxe gosp. *D^r^. D.* —, da *sedmi padex mnoxnog broja u sklanjanju muxkih imenah, buduch da je kao kaplja na kaplju nalik pervomu padexu istoga broja, i po tomu, osobito ako bez pridavnog imena stoi, krivomu porazumljenju povod dati moxe*: — *Zato mislimo, da nebi odviš bilo, da se u reçenomu sedmomu padexu porad veche razumljivosti* m *pridoda, i tako da se piše n. p. misto:* junaci — junacim, *buduch da narod jedno i drugo govori, poslidnje pako zlomu porazumljenju nikako povod dati nemoxe.*

Premda je gosp. *D^r^. D.* to u oçi skaçuche pomanjkanje javno pripoznao i proglasio, tako ipak ne samo on sam proti svomu boljemu osvidoçenju, nego i svikolici Hervatski spisatelji u svojih inaçe neprocinjenih pismih sveudilj u tu istu pogrišku padaju, i nepomiçno jezik kvarit nasliduju, kao n. p. u *Iskri* na strani **11.** *Iz vana nije ništa bilo viditi, nego çverste puškaricami i malimi* (što che *i* na sveršetku, kad uz samostavno ime stoi?) *prozori* (je li glagol, il je samostavno ime?) sa *xeleznimi kapci proderte zidine* (je li plural, ali singular?) *koje su se iz daleka putnikovom* (u trechemu padanju veli se: *putnikovu*) *oku* (je li mira, al je òko?) *predstavljale kao sive zubate hridine* (stoi li u pluralu ali u singularu?) *mornarom* (ako je plural, zašto dakle na *om* izlazi?) *na strah iz valovah vireche.* To je doisto jezikoslovna zagonetka, koja se po gramatici nikad razdrišiti neche, i meni je za veliko çudo, da naši spisatelji i jezikoslovci još do sad uvidili nisu, kako zlo govoridu i nerazumno pišedu. Nitko se neche svoga jezika da uçi, kao da je naš jezik i pravopis vech izobraxen bio, kad smo ga od majke ili iz koje *stare knjige* nauçili? — Idimo dalje. — Ja doisto dokuçiti nemoxem, zašto se buduche vrime namisto *prošastoga* upotribljuje, kad se je çin vech doveršio bio? n. p. *Molitva mu bude* (*namisto biah*) *uslišana;* ili *svi slušatelji budu* (*namisto biahu*) *ganjeni;* ili zašto se sasvim novo i nepozuato vrime kuje, kao*: bit che bilo vech dva sata izteklo;* namisto: *biahu vech dva sata iztekla*? i.t.d.

Ovdi se moram još na gori spomenuti broj **Danice** svratiti, i gosp. *D. D.* — priateljski pitati: Zašto nemogu *Gundulicheve* riçi: *zlato prosù — pram razvezà*, ili da u obchenitomu reknem: *çinechi glagoli* u koma prošastomu vrimenu (aoristu) u prozi stajati? — Moxebit zato jer je gosp. *Vuk Stefanovich* i za njim gosp. *I. A. Berlich* rekao, šilo za ognjilo uzamši: *da doveršeni glagoli poluprošastog (?) vrimena imati nemogu?* — A ja velim, da i nedoveršeni glagoli poluprošastog vrimena neimaju, buduch da toga vrimena, osim kod njih, nigdi na svitu neima, niti biti moxe; jer bo vrime, u komu se što dogodi ali sluçi, uvik podpuno projde, a samo çin moxe nedoveršen ostati, koje nam pako glagol sam po sebi kaxe. Nestoili u istomu vrimenu, u komu je: *zlato prosù — pram razvezà*, takodjer i: *zlato prosipivà — pram razvezivà*, samo da je u pervomu primiru çin sveršen, a u drugomu nedoveršen bio?

Dokle che još ta i takova smutnja i bludnja u naših sklanjanjih i sprezanjih trajati? — Dokle god se staroga kerpexa, krivih mnenjah i jednostranih predsudbah tverdokorno derxali budemo, i doklegod se *nauk* primao i predao nebude: *uvik!*

Ilia Rukavina
Ljubaçki.

DOMORODNA HARNOST!

Svak je duxan znati pria stvari i dogodjaje svoje otaçbine, pak potla inostranacah, zašto je stara poslovica: da se ima pria pokriti svoj otar pak onda tugji; tako moja harna duxnost i dostojanstvo iziskuje, da ja izpunim istu poslovicu.

Andria Dorotich koludar, reda S. Frane derxave Prisvetoga Odkupitelja, rodio se je u Dalmacji na otoku Braçkom u selu imenovanomu Sveti Martin, od roditeljah ne toliko bogatih, koliko kriposnih i bogoljubnih. Buduchi mladich od malo godinah bi od svojih roditeljah poslan u Manastir Redovnicima na nauk, i napridujuchi u istomu, zaçe goruchu xelju sveti red zagerliti. Redovnici videchi u ditetu veliki privjet, kripost nauka sliçnoga njegovim godinam, utišiše njegovu xelju, zaodivši ga svetom odichom. Potla toga posla-še ga u Italiu na veche nauke i tute lipo napridovao i nadmudrioje mnoge svoje druxbenike. Kako je doveršio pohvalno svoje uçenje, poznala se je njegova vridnost te postane u Rimskom poglavitom manastiru Otara Nebeskoga (Ara coeli) uçiteljom ljubomudrosti, gdi za tri godine davaše nauk; pak stegnut ljubavlju domorodskom prinese se u Dalmaciu, svoju derxavu. Po isti naçin i u Šibeniku u manastiru S. Lovre naimenovan je bio uçiteljom Bogoslovstva. Redovnici njegove derxave, poznajuchi ga po glasu kriposna, kako su ga vidili vlastitim oçima spoznadoše ga još kriposniega, pa ga odabraše za svoga starešinu. On pomisljajuchi na brime koje nošaše i na svoje duxnosti, svojim podloxnim svagda se je ukazao milostivi otac i pravedni starešina i uçio ji veche s izgledom nego s riçima. Vladanje pak Napoleonovo poznajuchi kripost i znanje ovoga redovnika zapovidi mu pod pedipsu, da iz Taljanskoga jezika u Ilirski prinese niki nauk, koi imadjaše sluxiti za Hervate. On promotrivši ovi nauk poznade da biaše protivan zakonu Boxjemu, uztegnu se i nehti svoj redovniçki peçat s tim prenesenjem oskvernutí. Taj sveti neposlug Doroticha i virnost, koju ukazivaše Austrianskomu Cesaru Frani, razserdi vladanje Francezko, koje namisli ga pogubiti; ali on za radi svojih kripostih imaše mnoge priatelje, koji ga opomenuše ljubeznivo da çuva glavu, jer inaçie da che ga nemilo smaknut. On priporuçivši se Bogu pobixe od serxbe Francezke u Bosnu pak u Ungariu, ali na miru nigdi nije xivio, nego ga traxili na sve strane, zašto njegova smert nosila je drugomu bogatstvo, buduchi Francezko vladanje obechalo mnoge zemlje i jaspru onomu, koji bi mu glavu ovoga redovnika donio. Dali provodechi svoj xivot xalosno u gladu i ledu, krijuchi se po planinam i mraçnim spilam, upita oblast u Svetoga Sidališta da se more pop uçiniti, i njegova molba bi uslišana.

Preuzvišenoga imena Cesar Frane potla nego ukroti silu Francezku, poznade virnost Doroticha i nadari ga, dajuchi mu iljadu florintah na godinu. On ne prestajaše svojom plachom uboge pomagati i mnoga dobroçinstva çiniti, koja che uvik svidoçiti njegovu dobrotu i glasovito ime, navlastito na rešenje Cerkve svoga sela, kojoj mnoge zemlje ostavi potla svoje smerti. Koliko je Dorotich pak u nauku bio kripostan svidoçi jedno ljubomudro njegovo sloxenje sverhu çovika (De Homine), koje

bi utišteno u Mlecjih, kratko, dali dugo zaradi mudroga uzderxanja.

Na 4 Rujna 1837 preminu u 74 godini dobe svoje u svojoj otaçbini od bolesti kamena, koju za više godinah terpiaše: njegovo ime xivi, dostojno neumerle uspomene i svake pohvale.

I. T.
uçenik uljudnih knjigah.

FRANO APPIO GIUNIO

U Padovi na 10 Prosinca 1848.

IZREKAVŠI RODITELJIM I OTAÇBINI ZADNJI PRELJUBLJENI POZDRAV, CERNE ZATVORI OÇI VJEÇNOM SANKU.

Moj Frano, moj izgubljeni biseru, koga po svud ištem, a nigdje ne nahodim. Ko mi ga je ugrabio? Prid mojim bolestnim oçima neche dakle on vech sjevati? Oj biseru dragi, tvoju sjanost bi pomerçala bila ova cerna zemlja, i zato su te odnili prije vremena da rešiš rajske dvore! Mili Roditelji, koji niste nikada gorkiju xalost provodili, nemojte se, o pametni o uljudni, skonçati ako sada veche poznajete, da nije çestitosti ni pokoja na svjetu, ako ste izgubili pravoga, svjesnoga i poboxna Sina pri sverhi nauçenja svoga! Onom izgledu mladosti se je Korçula vele dobro nadala, i naša Dalmacia, koja ovih zadnjih godištah, po velikoj nesrechi, od mnogo vrjednih svojih mladichah s neljeçnim je plaçem grobove jadna naštrapala.

Suze Prijatelja.

***

Dobri raçun!

Jedan vraçitelj je stupio u sobu med bolestne, i upita onoga çovjeka, koi je imao pazku na nje: „Koliko danas mertvacah?“ „Devet, gospodine.“ „Ja sam za deset dao vraçtva (likarije). — „Jest, gospodine, ali jedan nije htio piti.“ —

F. V.

Plemeniti mladi vuk.

Kad su jednoç xivine medju sobom boj bile, uteçe iz boja jedan mladi vuk, i biaše za to k lavu kralju na sud priveden. Razserdjeni kralj odsudi mladomu vuku, da mu se udari dvanaest batinah, i jedno uho odsjeçe, što je, sramotno ostavivši bojni red, pobjego. — Mladi vuk, padnuv na koljena, reçe: Kralju! tako li ti meni sudiš, meni — nespominjuchi se od djelah moga otca, koji ti je pri jednoj pobuni, prestolje i kraljestvo uzderxao, kroza štono si ga s' najvechom plemeštinom obdario. — Pravo imaš, reçe posmjehavajuchi se kralj, pravo imaš što si me na to opomenuo, onakvoga otca sin mora odlikovan biti; imaš dakle dvadeset i çetiri batine primit, i nek ti se sve dva uha odsjeku. —

Nuto kakvi su razliçni xivinski, od covjeçanskih sudovah!!! —

I. A. B.

***

ZAGONETKA.

Moj *pervi* je sladko slovo,
Koje govor çesto kiti:
Drugi meni veli ovo
Da kad mudri moxe biti —
Sve u sebi kip izbrani
Koga štuju svi keršchani.

P. K.

Pridjašnja zagonetka znaçi: — **Godina sa svojim danom.**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 29. — NA 15 SERPNJA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

PISMA *)

Koju spiva jedan Karlovçanin L. L. S. na rodni dan Njih. Veliçanstva Ces. Kra. FRANJE I. 1816. god.

Tri su riçi jasne uspomene,
  Na zlatnome koncu navedene;
Tri su riçi, tri kamena draga,
  Pred kim gine svaka vridnost blaga.
Ljubav jedan plemenite chudi,
  S kim se svite istiniti ljudi.
Pokornost je drugom ime dato,
  U pol serca s ljubavju skovato.
Vernost trechi, i ov' drag jest kamen,
  Kog pribija ljubavi vas plamen.
Svi tri oni iz jedne pechine,
  Jedan venac podloxnikom çine,
Ki nadlazi slave idolove,
  I nadsiva krune Mogolove.
Eto bratjo! sada jest prilika,
  Bit che nama svima skupa dika;
Aldujmo ga Našemu Cesaru
  Pervom **Franji** milom Gospodaru!
Koji dvadeset i tri godinice
  Nas suzderxat u staroj pravice.
Vidio jest boja xestokoga,
  Ufajuch se u Boga velikoga;
Jasno çelo nije nagerxao;
  Kad jest kormanj od Ladje derxao;
Med valovih dušmanskoga mora
  Çelo vazda biše mu ko zora,
Koja cerne munje protirava,
  I sunašce za sobom nazava.
On jest nama sunce povratio,
  Kano da se s Bogom pobratio;
Izpelja nas iz suxanstva tmine,
  Da mu druxba Hervatska ne gine;
On odtvara od persah vigledi,
  Kada s kojom sirotom besedi,
Da mu more serce previditi,
  Kad jest gotov pomoch nadeliti.
Serce ono rimske Pulkerie,
  Svete Bake Majke Teresie!
Koju u pismah, i danas svetkuju,
  Kad Hervati goricom putuju.
Ej! zapivaj brate zafalnosti,
  Koje vriu u sercah od radosti,
Bit che cena ovom našem daru,
  Sagradjenom iz persih Oltaru,
Kojega su i dosad kitile,
  Kano stare u knjigah pišu Vile;
Hrabrenosti Hervatske kraine,
  Slavnih ljudih moje domovine,
Gradjaninov presladka spomena,
  Neumerla i sad uspomena,

*) Iz ove pisme, koja do sad nije na svitlo izašla, poznaje se gorucha ljubav Hervatah prama svo::e Caru i Otcu pridobromu **Franji pervomu.** Radi njezinoga saderxanja i krasote xiva xelja me nuka da ju dam utištiti, i evo je na çest i diku neumerloga onoga Imena, komu bi poklonjena od virnoga i poniznoga tvorca.

Podaleko još u starih sgoda'
  Kad Rimljani nam biše gospoda.
Çuj! Livio belodano piše
  Kak Hanibal pred Mamulum zdiše,
Kad mu s mesta nije dao iti,
  Niti grada Rima osvojiti,
U kojem su Cari carovali
  S Rodom Našeg **Franju** darovali.
Indi nije od danas postala
  Ljubav naša prot Caru nastala,
Nit pokornost s vernostjom u diki
  Da se ljulja s dicom u kolibki;
Vech su ovo tri vatrene luçi
  Koje gorech nitko nerazluçi,
Pria neg se Isus bi rodio
  Svetu Viru u nas zaplodio
Neka svite od Boga zabranu
  Cesarovom narodnomu danu!!!

Ivan i Maria.

. . . . insiem caddero in guerra.
Dormono insieme in quella sacra terra.
Grossi Ild. P. II. §. 22.

Lipa kao prolitnja zora, a rumena kao vedro nebo u iztoku na granutje xarkoga sunca, biaše u nikomu selu naše Dalmacie jedna divojçica po imenu Maria, jedina u otca i matere. Otac njezin koliko bogat i moguch, toliko lakom i opak, biaše naumio udati ju za jednoga çovika onoga sela, koga ona nemogaše viditi po nijedan naçin. Dali mater njezina ljubechi je koliko moxe ljubiti materino serce, oxalostivala se je bidna na promišljenje dohodnoga xivljenja njezine drage kcheri, jerbo znadjaše vele dobro kako je xivit za vika s çovikom koga serce ne ljubi, zašto i ona bi usilovana od svojih roditeljah... Maria svaki put kad bi promišljala oli çula govoriti od svoga otca, da se primiçe vrime udaje njezine, terçala bi odmah tuxna k materi svojoj i u njezina nidra sakrivala bi od otca svoga svoje gorke suze. Ona ljubljaše od mnogo vrimena jednog drugoga lipoga plemicha, takogjer od onoga sela... njezino serce kucavši za njegovim sercem s goruchom ljubavi... ime mu biaše Ivan.

Buduchi otac njezin došo na znanje da kcher njegova ljubljaše drugoga, zovnu je prida se, ter poçme joj ovako serdito govoriti: Maria jeli istina da ti odbacivaš onoga koga ja ti odabrao jesam za muxa?... jeli istina da ti ljubiš drugoga priko moje zapovidi?... Maria padnuvši mu prid kolina poçme tuxna uzdisati, pak mu odgovori... Ah! otçe moj, evo prid kolinim tvojim jedina kcher tvoja, evo je, çini od nje što je tebi drago, ali neche nikada ona ljubiti onoga koga serce ne ljubi. Raserdi se otac njezin na taj odgovor, zovnu odmah dvi sluge svoje najgore i najopaçije, ter im zapovidi da sutra u jutru pria dneva imadu odpratiti Mariu s jednim brodom u jednu njegovu kulu, stavljenu na jednomu malomu otoku, milju mora daleko od istoga sela, i zapovidi su više, da je imadu derxati zatvorenu pod njihovom straxom, dokle nebi prominula svoju misal.

Zaludu bihu svake molbe xenine za odbacit ovu opaku misal, zaludu su više govorenja i svitovanja od priateljah.

Onu noch istu pria nego Maria bi odpratjena imadiaše ona zgodno vrime za pozdraviti njezina dragoga, najposlidnji put kako ona cinjaše. Dali (slusaj što znade ljubav uçiniti) dogovorili se oni bihu medju sobom, da svaki put kad bi on vidio jednu svichu okolo ponochi na prozoru onoga nevoljnoga njezina stana, plivajuchi bi došo pod njezinu kulu za govoriti tako s njome, oklem pak opet da bi se vratio natrag pria svanucha: i tako çinjaše.

Mnogo vrimena biaše prošlo da nitko nije se moga spaziti od ove stvari (dali kako ništa na ovomu svitu ne more ostati sakriveno da s vrimenom se ne oçituje) po nesrichi ovomu dosite se jednu noch straxe njezine, ter odmah priterçu i prikaxu gospodaru. Çuvši gospodar ovo, raserdi se tako, da poçme vertiti u svojoj lulavoj glavi kako bi moga rastergnuti za uvik ovu nijhovu ljubav. Jednu veçer bez da nitko znadjaše, dojde on kano manit kcheri svojoj ter tako je nemilo izpribija, da za malo ostade tuxna xiva. Kad biaše pak došlo vrime u koje bi nauçan bio Ivan dochi govoriti s njegovom Mariom, ukercaše se u jedan brod on i one njegove dvi opake sluge, ter uxegoše jednu svichu za privariti ovako xalosnoga junaka. Bi ona noch po nesrichi toliko merkla, da nije se mogao vidit perst prid oçima. Tuxan Ivan derxavši stanovito da je ono svicha od prozora njegove Marie, poçme plivati prama njoj, dali štogod više plivaše to veche bi mu se çinila dalja, a tako bi doisto.

Ova tri opaka çovika malo po malo vozahu se sve to veche od kraja, dokle bihu doślì prama sinjemu moru. Xalostan Ivan nemogavśi viśe plivati, dozivljaśe mnogo putah ime toliko slatko svoje drage, dali mu ne odgovaraśe nitko, nego iz daleka hukatanje sinjega mora, i kadgod kadgod s kraja jedna cerna kukavica. Kad je najposli dośo s velikom mukom blizu one sviche, uvatiśe ga ona tri opaka çovika, ter ga utopiśe na mjestu.

Buduchi se naślo jutrom njegovo mertvo tilo plivajuche na moru, Maria i ona tuxna od xalosti dospi svoje dneve, i bi ukopana zajedno s njime..

Oni otci i matere koje udaju i xenu kchere i sinove njihove na silu, nek se gledaju: dati che bo velik razlog Bogu. Silovati sinove i kchere, jest dilovati protiva svakomu zakonu Boxjemu i ljudskomu.

Da bog da ova moja pripovist takne serce koje matere i kojega otca.

Ante Zorçich.

MILA USPOMENA.

Kratko povidanje poçetka posebno biskupie Senjske i posebno biskupie Modruśke, inaçie Korbavske, i vrimena u komu poçeśe biti vladane od Senjskoga Biskupa.

Biskupia Senjska bi sastavljena, kako nikoji hoche, pod Inocencom I. i Lorencom V. god. **1150**; a biskupia Korbavska god. **1185**. Pervi Korbavski biskup imenovan od Arkibiskupa Splitskoga, bi Matij Moruthe, koi je bio kanonik cerkve S. Dujma. Bi za time s tekom vrimena i biskupsko sidaliśtje i kapitul, s ugovorom sa S. Otcem, prineseno god. **1460** u grad Modruśu; i zato od onog vrimena tja do danaśnjega dneva piśe se *Biskupia Modruśka*, oliti Korbavska, koja je imala Plovanie Korbavu, Vinodol, Busan, Novigrad, Presnie, Plaś, i Modruśu.

Buduchi Turci god **1493** obsjeli grad Modruśu, Biskup Kristoforus za ubignuti tursko progonstvo prini se skupa s Kapitulom u Novigrad u Vinodolu, i ondi s dopustjenjem S. Otca Pape, utemeljio je svoje sidaliśtje, uçinivśi cerkvu SS. Apostolah Filipa i Jakova cerkvu Stolnu, u kojoj i dan danaśnji nahodi se lipa uspomena njegovog dośastja, tojest:

„ Dilçich derva Svetoga krixa sklopjen u staklenoj shrani na naçin Krixa, okovanoj u srebru.

„ Stupalo noge S. Jakova poçijuche na srebernom podstavku u staklenoj shrani.

„ Dvi glave druxbenicah S. Ursule, skovane od srebra.

„ Ukazaliśtje (ostensorio, *Monstranz*) uçinjeno od srebra, gotiske navade; i joś mnogo lipih svetih mochih.

Biskup Kristoforus umrao je god. **1499**, i bi pokopan prid velikim otarom stolne cerkve SS. Ap. Filipa i Jakova u Vinodolskomu Novomu. Posli njegove smerti u god. **1560**, **1583**, **1600** **1604** i **1613** nenahodi se biskupske uspomene

U kripost odluke Cesara Rudolfa god. **1583** bio je uçinjen Biskup Senjski, i upravitelj Modruśke biskupie Mihovil Biperkovich. God. **1600** bi imenovan za Senjskoga Biskupa, i upravitelja Modruśke biskupie Mark' Anton de Dominis. Posli njegove smerti god. **1604** bihu stolice prazne do god. **1613**, u kojoj, po odluki S. Rimske Stolice, Biskupia Modruśka spala je zakonito pod upravljenje biskupie Senjske, i tako god. **1653** Petar Marijani, a god. **1678** Ivan Smoljanovich bi Biskup Senjski, i upravitelj Modruśki. God. pak **1689** nastade Biskup Sebastian Glavinich de Glamoç, koi bi uveden u posidovanje biskupie Senjske u Senju na **23**, a Modruśke u Vinodolskomu Novomu na **24** Listopada. Posli njega bi uçinjen Biskup Senjski i Modruśki Martin Brajkovich god. **1699.** Za njim bi uçinjen biskup Senjski i Modruśki Ivan Anton Benzoni god. **1731**, a za ovim god. **1748** Wolfango Chiolich, koi na **2.** Siçnja god **1764** umri u Rimu.

Prikladno je spomenuti, kako vridni Redovnik Juraj Toljan rodjen u Vinodolskomu Novomu, bi od gori reçenoga Biskupa Chiolicha u odlazku u Rim imenovan njegov opcheni mistoderxaoc (Vikar) Modruśke Biskupie, i kako on u vrime svoga vladanja stanujuchi u Novomu çini za vikovitu uspomenu iznovice sazidati svetiliśtje (Santuario) i kapele s jedne i druge strane stolne cerkve SS. Ap. Filipa i Jakova, uçinjene na lubac (na svod).

Bi za tim uçinjen Biskup Senjski i Modruśki Ivan Kabalini, koi umri u Senju god. **1782**, i

bi pokopan u stolnoj cerkvi SS. Ap. Filipa i Jakova. Ovi rodjen u Vinodolskomu Novomu pod vladanjem velike cesarice i kraljice Marie Teresie, uloxio je sve svoje nastojanje za uzmnoxiti Redovnike jedne i druge biskupie, i za dostignuti Seminište (Seminarji), ali tomu nije mogao doxiviti. Za njime nastao je Biskup Anton Aldrago Pikardi, komu radi starosti velezmoxni cesar i kralj Josip II. dao je god. 1788 za pomochnika i naslidnika u biskupii Senjskoj i Modruškoj Ivana kerstitelja Zezicha, rodjena u Vinodolskomu Novomu. Ovi kako Plovan proskerbio je za stolnu cerkvu SS. Ap. Filipa i Jakova veliki organ, i za ureś sluxbe boxje kupio je lipe vezene zlatom i srebrom Pluviale, Dalmatike, Paramente, i ostala s kojima se i dan današnji diçi i cerkva i puk. — Nastavši posli smerti Pikardove Biskup reçene cerkve darovao njoj je mnoge paramente, i druge ureše pristojne perve i poglavite cerkve Modruške biskupie; ostavio je legat mnogo çastnomu kapitulu od 1,200 fl. za 12 misah na godišche, i odliś ovoga ne samo ovdi, dali jošte u obama biskupiam malo je tkoja cerkva, koja ne uxiva uspomene njegovoga blagodarstva. On je bio milochudni udilitelj obilate zaduxbine u opcheno, a navlastito stidnim ubogim, potribnim, koji bi onuda prolazili. Ovi dobrostivi Biskup izprosio je od milostivoga cesara i kralja Frane I. biskupsko Seminište sa 24. uçenika S. bogoslovja, i 3000 flor. za 10. pridavkih svaki od 300 flor. koji bi se dali 10 vridnosluxechim plovanim na god. u njihovoj starosti. On je ostavio sve svoje pokuchstvo (fundus instructus) za svoje naslidnike u biskupii. On je ostavio legat od 1,000 flor. cerkvi Senjskoj za korist organiste. Ostavio je takodjer Senjskom Seminištu 500 fl. On je u razliçitim cerkvam ostavio legat od 1,200 flor. za 12 misah na godišche. On je u Novomu, svojoj domovini poloxio 1580 flor. za odkup 30 barilih vina, i 12 ½ malih klafterah dervah, koja puk imaše davati uçitelju od mista. On je podpomogao mnoge potribne uçenike jedne i druge biskupie u vrime u koje hodjahu na nauk, od kojih još i sada mnogi su xivi, i vridni su redovnici. On je, za zaveršaj svoga zamiritoga dobroçinstva, po milostivom ugodom cesara i kralja Frane I., s' dopustjenjem sadašnjega Pape Gargura XVI, i milovladajuchega cesara Ferdinanda I., bio poçetnik, a sada se po pomnji i nastojanju prisvitli i pripoštgospodina biskupa Emerika Oxegovich de Barlabaševec, utemeljuje kapitul stolne Modruške cerkve u trim mistim, to jest: Novomu, Bribiru, i Bakru, i to u kripost priçastljive odluke našeg cesara i kralja 4 Listopada god. 1843. Biskup Zezich još od 6 Svibnja poçiva u stolnoj cerkvi SS. Apos. Filipa i Jakova u Novomu, gradu u Vinodolu.

U ovom gradu, zadnji plovan Stanko Car, premda tudjanin, jere rodjen u Cerkvenici, ostavio je lipu uspomenu, buduchi iznovice narešio iznutra cerkvu SS. Ap. Filipa i Jakova i veliki otar, i çinio napraviti 4 otare, dva s jedne a dva s druge strane, davši njim posve novo obliçje. Radi ovih dobroçinstvah i radi pastirskoga nastojanja, koje je u svakoj prigodi pokazao, bio je od puka mnogo çastjen i ljubjen. Njegove kosti poçivaju u istoj cerkvi pokopane na 19 Cvitnja 1841.

Oh lipe uspomene reçenih ljudih! Ovi ne xiviše za se, dali za cerkvu i za puk; ovi ne uçiniše tolika dobra za oholost, oli tašchu slavu, dali za obsluxenje svojih duxnostih i za ugoditi prignutju svoga serdca, koje bi svej raxexeno od ljubavi prama Bogu i prama iskernjemu; i tako uçiniše i nehotech, da, kako njihova duša xive na drugomu, tako njihovo dobro ime, i uspomena njihovih kripostih xive vikovito na ovomu svitu.

Iz Vinodola na 12 Lipnja *1844.*

G. K.

O LOVU I RIBANJU.

Mnogi stari spisatelji jednako dokaxu, da su ljùdi odmah iza postanja svita s lovljenjem hranu sebi pribavljali, i da su se pokrivali sa koxama zvirskim; ali opet bilo dosta pravih mudracah, koji temeljito misliše i virovaše, da prije potopa ljudi nisu se mesa ni okusili, nego da su o plodu zemaljskomu xivili. (Bossuet, discorso sopra la storia universale.) U Svetom Pismu stoji, da Nemrod (a to po svoj prilici je ime slavjansko), koji je xivio posli potopa, na dvi iljade i dvista godinah prije rodjenja Isukerstova, bi silni lovac. Porro Chus genuitNemrod: ipse caepit esse potens in terra —Et erat robustus venator coram Domino. (genesis caput X)

Potle Kus rodi Nemroda: on je poçeo bivati silni na zemlji — I biaše jaki lovac prid Gospodinom. Stoji takogjer da je bio lovac Izmael sin Abramov i Agare Arapkinje, i sami David dok je çuvao oçevo stado.

Gerci i Rimljani štovali su Dianu kao boginju i braniteljicu lovacah; a izmišljeno je još da Apol i spomenuta Diana lovu su Kirona uçili, i da je Polux najprije s psima lovio, a Kaštor na konju jeline krenuo i sa njima terçao.

Babilonezi i Medi rado su u lov išli, i poznato je koliko je u tomu višt i hrabren bio njihov kralj Ciro. Medi su u prostranoj zgradi derxali lave, divlje kermke, jeline i undeka ji tirali i ubijali.

I Gerci su lovci bili na glasu. Nadjem u Omerovim pismama, da je divlji kermak xestoko ujio Uliša u bedru, i da mu je od one ràne ostala biliška za svega xivota. Pisano je još da izmedju kraljevah i knezovah ondašnjega vrimena, veliki je lovac bio Aleksandro kralj Macedonski. Xenofont pribivajuchi kod planine Foloe, u kojoj je bilo mnogo divljih kermakah i jelinah, pisao je knjigu o lovu.

Rimljani su cinili da je lov jedna zabava dostojna plemenitih ljudih. Paval Emilj dobi od kralja Macedonskoga jednu cilu lovaçku spremu, i pokloni je Sipiunu. Cesar i Pompeo biše hitri lovci, a Pompeo pošto Afrikane savlada, kod njih je lovio. Rimljani su najprije zvirke krenuli po dubravam i po ravnom polju, pak po zgradama gdi su ji derxali zatvorene. Ali najvolili su sa psima loviti i sa sokolima kako Plinio piše.

Po svoj Rimskoj cesarovini svima je prosto bilo lov loviti, nego samo u Saliçkom zakonu (legge Salica) napisana su bila o tom nika pravila.

Mnogi mudraci zaludu su knjige premechali i štili, da nadju u koje vrime najprije je lov zabranjen. Izmedju njih glasoviti Blakston misli: da posli propasti Rimskoga cesarstva, novi kraljevi i knezovi ne dali da se slobodno lovi; da o tom je pervi zakon zametnut za kraljeve ograde i gajeve, u kojima pod smertnu pedipsu niko nije smio nijedne zviri smaknuti; da od onoga osobitoga zakona, postadoše opcheni zakoni za sva mista zagajena i za sve gospodštine, kao što je i dan današnji u Englezkoj i u mnogim drugim kraljevinama. Nu svi su ovi zakoni ponajviše postavljeni zato, da ljudi nemilice ne posmicaju svaku pticu i zvirku.

U našoj ruci najviše tuku zvirke i ptice iz pušakah; imaju još i mrixe (kao n. p. u Sinju) s kojima vataju prepelice, male ptiçice, divje golube i t. d.; pokupe vixlad lovetu, te s njima love zecove; a osobita su pak osila, u koja zapletu se tiçarija. Momçad grade i namišchaju osila: dodju pak usuçu konjske strunje, te u jelovu dasku ubodu kljunom od britve, i u onu nabadatinu barnu šchigu da nemoxe ispasti. Sad zametnu ozgar osilo, to jest uza na verhu, a izpod onoga uzla provuçu opet strunju, pak ono ostane zijajuch, i tako che svu dasku naperiti kao gargašu. Tadar iznesu onu dasku na snig, njim je pokriju, pa okolo nje potrune malo slame, a izmedju onih osilah pospu prosa oli drugog xita. Sad tica pada da zoblje, a kad hoche da perne, ono zaxmakne oko noge, oli oko vrata; sve što više ona verca, leperša i prede, sve to više pritexe, a neima joj izmicanja. To je momaçka zabava, ali u nas imalovacah i pravih puškarah, koji se zaista mogu isporediti s najboljim ovoga svita.

Najpervi nastojnici pokraj mora, rikah i jezerah, valjalo je da se na ribi pomaxu i hrane; a pošto su izmislili mrixe i ostala ribarska ratila, pogospodili su se prodajuchi ribu ljudima, koji su xivili daleko od vode. Po Eusebiu najstariji pravi ribari su bili Fenicji, a za njima Gerci, koji su ribu vatali s mrixam velikim i malim, s veršama, na udicu, na osti (fossina), i nosili je u gradove prodavati, kao što je i danas kod nas obiçaj.

Rimljanima milije je bilo ribanje nego lov, što su cinili da pravoga obida i veselja nemoxe biti, ako nije ribe na stolu. Virgilj piše da se ribalo kod nji s mrixama i s udicama; a Cicerun takogjer kaxe da su odbacali mrixe u more, u rike, u jezera, i prodavali ribu u gradu. Apian prâvi knjigu o ribanju, pak posveti je Cesaru Antoninu Karakalla, iz koje se znade, da su Rimljani u onom poslu vele višti bili. U Rimu svake godine s one strane rike Tibera gdi se i danas najviše riba prodaje, veselje se çinilo, nazvano ribarske igre (ludi piscatorii).

U sadašnje vrime mnogi narodi verlo na ribi dobivaju, a navlastito Englezi, Olandesi i Francuzi, prodajuchi sila bakalarah, sardilah i rengah. U samoj Englezkoj priko osamdeset iljadah ljudih zabavljaju se s lovljenjem i soljenjem ribe, što se zove *renga*. Englezi u samoj derxavi proz-

vanoj Nova zemlja, dobivaju svake godine na bakalare po pet sto iljadah sterlinih (lire sterline).

Kod nas Višani, Hvarani, Korçulani, Primorjani od Omiša do Neretve, i otoçani u Šibeniçkoj krajini, su ribari na glasu. Osobito pak Višani i Komixani su izverstni svichari (koji znadu koja je riba pod njima) i vataju sila sardilah, koje usole pak prodaju Gercima i Taljancima. Poznate su na daleko *le sardelle di Lissa*, kao *il maraschino del Drioli e del Luxardo*. Kod nas veliko se ribanje otvora liti i o jeseni: s mrixama vataju sardile, skuše, gavune, gere, igle (*angusigola,*) kovaçe (*pesce Sanpietro*), prasice iliti lastavice (*pesce angelo*), ušate (*occhiate*), cicele (*pesce sasso*), muskavce (*piccoli folpi*), volovine (*pesce stramazzo*), kostilje (*axià*), sklate (*squaena*) i t. d.; a na osti i na udicu zubatce (*dentale*), lubine ili agaçe (*branzino*), mangjele (*sorta di ceffalo*), podlanice (*orata*), ugore (*grongo*), obotnice (*folpo grande*) i t d. Kaxu da samo u Šibeniçkoj luci i još kod Carigrada nahodise *il dental della corona* (zubatac krunasti), riba plemenita, koja moxe potegnuti na kantar priko deset okah.

K.

—<>—

ISTORIA Gosp. KATALINICHA.

Naš nauçni slavjanin gosp. Major *Katalinich*, koji je nami veche darovao svoju nauçnu istoriju od Dalmacije u Laskom *) ili Talianskom jeziku, poçeo se je trudit, za darovat nami jošte u našem materinskom ovu istoriju, u kojoj chemo sve nachi, što se je s našim slovinskim narodom dogodilo od onoga çasa, od koga su tudji zgodopisatelji od njega poçeli u njihovim povjedaoçkim knjigama govoriti. Da je veliki trud, nauk i marljivost potrebna za pisati istoriju jednoga puka, to poznade svaki koji u knjixestvu tudjinac nije, a osobito kad se od jednoga puka piše, koji svojim unucima nije ni knjigah, ploçnih biljegah, ni drugi pomenakah (monumenti) ostavio, kako nami naši priroditelji, koji su iz Asije amo došli, ništa ostavili nisu. Buduchi da gosp. **K.** u svojoj istorii od svih Slavljanah govoriti hotje, koji s ove strane Karpatah bivaju, jer smo svi od jednoga koljena, svi smo jednaki udes imali, svi manje ali više jednako govorimo, daklen chemo svi mnogo ljepih nauçnih i mnogo još nepoznanih djelah naših starih u ovoj knjizi nachi, koja che nam izkazati: koje daleke pute su naši šukundjedi i pradjedi uçinili doklen su amo došli, i kako su s njiovim trudom i potom svaki pedalj zemlje, u kojoj mi bivamo, teško dobili i s njiovom kervi napojili.

Sve istorije imaju svoj izvir ili iztoçanje iz ustah puka iz njiovih junaçkih, megdanskih, ljubavnih i duhovnih pismah, u kojim je sve više ili veche, strašnije ili gore izkazano nego se je dogodilo; zato ovi usteni iztoçaji napunjeni su svakojakim basnam i otajstvim, i sluxe nami samo kao jedno slabo svidoçanstvo od one davnosti, u kojoj se još nije pisanje poznalo; za ovim basnim iztoçaju dodje obutja, obiçaji i blagdanstvo (feste) puçko, koji se minjaju i prominjaju, kako su vrjeme, potribe i druga okolostanja donosivala: daklen i ovi izvir malo vjerovanja nosi, s çim se poznati moxe, kako je texko dogodjenja stara svakoga puka brez basnah pisati. A kod našega puka jest još texje i muçnije od starine i starosti govoriti ili pisati, jere sva naša stara dogodjenstva u Asiji su se dogodila, gdi bi se more biti što našlo u poprašenim Tibetanskim i Indiçkim, knjigam, koje naši unuci, kad naše knjixestvo ojaçi, gledati hotje, ako u njima narodna ljubav uzderxi se kako je, Bogu hvala, nicati poçela: daklen *o Slovinska mladexi, u tebi ufanje našega roda i naše starosti ostaje, to veliko slavno djelo, za izkazat dogodjenja naših Sukundjedah, za prosvjetlit našega roda pred svem svjetu, tebe srechno mlado Junaçstvo çeka ova dika, ovi neumerli vjekoviti glas, za razbistriti što za nas u tmini zakopano lexi; uçi se daklen razumiti one knjige, što se Zend i Vedan imenuju, jer iz njih ili drugih, koje su s onom Bukvicom pisane, najti cheš ono što mi hudni od našega naroda neznamo, i zbog mnogih okolostanjah znati nemoxemo.*

(*) Iz rjeçi *Laska* — *Lazio* — iztiçe naša rjeç *Laski kraj*, *Vlaški kraj*, *Vlaška zemlja*, to jest Italia. *Lasi*, *Vlasi* to su Taliani; *Morlaki* to je *Morski Lahi*, *Morski Vlahi* ili Taliani kod mora. Oni *Lazi* oli *Rimljani* što u Dacii ostaše, zovu sami sebe *Rumunje* — Rimljani — i oni kraj gdi bivaju zove se *Valakia* Valachia, — *Vlaški kraj* ali *zemlja*. Turci su metnuli jedan prjedmetak vlasim u Dacii i zovu njih *Kara-vlasi* to jest çerni vlasi. Svi daklen pogriše koji naše slavljane, *Vlasi*, *Morlaki* zovu, jere onim što se sada Morlaki zovu, to ime nepristoji. Seljanin nije daklen *Morlak* kakoga gradjani, rugajuch se zovu, nego tizim našim *Seljanin* pristaja, ono ljepo i pošteno ime što se po njemaçki Landmann, a po talianski *Villico* kaxe.

Pisatelj.

Kasno se je naś narod s nauçnim drugim narodima namirio zato, ovi kasno i malo su od njega pisali, i što su ti naśi neprijatelji pisali, moxe se od sama sebe suditi, da oni nisu za naśu diku pisali niti istinu govorili, nego da su samo zla djela zabiljexili; ali sa svim tim nisu mogli manje uçiniti, za izkazati: da smo junaçki i hrabreni narod.

Vidi se daklen iz ovo malo redakah kako je veliki trud i muka za gosp. **K.** naśu istoriju iz ovakih izvirah i knjigah izabrati i śtogod dobro, razumno i savezano pisati, da mi daklen ovom gospodinu, koji se nikad ne natrudi za dobro svoga naroda, moremo mnogo hvaliti i njega prosit da nam berzo iz njegovog umnoga pera ovu povjest daruje.

Ja od moje strane prosim gospodina pisatelja da negubi mnogo vrjemena u izkazanju naśe starine, jer nam od nje svidoçanstva fàle, nego da on samo svojom mudrom pameti nami izkre baci, koje posli plamenite i bistre iz perah naśih unukah iztechi hotje.

U Splitu na 26 Veljaçe 1844.

F. M. Kovaçevich Kapetan.

TEXACIM.

Serpnja Miseca.

Od 7 Serpnja (straxnja polutina u podne) do 15 istoga (mina u veçernju). — Vruchina i oblaçina. —

Od 15 do 22 Serpnja (perva polutina prid ponoch). — Vruchina i parila. A moxe bit i daxda s germljavinom. —

Od 22 do 29 Serpnja. (Uxba u veçernju). Vruchina i vitri od poludna. Kiśica. —

Od 29 Serpnja do 7 Kolovoza (poslidnja polutina u zoru). Vedrina. —

Ovoga miseca da vam je na pameti.

Gospodar nastoji primati svoje xitne dohodke, potla neg su dobro na guvnu usuśeni, pak dobro utreseni, za spremit ji çiste u xitnicu i uçuvat ji od grizicah i plisa. — Pako razbraja i umjera iz medju jedne i druge litine za nevarati se u radnjam i za uztezati *Izhodak* na razlog *Dohodka*. — Opet, reko, od potribe je texaku i gospodaru priporuçivati *śtednju* i nadticanje; ne tko che viśe tratiti u hodiche i izprazne naprave, nego tko umi veche uśtediti, — i su manje se zadovoljiti. — Sve je *na razlog* i *na mjeru* na ovomu svitu. Niśta neima *neizmirna*. Daklem: „*dva put omiri*, *pak onda kroj.*“ Zaśto: — „Veche, prekreche.“ — Ovo su stare *rjeçi* za koje proglasiti i utemeljiti, kaxu da naśi *stari* promiśljali su za svaku po *sto* godinah. Zato i jesu pametne!

Ovoga Miseca texak kosi sjeno po livadam, i iz pod lozah koje su na visoku. Zagerche kukuruze nakàne, i okopava *Pedesetke* (cinquatini) to jest „*kukuruze sitnjake*, *jare.*“ — Opet kopa oko lozah, najskoli gdi je bilo posiano pak poxenjeno. Prigleda po vinogradim lozomlazove, koji na sebi ne nose ploda; — i ako su iz pod lozove glave, obrixe ji pak odbaci. — Tako gojni sok vas ulazi u one same mlazove koje su glavne za dogodine, — i koje che tako objaçati za doniti obilnii plod. — Dobra je ova *opomena*, zaśto kod nas toga nerade. —

Slidi texak siati prosa; ako ne za drugo, sluxit che mu za piche marvi. Kod nas nije velika brinutja o rukotvornoj pichi za marvu. Śto narav dade, dade. — Nitko se nebi naśa da bi posiao iśta za marvu. To je zlo, i od potribe je o tomu bolje se misliti, i nastojati. —

Sie texak ripu i prigleda oko zelja opet, zaśto je zelje *perva* hrana texaçka. Tko ima zelja iz obila, ako che drugoga i po manje, nek se ne boji od glada poginuti.

Uzore, uzkopa zemlje gdi je bilo xito; razbia grumenje; tribi travine, ponavljajuchi ovu radnju viśe putah; dali propuśta iz medju jednoga i drugoga puta po njekoliko vrimena za da trava pronikne, pak je izkorenuti pervo neg se je osimenila opet. — Tako se zemlje çiste. —

S. I.

***

BAJKE.

I.

Mladi i stari vuk.

Chako! ja sam dostojan s tvojim se sinom zvati, veselo reçe mladi vuk staromu: zaskoçio me je bio jedan pas, pak sam ga zagnjavio. —

Stari vuk: Eh to je zbilja veliko junaçstvo bilo! *Ml. vuk.* Daj chachko! da sad idemo k' stricu, da i njemu moje junaçstvo pripovjedim, i da i on u meni uxiva. — *St. vuk:* Nemoj moj sinko, nego śuti; ako li ti je texko śutiti, a ti barem priçekaj, dok on k' nama dojde, i za tebe upita. — Jer; tko *neupitan* svoja junaçstva pripovjeda, dokazuje sa tim, da jih je jos verlo malo uçinio.

Al' sam ljepu pjesmu sastavio! povika M... — isti ju je V... koji je najośtriji razsuditelj pohvalio! hocheś li da ti ju prośtijem?

Nemoj, nechu! — to bo mora pervi tvoj posao biti, koga on pohvaljuje, kad si se s' njegovom hvalom opojio! —

II.

DJETÇAK KOD POTOKA.

Jedan djetçak iduchi glavicom, dojde na pośirok potok. — Ej da mi je sada dobra palica, da ga preskoçim! reçe: a i tomu se moxe pomochi, najchi chu ovdje u glavici kakvu jaku granu, koja che mi za palicu posluxiti. Tako mislech najde ogranak, koji mu se je dosta dobar i jaki za tu sverhu vidio. — Ali hotivśi potok preskoçiti poduperh se na njega, a on se slomi pak siromah upade u vodu: — Zaboravio bo je siromak da je i krjepkost za dobru palicu potrebna, a on biaśe spopao granu od báze.

Ti se Tverdko sperdaś s' ovom bajkom?! — zar si vech zaboravio na Cvetka, komu si se onomadne kao priatelju zaufao, neizkuśav prie njegovu vjernost, i stalnost? — ogledajder se!!!

III.

SLAVULJ.

I. Zabludio je jednoç slavulj u śumu, gdje su samo obiçne ptice boravile, pak zapjeva tud sa svojim premilim i preugodnim glasom. Sve umuknu, sve se zaçudi, i premnogi poçeśe taj neobiçni glas hvaliti, i u zvjezde kovati. — To je krasno, to je ugodno, povika çizak: na stranu nek ide moje dosadaśnje cverkutanje! sad chu se ja kao slavulj uçit pjevati. Kako reçe tako uçini, i biaśe oda sviu izsmjehan, jer uvjek u mjesto jednog sluvuljevog fichka, deset se je çizikovih cverkutakah çulo. — Ostavi se toga, reçe mu najposlje drugi çizak, dobro hotenje nemoxe nadomjestit nedostatka od snage. Morao bi imat sluvuljevo gerlo, da moxeś pjevat kao on. Hasnu nauk moxe si svatko lahko iz ove bajke izvaditi.

II. Drugçije je mislila zimka, (cervenglavka, Gimpel) Eto reçe, sad smo se obsvjedoçile, da to sve pjevanje niśta nevalja! to sam ja takia na slavulju spazila, a sad je çizak tu istinu potverdio. — Meni se moje staro pjevanje najbolje dopada, ako kad śto i śkriplje kao nenamazana kola, opet je priroda i narav.

I. A. B.

ZAGONETKA.

Moga *pervog* xelis znati?
Evo sada ja ga izusti:
Moje *drugo* nech da pusti
Sane u miru nitkom spati.
Sve za jedno paka stavi
Eto tebi rod gizdavi.

A. Z.

Pridjaśnja zagonetka znaçi: — **Bi—skup.**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 30. — I. GODINA

NA 22 SERPNJA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u saminu za kojimudrago narodni oli strani list.

RAZSTANAK OD DALMACIE I BRATJE DALMATINAH.

Koji ljubi, rjeçi najde
Za izkazat ljubav svoju:
Ljubim Svjeta, Bratju moju
Slavskog Roda Junaçkoga.

Ljubac sada šaljem Vami
Serce moje tako pita,
Dabi Bratjo mnogo lita'
Srechu, zdravlje uxivali.

Rjeçi moje jeka jesu
Chúta moga, mislih moji',
Jer u njim se vavik goji
Çest i ljubav Bratje moje.

F. M. Kovaçevich.

Od sprave veliçanske ti je odsudjeno, s tvojim cvichem, vinogradim, i plodnim njivam, u ribo-punom moru ogledati se, kao gizdava djevojka u ogledalu rumenito svoje lice ogleda. Zemljo srechna i blaga, pod nebom vedrim i sunašcem ljubkim, narešena i napunjena svakojakim pitomitim prirodim kao ljepa zaruçnica kad vjerniku s desnicom obechanje ispuni. Svi na te gledaju, jer tvoja ljepota cjelom svjetu kao çudo jest, da i krunjene glave iz daleka dodju tebe nagledat se; svi te ljube, jer si mati prave hrabrenosti i junaçstva, koje u pjesmam tvojih prebivateljah s neumerlim pomincim zabjelexeno jest. Putovnici od ljepote tvoje, od tvojih plodnih poljah, visokih berdah i niznih glaviçicah, i od onih tvojih ljepih otokah nemogu se gledom nasititi, jer za svakim berdom, u svakoj dolini, odkriju nove ljepote, drugi çudnovati prizori, koji ji zaçaraju, da svojim oçima te dragote nagledat se nemogu, a od mirisenja cvicha tvoga, u obechanoj zemlji viditi se misle.

O Dalmacio vjekovita ljepa! blizo i daleko spominje otac djeci, tvoje srechno mjesto pod blagim i prijatnim pojasom, gdi vjerni ljudi prebivaju, u kojim hrabrenost i prijateljstvo jesu se uxilili, kao cmilj po svemu morskom kraju blage zemlje tvoje.

Mnoga dobra ja ti xelim, mnoge dike ja ti dajem, ja te slavim, diçim i hvalim o ljepa Dalmacio, sestro draga moje matne zemlje, zemljo prijateljna, i mati stara. Tebe diçim bratju slavsku, koja u sercu svome pravu vjeru za bratju goji, i prijateljno jih primlja; ja tebi draga zemljo moram moju hvalu dati, jer sam mnogo vjerne ljubezljive bratje na tvojem poveršaju našao, kojim moju hvalu za jednu oli za drugu ljubav oçitovat moram; komu za konak, komu za knjixevne dare, a svim za ljubav i prijateljstvo. Ljubavi i prijateljstva vechega nego u Dalmaci se ne nadje, i na svjetu nach se ne moxe, jer kamo ideš oli gledaš, svagdi Prijatelja nadješ, svak te gerli, kao brata ljubi, na konak primi, pak i nudi s veselim i prijatnim licem, da u ljubavi primiš ono, što ti ljubav daje. Samo jednu i najvechu xelju bratna serca moga, hotju jošte vami bratjo mila izkazati, koja xelja u tom stoji, da zemljodjelanje naši ljudi umnije i koristnie raditi poçimlju, jer s ovakom radnjom, koja dosada

biaše, nije moguche da puk, koji se je vech toliko uzmnoxijo, xivi, nego mora od godine do godine, više osiromasiti, što za isto nije potribno jer u Dalmacii toliko plodne zemlje ima, da bi dvojstruko ljudi xiviti mogli, nego sada xive, kad bi se zemljodjelanje s vechim znanjem obveršivalo. Berda i glavice vami puste stoje, na kojim bi gora do oblaka stati mogla; polja vaša jesu na mnogo mjestah veche neg potribno potopljena, vinogradi samo na malo mjestah umno posadjeni, masline samo u Dubrovniku, Primorju, u Poljicim i u Kastelam dobro gojene, a vochke malo se vide, što je velika škoda, buduchi dabi se moglo mnogo pinezih za voche dobivati, i o njemu i xiviti. Kostanj bi moga po svoj Dalmacii od Privlake do Turske Arbanie resti, tolikajše bajame (mandorle) orihi, jabuke, kruške, — dunje (cotogni) šljive i. d: sve je to voche, koje u mnogo drugih derxàvah narodu dobitke, brez velike muke i truda donaša.

Dani su došli da mi moramo umnije zemlju raditi, nego naši stari radili jesu, jer je nas više, pak i vechih potribah mi sad imamo, neg su naši djedi i pradjedi imali, kojim je jeçmenica i kiselo mljeko i u najboljim kucham hrana bila, a sada se i u najmanjoj kuchi kadkad pogaça i meso blagovati a vino piti hotje. Predraga umnia bratjo Dalmatinska pokaxite s nauçnim zemljodjelanjem, kako Bog svemoguchni rado texaku njegove trude platja. Nezamirte Bratjo draga, da sam od zemljodjelanju malo xuko govorijo, nego ugledajte, da ove xuke rjeçi meda donit mogu, ako rodu našem pokaxem, kako se umnije orat, kopat, i sadit moxe.

U Zadru na 5 Ljepnja 1844.

F. M. Kovaçevich Kapetan.

NEDJELJA.

Çovjek, koi se kroz sedmicu s trudnim rabotanjem izmori, trjebovaše jedan dan od ispokojenja, u koi che se njegova uda pokrjepiti za mochi opet po svomu zvanju u trudnim poslovim napridovati.

S ovom se misli baviše jurve Gerci i Rimljani hotiuchi izvesti ju na sverhu, ma neimavši za vodju svitlosti objavljenja kao Xudie van sami goli, i nemochni razum; zato nisu odredili ovi dan na stanovito obtoçje od šest danah. Kod njih takodjer sedmica biaše razdiljena u sedam danah, koje imenim sunca, miseça, i zvizdah (Planitah) prozvaše, ma dana od pokoja drugoga nisu imali veche njeke blagdane, koi bi se po nejednakom izteçenju vrimena povratjali.

Xudie su dakle pervi i jedini, koi su poslie šest danah od poslovanja sedmi dan za pokoj ustanovili, hotiuchi na ovi naçin çest i slavu dati stvoritelju, koi poslie šest danah stvaranja sedmi dan opoçine, zato ga nazvaše dan od pokoja Gospodnjega aliti *Sabbat.* — Kerstjani, koji se skerbahu uvjek, da se vrimenita i svitovnja korist s cerkovnom sadruxi, i ujedini, odloxiše ovi dan pokoja od subote na slidechi dan (koga slavjanski narodi Nedjeljom, od nedelati, nerabotati prozvaše) a to na çast i uspomenu slavnoga uskersnutja spasitelja svita, koi kašnje dan blagdana xudinskoga slavodobitno od mertvih uskersne: redovito dakle povratjanje nedjelje ponavlja nam brez pristanka uspomenu ovoga velikoga i slavnoga dogodjaja, s toga se zove dan Gospodinov (*Dies Dominica*).

Ovo ime dan Gospodinov, koi odgovara našoj nedjelji biaše odmah u perva vrimeua od kerstjanluka primito, i hoche rechi koliko dan sveti, dan od svetkovanja, nahodi bo se zabiljexeno u knigi oçitovanja svetoga Ivana Apoštola i Evangeljište, koi izkazuje, da je u ovi dan na otoku Patmos, kamo bih od Cesara Domiciana izagnan, svoja oçitovanja primio. Ovo zadovoljno pokazuje, da je nedjelja od Apoštolah naredjena i svetkovana bila na uspomenu uskersnutja Gospodinova, u ovi se dan Apoštoli s' pravovirnim sakupljaše na obsluxivanje oçite Boxje sluxbe.

Okolo dvadeset i pete godine po uskersnutju Isusovom još za xivih svih Apoštolah osim Jakova stariega, putujuchi sveti Pavao Ap. u Jerusolim, u Frigii gradu Troja, najde pravovirne od mista sakupljene kruh lomiti, to che rechi, sveto posvetilište prikazivati. Sveti Pavao ovdi pripovidaše i uskrisi jednoga od mertvih (Act. Ap. 20.7)

Vechi dio kerstjanah, navlastito pokerstjeni Xudie svetkovahu još subotu, ma tako da bi i sutra dan u nedjelju na sluxbu boxju dolazili, i u ovi dan na çast uskersnutja odk upitelja blagdan

derxali. Ovi obiçaj uzderxa se za njeko vrieme, ma do malo subota bih sa svim s nedjeljom zamijena. S. Justin mudroslovac, koi je pod Markom Aureliom muku za viru podnio, svidoçi sa slidechim riçima, kako u njegovo doba nedjelja se svetkovaśe. Ovi bi rodjen okolo 99, ili kako drugi hoche 103 godine kerstjanskoga broja, i primi krunu muçenikah na 17 lipnja 167, u 66 letu svoga xivlenja. Riçi koje ovdi na srjedu donosimo, uzete su iz njegovoga pervoga Branopisa za kerstjane, kog upiśe 139 god. poslie porodjenja Isukerstova.

„ U tako nazvan dan nedjeljni sakupljaju se „ stanovnici gradovah i selah u jedno misto, „ gdi se śtiju pisma Prorokah i Apośtolah, u ko„ liko vrime pripuśta. Na sverhi śtenja starii „ uçini govorenje napominjajuch, da se imadu „ naslidovati tako viteśka kripostna dila. Tad se svi „ zajedno dixemo, i molimo, za doverśenom mo„ litvom, kako sam jurve napomenuo, donosi se „ kruh vino i voda; zatim starii sa svom snagom „ govori molitve, i zahvalijvanja, a vas puk „ odgovara, Amen: tad se od onoga çime se je „ zahvaljivalo svakom, koi je naoçi podilji, a po „ diakonim pośalje onizim, kojih nije ondi. Svaki „ koi primoxe udilji śtogod od svoga, sakupljeno „ sahrani se kod stariega, koi s onim sirote i „ udovice pomaga, za one, koji su kroz bolesti „ osiromaśili, ili koji u tamnicam zatvoreni sahnu, „ koji putnici iz daleka dolaze, u jednu besidu, „ za sve potribne skerbi. U nedjelju se sastajemo, „ ovi bo je pervi dan u komu Bog tmine, i ve„ chestvo (materia) prenaçini, i svit stvori, i „ jos jerbo je u ovi dan naś spasitelj Isukerst „ od mertvih uskersnuo.“

Kad je Cesar Konśtantin cerkvi mir povratio, izda zajedno zapovid, da se u svemu okoliśu njegovoga carstvą dan nedjeljni ima svetkovati. Ovo nebiaśe nova zapovid nego odluka, koja je svakoga vezala, da stari obiçaj od svetkovanja nedjelje obsluxuje, koi porad nemilih progonstvah kerstjanah na mnogim mjestim u nemar dospi. Moglo se je takogjer dogoditi, da su kerstjani zapovid cerkve od svetkovanja nedjelje krivo razumili, mislechi da poslje doverśene sluxbe Boxje po izgledu poganah mogu na njihove poslove i zabave svitovnje slobodno nastojat. Konśtantin dakle svojom carskom odlukom od 9 oxujka 321 god. naredi, da se stari obiçaj cerkve u svetkovanju nedjelje cilovito i podpuno obversuje, to je, da se u takovi dan nikakva rabotna dila neimaju çinit, veche u duhu i istini s Boxjom se sluxbom i s djelim kerstjanske ljubavi baviti.

Ovi zakon protegne i na svoju vojsku zapovidajuch kerstjanskim vojnicim, da kao i ostali podloxnici nedjelju svetkuju, zato ih i od sluxbe ovi dan oprosti. Izdade pak i drugu zapovid za vojnike krivoboxne, da i oni pod otvorenim nebom s njekim molitvam prepisanim nedjelju svetkuju, da se ovi dan, kod kerstjanah toliko slavni, obchenito barem po njeki naçin pośtuje.

Prama sverhi vladanja Cesara Konstancia sina i nastupnika Konstantina, odluçi Cerkvozbor od Laodicee ponavljajuch pervanje uredbe, da se nedjelja od svih kao jedan blagi dan od pokoja, koliko je najviśe moguche slavno svetkuje. Deset godinah kaśnje izabrani cesar Leo s novom uredbom sva sudbena protresanja, koih do tad joś nijedan zakon nezabrani, u ovi dan ukine.

Od ovoga se vrimena nedjelja posvetjivaśe svuda kamobigodar kerstjansko ime dospilo, i kadi bi se god za kerstjansku sluxbu Boxju oltar uzdignuo, perva zapovid, koja biśe iz poganluka na kerstjanluk prilazechim naloxila, biaśe, da nedjelju svetkovat imadu. Tako govori sveti Todor od Kanterburi, koi u osmom stoletju svetkovanje nedjelje u cerkvi Engleskoj uvede, kako se je jurve u Rimskoj derxalo: „U ovi dan nikom nije dopuśteno spravljat se na put po moru, ni sedlati konje za jaśit, ni kuhati kruh, ni vozit se na kolim, ako ne onizim, koi pjeśice u cerkvu nebi mogli; kod Gerkah obiçajno svakdanje kupanje u nedjelju bi zabranjeno, kako i svake verste pisarie u obchenitim poslovim od vladanja.“ Ovi se pripisi S. Todora joś i danas u Irlandi i Engleskoj od katolikah potanko obsluxuju duśevnie nego u istom Rimu; uzderxaśe ih takodjer poluvirnici, koji se u onim derxavam od cerkve odiliśe, tako da Protestanti ovdi mnogo slavnie nedjelje pośtuju nego katolici u mnogim krajevim.

Duxnost nedjelju posvetiti derxahu pervanji kerstjani tako duśevno, da bi na pervi glas od zvona u oçi nedjelje, to je u subotu na veçernju ostavili sva rabotna djela, i dolazili u cerkvu na ovu poboxnost od pridsvetkovanja. Ovo naredjuju mnogi Cerkvozbori od osmoga, i devetoga stoletja. Obiçaj poçeti svetu tihochu od nedjelje jurve od veçernje subotnje prilazi od sinagoge

u kerstjansku cerkvu, jer Mojsesu Bog zapovidi, da *Sabbat* ili dan od pokoja od pridveçera pervanjega dana svetkovati naredi.

Nije pak samo i jedino ustegnutje od rabotanja cerkva trjebovala od svojih sinovah, dali uvede mnogostruka duhovna vjexbanja, za da svetinja ovoga dana tobolje sine, i da se od drugih danah sedmice kroz duhovne zabave veçma razluçuje. Za ovi razlog zabrani post, i druga pokorenja. Ovamo spadaju ljubezne gozbe (Agape) pervih kerstjanah, koje su na sverhi njihovoga sakupljenja derxali, u koje buduchi se malo po malo uvukli zli obiçaji, prama sverhi çetvertoga stoletja prestadośe sa svim; ma obiçaj u nedjelju nepostiti ostane tia do naśih danah, nit je ovo bilo ostavljeno na volju pravovirnim, nego ośtro zabranjeno, tako da se je u vrime Tertuliana za grih derxalo u nedjelju postiti, i cerkvozbori udarahu prokletstvom one koi, bi u nedjelju postili.

U ista xalostna vrjemena od poluvjeka svetkovanje nedjelje ostade neoskvernjeno, kad se za nikakvi red nije znalo, kad su svi vezi, koji ljude s ljudim sadruxuju bili razkinuti, kad su narodi na toliko pomutjeni bili, da se u njima nikakvo redovito vladanje utverditi nije moglo, kad nekrjepka i huda samovolja iskrene svaka prikovrata, nepodnosechi nijedne uredbe, vidimo svetkovanje nedjelje u velikom pośtenju. Biljexi jedan zgodopisaoc od vrjemena Ludvika IX. Nedjelja je jedan dan od pokoja, dan od dobrih zamiśljenjah, u koi se ustexemo od svitovnjih skerbih, prevratjanja i tergovanja. U nedjelju ne stupamo na bojno polje, za naskoçit nepriatelja, duxnici se u tamnice negone, nevodese zlotvori na pogubu, svuda vlada mir i pokoj, kan da njeka nebeskog blaxenstva zraka zemlju ublagogodari, da bude manje brixna i manje strahotna. Çeljad od velikoga roda i plemena poslie kako misnik od kuche doverśi duhovni razgovor, uklone se u jednu prostranu sobu za provodit ostalo od dana u bogomilom veselju, i svetim odlukam razgovori koji se çine, sluxe za pokrjepljenje duha, i objaçenje u vjeri. Ravnim naçinom kuchna ognjiśta podloxnikah, i prostoga puka neostaju brez dobrih odlukah, krixoruçice poçivaju u sladkom pokoju, nebrinuchise za trudno texanje, koje se sutra dan ima poprimiti, ili se krjepe na trudne poslove obsvidoçeni, da che iza śest danah opet dan od pokoja osvanuti.

Tako ostade sve do naśe doba; samo nesrjetna Franceska hotiaśe u vrjeme od bune za koi ças ovi red iskorenuti. Tada, reçe Chateaubriand ukorivajuch postupanje svojih zemljakah: Ovi dan blagoslova za zemlju, ovi dan pokoja Jehove (Boga velikoga) glavam od Okletve, koji su kervni ugovor sa smertju uçinili, biaśe tern u oçima, nit se je drugom u takovoj prigodi nadati bilo. Nedjelja bi ukinuta, i brojech na desetke, dan od pokoja tekar svaki deseti ustanovitjen. Al se berzo pokaxe, da je peti dan preblizu a deseti predugo za pokoj. Zaludu se je prjetilo, joś i smertjom pedipsavalo koji bi nedjelje svetkovali, mnoxtvo naroda neda se nagnati, da nedjelju pogazi. Naśi volovi, govoraśe poljari, nemogu se devet danah zasobice jarmom daviti, nakon śest danah revuch i mukajuch pitaju pokoj.

Ovo mahnito potlaçenje nedjelje u Franceskoj u kratko dospi, i danas vas kerstjanski svit po Boxjoj naredbi svetkuje nedjelju.

Zabranivśi pak Cerkva mnoga djela i poslove u nedjelju koji su u druge dane dopuśteni, nehti ljudma dati ruku na dangubu, brezposlenost, lastno i mekoputno xivljenje; ona hoche da çovjek, koi se cilih śest danah s poslovim svitovnjim zabavlja, za kerśive i prohodne stvari brini, misli na svoju duhovnu sverhu okrene, i ure od nedjelje moljitvi stranom u cerkvi stranom u kuchi xertvuje, druga dobra djela overśuje, i u takovim sve vrime istrośi osim onoga, koje mu za spraviti hranu i za poçivanje trjebuje.

S onizim nije razgovora, reçe jedan Cerkve nauçitelj, koji misle, da su u nedjelju kerstjansku duxnost ispunili, ako su od dvadeset çetiri urah, sluśajuch svetu misu Bogu istom jednu poklonili, a sve ostale u samim raskośam ili za njihovu vrimenitu korist istratili.

P. M. C.

OGLEDALO ZA XIVOT.

PROPOVJEST

Zora stoprom tergaśe ruxorumenim perstima na cernom zastoru nochi doçim joś sve u sladkom snu se ljuljaśe stajaśe sam Ljubimir *W*... probudjen na mostu derucheg potoka, koji nedaleko njegove kuche svoje talase valjaśe. On pogledaśe u zdvojenja muki s' izpetim oçima sad k sumraçnom nebu,

sad k sinjim valovima, koji iz pod njega bjesno huçaśe. Jutranje povjetarce uzdizaśe njegove sjede vlasi i odkrivaśe bjedno, xalostno lice. Duboki jarki tuge i xalosti po bljedom su çelu zarezani, svjetlo oçiuh suzama je zagaśeno; zasitost xivota, merzost bitja, prozirali su iz upadnutih licah. — Sad se çini, da je odluçio; podigne se na perdo; sagne se dolje; mahne rukama — kad ga od' strag krjepka ruka uhvati, uzderxi i k sebi potegne. „ Tko se usudjuje “, viçe on pritisnutim glasom „ zaustavljati kolo omerznutog xivota zdvojechemu starcu “? — „„ Ti si Ljubimir *W*... ““? progovori jedan poznati glas. Derktajuch okrene starac lice i padne svom priatelju Boxidaru *D*... u naruçaj.

Sad na priateljskim ljubeznim persima proliśe ga utjeśne suze, koje velikim kapljama, studene skoro kao smertni znoj, niz njegovo izumerlo lice dolje letjaśe. On çesto uzdisaśe, kao groznicom pritisnut, traxiśe badava rjeçi za progovoriti; ali suze, studen, potamnjenje oçiuh, izjavljivali su viśe nego svake rjeçi, da prevelika tuga i xalost na njegovom sercu lexi. „„ Śto je iz tebe postalo, moj Ljubimire, ““ progovori naposljed priatelj, kad su se nesrjetnome tjelesne sile povratjati poçele. „„ Nema zar pomochi, nema nikakovog ljeka za te — o govori! ““.

„ Boxidare “, odgovori nesrjetnik derktajuchim glasom, „ tko moxe prośasto vrjeme povratiti? Uçini da nije, što sam u mojemu bezumju sagreśio. Prokleto çestoljubje dovelo me je na taj straśni verh zdvojenja i kako vidiś skoro k zloçinstvu samoubivstva. — Malo poslje kad sam kroz ocernjenje moga prednika na razvalinah njegove srjeche od naśeg kneza k jednom derxanstvu uzdignjen bio, izprazni se mjesto za jednog vjechnika, koje milost kneza meni dade. Buduchi sam znao ugadjati njegovim strastima, sakrivajuch mu istinu, svaki dan to viśe njegovu sam ljubav pridobivao. Poslje sam jednu siromaśnu ali krjeposnu djevojku, koja se je mojim rjeçma, da chu ju za suprugu uzeti, povjerila, bezçestno ostavio. Svedena Milica na isti naçin je strasno skonçala, kako sam i ja skonçati hotio. — Ali vjerolomstvu i prevari nesljedi nikada nebesni blagoslov. Nebrojni nepriatelji okriviśe me kod kneza gorma nego sam zaista i bio. Tako dodje moje sruśenje. Stotine onih kukavicah, koje sam ja mojim zabludjenim ali zaista ne zloçestim sercom uçinio, postale su ciçeche zmije oko mene, i kakogod sam se bez prave zasluge uzdigo, bogat i mochan postao, tako isto vidiś me sada uboga, izkljuçena, bez poxaljenja, bez utjehe, kletvom mnogih nesrjetnih i svjestnim mukama naganjan. Ovdi nikakva spasenja, tamo nikakve milosti. O nesrjetne ludosti çestoljubnom borenju blaxenstvo traxiti. Ah gdi su mlada ljeta moja, gdi je moja nevinost! “

S tiem prestade govoriti. Sad iznutranji oganj upali njegove oçi, koje se u svojim tamnim dubkama neprestance okretaśe; grozniçna vruchina ocerljeni bljedo njegovo lice; derktajuche ruke stisnu se kao u smertnom gerçu; on sgrabi ono obrazje, koje mu se je pervo njegovog priatelja svidilo, stergne ga k sebi i vikne tuxnim, serce razdirajuchim glasom: „ vrati mi izgubljenu mladost, vrati mi svjestni mir, vrati mi blaxenstvo moje! “

Tad jedna meka i topla ruçica pogladi njegovo znojom pokrito lice. I s tiem kao da bi pred njezinom vilovitom silom breme godinah i muke svjesti s njega spale. „ Ti si bolestan Ljubimire,“ veli jedan sladki glas i kao angjel çuvatelj stoji Milica pred svojim iz texkog sna probudjenim ljubovnikom. On upoznavaśe milni obraz svoje zaruçnice, ali itak dvojech neprestano, pogledaśe straśljivo na zoru blizog dana, kao da mu ona izjasni, što on sam sebi razrjeśiti nemogaśe; Još nije njegova mladost prośla, što je vidio i terpio, bilo je u snu straśnom — u groznici.

Ganut neizreçnim chutenjima on zagerli Milicu svoju, diçi nebo, hvali viśnjeg Boga i nezna predjel nit mjeru svojoj radosti poloxiti.

Ali nauk ovoga sna nije Ljubimir nikada zaboravio.

On odbaci onu bodljivu nemirnost, koja toliko vrjednih mladichah bezpokojno kroz ternave śikare xivota tjera; on odbaci onu bjesnu pohlepu za spoljaśnjoj svjetlosti, i xivi tako srjetnii pokle mu je nochno ogledalo buduchnost onakve strasti pokazalo. Kako on, tako se mnogi bez potrjebe muçe i trude u xivotu: vrjeme njihove mladosti izçesne u taśtih mukah i skerbih; strast se ukopa u njihova serca; — i oni che onda kao Ljubimir neutjeśno k nebu a derktajuch k tamnoj dubljni pogledati, vrjeme xivota bit che bilo proślo kao san jedne jedine nochi; — ali neche se nikad nevini i veseli probuditi! **X...**

JEZIKONAUK.

O pridlogu *U.*

I. Pridlog *u,* u jedinstvenom broju u sva tri roda drugi padex ište, kad se priko njega znamenuje da što s polja pristoji oli pripada ciko kakvoj satvari. Na jedan primir: *neima ušiju u lonca, a u lopixe ima — u onoga konja dlaka je merka — derxak u motike — ruka u çovika — rošçichi u janjeta — i u mene i u tebe, i u kuma i u druga, i u ovce bilice i u zerna šenice* (zagonetka znaçi draxicu izpod nosa), itd.; a kad bi se sve to prekrenulo na trechi padex ili na smišni lokativ (skazateljni), naopako bi izašlo, jerbo je pogriška gerdna kazati da stoji mistimice unutra, ono što s polja ima stati oli viriti. Neche se nigda çuti *uši u lopixi — ruka u çoviku*, itd. nego *kupus u lopixi — kerv u çoviku*, itd.; a ne pomaxe pak nastaviti da se kadgod govori *serce u çovika, sirište u janjeta*, jer po spomenutom pravilu u opcheno se kaxe *serce u çoviku, sirište u janjetu.* — U mnoxnom broju upravo da kaxem ima pekljanije, koju nije lasno razmersiti. Niki che spisatelji i jezikouçitelji uvano ovako govoriti i pisati: *neima ušiju u loncih, a u lopixah ima — u onih konjih je dlaka merka ;* — a opet niki meržechi na ono sveršivanje na *ih*, pisati che *neima ušiju u loncim, a u lopixam ima — u onim konjim je dlaka merka.* Ako je istina da imena samotvora muškoga, sridnjega roda, i ona koja izlaze na *i* u drugom padexu mnoxnoga broja, u skazateljnom istoga broja imaju sveršivanje na *im* i *ima*, i da ono na *ih* (upravo na *i* po našemu izgovaranju) nije nego pokratjenje od *ima* n. p. *u konjih*, u *kripostih*, u *ljudih*, u *xdribcih*, na misto *u konjima* (oli konjim), u *kripostima* (kripostim), u *ljudma* (ljudima, ljudim); tadar za veliko çudo neima spomenutoga pravila u mnoxnom broju, kao u jedinstvenomu, zašto svi bi pisali *uši u lopixam* ili *lopixah*, *kupus u loncim* ili *u loncih — kerv u konjima* ili *u konjih — dlaka* (to jest ona koja je po koxi) *u konjima* ili *u konjih,* te na taj naçin nebi odlikovali što unutra štoli s polja stoji. Jasno se pak vidi, da je tako nazvani skazateljni ili misteljni padex brez nevolje i zaludan posve, ele je trechemu padexu jednak; a, ko neche da na ovi sud pristane, ja chu mu nachi još pet, šest padexah drugih osim naznaçenih; n. p. pristojateljni oli pripadateljni padex kao u gornjim primirima *u lonca, u lopixe, u konja*; poloxiteljni padex: *na loncu, na lopixi, na konju*; prišivateljni padex *pri lopixi, pri loncu, pri konju*; pridloxiteljni padex *prid lopixom, prid loncem, prid konjem* i t. d.!! Mislim da su niki pridlozi, kao n. p. *u, na, sa* i. t. d. pravi otmiçari oli izilice, to jest da k sebi kadgod privlaçe po vlastitosti cerkovnoga jezika pravo sveršivanje na *im* i *ima* trechega i šestoga padexa u mnoxnom broju; da u opcheno valja se derxati sveršivanja na *im* i *ima* kad se znamenuje da što lexi *unutra*, baš kao u jedinstvenom broju; a kad se znamenuje sa *u* pristojanje, da valja udariti drugi padex u oba broja kako iziskuje osobito sklanjanje imenah. Po vištini ima se znati koja osobita imena muškoga i srid: roda mogu drugaçije izachi u drugom padexu mnoxnog broja n. p. *perstiju, straxanih, misecih, plechih* i t. d. No ja nechu ostati pri mojoj misli kao dervo osiçeno, nego xelim da koji pravi jezikouçitelj ustane i razborito svoje mnenje dokaxe, ele ima, kako gori reko, pekljanije, te se riçi upotrebljavaju brez razloga. —

II. Ako glagol pokazuje da posal *oli* stvar se odmiçe i ide u što, onda *u* u oba broja çetverti padex ište; n. p. *ajdemo u grad, u selo, u polje — omirati iz puške u ticu, u zeca — vino se u baçve lije — otišli u planinu — svatio sam u zemlju, u stinu* itd. Akoli pak stvar mistimice unutra stoji, onda, kako je gori reçeno, u oba broja trechi padex ište n. p. *ima vina u baçvi — bio sam u polju — imaju lipi dvorovi u onom gradu — mirno je xivljenje u manastirim,* itd.

III. *U*, u oba broja drugi padex iziskuje kad znaçi *kod, blizu*: *nalazi se u nas vuk bili i zekasti — u nas neznadu taljanski — u mene ima trista ovce* (namisto ovacah) *— sám sam u matere i u chache — u turakah che za lupeštinu najprije çovika smaknuti — bio sam u njega,* itd.

IV. *U*, s glagolima sloxen çesto znamenuje da se što unutra radi: n. p. *uvaliti, ubaciti, upadati, upirati, upljuvati, ustriliti, uticati,* itd. i još idje uz mnoge glagole n. p. *mišati u što — virovati u Boga — krenuti u što — upriti u što — puhati u mišinu.* itd.

V. Ište çetverti padex kad se imenuje vrime kakvo: *u ono vrime — u oni ças — u ono doba —*

u oni sat, oli *u onu uru* — *u oni dan*, *u subotu*, *u petak*, — *u večer*, *u jutro* (i u jutru), *u zoru*, *u vik*, *u podne*, — *ono se dogodi u post velike Gospe*; ali po navadi moxe stati kadgod i trechi padex: *u dnevu*, *u nochi*, *u prolichu*, *u jeseni* itd.

VI. *U*, moxe stati i uz koji drugi pridlog i uzriç: *kopati u na stogove* — *sichi u na krix* — *on stoji u kraj mene* — *kad zlo idje u naviše* — *u poredo terçati* — *ono je dervo u popriko nasadjeno* — *verchi grede u priko* — *on ga u put zatra od sebe* — *u ridko se to moxe nachi* itd.

VII. Vridno je napomenuti, da se *u* oštro izgovara uz nika imena (u 4 padexu), i rekao bi kao da se unj sliju; koje osobitosti ja ne nadjem u tudjim jezicima: *svatio ga ù glavu* — *pao ù more* — *Bog ti ù pomoch* — *zasija sunce ù oçi* itd.

K.

MIŚLJENJA.

ANE VIDOVICHA.

I.

Tamburico dodji da pivamo,
Dodji sa mnom de na donju goru,
Primaljetno cvjeche chu nabrati
Tebe drago moje chu kititi,
Ja chu pjevat, ti cheś udarati
Nu za moje serce nasladiti.

II.

Eto smo pod vedrim nebom dośle,
Lipo li ti je, i tijo more!
Sve se prostrano polje zeleni,
Ovce pasu, predu çobanice,
Junak prodje, i za lovom podje;
Ondi texak cernu zemlju radi,
Ovde dobre vole pod plug vata,
Silne konje tu na paśu puśta,
Konji jesu glasi od junakah,
Erbo svitu mir i boj spominju.
Kad se skupe za vojsku junaci
Konji tad se za vojnicu skupe,
Mila majka svome dragu sinu,
A sestrica milu bratu svomu,
Ljubovnica svome ljubovniku,
I nevista svome juvegliji
Konja spravlja, gorke suze liva
I svog dragog tako priporuçi. —

Majka.

„ Ah moj Vrance verli na mejgdane,
„ Zdravo podji, dobitnik mi dodji,
„ Vrati meni mila sinka moga,
„ Neka majka na junaçko lice
„ Opet suze od veselja roni,
„ Nechu više tebe Vrancem zvati,
„ Nego straśnim orlom verlovitim! “

Sestra.

„ Moj Dorote vjetre od Sivera,
„ Vrati meni dragog brata moga
„ Nadarena od Cesara svoga,
„ Nechu više xitom te hraniti,
„ Nego samom pśenicom bilicom,
„ Oko tebe svegj chu nastojati
„ Vavik harnu mene cheś imati! “

Ljubovnica.

„ Hodi Gjogo moj sivi Sokole,
„ Pomno çuvaj gospodara tvoga,
„ Verlo brani ljubovnika moga;
„ Jeda Bog da! kad se povratite
„ Da mi barjak koi poklonite;
„ S rakiom chu tebe napajati
„ S' slatkim groxdjem vazda nahraniti,
„ Baju chu ti zlatom navezati
„ Drag cheś meni po za njime biti!.. “

Nevista.

„ Ako igdar sada Pelivane,
„ Koi sobom serce moje nosiś,
„ Vratiś meni juvegliju moga
„ Nadarena s krunom od lovora,
„ S mojom chu te ja snaxiti rukom,
„ Zob chu tebe na podne davati,
„ Svaku chu te veçer napoiti.
„ Pomnju svaku chu za te imati
„ Kao moje oçi chu te çuvati! “

III.

Dalmatinska mila donja goro
Koli lipa jutros mi se kaxeś!
Da bi mogla bi te pozlatila,
Ime tvoje tako proglasila,
Po svem svitu da bi se slavila! —

IV.

Pod Narançom nut lipa junaka!
A prid vertlom divojçica sjedi,
Sjedi, veze svilene mahrame,
Jesul' ono bratac i sestrica
Oli jesu dva mila i draga? —
Tuge tuxe, oba se potuxu.

Junak.

„ Dakle, evo danas trechi danak,
„ Da se jesam iz vojske vratio,
„ Trechi danak, i tri godinice
„ Da te ljubim virno bez pokoja
„ Virovati moxeś, xeljo moja.

Divojka.

„ Laxeś, drugu ti si zaljubio,
„ Nisi mene nikadar ljubio,
„ Što mi reçe drugarica moja
„ Virovati mogu, ni' lagala. —

Junak.

„ Ah lagala ê vech ne govorila!
„ Pravednoga mene potvorila,
„ Viruj, Nakle, viruj da te ljubim,
„ Što bi mogo za te uçiniti
„ Neg' u Majke dochi te prositi? —
„ Nu me slušaj, ljubovnice moja:
„ Kada budeš u dvoru mojemu
„ Ljubitchu te kô se andjol ljubi;
„ Ako necheš moja ljuba biti,
„ Poginuche jadna mladost moja! —

Divojka.

„ Nu zaludu mi se tuxiš, Zorko,
„ Merzak mi si svaki dan to više,
„ I terpiti veche te ne mogu. —

Junak.

„ Ah! nemila, kako ti me gubiš!
„ Evot' moga noxa okovana,
„ Koga men' i tebe za braniti
„ Obiçan sam bio pripasati.
„ Dodji mi ga 'z njedra izvaditi,
„ Bez od moje kervce se bojati,
„ Hoti njega s tobom svegj imati
„ I mû ljubav vazda spominjati!... —

Divojka.

„ Ajme meni! jadan što uradi?
„ Jel' istina, Zorko ti m' umireš!..
„ I ja ginem rad ljubavi tvoje!.. —
O Naranço sad prikloni grane
Oko tebe do zemljice cerne,
Po naçinu od guste šumice;
A ti, zemljo, svegj puna milosti,
Nut obgerli one tuxne kosti:
Kad su xive bile rastavljene,
Nek' u smerti budu zadruxene! —

V.

Eto jašu dvi lipe Delie
Dvi Delie dva mlada putnika,
Pod jabukom stoi çobanica
Gleda ih ona, tako govori: —
„ Boxe mili, kê su te Delie!
„ Da imadem taka dva brajena
„ Serce bi se moje razigralo!
„ Iz Imotskog nisu, niti od Sinja,
„ Od Derniša, nit' od tverdje Knina,
„ Bi ih rekla inostrani ljudi
„ Jeda barem budu nu Hervati! “ —
„ Tvâ poxuda nut je izpunjena,
Odgovara jedan çobanici,
„ Ti si kao sele nam rodjena,
„ Er mi s tobom jesmo narodnici;
„ U Dalmacii ti si se rodila,
„ Baš Hervatska nam je mati mila. —
. . . .
. . . .
Mile riçi izustjene bihu
I na nebu sunce zahodjaše,
Dimljak dimi u svakoj kucharici
Te çobane zove veçerici;
Çobanica mlada svoe stado
Rasperšano skupi, i vesela
Dvojici se deliah pokloni
Od tudar k svomu domu ukloni.

VI.

Tamburico moja eto çuješ
Gdino slavuj poçe xuberiti,
Treba nama dakle sad dospiti.
Kôli milo, koli slatko poje!
Rek' bi baš da tako on govori: —
„ Gdi si draga moja poletila?,
„ Zašto si se od mene raztavila?
„ Tebe zovem kad istjeçe zora,
„ Zovem tebe kad zamerkne gora!
„ Dodji, draga xiva xeljo moja,
„ U rastavku ah! nima pokoja!,
„ Opet meni htjej se sadruxiti
„ I tvoê pjenje momu sjediniti! —

VII.

A sad s Bogom, moja donja goro,
U tebi sam vas dan pribivala,
Dosta stvari si m' oçitovala,
Ali s riçim slavnoga Hervata
Ti si moje serce veselila,
S tuxbom paka miloga slavulja
Ti si moju dušu zamilila. (*)

(*) Ova gospoja našu pohvalu zasluxuje, jer se derxi narodnih naših pjesamah, u kojima stihovi su ponajviše od deset slogovah, i verlo lipo glasaju kad je uho prirodnoj lipoti naviknuto. Pak još i na to gleda, da podoboglasnocha iliti slika (rima) izadje povoljna, neusiljena. I naši versni stihotvorci valjalo bi da se bolje zagledaju u naše plemenite narodne pjesme, s kojih siva nika osobita gizda i krasota, koja nas posve od drugih narodah odlikuje. Tu, tu se nalazi prava jezgra našega slavnoga jezika, koga Nimci i Taljani hvale, a neki uzkoverçeni Serblji i Hervati gerde. —
Dochi che vrime kad chu ja s razlogom tu istinu potverditi.

K.

strana	versta	namisto	štij
227	7 ozdo	Presnie	Presnio
228	6 i 11 ozgo	Zezich	Jezich.

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 31. — NA 29 SERPNJA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexuji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga trośka.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

ZLATA VREMENA.

Divni svjet se tuxi,
Zlatna da vrjemena
Prośla su, da sada
Nisu viś' milena.

Oj ti divni svjete,
I *naś* vjek je zlati,
Gledaj samo gledaj,
Svudi zlato cvati.

Zlata zora sjeja
Svaki dan po gora',
Zlata u obilju
S' svoga svjetlog mora.

Duboko u zemlji
Tersa plam goruchi
Zori zlate kaplje
Za xivot cvatuchi.

Iz dubokih grudih
Pjesnika mladoga
Liju se potoci
Zlata presvjetloga.

Iz çistoga serdca
Mladjane djevice
Glasiju se zlate
Od ljubezni xice.

Vrucha se molitva
Svaki dan razśira
Prama nebu, odkud
Zlati mir izvira.

Oj ti divni svjete,
I *naś* vjek je zlati,
Gledaj samo gledaj,
Svudi zlato cvati.

Davorin
Slavjan iz Śtajera.

NIŚTO O KASTELANIMA.

Dulcis amor Patrie. . . .

Pol nochi joś nije, san me popade, pritiska oçi moje, i siluje me da lexem u postelju moju. A ja sanku besidim ovako: bixi od mene o snù; bixi od oçiju mojih snù, mirna utjeho svitovnih peçalih. Snu puśti me u zabavi mislih mojih; sama dva sata lakom budi meni, puśti me da prośtijem List deseti Zore naśe, a zorom opeta popadi oçi moje, tada cheś dati sladki pokoj trudnim kostima mojim. — Na molbe moje puśta me san, a ja berxe otvori list deseti, i poçe śtiti.

Medju svima çlanjcim izversnih Pisaocah, koji uloxiśe trude mudrosti svoje u listak deseti **Zore Dalmatinske**, najvechu okuśa radost u sercu momu śtijuchi razgovor i pokazanje gospara Danila

kog učini verh sedam varošichih ili kaštilih i njiovih zgodah u vrimena prosasta, pak od veselja reko tada u sebi! Jest gospar Danilo u istinu mlad vrimenom, ali star pamechu i razumom, kako reçe Agustin sveti Danielu. Nego je pak i meni palo na um da ništo dodajem k onome çlanu, i evo sad šaljem gosp. Uredniku ovi nadometak.

Putnik razgledajuchi s glavice svetoga Nofra od Trogira pak tamo do Solina ono sedam gradichah prozvanih kaštila, razdaleko jedan od drugoga a sve pored mora; široki put koji uzdux posrid polja je puknuo; onu navalu maslinah, lozah, šipakah i razliçnog vocha, koje samo pod tijim nebom reste; one dolinice, stermeni, ravnice, potoçiche, mora chutiti u sercu niku osobitu nasladu, i priznati da je ono jedno izmedju najkrasnijih mistah ovoga svita. A bili mogao rechi da ta lipota moxe pribivaoce razpuštiti? Nikako, jer su Kaštelani višekrat pokazali izversno junaštvo, i evo jedno.

Pride na bolji xivot u mladosti svojoj kralj otoka Ciprianskoga, i osta udovica Kaja Korner gospogja mletaçka njegova xena s jednim muškim çedom. Tadar puk nechtijuchi priznati udovicu za kraljicu, kradimice ote joj ono malo diteśce (jedini plod i razkośa xalosne matere) i navali da sebi drugoga kralja postavi. Smutjena veoma kraljica na tako zloçinstvo, na nearnost svoga puka, na nemilost vladaocah, na dogovor ugrabljena diteta, pisa vele plaçno i jadovito knjigu Duxdi mletaçkomu, u kojoj prikaza mu smert nemilu nje dragoga zaruçnika, uzbunu puka i ugrabljenje diticha.

Godišta gospodinova 1459, u misecu siçnju knjiga bi razpeçatana od priuzvišenoga Duxda mletaçkoga, koju kako prošti udarise rukom po çelu, rasardise i od mila zaplaka. U isti ças napisa slidechu knjigu naçelniku Korjolanu Cipiku, koji u ono vrime naodjaše se u moru sridozemnomu.

Namah kako primiš ovu naredbu pridji s tvojih devet galijah Dalmatinskih u kraljestvo Cipra, postavide na pristolje Kaju Korner udovicu kralja gerçkoga, pedipsaj uzbunitelje i povrati joj ukradjeno diteśce, pod teški odgovor tvoga vojništva, i sluxbe.

Primivši zapovid naçelnik Cipiko, oni ças krene svoje Galije priko mora sridozemnoga, i u malo danah dojidri ugodnim vitrom pod Luku od Grada *Famagošte.* Sedam galijah ostavi nazada, s dvima punim vojnikah Splitjanah, i Kastelanah izkerca se na xalo. Bilo je vojnikah dvi stotine i sedamdeset, sve cvit mladosti oruxane.

Nastupi najpervi na xalo naçelnik Cipiko a za njim vojnici Dalmatinski na broju kako reko dvista, i sedamdeset, a sedam galijah punih vojnikah staše podaleko grada pripravnih na boj do male naredbe:

Biaše poglavitih uzbuniteljah Gerçkih pet iljadah pod oruxjem, medju kojima naodiaše se jedan imenom Stanko, kipa velikoga i priko naravske mire, koi na ime uzbuniteljah pitaše uzrok došastja naçelnika Cipika i njegovih galijah. Cipiko mu odgovori, da naredbom priuzvišenoga Duxde mletaçkoga je došao u ona mista, za postaviti na vele dostojno pristolje Gospodju Kaju Korner udovicu kralja njihovoga, i za povratiti joj ukradjeno diteśce, i pedipsat uzbunitelje kraljestva onoga. Na tako prikazanje naçelnika Cipika rasardise Stanko poglavica uzbuniteljah, pozva ga da mu izidje na megdan u srid terxišta od Famagošte.

Zagerli dragovoljno Cipiko dvojni boj, te poçeše se s maçim udarati, dali u malo razplati ga Cipiko u dvi pole, odsiçe mu glavu, i baci je priko terxišta od Famagošte. Tako pogine Stanko poglavica uzbuniteljah Gerçkih. Kako Poglavica pade, ono pet iljadah vojnikah, i ostali uzbunitelji poplaše se; a vojnici Spliski, i Kastelanski, goruchi na boj, xeljni omastiti svoje ruke u kerv gerçku, povadiše britke maçe te nasernu sredimice sichi uzbunitelje, nemislechi prostiti pravu ni krivu; dali uzbjeni od njihova naçelnika, razdraxeni stadoše, pak im reçe:

„ Smert ovoga zloçinca, jest zadosti za umiriti zloçeste uzbunitelje kraljestva ovoga “ Na taki glas smeteni uzbunitelji, poloxiše oruxje prid nogam dalmatinskih vojnikah, pitaše proštenje za njova pomankanja, zagerliše i povratiše na pristolje Gospogju Kaju Korner i još povratiše ukradjeno diteśce. Dali zadosti to nebiaše hrabrenim Kastelancim i Splitjanim, vech na oçigled svega puka guliše zasukane berke do ušiju, baciše kalpake s trepetnim perjem na zemljicu, gaziše ji nogama, i kakono vuci razdraxeni zavapiše boj, boj. Na taku serxbu ognjevitu Cipiko Dalmatinskih vojnikah naçelnik ponixno reçe: Hrabreni moji Dalmatinci, Kastelani i Splitjani dosta sam zadovoljan

s vaším junaštvom, poznajem da vam je muka u sercu što niste boj bili, dali budi vami zadosti viditi gdi pet iliadah oruxanih Gerkah pokloniše prid nogam vašim oruxje svoje: s toga molim vas da postavite maçeve vaše u misto svoje kako reçe Gospodin *Isukerst* Petru. Ta dosta smo dobili i proslavili se.

Starac Cipiko.

XIVOTO-SPISJE.

PETAR EKTOREVICH.

Diligenter investiga patrum memoriam... et ipsi docebunt te.

Job. 8, 8.

Medju najprednjim sloxiteljim knjigah u juxnoslavskom jeziku, kojih imena, sladtkim pojanjem uzdixu se u duhu, pravedno derxi izversno misto **Petar Ektorevich.** Rodio se u Staromgradu Hvarskog otoka oko god. 1490 od Marina rodom od plemenite i stareniçke kuche. Iznosechi iz utrobe matere naravno visokoumje, Marin postavio se hitro na vixbanje svoga çeda u slobodnim naucima. I doisto još od poçela svog umerlog tjeka provodechi svoja ditinja doba kod brixljivih roditeljah, dao se na nauk latinskoga i talianskog jezika, u ono vrime obiçajna knjixevna hrana. Kakono pçela u livadi po çvitju xuçechi vesela izpije med iz mirisnog cvita; tako i on iz knjigah slavnih spisateljah znao je sabirati krasotu, koja je razvila plemenitu njegovu chud, i uzbudila mu serce da se pisništvu posveti. Videchi ga otac dosta višta u takom ljuboslovju, naumi poslati ga u Talju za produxenje nauka; no ta namira nedoveršena ostane zbog ondašnjih bunah, te on u Split otide, grad u ono vrime oglasen po slavovitih muxevih izhitrena uma, i tverdo se spriatelji s' Markom Marulom slavnim povjestnikom, chudorednikom i pjesnikom, i s V. Vanetom priçastnim štovateljem uljudnih knjigah i ljekarstva. Tute su se veoma razvijale njegove kriposti, tako da su ga svi pazili i štovali. Povrativši se u rodno mjesto, i malo u njemu postajuch, buduchi se razglasila po svoj krajini vridnost dubrovçanih spisateljah, k njima priveo se. Al netom došao, stisnuo je knjixevno priateljstvo s Nikolom Dimitri, M. Vetrani, N. Nale... koji su zabilixili pjesniçki put, kojim su iza njih mnogi stupali i on isti do smerti. Uz to çujuchi se zanesen put knjigouçenja i juxnoslavskog jezika, nakupi knjigah i za tim vrati se k domovini xalostiv radi priminutja svoga roditelja, gdi uredivši stvari domovne, tverdo se primi slavjanskog pjesništva.

Ali jedna nezgoda malo ga poslie ote zboru mudropojskih vilah ne samo, nu još domovini. Biaše se sklopio uvjet medju Karlom V. Pavlom IV. i mletaškim vjechem prama Solimanu, koji, potaknut utajno od Frane I. (d' Angouleme) francuskog kralja, opravljaše svoju çetu pomorsku pod vladanjem vojvode Barbaroše, za smetati brodenje po mletaškom moru. Uvjetovani bivahu pod naredbah Andrie Dorie gjenuveskoga, koji buduchi nepriatelj Mleçanah, nehajaše podpomochi ji i odbraniti od turske sile; a to njegovo ponašanje bilo Karlu verlo ugodno, jer je nastojao kako bi oslabio mletaçko skupnovladanje, nek to lakše na njegove namjere pristaje. U tom dobio je oblast u Dalmacii nad mletaškim kopnim çetama Kamilo Orsini, a nad pomorskim Pesaro. Tada, tuxno ochuti s drugim otocima i Hvar naglost Barbaroše, s tverdom vjerom Mleçanim zavezan. U ovom prepiranju i nemiru naš Ektorevich pomnivo gledao za se. Al mu loša srecha! Navukla se jednom çeta pomorska u luke Hvarskog otoka u pustoš obratjujuchi strane i polje, razlijuchi se po manjih varoših, (prem da otoçani su se jako na oruxje operli) ljude pobijajuchi i harajuchi stvari posvechene. U tom iz pod mukla stade u jedan mah jeka, lupatanja oruxja, trubljavina, i vika nebrojenih vojnikah. Oh koje se u nebo dizalo ajmekanje i jaukanje! Turci na grad uçine juriš, a gradjani prestrašeni stanu bixati i uza nji i naš Ektorevich, koji našavši ribarsku lagju ukerça se u nju sa nikoliko svojih zemljakah i na more se naveze, htiuchi prie dati se u ruke boxjega providjenja, neg opornoga i budalastog klanjaoca Muhameda. Sad u tren oka jaki se vjetar prostire po morskoj puçini, iz svake strane uzdixu se sikavice, letechi jakim mahom po kruzih nebeskih, i (oj pristrašnog prizora) kakono zvirke u dubravi gustoj, naerpaju se. Sunašce mraçno postalo, usrid podne po prostoru jasne se zvizde pomolile kao obnoch, a pomerçina, kako da su sunuli ponori pakleni na zemlju, sve je pritisnula. Prisobnosti nebesah razjazuju se, plahi daxd navali, munje sivaju

strahovita gemljavina stoji. Ah kuda chete tuxni brodari!... Nu on, kao da se nije pripao na to ne mari, paçe tlaçechi verlovite valine, daleko zamakne u sinje more. Izlupana lagja od valnih udaracah i valjana tamo amo od naglosti sjevera, napokon stigne Taljansku obalu. Kad oni kroz munju kraj ugledaše i povikaše svi u glas *ah kopno... kopno... hvala Bogu..*, od veselja im se izvedre satrena lica. Petar hitro potegne k Mlecim, gdino, buduch vrachanje k ovim stranam pritrudno i pogubno, valjalo mu je jedno godište postati uljudnim se nauçim nasladjivajuchi. Napokon Alvis Boador mletaški poslanik sklopi mir s Turcima u Carigradu, te Petar za tim videchi da je prosto našim stranam putovanje, srichno se kuchi povrati ronech suze od veselja i ljubavi za svoju domovinu, koja u sercu njegovom nigda dok je xivio medju çudnovatih zgradjah mletaških ne zanimi. Najprije poçe tverditi svoju polacu sa strane s dvima kulicama za braniti se ako bi iznova neprijatelji navalili na otok, pak razredio sobe za svoju çeljad, za putnike, i naçinio još za se jednu skrovitu gdi che se knjigam uçiti, pak utexio jedan lipi perivoj s ribnjakom u sridi, i oko njega 22 nadpisa postavio

Ali nije mogao veliku svoju odluku po sve izveršiti. Nepristano kinila ga bolest u nogah, te ga skonçala i saterla prie vremena. Blago tebi, koji si se od ovog svita odilio ostavljajuchi za sobom neumerlo ime. Slavni Dubrovçani štovatelji njegovih knjixnih sloxenjah, plakali su ga u plaçnopjesnih. I doisto svaki izobraxeni çovik duxan je spominjati s çastju i slaviti one, ki su za xivota goili kerstjanske kriposti, i nastojali su jih buditi s dilom i s knjigam u sarcih svoje bratje.

U pisamah, što je on pravio, u kojih, kao u dragocinjenih darovih znanja, se sije lipota i çistocha jezika, ostaju ljepe uspomene velike njegove kriposti i mudrosti. Od njega nam ostaju a) Dva lista duga o stihotvorju ilirskomu, upravljen god. gosp. 1541. jedan pjesniku dubrovçaninu Vetrani, a drugi Nale; — b) Zbranje različnih pjesnoslaganjah; — c) Prinosenje knjige „De remedio amoris.“ Ovidia u domorodskom spjevanju; — d) Ribanje i ribarsko prigovaranje. Jest ovo posljedno jedna pjesanka razluçena u tri dana, narešena s najsjajuchim povjedanjima ribarskima i naravoslovkima, s trimi izverstnima pjesnima, s prirodnim razgovorima, i dodati su joj pripodobni mudrogovori, u kojih, kakono u jedno svitlo ogledalo, more se zapaziti naravska chud spisatelja, i više pokazuju ga umjetna u svetomu mudroznanju.

Evo nadodajem ništo malo izneseno iz ribanja, za pokazati vridnost ovoga glasovitog pisaoca i pripodavnoga.

PJESAN.

Dan drugi — Nikola.

Kada mi se Radosave Vojevoda odiljaše
Od svojega grada Difnoga Siverina,
Çesto mi se Radosav na Siverinu obziraše
Tere to mi ovako belu gradu besidjaše:
Ovo mi te ostavljam, beli grade Siverine,
Moj Difni Grade,
Neznam vidjuli te, neznam veche vidiš li me.

Sva je tada druxina berze konje uztegnula,
Tere stavši, Radosava druxina upraśaše:
Jeda nam si Vojevodo zle bilige ke vidio,
Opeta se zavratimo k gradu Siverinu.
A on mi se junakom tihim mukom ujimaše
Radosave
Udrio je ostrogami junaçkoga dobra konja.

Tere to mi odjizdi prid junaci cernom gorom.
I kada je bio sridi one cerne gore
Padnuo je Radosave s druxinom vince piti,
Da pervo to biše straxice razredio.
Istom straxa pripade k Radosavu Vojevodi
Siverincu:
Dati je znanje naju mili Gospodine

Ovo ti se brode turske kirixie karavane,
Neka to jih pojdemo junaci razjagmiti.
Nemoj te jih po ništo druxino razjagmiti,
Radosav ni straxici Vojevoda odbesidi,
Da isto jim vazmite jedno brime dobra vina
Junaci Bratjo,
Lipo jim ga vazmite, i dobro jim ga platite.

Lipo ga su vazeli, i lipo ga su platili;
I kada su padnuli junaci vince piti
Druga straxa pripade k Radosavu Siverincu:
Zlo si vince popio Radosave Vojevodo
Na te se je spravio Vladko Udinski Vojvoda,
Siverine.
Berzo su mi junaci berze konje pohitali,

Tere su mi poseli junaçke dobre konje.
Radosav mi nemoxe svoga konja uhvatiti
Zašto mu se berz konj biše po livadi razigrao.
Za njim to mi potikuchi vojevoda klikovaše:
Stani Jure konju, stani Jure berzi konju,
Aj davori konju
Stani Jure berzi konju, da bi konju zaginuo,

Kako je meni tebe cicha zaginuti. —
Kada mi ga nemoxe Radosave sustignuti
Poklopio se je svojim šchitkom perenim,
Tere mi je otišao za druxinom bez konjica,
Svojom svitlom sabljicom, svitim kopjem na ramenku,
Siverine.
Za njim se je upustio Vladko Udinski vojvoda

Na svojemu, Vitez Vladko, junaçkomu dobru konju,
I kada mi Radosava Siverinca sustizaše,
Smirio ga bišę medju plecha udariti,
Poloxivši vito kopje berzu konju meu uši
Vech mi se je Radosave junaçki izvernuo
Vojevoda,
Tere to mu vito koplje na peren šchitak prija.

Na peren ga schitak prija, a sabljicom ga obsiçe.
Stavši to mi Vitez Vladko, Radosavu uzbesidi:
Oto sam te kušao Radosave Siverince
Bili mi se umio pri potribi izvernuti;
A sada ti vera budi Radosave Vladkova,
Vitexko kopje,
Da te hochu prid druxinom Vojevodom postaviti.

Odmetni to od sebe junaçko oruxje
Neka da se medju sobom junaci pozdravimo.
Radosav mi odpasa svoju sablju junaçku,
K njemu mi je pristupio Vladko Udinski Vojvoda,
Tere mu je pricao bele ruke vezati,
Siverincu,
A sam ga je odveo na svoje defne dvorove.

K njemu su se kupile sve devojke i neviste,
I one mlajahne druxine udovice,
Tere to mi Radosavu Siverincu klikovahu:
Aj davori davori Radosave Siverine
Mnozim ti nam si cerno ruho postavio
Vojevoda!
Vech to mi je hotila nika sricha Vladkova

Da te je junaka na veri privario
I njegova bi ljubovca cerno ruho pronosila.
Tuj mi se je Radosava na Vladka razxalilo,
Tere to mu junak iz glasa klikovaše:
Neverna ti Vladko vera, i neverna ti ljubovca,
Vitexe Vladko.
Kada ga je zaçuo Vitez Vladko klikujuchi

Velet se je na njega vojevoda razgnjivao,
Tere mi je dozvao one svoje verne sluge
Kojim to je pridao Radosava Siverinca,
Tere ga je poslao junaka zagubiti.
A sada mi i vazda dobra sricha s tobom budi
Naš Gospodaru
I zdravo nam svuda hodi, i veselo domom dojdi.

Djak S. Ljubich
Starogradjanin.

MUDROZNANAC U SAMOCHI (k. Pey.)

Razmišljanje I.

SAM BOG STVORITELJ.

Ja hochu, gospodine, upriti moja gledanja k nebu, koje jest dilo rukuh tvojih, viditi chu sunce, i misec, koja ti stvorio jesi. **Psal. VIII. v. 5.**

Vas prostrani svit navištuje jedinstvo Boga stvoritelja. Nebesa i zemlja, dokaxuju njegovo svemoguchstvo: sva stvorenja svidoçe bistro po sebi peçat njegove nedospivene mudrosti. Svaka zvizda prilikuje se suncu: svaki zrak svitlosti jest jedan dijo ognjeviti, koji bilixi vikovito njegovo ime u tverdinam nebeskim. Ajer, zemlja, more jesu napuçeni od bitjah xivuchih; bitja sva pristojna naravi gdi pribivaju. Koja biaše ona ruka koja ji postavi? Ko razredi njihovu verstu? ko jest oni, koji ubilixi njihov broj? Ko izmiri prostore gdi su rasuti, negoli desnica jednoga prizverstitoga tvorca? Jedna tverda texina uzdixe se sverhu valovah morskih poput neobaljene zgradje; ko jest oni, koji postavi njezin temelj? Valovi morski buçu daleçno; jedan gospodar primoguchi postavi nika zerna piska na kraje za njihovu pripriku: on zapovidi moru: tvoj merginj biti che dovle, i valovi morski dopiru buçechi, i razbijaju se na mejašim od desnice svemoguchega zabilixenim. Visoke planine, verhovi, reklo bi se da dopiru do nebesah, nestrašechi se ni gromovah ni strilah, toçe iz sebe vode obilate, koje natapaju naša polja i daju stablim restenje i plodnost: ko goji i uzderxi ovu klicu nedohitivu, ko je oxivljuje, i daje joj verstu? Ko nareši donapokon ovi gerdni nakup; ko ga nakiti naj-

lipśim rumenilom; ko upravi plodjenje; ko zabilixi napridak; ko odredi svakoj stvari misto svoga pribivanja? Reklo bi se da biaśe Narav? Ali ova Narav što jest ona ikada u samoj sebi? Jedno sloxenje različitih bitjah bez volje, brez znanja, kako bi se moglo po sebi upravljati? Kako bi moglo hlepiti na jednu istu sverhu? Kako dilovati toliko stavno s takom urednom upravom, i s tolikom mudrośchu? Narav dakle jest oxivljena od jednoga duha, koji nije njezin: s njom dakle upravlja jedna mudrost snaxnija, i od sebe različita, koja gospoduje i vlada svim stvorenjima.

Prisuśeni otoci tonu u dubinu mora. Ravni prostori, koji uresuju njegovo dno, daju obilatu pichu xivuchim u vodi. Gerdna kita najsnaxnija izmedju ribah, zadaje ostalim prednutje i smert; ona se śali i neboji od najviśjih valovah, koji na nju nasernjuju; i sve skupa primaju od iste ruke njima sakrivene potribitu svoju pichu. Jest dakle svakojako jedan Bog stvoritelj, koji ovu pichu svima pristojno razdiljuje. Jedan nedomireni broj zvízdah verti se okolo zemlje, a ova zemlja drugo nije nego jedan sitnex. Ko je ove mogao razrediti u tverdinam nebeskim negoli jedan svemoguchi gospodar istih nebesah; ko je njima mogao zabilixiti stavni put u ajeru, podloxiti sva stvorenja svita u red neprominjivi, i miriti brez pristanka snage, i opričenja s takim razredjenjem; koje posrid nepritergnutih oberchanjah, koja sve vuču, i svaka ponavljaju, vazda se nahode u potribitoj jednakoj miri, za uzderxati, i napridovati tek njima zabilixen? Ne nikako, nebiaśebo nego jedan opcheni i svemoguchi vladaoc, koji ulaga jedno privisoko gospodarstvo sverhu svih bitjah postavljenih od njegove desnice, koji mogaśe ovako zapovidati svakomu stvorenju, i činiti da ga podpuno sluxe. Ko bi smio naminuti jednoj prigodnoj podlogi glasoviti Tempao od Efexa? I ako ova zgradja, koja ne bi nego dilo ljudsko, nemore se drugomu naminuti nego jednomu zanatčiji razumnomu: ko bi pak bio toliko vertoglav, koji bi zamislio da sve zamirnosti ovoga svita nisu nego dilo slipačke prigode? Jest dakle jedno pervo priizverstito Bitje, koje svim ostalim dade bivanje, i koje nemogaśe imati početak nego po sebi istomu. Ovako dokaxuje zgodokazanje stvorenja svita, i perva dob svih litopisjah svitvonih. A komu ikada ja chu biti haran moga istoga bivanja? More biti meni istomu? Ali, koju moch ja imado za dati sam sebi ono bivanje pria nego sam ga imao? Ja mislim, ja čujem, ja se straśim i bojim, ja sumljim: sve ove mochi odklen su u meni? Sve ove mochi neukaxuju drugčije dilovanja nego u skup moga hotinja, i jesu sasvim različite od mene, koji mislim, i koji hochu. Ja zapovidam, i jedno neizbrojno mnoštvo chutjenjah, i micanjah moga xivota podlagaju se za obsluxiti moju volju. Ja hochu, ja gledam, ja govorim, ja dilujem: jesam li ja oni, koji sam podao sebi ove kripostne mochi, koji sam zdruxio njihov slog, i upravio njihovu pristojnost? Po koji način ulagam ja jedno gospodarstvo toliko nepodvexivo sverhu mene, koje nepoznajem? Ko jest dakle, koji nareśi moja chutila s ovom zapovidju unuternjom, koju ona sluxe brez da je poznaju? Kakva jest dakle versta, i narav ove zapovidi, koju ja ulagam sverhu njih i po njima sverhu ostalih tilesah, koja me okolisuju, sverhu podloge, koju ispravljam, koju sastavljam, koju rastavljam, i od koje ja odlučujem kako s mojim osobitim gospodovanjem? Po kojim upravam tilo, koje ja pazim kako moju osobitu pristojnost, i druga tilesa, koja su okolo mene, podlagaju se micanju, koje ja njima zadajem? S jednim krenutjem oka ja razgledam nebesa; razgledam zemlju, i sve vikove s jednim zamiśljenjem; iljada zamirenjah prikazuju se momu duhu. Jednu stvar ja gerlim, a drugu odbacujem; okolo jedne ja se zabavljam, a drugu zapuśtam; perva zamirenja prikazuju mi se u tavnosti, i nji odbacujem, zapovidam drugim, i ova se zgadjaju. Ovoli che dakle biti prigoda, koja uredi ovako izverstno tolika dilovanja, i nastavi zamirnost tako čudnovatu? Ne nipośto, brez jednoga pervoga krenitelja vas cio svit bio bi svakojako usilovan obratiti se u svoje niśto.

Poslenici, koje ja činim dilovati u meni istomu, jesu li se posli toliko dugačkih trudah umorili? Oni traxe počivanje, i mene s njime potexu u jedno mertvilo, koje se prilikuje snu od smerti. Valja da ja zaminito pristanem na njihov običaj. Ali berzo priuzimljem moje gospodovanje, i svi opet jesu pripravni za sluśati me. Odklen meni banu ova opetovana moch, ovo novcato bitje?

Tako jest a ne drugčije, o moj primili Boxe, da po tvomu privisokomu Moguchstvu ja u meni istomu mogu ono, što nepoznajem; jer pod tvojim podloxenjem ja dilujem jednu moxnost, koju ja isti nemogu razumiti: čestito podloxenje! Privisoki

Boxe, koji mi dajeś micanje i xivot! Sritno vladanje, koje samo more me uçiniti çestita! Zaludu hotio bi se ja odbignuti od ovoga çestitoga vladanja; ti hocheś za vazda kraljevati sverhu mene, i joś da ja nebi hotio. Ti kraljujeś poput jednoga milostivog otca sverhu poniznih tvojih sinovah; ti kako sudac kraljevao bi sverhu jednoga suxnja odverxenoga: ti bi me zapustio meni istomu; ti bi zapovidio mojoj duśevnosti da me muçi, i zapuśten momu samu hotinju, i momu grizoduśju skitalac na ovu i na onu stranu, kakono u jednoj prosternoj pustinji, nijedna stvar nebi mogla zadovoljiti moje serce. Ja bi zavapio çestitost, a çestitost mene bi odbigla; ja bi zazva svitlost, a meni bi se prikazale tmine. Ah drugo nemoxe biti nego jedini poçetak, koji podili meni bitje, koji moxe biti moja sverha, gdi ja doisto mochi chu nachi moj pokoj! Ali jaho! Jeli pristojno, o Svemognchi Gospodine, da stvorenje razborito, od tebe nadareno s tolikim dobroçinstvim, bude ono samo, koje se opire tvojim svetim naredbam? Jeli pristojno da oni, u komu se skazuje tvoje obliçje sluxi se od istih tvojih dobroçinstvah za poruxiti tvoju dobrotu, i da ovi sin, koga ti çuvaś s tolikom ljubavju s visine nebesah, ukaxe se najneharniji, i najkriviji izmedju svih bitjah tvojih stvorenjah!

P. Mate Kurtovich.

GUBAVICA.

Oj Cetino, tija vodo ladna,
Tijo teci, sela ne zanesi.

Cetina izvire na više mistah oko jednoga sata hoda od Verlike, pak se ujezeri, i undeka naśi kaxu da joj je vrilo. Od onoga jezera navire i dolikar udara, pak sve do Trilja sad ciko upravo, sad na zasuk, kroz Verliçko i Sinjsko polje tijo teçe. Ali za çetri pet satih hoda od Trilja do lipo izpod Zadvarja ona uzimlje skakati i gotovo svuda je berzica, jerbo je onuda pukla draga i razlilo se kamenje i stermci. Baś izpod Zadvarja dva su joj slapa prozvana velika i mala gubavica.

Kad sam ja 1831 godine pervi put zagledao gubavicu, tomu sam se imenu çudio, i palo mi je na um da pitam śto che to da znaçi. Ljudi su mi onuda kazivali, da je to ime postalo śto odavna gubavci a suviśe i svrabljivci tute salaze na Svetoga Ivana Svitnjaka, i prije sunca peru gubu i svrab kupajuchi se, pak da od te bolesti toliki izdrave, te zahvaljujuch Bogu i svetomu Ivanu, idju k svojoj kuchi zadovoljni i veseli.

Pośav k zapadu malo podaleko od Zadvarja, dodje se na verh visoke i straśne brine. A kad se çovik nada nju nadviri moxe gledati veliku gubavicu gdi se obara izmedju velikih strahotah, kojizih malo ima na svitu, jer i sami *Fortis* priznaje (viaggio in Dalmazia — putovanje po Dalmacji), da ni u planini Pilato u Elvecji neima gerdnijih razvaletinah i verletih. Śtijuchi ja onomadne opisanje poloxenja namastira Nikolje u Serbiji slavnoga spisatelja Vuka, zaxelio sam se da isporedim one gerdobe sa poloxenjem Zadvarskoga slapa, i evo sad moju xelju ispunjujem:

„ *Nikolja*, u naiji Rudniçkoj na ljevom brjegu „ Morave pod Kablarom i Ovçarom, oko tri sata „ od Çaçka uz Moravu iduchi. Ovaj je namastir u „ neiskazanoj verleti i tjeskobi: odovud se nad„ njele nad njega stjene Kablarske, a odonud „ iz preko Morave, Ovçarske; a i od ozdo, po„ gledavśi niz Moravu, i odozgo, pogledavśi uz „ Moravu, tako su se stjene ovih dviju planinah „ sklopile, da se niśta ne vidi, do pred sobom „ Morava, u koju se s divanane moxe pljunuti, „ a naokolo stjene (negdje gole, a ponajviśe „ obrasle malom śumom), i gore nebo, na kome „ se sunce tek oko podne jedva pokazuje. Ozdo „ se uz Moravu tako tjesnim i straśnim putem „ mora dochi, da çovek, koji se u ravni rodio „ i uzrastao, mora çesto smert pogledati: na „ nekim mjestima samo da çovek poserne, pa da „ se malo otisne s putanje, ne bi mu ni kost s „ kośchu do Morave dośla; a uz Moravu je joś „ gore, zaśto se preko strane, ili upravo rechi, „ preko kamenjakah, samo pjeśice ide, a s „ konjem se drukçije ne moxe, do uz Moravu, „ kad je voda mala, kao śto sam i ja prośao. „

Gdi je mala i velika gubavica sve je kao zadavljeno, i rekao bi da se undeka u staro vrime planina sorila, te da se sve razpalo i razpercalo tamo i amo, pa ostalo kamenje priderto, puste pole i litice izrazsicane, ponori provaljeni. A çovik kad dolikar dodje pak podigne glavu da razgleda, misli da je kao u slipexu, zaśto u tisno

sve zasilo i nadvisilo se. Tute da bi çeljade stermoglavilo zaista nebi moglo lagśom smerti dospiti, ele nebi ni kervi ni stervi dostiglo. Çuo sam da se ta nesricha više putah prigodila, no i dan današnji ima slobodnih ljudih, oli upravo rechi ima gubicah, koji na obavitke i nizpersito salaze, vatajuchi se kadgod za sitnogoricu i za kukove zakukeljajuchi se. Tute jejina (bukoç) u najvišjoj skeli i xestini od onih provalijah ima gnjizdo svoje, i prid veçer slobodno buçi; a planinski gerdni orlovi poverh njih klapaju i kadgod zalete se da ugrabe çampragami janje, šiljexe oli kozu ida se s njiom uxdrale. Tu stoji uka od vode, a od puste drage jeka i zveka. Vela gubavica, ili veli slap, sa oko sedamdeset lakatah visine skaçe, a lakomica mu je ili staza izmedju gerdnih polah. Nego voda obarajuchi se sriti litice i krugove, te na tolike strane odskakuje, šiba i perska, pak se çudnovato dolikar gdi je buk slap premeche i zavalja. Tu u buku kuva voda od njezine snage i padanja, i kao nadimlje se, pini kan da se snig bili, razlije se i idje na one uvale i ključeve, iz kojih daleko u visak razlichu se kapljice po put iskre. Bogme unde zaglunu uši od tutnjave, uke i jeke a gledajuchi s visine zasinu se çoviku lipo oçi i dodjemu da baca plecha nazad, mislechi da je pod njim podkopato. — Istina da su tute velike strahote, ali se mudrac pri njima nasladjuje, i serce ga pritegne da razmatra što voda radi i kako se zemlja zarazila. S toga se *Fortis* onuda penjao, i zasluxio da mu jedan našinac kaxe: „*Gospodine ti nisi Lacmanin, ti si Vlah!* Nastavlja još isti glasoviti spisatelj, da je onuda našao ljude pristupnije i zazbornije *od taljanskih texakah*, što su rado za njim išli i veoma xudili da znadu što su one stine, koje je on kupio i izuvidjao. Kako u onoj okolovini, tako svuda gdi su planine, doline, draxetine, propasti, çovik oštrijega uma biva, jer ga priroda brez pristanka naganja da razmišlja ona različna stvorenja, i da se bolje promeche za privladati smetnje i zaprike.

Oko po sata nixe velike gubavice pada mala, i rekao bi da je u onoj tisnochi na cilo sebi sprovod proderla. Pošto se razbija kroz krugove, sriti voda krasnu dolinu, pak kroz druge drage za çetri sata hoda, sad sporo, sad berzo teçe do Omiša gdi joj je utok.

K.

PROLJETNI SNJEG.

U pol polovice prekrasnoga proljetnjega dana spusti se sverhu zemlje snjezan oblak, i pavši na zemlju, zabjeli berdca i dolca. — Sad povikaše snjexne kerpe: Eto smo zemaljsko lice preobrazili, proljetje smo protjerali! i sa slavom povratili smo zimu! — Nemojte se toliko i tako rano radovati reçe zemlja: berzo se je ta promjena uçinila, za to nemoxe biti postojatna! — Dok je još zemlja ovo govorila, prosinuše kroz oblake sunçane zrake, i snjeg okopnu! —

Koliko se je ponoviteljah hvalilo, da che um, chud, i ljude popraviti, dapaçe sve obstojeche poizvrachati, i po svojoj pameti preporoditi. — Pak šta se je s' njima sbilo? — Nestalo jih je kao proljetnjeg snjega.

I. A. B.

ZAGONETKA.

Kiša pada, veselim se!
  Vinom chu se napoiti.
Kad je suša xalostim se,
  Jer tad moram vodu piti.
Kada dakle vode imam,
  Tada mogu vino piti;
Ali kada vode neimam
  Onda moram vodu piti.

J. P.

Pridjašnja zagonetka znaçi: — **Ja-bu-ka.**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 32. I. GODINA

NA 5 KOLOVOZA 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se. ako nisu prosti od svakoga trośka.

Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

MENI SE ÇINI.

Preneśenje iz Nimaçkoga.

I. Mi se drugda u ovoj, i u onoj stvari za dugo varamo; nami se çini, da je ovako, ali onako, medjutim nije ovako, ni onako, nego stvar se ima sa svim drugojaçie, nego mi mislimo, ali che zaisto dochi vrime, koje che razluçiti pravo dobro od onoga, śto se çini, da je dobro, a u sebi dobro ni je. Ovo nam pokaxuje onaj Evangjelski pririçaj od deset divicah.

II. Çinilo se je, i ljudi su za dugo mislili, da su ove divice med sobom podpuno, i zazbilja jednake. One su bile *Divice*, i sve su bile odredjene, da izajdu zaruçniku na susrit; za ovu sverhu svaka je dobila, ali je kupila svoju svitilnicu. Sve su imale na jednom izichi, i sve su se bile za ovo spravile, svaka je bila uzela svoju svitilnicu u ruku. Niśtanemanje razlika imala jest jurve svoje misto. U istom çinu poçelo se je udilje pokaxivati, da ih je pet mudrih, a drugih pet ludih. One, jerbo mudre bihu, uześe sobom ulja, a ove, jerbo mudre ne bihu, ulja sobom ne uześe. I sa svim tim ludost od poslidnjih ljudih ne poznadośe, ona biśe, moxe biti, istim njihovim mudrim drugam nepoznata, samo Bogu, i njima samim. Znano biaśe, da ulja neimaju. Svih deset, kako prid okom çoviçanskim bihu takmene iliti med sobom jednake, izajde sa svitilnicam, da zaruçnika susritu. On je zakasnio. Njegovo zakasnjenje udarilo je svaku od njih, i one su ovo jedna drugoj sobchile. U jednoj, i to istoj slabochi bile su takmenė, i med sobom jednake. Sve bihu pospane, sve poçeśe drimati, sve zadrimaśe, i sve zaspaśe.

III. Pristupi na jednom ono vrime, koje imadiaśe pokazati onu razliku, koja do sada mudre od ludih, i lude od mudrih posebno derxaśe. Dojde zaruçnik. Svaka divica napravi, i uresi svoju svitilnicu, iliti svoj svitnjak, ali se svi svitnjaci u jednakom stanju ne prikazaśe. Svitnjaci mudrih divicah svitliśe bistro, i goriśe veselo, jerbo one imahu ulja sobom za nalivati, koliko im od potrebe biaśe; one su toliko ulja bile spravile. A svitnjaci ludih divicah poçeśe se gasiti, jerbo ulja za nalivanje ne imahu. One kasno poznadośe svoju ludost. Smuchene, i zapletene u oni ças, kad imadośe prid zaruçnika izichi, zaprosiśe mudre divice da im pomogu. Ali ove same imahu potribu od ulja, od svoga ne mogośe im śtogod odpustiti, nego svitovahu nje, dabi pośle kupit, koliko im treba, kadi su i one kupile ono, śto imaju, i śto su i one mogle imati sada, da su bile pervo uzele. Lude divice primiśe dragovoljno ovi svit, ali biśe jurve kasno. One, kako bihu nakanile, i pośto bihu dośle, nisu mogle, zaruçnika svetaçno svitlech doçekati, i sprovoditi. One ne prispiśe na vrime. Mudre, kako se pristojaśe, bihu spravne, unigjośe sa zaruçnikom u kuchu, u kojoj biśe pir spravljen, i zatvoriśe se vrata. Dojdośe i lude ali vele kasno. Oglasiśe zaruçnika

kroz zatvorena vrata, i udilj dobiše odgovor, ali koi odgovor? „— Ja vas ne poznajem." I one ne biše u kuchu puschene.

IV. Ovako oni, koji pravo viruju, i oni, koji krivo viruju, zadugo mogu skupa stati, i pribivati, oni mogu imati isto zvanje i odabranje, oni mogu od izvana i na dvoru jednako truditi, poslovati, i raditi; i sa svim tim od iznutra, unutra u sercu, koje Bog vidi, oni mogu jako med sobom različiti biti. Oni pervi svaki dan s pravom virnostju svoga serca misle, gledaju, skerbe se, i nastoje, da kod Isusa stalno obstoje, da u viri svaki dan jači, u ljubavi prama njemu svaki dan uxganii, u obchenju s njime, u uxivanju njegovih zasluxenjah, i u posvechivanju vlastite svoje duše, i tila svaki dan budu napridnii. Ovima drugim, koji pravo ne viruju, niti se skerbe, da bi pravo virovali, za sve ovo nije mnogo stalo, pače njima je svejedno, da bude ovako, ali onako, oni su nijednostrani, niti za ovo mare, niti k' onomu pristupaju, s toga vazda odzad ostaju. Ali che dochi vrime najposlidnje, dojti che oni čas, u koi che se prava *razlika* ukazati. Ovako ravno različite jesu slidbe (*). Dalje govoriti, i hotiti pokazati, kako se imamo s ovim priričajom sluxiti, bilo bi odviš govoriti, i odviš hotiti. Tko ne chuti, tko ne razumi odovud sve ostalo, sto ne izgovaramo?

Svi Hervati i Serbi, pače i svi Slovaki, hochu rechi, svi Slavjani, i svi Sloveni, iliti svi slavorodni Puci dobru srichu xele. *Meni se čini*, da je ova xelja pravedna. Hervatska Danica od spomenute razlike, i dobre duše skoro ništa nepiše. Nikoji Hervati, nikoji desnodunavski Slavjani u svojem novom verstopisu smišno pogerdjuju plemenita, i milovidna slova latinska, kada im po glavi rogove sade i u mozak šiljke zabadaju. Učeni Nimci govore, da su njihovi praotci zlo učinili, kada su okrugla slova latinska razchošili. *Meni se čini*, da oni pravo govore. Mnogi Pemci sude, da bi oni chošata, i rogata slova imali odbaciti. *Meni se čini*, da oni pravo sude. Poljaci su jurve davno chošata slova odbacili, oni xele i rogate odbaciti. *Meni se čini*, da su dobro učinili, i da dobro xele. Dosadanji Hervati pisali su s' čistim i milovidnim slovima Latinskim, Jeronimskim, i Cirilskim brez svakih šiljakah i rogovah. *Meni se čini*, da bi oni ovako mogli i u napridak dobro pisati bez šiljakah, i bez rogovah. Nikoji Sudo-Savo-Dravci misle, da je novi rogati verstopis jedini *Pravopis*. *Meni se čini*, da se oni varaju.

U Karlobagu miseca Lipnja 1844.

Šime Starčevich, Xupnik.

(*) *Opaska prenositelja* Danici, koja se sada Hervatsko Slavonsko-Dalmatinska zove.

UČENJE.

Najglavnija je stvar za sav coveçeski rod nauka, kojom se mladex vospitava u svakoj struci. Čovek odrasten nemoxese lako naviknuti na učenje ako ga prije u svojoj mladosti upotrebljavao nije: zato se mora svaki roditelj za rana pobrinuti svoje djete u dom svetosti slati, da pocerpi iz onog blaxenog istočnika xivog napitka; jer kako se godj u mladešnom uzrastu napoji one blaxene kaplje, tako che neprestano zagašen od svakih nevaljalstvah u ovom neopredjelenom malom vjeku provoditi. Što godj onako još slabog duha buduchi prisvoji, neche od sebe lako odcjepiti, nego che do groba vjerni sodrug i pratioc biti. — Imade ljudih dosta, koji su bez nauke osobito oštroumni i svačem dosjetljivi i čine izrečenja da se čovek čuditi mora; al podoban nemoxe se nazvati izobraxen, zašto on pri cjeloj onoj svojoj mudrosti i umjetnosti ostae nevjexa; jer dovoljno ti je samo smotriti njegovo djelo, pak cheš ga znati boljma nego po prazdnozvučnom glasu uputjivati; nije dovoljno znati ukrase praviti u govoru, i najodabranije rječi stavljati. Imade dosta ljudih, koji su jako prirodnim vridnostima nadareni; imade jih, koji kako u privatnim tako i u političeskim djelma vesma iskusni, i zato su oni pohvale dostojni. Nije dovoljno niti probitačno svaki put podobnima povjeriti se, jer njiovo je serce česche sa protivnim mochima ogradjeno. Gdje se godj pri učenju prevracha dobro u zlo, i gdje se samo s jedne strane mertvo oko otvara, a i ono jedno sljepo i jadno — to nije blagopolučno. — Svaki predmet nije dovoljno razumjeti, nego znati ga upotrebiti, ali onako upotrebiti da se narechi moxe bogoljubno i čovekoljubno i da sa pravdom u najtišnjoj svezi lexi. Predmet jedan znati razrješiti i s njime složesto upotreblenje činiti, jest najvechi grjeh i isti razrjesitelj mjesto svoje u-

mjetnosti, koja bi se inaçe krasna narechi mogla, dobiva ime najopaçije i sva mu nauka vredi po boba varena. — Velika srecha za njega, da nikad nije znao u svome vjeku ni govoriti, a kamoli opake çlenove i misli izvoditi, jer podobno nije melem da rane bezbrojne zaljeçi, vech otrov najxešche zmije, koji raznosi ranu i cjelo tjelo u prašçani vid oberche. —

Neka nemisli ni jedan uçenik da su ukrašena sa naukom zavedenja samo za prisvoenje onih vještvah, kojima se jedinstveno uhljebie poluçava ustroena, i tako da se samo za ugodnost jedinog tjela stara: nego su ista ustrojena da se na obšti oltar truda prinosi, i samo ime saderxava u sebi tu cjel „ obštekoristna zavedenja " dok ono ovaj mili nadslov glasi, to se vech razumjeva šta svakom djelati nadlexi.

Neka svaki bezpristrasno po çistoj savjesti izpovjedi, da kad nebi naši praroditelji brinutje o obštoj koristi imali, bili mi mogli ovako dosta ljepo razkerçeni put imati? Nevelim da se sa svim onom preda çemu duxnost nalaxe, — opet velim da treba duxnost podobno koji poznaje cjel çoveka izveršivati; — iz obšteg hrama najsvjetlija slava sjaje — razsudjuj xivot i vjeçno preselenje sa ovog svjeta — pazi da ne pogrješiš — znaj da si razboran, i to ime šta zahteva! —

Polje je široko pak djelajmo. — Svaki poznaje svoju neobdjelanu njivu; pak neoteximo, nego sloxno pritecimo obdjelavati. —

Uobšte svaka nauka najviše od nastavnika zavisi, jer ako on nezna s njome pravo upotreblenje çiniti, onda propada ona mladex za svagda. Treba ne samo dobrodjelstva sredstva odkrivati, nego i od protivnih predmetah pravo upotreblenje çiniti i svagda prevrachati: da i ono što je loše da postane dobro. Ja velim da je najkrasnije za uçitelja da on pri svom nastavljanju svoju dušu i serce u svetu ogradu postavi, pak da nevaljaljstva daleko od njegovog duha odstoe, a pravednost, blagorazumje, smirenje neprestano s njime se druxe, pak da svaki put glavne istoçnike dobrodjelstva preduzme, i neka dade slobodoprostano polje svome razumu da moxe u mjesto dobro nerazvita cvjeta, onaj koji je razvit, i koji je veche sposoban u vjençani spletak stupiti, uzeti, i tako neprestano u neizmjerimo mnogostruçnog cvjeta polje nek se upušta i zamjenu çini: napokon neka trjebi ono nerazvito i slabonadexdno, a ono neka umeche, koje che svakom sladost obnoviti, i tek che tim naçinom mochi poznati svoje dobro djelo, koje se ne inaçe nego po pravdi od svakog zahteva.

Jedni govore „ ovaj i ovaj " saveršio je tobox neke škole i znade mnogo klepetati, al zloçestog je serca. To je xiva istina, jer onaj je prošao škole, kao da ji nije nikad ni vidio, i svako je dobro obernuo u zlo, pak misli da je to dobrodjelstvo: drugome koxun sa ledja samo ako moxe sguljuje, a nema vremena niti znade svaku rjeçicu redovno i obširno ispitati i na svaki naçin obertati, dok nevidi da se dobru kloni, pak potom se tek nadati moxe çestit postati u dobrodjeljstvu. Dobrodjeljstvo bez svojih ukrašenih svojstvah obštati nemoxe, niti moxe njegov ljepi glas onud kud treba zuiti. Zar dobrodjeljstvo lexi u podlom duha, koji štono vele pred tobom zvjezde s neba skida, a dok baciš oko malo na stranu, a on ti bezobrazluk javni tvori, i sotim oche da pokaxe svoju goropadnu proderzljivost okolo stojechima? podobna neuzdjelana stvorenja nisu dostojna nikakovog pomilovanja niti soxaljenja. Zašto se vospitava nego da moxe çisto sercan iskren çovek biti, a ne da nevaljalstva kod sebe zaderxava; nikad netreba svoje nevaljalstvo kriti; nego prije preduzimanja otkri javno ako ne tvome protivniku a ono bar tvome prijatelju, koji che ti pravi sovjet, ako je sovjestan dati, pak cheš odma poznati šta je tvoja namjera i kakova strahotna sljedstva za sobom vodi, i tadaj primicheš blaxenu rjeç, kojoj treba dušom i sercem da sljeduješ. Kad u çoveku uzkipi kerv, onda ga vuçe nesrecha nad svoju jamu, od koje uspaljen çovek treba da se uzbija opominjajuchi se na buduchа sljedstva. Poznato je, da kad se u çoveku duševne i tjelesne sile uspale nedadu mu pokoja niti dnevom niti nochom; u takovom sluçaju neka odma bjexi pod štit pravde, pak nek izjavi svome svjetovatelju ili uprav nastavniku nespokojstvo svoga duha, a nastavnik buduchi u ljubkoj tišini, (kog je duša u mirnochi kano tiha noch), pak che ti lako svjèt dati i znacheti buduchnost tvog namjerenja predskazati.

Blago onome, koji se primjerno vospita, jer je on sposoban u svakoj struci. — Bez nauke niti moxe biti çestit gradjanin, nit çinovnik, jošt manje kakav upravitelj. Pri cjeloj nauki duxan je pervo znati svoje opredjelenje i svoje xivljenje,

doklen che se ono protegnuti i śta mu u cjelome xivotu koristiti, śta li śtetovati moxe, pak che onda smirenieg i blagorodnieg duha biti ako je çovek, akoli nie, a on nek se druxi sa nerazbornim; no pri svemu tome koji poznaje çoveçnost, duxan je onog prazdnoglava svagda k sebi prizivati i svjèt po çoveçeskoj duxnosti predlagati, i to sa sposobnim uvjerenjem t. j. nepriderxavajuchi se svog sobstvenog dokazatelstva, nego primjer valjan, koji che ga lako na put istine obratiti mochi, jer inaçe mogla bi malovaxna tikva svjèt neobhodimo mu potrebni odbaciti, i tako bi pervo pokusenje zaludno postalo. Ovo je potrebno onima, koji nisu svijet prośli, niti znadu razliku izmedju dobra i zla voditi. Koji nepoznaje i nije terpio zlo, onaj nezna dobro xiviti, jer koji terpi onaj ti znade podobno kako zlo tako i dobro opisati. Koji nepoznaje xivi istoçnik jedne stvari ili predmeta, doista nije u stanju, a zanajviśe onaj kao što vech reko, koji nezna razliku izmedju dobra i zla voditi opisati; vech sve u jednom loncu kuva, pak se nikad neda skuvati kao gra i kupus; kad se u jednom loncu kuvaju.

Za znati jedan predmet obdjelavati treba se za rana pobrinuti kako ga na izversnost izvoditi i istog vodja biti, a ne tek samo choravo preduzeti, pak posle sama poruga da bude. — Svaki se uçenik jośt iz mladosti za biti vremenom u jednom predmetu sposoban priugotovljava; imade ji, koji se trude i drugu struku pored one glavne postichi, i to su osobiti bistri duhovi, isti upoznavaju drugojaçie nego ... obstojatelstvo svjeta. Nipośto se ne upuśtaj u mnoge tebi nepoznate predmete, jer pazi kako onaj postupa, koi od mnogo ljetah svoju njivu obdjelava da se nebi prevario, i sebe za sposobna priznati i bezumnu razglasu izpustiti. Imade ji, koji su slavoljubivi (a i koristoljubivi) pak bi cheli da se podobno dnevnoj zvjezdi blistaju, a u tom blistanju ukratko kano tava na mjeseçini zasinu. — jaoj — gdje si sad? —

(*produxenje sljeduje*).

Omraza i nepriateljstvo pokarano.

Jadno je i çemerno za uljudno çovjeçansko serce morat xiviti s takovim psoglavim ljudma, koji jednom uvridjeni niti che uvridjenja zaboravit, nit na pomirenje ruke pruxiti, al je mnogo strahovitie u nepriateljstvu i omrazi iz ovoga se svita dilitř.

Maria i Rozalia dvi sestre xivile su u jednom selu udate za dva kmeta, kojizih kuche i dvorišta susjedovaśe, kuhajuch od mladosti jedna suprot drugoj nazlob i omrazu, koja se po vrjemenu to vechma razjari, kadno se Maria mladja sestra pervo starie udade, i umirajucha mater u svojoj poslidnjoj odluki od nje se osobitno s jednim malenim darom spomene. Udade se kaśnje i Rozalia za drugoga kmeta, koi se jurve odavna s Mariinim muxem za komad njeke livade pravdaśe, al se napokon dobrim nagodiśe i pomiriśe. Dovedena Rozalia u kuchu zametne nanovo pravdu, koja najposlie doversi s odlukom od suda, da od cile livade mux Mariin gospodar ostade. Od ovoga çasa Rozalia sestru neche ni da pogleda, kamoli s njom progovori. Sva bi se mogucha çinila za pomirit ih, al se Rozalie tverdo i jadovito serce neda omekchati. Medjuto padne Maria u smertnu bolest, i zaxeli od sve duśe pomiriti se sa sestrom; al sve prośnje, sva nagovoranja kod Rozalie projdośe u vitar, nit se je opraviti moglo, da bolujuchu sestru ide najti. Te tako Maria śto od bolesti a jośter viśe od xalosti skonçana prispie na smertnu uru, i na umoru zavapi „ Ah ona me mora viditi, nije drugo valja da me vidi.“ i ovo rekavśi izdahne.

Po obiçaju onoga mista mertvaci vozilibise u kolim na pokopanje, s toga i Mariino mertvo tilo bi stavljeno na krasno priredjena pod dva vranca zapregnuta mertvaçka kola. Izaśavśi sprovod iz dvorišta, mladi i vatreni konji poplaśeni uteku izvergnuvśi iz kolah konjuśnjika i kao bisni polete nizberdice te kud kamo, kroz otvorena vrata u pridvorje Rozalie, gdje prevernuvśi kola, mertvaçka se śkrinja izvali, i slabo pribijeni pokrovac na stranu odleti. Rozalia doterçe naglo iz kuche za vidit śto se dogodi, i eto strahote! Za svoju najvechu nesrichu najde bljedu, ledenu tverdu s mertvaçkim vjencem na glavi svoju rodjenu sestru pred pragom svoje kuche lexati. Prestraśena sruśi se na tle kao zamertva, i tretji dan trjebalo je i za nju mertvaçku śkrinju prirediti. Ali nebiaśe dopuśteno, da se u svetu zemlju ukopa, i medju kerstjanim poçiva, koja za xivota uvridjenja odprostiti na kerstjansku nije htjela.

P. M. C.

POLJSKO TEXANJE.

RAZGOVOR.

Pop, Bariśa, Vid, Gerbeśa, Vuçica.

B. Dobro jutro Pope!
P. Dobro i Bog da.. oh! Bariśa, to si ti! dobro dośa.
V. Pomaga Bog, Pope...
P. Da Bog pomoxe.. to i ti Vide; odavna nismo se vidjali...
G. Evo i mene, Pope, hvaljen Bog...
P. Oh! vazda.. oh Gerbeśa!..
Vuç. Evo i Vuçice, Pope...
P. Oh!! dobro dośli; jutros ima vas dosta. Vala, Bariśa, bio si od beside; vala chemo se danas izrazgovarat baś ko idje o polju, i o radnji.
B. A jeli śto k ruçku, Pope?
P. Oh! biche, biche; ti znaś da kod Popa najde se vazda śtogod.
V. Prosti, Pope; evo ti janje, baś najbolje, koje sam imo u toru.
P. Nu! a śto che mi janje?
V. Da ga peçeś...
P. Da ga peçem... eh kad je tako, pechichemo ga. Dodaj ga tamo momku, i reci mu da ga spremi.
V. Evo ti i buracha vina...
B. A i ja sam donio niśto vina da se napiemo...
G. Te nisam ni ja dośa prazne ruke, evo ti jedno pleche...
Vuç. Evo ti blazamaça i dva mlada sira...
P. Eh! śto je to, bracho moja? śto je to? Ako sam reko Bariśi, da dodje k meni na razgovor, i da dovede sobom dva, tri druga, ne reko mu da mi nabie kuchu jezbe. U Popa koi zna kako se xive vazda se nadje potriba. Vi znate da *gdje kauka nije jauka*.
B. Nismo mi tebi ovo donili za potribu, neg za ljubav, za priateljstvo.
P. Hvala vaśoj ljubavi. Nu sedite, poçinite... ako niste pili rakiu... Nuder; momçe, momçe donesi rakiu.
V. Nije potriba niśta. Mi smo svi ruçali kod naśih kuchah. Ti znaś, Pope, da ljudi texaci nemogu izçikati ruçak. Drago im je onako rano zavatit koju stvar.
P. U ime Boga, kako hochete, sedite dakle; dok se spremi obied, razgovarachemo se.... Jeli momçe pazi uredit janje, pazi da ne prigori, da se ne zaderne... Vi znate da ja śtiem novine, i viśe putah govorio sam ovdi s Bariśom o zemljah, i o radnji...
V. Znam, znam, te skoro Bariśa govorio mi je niśto o zemljah, i o radnji, ali baś nisam ga razumio do kraja. Potle perkljava je niśto o senu, o livadah, o xivini...
P. Polako, polako, Vide, ne iti, ako hocheś da se razumimo, jednu po jednu. Razgovarajmo se najpervo o zemljah, pa chemo o radnji, o senu, o livadah, o xivini i. t. d. Ako me nije razumio Bariśa, ako se skoro nisam dobro istumaçio, istumaçichu se danas. Ja sam reko Bariśi, da texak pervo neg se stavi na radnju, ima poznavati zemlje. Jeli tako Bariśa?
B. Jest tako...
P. Pak sam mu reko, da sve zemlje nisu jednake, da su nike debele, a nike tanke, nike mokre, a nike suhe, nike studene, a nike vruche, i da svaka zemlja ima svoje vlastito ime. Jeli tako Bariśa?
B. Jest baś tako. Tako sam i ja uviśtja Vida..
P. Nisamli ti reko, Bariśa, da sve zemlje nerade se jednako?
B. Jesi, ali to je ono śto muçi Vida. Vid veli..
V. Eh!... velim, kad se nebi sve zemlje radile jednako, tot ja da imam deset komadah zemlje morabi radit svaki komad na svoj naçin...
P. Tut se varaś Vide. Ne rade se razlikovito zemlje po komadih, neg po razlikost od zemaljah. Kako je koja zemlja, tako se i radi.
V. Nuder, Pope, ako hocheś da razumimo tvoje beside, kaxi nam u çemu se uzderxi razlikost zemaljah radivih?
P. Hochu s dobre volje. Razlikost zemaljah radivih uzderxi se, Vide, u onjh pervih poçetcih, koji zamechu zemlje radive. Pervi poçetci, koji zamechu zemlje radive jesu *gnjila, perxina, i japan* oli *klak*. Na razlog ovih pervih poçetakah zemlje uzimlju razliçno ime. One u koih obiluje *gnjila*, zovuse *gnjilovaçe*. Ove zemlje obiçajno budu duboke, i uzderxe u sebi mokrinu za dugo vrime; te s toga zovu se zemlje *debele*, *jake*, *studene* i rade se na svoj naçin. One u kojih obiluje sitna perxina zovu se *brusnice*, a kad je golema, *piskulje*. Ove zemlje nisu duboke, niti mogu uzderxati u sebi mokrinu za dugo vrime, te s toga zovu se zemlje *tanke*, *lagahne*, *vruche*, *suhe*, i rade se na drugi naçin. One u kojih obiluje klak, zovu se *sivice*, *bilice*, i ove su *tanke* i *vruche*, ko i *brusnice*, ali kako ove zemlje berzo zaśuśe, a s druge strane imaju moch pritizati k sebi onu vlagu, koju navode rose nochne, i zmorski vitri, tako rade se na svoj osobiti naçin. One zemlje napokon, koje su odviśe vodene, koje se nemogu radit u svaka doba, i koje iziskuju osobitu pomnju i osoban trud, brez kojih nemogu dati nijedan plod, nijednu korist svomu gazdaru, zovu se *blatnjaçe*. Od ovih ima dosta u naśoj zemlji.
G. To je dobro, Pope, to je dobro. Dakle po razlikosti od zemaljah, a ne po komadih razliçno se imaju orati, i kopati zemlje. A bili mi mogli, Pope, kako poznat da je jedna zemlja *gnjilovaça*, da je *brusnica*, da je *sivica*? (*)
P. Lako, lako, Gerbeśa. Ako tvoja zemlja muçno prima vodu, a kad je primi muçno je puśta,

(*) Moxe biti da po svih kotarih od Dalmacie ne zovuse s' ovim' imenima razlikovite zemlje, koje se rade. Od ovud bilo bi dobro da razumni texaci oglase razlika imena reçenih zemaljah; pak da se uopche ona koja se nadju bolja, nek se bolje razumimo u naśih novinah.

ako se lipi oko perstah kao mela kad je mokra, a otverdne xestoko, i raztvori se, kad je suha, to je bilig da je *gnjilovaça*, oli *slovaça*, oli *çervan*, kako niki reku. Ako lako prima vodu, a lako je pušta, ako je ostra pod perstim; ako tare gvozdje i caklo, to je bilig da je *brusnica*. Ako vre pod kvasinom, ako se mervi bacena na vatru; ako za kišom berzo zašuši; ako zašušena praši kad se ore i kopa, to je bilig da je *sivica*. Ako napokom na njoj lexi voda, znaš što je ... *Blato*.

Vuç. Vala, Pope, i to je dobro, i to baš moxe lako dosechi naša *tupa* pamet. Ali pokle si nam dokazao imena i razlikosti od zemaljah, nuder kaxi nam jošte, jesuli sve zemlje jednako dobre za radnju?

P. Jesu, Vuçica, sve dobre za radnju, ali ne za svaku, ni za svako sadje. Što rodi jedna zemlja, nemoxe druga. Svaka zemlja, kako hoche svoj vlastiti teg, tako hoche i svoje vlastito sime.

B. Te tako je to, Pope! A mi bi htili da nam svaka zemlja dade svaku Boxju viru. Tot dobra tot zla, tot taka, tot ovaka, mi bi htili imat svake godine i kruha, i vina, i ulja, i soçiva, i ripe, i kumpirah, i kupusa, i zelja, i kapule, i luka, i što drugo.

P. Dura, Bariša, dura; nije to tako Bog ostavio. Bog je ostavio da jedna zemlja radja jedno sime a druga drugo, pak da ljudi prominjuju potribu za potribu, i tako da se priblixuju jedan drugomu, da se poznadu, i da se brez himbe i privare ljube ko bracha.

V. A gdje toga danas moj Pope; danas nema te bratinske ljubavi na svitu ...

P. Dobro govoriš, Vide, danas svak voli sebi, svak pazi sebe; pa se tu ne gleda pravo; pa se tu varaju ljudi, pa se çovik boji pristupit çoviku zbog privare; pa siromah çovo traxi da nema potribe od svoga konšie, a zaludu; pa ga sve to više goni nevolja i potriba.

V. Imenami, Pope, sve je to xiva istina, zbog himbe, i zbog privare, i ja radim kako bi iz moih zemaljah izveo sve što mi se hoche, za nemati potribe ichi u grad xiriti tergovce, duchanxie; ali zaludu neznam radit, kako bi se htilo. Nu pomozi me ti; molim te. Ako nije svaka zemlja dobra za svako sime, kaxi mi barem za što je dobro *gnjilovaça*, i zašto je dobra *brusnica*, a zašto je napokon dobra *sivica*? Ja mislim, da ovo poznanje moxe biti korisno svakomu texaku.

B. I kako, Vide, i kako. Ti s tvoim upito mkucaš u xivo. Ajde da ti i to kaxem. Zemlje gnjilovaçe dobre su za *xito*, za *bob*, za *slani grah*, za *soçivo*, za *kukuruz*, za *proso*, za *bar*. za *trave* n.p. za *diteline*, za *ljuljice*, za *lan* i. t. d. dobre su za *smokve*, za *jabuke*, za *kruške*, za *slive*, a nisu za *loze*, ni za *masline*, jer stabla u ovih zemljah ogubave; a *masline* sa svim da budu jedre, dadu malo ulja. Vino paka bude slabo, i *blutavo* najskoli onih godinah u kojih tergnja bude kiševita.

Brusnice dobre su za *kumpire*, za *ripe*, za *rodakve*, za *kuzmorke*, za *kapule*, za *luke*, i za ostale *gomolje*. Dobre su za *loze*, za *masline*, za *rax*, najskoli kad su *piskulje*; dobre su za *murve*, za *slive*, za *praskve*, za *natpirke*, za *trišnje*, za *orahe*, za *mendule*, za *lechu*, za *loznac*, i za nike trave, n. p. za *grohtuše*, za *oskorušice* i priliçne.

Sivice, i one su dobre za *loze*, i za *masline* i daju vino jako, i ljubko navlastito ako su na iznositu okrenute k istoku, i k podnevu: dobre su i za *jeçam*, i za *ovas* i t. d.

Vuç. Jeli, Pope, bili mogo poznat...

G. Nuder Pope, çuj mene. Što je ono da su nike zemlje cerljene, nike xute, nike modre nike bile, nike cerne. Što zlamenuje ona mast? Govorio je moj did: *Sinko derxi se cerne zemlje, jer cerljene i bile nisu dobre kao cerne*:

P. Mast, moj Gerbeša, kako štiem u novinah, ne zlamenuje dobrotu od zemlje, neg ergju od rude koja se nahodi rastopjena u zemlji. Tako cerljenilo zlamenuje da je u zemlji gvozdja, xutilo mida; cernilo gvozdja oli cklenog cernila: modrilo srebra oli mida, bililo olova i t.d. Sa svim tim cerne zemlje vazda su bolje od bilih, jer oliš što uzderxe više goja, više hrane neg druge, pritexu k sebi vruchinu sunçenu, a bile odmechu: i zato bolje su cerne za rana simena neg bile.

Vuç. Nu, Pope, i mene çuj...

G. Kad je tako, viremí moje ...

Vuç. Ostavi Gerbeša, ne prisicaj riçi, pusti da i ja reçem dvi beside...

G. Ajde govori...

Vuç. Moxeli se poznat na oko da je jedna zemlja dobra oli zla? Tlapimo mi ta dobra, ta dobra, a neche da rodi, kad se posie vragu zerna.

P. Rechu ti, Vuçica, pazi što piri na zemlji. Ako vidiš da su stabla golema, modra, razgranjena; ako vidiš da su trave krasne, guste visoke, zemlja je dobra. Ako vidiš da su stabla nejaka, šušasta, a trave ritke, slabe, niske; zemlja baš nije toliko dobra. Ako vidiš da je gola zemlja, da nije na njoj ni taperka, ni struka trave, reci najberxe da je zla.

B. A što chu rechi, Pope, kad vidim da na nikih zemljah piri *bokvica*. *kopitnjak*, *xutinica*, *piperat*, *haptovina*, *voluje oko:* na nikih *cerni pelin*, *ljubica*, *riga*, *gavez*, *poponac*, *lukovina volujak*, *ošljeperd:* na nikih *mali dubçac*, *ivanje zelje*, *oskorušica*, na nikih *site*, *bare*, *xuki*, *verbe*, *metvice*? ove trave što zlamenuju, što kaxu?

P. Ako ne laxu novine, reçene trave zlamenuju verstu od zemaljah, i baš kaxu jeli dobra jedna zemlja, oli zla. Kad vidiš dakle, moj Bariša, na jednoj zemlji da piri *bokvica* oli *paskvica*, *kopitnjak*, *haptovina*, *piperat*, reci da je *gnjilovaça*. Kad vidiš da piri *cernipelin*, *ljubica*, *riga*, *poponaz*, *gavez*, *lukovina*, *ošljeperd*, reci da je *brusnica* oli *piskulja*. Kad vidiš da se koti *mali dubçac*, *ivanje zelje*, *sporiš*, *oskorušica* reci da je *sivica*. Gladna je ono

zemljà na kojoj se vidi *smriç*, *lepris*, *smilj*, *merta*; a dobra je ona na kojoj reste *çesvina jasen*, *grabar*, *baz*, *zukovina*, *kupina*, *troskot*, *kopriva*, *osljebad*, *ripanj* i t. d.

V. Viremi, Pope, sve je to dobro! Nuder kaxi joś jednu. Bili mi mogli sudit po travah samoniçnih za koju sidbu, i za koje sadje moxe biti dobra jedna zemlja? Vala neche bit Bog zaludu stvorio trave, ni stavio u tu oli u tu zemlju.

P. Baś nije, moj Vide, zaludu Bog stvorio trave, i namistio tamo i amo da pire bez sverhe. Rechu ti dakle oko toga śto vele novine. Novine vele, da one zemlje na kojih se vidi *kukuruz*, *lin*, *mak*, *śchir*, *modrica*, *sliz*, *kopriva*, dobre su za *pśenicu*, za *kukuruz*, za *kruśke*, za *jabuke*, za *slive*. Da one na kojih se vidja *babolj*, *çeśljika*, *kokośinje mliko*, dobre su za *bob* i za vertle. Da one napokom na kojih se vidja *mliçac*, *grah* i t. d. dobre su za *jeçam* za *trave*, za *loze*, za *masline* i t. d.

G. Imenami, Pope, i to je dobro. Ti mene sve to viśe svistiś s tvojim naukom. Neg çuj gdi me vodi moja luda pamet, da te upitam u çemu stoi ta dobrota od zemlje? Dobra ta, dobra ta, a zaśto?

P. Nije to ludo upitanje, Gerbeśa neg primudro. I da si ti lud bre nebi imao śto imaś; niti bi pitao śto pitaś. Çuj ujme dobrote od zemaljah śto vele novine: *dobrota od zemaljah uzderxi se u onoj vridnosti, koju ima zemlja lako primati i lako uzderxati poçetke rastive* „ Ako me upitaś a śto su ti *poçetci rastivi*, rechu ti *da poçetci rastivi jesu voda*, *sok od gnoja*, *ajer*, *svitlost*, *i vruchina*, kiśe i rike, navode *vodu;* gnjojenje *sok*, *vitri ajer*, *svitlost* i *vruchinu* sunce. Bez ovih poçetak' izvanskih zemlja nemoxe davati plod.

G. Vala je to istina, Pope. Kad nema kiśe, kad nema gnjoja, kad je śto u zaduśi, u osinu, kad nema vitra, ni sunca, moxe biti u najboljoj zemlji nemoxe resti, nemoxe dati plod, oli ako śto dade nema slasti...

Vuç. Ter s toga, Gerbeśa, ja imam niśto kruśakah u osinu pa nemaju slasti ko ni trava. Vala chu obaśtrit svu goru na okolo, nek jih obigrava sunce, i vitar. Biche sladje...

V. Jeli, Pope, joś jednu....

P. Jednu po jednu vi bi htili znat do jednu. Nuder govori Vide, da çujem, i tu jednu.

V. Ti si nam lipo prikazao śto su zemlje *gnjilovaçe*, śto su *brusnice*, śto su *sivice*. Mi znamo po tvomu nauku zaśto je koja dobra; htili bi znati jośte koja od reçenih zemaljah jest najvridnija za primati poçetke rastive, oli śto je isto, koja je bolja, koja je plodnija?

P. Na daleko, Vide, goni ti upit. Ali ako prizoveś na pamet śto sam reko od zgora da zemlje radjene jesu sloxene od *gnjile*, od *perxine*, i od *japna*; da one u kojih obiluje gnjila zovu se *gnjilovaçe*, one u kojih obiluje perxina zovu se *brusnice*, oli *piskulje*, a one u kojih obiluje klak zovu se *sivice*, oli *bilice*; da *gnjilovaçe* muçno primaju vodu, a muçno je pustaju; da *brusnice* lako primaju vodu, a joś laglje pustaju; da *sivice* berzo zaśuśe, ti cheś i sam dochi u poznanje da su najbolje, i najplodnije one zemlje u kojih ima toliko gnjile koliko je dosta za mochi lako primati i lako uzderxati vodu i ostale poçetke rastive. Sve one u kojih je odviśe *gnjile* oli *perxine* oli od viśe *klaka*, nemogu lako primat, ni lako uzderxat vodu, i ost. te tako nisu ni dobre ni plodne.

V. Ajme! Pope, kad je tako zlo po me; moje zemlje lako primaju vodu, a lako je puśtaju tot nisu dobre.

B. Vala, Pope, i ja sam na oseku, ni moje nisu dobre. Oliś śto su na brigu pa ih dere voda, zaśuśe u malo danah, pa se ritko trevi, da ih uredim ko idje, i da mi rode.

G. A i moje su, Pope, javlene; ne dadu se orat ni suhe, ni mokre, neg mi je sila gubit vrime, i izçikat horu da utiram plugo.

Vuç. A u mene je, Pope, blato. Nemogu orat neg koi komad s kraja, a na sridi lexi voda. Kad je suho lito, ako cheś, skupim niśto prosa, i niśto sirka, pak se davim zlom hljibotinom i ja i moja dica.

P. Te zato! ne pripadajte se niśta. Svaka koja mu drago zemlja moxe se podobriti, i napraviti s pomnjom, i s radnjom. Valja radit moja bracho; nije kruha bez truda; Bog hoche da se radi. Znateli vi śto veli mudri Salamun. „ *Radiśa nasiti se kruha*, *a linca popade nevolja* “ Nu ... Nu... śto veli momak?

B. Veli da je objed gotov.

P. Odmo dakle obidovat, a po obiedu govorichemo o radnji, i o pomnji, koje ima ulagati texak za podobriti i napraviti svoje zemlje da mu nebude zaludan trud i da ne bude gladan.

V. To je ono śto xelimo razumit, Pope. Radimo radimo a pak malo koje godine da nismo gladni.

P. A koje kriv? Znaśli śto je, Vide, najpervo radite suśasto, a pak niste baś ni dobri kerstjani; od Boga se malo spominjete. A znateli vi da Texaci imaju potribu od Boga viśe neg drugi ljudi. Ako Bog ne blagosovi njihove trude, ako ne pośalje na vrimena kiśe, suśe, studen, vruchinu, zaludu pomnja, zaludu radnja zaludu sve. Budite dobri dakle; Boga molite, pravedno radite, pravedno dajte dohotke vaśim gospodarim, u tudje ne krechite, ne çinite śtete jedan drugomu, ne çinite zuluma, ako hochete da vam Bog dade svoj blagosov, i da vam rode zemlje. Hodmo sada objedovat hodmo, pak chemo po objedu priuzet naś razgovor, govorichemo o radnji, o pomnji baś do merkle nochi, dok idjete kuchi.

G. Aj, budi tako, Pope.

S.

VOLJA.

Dogadja se višekrat, da niki ljudi nisu vridni do konca kakav posao dotrati, što neche da hitro nastoje. Nije to od nevridnosti, nego je od pameti puzive i nestanovite. Nikakve koristi nemore se doçekati od takovih vitrenih glavah, niçesa neznadu se oni dovezati, nezna se što hoche što li neche, svaki vitar s njima maše, svakoj se sili klanjaju, nedadu se uglaviti nipošto, vlastite svisti neimaju; a gdi svisti nema, tute ni volje nema. Na taj naçin xiva im zgoda iz rukuh uteçe, serce slabo pokazuju, te niko neche u nji da se pouzda. Ali çovik slobodan, joguni se, neche da miruje; što naumi, s pameti ne sverne; on je kador prodriti, priskoçiti priko sviju zaprikah, tek da se moxe svoga posla latiti, i izveršiti ga.

Mudarac *D' Alembert* kaxe: „Znate li vi što je volja? Volja je htiti sa svom dušom, sa svom snagom, i sa svim mislima; jest çversto i brez pristanka upirati oçi u ono što se xeli, a nikadar sa svoga puta zachi." — Reçe herceg od *Bellisle* „ja chu francuski Maršal postati" pa je za dugo vrime svako jutro po jedan cili sat çversto po sobi šetajuchi jednako govorio „ja chu francuski maršal postati" — i tako se dogodi!

(privod) **K.**

GREBNI NADPISI.

U Carigradu po Turskim grebljima ima lipih grebnih nadpisah, i evo nikih što sam s taljanskoga na hervatski priveo.

Grebni nadpis jednoga diteta

Sam je Bog viçnji.

Prem rodjeno drago moje ditešce k rajskim perivojima poleti, a mene majku ostavi, da ga uvik xelim i za njim tuxim.

Drugi.

Sam je Bog viçnji.

Tek ruxin pup na svitu sam bio, Boxji me sud uvene; ali iz zemaljskih sam perivojah izašao, u rajske da se prisadim.

Grebni nadpis jednoga mladicha.

Sam je Bog viçnji.

Pokosila me smert u cvitu xivota moga; ostavljam oca i majku, roditelje moje mile, koji za mnom brez pristanka plaçu. Jedna mi je sama naslada, što sam se knjizi uçio, te nadam se nebeski da chu slavich postati.

Drugi.

Sam je Bog viçnji.

Çemu to jaukanje, te grozne suze, majko mila!......

Boxja je volja, njegovoj se zapovidi klanjam, i njemu dušu moju pridajem. Imamo ga moliti, da se na nebesim moj zavit izverši. Oj mimohodçe, koji mimo greb moj prolaziš, izreci de jedan stih od korana za pokoj duše Ibraima sina barjaktara Mustaf-age.

Grebni nadpis jedne divojçice.

Sam je Bog viçnji

Tica moga serca iz svoje zaklonice izperne, da u rajske perivoje doleti. Poletivši, u persima mojim neizliçnu ranu ostavi. Sudjeno je bilo da cherka moja godinu trinajstu ne prixivi. Lipoga su je cvita rese resile, a smert svojoj je majci zgrabivši, u vike joj jad ostavi. Boxe! jeli pravo da joj gnjizdo bude kamenito?

Grebni nadpis jednoga çovika.

Sam je Bog viçnji.

Mimohodçe, jednu ti molitvu pitam. Ako je ova meni potribita, sutra biche tebi. Recite mimohodçi pervi stih od korana za pokoj duše Ali-age krojaça.

Drugi.

Sam je Bog viçnji.

Oprosti mi, svemoguchi Boxe, sve grihe što sam na svitu poçinio. Zaklinjem te, tako mi devetorih nebesah i korana! — Oj vi, koji ovi greb pohadjate, recite jedan stih korana za pokoj duše Ahmet-age, tergovca iz Misira.

K.

ZAGONETKA.

Gospoja sam uzorita;
Svak me xudi, er sam sita:
Padam na tleh, neskonçajem;
Porazena svitlost dajem?

V. Churkovich.

Pridjašnja zagonetka znaçi: **Mlinara**, koji doklam vode ima, ter moxe mleti, pribavi si koji krajcar, i moxe si vina kupiti: ali kada kiša ne pada vode nima, tad mlini ne mogu mliti, niti on more krajcar zasluxiti, za koga bi si mogao vina kupiti; dakle uprav onda, kada vode neima, mora vodu piti.

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 33. — I. GODINA

NA 12 KOLOVOZA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f** zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na četiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama i njihovim poručnikom. Knjige i svexnji ne primaju se. ako nisu prosti od svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

PISMA

verhu gràda, cerkavice i strahovitoga trusa, sloxena po Ivanu Jakaxi Splitjaninu texaku.

Na iljadu i osam stotinah
Četerdeset i triuh godinah
Ugleda se na Nebu zlamenje,
Strahovito vidi se stvorenje.
Od zapada zvizda trakovita
Još nikada vidjena od svita:
Tracim daje sercu ljute rane
Od zapadnje do istočne strane.
Mudri ljudi kroz cakal gledaju
A drugi se na postav ziraju,
I prinose beside razlike
Kroz ti zlamen xalosti velike.
Nikim dobro, nikim zlo se kaxe;
Niki vele: taj zlamen ne laxe,
Za to bratjo sa svakim u miru
Ostavimo grihe i neviru! —
Leti misec serpnja veseloga,
Dvajst i pervi danak od istoga:
Polja nose bogatu litinu,
Veseli se texak u istinu,
Kì se nada sebi prikupiti
Zimlju hranu u kuchu uniti.
Mogucha je nebeska mišica
I prijaka višnjega desnica.
Eto oblaka, mukle germljavine,
Eto vitri nagli pak za time,
Eto s mora buka strahovita,
Eto u čas biča jadovita.
Eto u tren oka iznenada
Eto se ori i na zemlju pada,
Eto krupe i velika gràda,
Eto biča, golemoga jada!
U tren oka, u malo vrimena
Sve otuče polje do simena:
Vinograde, zelja i masline,
Sva kolika stabla do istine:
I smokova kora oskakiva,
A namista i grane pribiva:
Pup odlitja i na zemlju pada,
Od lozice napridak odpada.
Boxe mili, straha privelika!
Jeli sada na svitu čovika,
Da pokara od griha grišnika
Zapovidih tvoih pristupnika?
Biča ovoga vazda besidimo
I sadašnje tuge prividimo;
Zli narodi ta čuda gledaju
A grišiti ni sad ne pristaju.
Vidili su čudesa velika
Koja nisu od svojega vika,
Ali serxba Boxja opet more
Zali narod pedipsati gore.
Razgledajte jel polje zeleno,
Trava, stabla i vino cerljeno,
I ostalo sve poljsko rešenje,
I maslinam zelenim kitjenje.
Sve je cerno kako u srid zime
Neche donit hranicu na vrime
O kojoj se texak izmučio
I gladan se trudech prigerčio.
Sada kud che na kojuli stranu
Koli che mu pripraviti hranu
Nastaju mu velike xalosti
I čemerne sa svime gorkosti.
Godina mu gladom napriduje,
Nema hrane ono što tribuje;
Ji korenje od divlje travice,
Jiduchi ga zabolu zličice.

Dragi brate, ako imaś serca
Poslusaji me nek ti serce puca,
Teśkeli su nevoljice ode
Kozlao jidu, za njim piju vode.
Sad promisli Bogom pobratime,
Koji nosiś kerstjanina ime.
Tuge, plaçe, velike xalosti
Gdi texaku gladak jide kosti. —
Nit se jośte na tom sve minulo
Nego u led vrime privernulo,
Marva ometom pocerka sebice
I smaçe se od viśnje pośljice.
Jadan çovik uhva se veoma
U prikotu svoje marve doma,
Ali ne hti ki nebesa stvori
Da se plodi vech da se umori.
Još suviśe pośalje ledove,
Strahovite i guste snigove,
Burne vitre i juga serdita,
I komade leda biçovita. —
Mila bratjo, nismo li vidili
Çeste truse gdi su uzbuçili
Majku zemlju, berda i planine,
Sva jezera od morske dubine!
Sve se stresa śto gleda nebesa,
Sva stvorenja pod nebom, çudesa:
Krug śebeche visoke planine,
More straśno valovite pine.
Çovik sahne od straha velika
Gledajuchi çudesa tolika,
Gdi se ore kruzi i zidovi,
Gdi pucaju zgradje i pokrovi.
A na mista kuche se soriśe
I cerkveni pokrov oboriśe,
Gdi to biśe da me kogod pita:
U Poljicim gori viśe Splita.
O razumno od Boga stvorenje
Pristraśi se na ovo tresenje! —
Ko pomaknut i ustresti gore,
Koli zemlju i još sinje more?
Koli dati pichu svakoj puti,
Kol' oblake u svitlo minuti;
Koli stvorit nebo na visoku,
Koli zemlju s vodam na nizoku.
Koli tebi satvorit' od gnjile,
Kosti sklopit, rastegnuti xile?
Koli uçinit dati oxivi tilo? —
Od Boga je vazda sve to bilo. —
Virno svi se Bogu utecimo
I od grihov proštenje prosimo:
Saçuvaj nas ti Boxe od grada;
Tvoj Blagoslov neka verh nas pada.
Daj nam rosu na svoja vrimena,
Nek nam plodu polja i simena!

KNIN S BISKUPIOM.

Potla nego vojvode Hervatski (Duces Crobatiae) raśiriśe svoje mejaśe a navlastito pod vladanjem hrabrene bratje Korbata, Kluka, Muklova, Lobela, Kośena, i njihovih sestarah Juge i Buge, tad pervi put Hervati koraciśe na zemlju Dalmatinsku i prognaśe skitaoce Avare, pak osvoiśe sva mista od rike Arsia, tia do Cetine (Tilurus), ter razdiliśe svu tu krainu u çeternajst Xupaniah. Tako ova neumerla bratja usijaśe u naśu otaçbinu slavni narod Slovinski, koga viśe maç i progonstvo nepriateljsko ne iskorenu. Varoś poglaviti (oppidum) jedne Xupanije zvaśe se *Tnena*, koi s vrimenom u jezik hervatski bi prozvan Knin (Tinnium). Niki pak cine, da danaśnji Knin biaśe *Arduba* varoś starinski i glasoviti, koga Jermanik sinovac Tiberiov, poslan od Cesara Augusta u śestome i najposlidnjem boju Dalmatinskom sori i razruśi. Mnenje onizih koji tako derxe, potverdjuje narav istoga mista, dopisujuchi Dion-Kaśio, da Arduba biaśe varoś pritverdi s bedenom opasan, iz pod kojega rika berza teciaśe i obastiravaśe ga. Knin daklen s ostalom Dalmacijom s' ove strane Cetine godine 641 pade pod vladanje Hervatsko, i to po pripuśtenju Eraklia I. Cara Carigradskoga, kako svidoçi Porfirogenit na poglavju XXXI.

Na sverhi vika XI buduchise iskorenulo kraljestvo Hervatsko po smerti kralja Zvonimira, pride pod Madjare (Hungari). Godiśta 1520 Soliman Car Turski zgrabi ga s ostalim mistim, te pod njegovim nemilim jarmom kruto cviljaśe tia do godiśta 1648; jer te godine Foskolo vojvoda Mletaçki na silu osvoji ga, ter s njime vladaśe Mletçani do godiśta 1797; a kad propade vladanje Mletaçko, sa svom Dalmaciom pridje pod Austriu; pak do malo pade pod jaram Francuski. Napokon godine 1813 Austria slavodobitna prognavśi nepriatelje, primi gà opet kao i svu Dalmaciu pod svoje krilo; ter posli tolikih bojevah i progonstvah, miśchani tamo amo rasterkani k svojoj bataljenoj kuchi povratiśe se.

U onoj okolovini biaśe veoma aer pokvaren od velikih blatah i baretinah, te s toga su se ljudi priseljavali, i tako do 1769 godine ne ostade u Kninu nego samo 36 obitilih. Dali po naredbi Frane I. naśeg Cara priblagog i dobrostivog, od çestite uspomene, Kninska tverdja bi s velikim

troškom napravljena i utverdjena, i u njoj velike kule sagradjene, koje, iz daleka gledajuch, rekaobi da je u njoj drugi grad. Još su pukle teste sa sviju stranah, a navlastito škoro stopro ona što vodi na grab, koja che biti za nareśenje i veliku korist ovog varoša poradi tergovišcha s' Turskom. Suviše po nastojanju našeg priuzvišenog Vladanja biahu prokopane i rasiçene jaruge na sve strane za da voda slobodno otiçe, tako da gdi pervo biaše baretina i glib, sada kukuruz, pšenica i sjeno raste, a što je još više i kuche vide se sagradjene.

Na dan današnji ovi varoš na toliko je izašao, da slobodno moxe se broiti medju pervim naše Derxave, koliko poradi njegova napridka, toliko poradi lipote poljah, mistah, riçicah i glaviçicah okolo stojechih.

A sverhu svega sadanje najplemenitije urešenje njegovo jest ljubav, mir, i sklad, koji kraljuje medju onizim çastnim mišchanim; stvari doistine, brez kudit druga mista, ritke i svake pohvale dostojne, kako svidoçit moxe svaki koi je onamo dohodio.

Sad chemo pak vidit u kratko kad i kakav poçetak imade njegova Biskupia.

Hervati buduchi vika VII. primili sveto keršteuje i zagerlili pravu viru, po trudu i nastojanju Ivana iz Ravene Arkibiskupa Splitskoga; od toga vrimena tia do godine 900, kako svidoçi Ivan Lucio u knjigi I. na pog. XIV (de regno Dalmatiae et Crobatiae), u svemu njihovu kraljestvu neimadoše izvan jedinog Biskupa Ninskog (Nonensis), ali ne samo dotle, dali joster do vika XI drugoga neimadoše: nenahodechise niti u Hervatskoj niti u Dalmacii ikakvo pismo oli svidoçanstvo pria toga vrimena.

Kralj dakle Hervatski Kresimir IV raširivši i razmaknuvši mejaše svoga kraljestva, po kopnu i po moru, godine 1050 priloxi k sebi svu Slavonju iz medju rike Drave i Save, nikoliko gradovah pri moru u Dalmacii, kakono Biograd (Blandona) Šibenik, i nikoliko otokah, ter od toga vrimena hoti pervi nazvat se kralj Hervatski i Dalmatinski. (Cresimirus Rex Crobatorum et Dalmatinorum.)

Ovi kralj hrabreni i blagodarni videchi uzmnoxano i cvatuche svoje kraljestvo i svaka u miru, ali znajuchi da na dugo to nemogaše sliditi nebuduchi zadosta svemu kraljevstvu jedan Biskup, koi bi podloxnike zakon Boxji uçio; odluçi uzmnoxati broj Pastirah duhovnih, ter imenova druga dva, to jest, Biskupa Kninskog i Biogradskog. Ta njegova dobra misao i xelja bi pohvaljena i sasvim serdcem potverdjena od glavara cerkve opchene.

Naumi dakle Kresimir novog Biskupa Kninskog nadariti s velikom çastju i dostojanstvom, kako i uçini davši mu pervostolje sverhu Ninskog i Biogradskog, mnoga dobra, i š njima jednu Derxavu (Dioecesis) priprostoritu, koja obuhitaše, kako svidoçi Toma Arkidiakon Splitski na pog. XV. (Hist. Saloni.) sva mista kraljevstva Hervaskog, toliko s ove koliko s one strane Velebicha (Bebio), izvan Derxave Ninske i Biogradske. Suviše Kresimir hoti sagraditi novom Biškupu u polju na jednoj glaviçici priplemenitoj kraj rike malo podalje od Knina, cerkvu stolnu S. Marie i polaçu za njega i njegove kanonike; i to sve na svoje troške.

Koi izgled slidechi kašnje S. Ladislav kralj Madjarski, sagradi cerkvu i dvore Biskupu Zagrebaçkome po isti naçin podalje od grada, koja strana grada i dan današnj zove se (Civitas capituli).

Po taj naçin utemeljena i uredjena ta nova Derxava, Kresimir odredi da Biskup Kninski ne pribiva u svojoj Derxavi, nego da stoji svedjer uz kralja i njega slidi, gdigod bi išao i ustanio se sa svojimi dvoranim, i izvan samo kad bi bila velika potreba njegovoj Derxavi s kojiom na jme njegovo Kanonici vladaše i upravljaše. Reko, kudgodbi kralj krenuo, buduchi da kralji Hervatski stavno i zabilixeno pribivanje nisu imali, nego primišchivali bi se s jednog mista na drugo, na jedan primir u Knin, u Nin, u Biograd i. t. d. gdi bi bila viša potreba, i to kako svidoçi Lucio u knjigi II. na pog. XV.

Još tome ne zadovoljan Kresimir, odluçi i drugo dostojanstvo podiliti ovome Pastiru i njegovim nastupnicim, ne malahno navlastito onog vrimena: uçini ga to jest Tajnikom (Cancellarius) i prigledalcom njegovih stvarih najskrovitiih, kojega posao biaše pomljti verhu peçata i hazne kraljske, verhu naredbah i zakonah, odredah skupštinah kraljevstva (Comitiorum regni) i svidoçnih knjigah (Diplomata).

U nika doba na to dostojanstvo biahu pristavljeni ljudi svitovniaci, ali s vrimenom pojde

na takovu izversnost, da jedini Arkibiskupi, Biskupi i Opati (Abbates) tu çast primaśe. Uzrok takovog prominjenja plemenito dokazuje *Tommasinus* u knjigi III. na pog. XXV, da potle vrimena Dragutina Velikog (Carolus Magnus) ovo Tajnistvo (cancellariatus) iziskujuchi mnogu virnost i dobrotu, koja ritka biaśe medju svitovniacim, usve i posve bi ta çast odredjena za same Pastire duhovne.

Sva ta dostojanstva biahu dana od Kresimira Biskupu Kninskom, da bi on nahodechi se uz kralja, za njega i njegove dvorane Boxju pomoch prosio, prisveto posvetiliśte prikazivao, svetotajstva (Sacramenta) podiljivao, i od svakoga griha i pomanjkanja opominjao, i karao; znajuchi verlo dobro Kresimir, da brez pomochi i blagosova Svemogucheg, njegovo kraljestvo temelj imalo bi na perxini a ne na xivcu; drugo pak, da izgled ljudih velikih i Vladaocah imade ne malu moch verhu podloxnikah. (Regis ad exemplum totus componitur orbis. Ovid.) Radi çesa ovi Biskup bi zvan, kraljski (Regius Palatinus) i kao da bi bio svega kraljestva, Hervatski (Crobatiensis).

Evo dakle kad i kakav poçetak imaśe ova Biskupia, na kojeli çasti i veliçanstva biahu uzneseni njezini Pastiri. Ali oh! koliko su laxne i mlohave stvari ovog svita.... Sa skonçanjem kraljestva Hervatskog, poçe i vlast Biskupah ove Derxave na manje slaziti, ter kako Madjari sgrabiśe sve kraljestvo Hervatsko, od toga vrimena Biskupi Kninski poçeśe pribivat u svojoj Derxavi, i to sve do vrimena kako chemo sad viditi.

Potle kako Turci godine 1520 osvojiśe Knin i druga mista po Dalmacii, nevoljni mistjani vech mira nenahodechi ni u dnevu nit u nochi, nego od onizih kervopilicah i neznaboxacah prognani od nemila do ne draga, izgubiśe vechi dio dobarah, koja biahu s kervavim trudom i znojom skupili i stekli — Od toga vrimena nit Biskup viśe ne moguchi podnosit silu i jogunluk Turski, niti gledat svojim oçima zlobu i nepodobśtine koje çinjahu oni hudi i opaki ljudi, bi usilovan s velikom xalostju, i çemernosti ostavit svoju Derxavu, ter prijde u Śibenik, gdi Turski zulum joś ne biśe dopro.

A medju to sasvim da Biskupi Kninski viśe nepribivaśe u Turskoj Derxavi nego po drugih mistih, niśta nemanje svaku pomnju i nastojanje ulagaśe za korist duhovnu njihovih rasterkanih podloxnikah; dajuchi naredbe i opomene spasonosne redovnicim S. Frane, kojizim tada biaśe priporuçeno ono stado Gospodinovo. Ovi dakle çastni i ljuborodni sveśtenici, vele dobro poznajuchi xalostno i nevoljno stanje njihovih domorodacah, ne pazech pogib njihova xivota, na koju se stavljaśe, niti trude, led i vruchinu sunçenu, idjahu brez pristanka xedni i gladni od sela do sela, od stana do stana, od vratah do vratah, tiśechi one nevoljne, podiljujuchi njima kruh nebeski, i ostala svetotajstva, kripechi ji u pravoj viri, i nukujuchi na usterpljenje, jedabi doślo vrime da bi se izbavili od te nevolje i progonstva, kako se i dogodi; tako od toga vrimena ovi redovnici ostadośe u tizim mistima do danaśnjeg dneva.

Cerkva dakle Kninska godine 1050 imade pervog Biskupa imenom Marko Zudigo, a najposlidnji godiśta 1728 bi Gergur Gijlanijc imenovan od Dragutina VI a potverdjen od Klementa XI, a usve imade Biskupa 93. Daniel Farlat spominje joś dva druga t. j. Alexandra Mariaśy i Josipa Zbisko (ovi drugi bi imenovan godine 1775 od Marie Terexe), dali kako svidoçi isti Farlat nikakvu oblast u ovoj Derxavi ne imadośe izvan ime, ali oba biahu Nadmisnici Arkibiskupa Ostrihonskog (Strigoniensis, Gran). Tako do danaśnjeg dana Madjari uzderxaśe u toj cerkvi ime Biskupa Kninskoga. Sadaśnji pak koi nosi to ime, jest prisvitli gospodin Martin Miskoltzy posvechen Biskup Kninski, Opat (Abbas) B. D. M. od Koloca, kanonik cerkve pervostolne, pomochnik u svetosluxenju (in Pontificalibus) Prisvitloga Gospodina Josipa Kopakscy Arkibiskupa Ośtrhonskog naçalnika (Princeps) i pervostolnika (Primas) svega kraljevstva Madjarskoga. Ova Derxava priprostorita bi razdiljena na viśe dilah, Knin s mistim blixnim prodje pod Derxavu Sibeniçku, a od cerkve stolne i polaçah drugo nevidi se nego zidine, jedini ostanak Turske obisti. Eto dakle kako, i kad sverśi ta glasovita Biskupia.

D. Ante Petranovich.

DILOREDNOST.

Nauk je diloredni za ispravljenje, i podobrenje dilah ljudskih, a navlastito mladexi, koja,

kad jest napitana ispervice od roditeljah, oli od uzdiziteljah s çistim poçetcim, s dobrim izgledim a osobito sa strahom Boxjim, pošto dodje do dobe zrilije, sastavlja u skupštini ljudskoj oni broj kipah, koji çinu se valjani sebi istim, koristni svojoj obitili, i ne manje istoj otaçbini, koja ih posiduje. I doisto u gojenju duha ditinjskoga zgadja se jednako kakono i u gojenju njihova xivota: ako iz poçetka tilo jednoga ditešca bude od svoje matere dojeno zdravim mlikom, pitano s dobrom izbinom, i çuvano u zavianju i u hodjenju da se neobetexi, ovo ditešce kad uzreste biti che zdravo, prikladno, i snaxno u poslovanju svoga stanja. Po isti naçin ako ovo ditešce odma ispervice netom poçme progovarati bude od onih, kojima je pouzdano, pitano s dobrim poçetcim dilorednim, koji udahnuju ljubav prama Bogu, çast prama roditeljim, posluh prama glavarim, mir i ljubav prama svojim iskernjim, a navlastito kad bude uglavljeno i prosvitljeno s çistim i neoskvernjenim poçetçim Bogoštovja katoliçanskoga; ovo dite reko, hoditi che po traku Gospodinovu tja do najdalje starosti, i biti che, za vas tek svoga xivljenja, dika i poštenje toliko otaçbine, koliko derxave u kojoj se je rodilo: i tako onda ispuniti che se ona izreka Duha Svetoga, koji govori ovako: *Mladich po putu svomu i kada ostari neche odstupiti od njega.* —

Radi çesa izmedju neizbrojnih knjixevnikah, koji u svaka doba dadoše svitu valjane, i koristne uprave okolo chudoredja kerschanskoga, opazio sam osobito ove od Klaudja Arvisenet kanonika i namistnika opchenoga od Troyes, utištene u Milanu godine prošaste, i cinio sam jih pristojne priniti u naš hervatski jezik, kakono najpodobnije sadašnjih vrimenah za upravljati i voditi mladex putem Gospodinovim: i tako iste uprave çlanak po çlanak biti che prinesene u ovomu našemu listu za korist duhovnu, i ne manje tilesnu naše mladexi hervatske.

Uputjenje mladexi po traku Gospodinovu.

ÇLANAK I.

Od sverhe Çovika.

Pušti, o moj Sinko, neka xivine nerazborite uxivaju nasladjenja stvarih zemaljskih; one jesu stvorene za zemlju, dali ti jesi odluçen za stvari izverstitije. Ti jesi Çovik; razumnost, i razbor jesu tvoja baština; tvoja duša jest stvorena na sliku i priliku Boxju; ti jesi nadaren s jednim tilom çudnovatim; ti jesi najizverstitije i najlipše izmedju svih stvorenjah vidivih. A sve ovo ti od drugoga nisi primio, nego od mene tvoga Stvoritelja. Doisto, moj dragi, ti jesi dilo desniee svemoguchega Boga, i on jest tvoj milostivi otac. Zašto misliš dokle da je tebe privisoki Vladaoc svijuh stvarih stvorio? More biti za uxivati raskoše ovoga svita, njegove çasti, i njegova bogatstva? Ne doisto: sve ove stvari nepristoje se tvojoj dostojnosti; tvoja poxelenja njima su nesliçna: one neimaju nijedne opovidi s plemenitoschu tvoje duše, i nisu drugo nego ista ispraznost, i ispraznost ispraznostih, nevridne za zadovoljiti, i nasititi tvoje serce.

Uzdigni tvoje oçi, o moj dragi, i razgledaj nebo; od njega ti imaš tvoj poçetak, u njemu najti cheš pravi pokoj tvoje duše; ondolen si izašao, onde cheš se povratiti. Doisto, ti jesi od neba, i u nebu stoji tvoja çestitost, i najzadnja tvoja sverha. I nemoj zamersiti nebo, od koga ti ovde govorim s tverdinom vidivom, koju ti ukaxuje svitlost sunçana, sjajnost zvizdah, i neizbrojne druge lipote naravske, koje su nad tobom. Probij još više u visinu i uzdigni tvoju misao do Svemoguchega vikovitoga Bicha, koje, pribivajuchi u najvechemu Pristolju nebesah, nadhodi nedospivenim naçinom sa svojom lipotom, dobrotom, moguchstvom i izverstnoschu, sve lipote, dobrote, moguchstva, izverstnosti stvorene. Evo najzadnja sverha za koju si bio stvoren: ti jesi odluçen, moj sinko, posli tvoje smerti uxivati, i posidovati ovoga velikoga i dobrostivoga Boga za uvike. Ovo jest baština s kojom te je nadario tvoj pridobri Stvoritelj. Oh ne izmirna baštino! Oh sverho izmedju svih ostalih najsrichnija! Ah kada budeš ugledati slavu ovoga velikoga Boga, ah onda baš biti cheš istinito çestit i zadovoljan!

Medjutim što si çinio do sada, moj mili, za dopriti do ove neprocinjene sverhe, toliko dostojne tvoih xeljah, i tvoih pomljah? Što si dilovao za ustanoviti sebi vikovito posidovanje tvoga Boga? Ajme! Moxe biti da još nisi zbiljno promislio na plemenitu sverhu, za koju si odredjen! More biti da nebuduchi se uçinio, po dobrim dilim, dostojan ove neizmirne çestitosti, uçinio si se na suprotiv krivac, po mnoštvu grihah, nedostojan neba, i onoga Boga, koji u njemu pribiva! Oh slipocho! Oh vertoglavenje! Ko che te mochi toliko xaliti,

koliko si kriva? Svidi se od tvoje zahode, o moj dragi, i od sada u oslen nemoj nikada zaboraviti se od najzadnje tvoje sverhe, i od privelike tvoje çestitosti. — Oh Çoviçe! Ostavi se ljubiti podpuno zemlju, i stvari zemaljske: što ti imaš u kupu s njima? Tvoje istoçenje izhodi iz neba; provodi dakle pristojno xivljenje nebesko na ovoj zemaljskoj dolini gdi pribivaš. — Misli o Bogu, i o nebu, za koga si bio stvoren, i za njim hlepi s najxešchim prignuchem: usili se bitl dostojan ovoga dobra neizmirnoga: bixi kako od najljuche zviri od griha, koji jest sama zaprika, koja çoviku zapriçuje pomljiti na najzadnju svoju sverhu. Nastoj sa svim sercem u dilovanju kriposti, koja te vodi k ovoj sverhi. Bog jest tvoj otaç; xivi dakle, moj pridragi, kako se pristoji pravomu sinu jednoga otca toliko dobra, i toliko sveta. Bog jest tvoja baština; trudi se dakle, i ništa neštedi za uçiniti se dostojan nju posidovati u vike vikovah.

P. Mate Kurtovich.

Dopis od Zagorja Modruškog.

Mnogoštovani Gospodine Urednice.

U ljubljenoj, i Vašoj Dalmatinskoj Zori pod brojem **21** listom **166**. çitah, da u Çerovniçkoj okolici, lexi tako ismisljeni *Troj-Grad*, ja kakti, nedaleko **14** vech godinah pribivajuchi, i nikad od toga Trojgrada što çujuchi, upitah **4** vridna Çerovniçana, i dva ondi bivša poprie Xupnika, gdi je Trojgrad? Xupnici odgovoriše *in concavo Lunae*. A Çerovniçani rekoše: da oni za Trojgrad neznadu, nego *sa trojverh*.

A da, u Zagorje mnoxina svita ne samo k sluxbi Boxjoj (osobito drugog zakona) dolazi na Jurjevu, nego i za mochi sluge, i sluxkinje najti i pogoditi, i da ova sluxba skupa ne stoji, nego svaka u svom mistu, oli Redu, što mnogi, a osobito vecha strana stanovnikah ovog Ogulinskog Regementa znade, a tko nebi hotio virovati nek se amo, ad faciem loci, o dojduchoj potrudi Jurjevi.

A da Pjesma, od S. Jurja, jest Kaçicheva, dopuscham, jer mi svi, sto se uçimo, oli pišemo, svexinu od nasih pervorodjenikah imamo (ako prem, do duše nisam nikad Kaçicha imo, ni çitao, vech od prostog puka çujuchu pismu u malo bolji red stavio sam ju, i spjevao na cast slavenom, i na pokajanje grišnikom nenavidnim.

Na **3 Lipnja** 1844.

Mate Kombol Xupnik.

Piesmica od nenavidosti.

Nenavidni kada vidi,
 Da tko dobro kakvo slidi.
On sva miri, i to kani
 Daga udre, i da rani,
Tudje dobro kada vidi
 To ga muçi, i uvridi.
Posudnti tko mu neche,
 Tada sve zlo na njeg meche.
Oli kada svoje traxi,
 Šalje ga za svimi vraxi.
A gostiti, koj ga neche,
 I još skupost na njeg meche.
Škodit radi svome jatu
 I u kerstu pravom bratu.
Malo kada usta gane
 Da nedade bratu rane.
Iskernjega kada rani
 Nenavidnost da nahrani.
O kriposti on neradi
 Da se truje, i osmradi.
O grišniçe malovridni
 Tujem dobru nenavidni
Slabieg spola podaše çudi
 Date malo štuju ljudi.
Daj pazi ti nenavidni
 Odpadniçe malovridni.
Sad nek svaki mi oprosti
 Što pokarat neznam dosti.
Nenavidnog odpadnika
 Tamnog Puka, Uçenika.
A tkomu plachu znati oche,
 Pripravnu mu radte zloche.
Moraobim imat oblast,
 Izmiriti strašnu propast.
Da doštojnu plachu vidi
 Nenavidna, kâ ga slidi.
Onaj tko je nevavidni
 Brata vraga uvik vidi.
Sad je vrime da se stane
 Od paklene pisat mane.

Po Mati Kombolu
Zagorskom Xupniku.

Produxenje o predlogu *za* str. 202.

Iz svih izjasnjenjah, koja je gosp. **K.** proti mom objavljenomu mnenjú u *Zori dalmatinskoj* broj **26**. uçiniti za dobro našao, çini mi se smotriti, da on zazbilja samo onaj naçin govorenja za našu knjixevnost za najbolji derxi, kojeg prosti narod u svakdanjemu obchenju za svoje navadne potriboche upotribljuje, buduch da se svi njegovi razlozi na to naslanjaju. Ako li je tomu tako, tad se mi dva (ili nas dva?) nikad sloxit niti razumiti nechemo! Ja sasvim drugçie o tomu mislim i samo onako razsudjujem, kako bidu našega naroda *izobraxeni i uçeni ljudi*, koji se u svaçemu od prostoga naroda odlikovat moraju, svoj jezik govorit i pisat *morali*, za da se naša novo porodjena knjixevnost s literaturom inih izobraxenih narodah uzporediti moxe; jer bi doisto velika grihota i naša sramota bila, ako bi porad svovoljstva pojedinih ljudih naš prekrasni jezik u svojoj sadašnjoj pokvarenosti bez daljnjeg izobraxenja okerxljati morao. I meni je, xaliboxe, samo prevech poznato kako

naś prosti narod govori, kako su naśi knjixevnici pisali, i kako joś sad piśu; i zato molim svakoga, koi moja nezahtivna pisma protresat volju ima, ili k tomu uzrok najde, da svoje razloge na drugomu temelju osnuje, jer bo se s navadnim izrazim: *tako narod govori; tako se po svakud çuje, tako u glagolici, a ovako u cirilici stoi; ovako Petar, a ónako Pavao piśe; to mi se nedopada; na to obiknut nisam.* i t. d. doisto niśta dokazati nemoxe, ako nam zdravi razum koi drugi razlog u pomoch nedade. Ja sudim, da che prosti narod uvik jednako govorit, pisali mi u njegovu ili u komu drugomu jeziku ali nariçju, jer bo on naśih pisamah śtiti neznade, dakle i nikakve osobne koristi od njih neima. Mi moxemo, ako nam je baś do toga stalo, naś u neznanstvu boravechi narod posridno iz svakoga jezika ono nauçiti, śto mu na polju, u kuchi i oko marhe znati treba, samo ako mi dovoljno znanje o tih stvarih imamo; ali bo je ovdi govor o izobraxenju *narodne literature*, koju samo uçeni, izobraxeni ljudi unapriditi mogu; zato se moraju najprie knjixevnici svoj jezik po gramatici çisto govorit i razumno pisat nauçiti, pak che se jur onda i naś dojduchi porod, koi se iz naśih pisamah uçio bude, po nami u jeziku i znanju izobraziti; i doisto bi opako bilo, kad bi prosti, neuçeni narod nas uçiti morao! — Mi netrebamo nego samo joś svakud nepoznate, poglavito rukodelske i umitoslovne riçi sakupiti, s kojimi se naś prosti narod u razliçitih sluçajih xivljenja sluxi, da nam to neprocinjeno blago neizgine, i da mi u posidu izvornih riçih prisiljeni nebudemo, druge i moxebit gorje kovati. Śto se pako gramatike i narodne knjixevnosti tiçe, to je posao samo izobraxenih i uçenih ljudih, koji su svomu jeziku tako viśti, da se nadanj uzdignuti i u njegov duh uvriti znadu; i doklegod svakomu zahtivanju izobraxenoga jezika odgovarajuchu gramatiku neosnujemo, nije korist o napridku narodne literature ni pomislit! — A da taj posao joś do sad obavili, i s tim najpotribitii temelji za tu xudjenu sverhu poloxili nismo, mislim da che svaki iskreni domorodac sa xalostnim sercem priznati, i doisto svi moramo *Zori dalmatinskoj* zahvaliti, da nam je za nauk jezika svoje listove odtvorila.

Sad je triba, da se na *produxenje o predlogu za* svratim. — Razsuditelj moga çlanka u 26. broju kaxe: da predlog *iza* nikad vrime neznamenuje, nego da to predlogu *za* u porodnom padexu prispada. Sa svim tim ja opet mislim, da samo *iza* vrime naznaçiti moxe, a *za* nikad. Evo moga razloga. Predlog *iza* ne samo da *straga*, *zada* znamenuje, nego takodjer i vrime naznaçuje; jer bo istom kako berdo, kucha ili koja druga stvar dvi suprotivne strane ima, tako i za suncem misec za danom noch, za vidom mrak, za hladom toplina i t. d. dolazi; ili s inim riçim: na ovoj ali onoj strani sunca, dana, vida, hlada stoi: misec, noch, mrak, toplina, i ako ja nedojdem, neprispiem, nelegnem, nepasem, dokle joś sunce sja, dok se dan svitli, dok se vidi, dok je hlada, tako niti chem suncem, ili *iza* sunca dochi; niti chem danom, ili *iza* dana prispiti, niti chem vidom, ili *iza* vida lechi; niti chem hladom, ili *iza* hlada pasti i t.d. Iz istoga uzroka mislim, da je bolje i razumnie rechi: *Iza* Principa je kuga mnogo svita pomorila, jer da nebi Principa, nebi ni kuga mogla *iza njega* nitkoga umoriti. Drugçie se razumi, kad tko kaxe: *Za Principa* je kuga mnogo svita pomorila! Ovdi ja samo ovo razumiti moxem: *Per il Principe* o invece *del Principe affogò la peste molta gente.* — Ne samo da je u singularu kod muxkih xivih imenah genitiv accusativu jednak, i zato se znati nemoxe, s koim padexom predlog *za* vlada, nego chemo gosp. razsuditelju doisto zahvalni biti, ako nam, osim u sastavku s brojnim imenom n. p. *za dva dana, za pet nochih,* nikoliko primirah navede, gdi *za* s genitivom upravlja.

Moj razsuditelj kaxe nadalje, da nebi nijedno derte (*pristojnie se velidite*) reklo: *sidni, legni za puśku*, nego: *sidni*, *legni za puśkom.* — Ali bo se meni çini, da i to nije dobro reçeno, jer kad predmet *na miru, u pokoju stoi,* tad istinabog da *za* u druxbenomu padexu znamenuje: *izazad, na odvernutoj strani;* ali bo se u tomu sluçaju *nedoverśeni* glagol (verbo imperfetto od iterativo) upotribljava n. p. *za puśkom sidi*, *za plotom lexi.* — Kad pako *za* u druxbenomu padexu stoi, gdi se predmet giblje, pomiçe, onda znamenuje: *nakon koga ili çega istu stvar çiniti,* i tad se *doverśeni* glagol (verbo perfetto) upotribljuje n. p. *za Stojanom vikne, za menom skoçi, za tebom legne, za njom sidne* i t. d. Zato mislim da nebi bilo dobro rechi: *za puśkom sidne, za plotom legne,* buduch da se s tim razumiva: *da najprie puśka sidne, plot legne*, pak da onda tko drugi to isto uçini? —

Što se pako glagola *mochi* tiçe, mislim da se on samo na jedan jedini naçin pravilno sprezat moxe, a to: *moxem*, *moxeś*, *moxe*, *moxemo*, *moxete*, *moxedu* ili *mogu;* — da *morem*, ako *od morati* neizlazi, doisto nikakva drugog *infinitiva* neima; — da *mogu* nemoxe pervu osobu u jednobroju naznaçivati, buduch da taj izlaz trechoj osobi u mnogobroju prispada, i da se izrazom n. p. *morem ichi*, *mogu ìchi*, samo: *andar per mare*, *possono andare*, a nikad: *posso andare* razumiva.

Napokon dodajem i to, da sam u mojoj maloj gramatici skoro sve meni poznate korenite riçi po mojoj moguchnosti sabrao, i po uputjenju gos. *Vaclava Hanke* u razliçite redove po broju korenitih glasovah razverstio. Iz te sbirke moxe se lasno razaznati, koje se riçi ili slovke s *hom* u poçetku pisati moraju. Samo se boim, da che gdigdi i tudjih riçih biti, buduch da ja osim nimaçkog i naśega slavskog jezika druzih uçenih jezikah negovorim, i zato bi mi veoma drago bilo, da tko uçeni tu sbirku progleda, oçisti i nadopuni; jer se doisto ne samo izverśnostjom naśega jezika, nego i mnoxinom naśih korenitih iliti izvornih riçih sa svom pravicom ponositi moxemo: samo jedno i drugo mora se dobro znati, a tko još nezna: marljivo uçiti. (*)

Ilia Rukavina Ljubaçki.

ODGOVOR.

(*) Kako je gosp. **Rukavina** poçeo pisati za naśu Zoru, ja sam se unj niśto prozorio, a sad çisto razaberem, da on radi mene izmudrovati pridstavljajuchi osobito mnenje. Ja mu moram odriśito odkazati, da izmedju nas dvojice pravoga dogovaranja nemoxe biti, jer mi jednakim skokom ne idemo. Nego mi je verlo xao i dosta mi je moje tuge videchi kako jedan spisatelj, koji bi mogao resiti ovi list, hoche iz svoje glave da poremeti i da priçinja starinski jezik hervatski, nebi li ga ljudi nazvali slavnim popraviteljem i obnoviteljem — *riformatore della lingua.* Çemu on meni ovde tako siçimice prigovara? Pitam ja njega, çemu chemo se mi odklanjati od obiçaja, od navade, koja je svakim jezikom vladala? *(l' uso è sovrano in materia di lingua)* Ko mu je dao oblasticu da u *kroatische Abanderung* i t. d. piśe: *ja daśe, bim davao, biś davala, dati chem* (io darò), *u drojga, u çetvorga, s menom, s tebom, bidu, ja hochem, ja biśe hvaljen, biaśmo hvaljivani,* i tolikih drugih resnastih pogriśakah, t. j. gerdnih, golemih, golemaçkih, sridnjih, sitnih, śchurih?.... U pervom dogodjaju itrina ga je odnosila mislechi da je njegovo ulje sverh vode starije nego içije; u drugomu, izvernuo se je iz skupśtine porad krajnoga podnariçja, koje je kukavo pri razprostranom hervatskom i serbskom jeziku. Dali virujem da tute ima i njegovoga masla, jer neche niko rechi *ja daśe, ja biśe hvaljen* i t. d. On stanovito je odmirio da je triba vrimena umnoxavati, gdí nije govorenje o vrimenu, nego o naçinu govorenja kod tudjih narodah; on hoche da odkernji od naśega jezika najpoglavitija pravila, jer misli da drugaçije naśa knjixevnost neche nigda dochi do verśine taljanske i nimaçke. A nije ni pomislio da svaki narod ima osobitu niku chud i tilesnu sliku, da svaki jezik po tomu je stekao svoj zakon i da priko njega nije dato prisirati, i da po njemu mudraci imaju potribitu gradju dokoterljati i malo po malo a ne na vrat na nos knjixevstvo dizati. — Gosp. **R.** sam nehotice izpovida da hervatskoga jezika ne zna, onde gdi kaxe: *samo ako mi dovoljno snanje o tih stvarih imamo* — pak opet: *mi ne trebamo nego samo još svakud neposnate poglavito rukodelske i umitoslovne riçi sakupiti* i t. d.; i to sve ako budemo dokoni, od bezposlice; a nezna da ima, koliko je meni poznato, priko dvadeset iljadah riçih i verstih govorenja prosutih i potlaçenih, brez kojih śchuro che ostati knjixevstvo? Zar nezna on da od pralje, od çobançeta, kovaçicha, svinjarçicha i govedarçicha moxemo çuti svaki dan riçih nami nepoznatih, koje su vridne zaçiniti prevod jednoga slova Ciceru-nova? Zar nezna da ima dosta prostih ljudih, koji su oštrije pameti od mnogih nauçiteljah? Zar nezna da smo duxni viśe pisati za korist naroda naśega niskoga, nego za nasladu nikoliko mudroštiocah? Zar nije nigda štio niti çuo, koje je mnenje slavnoga naśega Tomasea o prostomu jeziku taljanskomu i o naśemu? Ne bijaśe rechi g. **R.** *I meni je, xaliboxe, samo prevech posnato kako naś prosti narod govori;* vech *i meni je, toboxe, posnato* i t. d.

Svima je poznato kroz koliki trud i znoj çovik jedva dopire do hrama mudrosti, pak mu se još više krat ne dà da je zagerli. Nemojmo biti nagli na posao, nemojmo kao niki polctarci merziti na virnu kapu i poštenu suknexdinu; nemojmo rechi da je jezik izkvaren, što njim govore tergovci, zanatçije, çobani, starci, mladjarija, babe, dica, svinjari, govedari, tuzgaviçine, gnjusniçine, i mi koji piśemo; nego zahvalimo Bogu i Cesaru naśemu milostivomu, koji nam je nauk otvorio, da se brez utrove na oçima spominjemo i zaxelimo miloga zaviçaja i svoje çeljadi, i ne mislimo na balsam peruvjanski, kad moxemo zaliçiti ranu şa smrikom...... Svako je knjixevstvo medju narodom proklijalo, pak su ga pravi mudraci na onom temelju dizali. Kad je Moisija opisao stvorenje svita, Omer spivao svoju Iliadu i Odiśeu, naśi stari tolike slavne pjesme izvodili, valaj nije bilo ni slovnice ni riçnika, nego su nam tako pokazali da od jezika se gradi slovnica, a ne jezik od slovnice. Kazati da je prosti jezik pokvaren, a razloga ne pridati, sve isto biva kao u śuplje puvati te nigda ne napuvati. Jeli mu zar krivo sklanjanje imenah, sprezanje glagolah, dali je krivo izgovaranje, dali pridlozi i drugi dili govora vladaju naopakim padexima? Kud che ljudska pamet, oh kako se ona na sve strane razaśla! Mnogi pripovidaju! *prosti ljudi nesnaju što je gramatika,* zato *oni erdjavo govore.* A ko je to njima za Boga rekao; odkud oni misle da jezik od starine neima svojih pravilah, i svoga zakona. Kad bismo mi ovako mislili, onda svaki po volji gradio bi gramatiku, pak nebismo razaznali koga vraga paramo. Taj bi ustao i rekao: glagoli biti, htiti i t. d. su nepravilni, dakle u śadaśnjem vrimenu od biti valja naçiniti *bim* od htitl, *htim,* i t. d. — Taj da, *neimam kad — to je do njega* — i t. d. niśta ne znaçi, jer u taljanskom jeziku zvoni *non ho quando — ciò è fino a lui* — i Bog zna još što bi naśli da je erdjavo reçeno. *(Dalje che sliditi)*

K.

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 34.

NA 19 KOLOVOZA

I. GODINA

1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f, zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama. i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

S BOGOM!

Jedva što se umoli mi
S tvojom slikom krasan dan,
Al se veche i djelit primi
I prolazi kano san! —

Ti odlaziš — a s tobom me
Svaka radost bjexi, Vaj;
Bez tebe mi xaloštnome
Nit raj nije veche raj.

Udes prjeki i nemili
Koi te djeli od mene
Nezna da mi serdce cvili
Koje s tobom gubi sve

Al mi misli, blagi raju,
Misli, što che ono rjet:
Da se duše nerastaju
Ma ih djelio çitav svjet.

Tiem i tebe duša moja
Neche ostavit baš nikad,
Svedj che molit bez pokoja:
Bud' mi dobra, kô dosad!

Pak tad, kralji svjeta toga,
Vašieh krunah netrjebam,
Nit si xelim što od Boga,
Kad za njenu ljubav znam.

S Bogom ostaj, s Bogom podji
Jasno sunce xitja mog,
Al i opet skoro dodji
Da razvedriš dragog tvog! —

Oj Angjeli vi s visine
Çuvajte-ju od sveg zla,
A ti višnji gospodine
Udjeli joj dobra sva!

U Zagrebu 2 Veljaçe 1844. **Dr. Galac.**

NADMUDRIVANJU PRILIPAK.

Ništar ugodnie jednom umornomu putniku nije, koji merklom nochu u dugu svom putovanju prohodechi kroz gustu dubravu ili kroz keršne staze pustošnih planinah, i çesto se obziruchi jedali je danica poiskoçila i sjajna zora tamo gori u istoku zabilila za dopriti bilom danku, što kad çuje pivca pivati, koga glas serdce mu veseli i razgovara, tako da znoj njegova putniçkoga umora kano niko sladko povitarce suši i ohladiva, ter slobodno on postupa i raduje se sobom da pustoš, kroz koju prolazi, na berzo imade ostavit, i priduboki san nochneg carstva utechi i veselo k svojoj kuchi dopriti. — Ne samo putniku da je ugodno pivanje ovog nochneg oglasnika, dali jošte i svakom drugomu, jer mu napominje nika doba jednog osobitog vrimena, i pozivlje na izveršenje svojih posalah. — Mi sada çujemo ji po svuda sopivati, i tako su zaglušili kano rek' bi da je jur vrime od sjajne zore zabililo i da nije daleko do biloga danka, ter baš nedadu vech spavati i mene probudiše, a jur sam se prenuo, valja se dizati nije drugo. — Ništo ja motrechi jednom o nepogodnu njihovu kukurikanju i nesloxnu skladnoglasja zveku, pade mi na pamet *Zora naša Dalmatinska*, i u istoj razliçita mnenja i nepogodbe naših pisacah slavjanskih. koji rek' bi da u ovom sliçuju glasaneskladu ovih veselih nochnih popivaçah, — sasvim da jedni i drugi vesele se skupno da je **Zora** rumenilo svoje pokazala, a svitla **Danica** jur

podavno istekla, i naviśtuju da nadstupa svitli danak; — ter nasliduju sa svojim izgovorim o knjixevnosti hervatskoj različno i nepogodno glasiti se, tako da çestokrat i uśi ostanu zaglušene, nadmechuchi se jedan na drugoga, kano taman da se kolju medju se, da ji od nemila çuti nexeliś, niti jedan drugomu hoche poništo da popusti. Istina je pako s druge strane da nam se po çestu bugarenju kokotah sve tovechma odkriva bilo lišce istoçne zorice, koja je jur svoje sjajnosti zrake po širokomu morju raspruxila, ter bixi iz pechinah gustih tminah duge nochi k danku bjelomu, kano plaśiva jelinica isprid strilca, ili prosta golubica prid jastrebom. — Još odviše búde oni çobana da se dixe i da janjce za hlada na popasak vodi; lovca da puśku jami i vixlad vabi nebili štogod lovine za doruçak pribavio; texaka da popadne motiku i kosir, pak da na radnju berzo polazi; brixnu maju da ovçice pomuze i sir tvori; i mladu nevu da se iz postilke dixe i da u xervanj nekasni; — a putnika da podrani *za* miseca nebili *za* sunca na pazarište prispio, pak *za* vèçera opet se doma povratio.

Nami je svim oçito da je jedina sverha naših umitnih domorodacah, i da jedan cilj svi opcheno razgledaju podapriti s njihovim naukom i trudom naśu *Zoru*, jedabi se jednom poisporavila nabolje našeg jezika knjixevnost i slovoredje. — Bog bi dao dabi mi ovu sverhu za xivota vidili!! Moglo biti. Ali bojat' se je da tu srichu neche imati ni naša unuçad dok smo ovako nesloxni, i da che dosta hladne Cetine protechi dok se to navede na izversnu upravu, — jerbo *quot homines tot capita*: koliko ljudih toliko chudih, a svakibo hoche da poštogod reçe i da se po njegovu izlaganju postupa i po njegovoj misli slidi; toliko da je i njegovo ime u *Zori* i da se vidi da poštogod i on zna zabilixiti (a dabi znao!) što bi ga moglo na slavu podignuti kao duboumna knjixara. — Ovaki tichah poletarah hvala Bogu imade i suviše u naśoj *Zori!*.. Ali srichom još nisu poznati i kojeli su vele. — Jedali su svraçci, ili belenguzichi? — nije li drozga, ili çverlj? il je tertak, ol šljoka njegova punica? Sama je još iglica po njima, a perje nije jim ponareslo, nit su krilah stekli dabi mogli iz gnjizda izletiti i nadalje se pruxit. Ja njima xelim više vrimena ugnjezdati se, jerbo tako plandujuchi neimadu brige za pichu traxiti dok roditelji trudno njima taj xitak milodarno donose, i dok se neuvixbaju na tudje troške kako imadu s pomnjom dok neobjaçe i nepodrestu jim perja iz stana izlichati, da nebi po çemu, izletivši prie vrimena, s kobilicom o ploçu dernuli. — Xaba skornjaça hoti suprot svojoj naravi letit, i uzmoli orla da ju na visoko uzdigne, što uçinivši izmaçe mu se, al zbilja hoti pustiti iz çampre, i neznaduchi letit pade stermoglava i lupi o zidinu... Oh nesriche!! — razbi kosti! —

Ja u isto vrime poštujem sve one koji nexale svoga truda za pouzdignuti naśu knjixevnost na glasno ime, i pod kladu tverdjave ukopavljaju nauka za slavno uzderxenje suprot vrimena sili ove ponosite zgradje slovinske; dali xelit je da u njoj nenastupi smetnja jezikah inomislechih da se zgradja nebi oborila, i tako za zamirku tudjem vilaetu ostala. Takojder bilo bi od potribe da ovdi neulazi svaçie poslovanje i sebiçnji zidjar, da po çemu hitrogradja nebi ostala pokvarena, niti bi sverha za kojom se nastoji dostigla svoje zaveršenje, nego onizih kojim je poznat zanat, što no veli Gos. K. “ *che hanno voce in capitolo* “ i tako che naša zgradja bolje napridovat i ostat sveršenia. Kod poznata majstora nepreda gospar. Ako od znana zelja boli glava, a od neznana i terbu i glava. Sad recite jeli ovako ali ne; a da bi mi tko odgovorio da nije, vala bi mu reknuo: *noli canere extra tubam.*

Ja ovdi neulazim za sada isto rechi verhu izgovora našeg jezika, niti pripisivam ikakvu upravu pismenstvenu (gramaticale) (1) za tu sverhu, nebuduchi moja zamirka odsuditi jedan prigovor koi je još pod parbom (controversia) razumniih, nit je zadovoljno rastresen, nego samo xelio bi da se to jednom vech zaverši o naśem pravopisu prigovarati, i da se pripišu napokon opchenska pravila taman kako mu drago bilo, ili na jedan il na drugi naçin, a od ostaloga nek se u naprid nadodava za podlogu knjixevnosti i za izbrisanje skladnih nazvanjah (termini), jer drugaçie veliku smetnju poradja mnogim nepogodnost današnjeg pisma.

Ja pisem na jedan naçin, drugi na drugi, i tako svaki drugaçie, ter slidi svoga mnenja osobnost i kako mu se lakše i bolje vidi. Tako

(1). *Gramatika* jest ime gerçko — latinski *litteratura*; a naški *slovstvo*, *slovinstvo*, *pismenstvo*.

mi se tuxe mnogi koji bi xelili kadgod našu **Zoru** podapriti u çemu bi vridni bili, ali doisto poradi pravopisa, virujte mi çudo se obustavljaju. Mi tudje Majke sisu sasnemo, i zato nju više xelimo nego našu, i zato vechekrat pritvara se u nama njezinih obiçajah slika. Tako je i u jeziku doistine. A zašto ovo? — Jer sladko mliko naše Slavjanske majke nechemo da sasnemo paçe, štol'je još gore nanj merzimo. Nut naše budalaštine! Ostavimo po tudjoj sternjini klas kùpiti, kad moremo pò našim debelicam bilu pšenicu xeti. Ako je Ruth (druxbenica) bila stegnuta za tverdu nevolju kupiti klas po njivi Boza (snaga), nije se tomu bilo ni çuditi, jer nije imala svoga. Sad vi iz toga sudite što vam drago ...

Daklen za da naša knjixevnost postupi naprid, kako je eto s dobrom srichom jur zapoçela, ja bi rekao da G. **Kuzmanich**, kao urednik **Zore**, imaobi imat osobito oko o pravopisu našemu i više nego drugi za njim nastojati, za dovesti ga jedan put na xudjenu sverhu. Njemu se pristoji, uprav rekši, uprave za pravopis postaviti, pozovnuvši na rasudjenje druge što bi se reklo o njima, i što koji chuti, i tako po osudi koja bi pozatim slidila odabralabi se jedna opchenska uprava za stavno i nepomiçljivo uzderxanje spomenutog pravopisa. Pustimo dakle njega, g. K. da o tom nastoji, i ja ga molim, pak i poznajem njegovu dobru odluku. On je isti rekao u jednomu listu **Zore**, govorechi o pravopisu: *Da bi to bilo potribito zaveršiti i da se odredi kako se to ima pisati i baš kako mu drago bilo* .... — Dali mi se obziruchi jedan na drugoga i stojechi u nikomu perkusu, ovako rekši, to se neche tako lako doxeliti ni k cilju dovesti, jerbo Vuk, reçe se, nejide mesa po poruci. Eto što reko, a vi çinite što vam drago i sudite kako vam se bolje vidi. — Samo nek vaš sud bude za korist sviju i nek se zaverši; jer buduch jedna sverha napridka, jedna ima biti i sloga u pismu. Na ovi naçin samo a ne drugaçie doveršit che svaka protivoglagolemaja (controversia).

Štiem u našoj **Zori Dalmatinskoj** pod brojem 26 na strani 204 gdi ovako zaveršiva jedno protresanje (2). „A tko moga mnenja nije, i što boljega kazati znade, neka pero tergne i na megdan (3) izide, veselo che ga doçekati **Ilia Rukavina** Ljubaçki (4). Ovo je zadosta vatren poziv i silni rat, ter zadosta je reçeno, a da bi zašto nekabi — ajde de. — Çujmo! Izmedju ostalih pogrišakah u koje je naterçao, po sudu g. R., g. K. jako mu kvari prilog *za*, i odgoni prinite priklade za potverdjenje istoga, sudechi da nije prikladno reçeno i da je *nerazumno* istomaçeno: — „Za vladanja Tiberia Cesara; — za vrimena Abimelekova; — za vruche rane iz kuche izasao; — za moje bolesti više sam ga putah vidio" nego da se ima rechi „u vrime vladanja Tiberia, ili dok je Tiberio vladao; — u vrime Abimelekovo; — vruchom ranom iz kuche je izašao; — bolujuchi ili dok sam bolovao, vidio sam ga više putah;" — I ovdi g. R. slidi pisat ovako: — „Sad neka poštovani štioci odsudidu, koje je pravie i razumnie reçeno"!

Baš kad je doslo do toga i uprav suditi, govorim pravodušno i slobodno (što mi i drugi mnogi višti ljudi, koje upita, potverdiše), da je bolje reçeno i više se çuje u nasoj ruci govorit: za vladanja Tiberia Cesara; — za vrimena Abimelekova; — za vruche rane; — za moje bolesti više sam ga putah vidio i t. d., nego što kaxe g. R., — jerbo oçito je da pridstavak *za*, izvan obilnih svojih drugih tomaçenjah i zlamenjah, brez ikakve sumnje ondi *vrime* i roditeljni (genitivo) padex zlamenuje jednojstrukoga broja, a neznaçi u *zaminu* „*per invece*" niti hoche çetverti padex osvadjajuchi (accusativo), kako protivomnide g. R. Istina je pak da je dobro reçeno i tako, t. j. „u vrime vladanja Tiberia Cesara, ili dok je Tiberio vladao" i o., niti bi se moglo doisto tomu išto zamiriti; dali u naraschaju kako gori reko, više se çuje govoriti: — Za Julia drugoga Pape bi ognjeviti rat s francuzima; — Za Alesandra velikoga osta pridobiven Dario; — Za Frane Cesara bi probien put kroz Velebit; — Za francuza pade skupnovladanje (republica) Dùbrovaçko ...

---

(2). Teško mi je çuti ovo dvoriçno ime (nome equivoco) u pismenstvu rad slike protresanja grišnoga o poštenju našeg iskernjega i ljubavi bratinske (de fama alicujus detrahere), i na misto toga volio bi rechi *pritresati, pritresanje*, ter çini mi se da nebi bilo zlo reçeno, niti bi itko kakvu zamirku uçinio; što doisto nesudi svak od *protresanja*, kano i od onoga što se piše „*isdatelji*" sasvim da je i jedno i drugo u obiçaju pisma.

(3) Jeli turski ili kaurski? çuje se govorit *mejdan*: reçe se *bojno polje* (agon), razboište, razmirno polje (campus certaminis), boj, pobor, poborenje, borba i o. (certamen).

(4) Pod ovim slavjanskim imenom u našoj Dalmacji poznat je nama dosti hrabreni Vojvoda pok. Starac Rukavina, kog izgledni xivot i svitlo ime çesto dalmatinci spominju. Boxe poxivi vas njegov rod i pleme!!!

Za turçina bi usadjen vinograd na brixinam; — Za xiva sebe imenova baštenika; — Za xivota uçini napokonje izvoljenje (testamento); — Za xivota iskopa sebi grob i isplatí dug; — Za xivota smaknu svoja pusta dobra xivuch brezredno; i tako na tisuche. Tko che mi ikad rechi da se ovo neçuje medju nama govoriti, i da nam nezveçi dobro na uhu, ili da je *nerazumno?* štono veli g. **R.**, koji da bude barem kazao da nije posve zloçest ovi izgovor, ili što drugaçie tomu priliçno, valà opet prošlo bi i tako; ali baš uprav osudit da je *nerazumno*, to je pak çudo! Ja sad negovorim ništa jeli razumno istomaçeno, i kako je privedeno: „ *per le regenze di Tiberio Cesare; per le ferite calde* " nek drugi reknu. Meni je poznato da se po serbskoj i po Hervatskoj razumi, i da je obiçno u narodu çuti: — za xivota da se vidimo; — za vruche rane i o., jerbo što je obiçajno u narodu çuti, jest brez svake sumnje i zamirito, jer je obiçaj najglavnia uprava domorodnog zakona; daklen je razumno ter ima svoju cinu. Jeli tako gospodine?

Suviše što zlamenuje prilog *za*, to isto more se razumiti i od priloga *pod*, i u obama *vrime* znaçi, tako da mogu rechi: *pod Tiberiom Cesarom; — pod Duxdom mletaçkim* i o. ili *za vladanja Tiberia Cesara; za Duxda mletaçkoga*, i o. buduchi da ovo nije ništa suprot nasoj sverhi, i odgovara latinskomu: sub Juliano Apostata; — sub Gregorio Papa nono, i o. ili — tempore Juliano Apostatae; — tempore Gregorii Papae noni i o., ili priprostito -- Juliano Apostata -- Gregorio summo Pontifice - i o.; što u istinu uprav znaçi i eto ga na jeziku. -- za Juliana odmetnika;- za Gergura devetoga, i o; što se na talianski ovako kaxe: - sotto Giuliano Apostata; — sotto Gregorio nono; sotto Tiberio Cesare; — sotto Abimelecco — i o., brez da jesti triba k ovomu što drugo nadostavljat, niti mu se bistro prominjiva, — i tako izlazi na kratje i vidit je više priprostitosti nego što piše g. **R.** - „ *sotto il regno di Tiberio Cesare*; - *nel corso del tempo di Abimelek* — " i o. — Kako i ono — „ *appena ferito usci di casa* " to che rechi: — netom bi ranjen, izajde iz kuche; i to je malo bolje prinešeno nego ono drugo: — „ *per le ferite calde, è sortito di casa* — ", a o tom govor nije nego; *za vruche rane*, govorise *izašao je iz kuche*; što jest doisto izgovornie i zlamenitie, ter se ovako prinosi: *di calda ferita egli usci di casa*; *sotto calda ferita, usci di casa*; *attesa la calda ferita, se ne usci di casa; mentre la ferita era calda, se ne usci di casa*; *per cagionchè - perciocchè la ferita era calda, egli usci di casa; stante la calda ferita, se ne usci via; durante la calda ferita, sorti di casa*, i t. d., što isto zlamenuje: *za vruche rane*, ili *cicha vruche rane*; *rad vruche rane* i t. d. i odgovara latinskomu *eo quod*, *proptera* etc. Ove riçi nenose sobom nikakve sumnje, niti uzderxu kakvo dvojstruko zlamenje, kakobi se moglo posumnjit od onizih „ netom bi ranjen, izajde iz kuche "; što je isto da reçeš: netom se probudi izajde iz kuche; netom ruça, ode spavati; netom izajde misec, dili se na put — i o., iz çega slidi da je mogao *i neizlazit* iz kuche, *i neich* spavat, i *ne diliti se* na put, buduch da to staše u njegovoj volji. Nije tako kod onoga, koji *za vruche rane izajde iz kuche*, nego se razumi da bi on stegnut izachi; ili da je bio Ajduk, i pobignuti — ili zec, i utechi, — ili letuche, i odletiti i o., po zaçim slidi, mal da ne vazda, nastupit smert ranjenim, što nije vidit da slidi iz onih —„ netom bi ranjen, izajde iz kuche " jer je mogao i lagano bit ranjen, i ništa mu se dogodit; ili i smertno, i neizlazit na dvor, — koje riçi u svakom dogadjaju nose sobom ne malu sumnju.

Ja nerazumim ovdi o pritresanju zboriti, jer to nije moja zamirka. — O tom zanatu pustimo nek piše g. **Ivichevich** kako je jur zapoçeo, kog ja valjaštinu dobro poznajem i vridnost njegova suda: on che nama više stvari razbistriti; samo nek pritresanje bude pravedno, i blaga serdca, što i duševni **Starac Cipiko** xeli; — nego ja razumim, buduchi pozvan na sud, štogodi rechi, i eto doisto reko što imado verh priloga *za*, kog je jur g. **K.** za svoju obranu opet ponovio, i na pozvanje g. **R.** prostranije opisao za ukrotu njegovoj dvohumnosti i ukor njegovim opomenam, koje pravo sudivši, nisu cheri prave ljubeznivosti.

Ehj Bratjo! nemojmo se toliko nadmudrivat, sasvim da naša knjixevnost ima potribu uzdignuti se na više bistvo, i dabi se utverdila njezina poduminta; ali to more bit brez cipati dlaku na çetvero, i brez çekati toliko jedan drugoga na tetiku — Lipa riç našega hervachanina!!! —

Eto imademo lipih kamenjah po svuda na obilno, još i dragocinjenih naše zlatne slavianske

rude, ter moremo lipu zgradju na visoko izvesti, jedabi po vrimenu ostala zamirita medju ostalim uljudnim Europejskim narodom u sverśenoj i cilovitoj svojoj knjixevnosti i u sliçaju jezika.

Poduprimo svi koliko moremo za dostignuti naś konac (meta); dali ja bi rekao da nije za svakoga ulagat ruke u ovi posao primuçni, i da svaçiji halat nemore svagdi pristat, jer tko neznano oko jednoga posla radi, doisto posao nemore izverstan ostati. Ili bit kovaç, ili guz nemerçit. Pripomagat skladno duxnost je svakoga, jer ga na to ljubeznivost domorodna pozivlje i nutkuje. Tko pomnjivo i umitno o poslu radi, neçuje ni polovicu truda. Nu dakle neka svaki pozvani na dilo ove naśe knjixne zabave smiśno i uredno radi svoj posao zaverśivati, da nebi po çemu osta ukoran u vilaetu, kano i oni nesvistnjak na veçeri Evandjelskoj gdino usernu brez haljine pirne.

Pritresanje neka bude knjixevno samo, dali ne brez uzde. Dogodi se çesto da konj, ako mu se dobro neustegne, nanese konjika na kakvu plotinu oli na śto drugo, i tako odu stermoglav obodvoica. Tako se more zdesit i u pritresanju ako se samo tekice popusti percu. A opet nemojmo ni dlaku gledat u jaju i trunçich u tudjem oku, da nebi se u naśemu greda vidila; nego tiho i mirna serdca, i brez uvride ljubavi, a ne s pernjicim pod oçi. Ovibo zanat nije lak nit je za svakoga. Plug i lemiś neçine dubokih brazdah kad ji neviśta ruka vodi, i ostaje po za njima erdjava oraçina. Sablja i pero oboica su golemi junaci, ali nisu za svaçiu desnicu. Hrabrena Vojnika i vridna pisca slava je neumerla, i njihova imena uz gusle se çuju pripivat. Govorit i zborit nije isto. Mnogi hoche se vidit da znadu zborit a stopro uçe govoriti. Pisat znade nas dosta, ali znanopisacah cina nije pri svakomu. Roteck, kog sam poznao xiva, u zanatu pritresanja bio je odvech straśan. Cantù jest zaisto veliki pisaoc i pritresaoc – neznam zaśto tiknu u naśega **Jerku**. Baś nijemu zavidno. Zaludu! — nemore se sunce zaçepit s dlanom — Eto mu je kazano, ako nije znao śto je naś zemljak veliki Jeronim, ter ako bude od potribe moche se joś nadostavit k tomu śtogod. Naś domorodac Tommaséo u sadaśnjemu viku more stati medju pervim pisaocim, i njegova pritresanja çudo su pohvalne cine. Ono śto je on rekao od viśe naśih domorodacah opisujuchi njiov kripostni xivot proveden u mudronauku knjixevnomu, jedan nedioniteljni (imparziale) inostranski knjigoçinac rekao bi viśe, jerbo g T. nizoko chutechi od sebe istoga, nije hotio posve uzdignuti svoje, za nedobiti koji mali prikor kod inostranskih spisateljah, sasvim da je on ovu domorodnu bratju s duxnim pohvalam pośtovà. Boxe poxivi njegovu vridnost i uzmnoxaj mu çestita lita!! Danas ima dosti valjale mladosti po svuda, dali ima i derçine i saviśe koji berçkaju viśe nego piśu, ter daj da se to nadmudriva..— berx bi hotili uchi u cinu ovih spomenutih mudracah? *Audiendi sunt*, *non facile imitandi*. Vidio sam jednom neprocinjene cine jedan dragi kamen, koji bacaśe iz sebe nadugo jednu jasnost zamiritu, śto nije vidit lasno u ostalim, ter razùmi da je lipo iz otoka *meroe* prinesen (5), i zato se u ritko vidja.. Bi mi zaçudno vidit jedan put bila vuka po put ovce bile. Ljudi koji tu biahu, ono je jedno çudo, rekośe, vidit bila vuka – to se verlo u ritko vidi. Derçaina, od koje govorim, znache me razumit..... mudrace ne uzimljem u usta, dali śtujem njihova nauka trudno nastojanje o naśoj *Zori*. G. **Kuzmanich** urednik *Zore Dalmatinske*, kog ja pohvalno çastim, zaisto ima dosta posla o naśoj knjixevnosti. Pustimo ga da napriduje nama dodavati plod ovog blagog materinskog mlika, jer znoj njegova nastojanja nije za skratiti i pośtetiti, kako tkogod cini, nego za uzdignuti i objaçati izobraxenost hervatsku, ter nije pravo da ga vridjamo. Neka on slidi pisati, i nek mu je prosto otribljivati śto najde podobno; jerbo ljulj i graśak zaludni su u pśenici, sa svim da prolaze uzanju. Neima biti zapuśten ovi naś domorodni perivoj da ga priuzme troskotina, i da poreste po njemu mahovina śkodne travurine. On che nama reko nadodati, kako je jur obetao, çudo novoga, i tako che naś jezikoriçnik sve tovechma rasti. G. **Kuzmanich** nami je poznat, i dostojan je svake zahvalnosti, a ne niçjeg ukora. Toliko sudim da mu se more slobodno rechi brez laskanja (adulazione) i brez opaze, a drugomu za ukor i upravu.

Ja nemogu znat da sam s ovim iśto nadometnuo tkomu śto çie nije, ter ako se drugom vidi ne-

(5) *Meroe* jest na naçin Otoka, joś bolje *Obtoka* (insula) u gornjoj strani Ejipta, medju dva lakta rike Nila. U stari zeman zvaśe se *Saba* i zato niki derxe da od tud biaśe kraljica Saba, koja dojde iz daleka za çuti mudrost Salamunovu. Kambise prozvá ovi Obtok meroe, rad pośtenja svoje sestre Meroe.

pochudno da je što odviše uneśeno, neka uzmakne ako zna da more i da je pravo, i tada chemo znati da je nadoda sebi. Što reko, neporeko.

Nek necini valjani g. Rukavina da u našoj ruki neima razumnih, štono on pozivlje na bojnopolje da pero tergnu, koji bi mu mogli poništo, da je triba, na prostranie kazat, i more bit ne manje nego on isti. Neka zna samo da bi mu trudno bilo i s jednim imat tu okretnu zabavu, koji bi mu mogao, derxim, i pero i još i sablju oborit brez sablje. I Goliat, nemila gorostasina, koji hoti ustrašit Izraelichane od koga se ni nenadaše osta pridobiven na razboištu, a to mu biše brez potribe. Dali pozvanim nije triba utaman trošiti vrime, nebuduchi ovo jedno zderxanje (argomento) koje potribuje tolikog kruta razčešljanja (discussione). Samo nek bude nama domorodcim u opchinu na serdcu osvitlati duhom slavjansko ime naših pradidah, i pridobit prikor tudjega vilaeta uzdignuvši na viši verh (fastigium) našu opchensku knjixevnost, našto ja pozivljem g. R. kano na najpodobniu obdulju naše koristi, i najvišu slavu našega imena hervatskoga. A ostavimo „*megdan*“.

„*Nos in campo certaminis*,
„*Patrum zelantes gloriam*,
„*Hic sub re nostri nominis*,
„*Vincamus ignominiam*.“

Verdoliak
Imochanin,
odpravljen u S. Bogosl. Jur Nauç.

UÇENIE.

(Produxenje).

Nemoj nikad svoje djelo pred onim ljudma, koji znadu svaku stvar razsuditi i osuditi, uznositi (pohvaljivati), jer u takovom sluçaju cjelu cheš cjenu nenadno izgubiti, i u posljednji chošak zapasti, od kud se necheš lako oprostiti. --- Takodjer neosnovano predloxenje, ne samo da se neusudiš potverdjivati, nego i neizvoditi ga, i svaki put onome, koji poznaje stvar snishodechi svojoj slabosti sa blagodarenjem kao pravom nastavniku ustupi. --- Koji nema krila nek se nepenje po neiskusnom vozduhu ploviti, jer che na skoro sa razlupanim grudma u najgori kerš zapasti, gdje che ga i posljednji vredonos zagrizati. ---

Neobhodimo je nuxdno çovjeçeskom rodu uçenje: otud çestit gradjanin; çestit çlen sodruxestva i ponos cjelog roda i plemena. Naukom postizava najspasitelniju cjel, postizava obraz svjeta, i u tome poznaje duxnost svoju; šta je çovjekoljubje, pravdoljubje, çestnost, rodoljubje, na sva, a na posljednje u najvechem stepenu treba da pozor obrati. --- Pomenute duxnosti obvezani smo mi neprestano pred çovjeçeskim rodom ukazivati. Imade pronicatelnih prostih duhovah, kojima je sav prostor svjeta u najvechoj pomerçini zavijen. Pomenute duxnosti nenalaxu nam, da mi nji kao zvjerove preziremo; nego çovjekoljubnost u svakom pomislu, prama vještva lišenog nabljudavamo. Dobar i sposoban savjet i najgore che obješenjaka u rizu çestitog çovjeka obuchi. Surovo postupanje, pooštrava razdraxeno serce i ko vechim zlodjelstvam. Naglo uvjeravanje kano rosa na suncu izçezava. Tio postupaj sa nevjestom ako xeliš vremeni uspjeh s njime uçiniti. U poçetku su mu sva uvjeravanja teška i tamna, zato nemoj preterivati niti ravnovjesje izmedju tvog izobraxenog i njegovog glupog uma derxati; nego daj mu poçetak lak i kratak, dok ga dovedeš na pravi put, a on che posle dok je srechni put usmotrio, na svoje sile i sam sve to više nametati, i tako che lako blaxenom pristaništu prichi. ---

Ovakovim je naçinom obvezan savjestni nastavnik svog uçenika nastavljati kojim che uçenik i uçitelj blagopoluçan postati. U obšte svaki, koji uçi, gleda ako je i najmanje ljubitelj prosvjete, da prisvoji sebi ona svojstva, koja njegov nastavnik prisvojava. Nastavnik daklen duxan je kod svojih slušateljah cjeli opaz na blagoobrazljivost na smirenje i primjernost obratiti, i da se xestoko çuva, da nebi kada zaboravio i svoje javno nebrexenje kod uçenika pokazao; da nebi koji od bezobraznih koje se çešche dogadja narušio nastavnika. --- Uçenik je obvezan po svakome pravu (pravica) svog nastavnika mnogopoçitovati, i njegov obraz (po umozrjenju) na svakom mjestu da u predstavljenju derxi. Blagodarnost i poçitanje ne sastoji se kao što pustoglavi misle u privremenosti t. j. dok je pod njegovim nadziratelstvom; nego vjeçitu blagodarnost i poçitanje kao pervomu blagodarniku prinositi, jer ako uçenik nebude svoju duxnost prama nastavnika izveršivao ili njega potvoravao t. j. izjavljujuchi njegove pogrješke, i gledajuchi njega kroz to uništiti i ocerniti; onda ona cjela ljaga nevaljaljstva pretexnije odnosi se na bezumnog uçenika, jer to je sljedstvo bez da o tom se dalje razsudjava, da je on pokvarene naravi i sto putah gori, nego što bi on inaçe svog nastvavnika narušio. Uçenik, koji se u svom junaçkom uzrastu na podobna potvoravanja i mnoga druga nevaljaljstva navikne, koja u podobnom moraju, kao zmija u travi, sakrita biti; takova che i jošt mnogo opaçija, samo dok zadobije tome veche sile; al saçuvaj ga boxe vecheg zvanja u cjelom svom xivotu otrovni jed kano poplav vode

razliti, i na veliku pakost rodu çovjeçeskom ostati: zato je duxnost zakona svakog sluśatelja svagda svog nastavnika kao najvecheg blagodarnika poçitovati; ustanovljenim zakonima podloxiti se i njegovim stopama sljedovati; jer tu se njegova cjela srecha buduchnosti osniva; to che mu, śto mu njegov nastavnik predavao bude, cjelog xivota vjerni sodrug i soputnik do groba biti, i ostache iza njega loza çista i blagodatna, biche plod neocjenim i svakome che vkus usladiti. —

Svaki uçenik jośt u mladosti odbere jedno zvanje, za koje neprestano trud polaxe, za mochi vremenom u njem obiçno — saverśen biti. Njegova cjel netreba da se samo na jedinstenu korist upravlja: Ljubav roda da mu neprestano u grudma ognjeno plamti, i da traxi srjedstva, kojim bi mogao istu u pravo djelo privesti. Velim da je ljubav rodu najglavnii istoçnik sviju blagopoluçnostih, u istom se i svakog nas poosob srecha saderxava. Ko se neusudi nek se i nenada; netreba pri obśteblagom djelu nikad uzpregnuti se; nego slobodu duha treba na svakom pravednom mjestu osvjedoçiti! — Bojati se valja, bjede i zla sljedstva rodu nanositi, i to nebojati se od çasti samo, nego xeśche od najstrahovitijega groma, pak da strepi i jexi koxu prije preduzimanja nevaljalog djela, koje naruśava (ako je i maleno) zakonost i spokojstvo svog najvecheg sokroviśta — kako bi ga trepet silni od tog odvratio, a na put dobrodjeteli nastavio. Uçechi svakom nadlexi o predmetima strogo razsudjenje imati: śta je çovjek, naśto je stvoren, koje duxosti njegovoj cjeli podlexi; śta djelaju drugi na obśtem oltaru u privremenom xivotu? Kad vech jednom poznade one naçine, koji çovjeka sastavljaju t. j. kako ga sastavljaju, i naśtoje taj sastav opredjelen; onda che se i u njemu blagorodnije misli i svetije cjeli poroditi. — Netreba nam izgled od sveseba i merziteljah roda çovjeçeskog uzimati: śto su se oni samo u svoju paklenu svesebnost zaljubili, a o niçiem poboljśanju i napredovanju nemisle. — Istina, da je çovjeku neobhodimo nuxdno najprie sebi prepitànje nabaviti; al dok je on takovo od çasti priobrjeo, neka odma svetu duxnost svima çuvstvama u najxeśchoj vatrenoj ljubavi predstavi i trud neumorni da polaxe, kako bi pomalo dosad zapuśtenu i vech ternjem obrastenu njivu obdjelao i u pravi (pitomi) vid postavio. Koji cerpe iz neizsuśimog istoçnika blage nauke i svoju duśu i serce najkrasniim plodom pitaju; kojima nebesna rosa mudrosti po srjedi njiovog duha najmilnije balsame poljeva; neka prezru onu suetu, koja im godno laska! Nikad netreba biti strastma robski — podvergnut; nego razum mora nad svima svoje glavno teçenje i upliv imati; jer ako razum nebude svima strastma gospodario — onda s bogom çovjeçeska sliko!

Blaxena je nauka, samo treba pri svakoj na osnov paziti, jer ako se on dobro neutverdi çemu se poslje nadati moxe? — U mladostnu grud śto se zasadi najkrasnije che uspjevati, i najsladji plod obśtem blagu prinjeti. — Mnogo je trudno svakom uçeniku na tudjem jeziku vjeśtva prisvojavati, i ne samo śto mu je trudno s poçetka (koje on vremenom olakśava), nego ostaje maternji jezik u nekoj neprovidnoj ogradi. Sluśao je sve one predmete, koji çovjeka ko izobraxenju i svakoj blagoj cjeli privode, i postao je çrez inostranog predmetni prepodavanja — sposoban, a svoje neocjenimo blago u tamne peśçere zakopao — na gerdnu xalost viditi je malo vaxne osobe koje svoje neocjenjeno sokroviste zabacuju — sramechi se one prekrasne i najmilije vjençiche, koje drugi i nemogu, plesti, a oko tudje baśçe bez svake nuxde pak i asne savija avetne stubove, koje se ruśe kano gnjilad — sliepo utverdjava tudje, a ruśi svoje. — Imade radinah, koji svojski polaxu trud u svom svetom vertogradu, i blago onima, jer uxivaju najveche spokojsto kada vide da im trud nie suetan nego koristan. —

Teśko je çovjeku djelati, kad mu je djelo najvechim preponama ogradjeno, pak samo po onoj maloj prostorici zaskaçe — a odskoçiti nigdje nemoxe! Zato treba da svaki u prizrjenje uzme, śto se nadslov toçno nenabljudava: Onaj kome osobiti ljubovni xar — na sercu ognjeno plamti; rad je od çasti blago çuvstvovanje izjaviti, i zato se mora bacakati, ças na jednu, ças na drugu stranu; jer od ljudoxdera (kokodrila) moraś skok mjenjati, nipośto prave linie priderxavati se, jer inaçe u njegovoj si mrexi — a potom doverśio sav teçaj svjeta! —

Prema slabii treba prizrjenje imati: Istina, da mi nemoxemo one najkrasnije vjence po podobiju izobraxenih umovah savijati, al opet od çasti kako se koji osjecha, tek da djelamo, jer veli nezaboravljeni slavenski poeta *L. Muśicki*: „ djelaj mo svjet jest, cjel çelovjeçih sil jest trud ne pokoj " a nas che bogato umni duhovi kao ne iskusne i jośt za naukom lebdeche pośtediti: sotim polagajuchi nadexdu buduchim osnovopolexenjama naśeg plodoumja. Javno je, da se iziskuje zrjeo razum, za mochi pristup medju izobraxenim ljudma imati. Al obstojatelstva sadaśnja — neiziskuju podobno drugima — da moxemo — sterpjelivo i male çertice blagog disanja na sercu uzderxati; jer dok blaxena iskra zarana poçne ljubku xixku izbacivati to che blagi vjetrich u unutrenosti onu, pomalo u xivi ogauj pretvoriti; pak neche morati svaki zebsti! — Dosad su se mnogi smerzli, çekajuchi da se ogriju — çekaju i sad — al svaki se zavuçe u svoju sobu, te se grie, dok na konac i on pod led nepane. Da nereçe koi: „ śto znamo netrebaś govorit. " Śto se çeśche vochka zaljeva, tiem napreduje boljma! —

(*Zakljuçenje sljedovache*)

Produxenje odgovora g. R. str. 264.

Ja sam se odavna uvirio, i jednako se svaki dan višma uviravam, da je narodni jezik, baš onaj kako ga prosti ljudi govore, našim knjixevnicima malo poznat, jer oni idju na tudju knjigu, pak izuçivši je i ne promislivši koliko moxe truda još zapasti do znanja materinskoga jezika, stanu kano pravi *dilettanti* njim pisati. A to mene najbolje uçi slavni Vuk sa slidechim riçima: „ Dva su velika uzroka ovoj nesrechi našega je- „ zika. i ovome (prije neçuvenom na ovom svjetu) poroku naše- „ mu: *pervo* što su naši spisatelji sve *samouci* u Serpskom „ jeziku: zašto mi nemamo još ni *bukvara Serpskoga*, a kamoli „ što više. Ako se naš spisatelj rodio u varoši, on vech nije „ çuo pravoga i çistoga serpskog jezika; ako li se rodio u „ selu, on je u djetinjstvu došao u varoš, i ondje za 10-15 „ godinah uçechi nauke na tudjim jezicima, mora zaboraviti i „ misliti Serpski (zašto svi narodi ne poçinju s jedne strane „ misliti o stvarma; i otud je postala ona razlika izmedju „ jezikah, što se zove *svojstvo* jezika). Kad koji tako prodje „ kroz sve škole, onda postane Serpski spisatelj (koji hoche); „ gdjekoji uzmu Slavensku gramatiku g. Mrazovicha, te je pro- „ çitaju, da po njoj Serpski pišu; a gdjekoji ne traxe ni nje, „ nego odmah po Njemaçkoj i po Latinskoj gramatici poçmu „ Serpski pisati, i ne sumljajuchi da oni mogu ne znati svoga „ jezika “ .... Sramota je pak o jeziku suditi, a neznati što misli Nikola Tomaseo. Evo što sam ja priveo iz njegove knjige „ *Il Perticari confutato da Dante* “ Najplodnije blago sviju jezikah stoji u riçima i u çinima spadajuchim na prosto xivljenje i na rukodilstva. Sve je ovo blago sahranjeno u prostom jeziku. Kaxe *Cesarotti*, da je prosti jezik bogatiji, xivarniji, slobodniji, okretniji i manje nategnut od knjixevnoga, koji je siromašniji, neplodniji, omireniji. — Što je sveršeniji jezik, to je nesveršenija slovnica (kaxe Lancelot) — metnuvši na kantar od razuma s jedne strane prosto neskladnoriçje, a s druge knjixevna (svjetla) çakanja, uvano che knjixevne pogriške dvojinom pritexitije biti. U taljanskom jeziku to zvoni çudnovato lipo evo ovako: *Posti nella bilancia della ragione da un lato; solecismi plebei, e dall' altro i barbarismi illustri, certo è che gli errori illustri pesano bene il doppio.* — Pogriška baš se puku nepristoji, ele vedri knjixevnici i çasti dostojni çestokrat naopako razumiju uredne beside stvorene od puçke neznanosti; to jest od one neznanosti, o kojoj razborito je reçeno „ *ignoranza è fontana che mai non si secca* “ neznanost jest vrilo, koje nigda ne prisuši. — Bossuet i Racine hvaljeni su, što su skladno znali neplemenite beside k plemenitomu naçinu pisanja prišivati. Pohvala i izgled ovih izverstnih spisateljah dosta nam pokazuju, da za dobro pisati o plemenitim podlogama, triba skrozi sav jezik znati. — Neda mi se razumiti, kako se mudri sadašnji knjixevnici mogu ponositi kudechi prosti jezik; kao da neima još u Europi narodah, koji plemenitije i krasnije govore, nego li che jedan Parizinski Akademik pisati. — Ciceron kaxe, da je privelika grisina merziti na prostogovorenje i na navadu opchenoga çuvstva. — Kvarenje jezika vavik poçimlje od ljudih najizobraxenijih .- Slovnica utverdjuje, uredjuje jezik, a ne stvara ga; podobnoglasje nas uçi, a ne krasnoglasje: a buduchi da brez prostih ljudih nemoxe biti opchine, tako brez prostih naçinah nemoxe biti slovnice. — Kakogod valja dobro ljude poznati prije neg njima vladati, i na redove ljudskog druxtva ji razrediti; tako prije nego se odluçuju visoke i plemenite beside od niskih i priprostih, valja ji sve razaznati, i smotriti da su niske beside potribite za podloge niske, a visoke za visoke. — Neka mi ko reçe, zašto *Buommatei* nije onoliko krasan spisatelj kao *Celini*, niti *Corticelli kao Villani*; u kratko, zašto osnovatelji gramatikalnih zakonah ne pišu onako krasno, kao oni, koji çini se da kadgod nisu znali za gramatikalne zakone. - Lakše je iz knjigah krasote vaditi, nego li iz ustah puçkih; no to nije pristupniji put za pisati izvorno, jednako, odrišito, svojstveno i obilno. — i t. d. i t. d.

Laxno je reçeno da u narodu neima mnogo riçih krasnih nama nepoznatih, jer ja odavna slusam prostake, koji za nijednu slavu nemarechi, izgovaraju izvorne beside, kojizih neima traga u našim knjigama. Pak je višekrat prokljuçala ker vu menika i sám sam sobom govorio:„ Virai duša! Ta mi spisatelji nismo još orni za knjixevstvo! Ta mi posilimice hochemo da ga gradimo i svodimo! — Alfieri, oni primudri i prikrasni Taljanski pjesnik priznaje, da od puka Toskanskoga najvišma je taljanski uçio; a mi još neimamo çovika, koji bi zabacio koje vrime i ponitio se pod nisku strihu da sluša i da bilixi (verba volant, scripta manent) kako starci i starice govore. Ko ima kruha ne triba da ide terbuhom za kruhom, niti ko zna jesik da ide glavom za jezikom. Nego je meni teško i muçno virovati da ima dosta ljudih izobraxenih, koji baš znadu što je materinski jezik; a opet mislim da nam je xivot kratak za taj teški nauk: naberzo mladost proleti a starost zaleti. Mimo mnogih godinah jedva pametna glava moxe dosechi na çemu ima ta i ta besida prolaziti. Ja nisam se ponosio, ja nisam rekao da naši knjixevnici hervatskog i serpskoga jezika neznaju, jer sam vavik pri meni vidio i moju slabochu. Jedna mi je sama naslada: çini mi se da ništo sijem, da nije sve ljulj, nego da ima dosta šenice; ali je keršno misto, pak se bojim da neche niknuti. *Ko se hvali sam se kvari* (sad moxe ko nastavit): ali sila me naganja da se ništo odbranim. Ima, bratjo štioci, chuchkanja i šuškanja dosta, dosta, (*non so se mi spiego*). — strah me da chemo kokaçki padsti. Primaklo nam se da razgledamo koliko ko zna, i da odredimo kojim jezikom imamo pisati. Nemojmo rechi da se moramo u svaçemu od prostoga naroda odlikovati, jer che ljudi misliti da se mi zbilja gadimo na peçenicu i na peçenku. *(Dalje che sliditi)*

R.

POZIV NA PREDCISLENJE

k' sljedećim jedamnest ilirskih Piesmicah s prevodom u razvezane stihove Italianske. — *1. Prevara osvećena, i Dobrodjetelj obdarena. — 2. Alva i Alko, ili Postojanstvo u Ljubavi. — 3. Bezmišljenja u Ljubavi. — 4. Senjanin Ive, ili Velikosèrčenost. — 5. Ljubav i Nemilost. — 6. Grabljenje. — 7. Harač priateljstvu. — 8. Diva Vitezica, ili Nesrećna hrabrenita ljubav. — 9. Virnost u Ljubavi, i Viteztvo Pomorca Bokeljskoga. — 10. Razabranje nevjernosti Zaručenje. — 11. Vjenčanje Dalmatinca s Horvatkinjom.*

Jesu dèlo Gospoje Ane Vidovića Sočinitelnice već poznane piesmice **Anka i Stanko**, o kojoj Sočinitelnici i o kom dělu s velikom pohvalom govorilesu Novine Zadarske u br. 34. god. 1841. One od Mletaka u br. 220, god. 1841. Novine Zagrebačke u br. 25, god. 1841. u br. 10, god. 1843. i u br. 23, god. 1843.

Piesmice biti će tiskane u osmini velikoj s hartiom i pismenima podobnima ovomu pozivu. Izlaziće svakog mjeseca po jedan razdjelak, svaki od tri lista, od jedne strane Ilirsko izvodstvo, a iz druge Talianski prevod.

Cjena predčislenja utverdujese na malahni trošak od dvadeset (20) kraiceri u srebru svaki mjesečni razdjelak. Bitiće oko šest do sedam razdjelaka.

Zadnji razdjelak nosiće mukte Zavitak sve Pjesme na hartii bojadisanoj tiskanoj. Predčislenici neće platiti trošak za privoditeljstvo. — Ko skupi deset (10) brojnika dobiće jednu knjigu na dar.

Predčislenja primaćese od tiskarne Battara u Zadru, od knjižara Wenedikt u Beču, i od sviju razdatelja ovog u obvezujućem naznačenju.

U Zadru na 23. Prosinca 1843.

ZAGONETKA.

Sladak *pervi* jest naravno
U jizbine on se meche,
Ko *drugoga* nema veche
On se xali baš za davno.
Sve u jedno zvir jest ljuta
Teško škodna mnogo puta.

Kurtovich

Odgovor **Almasaln** — Al to jest. — **Maslina.**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 35. — NA 26 KOLOVOZA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se. ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

Tko rad Boga moli – Onom i Bog voli.

Otçe naš.

Dobri Otçe,
Mudri stvorçe,
Ki nam jesi
Na nebesi.

Ime Tvoje
Svud se poje:
Kud dopire
Svitlost vire.

Tve vladanje,
Upravljanje
Budi s nami,
I nad nami,

A i volja
Tva najbolja,
Nek se puni,
Svuda kruni.

Na nebesim
Medju svetim,
I kod ljudi
Grišne chudi.

Dajnam kruha,
Tvoga duha
Danas, sutra
S dvora, s nutra.

Pak odpusti,
Što izusti
Miso, govor,
Grišni izvor.

Kako i mi
Svim onimi,
Koj' nam duxe,
Ráne, ruxe.

Odbij napast,
Nedaj propast,
Vech nas brani,
Od zla s'hrani. Amen.

Zdrava Mario.

Zdrava Mario,
Milosti puna:
Ku Ti odkrio
Glasnikah * kruna.

Gospodin s tobom,
Blagosovljena,
Tj medju spolom
Xenskim javljena.

Blagosovljen plod
Utrobe Tvoje
Isus, ki izpod
Zla spasi svoje.

Sveta Mario,
Majko od Boga,
Grišni za cio
Moli svit, svoga.

Sad i u vrime
Smerti od naše
Daj da sa svime
Bude nam lakše. Amen.

U Karlobagu

Antun Ciganich
Xup. Pomochnik.

(*) Arkangjeo Gabriel.

KNEZ LAZAR GREBLJANOVICH.

Bivši namjestnik Srjemski i Maçvanski pod Dušanom, i plemenu Nemanichevom srodan, potom što je imao praunuku Nemanjinu Milicu, Vojvode Bogdana cher za suprugu, s kojom je rodio tri sina Stefana, Vuka, i Lazara, i cheri: Mariju, Jelenu, Despu, Vukosavu i Milevu, koje su bile sve dobro i za velike ljude udate; Lazar premjesti svoj prestol u Prizren i vjença se na prestol Serbski **1376** godine od Patriarha Jevrema, i proglasi sebe Carem Serbskim, no nije se iz smirenomudria nazivao carem vech samo Knezom, zato ga nalazimo svuda naimenovana Knezom Lazarom. U poçetku vladanja svog nemogavši terpiti, da Nikola Altomanovich mnoge oblasti kraljevstva Serbskog sebi prisvojava, pa jošt derxavu njegovu umaljava, digne se sa oruxanom rukom na njega i pobjedivši ga prinudi u bjegstvo. Altomanovich pobjegne u grad Uxice, no Knez Lazar uzevši grad uvati ga i dade mu oçi izbosti. Po smerti madjarskog kralja Ludovika, udari Knez Lazar na Bjeograd i razruši ga, da se nebi Madjari mogli u napred tamo gnjezditi. Osim toga povrati Maçvu i sastavi s njome svu zemlju iz medju Save Dunava i Tise, tako da se derxava njegova prosterla od Pomorja k istoku do Dunava i Bugarske, i zakljuçavala je u sebi: Ercegovinu, Rasiju, Serbiju, Sriem i Banat.

Kako se vjença na prestol jošt perve godine

svog vladanja, poslao je u Carigrad poslanika, da snimi proklestvo koje je Carigradski Patriarh Kalist na Serbiju bacio. Ondašnji Patriarh Teofan uçini to Lazaru, pod tim usloviem: da Serblji nikad više na Carigradjane neudaraju. Posle ukrochenja Altomanovicheva bila je Serbija za deset godinah mirna, i Knez Lazar imao je vrjemena zidati Cerkve i Manastire, kao što sazida manastir osim drugih Ravanicu na çest Voznesenija Hristova. 1386 god. pojdu Turci na Serbiju od kojih se Knez Lazar ustraši i zakljuçi s njima mir, obechavajuchi da che danak plachati i 1000 vojnikah davati. Ostavljen Lazar od silnog svog neprijatelja u miru, obrati svoje oruxje protiv Madjarah, koji su mu Srjem oduzeli, dok se on sa Turcima zauzimao. Potom smiri se od ratnih trudovah za neko vrjeme, i xivljaše u pokoju, no na oprezu svagda od Murata Cara Turskog, koji bijaše donde mnoge zemlje pod svoj pobjedonosni maç podçinio i oko svoje na Serbsko Carstvo bacio. Mavro-Urbin piše, da je Murat na Lazara potvarao, da on Madjara protiv Turakah podgovara; silni rat na Murata podigne. (Gladan vuk obvenjuje nezlobno janje zašto snixe na potoku muti vodu, jer traxi smutnju da ga proxdere.) No pervi put neispadne Muratu lukavo protiv Lazara namjerenje. Jer kako je Murat Serbskim granicama s vojskom dospjeo, doçeka ga Lazar kod Toplice i Loznika na rjeki *Sitnici* blizu Nova-Pazara 1387 god. i pobijega tako, da se i sam Murat jedva bjegstvom spasi. No pobjedom ovom nemogoše Serbi Murata smiriti, nego ga jošt vechma na pogibel svoju protiv sebe podigoše.

Murat je tako sercu primio, što je tolike ljude na boju sa Serbljima izgubio, da je jednu noch mislio kako che se Lazaru osvetiti. Nastane vech i druga godina i jošt niti sercu odoljeti mogaše da na svoju štetu zaboravi, niti pak na Lazara udariti uzdaše se, no malo zatim nesrechni Vuk Brankovich dogovori se potajno s Muratom da mu izda Lazara i Carstvo svoga tasta i Cara, svoju brachu i oteçesto, pod uslovjem da ga Murat, oderxavši pobjedu, nad Lazarom Serbljima za kralja postavi. Murat odobri zahtevanje njegovo, skupi vojsku predje rjeku Strimun, koja je Trakiju od Makedonije rastavljala, i sad je gledao na Lazara udariti. Lazar sabere sve bojare i Voenaçalnike da uçini savjet, kako che neprijatelja odbiti. Mnogi su Lazaru savjetovali da rat sa Turcima nepreduzima dok mu bar svi bojari i knezovi iz okolnih mjestah njegove derxave prispiju.

(Produxenje sljeduje).

UREDNIÇSTVU DALMATINSKE ZORE.

Gospodin Ilia Rukavina Ljubaçki poziva u broju 24 i 26 od Zore Dalmatinske, narodne spisatelje na megdan! — junak jest — iz Like je rodom, i na sablju mu nebi hotio megdana derxati, na peru mi se vidi preslab — i kako u broju 24, sàm pripoznaje — prezrijen. — Ele da zna, da ga se nejmamo uzroka bojati, evo i njemu, kao ilirskog jezika sveznadaru — nekoliko redakah posvetjujem; — Da zna G. Rukavina razasudit, što mu je dva puta u biljexkama Uredniçstvo od Danice kazalo, zaisto da bi mu dosta bilo, jerbo je reçeno *satis sapienti*; al neznavši razsudit to, još na megdan poziva: Uhvatio je za to u broju 26 dalmatinske zore g. **K.** natezati, nabacujuchi mu, da nije dobro o njekojima predlozih sborio, dobro mu je i isti **K.** odgovorio na istomu mjestu, nenahodim da mu je duxan ostao. U ostalom ostavljam ovaj inat kano suvišan. O predlozih sam ja u mojoj slovnici dosta kazao (*) nemoxe više ni jedan ni drugi Gospodin inatexia rechi, nego što je ondi reçeno. Ostaviv dakle ovo, prelazim da o G. Rukavine verstopisu dva tri slova proslovim: G: **R.** hoche i xeli, da po njemaçkom naçinu gdje se samoglasnik kratko a visoko izgovara, sljedechi saglasnik podvostruçimo, tako piše *prevvodde*, *knjigge*, *gospoddu*, *napputjenja* i t. d. ovo on zove *glasoshodni pravopis*! ? — da *bide* G. R. samo i ole promatrao glasove naših rjeçih, ili samoglasnikah, zar *bide* on prodvostruçivao saglaske? nebi Bogme, nebi se bio usudio protiva svima slavjanskim filologim, dapaçe i protiva cjelom çovjeçanskom razumu tako grješiti. Ako li mu je texko bilo o tomu misliti, da bude uzeo moju slovnicu, našo bi bio ondi pod nadpisom: *von den Tonzeichen oder Accenten* sve što mu trebuje, i doista nebi mu dvostruçenje u glavu došlo, evo mu njegovo: *talian-*

(*) A ja velim da moxe i da che se viditi još u napridak jeli to istina, ne dirajuchi u zaslugu G. Berlicha. **K.**

ski govori, ja bi to brez dvostruçenja napisao ovako: taliánski gôvori, *die italienischen reden*: taliánski govòri *er spricht italienisch*: taliánski govorî *spreche italienisch* : talianski gôvori: *ich sprach du sprachst er sprach italienisch*- NB. gòvori *die Reden*, i *er sprach*, tud u izgovoru razlike neima, al u rjeçi *taliánski* gôvori i *taliánski* gôvori ima zabiljexena razlika. — Nego bi xelio znati kako bi G. R. sa svojim dvostruçenjem napisao? imam *mláda* konja, *ich habe ein junges Pferd;* moja je kchi još *mládâ*, *meine Tochter ist noch jung*; *mládà* gospoja, *die junge frau; nâša mláda*, *unsere nest verheirathtete frau.* Od ovuda se vidi, da glas samo na samoglaske pada, a saglasci se izgovaraju prosto, za što bi se dakle dvostruçit imali? naš svaki samoglasak imade 4 izgovora: kratak i nizak n. p. pun *voll* kratak i visok n. p. bìti *schlagen* dugaçak i nizak n. p. glàd *der Hunger* dugaçak i visok n. p. rùka *die Hand.*

Xao mi je što nejmam pri ruci Croatische Abänderungs und Abwandlungs formen, i dramatiçke prevvodde, od G. Rukavine, da vidim iz koje duše diše; al si ja to moram dobavit, da vidim duh moga suprotivnika. Dosta se je do duše u broju 24 od Zore izjasnio, gdje hoche, da bude Jezikoslovcu (Gramatico) slobodno, jezik po svojoj chudi u negbe okivati i na svoj naçin prevrachati. — Al nek u predgovoru od moje slovnice proçita što o tomu pametni ljudi, Kopitar i Leuchtenberg govore, pak che se lahko te misli ostaviti, — kolika bi to smutnja bila kad bi svakom dopušteno bilo jezik po svomu umu kvariti, u puku bo je naçinjen. Al na to nije ni misliti, jezik bo je puçka svetinja, u koju nesmiemo maloumno dirati. Za to se ja bógac derxim puçkog izgovora, kao sljepac plota, i nesmijem od njeg odstupiti, bojechi se da se u ponor nesvalim. Za to sam mogao i smio napisat: u inostranima gradovih, s našima konjih, i t. d. opravdan od puka, — a tako sam i u moju slovnicu upisao, koju sam za sve ilirske izgovore priredio, — nije dakle slovosloxac pogrješio, nego sam ja napisao, kako puk govori: (slovosloxac mi je malo osakatio mojoj slovnici nadodani *svjèt u obrazih*, tiskajuch na mjesto: svjetliti, svjetiti; u mjesto: na kojima, na kojih; mjesto u kojima, u kojih, i t. d. mnogo pogrješakah s predlozim, protiva puçkom izgovoru). Što sam napisao Dubrovçanom, Bosnjakom, i Dalmatincem, i tud me puçki izgovor pravda, a i starina je naša, i cerkvene bo knjige taj dativ plural imaju, premda se nezabavlja ni onomu: na *im* i *ima*.

U ostalom nemogu se spomenuti, da sam u mojoj Slovnici kazao, da se u vechbroju *g*, *h*, i *k*, na *z*, *s*, i *c*, preokretje, osim u onima padexim, gdje ima slovo *i* sljediti. Sada pàko, G. R. nemoxe razumjet, što sam napisao: *dali bo su njihovi temelji za ovaj verstopis stalni bili, zaer bi oni u svojim knjigama pisali ec. ec.* velech: da on o tomu izrazu toliko razumie, koliko sam u mojoj slovnici o optativu kazao, ja o Optativu ništa nerekò, jer ga osebno nejmamo; dakle ni ovdje G. Rukavina ništa nije razumio. Al je i pak imao milost moj izraz ovako popraviti: *da bidu njihovi temelji za taj verstopis stalni bili, zar bidu oni u svojih knjigah pisali ec. ec.* Kaxi mi puçe! koji je izraz bolji? — ja sam se u momu xivotu mnogo razgovarao s Dubrovniçanih, s Dalmatincih, s Bosnjacih, s Hervatih, sa Slavoncih, Srjemcih, sa Serbiancih, i s ungarskima Serbljih, i ja tu rjeç *bidu* i opet *bidu*, nikad do sada çuo nisam; jel' tkogod çuo, gdje li se tako govori, verlo bi xelio znati. Znam da u Baçkoj gdje gdje reknu *bidnem* mjesto *budem*, ali *bidem* to nisam çuo. Da! to che biti rjeç potrebita, koju mi nejmamo, a G. R. kano povlastjeni Jezikoslovac, dao nam ju je! eh hvala mu, tko ju treba, nek ju bere, za nas nije, kao i ono *oprostidu* mjesto *oproste*, *razumidu* mjesto razumiju i t. d. to su sve novine od G. R. — pak neznam za što ga je poçeo i G. K. u tomu nasljedovati, tako se u Dalmacii negovori !? (*)— One tri iznjemke u našem jeziku: dam i dadem, znam i znadem, imam i imadem, nije moguche da su sve pravilne glagolje za sobom povuchi mogle.

Ja pripoznajem da moja Gramatika mlogo pogrješakah imati moxe, al se s tim razgovaram, da sve što je u njoj upisano, sve je iz puçkih ustah uzeto, ja nisam ništa nadodavao, nego sam uprave po onom obdjelavao, što je xivo u puç-

---

(*) Ja ga nisam poçeo naslidovati, nego sam tek jedan put zapisao glagol na *idu* t. j. *razumidu*, što sam çuo kod nas da se tako kadgod izgovara. A moram pak i to dodati, da kod nas ne çuje se *razumijem* nego *razumim* kao od *umiti* (sapere) *umim*, a ne *umijem*. Istina da sveršivanje na *idu* i *adu* jest protivno narodnomu jeziku, no opet od *krasti* valja rechi *kradu*, od *ichi*, *idju* oli *idu*, od *presti*, *predu*, od *padsti*, *padu* i t. d. K.

kima ustih. Za to se nikakva ukora nebojim! — U ostalom mogu G. Rukavini ovaj serdçani i priateljski svjèt dati, da se za sad okane filologie, i popravljanja jezika, tomu bo se mnogo hoche. Nego imam izkreno izpovidjet, da bi zabacivši sve i sva, koja su u njegovoj glavi ponikla, verlo ugodno i bistro naški dogodovštine i pripovjedke pisati znao i mogao, a s tim che narodu vechu korist i uveselenje uçinit, nego li jezik popravljajuch. — Još na sverhi to dodajem, da se od sada više s G. Rukavinom o našem jeziku inatiti nechu, ovo sam sad uçiniti morao — za što? ja znam — ako li opet na me bane, eno mu odgovor u predgovoru k mojoj Gramatiki.

Ign. Al. Berlich.

KNJIXENSTVO.

U ovi ças prisrichni, u koji jedan narod, ne samo po imenu dali i po djelim verlovstva glasovit, chuti sebe, podixe se, i sa svom hitrostju svoje mladosti, poçimljuchi od jezika, napire se na ufanja došasta, za nadoplatiti se dangube prošaste; jedno pismo koje bi mu kazalo davnost i naprjedovanje materina jezika, bilo bi po mnenju momu, svima priatno. Ovoj potrebi, nego paçek opchenoj poxudi, zadovolja plemenito Nadpop S. Jerka Ilirskoga u Rimu D. Ivan Kapor, koji u spametnoj svojoj knjigi.

„ Sverhu davnosti Ilirskoga jezika
i njegova naprjedovanja tja do današnjega dana
" kaxe kako.

Naš slavinski jezik, koji
Od Adrie mora redom,
Svukoliku zemlju svoji
Do puçine mrazne ledom.
(Pal. Cri. XXIV.)

Da se nebi imao pofaliti u ovome pismu nego oni trud usterpljivi s kojim primetnu rimske knjigospreme (biblioteche) gdje je kako srjeda bogostovja tako i blagohranište uspomenah svega svjeta; i da se nebi imalo drugo procjeniti nego cilj istine koju vazda prid oçi ima i vjerno potverdjuje s prinesenim rjeçima gerçkieh i latinskieh zgodopisacah, dosta bi, rekoh, i ovo bilo za napriporuçiti srodnim pucima ovo djelo posve domorodno. —

Nu i odaleçechi se za jedan ças od sverhe koju je imao u ovoj koristnoj knjigi njezin sastavitelj, ja se uzdam dache u njoj, i zgodopisac i nadpisnik, i pjenezoslovac, i kopnopisac (geografo) ne samo naše dali i ostalieh srodnieh derxavah dosta piche, dosad nekušane nachi; i da che ova knjiga, skupa s oniem verloga našega Karare, njegova sogradjanina Solitra, i ostalieh palitkarah našega rasterkana zgodopisja, biti vrjelo bogato za sastavljenje ufano i xeljno-çekano podpunoga Ilirskoga zgodopisja.

Nahodi se na prodaji kod istoga gos. Kapora u Korçuli.

Njezina je cjena *fl.* --- 50 *kraj*.

Sveštenik **Ivan Zafron** iz Korçule.

IGRA JEST PRIKOVRATJENJE NEISPRAVLJIVO.

Koji godir ne bixi od igre, vech se o njoj zabavlja rastiçuchi svoja imanstva, more se slobodno rechi daje nesvistan.

Bixite od igre, u kojoj druge zadovoljštine nenalazite, nego jedno sramotno poxelinje za dostignuti što je tudje, oli jedno brezredno rasipanje vlastitih dobarah.

Nijeli jedna budalaština, koju sve likarie svita izliçit nemogu, to bacanje karatah za moch poznat ocheli biti vaše oli ne ono što posidujete!

Ako se igraç nebude çuvati od igre (mogu i brez zvizdoznanja prorokovati njegovu srichu), neka bude stanovit da che se zgoditi od njegovih dobarah što se zgadja od one prašine, koja raznešena od vihara, razmetne se u tren: ter da bi i zadobio po put igre, ta che dobra biti priliçna onim stupovim od sniga, koji nechutlivo krabechi se, okopnu i stanu se u vodu s onom istom pomnjom s kojom su bili i uzdignuti. Virujte da igra bitche igraçim jedan dan toliko tegotna, koliko isti smertni grisi.

Budi usvisno, da više donosi poštenja jedan taljir u torbici, nego ih deset sarçeni brezredno.

Jedan mudroznanac, videchi jednoga mladicha da igra na xdribi, pokara ga: na što on odgovori: *ter za ovu malu stvar toliko buke*! *Obiçaj*, reçe Mudrac, *obiçaj nije nikada malahan.*

Ali ne samo igraç svaki meche na rizik svoja sva dobra, dali meche jošter na rizik svoje poštenje, i u isto vrime vlastiti svoj xivot.

Našlo se da jedan igraç buduchi u jednoj nochi izgubio na igri sve što imaše, i neimaduchi çim više igrati, zaigra napokon svoju vlastitu

xenu i gospoju, koja izruçena od svoga zadobitnika, nemogaśe se doçuditi s njim zajedno budalaśtini i sramotini nje muxa.

Zgodilo se takojer (i da bi tako ne) kako jedan igraç, buduchi dobio nikima i jaspre i imanja, osta ubiven u onoj nochi na onomu mistu gdi s njima igraśe, i bi bacen od njizih niz prozor one Bavionice.

Dopokon Kaximir, Ban moguchi od Sandomirje, a posli kralj Poljski, bi dobro i na vraxji naçin iztuçen na igri od jednoga plemicha, zvana Ivan Kornaro, koji biaśe izgubio veliki broj novacah. On mu prosti zlochu, prem da biśe dostojan smerti, i darova ga govorechi, daje on sam sebi uzroçan bio, buduchi se stavio igrat svojim neparom, i da je tako na svoje arçe nauçio nepriaznovati sa svakim.

Churkovich.

NARODNA PRIPOVJEDKA.

Jedan çovek iduchi iz varoši kuchi jao na magarcu, a njegov sin, momçich od desetak petnaest godinah, iśao pored njega pjeśice. Susrete ji jedan çovek, pak reçe: „ To nije pravo, brate, da ti jaśeś, a djete da ide pjeśice; tvoje su noge jaçe od njegovije. “ Onda otac sjaśe s magarca, i posadi sina nanj. Malo dalje sretne ji drugi çovek, pak reçe: „ To nije ljepo, momçe, da ti jaśeś, a otac da ti ide pjeśice; tvoje su noge mladje. “ Onda uzjaśu obojica, i podju tako malo, ali ji sretne trechi çovek, pak reçe: „ Kaka je to budalaśtina: dva matora magarca na jednoj slaboj xivotinji! Pravo bi bilo, da çovek uzme batinu, pak da vas obojicu śchera. “ Onda sjaśu obojica, i podju pjeśice, otac s jedne strane, sin s druge, a magarac u srijedi. Sretne ji çetverti çovek, pak reçe: „ Ala ste vi çudna tri druga! Zar nije dosta, da dvojica idu pjeśice? Nebi li lakśe bilo, da jedan od vas jaśe? “ Onda otac reçe sinu: „ Mi smo obojica svakojako jáli na magarcu, sad valja da magarac jaśe na nama; “ pak onda obale magarca na zemlju, te mu jedan svexe prednje noge, a drugi straxnje, pa ga onda uzmu na kolac medju se, i tako ga ponesu. A kad se ljudi, koji su ji sretali i stizali, stanu sad još vechma smijati i çuditi, onda otac u jedan put bacivśi magarca na zemlju i poçevśi ga driješiti, poviçe: „ Ta onaj je svaki çovek ludji od ovoga magarca, koji hoche svemu svijetu da ugodi. Ja chu s mojim magarcem da çinim, kako sam i najprije po mojoj volji çinio; a ljudi neka govore, śta im drago. “ Pa onda uzjaśe na magarca, a sin pored njega pješice; i tako otidu kuchi. (Vrijedno je ovdje spomenuti, sto pripovijeda svijetli i çestiti knez, gosp. Miloś Obrenovich, da mu je govorio Skopljakov chaja-paśa, kad bi mu on za śto rekao, „ da pitam naroda: “ „ Knez-baśa! ako ja uspitam svijeta, kad stanem sjechi rep mome kulinu (atu), jedan che rechi: dovde, drugi: donde, pak najposlije ni sapi neche ostati çitave. Nego mi kako nadjemo za dobro, onako da radimo. “)

(iz kn. V. Stefanovicha).

BADNJAK.

Badnjak je sirova cerova glavnja, śto se po obiçaju u oçi Boxicha loxi na vatru. Badnjaka moraju biti dva ili tri, i moraju se u oçi Boxicha (na badnji dan) i osjechi. Kad se u veçe smerkne, onda domachin unese badnjake u kuchu, i naloxi na vatru; kad stupi s badnjakom u kuchu, onda reçe: „ Dobar veçe i çestiti vam badnji dan “ A iz kuche ga kakav muśkarac pospe xitom i odgovori mu: „ Dao ti Bog dobro sretnji i çestiti “. Po Ercegovini gdje su velike kuche, ondje dovuku badnjake na śest ili na osam volovah, pa nacheraju kroz kuchu, te iścheraju volove na druga vrata, a badnjake skinu u kuchi. Kad vech badnjaci pregore, onda (sjutradan, na Boxich) uzmu one ugarçiche, te metnu u baśçi na kakvu mladu śljivu, ili na jabuku. (*)

(Obiçaj kod Serbaljah — iz knji. V. Stefanovicha)

(*) Badnjaci su kod nas obiçno od hrastova oli od grabova derveta, a gdi nema ga, (kao po primorju) i od masline. Dodju badnjaci prid kuchu ne samo u oçi Boxicha, nego još i na çetri pet danah prije. Kadgod na volim se dovuçe, oli ako je gerdan badnjak po pet śest ljudih ga nose na uxim. Na badnju veçer po mlogim mistima tri loxe badnjaka, desni, livi i sridnji mali jedan badnjaçich: desni je najduglji i najdeblji, a poda sva tri metnu polog na çemu che stati kad gore. Tri imadu biti, zaśto kaxu da je Trojstvo Bog ostavio: desni je Otac, livi je Sin, a sridnji Duh śto izlazi od Oca i od Sina. Stareśina u kuchu badnjake unese; ako je koji velik, pomaxu drugi, zaśto nemore on sam uniti onu gerdobu; a uza svaki kaxe: „ *Dobro vam dosla badnja veçer* “ A drugi mu odgovaraju: „ *I svami sajedno* (oli) *I s tobom sajedno.*

Kad naloxe badnjake poliju ji vinom, i pozdravljaju Gospu na negam: najpervo che desni polit, pa livi, pa onaj u sridi. U jutru na Boxich za ruçkom, stareśina uxexe na desnomu luç, pak onda svichu na onome luçu istome. Pośto uxexe svichu, ustaju se svi na noge, te se ljube, i jedan drugomu kaxe: *Dobro ti dośao Boxich — I s tobom sajedno*; a kad su se izljubili, onda sili su jisti. Badnjaci gore po dva, po tri, po nedilju danah kako koji, a od onoga velika ostave jedan komad u prikladu oli gdi u kuchi za novu godinu, da uxexu na njemu svichu; oli ga nose na polje na kakvu njivu zarad vrimena, da neche grȧd odniti. M.

BAJKE.

I.

Sunce i oblaci.

Srotiše se njekoji nenavidni oblaci, odluçivši svu svoju snagu sloxiti, da sunçanu sjajnost od zemlje zastru. — Uzdigoše se dakle kao pechine, i u istinu sunçane jih zrake nemogahu iz jutra proderti, i naša zemlja ostade bez sunca. — Al kad se sunce oko poldne visokije pope, razperši sa svojima toplim zrakama sve gerdne oblaçine, koje se zastidjene po dolinam posakrivaše.

Tako i ti krjeposti i pravednosti! jasno prosiniš, ako te i podugo zloba i opaçina u zastoru derxi.

II.

Lisica i maçka.

Lisica: Sve kad mi ti nebi htjela kazat, da se rado s' çovjekom druxiš, ja bi to sama po sebi dokuçila. *Maçka:* a kako to? — *Lis.* Jer ti nikad na jednu stvar upravo neideš, nego u vjek stranputice, u vjek gerbavim putem, u vjek zazirajuch i vrebajuch. Ajdemo se okladit, da si ti to od ljudih nauçila. — *Maç.* Bog me lje nisam, nego mi je to baš od naravi prirodjeno. — *Lis.* Eh, kako mu drago, a ja bi barem uzrok našla i znala za što se tako rado u çovjeçanskom druxstvu nahodiš! —

III.

Orah.

To li mi je hvala, zavapi napole izgrixeni orah cervu, koji ga je trošio, to li mi je hvala, reçe, za to što sam te rodio, sada me ubijaš! — Ako si me rodio — reçe cerv: da od glada umrem, a ono je onaj xivot, koga si mi dao — vele pogerdljiv dar, na komu ti i onako zahvalan biti nemogu.

IV.

Umirajuchi paun.

Na smert bolestan paun, ostavi svoj krasni rep gazdi, koji ga je hranio. — Na to se razserdiše njegovi sinovi, i skoçiše na umirajuchega otca, što on svog krasnog repa nije njima za baštinu ostavio, da se oni s njim diçe, nego çovjeku komu netreba. Na to jim otac reçe: Niste moji sinovi — ako i neubaštinivši od mene, ovakva krasna repa, kao što je moj, nebudete imali.

V.

Ruxiçna stabaljika.

Boxica Cvjetka (flora) prohadjaše se jednoç u mjesecu svibnju po bašçi, i pride k ruxiçnoj stabaljiki. Ova ju tad zamoli: blagoslovi mi, reçe, da se moji pupoljci prie razcvatu, nego li na drugima stabaljikama. — I cvjetka joj nepozorno blagoslovi. — Razcvatoše se dakle ruxice, i svatko xiv dohadjaše motrit, i çuditi se nad ránim cvjetom. — To je stabaljiki milo i ugodno bilo — al, kratkog uxivanja! — jer dojduchu noch pade mraz, pak ubi cvjet i stabaljiku. —

I. A. B.

TEXACIM.

Miseca Kolovoza.

Od 7 Kolovoza (poslidnja polutina u zoru) do 14 istoga (Mina po pol nochi). Vruchina pak daxd po planinam s germljavinom. —

Od 14 do 21 Kolovoza (spridnja polutina prid zoru). —

Kiša nagla i silovita, dali ne obchena. Pak velika vruchina.

Od 21 do 28 Kolovoza (Uxba pred zoru).

Kiša po podne. Vlaxno veçerom.

Od 28 Kolovoza do 4 Rujna (Poslidnja polutina prid ponoch).

Vedrina i oblaçina na izminice. Daxd i vjetar.

Ovoga mjescca neka se spomene.

Gospodar — çiniti izkopati bunare, naçinjati vodotoçja, stiskati jezera, uzdizati nasipe protiv zimnjim povodnjim, posadivši verbe i jablane i druga stabla koja ta zemlja obljubljuje: kakono çine, po Neretvi, poglavari one kraine; koje che ona zemlja u njezinu napridku za dugo spominjati. Gospodar nek jošte prigleda mlade sadove maslinske, vochah i *muravah*, koje che çiniti okopati na ta naçin da, kad dojde kiša najskoli u piuljam, bude zemlja pripravna svu vodu oko stabalah po-

piti, kuda se moxe upraviti gdikojom brazdom. — Gospodar che pripraviti derva za zime i sahraniti u pokrivenu dervlje koje je, za ljesa, bilo zimi posiçeno. —

Texak — ovoga mjeseca kosi drugo sjeno. Sakuplja lan i konoplje, i sie ozimicu. Ako znade korist koja mu dolazi od izmine xitah po sianicam, ore zemlje poxenjene, i sie djetelinu. — Çisti i dube izkope, jame, rupe oko putah, i izmedju zemaljah, najskoli one gdi zimi mertva voda lexi a sad su zasušile. Nezapuštuje se zemlja od tolem izkopana; dali, malo prosušena, neka se prinese oko lozah, ili na sianice, koje dobro gnjoji. — Na sverhi mjeseca, kadno padne kiša i zahladi zemlju i bude hladnie povjetarce, poçme se malo po malo obirati listje lozovo; nastojechi da grozdje ostane golo i odkriveno, za da ochuti bolje dobroçinstvo sunçanih zrakovah, i berxe sazori. Okopaju se mladi lozosadovi, i, ako je moguche, svi vinogradi; buduch da Vještbina potverdilaje onu rjeç: —

„ Xeliš da ti bude plodna loza?
Okopaj nju dakle Kolovoza. “ —

Ovo se kod nas u Dalmacii neradi. Nu okušajte, dali pomnjivo, a ne smušeno. — Kako ovoga mjeseca dospiva rastjenje stabalah; tako od oravah jablanah, trepetljikah, bristovah, jasenah ... obrixu se mlade granççice, ili s rukam se okida listje, za sahraniti ji zimi volovim i ovcam, kojizim bude ugodna picha.

Kravar — odgoni jutrom za rana krave na pašu, i dogoni opet na vrime u tor, pervo nego sunce saviše zgrie, nastojechi napojit ji çesto vodom bistrem i hladnom, nedajuchi jim naxdriti se, najskoli travam pritilim, nego meršavim, za da nebi otekle, pak izjalovile se. Ako neima prigode za uzderxati mliko hladno i zdravo, neka ga nepušta uzljutiti, dali nek odma mete maslo, doçim ima skorupa; i, ako je potriba, dva put na dan. —

Ovçar — neka se çuva slati ovce u sterništa za kùpiti klasje koje utiçe xeteocim. Taka picha veoma ji pritilivši, škodi njiovoj chudi. Bolje je utirati prasad. —

Vertlar — vadi kumpire; tuçe slani grah i pošanj (Vaxol) posadjen Travnja ili Svibnja, sadi iza kiše kupus, koi che biti dobar o Boxichu; i oprema razsodnjike rodakvicah, kupusa glavatoga, kupusa rudastoga, spanjaka, ripe i ostalih; i prisadjuje *selene*, kupus cvitnjak, i rastchiku.

Iz Lista Talianskoga, koi se zove.

L' amico del contadino

Tojest — *Texaçki prijatelj*.

S. I.

—⊙⊙—

Produxenje odgovora g. R. str. 272.

G. R. dalje nastavlja, da je naš jezik prekrasan, ali *pokvaren*!; da ga valja izobraziti; da neimamo prave pismenice; da što se nje i narodne knjixevnosti tiçe, to je posao samo izobraxenih i uçenih ljudih; da je njemu, *xaliboxe*, prevech poznato kako su naši knjixevnici pisali, i kako još pišu, i t. d. Takove izreke on u kratko skucajuchi redomice pronosi erdjavim glasom sve dosadašnje spisatelje, kao da još nije naša majka rodila vridna sina. A pak iz njegovoga pisma upravo nemogu pogoditi kakvu je vridnost o sebi omirio, jer sad çini se da je on jedini pivac, koji piva tanko glasovito; sad, da i on çverçi, jer kaxe „ i doklegod svakomu zahtivanju izobraxenoga jezika odgovarajuchu gramatiku neosnujemo, nije korist o napridku narodne literature ni pomisliti! “ — Izobraxenje oli peçenje jezika nepristoji se onim ljudma, koji skos gledaju da svome samoljubju ugadjaju, nego onima, koji se u svoju vlastitu vridnost posve ne pouzdaju. Ovi che razmišljati i smišljati, da najvechi mudraci çestokrat neznadu ona, koja su i priprostom çeljadetu poznata; da izobraxenje istina ima svoje cvitje mirisno, dali još ima i svoje mane smerdeche; da ono mora k sebi privabiti i primamljivati çovika, no nevalja da on kao muna za svakom proxdraçicom terçi; da nevalja istupati od prirodne nevinosti, koja je vavik pritexitija i pristupnija od svijuh mudrih izmišljotinah; da na temelju narodnoga jezika ima se knjixevnost dizati; da mu nevalja starinska opchena pravila izvernuti, zašto to je grisina ljuta i budalasta; da ko nezna prosto pisati kako i Bog duxi, naopako che visoko pisati.

Ako je kvoçka na zlo misto nasadjena, u zao ças po knjixevnosti. K toj kvoçki prispadaju svi mladi spisatelji, koji se pivçe i mudruju, i pribivajuchi u mistu gdi neima pravoga jezika, oli samo gdi tudji jezik vlada, u najlošoj snazi kine se priverchuchi nesveršene slovare i knjige, da beside ulove, za koje neznadu, oli nemogu da im do pameti dodju. To biva, ne pisati xivim jezikom nego mertvim, to je rechi, da ko ne sidi medju svojim zemljacima nigda neche u lipo jezik izpechi, i suviše u sve i posve u njemu che duh jezika pripuknuti. Do poslidnjega vika knjixevni Europejski jezik biaše latinski, no niko se nije mogao isporediti sa Cicerunom, Juljom Cesarom, Oraciom, Virgiliom, itd. nego su najmudrije glave istina visoko pisale, ali poerdjavo i çesto nerazumljivo. Xivi jezik ima svoju osobitu oblaku iz koje proviriva mu izvornost, i njojzi nije dopušteno nego potribite rese zgodno prišivati. Na taj naçin ona izglednija biva, ne taji se. Prosti jezik ovde znamenuje oblaku; a rese, knjixevne riçi znamenuju. Ko rese pravo i krivo naterpava, prirodnu oblaku gerdi, paçe pritvara je u novu prioblaku. Koji su dosta zagazili u narodne lipote, znadu lasno i povoljno kroz koju besidu svaka pomisao ima prolaziti, i još kako triba beside zajedno sklapati i razredjivati, a osobito çuvati se od dosadljive dugljine, koja kripost mišljenju otimlje i zamuti ga, i koristi ne donosi, kano ni jedna kap dragomasti kronuta u pun kabao vode. Kamo ta pismenica iliti slovnica, koja che nam takovo svojstvo izšarati i potverditi? Uvo, uvo (uho), mudrost, viština tute vlada, a ništa drugo. Uz to nika unuternja neizkazana vridnost opominje spisatelja, gdi ime, gdi glagol, pridlog, uzriç, triba nasaditi, a to je rechi, slagati dile govora po *vlastitosti jezika*, a ne po samovolji i pomami. Malo vridi ono pismo, koje valja više putah štiti ne za nauçiti na pamet, nego za razumiti što je naumio njegov tvorac da kaxe? Nijeli to silovati štioca da lovi dile govora, i da ji po svojoj pameti uredi i razredi dok pogodi? A ta nesricha, jeli istina g. R. da dolazi od sagledan-

ja u tudje knjige, a navlastito u nimaçke, u kojima sidi n. p. glagol na kraju, kad bi valjalo u našim da mu je sidja u sridi oli na çelu? Niki su se od dragosti razletili i još se razlichu privodechi knjige nimaçke i taljanske, ali se ljuto varaju, jer oni tako gerde slavni jezik. Smiju li oni meni sad kazati, da ja tiram kukom po vodi? Za njihovim poslom ne lebdi serce moje, jer zasiko u moju pamet, da mi *in primis et ante omnia* imamo sebe kušati i ogledati, jesmo li vridni osnovati svoju vlastitu knjixevnost, t. j. izvorno pisati, pak razmiriti i razbrojiti dokle nam je dato izagnati, jer kod svijuh narodah tako je poçela prava knjixevnost. Ja mislim, i svi ljubitelji narodne slave i dike, da nam je tek proliche nastalo, i da che nam, ako Bog podari zdravlje i blagoslov, mimo nikoliko godinah jesen osvanuti.

Od tri su razuma kuditelji i popravitelji narodnoga jezika. Jedni prosto pišu, kano n. p. G. **R.**, pak svu diku sebi uzimlju što su se toboxe proradili da udare po koju knjixevnu besidu, da poprave po koju drugu pokvarenu, i da ji skopçaju kako se njima smili. Jedni vele da je slavenski pravi serbski jezik, te pripovidaju da valja skrozi slavenski pisati, ne pomislivši, da iz jednoga cerkovnoga privoda (koji mora biti obvezan) pravi duh jezika neda se razaznati. Jedni, videchi (a ko nebi vidio) da u slavenskomu neima dosta riçih za graditi razliçne knjige, neznajuchi po staromu zakonu novih stvoriti, pišu izmedju obadva jezika. Ovi zadnji su najsmišniji; ovi su zaveli jednu osobitu knjixevnost, od koje neima traga kod nijednoga naroda; jer niko nije ni pomislio u Taliji ni u Nimaçkoj, da valja mišovito pisati izmedju latinskoga i taljanskoga, i izmedju staroga nimaçkoga i sadašnjega jezika. A nebi xalio kad bi samo upotribljavali po nikoliko knjixevnih besidah, nego oni u razterk i u razlazak terpaju brez ikake nevolje slavenske riçi i još ruske. Taj njihov trud ja neznam ni zašto ni kroza što je. *Saffarik* kaxe çisto bistro da je S. Kirilo pisao u Bugarskom nariçju, i da Serblji na trista godinah prije njega imali su svoje osobito nariçje. *Dobrovski* nastavlja da je S. Kirilo mišovito pisao izmedju bugarskoga, macedonskog a i serbskoga jezika: a *Kopitar* derxi (glagolita Clozianus) da nije ni tako ni tako, vech da je S. pismo u jeziku slavjanah Panonskih, oli upravo rechi kranjskih, što ima podosta riçih nimaçkoga i latinskoga proizvoda, koje nije mogao upotribljavati nego oni narod slavjanski, koji je blixji bio nimaçkoj i taljanskoj. A opet Rus Kalajdovich dodaje, da je ono moravsko nariçje. *(Dalje che slidíti)* **K.**

OBJAVLJENJE.

U štampariji Jermenskoga manastira u Beçu *štampa se* druga knjiga *od novoga izdanja* **Serpskih narodnih pjesamah** i biche gotova na sveršetku ovoga ljeta.

Sramota bi bilo sad dokazivati vaxnost i vrjednost našijeh narodnijeh pjesamah, kad je svemu uçenome svjetu poznato, da su one ne samo po Europi na najznatnije jezike prevodjene, nego i po Americi, kao u svome rodu jedini porod uma ljudskoga hvaljene i slavljene, i tako ime naroda našega više nego svi ostali dogadjaji objavile i proslavile.

U ovoj knjizi biche pjesme *junaçke* od najstarijih vremenah do propasti carstva i gospodstva Serpskoga; na broj biche ih oko *90*, od kojijeh gotovo polovina nigda prije nijesu štampane. Medju ovima na novo skupljenijem, koje do sad nijesu štampane, ima ih devet, ponajviše poboxnijeh i osobito mitologiçkijeh, kojima se nezna starina (u jednoj se od njih spominju divovi) (*die Riesen*;) jedna ima o *caru Duklijanu* (Diocletian), dvije o *caru Konstantinu*; tri o *Silnome caru Stefanu* (Dušanu), pet o *knezu Lazaru*, deset o *Marku Kraljevichu*, i tako dalje o razliçnijem starješinama naroda našega do Turske vlade u našijem zemljama.

I ova che *druga* knjiga biti onolika, kao i *perva* (oko 40 štampanijeh tabakah), i na onakoj istoj hartiji i one veliçine; i cijena joj je 2 forinte u srebru, ili, kao što se u Serbiji sad novci broje, jedan taljer ili 6 cvancikah. Vrjeme prenumeracije traje do sveršetka mjeseca Avgusta. Do toga vremena ko što skupi prenumerantah neka izvoli imena njihova s *novcima sajedno po pousdanoj prilici* poslati u Beç pod natpisom: **Herrn Theodor Tirka et Comp. in Wien.** Ko pošalje novce za deset knjigah, dobiche jedanaestu na dar. Od one gospode prenumerantah, koji su se prenumerirali na *pervu* **knjigu**, ne **treba** sad na novo slati *imena*, nego samo *novce*.

Moxe ko rechi, da je cjena ove knjige za naše çitatelje prevelika, ali kad se uzme veliçina knjige i ljepota hartije, onda se moxe kazati, da u nas do sad nije bilo jeftinije knjige, i ja sam ovako malu cjenu odredio samo za to, da bi se ova knjiga lakše po narodu raziśla (a kad se sa svijem naštampa i dodje knjixarima u ruke, jamaçno neche biti jeftinija, nego još jedan put toliko, a moxe biti i skuplja).

Kad se pomisli, kako narod naš ove pjesme svoje rado çita i sluša, moglo bi se nadati, da che se svaki Serbin, koji je do sad i kakvu knjigu kupio, s radošchu postarati, da i ovu nabavi, osobito znajuchi, da ovo nije knjiga od danas do sjutra da moxe ostarjeti, nego da che u vaxnosti i cjeni svojoj, kao istinito ogledalo çistoga našega narodnoga jezika, narodnijeh mislih i obiçajah, narodnoga duha i xivota, i narodne istorije (odbivši poeziju od nje), još rasti, i da che trajati dok je naroda i jezika našega. Nadam se, da che i gospoda naša, kako u carstvu Austrijskome, tako i u Serbiji i u Cernoj gori, ne samo po jednu, nego (svaki po moguchstvu svome) i po više od ovijeh knjigah uzeti, a kome je u vlasti, i drugima je preporuçiti, i tako (kao predstavnici naroda svoga) ne samo mene u ovome narodnome poslu pomochi, nego i svjetu pokazati, da je i današnji naraštaj naroda našega dostojan ovijeh pjesamah i çasti i slave, koju mu one donose. A nadam se ovakovoj pomochi i od ostalijeh Slavljanah *), koji takodjer, kao bracha i rodjaci naši, imaju djel u çasti i slavi ovijeh pjesamah.

Svakome od gospode skupiteljah ja uz ovo objavljenje nechu mochi osobito pisati (a upravo i neznam, šta bi mu više i pisao osim ovoga što sam kazao), nego molim svakoga, kad mu pošaljem objavljenje, neka zna, da mu se molim, da ne poxali truda, da bi mi skupio prenumerantah što je više moguche, i da mi njihova imena i novce pošalje do naznaçenoga vremena. A molim i drugoga svakoga rodoljubivog Serbina i Slavljanina kome ja objavljenja i ne pošaljem nego mu onako gdje dodje u ruke, da bi se ovoga posla primio i oko njega svojski potrudio. **)

U Beçu 1. Junija 1844.

Vuk Stef. Karadxich.

ZAGONETKA.

Knjeginja sam ja prikrasna,
Kadgod cerna, kadgod jàsna:
Dva dni nikad, ni çetiri
Na jednakoj stojim miri?

V. Churkovich.

Pridjašnja zagonetka znaçi: **Med-vid.**

(* *Moxe biti da je za naš jezik pravije i priliçnije* Slavljanin *nego* i Slavenin i Slavjanin (?). **V.**

(** *Ja velim da su svi ljubitelji narodnoga jezika duxni kupiti ovu knjigu, çesto je štiti i derxati je u kuchi u osobitom dolapichu da nebi propala. Ja opet velim, da ko nije dobro i za dugo upirao oçi u narodne pjesme, nemoxe rechi da poznaje materinski jezik.* **K.**

Broji 32. list 255 vidi:

	Zahodi.	Popravi.
red. 14 na des.	*kukuruz, lin.*	*kaptovina, kukurik; lir.*
red. 24 na ljv.	zlom hljibotinom.	zlom hljibetinom.

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 36. — **NA 1 RUJNA**

ZORA DALMATINSKA.

I. GODINA — **1844**

☞ Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f** zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

FRANZ XAVER

po miloſti Boshji Lavantinſki ſhkof ino Firſht

Vsém vérnim Lavantinske shkofije srezho ino shegen.

(*) Rojen v' vaſhi ſoſeſki ſim israſtil ino ſlushil, maſnik poſvezhen, nekoljko lét vaſ ſoſed. Rajni prezhestiti Firſht ino viſhi ſhkof *Auguſhtin*, moj dobrotnik, ki jih posabil ne bom, ſo me o ſvoji ſelitvi iz Ljublane v' Salzpurg povabili kakor moj drugi ozhe. Priſhel sim tak, ker ſam rad, v' leti **1824** is ſvoje domazhe ſhkofije v' Salzpurſko, ino ſim bil tam, v' vſéh rezhéh ſrezhen ino sadovoljn, tako rekozh v' drugo domá. Niſim ſi drusiga shelel, kakor v' tim ſvojim drágim kraji vſe ſvoje shive dni, ki jih je lehko she malo, ſrezhno dokonzhati, poleg ſvojih dobrotnikov ino prijatlov tam pozhivati, dozhakáje vſtajanja veliziga ſodniga dné.

Previdnoſt boshja pa, ki vſe, kar ſe sgodi prezhudno ino modro ljudém h' pridu oberne, je ſklenila tud' mene, zheſar ſi miſlil niſim, v' viſoko — pa tudi teshavno ſlushbo povsdigniti. Po pravizi, ki jo viſhi ſhkofi Salzpurſke zérkve imajo, ſo *Njih Eminenzja*, *prezheſtiti Goſpód*, *Kardinal ino Salzpurſki Metropolit Friderik* mene Lavantinſki ſhkofiji, ki je po ſmerti hvalitniga viſhi paſtirja Ignazja Zimermana vdova bila premiloſtlivo isvolili, poterdili ino *ſhkofa* v' ſlushbo poſvetili. Previden s' darmi boshje miloſti, ki ſim jih ſkos pokladanje ſhkofovo-apoſtolskih

(*) Metnuto je naśe staro ſ, sto neimamo Kranjskoga pokuçenoga.

S ſ	*ut Dalmatis*	S s
S s	„	Z z
Sh ſh	„	Ś ś
Sh sh	„	X x
Z z	„	C c
Zh zh	„	Ç ç

FRANE SAVERIO

po Milosti Boxjoj Lavantinski Biskup i knez

svim virnim Lavantinske Biskupie srichu i blagoslov.

(*) Rodio sam se u vaśemu susidstvu i izrastao i sluxio, misnik posvechen, nikoliko litah vaś susid. Pokojni priçestiti Knez i Arkibiskup *Augustin*, moj dobroçinjac, koga zaboraviti nechu, jest me u svomu priseljenju iz Ljublane u Salcburg pozvao kako moj drugi otac. Priśao sam tako i rado, lita **1824** iz svoje domache Biskupie k Salcburskoj i bio sam tamo u svemu srichan i zadovoljan, za tako rechi, kako kod drugog moga doma. Nisam drugo xelio nego u onim dragim krajima sve moje xive dni, koje jest lahko jośte malo, srechno dokonçati, blizu mojih dobroçinacah i priateljah provoditi, çekajuchi nastajanje velikoga sudnjega dana.

No prividnost Boxja, koja sve śto se zgadja priçudno i mudro ljudma u korist obracha, odluçila je takodjer i mene, sa svim da mislio nisam na visoku paçe texku sluxbu, pouzdignuti. Po pravu koje Biskupi Salcburske cerkve imaju, jest *Nijhova Eminencia*, *priçestiti G. Kardinal i Salcburski Metropolit Friderik* mene na Lavantinsku Biskupiu, koja je po smerti hvaljenoga pridstavnog pastira udova bila, primilostivo odabrali, potverdili i u sluxbi Biskupskoj posvetili. Obdaren s darma Boxje milosti, koje sam kroz poloxenje biskupo-apostolskih rukuh primio, sada k vama

(*) Ova pastirska knjiga vele vridi; jedno śto iz nje sjaju Apośtolske kriposti, a drugo śto je pisana baś u pravom i çistom kranjskom nariçju, kako puk govori. Cinim da che rado naśi Dalmatinci gledati koje su poglavite razlike izmedju obadva jezika, i zato, ko je priveo, originala se derxao koliko je viśe mogao.

rok prijél, sdaj k' vam pridem, ker Bog tak hozhe, *vaſ*, v' prihodno vaſh viſhi paſtir, *ſvoje ljube ovzhize* imenujem, ter vam obljubim po dolshnoſti paſtirja dobriga vaſ ſkerbno paſti ino varvati, vam is ſerza, ki vaſ sa ljubo ima, ljub mir voſhim, ino vaſ prav po kerſhanſko *lepo posdravim.*

Mat. 10, 29.

Kakor ſe po beſédah Jesuſovih bres boshiga védenja kaj ne sgodi, *zlo vrabiz is ſtrehe ne pade*, tako je tudi Bog po ſvoji previdnoſti hotel, de ſeshem sa paſtirſko palizo, ino ſim, zhe ravno nevreden, vaſh ſhkof in paſtír. Priſhel ſim po pravizhni poti, doſegel, zheſar ſi niſim shelel ne iſkal — viſoko, pa tudi nevarno ſlushbo, v' katiro ſo me moji ino vaſhi prejpoſtavleni viſhi saklizali, po beſedah ſvetiga Pavla, ki pravi: „*Noben ſi ne ſmé te zhaſti jemati, kakor on, ki je poklizan ko Aron.*“

Heb. 5, 4.

Kakor velika je pa imenitnoſt in zhaſt ſedeti med ſhkofami, *ki imajo zérkev boshjo vishati*, ſhkofije ſedesh imeti, na katerim je toliko ſhkofov viſokiga saſlushenja ſedelo, tako me pa tudi po pravizi ſkerbi, kako bom toljke ino take dolshnoſti ſvoje viſoke ſlushbe dopolnil — ſvéte ſlushbe, od katire ſv. Tridentinſki sbor povê, *de je sa rame angelſke zlo grosna tesha.* Bojím ſe, kakor vſi, ki s' premiſhlenjam to ſtraſhno ſlushbo naſtopijo, ako verh tiga prevdarim, kako ojſtro bom moral nekdaj od te ſvoje ſlushbe na ſódbi odgovor dajati. Bogu je snano, koljka grosa me je obſhla, svéditi, de ſim isvolen viſhi paſtirſtvo velike zhede Jesuſa Kriſtuſa naſtopiti ino *ſhkof vaſhih duſh biti*, sravno pa zhutiti, kako nevreden toljke zhaſti, koljko preſlàb sa toljko teshko ſlushbo de ſim. —

Djanje apost. 20, 28. — Trid. sbor. seja VI. 1 p. — Tit. 1, 2.

Pomiſlil ſim vendar, kako dober Bog po ſvoji nesapopadlivi modroſti *le ſlabo isvoli*, toljko lepſhi pokasat, kaj njegova vſigamogozhnoſt ino Gnada premore, *naj nobén zhlovek ſam ſebe ne hvali;* ino tak ſim ſe v' boſhjo voljo podal. Vérjem tudi, de je dolshen vſak kriſtján ponishno dopolniti, kar neſkonzhno moder Bog s' njim ſklene, ino de kdor tak ſtori, prav ſtori. Ino ta miſel mi ſerze daja v' pomózh vſigamogozhniga, neſkonzhno dobriga Boga saupati, ki me ne bo sapuſtil, de rezhem, kakor ſv. apoſtel Pavl: „*Vſe samorem v' Njem, ki me mozhniga ſtorí.*“ Ino tak imenitno opravilo, vſe ſkerbí, dela ino odgovore Bogu poſvezheniga ſhkofa ſerzhno sadénem, ter v' verſto ſhkofov ſtopim, ki ſo veliko ſto let Lavantinſko ſhkofijo v' ſvoji ſkerbi imeli, toljko sa boshjo zhast, sa rast edino prave rimske katolſhke vére, sa isvelizhanje vérnih storili. Gveſt ſim ſi, de mi bo vſigamogozhni Bog pomágal, vſe tako teshke dolshnoſti po isgledi toljko bogabojezhih ino ſerzhnih ſhkofov zhiſto dopolniti, On neſkonzhno vſmilen, ki je obljubil *dati dobriga duha njim, ki ga proſijo.*

I. Kor. 28, 29. — Filip. 4. 13. — Luk. 11, 13.

Tako v' saupanji boshjim poterjen ſvoje paſtirſtvo per vaſ naſtopim, ino kakor vaſh ozhe le vaſhe ſrezhe ino pa isvelizhanja vaſhih duſh is ſerza shelím. Sa to ſe pa tudi, moji preljubi, vam vſém priporozhim, de me ljubesnivo spreje-

pridjem, jer Bog tako hoche, da *vas*, u buduche vaś pridstavni pastir *ljubeznim ovçicam* nazivlje, ter vam obechavam po duxnosti pastira dobroga vas pomnjivo pasti i çuvati; vama iza serca, koji vas ljubim, ljubexljivi mir xelim, i vas uprav po kerschanski *lipo pozdravljam.*

Kako se po besidam Isusovim bez Boxjega znanja ništa ne zgodi, *da ni vrebac sa strihe ne pade*, tako je isto Bog po svojoj prividnosti hotio da dovatim pastirsku palicu, i tako jesam, sa svim da nevridan vaś Biskup i pastir. Prispio sam pravim putem, stigo, sa svim tim da xelio nisam ni iskao visoku nu pogibelnu sluxbu, na koju su me moji i vaśi pridpostavljeni pridstavnici pozvali, po besidam Svetoga Pavla, koji govori: „*Niko da se ne usudi te çasti uzimati osim onaj, koji je pozvan kao Aron.*“

Kako je velika slava i çest siditi medju Biskupima, *koji imadu uzviśivati Boxju cerkvu*, pristolja Biskupska imati, na kojim je toliko Biskupah velike zasluge sidilo, tako staram se baś da uprav reçem kako chu tolike i takove duxnosti moje visoke sluxbe ispuniti – sluxbe svete, od kojih Tridentinski sabor veli, *da su i za ramena angjelska jako teśke.* Bojim se, kao svi oni, koji promiśljajuchi na taku straśnu sluxbu nastupaju, ako priko nje pristupim, kakav oštri bi morao jednom od te moje sluxbe na sudu odgovor davati. Bogu je poznato kakvo me predanje obuzelo kad sam obaznao da sam izbran za pridstavno pastirstvo velikoga stada Isusova nastupiti, i *Biskup vaśih duśah biti*, i na isti naçin chutiti, da sam kako nevridan tolike çasti, tako i prislab za toliko teśke sluxbe.

Pomislio sam sa svim tim kako dobri Bog po svojoj nepostixivmoj mudrosti *same slabe* izabira za toliko lipśe pokazati kako njegova svemoguchnost i milost primoxe *da nijedan çovik sam sebe nehvali;* i tako poklonio sam se volji Boxjoj. Virujem isto da je duxan svaki kerstjanin ponizno ispuniti, što bezmirno mudri Bog njemu odredjuje, i da ko tako tvori pravo tvori. I ta misao daje mi serce u pomoch svemoguchnoga i bezkonçano dobroga Boga úfati, koji me neche zapustiti za da uzmogu rechi kako i Sveti Paval: „*Sve mogu u onomu koji me jakoga tvori.*“ I tako znatni posal, sve misli, dila i odgovornost jednoga Bogu posvechenoga Biskupa serçno zapoçimljem, ter tako u verstu Biskupah stupam, koji su mnogo vikovah Lavantinsku Biskupiu pod svojom upravom imali, toliko za Boxju çast, za umnoxenje jedinoprave Rimske katoliçanske vire, za uzveliçanje virnih tvorili. Nadam se da che mi svemoguchni Bog sve tako teśke duxnosti po izgledu toliko bogobojechih i serçnih Biskupah çisto ispuniti, on bezkonçano milostiv, koji je obechao *dobrog duha dati onim koji ga prose.*

Tako s' ufanjem Boxjim potverdjen, moje pastirstvo kod vas poçimljem, i kako vaś otac samo vaśu srichu i tako isto uzveliçanje vaśih duśah iz serca xelim. Za to se još, moji priljubezni vama u svemu priporuçivam da me lju-

mete kakor otrozi svojga ozheta, ino kakor ovzhize ʃvojiga viʃhi paʃtirja. Molite ino Boga proʃite sa me tudi vi, naj mi da obilno ʃvojiga ʃvetiga Duha, de ne opéʃham dopolniti ʃvojih paʃtirʃkih dolshnóst, ino vaʃ nevtrudama vodim k' vezhnimu isvelizhanju; pa tudi de *drusim pridigváje kej ʃam savershen ne bom*. Pa ne le ʃamo moliti meni sa luzh ino pomózh od nebéʃ vaʃ proʃim, preljube moje ovzhize, ampak de mi tudi vi pomagajte ʃkerbeti sa ʃvoje ino moje isvelizhanje. Najte, de vaʃha pomózh mojo ʃlabóst podpéra, *naj ʃe vaʃhe vére ino ljubèsni vaʃhe poveʃelim.*

I. Kor. 9, 27.

I. Tefal. 3. 6–7.

(Dalje che sliditi).

bezno primite kako dica svoga otca, ili kako ovçice svoga pridstavnog pastira. Molite, i Boga prosite za me isto vi, da me obdari obilno svojim svetim duhom, da ne sustanem u ispunjivanju mojih pastirskih duxnostih, i da vas neumorno vodim k viçnoj blaxenosti; i tako da drugim *pripovidajuchi sam odsudjen ne budem*. Pak ne samo prosim vas da od neba pomoch i razum meni molite, priljubezne moje ovçice, no jošter da mi isto vi pomoxete starat se za vaše i moje uzveliçanje. Nastojite da vaša pomoch moju slabost podpire *za da se vašoj viri i ljubavi vašoj poveselim.*

(Dalje che sliditi).

XIVOTOPISJA

Glasovitih Pisaocah Dalmatinskih.

Koliko se god moxe Dalmacia sa svojim uznositim dogodovštinam diçiti, ništa manje, brez ikakve sumnje, ima se ponositi s njezinim glasovitim Pisaocim; buduch da, neostavši na zadu iz medju Narodah najuljudniih, svakoga vika kojega god porodi. I buduchi da ništar bolje nemoxe harnost došastih naraštjajah zasluxiti do uspomene Ljudih koji sa svojim uminjem Otaçbeniçku slavu zadobiše, pristojno mi se je uçinilo iznositi kad i kad na svjetlost po jedan kratak *xivotopis* domorodnih pisaocah, baš od onizih koji su vechma na glasu; - i to: pervo, da nebi uspomena pisamah njiovih izgubila se; a, drugo, da bi slava njiova, po njiovim dilim zasluxena, danasnjoj mladosti na potaknutje bila. — „ *Razploditi i gojiti Jezik Slovinski*, “ zamirka je ovoga lista; — za to, govorit samo od *hervatskih* pisamah, namislio sam; niti chu spominjati ono što oni drugim jezikom pisaše. — Pjesan Injacia (*) *Giorgi*, nazvana „ *Ovidiov osinj* “ —, nebuduchi drugo nego jedna pohvala jezika *hervatskoga*, odluçio sam poçeti baš njegovim xivotopisom. — Da posve na kratko snujem, oprostite mi; - buduch da s jedne strane nedopušta mi kratçina ovoga lista; - a s druge strane (derxechi ja list Zore podobno razumu puka obchenomu) nebi hotio da jedno podugo i potanko izkazanje, zapleteno u obigravanju po okolovštinam xivota ljudskoga, vechemu dilu štiocah dodije. —

(*) *Ferrari* nekaxe izhod imena „ *Ignazio* “. — Da nije naš koren „ *Janjac*? hotiuch rechi “ *Krotak*? — Tim uzrokom, kod nas, zovu ga niki nadivkom „ Janjac “. S. I.

I.

Injacio Giorgi (svitovnjakom *Nikola*) rodi se u Dubrovniku Vlastelinom, godine 1675. — Djetetom pokaza rahnu pamet, objavivši oçito kakvim çovikom izverstnim imadiaše narasti. — Obukavši haljinu Druxbe Isusove hode u Taliu, bogat svakim naukom; ali nakon 7 godinah svuçe se i malo potla unidje u skupštinu *Benedetinsku* Grada Dubrovnika, uzamši ime „ *Ignazio* “. — Otišavši opet u Taliu, pokaza se izverstit uminjem, spoznanstvim, i Redovniçkih duxnostih bridkim izpunjenjem. — Ali riçju po naravi obodljiv i podrugljiv, bi kod kuche dosta smuchen stekavši nepriateljah toliko jakih, da ga za niko vrime prognaše. — (*) Potla se dostojanstvu njegovu pravica uçinì i od Vjecha Dubrovaçkoga bi zazvan Biskupom Trebinjskim; ali On, rad osobite poniznosti, toga se štapa nehti prihvatiti. — Odabran napokon za Opata i Predsjeditelja njegove Skupštine, izverstnim razborom podnì se, brez nimalo prikinuti svakdanja svakoverstna

(*) Od ovud nek nauçe niki nesvistni mladichi, koji po rjeçi Mletaçkoj: „ *meglio perder l'amico che la bella bota....* “ (bolje izgubit priatelja nego ljepu sperdnju) obadaju do xivca; tako da (govori jedan uljudni i nauçni Inglez, *Chesterfield*) više stiçu napriateljah riçju, nego dilom. Za to prinosi on beside glasovitog njegova Domorodca *Pope*, koi pieva :

„ *Più d'uno ha'l ciel di spirito dotato*
„ *In abbondanza, eppur a bene usarne*
„ *L'opportuno giudizio ha lor negato.* “

Naški :
Bog je mnogim hitrost podilio,
I saviše; dali pamet im je,
Za s njomem se vladat, zakratio.

A na drugomu mistu :

„ *Poichè lo spirto ed il giudizio ancora*
„ *Che destinati ad ajutarsi a gara*
„ *Son qual moglie e marito in rissa ognora.*

Naški:
Sasvim da se medju se imadu
Gerlit, hitrost i pamet, uvik su,
Kano mux i xena, a imadu. S. I.

knjiguçenja svoja. To mu priberzi smert, buduch da u Siçnju **1737** pade mu kaplja. -- Ostavi mnoga pisma za sobom, od kojih, kako reko, nechu naerciti nego samo iliriçka. -- Najpoglavitii iz medju njih jest „*Saltjer Slovinski*“ (prevod pjesamah Davidovih) utišten u Mledcim godine **1724**, i priutišten druge **1728**. -- Çini mi se da ovi prevod nadlazi svaku pohvalu. Uz višinu Pjesja, plemenitost slovja prislonja se, iz dubokoga poznanja Jezika Xudinskoga: u jednu rjeç, ovoje, našim jezikom, Umotvor pervoga Reda. — „*Uzdasi Mandaljene*“ utišteni takodjer u Mledcim godine **1728** puni ljepote i plemenitog slaganja, u kojim Pjesnik, s podkom dubokog nauka Bogoslovnoga, rekaobi da je hotio pokazati podobnost našeg jezika za najtverdji stvor pjesniçki izdelati. Ovizim zdruxene su mnoge razliko verstne Pjesni, iz kojih svitli jedno veleumno izmišljenje. — „*Marunko*“ izverstna *Spotna Pjesan*, skoro utištena u Dubrovniku (**1839**). — „*Xivot S. Benedikta*“ — utišten i on u Dubrovniku. — Donajpotle jedan smotak neodkrivenih razlikoverstnih pjesamah, vechi dio kojizih poštenje utištenja dostoji; — najskoli Nadpisi, iliti kratke pjesmice (Epigrammata) sladko zaçinjene, i smihom osoljene; — su tri pisme za *gusalah*, najskoli ona verhu smerti *Marka Kraljevicha*. — Za okušaj njegova pojenja, mnim da neche biti merzka dobrostivim štiocem slidecha pjesma, koja se toliko obzire na ovi list, i na ovi jezik; - gojenje koga uzbudjujuch, ona ga tako mochno i serçeno priporuçuje: —

Hrabrivoja (Rainiero) Golubovich
Dalmatinac iz Dubrovnika.

—❧—

Bieljaše se iz daleka
U ruxicah **Zora** okolo;
I na sverhu svoga tjeka
Pristupaše nochno kolo.

A ja mislech za çast mochi
Stech, i slavu u kôm boju;
Trajah duge çase od nochi
Nepokojnom u pokoju. -

Çiemse tako zaman pase
Misli izpraznom pamet trudna;
Eto iz nenad prikaza se
Mom pogledu Sien priçudna.

Tkaniem zlatom sva sivaše
U naliçju od Piesnika;
Komu çelo pokrivaše
Svjeta s ruxam Lovorika.

S okolicam jasniem doli,
Dvorna lica, pun ljubavi;
Drobna stasa, sjed napoli,
Bieše Pjesnik prigizdavi.

Stah u çudu za prie znati
Te prikazni sverhu, i ime;
Kad mi siede klikovati
Piesnik glasom medenime.

Rimljanin sam Ovidio
Kî ljuvene ciech krivine,
Dospieh xivot moj nemio
Sred Slovinske pokraine.

U Slovinskoj ovoj Strani
Besiede uzeh vaše rodne;
Nu mi pjevat smert zabrani
S njim xudjene pjesni ugodne.

Jere prednju chiud pod nebi
Mertav çovjek nepoverxe;
I prignucha stara u sebi
Razluçene duše uzderxe:

Još se oko mojih kostih
Pjeti xeljan moj duh verti;
Nu što xudim svom stavnosti
Zakonimi brane od smerti -

I ako ljubih rodne kraje
Gdje za malo bi mi stati;
Na vas ljubav mâ vecha je
S kiem chu u vieke poçivati.

Rieç je od mudrieh, znaj da vjeku
Ond' je ljubav Duša gdi je.
Pokli u bitju ne razlieku
Isto Duša s ljubavi je.

Tim kad Tjelo s vam je moje,
A uz tjelo xeljna duša;
Ona vašu potrebno je
Da u vjek ljubav nosi i kuša.

K tebi dojdo po prilici,
Er si mnogo sliçan meni;
Oba dva smo mi Pjesnici;
Nu ja mertav a ti lieni -

Zato pjevaj, ter me izmieni
Kroz pievanja najmilia;
Pjev' u jezik tvoj rodjeni,
U kî xeljah pjevat i ja. -

Er ga ochutieh keje mochi
I doklese slavno uzpeo,
Da ga neche viek pritechi
Rimski Tever, Garçk' Alfeo. -
Rieçi jakos, i hitrinu
Izgovornu znah u njemu,
Za dat svjetlos, otet tminu
Besiedenju najdubljemu. -
Tolie sladak za s njim pieti
Ljepos, kati duh zarobi,
Da rieç Slavich moxe izrieti
S njom svou ljubav spoviedobi.
A kad bojni vapaj dixe,
I Viteze slavit herli,
Rek bi trublja da podxixe
Serca ognjena na boj verli. -
On u śpotah neizreçene
Miline se dikom gizda;
A u hvalah proslavljene
Ljude iznosi više od zvizdah.
— Vidi poslednja u vremena
Od jezika segaj diku;
Koliko je uzvišena
U tvom samu Dubrovniku. —
Gleda onamo s kraja od svita
Gdje od Leśke rodjen kervi,
Gre pun znanja glasovita
Kokanovski Pjesnik pervi.

Na njegova pjenja uredna
Mrazni sjever tjek uztavi;
I xeljezna Zvjezda ledna
Uxexe se u ljubavi. -
A ovamo u istinu
Spjevaoci svietli od više
Dalmatinsku pokrainu
Svu Lovorim nasadiše.

Prie bi plame Rajskieh Dvorah,
Voche u jesen, klasje ob liti,
Prie bi mogo vale od mora,
Zrake od Sunca prebroiti,

Neg izbroit sve poreda
Mudroznance i pjesnike
Kiem Slovinska cti besieda
I cavtiche slavno u vike.

Stahn guozdeni Boga od boja
Sinjom maglom vito s' tmasti
I Marica Rjeka, koja
S Orfeovieh suzah uzrasti.

Grauice su njoj iztoçne,
I nje tjehu sverhe nije
Dok Hervaska Drava poçne
I val sverśi od Adrie. —
Ruke od tole svoe slobodne
Razkriljena izvan mjere,
Priko kranjske zemlje plodne
I planinah Çehskih stere.
Njoj Lituanska strana, i Leśka,
Njoj strjeljoci Cernorusi;
Njoj Mośkovska Vlas viteśka
U jednu se kitu uzbusi. -
Nju govore tamni i bliedi
Samoxistva sred njihova
Pustolovni Samojedi
I ledena zemlja nova.
Paçe Europi plecha obrati
Za gospodit priko Asie,
Kada sjede stolovati
Sred Kineske Sjeverie.
Tatarina s njom prjetiti
Derxavami, kjem blizu je
Perśianin uzmnoxiti
S Hvaliamskoga mora çuje.
Ona mnoštvom uredniem
Svoje stupaje mnogom hvalom
Adrianskiem, Cerniem, Ledniem,
I Nemaśkiem pere valom.

Oder njeje, plodna Sava,
Mrazna Raba, Heper verli,
Visla ohola, bojna Drava,
Carna Tana, Dunaj herli.
Zato u ove glas besiede,
Taç prostrane i hvaljene,
Da tve se ime više uzvede
Pjevat uzmi mjeśte mene.

Ali nepoj ti ljuveno
Er moj plam je suze ljevo,
I da mi je dopuśteno
U viek tako nebi pjevo.

Istom ove rjeçi izusti
Vidjaśe se taj ças meni,
Da se sasvjem u me upusti
Za moj jezik plam ljuveni.

Poslušo sam nu Rimskoga,
Kako cjenim ja pjesnika;
Er jezika nije moga
Pjesan ova mala dika. —

Slovnica Gos. ILIE RUKAVINE Ljubaçkoga.

U **Zori Dalmatinskoj** Broj 24, god. I, na 10 Lipnja 1844, stoji jedan çlanak Gos. **Ilie Rukavine** Ljubaçkoga, koji od pravopisa juxnih Slavljanah govori.

Rado bi vidio knjige o naśemu jezikoznanju od gori spomenovata gospodina, za nauçiti u materinskom jeziku sve one potrjebne stvari koje još neznam: ali moja neugodnost hotje, da ja te knjige dosada viditi nemogo. A zašto se te nauçne knjige svagdi ne nadju i medju nami nerazprostranjuju, to ja razumiti nemogu, i çudim se kako je moguche, da Gospodin Spisatelj na svaki naçin ne ište, da se kolo na okolo razšire, dabi mi iz njegovih knjigah dobro znanje i nauke nabrat mogli, kao pçele iz cvjecha meda kupe i beru. ---

Da daklen gos. Rukavini, koga çastim, dosad na njegovu knjigu „*Kroatische Abänderungs und Abwandlungs formen*" nije nitko odgovorio, (*) nije ni „*prezrenje*" niti „*suterpnost*" nego mladost njegovih knjigah na muçenju uzrok, jer su samo njekolika mjesecah da *xivuju*, daklen kao *Djeca* još malo kod knjixevnoga skupnovladarstva poznate. Prosim gos. Spisatelja nek se malo uzterpi, dok njegovih pervci *Erstlingen* dubiti i hodit poçmu, i da jih vidimo, pak che mo onda kazati jesuli šepavi oli nisu, jer za isto nije moguche, da mi, koji smo svi veche oli manje još poçetnici u našem knjixevstvu, na jedan put ono tvorimo, što je neumerli *Adelung* u Njemaçkom i *Accademia della Crusca* u Vlaškom --- Italianskom --- jeziku s velikim trudom i dugim vrjemenom uçinila.

Umno i razumno pritresanje oli kritika nije drugo neg izkazanje jedne dobre staze da se ne zabasa u *svojevoljnosti*, koja se lako u *tverdoglavnost* priobrati, i vechega kvara neg dobitka u našoj mladoj Literaturi doniti moxe.

Ne mogu manje uçiniti da ne kaxem, da je pritresanje kod nas više neg potribno, jer drugaçije che se toliko neobiknute, neukrotne, nezaxeljne, neotesane i nenauçne stvari u naše knjixevstvo uvuchi, da çovjek najposlidnje u njoj ništa drugoga neg veliko smetanje opaziti hotje. Ali pritresati nije dosta da se samo kaxe da to oli ono nije skladno oli dobro, negò se mora s pametnim poznanjem od onoga što se kritisira kazati, kako to oli ono se moxe bolje i skladnije izkazati, što se brez uvridjenja i psovsti doveršiti mora. Malo kaxu oni Razsudci koji samo zabilixe gdi je ta ili ona falinga, ova il ona pogrješka, a *zlo* çine oni koji namjesto nauçnog i umnoga popravljenja na dobri put skoçe,. bodu, psuju i rugaju, s çim smutnju i neprijateljstvo medju spisateljim tvore, a nikog na ti naçin ne uçe, nego sami sebe i drugoga osramote. Draga Bratjo! dopusti te da vami moju xeljbu sporadi pritresanja oli ti kritike izkaxem: pritresajte ali neuvridite, jer ruganje i psovanje medju izobraxeniim ljudim stati ne moxe, koje i medju najprostitoj çeljadi *zlo* stoji.

Što se našega pravopisa tiçe, nemojmo se mraziti i psovati, jer zaisto ne more se tako lako poznati, tko i koji pravo ima, buduchi da svaka *pravda* ili kavga ne od jednoga oli dvaju, nego od jedne *Skupštine* odsudjenje çeka, koje che duxnost biti sve poravnati, i odrediti, kako i na koji naçin se ova i ona *rjeç, pisat, izgovarat, i razumiti* mora.

Petercane na brodu *Cevolinoru* na 13 Junia 1844.

F. M. Kovaçevich Kap.

(*) Ja sam teke deknuo. K.

ÇUDNOVATI ZVONIK SVETOGA MARKA U MLETCIM.

Ova prikoizvišena zgradja namistjena je u otoku, u jednom nuglu ploštada mnogo vidljivu, gdi, brez da ga mnogo zaklanja, odkriva oda sviuh stranah malo da ne vas isti ploštad, sasvim daje u çetiri strane razgranjen.

Nje temelj bi postavljen još godine 888. u vrimenu Petra Tribuna Duxde Mletaçkoga, i govori se, da se je više vrimena i podloge uloxilo, i poarçilo za oni dio koi je u zemlji, negoli za sve ostalo toga zvonika; i prikladno je istini, to govorenje, jer jedna zgradja toliko visoka i teška, nebi se uzderxala za toliko vikovah u mekoti, u mistu vodenu, brez velika, tverda, i krupna temelja.

Godine 1148. gospodujuchi Duxda Mletaçki Domenik Morosini bi poçeto uzdignutje zidovah poverh temelja, i tada bi naredjeno da Turan ima sluxiti i Cerkvi i velikomu Dvoru.

Bi ponovljen godine 1329 po dilu jednog udoxnika imenovana Montagnana. Godine pak 1400 izgori od kresa uçinjena u stvaranju Duxde Mihovila Streno.

Po za tizim strila izgori mu verhovak derveni i bi namistjen verhovak kameniti, koji se i danas vidi. Bio je paka i jos koji put pokvaren od gromovah; dali vazda bi ponapravljen po naredbi opchenskoj.

Ovi je Zvonik dvostruk od podanka tja do Zvonovah, i po ta naçin on je uçinjen da prizire se kao sklonjen od dvajuh zvonikah stojechih jedan u drugomu; zidovi su pet nogah debeli; i pet nogah prostorine imade od jednoga do drugoga zida, za da se moxe lasno uzlazit, i stanovito mogu po dva kipa u pored hodit.

Zidine ovizih dvajuh zvonikah što se priziru postavljeni jedan u drugomu, naslonjaju se zajedno u okolo s botami, a bote uzdixu se malo po malo kakono listve, dali brez postupçichah, tako da bi se moglo hodit do zvonovah na konju; i po njima idje se uzlazechi i okolišujuchi sve do verha; a u svakom nuglu gdi se uzlazechi okriche, nalaze se prozori, koji prinose zadosta svitlosti.

Na sverhi uzlazišta nalazi se podpodište s-botano, i na njemu debeli i visoki stupovi od istrianske stine, i ondi stoje obišena Zvona, a iz njihovih velikih prozorinah, ne samo vidise vas kolik Grad i Otoki od kojih je okruxen, dali odkriva se do 25 miljah dalеçine na moru.

Od onuda uzlazi se uz drugu listvu, koja nosi poverh zvonovah, i do jednoga prozorišta, koji okolišiva s dvora vas kolik Zvonik, i po njemu idje se lasno na okolo, buduchi zaslonjen i zapasan stupovim od bronza.

Po verh prozorišta na sva çetiri obraza zvonika izdubeni su mramoriti Lavi od zamirne veliçine; i poverh tizih Lavah ide zvonik skladnoredno sve na uxe do verha na naçin stupa cetveronugloga, koji je verh okovan u mid pozlatjen, sasvim da zlato poradi davnjenosti vech se nevidi.

Na najzadnjoj višini, na xeleznom vretenu postavljen bi godine 1517 jedan Andjeo na noge, koji se po puhanju vitra okriche, i ostaje vazda okrenut s obrazom pram vitru koji propuhiva. On je derven, ali je isto pokriven s midom, i stoji kako da blagosiva.

Od zemlje do pervoga tleha gdi su zvona, imade višine 164 noge. Od onoga tleha do Andjela imade ih 152, a Andjeo jest visok 14 nogah, usve 330 nogah. Derxaše se na plachi jedan çuvar, koji biše duxan zvoniti zvona na vrimena zabilixena po zakonu 1413.

Pisano je, da kad se doveršila ova zgradja, zgodilo se jedno çudo jednomu od onizih zidarah; koji buduchi pao s verha, priporuçujuchi se serçeno Svetomu Marku, najde po srid zvonika jednu gredu na dvor istegnutu, koje buduchi se prifatio, osta visech o njoj doklem ga skidoše doli brez ijedne škode svoga xivota. Dogadjaj ovi nalazi se upisan djaçki u jednoj knjigi, sahranjenoj u svetomspravištu Svetoga Marka.

V. Churkovich.

DVI RIÇI U SMERT

Jeline cheri Ivana Biliska iz Kaštilah, koja umri u kuchi poznanoga gospodina di Garanjina u Trogiru 11 Lipnja 1844.

Jeline nije vech. Sunce za nju više nesjaje, Misec za nju pomerçao je, zora više za nju nesviche, danak za nju više nebili, zvizde za nju izgubiše svoju svitlost. Jelina više nexive. Jeline na svitu nije vech.

Udarila je deseta ura u gradu kad Jelina dušu Bogu dade, u devetnaestom litu nje xivota, okrunjena krunom diviçanstva. Nadarena biše Jelina lipotom Angjeoskom, s ponixnostju prilikovaše Kaju S. Divicu, a s pametju i razumom Maru prislavnu. Cile nochi provodiaše u štivenju nauka kerstjanskoga, u tomaçenju mudrih nauçiteljah Cerkve Svete. O spisima Jerolima o nochi Augustina, o skrušenju Mandaline, o mudroznanju Margarite biaše vas nje razgovor. Podloxna roditeljim, uzdignuta u strahu Boxjemu, za svit nehajaše, niti misljaše izprazna nego li o Bogu. Od kuche do çerkve biaše sva nje šetnja; mirna i skupljena u sebi çinjaše milostinju siromahu, ljubljaše uboštvo, a od propasti i zamirke staše daleko. Cicha o-

vakih zamiritih kripostih, koje veliçahu *Jelinu*, veleçasna, i ogledana, Gospoja Kaja Garanjin, zaruçnica Gospodina Antona Fanfogne od kolina slavnoga gosposkoga, pritegnu *Jelinu* u kuchu svoju derxechi je za virnu svoju drugaricu, ljubechi je kakono rodjenu svoju sestru. Dvadeset danah niśta viśe stojechi Jelina kod njih, postane poradi svojih kripostih pravi izgled i kao zercalo sviju Trogirskih divojakah.

Dali sa svim bo tako nadarena, oni koji vlada (u jednu riç) nebo i zemlju, ote je iz ruku svojih roditeljah, svojih priateljah, i śvojih drugaricah.

Nemoj dakle plakati majko prixalostna majko ucviljena smert drage cheri tvoje; akol' sunce, njoj pomerça ovdi na svitu, drugovaçije i lipśe njoj sunce sjaje na nebesi; akol' njoj misec potamni ovdi na svitu, drugovaçiji, i lipśi misec njoj prikaxuje se na nebu; akol' njoj ovdi na zemlji Zora nesviche, drugovaçija i svitlija Zora na nebu posmiiva se; ako li joj je ovdi na zemlji nestalo biloga dana, gori na nebu dan jest brez nochi kome neima sverhe.

Ustegni dakle majko suze od oçiju tvojih; utaxi jad serca svoga, neplaçi viśe smert, cheri tvoje. Uzdigni oçi k' nebu, vidicheś *Jelinu* gdi se verti po nebesi i poadja dvorove, i loxnice nebeske s' angjelim veselechi se

Janko Cippico. Sin Starca.

Produxenje odgovora g. R. str. 280.

O pridlogu *Za* kad *vrime* znaçi, dosta je rekao vridni G. Verdoljak u br. 34; dakle prilika je da sa svim prikinemo zaludno pripiranje. Nego ostavimo dici ono *legni, sidni za puśkom i za puśku*, jer nisu meni drage ditinjske igre. Nemoxe se rechi onako golo, da *za Stojanom vikne*, znaçi da je Stojan najprije viknuo, kao śto nebi se moglo rechi kad *gerkne gavràn za vukom — zakverkne zec za ogradom — koza podje za zelenikom* i t. d. znaçi da je prije vuk gerknuo; ograda zakverknula, zelenika pośla. Na jedan primir govorechi, ako mi kaxe drug: Za *Stojanom legni*: ja chu znati gdi che mi glava dochi. A namisto *za* ne smimo upotribiti *iza*, jer razliçnoga su znaçenja. N. p. *maslinu su za kuchom usadili — maslinu su iza kuche usadili*, ne biva sve isto, jer u pervom dogodjaju razumichu da je one blizu one strane kuche usadjena oli oiko do nje; a u drugom, da je dalje. — Kad osoba iliti lice stoji prid oli za svojim pridmetom, i radi śto, od njega ne odstupivśi, tot glagol sverśeni tot nesverśeni radnju koju pokazao, *za* ima vladati tvoriteljnim padexom. Dakle ja velim, da nije dobro reçeno (u takoj smisli) *prid Stojana, za Stojana sidne*, neg, da valja kazati *prid Stojanom — za Stojanom sidne, sidni, sidnucheś, sidnuo sam*. Ja se n. p. nalazim za jednom kuchom, pa kaxem drugu: *kud cheś? śto cheś tamo, ovde za kuchom legni*. Sad pitam ja, jeli to dobro reçeno? Jest bogme, jer kad smo za kuchom, zaśto chu kazati *za kuchu?* Ako hochemo da se razumimo, valja da izjasnjenja pravimo po *sili govora*. Vladao bi *za* çetvertim padexom, ako se lice primiçe, ako se n. p. podrazumiva *ajde*.

Za moje pameti neznam upravo jesam li ikadar çuo *nemoxem, nemorem*, namisto *nemogu*, a ponajviśe sam çuo *mogu* namisto *moxem, morem*. Za to cinim da se najpravilnije u pervom licu ima sprezati *mogu* i *nemogu*, nego *moxem nemoxem*. A ne pomaxe pak nastaviti da *mogu* nemoxe pervu osobu u jednobroju naznaçivati, jer taj isti izlaz i trechoj osobi u mnogobroju prispada. A zaśto drugo i treche lice u jednobroju poluprośastoga vrimena jednako se sverśivaju? n. p. *ti bijaśe on bijaśe — ti igraśe, on igraśe* i t. d. Zaśto u buduchem vrimenu treche lice u oba broja jednako izlazi? Smijemo li udariti ono *idu, adu?* Nek se G. R. prodje i odrene reformacie, pak che on postati dobar pomochnik naśe knjixevnosti.

M.

ZAGONETKA.

Pervi tebi kaxe lipo
Sto kerschanin çini pravi —
Kad pervog u dijo stavi
Drugog imaś baś prilipo —
Kripost pak ti *sve* skazuje
Kadno çovik nju posluje.

Kurtovich.

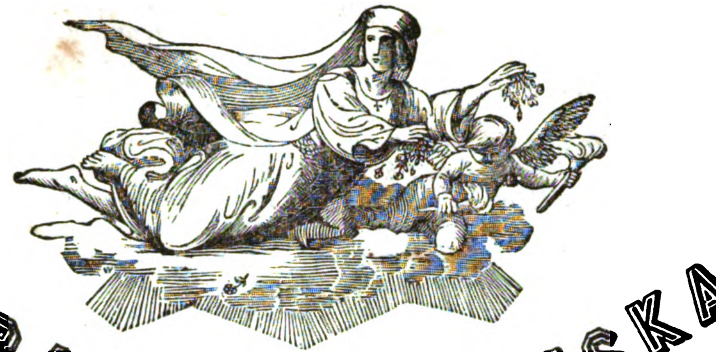
Odgovor **Smiaiçne**. t. j. **Misecina**.

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 37. | I. GODINA

NA 9 RUJNA | 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f** zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se. ako nisu prosti od svakoga trośka.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

FRANZ XAVER

po miloʃti Boshji Lavantinʃki ʃhkof ino Firʃht

Vsém vérnim Lavantinske shkofije srezho ino shegen.

(Produxenje: B. 36. na strani 281).

Sklenil ʃim s' bozhjo pomozhje vaʃ viʃhi paʃtir ʃkerbiti kakor ʃo vʃi moji ʃpredniki te ʃhkofije po vʃi ʃvoji ʃkerbeli, mozhi kerbeli, ʃveto rimʃko katolizhanʃko véro po vʃej ʃhkofiiji zhiʃto in neoʃkrunjeno ohraniti, ʃtoriti, de ʃe bojo zérkvene sapovdi ʃpoʃhtovale ino sveʃto dopolnile, ʃlushba boshja zhedno obhajala, kakor ʃe spodobi po sapovedlh ino ʃhegah ʃvete kat. zerkve toljke ʃkrivnoʃti obhajati. Prisadeval ʃi bom sveto zhednoʃt, poboshnoʃt ino sadershanje kerʃhanʃko per vʃéh vérnih ʃvoje ʃhkofije koljkor premorem, ovshiviti, dopolnovaje sveʃto vʃe dolshnoʃti viʃhi paʃtirja, v' vedni ʃkerbi sa isvelizhanje vaʃhe, *naj ʃe nihzher vaʃ ne pogubi*, ki ʃte po Jesuʃu Kriʃtuʃi tako drago odkupleni, *temuzh de bi vʃi vezhno shivlenje doʃegli*. Moja bo ʃkerb vam poboshne, pridno poduzhene, bogabojezhe maʃhnike poʃlati, ki bojo s' nebeʃhkim blagram per vaʃ ʃvojo ʃlushbo opravljali. Hozhem ʃi prisadevati, kakor ʃim dolshen, ʃvojim zhaʃtivrednim ravnodelavzam v' vinogradi Goʃpodovim, pa tudi vʃém drugim *vérnim lep isglèd dati*, *v' beʃedi kakor v' djanji*, *v' ljubesni*, *v' vèri*, *v' sdèrshnoʃti*. Moja viʃhi paʃtirʃka ʃkerb bo vʃo zhedo obʃegla, de bojo poduzheni, ki ʃe motijo, de ʃe sanikarni ino saʃpani isdramijo, ʃlabi poterdijo, nedolshni ohranijo, pravizhni, oveʃelé, povsdignejo, ki ʃo shaloʃtniga, pobitiga ʃerza. Rad bi ʃvoji ʃlabi mozhi *vʃém vʃe bil, de bi vʃe isvelizhal*.

I. Tim. 3. 2.

I. Kor, 9, 22.

Torej, moji preljubi, terdno ʃi prisadevajte

FRANE SAVERIO

po Milosti Boxjoj Lavantiski Biskup i knez

svim virnim Lavantinske Biskupie srichu i blagoslov.

(Produxenje: B. 36. na strani 281).

Odluçio sam s boxjom pomochi kao vaś pridstavni pastir starat se, kako su svi moji pridsidatelji u ovoj Biskupii sa svom njihovom krepośchu starali se, svetu rimsku katoliçansku viru po svoj biskupii çisto i neoskvernjeno sahraniti, i çiniti da se budu cerkvene zapovidi poçitovati i u svemu ispunjati; sluxba boxja priśtojno prineśena kako se dostoji po zapovidih i obiçajma svete katoliçanske cerkve tako tajne prinositi. Nastojat chu sa svom silom mojom svetu çistochu, poboxnośt i postupak kerśchanski kod svih virnih moje Biskupie, koliko uzmoxem, oxiviti, ispunjajuchi virno sve duxnosti pridstavnog pastira u nepreśtanoj skerbi za viçno blagopoluçie vaśe da niko od vas śe ne odsudi koji ste po Isusu kerstu tako dragocino odkupljeni, tako bi ste svi viçni xivot postignuli. Moja miso bitche vama poboxne, pomnjivo izuçene i bogabojeche redovnike poslati, koji che s nebeskom pomochu kod vas svoju sluxbu izpolnjavati. Naśtojachu, kako sam i duxan, svojim çastovridnim sodilateljima u vinogradu gospodinovu i isto svim virnim lip izgled dati tako u besidi kako u dilu u ljubavi i u viri, i postupu. Moja miso pridstavnog pastira obuzimatche cilo stado da budu poduçeni dvoumni, da se lini i zaspani razdrimaju, slabi potverde, nevirni sahrane, pravedni razveśele, pokripe koji su xalostnoga i smuchena serca. Rado hotio s mojom *slabom silom svima sve bitj da bi svakoga uzveliçio*.

Zato moji ljubezni stalno nastojite po svojim

po ſvojim tudi vi s' menó, naj nam po 'ſrezhi iside, kar ſmo imenitniga ſkleníli. *Zhujte, ſtanovitno v' véri oſtanite*, vaſ s' ſvetim Pavlm opominjam. — *Bog pa upanja naj vaſ napolni s' vſim veſeljam ino miram v' veri, de bote bogati v' upanji ino v' mozhi ſvetiga Duha* dozhakaje vezhnih dobrót. *Narprej oblezite ljubésen, ki je savésa kerſhanſke poboshnoſti. Oblezite ſe s' oroshjam vére ino ljubesni, kakor s' oklepam, in s' shelesno zhelado upanja na isvelizhanje. Jesuſ Kriſtuſ je ravno tiſti vzheraj ino doneſ, ino vékomaj. Ne dajte ſe motiti mnogoterim ptujim naukam.* Ni nam vtajiti, de je tudi v' naſhih zhaſih reſnizhno, kar je ſv. apoſtel Juda od ſvojih dni piſal: *„Ljudjé ſo ſe vríníli (od katerih je she od nekdaj piſano, de bojo v' to obſojeni), hudobni, ki gnado naſhiga Boga v' rasujsdanje isvràzhajo, ter naſhiga edino visharja ino Goſpoda Jesuſa Kriſtuſa tajè; kteri meſo ognuſujejo, ſe goſpoſki poſmehujejo, oblaſtvo sanizhujejo, vſe víſhi ſlushbe ino opravila obrekujejo preklinvaje to, kar ne posnajo, kar pa po natori kakor neumna shivina vedó, v' tem ſami sebe vkonzhajo.“*

(I. Kor. 16,13. — Rim. 15, 13. — Kol. 3, 14. — I. Teſ. 5, 8. — Heb. 13, 8–9. — Jud. 4, 8–10.)

Kazha, ki je perve ſtarſhe naſhe po duhi prevsetnoſti sapeljala, de ſta Bogu nepokorna bila, ter je djala, kako bota Bogu enaka savshívàje prepovédaniga ſadu, ki ſe mu je reklo ſad ſposnanja dobriga ino hudiga — ona je saſjala ſéme pogublenja v' zhloveſhko ſerze, ki ſtori, de ljudjé sapovedam boshjim pokorni biti nozhejo. Is téga pa pride zhaſna ino vezhna ſmert nad zhloveſhki rod. Ravno ta kazha je dan denaſhen duha prevsetnoſti ino napuha v' ſerzih ſilo veliko ljudí vnovizh obudila, de ſe toljko duſh od Boga lozhi, ino rajſhi poſvetnim ljudém verjame, ki po ſvoji ſpazheni modròti uzhijo, kaj bi praviza ali kriviza — bila reſniza alj lash —, kteri nar vezhi ſkrivnoſti naſhe ſvete vére, ki nam jo je ſam Bog po ſvoji neſkonzhni miloſti rasodél, po ſvojih ispazhenih miſlih islágajo alj zlo vtaje ino savèrshejo. — Kamo je priſhel ſvét, ki ſe je tak od Boga ino nja ſvete nam rasodete vére lozhil! — Kamo ſhe hozhe priti? — Taj, kamor je ſlepota perve ſtariſhe ino veſ njih saród pripeljala — v' zhaſno ino vezhno ſmert. Po tim ſtraſhnim ſadu mormo pa tudi ſposnati, kako svijazhne ino pogublenja polne ſo misli oſhabniga poſvètniga duha ki naſ napeljuje Boga sapuſtiti, nauke njegove ſvete vére sanizhovati, ino boshje sapovedi treti. Sad tiga hudobniga duha ſe ozhitno v' tim po ſveti vidi, ker ſo ljudjé toljko mersli ino bres vſe ſkerbi sa nebeſa, ter le poſvetno s' ſvetam shivijo, ſe poshiviníjo ino rasvajenimu truplu vſe dovolijo, s' ſvojim blishnim v' njegovim terplenji malo, ali zlo kaj vſmiljenja nimajo; de ſo sakonſki bres saſtopnoſti ino sveſtobe; de ſtariſhi otrók malo kaj prav isredijo, de ljudjé v' neſrezhi zlo obupajo. To, preljubi moji, je shaloſten ſad prevsetniga duha ſodajnih zhaſov, ki nima vére, nima Boga.

(Rim. 1, 8.) S' veſelim ſerzam *Boga sahvalim po Jesuſu Krihſtuſu sa toljko ſhtevilo ſvojih vérnih kriſtja-*

silama i vi samnom za da nam srechno izide što smo znamenitnoga zaključili. *Pazite tverdo u viri ostati*, vas s Švetim Pavlom opominjem. — *Bog ufanja pak neka vas napuni u svemu veseljem i mirom u viri da budete bogati u ufanju i u kriposti svetoga duha*, doçekivajuchi viçna dobra. *Pri svega odijte se ljubavi koja jest zavezaj kerśchanske poboxnosti, odijte se s oruxjom vire i ljubavi kako s oklopom i guozdjenom odichom ufanja na uzveliçanje. Isukerst jest isti juçer ili danas i viçno. Ne dajte se u sumnju uvaditi mnogostruçnim stranim naukam.* Nemoxemo tajati da je tako u naša vrimena istino što je sveti Apostol Juda u švoje dane pisao: *„Uveli su se ljudi hudobski (od kojh jest vech od nekada pisano da che biti u to odsudjeni!) koji milost našega Boga u sumnju izvrachaju, ter našega jedinoga nastavnika ili gospodina I. K. taju, koj meso oskvernivaju gospodi se posmjehaju, vlasti onistavaju, sve poglavite sluxbe i dila kore, proklinju to što ne poznadu, što po naravi kao bezumna xivotina znadu u tom sami sebe zabavljaju.*

Zmija koja je perve praotce naše po duhu oholnošti privarila da isti Bogu nepokorni budu, govorechi kako che biti Bogu jednaci, jiduchi zabranjeno voche, koje bilo nareçeno voche spoznanja dobra i zla, ona je zasiala sime pogubljenja u serce ljudsko, koji tvori da ljudi zapovidim boxjim nepokorni budu. Iz toga paka slidi vrimenita ili viçna smert na rod çoviçanski. Ista ova zmija jest dan danasnji duha preuzetnosti i oholnosti u sercah mnostva velikoga ljudih iznova uzbudila da se toliko dušah od Boga odluçi i radše mirskim ljudim viruju koji po svojoj izopaçenom mudrosti uçu što je pravica ili krivica, bila istina ali lax; — koji najveche tajne naše švete vire, koje nam je sami Bog po svojoj bezkonaçnoj milosti odkrio, po svojih izopaçenih mislih tomaçuju, ali sasvim taju, ili odmechu. Gdje je prispio svit; koje se je tako od Boga i naše svete nam odkrivene vire odluçio? Gdi misli prispiti? Tamo gdi jest slipota praotce naše i sve njiove potomce privela, u vrimenitu i viçnu smert. Po tomu strašnomu vochu moxemo pak na isti naçin spoznati kako su svitne i pogubljenja pune misli oholnoga svitovnoga duha, koji nas bode Boga zapustiti, nauke njegove svete vire huliti, i zapovidi boxje tlaçiti. Sad toga hudobskoga duha oçito se vidi po svitu, jer su ljudi toliko smerznuti i bez svake misli za nebesa, ter samo mirski sa svitom xivu, podobni se skotom çinu, i razbludjenom tilu sve zadovoljavaju, svojim blixnim u njihovim nevoljama malo ali nimalo milosti imaju, tako da su virni špovidatelji brez razuma, bez vire, da roditelji dicu malo dobru odhranjuju, da ljudi u nesrechi sa svim ufanje gubu, To priljubezni moji jest nesretno voche oholnoga duha sadašnjih çasah koji nemaju vire ni Boga.

S veselim sercem *Bogu zahvaljujem po Isukerstu za toliko broj svojih virnih kerśchanah,*

Rim. 1. 17. *nov, katerih véra v' vſem njih shivlenji prizha, de je evangelj boshja mozh v' isvelizhanje vſakimu, kateri veruje.* Prav ſerzhno me oveſeli, svediti, de je ſveta véra, po kateri ſe Boga ino nja rasodetih naukov terdno dershimo, pa tudi lepo kerſhanſko sadershanje per vaſ domá, ter ſliſhim, de boshjo beſedo radi poſluſhate, svelizhanſke nauke s' veſeljam poſnémate, kakor pridni otrozi vſem boshjim ino sapovedam ſvete matere katolſhke zérkve pokorni. Tako sadershanje Bogu dopade, ino prineſe ſad izvelizhanja, po katerim Boga ino Isvelizharja ſvojiga velizhaſtite, ino ſte tak rekózh *Kriſtaſov dober duh per téh, ki ſo ljudje pogúbe.* (II. Kor. 2. 15.) Veſelim ſe, de ſhe ravno tiſta vera med vami shivi, ki je od kraja per vaſhih ozhetih shivela, katiro so vam kakor nar drajſhi blago isporozhili, ravno tiſta véra, katiro ſo poboshni, pridni ſhkofi v' teh krajih saſadili ino poterdili; toljko ſkerbnih maſhnikov rasſhiralo ino ohranilo, katerih veliko je shé v' boliſhi shivlenje vézhnoſti ſhlo, nekóljko jih pa ſhe med vami shiví, ki ſo moji preljubi pomagavzi vaſhim duſham v' isvelizhanje. Shivi med vami tiſta véra, ki ſo njo, kakor je snano, sveſt ino marlív delavez v' vinogradi Goſpodovim, vaſh rajni dobrotliv viſhi paſtir *Ignaz* toljko v' ſkerbi imeli. Oh, kako bi samogel Boga toljko vſmileniga poſebno sa to dobroto doſti sahvaliti, de vam je, preljube moje ovzhize, dar ſvete vére ohranil, ki naſ uzhi, ljubiti Boga ino boshiga Sina, kteri ſe je dal v' naſhe isvelizhanje! Kakor ſv. Paul ſvojim kriſtjanam v' Korint — piſhem tudi jes vam isſerza, ki vaſ ljubi: „*Vedno hvalim Boga sa vaſ, del sa gnado boshjo, ki vam je dana po Jesuſu Kriſtuſi, kér ſte ſkos njega na vſem bogati, v' beſedi' kakor v' vſem ſposnanji, takó de vam, ki zhakate rasodenju Goſpoda naſhiga Jesuſa Kriſtuſa, nobene gnade ne manjka. Ino On vaſ bo poterdil do konza, de bote bres greha do njegoviga prihoda.*" (I. Kor. 1, 4–9.) — Sheenkrat vam torej rezhem: *Stanovitno bodite v' veri! Kriſtuſ je ravno tiſti vzheraj ino doneſ kakor vékomaj. Ne najte ſe motiti mnogoterim ptujim naukam.* Pazh, preljubi, *vi moje veſelje ino moja krona, le ſtanovitni oſtanite v' Goſpodu.* (Filip. 4 1.) Vezhna ino isvelizhanſka je poſtava ta, de ſe ſtvar ſvojiga Stvarnika sveſto dershi, ino zhlovek ſvoj ſlab um sa vſim rasodetimu nauku boshjimu vklone. Lehko ſzer prelomimo to poſtavo k' ſvoji ſhkodi, pa overgli ino pokonzhali nje ne bomo vékomaj ne. *(Dalje che sliditi).*

koji u svom njihovom xivljenju svidoçe da je evangjelie boxja kripost za blaxenstvo svakoga, koji viruje. Prosto serdaçno me razveseljava poznati da je sveta vira, po kojoj se Boga i naših odkritih naukah tverdo derximo, i tako lipi kerſchanski postupak u vašim kuchama ter çujem da boxju besiedu rado slušate, blagodane nauke s vešeljem primate, kako verla ditca pokorna svim boxjim zapovidima i svetoj materi cerkvi katoliçanskoj. Taki postupak Bogu se dopada i prinosi plod blaxenstva, po kojemu Boga i uzveliçatelja svoga dostojno slavite. I jeste, za tako rechi *Isukerstov dobar duh za one koji su ljudske pogube.* Veselim se, da još ista ona vira medju vama xivi, koja je od poçetka kod vaših roditeljah xivila, koju su nam ka najdraxe blago isporuçili, isto ta vira koju su poboxni pridjašni Biskupi u te predile posadili i potverdili, toliko nastojechi sveštenikov razširili i uzhranili, kojih veliki broj jest jurve otišlo na bolje xivljenje viçnosti, nekoliko ih paka još medju vama xivu, koji su priljubezni podpomagatelji za uzveliçanje vaših dušah. Xivi medju vama ta vira, koja je kako je poznano — virni i pomnjvi dilatelj u vinogradu gospodinovu vaš pokojni i blagodilatelj pridstavni pastir *Igniatia* toliko na serce stala. O kako bi moguche bilo Bogu toliko milostivu osobito za to dobro dostojno zahvaliti, jer nam je preljubezne moje ovçice dar svete vire sahranio, koja nas uçi i ljubiti Boga, i boxjega sina, koji se je podao za naše blaxenstvo kako S. Paval svojim kerſchanim u Korintu govori — pišem ja vam, koji vas iz serca ljubim „*nepristavno hvalim Boga za vas, i za milost boxju, koja vam je data po Isukerstu, jer ste kroz njega u svemu bogati, u besidi kako u svemu razumu, tako da vam koji çekate nastavljenje gospodina našega Isukersta niegova milo st nije vam uzkrachena. I on che vaš potverditi do konca da budete bez griha do njegova došastja.*" — Jos jedan put daklen vam to govorim: *Stalni budite u viri! Isukerst jest jednako isti i juçer i danas i u vike Nemojte se ometati mnogostruçnim tudjim naukam.* Paçe preljubezni, *vi moje veselje i moja kruna samo postojani pribivajte u gospodinu.* Viçni i blaxenštva puni jest ovi zakon, da se stvor svoga stvoritelja virno derxi, i çovik svoj slabi um u svemu podanoj nauci boxjoj ulaxe. Lako inacie pristupitchemo taj zakon s našom štetom no nigda ga nechemo ni svernuti ni skonçati. *(Dalje che sliditi).*

VRIME.

Chrysostomus Jahrgang 1835 II. B.

Svaki, koji je na svitu toliko xivio, da je dobro, i zlo razluçiti, i odabrati mogao, morati che, kako je svoje vrime stratio, i sprovodio, jednoç razlog predati. Koj Boxju riç prima, i za istinitu derxi u tome ne moxe ni malo dvoiti. Kod ovoga ostaje brez povratka, i blago onomu, koi je jurve ovdi na zemlji, na pravomu mistu, to jest, kod Isukersta ovaj povratka ne imajuchi razlog poloxio, i predao. On vidi, da je pritegnut ne prid pristolje od suda, nego prid priztolje od miloserdja. Ako bo svoja pomanjkánja i svoja sagrišenja

*zna, dobrovoljno izpovidi, za miloserdje, *schenje uzprosi, govoriti che za njega kerv *telja çoviçanskoga, i vas aldov od pomirenja, on che za svaki ças svoga xivljenja, koga, nepravo biaśe istratio, i od svakoga daljnjega odgovora biti odriśen. Ako primljenoj milosti Boxjoj viran ostane, i ako za ono, śto još xiviti ima bude, xiviti çversto virujuch u Sina Boxjega, i virno Boxje zapovidi obsluxujuch, ako jednoga dneva ne bude sprovoditi tako, da se ne pusti od Gospodina za svoje slaboche, i pomanjkanja razgovoriti, i pokripiti, on poslie ovoga vrimena ne che viśe imati odgovarati, kako je isto vrime sprovodio, i u çemu ga je istratio. Śto se imadiaśe uçiniti, jurve je uçinjeno. Koji pak ovdi na zemlji tako ne çini, morati che uçiniti na drugome svitu, ne viśe prid pristoljen od miloserdja, nego prid pristoljem od Suda Isukerstova, i to tako potanko, i toliko okolostojno, da che za najmanju riç, koju je zabadava, i u izpraznost izustio, imati razlog dati. Niti che se kagod od ovoga suda na drugi sud mochi pozvati.

Buduch pak da je Bog toliko ista Ljubav, koliko Pravednost, zato svaki njegov sud biti che podpuno pravedan, niti che se najmanji razlog zaostaviti, koga che krivac za svoje opravdanje imati. Na ovomu sudu osobito gledati che se na ono stanje, u kojem çovik nevoljni biaśe.

Kada se oçividno dokaxe, da oni, koi je po svetom kerstenju bio Isukerstu posvechen, i koi je bio primio spasonosnu Riç Boxju od pomirenja, mogao jest zazbilja istu riç sluśati, i śtiti, a medjutim za ovo sluśanje, i śtivenje vrime, kako od Boga biaśe odredjeno, i kako on çiniti mogaśe nije tratio, niti je gledao, kako bi ga najbolje i najkoristnie sprovoditi mogao, imati che odgovoriti na ovo prepravedno, i skupa veliko pitanje: *Zaśto nisi uçinio*? Njemu se neche krivo uçiniti, ali kako che on obstati? Kako che polak pretanke pravednosti morati njegova odsuda glasiti? To ja neizgovaram, niti kaxem. Ali chu svakoga, koi je od majke rodjen, suzam moliti, da me posluśa: Ako strahoviti razlog, koga se boiś, još nisi uçinio, i predao, uçini ga, i predaj na vrime, śto pervo, i to još danas, jerbo ne znaś, hocheśli ga mochi sutra uçiniti, i pridati. Odaberi pristolje od miloserdja, i ne çekaj na pristolje od suda; bolje ti je, da se ovdi prid nogam Isusovim na svitu od vire poniziś, i da ovdi poljubiś onu ruku, koja na krixu biaśe s çavlom probodena, nego onu, koja che ti jednoç put pokazati, kad se bude rechi: *Odstupite od mene*.

Sime Starçevich Liçanin.

GOSPODINU IGNJAT AL. BERLICHU

Na Njegov Dopis

Iz Broda çistom srjedom 1844.

(Vidi Zori Broj 20 na Strani 155)

ODPIS

Stipana Ivichevicha iz Makarske.

„ *Po jeziku* slavnom *pobratime!* "

Istina je Gospodine Berlichu da ne samo *Talianśtina*, i *Njemśtina* nego joś *Madjarśtina* a *najskoli Turçiśtina*, gdjekoja s jedne, gdjekoja s druge strane, obujale su jezik hervatski. Kad ja stado *protresat* i *tribit*, povikaśe: „nisi kerstjanin " —, kao da kerstjanin, ako i neima biti saviśe gadexljiv kao xudio, ima svaśto xderati? Nedadu pliti, ako che travina xito i zadaviti. Nedadu ljulj utresati, ako che potla kruhom i zaljuljati. Nedadu zelja tribiti, ako che gusine i prozdirati. Nedadu kuche mesti, ako che se i gad zakotiti. Nedadu çadje stergati, ako che kucha i izgoriti. — Ako i nisam ja Otac obitili da mi je dopuśteno zapovjediti: „ *Vexitega*, *iztirajtega*, *bacitega u tmine izvanjske.* „ — Zaśto mi bare nedopuśtate, kao Sluxbeniku, javiti se: „ *Gośpodine? oni se je uvuka brez hodiche pirne.* "

Nazirem i natuçujem njeśto u Njemaçkomu. Slovinci imali bi se svi susresti u ovomu jeziku; buduch da viśe mu Dilu (Çehim, Poljacim, Serbljanim, Slavonim, Hervatim) ovo je jezik nauka; A buduch da, rad nesloge Cerkovne, svi se nesusretamo u latinskomu, koi bi prostranii bio. —

Po Njemaçkom daklem razumio sam tvoju Slovnicu (Agram 1842), i moguti rechi da se

dosta slagamo, i da su se mnoge misli naše pervo besidah susrele. Çini mi se da jedan *duh* u nami kuca; za to molim te da uzterpljivo poslušaš njekoliko mojih besidah. Nebudi ovo *pregovaranje*, nego *razgovaranje*. A da iz medju nas skoçi koja iskra, pak da se uhvati kakva dobra truda, ili praha, eto lipa uzroka plamenu i svitlosti *posla Narodnoga*.

1. I ja sam s tobom „ da imamo pisati *e* pred *r* kad za njim suglasnik ide, i da je onda *e* u izgovoru niemo; “ — a ne *parst*, *pärst*, *paerst*, ni *pirist*. — S druge strane paka çinimi se da nebi tu bilo *griha smertnoga* ako bi se pisalo i kratje „ *prst* “ uštedivši ono *e*. Zna se jur da „ kad iza *r* slidi neglasno, onda *r* bude *samozvono*, na priliku *s*. “ Tako bi se pogodilo vechima; i ukinulà bi se sva dvoslovja i zadovoljilo bi se razaznanju. Što se moxe više, brez mraçiti skraçaj. Ako smutjuje, izvadiga: *da bude ï oko*. Daklem „ ili ništa, ili *e*. “

Spominješli se one pripovjesti, stono kaxe da gori u Istoku, u stara vremena, njeki Gordio texaçki sin, potle kralj po odabranju *Frigianah* (koje kaxu po rjeçim „ *Berdo, Berdjanin* “ za naše davnoroditelje) (*) tako mudrim uzlom biaše svezao jaram uz rudo njegovih kolah, da nije umio nitko razdrišiti ga. Carstvo Axie bilo je obetano onomu, koi bi ga bio razdrišio: Veliki Lexandro muçechi se okolo njega, i neumiduchi ga ni on razdrišiti, povadi maç i *presiçega*. Ja bi tako *presika* ovi naš uzal, i ostavio zgoljno *r*.

2. Što se tiçe slova, *h*, nevidim razloga za oprit mu se. — A svarhu i, ĕ, je, ѣ, u, i je znaš li, pobro, zašto su se operli tvomu y? — Zašto naliçi *štiparcu* (scorpio). Bojali su se da che ji ujesti!

A nebi se moglo *sve to* jednom *kapljicom* razmiriti? Da çovik nad slovom *i*, uz njegovu kapljicu metne drugu (ï), nebi li moglo *ï* sluxiti za ĕ, je, ie, ѣ, ӥ, ije?? Tako, jednom kapljicom, bilo bi sve mirno. Ja mislim da bi! Nu vidi, *junaçe*, klapim li, jali ne. Oh da bi ovo bila kapljica *Lazarova*!

3. Ujme *Slovah rogatih*. Potlà neg je rog izgubio svoju staru xudinsku plemenštinu (*zlamenje jakosti*); – i sasvim da je u xivopisju (pittura) još zlamenje *obilnosti* ništanemanje „ *mlada su ga doba odbignula*. “ Za to slovà rogata neçine mi se podobna našemu Viku. Najskoli kod nas, gdi su sva slova *spola trechega* (*srednjega*) to jest: *nit su muška*, *nit su xenska* “ (*neutra*).

Ti cheš me ovde prikoriti: „ a kako ste vi tamo navernuli rog malomu *ešichu* (*ś*); sasvim da se je *David* više bojao *jednoroxacah*, nego *dvoroxacah* (*Salva.... a cornibus unicornium humilitatem meam Ps.* 21 22.). “ Dobra ti je pobratime! Ali, da ti kaxem pravo, ovo che biti *oni rog*, što ga David zove, na drugomu mistu: „ *Cornu salutis meae* (*Ps. 17,3*). *Rog spasenja moga*. “ Sasvim tizim, nederxim ga za dragocinjena. Da je na moju, ja bi ga svernuo, kano i naš pokojni *Princip Mletaçki* s naglavka svoga, kadje izgubio *Kandiu* i *Moriu*. Tako kaxu. Pak ja nebi xalio prigerliti namisto š ono dugo ʃ kakosu naši Nauçitelji bilì utemeljili u zboru Zadarskomu (Vidi Broj Zore 22 i na strani 171).

4. Govorechi paka o Dubrovçanim *Nemoj pobro naserchati na nje, — Jer cheš ludo izgubiti glavu*. „ Šalu na stranu! Rechi chu ti ono što sam od njih i na drugomu mistu govorio. “ — Velika je i *Vikovita* dika onim viteškim *Taliancim* koji priseliše u *Dubrovnik*, prigerliše zemlju slovinsku kano svoju vlastitu Majku, i priljubiše jezik slovinski kakono jezik Majçin. Dali, imaduchi uvik na pameti svoj izhod, sve su naginjali na taliansku. To se oçito vidi u odbacanju uzglasnicah, nadostavljenju samoglasnicah, prignutju na izhode talianske, i tizim priliçna: navlastito u pjesništvu, gucajuchi samoglasnice, i uvlaçechi jedan u drugi glasove u susretanju (elisio). Ovo nije veoma pristalo našemu jeziku, u komu su glasovi otvoreni, razcvali, obdebeli; i *muškia* pjesan izlazi brez uvlaçenja. Toliko je istina da mladi pisaoci talianski, i oni isti manje sad uvertju glasnicu u glasnicu, i çestje ji razstavljaju.

Što je u nji po nasladi, samovolji, to je u nas nikako po naravi, i toga ja nebi ništa bixa od strane ostalih Dalmatinacah, ako i Dubrovçani, slidechi njiov ustarani obiçaj, napriduju ga. A s druge strane, *hvala* Dubrovçanim što su blagodarno uzderxali i sahranili cvit jezika našega u ona doba, u koja Mleçichi radi li su

(*) Appendini — de Praestantia et Vetustatae linguae illyricae.

obernuti kod nas Primoracah sve *na taliansku*. **Dosta su, i *saviše*,** obernuli! — Dali *najmanje* **kod nas Makaranah; — 1.** Zašto kasno su se dohvatili ove zemlje; — **2.** Zašto svedjer smo obchili **s Bošnjacim** i Serbljanim, koji su uvik derxali ovu ***stazu*** na more **3.** Zašto u Makarskoj nije bilo Vlastele Mletačke, ni baštine Vlasteoske. (Vlasteovština-feudum). A s tretje strane, ako hvala Dubrovčanom što su nam čuvali blago jezika, kano *pohranitelji* (depositarius); nemislim sad, kad smo objačali *pod Krilom Cesara Njemačkoga*; i kad ponaresto smo, da nam neche pridati naš dio blaga, da se s njimem na našu sluximo: i nemislim, reko, da che nas pričekati kano dicu ***u prutu*** i kako Najmenike i Neprijatelje *u oštru pogledu*; nego kakono *Bratju* u ljubavi i celovu, pod krilom istoga *Orla Kerstaša*! To nebi tako bilo nego *naopako*, kadbi oni, izmedju sve bratje slovinske, umučali, i ostali osebi u slovstvu i verstopisju Slovinskomu; i kad nebi i oni (na zdravlju!) ustali u Zoru, i povadili svoja draga kamenja „ ***na slavu Dneva Narodne Knjexevnosti!*** " Ustanite „ ***Baštenici slave Gundulicha, Palmoticha***, i *Giorgia* " i nemojte se zloserditi mojim besidam, nego izpravite i pokarajte ako što reko na stranu. Stojte na čelu kakono *pervinci* dali budite s nami, i predstanite *Slogu*. ***Pazite više Duh nego put!***

5. Ujme „ *Sloge i jedinosti* " ja se nebi nakanio ništa priloxiti se k ovoj ili k onoj strani. Gledam, reko duh a ne put. Dok mogu rechi moju misal, i dati moj odvit, govorim po momu razboru, i po momu chutjenju. Dali, radi verstopisja, *mača* nepodirem, niti *krixa* podixem na boj prama jednoj ili drugoj strani; vech da bi *za prisichi uzal* kako ti reko gori.

6. Što veliš: *da je mnogo drugačie jedan jezik govoriti nego li pisat* " istina je, dali *s načinom*.

Naši *Slovoznanci* na dvi su strane razdiljeni, kako na dva *Spola muški* i *xenski*. Muški je spol *neuzterpljiv, silovit;* naginje na *ponovljenja*, i terče za pukom i jezikom xivuchim. Xenski je paka spol *slab* i krotak. Ovi se derxi Starine, kakono xena muxa. Obadva *do niklem* imadu razlog, a obadva *preko plota* imadu krivo. Ova, kakono dva vola u jarmu, od potribe je derxati *u brazdi*. *Negulimo stabla*! Dali opet velim: *okrešimo suvariku*! Propuštajmo koju mladicu za razširenje stabla i uzmnoxanje ploda; nu riximo, tribimo, odbacujmo neplodne omladice *sokopilice*. Najskoli, odbacujmo *travine nametnice*, koje se stabla hvataju i dave mladice našega korena. Takodjer čini mi se dopušteno zgradju Otca moga nadogradjivati, brez razoriti ju: — nove prozore otvorati za lipše prozorje i proigravanje povjetarca: gdjekoi stari prozor i zatvoriti akomi nije skladnoredan, ili ako je kako drugčie nepodoban sadanjim razdilcim kuche, na zadovoljnost moje današnje obitili.

7. Upitao sam jednom njekoga Starca Sveštenika: „ zašto po svuda u S. Pismu zlo se od psa govori, i nigdi se u njemu nehvale *virnost*, *ljubav*, *straxa*, *obrana*, *harnost* prama čoviku? (Nu poslušaj mudra odgovora!) Mnogo Pošt: Starac (ne toliko naučan, dali vele razuman) odgovori mi: — „ Čini mi se nazriti razlog u ovomu, što su pasja virnost, ljubav, straxa, obrana, harnnst... *prignutja suxanjska*, ili *osebična;* — a ne *kriposti druxbene*, *bratinske*, *kerstjanske* buduchi da se uvik psi *medju se kolju*! — Sada vidi ti pobratime hochemo li mi po ovomu tumačenju, omiriti naše Domorodce i naše Slovoznance? — ... *(Sljedeche)*

MUDROZNANAC U SAMOCHI.

Razmisljanje II.

Misli na Probudjenju.

Ja tebe traxim, o moj Boxe, u početku dneva...

Ps. 87. v. 14.

Zora jur navistuje suncenu svitlost, koja nastaje rasvichati novi tek dneva: ona jur sa svojim rumenilom pozlachuje okrug nebeski, i od daleka podiljuje planinam sjajnost, i narav sva povracha se prosivna pod perve zrake sunca. Svegjer dilotvorna, o mili Boxe, po blagodarnoj tvojoj desnici nije se ustavila pomljiti u muklini iste nochi: i kada se misljaše da počiva samnom, ona pripravljaše po tvojoj naredbi obilno blago, odredjeno za moje nove koristi. Okrichem moje oči prama tebi, o Boxe prisveti, na ovomu osvanuchu Zore, i blagosivam tebe poradi onih dobarah, koja si prosuo sverhu nje za mene obogatiti. Ovdi počimlje jedan novi tek, i svi u-

merli poçimlju ga sa mnom; ali dan, koji me prosvitljuje hocheli ikada biti priliçan dnevu, koji ga mimoide? Puti moji ukazache se jednaci; danas bitiche kako i juçer, jedno osnovanje nasladjenjah i tugah, ali obpozor jest se prominuo. S kupština, obliçja, i serca ljudska, i moje isto, sve u jednu riç ima niku prominu: druge xalosti, druge suprotivštine druge nestavnosti prosiane sverhu moga puta priuzimlju misto prošastih i još izmedju svih klanacah koji bi mi se prikazali: ko che mene mochi prosvitliti, ko che me uçuvati od moje iste mlohavosti? Ti isti a ne drugi, o primoguchi Boxe; doisto, ti sam bitiches moja svitlost, moj temelj, moj voditelj; na svaki koraçaj, tvoje providjenje jest zabilixilo moje duxnosti i u svakoj stopi ja chu se svitovati s tvojim svetim zakonom, prositi chu tvoju pomoch za ispuniti tvoju volju, i dopriti chu k dospitku ovoga dneva brez tuge, ako ga budem proveo bez prikora.

Ali ovi, dan, koga vidim poçetak hochuli mu doçekati dospitak? koliko umerlih jesu prosli u ovoj istoj nochi od sna na smert, od vrimena k vikovitosti? Niko od onih, koji su isçeznuli od lica zemlje, viditi che više svitlost, niti che izaiti iz grobovah, negoli onda samo, kada zrak, koji mi svitli izgubiti bude svoju kripost. Oh vi svi, koji juçer biaste ono, što ja jesam danas, i koji danas jeste ono, što chu ja biti sutra! Vi, kojih duboka zamišljenja isçesnuše u nuglu greba; vi koji šte kušali pervi put vaša uda umerznuti; vi, koji po kušanju doznadoste što che rechi umriti; oh vi pribivaoci vikoviçnosti, recite mi kakvo jest danovanje u koje ste ulizli? kakva jest vaša uspomena u opaz pribivanja od koga ste se odilili? ali oh tugo, i xalosti! Vas više nije ovdi, a ništanemanje samnom razborite. Jedan glas rastuxeni çini se çuti iz dna vaših grobovah: jedna sama riç zuçe mi okolo ušiju *Vikovitost*. Ali koje jest ono sunce dakle, koje vam svitli, koji jest novi put po komu ste se uputili? *Vikovitost*. Ah! vasa veliçanstva? ah vaše slave? *Vikovitost*. Ah! dugovitost vaše odrede? *Vikovitost*.... Oh *Vikovitosti*! ti pribivaj vazda s çovikom i još onda kada i vrimena budu prošla; a berzo ovo vrime hoche prochi i za mene istoga. Do malo vrimena ja nechu više biti sverhu zemlje xivuchih; do malo ja nechu biti više nigdi, nego u ovoj *Vikovitosti*, koja poçimlje za više nedospiti. Oni, koji su mene prihodili doperli su do svoje sverhe, i njihov sud jur jest izusten; oni jesu za uvike pod desnicom Svemoguchega, koji jest njih osudio a ja trepechem meju strahom i ufanjem: *Vikovitost*, koja odnese njih, odniti che jošter i mene. Jedna *Vikovitost* od blaxenstva oli od mukah, oh pristrašna izmino! Doisto, priveliki Boxe ti hocheš biti jedan dan moj sudac, ali ti sada jesi moj otac produxujuchi meni tek moga xivota, ti jesi meni obetao pomoch tvoga nastojanja, i ja hochu mochi svaka u kupu tvoje milosti. Pošalji mi na vrime tvoga andjela da me çuva. Çini da se ja više nemiçem po zemlji bez paziti sverhu mojih dnevah, çini da se ja o drugomu nezabavljam nego u xelji za tebi ugoditi; çini da ja nebudem više uplašen, nego od straha za tebe nevriditi; da ja nezapoçmem nikakvo dilovanje, nego za izveršiti tvoje sveto hotinje; da neuxivam tvoja dobroçinstva, nego za çiniti ji sluxiti na tvoju slavu, i da xivem u ovi dan, koga poçimljem onako, kako da bi bio najzadnji moga xivota.

P. M. Kurtovich.

U Krajnoj bjedi, ko se u Boga uzda onom i pomaxe.

Sirotinskog stanja bijaše jedan ribar, koji je samo o ribolovu xivio; u tome zanatu, kao što se svaki uzda u svom zanatu uspjeti i velike korake buduchnosti uçiniti, tako i on po primjeru drugih oxeni se, i steçe dobrom srechom nekoliko djece. On siroma niodkud pomochi druge, ako što iz svog ribolovstva neuvati; i tako napravi on sebi kuchu blizu vode, kako che mochi boljma, pri svakom ugodnom vremenu ribu loviti; takodjer uzme xenu i djecu sa sobom, i tako je prebivao u svojoj sirotinskoj kuchi, i xivario dan za dan. Vrjeme se svagda mjenja drugojaçie na svoj zemnoj poveršnosti; i tako se jednom sluçi, osim štoje kiša bila, bilo je takodjer snjega i leda, pritom jako ojuxilo da je sa svijuh okolo stojechih stermenitih bregovah potocima voda tekla i sve okolostoeche rjeke napunjavala, i tako u kratko vrjeme, izidju rjeke i potoci preko obiçne svoje mjere, da su sebi sve obale u ravnost po-

loxile. Pri svemu ovome nijese niko nadao, da che rjeka okolostojeche ravnice poplaviti. Siromaśki ribar bacise u krevet te lexe, da bi kao obiçno mirno i pokojno noch proveo; ali tek što je on legao, poçne se xubor vode glasiti okolo njegove kuchice. Skoçi jadan iz kreveta, nezna kuda da se spase, vidi gdje voda vech svu kuchu ubuzela; stoji vrika xene, djece, viçu „ jaoj! teśko nama, pogibosmo nochas! " — Ribar siroma, videchi sebe u krajnoj nevolji, pane na kolena, i poçme Boga u pomoch pri krajnjem çasu prizivati, lijuchi suze, vapije nebu uzdignutim rukama: „ Boxe blagi! liśen sam svake pomochi od ovog susjedstva ljudih, moja xena, moja djeca sad zajedno samnom propadaju od ovog groznog i nenadnog potopa, tebe jednog sad prizivam u pomoch izbavi me! Dok se on tako Bogu molio, ali na jedan put lupi neśto u kuchu, i provali zid sav s jedne strane; sad se sirote jośt vechma uplaśe i pocmu skoro svi sudbini se predavati. Kad ribar pun zaçudjenja pogleda oko sebe, i usmotri, da jedan çun zid njegove kuche provali i unutra upliva. Berxe bolje sçepa çun, i uzhiśçen poviçe radostnim glasom. O Boxe milostivi tebi blagodarim! Pak berxe bolje poviçe: xeno djeco evo spasenja berxe amo, i tako jih sve u jedan tren u çun poterpa pak povesli veselo i srechno iz ove opasnosti.

M. Medacovich.

Dvi narodne pripovetke.

I.

Srete nekakav besan Turçin kaludjera na putu, pa priteravśi k njemu konja, poviçe: „ Serbetaśçe (*), pope, zakon ti! " Kaludjer, kao uplaśen, odgovori: „ Ocu, gospodaru, ocu. " Pa zavuçe ruku za sobom u bisage, kao da izvadi neśto, da mu da; no mesto çarapah ili çega drugoga izvadi iz bisagah buzdovan na sinçiru, pa onako iznenada potegne Turçina njim u glavu, te ga onesvesti i obori s konja, pa berxe bolje skoçi on i na zemlju, i stane ga gaziti i biti buzdovanom po ledjima; onda Turçin poviçe: „ Medet! " A kaludjer; bijuchi ga jednako: „ Bezakonicejedan! ko ce ti ugoditi? Sad istes serbeta, sad meda. "

(*) Serbetaśçe je reç Turska, i znaçi poklon na śerbet (naponjica).

II.

Kad je Sveti Nikola po zemlji hodio, nadje kod mora nekakvog çoveka; koji jednako viçe: „ *Ne pomozi Boxe*! " I zapitavśi ga, śta to çini, on mu odgovori, da se moli Bogu. Onda mu S. Nikola kaxe, da se tako Bogu ne moli, nego da govori: „ *pomozi Boxe*! " Çovek to rado primi, i odma zaintaçi tako vikati. Pośto S. Nikola udje u ladju i naveze se na more, çovek u jedan put zaboravi, kako ga je on nauçio da govori, pa ga stane s obale vikati, da bi se povratio, da mu opet kaxe; no kad vidi, da ga nemoxe dozvati, onda berxe bolje skine svoju aljinu s ledjah, i raśirivśi je po moru, sedne na nju i stane rukama voziti za njim. Kad tako vozechi se sustigne ladju, on poviçe svetome Nikoli: „ Ej! kakono ti reçe meni da se molim Bogu? " Sveti Nikola videchi tako çudo, pomisli u sebi: „ Kad se on tako moxe po moru voziti, njegova je molitva, makar śta govorio, Bogu ugodnja, nego moja, " pa mu odgovori; „ kao i do sad, kao i do sad. "

(Iz kn. V. Stefanovich.)

ZAGONETKA.

U pervomu ja poznajem
Mlogo kipah različiti
A u *drugom'* pak doznajem
Kad svi bixu ka mahniti
Sve mi kaxe kada sidim
U mraçnosti što nevidim.

Kurtovich.

Pridjaśna zagonetka znaçi **Dobro—çinstvo.**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 38. — NA 16 RUJNA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlasi svaki pervidan. Godišnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjizarnici izdateljah, oli na C. K. poštama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

MOJE XELJE.

U tminoj nochi duh se moj uzbudi,
I silom skrivnom ljesi u višine,
U kruge široke eterske luçi, —

Nebeska rosa krila mu porosi,
I xivotom nadahne od miline,
Opoji glasom, koj u zvjezdah zvuçi. —

Oj mile zvjezde, — misli vjeçnog Boga
Vas celovao rad bi duh slobodni,
I u mladjana serdca usadio,

Da ljubav vlada silom svemoguchom,
I chut se zbudi vruchi domorodni,
Ko krila angjelska sav çist i mio.

Da xivot ovati djela vjeçnoslavna,
U svakome slobodno serdce bije
Bez strasti svake — vjerno istinito.

Pramljetje duhovah da se otvori,
I s' svojim cvjetjem slavne vjence vije
Narodu mojem milom — vikovito!

Davorin.
Slavjan iz Štajera.

Staro i novo knjixenstvo, i njegovo prama xivljenju uznešenje.

Prinešenje iz Nemaçkoga.

Med ovoga vrimena znake to jest bilige nedvojino spada niko osobito nagnutje ka knjixestvu. U našem viku med pervim igram, knjige igraju svoju igru. Predmet, s kojim se u danas izabranii, i bolji red ljudih zabavlja, za koi se ponajviše trati, i u kojem se slava, i glasovito ime s velikom pomnjom, i nedosadivim trudom traxi, jest pisanje, štivenje knjigah. I moxe biti tako, da ljudi od ovoga reda najradie takove misli u glavi nose, kako bi se knjixevni tisk mogao još dalje, i obširnie postaviti, i raztegnuti sverhu onih, koja su jurve davno od pravoga Bogostovja, temeljito osnovana i nepomiçno utverdjena. Današnji svit knjige štie, da se nauçi pisati, i piše, da sebi s glasovito ime uçini, ali da sebi stogod novacah pribavi, ili pak da se barem nova pisma, i nove knjige imaju. Stvar najmanja, i skoro od ništa lako nahodi knjixevnike, i dobrovoljne štioce. Brez truda uzimlje se velika osnova, gleda se, i traxi se sa svih stranah, da se mnogo obuzme, i sve do dna izcerpa, samo zada se knjige velike uçine, i da se mnogo upiše. Ono, što je hergjavo, staro ili plisnivo, ne za udušiti, nego za vechma oxiviti xelju za štivenje, prikaxuje se vazda u nikom novom obrazovanju, i tako u dnevnicim od pisanja çitavi potoci u plodu od pera nose niku smisu od onoga, što je zasbiljno, zamirito, i valjano, i od onoga, što je vitreno, izprazno, i nevaljano. O koliko se drugda siromaštvo vidi u sjajnom bogatstvu od ovoga knjixestva! ista pisanja oçividno pokaxuju, da su samo zato uçinjena, neka bi se knjige napunile! Koliki, i kakav je plod od nezrilih knjixevnikah? Mehkani svit od nezrile mladosti dobiva poznanje od svega, i netom koi danas dohodi u poznanje jedne zna-

nosti, ali jednoga predmeta, on od istoga predmeta, i od iste znanosti jurve zatim drugi dan knjige piše, i na svitlo izdaje. Svaki od ovih radi, da s plodom svoga duha ovaj svit bogatii učini, svaki xeli, svaki hoche, da štie, i da sve štie! Nut! promislimo, koliki, i kakovi su ovo čvori u glavi na mozku našega vrimena.

Ali promotrimo u ista doba i zablude, koje ovi isti ljudi snuju, pregledajmo napolovne istine, koje se ovdi siu, i one poskorupnosti, i verchnobraznosti, one jednostranosti, i zaslipljenosti, ona zavodjenja, i varanja sebe istoga, one izpraznosti i ludosti, koje se na ovi način svaki dan vechma razširuju i usilnie gospodstvuju! Kako je moguche, da ovo knjixestvo u svojm poznavanjim na kakovu dubljinu, i čverstinju dospie? Moguli ovakovi knjixevnici učiniti, da štogod kod svita bude zaprietno, i ljubljeno, što sa svojim blizkanjem, i laštenjem ne zaslipljuje. — Što s milim mamljenjim ne ugadja. — Što neuvixbano mnostvo naroda na veliki glas ne postavlja, i ne uzvišuje — *golu mudrost od naravi*? — Ova čeljad, koja samo, za nadvor, vazda potexu u velikoj *gunguli* gubi izprid očijuh sebe iste. Oni hoche, da druge izobraze, i nauče, a sami sebe ne poboljšavaju! Oni hoche, da druge udobrovolje, i razvesele, a sebe iste za vrime, i za vikovičnost u sigurnost ne postavljaju. U jednu besidu, vlastita hitroumnost, i pravo znanje od xivljenja gubi se na ovomu knjixestvovanju, to jest gubi se vlastita hitroumnost, i znanje za ono, što je duhovno i boxanstveno, — za ono, što uči u sebi istom srichu, veselje, i pokoj učiniti, i nachi, — gubi se ova hitroumnost, i mudrost duše, koja nas sve blixje, i blixje prinosi k onome, koj je sam od sebe, i sam u sebi od vika zazbilja srichan, i preblaxen!

Jeli čudo, da vrimena ovoga vika Bogoštovju nisu nagnuta? jeli čudo, da još trajati napriduju soludiljno rušenje i vikoviti nemir, koja na smiona, i ludo osnovana započimanja navode? Nezrili odraslich čuje samo, da se mudrost knjigah hvali, on cerpa iz dnevnih, i takovih pisanjah na pol istinite zamišljaje, prima k sercu ona, koja vele duboko salaze, i nadaleko proxdiru, ter ovako napunjen sanja od slavnih spomenikah, koje che potomci na herpi njegove prašine saditi, i uzdizati. Ako koj od ovakovih, poslie kako se je jurve višekrat bio razbio, u zrilie poznanje dojde, i kakavu čast zadobie, onda se udilje po duhu svoga stanja odrica mnogim snenjim od mladosti, ali hoche i pak, da se za ovo naplati i od razkošah, u ista doba hoche, da i obogati; on postaje jednim bezduševnim sluxbenikom, i častnikom, koj pušku kerv pie, slobodnost od mišljenja, i činjenja brez nuxde stiska, i one, koji se kako je i on isti jednoč činio, smionim motrenjim, i snenjim podaju, kako tolike zlikovce xestoko predipsava. Ovo je naše vrime.

Dignimo oni zastor, koj prosastnost pokriva, kako je nigda inačie bilo. Staroga vrimena mudraci xivilí su; oni su kroz čitavi vik čovičanski blago od istine kopali; nje je mladost razborito slušala i nauk njihovih ustah, jerbo njihovo vrime, i njihovu snagu zalihost, i razkošnost ne skončavaše, u sebi biaše sveršen, dobro smotren, skovan, i iztišten, štedna njihova besida, koju pisaše, davaše plod ter do najkasnii narodah, kako da je bila vikovitim ertačem od iste naravi upisana. Broj od znanostih biaše malen, i ovo je toliko jače, i toliko bolje u čovičanskom xivljenju prudilo, i korist donosilo, bio je malen broj učiteljah; i mudracah, ali je ostalo čovičanstvo za primati nauk toliko višnje bilo sklonjeno, i nagnuto, i ono je toliko rache, i xivlje naslidovalo dobre izgledi, koje vidjaše. U onim uznašanjim, i okolostancim, ako ih k našem vrimenu prinesemo, skup od sriche, i čestitosti zaisto nije bio manji nego je u danas. Uza to ne manjkahu ljudi učeni, i ljudi razširivajuchi takova znanja, koja upravo u xivljenje čovičansko ne udaraše, ali i pak čovičanskom razumu primireno davaše ugodne zabave. Istina je, da su čovičanska znanja sporim korakom napridovala ali je čitavo xivljenje, i tkanje ljudih naravnie bilo, zašto oni od smotreno, i dobrovoljno učinjenih naših potribah, od nevolje, i od troška našega mnogoznanja, i od jaroga, iliti naglo zadobivenoga našega izobraxenja ne znadoše.

S protivne strane oni su dobivali dosta vrimena za zabavljati se s velikom mudrosti od poznanja sebe istoga, i za skerbiti se i nastojati za svekolike vlastite posle od svoje duše. Vrime, koje se kod nas u štivenju svačesa rasiplje, sagernjivali su oni u jednu herpu od razgledanja i motrenja, i onu jakost, koju naše pisoljubje prozdire, davali su oni svakoverstnim stiskam, potribam, i nevoljam za pomoch, i korist čovičanstva.

Mudri su vele dobro znali, koliko uçi ona zabava, s kojom se çovik kroz unuternju svetost k Boxanstvu priblixava, i za cinu zemaljskih dobarah dragocinia, i vridnia dobra za vikoviçnost kupuju.

Ovako uçnost, to jest ono, śto se kod nas knjixestvo zove, dobiva svoje pravo misto za xivljenje çoviçansko; ona nije muçitelj duha çoviçanskoga, nego je ureś od xivljenja, i dostojna skerb, i pomnja od onih, koji su pozvani.

Sime Starçevich Liçanina.

GOSPODINU IGNJAT AL. BERLICHU

Na Njegov Dopis

Iz Broda çistom srjedom 1844.

(Vidi Zori Broj 20 na Strani 155)

ODPIS

Stipana Ivichevicha iz Makarske.

„ *Po jesiku* slavnom *pobratime!* “

(Produxenje).

8. A nu vidi jośte kako bi se moglo pogoditi vechemu dilu, obogativśi jezik neizmirno. — Kad hochemo govoriti puku *u obchinu*, imali bi smo sluxiti se baś *jezikom xivuchim;* zaśto bi zaludu bilo drugçie pisati, kad nas nebi svit razumio. — Daj *babke* tamo u Zberiliśta Staroznancim. Puku se hoche sitna jaspra prolazica, i nek nije srebrena. A da bude i *zlatna*, kad neprolazi, śto che mu?— Njemu nesluxi. Sahranite ju tamo u blagaonicu.— U ovoj zgodi triba je pisati *na ogranke*, izgovorom puka one strane kojoj hochemo pripovjedati; — s opazom da ogranci imadu biti *iz jednoga kreka*, sokom; a, iz *vlastite grane*, dervom. — Od ovud izlazi jedno veliko dobro, to jest: da se mogu poznati i nauçiti grane i ogranci svega *Stabla Slovinskoga*, brez putovati priko toliko zemlje i uçiti jezik mistjanski od grada do grada, od sela do sela. Da bi sve ostalo çoviku pametnu do ruke bilo. *„ Dug je nauk, a vik mu je kratak.“* — Za to mnogi çlançi Dnevnika, puku upravljeni, neka se piśu po mistjansku, materinskim izgovorom pisaoca. Tako che mo viditi i nauçiti *kolikoje imenah* jednoj misli, jednomu zametku pameti; — koja imena zovemo sada *istozlamenita*. Uzrasti che paka Ljudi nauçni u naśemu Narodu, koji che malo po malo razredjivati ova imena po njiovim verstam i okolovśtinam, i po *njiovim dostojanstvim*: kakono çine staroznanci (Antiquari) u njiovu zbiraliśtu (Museum); i nijedno slovo neche otichi zapuśteno. Uzrasti che *djetichi*, koji che *iskrom* glasovitog naśega **Tomaxea**, po njegovu izgledu razabrati u Slovinskomu, kako je on razabrao u Talianskomu; i svakoj besidi dati che se svoj posao, brez da nijedna bude zaludu stati, brez da jedna drugoj smetati bude, i brez da jedna s drugom bude se ob isti posao priotimati. — Tako iz smetene herpe naterpana ljesa stvori se skladoredna i prostrana zgradja. Tako iz navale smuśtenih ljudih snaxna se uredi vojska *velebrojna*. Svak za svojim poslom. Svakomu che se posla nachi. Tko pjeśice, tko na konju: tko za noxa, tko za maça: tko za puśke, tko za lumbarde; tko za bubnja, tko za svirale. — Tada che se imena, sad *istozlamenita* razstati, i biti che *razlikozlamenita*. Tada che i doslicam, u njiovu redu, biti posla; — ako ne za drugo, *za smiha:*

„ Ah ne derxme u *strapacu*
„ I od krimi u radosti,
„ Ako necheś svu *bunacu*
„ A ti *bimbin* tve milosti;
„ Nech vedrinu? — A ti objavi
„ Meni *omjeh* tve ljubavi. — “

(Giorgi — Marunko**).**

„ Niesam *Çoban* ni *kopile*,
„ *Jok*, ja nisam *kirigjia*;
„ Od *kadune* jasam Vile,
„ S kom me rodi *Çelebia*:
„ Da çemu me vech ne gerliś?—
„ Plemenit sam, *Dedo*, *Derviś*. —
„ Joś *kaśiku* imam i stap
„ I to chu ti darovati:
„ *Benum gjanum*, çinmo *hesap*
„ Moguli ti śto vech dati? —
„ Neg ako cheś i moj *kaiś*
„ Praznoruk sam, *Dedo*, *Derviś*. “

(Giorgi Ghiman — Derviśjata**).**

9. Sverhu *jeziko — bogatstva u obchinu* dopustimi da reçem njekoliko besidah. (*) — Ili bogatstvo derxite *u mnoxtvu korenja*, ili *u mnox-*

(*) Vidi Broj Zore 4., na strani 27.

tvu mladicah i ogranakah. Akoga derxite *u korenju*, i istina je da naś jezik nije toliko bogat, zaśto neima mnogo rukodilah u narodu stvorenih; buduchi da tvorac, kakono *Otac*, nadiva ime svomu rukodilu, kano svomu porodu, po svomu jeziku; i ovo ga rukodilo sobom nosi medju ostale narode. I pravo je! — Nego samo, bilo bi dobro, da se ono ime priobuçe na naśu, ili da se u naśoj prilici prikaxe, kakono: *Theologus* bogoslovac: *Geometra* — zemljomjerac; i tizim priliçna. — Po tomu, na njeki naçin, ne samo çujemo, nego još i vidimo ono śto se hoche zlamenovati, i u besidi ima se *okonçanje* (*definitio*) stvari zlamenovane. — Ako pak bogatstvo jezika derxite u mnoxtvu mladicah i ogranakah, jezik je naś tako bogat kako moxe biti jedan drugi najbogatii (gerçki, njemaçki, i priliçni), radi vridnosti njegove u sadruxenju i navertjenju besidah i mnogostruçnih izhodah; toliko vlastitim naçinom (proprie), koliko po prilici (metaphorice). — Paçe, u ovomu dilu uminja, u komu se pokazu je najsvitlii zdrak pameti ljudske (poesis); bivśi u pismu spletenu (versificatio), bivśi u pismu prostu (prosa), naś je narod vehoma hitar iz medju ostalih po svojoj naravi. — Ne da me vara ljubav prama jeziku momu, nego *u istinu* ja procinjujem i u svakomu drugomu jeziku mnogo viśe ovu poslednju verstu bogatstva, nego onu pervu. U ovoj vidiś kako se i od klem poradja svaka besida: imenom, plemenom, roditeljom, i ostalah, dosta je dobro upametiti njekoliko poglavitih, besidah, kano *maticah*, za imati zublju s kojom cheś putovati. Samo potribito je prida se gledati kud idjeś, da nebi zaśao, ni nadivati puno besidah na jedan raxanj. Ovo nadivanje ima biti trizno i razloxito. Koliko je dragocinie naśe pismo od Cinexkoga? A zaśto? - Zaśto Cinezi imadu toliko slovah (kako kaxu), koliko i besidah; tako da potrati çovik vas svoj xivot za nauçiti dobro pisati na njihovu. A da je moguchc imati jedan jezik od verlo malo besidah maticah, kano slovah, pak ji razploditi s nadivanjem, kako çinimo od ono malo slovah u pismu za sloxiti rjeç; — koliko ikad bio bi dragocinjen ovi jezik? — Valjalo bi poznati sve jezike za suditi iz medju njih, śto ja neznam. - Dali nazirem ji nikoliko, barem one poglavite śto se pisu u Europi; i usudjujem se rechi da se naś Slovinski priblixaje veche od ostalih ovoj *izverstnosti.* Daklem: nismo *jezikom* ubogi! —

10. Kad hochemo pak govoriti ljudim *ponauçniim*, poviśega reda puçkoga, onda moxemo i *probirati*. A kad misliś govoriti ljudem *zbilja umitnim*, vezi kako ti drago. — Smihali bi se istinito kad bi se texaku tako Slovinski govorilo da on nebi razumio kakono da je turski ili Arapski; — ili da bi razumio beside, a ne bi razumio one misli koje bi hotjeli u njemu probuditi. — Ovo se moxe priliciti glasu zvona. Kad mi zvoniś jutrom, podnevom, veçerom, znam da mi napominjeś *Molitvu.* Kad mi zvoniś u misna doba, znam da me zoveś na misu. Ali, kad mi zvoniś izvan obiçaja, çujem da zvoniś, razumim da njeśto hocheś mi rechi, neznam śto je. Çujem da je glas naśega zvona, dali — śto zlamenuje? — neznam. — Potribito je daklem: pisati sa slovim poznatim (bili kakvi ti drago), govoriti s besidam obiçajnim, i razgovarati se uminjem çovika kojemu rjeçi upravljaś. — Tko u priprostosti nenalazi sladkosti? Çovik uzgoran. Tko se na svaśto posmihava, traxechi *po dobru zlo*, a ne *po zlu dobro*? Rugo, *baleçina!* — Pametan çovik traxi izaxet kakvugod korist još iz hardjave knijge (*Gioja* — Arte di trar profitto dai cattivi Libri). — Uvik śtogod najde, ili za zbilja, ili za smiha, — ili za govorenja, ili za razmisljanja. Pçela *medozbirka* ne *xdere* nego *izpija.* Osa *ljuta*, koja lasno ujida, nije za meda!

(*Produxenje slieduje*).

TERGOVINA.

VUNA.

Ima vuna bila, cerna, sivasta, xutkasta, cerljenkasta. Zove se guljevina ona śto se na lipsano (krepano) guli, a prava je vuna ona śto se na xivo strixe; i prije neg se opere bude sirinjava. U nas je strixba ponajviśe o Svetom Anti lipnja miseca, ali se i uz proliche zastrixiva i zarepiva blago sporad mladexa da lakśe mogu pod mater posati. Još se liti (u xetvu) i janjci strixu da manje goru i da ji manje vata sikavica i turica, to jest trave, koje se uvaljaju u onu njihovu jarinicu.

U Francuzkoj po mnogim mistima derxe samo ovce bilice, jer se sama njihova vuna moxe na puno naçinah mastiti. Ima pramenah jaçih od jedne, od dvi i od tri roguśe; no gleda se viśe

na vunu tankovlasu, i ako je kratka lako se moxe zasukati. Koja je vinija i jaça skuplje se prodaje, a poznaje joj se mekota ako se uvaljiva stiskajuchi, pak kad se pusti dixe se. Još niki je kušaju i ovako: stexu jedan pramen medju rukama, a kad pùste gledaju uleknjiva li u se na novo, to jest, stiskali se.

Najskuplja je vuna Saksonska, što je tankovlasa, pak dodje za njom u rèd Spanjolska i Francuzka. Tamo ne mišaju zajedno svaku vunu, nego baška mechu pokostinu, baška zastrix ili zarepine, poterbušine, onu od grudih od steganah, od plechih, jer im je razliçna cina. Kupac i prodavalac vridno je da znadu koja je vuna najbolja. Što cheš više! Ljudska mudrost izmislila je jedan osobiti durbin da se nanj gleda kakva je dlaka. Neda se razaznati jeli vuna sa xiva mišana sa guljevinom; zato bolje bi bilo da tergovci plachaju svaku velu jednako, nek je barem znadu odluçiti.

Valja derxati vunu u ladu i u suhoti, jer se drugaçije lako kvari. To se priporuçuje samo tergovcima, buduchi da seljani odmah poslije strixbe je prodaju što berzo na manje dodje. A bolje ju je kupiti onako sirinjavu, zašto se lakše moxe biliti. U duchanu, oli u kakvoj zaklonici kad dugo ostaje, zamechu se i okote se u njoj mnoge sitne xivinice, koje se zovu grizice, tarice, sušci, te je taru i mekinjaju. Kako se opazi da jih ima u vuni, dobro je sterpati je svu poviše zemlje na kakav pleter, oli na lise, pak mlatiti da izpanu. Tadar valja ji gnjeçiti po tleu i po zidu kad zanj prijanu.

Najbolju vunu daju ovce berke, koje su visoke, ogerdne, od one plemenite pasmine Spanjolske. Kuche priube i dokone valjalo bi da ji podsade. K.

KIT (BALENA).

Koliko je do sad poznato, Kit je najgerdnije iliti najveche xivuche u moru, a nijedna zvir niti xivina na zemlji nije onako velika kao što je on. Glavurina mu je kolik trechina njegove trupi, a u ustim çudnovato širokim nema zubih, vech na misto njih ima nikako oštro osje, za koje prilipe se cervi i mnoge druge sitne xivinice kojim se on hrani. Od onoga osja ljudi grade cerne šibe, koje se zovu na taljanski, *balene*, što xene osobito po gradovim perslnke podšivaju nek im skladnije stoje. Glava mu je izsprida tupasta i gotovo jednako visoka i široka. Kad obzine, cervi i druge xivinice prijanu za reçeno osje, a kad usta sklopi, voda na dvor šiba kroz dvi rupe što se na verh glave nalaze, a hranu pobranu guca. Bilo je Kitovah od sto i dvadeset stopah duxine, no sad u ridko desi se da je koji duxji od osamdeset stopah. Sad su se Kitovi gotovo svi zaklonili u siverno ledeno more i çudo jih pomanjkava, jer ji mnogi ribari Amerikanski, Inglezski, Olandeski i t. d. tiraju i smicaju. Zato mnogi mudraci misle da che po svoj prilici dochi vrime, u koje che nestati ovoga çudnovatoga stvora.

Ova riburina okoti samo po jedno, i kako izadje bude veliko kolik vo, a kadgod do dvadeset stopah dugo. Ona ga neizkazano verlo miluje, itro ga çuva, a u nevolji bisno ga brani. Kad ono hoche da sisa nagne se ona na jednu stranu, pak na drugu, ter mu tako jedno i drugo vime prikaxe. Ona che duboko zanoriti, ali na berzo mora izachi na skorup iliti na verh vode, jer vuçe paru taman kao vidra. Za njezinu debelu i tverdu koxu prijanu kuçice, kopiti i druge kornjaçe (crostacei), i po njoj zamechu se kao na kamenu, i još che se zavaliti lipo do sala. Kad ona sustane oli spava, viri joj iz vode trupina, i rekao bi da je pravi humac (scoglio).

Ovo gerdno stvorenje mirno xivi, nikome zla ne çini, a kad je ribari gone, bixi od njih. Posli çovika najgori mu je neprijatelj *dupin* nazvan megdançija. Kad se trevi nikoliko ovizih zajedno, zaokupe Kita, grizu ga, a kad on vech izranjen i umoran zausti, uvate ga za jezik, te mu ga razparaju i xderu. Kad ga ribari ugledaju gdi spava, polagašno i podmuçe s malim se lagjicama k njemu priblixuju, pak che najvištiji izmedju njih baciti nanj jednu veliku i oštru kuku za konop privezanu, kojom ako ga svati, duboko ga propara. Ranjeni Kit onda prene se, strahovito na iljadu naçinah skaçe, nori, primeche se, a ribari sve za njim voze, i kad vech vide da se on umorio i od velike kervotoçine prinemogao, dodju pak ga s kopljima dospiju. Kadgod se

dogodilo da Kit tako izmuçen strahovito pobisni, na ladje naserne privali ji, te moraju ljudi plivati i potope se, ako im berzo drugi u pomoch ne dodju. Nije se pak nigda dogodilo, da je Kit i u najvechoj bisnochi çovika u moru ubio. Iz jednoga samoga Kita moxe se po sto barilah masti iliti ulja vaditi.

Kadgod kitovi uplivaju iz Atlantiçkoga mora kroz Gibiltarsko tisno u sridozemno more, i doplivaju do naśega primorja, pak niki dospiju kad udare uz kraj gdi je more plitko. I tako su prije nikoliko godinah jednoga naśli kod Budve; i tako je gerdan bio, da je mogao texiti oko dvanajst iljadah funtih. A prije pedeset, oli śesdeset godinah razbio se jedan kod naśega Biograda, od kojega dva se rebra sad nalaze u Zadarskom liceumu. Jedno je rebro dugo tri lakta obilati, a debelo palacah devet, drugo je rebro dugo dva lakta, a debelo pet palacah. Suviśe ima jedna kosirica donja duga dva lakta i po, i tri palca debela.

K.

KNEZ LAZAR GREBLJANOVICH.

(Produxenje).

Pri veçeri u oçi Vidova dana, sabere Car Lazar sve svoje Vojenaçalnike i poçne savjet çiniti kako bi na Turke udarili. --- Mnogi su bojari u misljenju bili, da se sa Turcima u rat neupuśtaju, prie nego im od ostalih krajevah bojari u pomoch neprispiju, ili da bi bolje bilo sa njima mir utverditi. Car Lazar nehotechi sluśati predloxenja svoji Vojenaçalnikah, nego sa ono malo vojske zavjetuje se, sjutradan na kervoxedna Turçina udariti. --- Lazar je imao za poglavice perve, svoja dva zeta, koji se poradi svojih xenah (koje su se çesto svadjale) dobro gledali niesu; Vuk Brankovich i Miloś Obilich. Car je Milośa vise nego Vuka, poradi njegove hrabrosti i drugih krasnih svojstovah serca ljubio; çega radi je Vuk veliku merzost protiv Milośa u serce zasadio, i svagda je traxio naçin za ga kod Cara oblagati, (gori na boljeg svagda merzi). Satim da bi njegovu vaxnost satrao. Vuk bjesni naroda serbskog, izdajica svoga Cara i naroda, uluçi tadaj priliku, kako che suetno slavoljubie zadobiti, a svoga Cara, svoju brachu i otecestvo najgorem neprijatelju pod jaram teśki, koji veche 455. godiaah trae, podverchi. „ Nedajte bracho *vuku* medju ovce! “ Poçne laxno na Milośa potvarati (śto je sam naumio çiniti), da che ga Amuratu izdati. — Lazar nerazsudno sasluśa zavistna klevetanja kao istinitost, i odma pri veçeri (*) pred svim Vojenaçalnicima, gdje mu je Miloś s desne a Vuk s ljeve strane sjedio jako svoga vjernog i hrabrog pervog vojvodu izobliçio. Milośeva çestoljubiva duśa nije mogla (znajuchi sebe pravedna) takovu ljagu koja je najznatniim osobama naroda u oçi pala, na sebi nositi, i odma odgovori Caru: „ *Sjutra je Vidov dan vidichemo ko je vjera, koli nevjera Ja moju çest predpoçitujem xivotu.*» — Odma odatle krene se hrabri vojvoda u svoj stani; tu prebude do zore borechi se sa najvechim mukama: Kako chemu bjedno Serbstvo stradati! U razvitku zore podje Miloś sa svoja dva druga (Milan Toplica, Ivan Kosançich)u stan Turski. Kada dojdu pred stan Amuratov uvate im Turci konje, no Miloś nepovjerava se Turçinu namislio buduchi zadanu isverśit rjeç predati konja i oruxje, vech da je svome drugu a on sa mnogom pratnjom od Turakah u stan stupa. Pokloni se Miloś po obiçaju i pristupa da cjeljiva ruku. --- Amurat pun radosti poviçe: „ Kada se meni perve Serbske poglavice i to najviśe rodbina carska predaju, o pobjedi ni misliti nije. „ Pruxi Amurat ruku da cjeljva, no ovo bi zazorno okolostojechim Turcima, da jedan kaurin (Serbin) Cara u ruku, ljubi i reku: „ Nije pristojno da kaurin ruku nego nogu ljubi! “ Miloś na ças gotov pruxi ruku i uvati Cara za nogu pak ga poljubi, iz potae noxem kroz crjeva! --- Miloś je bio tada obezoruxan, buduchi da ga niesu pod oruxiem Caru pustili. — Zato on spopane sablju sa klina uzkoçi na konja, te naçne kerçiti verletni put, a za njim dva druga ono śto bi nasertalo hrabro otiokivati. Vervila su Turad kano sliepa; no opet zato Miloś sebi vjesto kerçaśe put i vech su blizu gore doperli bili, al nesrechom jedan Vezir poviçe (**):„ Neche te jih tako povatati, vech za sadte koplja u zemlju (ośtrac gore) pak im najprie konje pogubite, a poslje che te i

(*) Govorise da je Car Lazar za veçerom Milośa, śto nikad nie, u dno stola mjesto dao, koje je sve vojanaçalnike na veliko vnimanje pubudilo bilo.

(**) Neki svjedoçe da je jedna baba taj glas izniela.

njih. " Turci jedva doçekaju, te uçine; konj skoçi jednom dvaput, te klone k zemlji. Miloś vech iznemogao, sjede medju silna koplja te razgleda slobodnim duhom oko sebe i iza sebe mertve Turske glave. A proçi Turci nakupili u naokrug, al nema ni jednog da pridje k Milośu. — Naposljedak im Miloś reçe: „ Çinte od mene što ochete, ja sam vech iz nemogao sjekuch Turske glave — a za spasti oteçestvo! " — Potom Turci pristupe i to sa strane te ga vexu, i Caru u stan dovedu. — *(produxenje sljedovache).*

OBDULJA.

Zove se obdulja ona igra, koju nje poderxaoci opremaju s kopljem u ruci, jasuchi i terçuchi na konju za popasti zamirku, oli, hervuchi se oruxani i bijuchise s kopljem ratokernutim i śabljom otupljenom za uvixbati se u bojnom zanatu; i zato obdulja zove se joster igra bojna, oliti koplja igranje.

U stara vrimena kada su mladichi uçili bojni zanat, po kojemu pak nastali bi hrabreni junaci, i glasoviti vojnici i vitezovi, biaśe zakonita stvar Obdulja, i nebiaśe versna mladicha ni plemicha koji za podkuśati sebe s drugim nebi se stavio na gombanje za moch dostignuti krunu dostojnu svomu hrabrenom viteśtvu.

Buduchi da na dan danaśnji niti jest, niti moxe bit poznana svakomu ova bojna obdulja, odluçilismo nju opisati onako kako se moxe bolje, za da svak dohiti, od koje vridnosti, i od koje zaglave bila je ona.

U svakoj prigodi, u kojoj jedan Vladavac, Poglavar, hotiaśe da se zaverxe obdulja, biaśe ona mnogo vrimena pervo obznanjena svakomu od one Derxave, za da bi se mogli konjici obrani k njoj pripraviti, i na dalje je svojim znancim navistiti. Jedno naruçno i podobno misto odluçilo bi se za sastaviti tabor okruxen oda svuda s gredam i s daskam çoviku do pasa, i na dan zabilixeni dalo bi se znamenje u koja che se doba zapoçeti igra. Po srid jedne strane tabora staśe jedan visoki strop napravljen za Vladavca, s kojega mogaśe viditi od verha do podanka terk konjaniçki, i njihovo hervanje. Netom bi se çula njegova zapovid, koju bi jedan navistnik razglasio po taboru, svak bi se uklonio iz one ograde, i zameterio bi se s dvora, ostavivśi prostor slobodan Vojnicim; a navistio bi da nebiaśe prosto pristupiti u igru, ni pomagati ni odnemagati jednoga od bojnikah ni s dilom ni s riçju, ni s kojim biligom mahanja glave, oka, ruke, i ost: pod pedipsu od izgubljenja svoga konja i oklopja, ako bi pristupaoc bio konjik, oli śtitnik: od izgubljenja svoga uha, ako bi bio zanatçia, oli seljanin; od ruke ako sluga, od xivota ako sramotnjak.

Pozatizim na çardaku pripravljenu blizu reçenoga stropa izaślobi śest sudacah tabornih, obuçeni svi u dugaçkoj odichi svionoj, a izprid stropa stala bi usadjena jedna zastava çetverokutna od skerleta i srebra.

Svitina stalabi zaklonjena uz kraje tverdjavicah çardakah i stropovah sastavljenih za gospodu; a na okolo tabora gdi nije bilo nijedne zgrade, stala bi mnoxtva, i jedan kip sverh drugoga navalio bi poverh zaporah.

S desne strane Vladaoca stahu na verh tabora namistjena dva zastora cerljena a s live strane na dno tabora druga dva zastora bila. Netom bi se trublja oglasila, izasli bi u tabor iz pod bilih zastorah dvanadeste konjanikah, svi u bilu nadoklopju, i s bilim perjem na verh Ślema, su dvanadeste śtitnikah obilixenih zelenilom; i tako iz cerljenih zastorah u isto vrime izaslo bi toliko konjanikah s nadoklopjem cerljenim, a toliko śtitnikah pobilixenih xutim.

Jedan glavar vodio bi çetu bilu, a drugi vodio bi cerljenu. Çete konjanikah, koje bi se imale gombati s ratokernutim oruxjem, sastale bi se, polako jaśuchi jedna pram drugoj, i stale bi iz prid stropa Vladaoca, kojega svi Vojnici pozdravali bi s posliganjem koplja derxechiga na bedri.

Konj bogato napravljeni imali bi jedan xelezni rog po srid çela, i mnoge zvonçiche okolo podpersinah. Svaki konjanih nosiobi u svomu śtitu vlastite masti namalane na duge, na vale, na kotcke, na iskriv, izmiśane na mnoge izumisljene naçine, sa znamenjem svaki svoje kuche i svojih priuzetja, za da bi se razaznali posobno

u gombanju. Izvan toga imadjau svi po jednu svionicu, koji jedne a koji druge masti, koju niki bi nosili pripasanu, a niki drugi na dundar, i zvaše se ta svionica *milost Gospoje*, što se cinilo da je dar ljubovnice, kojoj, po zakonu pravah konjaništva, svaki biaše duxan upraviti svoju misao pervo nego bi se stavio na koji rizik, u poçimanju kakova priuzetja, te tako pritegnuti kripost hrabrenstva, i mochi pošteno u poslu izachi. Svaki ne imadjaše ljubovnicu, ali çiniaše mu se kako da ju ima.

Poklem bi tako pozdravili Vladaoca, çete u jedan sami red stojeche, razluçile bi se, okritajuchi sape, i uputujuchi se jedna k jednomu verhu tabora, a druga k drugomu, i kad bi se s onizih krajah povrachajuchise sastale na po puta, pozdravile bi se.

Krasni konji perskajuchi klopitali bi xestoko, kako da bi neusterpljivo çekali hervanje; konjici s prozirnicami uzdignutim i s kopljem u višin uputili bi se svi ujedno stisnuti, izvan glavara koji bi izprid njizih hodio; šlemovi, oklopja, štitovi, naprave zlatne i sreberne bliskale bi pram suncu, i vidili bi se valovati u terkanju nadkošuljci i pokrivaçi konjski; perja, perjanice, i zastavice vitrile bi po ajeru.

Kada bi trublja pervi bilig dala, isporedjeni konjici na oba kraja od terkališta, spustili bi svi ujedno svoje prozirnice; na drugi çlan metnuli bi koplja na red; a na trechi svaka bi çeta zavapila na pomoch svoga vlastitoga Svetca Odvitnika, ter bi u taj mah nasernule jedna na drugu terçuchi konji na vas terk, i sritile bi se pake na sridu terkališta triskajuchi kako krupa.

U pervomu narinutju tako xestoku vidilo bi se kopljah ulomljenih, konjikah s konja obaljenih, konjah ki se udaraju persima jedan u drugoga, ki se zaplitaju s pervim nogama zajedno, ki se ujidaju, ki bixe terçuchi po taboru prazni i s uzdom visechom: çule bi se mnogoversne vike od veselja, od manitanja, razabranja, zapovisti, jedna smetnja, jedna zameršа posrid strahovita oblaka uzdignute prašine. Uz to bi stremenici priterçali za ustaviti konje bixeche, štitnici za pripomoch svoje gospodare uzjahati; nastojnici ki bi vukli iz one smiše gdi kojega satervena; a na okolo meteriza vike, fale, i upitanja od puka neznajuchega s koje strane viši zadobljenje.

Poklem bi pobacali po za pervim borenjem porazbijena koplja, povadili bi svoje istupene i brezertne sablje, dali tverde i takove fele, da kad bi spale komu na šlem iz onizih rukuh, nenauçnih drugo nego sichi, istergle bi glavu, oli najmanje onesvistile çovika. Medjuto navistnici, majstori, i pomochnici taborski, gledajuchi pomnjivo borili se virno, i çinili svaki svoju duxnost, brez pristanka bi vapili. „Vojnici! Vojnici! spomenite se ciji jeste sinovi, i nemojte se izverchi.

Duxijalo bi borenje doklem bi se vidilo koja koju çetu pridobije. Gdi god za berxe doveršiti, oli za koju drugu sverhu dvojica bise çetovodjah zaratili, a kad li jedan pao, njegova bi ostala izgubljena smetena i pridobivena. Vladaoc na sverhu mahnuo bi rukom za da trublja zatrubi, tako bi sveršila obdulja.

Çim bi uz to puk od veselja vikao i pljeskao s rukama bacajuchi kape i marame u višin, i dajuchi pofale zadobitnikom, sedam oli osam navistnikah, meštarah i pomagacah taborskih, jašuchi pospišno na konjma naserchali bi tukuchi s' komadinam izlomljenih kopljah sve one vojnike, koji nebi uzmakli oruxja pošto su zaçuli trublju.

Svi bojnici koji bi se mogli poderxat na noge, prikazali bi se prid stropom sudacah, gdi bi bili jedan po jedan po imenu dozvani od jednog navistnika, i onde, po svidoçanstvu dvoracah taborskih, sudili bi sudci da su se svi kriposno viteško, dobro i virno podnili. Gdi bi pak bila dokazana koja pomanjkanja, iskušalo bi se po tanko je dali je bilo pomanjkanje po nezgodi oli po vuhovstvu uçinjeno, i tada bilo bi sudjeno oli odpuštenje, oli pedipsa na privriditelja od zakona. Zvali bi se jednako po imenu i oni koji bi ostali oli mertvi oli ranjeni u gombanju: i napokon sudci proglasili bi zadobitnike, i podali bi njima odluçena uzdarja.

V. Ch.

Opomena blagovoljnim pridbrojiteljima.

☞ *Xelja je Izdateljah brez ikakvoga odgadjanja slati* **Zoru Dalmatinsku:** *zato mole gospodu pridbrojitelje i poruçnike da na vrime kod C. K. Poštah, ponove svoja naruçenja za çetvertu, çetvert ove godine.*

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ. 39. — NA 23 RUJNA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se. ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

XALBA.

„ Kuku lele! uteçe mi tica,
Zato slabo udara mi xica. “

Ajme meni moja bako mila!
Uteçe mi zlatna moja tica; —
Prie neg' sam njojzi jist donila
Pustiśe ju nadvor tudja dica:
Nije sriche da sam tute bila!
Zlatnu ticu ja bi uhvatila.
„ Muçi, duśo nemoj plakat tako, -
Did che ticu uhvatiti lako. “
Znali diko gdi je tica mala
Odletila, bako, - kuku lele !!!
Al' je ona u gori zaspala,
Ali piva pokraj vitke jele. -
Ja bi diki mom' dvi baje dala,
Da bi moju ticu ja imala.
„ Neplaç, - uhjtiche ju diko, Nane,
Sutra rano kad se, duśo, svane. “
Što che, bako, tica jisti sada !! -
Tkoli che ju pitati u gori: -
Umriti che kad je gladak svlada: -
Ovdi njojzi lipśi biśe dvori: -
Nidarce joj moje bi za hlada, -
Nit ju pusti umriti od glada.
„ Neznaś, dite, kadje tica prosta,
Da pozatim svega ima dosta. “
Hochel' berzo svanuti se bako
Da bi ticu ja vidila moju! -
Nek ju diko uhvati svakako, -
Ja sam njojzi pripravila proju;
Ladnu vodu, a i *śecher* tako,
Pak pozatim i nidarce mlako.
„ Sjaje **Zora**, — ozgor siplje blago,-
Zlatnu ticu doniche ti drago. “

Ana Werdoljak od 11. god. Imotskinja Dalmatinka.

NAS BUDUCHI STAN.

(Preneśenje iz Nimaçkoga)

Chrysostomus Jahrgang 1835 II B.

Najplemenitia, najdraxja, najugodnia istina jest ova, da mi na ovomu svitu stalnoga pribivanja ne imamo, nego da chemo ovo stopro u buduchem xivljenju poslie vrimenite smerti imati, i da je ovo stanje kroz preblagostivoga Odkupitelja naśega jurve pripravljeno, i stalno za nas kako prava, i vikovita domovina naśa utverdjeno.

Onomu, kojemu blago ovdi na zemlji stoi, i ostaje,- i kod kojega stoi. Gdi je blago njegovo ondi je i serce njegovo, - ova istina komu nije ugodna ona mu se ne dopada. Na niśto s vechom nepovoljnosti ne pomiślja, niśta neradie ne çuje, niti śto nepovoljnie śtie, śto ovu istinu, jedno, zaśto blago svoje nerado gubi, a drugo, zaśto vidi, da se njegov buduchi stan zlo ima. On joś nezna, gdi che, i kakovo che buduche njegovo pribivanje biti; njemu govori ista njegova duśevnost, da se ne ima nadati nego jednomu zloçestomu, xalostonomu, i nesrichonomu stanju.

Koi pak blago svoje ima ne ovdi, nego na nebu, — i kod kojega jednakim naçinom stoi: Gdi je blago njegovo, ondi je i serce njegovo, — oni se veseli, i raduje se sam u sebi sverhu buduchega stana svoga, koi ne moxe nego plemenit, lip, i preuzveliçen biti, buduch da je pripravljen, i uçinjen ne od jednoga Kerubina, oli

Serafina, nego od istoka Isusa Kersta Gospodina, našega preblagoga, predobroga, i preljubljenoga priatelja. Ovi stan u svakom pogledu mora çitavo takov biti, da çovik poslie smerti ne moxe drugo xeliti nego jedino, da u njemu zauvik ostane. Stan ovi jest ondi, gdi se naše blago, naša neoskvernjena, neuvehniva, i vikovita baština nahodi, gdi se nahodi ono jedino i pravo naše dobro, od kojega Duh Sveti, koi u nami pribiva, daje zalog, i poruçanstvo, da chemo, nedvojbeno u oni stan dochi, i u njemu naše vikovito dobro, našu baštinu nachi, i osvojiti za uvik. O koliko je medeno ono motrenje, i sladko ono promisljanje, koje se s ovim stanom, i s ovim buduchim dobrom ovdi na zemlji zabavlja. Zato govori Sveti Paval. *Naše obchenje jest na nebesim* (Filip. 3. 20). Ondi nemirni, i neizpokojeni duh naš traxi blago svoje, i naše stalno pribivanje. Koliko mi putah na pamet dolazi: „O da bi skoro ja jurve ondi bio!“ Ali onamo ne moxemo dochi, dokle nas ne zovnu, i mi ne budemo zvani nego na pravo vrime, za koje sam Gospodin znade. Medjutim ono buduchi stanje ostaje za nas kako jedna stvar, s kojom se serce naše, brez hotiti štogod priko brazde pretirati, jako rado zabavlja, jerbo u ovomu zabavljanju nahodi osobito svoje pokripljenje, i objaçenje. I tako vazda najvecha skerb ostaje: Da ja gotov stoim, i da, kako mi Gospodin, koga çekam, namigne, s pravan budem za mochi dochi onamo, kudi me vikoviti stan çeka. Ovo namignutje moglo bi se dogoditi i onda, kada se ja i ne nadam.

Uza to imamo i ovo vlastito naše veselje, da na putu, koj nas kroz ovi svit u nebo vodi, svaka nas opominju, da još ni smo kod kuche, i da se kroz isti put, ni kroz ona, koja pokraj puta lexe, ne puschamo zamamljivati, ustavljati, a još manje sapinjati i vezati. O kako slidbe od griha, potriba, xuhkocha, muka, tuga, i nevolja svaka obkruxuju! O koliko su u sebi tašta sva dobra zemaljska, sve slasti, i ugodnosti od uxivanja još i onih istih dobarah vrimenitih, koja se najbolja, i najvecha çine! Ali što prudi, da i nisu tašta, kada çovik nijednoga sobom poniti ne moxe, nego mora ovdi još i ono, što mu je najdraxje, ostaviti. Ako se mi k onima stvarim, pokraj kojih ovdi imamo samo kako mimo prolaziti, sercem prilipimo, dochi che vrime, kada chemo zazbilja ochutiti, kako smo ludo çinili. Oni, komu je stalno blago gori na nebesim obechano, ne ustavlja se kod nijednoga dobra zemaljskoga, nego što bolje moxe, brez prestajanja napriduje prama stanu, koi ga u vikoviçnosti çeka.

Sime Starçevich Liçanin.

GOSPODINU IGNJAT AL. BERLICHU

Na Njegov Dopis

Iz Broda çistom srjedom 1844.

(Vidi Zori Broj 20 na Strani 155)

ODPIS

Stipana Ivichevicha iz Makarske.

„*Po jeziku* slavnom *pobratime!*“

(Produxenje).

11. Da razluçimo *ne* ili *nje* od *ni;* — da razluçimo *pre* od *pri;* — da puçki govor imamo štovati (ali ne *slipaçki sliditi*, nego *razabirati*) ono su *xive istine* kojizim se klanjam, i *Tebi*, njiovu razglasitelju. — *Pismo-jedinstvo*, neplaši se, dojti che, ako i kasno. Mi medjuto „*pripravljajmo pute Gospodnje.*“ —

12. „*Materinskim jezikom misliti.*“ — Jao! Ovdi je *bola* sviuh. — Naše *Gospoice* stide se slovinski besiditi. Iste seljanke, iza godine u gradu sluxbenice, sramuju se vech naški govoriti. — (Ovdi golema hvala i *slava Dubrovçanim!*) — Djeca daklen od zibke uçe se tudjim jezikom misliti. Tko daklen xudi *slovinski na slovinsku* pisati, potribito je da iznova uçi se *slovinski na slovinsku* misliti. Ovo je ono što ja govorah u Broju Zore 18, na strani 137 „*Hervatski na hervatsku;*“ — a u Broju 8, na strani 57 „*Hervatski na taliansku.*“ — Neznam jesu li me razumili. —

Nu poslušaj dva duška prevoda:

„*Slovinski na Taliansku*“

„Na pristolju ga sivati
„Moj Andjel vidi, i stade
„Muçech, kad oni serçeno
„Pokleçe, skoçi, pade:
„S vikom glasovah iljadu
„Svoga nesastavi. —

„ Djevac od ruga sramotna
„ I najmeničke hvale,
„ Sad (take ganut svitlosti
„ S pomerčanjem) verh male
„ Zemlje nabraja grobnici
„ Slogom vikovah svih. “

(Manzoni — Il Cinque Maggio**).**

To isto „ *Slovinski na Slovinsku.* “

„ Kad on *starim svatom* prohodjaše
„ *Buklie mu* nikad neizneso:
„ Mučao sam kad mu konj posernu,
„ Kad poskoči, kadli se izvernu. —
„ U Nedjelju ne reko „ *smilujse* “ —
„ Nit u Petak reko „ *propni njega* “ -
„ Sa *svatim* mu nisam napijao,
„ Ni s *Ciganim* na *dachi* plakao.
„ Vech nad grebom „ *pokoj mu* “ nazivljem
„ Uspomene pjesmu izvodech mu:
„ Uz junačka dabi Djela verla,
„ *Davoria* bila neumerla. “ —

Sada sudi! —

Od ovoga „ *Slovinski na slovinsku* “ još daleko smo. —

Nu otvori knjige vridnih Dubrovčanah i vidicheš, pervo **Gundulicha**, pak ostale njiove, *pisati i misliti „ Slovinski na taliansku.* “ — A i Vaši — „ *Slovinski* na *njemačku.* “ — Poglcdavši s ove visine, vidicheš da u *priprostoj ledini* (u Pjesmarici Miošicha „ *Razgovor ugodni Naroda Slovinskoga.* “ —) ima veche Slovinskoga cvitja, nego u *Perivojim Dubrovačkim umitno gojenim.* Dali ji po tomu nije kuditi. Taki je bio kus onoga vika. Nebi ni oni danas, da su xivi, tako se podnosili. —

Zahvalimo jim što po njiovoj osnovi, i njiovu temelju, moxemo naški nadogradjivati. —

Napriduj, pobratime, našu Zoru pozdravljati; — i *tamo te Tvoje*, da se objave *na sjedinjenje*, budi. —

Gerlech te prjateljski, xelim da si zdravo i veselo. —

Iz Makarske o Antunovu 1844.

S. I.

XENIDBA U SERBIJI

PO VUKU STEFANOVICHU.

U Serbiji i danas dosta putah isprose i dovedu djevojku, a niti je momak vidjeo nju, ni ona momka, nego se roditelji gledaju i dogovaraju, kad otac xeni sina, on ne gleda toliko na djevojku, koliko na ljude od kakovih je; niti djevojka smije kazati ocu, ili bratu, da ne che pochi za onoga, za koga on daje. Tamo se još ne traxe novci uz djevojku, nego se za nju daju, n. p. bratu čizme, ili dječermu, materi kakvu aljnu, tako sestri, i svima ostalim po nešto, a osobito novacah u kuchu. U Serbiji su prije nekoliko godinah tako mlogo iskali za djevojke, da se siroma čovek nije mogao oxeniti: zato je *Cerni Gjorgje* bio izdao zapovijest, da nije slobodno iskati (ni uzeti) za djevojku više od jednoga dukata.

Na dva, ili na tri dana prije nego che pochi po djevojku, zadje po selu čauš, ili djever, s čuturom nakichenom cvijechem i novcima srebernim (po varošima i zlatnim), te zove u svatove; kad dodje kome u kuchu, a on pruxi čuturu i kaxe. „ Pozdravio je (kako mu bude ime), da mu dodješ sjutra (ili prekosjutra) u svatove. “ Onaj mu kaxe da che dochi, ili da ne moxe, pa uzme čuturu te se napije, i privexe na nju paru ili grošich, ili drugi kakav novac. Ako onome ponestane rakije u čuturi, a on zaište, dje zna da ima lijepe rakije, te dotoči.

U svatovima mora biti *kum*, *djever*, *stari svat*, *prikumak*, *vojvoda*, *čauš*, i *gadljar*; a ostali svi se zovu *pustosvatice*, ili (kao u sali) *nabiguzice*. Kuma treba da zovne xenikov otac ili brat, ili sam xenik. Koji se godj zovne na kumstvo on treba da podje; ako je stari (keršteni) kum, on vech zna da mu valja ichi, ako li koga nanovo kume, on treba da primi Boga i svetoga Jovana, i da podje; ali kerštenoga kuma nije slobodno mijenjati, ili ga moraju pitati i oproštenje iskati: zašto on moxe ukleti u takovom dogadjaju. Djever (ručni) ponajviše biva kogodj od roda (brat ili bratučed) xenikova; ako li nije od roda, a ono je kakav poznanik njegov, s kojim

se on pazi. Djever moxe biti i dijete od deset godinah, no obiçno bivaju veliki momci, a kaśto i ljudi oxenjeni. Djever ide kaśto i na prosidbu. On primi djevojku od brata (obiçno je da brat, ili bratuçed, ako nema brata, izvede djevojku i da preda djeveru) i dovede je te poljubi u ruku kuma i starog svata, i ostale svatove i sve ljude koji se ondje nadju; on putem derxi pod njom konja, i çuvaje da ne bi pala; kod xenikove kuche, doklegodj traje svadba, dvori s njom kuma i starog svata, sreta i ispracha ljude, koji dolaze na svadbu, i spava s njome i prije vjençanja (u Serbiji vode nevjençanu djevojku, pa je vjençaju kod xenikove kuche), i poslije doklegodj ne svedu momka i djevojku. Stari je svat kao starjeśina u svatovima. Prikumak dodje s kumom, i on nosi barjak (u Serbiji i danas idu svatovi s barjakom i pod oruxjem, kao vojnici). Çauś viçe da se svatovi opremaju, zbija śalu (govori sve śto mu na usta dodje), prikazuje çast i dijeli darove; on treba da je verlo śaljiv i smijeśan: u rukama ima naçak, ili buzdovan, te lupa koje u śto, za kapom ima po nekolika lisiçja, ili vuçja repa pribodena, a kaśto i po nekolike kaśike zadjevene. Gadljar svira u gadlje. Po nekim mjestima (kao u Serbiji i u Bosni po varośima, a u Srijemu i u Baçkoj i po selima) idu i *jendjibule* (t. j. xene, da nije djevojka sama) sa svatovima. Xenik ima za kapom pribodenu bijelu maramu (kad idu po djevojku jednu, a kad idu s djevojkom ima ih i viśe: pribode mu punica i kojekakve nove prijateljice), te mu visi niz ledja; a djever ima za kapom ruxu (pravu, ili naçinjenu).

Kad dodju djevojaçkoj kuchi, xenik sjede nixe kuma (kum sjedi u gornjem çelu), no taj od stida niti smije śta progovoriti, niti moxe jesti, nego sve gleda preda se a puniçe i prijateljce pribadaju mu marame za kapu, medju tim djevojku oblaçe u vajatu, i ona jednako plaçe i opraśta se s drugaricama; prije nego je izvedu zavjese je velikom bijelom maramom (avlijom, avlimaramom) tako, da je niko ne moxe vidjeti kakva je u licu, i tako zavjeśena stoji dokle je godj ne svedu s momkom.

Kogagodj svatovi sretu na putu (isli s djevojkom ili po djevojku), oni ga çaste vinom i rakijom; a dješto izidju i seljaci pred nji, kad idu kroz selo s djevojkom i iznesu çast (ljeba, peçena mesa, uśtipakah, pite, rakije i vina) te i ponude i çaste. Kad dovedu djevojku pred xenikovu kuchu, onda izidje jeterva nosechi u desnom naruçju muśko dijete *(nakonçe)*, a pod lijevim pazuom trubu platna: dijete doda djevojci, te ga ona opaśe cervenim koncem, ili pantljikom, a platno prostre za sobom iz kuche do djevojke; potom joj dodadu reśeto sa svakojakim xitom, te zagrabi nekolika puta rukom i baci preko sebe; kad je skinu s konja, a ona onim platnom udje u kuchu. Na nekim mjestima unese djevojka i i nakonçe u kuchu; a u Baçkoj uzme prikumak djevojku s kolah i unese u kuchu; u kuchi joj dadu preslicu s kudjeljom i s vretenom, te njom udari u sva çetiri zida kuchna; po tom joj metnu pod svako pazuo po jedan ljeb, a u usta malo śechera pa joj dadu u jednu ruku staklo vina a u drugu vode, te unese u sobu i metne na sto.

Djevojka se jednako (još od kako je izvedu poklanja do zemlje, kad oche koga da poljubi u ruku, i pośto ga poljubi; kad svatovi piju i kad napijaju; putem kad idu kroz selo, i poslije svadbe godinu danah (ili dok ne zatrudni) mora se tako poklanjâti i ljubiti u ruku svakoga, koji dodje kuchi.

Prije svatovah dodju muśtulugçije (dvojica i to ponajviśe zetovi) na muśtuluk, i izbace po nekoliko puśke (u Serbiji pucaju puśke u svatovima i dan i noch, a osobito kad svedu momka i djevojku), i kaxu, da idu svatovi i vode djevojku). Muśtulugçijama treba dati muśtuluk: po lijepu maramu, ili po kośulju. —

Sjutradan pośto dovedu djevojku, zadju na konjma svi svatovi (osim kuma, djevera i starog svata) po selu od kuche do kuche, te zovu na svadbu, i obiçno ovako poçinju: „pozdravio je kum i stari svat, da dodjete na veselje, ali da ponesete śta chete jesti i na śto chete sjesti.“ Kod svake kuche daju im po povjesmo, ili po kakvu maramu, i to privezuju za uzdu konjma oko glave (to je djevojaçko). Potom dodju svi seljaci na svadbu i svaki donese çast (n. p. jagnje xivo ili peçeno, prase peçeno ili opaljeno i isporeno, churku, kokoś, pitu, ili śta bude, ali

kolaç i çuturu vina, ili rakije; treba svaki da donese). Kad veck bude oko pola ruçka, onda çauś prikazuje çast t. j. ono śto je koji donio; no on to çini verlo smijeśno i śaljivo, n. p. ako je koji donio praśe, a on kaxe: „ evo ovaj (kako mu bude ime) xivi blizu vode, pa uvatio vodenoga miśa “. Ako li je kokoś, a on kaxe da je vrana, ili druga kakva tica; ako li je xiv ovan s rogovima, a on, kao plaśechi se od njega, pita, śta je to, ili je jelen ili vo, ili drugo śto, i.t.d. a uza svaku na posljetku mora kazati: „ sebi na glas, a svoj brachi na çast (t. j. donijo). “ Poslije toga iznesu darove, i to obiçno dva momka medju sobom na kopljaci, ili na drugoj kakvoj moci, pa naramuju kao da od texe nemogu da idu. Svaka djevojka treba da donese po kośulju kumu, djeveru i starom svatu, a ostalim svatovima śto kome dopadne (kom maramu, kom peśkir, kom çarape i t. d.) Darove çauś dijeli tako smijeśno, kao i çast śto prikazuje, n. p. „ Evo naśa snaśa donijela kumu kośulju, kakva je tanka kroz persten bi prośla, da je persten guxva oraçica· pa da dva tuku a çetiri vuku. “ Djevojka medju tim stoji jednako pa se poklanja. Çaus svoj dar svexe na naçak ili na buzdovan, a gadljar svoj na perdaljku.

Drugi dan u jutru uzme mlada vode i peśkir, te poljeva svatovima redom, te se umivaju nad ledjenom, ili nad kakvom karlicom, a oni (pośto se koji umije) bacaju novce u onu vodu (ti se novci zovu *poljevaçina*). Svaki, koji dodje na svadbu, treba da daruje mladu kad ga srete i poljubi u ruku; osim toga i svatovi izmiśljavaju svakojake igre te kupe novce mladi, n. p. jedni oche da zakolju pseto ako ga ne otkupe; jedni uvate prase pa ga metnu pod pazuo, mjesto gadlji, te ga stoji cika; jedni osedlaju vola pa ga uvedu u kuchu te ga daruju; jedni se naçine kao kaludjeri pa iśtu milostinju; jedini kao djevojke pa ljube redom u obraz da se daruju i t. d.

Svatovi su tako nemirni i bezobrazni, da vech ima rjeç: „ kao Serbski svatovi „ Pobiju kokośi i prasce, pokolju churke, guske, patke; polupaju sudove, pokradu (kod djevojaçke kuche) kaśike i drugo śto se godj moxe ponijeti; pech sobnu (ako im povladi kum) obore pa iznesu na polje; djeśto (kao u Baçkoj) izvuku kola naverh kuche; sami toçe, sami piju; viçu, lupaju (śta viçeś, śta lupaś ti ovdje? nijesi ti djevojku doveo') i.t.d. Serbska svadba traje gotovo nedjelju danah: na dva dana prije, nego śto che pochi po djevojku, poçne se piti, pa jednako dok ne ode kum.

K.

Niśto o brodarenju, a navlastito o Kotorskomu.

Poznajemo da svi narodi xive o trudu texaçkomu, da ovaj brez tergovine propada, a tergovina da je ljenovita brez onih pomochih koje od brodarskih znanjah mogu joj biti poklonjene. I u istinu stari Fenici pritekośe bogastvom sve ostale istovremenite narode, i znade se da broj njiovih zlatnih talenatah, bi mnogo vechi od broja srebernih kod najbogatii ondaśnjih narodah. Gradovi Tiro i Sidon po redu kupili su golema Asinska i Afrikanska bogatstva, i dok je njihovo brodarenje samo na svitu napridovalo, dolazilo je njima izobila svako dobro. A odkud Salamun neizmirno obogatio sebe i svoje kraljevinu nego s brodarenjem? On je tergovao lipo s Kinom; njegovi su brodovi iśli priko mora Arabskoga do onoga nepoznatoga kraja svita. Takojer Rim u prednja vremena istoga se puta derxechi veoma se okoristio. Po isti naçin i Mletka se çisto pogospodila; eno joś one plemenite zgrade koje se u njoj nalaze, nisu nego mali bilig staroga nje gospodstva. Dali onadar sama ljubav bogatstva vladaśe brodarenjem, a malo se mislilo na umotvornost. S toga nije moglo ono biti istoçaj dobarah, koja vechma mogu ishoditi s pomochu mudroznanja; koje je vavik razmarsilo najtajnije zanate, i najputenija visokoumjenja. Osim Plemichah Polo, Zeno, Kontarini, Kaboto i nikolikih drugih medju prośastnim Mleçicham, koji hitro i slobodno pregledali su Kinu, Tibet, i Mogol, pomagali jośter nikim Inostrancim ustanoviti glavnie Kolonie u Novi Svjet, svi drugi moguse procjeniti mitopohlepa dali ne umotvora putnici. — Kolumb pojavi se: narav ga velikom pametju nadari, te zaçe visoku namisao i u dilo je postavi. Podbi tverdu lakomost ondaśnjih naçalnikah, prebrodi śiroko Atlantisko more, udari u nezgode nerastavne druxbenice velikih ljudih; i nadje Ameriku kao naknadu nje-

govoj muci. Majeland sljedi ga u tegotan posao, i prebrodi priširoku puçinu mora Pacifika: stigne u Kinu, vrati se njegov brod mimo donji kraj Afrike, gdi xivu Otentoti, u rodno mjesto, i pervi pokaxe kako moxe se oblaziti krug svita, toliko malo poznat u ona vremena. Hortez i Pizar biahu odredjeni za slikovati ova dva slavna çovjeka, dali naxmirak koji moraše biti u njiovom djelovanju, nesrechno promjeni se u lakomost. Poznaju se bogatstva poçupana od pervoga u Mešiku a od drugoga u Peru. Inka i Motezum nesrechni kraljevi onih zemaljah, veche s kervju neg s blagom nasjetiše pohlepivost onih robiteljah: koji napokon kroz domachi boj zbog nemilostive lakomosti propadoše. Pošto su Portugezi, Španjolci, i Englezi kolonie utemeljili, i priko brodarenja tergovinu otvorili izmedju starog i novog svjeta, namah se bogastvo razlilo po svim imenovanim narodima. Cesar Filip s njim mogao je odoliti navali Saracenah, a Portugezi i Englezi napunili su prazne njiove torbe. S brodarenjem dakle nije se samo novi svit odkrio, nego je ono donosilo i donosi spomenute koristi; a kad bi se oslabilo, na tanje bi dolazile opchene i osobite tergovine, stvari tergovaçke i bogastvo narodah. Kad su Spanjolska i Portugalska razpustile svoju pomorsku snagu, i manje za brodarenje se starale, onda su ispale sa pervašnjega veliçanstva; a Englezi vavik pazljivi na svoje pomorske poslove uzderxališu se obilno bogati, dok (porad posljednih vladanjah) nisu izgubili gospodštvo nad onim pukom, koji bi odredjen na uxivanje svoje starovite slobode. Dali u Kini, s pomochju brodarstva, oni dobro se naplatjuju. Zaglavimo daklen, da brodarenje u opcheno, jest pravi istoçaj dobrostanja narodah, buduchi da podpomaga prostranjenju poljskotexanja prinosechi njegove plode; ukrjepjuje tergovinu tvorechi svejer veche visokoumnost ljudih: razmarša rukodjelne rabote uzbudujuchi zatoçenje onih koji o njima zabavljaju se kada uveda inozemljski plod, i u isto vrime razljeva dvornost medju pukom koji o njemu se okoristjuje. Kada se pak slaxe s koristju koju iziskuje nauk istine, odkriva Ostrove, stavne cjelice zemlje, ustanovitjuje Carstva i kolonie, i zametajuch slavu otaçbine svoje, izroni pravo Bogostovje i zadovolji svojim çinjenjem istom Svemoguchemu.

Tako glavniem oderxanju skladnoga Druxstva valja obernut bdechi pogled: mora se paziti na njegovo sloxenje, za izronit ga i podobriti baš onde gdi najbolje mogao bi cvesti, i utvoriti blagopoluçnost onoga Puka koji po sve nanj je naslonjen. Ja govorim o Kotorskoj derxavi. Osobito poloxenje ovoga morskog prodora, ne moxe biti pribivanje oliš pomorskih ljudih. I za to u staro vrjeme priteglo je serce mornare Ilirske, Gerçke, Makedonske, i Epirske k zaklonicam te çiniše u njima svoje pribivanje; i s malim brodovim sloxechise sa mjestnim mornarim, i derxajuch se kraja, jedrahu po Adriatiku i po strani Europe Mediteranea (sridozemne) poçimjuchi tako bogatiti svoje mjesto, i poznavati potrebe i obilnosti drugih. Trebovanje, i poxuda blagosti, u napried vavik veche zabavi ih s brodarstvom doklen postadoše u njemu priveli; i tako prebrode Atlantiska i Pacifika puçine, Kinensko more i ono gdi radja se oštri sjever, i gdi nalaze se viçnji ledovi. S njihovog hrabrenstva i brodarenja smiona dobili su slavu na svitu, navlastito na moru tukuchi se s inostrancim nevirnim brodarima. Poznana su dobito slavje Ivanovicha, Radimira, i mnogih drugih uçinjena s malašnim ali redljivim i spravnim snagam suproch Varvastvu; i koju korist od njih potegne Mletaçko Skupnovladanje, usvjedoçava osobnonadarenje podjeljeno nikim od ovoga naroda, urešenja darovata im, i çinovniçtva od njih na poštenje i korist opchena brodarenja za mnogo vremena podnosena. Austria ista postavi u korist mornarsku hrabrenost ovoga naroda, jerbo ga je oxivila sklopechi tergovaçke pogodbe s inostrancima, dilechi osobita dostojanstva. Dali ko bi reko da çim Kotorsko brodarstvo do danas bi skopçano sa hiljada suprotivnih i srechnih prominjenjah, a tamo bogomišljenje odloxi se, kada valjalo bi ga rastrjeti i podobriti? Ja ne govorim o onim nikim hrabrenim zriteljim mornarim koji çastuju svoj narod steçenim znanjem, i kojizih ima dosta u Kotorskoj derxavi, dali stavno govorim da je nauçenje po gotovo necjenjeno, a da dobit navlastito ih vodi na prikorabljenje mora, i na sluxbu tergovine.

Upitajmo, gdi je Mato Zmajevich koji u prosasnom viku vladaše s Ruskom pomorskom vojskom na Baltiskome moru? Gdi je Marko Martinovich koji u Kotorskoj zaklonici uçi u svako korabsko znanje sesnaest mladichah od najbogatiega i najplemenitijega roda, prjporuçenih od Cara Petra velikoga Mletaçkom Skupnovladanju.

Gdi je Grubaš koji podobno je opisao Adriatiçko i Sredozemno more? Dostojni su zaista svake pohvale slobodni i vješti Kotorski brodari. Okretni su oni kolik Britanih, razborni kolik Genuezi, hrabreni kolik Amerikani. Navezu se daklen u najdalje kraje: terguju s Limon, i ne sumnju jedriti tja do Albiona, Kalifornie i Sumatre. Uçine svoje pribivanje u Jukatanu, u Brezilu, u Mešiku i kad manje se misli podadu nenadne i utješive glase od sebe. Moxe se daklen rechi da same naravske vrjednosti çine ih toliko pohvaljene i hrabrenite, buduchi da u djetinstvu odjele se od rodna miesta, ne nosechi sobom oliš oteçesko naravno bistroznanje, i çinu çudesa u zanat pomorski. Što bi oni tadar bili kada bi se uçili kano i drugi narodi? Preko dvi stotine brodovah oni odvezu širom po debelom moru toliko kormnikah, toliko jošcher Vodiça pomorskih, i okolo dvi hiljade mornarah sve Kotorskih. Nije da oni nepoznadu, nauka o koristi, buduchi poslani u inostranska mjesta na osobito pomorsko uçenje, dali troskovi su preveliki, sumnjive nauka koristi i uçenje nije toliko koliko treba dugovito i uredjeno kako u opchenim Mudroškupštinam. Nadati se da che biti u ušchu Kotorskomu zavedena jedna uçionica brodarenja. Kada se to poistini ja temeljito chutim da brodarenje Kotorsko hochese mnogo uzveliçiti i toveche ponositi se pod sjajnim Austrianskim barjakom.

V. Jelçich.

KNEZ LAZAR GREBLJANOVICH.

(Zakluçenje)

Vech je Car Lazar naumio na Turke udariti, i u istom namišljaju ostane postojan; pak jošt prekune svakog koi nepojde na polje *Kosovo* za braniti rod i oteçestvo. Svi su po laxi Vukovoj mislili da je Miloš otišao Amuratu da izdade Serbsko carstvo, i tako je narod vech bio klonuo i volju izgubio branit oteçestvo. Car razredi ono malo vojske, i predade najotliçniju çetu voinstva prokletom Zetu, *Vuku*; te na svoju nesrechu i na obštu propast roda. — Vuk nesamo da je pred Carem i bojarima nego i pred vojnicima na çistu bezslobnu Miloševu dušu porok nametao: sotim gledajuchi njegovu çest pogaziti i kod naroda u najvechu merzost dovesti, a sebi najveche povjerenje kod naroda zadobiti, za mochi svoje nevaljalo djelo lakše u djejstvo privesti. Sutra dan krene se Knez sa vojskom na mjesto gdje che xalostna xertva sraxenja izveršena biti.

Vuk je takodjer sa svojom vojskom na oopredjeleno mjesto prispjeo, i tu je bio dok se boj nije zapoçeo, — a potom se odma sa svojom vojskom iza planine umakne; vojska pred njim a on za njom, da mu valjda koji od vojnikah nebi zaostao, te da sa Carem i brachom za oteçestvo gine! — Knez usamljen sa malim brojem vojnikah, zapoçne strašnu bitku u pet çasah u jutro, koja je do osmog trajala. Strašna je sjeça bila da se nije znalo, ko çije tjelo gazi, çijali se glava sjeçe. Serbi borechi se hrabro pervog maha nadbiju Turke i oni se krenu u bjegstvo. No malo zatim (nesrechom za Serblje) poviçe jedan *Vezir* obodravajuchim glasom: Jadni Turci! kud ste naumili? zar je to vaše junaštvo, toli je vaša slava, kojom ste se podigli iz Azie da Evropejske zemlje pod svoj pobjednosni maç pokorite, na sramotu sebi i svoje da se vrachate? Zar nevidite pred sobom rjeku Strimun, u kojoj da se podavite, a ozad neprijatelja, kuda da bjexite? Nieli bolje i çestnije junaçki izginuti, jer vam svakojako smert predstoji? Ovakovim uvjeşçanjem ohrabre svoja zvjerska serca, te se na mali broj Serbaljah na novo ustreme i poçnu najvechom juroschu nemilice sa Serbljima sjechi. Strašno sraxenje, da ga na svjetu do tadaj jošt xeščeg nije bilo, mertva tjelesa 'pokrila polje kosovo! — Sad poviçu Serblji: *Neche nas konji izderxati*. Knez Lazar neprestano je uredjivao vojsku, i pervi na kervoxedna dušmana dizao silni maç; no buduchi da mu je bio konji iznemogao, te poište, da mu se konj promjeni. Serbi nevidechi više *Cara* da uredjuje voinstvo poçnu oçajavati i poviçu xalostnim glasom: *Pogibe Knez!* — U ças xalostni se glas svud po voišci razširi, i tako oxalošcheni vojnici za svojim upraviteljem i *Carem* razbjegnu se mnogi. — Knez u berzo uskoçi na konja i poçne na novo uredjavati vojsku no vsuje (zalud) vojska vech razsuta, a sotim neprijatelj uluçio priliku osiliti se, nije se mogla pri strašnoj sjeçi sajediniti. Kad vech usmotri Knez L. xalostnu sudbu, poviçe: „*Nije ovo sila neprijatelja, vech uprav gnjev Boxii*! Potom obode konja te nagne stranputicom bjegati. (Ne-

srecha nije nigda sama. Seljani kako su rupu za zvjerad vatati iskopali, koja je pruchem (granama) pokrita, a potom zemljom posuta bila, nadje u svom skornom bjegstvu na rupçagu te propane zaedno sa konjem (*). Tu ga Turci dostignu i odvedu ga svome Caru. Amurat odma izreçe svima presudu svi da budu jośt za xivota njegova pogubljeni. — Najxalostnije pozoriśte je bilo, kada je knez L· *Milośa* vezana ugledao, i oprośtoj jedan od drugog iskao: *Miloś* svoju nevinost opravdajuchi, a Lazar pogrjeśeno postupanje oplakivajuchi. Svima budu glave izodsjecane. Car L. bude od Arhierea sa polja dignut, a (glavu su Arhierei zapeçatili) i u manastir od njega sazidan *Ravanicu* saranjen, gdje je prestojao tri godine, a potom supruga njegova *Carica Milica* izvadi iz zemlje i postaviga u kivot. I dan danaśnji tjelo se njegovo cjelokupno u Manastiru Ravanici (Verdniku) nalazi sohranjeno.

Kakova peçal svako Serbsko serce obuzme nesrechnog padenja na dan *Amosa proroka ili Vidova dana*! O kakovi xalostni dan!

M. M.

—◇—

PEÇAT.

Nevira i nepravda ljudska uzrokovala je da ljudi joś u staro vrime izmisle i naçine peçat za potverditi pisma i svidoçanstva. U Rimskoj povisti stoji da je Cesar August s nikimi viticama ili perstenovima pisma peçatio. Jedan mudarac misli da je oni persten śto je Kralj Faraun Jozipu pridao, bio pravi peçat, da bilixi s onim kraljeve zapovidi, i da su se po tom jednako tako vladali Kaldei, Persiani, Gerci, Rimljani i drugi narodi.

K.

—O—

XALOST.

„Oj vi izverstni ljudi, zahvalite Bogu na xalosti, koja vas je kruto popala, jer brez nje nigda nebiste razabrali vaśu vridnost i sjajnost vaśe pameti!" Tako zavapi jedna mudra glava. — Xalost jest vrilo velike pameti; najbolje knjige postadośe od gorkih jadah. Çemeri i nevolje uzvisiśe pismotvorca Danta; Spencer groznim suzama zaśtrapao je svoje neumerlo dilo o smerti; duśa Hervejova i Jungova cvilila je i nasladjivala se pri merkoj svichi. A vi naśi stari, koji ste tolike slavne pisme izvodili, zar vam se nije raxalilo spjevajuchi mertve junake? Nisu li zar najbolje one pjesme u kojima spominjete plaç mile sestrice za svojim bratom, xalostne majke za jedinim sinom?

K.

(*) Jedni govore da je na mjestu sasjeçen bio; no ovo mi se nevidi biti vjerojatno.

M. M.

◇

ZAGONETKA.

Mater sina to vech tusti,
A njoj snaga s toga pusti:
I çim njega tako truli,
On joj vlase skube i guli?

Churkovich.

Pridjaśnja zagonetka znaçi: — **Svi-cha.**

Opomena blagovoljnim pridbrojiteljima.

☞ *Xelja je Izdateljah brez ikakvoga odgadjanja slati* **Zoru Dalmatinsku:** *zato mole gospodu pridbrojitelje i poruçnike da na vrime kod C. K. Pośtah, ponove svoja naruçenja za çetvertu, çetvert ove godine.*

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 40. — NA 30 RUJNA!

1. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga trośka.
Zora Dalmatinska daje se u záminu za kojimudrago narodni oli strani list.

PRELJA.

Svilu prelo materino zlato,
Na preslicu od zelen—javora,
Na vreteno od suvoga zlata,
Svilu prelo, majci govorilo:
„ Majko moja, presti mi se *neche* ,
„ *Texko* mi je vreteno od zlata,
„ *Prelagana* preslica dervena,
„ Mehka svila presti se *ne dade*. “ —

To sluśalo jedno momçe mlado,
Za kalpakom nosi perje zlatno,
Zlatnu sablju paśe oko pasa,
Te odlazi do preljina dvora.
„ Mlada preljo, materino zlato!
„ Daj mi svile vreteno napredi,
„ Te mi svilom maramu navezi. “
Odgovara materino zlato:
„ Ne budali mladjani junaçe!
„ Nisam prelja, da bi svilu prela,
„ Nit vezilja, da maramu vezem.
„ Nek ti seka, il ljubovca vjerna.
„ Ili majka prede i naveze! “
Veli njojzi mladjani junaçe:
„ Ja neimam seke ni ljubovce;
„ Stara majka nije za vezivo.
„ Mlada preljo, materino zlato!
„ Daj mi svile vreteno napredi,
„ Te mi svilom maramu navezi,
„ Bit cheś meni *seka i ljubovca*,
„ Vodit chu te bjelom dvoru svome,
„ Tu cheś meni, materino zlato!
„ Svilu presti na koljenu mome,
„ Na preslicu od zelen - javora,
„ Na vreteno od suvoga zlata. “ —

Stade presti materino zlato,
Svilu prelo, majci govorilo:
„ Majko moja, presti mi se *hoche*,
„ *Lagano* je vreteno od zlata,
„ *Dobra* mi je i javor — preslica,
„ Mehka svila *dobro je predivo*! “

Og. Ostroxinski

HODANJE PO GROBJU.

Prineśenje iz Nimaçkoga.

Ja ne chu, da spadam ni blizu med one, koji govore: Zaśto se nikoji ter nikoji brine, i brez prestajanja trude, pokaxujuch nami grobove, nestalnost, izpraznost, i taśto niśta od stvarih çoviçanskih? Nami je dosta dobro znano, da, kakovi sada jesmo, i kako se sada imamo, u drugom vrimenu takovi ne chemo biti, niti chemo se tako imati. Śto se treba dakle toliko perxiti, i truditi, da poznamo i da se uglavimo u onome, śto nam je dosta dobro poznano? Jedá li moguchnost od çoviçanskoga smatranja, i zamiśljanja sama po sebi zadosta ne radi, da nam svaku verstu od zla zaverxe, osnuje, i otkaje, i danas u istu postavu od svoga himbenoga otkanja zaplete?

Ja derxim, da su takovi brinitelji, i truditelji osmihavanja dostojni, kako i oni, koji ili pod tmastim pokrovom od mukle nochi svoje mertve u grob sprovadjaju, ili, ako sprovod javno çine, u koçiam od śetnje tilesa mertvih na pokopanje izvoze, za da se na ovi naçin smerti podloxni ljudi od umiranja ne osite, ali barem da im se umiranje, i smert neumoljiva u nikom vedriem, i milovidniem kipu prikaxe! Ja ne mogu ni k onima pristati, koji hoche, i potribuju, da se grobje, koliko je moguche dalje, od pogleda ço-

viçanskoga oka odmakne, i koji stavne uspomene u kamen urizane, ali u mramor udubene za izmet çoviçanske izpraznosti derxe.

Meni se dopada, i ja nasamu meni samu hvalim svetu Cerkvu katoliçansku, koja pokop mertvih s nikim bogoštovnim obsluxenjem zaveršuje, i u svojoj osobitoj jednoj svetaçnosti xivo razumnom svitu vapie, i govori:

Spomeni se çoviçe! da si prah, i da cheš se u prah obratiti.

I to s tim više, zašto za ovom svetaçnosti poslie izreçenja ovoga, što na chud umerlih, i na chudorednost serca çoviçanskoga udara, udilje slidi svetaçnost od Uskersnutja.

Polak ovih posebnih mojih zamišljajah moram çesto, i marljivo pohadjati grobje, koje se i tako blizu, to jest, na kraju onih šetalischah nahodi, kojano posebna pomnja tako çuva, i uzderxava, kako je svitu najmilie, i najpovoljnie. Jer, kako stupim u buku, i viku od onih veselih šetaocah, oni ças njihova radost, i njihovo veselje istiskuje me izmed njih, i progoni me onamo, kamo che, sutra moxe biti, mnogi od onih istih bezbrixnih veseljakah zamaknuti. Ondi sám hodam ovud, i onud, tamo i amo; ondi razmišljam kratkochu moga zaderxavanja na zemlji; ondi promatram vikoviçnost od buduchega moga xivljenja, i veselje s kojim chu umervše moje znance, i priatelje opet viditi; ondi ja štiem spasitelne nauke upisane na spomenicim, koje preminuvšim otcim, i materima, sinovim, kcherima stalna ljubav postavi, i uzdignu; ondi se napokon svaki put razabirem, i odonud vazda vedar, i razabran, dali svegjer u nikoj tihoj zlovoljnosti vracham se natrag u misto od moga prebivanja.

Onomadne odòh opet u onu šetnju, u koju me jurve isti obiçaj zaljubljena uçini, i one poboxne molitelje, štono na grobovim svojih pokojnih kleçahu, ali cvitje tergahu, za dugo s veseljem gledà, do çasa pristupì k jednome spomeniku, i ostadò štiuch, koja na njemu bihu upisana.

Ja sam jurve i odprie ovi nadpis više putah štio, i chutio u mojem sercu niku xelju, da bi i mene po smerti ljudi onako pohvalili. Ova ista xelja pokaxivaše se u meni svaki put vecha, i jaça; zašto i ja, koliko na onoga pokojnika spadaše, nadpis od spomenika s dobrom duševnosti podpisati mogò, i jerbo me dobrohotno zapoznavanje zasluge, od koje nadpis govoraše, u sercu vele jako gibaše. Ali ovoga puta moja pomnja ode sa svim drugamo, mene obuze nika bezkonçiva zlovoljnost, i ona me stiskaše, i prinemagaše još višje, kada mi iz jedne bezboxne knjige, koju sam ne davno štio, slidecha na um padoše:

„ Naravno znanje, zazbiljni oni, i ledeni „ sudac razvaljuje, obara, i skonçava ditinska „ snivanja (od onih, koji derxe, da se poslie „ smerti njihov duh opet u staru domovinu vra- „ cha). Istina jest, da ono, što se **Duša** zove, „ nije ništa drugo, nego sama tvoriteljnost od „ mozka i to poglavito vechih moguchnostih, koje „ od sloxenja poglavitih xilah dohode; istina jest, „ da mozak onako misli, kako xeludac kuha, kako „ uho sliša, i kako oko gleda; i tako istinito „ jest, da nije ništa ono, što se *Duh çoviçanski* „ zove, i kojemu ljudi niku sloboschinu daju, „ neima oslobodjenja u umiranju, smert ne ima, „ što bi oslobodila, ništa nije s oni kraj smerti, „ neima ništa od onoga ovçiega svita, na koi „ bi se poslie smerti prelazilo; mi od takovoga „ svita neimamo nikakove slike, ni prilike, to je „ jedan svit, kojemu ništa manje ne manjka nego „ obraz, ime, Atlas, plosnokrug, i obroditelj „ Vespucio Ameriko. Od onoga svita nami ne „ kaxe ni cvariteljstvo (chymia) ni zvizdoslovstvo, „ kakovo je njegovo vechestvo, iliti izçesa (materia), „ ni, koji su dili od onoga inokupnoga sakupljenja „ od pare, to jest vapa, na kojem iz jedne jurve „ brez listja ostavše, i usahnuvše duše drugo novo „ vechestvenje, to jest, tilo ima se zaverchi, „ pupati, i probiti. Poslie smerti jest niko tra- „ janje, jest niko bivanje, i niko u bivanju na- „ pridovanje, u kojem, kako jedan veliki likar „ govori, çovik još i poslie sobstvenoga svoga „ rasutja xive, i niko sveudiljno, i neprekinuto „ rasipanje i sebe istoga razpadanje svetkuje, ali „ to samo tako, da on, chutileljna gruda, iliti „ klubko, i tvoriteljnost ostajuch brez svoje sob- „ stvenosti, i jednobitnosti, prelazi, i prestvara „ se opet u druga bivajucha, i dobiva nova sliko- „ vanja, i obrazovanja; ima se za otim i niko „ duhovno trajanje, iliti bivanje, i u bivanju

„ napridovanje od jednobitnosti na taki naçin, „ da iste jednobitnosti, i sobstvenosti çoviçanske „ u dogodovschinam xiviti napriduju, i polak „ njihove veche, oli manje vridnosti na potomke „ prelaze; napokon ima se i jedno tilesno bivanje, „ i trajanje, koje uspomenu çovika u dici uzder- „ xava, i puscha pervoroditelja, da i u najposlid- „ njim svojim potomcim bude, i xive! “

Ova prem kratka besida, koja nadhodi, i nadvisuje sve ono, što ikad Epikur, i bezumna vechestvena Francezka u svoje knjige uzeti, i sgnjetati mogaše za dokazati çoviku, da je poslie nepokornosti, i posernutja pervih roditeljah Boxja pedepsa udarila ne samo tilo, nego i dušu, kada sam nju pervi krat proštio, stresla me je tako svega, kako da me je groznica popala, i u svemu njezinom strahovitom zaderxaju pade mi sada na um. — Ovo bi dakle sva moja neumerlost bila, da bi iz jednoga tilesnoga vechestva, iliti iz jedne chutiteljne, i razdiljive stvari, koja ovdi na zemlji meni za chutilo, i kakonoti za orudje, i alat sluxaše, opet druge stvari postajale, da bi naravskim redom, i naçinom ja isti od mene istoga postajao, to jest, da bi se naravnim naçinom ja isti iz jedne stvari u drugu kao gusina u lepiricu prestvarao, i da bi se napokon ljudi od mene još i onda spominjali, kad me više ne bi bilo? — O koliko tada nevoljno ne bi bilo moje tako osnovano bivanje? Jedali onda trajanje moje jednobitnosti, i moje vlastite sobstvenosti ne bi visilo od svake nezgode, i od svakoga udesa tako, da bi se u mojem mertvom tilu guje gnjizdile, da bi ga cervi glogjali, i da bi simenje od restuchih pokraj njega padalo, klialo, i napokon u klianju, i u restenju iz njega svoju hranu iztezalo? — Koliko, i kako bi se tada sa mnom zlo imalo, kada se nebi mogla dica radjati? — Koliko i kako bi nevoljna moja sricha bila, kada ja sa svom mojom xeljom, i pomnjom, i sa svim mojim trudim, i nastajanjim ne bi mogao na toliko dotirati, de me ljudi u svojoj uspomeni uzderxe? - I ako bi kada udes, ili nezgoda hotila, da iz mene stablike, i cervi postaju, i da se mojim imenom dica nazivlju, ter da se još i po mojoj smerti ovi ali oni od mene spominje, bili Ja još i onda u mojoj jednobitnosti, i u mojoj vlastitoj sobstvenosti bio, bivao, i trajao? Ne bi, i ne bi, ter ne bi! Nakon rasutka moga tila mene više ne bi bilo. Najposlidnji dah bio bi najzadnji moj udes, zadnje dahnutje odkazalo bi moju srichu, i nesrichu; ja bi onda od istinitoga bitka sunovratio u nebitak, niti bi se dalje mogao smihukati sverhu ludosti, i zaslipljenja, s kojima u poznavanju moje jednobitnosti, i moje vlastite sobstvenosti, dokle xivljà u poznavanju moga bitka, i moga napridovanja u bivanju, uzdixuchise sverhu svega, što je vrimenito, još i sverhu istoga vrimena govorà sam sobom od mene istoga: *Ja jesam.* Onda sve, što ja jesam, ne bi bilo ni jedan san, a još manje kakova privara. Zašto, za imati san, potrebno je, da bude jedan, koi spava, i koi u spavanju sanja, a privara pita, da bude jedan, koga varaju, to jest, oni koi se vara, i tako treba, da bude jedan, koi sam od sebe moxe rechi: *Ja jesam,* i koino se ravno zato, što sam od sebe istinito govori, da jest, uzdixe sverhu svake višine, i sverhu svakoga okruga od vrimenitoga bivanja, potrebno je indi, da oni koi tako govori, i koi se tako uzdixe, potrebno je, velim, da oni ne moxe poginuti, koga ne moxe nestati, hochu rechi, koi se ne moxe uništiti, iliti koi se, kako jedno tašto prikazanje, u ništo ne moxe obratiti.

Ovako sám sobom razborech, i korak po korak napridujuch dojdò na grob jednoga diteta. Ondi na krixu, s kojim ga serdaçna ljubav od roditeljah biaše zabilixila, ugledà ove riçi zapisane:

„ Pustite malahne dochi meni, jerbo njihovo jest kraljestvo nebesko. “ Tuxni, reko ja, tuxni roditelji! koji se s ovako taštim, i praznim zamišljanjem, i virovanjem varati moxete. Vi mislite, da je vaše dite u nebu, vi derxite, da je ono kako jedan Angjelak u druxstvu onako milovidnih Angjelah, kakove umitni Rafaelo slikovati znadiaše, vi cinite, da vaše çado onamo pod upravom jurve davno preminuvšega dida, i babe stoi, i vi se ufate, da chete ga opet viditi. Ali povratite se jedno malo u vas iste, razaberite se, i poznajte istinu, koju vas naravno znanje, zazbiljni, i ledeni sudac uçi! Vaše mnenje, vaše virovanje i vaše ufanje, da chete opet ono viditi, što ste vi tako jako ljubili, jest ludo, izprazno, i tašto! Onog

stvorenja, o kojem toliko mislite, ne ima više, ono se nigdi više ne nahodi! Derxava ona, ukojoj mislite, da pribiva, ne stoi nigdi na hartii krajobrazno zabilixena, niti se moxe zabilixiti; jer kako chete, da se na hartii, ili gdimudrago drugdi zabilixi ono, što nikad nije bilo, i što neima bitka, neima imena, ni obraza! Zaludu Vespucio brodi preko sinjega mora, zaludu on traxi ovu derxavu. Ovdi, ovdi ovu stabliku, ovi cvitak promotrite; u ovo se je dite vaše obratilo, i ondi gledajte onoga potlačenoga cervčicha, u njemu je dite vaše opet umerlo. Ono zanajvišje xive samo u vašoj uspomeni, i vi isti po njegovoj smerti prestali ste jurve u njemu xiviti; i vi ste isti po njemu jurve jedan dilak od vaše neumerlosti izgubili!

Ovako u mojoj bezserčanosti odahnjivajuch dojdò i do groba jednoga plemicha, koga u xivotu njegovi sogradjani mnogo ljubljahu, i komu oni za znak proštimavanja, ljubavi, i spoznanja ondi spomenik bihu postavili. Ovi je dakle, zaupi ja sam sobom, ovi je dakle, jedan izmed onih srichnih, i čestitih ljudih, koji se moraju *Neumerli* nazivati. —

Ali koliko je tisuchah od onih, koji se u zemlju zagerchu, brez da im se spomenici postavljaju, i to zato, jerbo su oni za xivota samo svoje duxnosti izpunjivali, ali pak zato, jerbo su, kako mudri, i pametni, zanikanja sebe istih mudro, i pametno sakrivali, ili nakopon i zato, zašto nisu znali, nisu umili svoje zasluge napervo stavljati, i svitu pokaxivati. Kakovu, i koju je pak srichu oni isti plemich našao kroza to, što su ljudi od njega u spomeniku uspomenu uzderxali? Jeli to za onolika, koja je za obchinu činio, sva placha, da njegovo ime štiu samo oni, koji pokraj spomenika po zgodi, ili slučaju mimo prolaze, i to stoperv onda, poslie kako je on jurve u rasutje čitavo propao, i iz knjige od xivih izbrisan ostao? I pak što je spomenik? Spomenik jest jedno hergjavo, i nevoljno orudje, s kojim se zaboravnost čovičanska sluxi, jest niki svidok, koi dokaxuje rasutnost od stvarih zemaljskih. Zaisto svaki spomenik, koi je odredjen za uzderxati neumerlost jednoga imena, stoi vazda podloxan grabljivosti, i proxderlosti od vrimena, jerbo se pervo ili poslie razpada, ruši, i skončava. I sve ako se spomenik ne bi razpadao, i rušio, što bi jednome, koi se je jurve rasuo, sluxilo, i prudilo, da on u samoj uspomeni od ljudih xive, a medjutim da za ovo uspominjanje i neznade?

Ako naša neumerlost samo od spoznanstva ljudih visi, i ako po smerti naše bistvovanje samo u tomu stoi, da smo mi nikolike stablike nagnoili, i nikoliko cervinah utovili: tako imamo zapoznati, da je Cinik Diogenes bio zaisto med mudrim najvechi mudrac, hochu rechi, mi imamo virovati, i za stalno derxati, da je sve isto, xiviti, i umirati kako Diogenes, ali kako Sokrates.

Moxe biti, da bi imali ljubiti kripost poradi nje iste. Ali onda misto dobiva pitanje: Jeli moguche, da jedan posve, i u svemu umerli čovik tako sebe istoga zaniče, da podoban, i spravan postane, i nagnut bude za ljubiti samo ono, što je dobro, i lipo, i to samo zato, jerbo ono, što se ljubiti ima, jest u sebi dobro, i lipo? Do duše ona kripost jest najnesebičnia, koja, kada se Bogu za ruku derxi, i sama u sebi znade, da je svoja derxanstva, iliti svoje duxnosti izpunila, i na ovoj zemlji, i na drugom svitu chuti, da je srichna. Akoli stoi, i ako je stalan, i nepomičan nauk od naravnoga znanja, zazbiljnoga, i ledenoga sudca, tako ne moxe stati, ni obstati ovo vlastito svoje znanje, i chutenje; tako nije vridno, da čovik bude kripostan, iliti dobar; onda grihota, iliti zlotvornost ne moxe imati u sebi ništa, što bi čovika moglo strašiti, onda se ne moxe imati cerv, koi bi u duševnosti čovika grizao za ono, što je jednom, ili toliko putah hotimice zlo uradio; i na taj način pravo che biti, da nam se pri računu na sverhi od našega tečaja drugi smihu, kada budemo pitati zaostavšu našu plachu za tolike naše zasluge, koje imadosmo zato, što smo mnogo dobra činili, i što smo se mnogima uxivanjim ovoga svita odrekli, pravo che, velim, biti, da nam se onda drugi smihu: jerbo nismo xeli onda, kada je bilo vrime od xetve, i jerbo ni smo uxivali, dok je bilo vrime za uxivanje.

Ištom kod ove beside najdò se prid mertvištem, i rekò dalje: Što je ovo? Što lexi u ovoj kuchi? — Mertvaci! — A što je mertvac? — Na ovo pitanje odgovara mi zazbiljno, ledeno, naravno znanje, da mertvac jest samo tilo onoga

çeljadeta, koje prestade xiviti, i osta brez micanja, i brez svakoga ochuchenja, iliti chutiteljstva, ono znanje naravno govori, da mertvac jest çovik umerli! — Ali što che to rechi. *Umirati, Umriti?* — Kako zazbiljno, ledeno, naravno znanje govori, *umirati, umriti,* hoche rechi; malo po malo ostajati, i napokon na jednom ostati brez tvoriteljnosti, to jest, najpervo brez višjih, i vechih, a potom i brez nixjih, i manjih çinjenjah istom onako, kako se dogadja xeravki, kada se oganj ugasi, i kada se ugljen u pepeo obrati! Najpervo umire ono, što je chutiteljno, za ovim umire ono, što je xivljivo, iliti xivotno, za xivotnim umire rastiteljno, to jest, ono što raste, i stoperv za svima ovima poçimlje variti trulost, iliti tilo çoviçansko poçimlje gnjiti.

Ali kamo dospiva tada ono, što je duhato, ono što u nami chuti? Ono duhato, što je u nami, jeli štogod što je samo chutiteljno, to jest, što je takovo, da chuti? Ako je ono duhato samo chutiteljno, tako sve naše poznavanje, koje u našem vlastitom unuternjem chutenju imamo, jest jedna çitava lax, i tako laxno jest sve ono, štogod govori, i pokaxuje, da imamo razum, i da smo razumni; na taj naçin sva vridnost, i sve dostojanstvo çoviçansko jest jedno prazno smotrenje, i jedno tašto zamišljenje; prazno, i tašto jest smotrenje, da nas je Bog uçoviçeni odkupio, i posvetio; niti je bilo vridno, i dostojno, da se on za nas toliko potrudi, i da nas xivore, to jest samo xivotna bivajucha iz paklene uze s toliko visokom cinom odknpi; i oni, koi je rekao: *Tilo vaše jest tempal Duha Svetoga,* nije govorio na javi, i u znanju, nego u snu, i u spavanju.

Ako je zazbilja ledenoga naravnoga znanja nauk istinit, tako çovik nije drugo nego jedna vricha gnoja, i ako se njegov duh trulosti podlaga, i podaje, kada se njegova chutiteljna orudja, iliti njegova chutila prinemagaju, suše, i skonçavaju, tako njegova duša nije za drugo nego da zemlju gnoi, da cerve tovi, i da stablike hrani. Ako je tako, pameti ne imaju i budale jesu svi oni, koji misle, i viruju, da oni isti kakonoti nika istinito bivstvena moch, koja sebe istu chuti, i za se znade, kad umiraju, od ovoga bivstvovanja na jedno drugo bivanje, i trajanje prelaze, i da se nikim naçinom kakonoti spavajuchi oda sna na jedno drugo izversnie, i bolje xivljenje probudjuju, ustaju, i ulaze.

Nu akoli ovo ne stoi, i ako je ova vira tašta, i prazna, što che biti od onoga našega tersenja, i nastojanja, s kojim traximo sve višje, i višje razvianje, i podpuno sveršenje naših moguchnostih? Zaisto ovo tersenje, i nastojanje jest takovo, da mu se mi opriçiti, i suprot stati ne moxemo, jerbo izhodi od jedne razumne mochi, koja je nami prirodjena, i koja nas na ovo tersenje budi, zove, podbada, i nagoni. Jedali je ovo tersenje na privari osnovano, i utemeljeno? Jedali mi u çitavoga plemena sveršivanju nijednoga dalje ne bi mogli imati dila, nego samo onoliko, koliko se imati moxe u pedlju od vrimena, u kojemu po samomu nikojem udesnom sluçaju, iliti dogodjaju jesmo, miçemo se, i xivemo? Jeda li mi imamo biti manje srichni od onih, koji che kasnie za nami xiviti, i koji che se mochi sluxiti sa stopam, i stazam svojih pridstupnikah?

Evo razgovora na ploçi od groba:

Dobro borenje bori, terk dokonçà, virnost uzderxà. (II. Tim. 4. 7.)

Zaisto, koi ovako govori, oni ima jedno ugodno poznanje, koje podaje njemu istom jedno siguro çekanje na dojduche xivljenje; ali, ako ledeno znanje naravno pravo imade, hoche li ovo svoje vlastito poznanje çoviku još i onda ostati? Polak ledenoga znanja naravnoga u çemu stoi borenje, iliti hervanje çovika, dokle na zemlji xive? Doklegod çovik na zemlji xive, njegovo borenje, i hervanje stoi u jednome sveudiljnom, i nikada prikinutom postupanju, koracanju, i napridovanju suprot razsutju sebe istoga, to jest, koliko da reçemo: Çovik se vazda bori, vazda se herve, i nastoi, da se ne bi razsuo, da se ne bi skonçao, nego da bi se u svojem bitku uzderxao i da bi njegov bitak na viçno obstao. Ali izpadanje od ovoga neprikinutoga borenja postaje sve to slabie, i siromašak umirajuchi çovik najposlie ostaje savladan, i pada istom onda, kada se jurve savladana moch njegova još jednom sakuplja, da se s onim najposlidnjim xestokim svojim plamtenjem, i ganutjem tverdom udesu od svoga uništenja opriçi. Jeli pak xivljenje, i bitak od ovoga

zdvojenoga borenja štogod vridan, ako isto borenje nije borenje onoga, koi se stica, i napinje, da se oslobodi, i ako za istoga boritelja ništa ne ima poslie njegove smerti? – U istinu vridno nije, da se nevoljni çovik toliko, i tako herve, i bori, i oni je najpametnii, koi dobrovoljno od borišta odstupa, i sam dragovoljno razvaljuje ono xivljenje, koje ne moxe za jedan drugi svit uzderxati, i sahraniti. I pak zašto bi ja xivio, i zašto bi se kinio, zašto bi se hervao, i borio, ako nije istinito, što Apostol govori:

„Blaxeni mertvi, koji u Gospodinu umiraju; od sada govori duh, opoçinuti che od truđah svojih;jerbo dila njihova slide za njima.“ *(Sljediche)*

Sime Starçevich.

—◇—

Gori je jedan zloçesti Mudraš, negoli je jedan koji nie uçio.

Pokle doverši nauke, i mnogo svita obajde sin jednoga zagorca, povrati se k svojoj siromaškoj kuchi, da starca otca vidi, i pozdravi. I jer noch blizu biaše, svariše kuchani çetiri jaja za veçeru, dva zanj, a dva za otca. Kada sidoše da che blagovat, hoti se ukazat sin otcu daje hitrouman, i zato reçe: *evo, chiachko, da chu od ova çetiri jaja stvorit da ih bude sedam.* Odgovori njemu otac: *bre, sinko, tu ima zadosta pameti, ako to uçiniš.* Tada sin, kazujuchi s perstom ona jaja, reçe: *Çetiri jaja,* (pak uzamši sebi jedno, slidi govorit i kazat s perstom) *a tri, to ih je sedam!* Videchi starac tu šurku, dixe s terpeze ona ostala tri jaja, i reçe: *eto, sinko, tebi ta çetiri, a meni ova tri za veçeru.*

V. Ch.

IZLJEÇENJE.

Disciplina Medici exaltabit caput illius, et in conspectu Magnatorum collaudabitur.

Ecclesiast. Cap. 38. V. 3.

Nad sve ine stvari na svjetu, istina, i razlog nam çini poznati, da nijedna çestitost ne moxe se podpuno uxivati na zemlji, nit ikakvo dobro moxe se stanovito ufati na svjetu, nego ono što je Privišnji svakomu umerlomu odredio kad ga je podao na svjetlost. U miloserdje, i dobrotu koga ufajuchi, i utemeljen u svojoj duševnosti, i u vjeri oni veliki Prorok radovo se u sebi, govorechi: *renovabitur sicut Aquila juventus mea.*

Po tomu putu Privišnji produlio je xivot dosta godinah Ezechii, i Moizesu bez da su oni kušali teške nemochi. — Privišnji kako Stvoritelj, i Otac ljubexljivi svega svjeta buduchi je odredio çovjeku sverhu svoga xivota, ostavio je njemu krepost za poznati ljek za svoga zdravja dok bude na svjetu; i za xivjeti naredno, za ne upasti u bludnosti kê su çesto uzrok od naše nemochi, i od tugah xivota. Dokle mi uzbudemo urediti stvari, kê se pristoje našoj naravi, potrebi i nemochi, dotle mochemo ufati uzderxat se u zdravju do starosti; nu sadašnja mladost, uzdajuchi se prem u jakost svoga zelenoga doba od godištah, nemari ispuniti ovo svjetovanje, sljedechi xivot bezredni, i zato çesto nahodi se oteškana od pogibne nemochi, kâ u nezrelo doba venuti xivot njihov nemilo sverši.

Nukan od moje poxude za biljexiti moju veliku, i nedospjetnu harnost i hvale izversnomu, i znanomu Ljekaru Gospod. Dokturu **Gjuru Obadu** Dubrovçaninu, ja nemogu drugo neg ovdi dostojne hvale njemu odkriti, koje che biti stavni biljeg moje cjene radi svoje hitre razumnosti u Ljekarstvu, i pomnje, s kojom (za oçitovati istinu), umio je iznachi najpodobnii ljek za povratiti u berzo zdravje momu sinu Gioakinu, kî dosta vremena bolovo je u odru u teškoj nemochi, izçesnut od silne ognjiçe, i trepeta od serca; i zato moxe mu se pristojati ona razumniçka besjedica: *Promptissima fit curatio ab eo, qui probe aegritudinem agnoverit.* Galen. 12. Meth. Cap. ult.

Buduchi je oçito, da nijedna plata nie podobna nadomjeriti derxanje od xivota, dosta je jednomu blagodarnomu, i izversnomu çovjeku glas, koi che sva djela izversna oçitovati, i svoje ime uzvišiti na svjetu. — Za ti uzrok Marko Marinovich udahnut od harnoga chuchenja çjech ozdravljenja reçenoga svoga sina, i za ostaviti uspomenu od svoje harnosti proch hvaljenomu Ljekaru, sloxio je ovi

VJENAC PJESNIÇKI

Poklonjen

Svjetlomu, i Pribistromu Ljekaru

Gospod. Dru. Gjuru Obadu Dubrovçaninu

Za biljeg od cjene, i harnosti.

(U Dubrovniku na 13 Lipnja 1844)

Ak dostoi svako umjenje
Naše hvale, i harnosti,
Nu nad ino uzvišenje
Od Ljekarstva slavnote dosti.

Od xivota er našega
Srecha u ljeku uzderxi se,
Dok ljekara najvridnjega
U ljecima svjet cjeni se.

Mogo sam se pouzdati
U ljekara znana dosti
Sverhu dobru da che imati
Ljek odredjen od vještnosti;

Zašto umieš ti poznati
Skrovni uzrok od nemochi,
Za bolnomu odabrati
Ljek podoban u pomochi.

Usili me dakle istina
Tvu dostojnost svud glasiti,
Erbo u zdravje moga sina
Ti povrati sam na sviti.

Njega e teški kašalj bio
Pritisnuo vech sasvime,
I sve je tjelo izmorio
Trepet serca dugo vrime;

Nu tvoj razum kì dopro je
Uzrok pravi bola svoga
Njem pristojni ljek podò je
Kì ozdravi sina moga

Pored s njime ja chu svuda
Vrjednost, krepos tvà glasiti,
I za uzdarje tvoga truda
Haran ti chu vazda biti

Nebi dosta moj glas bio
Tvê kriposti za hvaliti,
Al je glas ti vjenac svio,
Kì te slavi svud na sviti.

Broj mnozieh Nemochnikah,
Kè u zdravje ti povrati
Cjech kreposti tvoih likah
Harno che te spominjati.

Muçno e, i trudno odrediti
Ljek podobni nemochniku,
Nu Ljekara tog' na sviti
Srecha odabra Dubrovniku.

Ti sam moxeš od xalosti
Nemochnika izbaviti,
I pozudne sve radosti
Njem' od serca povratiti.

Dostojan si hvale opchene,
Erbo znanjem mox dopriti
Gdì se vridna djela cjene
Za vjenac ti odrediti;

Koga vrime neche viku
Moch' ikada rasçiniti
U rodnomu Dubrovniku,
Kì che Ime tvê glasiti.

M. M.

—O—

CARIGRAD.

Serblji pripovijedaju, da Carigrad nijesu ljudi zidali, nego da se sam sazdao: kaxu da je nekakav Car lovechi nagazio na mertvu ljucku glavu i pregazio je s konjem; onda mu glava progovorila; „ Šta me gaziš, kad chu ti mertva dosaditi. “ Kad to çuje Car, onda sjaše s konja i uzme onu glavu te je odnese kuchi; pa je kod kuche saxexe, i ono ugljevlje od nje, pošto se oladi, stuçe u pra, pa zavije u artiju i ostavi u sanduk. Poslije nekoga vremena otide nekuda Car, a njegova kchi (koja je bila djevojka na udaju) uzme kljuçeve pa otvori sanduk i poçne po njemu nešto premetati; kad nadje onaj pra u artiji, vidi da je nekakav pra, ali nezna kakav je, pa onda metne perst na jezik te pokvasi pa umoçi u onaj pra i lazne malo, da bi doznala šta je; potom ga opet zavije u artiju kao što je i bio i ostavi u sanduk, a ona od toga çasa postane trudna. Kad se poslije stane istraxivati i ispitivati odkud i kako, dozna se da je od one glave. Kad djevojka bude na tom doba, a ona rodi sina. Kad uzme Car još onako malo dijete u ruke, a ono njemu odma rukama te za bradu! Onda Car zapovjedi da donesu jedan tanjir xiva ugljevlja, a jedan dukatah: da ogledaju, çini li to dijete iz ludosti, ili od svoje volje. „Ako (veli) bude dijete ludo, ono che poterçati s rukama i za ugljevlje, ako li ne bude ludo, ono che za dukate. “ Kad donesu pred dijete ugljevlje i dukate, a ono odma rukama za dukate, a ugljevlju ni mukaet. Car vech vidi da che ono da se ispuni, što mu je glava kazala. Kad bude dijete vech veliki momak, onda ga Car ochera u svijet, i kaxe mu: „ da se nigdje ne staniš, dok ne nadješ gdje su se dva zla udarila. “ Odajuchi taj momak po svijetu, kad dodje na ono mjesto, dje je sad Carigrad, nadje glogov tern, dje se oko njega obmotala guja, pa guja peca tern, a tern bode guju; onda pomisli u sebi: „ Evo ovo su dva zla, “ pa podje u naokolo razmatrati ona mjesta. Kad dodje, onako u naokolo iduchi, opet poblizu onoga terna, onda stane pa reçe: „ ovdje treba stati. “ U koji ma to reçe, u onaj se ma obazre, a to se od onoga terna do njegovih ledjah (kud je godj on išao) stvorio zid. I od toga mjesta do onoga terna, kaxu da ni danas nema zida u Carigradu (a da se on nije obazreo i da nije rekao: ovdje treba stati, zid bi za njim narastao do terna). Poslije on tu postane Car, i od svoga djeda otme carstvo.

Iz knji. Vuk. Stefanovicha.

TARPOŠ.

Tarpoše nose xene u Zvorniçkoj naiji po Jadru i po Ragjevini, i to je moxe biti u svemu svijetu najvecha xenska kapa: ona je okrugla kao pogaça, i gdjekoja je šira od aršina, pa se ne nosi od ozgo na glavi, nego sastrag pa stoji od glave gore u pravo (gotovo kao na Slovanki gospodina Dobrovskoga) a ispod gerla je derxi podbradnjik da ne spadne na trag. Kad sastrag

duva vjetar, ili kad hoche xena da se sagne, onda treba da derxi sprijed tarpoś rukom da ne spadne preda nju; a kad vjetar duva sprijed, onda treba da ga derxi rukom sastrag zaśto hoche vjetar podbradnjikom da otkine glavu, ili da zavali xenu natrag; kad hoche xena da udje na kakva vrata, onda treba da se sagne i da ukosi glavu. Tarpoś je opleten od bijele loze, pa je na lozu navuçena velika kapa od cervene çoe; po çoi je priśivena śamija (tako da se çoa i nevidi), a preko śamije pribodena iglama (trepçanima i kolaçarama) bijela maramica; ta je maramica sprijed sva iskichena parama, trepçanim iglama, smiljem i ruxama (naçinjenim); gdjekoje gazdinske xene nose i kaicu sprijed; a mlade naçine naokolo oko svega tarpośa kao vjenac od ruxe i od smilja; ostrag visi niz ledja jedan kraj od śamije (nakichen parama i ostalim bijelim novcima) i zove se pero. Prośavśije godinah (od 1803-1814) mlogi su tarpośi ukinuti, i postale su mjesto njih manje kape, s kojima je lakśe bjexati po śumi.

Is knij. V. St.

EUROPA.

Europa jest dio svita od naimanje prostorine, ali je najveche popuçeni, i najbolje uredjeni. Ona je jedan poluotok, koji od istoka graniçi s' Axiom. Nje najvecha prostorina moxe se prociniti da je od 1,200 legah (*) i do 900 nje najvecha śirina. Uzderxi ona okolo 140 tisuch iljadah stanovnikah.

Podloxila je Europa sebi, malo da ne, sve druge strane svita. Ona gospoduje na Ameriki; posiduje viśe od polovice Axje, a u Afriki vechi dio pokrainah, i još nika priprostrana mista, tako da moxe se rechi, da malo manje od polovice svita naseljena priginje se pod nje oblast, pod hotinje, i pod umotvorstvo Europskih stanovnikah.

Obuimlje Europa: 1. Tri derxave, od kojih Vladaoci nose narok cesarski, i jesu Cari. Pervo jest carstvo Austriansko, ko dohita kraljevinu Boemsku, Ungarsku, Slavinsku i Lombardo-Mletaçku. Drugo jest carstvo Moskovsko ili Rusko, uz koje sluçeno je novo kraljestvo od Polonie. Treche jest Turska zemlja. - 2. Trinadeste kraljevinah, tojest kraljestva od Donjih stranah, (Paesi bassi), Velike Bretanje i Irlande, Danimarke, Svezie, Prusie, Sasonie, Anover, Bavarie, Witemberge, Spanje, Portugala, France, Sardene, Napule i Sicilie. - 3. Tri Vladoskupa, t.j. Vladoskup Elvetski, (Repubblica Elvetica), Vladoskup svetoga Marina, i Vladoskup od sedam otokah. 4. Jednu Derxavu Cerkovnu, t.j. Papina Zemlja.

(*) Svake dvi lege broje 5. miljah.

Osobito pristoje se Europi pet zavezah Planinah. Pervo planine śto se zovu Alpi i njihove çetiri velike grane imenovane, Jura i Vogesi, (Alpi Noriche) i Stajerske, (Appenini) Cervene, i planine od Orvenje. Drugo: Pirenei sa svojim granam. Treche: planine Karpacke (monti Carpazii) su njihova dva slidenja Berdah Transilvanskih, reçenih planinah, onizih od Boemie, Sasonie, Turingie, i od Aarzwalta. Çetverto: Emska zaveza (catena dell' Emo) svojim polugranam u Serbii, u Bosni, u Dalmacii, i u Gerçkoi. Peto Alpi Skandinavske, (Alpi Scandivanie) koje poprikuju Norvegju, Sveciu, Laponiu, i sastavljaju se s planinam od Rusie.

Mora Europska jesu: Veliko more, (Oceano Atlantico) More Baltiçko (M. Baltico), More Siverno (M. del Nord), More Studeno (M. Glaciale), bilo more, (M. Bianco), more sridzemaljsko, (M.Mediterraneo), More Adriatsko (M. Adriatico), cerno more (M. Nero) i omre od Marmore. (M. di Marmore).

More se Europa podobno prídiliti u tri dila, i tada bilo bi rechi: Europa donja, (od poludneva) uzderxecha Italiu, Ungariu, Tursku zemlju Spanju, i Portogal. Europa sridnja, uzderxecha Donje strane, Nemeçku zemlju, Sviceru, i Francu: Europa gornja, (od sivera) uzderxecha Otoke Britaniçke, Danimarku, Sveciu, i Rusiu.

V. Churkovich.

ZAGONETKA.

I brez perja, i brez krila
Letim svud, i nisam vila;
Nebo, zemlju, carevine
U tren vidim da su i tmine?

V. Ch.

Pridjaśnja zagonetka znaçi: — **Kudilja i vreteno.**

Opomena blagovoljnim pridbrojiteljima.

Xelja je Izdateljah brez ikakvoga odgadjanja slati **Zoru Dalmatinsku:** *zato mole gospodu pridbrojitelje i poruçnike da na vrime kod C. K. Pośtah, ponove svoja naruçenja za poslidnju çetvert ove godine.*

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 41. — NA 7 LISTOPADA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f sarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama, i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u saminu za kojimudrago narodni oli strani list.

FRANZ XAVER

po miloſti Boshji Lavantinſki ſhkof ino Firſht

Vsém vérnim Lavantinske shkofije srezho ino shegen.

(*Produxenje: B. 37. na strani* 291.

Na terdi ſkali ſtojí reſniza rasodêtiga boshjiga nauka, *od kateriga je Bog*, kakor ſv. Paul piſhe, *velikokrat ino po mnogoterih potih ozhakam ſkos preroke govoril, poſlednizh po svojim ſinu nam rasodèl, kateriga je poſtavil delzhižha alj erba vſéh rezhi, po katerim je tudi ſvét ſtvaril, ki je ſvetloba njegoviga velizhaſtva ino podoba bitja njegoviga.* Sabſtonj je tajiti, sabſtonj isvrazhati oſhabnim ljudém reſnizo, katiro je Bog rasodel; tudi peklenſke vrata ne bojo ſvete zerkve premogle, katiro je Kriſtuſ Jesuſ na ſkalo posidal. She toljko ſto lét vidmo ino ſliſhmo ſveto rimſko katolſhko zerkev bres vſe pomote uzhiti to, kar ji je od sazhetka uzhiti isrozheniga bilo, *ki ſe ogiba poſvetnih novih beſedí ino sopergovorov, napzhno tako imenovane modroſti, ktire ſe nektiri kvalijo, ki ſo véri odpadli.* Vékomaj bo ſveta zérkuv ſteber ino terda ſkala reſnize vſém, ki ſe ponishno njej isrozhé, nje véerno dershijo.

Heb. 1, 1-3.

I. Tim. 6, 20-21.

Duh, po katerim ſe Boga ino naukov nja ſvete vere svеſto dershimo, katerih naſ ſveta rimſka katolſhka od boshjga Duha vishena zerkuv uzhí, ravno tiſti boshji Duh ogréva tudi naſhe ſerza sa vſe, kar je ſvetiga ino boshjiga, nam daja veſelje ino mir v' vſeh okoljſhinah shivlenja, ter naſ napolni s' pravo nebeſhko modroſtjo. Ni prave modroſti rasen te, ki od Boga pride; *modrota tiga ſveta je neſpamet pred Bogam* — pravi ſv. apoſtel Pavl. Po modroſti, ki od Boga pride, ponishno pa tudi s' veſeljam ſposnamo,

I. Kor. 3, 19.

FRANE SAVERIO

po Milosti Boxjoj Lavantinski Biskup i knez

svim virnim Lavantinske Biskupie srichu i blagoslov.

(*Produxenje: B. 37. na strani* 291).

Na stancu kamenu stoji istina nastavljene Boxje Nauke, *od koje je Bog*, kako S. Paval piše *mnogokrat i po razliçnim putim praotcima po prorocima govorio, na sverhu po svojemu Sinu nam odkrio, koga je postavio udionikom ili naslidnikom svih stvarih, po kojim je tako svit stvorio, koi jest svitlost njegovog veliçanstva i slika njegovog bitja.* Zaludu je tajati, zaludu izvraçati oholnim ljudma istinu koju navistio: niti vrata pakla neche preodiliti Svetu Cerkvu, koju je Isukerst na stancu sazidao. Vech toliko vikovah vidimo i çujemo Svetu Rimsku katoliçansku Cerkvu bez svake smeche uçiti to što joj je od poçetka uçiti nastavljeno bilo, *koja se uklanja svetovnim novim besidam i protivoriçju naopako tako nareçene mudrosti s kojom se niki hvale koji su od vire odpali.* Viçno bitche Sveta Cerkva stapal i tverda stina istine svim koji se ponixno njoj predadu i nje virno derxe.

Duh, po kojemu se Boga i naukah naše svete vire virno derximo, koje naša sveta Rimska katol. od boxjega duha upravljena cerkva uçi, ravno isti Boxji duh ogriava naša serca za sve što je svetoga i boxjega, nam davajuchi veselje i mir u svim obstojatelstvam xivota, te nas napuniva s pravom nebeskom mudrostju. Nije prave mudrosti razvie te koja od Boga proizhodi: *mudrost ovoga svita jest bezumnje pred Bogom.* — govori S. Paval Ap. Po mudrosti koja od Boga izhodi ponizno pak isto veselo poznamo da smo i

de ſmo ino imamo vſe od Boga, ſvojga ſtvarnika. Po tej modroſti hválmo s' gorezhim ſerzam boshjo neſkonzhno dobroto, *de naſ je ſtvaril po ſvoji podobi, ino le nekoljko ponishal pod angele*, ter I. Mos. 1. 27. 8. Psal. 6. vemo, de ſmo dolshni Boga prav ſposnavati ino to sheleti, kar Bog hozhe, de bo naſha po boshji podobi ſtvarjena duſha v' ſvojim ſposnanji ino poshelenji nar ſvetejſhimu ſposnanju ino nar popolnejſhi volji boshji bolj ino bolj podobna. Po tej modroſti, ki je od Boga, ſposnamo s' shaloſtnim ſerzam, de ſmo sgubili po isvirnim grehi pervih ſtarſhov ſvet ino pravizhen ſtan, v' katerim je Bog zhloveka ſtvaril. *Od untod isvirajo ne le* Trid. sbor. 5. seja. *teleſne ſhtrafe ino naſhiga trupla ſmert, ampak tudi greh, ki je ſmert duſhe, ki je po grehi nad* Efes. 2, 3. *veſ zhloveſhki rod priſhla, de ſmo vſi po natori otrozi jese.* Ta modroſt, ki od Boga pride, naſ pa tudi uzhi hvaleshno ſerze k' Bogu povsdigati, *kteri je ſvet toljko ljubil, de je ſvojga edino rojeniga ſinu dal, naj bi vſi, ki va-nj verujejo,* Joan. 3. 16. *ne bili pogubleni, ampak vézhno shivlenje imeli.* Ona nam velí hvaliti neſkonzhno vſmílenje boshje, de nam je poſlal ſvojiga ſina v' zhloveſhki naturi, *v' katerim reſnizhno prébiva vſa polnóſt boshiga* Kol. 2, 9. *bitja, ki nam je od Boga dan sa modróſt ino* I. Kor. 1, 30. *pravizhnoſt, v' poſvezhenje ino odreſhenje, kateriga kri naſ vſéh grehov ozhiſti, ſkos kateriga* I. Joan. 1. 30. *kri opravizhani ſmo tudi reſheni jese (boshje)* Rim. 5, 9. *ſkos njega.* V' tej modroſti, ki je is Boga, ſe priſerzhno veſelimo, *de ſmo prijeli duha boshjih* Rim. 8, 15–17. *otrók, v' katerim klizhemo: Ozhe, ljubi Ozhe! kér ravno tiſti duh naſhimu duhu prizhvanje daja, de ſmo boshji otrozi; kakor ſmo pa otrozi, ſmo tudi erbi, ino ſzer erbizhi boshji ino ſoerbizhi Kriſtuſovi; ſamo zhe s' njim poterpimo, bomo tud' s' njim zhaſt doſegli.* Po modroſti, ki je od Bogá, v' ponishnoſti lehko *obzhutimo v' ſvojim ſerzi korenino greſhniga poshelenja, ki je nam sa duhovſko vojſko oſtala, naj ſmo ravno* Trid. sbor. 5. seja. *v ſvetim kerſti greha ozhiſheni; to de nam ſhkodvati ne more, zhe le ſami ne dovolimo. S' gnado Jesuſa Kriſtuſa njo premagamo; zlo* II. Tim. 2, 5. *krono nam prineſe, ako ſe dovojſkujemo, kakor ſmo dolshni.* V' tej modroſti, ki od Boga pride, ſposnamo veliko reſnizo, kátiro ſv. apoſtel Pavl tak odkritoſerzhno pové: *Imam dopadenje nad boshjo poſtavo po snotrajnim zhloveki; zhutim* Rim. 7. 22–23. *pa drugo poſtavo v' ſvojih udih, ki je poſtavi mojiga duha soper, ter me vjétiga dershí v' poſtavi pregréſhnoſti, ki je v' mojih udih.* Lehko obzhutmo reſnizo, ktiro je govoril Isvelizhar naſh, rekozh: „*Duh je ſzer voljn, pa meſo je ſlabo.*“ Sheljno ino poboshno primijmo torej sa pomózh Mat. 26. 41. sakramenta ſveté pokore, ktiro je poſtavil Jesuſ Kriſtuſ, kedar je ſvojim apoſtelnam djal: „*Kakor je mene Ozhe poſlal, poſhlem tudi jes vaſ. Prejmite ſvetiga Duha; kterim bote grehe odpuſtili,* Joan. 20, 21–23. *odpuſheni ſo jim; ino kterim jih bote sadershali, ſo jim sadershani.*“ S' ſvetim poshelenjam prejemajmo nebeſhko hrano (ſhpisho) preſvetiga réſhniga Teleſa, od kateriga nam Jesuſ, on vezhna reſniza ſam prizha: „*Jes ſim shivi kruh, ki ſim is nebéſ priſhel. Ako kdo jé od tiga kruha,*

imamo sve od Boga, našega stvoritelja. Po toj mudrosti hvalimo s gorechim sercima boxju neizmirnu dobrotu *da nas je stvorio po svom podobju i samo nikoliko nixe od Angjela,* ter znamo da smo duxni Boga pravo poznati, i xeliti ono što Bogh oche, da bude naša duša po boxjem podobju stvorena u svomu spoznanju i poxelenju najsvetijemu spoznanju i najsaveršenijoj volji Boxjoj sve to više podobna. Po toj mudrosti koja je od Boga spoznamo sa xalostnim sercom da smo izgubili po istoçnomu grihu pervih naših praroditeljah sveto i neoskverneno stanje u kojemu je Bog çovika stvorio, *od tuda proizhodu ne samo tilesne pedipse i smert našega tila, no jošter i grih koji jest smert duše, koja je iza griha na vas rod ljudski prišla da smo svi po naravi ditca raserdjbe.* Ta mudrost, koja je od Boga, nas suviše uçi blagodarno serce Bogu podizati, *koji je svit toliko ljubio da je svoga jedinorodjenoga Sina poslao da bi svi, koji u njega viruju sahranjeni bili, i tako viçni xivot poluçili.* — Ona nam govori hvaliti bezkoneçnu milost boxju da nam je poslao svojega Sina u ljudskoj naravi *u kojemu istinito pribiva sva cilost bitcha boxjega; koji nam je dat od Boga za mudrost i pravednost, za posvechenje i odkupu; kojega kerv nas je od svih grihov odçistila, kroz kojega kerv opravdani smo i oslobodjeni raserdjbe boxje.* S tom mudrosti koja je od Boga primnogo se veselimo *da smo primili duha boxje ditce s kojim vapimo: Otçe, ljubezni Otçe! jer isto taj duh našemu duhu svidoçbu daje da smo boxji sinovi. Buduch da smo pak sinovi, jesmo i naslidnici, iliti naslednici boxji i sonaslednici, Isukerstovi. Samo ako s njime priterpimo, chemo s njime i slavu postignuti.* Po mudrosti, koja jest od Boga, u poniznosti *lahko chutimo u svojim sercim koren grišnog poxelenja, koje nam je za duhovnu borbu ostalo, sasvim tim da smo jednako u svetomu kerštenju odçischeni bili od griha, tako da nam uditi nemoxe, ako sami ne povolimo. S milosti Isukersta nju izprenemaxemo i najskolice nam krunu prinosi ako doratujemo kako smo duxni.* U toj mudrosti, koja od Boga prihoda, spoznajmo veliku istinu, koju S. Paval tako prostoserdeçno oçituje: *Radost mi je radi boxje zapovidi po unutrenosti mojoj ljudskoj, chutim pak drugi zakon u mojim udima, koji zakon jest protivan momu duhu, jer me vezana derxi u zakonu prigrišnosti, koji je u mojim udima.* Lahko osichamo istinu koju je reka naš Odkupitelj govorechi: *Duh jest svedjer dobar, no meso jest slabo.* Xeljno i poboxno primimo daklen u pomoch sakramenta svete pokore, koju je postavio Isukerst, kada je svojim Apostolom besidio. *Kako je mene Otac poslao isto šaljem ja vas; primite Svetoga Duha; kojemu budete grihe odpustati, bitche im odpušteni, i kojima ih budete saderxavati bitche i saderxani.* S' svetim poxelenjem primajmo nebesku hranu (pitchu) prisvetoga tila Odkupitelja, od kojega nam viçna istina Isukerst sam svidoçi: *Jesam xivi hlib, koji sam s neba prišo. Ako ko.*

Joan. 6. 51-52. *bo shivel vékomaj; ino kruh, ki ga bom jes dal, je moje meſo sa shivlenje ſvetá.“*

Poglejte, vſe to je ſad duha, po katerim ſe ponishno ino sveſto Boga dershimo, pa ſvete, edino prave katolſhke vére. To de nam, preljubi moji, tak lep ſad ſveta véra le tiſtokrat prineſe, ako je per naſ toljko shiva ino mòzhna, de ſe po njej tudi naſha volja, vſe naſhe djanje ino nehanje ravna. „*Kaj pomaga*, pravi ſv. apoſtel Jakob — *naj kdo rezhe, de ima véro, zhe pa del nima? Bo véra samogla njega isvelizhati, kalj? — Vera, ako del nima, je mertva ſama na ſebi.*“ (Jak. 2, 14-17.) Reſnize ſvete vére morjo per naſ tok shive biti, de naſho voljo le v' tako djanje vklánjajo, ki Bogu dopade, le v' take dela, ki ſo po ſvetih sapovedih boshjih, ino naſ ovarjejo vſaziga pregréſhniga naklona — vſaziga hudobniga naklepa — vſih del, katire Bog prepové. Luzh ſvete vére naſ je raſvetila, satorej mormo kakor otrozi luzhi po ſvetlobi vére hoditi. Dalezh od naſ bojo naj vſe dela hudobije, vſe dela napzhne teme, ki jih naſha ſveta véra prepové ino savershe. Kakor ſmo ſe per ſvetim kerſti hudizhu, vſimu njegovimu napuhu ino vſimu njegovimu djanju odpovédali, tako mormo biti mertvi sa greh, ter le sa pravizo ino reſnizo shiveti.

(Dalje che sliditi).

izjde od toga hliba, bitche bezsmertan, i hlib, koga vam budem dati jisti, jest moje meso za xivot svita.

Pogledajte sve to je plod duha, po komu ponizno i sveto se derximo Boga pak i svete jedino prave katol. vire. To nam, priljubezni moji, taki lipi plod sveta vira samo ovog puta prinosi, ako je kod nas toliko xiva i mochna da po njoj naša volja, sva naša dila, i naša propostanja se upravljaju. *Što pomaxe*, govori S. Ap. Jakov, *ako ko reçe da ima vire, ako dila ne ima, moxe li kadgod sama vira njega blaxena uçiniti? Vira ako dila ne ima jest mertva sama po sebi.* Istine svete vire moraju kod nas tako xive biti da našu volju samo u taka dilanja upustavaju, koja su Bogu ugodna, samo takva dila koja su po zapovidim boxjim, i da nas çuvaju svakoga naklona grišnoga, svake pohlepe hudobske, svakih dilah koja Bog zabranjuje. Svitlost svete vire nas posvistava, za to moxemo kako sinovi svitosti po svitlosti vire hoditi, daleko od nas neka svagda budu sva dila hudobska, sva dila opake tmine, koja ih naša sveta vira zabranjuje i odmeche. Kako smo na svetom kerštenju svoj hudobi, nje oholosti, i svim nje dilma odrekli, tako moramo biti mertvi za grih, i samo za pravicu i istinu xiviti.

(Dalje che sliditi.)

DJEVOJÇIN SKOK.

Povjest Domorodna.

I.

Nakon tri godine dobra plavanja ja se vratja u Adriansko more na *Berzcu.* Pervi brod tergovaçki Austrianski, koi je upravio svoju provu k Indiam istoçnim, i k Kini, i koi hrabreno ukaza svojoj brachi nove pute, korisnije zabave, negli prinosenze xita iz Cernoga mora. Koliko che ih ga sliditi! Toliki i toliki naši brodi bilese po puçini morskoj, višti su kormnici, koji ih porave, plavaše i drugi çestito, i ne s obchenom berzochom u Fernabuk i u Limu, ufat se dakle, da put k Amerikam, i k Indiam neche ostati opusten. Priopchenja, koja duh od razbiranja ulakšuje na sve strane, putovanja, i nauci zapoçeti od velikih ljudih s zamirom poznati zemlju na kojoj pribivamo, otvoriše svit svim narodom, i vidimo da danas svi nastoje dobavljati stvari potribne baš onde gdi imaju izhod. A jer chemo mi ostati lini gledaoci tugje slave! jer nechemo traxiti nam istim jedan izvor širji, i obilnii od dobitka, okoristujuchi i brodenje, i tergovanje Dalmatinsko! Plodi koloniçki jesu malo da ne izkljuçito uneseni u luke slobodne od Tersta, i od Mletakah od brodovah vanjskih, oli od naših nakerçanih na tergovištih od France, i od Ingiltere. Na jedan naçin oli na drugi perva dobit, koja izhodi iz ovoga priuzderxnoga tergovanja, ostaje tako u rukah tergovaçkih, i brodarah vanjskih. A ovi dobitak moglibi uçiniti naši brodari, paçe niki moglibi uçiniti i drugi unosechi uprav ove plode u luke derxavske. I procinujuchi mnox plodah kolonialskih navlastito zukra i kafe, koji se priko godine potrate u Dalmacii, i ne manje zamiritu onu koja prolazi u tursku zemlju kroz razlike Pazare mejašne a navlastito kroz oni od ploçah u Dubrovniku, gdi u deset danah samo izlazi na 15 hiljadah funatah, ja mnim, da bi moglo, ako me xelja koristi domorodne ne zavodi, da bi moglo ovo tergovanje uzderxati baš upravno opchenje medju lukama od Dalmacie, i tergovištim drugih stranah od svita. Ali za ulakšati ono opchenje nebise našao koi plod, koga bi naši brodi mogli iznositi s koristju svojom, i Derxavskom? S ove strane çetiri godine namišljalo se jedno

ortaçenje vinarsko i mnogi od naših ukazaše dobru volju za uchi u dio. Ovo namišljenje ostade onda pritergnuto, dali moglo bi se opet ponoviti Ima megju nami ljudih verstnih i nauçnih vridnih za mochi napraviti struke pritergnute, i moxe biti s boljim razumom. Razlike verste naših vinah, dobrota njihova obsvidoçena od svih onih koji ih okušaše (*) obiche dobro izhodje onomu prihvatjenju. A kad bi se ovo družtvo pruxajuchi svoje priglede dogovorilo i s tergovcim meašnih derxavah Turskih, kad bi sloxilo iznosenje vina, s unesenjem od plodah kolonialskih, oliš dabi družtvo imalo svoj dobitak, nebili podalo jako potaknutje našem brodenju? Potaknutje koje s drugim prigledom bi probudjeno od *Berzca*, koi u zavratjenju od India brodi more Adriansko.

S dnevnikom otvorenim, s oçima upertim u kraj, koi modar izhodiaše iz mora na desnu od broda, çinjah u sebi ova promišljanja, upravljajuchi pozdrav domovini, a ljubav od serca nek prosti oçima bolje uvistenim zahode od pameti. I tako mimohošavši priko nochi kraje od Bojane, gnjizdo od ognjicah, dobar istoçnjak çinjaše nas ostavljati po kermi rat Barski. Biahu çetiri juternje i prominjivahu se straxe.

„ Što ti je Gosp. Pisaru?" veli mi Podkormnik, koi biaše k meni pristupio, bez da se sitim, " berx te je dopala koja nesrecha, da stoiš zamišljen, i da dumenar plaçe muklo? "

„ Eh! " reçe ovi, „ da ti znaš Gosp. Podkormniçe gdi se nahodimo! Vidišli ondi na desnu oni verh pokriven s' podcielicom od magle? Ono je Braich, a berda, koja se pruxaju k istoku, jesu berda Pastroviska. Oni verh najvišji jest *Vela Trojca* mejaš Pastroviski s Cernom gorom, a pod onim verhom sa strane koja gleda more vide se razlika Sela, a jedan od ovih koi se nalazi po kraj vode, koju naši dobri didi zvahu *Rjeka*, kako da nebi bilo druge, ondi u jednoj kuchi koju çini mi se da vidim, i iz koje berx ovoga hipa paziche jedan starac, i jedna mladica, blagodarechi Hrista, koi je pripravio ovo krasno vrime brodaru, ondi xive moj chacha, i jedna mila domachica, ondi jedan mali Juro Markov. Ali što velim, xivu, oni che berx xiviti, çli che berx u praznoj kuchi svagorit miši, i postave naviat pauci ". I groznije livaše suze.

„ Što je to Marko Ivov, " rekoh mu ja; ti tako slobodan u *platah* morskih, lieš sada suze na pogled tve domovine! Umiri se tvoji che biti xivi i zdravi: sinçich, koga si ostavio u povoih skakujuchi doche te susrititi, kad se vratiš kuchi, i s tvojom štednjom mocheš pribaviti tvojoj obitili bolje stanje ".

„ Blagodarim te, Gosparu, na te tvoje utišive riçi, ali koliko danah proche jošte pervo neg ja budem mogao viditi moje? Evome blizu moje kuche; da ti budeš jutros u zoru naredio da idemo malo više uz vitar moxe biti da bi je vidio, ali pervo neg udjem u nju imam jošte potechi nikoliko stotinah miljah. A zašto ove tergovine koje hodosmo iskati toliko daleko, ne idju u prav u Boku? ne idju u Dubrovnik, u Dalmaciu? Za sve to s drugim brodim biche prinesene u ove strane, a megju to Terstjani, koji bez straše i mirni poçivaju u njihovih kuchah s otcem, sinom, s xenom, na ime dobavljenja, pogajanja, shraništva, bastašenja, i drugih priliçnih *pulitikah* dobitiche više od nas, koji smo se ervali s morem s vitrim, s tisinom, s bibavicam, s zadorim, i koji smo ohajali naše obitili sili zlotvoracah. "

„ Ajde, ajde, Marko Ivov, priuzo riç ufajmo bolju srechu od vrimena; megju to umiri se, ostavi kormilo komu idje straxa, a dokle vitar puhše ovako pogodan, kaxi nam koju zgodu, tvoje domovine, koja rekbi da nas pozdravlja s ovim dobrim istoçnjakom, koga nam šalje ".

Imaš prav, Gosp. Podkormnice, ufajmo za došasto vrime u Boga, i u našega dobroga Cesara, a megju to govorimo o naših didih, i o domovini.

(Dalje che sliditi)

F. D.

(*) Priuzvišeno c. k. Vladavsko Predsjedstvo vazda pomnjivo za podbuti dobrostanje naše derxave posla drustvu od hitroumnja u Austri donjoj sidechoj u Beçu 52 izgledah, koja uzderxahu 43 verste vinah dalmatinskih. Po okušaju uçinjenu od jedne skupštine versnih ljudih našlose da su priverli cicha xestine, slasti, ljubkosti navlastito *Maraskina* i *vino S. Petronia* iz Sibenika, *Moskat od Ruxe* iz Omiša, *Vugava* Braçka, *Peçeno* iz Blata; *Muskat bili* Baošiski, i *Vino bilo* od Kertolih. Ove verste od vinah podniše primir s vinim najboljim francuskim i Spanjolskim. I ne samo ova bila bi bila pohvaljena; ali od svih verstah naših dobrih vinah nebihu poslani izgledi, a 12. iz medju poslanih pridoše nebuduchi podobno napravljeni, xignuti i pokvareni. Vid. Gazet. Zadarsku Broj 29. 1844.

F. D.

SREDSTVA K ZEMNOJ SRECHI.

Jupiter sazove sve Bogove na sabor. Tu im govoraše, da on od sviju stvorenja svoih, çoveka najvechma ljubi, i da je zato naumio sve ljude srechnima uçiniti. Ovo se svim Bogovima dopadne, i odma dobije Apolo zapovjest, da on to izverši. Ovaj izmedj devet svoih Muzah, sedam odpravi u svjet. Svakoj dade po jedan kovçexich (sanduçich, baulich, skrinjicu) u koima su se *sredstva k zemnoj srechi* nahodila. Perva je nosila *razum*, druga *dobrodjetelj*, trecha *zdravlje*, çetverta *dug xivot*, peta *tjelesna nasladjenja*, šesta *çest*, a sedma *zlato*. Ove sve skupa krenu se na put, i dodju u jedan grad, gdi je baš onda sajam bio. Svaki, koi ih je ugledao, derxo ih je po odjelu njinom, za çudnovaste neke tergovkinje, i zato mnogo kupacah a navlastito mladi ljudi k njima poverve. Sad one poçnu svoju robu izvikivati. Perva vikaše: „ Kupite razuma Gospodo! Razum ja prodajem! vidim da vam je od potrebe; kupite razuma! pak onda od sestarah moih ništa više netreba da kupujete. Jer kad razuma budete imali, sve drugo samo od sebe che vam dochi. Kupite razum, velju! jer rjedku stvar ja prodajem! „ — Svi koi su je slušali, poçnu se grohotom smijati. “ — To je neka šaljiva djevojka “ reçe jedan nakicheni mladich, „ skoda što nije malo mladja “. — Kad ova vidi, da niko ništa od nje nekupuje, podje po ulicama, i stane iznova vikati: „ ko che kupiti razum? Razum ja podajem! “ Svaki, koi ju je iz kuche çuo, otvori prozor, pak se sladko na nju nasmije. Videchi ova, da i to ništa ne pomaxe, namisli po kuchama ichi i usmotrivši jednu uglednu kuchu, udje u nju, i kovçexich svoj na zemlju spusti. Na nesrechu dogodise, da se gospodarica kuche muxem svoim baš onda svadjala, i sve sluxitelje svoje izbila bila. A kad tergovkinju našu ugledi, serdito na nju poviçe: „ Šta cheš ti tu? “ Gospodarice, „ reçe joj ova, “ htela sam vas ponuditi, ne biste li imali volju malo razuma kupiti? kupite ga na vreme, pak mi vjerujte da che vam u nuxdi valjati; ne bi rada bila po drugi put u kuchu vašu dolaziti. Moja che vas stvar ljepo odjenuti: jer vi imate na sebi toliko ljubeznivosti, da vam ništa drugo neoskudjeva, nego samo jedan razum — „ K vragu “ proderese ona, “ zar ti mene za budalu derxiš? „ Ni najmanje, Gospodarice moja! “ odgovori Muza, ja „ hochu baš od budalaštine da vas izbavim, jer ja razum prodajem. “ Na to ti ona sgrabi papuçu, i našu bi tergovkinju zajedno s kovçexichem njenim, dobro protresla bila, da se ova što berxe iz kuche uklonila nije. Tek što ona iz kuche izidje, al eto ti doterçi k njoj sluxitelj finanzie (danoprimanja), i zapita ju: „ Djevojko šta imaš u tom kovçegu? Ti moraš danak platiti “ Na vašu zapovjest Gospodine, ovo je razum. „ Razum? odgovori onaj, Razum? kakva je to stvar? I ja sam negda tergovao, i uprav da ti se ne hvalim ima vech trideset godinah odkako sluxbu ovu, u kojoj se sad nalazim, baš kako valja, ispunjavam; al se opomenuti nemogu, da je stvar ta kadgod u grad ovaj na prodaju donosena bila. Ja moram dakle kovçeg tvoj zapeçatiti, dok se neizvidi, da ta tvoja tergovina nije jedna od zaprechenih (contrabando). “ Za tim oterçi k svojim starešinam, i ovima javi šta je çuo i vidio. Ovi presude, da se tergovkinja ta odma iz grada izagnati ima. Jer govorahu, da oni za sebe dosta razuma imaju, a da gradjanima ovaj nije toliko potrebiti; da oni nikako dopustiti nemogu, niti je sovjetno, da se novci za takve malenkosti iz zemlje njihove iznose. Sirota Muza bude iz grada isterana s tim, da se nigda više unj nepovrati.

Druga, koja je *dobrodjetelj* prodavala, vikala je takodje po ulicama gradskim, al niko se nenadje, koi bi što od nje kupio, jer svaki, koi ju je slušao, mislio je, da je ona s pameti sišla. Najposle pristupi joj starac neki i rekne: „ Cherce moja! stvar ta tvoja nije ovde za prodaju, jer kaxu da je ona prevech ostarila, a naše gospodje danas izsmijavaju one ukrase, koima su se njihove stare matere krasile. Zato cheš ti bolje uçiniti, da se više i ne trudiš. Mode se svaki ças mjenjaju, i ona Gospodja, koja se pre sto godinah *dobrodjetelna* nazivala, danas se naziva *blagorodna milostiva* Gospodja. “ Na srechu svoju Muza imala je dosta sterpljenja, te pomochu ovog s blagom svoim kuchi se povrati.

Trecha koja je *zdravlje* nosila premda je imala nekoliko kupacah, al ovi svi, bili su onakovi ljudi, koi su neumjerenim xivotom svoim zdravlje svoje tako izštetili bili, da im se nikako pomochi nije moglo. K tomu, na nesrechu Muzinu, ukaxe se neki na ljekarskom pozorištu, koi imadjaše na glavi kapu, kao što ju buda-

lasti ljudi obiçno nosc. Kako ovoga smotre a jedan od bolestnikah onih poviçe: „Ajdemo bracho ko onom ljekaru, kaxu da je on nov, i da ima osobiti neki naçin ljeçenja!“ Na rjeçi *nov* i *osobiti* nepostojana ona i ljubopitna gomila bolnikah povervi k tom çudnovatom ljekaru, i Muzu našu samu ostavi. Zato ova prinudjena bude kovçaxich svoj zatvoriti, i s tuxnim sercem o zaslepljenju bezumnih ljudih, ukloni se sa svoim usrechavajuchim darom. —

Çetverta Muza vikaše: „*Dug xivot ja prodajem*“ Još ona rjeçi ove ni izustila nije, a to ti staro i mlado, zdravo i bolestno sa svih stranah k njoj poleti. Nekoliko bogatiracah htedoše joj polovinu imanja svog dati. Jedan od ovih, 80 ljetah star, priblixi se k Muzi, i reçe joj: „Draga djevojçice! ja imam, zahvalechi Bogu, imanje od 600,000 talirah, koje sam s texkim trudom stekao, i premda se svakojako staram, kako bi malo ovo imanje moje najbolje upotrebiti i saçuvati mogao, zato opet još nisam rad umirati; jer xao bi mi bilo, da ovaj gorko šteçeni novac moj, djeca moja po smerti mojoj raspaçaju. Koliko dakle pitaš, da me nauçiš, kako bi xivot moj barem još 80 godinah produxiti mogao?“ „80,000. talirah, bijaše odgovor“ 80,000. talirah! šališ li se ti il ozbilja govoriš? 80,000. talirah!! Kad bi bar 8000 bilo. Ta moramo xiviti, al i xiviti dati „Gospodaru moj, progovori Muza, znajte, da novci, koje ja za moju tergovinu dobiti imam, jesu na potrebu i odhranjenje *razumnih i dobrodjetelnih ljudih* odredjeni, i da ja zbog sirotah ovih ništa popustiti ne mogu „Ah, što je mnogo, mnogo „rekne stari“ ja chu ti dati još stotinu, pak onda imaš 8100 talirah i to sve u gotovu „Ma ja vas molim, promislite samo“ Šta tu vasdan promišljavati! „poviçe drugi kapitalist, i izvadivši kesu s novci, rekne: „Evo 80000, talirah.“ Dobro gospodaru moj, odgovori Muza „odma chete biti posluxeni, al vam moram kazati da chete se vi kajati, što tolike novce, za ovu moju stvar izdajete, ako od starijh mojih sestarah *razum*, *dobrodjetelj*, i *zdravlje* kupili niste. Jer bez ovih, sredstvo ovo moje il vam nebi ništa pomoglo, ili bi vam neçuvenu bolju priçinilo, i tako bi vam dug xivot vaš, jedan nepodnosimi teret bio. „Gdi su te tvoje sestre? Dajte ih potraxiti“ dobije za odgovor „one che valjda tu gdigod u gradu biti“ Svi bogatirci poçnu ih sad po cjelom gradu i po svim kuchama traxiti. Najposle pošlju iskaoce i po selma. Al sve zaludu jer ove nigdi se nemogoše nachi.

Na petu Muzu, koja je *tjelesna nasladjenja* imala, çitavo jato mladih ljudih, oboeg spola, tako xeljno napadne, da su ju na zemlju oborili, i kovçexich njen razlupali. Ovi sad, nasladjenja tako naglo i silno jedan od drugog grabiti poçnu, da je svaki ponešto malo samo sgrabiti mogao; i koi je malo uhvatio, taj se ljutio, što sve nije uhvatio, i zavidio je onom, koi je ono imao, što on nije ugrabiti mogao. Muza videchi naglost njihovu prebaci im govorechi, da su ljudi sami krivi, što prava nasladjenja neuxivaju, koja im je ona hotjela dati.

Šesta Muza prodavaše *çest*. Na ovu ljudi tako navale, da je do bijenja, a od bijenja i do ubijanja došlo. Straxa doterçi i Muzu jedva od vijuchi se nad glavom njenom maçevah izbavi. Dok su se ljudi tako medju sobom inatili, Muza polagano otvori kovçexich svoj, pravu *çest* iz njega izvadi, i napuni ga prazdnim titulama, pak onda okrene se ljudma i rekne. „Stanite ljudi za ime Bogovah! utišajte se malo i nenaglite tako; prava çest mora samo od sebe dochi.“ No to ništa nepomogne, straxa bude nadvladana, kovçeg na silu razbijen i tu se sad poçne zvjerski za prazdne titule otimati. Za çudo je bilo viditi medju ovima i takove ljude, koi su obiçno, tako rekuch, od poboxnosti svoje po zemlji puzili. Muza ne mogaše od smjeha se uzderxati, i govoraše: „Pusti ludom na volju. Ja chu pravu çest Apolu natrag odneti, pa nek ju on onom daje, koi je nje dostojniji.“

S ovakim mislima izidje ona iz grada, i naidje svoju najmladju sestru, koja je zlato nosila, pred vratima gradskima vam sebe lexechu. „Šta je to od tebe, ljubezna sestro moja? Oh jadnoj meni, u kakvom te stanju nalazim.“ Na ove rjeçi jedva se ona polumertva Muza probudi i s dubokim uzdišajem rekne: „Hvala budi Bogovima, te te opet vidim. Ti mi opet xivot moj povrachaš kog sam vech gotovo izgubila bila. Nikad ja ni pomisliti nisam mogla, da ljudi tako bjesniti mogu. Bjeximo, molim te, od ovi çudovišta, i traximo gdigod bezopasno mjesto, jer se sve jednako boim, da chedu na mene opet napasti.“ „A šta su ti uçinili?“ „Predstavi sebi

tisuchu vukovah, „odgovori ona, “ koi osam danah gladuju, medju koje çovek stupi, jagnje na plechah nosechi pak cheś lako znati, kako je meni s kovçexichem moim bilo. Jer kako sam na vrata gradska stupila bila, i izustila, da novce nosim, i da ove samo onima dati xelim, koi ih nemaju, to ti ljudi, kao valovi morski na mene naidju. Oni koi su u kuchama bili, i kroz pozore poizskakaju. Mene zajedno s kovçexichem na zemlju obore, i ovog na tisuchu komadah razbiju. Sve ti tu sad razgrabljeno bude, i śto ko rukama sgrabiti nije mogao, taj ti je zubma grabio. Kad tako sve raznesu, a oni ti poskidaju s mene odjechu i iskahu nebil śto u ovoj naśli. “

„A kad i ovde niśta ne nadju, a oni me ostave; no buduch da onaj, koi niśta nije uvatiti mogao, od drugog na silu otimati poçne, to ti se za kike i perçine tako pohvataju, da niko zdrav çitav ostao nije, i śto je koi viśe novca sgrabio taj ti je xestje izlupan i isprebian bio. Ja to gledajuchi od stra izvan sebe padnem, i sama neznam, kako sam ovamo dośla. “

Kad se Muze Bogovima vrate, i ovi doznadu kako ljudi za *tjelesnim nasladjenma, çestju i bogatstvom* ginu i bjesne; to presude, da ova tri dara u napredak samo oni dobivaju, koi su najpre sebi *razum i dobrodjetelj* pribavali. Jeli se ova presuda izverśila ili ne i u koliko? do danas joś neznamo.

B.

TUXENJE.

Tuxiti je plakati iza glasa (osobito za mercem) i naricati, t. j. govoriti: jaoj Boxo (ili kako mu bude ime) moje gerdne rane! Jaoj ko che tvoga pusta konja jati? Jaoj ko che tvoje aljine nositi? Jaoj ko che tvoje oruxje pasati i. t. d. Mati za sinom i sestra za bratom tuxi kaśto po dvije i po tri godine: Kad je sama kod kuche, ili kad izidje kud u polje, a ona tuxi i nariçe kao da pjeva. Dosta putah bi suza iz kamena udarila, kako xalostivo mati nariçe za sinom, ili sestra za bratom. U sadaśnje vrijeme sramota je xeni tuxiti za muxem, a joś vecha isprośenoj djevojci za momkom; ali se u pjesmama pjeva da su i xene tuxile za muxevima, i djevojke za momcima, n. p.

„ Puçe puśka iz kola drugoga
„ Te udari u kolu Damljana,
„ Damljan pade, a ljuba dopade:
„ Moj Damljane, moje jarko sunce!
„ L' jepo ti me bjeśe obasjalo!
„ Al' mi berxe za goricu zadje —
„ Marka xali i otac i majka,
„ A Andriju ni otac ni majka,
„ Nego jedna iz sela devojka,
„ Xalila ga, pa je govorila:
„ Jaoj Andro moje çisto zlato!
„ Ako bi te u rukave vezla,
„ Rukav che se odma izderati,
„ Pa che tvoje ime poginuti;
„ Ako bi te u pesmu pevala,
„ Pesma ide od usta do usta,
„ Pa che dochi u pogana usta;
„ Ako bi te u knjigu pisala,
„ Knjiga ide od ruke do ruke,
„ Pa che dochi u pogane ruke —
„ Boxe mili çuda velikoga!
„ Ko l' je ovo koga oxalio?
„ Il' je majka jedinoga sina?
„ Il' sestrica brata rodjenoga?
„ Il' je sna ruçnoga djevera?
„ Il' djevojka pervog zaruçnika?

Iz knji. Vuk. Stefanovicha.

Mnenje sedam glavnih gerçkih mudracah o pravome opchinskom vladanju.

U gerçkoj bilo je sedam glavnih mudracah, koji su se ovako zvali: Solon iz Atina, Talet iz Mileta, Kilon iz Lacedemona, Pitak iz Mitilena, Perjandar iz Korinta, Biant i Klebul; za koji nezna se odkle su rodom. Jedan put ovi svi naśavśi se u dvoru kralja Perjandra, jedan drugoga upita naponase „ koje li je najbolje opchinsko vladanje. “ — Talet odgovori, da najbolje opchinsko vladanje ono je, kad puk nije ni odviśe bogat, ni odviśe siromaśan. — Pitak, da je ono, kad se opchinske sluxbe i vlasti daju samo vridnim ljudima. — Kleobul, da je ono, kad se gradjani viśe boje ukora nego pedipśe. — Kilonu se uçinilo da je ono, kad se viśe na zakone gleda, nego

na krasne beside. — Napokon Solon nastavi, da onde je pravo vladanje, kod jedna nagerda najprostijemu çoviku uçinjena, smiślja se kao da je svemu puku uçinjena. Ovo poslidnje mnenje uçinilo se svima najbolje.

BABINE.

Kod Serba traju babine obiçno sedam danah. Za tije sedam danah dolaze danju xene na babine i donose çast (n. p. pite, uśtipke, rakiju, vino i.t.d.) i djetetu darove, te se çaste i vesele; a nochu dodju komśije i komśijnice, poznanici i poznanice, te çuvaju babine, t.j. sjede svu noch kod porodilje, i razgovaraju se i pjevaju, a osobito trechu i sedmu noch. („Nije sedmu noch doçuvan, imaju obiçaj rechi onome, koji je malo suludast.“) Tada ne smije nijedno zaspati: zaśto drugi jedva çekaju da ga ogare, ili da mu priśiju śtogodj (kakav dronjak, ili çitavo chebe) za aljine. Na babinama pjevaju svakojake pjesme, a neke imaju koje se samo tada pjevaju, n. p.

„ Oj na delu na golemu bob se zeleni.
„ Ako ga je posejao te se zeleni?
„ Mirko (1) ga je posejao te se zeleni,
„ Ruxa (2) ga se nazobala, serce je boli. -
„ Kolalom lalom ko mu otac beśe?
„ Kolalom lalom taj mu (3) otac beśe.
„ Kolalom lalom ko mu deda beśe? i.t.d.

Nijesam mu bio na babinama (da znam koliko mu je godinah).

(Iz kn. V. Stef).

POVISTICE.

Sveti otac Papa Pio V. çuvśi u poçetku svoga vladanja da ga podloxnici ne ljube śto su mislili da je on 'ośtar, odgovori: „ Bog che me pochi i uçiniche, da puk viśe moju smert xali, nego moje uzviśenje na pristolje. „

(1) Ili kako bude ime ocu.
(2) Ili kako bude ime materi.
(3) Kako mu bude ime.

Budi sladak u govoru, a itar u radnji i u sluxbi, ako hocheś da te drugovi ljube. Pitali su *Antalcidu*, da kako moxe çovik ljudma biti ugodan — a on odgovori: Kad bi njima milo govorio i za njihovu korist radio.

Bijaśe more tijo i od jutrośnje xdrake sjajno, kad jedan ribar dodje, odbaci mrixu, i malo posli je punu puncatu ribe izvadi. Videchi to jedan zidar, sam sobom govorio „ Çini mi se da je ono najbolji zanat; ta od bezposlice ima dobitka dosta; vala i ja chu se ribarom uçiniti. “ Za tim dodje, te razproda sve çekiche, dlita i ostala njegova ratila, pak kupi mrixe i verśe. Ali more nije mu svaki dan tijo bilo; nagli mu je vitar dodijao; kadgod po vas dragi dan gladan i xedan kinio se ribe ne uloviśi. Napokon stidan i serdit morao je izpoviditi da zanata brez muke neima.

ZAGONETKA.

Svakom kaxe bistro *pervi*
Kad se koga zove kasnje.
Razumi se *drugi* lasnje
Jere podanj svaki vervi —
Sve u kupu jest brez mire
Jer po mertcu se prostire.

Kurtovich.

Pridjaśnja zagonetka znaçi: — **Um, misao.**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 42. — NA 14 LISTOPADA

1. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f**, zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga trośka.

Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

DJEVOJÇIN ŚKOK.

Povjest Domorodna.

II.

(Produxenje V. B. 41 na str. 323)

Na jugo, ovako poçe Marko Ivov, pokle biaśe otro suze, i zasukao berke, na jugo moga sela pruxa se u more jedan rat, koi dospiva s brigom odsiçenim na nit visoki kao pervi, oli poglaviti jambor naśega brika. Ovi brig zove se *skoçi Djevojka*, i ako zapovidate sluśati, kaza chu vam, kako mu dodje ovo ime "

„ Kaxi, kaxi, rekośe mu okolostojechi, a dilitelj bez rechi riçi doda mu mahom zlamenitim sudak rakie. Marko Ivov uzimlje ga i okrenuvśi se odmaknutim berdim svoje domovine reçe, nego paçe zavapi " Gosp. Pisaru, Gosp. podkormniçe. dumenari, mornari ja vas pozdravljam svi; Bog nas priveo zdrave, i blagosovio naśe trude, pimo u zdravlje svih djevojakah, i svih muxaticah pośtenih od Pastrovicha: i dokle on piaśe, ostali pivahu.

Bog da dug xivot, zdravlje i radost djevojkam, muxaticam i svim xenam pośtenim.

Zaisto, priuze Marko Ivov, ona koja je dala ime onomu brigu biaśe pośtena, biaśe pravo serce serbsko tverdje neg jedno çelo od 30. palacah. Godine 1475 turci obsidjali su Skadar. Stisnut sa svake strane grad, pripriçeni puti od jezera i od rike stanje obsidjeni çinjaśe se svaki dan to muçnije. Ne primajuchi zahire od nijedne strane, śto se hrane imalo to se pojelo, i k drugim xalostima priluçivaśe se strahoviti glad. Poçe se mermośiti puk, buçiti vojnici, i śto mi je xalije ne biahu u miru ni naśi, koji na sluxbi Vladanja Mletaçkoga nahodjahu se zatvoreni u Skadru. Ali oni blaxeni Pastrovichani biahu vazda, ko i sada, dobra serca, ali malo oduga jezika, i stidim se rechi govorahu da che se pridati. Priko nochi 20. Lipnja Turci dodjośe do iz pod bedenah, i ne pristavahu biti ga s zernima. Glasi od pridanja podjaçaśe, gubljahu serce i bolji, i blidi i pripadeni prividjaju na blizu izgubljenje grada, kad eto dodje na prostor vas oruxan zapovidnik Antun Loredan. Xalostni, i nimi zapaziśe ga vojnici; ali majke dixuchi na osuśenih rukah svoju bljedu diçicu sude se jeçuchi pitati mu kruha. Otvori persi junak, i kazuchi ne davne rane reçe „ kchieri mogu vam dati moju kerv, uzmite je, ali kruha nemam: imaju ga Turci u njihovu taboru, i ako vaśi ljudi, i ovi vojnici hoche ga vazeti nek me slide: veçeras vaśi sinovi neche biti gladni ". Ono vidjenje, one riçi, ganuśe okolo stojeche: neçu se neg jedna sama vika, ali ona vika pozivaśe na smert turski tabor. Izlaze iz grada, nasertju na neprijatelje svaki çovik erve se ko lav, turci odstupaju, bixe, i grad oni put ostaje slobodan. Naśi ukazaśe se valjati u boju, mala çeta Pastrovichana valjaśe za vojsku, i vidjaśe se po vas dan viati nje barjak, ondi gdi biaśe xeścha smiśa. Turski tabor dade im

onu veçer prostrano stanje, i toliku zahiru. Po sred veçere ustaje Jovo Lehsandrov, koi sa svim da biaśe mlad po godinah, za njegovu snagu, i za njegovo junaśtvo biaśe obran çeonik nad drugim, i uzamśi çaśu u ruku pozdravi na okolo druxbu, i reçe: „Priatelji, bracho; radujemse s vama za junaśtvo koje ste ukazali u boju danasnjemu, ali ne çekajte da chu ja napiti ovu çaśu vaśemu dobitju. Ja chu je popiti na zdravlje onoga, koi ovu istu noch dili se iz ovoga tabora za pochi berxe u Pastrovich, koi se zgleda u more; i poniti mojoj virenici, Mari Stjepovoj glas naśega dobitja, i naśega berza zavratjenja. Pit chu na njegovo zdravlje i dachu mu polak moga pljena, koi me dodje, i dao bi mu ga svega, da nisam zavitovao dati dio mamastiru od Rusevicha. Svi zamuknuśe: trud onoga dneva, pogibil sresti nepriatelje rasterkane, çinjahu svakoga çovika manje slobodna, i Jovo Lehsandrov staśe jurve za poloxiti çaśu bez priniti je na usta, kad ustade pram njemu mladich Niko Lehsandrov, i zaxaren od hrabrena stida, reçe: „ Pi, brate, pi na moje zdravlje: sutra oli necheś imat viśe brata, oli che Mare Stjepova plakati od veselja. Nitiche plakati sama, plakati che i majka naśa; xelja viditi je neche pustiti da san zatvori ovu noch moje oçi. „ Opcheno izmetanje puśakah odgovori na ove ljubeznive riçi, a Jovo Lehsandrov smiçuchi persten s ruke stavlja ga u çaśu na po popivenu i pruxa je bratu.

Podkormnik tresuchi glavom kao da sumnji prisiçe riçi dumenaru govorechi: „ Odavno se to dogodilo i ti tako dobro poznavaś sve okolovśtine. Zgodopisje istina je uznosi Antu Loredana oli tko je ikad mislio o tvomu Jovu, i o tvojoj Mari? “

„ Gosp. Podkormniçe, odgovori dumenar: koliko je istina da sad puhśe istoçnjak, i da je naś Brik çinio śest miljah na uru kad ste vi stali na straxu, tako je istina ovo śto kaxem. Ja sam çuo ovu zgodu od jednog moga prastrica od kaludjera Stiepa od Resevicha, i ako mi nevirujete moxete ga pitati: on je çovik od sto godinah, i vidio je lipih stvarih “ „Biche istina, nije sumnje, reko mu ja; stvari su koje tiçu tvoju domovinu: dakle nu kaxi berzo, jer mi se çini, da ja to tvoje povidanje odugo. “

„ Ako vam je, Gospodo, primerzlo moje govorenje jurve sam dospio. “

„ Ne, ne odgovoriśe pospiśno dva mlada mornara; kaxi nam od Mare Stjepove “.

III.

„ Mare Stiepova biaśe jedna krasna djevojka, ovako priuze kazati dumenar; ali znateli Gospari śto hoche rechi kod nas jedna krasna djevojka? Jedna mladica od 20 godinah, upravna i stavna na nogah kao jambor jednoga dreva, su dva oka cernija od pakline, s lanitim rumeniim od huhorah od śipka. Taka biaśe Mare jedinica kchier Stiepa Popova çovika u svoja doba priçastjena medju Pastrovichanim. O Mitrovu biaśe se vjerila s Jovom Lehsandrovim, i ne çekaśe neg Petrovdan za sverśiti svoje uvjete sluçechi se s njem u xenidbu. Kad se nje vjerenik dilio na boj prema nepriateljim svete vjere, ona ne zaplaka: priporuçi ga Bogu, i blaxenoj Bogorodici, i nastojaśe na svoje domache posle, kao i skoro biaśe obiçna, sa svim, koje dobro poznavao, hotiaśe da je zabilixio u njoj niku zlovoljnost, nike hipe od zanitja. I kad je pukao glas da che Turci do malo osvoit Skadar, nje serce nise izgubilo, neg samo upazilo se, da ona moljaśe goruchije, i staśe viśe u samochi. Sidjaśe jedan dan na jednomu visokom kamenu i pazaśe sunce, koje se priblixaśe k zahodu. Biaśe jedan od onih danah, u komu nebo biaśe modrije od mora, u komu nijedna magla ne mraçaśe ajer, u komu ribar razabiraśe s neobiçajnom tançinom verhe najdalje, i vidi ih da se odcipljuju od neba: biaśe u kratko jedan od onih danah, koga Gospodin podiljuje kadgod u svomu miloserdju Pastrovichanom za naknadu onoga znoja koga prolivaju radechi jednu zemlju uboxnu i kamenitu. Budimu hvala da nam je dao ovo nebo, koje snaga ljudska oskverniti ne moxe, ni oteti! Zadnji zrak sunçani koi se topljaśe u more, rumeniaśe joś viśe nje lice, vitrich veçernji, koi puhśuchi s gore poçaśe rubiti podloxno more, izviaśe bilu maramicu ka joj pokrivaśe glavu, jedna jedra suza laśtiaśe se iz medju dugih i cernih nje tripavicah, kad joj dodje do uśiu jedan veseli glas koi se oglasi u ove riçi:

Veselise Pastroviska goro
Veselise i odmetnui tugu:
Sini tvoji junaci su bili,
Veselte se Majke i djevojke;
Eto na trag vaśi miljenici.
Eto su vam pridobili turke.....

Çiniose jedan glas koga poznavaše, ustaje, terçe kuchi i s njom malo da ne u isti hip stupa na prag Niko Lehsandrov, i veli: „ Dobra veçer ovoj kuchi, dobra veçer tebi sestro Mare Stjepova, moj brat šalje ti pozdrav, i ovi persten: On se vracha dobitnik, i biche ovdi do tri dneva.“ Na glas ne çekan ostaje kao smetena Mare: berxe pritekoše nje domachi, i susidi, i u malo vrimena kucha biaše odviše tisna za priati sve seljane koji vervljaju za viditi i çuti povratjenika od Skadra. Svak hoche da zna za svoje: ko pita za muxa, ko za sina, ko za otca, ko za brata: dvaest glasovah çuju se u isti hip priliçnih bibavici morskoj, koja se razbiva iz medju škrapah onoga kraja, a Niko smeten muçaše za ne znati komu dat odgovor. Nu, eto jedna xena zrela, ali jaka koja se silom protiskaše iz medju mnoštva. Niko vidi je, i smetnuvši sve pridstojeche, k njoj se upravlja pruxenim rukam vapijuchi, majko moja! Svak zamuknu i ište dat misto materi i sinu, koji ostadoše u celivanju zagerljeni. Razbi oni muk Stjepo Popov, i reçe: „ Xeno moja, donesi piti ovomu momku našemu bratu i priatelju: biche xedan idje s' daleka puta, pak chemo ga moliti da nam kaxe ako mu bude ugodno, kako se sversio boj, jer ako ga bude svak zadjevat, boim se da neche dospit do sutra. „ Svi se umiriše na ove beside doneso še vina i rakie, Niko napi na zdravlje domachinu, obitili, i svim pridstojechim, a Stjepo Popov odgovori na ime od svih zahvaljujuchi Bogu da je dao dobiche njegovoj druxini od boja. Medju to sede Niko, i poçme kaxati na dugo, kako Skadar biaše za pasti u ruke Turske, kako Puk, vojnici, i isti Pastrovichani govoraju da che se pridati, kako....

Ali ovdi prisiçe mu riç Mare, govorechi mu: „ I Jovo Lehsandrov? I on, odgovori Niko, “ bi najzadaji od svih, ali ono jutro udesno, reçe mi derchuchi od muke: Braco, evo su dva dana da nisam ništa okusio, boim se da nas je Bog zaboravio, i da hoche da nas pedepsa, biche treba da ostavimo grad. „ Ublidi na ove riçi djevojka, i nije više otvorila usta, neg paçe nije više ni çula sto on povidaše od Loredana, od dobitja, i od njegova dilenja.

„ Imala je biti jedna çudna djevojka ta vaša Mare, reçe, posmiuchi se podkormnik, kad se tuxi toliko, pokle je nje vjerenik izašo zdrav i çitovat od jedene velike pogibili “.

„ Istina je Gosparu, odgovori rastuxen dumenar, biaše baš çudna djevojka. Jedna djevojka koja vjerovaše u Boga, i koja ga moljaše, koja ljubljaše svoga vjerenika, ali ga hoti derxati u cini, koja imaše pomnju od posalah kuchnih, ka se nebi gubila u sperdnje. Daje ona bila kao jedna od onih koje po gradovih çine ljubav s gospodom podkormnicim, bio bi joj ugodio i Turçin, ... “ „ kako, kako Turçin? opetovaše okolo stojechi: Marko Ivov molimo te kaxi nam do sverhe tvoju povist “.

IV.

“ Kakono naš Brik pognat od prigodna vjetra griblja lagahan po moru, i priblixa se sverhi svoga putovanja; tako biaše i Stjepovica one nochi. Priblixanje udadbe nje kchere çinjaše je zabiti sve nedragosti prošaste. Netom je zaknjala ustaje s punom glavom od pripravah, koje imaše uçiniti za priati podobno zeta na zavrati. Poçe se motati po kuchi istuchi sad jednu stvar sad drugu, i nemoxe uçinit smanjim ne priblixati se k odru svoje kchere, te nâzriti za koi hip ljepu zaruçnicu. Jedna ljepa kcher, Gospari, jest sveta milina otçeva, a oholost majçina. Ali koje nije bilo nje çudo, kada prisavši k njoj najde je gdi plaçe! Mare, moje dite, te je to naçin s koim se pripravljaš priati tvoga zaruçnika? kad se svak boja, ti nisi predala, sad kad se svak raduje, ti plaçes! što ti je moje dite? ali su berx tvoje suze od veselja? Majko, odgovori Mare, ja neznam odšta su moje suze: kad sam juçer çula od njegova brata, da i on neuzdajuchi se u Boxju pomoch, i svete divice jest govorio da che se pridati, çula sam niki led na sercu, i svu ovu noch jedan unuternji glas çinilo mi se da mi govori: nech ga više viditi. Što veliš moja kcherce! Sni ditinji to su, ti si se hotila kazati hrabrena a silovala si samu sebe: sad kad je pogibil minošla verveti suze za toliko vrimena ustegnute. Majko hochu ufati s tobom da je tako; ali ufanje u Boga uzderxalo je moje serce, a sad çujem da ga nechu viditi više. Juçer pazila sam sunce gdi slazi u more: njegov zadnji zrak çinilo mi se da me zove da ga slidim. Što veliš! Dušo moja, Bogu se priporuçi, i poçini malo nu je poçela biliti zora. Kad Jovo bude ovdi pristache te misli. I çinechi da se nje kcheri snilo ništo zlo uçini nad njom bilig svetog krixa, i ode. Ali

nebiahu prośle dvi ure, i sunce nebiaśe još izteklo iza Pastroviske gore, eto çuje se vika, buka sa strane manastjera od Resevicha. Eto do malo bixe niki, terçu, na vas mah poplaśeni i viçu, Turci, Turci!.. Sve Marino selo jest u smechi; oblaci od dima koji se vide dizati ne daleko potverduju jadnu viku, koju çuśe. Svak misli bixat, i izgubljeni terçu uza stranu da po versih izmedju onih klisurah sahrane se, i ubignu Tursku nemilost. Još ne biahu dośli do verha, a etoti u selu prihodci turski. Buduchi bila odbivena od Skadra vojska turska, razlike çete koje slagahu vojsku razajdośe se na sve strane orechi i plinechi mista kerstjanska. Biaśe baś ovo jedna od tih çetah koja, nenalazechi u Pastrovichi svoje branioce, koji jośte nebiahu se vratili iz Skadra, na svoju volju paljaśe kuche, i smicaśe kud bi koga stigla. Tu ne bi nevoljnicim druge ubige neg bixanje. Stjepo Popov buduchi se popeo na stranu obazdre se na trag za viditi slidili ga xena i kcher i buduchi upazio xenu medju xenam od sela, ne snmnji da nije s njima i kcher. Ali ajme! Nevoljnica nije slidila mnośtvo. Buduchi izaśla iz sela namisto k strani uputila se k moru. I dokle naripnici biahu se razaśli pliniti po kuchah, jedan mladi turski vojnik, koi pritiçuchi druge, biaśe izaśao iz sela, otakne se za njom. Videchi da iz medju onih skrapah njegov konj muçnobi je mogao stignuti poçe je zvati, obichuchi da joj nebi uçinio nijednoga zla, istom da stane. A ona za odgovor odmicaśe još bolje te on sjahaśuchi s konja poleti za njom da je zgrabi, ali berxja od njega priteçe ga, i dodje na rat od koga sam od poçela vami govorio, Gospari. Ondi buduchi dośla, vidjaśe da je Turçin na blizu. Stani, zavika, stani ne hodi naprid! Osta kao zabuśen od tolika serca Turçin, a još više od ljepote Marine, koju onoga hipa biaśe rasgledao na svoju last. Stade dakle i poçne joj govoriti. Ja ti nechu uçiniti nijednoga zla, divo kerstianska, hodi samnom iz ovoga potrebnoga sela i poveschute u carski Stambul. Ja sam sin Mikaloglah: zatravljuje me tvoje serce, hodi samnom uxivati krasnost moih dvorah, i cvit moje mladosti. Tvoja noga neche pleśati ovo tverdo kamenje neg che se spodobljati na svilu, i na kadif, i sto robnikah biche na tvoju zapovid. Nevjerniçe, reçe mu djevojka, i sudiś se samnom besiditi tako? Ajde, zapovidi tvoima da vrate što su ukrali, i da se odaleçe za vazda od derxavah kerstjanskih, a ti podji çiniti pokoru u jedan manastir, pak se kersti. Ja, zavapi śkripajuchi zubima Turçin, i sunu se za zgrabiti je, ali Mare Stjepova priteçe ga, i vapiuchi Isus i Maria evome k vami çista ko i ruso sunce, hiti se s verha od kamena u buçeche podloxno more. Vidiśe ovo dilo s verha od strane svih nje i sdruxiśe ga s vikom od xalosti, opetujuchi za obradovanje od Roditeljah: *Ona skoçi djevojka.* Ovako reçe Marko Ivov zaverśujuchi svoju povist; ovako ove riçi izvedośe slavu, i ime onog udesnog rata “.

Çast Pastrovichanki, ja reko: Rimska Lucrecia ubila se ali pak je oskvarnula mux evlju postelju: Gerkinja Safo vergla se u more, ali nagnata od manite ljubavi, Çast Pastrovichanki, *Ona skoçi djevojka.*

F. D.

JAZ SOBORNI.

CHAOS.

(Iz talianskoga).

Pri neg biśe Nebo, More, Zemlja i Vatra,
Biśe pravo Vatra, Zemlja, Nebo, i More
Al çinjaśe More, Nebo, Zemlja i Vatra
Gerdnu Vatru, Nebo, Zemlju i More,
Biśeb' onde Zemlja, Nebo, More, i Vatra
Gdi je bilo Nebo, Zemlja, Vatra i More.
Zemlja, Vatra, i More biśe gdi je Nebo;
A u Moru, u Vatri, i u Zemlji Nebo.

Ovo izmiśanje tomaçi se ovako.

Çetiri Elementa, što se zovu poçetci, sastavljaju vaskolik svit, i ovo su one osnovi koje posobno zovu se: Zemlja, Ajer tojest Nebo, Voda, i Vatra tojest oganj. Svi ovi Elementi pribivaju svaki u svoj okrug, er su onde od Boxjega providjenja postavljeni, od kojega ispravna hotinja svaki se red upravlja. To providjenje postavilo je najprie Zemlju, koja je studena i suva: postavi paka Vodu, koja je studena i vlaxna, i koja skladuje zemljom u studeni: zatim stavi Ajer, ki je vruch i vlaxan, i koji skladuje s vodom u mokrini: a donajposli stavi Vatru, koja buduchi vrucha i suva, prikladna je Ajeru u vruchini. Ovi Elementi, sasvim da su verste jedna drugoj protivne, niśtanemanje tako tiho i mirovno medju sobom pribivaju, da u naticanju skladaju jedno

sastavljenje lisa ili materine, i zaveršaj, niti jedan drugomu protivi se; i što je još začudnie, da u istim svojim gnizdim jedan s drugim neratuje, da li su medju sobom tako mirni svi elementi, da unutra u zemlji stoji ajer, voda, i vatra; unutra u vodi stoji vatra, ajer, i zemlja; unutra u ajeru stoji zemlja, voda i vatra; unutra u vatri stoji ajer, zemlja, i voda: i buduchi svit od četiriuh elementa sastavljen, koji zovu se smišani, u svakomu od njih uzderxe se sva četiri, oli barem verste njima sličite.

Budi prilika. Prilazi dan, i prikaxiva u četiri vrimena četiri zastave; u jutru kaxe ajer, u podne kaxe vatru, u večer zemlju, a u nochi vodu. Počimlje misec koi u sjaimu razdiljivase u četiri dila, koja zovuse pervak, dvizak ili uxba, tretak, i mina ili mladi misec: pervi dio prilikuje ajer, drugi dio prilikuje vatru, trechi dio zemlju, a četverti vodu. Po isti način dvanaest misecih skladaju jednu godinu: u perva tri prolitnja diči se ajer; u druga tri litnja, uznosi se vatra; u trecha tri jesenska prikaxiva se zemlja, a u zadnja tri zimska, dokaxiva se voda. Donajposli, isti čovik četiri vlage sklapa u sebi: kerv jest naravi ajerne; gnjiv jest naravi ognjene; zlovoljnost jest naravi zemaljske, a slina jest naravi vodene.

Tako isto more se rechi od svih xivuchih i rastuchih na zemlji.

V. Churkovich.

HODANJE PO GROBJU.

Prinešenje iz Nimačkoga.

(Produxenje).

Meni je stanovita besida na onome kamenu često govorila: „Mi chemo s Gospodinom biti vazda. I tako utišite jedan drugoga u ričima ovizim.“ Ali ako ledeno znanje naravno pravo ima, tako i ova besida biti che samo jedan prazni, i tašti govor, i njegovo tišenje, i razgovaranje za nas ostati che za uvik izgubljeno. Po nauku naravnoga znanja, mi smo nikim udesnim načinom hicheni iliti baceni u vrime, brez da znamo kako, i u istom vrimenu stoimo podloxni vikovitim prominam od našega bitka, brez da jedna promina za drugu štogod znade. Po ovome nauku mi nismo drugo nego nike vikovite lutke i pupe sloxiteljnih moguchnostih od naravi, koje moguchnosti po volji chorave sriche, i slipoga udesa iliti slučaja nepristajno slagaju, i razlagaju, sastavljaju i rastavljaju, i čine, da mi, cicha ovoga neprikinutoga sastavljanja i razstavljanja, budemo podloxni sveudiljnom, i vikovitom minjanju; to jest: Naše xivljenje na zemlji nije drugo, nego jedno nepritergnuto minjanje vlastite naše sobstvenosti iz ove u onu. Nut! Što nam za dio dopada, evo koja nas nesricha udara! Nemile, i strahovite čeljusti od one čudnovite nemani, od one nakaze, od onoga strašila, štono se *Narav*, zove hvataju nas, i proxdiru brez odmicanja, i brez pristajanja, i opet nas van bljuju, da se u drugo bivajuche stvorimo, za da nas opet u svoje gerlo potegne, i proxdre. O koliko su srichnia ona bivajucha, kada ih nami prispodobimo, koja ne imaju chutenja, ni poznanja? Koliko su od nas srichnie one tverde, i neganutive klisure, kojeno se istom vrimenu protive, i opričuju? One same jesu jedini Blaxeni! Mi pak nismo drugo nego pomilovanja dostojne budale, koje onikom prikohodnom, i s oni kraj smerti stojechemu svitu sanjaju, i xivu u izpraznom ufanju, da che jednoč s Bogom zdruxiti, i da che u gledanju nikoga vikovitoga, i preizversnoga Bivajucha blaxeni biti.

I sa svim tim ovo sanjanje, ovo mnenje, ovo virovanje jest razumnom čoviku vele sladko, i ugodno, ono kripi, i uzdixe zlovoljno serce čovičansko. Mi chemo u svoja doba, kada se poprie u vrimenu naše izkušenje doverši, Boga, dobro vikovito, gledati. Istinom ovo mnenje, i virovanje kripi, i objačuje nas u svakom terpljenju od xivljenja, ovo mnenje, i virovanje budi, i podbada nas na dobro, ovo mnenje, i virovanje uzbia nas od zla. Pak ono je izprazno? Pak ono je tašto? Pak ono je ludo? I mi smo odsudjeni u gvozdja od ovoga svita zemaljskoga tako da ne imamo iz njih čekati inoga oslobodjenja ako ne ono, koje stoi u samoj promini od zakovanja, i u promini od gvozdjah?

Ako zazbiljno znanje naravno pravo ima, tako vira od svih narodah, koji su ikad u te-

çenju vrimena na zemlj xivili, nije drugo nego jedna glumarska igra od moguchnosti njihova mnenja, i smatranja. Još se nije na zemlji jedan narod našao, koi za svoje mertve kakovu takovu skerb ne bi imao. Sjajni sprovodi, plemeniti na grobovim spomenici, svetaçne godišbine, obhodne uspomene, moljenja za preminuvše, i skerb za njihovo stanje, i za njihove potriboche posvuda se nahode, pak da su se svi narodi privarili? i da se još i danas svikolici onako istinito varaju, kako su istinito na prostranoj zemlji xivili, i kako naistoj još i sada xivu? Da su svi narodi çitave svoje chudoredne ustave, odluke, i naredbe sverhu one privare, i ludoga mnenja uzidjali? O Boxe! Koliko je plaçno, i nevoljno stanje plemena çoviçanskoga! Dakle za pleme çoviçansko neima više chudorednosti, neima više derxanstva, neima više duxnosti, neima više prava, i ono isto, što çovika s çovikom, çeljade s çeljadetom svezane derxi, nije drugo, nego jedno ludo mnenje, i jedna tašta pauçina, koju se ima za samu ludost derxati? I vi ste dakle ludjaci, i budale, koji grobove nezaboravljenih vaših mertvih kitite, vi ste ludi, koji za nje Boga molite, koji k njima prochi xelite, i koji se nadate, da che dochi jednoç oni hip, u koi chete se opet s njima sastati. Sve ovo jest ludoria; njih nije više, oni su se jurve kroz razsutje naravi u drugo stvorili, i ako xivu, oni xivu za najvišje samo u vašoj ljubeznoj uspomeni, ali i to brajne! njima ništa ne prudi. Grobje na ovome svitu nije njiva, na kojoj se za bolji svit sime sie, nego jest jedno plodište, na kojem se xivori, kakonoti janjci na jagnilu, brez broja razviaju iz onih stablikah, kojeno su se iz çoviçanskih tilesah stvorile! Ljudi ne imaju grobje pohadjati: Jerbo je ono jedno udesno misto, na kojem çovik samo kroz sverhunaravno ovçarsko snenje moxe srichan, i çestit postati; ali on mora i u zdvojenje dochi, kada istinu poznade tako, da se u njemu ne moxe pripoznati ako ne samo od samoga sebe privareno çoviçanstvo.

Ovako se ja sam sobom razgovara, i ovako ne samovoljno, nego prinuxdeno, i usilovano postavljen u ruke teçenja, i terka od moje smotrenosti, i od mojih zamišljajah terçà tamo i amo za istim terkom, i teçenjem, kako me oni sluçaji, i dogodjaji ovamo, ali onamo potezahu. Meni se nije dalo na grobju više stati. Ja sam bio ondi vele jako smuchen, i zato kakonoti brez glave dugo vrimena izvan svisti hodjà ovud i onud, i terçà tamo, i amo. Napokon došavši opet u pamet osità se, da se nahodim u buki, i viki od ispokojenih šetalacah, i bezbrixnih veseljakah. Ako bi tko ikada tako nesrichan postao, da bi o svojoj neumerlosti podvoumio, oni neka samo izajde onamo, gdi se nahodi mnoštvo od ovakih bezbrixnikah, i veseljakah, i ondi che udilj spaziti, i poznati, kako se svaki svomu xivljenju veseli, i kako je svaki miran, izpokojen, i bezbrixan, kada svaku skerb, i brigu kod kuche ostavi. Çovik, kako jedno razborito, i razumno bivajuche ne moxe se svomu xivljenju veseliti, ako on kakovo takovo chutenje od svojega poslie smerti buduchega bivanja, i trajanja ne imade. Ovo prem slabo chutenje mora biti çoviku podloga od svakoga uxivanja njegova xivljenja, i to još i onda, kada bi on, ne znam koliko vitren, i razpuschen bio. Jer, ako bi çovik imao biti posvetnica od vikovite smerti, i ako bi k tome razum imao, i razuman bio, on bi morao barem štogod od ovoga udesa, i od ove svoje nesriche napervo chutiti, i ovo isto chutenje, i poznanje ne bi moglo pripustiti, da ikada u njegovu sercu najmanje veselje proklia, i samo za jedno trenutje oka obstoi. I koliko sam ja višje, i bolje ovu istinu smatrao, i razmišljao toliko mi je suprot momu obiçaju bilo ugodnie, toliko mi se je suprot mojoj navadi vechma raçilo stati med onim veseljacim; zašto; pun radosti, na njihovim obrazim ne vidjà drugo nego samo veselje od *Neumerlih.* Sciniti che gdikoi da je ovi pogled štogod ispao. Ali on je toliko istinit, koliko je nauk naših naravnih mudroljubacah neistinit, i laxan.

Kada bià istom odluçio, i nakanio, da chu za ovizim pogledim dalje pochi, susriti me, jedan izmed mojih mudroljubnih znanacah, Gospodin Zimoljub. Ovaj Gospodin, poslie kako biše za kratkim razgovorom çasom zamuknuo, upita mene: Virujete li i Vi, da se ima *Neumerlost*? — I ja mu odgovori: Gospodine moj! Ja ne samo virujem, nego i znadem, da ne chu umriti! — A on, kako da je štogod zlovoljan, i zamišljen, odgovori:

Vi ste u vašemu mnenju jedan srichni çovik! — On mi u svakom našem sastanku ovo moje virovanje spominjaše, ali svaki put na takvi naçin, kako da ga štogod iznutra bode, i opominje, i kako da me on priateljski miluje, ali sve ne brez poruganja. I zato napokon stupismo u razgovor, kako slidi. — *(Dalje che sliditi).*

Sime Starçevich.

KRIPOST LJUDSKA.

Puno je koristno i lipo obsluxivati onu privridnu zapovid Mudroznanca: *Ništa nediluj pogerdna, ni prid drugim ni prid sobom; stidi se vehoma samoga sebe.*

Virujte, da vridan çovik jednako che se stidit uvridit Boga u pustoši kako bi se stidio uvriditi ga prid svitom,

Stvar je vlastita jednog hrabrena serdca gospodovati gribu, i biti kakono se reçe, suxanj kriposti; kripost je sunce, a dobra duševnost jest sunçeno polunebje. Nema stvari koju uçinit moxe çovika pofalna kako ga uçinit moxe kripost.

Ona nema potribu od stvari druge, vech od samo sebe: prosvitljuje nas po vas vik xivota našega, a posli smerti kruni nas s jednom nedospivenom slavom.

Ni sidine vlasah, ni broj godinah, nego samo jedno pošteno xivljenje ima nas uçiniti dostojne poštenja. Nemogu razumiti zašto niki zabavljaju se produgljivati svoj xivot na misto uzderxati ga u poštenju, navlastito kad razmišljam da xivuchi kriposno, mogu se i produgljiti uz to i dnevi xivota.

Ako xivemo, to je milost koju nam Bog podiljuje; dali ako xivemo u kriposti, jedna je korist veksa nego je isti xivot.

Pošten çovik xive pod upravam jedne dobre duševnosti, a ne po upravam svitovnjim, i jednako kako zvizde skitašice uzimlje terk protiv terkanju zemlje. Hala velike zadovoljštine kada moxe rechi samu sebi, da kada bi se moglo dohititi s pametju do dubine serdca svoga, nebi bilo moguche odkriti da je on uzrok çijega poraza, ili ucviljenja, ni prikoriti ga da je on nenavidan, osvetljiv, uzbunjiv, poluviran, oli çovik donajposli, koji himbeno sakriva svoje misli!

Moramo svegjer nastojati, da ona jasna svitlost naših kripostih, bude svitliti okolišu u komu xivemo.

Alešandro veliki uçinio se slavni neoskvernivši Dariove chere, koje bile su prilipe, negoli podlagajuchi Indiane; er onako pridobi samoga sebe, a ovako pridobi samo nejaçje od sebe.

Pošten çovik razgleda vas svit kakono svoju Otaçbinu, i Boga kakono svidoka i sudca sviuh svojih dilah i riçih; on xive i misli; kakono da vas kolik svit vidi mu dila, i štij emu riçi.

Nedaje nikada misto naimanjemu zloçinstvu, er se boji da nebi ponaslidovalo koje jaçje. Nastoji što najviše moxe biti priliçan suncu, koje, sasvim da prolazi pošrid mnogo podlogah neçistih, ostaje vindar svej jednako: takov çovik hotio bi pervlje podniti muke najxestje, negoli uçiniti ikakvo nepravedno dilo. Zlonauçnost u vik se po sebi oçituje bile kolikomudrago lipe nje prikaze, i bila kolikomudrago velika pomnja za nju posakriti.

Neka bude kakomudrago otajno jedno zloçinstvo, nikadar se nemoxe ono ispuniti slobodno brez pogibili. Nije moguche zloçincu sakriti se svitu, kada nezna sakriti se samu sebi.

Grih je ubojica samoga sebe. strah osvete progoni nepristajno one, koji se terse ubignuti nje zamahe. Narav je usadila u duši zlonauçnih pedipsu i najstrašnije muke.

Koji je krivac jednoga velikog zloçinstva, stoji vazda u nepristajnomu strahu, i çim se nada pedipsi, pedipsaje se po sebi, i kojigod je dostojan pedipse, pedipsi se nada; ako nije odkriven, misli nepristajno da che odkirven biti.

Uzdarje koje stiçe grih, jest smert, i nadarenja koja nemogu çestita uçinit çovika u xivotu, doisto su vele ubexna; kakono kripost prinosi sobom vazda svoje uzdarje, tako zlonauçnost vazda je sadruxena sa svojom pedipsom. Ako iskušamo nazbilj stanje zlonauçna çovika, odkrichemo priduboku ranu serdca njegova, koja ga nepristajno muçi, do posrid laxne veliçnosti njegove sriche i çestitosti. Pošten çovik nemoxe nikada bit nesrichan, niti jedan zloçinac moxe bit çestit.

Kripost je, koja çini ljude nepridobitne, i koja ih brani od nesrichnih naskoçenjah. Nijedna stvar nemoxe gospodovati s onim koji zna nadatechi neurednosti svoje nesriche, i oni koji je razuman, negubi se nikad, bile kolikomudrago

velike njegove nezgode, er jih ogleda kakono od Boga njemu poslane.

Prava sricha nenalazi se ni u serdcu zemlje koja se kopa za naiti blago, ni u dno mora u koje se ulazi velikim rizikom za obogatiti, vech se ona nalazi u istinitomu i çestitom serdcu.

Bi jednom upitan Mudrac, da jeli kralj Persianski çestit, a on odgovori: *neznam dokle dopire njegova kripost*: dakle u ovoj se uzderxi prava sricha a ne u dvorovim jedne nestavne çestitosti.

Kripost je vazda spravna oçitovati se na jedan naçin posve slavoçastni u svemu onomu što joj se po srichi pripetit moxe.

Jedan çovik da je osudjen buduchi pravedan, nexalosti se, dali ako je krivac, zapoznaje svoju krivicu, i u tomu osudjenju pomaxe pravdi prama sebi tvoriti.

Oni koji su pošteni, moraju mnoga podnositi, dali kripost je priliçna suncu, koje neka je oblaçno kolikomudrago, slidi vazda svoje hodjenje.

Çovik je pošten kakono zelena gradja, koja što se više jaštri, to lipše cvati i to lipša dolazi.

Çovik zlonauçan boji se iste svoje uspomene, i iskušujuchi svoje provodjenje, nenalazi u sebi nego neredna poxelenja; ulaxe svoje vrime tvorechi kite cvitja, niti razmišlja da to vrime koje on ulaxe çini mu venut cvitje çim ga bere; sve njegove zadovoljnosti jesu jednake, er duglje od jednoga hipa one neobstaju.

Zlonauçnosti vrime puno je kratko, kojese pak izvracha u jednu bolest neizliçljivu, i sva dobra dilovauja, koja se posli mogu uçinit, nepomeršuju uspomenu prošasnih sagrišenjah, po ta naçin, da i nedugujuchi se zlochom iznovice, stari dugovi zaostaju neplacheni.

Oni koji laxno iskaxivaju da vladaju se s kripostju, çesto se i nepristajno sluxe s njome vuhovito, kakono da su se uz nje izgledalo priluçili. A tada valja da kripost prikaxe se svitu u svima njihovim zloçestim dilim, er bi inaçije bilo nemoguche prolazit njima za dobro.

Svi dobroçestiti kipovi kaxu se bilodano da su priljubni kriposti, a zloçesti to çine u skrovito.

Pošteno serdce çoviçansko jest raj, u koji nikada zmija neulazi, ako nije udilj izmetnuta.

Svi pošteni kipovi moraju biti naša vodja u svemu našemu provodjenju, kakono je korabeljnik na moru.

Najmanji grih u jednomu kipu urešenu u dilim, pomerçiva svitlost svake njegove çasti, i jest kakono pomerçina sunçena, koja se vidi po svitu.

Za dopriti na kripost, mora oderxati mnoge trude, i penjati se, da reçem, na visoke planine gdi ona pribiva. S velikim napiranjem ima se nastojati za nju stechi, er se š njome stiçe jedno dobro, koje nam nemoxe bit ukradjeno.

Lako je sliditi u obikovanju kriposti, ali je muçno do nje dopriti; ona nije dar naravi; vech mora se posiljem stechi, iziskujuchi se kakono jedna majstoria za moch dostignuti poštenje.

Bi upitan jedan Mudrac u çemu su Mudroznanci nadhitili druge ljude: odgovori; u ovomu, da ako bi se makar svi zakoni pobili, oni bi vazda ostali pravedni i kaderi provodit sve jednako svoje xivljenje.

Kripost nas çini plemenite brez ikakva nadpisa, çini nas poštovane brez da smo na visoko postavljeni, çini nas pofaljene; i cina, koju njoj sahranjivamo jest jedan ajer sladak i ugodan, koji izdušije na sadova i na cvitje, i tako ih ona çini rumene i lipe.

Vaša cilovitost serdca, budi kakono kamenje što se stavlja u dno brodovah za da stoje na svojoj miri, a kripost neka bude namet: moxe dochi vrime da sasvim vašim trudim budete ostati brez dobarah, i brez poštenja, ali ostat nechete nikada brez kriposti, ako sami nebudete hotiti.

Nedajte dakle u zaminu krunu vaše kriposti, niti za jednu cilu rudu zlata.

V. Churkovich.

ZAGONETKA.

Zlamenuje *pervi* slanje
Kad gospodar zapovida —
Drugi kaxe odagnanje
Kad on ima odvech ida —
Sve çoviku jest privridna
I vazda mu je potribna.

Kurtovich.

Pridjašnja zagonetka znaçi: — **Po—krov.**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 43. — NA 21 LISTOPADA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na četiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama i njihovim poručnikom. Knjige i svexnji ne primaju se. ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

FRANZ XAVER

po miloſti Boshji Lavantinſki ſhkof ino Firſht

Vsém vérnim Lavantinske shkofije srezho ino shegen.

(Produxenje: B. 37. na strani 291.

Konac.

Proſim Bogá, od kateriga vſak dober dar pride, naj ſe ta shiva véra ino ponishna sveſtoba v' boshjih sapovedih per vaſ, preljubi moji, vſe shive dni per vſaki priloshnoſti ozhitno pokashe. *„ Proſim Boga, naj vam da ſvojo voljo vſem prav ſposnati v' vſej modroſti ino duhovni saſtopnoſti, de bi hodili, kakor ſe ſpodobi pred Bogam v' vſeh rezhéh dopadlivi, naj bi rodovitni bili na vſakim dobrim deli, ter raſtli v' boshjim snanji, v' hvaleshnoſti do Boga Ozheta, ki vaſ je vredne ſtoril delesha ſvojih ſvetnikov, ki v' ſvetlobi boshje reſnize shivé, ter vaſ je v' kraleſtvo ſvojiga preljubiga ſina — v' ſvojo ſveto zerkev ſprijel.* "

Kol. 1, 9–14.

Ljubite torej ino *ſpoſhtujte*, moji preljubi, *tiſte, ki ſo poſtavleni ino vam poſlani poſtavo boshjo ino véro katolſhko osnanovat*, vaſ v' njej poterdit ino vam ſvete sakramente delit. V' zhaſti imajte ſvoje duſhne oſkerbnike, katerim ſam boshji ſin pravi: *„ Kakor je mene Ozhe poſlal, tak poſhlem jes vaſ. Kdor vaſ poſluſha*, mene poſluſha *kdor vaſ sanizhuje, mene sanizhuje, pa tudi Njega, ki je mene poſlal,* " ino od katerih ſv. Paul pravi; *„ Naméſtniki Kriſtuſovi ſmo, poſlani; boshji ino Bog ſkos naſ opominja.* " ſprijemajte beſedo boshjo, katiro vam osnanovati njim je sapovedano, s' Bogu vdanim ſerzam. Ljubesnivo dopolnite, zheſar vaſ opominvajo k' isvelizhanju vaſhimu.

Luk. 10, 16. — 1. Kor. 2, 50

FRANE SAVERIO

po Milosti Boxjoj Lavantinski Biskup i knez

svim virnim Lavantinske Biskupie srichu i blagoslov.

(Produxenje: B. 37. na strani 291).

Konac.

Molim Boga od koga svaki dobar dar prihodi, da se ta xiva vira i ponizna virnost u Boxjih zapovidih kod nas, priljubjeni moji, sve dane xivota u svakoj zgodbi očito okaxu. *Molim Boga da vam da svim njegovu volju pravo poznati u svoj mudrosti i duhovnom razumu, da bi ste hodili kako pristoji, prid Bogom u svakoj stvari ugodni, i da bi ste plodni bili u svim dobrim dilma, i rastli u Boxjem znanju i pohvali do Boga Otca koji vas je vridne stvorio dila svojih svetih, koji u svitlosti Boxje istine xivu, ter vas je u kraljestvo svoga priljubeznoga Sina u svoju svetu cerkvu primio.*

Ljubite daklen i *počitujte*, moji priljubezni, *one koji su postavljeni i poslani vam Boxji zakon i viru katoličansku navistiti*, vas u njoj potverditi, i vami svete sakramente diliti: počitujte vaše duhovne pastire o kojima sam Boxji Sin govori: *Kako je mene Otac poslao tako šaljem i ja vas: ko vas posluša mene che poslušati, ko vas bude huliti mene che huliti, pak i njega koji je mene poslao*. I od kojih S. Pava govori: *Namistnici Isukerstovi jesmo, poslanici Boxji, i Bog kroz nas opominje.* Primajte besidu Boxju, koja je njim zapovidjeno vam navistiti sa sercem Bogu podanim. Ljubezljivo ispunite što vas opominjaju za vaše blaxenstvo. Po besidam

Po beſedah ſvetiga Pavla vaſ proſim: *„Spoſnajte tiſte (duhovne), ki per vaſ délajo ino ſo vam v' Goſpodi prej poſtavleni, ter vaſ k' dobrimu opominajo, de jim obilnej ſvojo ljubesn ſkashete sa njih ſlushbe del. Imajte mir s' njimi.“* — *„Pokorni bodite ſvojim viſhim ino ſluſhajte jih, sakaj oni zhujejo kakor taki, kteri bojo sa vaſhe duſhe odgovor dajali, de to s' veſeljem ſtoré, ne pa isdihváje; sakaj to bi ne bilo dobro sa vas.*

1. Teſ. 2, 12–13.
Hebr. 13, 17.

Kakor vérni ino od sapoved boshjih vneti *podloshniki bodite sveſti* s' odkritim ino ljubesnivim ſerzam *zeſarju, ſvojimu nar viſhimu deshelſkimu poglavarju*, jih po otroſhko ſpoſhtuváje. Bodite pokorni njih vkasam; pa tudi pravi od zeſarja poſtavleni goſpoſki, ne ſamo is ſtrahú, ampak sa veſti del, po nauku ſvetiga apoſtelna Pavla, ki uzhí, de je goſpoſka po pravizi poſtavlena naméſtniza boshja, ter velí, *„ Vſak zhlovek bodi viſhi goſpoſki podloſhen; sakaj ni oblaſti, rasun od Bogá; ktira pa je, od Boga poſtavlena je. Kdor ſe torej goſpoſki soperſtavlja, ſe volji boshji soperſtavi, ino ſam ſebi pogublenje nakople. Pokorni jim morte torej biti ne ſamo sa vſtrahvanja del, ampak tudi sa veſti del.“* — Pa tudi *vi, ki imate drugim sapovedvati*, ne posabite, de niſte zhes nje poſtavleni, de bi po ſvoji divji volji jih goſpodovali, ampak de ſte le nameſtniki ſvetiga, nar ljubesniveji Boga per ſvojih podloxnih. Po isgledi boshjim morte torej ljubesnivo ino dobrovoljno nad njimi goſpodvati; po ſvojim viſhim ſtani s' toljko lepſhim isgledam bogabojezhoſti in vſake zhednoſti sa raſt njih zhaſne ſrezhe ino vézhniga isvelizhanja ſkerbeti.

Rim. 13. 1–2, 5.

Vaſ, *vi kerſhanſki ſtarſhi*, opomnim s' ſvetim apoſtelnam Pavlam: Kojite (redite) ſvoje otroke, ki vam jih je Bog kakor nar drajſhi blago nedolshne ino ſkos ſv. kerſt greha ozhiſhene isrozhil, katire bo tudi nekdaj is vaſhih rok térjal, — isredite jih s' ſveto ljubesnjo ino ljubesnivo ojſtroſtjo k' poboshnoſti. *Ne drashite jih s' neſpametno terdôto k' jesi, ampak redite jih s' poſvarjenjam v' ſtrahi Goſpodovim.* Isredite jih po tiſtim nauki ſvete vére, po katerim ſo otrozi ſtarſham ſvojim pokorni savolj Boga, katiriga nameſtniki ſo, de ne posabijo sapovedi boshje: *„Spoſhtuj ſvojiga ozheta ino mater ſvojo: katira je perva sapoved, ki obljubo imá, de ti bo dobro ino boſh dolgo shiv na semli.“* Vaſh nar imenitnej oprávk bo naj ſvoje otroke od pervih nog v' ſtrahu boshjim rediti, jih sanikernoſti, ki je mati vſeh pregréh, rasvád ino pohujſhanja obvarvati. Poſhiljajte jih pridno, kakor vam je sapovédano, k' kerſhanſkim naukam ino v' ſholo, ter jih s' ſvojim poduzhenjam ino poſhtenim sadershanjam vnémajte po ſtesi Goſpodovi hoditi, ino vſelej ſtoriti, kar je dobro ino prav.

Efes. 6. 4.
Efes. 6. 1–3.

Vi kerſhanſki Goſpodarji ino Goſpodinje, imajte ſvoje podloshne (drushino) kakor boshje otroke, ter k' poboshnoſti ino zhednoſti s' ljubesnjo ravnajte. Dajajte jim pravizo, ki jim gre, ino jim v' teleſnih potrebah ljubesnivo poſtresite, ino pomnite, kar ſv. apoſtel Pavl pravi: *„ Kdor sa ſvoje ino*

S. Pavla vas prosim: *Spoznajte one (redovnike) koji za vas dilaju, i jesu vam u Gospodu pridpostavljeni, jer vas dobru nastavljaju; da im obilno svoju ljubav pokaxete za dil truda njihova. U miru budite s njima, pokorni svojim stareśinam i posluśni, jerbo oni nastoju kao oni koji imadu za vaśe duśe odgovor davati, za da to veselo budu çiniti, a ne uzdiśivajuchi; jerbo to nebi dobro za vas bilo!*

Kao virni i sa zapovidim Boxjim podxexeni *podloxnici budite virni*, s çistim i ljubezljivim sercom, *Cesaru i svom najvechemu derxavnomu poglavaru*, i sinovno poçitujte ih. Budite pokorni njihovim naredbam pak takodjer i pravim vlastma od Cesara postavljenim, ne samo od straha, nego i za çlen vire, po nauku S. Ap. Pavla, koji uçi, da su vlasti po pravici postavljene namistniçstva Boxja, ter veli: *Svaki çovik da bude viśoj vlasti podloxen; jerbo nije oblasti osim od Boga; koja pak jest od Boga postavljena. Koji se daklen vlastma protivi, protivi se volji Boxjoj i sam sebi pogubu struje. Pokorni daklen moxete im biti ne samo iz uzroka straha, no paçe i radi vire.* I tako *vi koji imate drugim zapovidati*, ne zaboravite da niste nad njih postavljeni da bi po vaśoj divjoj volji gospodovali, no da ste samo namistnici svetoga i najljubexivijega Boga, kò njegovi podloxni. Po izgledu Boxjemu morate se daklen ljubexljivo i dobrovoljno s njima opravljati po vaśemu uzviśenomu çinu, s toliko lipśim izgledom bogobojazlivosti, i svake çistoche za napredak njihove çastne sriche, i virnoga blaxenstva starati.

Vas, *kerśchanski roditelji* opominijem s svetim Ap. Pav. Gojite svoju ditcu, koju vam je Bog kao najdraxe blago nevine, i kroz sveto kerśtenje od griha oçiśchenje podao, i koju che negda isto iza vaśih rukah iziskavati. Nastavljajte ih svetom ljubavi i ljubexljivom strogosti k poboxnosti. *Ne draxite ih s bezumnom ośtrotom k raserdjbi, no upravljajte ih svitom u strahu gospodinovu.* Uçite ih po tim naukom svete vire po kojim su sinovi roditeljima svojima pokorni, radi volje Boxje, koga su namistnici, da ne zaborave zapovid Boxju: *Pośtuj svoga otca i mater svoju; koja je perva zapovid, za koju obechavase da che ti biti dobro, i da dugo xiviti cheś na zemlji.* Vaśa najznamenitija pomnja budi svoju ditcu od pervih stupajah u strahu Boxjem upraviti i da ih od bezposlenosti, koja je mater svih grihah, razblude, i zla izgleda saçuvate. Pośaljite ih nastojno; kako vam je naredjeno, na nauk kerschanski i u uçiliśte, ter ih svojim poduçenjem i pośtenim zaderxanjam podxixete po stazi gospodinovoj hoditi, i svagda tvoriti śto je dobro i pravedno.

Vi *kerśchanski gospodari i gospodje*, derxite svoje podloxne kako Boxje sinove, te ih k poboxnosti i k çistochi ljubexljivo upravljajte, dajte im ono śto im ide; i podvorite i pomozite njima u tilesnim potribam ljubexljivo, jer S. Pava govori: *ko za svoje, a osobito za domache,*

I. Tim. 5, 8. *ſlaſti ſa domazhe ſkerbi nima, je véro ſatajil ino je huji od nevérnika.*“

Pa tudi *vi podloshni*, ſlushite sveſto ſvojim prejpoſtavlenim; *vbogajte jih* v' vſih pravizhnih rezhéh, *ne le na ozhi, ljudém dopaſti, ampak s' preproſtim ſerzam is ſtrahu boshjiga. Storite ſvoje dela kakor Goſpodu, ne kakor ljudém, ter védite, de bote ſa to od Goſpóda plazhilo delesha (vezhniga) prijeli, kakor ſlushabniki Jesuſa Kriſtuſa.* Kol. 3. 22-24.

Vſaki is med naſ, preljubi moji, *ſtresi tiſtej ſlushbi, katiro mu je Bog odlozhil* s' reſnizhno vérnim ſerzam ino s' dobro veſtjó, ker jo Bog vſakimu ravno sa to mózh ino potrebne laſtnoſti dal. Prisadevajte ſi, moje preljube ovzhize, de bote kriſtjanam podobni, ki ſe s' shivo véro v' ſveto voljo boshjo podajo, kakor jih od ſvetiga Duha rasſvetlen apoſtel Pavl popiſhe, rekozh: *„ Miloſt Goſpoda naſhiga Jesuſa Kriſtuſa naſ uzhi, de ſe odpovémo hudobiji ino poſvetnim sheljam, ter tresno, prijetno ino bogabojezhe shivimo na tim ſveti.* “ Tit. 2, 12. Stanovitni bodite v' véri ino po njenih naukih shivite, ter e vſtavljajte grehu ino vſimu gréſhnimu napeljevanju, vſem hudobnim navadam; vadite ſe pa vſih zhednoſt, ki ſo pregreham naſproti. Dajte vſakimu, kar mu gré, ſtorite blishnimu to, kar po pameti ſami shelite, naj bi vam ſtoril. Ino zhe v' vſim ſvojim djanji drusiga ne jiſhete, kakor ſtoriti vſe k' vezhi boshji zhaſti, poſvezhovati ino hvaliti boshje preſveto ime, tako bote obogateli na ſvetih zhednoſtih ino dobrth delih sa vézhnoſt.

S' ljubesni polnim ſerzam vaſ kakor ozhe opominjam ino proſim, de po nauku apoſtelna *sa vſe ljudi mólite*, poſebno pa sa tiſte, ki imajo per vaſ kako ſluſhbo, zhaſt ino oblaſt. *Molite sa ſveto rimſko katolſhko zérkuv*, preljubo mater naſho, naj jo Bog po vſem ſvéti v' lepim miri ino v' edinoſti vére ohrani, zhedalje bolj rasſhira, ter njej vſe duhovſke vojſke ino teshave velizhaſtno premagati da. *Molite tudi sa naſhiga nar viſhi paſtirja Gregorja XVI.*, naj jih Bog ohrani, obvarje ino poterdi, katerim ſo vſe zérkve ino kerſhanſke ſoſeſke isrozhene, de sa nje v' viſoki modroſti ino nepremaklivi, sveſtobi ſkerbijo. Prav poboshno *molite sa naſhiga preſvetliga zeſarja FERDINANDA* I., naj jih Bog s' ſvojo pomozhjo vſelej podpéra, mogozhnih ino po o-obilnoſti ſvojiga blagra ſrezhnih ſtori, vſake neſrezhe ovarje, ter jim pomaga ljub mir ſtanovitno ohraniti. *Molite sa zelo zeſarſko ſamilijo*, naj lepo raſte do konza ſveta, premagavſhi vſe ſovrashnike, naj ſe s' hvaleshnim ſerzam do Boga nje blagiga savetja veſelimo. — *Molite sa vſo duhovſko ino deshelſko goſpoſko*, naj njo Bog rasſvetli ino mozhno ſtori naravnati vſe, kar je k' boshji zhaſti, k' veſolnimu miru, k' ſrezhi ino svelizhanju vſiga kerſhanſtva.

Naj bi ſe beſede tiga mojiga paſtirſkiga piſma vaſhiga ſerza ravno tak ljubesnivo prijele, kakor is ſerza vahiga viſhi paſtirja isvírajo, ki vaſ v' reſnizi ljubi. Vſak dan povsdigam ſvoje ſerze ino roke k' Bogu, ter vaſ v' ſvoji molitvi na misli

brige nema, zatajao je viru i gori je od nevirnika.

Pak i *vi mladji*, sluxite virno svoje starešine; *slušajte ih* u svim razloxitim stvarma, *ne samo za na oçi ljudma dopasti, nego s priprostim sercem i sa strahom boxjim. Tvorite vaša dila kako Gospodinu ne kako ljudma, ter virujte da che te za to od Gospodina nagradu blaxenstva primiti kako sluxbenici Isukerstovi.*

Svaki iz medju nas, priljubezni moji, *nek izpunja onu sluxbu, koja mu je od Boga opridiljena* istinito, virnim sercom, i s dobrom sviti, jer je Bog svakomu za to, isto moguchstvo potribu, i naçin dao. Nastojte, priljubezne moje ovçice, da budete onim kerščhanim podobni, koji se xivoj viri i svetoj volji boxjoj podavaju, kako i od Svetoga Duha posvichen napisao je S. Pava govorechi: *milostGospodina našega Isukersta nas uçi da se odreçemo hudobe i svitovnjih xeljah i da trizno, priazniva i bogabojazlivo xivimo na ovom svitu.* Budite postojani u viri i njenim naukama xiviti protivechise grihu i svima grišnim navadama, i svima hudobskim obiçajma; uçitese pak svim çistocham, koje su protivne grihu. Dajte svakomu što mu ide, çinite blixnjemu ono, što po pameti sami xelite, da bi vam bilo uçinjeno. I ako svim vašim dilma, drugo ne traxite, nego tvoriti sve za vechu Boxju slavu, posvechivati i hvaliti prisveto Boxje ime, tako obogatit che te u svetim çistocham i dobrim dilma za viçnost.

S ljubexljivim punim sercom vas kao otac opominjam po nauku Apost. *za sve ljude moliti*, osobito pak za one, koji imaju kod vas kakvu sluxbu, çast i vlast. *Molite za S. Rimsku cerkvu* priljubeznu mater našu, da ju Bog po svemu svitu u lipom miru i u jedinosti viri sahrani, stado uzmnoxi, ter nje sve duhovne vojne i protivnosti slavno pridobiti dopusti. *Molite i za našega najrechega pastira Gergura XVI.* da ga Bog sahrani, saçuva i potverdi, kojemu su sve cerkve i kerščhanska obsçestva priporuçena, da se za njih u visokoj mudrosti i nepokolebimoj virnosti stara. Çisto poboxno *Molite za našega prisvitloga Cesara FERDINANDA I.* da ga Bog sa svojom pomochi svagda podpirati bude, moguchna, i po obilnosti svoga svemoguchstva srichna tvori, svake nesriche zaštiti, i njemu da pomoxe ljubezni mir stanovito uzderxati. *Molite za vàs Cesarski dom*, za da lipo rastit bude do konca svita, sokrušivši sve protivnike, za da se s harnim sercem do Boga njihovim blagim pokroviteIstvom veselimo. *Molite za sve duhovne i svitovnje vlasti*, da ih Bog prosvitli i moguchne stvori sve upravljati što je na çast Bogu, za obcheni mir, za srichu, i za blaxenstvo svega kerščhanstva.

Da bi se beside ove moje pastirske Poslanice isto tako ljubexljivo primile, kako iz serca vašega pridstavnog pastira izviruju, koji vas istinito ljubi. Svaki dan uzdixem moje serce i ruke k Bogu, ter vas u mojoj molitvi opomi-

imam, naj ſi ravno ſhe vſih nę posnám. Shelím s' boshjo pomozhjo vaſ vſe v' prihodno viditi, vaſ v' vaſhih zérkvah objiſkati ino po ſvoji dolshnoſti vſe k' vaſhimu isvelizhanju pripomozhi; ſe pa tudi vaſhe shive vére, pokorſhine ino poboshnoſti oveſeliti, ino si tak s' notrajno tolashbo tesho ſvojiga paſtirſtva polajſhati. — Bog naj te moje ozhetne beſede, ki jih piſhem vſem ſvojim ljubim ovzhizam, s' svojo poſvezhejozho gnado poshegna (blagoſlovi). Vſigamogozhni Bog naj mene ino vſe moje pomagavze v' ſvoji ſveti ſlushbi — kakor vſe ude moje meni isrozhene zhede v' edino pravi, ſamo isvelizhanſki, rimſko katolſhki veri tako póterdi, de bo po tej shivi véri vſe naſhe shivlenje prava Bogu dopadliva ſlushba, ki naſ ſrezhno v' vézhno isvelizhanje boshjih otrók popeljá!

II. Kor. 13, 13. Miloſt Goſpoda naſhiga Jesuſa Kriſtuſa ino ljubésn boshja, pa deléshnoſt ſvétiga Duha bodi s' vami vſemi. Amen.

Per svetim Anrdeji v' Lavantinski dolini 19. ſushza 1844.

FRANZ XAVER

Lavantinſki ſhkof.

njem, sasvim tim da jednako sve ne poznam. Xelim s Boxjom pomochi vas u napridak viditi, vas u vaśim cerkvam poiskati, i po mojoj duxnosti sve za vaśe blagopoluçje nastojati, i oveseliti se pak vaśoj xivoj viri, pokornosti i tako mojom unutrenjom utihom oblakśati tegotu moga pastirstva. Bog che ove moje oteçeske beside, koje piśem svim mojim ljubeznim ovçicam sa svojom blagodatnom milostju blagosoviti. Svemoguchni Bog potverditi che mene i sve moje podpomochnike u njegovoj svetoj sluxbi, kako sve ude ovoga meni priporuçena stada, u jedinopravi, samo blaxenoçinechoj Rimskoj katol. viri, tako da bude po toj xivoj viri za naś xivot çista Bogu ugodna sluxba, koja dopratitiche nas srichno u viçno blaxenstvo Boxjih sinovah.

Milost Gospodina naśega Isukersta, i ljubav Boxja, pa i kripost Svetoga Duha budi s vami s vima.

Kod svetog Andrije u Lavantinskoj dolini 19 Oxujka 1844.

FRANE SAVERIO.

Lavantinski Biskup.

HODANJE PO GROBJU.

Prineśenje iz Nimaçkoga.

(Produxenje i konac)

Zimoljub: Dadaj sada u ovoj viki, i buki od veseljakah valja, da ne mislite o vaśoj neumerlosti?

Ja. Nikada joś tako jako, tako zazbiljno, i tako srichno nisam o neumerlosti mislio, kako istom sad ovi ças mislim? — I pak o çemu bi drugom ja imao misliti? Kakovo ganutje, aliti chutenje imalo bi ovo smotrenje u mojem sercu uzrokovati, i probuditi: *Od svih ovih bezbrixnih veseljakah, i śetalacah sutra ovdi nijednoga ne bude*. U istinu, ako bi ja na toliko nesrichan bio da bi svu ovu neskerbnu, i bezbrixnu çeljad morao derxati za posvetnicu od one trulosti, i od onoga razpadanja, koje svaka u niśto okriche, ja bi morao kako jedan, koi je zdvoio, udilj iz onoga druśtva pobignuti, i do moje smerti brez pristajanja za njihov udes plakati, i cicha njihove nesriche neutiśivo suze roniti, i do izgubljenja glasa naricati. Ali nije tako. Njihova ista bezbrixnost, i neskerbnost, njihova radost, njihovo veselje, njihovo arajdavanje, i od xivljenja veselo, i ugodno uxivanje jest stalno, çversto, i neporuśivo dokazanje od njihove neumerlosti.

Zimoljub. Doistine Gospodine! ja Vas ne mogu razumiti. Vaśa mnenja,! vaśi zamisljaji, i vaśe smisli, neznam, jeli jaçe jednim osobitim tekom teku, ali terkom terçu. Ondi, kadi ja nevidim drugo, nego sami trag mraçnoga poznavanja od neumerlosti, vi vidite bistro dokazivanje od neumerlosti. Molim vas, recite mi zazbilja: Sva ova çeljad, i svi ovi ljudi, koji se toliko neskerbni, i bezbrixni sada ovdi vide, bili oni ovi njima toliko ugodni ças, koi sàm s vrimenom dojde, s tolikom pomnjom, i dragosti sada uxivali, da śtogod ne chute, da u pervom, i ugodnom dnevu śtogod takovo neche mochi jurve uxivati?

Ja. Sve stoi u naçinu, s kojim se tko sluxi, kako jednu stvar gleda, i kroz kakove naoçnike. Eno gledajte onu dvojicu, śtono onud prolazi. Vidi se oçito, da je ono dvoje jedno u drugo zaljubljeno. Zaisto oni su jedan drugomu vikovitu ljubav s prisegom obechali. Brez ove prisege oni zaisto nebi mogli onako zaufano, i zdruxeno, onako mirno, i bezbrixno, i onako sami u se izgubljeni onuda hodati, kako hodaju. Śto je pak ona njihova prisega imala prid sobom ako ne xivo virovanje u neumerlost?

Zimoljub. To jest istinito. Ali tko nezna, śto ova prisega zlamenovati ima? Do groba, do

poznanstva s jednim drugim sobstvom koje na ljubav vechma pritexe: toliko, i ne više, ni manje.

Ja. Oni·isti ças, kada je ovo dvoje jedno drugom ljubav s prisegom obechalo, njihova prisega zaisto biaše na dalje raztegnuta, ona se je onda spruxala i na oni svit drugi. Ja ne mogu misliti, da su ljudi na toliko, i tako jako pokvareni, da bi mogli jedan drugomu vikovitu ljubav s prisegom obechivati, kad bi dobro znali, da za nje vikoviçnosti ne ima.

Zimoljub. Ali onaj starac, štono se ondi na klupi sunça, što mislite, da bi se bio iz kuche izvukao, da se ne boi, da che on, i sunce skupa s njime još danas poginuti?

Ja. Što se njega, i njegova sobstva tiçe, vi se jako varate. On je ovi ças dosao od groba svoje kcheri, koja mu je jurve prid deset godinah priminula. Bili pak on na grob išao, da se ne ufa, i da ne viruje, da che svoje dite opet vidit, i da che se opet s njime jednoç sastati?

Zimoljub. Moxe biti, da on ovo ludo mišljenje u svojoj glavi nosi. — Ali dragi moj priatelju! pravo i vlastito dokazanje od naše neumerlosti Vi meni još niste izrekli, ni pokazali.

Ja. I to vam se moxe uçiniti, ali ne ovdi med ovom vikom, i bukom. Ako vam se raçi, okrenimo ovim putacem na ono berdašce. Ondi prid zahod sunca na lipu danu puscha se od takovih stvarih jako lasno govoriti.

Zimoljub. Ja igjem drage volje, ako ne za drugo barem za ljubav lipoga pogleda, koi se s onoga berdašca ima. Ali — molim vaš, da mi u Kantova dokazivanja ne dirate.

Ja. A zašto ne? Jeda vam se Kant ne dopada? I on je uhvatio jedan hip, koi u govoru od neumerlosti nije brez zlamenovanja. Platon za dokazati našu neumerlost izišao je od našega nagnutja k poznanju. A Kant izlazi od našega nagnutja k chudorednoj sveršenosti, koju on pod zamišljajom od svetosti prikaxuje. Ja vam moram ispoviditi, da je bilo za me niko vrime, u koje Kantovo potribovanje tvoriteljnoga razuma mene od mnoge dvojnosti uzbiaše. I da u njegovu postavu, i sloxenju nebi bilo nijedne druge, gore, i slabie strane, ja bi još i danas njegov uçenik bio!

Zimoljub. To je to, što on u razmotriteljnom pogledu nemoxe pokazati ni dokazati, da smo neumerteljni, i tako ostaje na pol puta, oli mnogo više bojechi se onoga, što ima slíditi, bixi popriko na polje od tvoriteljnosti, to jest onamo, gdi se istinito, i zazbilja radi, za da ondi sa svojim... dobrim sercem pripomoxe: Sam Duhovich (spiritualista) moxe dokazati neumerlost.. A Vechestvenik (materialista) stoi s protivne strane. — Ali Kant jest jurve dokazao, da *Duhovstvo i Vechestvenstvo ilitt Izçestvo* jesu takova mnenja, i takovi postavi, aliti postavljanja, koja se ne mogu uzderxati. Zašto nije koracio napervo k jednome sveršenom istobitku (identitas)? Zašto da bude ovo uçinio, on bi se bio višje uzdigao, i nebi bio uçinio svoje potribovanje (postulatum). Ele bilo kakomudrago, za onoga, koi ne prima takovu chudorednost, kakovu je Kant odredio, i postavio, njegovo tvoriteljno dokazanje ne valja. Ono dakle u obchinu nije za ništo, ono nije istinito. Pervo nego ja kao jedno razumno bivajuche primim, i zagerlim kakovo odredjenje, i postavljenje, moram znati, da su od ovoga odredienja, i postavljenja stanoviti zakoni osnovani, dani, i postavljeni.

Ja. Neka bude tako! Zato se nechemo inaditi, jerbo u tomu nismo samo na jednu stazu stisnuti. Nego recite, i kaxite Vi meni: Jeli vi mislite, jeli virujete, jeli derxite, da korin od našega razumnoga jestestva iliti bitja lexi, i poçiva u onome našemu vlastitom znanju, po kojem chutimo, da jesmo?

Zimoljub. Ja derxim, da lexi, i virujem, da poçiva.

Ja. Dobro dakle. Polak vlastitoga znanja našega, po kojem chutimo, da jesmo, kakovo bitje, aliti bivstvo, kakovo bivanje, kakovi bitak pripišujemo nami istim? Hochu rechi: U çemu stoi vlastito naše *Jestestvo.*

Zimoljub. Jest jedan prosti bitak iliti bitje, ali bivstvo, oli kako nikoji govore, jest jedno prosto, i çisto bivanje.

Ja. Ali ova imena, ove riçi: *imati bitak*, *bivstvo, bitje, imati bivanje*, zlamenujuli što drugo nego biti, bivati?

Zimoljub. Bitak, bivstvo, bitje, dolazi od vrimenoriçi *biti*, a bivanje izhodi od *bivati.* Ja derxim, da je sveisto, imati bitak, ali biti, tako ravno imati bivanje, ali bivati; samo mi se çini, da se naški malo kada govori: *Ja imam bivanje* nego pravi govor jest: Ja bivam, a najistiniti govor jest: *Ja jesam*

Ja. Ali, kada se u vrimenu odredjuje, i postavlja, kako nam se u naçinu nesverśenom prikaxuje ovi govor: *Imati bitak, imati bivanje*, to jest *biti, bivati?* Što nam se çini od njega? Kako ga u pameti uzimljemo? Jeli onda bitak, i bivanje sverśeno, ali nesverśeno? —

Zimoljub. Biti kako vrimenoriç u nesverśenom naçinu, tako ravno i bivati prikaxuju se naśemu razumu kako niki znaci od zamiśljajah, koji sluxe za zabilixiti, iliti za zlamenovati śtogod, śto još nije sverśilo, śto još nije prestalo, što još nije dospilo, śto još neima sverhe, neima kraja ni konca, to jest, śto je bezkonçivo, i vikovito; zato i bitak, bivstvo, bitje, bivanje u pravom govoru, i u istinitom zlamenovanju jesu bezkonçiva, iliti vikovita.

Ja. Dakle moramo zakljuçiti, moramo rechi, da naśe virovanje u neumerlost imade svoj korin u naśemu vlastitomu razumnomu bitku, koi biva, iliti koi jest, i u naśem çistom, i vlastitom poznanju, da jesmo, i da bitak imamo; mi moramo zapoznati, moramo ispovidití, da se mi od ovoga korina ne moxemo nikako odkinuti, neka se vertimo, i okrichemo, kako nam drago. Odovuda dohodi, da virovanje u neumerlost kod svih toliko prosvitljenih, koliko neprosvitljenih narodah nahodimo. I odovuda izhodi, da svi nerazboriti mudraci, koji vlastitu svoju narav ne poznavaju, i koji ovo virovanje odbacivaju, još nikada nisu mogli, niti mogu s njihovim mudrovanjem śtogod opraviti, nego da oni izmed njih, koji su još naravsko chutenje uzderxali, kod svih ljudih vazda nahode stalnu protivnost u chutenju od istine.

Ove moje riçi zabuśiśe najednom Gospodina Zimoljuba, i on ostade za dugo muçechi. Napokon upirajuchi s kaxiputom na jednu ravnicu, koja se s onoga berdaśca lipo vidjaśe, odgovori:

Oni, śtono se ondi doli razpadaju, i gnjiu, svi su zanimili, ni nijedan od njih ne daje ni najmanjega zlamenja od svoga vlastitoga poznavanja; nije viditi, da oni za se znadu! —

Ovaj odgovor, viśe nego da me ne bi bio imao stresti, biaśe, odgovor jednoga zarobljenika, koi se ne puscha zasuxnjiti. I ja zgrabljen, i stisnut od prikomirne jakosti moga chutenja zaupi.

Zaśto traxite xivuchega med mertvim! Nije ga ovdi, on je uskersnuo. (Luk. 24. 5). Tako je priatelju moj! Zamiśljaj od bezkonçivoga bitka naśega duha ima svoj korin u naśoj pameti. I sam od mertvih uskersnuvśi Isus jest poruk za naśu neumerlost.

Medjutim dojdosmo na isti verhunac od berda, odkuda u veçer grad dopuschaśe jedan osobito ugodni, i zamiriti pogled. Sunce istom biaśe naumilo zachi, i sverhu grada, i sverhu blixnje okolice od zapadnih brigovah razlivaśe çudovidne zadnje svoje trake. Ono mi se u mojem xivljenju još nikada onako milovidno nije prikazalo, veliçine od cerkavah, i viśine od zvonikah kakonoti u nikom sinjem moru od preçiste svitlosti s njihovim okruxajim, i svitlim kolobarim izhodiśe meni prid oçi, krovi od kuchah kako svitle ploçe od plemenitih rudah laśtriśe se prida mnom, herpe od germah, i stabalah u okoliśu gradskom s jednom vele prozornom sjajnosti okruxene vidjahu se kakonoti kroz niku vele jaku mraçnost, sverhu svega pak izlivaśe se niki zatravljajuchi vap, i ono trenutje oka sunce zapade za goru. Meni se çinjaśe, kako da se s njime çitava narav, i sva stvorenja, s ufanjem od njegova povratka, u nikoj velmoxnoj, i radosnoj tihochi svetaçno razstaju, i pozdravljaju.

Dragi priatelju! Sunce je zaślo, ali che ono u jednoj sebe isto vazda ponavljajuchoj sjajnosti opet izichi. Ova neporuśiva istina svemu neznaboxnom svitu biaśe vazda zalog, i poruçanstvo od njihovoga virovanja u neumerlost. Mi smo poznali Isukersta kako jedno pravo sunce ne od zemlje nego od chudorednoga svita. Njegovo Uskersnutje jest nami zalog, i poruçanstvo za naśu neumerlost!

Tada s jednim ljubeznim okom Zimoljub pogleda u me, ganu se odiznutra, proli suze, zagerli me, i reçe: „Isukerst je uskersnuo, i ja chu uskersnuti.“

Sime Starçevich.

NIKOLIKO PRIMIRAH LJUBAVI PRAMA OTAÇBINI.

Herceg Feuilade zaside s vojskom naokolo Turina, ali je tako erdjavo razredi da mnogi viśti vojnici cinili su, da on nigda neche onoga grada uzeti. Marśal Vauban, koji je bolje nego iko drugi znao hercegovu nevridnost, izadje k njemu, te ga zamoli da ga pusti pod njegovom zapovidi sluxiti; no on koliko nevridan onoliko i ponosit, nehti na to pristati. Videchi Francuzki kralj Loiś XIV

gdi ona obsida dugo brez ikake koristi traje, dozove k sebi istoga Maršala Vaubana i zapita ga, s çesa oni grad nije još uzet. Maršal mu odkaxe, da che ga on osvojiti ako ga pusti pod reçenim hercegom sluxiti. Na to mu kralj reçe: „ Ne donosi dostojanstvo tvoje da drugoga vojvodu slušaš “ — „ Prisvitla kruno, odgovori mu, moje je dostojanstvo tebe i moju otaçbinu virno sluxiti. Ja chu pod jedan çador baciti moj štap maršalski, pak chu raditi da se grad pridaje Hercegu Feuiladi. “

Kalikratid spremajuchi se da udari na vojsku Atinsku, dodje mu glas od gerçkoga proroçišta da che njegova vojska nadvladati, ali da che on poginuti. „ Stalo mi je, tijo odgovori Kalikratid: sricha mojih zemljakah od jednoga samoga çovika ne zavisi. Iza moje smerti lahko che otaçbina drugoga vojvodu nachi. Kad bi ja sad od neprijatelja bixao, ostala bi vavik sramota mojoj otaçbini. “

Kornelj Lentul bixechi sa strašnoga boja kod Kane sriti vojvodu Emilja gdi ranjen na jedno se stablo naslonio, i kaxe mu: „ Na ti moga konja te bixi; jer ako tute ostaneš poginucheš, i tako cheš višma umnoxavati jade Rimljanima. Ja sam mlad, lakho se mogu u kakvo misto zakloniti; bolje da ja poginem nego ti, koji moxeš u napridak bit koristan tvojoj otaçbini. “ — Hvala ti, moj Lentule: molim neumerle Bogove da naknade tvoju ljubav prama otaçbini. A moxeš li ti mene svitovati da prixivim iza tolikih izginutih Rimljanah? Nechu, vech ovde çekam da i mene smaknu. “ — Videchi Lentul da ga na nijedan naçin odvratiti nemoxe, ostavi ga, i tute ga malo posli neprijatelji nemilice ubiju.

Nemirni poglavar Saturnin zametne krivi jedan zakon, pak ostavi starešinama Rimskim pet danah roka dok se promisle hocheli ga necheli potverditi; a pošto taj rok izadje da se imaju skupiti u hramu Saturnovu i tute zakleti se da che ga uzderxati; a ko bi se zatezao da se od sluxbe istira, i uz to globu plati. Jedan izmedju njih po imenu Metel, nehti k hramu pochi; zato ga Saturnin sverne od sluxbe, a kad je vidio da ga niki drugi poçnu braniti i izgovarati, onda skupi Rimljane i s njima dogovorivši se odredi da se Metel ima sa svim iz derxave istirati. Na tu nepravdu ustanu i porene se najpametniji ljudi, no ji ustavi Metel govorechi: „ Oli che ovo naše vladanje biti mirnije, oli che drugi ljudi doçaçati, koji na Saturnina nalikuju. U pervom dogodjaju nadam se da chu se kuchi vratiti; u drugom pak volim daleko od nje xiviti, nego sramotu terpiti; volim slobodu nego robstvo. “

U isti ças top ubije Maršala Turenu i Kneza od S. Ilaria. Videchi S. Ilarjev sin otca gerdno izranjena, klika plakati i jaukati. „ Miruj, sinko moj, progovori mu otac pokazujuchi mu mertvoga Turenu: eno za njim plaçi. “

Focion na smert osudjen, reçe sinu svome: „ priporuçujem ti da sluxiš tvoju otaçbinu pomnjivo i virno, kao što sam i ja, a osobito da ne popamtiš nepravdu veliku, koju je ona meni uçinila. “

U boju kod Nervinde 1693 godine maršal Luxenbourg videchi gdi bixi jedan vojnik, ustavi ga, i serdito mu kaxe, kuda che. Ovi hrabreni vojnik odkrivši svoje ranjene persi odgovori mu: „ tek malo podalje ustupam da umirem za moga Kralja i za moju otaçbinu. “

Rimski starešine nepravedno odrede da se istira iz Rima Rutilio. Jedan prijatelj kao za tišiti ga, reçe mu: „ Usterpi se, naberzo cheš se u Rim vratiti, el' je buna gotova. — „ Što sam ti skrivio, odgovori mu namerkosen Rutiljo, te mi xeliš povratak sto putah xalostnijih od suxanjstva. “

Fulvio Rimljanin videchi sina svoga gdi ide da se udruxi s izdajicom Katilinom, rani ga na mertac, pa mu kaxe: „ ja ti nisam xivot dao da ustaneš s Katilinom na otaçbinu tvoju, nego da nju od Katiline braniš. “

Atinjani jednom izberu za svoje poklisare Temistokla i Aristida, koji su medju sobom bili u svadji. Izišavši oni iz grada Atina, Temistokle reçe drugu: „ ovde da ostavimo naše neprijateljstvo, pak kad se vratimo moxemo ga opet uzeti. “

Poslije jednoga boja dovedu Mitridati Kralju od Ponta jednoga izranjena Rimljanina imenom Papinia, koji se bio hrabreno oderxao. Smilujuchi se njemu kralj, zapovidi svome likaru da ga pomnjivo liçi. Pošto ga je izliçio, pusti da ga nanovo pridanj izvedu, te mu kaxe: „ Vidiš kolike sam se ja za tvoj xivot postarao; sad

bili se ja mogao u tvoje prijateljstvo pouzdati?“— Papinio mu tijo odkaxe: „Ako sę s Rimljanima pomiriś, zadajem ti viru da chu ti uvik virni prijatelj biti; ako li ne, gorega nepriatelja od mene necheś nachi.“ K.

J A V O R.

O seleni javore! *)
Ti si meni najmilii
U gorici zelenoj.
Junak jezdi goricom,
Gleda u gori javora,
Pod javorom hladni lad.
Vexe konja za javor
Da tu sanak boravi.
Sanak sanja vitexe:
Da je Vilu zagleda
Na javoru zelenom.
Vjenac vije lovorov,
Te ga pruxa vitezu.
„ O hrabreni vitexe!
„ Hajde pobre na polje,
„ Preo polja u taj grad,
„ Oslobodi suxnjina,
„ Koi u robstvu ostari
„ I osljepi robujuch,
„ Dat chu t' vjenac lovorov! “
Kad to çuje vitexe,
Lahk mu sanak odleti;
A junaçe poleti,
Oslobodi suxnjina,
Dobi vjenac lovorov!
A kad zima doleti
Na krilieh ledenih
U goricu zelenu:
Te zelenu odoru
Svu odnese javoru.
Ali momçe sikirom
U planinu podrani,
Da posjeçe javora
U gorici zelenoj;
Momçe sjeçe javora,
Te on gusle savija
Is javora zelenog.
Sljepom starcu gusle dá,
Da on pjeva viteza,
Koi mu dade slobodu.
Ali sljepac ne pjeva
Junaçkoga viteza!
Vech on pjeva javora
U gorici zelenoj.
„ Oj javore zeleni:
„ Da ti nisi prolista,
„ Nebi bilo granęicah,
„ Nebi bilo lada tvog;
„ Nebi junak poçivo;
„ Nebi o Vili snivao;
„ Ni o vjencu lovora;
„ *Ni o mojoj slobodi!*
„ Te da nebi javora,
„ Javorovih guslicah
„ *Śta bi starac sljepi sad?* “ —
O zeleni javore!
Ti si meni najmilii,
U gorici zelenoj!

Og. Ostroxinski.

(*) *Svka posljednja tri sloga pjevaju se* po dva put.

PRIPOVJEDKA.

Iz knji. Vuk. Stefanovicha.

I.

Razboljela se xena usred zime, pa joj palo na um na bukovu mezgru; mux joj kaxe: „ Bog s tobom xeno! otkuda sada bukova mezgra? sad bukve pucaju od mraza. “. A ona mu odgovori: „ e! moj çoveçe! nema bolechega, a on bi naloxio vatru oko bukve, pa bi se bukva otkravila i bilo bi mezgre. “

ŚTO JE BAŚA.

II.

U Serbiji i u Bosni zovu svakoga Turçina (koji nije beg ili kakav aga) baśom, (kao u Srijemu śto zovu svakoga varośanina gospodarom), n. p. Usein baśa, Smail baśa i. t. d.

B A J K A.

III.

Pjevaju kako se razboljeo u svatovima (kad se xenio bungur çelebija taranom djevojkom) kupus na slanini, pa mu doveli proju bajalicu da mu baje:

„ Proja baje, kupusa ne staje.

ZAGONETKA.

Rjeç sam mala ali znatna
Cjeli svjet me dobro znade,
Kï u vremena ona zlatna,
Meni klanjat se morade!
U kasnie al u doba
Vaxnost pade moja stara;
Na svjetu sam kano zloba,
Koja xivi svjet da vara.
Ti me çitaj, kak ti drago,
Od napreda al od traga
Jedno sam ti uvek blago:
„ Svjeta kuga i nesnaga. “

I. Vukmanich.

Pridjaśnja zagonetka znaçi — **Hodi—cha**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 44. — NA 28 LISTOPADA — 4. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se. ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

Pozdrav Zori Dalmatinskoj.

Koju spiva.

ANA VERDOLIAK IMOTSKINJA DALMATINKA.

Zora svitli na noge se
Moje drage posestrime:
Berxe bolje dixite se,
Jer je naśe sada vrime.
Zora svitli, misec sjaje;
Danica je po verh gore:
Lipu svitlost zemlji daje,
Srebrom masti sinje more.
Zora svitli iz visine,
Ruxice nam zlatne siplje;
Dok nam danak bili sine,
Śto j' od ruxe, seke, liplje.
Zora svitli sva rumena;
U istoku plame dixe:
Berda rek bi pozlachena,
Jerbo tmine otud bixe.
Zora svitli, cvitje cvate:
Ruxa, sumbul, ljljan bili:
Dixite se śto spavate,
Zora zlatno perje dili.
Zora svitli plod nam nosi:
Jagodice restu sada,
Zorom nami blago rosi,
Kupimo ga sad za hlada.
Zora svitli, istok viśe,
Verh planinah ognjem gori,
A po polju cvitje diśe
Rek bi da su rajski dvori.
Zora svitli, slavich piva
Na jasenu pokraj stana;
Svoju drugu on doziva,
Da se dixe prie dana.
Zora svitli eto danka,
Çobanica janjce pase;
Ona budi nas od sanka,
Çobançetu spliche vlase.
Zora svitli eto sunca:
Nas che sunce ogriati;
Podixe se iza humca,
Sjajna zvizda njega prati.
Zora svitli, dan se sviche,
Teçe voda slavskog vrila;
Lipe dare nam doniche
Biokovka spiva vila.
Zora svitli zlatno ime,
Eto sunca, eto danka;
Dixite se posestrime,
Spivachemo brez pristanka:
Zdravo Zoro naśa slavna,
Ruxice nam siplji sada;
Xudjena si ti odavna
Od istoka do zapada.
Zdravo Zoro naśa slavna,
Xudjena si ti odavna.

POLJSKO TEXANJE.

Razgovor

Pop, Bariša, Vid, Gerbeša i Vuçica.

P. Sad kad smo obidovali, i napili se dobra vina, sad moxemo priuzet naš razgovor o polju. Jeli Bariša, pokje texak poznao zemlju što ima radit?

B. Vala, Pope, to se i samo kaxe; orat.....

P. A ti, Vide, što veliš?

V. Ja velim da ima trapit, oli kako reçu kod nas kerçiti zemlju.

P. A što bi ti reko, Gerbeša?

G. Što i drugi, Pope. Tu nije drugoga posla za texaka u polju vech ralo, oli lašun u ruke.

P. A što bi ti buhnuo, Vuçica?

Vuç. Imenami neznam ni ja; daj ti udarit na ono što ti kucas. Da bi reko da texak pokle poznade zemlju pervo neg se stavi radit, ima je svu naokolo ogradit, bili pogodio?

P. Ah! ah! ah! to je ono što hochu, Vuçica; ti si baš pogodio. Pokle texak poznade zemlju, pervo neg stane radit, ima je dobro ogradit na okolo. Kad zemlje nisu ogradjene lexe kao puste. Ulaze xivina, taru mekotu, haraju trave, sidbe, vocha, te nema u onih zemljah nijednoga dobra napridka.

B. Vala je to tako, Pope....,

P. Baš i je. Gdi se poznava dobra radnja tut su zemlje tako dobro ogradjene, da nemoxe priko njih priletit ptica a nešmali ulist voli, konji, krave, i koze. Gdi su zemlje dobro ogradjene nije stete, nije kradnje, nije inada svak svoje uxiva; pak nalazi svoju korist i Gospodar i texak.

G. To se u nas ne pazi, Pope. Znaš kako je u nas? Sve je polje otvoreno, nema zida, nema gradje, nema plota, nema jaruge, nema merginja, sve je izjednaçeno.....

P. Pak što se dogadja? Da ni gospodar ni texak ne poznava svoju baštinu; pak se derpaju tugje zemlje, pak su parbe, pak su dangube, pak se puni kesa parcim; pak sve zlo iza zla; a sve to zlo moglobi se ukinut su malo zida, su malo gradje, su malo plota.

V. Imemami, dobro govoriš, Pope. Ali da ti kaxem, kako bi ja ogradio moju zemlju, kad moj susid neche da ogradi svoju? To bi se htilo da se svak stavi ogradivati zemlje, ali neche, neche ti adet.

P. Ako neche drugi ti adet, nu ti ga zametni, Vide, poçmi ti ogradivat zemlje. Kad vidi tvoj susid da je tvoja zemlja ogradjena; da se manje tare neg njegova; da je manje nosi voda, neg njegovu; da je manje oškodjena od njegove, i on che....

Vuç. Dobro govoriš, Pope; ali çim cheš da Vid ogradi zemlju? nema kod Vida ni kamena, ni gore, ni sušnja, sve je goled i pustoš....

P. Ajde jadan Vuçica te zna se gdi smo. Mi smo u Dalmacii, gdi ima kamenja za po svita. Ako nema blizu kamenja za gradit zid, oli gore za oplesti plot, a on nek posadi gradju oko zemlje, nek je zajaruxi. Jaruge su dobre najskoli za zemlje blatne.

V. Kopat jaruge!!! Bre hoche se mesa, Pope, za kopat jaruge.

P. Znam i ja da se hoche mesa, ali nije posla bez truda. Reci mi, Vide, koliko danah na nedilju planduješ?

V. Ajde, Pope, ne dirajmo u ta çir.

P. Ah! ne dirajmo! stidiš se izpovidit svoju sramotu, jeli? drago ti je više plandovat, neg radit, znam ja, znam. Da bi ti hodio svaki dan u polje bre bi mogo malo po malo, obzidat i objaruxit tvoie zemlje ko idje, i našo bi tvoju veliku korist.

B. Ti vazda, Pope, pripovidaš korist ali znaš što je, nije nam drago radit do umora. Kad smo mi usiali koi star xita, tako, što moxe bit dosta za kuchu; kad smo mi uskopali vinograd; nam je dosta radnje; namisto kopat jaruge, i ogradivat zemlje volimo lexat, pušit, i curukat.....

P. Vidju ja da je tako, Bariša, pak što se dogadja? dasu vaše zemlje na svakom talomu; da vam nerode koliko je dosta; da ste çesto i gladni i xedni.

G. Je vala, Pope, tako. Ali opet i radim što mogu, siem, kopam, pliem sidbe, vinograde, pak kako i moje zemlje nisu dobro ogradjene, tako baš talomi ih svit i s nogam, i s rukam, i xivinom, te nemogu nikad unit u kuchu sve što mi Bog dade, sve što mi zemlja rodi.

P. Dakle poznavaš, Gerbesa, da je verlo korisno ogradivati zemlje.....

G. Kako ne, i osle biche baš moja perva miso

dobro ograditi moje zemlje. Imam jednu u blatu, vala chu je objaruxit što mogo berxje; da mi ne dodiavaju više çobani s xivinom: Utiraju xivinu, izgaze livadu, sve stopa na stopi lexi, potaru travu, pak ne skupim ni polak sena od onoga što bi skupio da je moja livada ogradjena.

P. A što che bit, Vuçica, od tvoga vinograda?

Vuç. A što che bit! zoblje i nosi ko hoche, Pope; da je gradja oli plot nebi bilo to tako.

P. Dakle i ti poznavaš, da je dobro i korisno ogradivati zemlje?

Vuç. Vala poznavam. Radichu i ja ogradit moje ove zime, da štogod bolje uçuvam moju litinu od tugjh rukah, i od xivine.

P. A ti, Vide, što ti misliš?

V. Mislim i ja malo po malo objaruxit moju, i posadit štogod gradje na okolo da je uçuvam od xivine, i od çobanah. Vala dodiaše od više çobani.

P. Neche ni Bariša zapustit svoje zemlje....

B. Nechu vala, Pope, poznavam i ja da bi bolje xivili zagorci, kadbi više radili. Poznavam i ja da je dobro ogradivati zemlje, i da se baš radi za drugoga kad nisu dobro ogradjene.

P. Hvala milom Bogu, da sam vas uglavio, da je dobro i korisno ogradivati zemlje. Dakle tko ima kamenja neka gradi zid; tko nema kamenja a ima gore, neka plete plot; tko nema ni kamenja, ni gore neka sadi gradju što je najbolje; a tko je u blatu...

B. Jeli, jeli, Pope, nu kaxi; kako se sadi gradja? U nas znaš nema adeta saditi gradje...

P. Kad neš neg to, evo kako se sade gradje. Pri sverši od lita izdube se oko zemlje jaruga barem da bude lakat siroka, a lakat duboka. Što bude širja i dublja biche bolje. Pokle se izdube jaruga pusti se da vitri misec danah, i što više, ako je zemlja debela. Iz medju toga vrimena pripravi se mlado dracje, oli koje drugo sadje koje more sluxit za gradju; ali pazi se da prisadi nebudu stati çudo vrimena van zemlje; jer se nebi primili; a texak izgubio bi svoj trud. Pazi se takodjer da prisadi budu imati koju xilicu, oli komadich staroga panja, jer se tako laglje primu. Nemechu se na dno jaruge, vech jim se podmetne malo sušnja, malo zemlje, a gdi je vlaxna zemlja i malo kamenja, nek mogu laglje pruxati xile na sve strane. Posade se na rastoj od dva pedlja jedan od drugoga na rede, i zaspu se s zemljom izvadjenom iz jaruge. Potreplje se malo zemlja da im bolje obuhvati xile. Uçine se dva reda na primit, tako da jedan prisad ne bude pram drugomu. Pokle se naverši godina ne puštaju se mladice resti uprav, neg se poloxe uz prolitje s jednu i s drugu stranu, izprikrixuju se, i naverna se na tiçak, izvexu se su malo konca, i derxe se vezane za çetiri nedilje danah, dokle jedna mladica privati drugu, i tako uçverste se gradje da ih nemogu prodrit ni sitna ni debela xivina.

V. Kaxi još jednu, Pope; a kad je pravo vrime za sadit gradje u Dalmacii?

P. Pravo vrime za sadit gradje u Dalmacii, kako i svaka druga stabla, jest mratinja. Oko mratinje nije još velika leda, padaju kiše pak priprave dobro novo sadje za novi buk.

Vuç. Nuder, Pope, kaxi ti meni koje draçe, i koja druga stabla dobra su za gradje, nek se umim vladat kad budem ogradivati moje zemlje.

P. Ima puno draçah, moj Vuçica, dobrih za gradje. Ja znam da ti poznaješ bili i cerni tern, ljuticu oli glog, divji šipak, divju ruxu, oli kako reku kod nas serbiguzicu, kupinu i mnoge druge. Ove su dobre za gradje kod puta, jer se nanje niko ne zaganja. Vanka puta iz megju zemaljah, oko vertla, mogu sluxiti sva druga stabla n. p. bili klen, bristi, javori, jaseni i. t. d. mogu sluxiti i vocha n. p. Orahi, bajame, slive, kruške, jabuke, i murve iste. Izpletu se mladice kako se hoche, te nedadu na se ni konju, ni volu, ni ostaloj xivini, a listje od muravah znaš da je dobro za guje.

G. A što bi ja, Pope, mogo posadit u blatu, oko moje livade?

P. Pokle si objaruxio livadu posadi po brigovih od jarugah s jedne i s druge strane topole, verbe, johe, i sva ona druga stabla koja ispiju vodu. Ako ti je kucha blizu blata; znaši što moš posadit po blatu za podobrit ajer? *Metljiku — vosko-nosnu (Myrica cerifera).* Ova *metljika* reste po blatih od Amerike, i Seljani onoga dila od svita dixu s nje vosak, te grade sviche, i gore namisto ulja. Sva korist ove *metljike* nije vosak, vech što ona, nad sve ostalo sadje ima priveliku moch çistiti, i ozdravljati ajer. Francuzi prinili su je u Francu

i razpraxili su je po blatih one kraljevine. Çujem da su je i Talianci prinili u Taliu. Da bi Bog da, da je koja dobra duśa prinese i u Dalmaciu, ter da se razplodi po blatih od Paga, od Nina, od Knina, od Sinja, od Imoske od Neretve, od Xupe, i gdijegod slab ajer i navala od groznice.

G. Śto nije Bog stvorio i u Dalmacii tu Metljku? te nebi mi kupovali ulje u primorach. Znaś, Pope, kako ga drago prodaju.

P. Nije stvorio, jer nije hotio. Nije stvorio ni pśenicu u Dalmacii, ni loze, ni masline, ni triśnje, ni jabuke, ni murve, pak svega toga ima kod nas dosta. Dobri ljudi doniśe onamo iz Axie sva ova stabla, i mnoga druga, pak ih prisadiśe po naśih zemljah. Tako mogu dobri ljudi unit i *metljiku*, i razpruxiti je po svih naśih mistih nezdravih. A megju to ako ti je muçno kupovat ulja u primoracah, a ti sadi masline, ko i oni, pa cheś i ti imat ulja.

G. Neda se, Pope, neda. Kod nas neche da rodi maslina...

P. Çuj, Gerbesa, ako primorci imaju ulja, a ti imaś masla; ako primorci imaju vina, a ti imaś kruha. Zamini jedno za drugo, pak cheś dobro i ti i oni. Śto bi ti htio nemat potribe od drugoga? kuku, Gerbeśa, kuku! Neche Bog tako. Bog hoche da svi ljudi xivu ko bracha u ljubavi, u priateljstvu, da pristupaju jedan drugomu, da pomagaju jedan drugoga.

Vuç. Vala, Pope, kad bi mi xivili u ljubavi bratinskoj kako Bog zapovida; mi bi bolje i mirnije xivili. Nebi bilo himbe, nebi bilo privare, nebi bilo parbe, ni inada. A danas ima svega toga; danas tako se svit izopaçio da çovik çovku nemoxe virovat; da çovik u çovika nemoxe ufat; da çovik çoviku boise pristupit. Svaka idju na gore.

P. Tako je, Vuçica, tako je danas. A znaśli zaśto? Zaśto ljudi nemaju straha Boxjega; brez koga nije nijednoga dobra. Drago im je dobro jesti, dobro piti, lipo nositi, a ne raditi; pak śto se dogadja? da kad nemaju ajde po zajam, pak nadju dobra çovika, pak kad çovo izpusti svoje iz rukuh vech ga nije. Pak pitaj ne pitaj zaludu. Pak je tu vika, pak je tu triska, pak su tu puśke, pak su tu noxi, pak se nezna ni koje na koga ni koje za koga; pak su rane, pak su ubojistva; pak se muçi pravda; pak se pune tamnice, pak niki dodju i do viśalah; pak kad ljudi naviknu pedipse, kad izgube stid, gone naopako dok su xivi; pak kako xivu, tako i umiru.

B. Duśemi moje Pope, sve je to xiva istina...

P. Znaś śto chu ti rech, Bariśa: Nije velika zla u mojoj xupi, ali bi ga bilo i manje kada bi ste vi bili bolje radiśe. Dragi su vam odviśe sajmi, drago vam je plandovat u svaka doba od godine, pak nisu uradjene zemlje ko idje; pak nije usiano, koliko je dosta, pak viśc putah patite gladom i liti i zimi kad bi ste mogli su malo viśe pomnje, i bolje radnje bit vazda zadovoljni.

B. Imaś prav Pope...

P. Znaśli śto je, Bariśa? Texaku koi xeli bit vazda sit i mirni hoche se dvi stvari: 1. Da se boji Boga 2. Da radi vazda po dobroj upravi ne naglo, neg po tenanu, jer ko naglo radi, berzo se umori, susta.

B. I ta je dobra, Pope. Bojat se Boga perva stvar, pak radit po dobroj upravi. Nu kaxi nam tu dobru upravu po kojoj se imaju radit zemlje da je okuśamo. Ti znaś da su texaci tupi, da ne viruju nike stvari ako ih baś ne vide s oçima, i ne tiçu s rukama.

P. To je ono śto sam i namislio uçinit. Malo po malo, kaza chu vam uprave od oranja, uprave od śianja, uprave od kerçenja, uprave od sadjenja lozah i stabarah, uprave od rizanja, uprave od kopanja i. t. d. Mislim da vam neche dodiavat dochi k meni i drugi, i trechi put, za çuti ove uprave. Veçeras je kasno da zadjemo u ovi razgovor; kuche su vam daleko, pogjite u miru, spavajte slatko, çekachu vas drugi dan. Megju to pantite śto reko od ogradjenja zemaljah. Naj pervo imajuse ogradit zemlje, pak se radi.

B. Nije lako zaboravit, Pope, tvoje beside, eto, dobra ti veçer.

G. Vala, Pope, spominjachu se od tvoih besidah i ja baś do greba, s Bogom.

V. I ja chu ih dobro uverlit u moxdane. Ti si naś pravi chacha. Bog bi dao svaku srichu.

Vuç. Pope, daj se ti meni napit kaplju, da ne sustam na putu do kuche...

P. Odma, odma, dite, nosi pit, nosi pit...

Vuç. Zdravo, Pope, kako ti meni, onako tebi Bog. Bog ti dao zdravlje; a meni pamet, da se

spomenem od tvoga nauka; i ostaj s Bogom, i laka ti noch, i nadaj mi se opet berzo.

P. Pośli s Bogom moi priatelji, Bog vam bio u pomochi. **S.**

GERDNA I HUDA OHOLOST.

Oh pusta nochi koliko si duga! koji çovik prispati te more ikada? uçinio sam pervi san pak vech zaspati nemogu, privracham se na livu, i desnu odora moga ali zaludu: dixem glavu i pazim ko miś slipi po loxnici, nebili nazirio kroz razcip od pendxera jednu malu svitlost od zvizdah, ali zaludu: ńapravljam uvo nebili çuo da zapiva koji pivac, koji bi ukaza bilig od zore, dali zaludu: stiskam oçi na silu da bi kako zaspao, dali zaludu: uze tad izpod uzglavlja krunicu, pomoli se dugo *Bogu* çekajuchi da zabili dan, dali zaludu: zovem napokon najmenika, i pitam ga koji je sat? Odgovara da je jedva ponoch provalilo. Oh jadni starçe kud cheś sad! — Tad mislit stado u sebi, svanuti se neche nikada, i reko jośte, ovake nochi prispati nemore niko, vech sami mertac. Prostichete śtioci ovakomu izgovoru budalastu, dali çovik star jest vazda serdit i na pol bleknut jere ga svaka mala nepovoljnost po sercu muçi.

U takom buncanju ustado se u mraku, obuko starske moje aljine, uzvuko se ko slipac do ognjiśta, uxego moju svichicu, doneso je pod kalpakom zaradi vitra, koji od istoka propuivaśe u moju loznicu, natako sebi nadoçnice, uze s terpeze triest i sedmi listak Zore Dalmatinske, i śtijuchi ga velikom radostju pade mi na um pisati śto jest sadaśnieg vika Uda i gerdna Oh olost.

Od sedam nakaznih, i strahovitih Axdajah, koje izkorepiśe jedan dio ovoga svita, jest poglavita ona, koju zovemo Oholost; ova je u prośasta stara vrimena, i u naśemu viku prikovratila mloge vridne Care, koji radi nijhove oholosti izgubiśe carstva krunu.

Kada dakle oholost ovake slavne Viteze izkorepi, i prikovrati, od kojizih imamo prid oçima priliku, śta od nas imade biti? Ima izmedju nas dosta, koji su zaslipljeni u svojoj pameti, slabi, i taśti u svome razumu, koji se grade da su uçeni, pak daju svite, sude himbeno naśu bratju, daju laxljive odvite, razumiju svaka, svaka znatna. (Oh! ljudska oholosti!)

Evo mogu rechi da se vech derxim rukom za kamen moga groba, jer covik star imade berzo umriti, dali u sidinam danah mojih vidim gdi u jednim kipima, sad procvita oholost kao gora u dobroj zemlji, napravlja se ko maslina uzorita u polju; razpruxase ko vatra kad se zapalí u gustíni jedne dubrave, dixe se kakono pramen oblaka prid suncem; najzada diçi se ko paun perjem. Dali sasvim bo da tako çini se bogata, velika, i gizdava u sebi, ona jest jedno niśto.

Ja slikovat je mogu jednoj studnoj zimi, koja razapne śator svoj u premalitju; baca snigove po najviśim planinam, sledi vode, natapa polja, lugove, priti vitrima, kerśi dubrave; dali istom kako premalitno sunce grane snig gine, led se rastapa, i sva narav se veseli.

Evo dakle koliko vrimena napriduje oholost. Oh çoviçe, koji zaradi malo oholosti sebi jamu kopaś za unju upasti, poruśujeś tvoje ime na zemlji, i u nepokoju provodiś dneve tvoje; a neznadeś xalostan da pervi Angjeli koji uxivaśe slavu kraljestva nebeskoga, radi njihove oholosti uçiniśe se baśtenici pakla vikovitoga! Neznadeśli xalostan çoviçe, da tvoja duśa radi oholosti izgubila je milost Boxju, a uçinila se suxnijca djavla paklenoga? Izkorepi dakle taj samogerdni hudi beteg od serca tvoga; *ponizan i dobar* ukaxi se tvomu Bogu, ako xeliś njegov mir, i blagoslov primiti, na ovome svitu, a na drugome uxivati ga u slavi viçnjoj.

Evo, to viśe stàrim, paçe çini mi se da sam uśo na polak nogama u grobnicu, dali zaludu viditi nemogu gdi nike xene, na danaśnjem vrimenu imadu vechu oholost negoli isti ljudi; ove zaslipljene u njiovoj sili nit se boje Boga, nit se stide svita; ove vidim viśekrat gdi nagizdane zlatom, srebrom, idu Cerkvi, koliko da idu na veliki sajam, da se u nji ljudi zagledaju. Nijhove skupe svite po zemlji se vuçu, sluge ji prate, ako li je i mali oblak kiśobranu nose: ako li je sunce *obhladak* (ombrella) nose, da ji nebi do Cerkve sunce pocernilo. Kad su paka uśle u cerkvu ne nastoje viśe sluxiti Bogu, posvetiti oni dan u molitvi, ne pogledavśi ni malo na stranu, nego je u njih misal razterkana, molitva nesverśena. Jos slobodno mogu rechi da namisto molitve, dogovaraju se protresajuch iskernjega; izbeçuju oçi za viditi oni kip koji im je ugodan; posmiju se ko da su na Sajmu oli u kolu, igraju se diçicom, kolik da su u kuchi.

O budalasta i nesvisna xeno, koja ufaś u taku oholost, a neznaśli da naś Gospodin Isukerst, nikada na zemlji nije se raserdio, negoli sami jedan put, kada Xudii u Cerkvi çíniaśe tergoviśta tlaçechi samogerdno Boxju kuchu: tada raserdjen on njima reçe; *kucha moja, o zloçesti, jest kucha od molitve, a vi je uçiniste spilu razbojnikah*, pak odriśi konopac koji imadjaśe okol sebe, ter podje udarati sredimice neprastjajuchi pravu, ni krivu.

Tako neda Bog! da i vami se dogodi ko u ono vrime xudijom.

S toga molim vas śto viśe mogu, prokletu oholost bacíte pod noge a zagerlite *poniznost*, i tako che te biti priateljice Boxje.

Starac Cipico.

GOSTIONSTVO NEOZKVARNIVO

oli

Stavnost, i Vjernost Dubrovçanah.

„ Tako da isti car oholi,
„ Çudechi se, tada kliçe:
„ Cjech tve vire krepke toli
„ Vik cheś xivjet Dubrovniçe.

(**Gondola** --- *Osman spjevanje...*)

Još od davnoga vremena Dubrovçani bjeśe stekli glas svuda cjech njihove stavnosti u Vjeri, koju su oni svej uzderxali toliko Cerkvi katoliçanskoj, koliko Kraljevima, Herçegovima, a najviśe u tomu vrjedni su se ukazali u ono vrime kad Dubrovnik bjeśe uteciśte u nezgodi kraljevima, i ostaliem poglavicam kerstianskoga naroda. Godiśta 1196 Rikardo, reçeni *Serce od Lava*, kralj Ingleski dohodechi s jednom korabljom iz svete zemlje bio je u Dubrovniku s velikom castju primjen, i gostjen. Na isti naçin god. 1396 Sigismondo kralj od Ungarie cjecha nezgodna boja od Nicopoli, uklonio se bjeśe u Dubrovnik zajedno s njekiem svojiem vjernijem vojnicima, gdi bi ljubko primjen, i çastjen od svega puka, i pomoxen od pjeneza i od svake stvari potribite. Nadpis ki se jośte pazi urezan u jednoj mramornoj ploçi ka je postavjena u miru od Dvora, ostavlja ovemu gradu çasnu, i milu uspomenu od pribivaliśta toga blagodarnoga kralja — Godine 1431. glasoviti Vitez, i nepriatelj Turski Gjuro Kaśtriotich, nazvan Skanderbeg, toliko proslavjen u pjesnima narodniem, za tri puta naśo je uteçiśte u Dubrovniku, i imo je sve ostale pomochi od oruxja, i od korabljah. — Godiśta 1453 mnozi od Kuche Lascaris, Comneni, Paleologi, Kantakuzeni, i ostali od poglavitijeh kuchah Gerskieh bjexechi iz rodnoga mjesta cjech Turske sile u Dubrovnik se bjeśe uklonili i bili u ljubko primjeni, i gostjeni. (*) — Godine 1441 Jure Brankovich Despot Serbski takodjer bjexechi od Turskc sile ohologa Amurata Cara Turskoga uklonio se bjeśe u Dubrovnik zajedno svojom kuchnom celjadi, i s dvoranima, i svojem blagom, odkle paka s korabljom Dubrovaçkom çini se pribroditi u Bar od Arbanie, er bjeśe pod svojom vlasti sva zemlja Arbanska od rjeke Bojane do Kotora. Zgodi se poslie da njemu bi potajno doglaśeno, da su ga njeki Seljani od Arbanie htjeli pridati po izdanju reçenomu Amuratu; i za ubjegnuti take zasjede çinio se jopeta pribroditi s jednom korabljom u Dubrovnik.

U vrjeme od ovega njegova dośastja dodje u Dubrovnik jedan poklisar od strane Cara Amurata, za pitati da mu bude vladanje Dubrovaçko pridati u ruke Gjurgja Despota Serbskoga sa svom celjadi svojom, obechivajuchi za uzdarje Dubrovçanima izetje od haraça, i da che postaviti Car Amurat pod vlast Dubrovaçku sve blago Despotovo, i razlike gradove, a osobito svu zemlju od Arbanie, koja je utiśtila reçenoga Gjurgia Despota; er kad bi inako vladanje Dubrovaçko odredilo, da bi Car isti s vojskom dośo na rasutje grada Dubrovnika. Nu Dubrovçani ne pripadaju se od te prjetnje, nit se pustaju pridobiti od darovah, i od blaga, i taj ças vjeche Dubrovaçko cini mu podati ovi odgovor: „Dubrovçani bi pridali prie njihovo „ imanje, i svoj rodni grad, nego Gjurgja Despota „ svojom celjadi u ruke svojim neprjateljima, bivśi njemu dali vjeru da che on uzdano moch „ pribivati u njihovu gradu; erbo Dubrovçani ne „ cjenu niśta viśe izvan vjere, i dabi oni to isto „ djelovali radi slobode istoga Cara Amurata, kad „ bi se zgodilo da bi koja nevolja njega usilila „ za iskati uteçiśte u Dubrovnik. “ Razbirajuchi Vjeche Dubrovaçko u takomu bitchu kako bi nazbilj mogli izbaviti od pogibje Gjurgja Despota, posvjetovaśe njega, za vechu svoju slobodu da se

(*) Franc. Petter — Compendio Geografico della Dalmazia pag. 155. — Zara 1834. *Tip. Battara.*

bude ukloniti u Magjarsku zemlju, er bivši on odredio oteti svoje kraljestvo po putu od vojske Magjarske, Dubrovçani çiniše njega pribroditi s bojnom korabljom u Skardonu od Dalmacie, odkle paka on sljedjen od svojeh Dvoranah, i Plemichjah Dubrovaçkijeh Dam: Giorgi, Pasko Sorgo, i od ostaljeh od ovega grada otide u Magjarsku zemlju.

Car Amurat netom je pozno odgovor pismeni Dubrovaçkoga Vjecha, nije mogo sakriti svoju veliku raserxbu, nu do malo utaxen, razbirajuchi veliko poštovanje Dubrovçanah cjech gostionstva verhu inostrane çeljadi, kome Dubrovnik u svako vrjeme bješe pouzdano utecište, reçe svojem Dvoranima: Oni grad koi cjeni toliko çast, i vjeru ne moxe nigda dospjeti (*).

Marko Marinovich Dubrovçanin.

RASUDJENJE NJEKOLIKO RJECIH. (**)

1. Kad sam pervi put govorio o rijeçi *Milj*, opomenuo sam da Hervati kaxu *kiljadicu* a da bi ja izvolio *tisuchicu*. Nu razvrachajuchi ovieh danah rukopisnu moju knjixinu iznašao sam da naš Baro Kasich drugom se je rjeçju posluxio, t. j. *mjerom*, a ovo kako: Daleko je (rjeçi su njegove) Kananea od ove planine *mire* zemlje okolo çetiri. I tada izmetnu planina ona (Etna) toliko veliku silu pepela da prodje trista *mirah* daleko. Istina je da *mjera* znaçi još druge stvari, a da nam *tisuchica* moxe pridobro sluxiti, nu buduchi, da je Kašich izverstan pisalac, samo usudjujem se rechi da bi pošteno bilo da se i mi u njega kadgod izgledamo.

2. *Pasti.* Ovo zlamenuje çuvati i upraviti xivinom iliti blagom na polju, na paši, a *padati* oli skracheno *padsti*, posernuti. Trjeba je dakle porad lašnjega razumjenja i pravoga pisanja za posernuti pisati poprav *padsti* a ne *pasti*. Gundulich, Palmota, Gjorgji, Vitalich i drugi su još pisali *pastí* za *padsti*, nu bolje što bolje i drago što milo.. Pjesniku je paka po sve puna oblast pisati *pasti*, ali mu se tada nadstavljati ima zakoniti svoj nadslovak, buduchi da je *pasti* rjeç dugoreçna, a pasti (padati) kratkoreçna.

3. *Talente.* Toli nije bolje naški govoriti *vrjedstvo* i *pridobstvo*?

4. Nisu *hasni* ni sebe obraniti. *Hasna* i *hazna* turske su rjeçi. Perva je *korist*, *prudnost*, a druga *blago* i ista *blagoshrana* t. j. mjesto gdi se carevo blago shraniva; dakle biti *hasni* mješte *vridni* ili *mochi* çini mi se da nije dobro reçeno.

5. *Daklem*, *daklen*, *doklen* i. d. Ovo je *m* i *n* posve savišno, *dake* i *dakle* sve se govori i govorilo. Meni se çini da che *daklem* i *daklen* biti skratjeno od *daklemi*, kako n. p. *daklemi pravi*, *daklemi ga daruj*, *daklemi necheš pogoditi*? — Tot *daklem* moglobi kadgod sluxiti mješto *daklemi*, ali nikako mješte prostoga *dakle*, jer bi rjeç bila pokvarena, a mi se imamo ištetjenih rjeçih sa sviem ostavljati i odrechi.

6. *Zaira* rjeç je turska.

7. *Graxdjanski* nemoxe se rechi za *gradjanski* jer mu rjeç korjeniva jest *grad* a ne *graxd*, ako se kod Rusah izreçe *graxd*, to nitkomu neima biti na opravdanje, jer njihovo nariçje ima dosta *pokvarenjah*.

8. *Tanjir i taljer* rjeçi su taljanske odkle i njemaçki *teller* izlazi. Taljanski *tagliere* poprav jest naš *pladanj*, t. j. okruxna ena daščhica na kojoj se vareno i peçeno izriza.

9. *Jato* se govori o pticah, a o samieh pçelah *roj*.

10. *Iskrinjeg.* Trjeba je popraviti ovu rjeç na naravnog *iskernjeg*, jerbo se proizvodi iz *kerv* a ne iz *kriv* oli *krin*.

11. *Domorodnom vatrom svjetli.* Vatra ne svjetli nego pali i xexe.

(*) Appendini. — Notizie Istorico Critiche di Ragusa, Parte II. Lib. II. pag. 304. M. M.

(**) Znadem ti, priatelju, vele dobro, da primuçan i neizveršen jest svaki poçetak i da je pametne glave njeke pogrješke o sloxenju oprostivati, jer najljepši stabar jednjem se mahom ni opruxiva ni razgraniva. Nu svako pisanje, bilo još i nevrjedno, ima se naravnom çistochom jezika izpraviti i uljudnim cinenjima narešivati i ubogatiti, çisto bo i krasnoslovno pisanje po sebi je pisaoca çast vjekovita a štioca nasladenje neugrabljivo. A kamoli çistocha jezika, akoli nije u posobnim rjeçima i u pukiem naravorodnim govorima? Hitroslaganje i velikoumnje ja pustam tkomu je drago protresivati, jachu samo rasudu tvoriti njekolike rjeçih, kakono sam uçinio u mom priašnom protresanju: pervo, što je meni jezik najmilia stvar, koju sam zasjeko vazda ljubomornom xestoçinom od nesmoternih çakanjah po mojoj jakosti uçuvati i ubranivati; a drugo što sam se o tomu i o slovoredju pomnjivo zabavio i u to nemalo dokuçio. A i pak moje rasudjenje nitkoga nemoxe na xivo upeknuti, jerbo se nitko imenuje a same su rjeçi na upaz donosene i protresane. Ako je paka tkomu na çudo mlada moja ljeta, neka pomisli da od dvadeset i pet godinah a s dugiem nastojanjem mogao bi çovjek znati i neznaniva, a kamoli neche ova netaiva? Niti se ja uzoholjujem jerbo ne pišem za umudrenu çeljad, nego samo za još nevještu mladost i versnike moje, kieh se sad mnoxina vech sramuje prošastnoga svoga izrodjenja i prikora, ter je uxexeno prionula na materinski slavni svoj jezik. Blazni me paka nevaravo uzdanje, da me nikakva nesmoternost i nevid neche nasiliti, da tkomu prinapomenjivam moi çlanak *zavidosti* tamo he bez svjeta uveden.

J. G.

12. *Mnogo k tebi gledi oko sada.* Koliçive i brojne uzrjeçi zapitivaju drugi padex manjega broja do pet a vechega broja od pet unaprjeda. Tako isto sva pokupljiva imena, dakle ima se rjeti *mnogo oçih* a ne *mnogo oko*; jer tko bi reko n. p. *mnogo çovjek* za *mnogo ljudih?* — *Gleda* paka a ne *gledi*, ja gledam, ti gledaś, on gleda, kakono imam, imaś, ima. Dali ni gleda nego gledaju a to radi brojistva po pravomu slovinstvu, a slovinstvo najperva je dika jednoga pjesnika.

13. *U sva serca koja nami patre.* Rjeç meni i svakom neizrodnom slavjaninu nepoznata. *Patrice*, jesu kraljeś t. j. krunica za moliti. *Patrina* sud cakleni, franceski *flaś*, nu *patriti* kod nas neima ni korjena ni znamenja.

14. *Smertjom.* Śesti padex manjega broja trechega imenoizvodenja u *i*, *ju* oli *lju* se izvodi, a ne u *om* ili *jom*; dakle *smerti*, *smertju*, i *smertlju* a ne *smertjom*.

15. *Odiśao* nemoxe se rechi za *otiśao*, jer dohodi iz *otiti*, a ne *oditi*. Istina je da otiti sastavljeno je od *od* i *iti*, nu zakon jezika i izgovaranja odmetne *d* a priuzimlje *t*, niti je tkomu podata oblast na uzljub drugi ga put pripoverchi u*d*.

16. *Gjubar*, *ra*, çini mi se turska rjeç: ostali su je paka izvodili *gjubre*, *ta*, a ne *gjubar*, *ra*. Gnjoj paka i gnjil iz jednoga su opchenoga korjena, tako da gnjoj po sebi kaxe śto je, od çesa, i po koi se naçin uçini.

17. *Dane*, *dni*, *dneve* sve je jedna rjeç t.j. çetverti padex vechega broja imena *dan*, *dneva*, a po sve razlikovana od *dahne* gdi se duhato slovo po nijedan naçin nemoxe izostavljati. Takodjer duhato slovo nemoxe se odostavljati ni u rjeçi tanahan, izhodi bo iz *tanak*, *tanko* a ne iz *tanan*.

18. Ko*sa* njoj se po ramenu puśta. Kosa je orudje gvozdeno za sjeno kositi, dali *kosah* neima u manjemu broju. Svi vlasi glave zajedno skupljeni i zamjereni zovu se kose; tot je ovo jedno ime pokupljivo, koje po sebi zlamenuje veche t.j. vechestrukost. Puk ako i uzderxi svojistvo rjeçih i reçenjah, vazda po tanko ne zaderxi slovinstvo, ter se ja ne çudim ako je tko od puka çuo rechi: *kosa mi je opala* na misto *opale su mi kose*; ali u to ja ne puk, nu izvolim sljediti sve naśe stare izverstne pisaoce i jezikonauçitelje.

19. *Vjelo.* Ni kod nas, ni kod Serbljanah nigdar se je ni reklo ni pisalo *vjela* za *vila*, dali svestano i svudjer *vila*.

20. *Itri.* U ovoj rjeçi nitko ne odmeche duhato slo *h*, ako ga ljepo i ne izgovara.

21. *Junaçka* a ne *junaśka*, kao *puçki* a ne *puśki*.

22. *Kljenat*, *ta*. Latinska rjeç. *na* naśki je parçenik.

23. *Interessa.* Talianska rjeç; *haj* je naśki ili *prud*, *prudilo*; haj je ono za śto nam haje, a nami se haje za korist: prudilo śto nam prudi, a śto nam prudi to nas i pritexe.

24. Za *ator* od roditeljah. Ator je turska rjeç.

25. A *onomo* za onamo pùka je sjeverśtina, t. j. po sjevernom iśtetjenom nariçju.

26. *Mnogizim*, *svoizim i o.* Rjeçi nepotribnito produljene mjeśte *mnogim*, *mnozim*, *svoim* i o.

27. *Cheri.* Ova se rjeç ne samo piśe s duhatim *h*, nu joś i s *k*, śto nas vidivo uvjeçba da se neima pisati *cher* dali vazda *hcher* oli *kcher*.

J. Granich M. U.

ZAGONETKA.

Iz daleka gledam, çesto predam, broje im neznam, a sedam ji poznam.

Pridjaśna zagonetka znaçi:

Reśenje: **tat**; takove verste ljudih ima po çitavom svetu kad starih Gerkah i Rimljanah: bog tatovah biaśe **Merkur**. kojemu se je vecha strana svjeta u vrime moguchnosti Rimske klanjala, — nu nauk Isusov obori vaxnost poganskυ; a kakovi je udes i svarha tih ljudih dan danas, svaki dobro znade.

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 45. — NA 4 STUDENOGA

1. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

DIOKLECIAN CESAR RIMSKI.

Jedni zgodopisaoci vele da se cesar Dioklecian u Solinu rodio, a jedni u gradu Dioklei kod stare Narone (sad Vido u Neretvi), i da se po njemu zvao Diokles; pak da je svoje ime polatinio kako je cesarom postao, to jest od Diokles pravio Dioklecianus, i još prozvao se Cajus Valerius Aurelius. On je od priprostoga kolina ispao i pisano je da je bio rob jednoga Rimskoga starešine po imenu Anulina. U naponu svomu najprije je u Galii (francuzkoj) kao prosti vojnik vojevao, i sa velikih zaslugah i vridnostih dobi vojvodstvo pod slavnim cesarom Probom, pak i Konsulat. Nahodechi se on u Tongresu glavnom gradu u Brabantu, xena jednoga sveštenika pridskaxe mu da che biti cesar ako ubije jednoga vepra (divljega kermka), što se na latinsku *Aper* zove, te on njojzi podpuno virujuchi çesto i rado je u lov išao, i mnogo veprovah posmicao, no sve uzalud, dok nije maçem proparao *Apra* tasta i izdajicu cesara Numeriana.

Kako Numerian propane, vojska ga odabere za svoga cesara na 17 rujna 284 godine posli rodjenja Isukerstova, i tadar mu je bilo trideset i devet godinah. Cesar Karin Numerianov brat, koji je zapadnjiom stranom cesarovine vladao, nekti ga za druga u cesarovanju priznati, vech podigne vojsku nanj, i okrene je iz Galie chak k istoku, gdi se Dioklecianova nalazila. Nego na berzo Karin pogine razbivši ga Dioklecian u Misiji, ter tako sam gospodar ostane. Svima, koji su nanj ustali bili milostivo oprosti, i još za veliko çudo u sluxbi ostavi Karinove dvorane i çinovnike, sudechi da nisu krivi ako su dvorili i sluxili onoga Cesara, komu je bilo po zakonu cesarstvo zapalo. S toga ga ondašnji zgodopisaoc Aurelj Vitor s podpunom pravdom hvali, ovako o njemu pišuchi: „dogodjaj je zaisto novi i neçuveni na svitu, gdi iza gradjanskoga rata niko ne pogine, ni çest, niti svoja dobra izgubi; çim u nas hvale milost poglavicah, koji u takovim dogodjajima tek polakšaju progonstva, zarobljenja i same muke.“

Na pervi travna 285 godine Dioklecian u gradu Nikomedii uzme za druga u cesarovanju Maximiana svoga zemljaka i prijatelja, pak od privelike ponositosti, za pokazati starešinstvo svoje, nadie sebi naslov *Jovius*, kao da je proizišao od Jupitera Boga nada svim Bogovima, a Maximjan prozove se Herculius, od Herkula, koji je sve ljude nadjaçio. Çinilo se Dioklecianu da brez virnoga druga neche se mochi oderxati, jer su bili od istoka razliçni divlji narodi navalili na cesarovinu da se Rimskih dobarah nagrabe, a u istoku Persjanci osvojili Mesopotamiu posli uzmaka i smerti Numerianove, i spremali se da pokriju Šam (Siriju) i oblixnje derxave. Uz to digla se buna u Galii i u Britanii (Englezkoj), ter on oda sviju stranah pritisnut, i neuzdajuchi se u svoje vojvode, koji su gle-

dali da postanu samovoljni gospodari, cinio je da neche dugo vladati brez pomochi iskrenoga prijatelja. Taj se Maximian rodio u Panonii od siromaških i prostih roditeljah, bio je posve neuçen çovik, strašnoga oka i pogleda, verlo razkošan i u najsramotniju bludnost vele navadan, nigda nije prave uljudnosti priviknuo, i nigda nije ostavio svoga poludivjega obiçaja; a chudi je tako oštre i nemile bio, da kad je Dioklecian zapovidao koje kervno dilo, njega je vavik našao gotova za izveršiti ga. Ali bijaše junak verli; zato se Dioklecian unj zagledao u ono ratno vrime, i u izboru nije se privario, jer ga je svagda slušao kao starijega i dobroçinca, vitexki branio, i veliku mu korist prinosio. Najprije ga pošalje u Galiu na Bagaude, koji su se bili uzbunili, što je Karin na nji teške porize bio razrizao, i druga im nasilja uçinio. Posli nikoliko bojevah Maximian ji nadvlada i pokori sa svim, i tako odmah s pervice svitu javio da je dostojan pouzdanja i prijateljstva Dioklecianova. Po tom okrene vojsku na Borgonjone, Erule, Nimce i Kaibone, koji su iz Nimaçke na Galiu nagernuli i po njoj razasuli se robechi i kraduchi. Borgonjone i Nimce, kojizih je bilo mnoxtvo nebrojeno, raztoçi glad i xestoki pomor, buduchi ji Maximian sve okolo naokolo obkolio, i zapriçio sve putove hrane da ne dobave; a Kaibone i Erule, koji su se bili na oruxje operli, razbije, i ako je istina što Eumen piše, sve do jednoga na komade iskreše. Da bi pak bolje i postojanije mir u Galii utverdio, prodre s vojskom do rike Renu, i sila tamošnjih nastojnikah posiçe, koji su se Franki zvali, i sva im sela i varoše kudjegod mogao dovatiti popali i zaravni. U tom drugi Franki udruxe se sa Saksoncima, te razbude morsko razbojništvo. On našalje na nji s mnogim bojnim brodovima i s izabranom pomorskom çetom Karausa, koji na misto ji razbiti i pobiti kako mu je bilo naruçeno, štedio ji i pustio da robe, za sebi pak njihovo plino prisvojiti. Razumivši to Maximian, veoma se na njega raserdi, i zapovidi da ga ubiju; no se on srichom svojom otme i sa svim bojnim brodovima potegne u Englezku. Tute došavši podmiti Rimsku vojsku, i nazove sebe cesarom. Sad, da bi se mogao još tverdje Maximianu opriti, nabavi i naçini mnogih drugih brodovah, dozove iste Franke i Saksonce, i obreçe im da che im izdiliti plino od svijuh primorskih derxavah i same Galie. Cesar mu onda nije mogao ništa nauditi, jer je morao boj biti u udaljnoj zemlji, a pak nije imao pomorske vojske koja bi se mogla s Karausovom ogledati. Za to valjalo je za nevolju da se s njim pomiri i da ga pusti slobodno u Englezkoj cesarovati. Karaus se za tim nazove drugom Diokleeianovim i Maximjanovim, i dade kovati novce s nadpisom *„Mir trijuh Cesarah“*.

Dok je Maximjan vojevao u Galii i u Nimaçkoj, Dioklecian podginuo vojsku na Persiane. Persjanski kralj Vararane bojechi ga se verlo uztupi i ostavi Mesopotamiu, pošalje mu mnoge dragocinjene darove i mita, ter tako s njim mir sklopi. Po tom Dioklecian razbije i razgoni Nimce u Recii, a u Panoniji Sarmate, Gjotonge, Kvade i druge siverne divljake, koji su brez pristanka na Rimske glavnje navaljivali, jer su se tako bili umnoxili u ladnoj svojoj zemlji, da ji nije vech mogla ni hraniti ni zauzeti. Sva ova dobitja Dioklecianova mnogi zgodopisaoci do nebesah uzvisuju, a jedan laskajuchi ga reçe, da je svu Sarmatsku porodicu iskorenuo.

290 godine sastanu se obadva Cesara u Milanu, po svoj prilici da se o vladanju razgovore i dogovore, i taj je sastanak verlo proslavljen od Mamertina slidechim riçima: „Jeli u kakvom „viku ikadar bilo take sloge u cesarovanju? Ka- „mo bracha, ako su i blizanci, koji nepodiljenu „oçevinu ravno uxivaju, kao što vi cesarstvo „uxivate? Nenavidost serca truje i najnixih za- „natçijah: i izmedju pivaçah ima nikih, koji „rade od nenavidosti druge nadpivati: izmeta „niti stvari najprostije neima, poradi koje na- „gloxeljni njezini udionici nebi se zlobno sva- „dili. Ali je vaš neumerli duh vechi od svako- „ga bogatstva, od svake sriche, i još od sa- „moga cesarstva. Vode Ren, Dunav, Nil, Eufrat „i uzanju Tiger, istoçno i zapadnje debelo „more, i sve zemlje, rike, luke, krajeve iz- „medjuh tizih udaljnih medjah zauzete, sve vam „je to opchena baština, jer vi onako skladno „uxivate, kako se oba oka zajedno sunçanoj „svitlosti nasladjuju. Ter tako zaminita vaša „ljubav u dveje više na vas Boxje blagodati „umnoxava. Svaki se od vas svojim vlastitim „poduzetjim, i onim svoga druga nasladjuje. „Çisto se, Maximiane Cesare, serce tvoje raz- „veselilo pri lovorim pobranim od Diokleciana u

„ Šamu u Reci i u Panonii. Takodjer podpuno „ si xelji Dioklecianovoj zadovoljio, pobivši u Ga„ lii Nimaçke narode, Nimaçku porazivši s one „ strane Rena, podloxivši Franke te prikinuvši „ pomorsko razbojništvo. Neumerli Bogovi ne„ mogu vam svoje blagodati podiliti, jer što je „ jednom udiljeno, obojici vas prispada.

„ I da su vas isti roditelji porodili, ljudi „ bi se zaista çudili, gdi su vam mogli udahnuti „ istu chud i iste zakone za bratinsku slogu. „ Nego još veche ima biti çudo, kad se promisli, „ da ste se vi pobratili kroz oruxje i kroz jed„ nako slavno vojevanje. Istina da od iste kervi „ niste: ali su se vaše zajedno slile, jer ste se „ zaminito vašim kripostima divili, jedan dru„ goga krasnim dilima opoštenili, i jednakim ko„ rakom k pristolju pristupali. Rodjena bracha „ niste, al ste se slobodno povoljno pobratili. „ Poznato je da rodjena bracha jedan na dru„ goga nalikuju, ali se malo slaxu: nalikovati i „ drugovi biti u cesarovanju, je rechi biti prava „ bracha “.

Zaista kako Mamertin i drugi pišu, ova su dva cesara xivila u velikom skladu, ali je Diokleciana najvecha zasluga, koji buduchi razborniji i mudrii od Maximiana, znao je višekrat ustaviti i zauzdati njegovu naglost, i svoje starešinstvo uzderxati. Ali iza tolikoga spomenutoga nadvladanja 291 god. iznovice se buna odasvuda višma i višma ukorenjivala, te se çisto Dioklecian poprepane, jer osim odmetnika Karausa, koji je jednako po svojoj volji u Britanii gospodario, u Misiru izneviri se Akilej, i nazove se cesarom, i takodjer, Juljan Afriku pod svoju vlast pritisne. Pored toga, po Azji strašno su se pojavili niki narodi pod imenom Kvinkegjenciani; Persjanski se kralj vech spremio da udari na Rimljane u istoku, a potuçeni narodi u Galji i u Nimaçkoj priçamili su se çekajuchi pervu priliku da nanovo Rimsku zemlju uznemiruju.

Priliçno je dakle bilo da Dioklecian u jedan put razmakne vojsku i da je razšalje pod upravjenjem razliçnih vojevodah, ali nije se mogao na nji osloniti, znajuchi koliko putah za vladanja drugih cesarovah, a osobito za Galienova, cesarsku su vlast sebi prisvojavali. Toga radi odluçi sebi jednoga naslidnika uzeti, i privoli Maximiana da i on za se drugoga odabere, koji che namisto prostih vojvodah rado i virno vojskom upravljati. Dioklecian odabere Galera Maximiana, a Maximian Konstanca Klora otca velikoga Konstantina; a da bi pak njima obvezaniji bili, nagovore ji da svoje vlastite xene odbiju, te Galer uzme Dioklecianovu cher Valeriu, a Konstanc Teodoru Maximianovu pastorku. Ova dva naslidnika dobiju gotovo cesarsku vlast, ter tako cesarstvo bude na çetvero razdiljeno; Dioklecian uzeo pod svoju vlast Šam, Misir i ostale istoçne derxave; Maximianu dao Taliju i vechi dio Afrike; Galeriu Traciu, Ilirium, Macedoniu, Panoniu i Gerçku; Konstancu Galiu, Britaniu, Spaniju i Mauritaniu, i nji çetvorica za dvanajst godinah xivili su u velikom skladu.

Dioklecian na taj naçin podilivši cesarstvo, i ostavivši druge teške poslove na ona dva doglavnika, skupi vojsku i pomakne je na Akileja, koji je bio, kako je gori spomenuto, silovito Misir sebi prisvojio. Nego valjda su ga mnoge zaprike zaderxavale te je sporo rat s njim vodio, jer je Akilej za šest godinah uzamanice kraljevao. Za ove vojnice spisatelji tek napominju da su se Karpi pobunili, koji su divljaçki xivarili kao i drugi susidi Rimske medje, i nisu se mogli u nijednom mistu dugo smiriti. Dioklecian ji nadvlada, pak priseli u Panoniju, gdi su mu virni ostali i mirno xivili o zemlji radechi. On još u istoj derxavi, gdi su Sarmati pribivali, sagradi nikoliko tverdjavah prama gradovima Acinku i Bononii.

296 godine on prispije u Misir i izbije vojsku Akilejovu, koji neznajuchi kuda, zatvori se u grad Aleksandriju, i u njemu se jako utverdi. Jedva posli osam misecih zaside, prodre unutra Rimska vojska, i posiçe Akileja i sve njegove najznatnije dvorane i prijatelje. A to nebude dosta Dioklecianu, vech onako serdit pusti svoje vojnike nek slobodno oni grad araju i pline, i pored toga nemilostivo udari na sve Misirane teške globe, porize i druga nasilja. On je tadar po svoj prilici dva glavna grada u onoj zemlji do temelja razorio, prozvana Busiris i Koptos, i još dade na vatru izgoriti sve starinske gatalice o zlatotvorstvu (alkimia), bojechi se da nebi se Misirani po njima obogatili i iznovice osilili. Pametni se ljudi sad smiju i rugaju takovim knjigama, jer su uvireni da je alkimia luda gatarina, s koje mnogi, navlastito u staro vrime, slipo svoja dobra raztekoše da se izmišljenih doçepaju.

Po tom Dioklecian obidje juxni Misir, pak videchi da sva ona strana za sedam danah oda kraj rike Nila poviše grada Elefantine, više je štete nego koristi donosila, i da od dohodka nije mogao ni vojsku naplatiti, koju je morao onde derxati, pokloni je Norbatima, koji su stanili u pustoši Oasis, s ugovorom da je imaju çuvati i braniti od Blemah, koji su odprije nanju çesto napadali i plinili je. Kostantin, koji je posli cesarovao na veliku srichu svega kerśchanluka, pratio je Diokleciana u Misiru, koji derxao ga je uza se kao u zalogi pošto mu je otac Kostanc postao naslidnikom Maximjana cesara.

Dioklecian je teke bio umirio i pokorio Misir, kad ustane Narset kralj Persjanski da na primir dida svoga Sapora Kraljevinu razprostrani. On che najprije nastupiti s velikom vojskom na Šam, pak che odmiriti i drugu Rimsku derxavu Mesopotamiu pod svoju vlast okrenuti, ter che se tako xestoki rat otvoriti, za kojim su Rimljani odavna lebdili, osobito spominjajuchi se xalostnoga cesara Valeriana, koga Persjanci u boju uvatiše, pak kruto sa njega xiva koxu odadriše, te od nje mišinu naçiniše. Dioklecian sad opremi na nji svoga zeta Galera, no oni ga do tri puta, a osobito pri gradu Kaliniku u Mesopotamii, tako razbiju i uzbiju, da se jedva mogao s bixanjem oteti. Takova se nesricha njemu isperila, što ga je bila privelika itrina zanila, i još je ponosito mislio da che s malom vojskom svu Persjansku zemlju razgaziti i saterti; zato se opazan njegov tast verlo raserdi, a kad on posli onako stidan i ponizan pridanj izidje, pusti ga za jednu tisuchu korakah pišice uz svoju koçiju kaskati, sasvim da je bio u grimiz obuçen, to jest u cesarsku odichu. Na taj se javni ukor ne zapusti Galer, vech se razdraxi i velika ga xelja obuzme da se iznovice s Persjanima ogleda, te mu jedva Dioklecian dopusti da novu vojsku prikupi. Ovaj put on po zakonu lipo i pametno naredi je i uputi k Armeniji, kud mu je zgodnije i naruçnije bilo boj biti, çim se Dioklecian zaderxi s drugom u Šamu, odkle je mogao najlakše k njemu u pomoch terçati, ako bi mu do nevolje došlo. Galer sad junaçki udari na Persjance, slavno ji potuçe, Rimske derxave od njih oçisti, golemo plino zadobi, i mnoge odvede u roblje, izmedju kojih same kraljeve xene, sestre i dicu. Narset ranjen zamakne chak u najdalji kraj svoje kraljevine, pak pošalje mu Arfabana svoga tajnoga prijatelja da s njim makar kako mir gradi, samo da mu vrati zasuxnjenu dicu, xene i sestre.

Nemoguchi Galer na nikake ugovore s kraljevim poklisarom dochi brez znanja i dopuštenja Diokleciauova, otide k njemu u Nisib, gdi se onda dogodio. On je u ovoj prigodi zaista mogao širom svu Persjansku Kraljevinu osvojiti, no mudar i pametan buduchi najvoli pomiriti se, jer je pridvidio da teško che se Rimljani po njoj ustanoviti, i još je zapamtio kako je zaludu to kušao i sami slavni cesar Trajan. Dakle on opremi Narsetu Sikoria Proba s ovim ugovorima, oli upravo rechi zapovidima: da u Mesopotamiu više ne dira i ne pridje; da rika Tiger bude granica izmedju Persjanske i Rimske zemlje, i zato da ono pet derxavah, koje su poloxene s ove strane pored one rike lipo do nje izvora i Persiji pripadale, budu u napridak Rimske derxave; da Iberski kralj, koji ima priznati da mu je kruna data od Rimskih cesarah neima više biti u podlogu Persjanskim kraljevima; naposlidak, da Nisib bude u istoku tergovaçko tovarište, i misto gdi che obe Cesarovine tergovinu voditi. — Narset na sve to za nevolju pristane, osim što izostavi oni çlan koji se Nisiba tiçe, kao za pokazati, da se baš nije kao rob svemu podloxio. Dioklecian nehti mu na odkupe suxnje odpustiti, vech zaderxi ji za resiti svoje slavnodobitje.

(Dalje che sliditi.)

K.

SELO OD MARINE I U NJEMU HRABRENE XENE GOD. 1657.

Selo Marina, daleko od Trogira sedam miljah k zapadu, zgradjeno je u dnu jednog duguljasta ali tisnoga kutomorja. Imaše ovako poçetak, kako nam kaxu naši zgodopisi i kako chu ja potanko izpisati medju dogadjajim trogirskima:

Vas oni dio kopna, koji se pruxi kraj mora do rike Cetine (Tillurum) tja do Kerke (Titius) biaše u stara vrimena od tri razliçitih pukah naseljen, koji zvaše se *Jerestamni*, *Ilini* i *Bulini*. *Ilini* pribivahu na poluotoku *Ilide*, koji poçimlje gdi je misto od koga besidim, i koje ne biaše tako malahan, kako bi hotio Lucio, jer imao bi samo 12 miljah duxine a širine pet (1).

(1) V. Tipografia Veneta. Tom. 2. Venezia 1787.

Na ovoj pokrajini pisaoci gerçki petnaest gradovah stavljaju, od kojizih nema više biliga; samo od çeljadih ostaje nam uspomena u ovome selu. Kada dospi cesarstvo rimsko, bi jedna derxava razdiljena u dvanaest hervatskih xupaniah, i morska zovjaše se, buduchi kod mora. Potla hervatah, dojdoše drugi gospodari, a paka nemili Turci koji ucviliše tuxnu Dalmaciu. Da bi se bolje mogli opriti nepriateljskoj sili onuda se razliçni nastojnici zajedno zdruxili, njihova se imena pomišala i sagradili varoš, komu od *Ijlis* i *Bulinia* novo izajde ime *Bošoljina.* Naški zove se danas *Marina,* od stare cerkvice S. Marine zgradjene u dnu kutomorja, i poçimlje od erta, imenovana *Jelinac,* i od drugoga od *Vranjice,* pet miljah od Trogira (1).

Plemenita polja ovoga sela 'i ravne doline biahu darovane biskupiji i Cerkvi Trogirskoj još od kraljah hervatskih i od Kolomana ungarskoga. Ova baština zuaše se od Drida, sada Drit, jer na istoçnoj strani reçenoga sela jest gora, koja nosi to ime, i na verhu malahna cerkva Gospi posvetjena. Prilika ove Gospe rad Turakah bi g. **1500.** prinesena u cerkvu manastira SS. Ante i Pavla pustinjakah, koji stoji na jednom berdu otoka Bua, i od toga vrimena ostalo mu je ime Gospe od Drita (2).

U stara vrimena, rad ovih zemaljah, mnogokrat medju Splitchanim i Trogiranima smutnja se uçinila. U drugoj gorici paka k sjeveru vidi se spila ss. Filipa i Jakova, od koje besidu Petar Nutrizio-Grisogono i Marko Kasoti (3).

Biskupi Trogirski u Selu imadoše jednu kulu, zgradjenu okolo **1500** g. kraj mora od biskupa Frane Marcela koja se vidi i dan današnji (4): Od godine. **1828** pripada k Šibeniçkoj biskupiji a podloxena je Sudcu Trogirskomu. U njoj pribiva Sindik, koji vlada otokom *Darvenikom,* i selim *Raçice* i *Rastovcem.* Ovo selo oçito bi se moglo derxati medju lipe i bogatije varoše naše Dalmacie, da nebi imao toliko gospodarah, koji na svaku stranu ga derpaju. Imade u njemu dosta puka, koji jako trudi o polju, i vadi svoj xitak iz vina, ulja, meda, svake versti vochah, pšenice, xita, blaga, ljepa sira i vune a najviše rudice i. t. d.

Vrimena **1657.**, u komu skaza se hrabrenost Xenah Marinskih, bijaše rat u Dalmaciji s Turçinom, i tada Selo imadjaše sto i pedeset kuchah. U njemu bi sagradjena ogradica çetverokrajna (*recinto quadratto*) i dvi kule; dali ova ne imajuchi okolo prošetala (*corridori*), slabo se je mogla braniti. Došavši vojska podanj samo dvista Marinjanah najdoše se oruxani, jer ostali biahu razterkani na straxe: za to nadjoše da je bolje puškarati se s nepriateljem iz Sela, neg izachi i nutkovati ga na polju. Netom se uchuti du su Turci pod Marinom, berzo otidoše iz Trogira poklisari za dat na znanje i prositi pomoch od Antuna Bernardo Dalmacie Generala, koji je bio došao u Zadar, pošto se iz Splita odaleçio Seid Ahmet Bosanski Paša.

Ovog Generala sritiše poklisari kod Pakoschanah, koji buduchi vech prie stvar izaznao vodjaše nikoliko galiah i brodovah oruxanih. Zaiskaše još pomoch od Splitskoga Providura Orier ali je nehti dati govorechi da on nije seoski providur nego gradjanski! U tom iz Šibenika dojde u Trogir na pomoch, Don Kamilo Gonzaga svojom galiom i drugi mnogi. Niki izmedju ovih su se zatezali govorechi da nije prilika ichi u kutomorje dugo dvi debele milje a malo širok gdi bi mogli lako glavu izgubiti, ter s toga odvratiše se svi a seljani sami ostadoše na boju i çuvanju svoje domovine (1).

U to poçimlju Turci s dvima topovim naglo probijati kuche i mire ogradice. Asin Ahmeta Spahija Mehemet Agà, poçme vikati da se seljani pridadu, jer nisu vridni turskoj sili odoliti. Marinjani, ne znajuchi da neprijateljska vojska, ima još vele gromovite topove, hrabreno su se branili iz kule i nisu se htili pridati. Zato Paša snaxnije udari, i u ças razmetne pokrov kule zovuchi ih opet da se pridaju. U tom došavsi na pomoch njeki iz Dervenika xestoko nasertchaše na turçina i ljute mu zadadoše rane. Drugi dan dojde i Generao s galiom, i stane pucati na turçine, dali malo mu

(1) V. Casotti. Le Coste e Isole dell' Istria e della Dalmazia. Zara 1840. Tip. Battara.

(2) V. Lucio. Memorie di Tragurio. Venezia 1673. Tip. Stefano Curti.

(3) V. Pervi u svojoj knjigi. Notizie per servire alla Storia Naturale della Dalmazia. Trevigi 1780.

A drugi u Novin. Gazzetta di Zara 2. Settembre 1836.

I ja sam je vidio lani u druxbi ljubeznivih gosp. Frane Mazanovicha xupnika i Marka Emera sindika, miseca Rujna, i štogod našao sam šta nisu izpisali moji gradjani, gori reçeni.

(4) V. Storia della Dalmazia di G. Cattallinich. Tom. 3. Tip. Battara 1835.

(1) V. Taljanski rukopis F. Difnika Sibençanina.

štete zadade, jerbo turci topnostanje (*batteria*) imaše na tverdoj zemlji i branjeno od istih kamenjah pak još obkoliše na moru istoga generala sa svijuh stranah. Videchi mnogi seljani veliku pogubu sakupe sinove svoje i rodjake, da bixe na blixje otoke, no ji turci ubiju i izrane iz kraja. Prisvitli Kakolini biskup Trogirski, koi se onda desio zdrav uteçe, buduchi se çinio privesti jednu mraçnu noch, u brodichu okolišenu pernicam i gredam. Generao davaše tuxnim praha i olova, i stavljaše dicu, xene i starce, kako bolje mogaše u slobodna mista. Uçini jošter da dojde veliki bojni brod: ali rad vitra nije mogao ulisti i tako svaka biahu turçinu prosta, jer su vech iznemogli bili Marinjani i dosta jih je ginulo. Napokon u jutro 26. Svibnja, probivši Turci to više bedene i razvalivši kuche, juriš uçiniše naglo sa svih stranah, pod maçe stavljajuchi svakog koga sritjaše. Niki utekoše u ogradicu, a mnoge xenske glave u bratsku kuchu iz koje su pucale na nepriatelja. Videchi to Turci navališe na nju za potli osvojiti ogradicu; dali loša dopade ih sricha, jer jakobojna xena, Jele Maruniçina, upali tri barila praha, i tako slavna izgori s mnogo nevirnih turakah. Na gomilu ove kuche Turci su se penjali i ulizali u ogradicu, ubijajuchi naše šta više mogahu. Ali se u ovoj prigodi Jakov Hjerkovich kapetan od sela, poštena mu majka, lipo osveti, jerbo s dvimam sinovima ne pristade ervati se i nepriatelje pod maçe okrenuti, dokle ga smert nije slavovito umorila. Xestoko se na njegovo tilo raserdiše turci; izvadiše mu junaçko serce i natakoše ga na kopje, neka svak od njih vidi da je ljuta zmija poginula. U kuli biskupovoj biaše Nikola Jakujevich, mnogo xenah i drugih, koji ne moguchi odoliti i braniti se, po besidi Paše, pridade ju i slobodan otide. Poginu u boju više od 600. Turakah, 300. Marinjanah, a ostali u suxanjstvu odvedeni. Potla porobiše selo, odsikoše sve mertve glave i popališe kuche i kulu. Toliko bi bogata onda Marina da 1200. konjah ne mogoše nositi plino.

U vik che se paka faliti hrabrenost i spominjati junaštvo 30 xenah marinskih; a naj više udovicah Matuše Striljinove i Katice Despotove, koja, kao i druge, odivena na muško oni dan ubi šest turakah sabljom (1). One ufatjene na dospitku, buduchi ih Paša poznao da su xenske glave, zaçudi se veoma, i prostivši, odvede ih sobom, nek vide bosanske suxnjice kakono Dalmatinke imadu serce u parsih goruche, i kako u njih se je rodna sila pochutila.

Naš Kaçich lipo ispiva ovaj rat u Razgovoru ugodnomu, nek se diçe Marinjani i nek im bude poštenje medju ostalim. On izvadi pismu iz historijah Jerolima Brusona, od koje evo jedan dio (1).

. . . .
. . . .

Da je komu pogledati bilo,
Gdi se brani malo i veliko:
U ruke se xivi nepridaju,
Nego siku po kastelu Turke
A najveche Jerkovich Jakove,
I njegova dva sinka predraga;
Al' i oni pobre izgiboše,
Bojak bijuch, glave odsicajuch.
Kapitana tada pogubiše,
Junaçko mu serdce izparaše,
Na bojno ga natakoše kopje,
Neka, vidi sva vojska Pašina.
Kakvo biše serdce Jerkovicha
Kao mlada Marka Kraljevicha.
Jerkovichu pokojna ti duša!
Tvoje ime ne umire nigda.
Sve izgibe ne ostade niko,
Nego kula puna divojakah,
Male dice, xenah muxaticah,
I u kuli tri barila praha.
Kada u nju Turci ulizoše,
Ter poçeše ljubiti divojku,
Marunova Jele tu biaše,
Koja vazda çistochu ljubljaše.
Svoju dušu Bogu priporuçi,
Vitexko je dilo uçinila:
U kuli je barut upalila (2);
Sve izgori, niko neuteçe,
Ter pošteno ime uvik steçe.
Još ti pobre jedno çudo kaxem,
Koje se je tada dogodilo:
Tu se nadje trijest divojakah,
Udovicah, i mladih nevistah.

(1) V. Katalinich, Difniko, i. t. d. Matuša çetiri ubi.

(1) V. Drugu knjigu novoga vandanja V. J. Dundera u Beçu 1836.
(2) V. Ovo se nije dogodilo u kuli, neg u bratskoj kuchi, kako drugi kaxu.

Obu koše gache na vojniçku,
Prepasaše sablje na ajduçku,
Ter se brane kano muxke glave
Po Kastelu od sela Marine.
Prid njimam je mlada udovica
Po imenu Kate Despotova;
Šest Turakah pogubila biše,
A çetiri Striljina ljubovca.
. . . .
. . . .

D. M. Ivcevich.

Çestitanje Presvitlomu i Preçastnomu

Gospodinu, Gospodinu

IMRU OSEGOVICHU od BARLABASSEVCZA

Senjskomu, i Modruškomu ili Korbavskomu Biskupu.

NA NJEGOV DAN GODOVNI

Iedva da je zabilila zora,
Milo viçe velebitska Vila:
Rano rani putniçe! do Dvora
OTCA našeg'. Da ti sricha bila!
OTCA našeg', Dobra, Milostiva,
Snixno MU se pokloni, i çestituj,
Evo reci: Putnik TI naziva:
Godinice mnoge. Zatim: putuj
Odatle tri krat oko sveg' svita,
Vrativši se, opet MU nazovi:
IMRO! mnoga xivio još lita.
Cinech tako, vech krat, to ponovi,
Hvalu viçnu dobiti cheš zato.
Osvane danak, Vila poviknu:
Dobra sricha nam jurve iznikna,
Bilo što nije, ono je sada,
A to s trudom našega Pastira,
Revenje bo NIEGVO jur nadvlada,
Lita što se premnoga prepirà;
Ako upitamo Biskupie,
Blagostivo kako ih On dixe,
Arno che nam kazat, i javnie,
Senj što zadobi, Modruša stixe
Slavnim, i mudrim vele vladanjem,
Ednog' skupnog' OTCA, i Stitnika;
Viçni takvim ga nadari zvanjem,
Cilom Svom stadu za Odvitnika.
Znamen On svim ljubavi pokaza,
Ar MU to Bog i narav prikaza.
Xivio nam! Xivio nam dugo!
Iednako svi iz serca vapimo,
Vidio za dobrim, dobro drugo
Istinito to TEBI xelimo,
OTÇE mili! Bog ti podaj tako.

U Karlobagu.

Antun Ciganich, Xup. Pomochnik

NEŠTO O SERBSKOJ LITERATURI.

Mjeseca Oxujka 25. tek. god. u **Zori Dalmatinskoj** pod br. 13. çita se jedan çlanak o *Serbskoj literaturi* od g. *Ilie Rukavine Ljubaçkog*, gdje pretresa serbsku knjigu *Osvald* ili *Zlatotvorno Selo* — nedavno na svijet izišavšu iz peçatnje (štamparije) g. *Grina* u Segedinu, prevod g. *Dimitria Popovicha*, djakona i uçitelja po *Henriku Çokke* iz njemackoga.

U ovom çlanku g. R. pohvaljuje ne samo djelo spisateljevo (originalno), nego i samoga Prevoditelja u toliko, što je znao izabrati ono, što narodu treba za njegovo izobraxenje i nauk, kako god i za ugodnu zabavu, i daje mu zato *obchenitu* pohvalu.

„ Ali u pogled jezika i slidovanja u njemu gramatike (veli g. R.) biti che *Hervatah* i *Dalmatinah*, koji kao i ja s njegovom knjigom nechedu biti zadovoljni, i zato privodi pogrješke, koje je upazio, a takove su kao najglavnije evo ove sljedujuche: “

1. Serblji izostavljaju u knjigama slovo *h*, i kaxe, da se s toga radja sumnja u razumjevanju onoga, što se çita.

2. Što Prevoditelj u Pravopisu premjenjuje *b* u *p*; *d* u *t*, i.t.d. i obratno.

3. Što izostavlja neka slova u rijeçima, koje radja sumnju, i zato privodi za primjer rijeç *sudiche* i.t.d.

4. Što piše *çast* mjesto *dio*; *rješiti* m. *drišiti*; *je* m. *ju* i.t. d.

5. Što kaxe: *Dochi kod njegove kuche*, m. *k njegovoj kuchi*.

6. Što je u reçenoj knjizi „ *tako mlogo turskik* i *ruskih riçih* „ da ih ne razumje.

7. „ Što o sklanjanju i sprezanju ne smje ni napominjati, jer bi cilu gramatiku pisati morao. “

8. Veli: „ da je njemu svejedno; Neka *Serblji* pišu kako im drago, *samo se boji da ih ne bidu naši Hervati i Dalmatini* naslidovati. “

9. Xali: „ Što neimamo obchenite gramatike, po kojoj bidu se spisatelji barem vladati i nadriliterati koriti mogli. “

10. Veli: „ da nije dosta svoj jezik tako znati, kako ga prost narod malog okruxija govori, da paçe moradu se sva narjeçja ne samo cilog našeg naroda, nego još i druzih Slavja-

nah znati, ili dobro razumiti, za mochi uviditi, koliko smo jedan pram drugomu naprid ili nazad.

11. Veli: „ koja nam je korist pisati, kao što prost narod govori, koji je jezik pokvario uvodechi tudje riçi? — “

12. Najposlije veli: „ Da nebi Serblje mlogo xertve stajalo, ako bidu i oni latinska slova za svoju knjixevnost primiti, buduch da i onako polovicu latinskih slovah upotribljavaju, doçim ona druga pola gerçkih pismenah takovu moch i oštrinu ima, da samo suze stiocu na oçi naganja. “

Ove su najglavnije pogrješke ili toçke, koje g. R. privodi za dokazati, da s gore reçenom knjigom nechedu biti zadovoljni ni g. R. ni mlogi *Hervati* ni *Dalmatini*.

Mi ovdje ne idemo na to, da dokaxemo, da je više pomenuta knjiga bez pogrješke, nego samo xelimo pokazati, do ono nije baš sve onako pogrješno, kao što veli g. R.

Ali prije svega toga molimo g. Çitatelje ovoga lista; da bi imali dobrotu poslušati i ovo: Serbski *Ljuboslovi* (*) (filologi) zauzimajuchi prostor našega jezika od *Adriatskoga* mora, sve do rijeke *Timoka:* i od *Skadra* (Scutari) grada sve do *Budima*, smatraju ga u obšte kao jedan i jednak jezik izvan nekijeh malijeh razlikah, po kojima ga razdjeljuju na tri *Narjeçja*, a takova su evo ova.

a. *Istoçno Narjeçje*, po kojemu se govori u *Sriemu*, *Baçkoj*, *Banatu*, u sjevernoj polovini *Serbie* i gore okolo *Budima*, gdje se staro slovo ѣ, izgovara kao *e*, n. p. xiveti, pevati, dete, devojka, vek i. t. d. i gdje slovo *h*, ili se sa svijem izostavlja kao: *ochu* m. hochu *ora* m. orah, — *maati* m. mahati i.t.d. — ili se pretvara u *j*. kao*: smej* m. smeh, — *kijati* m. kihati i.t.d. — ili se pretvara u *v*, kao*: suv* m. suh — *uvo* m. uho, — ili se pretvara u *k* kao: *xenik* m. xenih, *duk* m. duh. *tjaknuti* m. tjahnuti. i.t.d.

b. *Zapadno Narjeçje*, kojim se govori u zapadnoj *Slavonii*, *Hervatskoj*, polovini sjevernozapadne *Bosne* i u *Dalmacii* sve do granice *Dubrovaçke*, i to samo kod sinovah Rimske Cerkve, gdje se staro slovo ѣ izgovara kao *i*, n. p. xiviti, pivati, dite, divojka, vik i. t. d. i gdje se slovo *h* nešto malo çuje, ali slabije negoli njemaçko *h*, kao grih, smih, smihati i. t. d.

c. *Juxno Narjeçje*, kojim se govori u *Dubrovniku*, *Boki Kotorskoj*, *Cernoj Gori*, i *Hercegovini* i juxnoj polovini *Serbie* i *Bosne*, i to kod sinova Gerçke i Rimske Cerkve bez ikakve razlike, i ovuda se çuje ono staro slovo ѣ u *protegnutom* slogu (sillaba) gdi se izgovara kao *i* i *e* rastavljeno, kao diete, bielo i.t.d. a u *kratkom* slogu izgovara se, kao *je* n. p. bjelilo, djetinstvo;

Pak i u ovom narjeçju po istoçnijem krajevima ne çuje se slovo *h*: u *Cernoj Gori*, *Dubrovniku* i njihovijem pokrajinam çuje se baš i ondje dosta putah, gdje i netreba, kao: lahko, malahno, i.t.d. našijeh dobrijeh, junakah, xenah, pušakah i. t. d.

Ovo su tri narjeçja, koja çine neku i gotovo neprimjetnu razliku u govornom jeziku, ali ih je nuxdno znati više radi *Pisaocah*, negoli radi naroda.

(Dalje che sliditi)

X.......

(*) I Hervatski.

ZAGONETKA.

Pervi nami kaxe pravo
Baš svagdanju našu pichu —
Drugi pravi pak nesrichu
Kad ko putom idje zdravo —
Sve pak nosi štetne rane
Jer glad za njom çesto bane.

Kurtovich.

Pridjašnja zagonetka znaçi:

(t. j. nebo i zvizde i ono sedam vlašichah.

K.

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 46. — NA 11 STUDENOGA

1. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f** zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

PRAZNA SLAVA.

Svojim se dilom hvaliti,
Taśta zna se da je slava,
A joś tugjim se slaviti
Prazna samo moxe glava.

Imade ljudih himbenih,
Koji svuda tugje kradu,
Da steçu ime uçenih,
Ako baś i niś neznadu. —

Sovi takvi su priliçni,
Tugje perje koja zgrabi,
Da śto skrati Bog praviçni
To posvoi i porabi.

Al u xao ças to çini,
Ptica svaka svoje hoche,
Pak brez mila vuçe plini,
I śto sovje brez milosche.

Sova tuxna i xalostna
Śto nje nije jer zalati,
Osta gola i sramotna!
Vridna da se tak izplati. —

Ne vami, neg', vi ptiçice
Napravljate lipa gnizda,
Riçi poznate priçice,
Istine su prava zvizda. —

Xaba ohola kad vidi,
Da vol velik je i jedar,
Kano da mu nenavidi!
Śto ni u njoj takvih rebar.

Zato śto vech moxe poçe
Nadimat se do nemila!
Pak kad pare se naloçe,
Puçe miśinska gomila! —

Kaçich, *Dośen* dosta poznan
Za nemalo kod svakoga,
Niśtamanje kano neznan
Prodaje se za novoga!!! —

Po svidoçi naśa *Zora*
Bila *Zora Dalmatinska*,
Sa Pismicam (1) to od skora,
Stvar je nova, ne starinska! —

Śto çovik nij' i nemoxe,
Lipim mirom nek miruje,
Jer se silom nepomoxe,
Śto Bog takvom uzkratjuje.

Da si muço, tko pametna
Derxao te nebi bio?
A tako si dosta śtetna
Za se jadan pribavio. —

U Karlobagu.

Antun Ciganich, Xup. Pomochnik

(1) *Vidi broj 17 Kaçicheva Pisma S. Jurja, i Broj 38 Dośenova Pisma od nenavidosti.*

MARIA

DOGADJAJ ISTINIT.

Biaśe pervi dan miseca Svibnja godine 1843. Od jedne ure biahu zamukli psi sela Sotonich Nahije Cerniśke u Cernojgori, i jedna gusta kiśica çiniaśe tmastije tmine pervoga mraka. Svak biaśe pośo na ligo, a sama bdiaśe mala Maria. Biaśe Maria jedna okretna i lipa divojçica od 12 godinah, jedina ostade svomu Otcu Savi Jovovu Rasladichu çeoniku u nahii Cerniśkoj, koi imaśe dosta dobarah, i biaśe ljubljen i dobro vidjen od svoga Vladike, krupan i jak. Divojçica ljubljaśe xivo svoga Otca, i biaśe miljahno odvratjena, skaxiuchi joj on svoju ljubav dvornije neg obiçaje gorani, jer nikad nitbi odlazio nitbi dolazio k kuchi bez njegovatije, izcelivati, i davati joj najsladja imena. Onu veçer, sa svim da joj biaśe obecho vratiti se, kaśnjaśe otac od viśe, a Maria bdiaśe nemirna, i priklonjaśe uśi sad k jednomu prozorichu, sad k vratim, ufajuchi çuti poznani bahat texke Otçeve stope. Ali zaman; mnoge i mnoge misli vertjahu se po nje pameti, ali nad sve, nje serce tiśaśe ufanje, da nje Otac uzderxan od zla vrimena, bitche ostao prinochiti kod koga priatelja. Niśtanemanje opet se stavlja na osluh; ali buduchi jurve gluha doba od nochi, i nutkajuchi je domachi, çini zasunuti vrata, i lexe na svoju malu posteljicu. Nakom duga i duga privratjanja umor sklopi nje oçi, oli netom je bio uhitio san, budi je muklo lajanje pasah. Ustaje poplaśena, çuje buku viśe çeljadih, koja se priblixaśe i koja opetovaśe nje ime, leti na vrata, ali jaoh! koi nemili ugled njoj se prikaxuje! Mnogi priatelji nose jedan trup, trup nje jadnoga Otca, komu bi odsiçena glava, i razerdane persi s zernom od puśke. Nema riçih za mochi izrechi xalost ove nevoljnice. Pada verhu izkervavljena tila, kida, viuchi vlase, bie se śakami u glavu i u persi, dere s noktim svoje lice (1), dokle, ganuti od nje velike bolesti okolostojechi, silom je odcipljuju od onog razgerdja, i ugone u nje loxnicu. Ali serce one jadnice biaśe razderto, nje ditinja pamet smetena. Ljubav nje Otca biaśe uzderxanje nje xivota; vidi tilo bez glave, i nedopuśtajuchi joj godine, ni spol ufati ispunjenje od osvete, neche da xive viśe. Otvora skrinju otçeva oruxja, vadi malu poljubjenu puśku, obracha je k persima, i izmeche je prema onom mladjanom sercu, koje joś nebiaśe zadertjalo neg za svoim Otcem. Bidna Maria! Tvoja duśa nebila primljena neg od Boga od miloserdja; i tvoja privelika otçinska ljubav zadostojalati xalbu ljudsku, i prośtenje Sudca viçnjega.

F. D.

(1) Po sve istina buduchi kod Cernogoracah ova obiçajna skazanja od xalostih u smerti njihovih roditeljah.

—

NEŚTO O SERBSKOJ LITERATURI.

(Produxenje i Konac).

Sada evo nas s odgovorom:

1. Na pervu toçku.

Svi Serblji ne piśu bez *h*, nego samo oni, koji piśu istoçnijem Narjeçjem, to svjedoçe Vukove Poslovice i pervak njiga najnovijeg izdanija *Serpskijeh nar. pjesamah*.

2. Na drugu toçku.

Prevoditelj viśe pomenute knjige pisao je po gramatiki Vukovoj, koja je osnovana na narodnom govornom jeziku, i u kojoj pravila zapovjedaju, da se pretvara *b* u *p*, i *d* u *t* i.t.d. kako god i *g* u *x* i *z*; — *k* u *ç* i *ch*; — *h* u *ś* i *s* n. p. Serb, serpski; sladak, slatki; *texak, teski*; bog, boxe; — junak, junaçki; verh, zaverśiti i.t.d.

A śto drugi jezici ovake promjene ne imaju; to ili jezik ne iziskuje, ili gramatikopisci za ova pravila nijesu znali; — A kad bi su danas svoje knjixestvo zapoçinjali, kao śto ga mi poçinjat moramo, to bi su jamaçno i oni morali ovako poçinjati; jer koliko je god pametno videchi tudje pogrjeśke popravljati svoje, toliko je ludo ne htjeti ih popravljati.

3. Na trechu toçku.

Piśuchi po gramatiçnom pravilu, koje je na narodnom govornom jeziku osnovano, morao je Prevoditelj rechi: *Sudi che*, ili *sudiche;* jer tako narod govori; a i osim toga ima toliko drugijeh riječih, koje podloxe sumnji, koje pametan Pisac zna izbjegavati, n. p. sjedim, — kupiti — prevarili — govori, gore, voda, i.t.d. A imaju toga i drugi jezici.

4. Na çetvertu toçku.

Istina, da je pravije i bolje piśuchi narodnim naśim govornim jezikom sluxiti se i narod-

nijem riječma, i zato bi bolje stajala riječ deo negoli *čast*; jer *čast* kod naroda nešto drugo znači, negoli deo; ali baš i *parče* i *komad*, neznam, jesuli riječi našega jezika, —

Nu pri svemu tom bolje bi bilo i ove tudje riječi za neko vrjeme zaderxati, negoli nove nevješto kovati, pak ovako novoskovane i neugladjene silom utiskivati u jezik, koje su još gore i nepoznatije negoli one tudje, n. p. *znaxeljan*, *ljubopitan*, *prisutan*, *pritoman* i druge ovakove, nijesu kod naroda poznate, zato bi u ovakovom slučaju morali naši knjigopisci priloxiti i onu staru tudju u zaključnoj (parentesi), i to barem dokle je još nova. — A *Tjedan* (1) je riječ, poznata samo u *zapadnom* našem narječju, a u istočnom se govori *nedjelja danah*, ili *sedmica*. Dakle obadvije su naše, zašto dakle da ih odbacujemo, kad su obadvije naše?

5. Na petu točku.

G. R. ima pravo, što traxi, da se piše: *Dochi k njegovoj kuchi*, negoli: *Dochi kod njegove kuche*. To iziskuje glagol *dochi* u onome smislu.

6. Na šestu točku.

U pomenutoj knjizi neima baš toliko *turskih* i *ruskih* riječih, da ih nebi mogao g. R. razumjeti; a baš i ako je koja iz jednog ili drugog od pomenutijeh jezikah, to che zaista biti u narodu poznate, tako dakle neche ni g. R. biti nepoznate; jer on sam pripisuje za duxnost svakome Pisaocu, da mora znati ili barem razumjeti ne samo sva naša, nego i ostala slavenska narječja.

A i bez toga: Svaki i najizobrazovaniji jezik ima *tudjijeh* ili *stranijeh* riječih, i to još, što je koji obrazovaniji, to je puniji; neka de zaviri g. R. u *Engleski*, ili u *Francuski* i *Italianski* jezik, koliko je tu gerčkijeh, i svake struke drugijeh riječih! A da ne idemo daleko. Pogledajmo samo na Njemački jezik, koi ima toliko *sveučilišta* (università) učenijeh druxtvah (accademie) i mloga druga sredstva za obrazovanije svoje, pa neka nam kaxe g. R. Jesuli njemačke riječi: *Officier*, *Oberlieutenant*, *Regiment*, *Compagnie*, *Soldat*, *Linie* i.t.d.? pak i on sam, zašto piše samo u jednom listu: *Dxaba! pomanjkanje*, *temeljito*, *literatura*, *gramatika?* i.t.d.

To dokazuje, da se neke riječi baš moraju u tudjem jeziku izkazivati, jer neke u drugi jezik prevedene izgube svoju pervobitnu (originalnu) vaxnost.

Gotovo bi se moglo rechi, da u našem jeziku još najmanje ima tudjijeh ili stranijeh riječih sprama ostalijeh jezikah, premda nam to ne moxe na neku diku sluxiti; jer to dokazuje, da i nekijeh naukah na svojemu jeziku neimamo.

Da nebi kogod pomislio, da se mi ovako govorechi protivimo čistjenju našega jezika. Sačuvaj Boxe! Samo hochemo da kaxemo, da većepomenuta knjiga nije tako puna tudjijeh riečih, da je g. R. razumjeti nebi mogao, a drugo, da ga sada nije moguche ni pisati u nekijem predmjetima bez njih.

7. Na sedmu točku.

G. R. sam govori, da je Prevoditelj pomenute knjige u najgorem narječju pisao, ne dokazujuchi, *u čemu se ono najgore zastoji?* Dakle zato baš nebi morao ni misljeti na gramatiku sklanjanja i njena sprezanja, a još manje i zato, jer sam xali „ što *nemamo jedne obchenite gramatike*, po kojoj *bidu* se spisatelji vladati, a nadriliterati koriti mogli. "

A mi kaxemo, da izmedju gore pomenutijeh narječijah ni jedno se ne moxe nazvati po pravu *najgore*, a mlogo manje *istočno*; jer u svakome od njih ima svoje lice i naličje, a Prevoditelj knjige — *zlatotvornog Sela* vladao se po *Vukovoj* gramatiki; samo nije sljedovao *juxnom* ili *jugoistočnom*, nego baš upravo *istočnom narječju*.

8. Na osmu točku.

G. R. ne pokazuje se, da je pravi Rodoljubac govorechi, „ *da mu je sve jedno*, *što Serblji onako pišu*, *nego se boji*, *da ih ne bidu naši Hervati* i *Dalmatini naslidovati* „. — Mi mislimo, da su *Serblji*, *Hervati* i *Dalmatini* jedan istovetni narod, jer se jednim jezikom medjusobom razumjevaju, jedne običaje imaju, i.t.d a ovo je xivi dokaz, da su prava bratja; il zar zato nijesu bratja, što se jedni zovu *Serblji*, drugi *Hervati*, a trechi *Dalmatini*; to bi bilo isto, kao da i djeca jednog otca nijesu *bratja* zato; jer se jedan imenuje *Petar*, drugi *Pavo*, a trechi *Jovan*. —

---

(1) Nije tu riç kod nas poznata, nego nedilja danah kao i u Serbiji. **M.**

Ovakove misli ne sajedinjavaju, nego ih rastavljaju. — Ta evo smo u sredi prosvieštene Europe svi skupa, pak smo mi sami iza tolikijeh narodah zaostali u tami, baš zato najviše; što smo nesloxni bivali. Nebili barem sada bilo vrjeme, da se kao bratja slaxemo, pak ako i nemamo *sveučilišta*, i *učevnijeh druxstvah*, a ono imamo barem naše narodne liste u našem narodnom jeziku, u kojima se moxemo sabirati i jedan drugomu što god dobroga i kazati i poslušati. Oni nam očevidno mogu otkrivati, da jedni bez drugijeh u jeziku ili veoma malo, ili baš ništa ne moxemo napredovati; a da u slogi moxemo dosta jedan drugome koristovati, jer prinosechi svaki svoje malo dobro na oltar prosvjestenja, učinichemo veliko dobro, koje che svijema skupa korisno biti: *Serblji* poznavajuchi svoj bogomoljni jezik obogatiche naš govorni narodni jezik, a *Hervati i Dalmatini* svojim, *Gundulichem*, *Kačichem*, *Došenom* i ostalijem Pjesnicima ukrasiche ga, a svi skupa našijem narodnijem pjesnama, pripovietkama, poslovicama nakitichemo ga i obogatiti.

Ali se to moxe samo u slogi i ljubavi smatrajuchi sve, što je god *Serbsko*, da je ono *i Hervatsko i Dalmatinsko*; a što je god *Hervatsko* i *Dalmatinsko*, ono da je i *Serbsko*. Tako bi se prosvještenje medju nama odomachilo, knjixevna sloga utverdila, ljubav medjusebna, ljubav bratinjska ukorjenila, srecha medju nama ostanovila, i narodna dika podigla i razprosterla!

9. *Na devetu točku.*

Kad *obchenite gramatike* nemamo po kojoj bi se pisaoc upravljati mogao; da po kojoj gramatiki dakle g. R. onako oštro kori Prevoditelja i njegova sklanjanja i sprezanja u jeziku našemu?

10. *Na desetu točku.*

„Nije dosta svoj jezik tako znati, kako ga prost narod govori" (veli g. R.) i.t.d. Ovo je pravilo nuxdnije za *ljuboslova*, negoli za spisatelja, koji poznajuchi svoje narječje, u kojemu piše, lexi jedinstveno na to, da ga narod razumje onako, kao što on sam onu stvar razumje, o kojoj piše. A sa cerkveno slavenskim jezikom poznajuchi se po duxnosti svojoj uzderxavao se od smješe s drugijema, a pomagao se u nuxdnima. — G. R. sam je korio Prevoditelja prostim jezikom, i to baš onijem, kojim je pisana knjiga o kojoj je govor. —

A da neka struka knjigopisacah mora poznavati naš jezik u svoj svojoj obširnosti, a osobito naš kojim govorimo, tome se ne protivimo, nego samo sudimo, da za sada niti je moguche, niti je pak toliko nuxdno za ovu knjigu.

11. *Na jedanajstu točku.*

Molimo g. R. da bi nam kazao: *za koju* struku ljudih u našemu jeziku pišu se sada knjige? — Dali za *Učene*? ili *Proste*? — Ako je za *učene*, to na što im sluxi pisati, kad i oni sami znadu onoliko, koliko i onaj što piše, a gdjekoji zar znade i više? — Akoli je za *Proste*? to molimo, da nam kaxe, kako bi smo imali pisati, da nas prostak razumje, i to da nas razumje bez tolmača. —

No rechiche kogod, da Prostak nijedan od stotine ne umje čitati. — Istina prava da je tako; ali che se nachi jedan od tisuche, (hiljadi), koji che znati čitati, i kojega che radoznalac (curioso) dragovoljno slušati; jer što se razumje, ono se rado i sluša i lahko pamti, kako god iz naše narodne pjesme i pripovietke. —

A da kako pišu drugi narodi za svoje Prostake? zapitache kogod. — Drugi narodi ne pišu svojim govornim jezikom za to, što njihov govorni jezik nije po svuda jednak kao naš, i zato ti su morali pisati na više načinah; a za izbjechi takove tegote došli su i nehotice na misao pisati jezikom koji se danas zove *knjixevni*; Ovo isto moxe i kod nas dochi, ali je za sad prerano (1). — Pak i ovaj njihov knjixevni jezik, nije postao odmaha ovako, u postatku svome, kao što je sada. A to vidimo kod njemacah, kakav je bio jezik do vremenah *Šilerovijeh*, kakav li kod italianah do Manzona, Silvia Pelika, i Botte i t.d. i što je do sad, nego che još i od sad. Tako se nadamo, da che i s našijem biti, samo što mi videchi njihove pogrješke, moxemo naše popraviti, ili čuvati ih se barem.

12. *Na dvanajstu točku.*

G. R. po svojoj raspaljenoj ljubavi k našoj knjixevnosti nebi morao gledati na vanjski izgled (figura) slova, kao djete na šareno jaje, nego bi imao paziti na potrebu i podpunost azbuke. — Svaki gramatikopisac morao bi znati, da je ona *Azbuka* najsaveršenija za svoj jezik, koja ima

(1) *Boxe ne daj! Sramota bi bilo da naši potomci izvernu ovi slavni jezik. Prosto je samo mudrospisateljima s velikom pomnjom skovati riečih kojih u narodu neima.* **K.**

onoliko slovah, koliko je u njenomu jeziku najprostijih glasovah, tako, da se svaka riječ u njemu moxe lahko bez natezanja i kerpexa napisati i pročitati.

Serbski se jezik sastoji iz trideset najprostijih glasovah, i zato baš i naša Azbuka po *Vukovoj* sistemi ima upravo onoliko slova, koliko je i najprostijih glasovah u njemu. — A ova su slova uzeta sva iz staroslavenske Chirilove azbuke izostavivši izlišna, a pridodavši potrebna. Sad neka nam po duši kaxe g. R. moxeli se kojom god drugom azbukom napisati, onako podpuno i bez kerpexa i natezanja knjiga, *Zlatotvorno selo*? — kao što je onom? Bre! nemoxe ni *staroslavenskom*, a nekamoli *latinskom*, koja nije dovoljna ni za sami *latinski* jezik, a mlogo manje za kojemu drago slavensko narječje, kojima bi se slovima latinskijema mogli izraziti ovi otličitelni (karakteristički) glasovi našega jezika ђ, ж, з, љ, њ, ћ, ц, ч, ш, џ, — Ta i sami sada obrazovani jezici lahkše bi se pisali Vukovom, negoli latinskom azbukom. Toliko podpuno za otvorene jezike.

A neka nam kaxe g. R. Šta oskudjeva našoj sad ovako uredjenoj Azbuki? Šta li je bolje u *latinskoj* za naš jezik, kad je toliko preporučuje? — Štali su dobila naša bratja u jeziku, što se latinskom azbukom sluxe? Neka samo pogleda, kako se piše u *Dubrovniku*. — Kako u *Zadru*? kakoli u *Zagrebu*? Moxe biti, da je to najglavniji uzrok; što jedni govore *covik*, *zena* i t. d. m. *čovik*, *xena*.

Svaki pravi Rodoljubac morao bi xeljeti, da i naša knjixevnost procvjeta i da se rasprostre, i zato bi trebalo, da se sloximo i izjednačimo; a na to ne treba, da nagovaramo pristrastno (parzialmente), koja su slova ljepša, kojali podpunija.

Ovo se veli samo za *knjixevnost i knjixevni jezik*; a za *bogomoljni* svaki neka svoje derxi i čuva kao svoju svetinju. Tako rade *Njemci*, tako *Francuzi*, *Englezi*, koji su svi u *knjixestvu* jednaki, a u *Cerkvi* svaki svoje oboxava.

A što veli g. R. da *Serbska* slova naganjaju Štiocu suze na oči, tu se on samo šali, jer ako bi tako bilo, to bi g R. od teškijeh suzah vech morao do sada sa svijem izgubiti vid, čitajuchi njemačke knjige, u kojima su slova zaista mlogo oštrija, negoli što su *Serbska*. — A mi, koji najviše i *Serbski i Njemački* čitamo, morali bi smo vech i osliepiti, ali hvala Bogu! toga slučaja niti je kod g. R. niti kod Serbalja.

Jeli dakle pametnije ostaviti svoje i podpuno, a primiti tudje i oskudno? —

X.......

IZJASNJENJE.

Koliko me je radovalo, da se je vridnih domorodacah našlo, koji su na moj poziv svoja mnenja izjavili, toliko mi je opet xao, da su me gdi koji drugčie razumili i onako meni odgovorili, kako se od izobraxenih ljudih nadao nisam. Ja biaše rekao, da: *tko što boljega* (u pogled predloga *za*) kazati znade, neka pero tergne i na megdan izide, to jest: da svoj razlog na obchenitu korist u *Zori dalmatinskoj* izjavi. Ali bo namisto toga porodi se xestoki boj, bez da se je išto *boljega* obavilo, ili stvari na kraj došlo. Sve ostà, kako je i prie bilo (1); samo mene ljute rane dostigoše, koi sam se u dobroj namiri usudio, u osinjak zlih običajah i krivih mnenjah dirnuti i ono što *po momu mnenju dobro i izversno* nije, očito izrechi. Netko mora biti, da pervi juriš učini, makar i posernuo; ja poleti, ali bo — u nevrime, i to za uzrok derxim, da moje predusetje nije srichno izišlo, kako god i simenje neiznikne, kad se u nehorno vrime posie.

Sve, što sam do sad u pogled našega jezika i pismenstva javno kazao, smatrao sam kao svetu duxnost, koju je mati domovina svakomu sinu svomu naloxila, da za obchenitu korist njezinu toliko dobra učini, koliko učiniti moxe; i ako moje trudjenje tomu vele vaxnomu nalogu podpuno nezadovoljuje, i moju dobru namiru nedostigne, barem sam najbolju volju imao, to učiniti. I svaki bi se tersiti morao, da svoj materinski jezik dobro i temeljito nauči; da ga u njegovoj izvornosti i cilochi sazna i uzderxi; da ga proti izopačenju i zloupotribljenju občuva i na onaj stupanj izobraxenja dovede, koi mu po naravi i duhu njegovu patri, a to se nemoxe dostichi, ako se samo kod zlih običajah i krivih mnenjah ostane. Mi nismo sami na svitu; ima još i druzih rodah, koji su nas u slovstvu nadkrilili, i mi ih nesmimo mi-

(1) To se vami čini.

moich, bez da ih za svit upitamo. Svi mi Slavljani jedan obcheniti jezik govorimo; samo su nariçja u tomu razliçna, da svako glavno nariçje svoja imena i glagole drugçie sklanja i sprexe, ali bo ih ipak iz jednoga vrila cerpa, i koje nariçje najvechi broj tih izvornih i obchenito poznatih riçih ima i upotribljuje, doisto je najbolje i najrazumnie. Mi se moramo dakle uvik obchenitoga jezika derxati, ali bo tako, da granice svoga, za slovstvo odabrana nariçja samo dotle prestupimo, dokle njegov svojstveni i osobni znaçaj dopuśta, da jedno s drugim stopimo, izporavimo i nadoknadimo.

Kakovu korist moxe naśe slovstvo imati, koju li izobraxenost i razsexnost zadobiti, ako se svako misto svoga zloçesta obiçaja i svoga medjutim pokvarena ili okernjena nariçja derxalo bude ?(1) Tko che njihova pisma ili njihove knjige pisati, śtiti i kupovati? Tko li ih razumiti? — To, mislim, morali bidu svi spisatelji, osobito urednici novinah i çasopisah prid oçima imati, buduch da sad nitko vecheg upliva za izobraxenje ili za izopaçenje, za napridak ili nazadak naśega narodnog jezika i pismenstva neima, kao oni i njihovi sudelaoci; pak kako izpunjivaju oni tu çasti vridnu i hvale dostojnu sluxbu? Razdriśenje toga pitanja ostavljam vrimenu (2) i razsudjenju uçenih ljudih, i prelazim na *prilipak nadmudrivanju.*

Ja sam vech u pogled predloga *za* u ovih listovih kazao, i pri tomu ostajem, da se on kod muxkih xivih imenah u jednobroju, *vrime naznaçujuch*, nikad upotribiti nemoxe, jer bo se nezna, je li u genitivu ili u accusativu stoi, buduch da su si ta dva padexa jednaka. To bi se jedino kod nexivih muxkih imenah upotribiti moglo kadi se genitiv od accusativa razlikuje, da bi samo razumno bilo n. p. „*Za mlina dosta vode biaśe.*“ Ovdi znam, da mlin u genitivu stoi, ali bo je uhu i pojetju momu suprotivno çuti i razumit morati, da je: „*dok mlin stajaśe*, *dosta vode bilo.*“ To che malo tko i doisto samo za texku potribu pod onim izrazom razumiti, jer mu stusi za podpuno pojetje manjkaju. Naravitie i obchenitomu pojetju shodnje zvoni *za* u accusativu; i kad ja kaxem: „*za mlin dosta vode biaśe*,“ doisto che me svatko razumiti, śto sam kazati hotio, jer bo je misao podpuno izraxena. Istom tako sudim, da che svatko prie na accusativ pomisliti, kad reknem: „*za mlinara dosta vode biaśe*,“ i da che ih malo, posve malo biti, koji chedu taj izraz u genitiv metnuti i ono razumit śto nije kazano, t. j. „*dok je mlinar bio*, *bilo je i vode dosta!* — Na isti naçin imali bimo tu smutnju kod xenskih i stvarskih imenah, kod kojih je genitiv singular jednak nominativu i accusativu plurala, ako ne baś sasvim i kod svakog imena po glasu, to doisto po naśemu sadaśnjemu verstopisu; i kad ja jedan i isti izraz dvojako raztumaçiti moxem ali moram, tako i uzroka dosta imam kazati: *da je taj izraz ili naçin govorenja i pisanja zloçest i nerazuman.* — Ja mislim, da je tako? (1)

Evo joś i gospodinu J. A. Berlichu na njegovo izjasnjenje u 35 broju ovoga lista odgovaram, da sam one dvi biljexke u zagrebaçkoj Danici śtio, i da bi bilo uredniçtvo Danice *pravedno* razsudit hotilo, doisto da nebi onako govorilo bilo. Ja sam, gospodine! vaśu slovnicu u ruci imao, i moram priznati, da sam mnogo dobra i koristna u njoj naśao, i po njoj vechi dio moga malog dela sloxio, kako chete i sami viditi, ako vam u ruke dojde. Ali bo mi dopuśtite u kratko rechi, da vaśa knjiga nije za svatkoga, jer bo je vechma jedna sbirka vami poznatih nariçajah, nego li slovnica za obcheniti nauk, koja bi se po svih nariçajih sklopiti, i sa svim tim samo jednoga zakona derxati morala; i kad se ona na taj naçin popravi i ono, śto je suviśno, iz nje izbaci, a ono, śto joj joś manjka, nadoknadi, moxe se kazati, da je doisto najbolja gramatika, koju imademo. Śto pako ovdi o vaśemu delu reko, nebudi vami za ukor reçeno, jer tko samo ikoliko dobre gradje za naś zapuśteni jezik sabere, vech je svake hvale vridan.— U mojoj knjixici nachi chete i to, da sam se u poçetku vaśih akcentah derxao; ali bo sam se potle obsvidoçio, da ono nije pravo i dosta razumno izrazeno, i porad toga za dobro najdo, da to u Zori dalmatinskoj, broj 24. razgovetnie kaxem. Śto vi: *kratak i nizak* glas zovete, tomu ja velim: *naravski;* śto je vaś: *kratak i visok*, to je moj: *kratak - kratak*, jer bo

(1) Koliko je nariçjah kod juxnih slavjanah? Jedan je sam opcheni jezik, çist, lip, nepoznat, a nije pokvaren kako niki vele.

(2) Usterpite se gospodine! Jedva smo poçeli kao i vi· Nemojmo vikati na pogriśke, vech upravljajmo, ako znademo, tijo i mirno oce, koji su zabasali. **K.**

(1) A śto mi velite vi Gospod. Verdoljaçe? **K.**

je i slidechi glas kratak; a što je kod vas: *dugaçak i nizak*, — *dugaçak i visok;* kod mene je: *dugaçak*, jer bo *glad* i *ruka* jednako brencanje imadu. Sad ne samo da *uzdignuta* glasa kod vas neima, koi se ipak, razliçan od kratkoga u jeziku nalazi, nego i vaše izjasnjenje samo dva glavna brencanja, to jest: *kratko* i *dugaçko* naznaçuje, koja se kao *duet* u musiki, s debelim i tankim glasom izgovaraju. Dakle bi osim *uzdignuta* još i *naravski* glas manjkao? — I buduch da se s dvama ili najviše s trim glasovim nemogu çetvora brencanja naznaçiti, zato i niste mogli ona çetiri znamenovanja: *talianskigovori* i.t.d., gdi još *dugaçkoga* glasa neima, s vasim verstopisom razluçiti; ali bo ipak mogoste pred svitom kazati, da je moje glasoshodno pisanje: *proti cilomu çoviçanskomu razumu*!! Dakle mora sva izobraxena Europa, koja suglasnike udvostruçuje, bez çoviçanskoga razuma biti?! To još nisam znao!

Vi xelite znati, kako bim s moim dvostruçenjem one vaše riçi napisao? Ali bo njihov glas nezahtiva nikakva dvostruçenja, jer su: imam *mlada* konja i: moja je keher još *mlada*, naravski glasovi koji nikakva naznaçenja netrebaju; ali bo: *mladá* gospoja *die junge Frau*, ima na izhodu dugaçak glas, koi izvistno pristavno ime od neizvistnoga *das bestimmte und unbestimmte Beiwort* razluçuje; a naša *mláda unsere Novize* ima nasuprot glavni glas dugaçak.

U pogled sklanjanja imenah i sprezanja glagolah, gdi se nisam s vami sloxit mogao, kazao sam u kratko i uzrok, zašto to drugçie biti mora, a da *optativ*, (bim, biš, bi, bimo, bite, bidu), bez kog bi naš jezik uvik nerazuman i škerbast ostao, iz svoje glave izmislio nisam, nego da su još uvik u narudu jesucha (esiste), moxete se ne samo iz „*Kola,*“ knjiga III. na strani 89, nego i po sebi samo osvidoçiti, kad reknete: *da bismo*, namisto: *da bimo* i. t. d. Bez našega *optativa* nemoxe se nikad onaj nimaçki ili talianski *modus conjunctivus*: *würde*, *hätte*, *wäre*, sarrei, avrei, vorrei, izraziti ili prevesti, i iz toga se moxe, samo ako se hoche lasno uviditi i osvidoçiti, kako oni zlo i nerazumno govore, koji u takovu sluçaju svoj vlastiti naçin sprezanja neupotribljuju, ali ga upotribiti neznadu.

Što sam ovdi gospodinu B. kazao, moxe i gosp. K. za odgovor sluxiti, i ako mu štogod duxan ostanem, mislim, da se neche na me serditi (1). Samo još to pridodajem, kad se o narodnomu jeziku govori, da se neuzimlje samo jedno misto ali jedno podnariçje u smatranje, nego cili narod, koi pod jedno glavno nariçje spada, jer bo: svi ljudi sve znadu! – Što se je u jednomu podnariçju izgubilo, to se je moxebit u drugomu obderxalo; sto se je u ovomu pokvarilo, to je u onomu moxebit bolje i razumnie govori; a što je u trechemu iznimak, to moxe u çetvertomu pravilstvo biti, kao ono: *idu, adu*, i.t.d., i ako tko po zakonu i duhu jezika jedno s drugim zamini i popravi, neka nitko nerekne, da to nije narodno, ili da je samovoljno izmišljeno, ako ga on sluçajno çuo ali znao nije. Ja sam se toga naçelstva derxao, za da se *cilost i osobni znaçaj* našemu, u tolika podnariçja razdiljenu i razterganu jeziku povrati i uzderxi; a to mislim, da nije nikakva reformacia. Lud bi bio, koi bi samo pomisliti mogao, da se jezik jednoga naroda iza njega xiva preinaçiti moxe! To nisu tolika stolitja gorkih progonstvah uçiniti mogla; ali bo se on moxe u suprotivnih okolnostih pokvariti, kako smo xalibog vech izkusili, i u horno vrime, koje nam je sad Bog dao, popraviti i podpuno izobraziti, samo ako hochemo! Mi smo u pogled našega narodnog jezika još uvik ditca, koja nisu u školu išla. Dakle nauk, i ništa nego nauk! K tomu dobre i razumne uçitelje! — S Bogom!

Ilia Rukavina Ljubaçki.

PROROK U SVOJOJ OTAÇBINI NEMOXE PRIBIVATI.

Bjeli srechno Zora u našoj otaçbini i rekobi da nam vedri dan obechava. Po svem tomu, niki domorodci hotilibi smijat se na nju, i ne s posmihom veselja, dali od nepomnjivosti i potlaçenja. I ti jesu baš oni koji moralibi derxat je draxiu i veche procjenjenu. Dali çemu to? Jere Zora govori s jezikom od njih nauçenim od djetinstva i s kojim vavik govore. Jere ništa novnovcato ne

(1) A što je nama stalo za taljansko *avrei* itd. Koliko i koliko naçinah govorenjah ima u našemu jeziku, koji se ne dadu prevesti ni na taljanskomu ni na nimaçkom. Svaki jezik ima što osobitoga. G. Rukavina xeli da naslidujemo tudje zakone, kad nam nije nevolja. Svaki navlastito izvorni jezik ima svoja osobita sprezanja. Što mi imamo drugi neche i nemogu uzeti, a što mi neimamo, moramo uzeti? Jeli to pravo? **K.**

nalaze u onom jeziku, s kojim çuju govoriti nepristavno komardara, tkovaça, argatina i texaka. Ali nerazmiśljaju na podlogaj skupjen u razliçnim skljanim, i takojer da baś u naśoj Dalmacji ima vechu potrebu od nauka komardar, tkovaç, argatin i texak. — Ne razmiśljaju da sadaśnjim naçinom od opchenih nauçionicah svaka verst ljudih çita, i da Zora s mjestnim jezikom svakoga uçi. — Ako to njihove pameti odvracha na vremena djetinstva naśega naroda, neka se nadrazloxu da ovi sveti zlamen neche igda ostariti medju hervatskim narodom. — Drugi hotilibi jezik stariji çitati, uvjerovani ja mislim da velikost jezika nahodi se gdi manje razumi se. — A vi koji xudite svaki po svomu izgovoru uvjek i opcheno da se çita i govori, ubezoçite se da to nije moguche, buduchi potrebno jedan jedini razumni jezik upotrebiti na svaçji obiçaj, i bilobi po sve tamaśno pisati u jedno vrime s izgovorom Braçanskim i Hvarskim, Bukovaçkim i Kotorskim, kako i vi isti odsudili biste śtijuchi na priliku zgodopisanja Talianca Karla Botte u Toskanskom jeziku, a u isto vrime u Bergamaçkom, Mletaçkom i Napoletançkomu izgovoru. A bisteli, ja pitam, razumili takovo pomiśano tomaçenje? — Ima i onih koji nemogu uglavit se, da talianska slova jesu podobna za izglasiti hervatske rjeçi: nek çitaju Zoru, i ako im je muçno s poçetka, svaki trud s navadnostju hoche odjeliti se s njiova pogleda; i budu uvjereni da ś isto je kako ш serbsko, *s* kako с, *c* kako ц, *ç* kako ч i. t. d. — Ima takodjer koji govore: gledaj uçi me Zora *da ne jedem puno*, *da veche o podnevu neg veçeri*, *da umoran ne pijem studene vode*, to, prilaxu puno dobro znamo i mi, dali nepromiśljaju kolici drugi to nijesu znali ali nijesu u djelo postavili, i mnogi da kroz toga boluju, pate i umiru. — Dobro je dakle napomenuti onem koji zaboravi, nauçiti neumitna, a ko je nauçan srechan je da Zora i njemu bjeli. Ovo jest baś ona mudra besjedica, *da u svojoj otaçbini prorok nemoxe pribivati.* — Da porad tega neche se odbaciti prah s crevlja i zapustiti çinjenje. — Bitiche i ko na drugi naçin govori i misli, i oni isti koji sada protivni su, ostache uvjereni da Zora jest blagodjelna otaçbini i çastiva, i utvoritichese s vremenom njezini hvalitelji i oderxatelji.

V. Jelcich.

ПОЗЫВЪ

НА ПЕТУ КНЬИГУ ГОЛУБИЦЕ.

Кадь самь четврту кньигу Голубице напечатану у светъ пустіо, нисамь се надао, да ћу далѣ издаванѣ наставити моћи, зато, што є пренумерація и продая юшть на врло мало число ограничена, а моя єдинствена снага према трошковима слаба є и недосежна, кою наравно као сваке помоћи лишену ни найтоплія желя и ревность накнадити и умножити ние кадра. И зато у IVой кньизи нисамь пету ни обявіо. Но видећи драгоцѣние прилоге, коима су ревностни дѣлатељи на полю кньижества Србскогъ и опетъ пријатећи усрдствовали, и нежелећи родъ Србскій такове здраве умне ране и насладе лишавати, скупіо самь и последнѣ силе мое, да и пету кньигу Голубице издамъ. И будући да ме є къ томе само права лепота и важность прилога побудила, то бы излишно было на препоруку исте што говорити. Кои є прве четри изишавше кньиге, о коима су се на велику нашу радость иностранни отлични Журнали (као Часописъ Чесскога Музеума у Прагу, и Лѣтописи за славенско кньижество и пр. у Липисци) врло похвално изразили, са вниманіемъ читао, онай ће лако о томе уверити се, кадъ помысли, да ова пета кньига и по важности избора предмета, нарочито Србства и нѣговогъ историческогъ живота касаюћи се, и по величини не само изза осталы заостати неће, него ће оне и премашити; о чему да се увѣріо нисамь, не бы такову заиста при слабой снази моіой ни издавао. А моя ће брига быти, да красота внѣшнѣга изгледа савршенству внутренѣмъ подпуно одговори, па и тимъ очи наше къ болѣму и здравіему вкусу отвора и навикава. Планъ є познатъ; цѣна є, премда ће кньига већа быти, обычна као и досадъ по 3. цванцига. Кньига є већъ у печатньи, и найдалѣ до конца Августа мѣсеца ов. год. готова ће быти. ГГ. Скупителѣ зато найучтивіє умолявамъ, да бы за любовь обште ползе непоштедили труда найдалѣ до половине Августа мѣсеца о. год. имена съ новцыма на мене долеподписанога у Београдъ послати, како бы се имена у кньигу печатати могла (1).

У Београду, 5. Юнія 1844.

ГРИГОРІЄ ВОЗАРОВИЋЪ.

ZAGONETKA.

Motovilo vilo, kuchi dohodilo, od kuche u goru odlazilo, soli ne zobalo.

Pridjaśnja zagonetka znaçi: — ***Kru-pa***

(1) Velençeni Gospodin Doktor Janko Safarik Profesor u Beogradskom Liceumu piśe mi, da che ova knjiga osobito zanimivim i za svakog Slavena vaxnim çlancima svake struke ukraśena biti, zato dragovoljno je naśim śtiocima preporuçujem.

K.

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 47. — NA 18 STUDENOGA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga trośka.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

PREGLED

Nekolikoh knjigah Slavianskih izdanih preko godine 1844.

Slavianska Antologia iz rukopisah Dubrovaçkih Piesnikah. — Knjiga perva Rukopisi Dubrovaçki XV i XVI vieka. U Beçu 1844.

Diela Ivana Gundulicha — Knjiga perva — Osman u dvadeset pievanjah. — Izdano trośkom narodne Matice. Sa slikom piesnika i rieçnikom. U Zagrebu 1844.

Duh kerstjanski oçitovan u molitvah razmiśljanjih i pievanjih po Antunu Rochi Sveśteniku Dubrovaçkomu. U Beçu 1844.

Kolo — Çlanci za literaturu, umietnost i narodni xivot. Izdavaoci: Drag: Rakovac, St: Vraz. Lj: Vukotinovich. Knjiga III. U Zagrebu 1844.

Niesu jośtera deset godinah, da medju juxnim Slavianima duh ovoga naśega vieka, to jest, duh izobraxenja i ljubexljiva spoznanja medju narodima, probudio je xivu poxudu poznanja svoje narodnosti, svojega jezika, i svojega knjixestvá. Kratko vrieme za napredovanja, kadar se promislu mnoge i teśke zaprieke koje se protivu poçetku svieh knjixestvah, a naśkomu navlaśtito. To ne manje xestoka ljubav i stavno hotjenstvo nekolikoh naśjeh izobraxenieh muxevah veche su uçinili u ovo kratko doba negoli se je bilo uçinilo u ciele prośaste viekove. Najznaçnij biljeg jesu knjige koje svakidan na svietlost izlazu, sve izdane jednom istom misli, to jest, koristi svega naroda. Ako nesrichne okolnosti zabranjuju da se on ças one svudara isto ne prostiru, naśa je poxuda, da barem çitateljim naśega çasopisa ne ostanu nepoznate, i rado ih zato ovdi oglasujemo. — I za poçeti Slavianskom Antologiom izdanom po knezu Orsatu Poçichu, rieti chemo da njezino samo ime dosta preporuçuje djelo. Glavna je potreba da pisatelji naśega jezika zpoznaju se sa stariem pisateljim dubrovaçkiem, za da iz te rude izaberu bolje, i gore odvergnu. G. Poçich posvetio je to dielo kraljevskomu Visoçestvu Karola Ludovika Voivodi Lukeskomu slavianskoga jezika i knjixestva ljubitelju plemenitomu. — Svojega je prestavio Predgovor u kojemu oçituje svoju misal verhu izobraxenja jezika medju Dubrovçanima prośastieh viekovah, i razumniem razlozima prikaxuje potrebu da i sadaśnji pisatelji istiem putom napreduju. Imena paka piesnikah svikolikieh XV ili XVI vieka, jesu. Gjore Darxich, Çavçich (Vetranich), Demetrich, Çubranovich, Maroe Darxich, Naljeśkovich, Ranjina, Bobali, Bunich, Lukarich i Zlatarich. Ovoj pervoj knjizi slidiche dvie druge, jedna zadarxecha piesnike XVII vieka, a druga XVIII i XIX. Svak moçiche tadera bez prem velika trośka, uviexbatise u knjixestvu starieh Dubrovçanina, koji su zadobili njihovomu rodnomu miestu ime tako slavno u knjixevskoi dogodovśtini jugo-Slavianah.

Śto knez Poçich uçini sabirajuchi kako u

vience najmirisnie cvjetje, to Druxba Matice Zagrebaçke doverśiva izdavajuchi vas plod staroga knjixestva naśega. Poçela je djelim Ivana Gundulicha, i naipervo njegoviem Osmanom. Vech se mnogo reklo i upisalo u naśkomu i u inostranskiem jezicima verhu ovoga tvora, vech dvojekrat bil je preveden u italianski, vech dvoje krat bil je peçaten, pervom u Dubrovniku po Martekinu, drugom u Pestu kirilskim azbukom. Ali Zagrebaçko peçatenje daleko nazada izostavilo je sva priaśnja, er on ne sramise najbolieh peçatenjah Francuskieh i Englezkieh. Predstavljena je slika Gundulicha u kamenu urezana od glasnoga Kriehubera. Bratja Mazuranichi obogatili su je zaderxajm, i jednim koristniem rieçnikom. Ivanovo je ponapunjenje pievanjah XIV i XV, koja bieśe izgubiena. Prie njega to je bio uçinio G. Petar Sorgo, ali buduchi da su ta pievanja tudju vlaśtitost, to jest, izdatelja dubrovaçkoga g. P. Frana Martekina njesu mislili priliçno u zagrebaçko izdanje pritiskat ih. Za ukazati kako ti vele dostojni mux prihitio je osnovu Guduliçeva tvora, njegov jezik, i sladost njegovieh stihovah, ovdi chu kako ukus, prepisati razumiteljima nekoliko strofa on ças s poçetka petnaestoga spievanja gdje Osman poziva vieçnike svoje u Divan i javlja im, da je po Ali-Paśi ureko mir s Poljakom, koje ga je glavna pogodba sloboda Korevskoga:

Promiena je liek na svieti
Jadnoj duśi svieh najbolji:
Xudi, spieśno da mu leti
Vrieme, tko je u nevolji.
Koga od dnevi brige muçe,
Tomu noçca pokoi nosi.
A pak noçne koga skuçe
Skerbi, od dana lieka prosi.
Što se u dnevi muçno vidi
Lakśe u nochi duh naś scieni:
A najveçma çezne i blidi
Peçal noçna s noçnom sieni.
S toga i Osman mladi xeli,
Vele stieśten s nochne smeche,
Da se objavi dan veseli
I rumena zora veche.
Ka cavtuçiem usnam gdje mu
Zlat celivat prozor stade,
I po hramu uze svemu
Mlad zrak igrat zore mlade:
Ustà Sultan i pun dobra
S liepiem danom sluta i kobi,
Sutra u divan sazvat obrà
Da se Carski skupe robi i.t.d. i.t.d.

U toliko što s oviem knjigama podpomaga se i razprostanjiva se naśe knjixestvo G. Antun Rochi Dubrovacki Sveśtenik, sliedechi dostojanstvo svojega visokoga svanja misli na izobraxenje puka potverdivajuchi mu serce u bogoljubju. Priveo er on jednu puno koristnu sbirku molitavah razmiśljanah iz naivaxnieh pismah nauçiteljah cerkve svete, i k tomu priloxio je prevedenja mnoga cerkovnieh piesamah po naiglasovitiem pisateljima jezika naśega, sastavljajuçi svo to jednom samom mislim, jednom samom sverhom Uviexbanja u duhu Kerstianskomu. Mnim da iz te knjige moche se veçe okoristiti naś narod negli iz ploda umietnosti; jer duge i ljute nevolje, ufam da su puku naśemu vech prem oçito prikazale, da je viera i ufanje samo u Bogu. G. Rochi uçi nas vatreno moliti mislim S. Pavla: „ Kerstjanine, ti poznaś tvoje tuxno „ bitje, ciliś u siromaśtvu, nu spominuvśi se „ da je tvoj Gospodin blagodaran u milostih „ oniem koji ga molu, i da imaś Odvietnika pred „ vieçniem Ocom, pravednoga Jezusa, koi je oslo- „ bodio tebe iz suxanstva grieha, i koi dosivlje sebi „ sve one koi su u trudih i tegotah za pokriepit „ ih; priblixise pouzdano tvojema molitvama k „ Pristolju od milosti, da zadobieś miloserdje, i „ milost iznadjeś u prigodnoi pomoçi. “

Izvan unuternjega svoga dostojna i koristna zaderxanja ova je knjiga prekrasno peçatena u slovotieśnici OO. Meketaristah, i predstavljena jom je jedna vaxna slika Blaxene Djevice urezana u miedu. — On sljedi sadaśnji naś dalmatinski pravopis. —

Ako ovako napreduje knjixestvo naśe izdavanjem tieh neumerlieh djelah, i çasopisna literatura nazada ne izostaje.— Isiśla je vech tretja knjiga *Kola*, izdavaoci kojega su D. Rakovac, St. Vraz, i L. Vukotinovich, imena draga sadaśnjemu naśemu knjixestvu. Pervi' e çlanak - Štajerska od god: 800-1122 iz dogodovśtine Štajera Antuna Krempla, to je produxenje i konac jednoga çlanka drugoga broja Kola. Tomu sliedi — Umietna poesia: 1. Na pervi dan godiśta G. Antuna Kaznaçicha; 2. Vieśtica, Balada Dragoile Jarniviçeve. Milo je vidjeti kako duh narodnosti

razprostiva se u Hervaskoj i medju xenami, i kako çesto one naresivaju çasopise svojema stihotvorenjami. Jesu neke i medju nami koje su vech poçele sliediti tako liepi izgled, budi njima ljubexiva riech naše harnosti, neka serdaçno napreduju u poçetome putu, glas njihovoga spola duboko se urexiva u muxko serce, njihova ljubexljiva çutjenja moçe okoristiti narodnost, i ganut' je dostojno na sve ono što je krepostno i liepo. **3.** Pjesma o propasti kraljestva bosanskoga iz sbirke Dragutina Rakovca. — G. Stanko Vraz umetnuo je jedan koristni çlanak verhu narodne poesie, gdje donosi nekoliko narodnieh našieh piesamah iz Primoria, iz Istrie, iz Austrie i iz Ugarske. Ta versta našieh piesamah vech je, hvala Bogu, po svom Europi zadobila glasovito ime, iza kako tolikom pomnjom i trudom bila je zkupljena u narodnome jeziku po gg. Vuku Stefanovichu, po Çojkovichu, po Stanku Vrazu, po N. Tomaseu, po Ahazelu i po mnozim drugiem. Ali tomu što se vech uçinilo još mnogo ostaje za uçiniti, i mi molimo sve domorodce da i u naprida kupe piesme iz ustih puka, i da ih za inokupnu korist izdavaju. — G. A. Mazuranich priobiçil je zakon Vinodolski ljeta 1280, çlanak dostojan velike pomnje, er u našoj prošastoj dogodovštini duboko nas uviexbava. — U *Pregledu* zaderxise mnogo çlanakah verhu knjixestva naše bratje Slavianske, kako jedan dopis Jaromira Erbena verhu literature çeske, drugi Dobrovskoga verhu ruske, a jedan izlomak njegovoga lista verhu nainovieh viestih o literaturi ruskoj i poljskoj. Drugi su pisali verhu knjixestva Slovenacah i Hervatah. Objavljene su takodjer sve najnovie knjige domaçe i inostranske koje tiçu o naškomu knjixestvu. Tako u Hervatskoj sliedeçi misal Slavianske Uzajemnosti neumerloga I. Kolara napreduje od dana do dana naš jezik i naše knjixestvo. Budi dakle njima haran pozdrav njihove bratje Dalmatinah!

Iz poznanja ovieh razliçnieh tvorah našega knjixestva moçiçe se naši pisatelji mnogo okoristiti, ali je perva potreba odvergnuti svaku misal samo ljubstva, sramotne nenavidnosti, i starieh nepriateljstva, er

Štogod ljubav sloge stvori
To se samo nerazori. —

I. August Kasnaçich.

ŠTOGOD NAŠKI.

MODA.

Majka. To ne kaxi meni cherce ništa jer ni od te vaše mode, ni od opravah i vaših tolikih perletanjah ja se što razumim. Vidim da sve sebiçe malo i veliko, muško i xensko jest zavertoglavalo, a Bog bi da da samo vidim, dali bojim se da tu propast još nebudem i chutiti.

Cher. Dobro se je reklo da nisu grist ni orasi za svaki zubih, ter ni moda za staro çeljade. Da je to propast nebi vas svit jedno mislio i çinio. Ili vas svit poludio u devet dilah, ili deseti samo stari i grintavi dobro misli. Pametno je rekla naša Angelja: sidine u glavu, pamet u stranu. Od kad ona odbaci stare rutine, za njom sva sricha. Vidit je sada što je; kako hodi; kako govori, kako je skladna, kako obuçena, kolik da je ona mala *penga* što u gospoje Orsule iz daleka çesto dolazi.

Majka. Dosta, dosta moja mudrice. Vidim da kvas Angeliin, jest i tebe poduzeo. Da vas svit diluje i misli zlo, to ja nevelju. Samo, *što je Plovanu nije Jovanu.* Jedan more a devedeset i devet nemore. Dali kod te vaše mode i ko nemore more. Ponosnost sebi potribe tvara, koje nemore neg sama poniznost nasititi. Angelija vidi gospoju Orsulu, i za isporedit se š njiome valja da pukne. Kako çujem stara Barbara sve sebice zalaga, sad vunopucanj sad dihmala pokojnoga Chietka, za toviše kitit svoju dragašnu Angeliju dok je na nju natovarila trideset godinah, a sad kud š njom? Ni za tora ni za lova, ko ni kuçka kuratova. —

Cher. Nek je sve tako, a meni kako vidim ništa, ni mengjuše, ni ovratnice samokove, ni izmine, ni promine ikakve, jer otac neda ni progovorit. Ove vech stare arexine iz dnu skrinje, i te otribine što zovete fildegrane, i struke ove sitnoplete xute, na drugim vech se nevide iz van na meni, i stidim se izach iz kuche, podnosechi najveche korbu Abramovu. Kakvi u njega lipi mengjusah i sjajnih ovratnicah! Verste odiche? Sve Francuzko, sve Englezko! koje i staru babu na pazar, što reku, dovelobi.

Majka. Znam, znam da Abramu take otribine zapinju za oçi i nije moga on podniti dok ji nije sve potribio. A nu pitaj Angelije i tvojih

drugah bili Abram i za po cine tolike zlatnokove xute, što ti kaxeś, primio na se ali ne? Eh nemojse stidit ni *fildegranah*, ni sitnopletah, i ti rutinah, jer do potribe eto xutacah, a za Abramove ni kotlaçah.

Cher. Ja kod mojih roditeljah jesam baś nesritna. Sve moje druge eto svake nedilje, za ne rech danah, po ništo iznova. Njih eto u igram, eto u śetnjam, eto u posidim, eto svagdi, a ja u kuchi po vazdan muçiti se kako muçenica, odichu sve jednu, ili u ritko koju drugu dok nju razdrem, i to tisno tisno zatvoreno oko gerla, tako da ako gdigod kradimice izadjem vanka, ni soldatina nebi se dreçila na me.

Majka. Nu moje rutavice! Stidit se s odichom jednom, i ne sramit se s tolikim prominam? Cherce moja valja da znadeś da svit sudi što vidi, i sudech ujida grizimice, naśa narav više na zlo neg na dobro buduch prignuta. Nikome se ne praścha, ni velikom ni malom. Što je priko mire svak zna i vidi. A koliko putah ti ista sa mnom odech u Cerkvu jesi mi pritaknula: nu Angelije nu Orsule? Ko njima daje, ko zna kako dobiju? Ti sva njiova buduch takoj sudiś, a drugi što ima rechi? Dvi hude beside dobru glasu jesu zadosta za stavit ga onças u sumlju, a devedeset i devet dobrih neobracha na dobro zla glasa. Nemisli da i mladjarija danas ludo se vlada. Vanka svak brezposlice gleda, a za kuchu svaki lepi kuchnice.

Cher. Ja baś vech ni u Cerkvu. Sutra blagdan veliki, a ja kako u prośastu nedilju, kako i na prośasti Boxich. Kakomu drago, blago naśoj Angeliji. Iśtom eto je vanka, svak za njom. Jeli u Cerkvi, na nju svak oçi; jeli vanka, njoj poklon i pozdrav, jeli na prozoru svak joj se javlja. Oni kaxe *ala* pogleda; drugi hvali lipe kose, a lipśe pletenice; jedni posmij, niki sitnokoraçiche; privijato tilo, aljinu lipu, goloruke i plecha bila. Sama nije nikad, i do konca je sva od mode. U jedan tren sto naçinah. Ko nju gleda s oçma ga strilja, ko je hvali ruku mu pruxa; eto gdigod blida blida, eto odma za tim cerljena; sada u smij, sad se ljutne, gdigod uzdiśe i usta opije; kad ako joj koja besida neskladna uteçe, kaśalj je privari, i besidu joj prigrize. Ubrusich tada, ako pervo na tle nepadne, ispravi smetnju: kijavica naskoçi, i kupech ona tamo amo zdravice, na tom svaka dospiju. Sve to ona znade lipo i uljudno na svoje vrime, a ja kako berdjanka s oçma na tle ako me ko sritne, ako pozdravi. Ovo se zove moda moje babe.

Majka. Pusti cherce moja nek Angelija sabire pohvale i poklone od brezposlicah. Neka se gizda i *perleta*, i Bog bi dao da na tom ostane. I śareno jaje jest lipo, al je jaje. A znaś što juçer Frandrija mi kaxe? Rodice nek tvoja Kate ni malo ni vele u Cerkvu s Angelijom hodi ili kleçi, jer drugi od onake ponizne i bogomoljne divojke sumlji da i ona poglede kupuje i prodaje dobre cine. —

Cher. Dakle što ja imam radit? Ocheli me Otac u koludrice opremat, ili imam u lugu spavat, i vunu vlaçit? Joś s nikim ni opchit ni razgovorit, i kad me ko pozdravi u obraz mu prozor zatvoriti? Abram more slobodno s torbom na plecha ako svak tako bude mislit. S bogom momçadi! hodite iz mista. S bogom divojke! — Ter dokle? Oni niza sinje more Barbareśim, a one uz planine do Siberske. Tamo slobodno na se vriche i gunje. —

Majka. Nu polagano vratse cherce ne hiti. Znaś što Frandrija veli?

„Nevolja mi tanko, sele, prede,
Ali zgoda staru babu valja.“

Tojest, svaka s naçinom: kako se more onako se leti, a letit nije vajda za nesunovratit. More se biti skladni, i valja biti; pametno zborit; priprostito kako stanje i bitije çije donosi zaoditse, dali svaka u duhu poniznosti i krotçini. Svaki ima svoga siromaha i ne jednoga, za nanj se obazrit i ruku mu spruxiti, namisto tolikih brez potribitih prominah. Otac je tebi otac i priatelj. Nestraśi se bit Koludrica: komu moda kuca u persima neobiça medj çetri zida. Ime dobro, ko ga ima, vrata sam sebi otvora. Zamirno je imati a ne ajati, dali nije jednim ni kaśe neimat najist se a: ko sam jasam. I ubog ima svoje mode. Od sile puca a od ergje se zavaljiva, znaś što reku. Odicha ne daje dobrog imena, dali kuku! Joś ga obara gdigod i u sumlju i sramex.

Znaś što je moda kad je brezsvisna? Propast kuche —; rizik dobru imenu; ucviljenje siromasih. Propast, kad barem s arçom nemiri se dobitak, a di nije posla nema dobitka; brez

dobitka šteta. *Ala* Angelije! Svak jednoglasno, a Stipan sam. Eh! eh!! Još krunicu pribiruchi i to eh eh snaxi more bit više neg njegova krunica. Mali se dixe, sunovracha. Veliki nadima se. puca, siromahu zalogaj ustexe. A neznaš da jedan zalogaj pritexe sve bogastvo, a jedna suza siromaha vas svit. A od tvoje Angelije jes'li çula — teško kuchi gdi je, i gdi dodje. A tvoja kuma stara Sekula u arexini od povoja do pokrova i okerpljenoj, jošte u kuchi su dvi opale mengjuše njezine prababe pak? Jel se stidio ko s njome vanka pochi? Tko nju pozdravljaše, a tko tvoju Angeliju! A sada što se govori drugo nego: Dok Sekula xivljaše svaka sricha xivljaše; Bogjoj da pokoj viçnji!

(*slidiche konac.*)

W.

MUDROZNANAC U SAMOCHI.

RAZMIŠLJANJE III.

BOG VIKOVIT.

Ti jesi utverdio zemlju, Gospodine; i nebesa jesu dilo rukuh tvojih. Njih che nestati, a ti vazda biti cheš: oni che ostariti poput hodiche... Ali ti hocheš biti svejer isti; i vikovite biti che godine tvoje. — Psal. 101. v. 26. 27. 28.

Sve ima skonçanje na ovomu svitu; urešenja naravi prolazu i dolazu; narodi pristaju i poçimlju; puci i kraljestva dospivaju s njima: i çovik isti skonçaje svedjer; njegove misli, poxude njegove, i njegove izreke nestaju: tilo njegovo, koje malo po malo vene, brez pristanka zori, i sastavlja najposli jedan drugi xivot. Ovo neustavno izminenje, koje se zgadja na licu zemlje obznanuje mene, da ništa jest stavno, i da sve ima svoj poçetak: da pervo bitje, koje dade bistvenost svaçemu nije moglo imati poçetka; da ovo bitje, od koga izhodu sva dobra, ima ukljuçiti izverstnosti svih ostalih bichah, u veliçnosti svoje naravi, i nepristanak nedospivenih vrimenah u vikovitosti koja buduchi nedospivena, nemoxe podniti ni naspora, ni primiti izminjenje, u ovoj sadanjosti neprominjivoj, u ovoj sadanjosti nerazdiljivoj po naravi, gdi neima ni prošasto ni došasto, gdi sva vrimena jesu jednako sadanja; u ovoj vikovitosti, od koje meni razbor dokaxuje potribu, i od koje ja nechu mochi nikada dosechi narav. Za zaçeti u meni jednu najmanju njezinu priliku, zaludu bi ja zamislio tisuche tisuchah vikovah; zaludu ja bi njih uzmnoxio toliko putah kolike jesu kaplje mora, i zerna piska; vazda jedna nedospivena daleçina vikovitosti meni ostaje nedoprita. Ova vikovitost çini se da ostupa u momu napridovanju, i što više ja nju uzmnoxaem, toliko stanovitije ja se odaleçujem od njezina jedinstva. Ali što jest dakle, o moj mili Boxe, ovo vrime, koje vazda putuje prid tobom, i nikada nedopire k tvojoj vikovitosti? Ja ga pazim oruxana s maçem tvoga moguchstva proterçati svu zemlju; ulagati jedno glavno gospodovanje nad vas svit; poraziti cedre libanske kako cviche ljiljana, kolibe siromaške, i polaçe kraljske; ispraviti, razrušiti, obaliti, i naslidovati svoj tek po prilici munje, uzdizati svoje slavodobiche sverhu pristoljah i cesarstvah oborenih: dopriti do vratah vikovitosti, i donapokon isçesnuti prid tobom. Uzvišen ti sam sverhu stupah nepomiçljivih neumerlostih, ti sam gospoduješ sverhu vrimenah, kako sverhu svih ostalih bichah podloxenih tvojoj sadanjosti: i od ove vikovite sadanjosti, koja jest misto tvoga pribivanja, od sridice nepomiçljive, gdi se sve zgadja, gdi sve dospiva, gdi ništa mimolazi, gdi ništa dohodi, gdi sve biva, i gdi sve biti che uvik sadanje; od ove sadanjosti vikovite, upored koje dugovitost svih vikovah jest kracha od hipa, koji mimoide, ti pruxaš tvoju desnicu prama ništu, i stvaraš; ti zapovidaš zemlji i nebu, a oni te sluxu; ti utištuješ svima bichim peçat tvoje Mudrosti; ti podiljuješ svaçemu micanje i xivot; ti upravljaš poslovanja, i dugovitost, i svaka se prominuju po tvojoj vikovitoj volji, koja se nipošto nezaminuje. Što che biti dakle, o prislavni Boxe, u ovoj nedomirenoj vikovitosti, gdi sva vrimena nisu nego jedno ništo, što che biti kratki tek moga xivota, što che biti jedan dan svi vikovi, koji che dopirati! Ali oh tugo! Ništa drugo nego što su bili vikovi, koji su minuli, i ças koji vazda dospiva. Ali ništarstvo mene plaši; samo zamišljenje smerti, prilika ništarstva, zadaje mi strah. Ja çujem u meni jednu xelju nepridobitivu za xiviti, i ova xelja, koja drugo nije nego ljubav sebe istoga, ova xelja u sercim svih ljudih.

Tribuje, da çovik i kad bi ga isto neufanje obruxalo prama sebi istomu, çini silu istoj svojoj naglosti; s rukom uzdignutom, s noxom u śaki on se straśi od udarca, koga bi htio zamahnuti protiva sebi; i neufanje, koje mu uzrokuje naglost, nemoxe nipośto u njemu zaduśiti onu ljubav, koju çuje prama sebi.

U oni hip isti u komu digao bi sebi bivanje, on cini još bivati u jednomu namiśljivu dośaschu i xiviti u uspomeni ljudskoj. Pogrebne ureśene zgradje, koje zaklapljaju merzli pepel njegove umerlosti, svidoçu narodima da se on ufa nadxiviti i posli svoje umerlosti. Odkle izvire dakle u çoviku ova xelja prijaka od neumerlosti? Ova xelja nepridobitiva bili mogla biti jedna privara oholosti? Ali jedna xelja, koja jest snaga hrabrenih ljudih, koja potiçe kripost, i goi junaśtva; ova klica privisoka, koja xive u meni istomu, koju ja nebi mogao zaduśiti bez da se u meni sve neprirodi s moim duhom u momu serçu; ova xelja, koja je toliko potribito zdruxena s dostojanstvom moje naravi bili ikada bila jedna privarna laxnost? Ne, nikako, ova xelja jest glas istine, i pravde, koje same mogu je oplemeniti; a ja zapoznajem po vapaju moga serca glas Vikovitoga, koji mi navistuje moju odredu. Obechanje dakle u koje se ja ufam hoche se izverśiti, jerbo Tvorac moga bivanja nemoxe me nipośto izdati: ako biaśe jedno vrime u komu ja poçe, biti che takodjer i drugo u kom chu dospiti; najzadnji ças dakle moga xivota visi potribito oko uzla jednoga dośascha brez sverhe. Xivot sadanji nije drugo nego zora moga bicha; i ako je sada oblit od suzah, ovo se zgadja jerbo se çovik herve na ovoj zemlji, a njegov pokoj biti che na nebu. Ah! zaśto dakle nenaviditi još i gavranu, koji xive u postinji, i dubu, koji reste na planini, produxenje njihova dospivenoga bicha? Oni, jedan dan isçesnuti che, ali ja biti chu jośte. Doisto, ja chu xiviti i onda kada budu izminuti se nedobrojni vikovi: ter ja, koji chu xiviti uvike, smiti chu tuxiti se od kratkosti moih dnevah zabilixeni za tugu, i plaç? Ah! stanovito blagosivati chu iljadu puta, o moj Boxe, da si ti po jednomu klanjanomu otajstvu tvoje nedospivene Milosti skratio tek moga plaçnoga putovanja, i priterguuo dneve moih tugah za berxe podiliti meni vrime tvoga vikovitoga nadarenja!

P. M. Kurtovich.

PRAVDANJA.

Boite se, pravdice nesrichne, više nego pravde vaših Braniocah.

(Iz talianskog.)

Tko xeli srichan biti, i napridovati u svomu suchanstvu, neka bixi od pravdanja. Ako se dovexeś i jedne same pravde, moreś biti usilovan stati u zatvoru i strahovito raditi za naplatit prav i arçe.

Ako dobijeś pravdu, ima onizih koji che rechi, da je ovo zadobitje jedna pośtena igra, ali tada dopusti njima da podile s tobom śtetu koju si na rizik stavio.

Ako po nesrichi usilovan budeś oderxati jednu parbu, pazi da tvoj protivnik nije koji nesvisni bogatac, nemabo gore stvari śto upasti u ruke takovih ljudih, er su priliçni zlobnim i opakim: pvividi kako se podnosi onaj, koji nema nego dvi oli tri pravde za braniti, i radi izviditi jeli on jedan vertljivac, jer ako je takov, uzrokovache ti neizreçene zamerśe. I miś koji nije nego jedno malo xivuche, moxe zadat golemu śkodu naj jaçemu lavu.

Treba ti se spomenut da jastreb lexi na stablu i pazi gdi se kolje lav i medvid, izçikajuchi popojist od onoga koji od njih dvajuh mertav padne.

Ako si zapravdan sverhu svoje haljine, bolje je da prigoriś i plaśt za nepravdati se: er ako u zle ruke udjeś, ogolicheś do koxe.

Kada se zapoçme jedna parba, isto je kao kad se mechu na igru svoji pinezi, gdi naslidechi xestinom igrati, nitko drugi nekoristuje nego terxnik koji je po sridi.

Znam da i medju zakonitim ljudma imade kipovah çitavih i pośtenih, i da nije śtetno metnuti se u njihove ruke; ali znam jośter one riçi pisma svetoga: *I daxdiche sverhu njih zamçice*, da su bile istomaçene od nikoga nauçitelja xudinskoga, da je to jedno mnoxtvo Braniocah, Nastojnikah, i Potiçnikah, koji nisu nego mrixe za ljude zaplitati.

Istina je da su ti macichi mnogo priliçni mravom, koji nisu vech samo za se dobri, a jako śkodni opchenomu vertlu.

Ako se budeś utech njima, kakono se u zlu vrimenu ovçe utiçu germom za naiti sebi zaklon; budi stanovit, da necheś odstupiti pervo nego ostaviś kod njih dobar dio tvoje odiche.

Ja bi te svitovao da prokuśaś i nauçiś dobro zakone naśega kraljestva (buduchi oni najizversnii poradi bistroumnosti i pravice njihove); i ako necheś za mudrovat u njima, oli za uçit drugoga, podiliche ti barem dosta poznanstva za mochi obraniti sebe i imanstvo od naskoçenja drugizih.

Ako se nemariś derxat ovoga svitovanja, tribovatiche ti istrośiti trechi dio tvoga suchanstva za branit to dvoje, i ako drugovaçie budeś opravljati, istino cheś se prikovratiti.

Dvi ruke jedan dan dośle su na inad; liva poçe perva tuxechi desnu da joj odnosi i otimlje nje prav; pravda naginjaśe se sa strane koja se tako razloxito tuxaśe; ali desna nalazechi se u davnjenu posidovanju svoga osobnozakonja, staśe otverdnuto naslonjena na zakonito posvojenje pram komu ni se bilo protivit. Tada rekośe sudci, za pokazati naś poklon prema miloserdju i pomilinju, priporuçichemo naśim poslidnjim da imadu popraviti ovu nepodobśtinu; i od tada svi oni koji se miśaju u pravde, i koji primaju jaspre, obikuju primat jih sa svake strane, i s obima rukama.

V. Churkovich.

SMERT SENJANINA IVE.

(Narodna pjesma.)

Sanak snila Ivanova majka,
Dje je Senje tama popanula,
Dje se vedro nebo prolomilo,
Sjajan mjesec pao na zemljicu
Na Ruxicu nasred Senja cerkvu,
Dje zvijezde kraju pribjegnule,
A danica kervava ixljegla,
A kuka joj tica kukavica
Usred Senja na bijeloj cerkvi.
Kad se baba iz sna probudila,
Uze śtaku u desnicu ruku,
Ode pravo ka Ruxici cerkvi,
Te kazuje protopop — Nedjeljku,
Kazuje mu, śta je u snu snila.
A kad stari baku sasluśao,
On joj ode sanak tolkovati:
„Çujeś mene, ostarila majko!
Zlo si snila, a gore che biti:
Śto je Senje tama popanula,
Ono che ti pusto ostanuti;
Śto l' se vedro nebo prolomilo,
I śto mjesec pao na Ruxicu,
To che tebe Ivo poginuti;
Śto su zvijezde kraju pribjegnule,
To che ostat' mloge udovice;
Śto j' danica kervava ixljegla,
To cheś stara ostat' kukavica;
Śto l' ti tica kuka na Ruxici,
To che ti je oboriti Turci,
A i mene stara pogubiti."
Tek śto stari u rijeçi bjeśe,
Al' eto ti Senjanina Iva,
Sav mu vranac u kerv ogreznuo,
Na Ivanu sedamnaest ranah,
Nosi desnu u lijevoj ruku;
Dogna vranca pred bijelu cerkvu,
Pa govori ostariloj majci:
„Skin' me, majko, sa konja vrançicha,
Umij mene studenom vodicom,
A priçesti vinom cervenijem."
Itro ga je mati posluśala,
Skide njega sa konja pomamna,
Pa ga umi studenom vodicom,
I zali ga vinom cervenijem,
Pa ga pita ostarila majka:
„Śto bi, sine, u zemlji Taliji?
Ode Ivo 'vako govoriti:"
„Dobro, mati, u zemlji Taliji:
Dosta, majko, roblja narobismo,
A jośt viśe blaga zadobismo,
Pa se zdravo doma povratismo;
No kad bismo na pervom konaku,
Tu nas stixe i perva pochera,
Cerni konji, a cerni junaci,
Cerne nose oko glave çalme,
Po jednom se vatrom preturismo,
Od njih niko ne ostade, majko,
Od nas niko ne pogibe, majko;
No kad bismo na drugom konaku,
Tu nas stixe i druga pochera,
B' jeli konji, a bjeśnji junaci,
Bijele im oko glave çalme,
Po jednom se vatrom preturismo,
Od nas niko ne pogibe, majko

Od njih niko ne ostade, majko;
No kad bismo na trechem konaku,
Tu nas stixe i trecha pochera,
Cerna struka, a dugaçka puška,
Pregorele noge do koljena,
Po jednom se vatrom preturismo,
A po drugi biti zapoçesmo,
Od njih, majko, niko ne pogibe,
Od nas, majko, niko ne ostade,
Do ostade tvoj sine Ivane,
I on ti je ranah dopadnuo,
Evo desne u lijevoj ruke!"
To govori, a s dušom se bori,
To izusti, laku dušu pusti,
I umrije, xalosna mu majka!
Bog mu dao u raju naselje!
Nama, bracho, zdravlje i veselje!

(Iz knj. V. Stefanovicha.)

Sledecha sam izvadio iz pisamah Milice Heritesove domorodke ovdašnje.

JA I PUTNIK.

Ko što putnik zorom ranom
Zaman pogled svoj upira
Pod nebesim kad skrivena
Ševa glas svoj prostira;

Po gorami tak' i moji
Blude tuxni pogledi mi,
I zovu te moje pjesni
Gdje si dragi dojdi mi.

Ali Tebe nije çuti;
Na nijednoj nij' te stazi,
Samo odziv sa svi strani
Moje tuge dolazi.

NEKOJE POVJESTICE.

I.

Nekoji turski aga sluša še jednoç, gdje ruski oficiri o dogodovštini Osmanskoj besjedjau. Veliko biaše njegovo udivljenje. Prostodušno reçe dakle ovaj njima. Kad vi znate, sta se kod našeg dvora çini valjda che te i znati, tkoje moje konje pokro? —

II.

Turçinu jednom, koji u Beçu biaše, uçinise naš pozdrav s kapom verlo smješan, jerbo njegovom sasma naprotiv biše; zato u ljutini svojoj obiçavaše sledechim rjeçma svoju ljutost razgaliti: Neimalati duša pokoja, ko nimaçka kapa.

III.

Çovjek jedan idjaše sokakom sa svoji dvoj djece, koji skoro sasvim i licu jednaki biahu, Drugi ga skobi i reçe: Priatelje! to dvoje djece moraju dvojci biti? Jest, odgovori ovaj. A koliko su stari upita dalje? Muxko je pet, a xensko je çetlri godine staro.

IV.

Jedna verlo mlada djevojka dojde na vjençanje. Misnik ju upita: Jesil li na kerštenje došla? —

V.

Poljski jedan çivut putovaše morem. On stajaše gore na brodu; a vjetar koji brod s razapetim jadrami napred tjeraše, baci mu sluçajno šubaru u more. Stani, vikaše on na kormana šubara mi pade u more.

ZAGONETKA.

Premda desna moja
Mlade djeve mori,
Premda s' da ja malo
Srjetne çinim zbori,

Nijedna me ipak
Nije klela djeva,
I svakoj se rado
O meni ka sneva.

Svaka o men' misli
Gdje sam uvjek pita,
I radosti puna
U naruçje s' hita.

Nit raçunit znadem
Jer moj um nalazi;
Dvoj su samo jedno
Tko sam sad mi kaxi?

Milica Heritesova
Domorodka iz Vinkovaca.

Pridjašna zagonetka znaçi: — Çe-le

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 48. — NA 25 STUDENOGA

1. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f** zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na četiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama i njihovim poručnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

BRATJA.

od

P. PRERADOVIÇHA.

Mladji. Šta je tebi dragi brate,
Da me bjexiš uviek tako,
Kakvo zlo je palo na te,
Što ja znati nebi smio?
Odkrij ranu bratu tvome,
Ako te je uvriedio!

Starii. Pa ti jošte slatko pitaš,
I to danas, danas Mile?
O sladosti nenadane!
Neka neka, samo dalje,
Nek se puni gorka çaša,
Ali nemoj krivit mene,
Kad prepuna prelije se
I ogorçi sladost tvoju.

Mla. Ruxno ovu noch sam snio.
Evo sna mi izpunjena!
Tvoje rieçi prestudene
To je led iz vedrog neba,
Tvoj gnjev merkli to je sjena
Što mi u snu stope broji.
Nikad još iz tvojih usti'
Takvih rieçih nisam çuo,
Nikad tvoje mirno oko
Ni' se tako zakriesilo.
O kaxi mi odmah, kaxi,
Što te 'e tako pretvorilo?
Nemoj Chiro, dulje od trena
Da ostane zamutjena
Medju nami çista ljubav!
Što bi rekla naša majka,
Saznajuchi da medj nami
Zavèrxe se tuxna kavga,
Da na brata bratac merzi?

Sta. Uviek s' èrdja gvoxdja dèrxi,
Uviek i ti k majci letiš,
Najpèrv njezinome sudu
Svaku brigu ti predaješ,
Jer s' uvjeren, da che tebi
Ona uviek pravo dati.
Mazunik si njezin zlatni;
Çudo, da te još i sada
U kolievku nepovija,
Ljuljajuch i pjevajuchi
Cieli danak umiljatno
Oko' tebe još nešuška
Kradimice iz nje sèrca
Znao si me izkopati,
Sad namjeravaš i iz drugog,
Gdie ja bivam, iztisnut me.
Ali ja ti kaxem Mile,
Nekoraçi nikad više,
K Savkinome bielom dvoru,
Tvèrdom vjerom ja ti stojim:
Nacheš pred njim biesnog lava!

Mla. A kad s lavom lav se sretne?

Sta. Tad slabijeg jaçi smetne!

Mla. Budi tako — sreli smo se!
Evo nas na jednoj stazi.
Uklonit se ja nemogu
Niti smijem, jer pravicom
Ja od davna po njoj hodim:
Savke sèrce meni bije,
A gdie jedan pravo ima,
Tu drugome prava nije!

Sta. Starije je moje pravo!
Sav sviet znade i nesumlja,
Da je moja zaruçnica
Od djetinskih veche ljeta';
Samo ti još nevjeruješ.
Al' chu t' krevet namjestiti,
Gdie cheš sanjat vjeçni sanak
O pravicam brata tvoga!

Mla. Dobro — dalje negovori!

Sta. Zorom smo na Xutoj-gori.

Mla. Zèrno nek medj nami sudi!
Sta. To se znade, jer smo ljudi!

Danak biše u jeseni,
Vedrog danka hladno jutro.
S' Xute-gore pogled krasni
Razvija se na doljine,
Na brexuljke, na ravnice
Naše mile domovine.
Na okolo sviet još chuti,
Samo uz bèrdo pod koraci'
Dvaju ljudih lištje šušti,
Bratja idu na roçište.
S puškom svaki na ramenu,
S samokresom za pojasom.
Chiro pèrvi gore dodje,
Okom mahne na okolo,
Skine pušku, prisloni ju,
Prekèrsti na pèrsih ruke,
Chuti, çeka protivnika.
Sad i Mile gore stigne,
Pušku i on skine s' sebe,
Nasloni se rukam' na nju
Nepomiçno paka gleda
K jednoj strani u doljinu.

Sta. Šta s' se tamo zagledao?
Okreni se k pèrsma ovim,
Evo tebi gledališta!

Mla. Gledam brate, što na skoro
Jedan od nas nikad više
Xivim okom gledat neche.
Vidi tamo: iz medj dubja
Jedna kucha poviruje,
Onoj kuchi *dom* je ime,
A sve oko nje što stoji,
Krasni predjel zemlje ove,
Domovinom to se zove.
Ona kucha nas porodi,
Ova zemlja nas odhrani.
Porodjenje i odhrana
To su ali posudjeni
U mladosti samo novci.
Zaduxnici mi smo odje,
Kojim dom i domovina
Xitje dade na kamate
Za primati vjerno od nas
Çisti dának od ljubavi.
Nije xitje ovo naše,
Domovine glavnica je,
Koju uxivat mi moxemo,
Al' potrošit nesmijemo!

Sta. Mudrovati tako znade
Svaki, kome kao tebi
Smèrtna zima kèrv oledi!

Mla. Kèrv je moja ona ista
Što i tvoje xile puni,
Bratja smo od jednog otca
I junaçstvo obadvaju
Za jednako svi spoznaju.
Tu od smèrti straha nije,
Al' xivota bojat se je
Nesretnome onom bratu,
Koj' nadxivi ubjenoga.
Evo Chiro! dva koraka
Ja od tebe samo stojim,
Promašiti necheš mochi
Pucaj smjelo i veselo,
Sastavi me s cèrnom nochi
A ti xivi bielom danku!
Vodi kuchi tvoju Savku,
Nek ti sinka dva porodi,
Da i oni medju sobom
Pokolju se kao i mi
I porodu opet svome
Kèrvni primjer da ostave.
Nek se penje tako dalje,
Od koljena do koljena,
Kako je i k nami došla
Strašna kletva našeg puka:
Da Slavjanska tuxna majka
U sobstvenoj svojoj kèrvi
Potapljati djecu mora!! —
O moj brate! rad ljubavi
Bijemo se a ljubavi
Ni za liek u nami nije
Proti *pravoj* našoj ljubi!
Gledaj krasno njez' no tielo
Kako se pred nami gizda,
Boxjom rukom urešeno:
U mladosti vjeçnoj pliva,
Svako ljeto ljepša biva.
Danak zorom nju rumeni,
Noch mjesecom posrebreni
Oçi joj se milno sjaju
Iz jezerah širih dvaju;
Niz lice joj prebogato
Visi zrelog vocha zlato;
Izmedj šumah, njez'nih kosa'
Sja se biser blagih rosa',
Bistrih vrelah, bielih rieka';
Pune grudi ima mlieka,
Puno serce kervi za nas,
A mi tuxni još do danas
Pomislili na nju nismo.
O moj brate! prenimo se!
Evo ljube našem zvanju,
Ljubomorni nech' mo biti,
Izvan kad tko drugi za nju
Prije neg mi kerv che liti!

Sta. Ti si brate angjeo s' neba!..
Al' tu rieçih sad netreba,
Ovaj cielov nek ti javi
Što sad mislim o ljubavi.

Na pèrsih si bratja lexe,
Nova ljubav sad ih vexe;
Ruke gèrle milog svoga,
Usta ljube ljubeznoga,
Jednim glasom sèrca biju,
Dvi se duše jednom sliju.
Domovino ti svjedoçi
Što sad vide tvoje oçi,
Ti svjedoçi i razglasi,
Sloxne bratje ljuba da si!!

DIOKLECIAN CESAR RIMSKI.

(V. Broj 45. strana 353).

(Produxenje i konac)

S druge strane i sricha se Maximianova i Kostancova dobro podnese. Maximian prinese snagu u Taliju i u Afriku, pokori Kvinkvegjenciane i smete Juljana odpadnika. A Kostanc dobivši Galiu pod svoju vladu zaumi sa pristolja smetnuti Karausa, koji je vech od sedam godinah Britaniom vladao. No kako vidi da neima dosta bojnih brodovah, sverne s glave tu namiru, pak na misto bezposlen stati, krene na Bataviu, kud su se bili Franki posilimice razasuli. Pomuçno bijaše tuda vojevati zbog razprostranih i gustih dubravah po kojima su se oni u nevolji šuljali i posakrivali. Nego on mudro oda sviju stranah pritisnuvši ji i zapriçivši im klance, prinudi ji oruxje poloxiti i njemu se sa svim podati. On che ji posli iz ove zemlje izseliti i ponamistiti u Galii, baš po onim derxavama što su oni odprije obatalili i opustošili, nek onde po zakonu ako im se i neche, o zemlji rade i Rimljanima danak plachaju.

Pošto taj rat tako srichno ukine, morao se i s drugim narodima biti, kojizih je stojbina bila s ove strane vode Rena i amo uz Dunav. U to vrime dodje mu glas da je Karaus poginuo iz izdaje vojvode Aleta, pak da se i ovaj Rimljanima na sramotu cesarom nazvao. I sad Kostanc nije mogao na ovoga drugoga izdajicu ustati, nego jedva posli tri godine danah sastavi dosta brodovah i odabranu vojsku, s kojom zaveze se u Britaniu, çim Maximian prispivši mu u pomoch zaostane kod rike Rena, da nebi odovud Franki i drugi iznovice navalili.

Britanci prirado Kostanca doçekaju, jer su pod Karausom erdjavo xivili a još erdjavije pod Aletom. Posli jednoga boja Aletova se vojska razbigne, a on takodjer bixechi da nebi se ko nanj ositio skine sa sebe cesarsku oblaku. I to mu ne pomogne, vech ga potraxnici ubiju nepoznajuchi ga, ter tako nakon deset godinah rastavljena Britania opet pod cesarovinu potpane, blagodarechi Kostancu svi tamošnji narodi, što ji je oprostio od silovitih i poganih gospodarah, i od pomorskih razbojnikah.

Pri tolikom slavnom nadvladanju u istoku sunca i u zapadu, vlast Dioklecianova jako osnaxi. On u poçetku 303 godine devetnajstu godinu doxivi çestitoga svoga cesarovanja, a to je bilo u ono vrime sricha velika, jer prije njega mnogi cesari sa çestih bunah i ratovah naberzo poginuše. Njegovi su podloxnici sad pravi mir uxivali, a kako zapoçme po Galerovu nagovaranju keršchane goniti i poubijati, golema se xalost po svuda prosula, zašto je njih mnoštvo veliko bilo, a i u samom dvoru podosta je porkerštenjakah xivilo, izmedju kojizih (kako niki temeljtio misle) Dioklecianova xena Priska i kcher Valeria za Galera udata.

Galer chudi zloçeste pridobivši kralja Narseta verlo se poholi, i za svitu objaviti da je junaçki zavladao Persiom, Armeniom, Adiabenom i Mediom, nareçe se Persianski, Armenski, Adiabenski i Medski. I to mu nije dosta bilo, vech se diçio da smertni roditelji nisu ga porodili nego Bog Mart. Pak mu se još bilo dosadilo biti pervi do pristolja, te za sam gospodariti himbeno stane nagovarati i podbadati svoga tasta i cesara da se cesarovanja prodje. Vidivši pak da ga nemoxe na to nagnati, jer su ga Maximian i Kostanc štovali kao starijega i dobrotvornoga pooçima, uzme mišati se u njegove poslove i lukavim svitovanjem razvrachivati ga. Napokon navede ga da keršchane goni.

Osim Galerova nagovaranja dokazata su još dva glavna uzroka strašnomu gonjenju. Rimljani su po svome obiçaju klali i parali xivotinu Bogovima na posvetilište, i iskali u njihovim utrobama znakove za buducha pridkazati. Za takovim vraçarinama vele je Dioklecian lebedio. Jedan put xertvujuchi on sa svojim sveštenicima, niki oficiri pokerštenjaci koji su se do njega desili, uçine na çelu znamenje krixa, štono Latanc zove bezsmertno znamenje. Na to se poganici smetu, neda im se nachi znaka u xertvi, oli su zatajili nebili se Cesar gerdje razljutio, pak mu upravo kaxu da su tomu oni oficiri krivi. — Piše još u Eusebiovoj povisti kako Apolineisko proroçište prizna da *pravednici*, koji na zemlji xive, smetaju mu dati istinite odgovore; a kad cesar zapita odkuda su ti pravednici, dokazato mu je da su keršchani. Tadar che on serdito zapoviditi vojsci i svim dvoranima nek kipovim xertvuju i poklanjaju se, i ako bi se ko zatezao, da se prošiba i sluxba da mu se oduzme.

Na takovu se zapovid razveseli Galer, koji je vech odprije kerśchane ruxio, i da bi sad Diokleciana posve na svoju navratio, poiti u Nikomediu, i tute je ś njim svu zimu prizimio jednako nagovarajuchi ga da kerśchane ne samo na muke metne, nego da ji umete. Nastavi mu da sve pedipse na nji udarene, bile su tanke i nevridne, jer nisu mogle ni cigloga Kerśchanina pritegnuti da se Bogovima pokloni, i da im tamjan priloxi; da oni, koji su vojniçku sluxbu dobili, najvolili su je ostaviti, nego svoju viru pogaziti; da niki istina su glavom platili, no su se svi ostali jednako jogunili. Ovom cernom svitovanju Dioklecian ne privoli: xao mu je bilo veliku kerv toçiti, znajuchi koliko se po svoj cesarovini kerśchanluk razśirio i razplodio. Zaxelio samo, da se od njih dvor i vojska oçisti.

Najposli videchi da ga Galer sve viśma i viśma napastuje, uçini jednu skupśtinu da o tom teśkom poslu razsudi. Ali u toj skupśtini svi poganici koji su na kerśchane merzili; svi dogovorno odsude po Galerovoj volji. Ni sad Dioklecian pristane, vech kao sa sebe svu krivinu otresti pośalje pitati svit u Apolinejsko proroçiśte. Dodje mu odgovor, da sve neprijatelje Rimskih Bogovah iskoreni; a valaj i tomu se morao nadati, zaśto i sveśtenici kod onoga proroçiśta bili su svi skrozi kipośtovci. Po tom on popusti, ali smert ne pripiśe, nego svakojake muke ako kerśchani ne uzsluśaju. U isto doba zapovidi da se njihova cerkva u Nikomedii do temelja razori, baś na dan Boga Termina (sverha), koji je nastajao na 23 veljaçe, kao slutechi da che sav kerśchanluk zaterti.

Kad u jutru taj dan osvane, dodju niki oficiri i uza nji podosta vojnikah, te vrata na cerkvi obiju, i unutra udju mislechi da che u njoj nachi śto naliçno na obraze njihovih Bogovah. Oni nadju Sveto Pismo, na vatri ga spale, a ostalo razgrabe. To su gledali Dioklecian i Galer s prozora svoga dvora, koji je bio baś prama cerkvi poloxen. Galer mu je govorio da je valja izgoriti, no on ne dopusti to, bojechi se da nebi vatra obuvatila oblixnje kuche, nego pośalje nikoliko vojnikah sa sikiram i s drugim oruxjem, te je oni u malo satih razvale do zemlje.

Sutradan u Nikomedii izadje pismo o gonjenju. U njemu smert ne pripiśe, vech svakojake muke, i razorenje sviju kerśchanskih cerkavah, i spaljenje sviju cerkovnih knjigah na opchinskim plokatama. Jośneka kojimudrago kerśchanim bude pedipsan i muçen: ako li je kakav gospodiçich oli boljar, nek mu se dostojanstvo i sluxba oduzme; ako li je prostak nek se zarobi; a neka svi, bili prostaci oli plemichi budu na muke metnuti; neka se njihove tuxbe na sud ne primaju, i neka se pravo sudi onima koji bi na nji tuxbe doprinosili. — Za tim drugo je pismo naviśtjeno osobito protiv Biskupima i ostalim cerkovnjacima, po kojemu data je oblastica sudcima suxnjiti ji i na svaki naçin silovati ji da se Bogovima klanjaju i njima xertvu prinose.

Ova je poslidnja naredba izaśla sa Galerove himbe, i po svoj prilici zbog vatrenosti jednoga poboxnoga kerśchanina. Ovaj, kako ugleda spomenuto pervo pismo, javno razspara ga. Vojnici ga namah uvate, te s njim na velike muke, a pośto su ga izmuçili joś xiva ga na vatri spale. Sve je te strahote sveto i divno priterpio. A Galer pak za razdraxiti cesara, uçini potajno dvor podpaliti, pak poverne na kerśchane. Dioklecian prem da je bio mudar i opazan toj privari ne domisli se, vech s mista nemilostivo pusti na muke metnuti sve svoje dvorne pokerśtenjake. Zaludu ji je on kinio; oni su jednako svoju bezazlenost ispovidali. Onda nije pośtedio ni svoju vlastitu xenu Prisku, ni kcher Valeriu, nego ji je silovao da se Bogovima klanjaju. Iz toga dogodjaja more se razloxito misliti jali da su one bile pokerśtene, jali barem o svetoj viri pouçene.

Na petnajst danah posli opak Galer da bi joś gore cesara razljutio, opet zapali dvor, pak iznenada zamakne iz Nikomedie, govorechi da se on ima za svoj xivot starati, ele kerśchani rade njega na vatru izgoriti.

Protirivanje i muçenje primilo se sve cesarovine. Maximian neprijatelj mertvi kerśchanah joś je odprije mnoge posmaknuo, izmedju kojih S. Mauricia sa svom njegovom çetom, i S. Dionisa iz Pariza. Kostanc nije na nji merzio, ali nije smijo Dioklecianovoj se zapovidi u sve protiviti. Pustio da cerkve ruśe, a ljude je śtedio. Nego njegovi vojvode i namistnici sila kerśchanah pogubiśe. Kako piśe Euseb, istina mnogi od straha postadośe odmetnici; mnogi za izbaviti se Sveto Pismo na vatru pridadośe, mnogi na daleko potekośe; ali primnogi svojom kervi zasvidoçiśe i utverdiśe Svetu Viru Isuker-

stovu na vechu diku Svete Cerkve, koja ji çesto kroz svaku godinu za izgled virnima spominje i slavi.

Gonjenje i ubijanje trajalo je dvi godine i dva miseca, a kad je Dioklecian vlast pustio, poçelo ga nestajati: no opet Galer i Maximin za osam godinah su ga produljili, to jest do 313 godine, u kojoj ga Kostantin ukine sa svim.

Na 17 Rujna 303 god. dodje Dioklecian s Maximianom u Rim za slaviti dvadesetu godinu svoga cesarovanja i svoja slavna dobitja. Od kako je cesarom postao to je tek drugi put u oni grad dolazio. On je u toj prilici plemenito veselje uçinio i dao prikazati razliçna priobladanja oderxana nada svim neprijateljima, i pustio prid svojom koçijom u okovim pišice ichi xene, sestre i dicu Narsetovu. Nezna se jeli Galeru i Kostancu to veselje pripalo, kao što su bili sa svojim junaštvom zasluxili: ali uvano oba su cesara smatrali nji dvojicu kao namistnike i vojvode, a opet po Rimskom zakonu javna se çest pristojala samo onima, koji su nada svim pervenstvo imali. Nego su se nadali Rimljani i nebrojena svitina, koja je u Rim oda sviju krajevah navervila, da che Dioklecian još velike praznike i mnoge opchinske igre derxati; no on nehti çudo trošiti, dodajuchi da gdi Censor (*), nadgleda veselje ima biti umireno. To ne bude njima po u volji spominjajuchi se koliko su bili podatniji pridjašnji cesari, te poçmu nanj tuxiti se i pomalo se ś njim i prošaliti. On na te sperdnje nebuduchi naviknut, a i onako dosadechi mu se pribivanje u Rimu, u jedan mah na 20 prosinca polazi sa svim da je bila oštra zima. On je odmirio što berxe stignuti u Nikomediu, gdi je najvolio siditi.

Došavši u taj grad na zlu vrimenu popade ga bolest i dovexe ga se velika slabina od koje nije se više izcilio. Uvatilo bi ga drugda nesvistilo, a iza njega ostaobi kao zabunjen. Pošto je dugo logom lexao, jedan dan 304 god: çinechi mu se da mu je polakše pridigne se i iz dvora izadje da slavi posvechenje Cirka (ograda ervanja) što je on u Nikomedii sagradio. Odmah za tim jako izboli, te u svim gradovima Bogove su molili za njegovo zdravlje. Na 11 prosinca poviše spomenute godine, tako ga je nemoch bila pritisnula, da su svi cinili on je gotov umriti. Sa svim tim ništo mu se povrati xivot, a kad na dva miseca i po posli prid svit izadje, tako je bio oberdjao i istergao se, da jedva su ti ga mogli poznat.

Takovom xalostnom stanju Dioklecianovu Galer se veselio, i onda se uvirio da mu se ukazao najpriteçniji put za uçiniti da se cesarovanja mane. A Maximiana nije se ni malo bojao, nego je mislio da che se Maximian najprije njega bojati, buduchi izvan pokazanoga junaštva, kratkouman i nepostojan. Galer pokorivši Persiance dobi veliki glas, i uz to jako svoju vlast utverdi pritegnuvši k svojoj strani jedan silni narod, koga je on pazio i u Rimsku zemlju priselio. A bila je još njemu vojska na sluxbi gotova. S toga on je mogao glavu podignuti, po svojoj volji zapovidati i nove zakone zametnuti. Vladanje od Diokleciana zavedeno njemu se smililo, i odluçio da i u napridak budu dva cesara i dva naslidnika cesarstva. Iza Diokleciana i Maximiana valjalo je po pravdi da cesarstvo zapade njemu i Kostancu, a naslidništvo Mašencu Maximianovu sinu, i Kostantinu sinu Kostancovu. Dioklecian sina nije imao, a Kandidian Galerovo kopile, bijaše tadar dite od devet godinah. Nego je Galer na Masenca merzio, jer je bio opak i neposlušan, a Kostantina i oca njegova popriko je gledao, šio su bili ljubki i dobre duše, te nisu ga htili naslidovati. U kratko, on je xelio dva naslidnika odabrati, kojizih se chud sa njegovom posve podudara, za da ga pripoznaju kao dobrotvora, i da ga u svemu slušaju. Toga veliçanstva sudio je da su dostojni Sever i njegov nchtijak Daija ili Daza.

Sever se u Iliriu rodio od omaljnih roditeljah, bio je neuçen, na vino i na bludnost razpušten; a Daza ditetom je pasao stado kao i ujac mu, i bio je takodjer neuk i na pjanstvo sklonjen. Galer pošto ga je u dvor doveo nije ga na dobro nastavio, vech mu je nadio gospodsko ime Maximin.

Galer dakle za sveršiti tu odluku, zapriti, ništa ne rekavši Dioklecianu, najprije Maximianu da che gradjanski rat nanj podignuti, ako ga za cesara ne priznaje. Maximian, prem da je odviše ljubio starešinstvo i veliçinu, popusti se, i još primi Severa kao naslidnika. Onda Galer pohiti Dioklecianu u Nikomediu, pak mu tijo s pervice nastavi da je vech ostario (Dioklecianu je onda

(*) Censor bio je popravitelj obiçajah, i tu su vlast cesari na se primili.

bilo pedeset i devet godinah), da priboliti neche, i da ga texina vladanja joś više tare; da je cesar Nerva (tako se onda pripovidalo) za xivota na Trajana cesarovanje ostavio. — Cesar taj svit odbaci, ali znajuchi iz knjige Maximianove kako je s njim postupao, kaxe mu nek slobodno i naslidnici budu cesari nazvani. Na to mu Galer odrišito odkaxe: „ Ako se ti uzjoguniś, te nećeś da se vladanja prodjeś, ja znam çega chu se latiti, el moja xelja nije u podlogu malaksati i vavik u zadnjem redu stajati:“ — Kad to çuje bolešljiv i prislab Dioklecian çisto poplaši se i proplaçe, pak mu odgovori da che pustiti vlast, ali da neche brez dopuštenja Kostancova i Maximianova naslidnike potverditi. — „ To ne triba, popriko mu veli Galer, što mi uzpravimo oni moraju primiti. “ — Dioklecian mu odgovori, da naslidništvo spada na Masenca i na Kostanntia. — „ Ja Masenca nechu, opet mu veli Galer; on je ponosit, i jedan put me uvridio, kad još nije nikakve vlasti imao. A kad bude on moj drug, što che onda uçiniti? “ — Ti nemoreš, reçe mu Dioklecian, to isto kazati za Kostantina. On je ljubke chudi, i obriçe da che još bolje od svoga oca vladati. — Galer mu pooštro odgovori: „ Dakle ja nechu u niçemu gospodariti? Triba meni naslidnikah, koji che mi biti podloxni, koji neche smiti mene uvriditi, i koji che posve od moje zapovidi visiti: “ — Onda mu pridstavi Severa i Maximina, dodajuchi da che za nji jemac biti. Sad Dioklecian nemoguchi više napadanju odoliti, reçe mu: „ Radi dakle što ti drago. Ti se staraj, jer cheš biti glava nad cesarovinom. Dok je vlast u mojim rukama bila poslovi su plemenito išli. Ako se koja nesricha uzdesi, ja nechu biti kriv. “

Po tom Dioklecian na pervi svibnja odreçe se vladanja u Nikomedii, a Maximian na isti dan u Milanu, kako su se bili dogovorili. Maximian skinuvši sa sebe cesarsku oblaku metne je na Severa, pak otide pribivati u Lukaniu; a Dioklecian skupivši poglavite vojnike na iznositom mistu tri milje od Nikomedie, gdi je trinaest godinah prije pridao grimiz Galeru, i gdi je za spomen toga dogodjaja bio jedan stup nastavljen i na verh njega Jupiterov kip, plaçuchi reçe, da zbog pokvarenoga zdravlja, i buduchi starosti pristignuo nemoxe više cesarovati, i da mu se valja odmarati posli tolikih godinah truda i brige: Da pridaje vlast onima, koji snagu imaju za ispunjivanje njihove duxnosti, i da je zaumio na misto Kostanca i Galera, dva nova naslidnika postaviti. — Sva je skupština çekala da on za naslidnika uçini Kostantina, koji je tadar do njega bio. Kako Dioklecian na misto njega imenuje Maximina, svi se jako zaçude, i stanu jedan drugoga pitati, da nije Kostantin ime prominuo. Ali Galer nehti dugo skupštinu u toj sumnji derxati, vech uvati za ruku Maximina, koji je za pristoljem stajao, i izvede ga prid vojnike. U taj ças Dioklecian snimi sa sebe grimiz i udari ga na ramena Maximinova, pak povrati se u grad, i prošavši u koçijam krozanj, tištimice polazi u Solin.

Iz reçenoga vidi se da je Dioklecian nehotice iz rukuh vlast pustio, ali za veliku diku njegovu valja ispovidati, da je po tom veliko postojanstvo i serce pokazao, jer do smerti nije više za pristolje mario, prem da su ga višekrat mnogi podbadali da ga nanovo priuzme. Svima je poznato kako plemenito odgovori Maximianu i starim prijateljima, koji su ga nudili da se opet cesarovanja primi: „ Jeda Bog da, odgovori im, vidili ovde u Solinu zelje što sam s mojim rukama usadio. Zaista nebiste me više na pristolje ponukovali. “

Znao je on onda koliko je muçno dobro vladati, i brez sumnje i svoje je pogriške izpovidao. Piše Vopisk da je u Solinu ovako njegovom ocu govorio: „ Çetiri oli pet dvoranah koristoljubivih sastanu se zajedno i dogovorno vrebaju cesara dok ga dovrebaju. Kaxu mu da stvar biva tako i tako, kako se njima smili. Cesar u svom dvoru zatvoren, nemore sam istinu poznati, i nezna nego ono što mu kaxu. Sluxbu daje onima, kojim valjalo bi je oduzeti, a odbije one, koje valjalobi da uzderxi. Što cheš više! Takovi zloçinci dobroga i opreznoga cesara varaju i çisto prodaju. “

On za svoga cesarovanja umalio je Pretoriane, jer su od starine verlo poštetni bili, i još mnoge cesare pobili. Razmetnuo je još nike uhode, koji su se zvali xitari (frumentarii). Oni su u poçetku njihovoga postajanja samo dilili drugovima xito, a buduchi da su tako priliku imali svu vojsku poznavati, zato odredjeni su bili da prokušaju različne chudi, i da odaju one, koji su nemirni oli kadri smutnju podignuti. Najposli

naruçeno im je bilo podpaziti što se radi u gradovima i u derxavam, i podkazati dvoru svaku bunu i neviru. Zato brez pristanka çeste bi tuxbe dolazile, prave i krive, te bi mnogi pravedni ginuli. Dioklecian istribivši takove xitare, zasluxio je veliku pohvalu; ali njegovi naslidnici pod drugim imenom druge gerdje nastaviše.

Mudro je još i nike zakone zavergò, koje nisu slidechi cesari pobili. Tilemont napominje jedan zakon, po kojemu se znade kako je jedan put Dioklecian pravo sudio. Niki Thaumas odaje Šimaka, koji ga je bio od ditinstva odhranio. Dioklecian zakrati takovu tuxbu protresati, cinechi je kao izgled opak i nedostojan çestitosti svoga vika.

Upravo rechi on bijaše cesar veliki, visokoga i razprostranoga uma, znao je gospodariti, bio je postojan, ustalac, dostojnim ljudma sluxbu davao, a zloçeste je od sebe odgonio, hranu je vojsci i podanicima izobilno pribavljao, ali nije znao k sebi pritegnuti ljubav svojih podloxnikah, premda se diçio da nasliduje slavnoga cesara Marka Aurela. On je dignuo velike zgrade, od kojih ostanci i sad tamo amo po svitu se poznaju, a osobito u Rimu i u Splitu. Mnoge je još s velikim troškom dao skidati i pritresati, i mnoge je još pomaknuo. Mersko mu je bilo prid svit izlaziti, i zato nije htio u Rimu pribivati: nije na vojevanje texio, premda se višekrat junaçki oderxao; znao je najvridnije vojvode i namistnike odabirat. Bio je ponosit i drugda nemilostiv. Pod njim je velika kerschanska kerv pala. On, Maximian, Galer, Maximin, Sever bili su po svoj prilici slavjanskoga plemena, jer su se rodili u Iliriu u ono vrime vech od slavjanah naseljenu, i jer su se derxali osobitog obiçaja od latinskoga razliçnoga. Galer je tako bio zanešen za Daciu (sadašnja Serbija) svoju otaçbinu, da je zaxelio cesarovinu na misto Rimsku, Dacisku prozvati.

Dioklecian zaklonivši se u Solin, ukrasi ga s lipim zgradama, pak još kao za spomen pridjašnjega svoga veliçanstva, oko çetiri milje od Solina, gdi sad lexi grad Split, sagradi veliki dvor, od kojega zidine i dan današnji ostaju, i u njemu još dosta dobro dohranjeni strašni svodovi, gerdni cilokupi stupovi od mramora, dva krasna hrama, tri kule, vrata i. t. d. Nego on nije na miru u tom cesarskom pribivalištu vrime proveo. Cesari i naslidnici njegovi popravdaju se i zarate se. Kostantin smete Maximiana, (koji ludo dva tri put priuzevši vlast radio je njemu o glavi) obori njegove i Dioklecianove kipove, jer su bili zajedno sloxeni. Maximin istira u Šam Dioklecianovu kcher Valeriu i tute je u robstvu derxao, što nije htila zanj pochi posli Galerove smerti. To se Diokleciano jako raxalilo, i zaludu je slao knjige i poklisare da je od nevolje izbave, i da mu je dovedu. Najposli zamlati ga druga xalost još gerdja. Poruçio mu je Kostantin da dodje k njemu u Milan na vinçanje svoje sestre Kostance s Licinom, a on nehti pochi izgovarajuchi se da je bolestan i pri godinam star. Zato se Kostantin i Licin raserde, te pritechi odpišu mu, da je on njihov neprijatelj, da je podpomagao Masenca, i sad se sdruxio na njihovu štetu i s Maximinom. Na te krive i nepravedne ukore on se pristaši mislechi da che naberzo poginuti, pak onako vech slab uvati ga velika derchavica. Ni danju ni nochu nije se mogao umiriti, po postelji se valjao i po tleu, çesto je uzdisao, stenjao i plakao. Napokon nemoguchi više jadu odoliti, umri od gladi, oli kako niki pišu, otrova se. Ta xalostna smert njegova dogodi se 313 godine, vrativši se iz Solina u spomenuti dvor, devet godinah pošto je vlast ostavio. Po smerti mnogo su ga hvalili, slavili i još oboxali. Ispraviše mu jedan vele lipi greb, koji je bio grimizom pokriven još za vrimena cesara Kostanca sina Kostantinova.

K.

Oni koji nesvisnije diluje na svitu rechiche se po obiçaju da je razborit.

Biše jednom narav nadarila s lipotom i s hrabrenstvom sina jednoga kovaça, a sricha biaše ga postavila za Inaša kod svoga vlastitoga kralja. Buduchi nauçio bojni zanat, nije bilo Viteza toliko jaka i hrabrena koji bi odolio na oruxju ni njegovoj snagi, ni njegovoj hitrini. Kada bi sidnuo na konja, i s kopljem u ruci germio bi utaboren po megdanu, nije bilo kipa njemu priliçna, i svaki ga derxaše da je drugi Jura na konju ki zmaje u boju pridobiva. Priugodno jošter pivaše; i çim bi rastresenim vlasima niz ramena prolazio popivajuchi, zanosio bi ajer svojim glasom, kakono ga zanose slavichi u vrime prolitja. Sve naj-

lipše Gospojice i najbogatie one Derxave, bile su zaljubljene u njega i u njegovo junaštvo; ali on neljubljaše nikoga izvan svoga kralja i svoju Milku. Milka biše vanjanka i cher jednoga bogatoga Bana, koja u liposti nadsivaše svaku drugu gospoju. Bila ko mliko, a rumena ko ruxa, cernim oçima i xutim kosam suncu prilikovaše; ali to lipo stvorenje biše prikoponosito i holo. Odmetaše ona po svaki naçin ljubav i sluxbu kraljskoga Inaša, i oçito govoraše da nje serdce nebi se bilo prignulo nikada k njemu, er da još kovaçinom udaraše. Xalostan Inaš, nemogaše s toga naiti mira, plakaše i tuxaše pivajuchi uz Tamburu, ali sve biše zaludno, er svako njegovo naj izversnie dilo, bilo je od nje odbaçeno i pogerdjeno.

Poçe on dakle s toga malo po malo blidit i sahnut, i bio bi istinito umrao da kralj, koji ga ljubljaše, nebude ga najpri begom a paka knezom uçinio, zaruçivši njemu mladu Banicu Milku, koja podaleko svojim otcem u svojoj derxavi pribivaše. Uz to naskoçi kralja nevirnost jednoga od svojih podloxnikah, koji se biaše protiva njemu s mnogom vojskom uzbunio; ali u malo vrimena, s pomochu i s hrabrestvom svoga Inaša kneza, porazi on nepriatelja i pobi svu vojsku njegovu. Çekaše dakle dabi prišla Banica, po koju kralj biaše poslao svoje Poklisare, ali za mnogo danah bi zaludno çekana. Inaš knez tada neodmiçe više, vech sida na konja, i za cio dan jaše do nje Dvora. Nebiaše još doprò do Dvora prem da ga nazdiraše iz medju gorah, kada pogledavši na prozor jedne gostionice iz pod koje prolazaše, upazi jednu xenu cvilechu gdi niz more gledaše. Na nje gizdavo ponosenje, na nje pogled, i na nje odoru uçini mu se da je Milka; i priblixajuchi se pospišno s velikim treptanjem serdca k prozoru, vidi da je baš ona. Ostavlja konja na putu, i pun dvoinosti derchuchi ulazi do nje u gostionicu, i govori: Ti moja virenica, ti ovde, sama? I plaçeš... kaxi što je, zašto? Videchi ga ona, spusti niz ramena svoje lipe vlase, i blida u licu, dali pouzdana, obernuta k njemu kao posmihuchi se reçe: Odaleçi se od mene, i slušaj. Ti s tvojim posiljem ognjusio si u meni jedno starinsko plemenito i çisto pleme pokle me tebi zaruçi oni tvoj kozar a ne kralj, koji te izvede iz kala, ali te neuçini krasna. Nemoguchi ja podniti sramotu koja se uçini meni i mojoj kervi s takovim zaruçenjem, prida se, tuxna, za osvetiti se, jednomu Begu od druge kraljevine. Ali evo on me je izdao i oskvernutu ostavio. Çim ja spavajuchi u loxnici ochuti njegovo odlazenje, sva smetena i sanljiva skaçem na noge i terçem za njim, ali nestixem njega, i drugo nevidim nego Brod, koji jidrechi s jakim vitrom na sva jidra, odnosi moga izdajnika na svu prišu. Dva dni i dvi nochi projdoše da se skitam po ovim nepoznanim stranam, i da sam nastala špot sebi i svemu rodu. Što mi ostaje sada? Molecha da berx, kudechi te, prosit budem tvoje proštenje? Ah ne, toliko potištena još nisam ni potlaçena: što si vidio i çuo dokaxi momu otcu, i ostaj s bogom. I ova govorechi skoçi ona na šetnicu, i s nje hitise sunovrat u more, i tako berzo da se ne çu drugo nego nje padnutje i nje najzadnji vapaj. Padši medju tverde morske grebene, stuçe bok i glavu, i buduchi potonula, do malo vidi se poverh vode nje bili pokrivaç, i more s njezinom kervlju omastjeno. Osta ko van sebe knez; i nevidechi prid sobom nego svoju jedinu xalost, brez i jedne suze proliti odaleçi se od onoga mista, išchuchi brod da ga u daleke kraje povede. Do malo vrimena dopri tako u siverne gornje strane, i namirivši se na onoga Bega koji biše krivac njegovoj nezgodi, pozva ga na megdan. Oba na dobrim konjma sklopiše koplja, i kakono munja udriše jedan na drugoga. Pokle polomiše koplja, ogoliše sablje, i s njima tako se biše da strahovita zveka biaše i štitah i šlemovah. Ali napokon zapihan knez od gnjiva, sa svom snagom utiskavši sablju Begu u persi obali ga na zemlju. Poblidi mertaçki njemu lice, i stiskajuchi s rukom strašnu ranu, do çasa izdahnu. Tada knez stavi sablju na misto, pogleda dva krat na mertvo tilo, i odaide od njega brez razabrati se ni malo.

Prišao buduchi napokon do mejaša Spanjolskoga, i našavši na pogled svoje otaçbine na verh jedne stermenite Planine jedan manastir Fratarski, udje u red. Poxivi do svoje starosti u pokori i u tugi, i donajposli doide na smert. Bi mu izdubena u zemlji jama za njegov pokop, i zvono potuxno udaraše çich njegove tuge smertne. Fratri na okolo njega stau xalosni i gledau kako s rukama prikrixenim na persima staše na doveršenje xivota.

Tko zna sada da u oni çemerni ças medju çistim mertaçkim mislima nebudemu zasinula ona koju nikada nije iz pameti svoje izmetnuo!

Tko zna da mu se nije prizrila onako kakovu je vidio u nje naizadnji dan, s dugim vlasima rasperšanim, suzam oblivenu, blidu i još lipu, prem da nevirna!

A tko zna da ona suza koja mu na oko navervi pervo izdahnutja, nebude protekla od muke, neufajuchi vidit medju obranim onu, koju je toliko za xivota ljubio!..

V. Churkovich.

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 49. — NA 2 PROSINCA

I. GODINA — 1844

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na četiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama i njihovim poručnikom. Knjige i svexnji ne primaju se. ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

NIŚTO O ZORI

Razgovor

Don Jere, i fra Bare.

D. Jer. Dobro jutro fra Bare...

F. Bar. Dobro i Bog da D. Jere. Odkle to?

D. Jer. Evo iz grada.

F. Bar. Kê su novine tamo?

D. Jer. U gradu ima vazda novinah, znaś, a kad nebi bilo druge, je *Zora*.

F. Bar. A śto vele gradjani do *Zore*?

D. Jer. Vala tako: ima onih koji hvale, a ima onih kojih kude. Oni koji hvale vele da sve idje dobro; a oni koji kude vele da sve idje zlo; vele da *Zora* nije Dalmatinska, da joj se ima prominut ime; da ima u njoj osamdeset Pisarah, pak da je malo onih, koji piśu na naśu, da niki potexu na ruśku, niki na harvatsku, niki na çeśku, a niki na kranjsku; a da ima onih koji kupe riçi i po turskoj zemlji.

F. Bar. Vala je za smih...

D. Jer. A kako ni. Ajde dabi koi put uveli u naśu Zoru, koji çlan tugji za primir nariçja naśih susidah: ajde da bi i uveli koju njihovu riç; ali vazda, vazda, nije dobro. Jeli Zora Dalmatinska? akoje Dalmatinska ima biti pisana po Dalmatinsku, ima biti pisana onako kako naś puk govori, inaçije biche ***Kalabaluk;*** biche ***Jaz soborni***...

F. Bar. A śto je to ***Kalabaluk***, i ***Jaz soborni.***

D. Jer. ***Kalabaluk*** çinimi se da je riç turska, a ***Jaz Soborni*** ruśka; pak mislim da i jedna i druga zlamenuje ***korednost***, ***smetnju.***

F. Bar. Neznam bili reko dobro, D. Jere. Śto je nam potriba kupit riçi po tugjih derxavah, kad imamo naśe? Mi se imamo sluxiti s naśim riçima, ako chemo govoriti i pisati po naśu; ako chemo da nas puk razumi. Tada samo moxemo uzeti koju riç u naśih susidah, kad nemamo naśih za mochi izgovoriti naśe misli.

D. Jer. Dobro govoriś, F. Bare; tako çine svi narodi. Dok imaju svoih riçih za izgovarati svoje misli, uba neuzimlju tugje, a kadajih uzmu, ako mogu, obratu iih na svoju.

F. Bar. Skoro bio sam u Manastiru, pak tako razgovarali su se naśi fratri o *Zori*. Oni koji baś znadu vele, da se malo koi çlan moxe razumiti do cila; da je vazda potriba derxati u rukah slovnik, za mochi razumiti nike i nike riçi; a da se opet nike nenalaze ni u Slovinsku, neg da ih valja traxiti po cernoj kuchi...

D. Jer. Je baś tako, F. Bare. Pak kad se ima śtiti ***Zora*** sa slovnikom u rukah; pada kukavica iz rukah; pak oni koji su se pripisali vele; śto che nam *Zora*, kad je nerazumimo: śto che nam *Zora* kad u njoj nenalazimo naś jezik, naśe nariçje ...

F. Bar. Ti znaś, D. Jere, da ja nisam çovik od velika nauka, ali sa svim tim śtogod razumim. Rodio sam se u Ogorju, gdi se vazda

govori naśki, śtiem *Zoru*, ali do duśe ne nalazim po svoj naśega jezika, naśega nariçja; a śto ja velim, to veli i F. Roso...

D. Jer. To svak veli, najskoli oni od Splita; od Sinja, od Imoske, od Makarske, od Dubrovnika. Za Dubrovçane nise toliko ni çudit, jer oni ne terpe niçje nariçje neg svoje. Oni neche dasu Dalmatinci, neg Dubrovçani, a neznam zaśto. Zar gdi su vladali do kasna, a Dalmatini sluxili? Taka su bila vrimena; ali u stari zeman nije bilo tako; znadu i oni. Zar gdisu niki od njih korena Rimskoga? ta imaih i korena Solinskoga, ako dogodovśtine ne laxu, i viśe neg Rimskoga. Jedna kerv teçe po naśih, i njihovih xilah. Solin nije manje glasovit neg Dubrovnik, paçe viśe. U Solinu rodiose Dioklecian koi je vladao i zapovidao svim svitom, a poklemuje dodiala zapovid, odrekose çarstva, terse opet vratio u Solin, za xivit u miru...

F. Bar. Çujosam i ja to, i vidio sam u Splitu zide njegove polaçe, tri hrama, koja je bio sagradio svoim krivim Bozim; jedan vodvod, kroz koi biaśe doveo u svoju polaçu solinsku vodu, s kojomje natapao zelje svoga vertla. Kaxu da muje bilo milije zelje njegova vertla neg Carstvo od svita, i ako ne laxu, umroje u Solinu, i bioje ukopan u jednom kutu njegove polaçe.

D. Jer. Neznamuse greb: ali śalu na stranu: u poçelo 16 vika bilo je u Dubrovniku dosta verstnih pisarah, i njihove knjige mogu baś sluxiti svim slovincem za primir od pisanja.

F. Bar. Govorili su o tomu i naśi fratri, i niki uznosili su Dubrovaçke pisare, ako cheś do nebesah, a niki nisu. Nikim nije ugodno njihovo pisanje, jer umechu u beside tolike bez potribne samoglasnice; pak vele da im se gadi śtiti njihove knjige. Niki su opet govorili, da su dostojni velike hvale jer da su sahranili blago naśega jezika, vech samo śto da nisu pisali po naśu neg po taliansku, i zato da nemogu sluxiti naśim za ogled od pisanja.

D. Jer. Nek vele śto hoche ti vaśi fratri, dali pisari dubrovaçki, Derxichi, Palmotichi, Gundulichi, Jorgichi, biche vazda neumerli. Reci ti onim, koima se gadi śtiti njihove knjige da piśu bolje ako su kaderi. Bre malo verstni pisara radja se na svitu; gdi koi svakoga vika, a u dubrovniku rodilo ih se dosta. Imamo i mi zapadnji Dalmatini, koga vridnoga pivaça, Vitalicha n. p. Hektorovicha, Ivaniśevicha, Kanavelicha, Zakariu, Zanoticha, ali i ovi pisali su po Dubrovaçku, slidili su njihovu taliançtinu, i malo da ne njihovo slovoredje. Kad bi se to gledalo, tot mi nebismo imali primira naśem pisanju. Novi pisari, koji su poçeli pisati od juçer nemogu dati zakon, ni pravilo od pisanja.

F. Bar. Znaś śtoje, D. Jere, çujo sam da jedan od naśih uznosi pisme fra Andrie Kadçicha, i veli da se u onih pismah uzderxi pravi naś jezik Dalmatinski.

D. Jer. I je, i dobro veli. U pismaru F. Andrie Kadçicha uzderxise ne samo naś pravi nariçaj Dalmatinski, nego i misli Dalmatinske, baś one koje goi puk Dalmatinski, i vala kad çujem pivati po selih pisme F. Andrie Kadçicha serce mi se veseli, ka i nevisti na piru. Znaś śto je, f. Bare, uz pisme f. Andrie Kadçicha valja stavit i Bogoslovje diloredno Pris. Gosp. Antuna Kadçicha Biskupa Trogirskoga, pak ove dvi knjige baś mogu sluxit pisarim naśe, *Zore* za izgled od pisanja. I ako naśi pisari nebudu pisati *Zoru* po ogledu ovih knjigah, naśa *Zora* neche biti naśa, i valjache joj prominuto ime. Nek paze śto çine Kranjci; piśu njihove kmetiśke Novine s njihovim nariçjem, i nebiti uveli u njihov list drugoga nariçja za xivu glavu, i njihov list bas moxe se zvati njihov.

F. Bar. Znaśli D. Jere, da i niki naśi fratri pisali su dobro naśki, i njihove knjige razumese dobro od svakoga, dakle i one mogle bi sluxit naśim pisarim za primir od pisanja.

D. Jer. Ja hvalim sve vaśe pisare, klanjamse vaśemu Babichu, vaśemu Badrichu, Banovcu, Dragichevichu, Filipovichu, Glavinichu, Knexevichu, Radnichu, Vladimirovichu i svim ostalim çastnim pisarim; ali ja velim da pisari naśe *Zore* imaju se derxati dvahu Kadçichah, a ne drugih, jer baś Kadçichi uzderxe naś pravi puśki jezik, naśe pravo nariçje Dalmatinsko.

F. Bar. Dakle Dubrovçani...

D. Jer. Ne krechi u Dubrovçane, oni su na çelu. Nek govori ko śto govori do njih; neche niko pomerçati njihovu slavu. Rechu i ja, kao veli jedan pisar naśe *Zore* da njihove pisme

padaju više na xensku, neg na muçku, ali tko se moxe omirit s njima, u sloxenju? tko?

F. Bar. Ja neznam kako ti misliš, D. Jere! Onamo hoćeš da Kadçichi imaju sluxiti pisarim naše *Zore* za primir od pisanja, a ovamo hvališ i uznošiš stare Dubrovçane, i govoriš, da su na çelu, da se s njima niko omirit nemoxe! Tkoga dakle imaju gledati pisari naše *Zore*, ali Kadçiche, ali Dubrovçane? Ja velim, da dokle pisari naše *Zore* ne poçmu pisati svi jednako, dokle svi ne prigerle isto nariçje, iste uprave od govorenja; naša *Zora* biche mulica; i neche joj se pristojati ime od *Zore*, neg *od Jaza Sobornoga*.

D. Jer. ah! ah! ah!!! ah! ah! ah!

F. Bar. Što se ciriš, D. Jere?

D. Jer. Slušaj, F. Bare. Kad sam reko da pisari naše *Zore* imaju uzeti Kadçiche za ogled od pisanja, razumio sam rechi, da imaju uzeti njihovo nariçje; jer njihov jezik, i njihovo nariçje, jesu nariçje i jezik našega puka. Kad sam reko, da su stari Dubrovçani na çelu, da se s njima niko omiriti nemoxe, razumio sam rechi da su njihova sloxenja od pervoga sana; dasu oni postavitelji njegovih upravah, i da su njihove uprave slidili, ne samo Vitalichi, Hektorovichi, i drugi, nego i isti Kadçichi, i zato da pisari naše *Zore* imaju slidit njihove uprave, ako misle podpriti naš puški jezik, i naše puško nariçje. Ako se budu vladati drugako, pokvaritiche naš puški jezik, zametnut che jedan novi, koga neche razumit sadašnji narestaj, neg oni koi je još u pameti Boxjoj.

F. Bar. O tom se radi D. Jere. Stiem u *Zori* da se inako ima govorit s pukom, a inako s ljudem od nauka. Kad se što hoche rech puku, govori se puški; a kad se što hoche rech ljudem od nauka, govorise malo više, drugako nebi bilo nijedne razlike u razgovoru megju çovikom nauçnim, i çovikom priprostim. Ja mislim da ovdi kucaju naši pisari.

D. Jer. Kucaju na dalje. Oni bi htili zametnuti jedan novi jezik opcheni knjixevski; oni bi htili izvesti nove uprave, nove *gramatike*; kolik da iz novih upravah, i novih gramatikah izviru nove knjige, i nova sloxenja. Što je pervo ali *gramatika* ali knjige? Ja sam vazda çuo, da su se *gramatike* izvele iz knjigah, a ne knjige iz *gramatikah*. Tako je bila izvedena *gramatika* gerçka iz knjigah gerçkih; djaçka, iz knjigah djaçkih; francuska iz Francuskih, nimaçka iz nimaekih i t. d. Imamo i mi našu gramatiku izvedenu iz knjigah Dubrovaçkih, koja sa svim daje bila sloxena od Otca Apendina za Francuze i za Taliane xeljne nauçiti naš jezik, ništanemanje moxe sluxiti i nama, jer uzderxi sve uprave našega jezika; i oni koji kude *gramatiku* Otca Apendina, kude ono što nisu štili, oli što nisu razumili. Ja bi hotio da naši novi pisari uzmu pod ruke, nechu rechi knjige dubrovaçke, neg knjige Kadcichah, pak da ih primire s upravam Apendinovim, i evo da che nachi reçene uprave tako sloxne s knjigam Kadçichah, kako da su iz njih izvedene. Nek ne mudruju dakle niki pisari naše *Zore*, dali nek pišu kako su pisali Kadçichi, i pisa che dobro, i biche razumljeni i stache ih hvala, i naša *Zora* biche naša, i biche bila, a ne šargasta.

F. Bar. Ah! ah! ah. šargasta! ah! ah! ah!

D. Jer. Smi se, smj se, F. Bare, tvoje red. Je, je naša *Zora* šargasta. Uzmi jedan po jedan list naše *Zore*, pak mi izbi zube, ako nenadješ sargast svaki list. Gosp. Urednik, i oni kukavi Izdatelji.... (izdatelji! krasna riç) muçese što više mogu, da izbile *Zoru* ali nedase. Pisari hoche na svoju, neche primiru. Ali nek çine što hoche, neche utverditi knjixevnost, ni zametnuti jednakost od jezika bez primira. Nisuli Talianci za izjednaçiti svoj jezik, uzeli za primir nikoga Bokacia, i nikoga Petrarku jednoga prosto — pisaoca, a drugoga pismara? A nisuli Nimci nikoga Klopštoka, i nikoga Schillera? pak? pak su naveli njihov jezik na oni stepen, priko koga nije hoda. Naši Pisari dakle nek uzmu Kadçiche, Kadçiche ....

F. Bar. Vala, D. Jere, dobro govoriš...

D. Jer. Çekaj, çekaj nekti ništo reçem i do različnosti od govorenja. Recimi pervo, f. Bare, za koga je pisana *Zora*? ali za ljude nauçne i prosvitljene? ali za puk?

F. Bar. Za puk.

D. Jer. Kad je za puk, dakle puçki ima se pisati *Zora*, a ne drugako. Naši nauçni ljudi nemaju potribu od puçkoga jezika za goiti svoj razum. Oni štiju knjige talianske, francuske, nimaçke, i u ovih knjigah nalaze što hoche,

mudruju, pišu, zatiçu jedan drugoga, i kako! prolaze svoje vrime, a puk ne pomagaju s njihovim naukom, i s njihovim prosvitljenjem, jer nepoznavaju puçki jezik. Rekbi da ih nije rodila Slovinka. Zar je sramota poznavati materinski jezik? Ja velim da je sramota nepoznavati ga.

F. Bar. Kako nije. Rodit se u Dalmacii a nepoznavati Dalmatinski jezik, jest baš velika sramota.

D. Jer. Da vidiš, F. Bare, ima onih, koji se tuxe da neznadu dobro jezik materinski, i muka im je da nemogu pomagati *Zoru*....

F. Bar. A oni nek ga uçe...

D. Jer. I ja velim tako. Nek uzmu u ruke *gramatiku* Apendinovu, Korabljicu, pisme F. Andrie Kadçicha, Dilo rednicu Prisvit. Gosp. Antuna Kadçicha, i nauçichega berzo, i moche rešiti *Zoru*, i moche uçiti puk.

Nek se zgledaju na Hervate. Hervati prosvitljeni uçili su nimaçki, poznavaju sve jezike koji se govore u Europi, pak za sve to, nestide se goit materinski jezik, pisati materinski o polju, o štednji, o svakoj koristi i uçiti puk. U njih *Danica*, u njih *Novine*, u njih *list miseçni*. U njih druxtva, u njih troške, u njih baš ne pazi se drugo neg puçko dobro, i opchena korist. Isto rade i prosvitljeni Kranjci, i oni sadruxili su se za uçiti seljane ono što neznadu oko polja, i za nagnati ih na bolju chud.

F. Bar. Vala, D. Jere, bilobi verlo dobro da i nasi nauçni ljudi stanu se iskrenije pomagati *Zoru*, jer bi s njihovom pomochu bilija, i rumenija izhodila; nitibi je zaticali niki neljudni pisari, koji, rek bi, da se nisu rodili na svit, neg za ujidat druge, ko i psi....

D. Jer. Znašli ti, što çini misec? pušta da psi laju, a on idje naprid.

F. Bar. Eh! da ne ujidaju, ali ujidaju priatelju...

D. Jer. A pak što? neznadu se zubi.

F. Bar. A što bi htio, da i zube zadru u meso? zar nije gore biti ujidjenu jezikom, neg zubim?

D. Jur. Je ako cheš do toga; Ali moguli se zatvoriti usta svemu svitu? Pusti da svit govori, prista che kad vidi da se nepomnji. Medju to çini dobro, i pomagaj tvoga izkernjega.

F. Bar. Vala, D. Jere, i pomagam što mogu; dadem siromahu, pripovidam svake nedilje riç Boxju, uçin nauk Kerstjanski; a od kad je postala *Zora*, uçim i radnju. Vala bi i pisao koju stvarçicu; ali tako muçno mi je dati na ogled moje ime.

D. Jer. Znaš što je, ako si kadjer piši, ali pazi ne kvarit naš jezik; piši kako su pisali Kadçichi, i razumichete svi naši, i necheš bit muçan ni našim susidom. Oni sve to više pristupaju k nama jer poznaju, da je naš naricaj meklji od njihova.

F. Bar. Dobro govoris, D. Jere, ali u Kadçichih nemogu se nachi sve one riçi, koje tribiju za pisati n. p. o zanatih, o texanju, o štednji, o ribanju, o tergovanju o brodenju, o liçenju, opcheno o svih onih naucih, koji nemaju nijedne blizoche s tvorim Kadçichah.

D. Jer. Ajde bolam što veliš! ta nacheš u Kadçichih riçih koliko ti drago; one koje ne najdeš u Kadçichih nacheš u knjigah drugih naših pisarah; a naj strag one koje nenadješ u knjigah, nacheš u puku. U puku ima zanatnikah, ima texakah, çobanah, ribarah, tergovacah, mornarah, likarah i t. d. Ovi svi govore, a kad govore kupi riçi, ko i drugi (*). Akoti je xelja pisati i uçiti puk, nacheš riçih koliko ti drago; ali znaš ne slidi nike i nike pisare naše *Zore*, piši naški ko i Kadçichi opet velju nekte vas puk razumi. Što puk nerazumi, to je ko i ne pisano. Za rech pravo od kad je poçela *Zora* slovnik je dobio, a malo po malo dobitche još više. Eto berzo izlazi ova godina. Ako je slabo bilila Zora ove godine, druge che bolje. Reste naša mladex, koja che se privatiti našega jezika i naše *Zore*, pa che *Zora* zabiliti na vas mah i privešche za sobom oni lipi dan prolitnji u komu magla i vape nepotamnjuju sunce neg ga pustaju da bistro i veselo kaxe svoje krasnu lice.

F. Bar. A dabi Bog da ti lipi dan....

D Jer. Hoche, hoche; bilo je i dosad lipih danah u Dalmacii, bilo je i ljudih, i ter kakih! bila su druxtva, koja su uçila s perom, s kušanjem naše zemljake radit polje, goit xita, trave, loze, masline, i druga vocha. Imali smo jednoç u Dalmacii po rimsku, i verlo vridna vidoka više poljskoga texanja, Gosp. Radoša, koi dok je xivio vazda je pisao, uçio, i pomnjio našu

(*) Vidi Broj 8 naše Zore list. 64.

radnju, i naśu opchenu korist. Ova druxtva, ova pomnja opet che se priporodit u Dalmacii, te neche nas dobri naś Cesar upustit; mi smo njegovi, kako se reçe i s duśom i s tilom.

F. Bar. Vala i jesmo; i ja se baś ufam u naśega Cara; i njegovje *Chacha* ljubio serçeno dalmatince, *pokojnamu duśa!*

D. Jer. Bog mu da viçnji pokoj. Eto s Bogom, F. Bare, ja idem kuchi; nachu kod kuche zadnji broj naśe *Zore.*

F. Bar. Eh! zorila kako ja velju.

D. Jer. Hoche hoche sve to bolje. Nove godine privatiche se joś ljudih oko *Zore*, terche izticat vedrija i rumenija. Mislim i ja śtogod pisat.

F. Bar. Vala, eto i ja. Pośa s Bogom D. Jere.. Jeli, jeli, D. Jere pozdravi F. Marka, kad mu prodjeś iz prid kuche.

D. Jer. Hochu, hochu, da si i ti sdravo.

S.

DILOREDNOST.

Uputjenje mladexa po traku gospodinovu.

ÇLANAK II.

Od kerśtenja, i od ispovidi zakona kerstianskoga.

Moj pridragi, tvoje sadaśnje stanje, duxan si ga podpuno dobrostivoj milosti Boxjoj: oh! da bi ti doznao koliko ja goruchim naçinom xelim da ovo osobito blagodarje dodade dobre plode? Ti si bio kerśchen: sad, znadeśli ti podpuno koliko ja sam tebe nablagodario s kerśchenjem? Çuj ga dakle, moj sinko, i budi haran.

Ja sam tebe ljubio, i zato oprao sam te s mojom kervju: i ova neprocinjena kerv oçistila je tebe od griha istoçnoga, i od svih ostalih, od kojih si bio krivac posli tvoga porodjenja. — Ti po naravi bio si sin krivine, kako i svi ostali porodjeni od xene; ali ja sam okrenuo sverhu tebe poglede neizmirne moje ljubavi, i dobrovoljnosti; pruxio sam ti ruku za izbaviti tebe od stanja smerti, u komu se ti nahodjaśe po opaçini za dati tebi xivot moje milosti, i za çiniti tebe xiviti u meni istomu. —

Ja sam tebe izbavio od suxanjstva diavolskoga, i podilio sam ti slobod sinovah Boxjih; izvadio sam tebe iz mraçnosti za çiniti tebi poznati neizmirnu svitlost; uveo sam tebe u njegovo kraljestvo, i uçinio si se sin Boxji po viri. Bog dostojao se je tebi biti otac; njegov pomazani postao je tvoj glavar, tvoj nauçitelj, tvoj izgled: ti jesi njegov uçenik. Sveta cerkva postala je tvoja mater, tvoji çuvaoci, i branitelji jesu Andjeli, a sveti nebeski jesu za te molitelji kod svemoguchega, komu çine krunu okolo njegova pristolja. Od çasa u komu si bio kerśchen uçinio si se tempao Boxji, i njegov duh pribiva u tebi; ti jesi baśtenik onoga kraljestva, koje je Bog obechao svim onim, koji ga ljube. Ti jesi opet naśao put nebeski, potla nego si ga bio izgubio; a sada jesi udo ove jedine, svete, katoliçanske, apośtolske i rimske cerkve, kakono ga nebiśe u vrime potopa opchenoga vanka korablje Noeve. Ti imadeś prav primati svete Sakramente, i sve milosti: prisveto tilo Isusa jest tvoja picha, a njegova neprocinjena kerv jest tvoje pitje.

Sada dakle, moj pridragi, jesili çuo kakvo jest tvoje dostojanstvo, i tvoja visokost? Razmisli dakle dobro, i nastoj zbiljnim naçinom biti haran mojoj ljubavi, koju sam imao prama tebi. U opaz mene ja neimam nikakvu potribu od tvoje pomlje; moja pomoch na suprotiv tebi çini se potribita; i dobra dila tvoja nebiahu ona, radi kojih hoti ja tebe sahraniti po kerśtenju s izlitjem Duha Svetoga sverhu tebe, dali dobrodarno moje miloserdje podili tebi tolike darove. Ah doisto! da se ja nebudem smilovao na te, tvoja duśa nebi nikada bila dostojna vikovite slave; jerbo, kako jur znadeś, stoji upisano: *oni koji nebude primio jedan novi xivot po vodi, i Duhu Svetomu, neche ulisti u kraljestvo nebesko*, i jośte: *oni, koji nebude virovati biti che osudjen.* Dakle, jedan Bog, jedna vira, jedan zakon, jedno kerśtenje, i jedan glavar opcheni svete Cerkve, ovo jesu peçati pravih naslidnikah Boxanstvenoga Odkupitelja.

Nu se sada probudi, i poçmi i ti serçeno ljubiti onoga, koji jest tebi toliku ljubav iskazao! Cini se kako najsrichnji izmeju svih ljudih da si kerśchanin, i da imaś priveliku srichu poznavati hotinje Boxje! Od imena, i od dike kerśchanina imaj oniku çast, koju imaśe jedan S. Luigi, koji ime kerśchenja pristavljaśe onomu od kralja; i manje cinjaśe ime kraljsko, koje mu ustanovitivaśe krunu od france, nego ime Luigia, koje biaśe

primio na kladencu kerstionice: U svim knjigam on se nesluxaśe nego s ovim imenom... Luigi.

Kako kersten dakle, i kako kerstjanin nemoj se nikada zaboraviti da pod ovim peçatim jesi podloxan jarmu Isukerstovu, i podvezan obsluxivati naredbe zakona kerstjanskoga. Po zagerljenju svete vire ti si se podvezao ovomu zakonu: dakle duxan si virovati sve ono śto je Bog po svomu jedinomu Sinu objavio, i sve ono śto tebe sveta mater cerkva uçi da viruješ.

Viruj dakle stavno sve, i nedaj misto nikakvoj sumlji u opaz* çlanah svete vire; viruj dakle hrabreno, i nemoj se nikada sramotiti ni stiditi poradi Boga, i njegova zakona prid obrazom svih narodah ovoga svita. Viruj kripko i zbiljno, i nastoj neka tvoja dila utverdu tvoju viru: a Bog tebe uçuva tajati s tvojim dilim onu istinu, koju si zagerlio po svetoj viri. Spomeni se verlo dobro, da si se ti odrekao od sotone, od njegovih dilah, i od svih njegovih raskośah. Pokudi dakle privarna dobra zemaljska, laxne ugodnosti ovoga svita, s kojima himbeni zmaj vazda nastoi prikovratiti, i izgubiti narod çoviçanski. Bixi dakle grih, od koga je tvorac ova paklena nakaza. Bog na nebu jest primio on isti tvoje obetanje gdi andjeli biahu svidoci; izpuni dakle s najviśom pomljom uvite, koje si uçinio tvomu Otcu nebeskomu; i s dilim izpuni ono, śto si s riçim obechao. Buduchi se odrekao od sotone, tvoja dobroxitja neka budu dakle sveta; i budi vazda na opaznoj straxi za nebiti privaren od ovoga smertnoga nepriatelja tvoje Duśe. Spomeni se donapokon da ruho pravednosti, koje si primio na kerśtenju, imadeś ga çuvati bez oskverne, za mochi ga prikazati u pervoj svojoj çistochi Bogu, koji che te napokon suditi. Primajuchi ovo ruho ti si obechao çuvati sa svom pomljom milost, i neoskvernu tvoga kerśtenja. O moj sinko! Śto che rechi ikada privisoki sudac, ako ti budeś na suprotiv omerçio s opaçinom, i zloçinstvom tvojih dilovanjah çistochu ovoga svetoga ruha? Ovo isto ruho ustache se, za tako rechi, i kazati che grihe s kojim je bilo ognjuśeno, i isti grisi hoche se priti, i çiniti svidoçanstvo protiva tebi. Oni che te prikovratiti, i baciti u jezero upaljenoga sumpora, koga dim, kako kaxe sveto Pismo, dignuche se za vazda k nebu. I zato ovo sveto ruho, koje te je pokrivalo kad si bio dignut od svetoga studenca kerśtenja, çisto, i bez trohe, postatiche najviśi tvoj neprialelj, onda kada budeś propao u jezero vikovitoga izgubljenja.

P. M. Kurtovich.

MILOŚ OBILICH.

Tko che biti oni junak slavni
Śtono leti uz bojno Kosovo
Kano munja kroz tavne oblake?
Srebren oklop milu svitlost baca,
A biserom perje nakitjeno
Vije mu se po kaçigi zlatnoj
Siva sablja u desnici ruci
Rajska svitlost na licu junaçkom;
Pini konjic, erxe, puśe, skaçe
Letech nosi svoga gospodara
Nek nevirne i siçe i para
Ono j' junak Miloś Obilicha
Od Pazara-novoga delija;
Lipost vira, i dila junaçka
Kog iznose pram drugim junacim
Ka med zvizdam, koje nebom kroje
Jaka svitlost prixareno sunce.
Paś nevirni osvadi ga laxno
S svoim tastom od Serbie Banom,
Ter svoj misal na njega odbaca
Daj' Serbiu izdat namislio.
Hrabri junak sercu viteśkome
Odoliti viśe nemogaśe
Kada zaçu, da nanj Lazar sumlji,
Ter namisli sebe osvitlati
Prid potomstvom i prid sadaśnjima.
Evo leti u serxbi priteśkoj
Nosech Turkom jade i çemere,
Idje umrit, za xiviti vikom
Nek se pozna jel' privare bader;
Veche kervcu britka sablja pije
Vech' je u kervi konjic ogreznuo,
Po dvi, po tri u viśinu skaçu
Turske glave, prazni konji lete
Kano medvid hitrene jeline
Ljuto tira berdom i dolinom,
Tako Turke taborom prigoni
Od Pazara Serbin junak slavni
Dok neprodri na staliś Murata.
Kada dopri do Carevi vrata
Ośtro kolje mlade janjiçare

Prid çadorom koji Cara brane.
Sve su britke sablje otupile
Sama siçe sablja Miloševa
Sablja siçe a zelenko splesa
Tu j' gomila od mertvih tilesah.
Kad obori straxu prid çadorom
S' konja junak na zemljicu skaçe
Leti pritech u naglosti, kruto
Škriplje zubim, jako sabljom stresa
Kervoloçnog Cara ište, da mu
Holu glavu na zemlju obori.
Kad obori divjaçnu priliku
Gdi nogami podvitima sidi
Poverh sagah zlatnih, i svilenih
Smih ljutaçki na ustih mu sinu,
Kresnu vatra iz oçijuh cernih,
Jid rumeni, i blidi junaka
Zaleti se i s' sagah ga svalja
Livom rukom za bradu ga stexe
Desna britkim noxem serce para
Teškom nogom po vratu g' udara...
Vech' ukoçen kazni Murat lexi...
Neoxaljene al slušaj xalosti
Svaki koi slavno ime nosiš
I na oçi nek ti jedna nikne
Suza sveta tvojoj Otaçbini!
Nit vech' haje nit se Turkom brani
Vech u jakoj draxesti uzdignut
Misli Miloš o golemi jade!
Daj' smionost njegova viteška
Iztergala lance Otaçbine
Lete Turci i dixu halaje
Zvek sabaljah konjah klapotanje
Vika triska mladih janjiçarah
Bugarenje Carevih delijah
Koji mertva svog Cara jaduju
Sve j' priliçno buki jadovitoj
Ka se vije iz paklenih adah,
Vedro nebo oblak je prikrio,
Xarko Sunce lice zaklonilo,
Grom razdire pritmaste oblake,
Nebo zemlja rekaobi i more
Sve da xali slovinskog junaka
Kog je veche smertca predobila.
Glava kad mu na zemljicu verci
I dva, i tri poskoknula puta
I toliko sladke izustila
Riçi mile slave i ljubavi:
Otaçbino... o moja ljubljena
Vuko-reçe nemogaše više,
Vukosavu svoju spomenuti
Jer htiše, jezik se ukoçi.
Sad recimi Kucho Otmanova
Da j' Serbia bila zavezana
Sloxnom svezom i da bidna nije
Porodila nevirnoga Vuka.
Bil' je bili igda osvojili
Kada takim diçi se junacim?
Koji sernu jedan na hiljade
I sina ti u krilu hrabreni
Janjiçara para, ruši, gerdi.
Plaçi plaçi nesrichna Serbio
Murat pade al slobodna nisi
Sgini Miloš tvoje utoçistje,
A Brankovich Murata osveti
Ter za jednu sto ti ranah dade
Od kojih cheš kasno preboliti.
Serbske majke cernim se obvite
Izgubiste sinke i muxeve.
Eto Turçin u divljoj holosti
Blago nosi, kervlju kuche kalja,
Kcheri vuçe da izpuni strasti,
A otimlje çedo od nidarca
Jadnoj majci ka mu pichu daje.
Plaçi plaçi nesrichna Serbio.
Plaçi plaçi ovi bit che tvoji (*),
Sad nevina diçica oteta
U napridak najgori zlotvori.
U zemljici tudjoj odgojeni
Rodno misto nitko znati neche,
Turska vira nauçiche ih terti
Bez milosti sve što tursko nije;
Moxel' gore doçekati majka
Neg od çeda svoga ljubljenoga
Zarobljena biti i gerdjena
Ka Serbiji i Serbskim majkama
U prošasta sgodi se vrimena
To je xalost kû plakati nisu
Kadre suze od svijuh narodah

(*) Svi znadu da su Janjiçari bili po najviše sinovi Hristjanski. Odterglibi ih Turci xaloxnim roditeljim još malahne, te obrizovali i u turskoj viri odgojili, pak kad bi narasli za Janjiçare postavili. Toga radi nitko nije znao svoj rod ni plemo ni matnu zemlju. Kad bi robili hristjanska mista Bog zna šta ih je svoga sidoga otca, ueviljenu majku, milu sestru, i drugoga brata pogubilo i štoti ja znam drugoga nepodobno dilovalo. Mnogo je u narodu smišni, xalosni i kervavi povistica o tome. Pozdravit che koja, akomi Bog udili zdravlje, i našu Zoru.

J. V.

I od serca teški uzdisai
Ali jadni pritisnuti puçe,
Okreni se sveserdno onome
Koji jednim strašno stresa migom
Ravna polja visoke planine
Sinja mora i okrug nebesah,
Tu cheš nachi tvoje utoçistje
Tute Serbski unixeni puçe
Bit che tebi vir slobode i mira.
Na jednome svi kolu stoimo
Kolo idje kolom na okolo:
Doche i nami ono sritno vrime
Kad chemo se na verh pomoliti.

Iz Vinjerca na Matiev dan 1844.

Xakan Jakov Vexich *pridivkom* **Versich** *slušatelj mudroljubja.*

GRADAC (GRAÇAC).

Za vremena, dok su Turci sve u naokrug lexeche zemlje pod svoj onda nepobjedimi maç pokorili bili, bila je i Lika u njiovoj vladi, i do tog doba nalazio se je Gradac u cjelosti, no posle raznim napadanjama i kervavim borbama bude razoren, i sad se samo ostatci oni drevnih zidinah koje su ovu tverdjicu pasale u naokrug, nalaze. Njegovo je poloxenje na jednom brjegu, koji je sveršetak medjubrexja, *Resnika*. Posljedni je u njemu sjedio Turski Beg, kog su zvali od imena istog gradicha *Beg Graçanin* koje naši boljma niesu mogli izraziti i tako ostane ime mjesto Gradac - Graçac. I dan današnji varošicu malu, koja se izpod brijega protexe na kom je bivši Gradac sagradjen bio, gradom zovu. Umalitelno ime otud dolazi, što je bio po sebi malen. Po svoj prilici ovaj su Gradich slaveni sagradili. Da su u ovim predjelima dugo vremena Slaveni stanovali, to svjedoçe ondašnji gradovi, koji se sada u razvalinah nalaze, kao Gradac, Lovinjac, Zvonigrad i proçi. Ja chu se potruditi ove drevne naših pradjedovah ostatke opisati i çitateljima pred oçi staviti.

Gradac je izmedju sviju dvanaest okruxiah, srezah (Compagnien?) u najljepšem poloxenju, a i zasluxuje perventsvo, potome, što u njemu ako i jest od vech maleno mjesto, nešto narodnjeg nalazi se. Tu je disanje u svom pravom duhu. To je osobita milina i radost u onakovom se sodruxestvu nachi. Velim, da ništa milieg nit krasnieg u svjetu za çuvstvitelno narodoljubno serce nenalazi se, kao u njedru svog milog naroda zaderxati i osvjedoçiti se; Kakovim ljubkim bilom odjek u serce primljenog roda i najprobitaçniji ljek za xivot i disanje rodoljubivog serca kao ljekoviti balsam po çuvstenim organima razlieva se. Osvjedoçena iskrenost, bratska ljubav, gostoljubnost, priugotovljeno veselje u duhu narodnjem çuvstveno serce u rajskog nasladjenja vertograd privode: Opoen svoga naroda veseljem, cjeli mu se çlenovi, kano proljechna kišica padajuchi po plodonosnim usjevima potrešaju podkrjepljava, razvija i veseli, blagorodi dušu i serce, - i blago onome, koj u onakoj punoj iskrenosti bratskoj, sa svojim narodom dane radosti provodi! Çije bi serce tako otverdnuto bilo, da nebi za blagostojanje ovog mnogoljubljenog naroda, cjeli svoj trud pak i sami xivot na xertvenik Sveslavia prinio!? Ovakovi blagorodni duh valja od svakog bjedstva kano kristalovidno oko u glavi çuvati i o blagom njegovom napredku svojski se starati; a sve ono, što bi mu kakovu uvriedu ili teret duševni ili — tjelesni priçiniti moglo sa svima moxnim silama udaljavati truditi se. — Za ovakovi oxivotvoreni duh narodnji najvecha pohvala zasluxuje Gospodin Podporuçik Lemaich, ja mu osobitu blagodarnost sa çistim sercem kao pravom rodoljubcu prinosim. Kod pomenutog Gospodina osim svijuh mjestah naj radostnije sam dane u duhu narodnjem proveo.

O Gradcu, ondašnji xitelji i dan današnji zakljuçavaju, da su u pervo vrjeme, dok nije u razvalinu pretvoren, i to najviše u vrjeme Turskog gospodovanja, velike xitnice osnovane bile. Zakljuçenje ovo otud zasvjedocavaju, što pri dugotrajuchem kišnom vremenu, kad se izvori na sve strane otvore, onda i izpod iste Gradine rinu. U takovim vrelma primjetili su çisto i zdravo proso zajedno sa vodom izlaziti. Ja neznam kojim naçinom? Valjda je negdje ona stara xitnica rastvorena te je propadalo u šuplje podzemne svodove. O ovo nechu ono navesti, iz kog se zakljuçiti dae, koim naçinom ovo biva: Buduchi da od istoçne strane briega, na kom se Gradich nalazio, rjeka *Otucha* teçe, koja pri velikom kišnom vremenu umnoxi se tako velika, da svih sedam oknovah (na mostu) svojom silom popuni: Tako je moxno da voda, koja se u neobiçnom stepenu koliçestva nalazi, i sebi put u podzemnosti najde, te takovi put svagda rastvoren stoi, a ako je xito iz xitnicah u svodne provale padalo, onda je moxno biti istinito: da voda iduchi kroz zemne rastvore takovo xito sobom nosi, ili da xito neprestano po malo toçi, opet moxda voda popunivši podzemne svodove, roni zemni svod, i tako po malo xito otaçe. (?) Ljudi i danas zakljuçuju da u istoj Gradini neko sokrovište zasuto lexi, na koje govore, da bi dobro bilo prekopati. — Nalazili su po istom brjegu starinski novacah i drugi koekakvih stvarih. (*sljedovache.*)

M. Medakovich.

ZAGONETKA.

Koj me ima tom pred oçi
Ja sam obdan i u nochi,
A kad s mene glavu skini
Oficira turskog çini.

M. H.

Pridjašna zagonetka znaçi: **Xenitba.**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 50. — NA 9 PROSINCA

I. GODINA — 1844.

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina **4 f.** u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini **5 f** zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

ÇESTITKA

ZORI DALMATINSKOJ.

U bielom ruhu odivena,
Çela jasnog, kipa boxanstvena,
Modra oka a rumena lica
Zlatnog prama liepa Divica;
Koja baca rumene roxice
S njexnih ruku: live i desnice;
Kojoj s luçim ljubavi goruche
Pute kaxe od sriche buduche;
Ditich jedan veoma ljubljeni,
Svak bi rekò da j' duh boxanstveni; —
Po krainah leti slavskog puka
I na *Slogu* srodnu bratchu nuka;
Dixe lince, a búdi pospane,
Hvali sinke marljive i harne.
Çisti kukolj iz śenice bile,
K sebi zove druge slavske vile;
Da pristupe v jedno çastno *Kolo*,
Da tudjin nas negljeda oholo,
Pak je gljedat do sad obiçao
Naśem rodu propast naricao:
Ter da tako skupa sjedinjeni
Uzdignemo jezik zapuścheni,
S kim besidit ritki hotiaśe
Vech tudjinske u zvizde kovaśe;
Da se xuri od nas svaki bolje
Prinositi na knjixevno polje
Gradju, za dom buduchih unuka,
Plemenitog naśeg slavskog puka:
Iz kojeg te ponosno motriti
Oni ki nas ktiśe oboriti; —
Blagoslovit pako kosti naśe,
Koji za nji tolko nastojaśe.
Jel moguche da tak boxanstveni
Bit che poziv od nas odbaçeni?!
Jel moguche da tak krasnoj Vili
Mi bi bratcho neposluśni bili?!!
Leti — leti njexna golubice
Najt' cheś misto kod slavske diçice:
Kudgodire budeś prolitati
Svak ehe tebi u pomochi stati,
Svak che gljedat kolko mogò bude
Tebe slavit sve viśe posvude;
Posvuda che od roxicah *Sloga*,
Koje sipljeś iz krielca tvoga
Viruj Vilo — medju slavjanini
Poçet rasti v najstraxnjoj kraini.

U Pazariśchu na 27 Rujna 1844

Slaven Fabian Sokolich kapelan.

Biliśke za utverdjenje zamiśljaja od Cerkve katoliçanske.

Prineśenje iz Nimaçkoga.

(*Religions Freund 1836 § 1028.*)

Vele mnogi od cerkovnih zakonah starii rusitelji, koji od vrimena Van Espera u stavnim

vire Boxanstveno naucim malo kad zajedno dosta uçeni, dali svitovnjega Pravdoznanstva jaki Nauçitelji biaśe u pogledu Prava i Pravde Cerkvu katoliçansku u bivstvenom, i çistom njezinom zamiśljaju na mnoge naçine zasukanu prikazivaśe, i tako mnogim neslagajuchim sklapanjim, varavim, i neistinitim razloxenjim veliki povod dadośe. Polak njihova mudrovanja, i razloxenja, n. p. *Cerkva u svojem postanku imala je biti samo jedno druxbeno sastavljenje ljudih za dostignutje nike bogośtovne sverhe*.

Poslie kako je ovim istim naçinom i vladanje svitovnje na priliku jednoga druśtvenoga sastavljenja za dostignutje sverhe u razlogu od pravde svoje nadime zadobilo, oni su udilje kroz ovo svoje samovoljno osnovanje Cerkvu katoliçansku k svitovnjem vladanju blizu privukli. Ovako uporedani, Cerkva, i svitovnje vladanje ostadośe dugo vrimena jedan pokraj drugoga. Imajuchi jurve na ovi naçin Cerkvu k vladanju privuçenu vladateljni to jest politiçki uçitelji uzdigośe najednom vele visoko vladanje svitovnje, po razloxenju od mudracah u ista doba razstegośe nadaleko okoliś od njegova zamiśljaja, i dadośe mu ime od *druśtvenoga Sastavljenja*, koje samo od sebe postade, zada bi se po njemu çoviçanstvo izobrazilo, i na niku izversnost dovelo, ter ovako zatvoriśe Cerkvu u tor od vladanja, i uçiniśe, da bude po njihovu govoru, kakonoti vladanje u vladanju zakovana. Uçitelji vladanje svitovnje na ovoj viśini, na koju ga oni isti u uçiteljnom obziru na red od visokoumja (theoria) postaviśe, ne pustiśe, stati nego u istom iztiśtenju i na dospitku svoga kova dadośe mu za razpravak (thema) zamiśljaj od uljudnosti, i çoviçanstva (humanitas); po ovom zamiśljaju Cerkva ostade kod njih kako jedna od vladanja svitovnjega podloxna stranka; ovo od podloxnosti, i podverxenja misto odrediśe oni Cerkvi zato, jerbo ih varavo njihovo razloxenje, i mudrovanje navede, da pristanu k onom zamiśljaju, koi laxno prikaxuje, da je Cerkva samo jedno druśtveno sastavljenje ljudih za uzderxanje med istim ljudim kerstjanskoga Bogośtovja, kako da je od ljudih za ljude uçinjeno.

Cerkva katoliçanska ne stoi pokraj vladanja svitovnjega, niti je njemu podloxena, niti ona hoche, da s njime vlada, i upravlja. Ona je postala onako, kako je postalo, i ona je uçinjena onako, kako je ucinjeno odkupljenje plemena çoviçanskoga po samoj milosti Isusa Kersta jedinorodjenoga sina Boxjega. Cerkva kako jedno uçinjeno, iliti kako jedno spravljenje od Boxanstvene milosti hoche, da probie, i obogati svakoga çovika po sebi; i kad ovako ona svakoga ponase probia, onda probia çitavo vladanje svitovnje, jerbo sva uda koja çine tilo od vladanja, kroz ovo sverhunaravno probianje postaju dionici od onih zasluxenjah, i dobarah, koja je Isukerst u svoju Cerkvu postavio.

Isukerst je sam Cerkvu svoju sagradio, i on je sam Apostole i uçenike izabrao; — oni se nisu sami od sebe u druśtvo sastali, nego je Isukerst nje izabrao, u druśtvo sastavio, i postavio, da budu nastojnici od njegovih nebeskih dobarah, miloschah, i otajstvah, koja je u njihove ruke izruçio. I sve da se ni jedan çovik na vrilu od ovih otajstvah nebi napio, sve da se nitko nebi s ovim dobrim okoristio, niśtanemanje ona bi joś i onda prava otajstva, i prava dobra u sebi ostala, i ona bi bila glas vapiuchih u pustinji. Akoli bi mnogi iz ovoga vrila zacerpali, i ako bi se s ovim dobrim mnogi obogatili, tako joś i onda ostava Isukerstova u njegovoj Cerkvi nebi se ni malo smanjśala. Vladanje svitovnje brez podloxnikah nije nego jedan śuplji zamiśljaj, i jedna prazna smisal; ali Cerkva i brez virujuchih jest u svojem bitku istinito Cerkva, kakogod i vrilo u sebi jest vrilo i onda, kada nijedno bivajuche iz njega ne pie, niti s njime svoju xedju gasi. Ostava (depositum) çistoga nauka Isukerstova bila bi izruçena i zaufana Apostolim, i zakoniti njihovi nastupnici bili bi od iste ostave pravi nastojnici, oni bi od svega, śto se u ovoj blagoj ostavi zaderxava, nevaravi tumaçitelji joś i onda ostali, kada se nijedna duśa nebi naśla koja bi zaiskala kod njih da se s dobrim od one ostave okoristi. Cerkvu ne çini sastavljenje drustva, kako politiçki nauçitelji zakona cerkovnoga hoche, nego ju uçini Isukerstova ostava od njegovih otajstvah i od njegova nauka; Cerkva bi bila kako uçinjena, i postavljena, sve da druśtvo ne bude bilo ni sastavljeno; i ona che zato isto, śto je Boxanstvena, uzvik ostati. I tako Cerkva mogla bi se okonçati, od nje bi se moglo pravo rechi:

Cerkva jest jedno uzderxalo (continens) iliti jest jedno xivo iztoçalo, iz kojega se nauk kerstjanski sa svima miloscham, i zasluxenjim Isu-

kerstovim poslie njegova na nebo uzaśastja sverhu svega svita izliva; ona jest, i ostaje kroz neprikinutu, i neposridstvenu pomoch Duha Svetoga nevarava tumaçiteljica otajstvah, i nauka Gospodina naśega Isukersta.

Kako je Isukerst svoj nauk, svoja otajstva, i svoja zasluxenja postavio, onako je svojima Apostolim, i po njima njihovim zakonitim nastupnicim naredio, i prepisao, kako se imaju ova dobra duhovna nastojati, çuvati, i virujuchim diliti. Cerkva ne prima k sebi vladanje svitovnje, nego samo uda iz njegova druśtva, koja, kada se s dobrim duhovnim u Cerkvi obogate, s vlastitim svojim xivljenjem u druśtvo vladansko donose darove u vrilu od ostave Isukerstove zacerpane, i tako kroz bogośtovno svoje xivljenje malo po malo probiaju kroza svako spravljenje, i uredjnje vladanja svitovnjega, i çine, da isto vladanje, isto druśtvo, isto kraljestvo, koje poprie biaśe nekerstjansko, postane, i bude kerstjansko, to jest kripostno, i bogośtovno.

Polak ovoga mnenja, i miśljenja puschaju se sva uzneśenja, i svaka naizminita med vladanjem svitovnjem, i med Cerkvom doticanja lipo, mirno, i ugodno izjednaçiti. Cerkva nije vladanju od napasti, ona njemu nikada nije teśka; jerbo ona kako sprava, i ostava od milosche samo oblaxiva, to jest blaxena çini onoga, koi njezino zvanje sluśa i oko nje kakonoti oko xivoga iztoçala od duhovnih dobarah svoje śatore razpinje, i stanove gradi. Vladanje ne moxe s Cerkvom okrichati, kakogod nemoxe ni svojima podloxnicim njihovo jestestveno xivljenje polak drugih naravnih, i jestestvenih zakonah od xivljenja uredjivati. Sve ono, śto Cerkva polak svoje vlastite oblasti nastoi, çuva, i med virujuche dili, ni malo nespada pod oblast vladanja svitovnjega: odovuda se vidi, s kolikom pomnjom ono mora koracati, kada traxi, da Cerkvi koje izvanjsko posridstvo za njezina dila, i za njezinu sverhu uzkrati.

I jere Cerkva one, koji pod vladanje svitovnje spadaju, samo plemeniti, to jest plemenite, kripostne, i dobre çini, zato vladanje moxe samo nastojati, da ovo spravljenje od milosti kod njegovih podloxnikah bude dobro primljeno, dobro gledano.

Sime Starçevich.

PONOSNOST KULE BABILONSKE.

Çovik, stvorenje potla Andjelah najzamiritie, boxjeg duha slika, nadaren *s povoljom* (libero arbitrio), i s jednim osobitim *razumom* duśevnim (ragione, potenza dell' anima) çiniti dobro i zlo, koliko se uzdixe suprot svomu stvorcu, i zaçimlje u svomu serdcu jednu osnovu, koja ima proslavit njegovo ime! I prie nego zapoçmem govoriti o izmiślenju ovog ponositog turnja babilonskoga, u kratko opisachu ovu ljudcku povolju, i njegov razum s kojim je çovik nadaren od Boga svemoguchega, koi je pervi poçetak njegova bitja. Povolja daklea drugo nije, nego jedna sloboda ili moch tvoriva (facoltà attiva), koja uxderxi jednu volju razloxitu hotiti ili nehotiti jednu stvar, to jest odluçiti na suprot (Potentia rationis ad opposita). I doisto za da bude jedno dilo slobodno, od potribe je da je prosto od svake sile i nuxde, joś odluçene; jerbo brez ovog nenaminjenja (indifferenza) nemoxe se çovik metnut za odredit ovu, ili onu stvar.

Razum drugo nije, nego mochnost i snaga (vis) koja stoji u razumu za razloxiti po naçinu to jest za izvest jednu stvar iz druge, — jednu istinu iz druge, — jednu zaglavu (conseguenza) iz jednoga poçetka — to jest iz jedne opchenske beside (assioma). Ova moch jest jedno nadarenje poglavito naśeg razuma, potribita kipu ljudskomu po çemu ostaje osobito razliçan çovik od ostalih xivinah. Niśtanemanje u svim ljudma kad su dośli vech na zdrilost svojih dobah mi vidimo jedno naravno umoslovje (logica naturale), koje je uprav dilo ovog razuma. — Niti su brez ove mochi diçica ista, dali nejmaduchi se oni sverhu çesa uzderxati, buduchi ili videchi se brez zaçetakah (idee) prikazah (fantasmi) opchenog uma, podlogi potribiti za razloxiti: niśtanemanje mi govorimo, da oni nejmadu ove mochi od razumnosti dok nedojdu na doba zdrilosti, i iskuśtva, za moch ju dostignuti. — Ovi razum iznutranja cina naśa, nejmade se uzest kano rekśi za jednu upravu utvorenu u çoviku, vlastitost kog je svedjer udilj dok mu se prikaxe koja zamira (soggetto) poznati, i odsuditi, imali biti, istina, ili lax, dobro, ili zlo, lipo, ili ruxno, i o. nebuduchi jedna druga zamira. Dali mnogokrat ovi razum upotribu je od nauka, za da nam odkrie ono śto je dobro ili zlo, i śto se çoviku pristoji, ili nepristoji.

Razum takojder utverdjiva temelje svihu znanjah. Razum ljudski u çoviku dolazi od dvi stvari, obedve steçene, — i nestavśi jedne od njih nemoxe se rechi razum. Ove dvi stvari jesu zaçetki, koje ja zovem poçetke od razbora, i zanat za razmisliti zaçetke, i za razloxiti po njima; tako da komu poçetki nisu poznati, nijemu poznat po isti naçin ni zanat ni razum; a tko imaduchi mnoge zaçetke, nejma zanata, — nema takojder ni razuma. Reko da obedve ove stvari jesu steçene; buduchi da se zanat zadobiva s naukom, niti je u nami utvorena nego moch, i volja (potenza) za razumit, — jerbo sve zaçetke, ili poçetke naśih poznanjstvah mi stiçemo, niti su u nami upeçatcheni. — Suviśe tri su vrutka koji nam dodavaju ove poçetke, t.j. *duśa*, *ochuchenje*, i *ukazanje*. Dodaje nam duśa ono śto je u nami: ochuchenje stvari izvanjske koje su okolo nas: ukazanje ono śto je sjedinjeno s istim stvarma izvanjskim, ili da prihode, ili da zdruxuju, ili da postupaju. — Buduchi daklen tako nadaren çovik od Boga svemoguchega sjednom osobnom povoljom i razumom, nije se çuditi da njegova ponosnost uzdixe ga na jednu misao brezrednu, odredivśi osnovat jednu çudnovitu zgradju, zazvavśiju *Kulom Babilonskom*, od koje ja ovdi povracham se govoriti, opisujuchi njezina veliçanstva itrogradju, i smetnju razliçitih jezikah njezinih poslenikah.

U vrime daklen dok xivljaśe joś Noe, to jest 131, kako jedni hoche, a kako drugi 120 god. po potopu opchenskomu, nahodechi se joś vas narod u Armenii, jedan sin Kuśov, koji bi rodjen od Kama sina Noeva, koji se zvaśe Nimbrot poçeśe gospodariti sverhu puka sagradjujuchi gradove; — i buduchi ponosit i opake chudi prignu puk da nejmadiśe zapoznati od Boga ikakvo dobro s kojim biaśe nadaren: dali da svaka imadjaśe svojoj vlastitoj mudrosti, i jakosti prisuditi. Zaradi toga çinjaśe se puku stvar primuçna biti podloxan Bogu, kako ciniaśe Nimbrot, odluçiśe svi skupno, za dostignuti jedno ime glasovito na zemlji i jośte (kako piśe Jozip Xud.) za neostat viśe poraxeni od Boga s potopom vodenim, sazidjati sebi jednu ponositu zgradju, koje visina imadiśe dotaknut nebesa, za da je nebi mogle vode naditit. — Odredivśi dakle, metnuśe se svi jednoskladno na izverśenje reçene zgradje; — i buduchi velik narod, i svi nastojechi, zgradja straśno napridovaśe: radi çesa jedni nastojahu çiniti opeke (mattoni) (1), a drugi pripravljahu saroksu (bittume) (2), koja sluxaśe na misto japna, da nebi ju voda mogla razverchi: na taj naçin nastojechi brez pristanka, i s takom pomljom toliko ruku okolo nje, rastaśe ona çudo viśe, neg se ciniaśe: — śirina koje taka biaśe, da nedopuśtaśe razaznati njezinu strahovitu visinu.

Videchibo Bog ljudsku budalaśtinu i ponosnost, nehoti ji razruśit, kako prie s potopom; dali reçe: *evo puk ovog svita jedan je, i ima jedan jezik: — zapoçeo je çinit ovo dilo, niti che se ostat dok god neispuni svu svoju misao: pojdimo, i pometimo njihov jezik, na naçin, da jedan drugoga nemoxe razumiti.* Pomete zaradi toga Bog jezike na ta naçin, da medjusobom nemoguchi poniśto jedan drugoga razumit, ostaviśe zgradju, razdilivśi se medju se, odośe po svitu napuçiti nova mista. Misto pak, gdi ostadośe pometeni jezici, bi polje Senaar kod Eufrata rike (koji raste); kog je vrilo u planini Ararat u Armenii. Otud izajde da grad, i kula prozvaśe se *Babilon*, śto zlamenuje u jezik xudinski *smetnja.* Ova ponosita Kula sluxila je potla za hram (delubrum) krivom bogu Belu. Hoche niki (brez istinitog temelja) da se joś na dan danaśnji vide niki ostanci ne daleko od Eufrata pram Istoku. Mal da ne opchensko jednoglasje pisaocah uçi povedeni svitlostju S. pisma, da smetnja jezikah bi jedno pokaranje boxje dato onim ljudima za saterti njihovu nesvistnost i holost, sasvim da

---

(1) *Habueruntque lateres pro saxis, et bitumen pro coemento.* Ovako śtije prineśeni jezik (Volgata).

(2) Glavnopismo (testo) xudinsko ima riç *Chemar*, koju prinosni jezik zove *bitumen* saroksa, śto zlamenuje jośte japno, glib, gnjila pripravljena. A riç *coementum* klak, u svomu istoçaju ima *Chemer*, śto isto moxe zlamenovat; buduchi da *coementum* kod latinah vlastito zlamenuje skerśotine (frantumi) stinah, i kamençiche za graditi. Zarad çesa oni ljudi bili su usilovani sluxit se s opekim na misto stinah, i sa saroksom na misto japna jerbo nebuduchi u onomu mistu stinah gdi biahu sagradili kulu, slidi pozatizim i potribnost japna. Svi starodavni govore od sarokse i pritiline zemlje Babilonske, tako da je posve lasno bilo utvoriti reçene opcke. Jurve je oçito svima, da sva çudnozgradja, koja potla toga biahu uçinjena u Babilonii za Vladanja Polugranke i Nabukodonoxora nebiahu od niçesa drugog sagradjena, nego od opekah, i sarokse; śtono se vidi i dan danaśnji od ostanakah, koji biahu izostali razasuti tamo amo po onoj poljani, kako nam dokazuju toliki putnici, koji su opisali i najmanju stvarçicu. — Ja sam isti vidio nikoliko mervotinah ovi opekah kod nikih putnikah Pruśkih, koje bacaju na mutno cerljeno, na jako-modro, a za najviśe na gladko cerno. Teśko je ovo meni bilo odkernut za doniti sobom koji merviçak, śto sam jedvimice, kako je upeçeno i vrimenito, s polugom gvozdenom poniśto od tog odbio, za jednu uspomenu toliko prośastih vikovah vidit prid oçima.

suprot chute niki Sveti Otci, kakono Gergur Niśenski, Gergur Nazianzen, i drugi, koji zamiraju u izgovoru „ et erat terra unius labii “ bijaśe zemlja jednih usta, sloxnost i jedinstvo sercah ili duha;, i mnenjah; — takojder u drugomu „ confundamus linguam eorum “ — smetimo jezik njihov, razume nesloxnost dosudah ili mislih, i volje; iz çesa pozatim nastupi rasperśanje u razliçie derxave, od śta porodiśe se naravno razliçiti jezici. Ovoga je mnenja Riccardo di Simone u pritresanju staroga zakona. Mojsievo pak potverdenje zaduxuje istomaçiti poslovski (letteralmente) glavnopismo (testo), nerazumechi mu uçiniti ovdi kakvo odapiranje. Bog bistro reçe: „ Confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unusquisque vocem proximi sui. “ — Smetimo ondi njihov jezik, da neçuje svaki glas blixnjega svoga. Kako nevalja dat razumiti jednu za drugu, śtono se reçe, to jest za jedno çudo, i tvoriti moguchstvo boxje u svakoj stvari, śtono reku latini „ tanquam e machina Deus “, kakono da su ona dila, koja se mogu istomaçiti po poçetkim naravnim i naravoznanim; na taj naçin nije prosto za nerazaznati nike posle (fatti) za prave prizrake (prodigio) kad su potribiti za pridobiti nevirnike, i kad se nemogu istomaçiti po razlogu naravnomu (fisicamente.)

Dosuda je S. Jeronima, moga imenjaka i domorodca, S. Augustina, i drugih da u ono vrime smetnje, porodiśe se 70 ili 72 jezika. Uzrok je ove dosude da toliko biaśe sinovah i sinovacah Noevih (Gen. c. 10.) to jest 14 Jafetovih, 30 Kamovih, i 26 Śemovih. Za potverditi da je tako, prinosi se ono glavnopismo reçenoga poglavia 10. „ Ab his divisae sunt insulae gentium in regionibus suis, unusquisque secundum linguam suam. “ — Od njih (sinovah i sinovacah) razdilili se jesu obtoci narodah u derxavam svojim, svaki po jeziku svomu. Dali ovdi se razumi samo razliçnost u jezicim; ali nije razlog, da koliko biaśe poglavarah, totiko da je bilo jezikah. — Kako po isti naçin ona slova iliti riçi knjige, koja se govore u pog. 8 da su bila poslana 127 Derxavam „ juxta linguas suas, et litteras “ nezaduxuju nas da virujemo, da je toliko bilo jezikah, i naçinah za pisati. Izvan toga, ako mi razmislimo gori spomenuto pog. 10, vidichemo brez sumnje, da çinechi izlazit broj jezikah iz broja poglavarah obitoli, nedopire broj jezikah na 72. — I doisto ima se odcipit od broja Kainova, kano uneśena u privod 70 tomaçiteljah, i u Evand. S. Luke: — po isti naçin imadu se izvadit starii Falegovi, Arfaxadovi, Salini, Eberovi; jer buduchi ovi bili slobodni od urokstva (congiura), valja virovati po isti naçin, da su bili slobodni i prosti od svake pedipse. Imadu se odbit napokon 13 sinovah Jektanovi koji se porodiśe potla toliko vrimena Falega. — I najpotla nije priliçno, da su sinovi imali razliçite jezike od svojih Otacah, i drugaçije govorili u vrime dok su ujedno pribivali, śtono se dokazuje u sinovim Kananovim. Sad to stavivśi za istinu, jedvabi matiçkih jezikah broj dopro na 30, koji se porodiśe u vrime ponosne zgradje: Mi razumimo za matiçke jezike one, koji nisu izvrili iz drugih, i koji su porodili druge jezike (idiomi), kakono iz jezika *Xudinskoga*, izaśli su Kaldejski, Śiriaçki, Arapski, i drugi. — Jezik *Gerçki* (1) porodio je 4 izgovora (dialetti). — Iz *Latinskoga* (laśki, vlaśki) izaśao je talianski, spanjolski, portugezki, francuzki, kara-vlaśki (Vidi Kovaçevicha śto o tom veli u jednome listu zore). — Iz *Nimaçkoga* istekośe belgianski, danski, zvicerski, inglexki. — A iz slavnoga jezika *Iliriçkoga* izajdośe poljaçki, ungarski, bemski, mozgouski s ruśkim, tatarski, turski, bulgarski, slovinski, kog govore Hervati, Slavonci, Serblji, Śtajerci, Kranjci, Karinti, Istrianci, stanici Madjarski, Dalmatinci, Arbanasi, Bośnjaci, Hercegovci, Cernogorci, i drugi juxnoslavljani, ne samo u Europi, dali jośte izvan nje. (2) Svi ovi jezici, t. j. xudinski, gerçki, iliriçki, i. o. jesu glavnojezici, iliti materojezici, — ili mnogi od njih cine se da su izaśli od onog pervaśnjega, koji osta zamerśen u sagradjenju turnja babilonskoga. Ostali su se pak iskorenuli matiçki jezici, i izgubili, kakono Edipski, i drugi starodavni. Dali tkoche ikad mochi razbistrit, u tolikoj mraç-

---

(1) Dankovski u svomu „ Ovidius illyrizans “ çini vidit da je jezik gerçki izvrio uprav iz Iliriçkoga. — Moglobi se dati. Priliçno je doisto ne malo poradi soglasja, i pisma starinskoga, a s druge strane znademo da je çak posli iliriçkoga ponastupio jezik gerçki.

(2) Ovog Slavjanskog naroda derxim da imade blizu do 100,000,200, i to neuzimljuchi broj onizih mistah, koja imadu nixe od 5,000 pribivaocah, śto pokupivśi u jedno, rekaobi da bi proślo priko sto mil. — Svabo Europa po razbroju (Statistiches Gemälde der Europäischen Staaten 1841) neçini drugo nego 239, 304 400 prib: u 154, 950 m. [] — iz çesa slidi da sama slavskog naroda imade mal da ne polovicu, a svega drugoga nikoliko viśe od polovice, nebrojechi k tomu Asiu, i Ameriku u kojoj imade ne vele.

nosti stvarih, istinu jednog dogadjaja, toliko vrimenita i daleka od nas, — i toliko potribna starih dogodovśtinah, koje bi nam same mogle razbistriti, i uvirit nas od ovih istinah u prigovorim zgodopisnim ovake çine? — Zato sudim da je pristojnije ostaviti ovu rasudu, pustivśi śtioce da izvide śto o tom nadugo razloxe drugi, kakonoti Walton (1), Riccardo di Simone, Dupin, i drugi mudraci. *(Dalje che sliditi.)*

Verdoliak Imochanin Dalmat.

ZLA XENA S DOBRIM MUXEM.

Mitar, i Gjurgja.

Mit. Gjurgja jesili spremila ruçak. Pol dneva jurve je proślo, viruj mi da sam teśko ogladnio.

Gju. Danas Mitre nejma ruçka, oli po sve kasno, jere derva koja ti goniś na tvome magarcu jesu vazda zelena, i s tog ergjavo gore; puśi i sto putah puśi neche da bace plamena, ako che ti serce puknut, rek bi da su stotinu danah stajali na kiśi.

Mit. Tribno je Gjurgja da se malo derva propare na vatri pak onda s malo tvoga usterpljenja, uspiriti i razpuvati vatru za svariti na vrime ruçak.

Gju. Nechu ja svaki dan Mitre ruçkom ludati, nit dervim zelenim pribazat se po ognjiśtu, jer dajem ti besidu da pervoga puta dotiraś li onakih dervah zelenih bacichu ji niz pençer doli na xalo.

Mit. Fala Bogu Gjurgja, ovog puta prostimi, a drugi put kada pojdem u gaj s mojim magarcem pazichu ubrati i suvih, i zelenih dervah, tako jedno s drugim pomiśano goriti che bolje.

Gju. A raśta kada idjeś u planinu necheś da usiçeś samih dervah suvih, tako laśnje bi bilo meni, zaśto bo bi sladje derva gorila, berxe bi se spremio ruçak, ja nebi se ljutila, niti svedjer s tobom karala.

Mit. O moje Gjurgje budaline! Da ja tebi dotiram luçevine ti bi sve bila ista, niti bi ti ja mogo ugoditi; vech za te bi se hotila ona derva, koja gore sama, i vare sama, a da se netrudiś vech da vazda sjediś na sjedlici, oliti na tverdom stocu. —

Gju. Daklem ti Mitre derxiś mene po niki naçin da ja sam xena od male vridnosti, a ljutija od ostalih xenah, a ja stanovito poznajem da nebi bilo bolje ni mirnije xene na svitu da meni nije śtete.

Mit. A kaxi mi kako?

Gju. Jer necheś da mene sluśaś.

Mit. Dajem ti besidu i ova jest lipa! Da çovik imade biti podloxan xeni? To pak nemogu virovati, buduch da takav podlog ne śtije se u nijednim knjigam Svetoga Pisma.

Gju. Śto sam ja tebi to si i ti meni.

Mit. To jest istina, dali u samom razlogu od vinçanja, i sadruxenja, buduch da çlanak od xenidbe, zavexiva svetim redom çovika i xenu, u virnosti i svetom dilovanju, dali negovori da çovik imade biti podloxan xeni i da xena imade upravljati kuchom, bez dopuśtenja i vlasti svoga muxa, i çiniti śto hoche, a paka sada ostavimo razloxenja, i tumaçenja ovoga çlanka. Ajdemo da se śtogod blaguje; Gjurgja ajde potiçi pod bakru, da se berxe svari ruçak.

Gju. Ali nemoreś i ti pochi?

Mit. Budi fala Bogu, idjem ja, a ti dok se povratim namisti terpezu, prostri po njoj platno, çiste kaśike, i ubrojke, i probudi staroga chachka, da se priblixava k sopri.

Gju. Pusti me neka dopredem ovo kudilje, jere ovo imade osam danah da mi vlas na njoj lexi; a s tobom nikada nemogu se naposlovati.

Mit. Imade li barem ladne vode u kuchi, napuni jedan sud, jere znadeś sada da velika vruchina iziskuje ladnu vodu.

Gju. Svakali ti dojde na um, znadeś da juçer

---

(1) Ovo inostransko dvojstruko slovo, W, odgovara latinskomu priprostitomu jednomu V, s kojim se u naśem jeziku slovinskomu imademo sluxit priprostitim naçinom. Varaju se dakle niki, koji se cine da su mudraci, kad su mene vidili u *Zori* da se piśem s jednim V, cinechi da sam ja niki drugi, zar iz Siberie, (a ja mlidem da su oni iz Kalikuta), a ne oni koji sam obiçajan (izvan naśeg jezika) pisati se s dvojstrukim W. Meni che bit isto ili me oni derxali na jedan, ili na drugi naçin; ali mi je xao da se za njihova nezna po nikud, nego kod nji isti jest jim cina, i njiovu mudroznanju (ako se smi rech) samo je poznato. Moje prizime buduchi sastavljeno od *verh,* i *dola* (doca) (de summitate vallis), śto je uprav na hervatsku, pristojno je dakle da sam ondi bio upisan s jednojstrukim, kako hoche uprav naś jezik, sasvim daje u *Zori* br. 39. upisana moja bratanka s dvojstrukim. Neka znade daklen oni koji *nije znao*... da svako ime obitoli, ili drugo koje na hervatsku izlazi u priliçnim dogadjajim imadese pisat kako sam ovi spomenuo. A sverhu svega neka bude onako, kako se bolje i pristojnije vidit bude Priç. Ured. naśe *Zore,* koja je i jednojstruko, i dvojstruko ispustila u svojim listovima; — ter ako bi upotribavalo, nek cinjeni mudraci njeg priupitaju, za njiovu opomenu i bolje uvixbanje, tkojim xelim bistriu odsudu u naśoj Knjixevnosti, i bolje poznanjstvo.

nisam izašla na dvor, a paka uçini kako çine i drugi ljudi valjati; vuçiju na rame pak s njome na bunar.

Mit. Fala Bogu, i to je lako, a kamo vuçija?

Gju. Eto je za vratim od male kuchice.

Mit. Ja za vratim nachi je nemogu. Da nebudeš ti komu nju posudila.

Gju. Jesam Vragu.

Mit. Nemoj xeno stvorena od Boga, spominjati djavla, jerebo u ustima kerstjanskim gjavo nejma zvoniti, a pak to jest jedan beteg koji više kratih u tebi zamiram. Molim te dakle od strane Boxje da izkorepiš ti zloçesti beteg, koji napridkuje u ustma tvojim ako xudiš biti priateljica Boxja.

Gju. Eto ti moga kerštjanina, sricha da ja malo slišam tvoje pripovidanje, paçe ništa; ko što dilja prid njeg pada.

Mit. Tako jest; imaš pravicu.

Što chemo izvesti od ovoga prigovora?

Da teško, i jao çoviku svakome koji se namiri na zlu xenu.

J. Cippico Sin Starca.

Kerstjanska Abecedia (A. B. C.).

Prinešenje iz Nimaçkog.

Tako je opet svojim redom došla sveta nedilja, tako opet vi imate priliku da moxete u ovome svetom domu riç Boxju çuti, i poslušati! Vami je drago, i vi se radujete, da vas je Gospodin dopustio ovo vrime doxiviti, i ja Predragi u Bogu! radujem se s vami, i meni je vele drago, paçe ja se nikim naçinom uznosim, i za çestita derxim, da se je Gospodin isti dostojao meni za vašega sluxbenika, i sluxitelja izabrati, i da vam ja isti po njegovoj milosti u ovome mistu od svetoga Evangjelja mogu govoriti, hochu rechi, da vam mogu navistiti odpuschenje vaših grihah kroz prolitje kervi Gospodinove, i po kriposti svetih Sakramenatah; da vam mogu navistiti, kako, i na koi naçin moxemo svikolici u Isusu Kerstu Gospodinu našemu sveto, i neoskvernjeno xiviti, da vam mogu napokon navistiti vikovito xivljenje, i nebesko kraljestvo, u koje dospivaju svi oni, koji zazbilja, istinito, i od serca Boga ljube.

I buduch da se ovdi za pervi put prid vami danas nahodim, zato xelim s Boxjom pomochjom u tri najzamiritie, i najsvetie beside k vami progovoriti, ja xelim ove tri beside vami istumaçiti, ja xelim vas danas kerstjansku Abecediu nauçiti. Istinito jest, da se Abecedia maloj dici u ruke daje, dica se uçe najpervo poznavati pismene znake, iliti slova A, B, C, ali i vi, koji ste jurve odresli, jer, kako imam suditi, dobro u Gospodinu mislite, nechete se zastiditi, ako danas kerstjansko A, B, C, çujete, jerbo se i ja isti ne stidim ovo svaki dan s mojim okom razgledati, ono bo od svega, i sa svim çoviku jest potrebno, i mi ne moxemo biti kerstjani, ako Abecediu kerstjansku ne poznamo, i zazbilja ne razumimo.

Kako se zove, hochu rechi, što je dakle kerstjansko A, B, C,? Poljubljeni! Kerstjansko A, jest pokora, s kojom se k Bogu vrachamo, B, jest Isus kerst, koi kroz Boxanstvenu kerv svoju, i kroza svete Sakramente grihe naše pomersuje, i odnosi, C, jest novo xivljenje, koje po Isukerstu zadobivamo. Iz ova tri slova mi chemo sada sastaviti tri slideche beside.

I. Poznaj, da si tuxni, i nevoljni grišnik.

II. Pogledaj na Isusa kersta Spasitelja tvoga.

III. Prestani grišiti, i nastoj sveto xiviti.

Ovo su one tri zamirite beside, koje vam xelim danas istumaçiti, zato prosim, da me dragovoljno primite, i pomnjivo poslušate.

Perva besida.

Poznaj, da si tuxni, i nevoljni grišnik.

Perva besida hoche rechi: Poznaj, da si tuxni, i nevoljni grišnik, i çini pokoru. Pokora u kerstjanskoj Bekavici jest A. Koi za ovo slovo nezna, hochu rechi, koi ne poznaje, da je grišnik, i koi pokore ne çini, za onoga Isukerst nije spasitelj, za onoga ne ima nikada svetoga xivljenja. Zaisto u rodu od Abecedie najpervo stoi slovo *A.* Za njim slidi *B*, a po tom slovo *C.* I ništanemanje našlo se mnogi, i mnogi med kerstjanim, koji u svojem sercu pokore ne imaju, malo ih ima, koji poznavaju, da su duxni pokoru çiniti, med ovima jesu najpervo mlada çeljad, koja misle, da još nije vrime za pokoru, nego derxe, da se mladost çitavo u veselju, u razperšanju, u jednom ugodnom, i povoljnom

uxivanju sprovoditi ima. Drugi sude, da samo oni, koji su jako, i mnogo griśili, moraju pokoru çiniti; jesu opet nikoji, koji zaisto pokoru çine; ali to samo u dan njihove ispovidi, koja kako mine, oni opet ako ne ledeno, zaisto mlako xivu kako i odprie, ne imajuchi pravoga prignutja, ni spravnosti na pokaranje sebe istih; oni na svaka misle, njihove misli posvuda dospivaju, ali njihova pamet s miśljenjem na vlastita sagriśenja ne dopire.

Napokon ima premda jako, i vele malo kerstjanah, koji na pokoru sklonito, i zazbilja ponizno xivu; ovi brez pomiśljenja na mnoga svoja sagriśenja, i pomanjkanja ne ustaju, niti ligaju; ovi u istim svojim poslim, i zabavam ne zaboravljaju, da su tuxni, mlohavi, i nevoljni griśnici; ovi gdi se god nahode, pokoru çine, jerbo vazda krotko, mirno, uzpregnuto, i ponizno xivu; ovi svaka dragovoljno terpe, i podnose, jerbo vazda misle, i sami sobom govore: „ Ja sam griśnik, i meni griśniku ne pristoi bolje nego ovako, kako se imam.“ Zato Poljubljeui u Bogu! govorim Vami, da ovako mora biti, i da mi inaçie dobro ne stoimo. Mi moramo zazbilja poznati, i moramo od serca svaki dan, svaki ças, i brez prestajanja zapoznavati, da smo griśnici. Mi moramo sami nami istim çesto govoriti. O çoviçe! ti si jedan nevoljni griśnik, ti si jurve mnogo i mnogo sagriśio, kod tebe se mnoga pomanjkanja nahode, i ti joś ni sada nisi onakov, kakovoga te tvoj gospodar imati xeli. Ah çini pokoru. Jere Gospodin istim Apostolim govoraśe: *Ako ne budete çiniti pokoru, poginuti che te svi do jednoga* (Luk. 13. 5). I zaisto svi, koji se med svetim broje, çinili su pokoru; tako n. p. jedan Sveti Jerolim za viśe godinah ronio je suze, i plakao je za svoje grihe danom, i nochom; Sveti Efrem u sve vrime svoga xivljenja nije prestao plakati; Sveti Aloisio, premda biaśe Angjio u puti çoviçanskoj, çinio je takovu pokoru, kako da je bio najvechi griśnik med ljudim, i to ne brez razloga, jere pravom poboxniku, i pravovirnom kerstjaninu serce puca, kada vidi, da griśnici videchi kako svi poboxni kerstjani, svoju griśnost poznavaju, i vlastitu nepravednost ispovidaju, niśtanemanje tako slipo, neizpokoreno, razpuscheno, i otverdnuto u grihu xiviti napriduju. Riç Gospodinova ostaje na viçno. Gospodin oçito govori, da chemo svi poginuti, ako pokoru ne uçinimo. Dobro dakle nagovara perva besida. Poznaj, da si tuxni, i nevoljni griśnik, i çini pokoru.

(Dalje che sliditi)

Śime Starçevich.

PARABOLA.

Kako pusta ravna polja stoje
I poxeta plodna oranica,
Vech neśeta po njoj pastirica,
Stado pasuch da umilno poje.

I vas ruxe xelno cveche moje
Vech neljubi leptir ni pçelica,
Nit' vam tiha rosa mije lica,
Nit' sunaśce krasi, rumen boje.

Jesen bexi, ljuta zima preśi
Svu prirodu do konca i kraja
Ukoçiti u dubokom sanku;

Al' me *vera* slatkom *nadom* teśi,
Iz *ljubavi* sveviśnjega raja,
Da je xivot u smerti postanku. —

Nestor Sin **Nikole Boroevicha.**

ZAGONETKA.

Majka mi je tudjeg roda,
Otac ni mog, ni njezina:
Ja nikada nemam ploda,
Brata samog, majke sina,
Niti je majka moje slike,
Niti otac nje prilike.
Otac, majka, porod, svojstvo,
Ine chudi sve je rodstvo.

V.

Pridjaśna zagonetka znaçi: **Draga-aga**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 51. — NA 16 PROSINCA

I. GODINA — 1844.

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga trośka.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

XALOSTINKE.

V.

Idi ljubo u goru zelenu
Zakopo sam moje blago tamo,
Nacheś mjesto lahko, gledaj samo
Gdie travice svakojake venu.
Perva kaplja moje vruche kervi
Ondje pade na zemljicu cernu,
Pogledajder jeli kome zernu
Klicu daje il ju piju cervi.

VI.

Kako ti me muçiś i neznano!
Śta che opet to silno oruxje,
Sva ta vesla i to silno uxje,
Sve u mojoj sobi naterpano?
Oplieni la s, mislim, mora luke
Izpraznila kopna oruxnice,
Za sjetit me tuxnog nemilice
Da s' u mene *dvie samo* ruke!

VII.

Kamo sva ta silna vojska vervi?
Straśni rat che biti joj namjera.
Gledaj, vojnik sve vojnika tjera,
Svaki rad bi u njoj biti pervi.
O xalosti! — kako pjesme poju,
Kako zovu bratju k zastavama;
Ajte bratjo, ja nemogu s vama,
Ubjenog vam netreba u boju!

VIII.

Ti si ljubo kao djeca mnoga:
Igra nema kod tebe pokoja,
Bez pomislit hoche l' igra tvoja
Uvriedit uz tebe xalostnoga.
Eto vidiś cerno sve u mene,
U cernini i ti sama stojiś
A lutkama tvojim itak krojiś
Biele surke i kape *cerljene!*

P. Preradovich.

ZORA DALMATINSKA.

Razliçni i mnogoverstni razgovori çine se o **Zori Dalmatinskoj**. Niki bi htili da je Zora *prolitnja*, sva cvitjem nakitjena. Niki bi htili da je Zora *litnja*, klasjem *okrunjena*. A Niki bi htili da je Zora *jesenska*, vochem obasterta. Nepromiśljaju da je Zora *zimom* zapoçela (na pervi Siçnja 1844), i da se joś nije razmerznula, ni od sniga otresla. — Joś hoche se do njezine jeseni! —

Niki vele „ neima slovoredja. " — Drugi vele: „ neima slatkoslovja. " — Trechi vele: „ neima mudroznanstva. " — Mnogi vele: „ neima pravopisja. " —

Svak bi htio da je Zora osobito *njegova i na njegovu*. — Çini mi se gledati priotimanje i çuti pravdanja onih xenah sverhu jednoga çeda,

kojim Salamun odsudi: da se razsjeçe i njimam razdili. — Joś ja neçù glasa, prave Majke koja bi rekla: „ neka xive, ako i nije za me! “ — Vidim dosta samovoljnosti, a malo Narodoljubja.— Nije li ovo jedino naśe djete? Da bi bilo i kljasto i śevasto i nakazno i ludo, hocheteli ga *daviti*, a ne *liçiti*, *izpravljati*, i *uçiti?* — Jedino je djete! — Ja velim ono śto reçe *Hadum Osmanu:* — „ Nu ne davi, prie negosi — Sinovim se pośtapio. “ — (Gundulich Pjevanje II, 95.) — Ako daklem tko xeli izverstnie i bolje, neka se xeni, neka stiçe porod, pak neka meche bolje na misto gorega. — Drugçie: ne steci drugoga, a zadavi jedinka, baśtina pusta! — Tko neumi nasaditi bolje vochke, ni naverchati na divljakinju, neka nekorene stabla, kakvo je da je. — Biti che bare za *plandiśta*. — *Bolje iśta, nego niśta!*

U poçelo stvori Bog nebo i zemlju. — Pak za tim ostála po njimam. Perva je daklem, i *osobita*, potriba, da ovi List (Zora Dalmatinska) xive; pak da se po njemu stvaraju ljepote, dan po dan primiçuchi. Ali se mislimo povrachati na divljaçne vjekove, kada su se neçitovata djeca davila?... Sada se, hvala Bogu, nedave; nego liçe, uçe, i podnose. —

Nemojte se çuditi, i nemojte merziti ako se u ovomu Listu pisaoci viśe razgovaraju s priprostim pukom, nego s mudracim. Zna bo se jur, da, tko hoche s mudracim mudro besiditi, ima jezikah za nje brez naśega; — i (budi za sramotu mudracah naśega Naroda) tko je mudrii, manje znade naśki, i stidise naśki beśiditi. Malo ji se moxe izvaditi iz ovoga reda; a oni, koje bi mogao çovik izvaditi, vele śto i ja velim; i ja sam ovo od njih nauçio. — Za sad daklem çini mi se da je bolje *laziti* nego *letiti*, dok umitnii priljube malo bolje naś *slavni* jezik. —

A, medjuto, da bi tko htio kuśati koi çlan umînja ili mudrosti dublje, tkomu smeta? — Takodjer çini mi se da privoditi çlane mudrih pisamah iz knjigah narodah umitniih, nebi bilo s gorega; i za uzrok da, uvodechi misli ljudih umitniih jednoga Naroda u pamet drugoga Naroda, priblixaju se Narodi jedan k drugomu, i poçimlju se kao *pobratiti*. — Kad velju: *misli*, ne velim; *naçin govorenja;* — buduchi da vlastitost jezika imase tverdo uzderxati, i nemutiti njegovu bistrinu. — Kupuj svitu Njemaçku, Franceśku, Ingleśku...; dali kroji hodichu na naśu. —

Iz medju paka dvi pole pisaocah jedna, kojase obzire viśe na Starinu po pismu: druga, koja slidi sladje Mladinu po sluśanju; — çini mi se da ima jedna staza, po kojoj çovik razborit moxe putovati iz medju te dvi pole: *ni ljubechi babe, ni ljuljajuch djecu;* — tojest: izbirajuchi, i derxechi se tako!, da ga veche svita moxe razumiti; a, da je moguche, *svak*. Pravo jedinstvo jezika joś ni je blizu. Vlastitost jezika stoji pri puku, a ne pri nikim pisaocim. Tako da, od jezika izlaze prava. *Obchina*. — Daklem, sve one, koji piśu besidom svoje kraine, ja hvalim; buduchi da od onle imamo nauçiti nariçje i besidu mojih Rodiakah; — iz kojega mnostva porodit che se, *kadli, tadli*, jedan obcheni jezik pismeni; — i razumit chemo se u çemu smo nesloxni.

Joś chu vam rechi jednu. — Kriva se derva sloxiti u naramak nemogu. A, da bi htio sva kriva derva çovik odbaciti, dośaobi doma brez njih. — Dali — „ *ni sva derva posichi, ni brez nji doma dochi.* “ — Ovdi stoji verlina çovika umitna! —

Zora se daklem sama sobom priporuçuje svakomu Otaçbeniku, u komu ima iśta *Slavoljubstva. Zora*, koja, ako nebude mudroznanstva, bitiche naśega jezika, *blagoshrana!* — Uvik *blagoshrana*, da i nebi sva bila *zlata* i *srebra*, nego i *bakra*. Doçekati che ljude umitne i *dobroçiniοce*, koji che *razminuti* sve u suvo zlato. Nezapuśtajmo dakle ovo djete naśe (*jedino djete!..*) Nego ga milujmo i podpomozimo, dok naraste i objaça; da bude stup jezika na vidilo Otaçbine. „ — Narodu je jezik: *alaj barjak!..* “ I, za bolje rechi: „ — Stup svitlosti, vodjak Narodu u pomerçini, *jezik njegov.* “ —

Stipan Ivichevich.

PONOSNOST KULE BABILONSKE.

(Produxenje.)

Bilo bi ovdi jośte misto iztraxivat, koji je bio matiçki jezik, s kojim su govorili narodi, prie pometenja; — ali za neulazit u parbu, sudio sam za sad propuśtiti ovo iskuśanje, vrachajuchi se joś poniśto izviditi, jedali se nahodi na dan danaśnji joś koji ostanak Kule Babilonske; takojder nijeli kula ispisana od Erodota, ona ista koju zovemo Babilonska. — Pristojno mi se vidi

iskušati ovdi ovo poslidnje upitanje. Ovi pisaoc, Erodoto, raspisuje jednu mnogo zamiritu kulu u srid grada babilonskoga (1), koja biaše Hram (2) Bela (boxanstvo Feniciah, ili Kananeah koje se derxi da biaše sunce); na taj naçin da malo biaše drugaçija od kule, koja stajaše u tisnomoru Alexandrinskomu (Faro d' Alessandria) za sluxbu nochne vidilice u puçini morskoj; buduchi da taj privisok turanj biaše izveden na razliçite pode manje, i manje na naçin çetveronuglice (figura quadrata) jedan sverhu drugoga, poput zvonika: — po isti naçin kula koju ispisa reçeni Erodoto biaše osmeronuglasta; od koji perva, koja se uzdizaše od zemlje, imadiše jedno okolonosje (circonferenza) za prostoriu jednoga poziríšta (stadio) (çetverti dio jedne tisuchke-miglio); — druge pak idiaju skraçivajuchi po upravam zanata od hitrogradje. — Uzhodiaše se na verh ove kule po jednomu zdvornjemu stepenu na izvitak (scala lumaca) gdi biaše hram Belov. — Dokazuje suviše Erodoto, da koliko na gornjoj strani ove kule, toliko na donjoj biahu kiposlike (statua), i druga rukotvorja zlatna neizmirne texine, što ostavljam ovdi svaka iskazat, jerbi odvech na dugo bilo... Tkobi pak xelio svaka napose znati, moxe ostat uvirovan štijuchi istoga Erodota (in Clio Cap. 82.). Još je pod parbom, jeli ova zgradja ona ista ispisana od Erodota, koju nam je opisao Mojsia, ili je tkoja druga. Oni koji derxe da je druga, donose za svidoke jednoga Abidena, Kurcia, Troga, Štrabona, i druge, koji naminjuju reçenu kulu ili Belu, ili Polugranki (Semiramide); i donose za potverdjenje Daniela, da biaše sagradjena od Nabukodonoxora (plaçi poroda). Dali se oni odaleçivaju mnogo od dobah Nimbrotovih koji se cini pervi naçelnik kule od Mojsia opisane. — Buduchi da doba Bela sastupaju s godištim Sangara sudca xudinskoga (izvan da je bio koji drugi odavnii Belo, i da je bio isti s Nabukodonoxorom; tako da je imao dvojstruko ime, kako niki hoche); Polugranka bila je Belova nevista; Nabukodonoxor çudo posli. Dali lasno ove stvari moche se udrit, ako se reçe, da su pisaoci mnoge derxali za naçelnike (autore) reçene kule (štono se je zdesilo u sagradjenju grada Ninive (lipa), Kartagine, i drugi glasoviti) za ovi uzrok, da svaki koji god biaše sagradio grad, ili kulu, ili koji drugi ukopni kamen (monumento); — ili da je ponapravio, nadozidja, na lipše izveo, oni je bio odsudjen za naçetnika. Ista stvar zgodi se govorechi od kule babilonske, koja po zapovidi Nimbrota bi uzdignuta od ljudih po potopu, osta nedoveršena zarad smetnje jezikah; — Belo, kako cinim, izvede ju na doveršenje. — Polugranka derxim da biaše ona koja na verh kule çini sagraditi jedan zamiriti hram za vikovitu uspomenu reçenoga Bela svoga divera. Napokon Nabukodonoxor, kako biaše urešio, i ponovio grad Babilonski, — tako ureši i ponovi i kulu Babilonsku. Za koji uzrok turanj kog je opisao Erodoto, kao oçigledni svidok, po momu sudu (naslonjajuchi se na svidoçanstvo mnogih) jest isti kog je opisao Mojsia, — koja oprava iliti dilo još je tada bilo u bitju, to jest za xiva Erodota, kad je ovu ponositu kulu opisivao. Jedali na dan današnji ima još koji ostanak njezin, nemoxe se ta stvar lasno odsudit: zašto bo putnici našli su razliçita komadja zgradjah starodavnih, uçinjeni od opekah, i sarokse. — Tko che ikad moch rechi da su ovi ili oni ostanci Kule Babilonske? — I toliko vechma raste sumnja, nemoguchi utverditi uprav gdi biaše misto njezino. Oni, koji hoche, da je Babilonia isto što je danas Bagdat, zahode mnogo. Brez svakebo je sumnje da razdiljivaše Babiloniu po srid, Eufrate, a Bagdat lexi pokraj Tigrí (strila), koji izvire u gornjoj Armenii.

Sverha, za koju sagradi kulu Babilonsku unuçad Noeva, bi za ostavit na svitu neumerlo svoje ime, kako nam svidoçi S. pismo „*Celebremus nomen nostrum.*" Niki hoche da to biaše za nerazdiliti se jedan od drugoga „*ne forte dividamur,*" jerbo znadjahu da napokon imadiše jedan od drugoga odstupit, i odiliti se; — zato sagradiše sebi kulu, kao sridocilj (centro) skup-

---

(1) *Babilonia*, glavnograd Kaldejski, jedan od najvišii i najsuaxnii svega svita (nijega vech). Neopisujuchi ostale njegove oprave, koje su svihu vikovah jedne od najzamiritijih bile, samo kaxem njegovi zidovi, koji njeg opasivahu, biahu tako strašni, da imadiahu 50 lakatah širine, 200 visine, 400 pozorištah (stadio) u njegovu obhodenju (circuito) i to çini 80 tisuchkah (miglio) kako jedni hoche, ili što manje kako drugi. Sada ondi zmaji nemili, i jejne stanuju, i druga gadna zvirad, ter svoje raskošje provode u onim prigizdavim visechoperivojim, i polaçam zamiritim, kako biaše navistio Bog svemoguchi po usta Isaie Proroka još prie 200 godinah, što se sve do dlako izistini.

(2) Ovi hram biaše jedan privisoki turanj çetveronuglast, slidbom sedam drugi turanjah, nadogradjeni jedan verhu drugoga, koji idjahu sve namanje, i dohodiahu na tançinu, poput jednoga stupa tronugla, ili çetveronugla. (*Piramide*, figura di corpo solido di più facce triangolari, che da un dato punto si riduce stringendosi in un punto solo.)

štinah, i kao pervostolje svihu njihovih stanovah, koji izokola biahu. Vara se Jozip Xudia dokazujuchi, da ova kula bi sagradjena za saraniti se od koga drugoga potopa: — jerbo da imadiše nastupit taka pogiba vodene poplavi; za koju sverhu ikad sagradiše ju na ravnici? Nebili bilo bolje i pristojnie da ju biahu ukopali na verhoku jedne planine? — I tada bi se moglo posumnjit po štogod da poplav vodena nebi nju tako lasno mogla podu zeti, i nadhititi. S druge pak strane, zadosta je oni narod bio uvirovan po obetanju boxjemu da se neimadiše vech strašiti od potopa vodenoga.

Drugi pak još vechma zabudališe cinech, da kula Babilonska bi sagradjeua zarad strah došastoga saxganja ovog svita, jerbo na taj naçin uhvau se saranit od ognja goruchega, zatvorivši se u reçenu kulu. Nesvistnjaci što govore! — Kano da Bog nije moguch rastopiti onu malu ponositu zgradju, kad je mogao saxgat s viçnjim ognjem ono pet gradovah u Palestini gdi danas lexi mertvo more (lago Asfaltite, ossia Mar morto), — i u malo riçih moxe sve što je u svitu saxgati samom riçju kriposti svoje, i u pepel obratiti, štonoche se dogoditi u drugom došastju sina Boxjega kad uzbude suditi svit po ognju, kako nas vira sveta uçi *„ et judicabit saeculum per ignem.“*

Kule Babilonske sad nije više! Njezina ponosnost s kojom se uzdizaše do oblakah osta tja do zemlje ponixena i tamno potlaçena. Nje slava, s kojom hoti ostavit iza sebe jedno neumerlo ime, osta u jedan mah smetena i porugana. Dopade je nevolja! Eto nesriche! Svakabo zgradja na visinu slave ponosito izvedena lašnje se hori stermoglav, negoli jedna priprostita kucheraça. Tako i svaki mudrac koji se derxi u izvišnoj ponosnosti sve tonixe pada, i odkriva svoju neumitnost, i oderpana rebra. — Dvi zgradje ili dva grada, govori Aug. S., od poçela svita sagradjuju se: jednoga sagradjuje Isus, a drugoga sotona. — U zgradji Isusovoj sa dna na visinu se uzdixe, u zgradji sotonskoj s visine na dno se sunovracha. Lip nauk! Mi ovako neposlujemo o našoj zgradji jezika i knjixevnosti slavjanske, da se s visine obaramo na tle kano kula babilonska, — nego se pomalo penjemo i uzdixemo sa dna, i snujemo našu zgradju sloxno, za ustanoviti ju protiva zlobi vrimena, i njegovoj usilnosti, — niti se zato bojimo da che nam zgradja ostat nezaveršena, i jezici smeteni, jerbo je bolje jednu zgradju nezapoçimat nego zapoçetu nedoversit: svaki bo koji vidi nju, zapoçmese rugat njojzi govorechi: ovi çovik zapoçe gradit, i nemoxe doveršit...(ovako S. pismo).

Jeli ovako gos. Rukavina? ali ne? Što vam se çini kako postupa ovi naš posao, što nam stoji toliko na serdcu? — Imamo li kakvo pouzdanje u njegovoj opremi? — A od njegova napridka što nam govorite? — Hocheli biti išto vajde! — Što li od *izobraxenosti i çistopisa*, štono vami najviše na serdcu lexi ? ? — (!) Ja vas çujem evo odovlen gdi mi odgovarate: *zlo gospodine, i nemoxe se gore.* — ter slidite ovako pisat „ da se to neche, bojatse je, nikad zaveršit; i dokle god svakomu zahtivanju izobraxenoga jezika odgovarajuchu gramatiku neosnujemo, nije korist o napridku narodne literature ni pomislit...!“ To je zadosta Gospodine, reçeno. Vi me puno plašite. Ja sam bio namislio poštogodire govorit o našoj knjixevnosti, ali evo sad mislim se što chu. Valjache dakle da çekam te nove *gramatike* „ jer drugaçije nije vajde ni pomislit.“ A ja sam se bio toboxe spremio da chu se sluxit s Vašom, a sada etomi kaxete sve drugaçije. A kad je tako mi ju ostavimo. Što to rekoste *da se neche, bojat se je, nikad zaveršit...* To ja sudim da biste vi hotili, paçe oprostite, xelili nas sve ponauçit, i postat naš vodjak, i da se mi primimo Vašeg popravljenja. Jesam li svatio štogod što mislite? Eto nek reku drugi. Znajte samo da mi nemoramo za vašom, ako i umitnom, glavom pochi, i vaše dosude, kao perva pravila, sliditi. To bi bilo çudo povuch za sobom tudji mozak, a vi bi ste opet puno imali truda s tudjim upravljat. Nego mi to ostavimo da svaki svoga çuva; — i ako je tkomu poizvodnio nastojmo ga barem poxalit, i obveselit s kakvim god likom. Mi nismo duxni jednoga çuti, negoli skup. Znademo da: *in ore duorum, vel trium stat omne verbum*, što je uprav rechi cio skup. A kadno bi jedan odstupio iz opchine, mi bismo ga doisto poxalili zašto se je osamio, i rekli bismo mu: *vae soli; quia si ceciderit non habet sublevantem se.* Golub kad ostupi iz svoga jata, i ostavi druxinu, cinechi da che mu biti bolje, vertoglava tamo amo, niti zna kud che ni štoche, pak mu najpotla dojde u glavu opet se vernut k druxini, koja kad ga

vidi cinechi da nije iz njihova jata, spercaju nanj svi kolici, ter ga išchopaju kako se najbolje moxe, i još i perušinu mu išçupaju. Etoti mu što je doçeka! Tkomu je brajo kriv! — Nebiaše druxinu ostavljat... Kukav!!! Sad valja da se krije dok mu perja porestu, i dok bola nezareste. Xao mi ga je! — Paziche se drugi put. — A hoche i ostali: *Felix, quem aliena pericula cautum fecerunt.* —

G. Rukavina metnuo je u glavu ispravljati naš jezik (nek se pazi svaki oni koji bi ga na njegov naçin ispravlja, da nebi osta isperušane glave kano golub), i nama pripisat osobite uprave svoga uma, koje su zaçetki same njegove dosude. On hoche da uvede silom u našu knjixevnost niko iznovice posve nama nepoznato i nepochudno izobraxenje, ter hoche da postane upravitelj tudjeg suda i raspravdanja, štono je protiva svim upravam knjixevstva i razborstva. Hvala mu doisto na takom nastojanju, i na dobroj odluki. Rechu samo da bi on bolje uçinio priloxivši se opchenskim dosudam i pravilu, to jest priderxati se vecheg broja, odbacivši hitrost svoga suda. Znademo bo da sud jednoga, nije uprava svihu ostalih. On odbacuje vidit je, plemenitost skupnonarodnog jezika, i moxe se rechi da tlaçi puçki koliko priprostiti, toliko zamiriti obiçaj izgovora i umitja.

On bi hotio jedno mnoxtvo *gramatikah* uvuchi, a ja velju da to nije potriba, i da je nami dosta imati i jednu, u kojoj se moxemo svi zdruxit jednako, i ostat utemeljeni po nje upravi. I tada nek bi se iz njezina panja i više ogranakah raspruxalo i goilo, zato ništa; samo nek se nebi pritvorila vochka ovog panja u kakvu drugu neslişnu, koje bi sok mogao poštetit kus našeg slavjanskog jezika, i oxuklit njegovu sladkost. — Mi moxemo eto poznat G. R. jeli to on vridan sve uçiniti ali ne. On isti govori „ i meni je, *xaliboxe*, samo prevech poznato... (govorech o slovinskomu jeziku). “ I ja baš velju *xaliboxe*... Ja njemu potverdujem tu njegovu pravednu odsudu, i s njim se ujedno xalujem toj njegovoj boli i nesrichi! *Ex ore tuo te judico. — Ergo ex concessis.* Kako daklem moxe biti G. R. našeg jezika popravitelj, kad se eto sam sobom xaluje i tuxi? zaçudno mi je zašto mu je iša ispravljat G. K. ovu njegovu duha istinu, pritvorajuchi ju u *toboxe*. Zašto mu to oçito pokajanje dizat iz serdca, kad je pravedno on pozna i ispovidio svoj kvar? — Oprostite mi G. K. Ja bi molio G. R. da on slidi govorit to dilo skrušenja, i da ponavlja vapit „ xaliboxe “, a da nehaje na popravljenja G. K. Molio bi ga suviše da uçini s manjim vech netruditi se toliko ispravljajuchi tudji razum. Ja mu zahvaljujem na dobrim njegovim odlukam. Ostavite ji Gospodine, nekder sto je za drugi put, do potribe koje. Ja ehu vam se javit.

Slovstvo G. Rukavine eto je pripisalo i suviše upravah k pravopisu: tko xeli o njimam se okoristiti, neka ga uzmoli da bi mu ji posluxio, na što ja nutkujem G. Kovaçevicha da mu se priporuçi, buduchi da ji još nije imao pod oçima, kako isti ne davno ispovida u svom pritresanju. Ja mu doisto zahvaljujem na tizim upravam. Ja chu se derxat opchenski, i to je meni dosta, niti mi se griu uba uši zato. G. R. hoche da nam osnuje ništo pertena, a ja velju da je to kostret, koja se neda lasno uprest, ni dotrat na tanušnu xicu. On cini da je to ništo drugo što on vidi u svojoj pameti: zar mu se prizire, kad nije nego isto što jur i mi znamo. Poznato mu je da biahu dva slipa mlada miša pošli na put malo podaleko od svog stana, da štogodire vidit što nisu vidili. Kad se vech natrag povratiše poçeše se hvalit prid ostalim, da su vidili, iz medju ostalih stvarih, nike xivine krilate letiti po mraku, da dobro nevide, da love mušice po vozduhu (aria) i da su take, ovake, i štoti ja znam što još rekoše: to çujuchi dva stara slipa miša, koji cinjahu, çuti štogod osobita, pokrenuše s plechim, i namignuše jedan na drugoga: to nemoxe biti drugo. rekoše s nikom sperdnjom, nego šlipi miši: toga mi imademo i kod nas, to nije ništa iznova, i okrenuvši im plecha, hodoše svojim poslom. Dalje vidi Pop Stevan i njegova sluškinja, nego sam Stevan. Nije Gospodine Soko Gavran, — Slavich Vrana, — Golub Bukoç, — Gerlica Çaplja, — Pripelica Kopaç, — Labut Tuka, — Sojka Svraka — niti valja nadivati imena drugaçije nego su, i nego ji skup zazva. Mnogi bo cine kad se odaleçe od otaçbinskog svog jezika da su poništo nova vidili netom skuju nikoliko riçih po njihovoj chudi i osobnosti, ter jedva çekaju da ji dokaxu drugomu, i da se pohvale, — cinechi da che to biti ništo zamirito društvu; kad tamo nisu neg

iskoriçili, ili uprav rekši sebe iste u tudje ime ntvorili, tako da hotilibi da se silom zanaçie nazovu i popravitelji. *Bre* polagano! Ovo ime nisu tako lako mudraci zadobili, ni Likurgo, ni Solon, vech posve kasno kad ji skup nazva zakonošam. A sad eto hoche da nemalo svaki zovese tako, netom poçmu ništo nabadat slovah — pak tko sam ja sam, a kad tamo tot neznadu ni deseto naoposu kazat. Bio sam u razgovoru s nikim N. N. (šutim njegovo ime) ne davno, koi je *toboxe* (ali bi rekao *xaliboxe*) doveršio po zakonu (regolarmente) svoj nauk, — i tako razgovarajuchi se ništo o nauku, dojdosmo na nika ljubomudarska mnenja, ter izajde mi na hitac upitati ga moxeli çovik obustavit svoju misao za koje vrime da nemisli o niçemu? — Çujte što mi odgovori ovi izobraxeni çovik (ako se smi rech) „ moxe da, kako ne; jer tako i tako, — zato i zato (nemogu vam od nemila kazat što govoraše), " i tolika druga utvoranja. Tad ja priçversti da mi to on udilj potverdi sobom istim, i da se obustavi, ako moxe, nemislit. Stavi se mudrac nemislit, ali se privari rech mi, kad ga priupita, „ ja sam mislio kako chu nemislit ". Dosta, reko, vidju da si mudar, i da ti je nauk uçinio korist. Roditelji tuxni!!! S ovim nerazumim nauçiti koga, niti derxim da ima biti mersko itkomu što ovdi reko; nego samo opominjem sebe najpri, pak drugom napominjem, akobi imao potribu, — akoli ne, eto nek tad ostane obodvoje pri meni. — Ja doisto ne xelim izachi iz zaviçaja opchenskoga našeg jezika iliriçkog govorenja (to jest nerazumim uvriditi sadašnje nastojanje o novoj knjixevnosti, koju poštujem, i kojoj xelim sve dobre napridke), nego chu se derxat materinske sise, kano cheri ilirskog korena u komu sam odgojen. U našim mistim neçujese obiçajno *lepo*, *mlieko*, *djevojka*, *prepravljati*, *presichi*, *çovjeçe*, *djete*, *dieca*, *i t. d.* nego uprav lipo, mliko, dite, i o. Ja nechu rech da to nevalja, nego samo znam kazati da tako mi çujemo govoriti obiçajno *rišchanluk* ili i *kerstjanluk* u nikim mistim, gdi je izmišan medju njima. Ali nije zaçudno çuti kad niki kaxu (u Zori) „ ja kako govorim, tako i pišem " (od našinacah govorim). Nije istina jerbo meni je poznato da to oni nigda nisu govorili ni izverchali, niti se to çuje u njiovu mistu kod drugih, kako ni u Imockomu mojoj otaçbini, gdi derxim, da se još po bolje govori hervatski. Dakle kad bi to bilo, za isto se nebi pisalo *Stjepan*, a ne „ Stipan ", kako vidju da se podpisuju? Eto nek se sluxe kako jim i drago. Ja ga neprominjujem, a drugom negovorim da me nasliduje. U samom jednom štihu (verso), kad mi bude potriba, sluxichu se. - Meni je drago pak nauçiti jednu, ili drugu izbrisanu riç, i çujem dragovoljno o tomu se razgovarat, jerbo trud i nastojanje kog ulaxu naši mudraci za izvesti na krasnost naše slovinstvo, doisto ga ja s pohvalom çastim, i nastojim ga i drugomu ukazat, kad mi se godir kakva prigoda otvori; jer poznajem što je trud, i da nejma knjige u kojoj se çovik nemoxe ili više ili manje okoristit, jerbo nije ona brez znoja sastavljena. Ovi naçin pisma derxim da svima ima biti na serdcu. Prosto je, paçe i pohvalno mnogo kadno jedan pisaoc nevridi opchensku jezgru svoga govora, to jesti opchenske uprave jerbo, kako reko, jednoga dosuda nije uprava svihu. Ja hlepim doisto na skupno tomaçenje, i priderxim se svedjer jaçjeg broja odsuditeljah, jerbo poznajem koliko moxe skupština, niti stranputice xelim nastupati. Znam da su putovali jednom tri vuka zajedno, i dojdoše na riç medju se. Jedan puno tverdoglav hoti nikom oputinom prochi, a druga dvoica idiahu pravim *drumom*, s kojim i njega nutkovahu te niposto hoti u druxtvu ostati. Neuçini çetiri koraka upade u jamu, i povika na pomoch, ali zaludu, jer druga dvoica rekoše mu nekate tute nismote tuda ni slali. Kaxu da je i danas u jami. Projdi se çoviçe jednoga, i jedne chudi *unus*, *nullus* ... — Ja daklen nemogu privoljiti G. R. u pismenstvu, i njegovim se upravam priloxit; jerbo se odmiçe ne malo ad opchenskoga druma i dogovora, što nemoxe se uçinit, brez da nepomerzi opchina na njegovo usertanje. Ja bi mu rekao da to on brez potribe çini, i da bi bilo pristojnije slogu iskati, negoli u neslogi stati. Znam da slipo çeljade ako se derxi štapa ili uxa, neche lasno posernut: inaçije moxe lasno i gnjate potuchi i u jamu jošte nabasati. Zato ja ga opet molim da izostavi one nepochudne riçi iz našeg domacheg jezika, koje nemogu drugo, nego smih i ukor poroditi. — Što che nami one „ velidite, moxem, moxedu, nemoxem, nemoxedu, nemorem, nemoxedu, oprostidu, razumidu, razumiva, nitichem, datichem, ja hochem,

ja biše, bidem, bidu, bideś, idu, adu, ja daśe, bim davao, bis davala, za menom, za tebom, s menom, s tebom, ec. ec. Ništa to nami netribuje: — to su marine merdjelice. Mi imademo naših lipih izgovorii, i sladkih riçih, njih se mi priderximo. Nije naś jezik spao na te dronjke, da je tako uboxan. Projdimo se navertakah. Što che nami „ bidu, idu " i o. To nevalja, štono reçe niki g. Perçin, ni bubriga od buhe, ili jednoga boba peçena i ripe. Meni se çini da to slabo što, ili baś ništa zlamenuje, kano da reçem *andri*, *mandri*, — ili *buf*, *baf*, i o. — Kako i ono „ prst, brk, krv, hrt, crv, vrh, srp, brx, drx, vrś, i o. " Zašto se hoche da izmeche *e* iz toga? — Komuli ga štedim? — Ovo slovce nevridja oko sebe nitkoga niti itkomu dixe što je çije, nego paçe nadodaje što ko nejma, kakoliches dati ga štije koji nezna za naś jezik (lako je nami, a neznam jeli svakomu) kad mu upane u śake zgodom kakvo pismo, ili što drugo? — Reches mi upravaje k tomu Slovstvo. Dobro govoriś, a ja velju da slovstvo nemoxe çiniti çudesah kroz te stvari, ni tako lako neumitnoga ukaravizit, nego samo i jedino duhato ispuštenje, iliti zuk uçiteljova glasa moxe ga uglaviti, a ne mertvo slovo, koje zovem svako neglasno. Nek je za jednu priliku francuzko *coer*, koje nikad uprav necheś uporaviti kako ga imaś izustiti, da štiješ sto upravah slovstvenih, ako ti ga neprišaplje xivi glas na uho, sasvim da uzderxi u sebi dvoglasje (dittongo), štono je sve drugaçije s jezikom zametnuti. — Što bi se moglo posumnjit i u naśim riçma daje poštogod bistrieg zlamenja, primetnuvši im jednu dvi ili više glasnice, kako na pril. prtit, vrtit, drxat, crpat, drpat, — izgrchat, istrgat, nasrchat, srkucat, — brkailo, grbeśa, grdoba, i o., što u onim „ prst, krst, i o. " brez svake sumnje nejma nikakva zlamenja, jer je posve mraçno; — tako da prija che utech jezik na slidechu po za *r* glasnicu, nego che zamislit nju za njim na tragu (izvadivši Ungarce, koji i prie, i potle jednako zamechu glasno slovo pokraj neglasnoga, na pril. Barat, Baratom i o.): kako rekši na misto prst, rechiche se *prost*, ili s drugom glasnicom (tako i u ostalim riçma), *brk*, *brak*, hrt *hrit*, vrh, *vrih*, srp, *srep*, drx, *drex*, brz, *brez*, crv, *criv*, krv, *kriv*, i. o. Što sve drugaçije zvoni nego jesti. -- Po isti naçin: prtit, *pritit*, vrtit, *vratit*, drxat, *draxat*, trpat, *trepat*, crpat, *cripat*, drpat, *drepat*, izgrchat, *izgrichat*, istrgat *istrugat*, nasrchat, *nasrichat*, srkucat, *srikucat*, brkailo, *brekailo*, i o., jerbo se lako pritvora u takim zgodam glasnica potla neglasnice, onda osobito kad ga jezik nije stegnut po duxnosti izgovorit prie, što se utvora malo da ne svedjer u ustma jednoga, komu nije poznata naśa besida. — Ja ne samo da nechu tu povoljnost nikih veleumnih naslidovat, dali jošte nechu nikad ni privoljit onomu, koji bi hotio izostavit ono sladko glasno slovce, niti chu pristat na kakvo drugo zabilixenje sverhu ovoga. Tkomuli chu ga, reko štedit, štoli s tizim zadobivam. *Miss*. N. N. tako biaśe lakoma, da kadbi pisala, nebi nikad stavljala kaplicu (.) nad slovo *i*, za uštediti cernilo (inchiostro), a *Sir* (cavaliere) N. N. nebi obiçava nikad pljuvat, da nebi oxednio za uštedit pitje. Što vam se çini od ovizih koji bi lakomii? — A mi bismo hotili uštedit jedno slovce toliko potribito. Projdimo se lakomie i štednje u tom. Ja chu se s njim sluxit kako sam i dosad, nitichu uštedit moje slovce *e*, barem u pismu, sasvim da se çuje malo ili nimalo u izgovoru gori spomenutih i njima priliçnih riçih, odbacivši posve u njima *a*, *ä*, *ae*, a osobito *i*, ovdi se slaxem, to jest stavivši receno *e*, sa svim onim, koji su moga mnenja, ter baś da ji sakupljam, bilo bi ji više nego tko što derxi suprotivno. To su Serblji çinjali i priçinjali, pak nije im bilo pochudno. Sverhu toga ja sam dosta govorio s nikim, a osobito s. g. Xivkovichem Tajnikom kneza Miloša Obrenovicha. Mi se tuximo na Hervate da pristanu vech jednom pisat ono *horvat* na madjarsku, na misto hervat na naśku, a sad hochemo da priçinimo opet i to. Ajde de! — Ne çudim se drugim, nego nikim... *Qui potest capere capiat*. Prikinimo daklen ovu parbu, i ostavimo da stoji kako i dosad u miru ovo nevridljivo slovašce *e*, s koga neche ništa izgubiti naśa knjixevnost, što uštinuvši nebi bilo doisto brez smetnje, i brez nenagraisat çestokrat u štivenju i vami istim, bojim se, koji ga hochete da je na niki naçin savišan (superfluo), i da nebi bio „ smertni grih izostaviti ga. " Sad se negovori o tom, nego o slovcu, koje nejma na sebi smertnoga griha... — Reko što izostavivši, nebi bilo brez smetnje: mnogo vechma onim koji se çudo nezabavljaju o knjixevnosti, a sverhu svega kako

sam i prie spomenuo, jezikoneumitnim. Jeli ovako, ili ne pitam vas o vridni Dubrovçani, gnjizdo naših starih vilah, i našeg jezika ljubitelji pravi, i vas sve druge moje zemljake? Što vam se çini bili bilo dobro izmetnut ovu glasnicu *e* iz gori spomenutih riçih? Ali bismo ju propuštali kao i dosad? — Çuchu dragovoljno vašu osudu. — Što razgleda pak nadslovke (accenti) u slidbi pisma, i dvojstruçna slova u riçma, to chu u drugoj zgodi objavit što o tom chutim. Oprostite da sam se malo popruxio ovako nadugo. Evo me medjuto sad opet s G. Rukavinom malo se prorazgovorit. Znam da che me biti berx xao na me što sam se tekice odmakao od njega. Ali znam s druge strane njegova krotçina neche mi zamiriti. Evo sam medjuto poštogod taknut sverhu Broja 33. *Zore Dalmatinske*, gdino još naprid postupa g. R. razloxechi u svom. „ Produxenju o predlogu *za* i *iza* stran. 262. "

Ja neznam što bi se više imalo rechi o pervom zlamenju nego se je eto reklo, i ovako po g. K. zaglavilo „ nek se g. R. prodje i odrene reformacie, pak che on postati dobar pomochnik naše knjixevnosti. " Sasvim tizim eto ništo još k tomu nadodajem za ukaraviziti bolje g. R., i çiniti ga poznat (što derxim da se je jur obistinitio), da prilog *za*, kako sam jur dokazao, vrime zlamenuje, što on nedopušta, a prilog *iza* nikad, što mu ja zanikujem. I da je tako vidimo. Nezamirite da je malo nadugo, vi koji me terpite slušat. Evo sam. *(slidiche)*

Verdoliak Imochanin Dalmat.

SLAVULJ I TIGAR.

Mali, al ugodno i ljepo pjevajuchi slavulj doleti u Kneza Tigra dvor, i zamoli ga: Ti si tako bogat i moguch, daj mi svaki dan barem po njekoliko mervicah od tvoga neizmjernoga blaga, pak chu te zato s mojima pjesmama po svemu svjetu slaviti i tvoju hvalu raznositi. Moju hvalu i slavu? — odgovori posperdno Tigar, i zaisto bi moja slava vele malena morala biti, kad bi ju mogo takvi malen stvor uzveliçati i raznjeti odilavi od mene!

Ako ja, mali stvor, reçe uvrjedjeni slavulj, tvoju slavu uzveliçat i raznjeti nemogu, a ja chu ju baretn kuditi. Ovo rekav odleti, i posadivši se na najvišji dub u lugu, zapjeva pjesmu, u kojoj sve Knexeve opaçine i kervoloçnosti jasno i krasno opjeva. — Ovu pjesmu zaçuše ostale xivine; mnoxina jih se nasladjiva u njoj, a mnoge ju i nauçiše, i popjevaše za slavuljom.

Sada se pako razjadi Knez - uxga se, xelechi se osvetiti, ili uçinjenu štetu nadoknaditi, sad bi bio privolio slavulju stostruko naplatiti, što mu je malo svakdanjih mervicah uzkratio. Al kasno biaše.

Mlogi se kasno pokaju, što savjet pametnih ljudih nisu primili, mlogi bi mlogo dali, da jih zlochudno pero nije zlo opisalo, ili posperdljiva pjesma zlo opjevala.

II. Po ovoj se pjesmi nije poboljšao ni popravio Tigar, veche se je uzbunjen za osvetom prama pjevaçu uxgao, i sa svakoverstnom mu se osvetom prjetio.

Nexesti se u tvom gnjevu, reçe posperdujuchi se slavulj: ja bo sam nestalan i pobjeguch. Moje me perje svuda nosi, i svakdje — ako gjagja i trudno, najdem si cervçicha, s kojim se nahranim. A pak da i u tvoje pancxe padem — što bi bilo? — mene bi umorio, a bi li umorio i moje pjesme? — Hocheš li ti one hiljade ljudih pomoriti, koje su jih çule, pisale, štile, pjevale i u njima se nasladjivale? — ! —

I. A. .B

ZAGONETKA.

Pervi sebe istog pravi
Kad se çovik komu javi —
Drugi morsko dilo kaxe
Kad se s morem vitar slaxe —
Rumenito voche sladko
Zlamenuje *sve* u kratko.

Kurtovich.

Pridjašnja zagonetka znaçi: **Maga**

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

BROJ 52. | I. GODINA
NA 23. PROSINCA | 1844.

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godiśnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pośte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na çetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. pośtama i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga trośka.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

SLAVENSTVO ITALII.

Tanko kliçe Vila slovinkinja
S verh' Obchine visoke glavice,
Ter dozivlje Vilu Taliansku
Pozdravlja je kôno posestrimu.
Ah da je komu posluśati bilo
Kako je Sele Sélu dozivala.
O Talianska Vilo posestrimo ,
Ali neznaś al ne hajeś za me.
Eto prodje mnogo godinicah ,
Da se penjem na velje planine ,
Jeda bi te, Sele, ugledala
Kad se śetaś po Italii ravnoj.
Dok mi je oko sestro dopiralo
Svuda sam te iziskala xeljno.
Gdino Mleci cavte iz puçine ,
Gdino Brenta dubljem nakitjena
Kroz gosposke perivoje śeta ,
Gdino vjencom zelenih Euganah (1)
Mudro çelo Padova se resi ;
Gdi se hvale od Arquà (2) zidovi
Sto si uçila Spjevca stravljenoga
Plam ljuveni da pivajuch gasi.
Prodjo Garde (3) nabunjene vale ,
Vidjeh polja , rike i brjegove
Gdi se smjeje rajska Lumbardia ;
Pak razgledà vesele livade
Gdi meu cvjetjem Arno se proliva ;
Još te slidì do Petrova krama
Çiono kule do neba dotiçu ,
A gdi Tever zlatne vode ljeva.
Pak gizdavu vidieh Partenope
Gdino u moru bile noge pláçe.
Mnogo sam te putah ugledala ,
Al se nisi ti obzirala na me.
Lipa ti je zemlja Italia ,
A još lipśa jer se tobom hvali.
Ali , Sele , vira ti je moja ,
Ni su gerdne ni Slavske kraine ,
Niti je nima Vila slovinkinja.
Znadem i ja pivati junake ,
Ter sam i ja , Sele , nauçila ;
Što ljubovnik śapche ljubovnici.
Toli neznaś Vilo posestrimo
Ter smo obe roda nebeskoga
Ter su i moje na glasu popjevke.
Hodi , Sele , da se zagerlimo.
Gundulichu ja sam naricala
Pjesmu, kîm se Slavonia diçi.
Giorgichu sam gusle napravila ,
Uz koje je pivò ljubovnike.
Da ti broim godinu danakah
Još nebih pjesnike izbroila ,
Kêh sam rajski pjevat upravila.
Izśetacheś na more Adriansko ,

---

(1) Briegovi koji se zovu Euganei nahode se ne daleko od Padove i svojim zelenilom krase onu okolinu. — Ovi je grad, paka, glasoviti radi jednoga Sveuçiliśta gdi se kupe mnogi mudri ljudi.

(2) Arqua jest selo kod reçenih brjegovah gdi se još i danas nalazi kucha vele poznanoga Petrarke.

(3) Jesero u Talii.

Ja verh ove visoke glavice
Tuj chu pjevat iza svega glasa
Pjevachu ti Marka Kraljevicha,
Britku sablju od Serbje ravne,
Ki ono je turske ucvilio majke,
I ljubovce u cerno zavio, —
Serce che ti zaisto zaplakati
Kada çuješ što ti pjesma kaxe
Od Šipanskih tuxnieh ljubovnikah,
Kim je ljubav teško naudila.
Pucalo je po gori kamenje
Kad sam negde tako zaçimjala
Pod guslami Pierke glasovita (1)
Ki ono je dika Dubrovnika
Kuneš? — Sele, ja ti viru dajem,
Kuneš? — Jer me nisi poznavala,
Jer sam mnogo Vilo talianska
Pjevajuchi stravila junakah. —
Te pozdrave vietrich na krilima
Lako nosi Vili talianskoj
Vila che ih lipo priçekati,
Posestrimu Vilu milovati,
Poslušache slavenske popjevke,
Ter che kleti Vila zaçudjena,
Kleti jer ih nije poznavala.

M. N.

PJENEZOSLOVJE.

SUMLJA
Sverhu
Çlanka Gospodina I. Zafrona.

(Upazi broj 21 ovoga lista)

Il primo dei nostri doveri si è l'amore della verità, e la fede in essa. **Pellico. Dei Dov. ç. 2.**

Medju razliçnim çlançim danim na svitlost u Zori Dalmatinskoj, priprudnim ne samo domovinskomu jeziku, nu još zgodopisju naše otaçbine, stanovito derxi izverstno misto 'oni' Gos. I. Zafrona, utiskan na broju 21 ovog prem izlazechega na svit, i nigda zadosta pohvaljenog narodnoga lista. Protresuje on jedan pinez, ki spada Justinianu Cesaru istoçnomu, koji je stolovao od godine 527 do god. 565, uvodechi tako u umstvu pinezoslovja priteških novinah, koje mnogi glasoviti ljudi, kakono Peleren, Neumann, Eckhel, Mionnet... ništa ne manje s tolikim trudjenjem i djelovanjem nisu stekli srichu za iznachi, i za pridati ih nam u teçenju vikovah. Za çiech çesa ovi prem dobrostivi Gospodin oglasio se prid mudroznanima naše derxave, buduchi, da je ovi pinez ne samo priprudan zgodopisju pismenah obiçnih kod najprednjih pisacah juxnoslavskih, nakita s lipimi nadpisama pinezoslovsko mudroznanstvo, i podaje novo sjanje Sisku gradu za doba rimskoga vladanja u gornjoj Panonii, paçek çini ga podloxnoga cesarstvu Justiniana; ali jerebo vechma potverdjuje nam starinski obiçaj juxnoslavskoga jezika u ovih pokrainah, nu napokon uvodi ga u dvorove Carigradskoga Gospostva, i çini ga sjediti na onomu slavnomu pristolju.

Prekrasno i najuharnije iznašastje (scoperta), koje skonçaje mnoga spoznanja podata nami kakono istinita od primljenih kano izversitih nauçiteljah i onim versniclh, nu još utoçište slobodno i stojuche, paçe nova podpomoch razloxenjim (argomenti) toliko tankim i tverdim oduzdanih prosvitliteljah starine narodnoga jezika, koji po mojoj misli iznova podixuje se na stavnomu temelju. Radi šta dobrodostojnomu Gosp. I. Zafronu, umjetnomu izkušitelju domovinskih stvarih, pristaju se mnogo çastni biligi vikovite harnosti, zašto se je raçio dati ga na znanje mudroznancim našega naroda ali osobitu çast imaju mu nositi Hervati, buduchi on nadostavio novu jasnos Sisku plemenitomu gradu u njihovih derxavah.

Ništa ne manje, i to istinito povidam, od texine i od prudnosti, ka sljedi takovo iznašastje nisam se pustio bezopazno pripeljati. Lje zato, kako je meni obiçaj u svakoj opravi, a navlastito kad çitam zgodopisje, sve prostio sam s rasudjenjem, ali bi mi trjeba, i verom se obechujem (bez ikakva odloxenja dostojnosti ovoga djelovanja) mnogo çesto malo ne priko serca pritergnuti besidjenje, kako da bi bio u dvoputju chuchenjah. Istina je (smotrivà medju sobom) da sloxitelj çlanka jest çovjek mnogoznanac, sasvim tim ovo mnimi se (i proçitavà prem malo ovoga osnovanja), da se oprechuje chudi pismenih u nadpisanju, ovo ino svjedoçanstvu povjestnikah pritexkih, a sej potom, ako ne idjem u nevidu, temeljim pje-

(1) Danica je skoro mnogo hvalila Vlastelina Pierka Bone Dubrovçanina, koji je spisao mnoge razliçne dragocjene knjige a osobito pjesam o xalostnoj sverhi dvoje ljubovnikah na Šipanskom otoku u Dubrovaçkoj krajini.

POZIV NA PREDBROJENJE

ZA

drugu godinu 1845

ZORE DALMATINSKE

KNJIXEVNI NEDILJNI LIST

u Ilirskom Dalmatinskomu nariçju.

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdatelji-Posobni.

Dnevnika istoga izlaziche svake sedmice jedan list od osam stranah na çetverti velikoj u hartii pritankoj, slovim hote slivenim. Cina godixbena od pridbrojenja bitiche za Zadar, i za druga mista po putu posobnu od 4 fiorina a za van od 5, bez plachenja od poste, u kojojmu drago strani Cesarstva Austrianskoga, a ova imajuse platiti na prid oli za svu godinu, oli za po, kako komu bude u volji.

Pridbrojenja primajuse kod Tiskarnice, i Knjixarnice Izdateljah, kod njihovih naruçnikah, i kod svih ces. kralj. postalskih Opravljenja.

☞ Xelja je Izdateljah brez ikakvoga odgadjanja slati ZORU DALMATINSKU: zato mole gospodu pridbrojitelje i poruçnike da na vrime kod C. K. Postah, ponove svoja naruçenja za pervu çetvert druge godine.

nezoslovskog mudroznanja, i tako potle, i napokon je uzostaja, bez da bih mogao skloniti se na ikakvo osudjenje.

Dali postati u stanju dvojnosti (dubiezza), i ne traxiti izbistrenje, prem naravno jest stvar nad inih osudiva. Za to derxim, da je podobno k istimu pisaocu ovog çlanka Gosp. I. Zafronu upraviti se, i sa svom ljubavi moliti ga, çiech da s onom blagostju, koja je s njim unaravljena, sumje prikrati mi, ke chu mu u teçenju segaj moga, koi se hoche utexanja izvesti, i tako utverditi me vechma u njegovoj osudi, što pohlepno xelim, buduchi da su mnogi domorodci, koi su stali misliti o stvari istoj, kako se meni vidi, i kima jest od potribe, paçe hlepju, bit od privare oslobodjeni. Pomankajuchi meni spoznanja radostiva u priteškomu zanatu pinezoslovja, i dogodovštine srednjih godištah mnim da je stvar razborita, svjet prositi, u koga po istinje ixtraxi se. Jaka me xelja prati, a mala snaga. Derxim potlem bez ikakva pripiranja, da mnogo çastni Gosp. I. Zafron neche se mojoj volji opirati, ali che je zagerliti s draga serca, buduchi, da ne samo za tim korist moja, vech bolje opchinska hlepi i smagnuje se.

Evome na izreçenje sumjenjah. Nu u to za vechu bistrost štioca podoba jest pridpostaviti nadpis pineza, o kojemu se besidi.

Sprida (nel ritto)

НРНЅНТООЛОVНЧТИ

Gospodin I. Zafron štie ovako: — poçimljuchi od desne put live —

VPRAVDI - O*tcu* OTA*snomu* - AGV*stu*

Odkle vidi se, da

ЛОVНЧТИ	odgovara	VPRAVDI
О	„	O*tcu*
НТО	„	OTA*snomu*
Ѕ	„	!!!
ИРН	„	AGV*stu.*

Zada (nel rovescio).

НЧТΩИТІЛО

Takodjer Gosp. I. Zafron štie ovako: — poçimljuchi od desne put live.

Obilno LIT. OPRA*vlenje.*

Odkle vidi se, da

О	odgovara	*Obilno*
ТІЛ	„	LIT.
И	„	!!!
НЧТΩ	„	OPRA*vlenje.*

Pod rjezom (nell' essergo)

ISЏSI

Štie napokon Gosp. I. Zafron ovako: — poçimljuchi od desne put live.

IS*tisten* P*inez* u SI*sku*

Odkle vidi se, da

SI	odgovara	IS*tisten*
Џ	„	P*inez*
!!!	„	u
IS	„	SI*sku.*

Ako se sada pomnjivo pomotri nadpis u njegovih odgovarajuchih dionicah, pridvedenih poviše na prilikovanje (paragone) s rjeçima prikladnima slavianskima, svaki moche udobno upaziti, da u rieçi ЛОVНЧТИ, i u skrachenju (sigla) ИРН sprida tri zlamenja razliç*na* (diversi) И, V, Р, odgovaraju latinskomu slovu V; da zlamen О u skrachenjih О i НТО sprida, i u skrachenju О zada odgovara latinskomu slovu O; kad u rjeçi ЛОVНЧТИ sprida isto zlamenje О odgovara latinskomu slovu D; da u rjeçi ЛОVНЧТИ sprida i u skrachenju НЧТΩ zada zlamen Т odgovara latinskomu slovu P, kad u skrachenju НТО sprieda i u skrachenju ТІЛ zada isto zlamenje Т odgovora latinskomu slovu T; da u skrachenju ТІЛ zada zlamenje Л odgovara latinskomu slovu L, kad u rieçi ЛОVНЧТИ isto zlamenje Л odgovara latinskomu Slovu I. i da slovo latinsko P odgovara zlamenju Џ pod rjezom, kad isto slovo latinsko P odgovara zlamenju Т u skrachenju НЧТΩ zada.

Iz razmislenjah dosle uçinjenih javno izhodi, da bukvar ovoga nadpisa ima slovah, koja uzderxu novu vlastitost t. j. da sluxe za izrjeti glase sasma razliçne. Voh sej doisto ima biti posobnost kogagod bukvara nepoznanoga od mene, od pismenstvenikah (numismatici) i od starinikah (antiquarj), jelma nikad, kako mnim, nebi se mogao nakaniti na mnenje, niti prirodi knjixnoga Gosp. I. Zafrona pristoji se, da on je takvu bukvicu na ovi naçin i po svojoj volji upotrebljao. I jeda sej nije novo odkrivanje (scoperta)? I koju uharnost potom ne donosi pinezoslovju? Xelim zato da Gosp. I. Zafron s onom dobrotom, koja mu je podobna, do cjela mi opiše naçin takoga bukvara, i nek mi razbistri i ovo, t. j. zašto nije štio ona dva skrachenja Ѕ spreda i Н zada, i zašto nije tomaçio skrachenje ТІЛ zada.

Ali evome na drugo sumljenje, koga razvitje teško jošter çekam od dobrostivoga Gos. I. Zafrona. Privrachajuchi, malo danah je, svitak 8

slavovitog tvorja uçitelja u pinezoslovju Eckhel, nadpisanoga „ *Doctrina Numorum Veterum.* “ iztraxio sam na stranicu 208, da pinezi dopadajuchi Justiniana imaju spreda „ D*ominus* N*oster* IVSTINIANVS P*ius* F*elix* AVG*ustus.* “ Vidio sam pak, da medju velebrojnima nadpisima zada (nel rovescio) ne nahodi se ovi „ FEL*ix* TEMP*orum* REPARATIO “ komu Gos. I. Zafron çini odgovarati ovaj slavianski „ *Obilno* LIT. OPRA*vlenje* “. Ali nahodim joś doisto taki nadpis najprie obiçan pod Kostantom (Eckhel D. N. V. svitak 8 stran. 111.) a ne pod Kostantinom Velikim: i tako kod Kercelicha (Per. 1. § 3. n. 2.) primudroga spisatelja, koji ovako besidi „ *Post devictum, ut credimus, fratrem* (Kostantina mladjega) *sequens numus cusus fuerit; parte adversa:* IMP*erator*. CONSTANS. P*ius*. F*elix*. AVG*ustus; aversa vero* FEL*ix* TEMP*orum* REPARATORI “. I da je taki nadpis amo tamo ubignuo traxenju ovih glasovitih spisateljah?

Xelio bi joś, da mi pokaxe Gos. I. Zafron, koja je sverha bila u tkovanju ovoga pineza. Jeda vjekovitnost opomene Justiniana? Ako je to istina, naravno ovi pinez imao je biti postavljen u dilo tergovito. Ali tergovanje pod Justinianom bilo je u ruke gerkah navlastito i rimljanah. S druge strane potom gerci i rimljani nepoznavahu slavianski jezik, i na tim za njih joś bili bi bilî neprudni pinezi, koji nosu slavianski nadpis, neznajuchi od koje pjeneznice izhodu, za postaviti ih u tergovito dilo. Napokon isti povjestnici istovremeniti Justiniana nisu znali, da se je on imenovao Upravda, i çich toga toliko veche ovo ljustvo imalo je neznati. Prokopio gerk povjestnik jest sam, ki tako ga imenuje, ali ne u teśkomu i slavnom zgodopisju *De bello Gothico* „ vech u tajnomu “ *Arcana historia* (1). Odkle more se izvoditi, da Justinian skrijuchi dodvlastnicim ime obaśtinjeno (ereditato) u oçinskoj hixi, hti tako otajati snixnost (bassezza) svoga pokolenja (2). Za isti uzrok jest nepotvardivo, da on hti iliti je propustio, nekabo njegovo ime istoçno Upravda utiskano bude u pjenezih. Niśta ne manje na jedan primir stavimo za malo vriemena, da podloxnici Justiniana poznavali su slavinski jezik, ili ne poznajuchi ga, postavjahu ovi pinez u dilo tergovito, tada nadpis Slavinski potrebito imaśe odgovarati latinskomu osobitomu u pinezih Iustiniana, nam u podpunosti vrimenah poslanih; za biti najmanje kakogodir poznan od svih, buduchi da na nijedan drugi naçin more se oprjeçno staviti za istinu. Dali rekli smo odzgara, da nadpis u pinezih Iustiniana ne odgovara nadpisu o komu se besidi.

Derxime joś zadubena u misli nadpis slavinski t. j. istomaçenje pineza Gosp. I. Zafrona „ *Upravdi Otcu Otasnomu Augustu* “ sprieda “ *Obilno Lit Opravlenje* „ zada, i „ *Ististen Pinez u Sisku* “ pod rjezom, koi jest privod latinskoga nadpisa „ *D. N. Justinianus Augustus* “ sprieda „ *Felix Temporum Reparatio* “ zada, i „ *Signata* iliti *Percussa Moneta Siscie* „ pod rjezom. *Otcu Otasnomu* po momu sudu ne zlamenuje koliko *Dominus noster*, i tako *Obilno* koliko *Felix*, *Lit.* koliko *Temporum*, i *Ististen* koliko Signata iliti *Percussa*.

I ovdi prie neg mi izpuzne, prosim od Gos. I. Zafrona. Pridlog *u* u privodu nadpisa pod rjezom njema ikakvo zlamenje odgovarajuche u nadpisanju pod rjezom, i zaśto dakle nahodi se u privodu? Jeda, reche mi kogod, jerbo je hoche soçinjenje (sintassi) slovinsko. Istina je, odgovaram, priko istinito, paçek Gos. I. Zafron imache za se tisucha razlogah, manje jednoga, t. j. da joś nijedan starinik u posao toliko velik ni se je upertio. Niśta ne manje ja stojim od strane 999 razlogah, ali xelio bi potom, da mnogo çastni Gos. I. Zafron çini za se pruditi jośter i tisuchni, a ja napenjem uśi za sliśjati ga i naslidovati ga.

Onim potle, koji hoche, da zlamenja nadpisa ne odgovaraju ikakvomu bukvaru, ali viśe, da uzderxi ovi nadpis razliçnost bukvicah, odgovaram joś, i to na çast Gosp. I. Zafrona, da istinopriliçno nadpis pineza, od koga besidi se, biche bio zlo proçitan i zato zlo tumaçen, nu tako da bi bila potriba razviditi ga i iznova izvesti ga u Zori Dalmatinskoj. Koje razborno gonetanje (congetura) jest uzhrabrenjeno po besidamah istoga Gos. I. Zafrona „ *Jer mu se*

---

(1) „ *Montesquieu, del quale l'opinione è sempre di si gran peso, dice, che non si può credere quanto Procopio riferisce di Giustiniano nella sua storia secreta, perchè gli elogi magnifici, che di questo principe ha fatti nelle altre sue opere indeboliscono la sua testimonianza in questa,* “ V. *Biog. Univ. Ant. e Mod.* pod çlankom „ *Justiniano* “.

(2) Evo śto veli Sismondi (*Stor. della cad. Dell' Imp. Rom. c. 10*) „ Giustiniano era nato nel 482 e nel seguente presso Sofia nella Dardania, o come or diciamo Bulgaria, da famiglia di contadini “.

çini (t. j. prisvitlomu Gos. Arkipopu Caporu) *da je utiskani nadpis naškome* " gdino *jer mu se çini* ne valja više od moje rasumje.

Iz svedoçanstva paka svih povjestnikih oblastanih sridnjih godištah i najglasovitiih poslednjih, koji su izpisali ukinutje rimskoga vladanja i kraljestvo Getah u Talii, javno izhodi, da Justinian, prem da je obladao, nije nikako za xivota svoga vladao u Panonii, i nasljedno, da nije imao ikakvu moguchnost nad Siskom i nad njegovom pjeneznicom. I ako još Gos. I. Zafron ne bi htio meni virovati, moche proçitati ovo u knjigah povjestnikah *Cassiodora*, *Prokopia*, *Agatie*, *Teofana*, *Nicefora*, *Marula*, *Muratora*, *Sismonda*, *Mannert* i. t. d. Od ovuda slediti more, da Justinian nije mogao çiniti utiskati pineze u Sisku.

Evo što k ovomu nadomeche Ivan Svear u njegovomu Ogledalu Iliriuma (Strana III. Pog. 1.) potlem neg je tanko pomatrao dogodovštinu Justiniana i kraljah vladajuchih u Panonii. „*Od ovuda svaki videti more, da Justinian niti Panonie niti Tracie, ali niti Dalmacie pod svojom vlastiju nije imao, jerbo koji haraç placha on vlastnik biti nemore* ".

I jesu uzjaçene ove istine nezabavne od glasovitoga tvorenja Gos. Kercelicha spisatelja, koji se je nakanio pomisljeno na utraxenje i skupljenje spoznanjah, koja pristoju se Panoninskih derxavah. Štiem dakle (Notitiae Prelim. de Reg. Dalm. Croatiae et Slav. Per. 1. §. 3. n. 10.) ovo prijavno izvodjenje „*Sisciae florente romano imperio haberi memoriam superiora testantur, a saeculo V altissimum est silentium, ut initio illius saeculi eversam existimem, facileque pars haec longiori tempore deserta manserit, cum nec Cilleae, nec Sisciae, Andantony, Audery, aliarumque veterum his in oris urbium ac oppidorum nulla a saeculo quinto eruatur apud scriptores mentio* ". I çini mi se doisto da ovo poznanje jest utverdjeno od onih strahovitih riçih S. Jerolima (Epistola ad Heliodorum) punopoznanih, gdino razpisuje porazenje malo poprie podneseno od derxavah nastanjenih medju Carigradom i alpinskim planinam, nazvanim *Juliae*. I tako još derxi me u mislih, da od Aureliana (1) do Onoria i Arcadia nahodu se velebrojno pinezi tiskani u Sisku, a da potle nijedan se ne nahodi (1). Odkle mogao je rechi priçestiti Kercelich, ki pomisljeno prikupljaše takve pineze, i zato zgara i ovdi valja za što drugih (Per. 1. §. 3. n. 5.) „*Ab hac epoca* (Onoria i Arcadia) *desiisse videtur romana potestas in Panoniis, et plane si non desiit, profecto admodum est diminuta. Sub Arcadii Honoriique epigraphe signatos Sisciae numos duos reperimus, quorum uno D. N. Arcadius. P. F. Aug. parte aversa: Gloria Romanorum* ASIS; *altero D. N. Honorius. P. F. Aug. Gloria Romanorum.* SIS. *Neque dehinc cusos signatosque numos sive legere sive reperire potui ut omnino hac epoca dominatui romano plurimum damni ac detrimenti causatum testentur scriptores Jornandes*, *Theophanes* i. t. d." Ništa ne manje cjenim, da che biti ovo tumaçenje netrudno za Gos. I. Zafrona. Nek pokaxe koigod pinez s latinskim nadpisama utiskan u Sisku pod Justinianom a ja virom mu se obechujem, da che svi prigerliti radovoljno njegovu osudu, buduchi primuçno, da samo pinez, od koga osobito se besidi u çlanku Gos. I. Zafrona od onoga doba po tjeku vikovah bi nam poslan.

Najpokonje jest od potribe, da opomenem priçastnomu Gos. I. Zafronu, da ima nikoliko muxevah, zlogovornih zaisto, koji vasdragovetni dan oxuliju se na stolçichu protresajuchi ko prohodi, ili novine, koje izhodu na svitlost, i klicu s velikim glasom, da pinez, koga je izvodio Gos. I. Zafron jest nezakonji iliti najmanje zlo razbistren. Proklestvo takomu tragu ljudskomu! Voh pasji hak more ne muti. Koliko za me, ne virujem, niti çjast privridnoga Gos. I. Zafrona dopustami, da to cjenim. Ovi s onom hitrom pametju, ka ga je zavladala, nije mogao privariti se. I tako nek umukne bezuman, koji bezpametnim govorenjem ogrubi prid ljudem ime onoga, ki hlepi odiçiti otaçbinu i domovinski jezik.

Ali za çiniti, da umuknu još i ovi zlohotnici, smim, staviti prid oçi Gos. I. Zafrona moje svjetovanje, koje, kako xudim, neche mu biti

---

(1) Neumerli Eckhel u glasovitomu tvorju *Doctrina Numorum Veterum* " (T. 1. 71. - T. 5. 68. - T. 8. 518) veli, da njedan grad rimskoga Cesarstva kovaše pineze s peçjatom rimske pjeneznice niti pod skupnovladanjem, niti pod Çesarom do Aureliana.

(4) Jest mnogo slavovit pinez Kostantina s nadpisom: I. N. O. C. N. I. H. I. S H. U. C. Virtus Exerc. S. F. Vot. X. Sic, koji ovako je tumaçen kod glasovitog Arduina „ Imperator Noster Optimus Costantinus Nuper In Hostes Irrumpens Sciscienseм Hanc Urbem Conservavit. Virtus Exertitus, Saeculi Felicitas. Votis Decennalibus Sciscienses ".

neugodno. Imao bi on saterti ova dva najglavnija moja sumljenja, izvodjena u tjehu ovoga çlanka t. j. najprie spodobiti doba oborenja Siska, s vrimenom pineza, od koga se besidi, i tako joś mnenja povjestnikah zgar reçenih, koji hoche da Justinian nije nikako za xivota svoga vladao u Panonii, i potle podati sasma doverśeno tumaçenje bukvara, koga se je sluxio u razbistrenju nadpisa; a s druge strane nek derxi stanovito, da i ovo ljudstvo podloxitiche se njegovomu hotjenju, da che uztegnuti otrovna jezika i pomuçati u vike.

Zaglavjujem moj çlanak iznova molechi serçeno Gos. I. Zafrona, nek mi da odgovor koimudrago, i biti chu mu priharan. On potle istinito neche pohuliti ovu moju poxudu spomenujuchi se od one svjesne beside glasovitoga spisatelja V. Monti (Propos. V. 1. Par. II.) „ *Un culto superstizioso non fa mai buoni avanzi alle lettere e la verità deve mettere il piede innanzi a tutti i riguardi.* “

S. Ljubich.

DOGADJAJ.

U nikomu mistu, ali kako mi se vidi ne toliko daleko od nas, sgodise to, da mater slaśe svoga sina u vrime verśitbe po kmetimah da nasto o bastini, i da prividi da texaci pravo pridadu dohodke.

Dali taj sin śto od ludosti, śto od nekrepkosti, koja se pokazuje po najviśe u mladjariji radi tançine njihovi dobah, dogovori se s kmetima da obustave po niśto od dohodakah, i ono śto che sakriti da podile s njim zajedno: te tako bi on prodavao napose ta ustavak i od toga kupovao stvari koje bi mu omilile, ka nevist, i arçio za mnoge druge brezpotribice. Ali jedan od kmetovah nehti pristati k tome, i slidi pośteno pridavati gospodarici svojoj sve ono śto se njoj pristojaśe. Sad kada sin dodje u poznanstvo svoje budalaśtine i postane gospodarom dozovne se, i śta che uçiniti, digne svimam kmetovima zemlje i pridade ji onomu koi nebiaśe s njim u slozi, dodajuchi „ da kad su oni ostali krali s njim zajedno, da jim nije viśe virovati, jer che tako isto çiniti dok on prośalje svoga mladjega da nastoi o baśtini. “

Ovi dogadjaj neka sluxi za izgled ostalim seljanima neka se usviste da nemadu privoljiti mladjima u njihovim poxelenjma, da im se ne desi kao ostalim gori spomenutim kmetovima, i ako joś koi u ovim naśim mistima, śto nechu virovati da che se nachi, ima, nuder neka se prodje toga dila, i nek ne truni veçere sebi i svojoj dici.

P. B.

DRUGA BESIDA.

Pogledaj na Isukersta Spasitelja tvoga.

(Produxenje.)

Sada pristupam, da istumaçim drugu besidu, koja glasi ovako: Pogledaj na Isukersta Spasitelja tvoga. Kada nas texina od grihah zazbilja u sercu tiśti, i kada mi nevolju od grihah istinito u sercu chutimo, onda zaisto, brezda nas kogod opominje, ali nagovara, çesto k nebu oçi uzdixemo, gdigod propelo vidimo, ili ako se prid Svetim Sakramentom nahodimo, mi s upertim oçima u Isukersta, koi dixe, i odnosi grihe svita, gledamo, i zapoznajemo, da je on jedan neizgovorivi dobroçinitelj, i miloserdnik svita, koi joś i najvechim griśnicim pomoch daje; ali kada mi pravo ne poznajemo, koliki, i kakovi smo griśnici, onda nas k njemu serce ne potexe, mi onda s ufanjem, na njega ne gledamo, onda Isukerst nami ne pomaga; jerbo se grihi samo onima odpuschaju, koji s jakim ufanjem, i vruchom xeljom na Isukersta rado gledaju, i k njemu se brez svake sumnje, i dvojenja utiçu.

Od ovuda dohodi, da pravi kerstjani vazda Isukersta Gospodina prid oçima imaju, i za njega ne samo u dan njihove ispovidi, ali za oni ças, dok se u Cerkvi nahode, u svojem sercu çversto ufanje, i goruchu ljubav nose; oni po vas dan Gospodina svoga izprid oçiuh ne puschaju; njihov Gospodin s njima iz loxe ustaje, Gospodin s njima k poslu izhodi, Gospodin s njima posluje, Gospodin s njima blaguje, Gospodin s njima k poçitku, i odahnutju potexe, Gospodin s njima poçiva, oni za stalno derxe, da brez Gospodina, i Gospodara svoga ne mogu nikada dobro stati, ni dobro xiviti.

Ali je znano, da vechi dio kerstjanah u danas tako ne misli, tako se ne vlada, i tako ne çini. Mladost obiçajno po vazdan misli, hlepi, i çezne za svojim poznanstvim, i prijateljstvim, za raz-

peršanjim, i veselim zabavam. I ako se kada jednome mladichu, ali jednoj mladici reçe, da je potrebno o Gospodinu misliti, i na Isukersta çesto pogledati, oni udilje sami sebi odgovaraju: To su stvari velike, koje samo na staru çeljad spadaju. Vinçanici, ljudi oxenjeni, xene udomljene potexu vazda samo za njihovim gospodarstvom, i misle danom i nochjom ne o drugom, nego samo kako bi njihovo gospodarstvo na bolje okrenulo, kako bi se najberxe imatak uzmnoxao, kako bi se novci dobili, i bogatstvo sakupilo. I ako se kada jednome od takovih reçe: Zaisto ti dobro gospodariš dobro se vladaš, tvoje stvari dobro nastoiš, i samo bi se još za tvoje pravo dobro hotilo, da Gospodina tvoga izprid oçiuh nikada ne puschaš; istina je, tvoja ruka mora biti na poslu, ali bi i tvoje serce imalo biti kod Gospodina, — što se onda odgovara? Onda takovi udilje govore sami sobom: Ako ja svake nedilje u cerkvu dohodim, ako se ja svaki dan u jutru, i u veçer Bogu pomolim, to je za me dosta, meni više ne triba', od mene se više ne pita.

Ovako, i na ovi naçin u svakom stališu xivu premnogi kerstjani, oni se zovu kerstjani, i oni drugda imaju u svojima ustim Isukersta, ali najviš brez njega xivu, jerbo ga u sercu, i u pameti ne imaju, zašto ga ne poznaju, niti ga ljube. I sa svim tim serce njihovo ni je prazno s one strane, gdi su njihova poznanstva nedopuschena, gdi su njihove dragosti zabranjene, gdi je njihovo gospodarstvo, njihovo blago i bogatstvo, nego je prazno samo s one strane, s koje se Isukerst poznaje, štima, i ljubi. Ovo poznanje, ovo štimanje, i ova ljubav Isukersta jest nami toliko od potribe, da u našem sercu, i u našoj pameti ne smi ništa drugo biti nego samo Isukerst jerbo je on sam naše sve. Najperva, i najvecha zapovid za nas jest ova: *Ljubiti cheš Gospodina Boga tvoga iz svega serca tvoga, i u svoj duši tvojoj, i u svoj pameti tvojoj* (Mat. 22. 37); radi toga ima nam na sercu lexati sverhu svega druga besida: Pogledaj na Isukersta spasitelja tvoga.

(slidiche).

Sime Starçevich.

KIP I KAMENAR.

Njekoji kamenar izvali u Parosu krasan komad tamošnjeg mramora, koji dopade Fidiu u ruke; Fidio najvještiji kipodjelac, izsjeçe iz toga mramora Jupiterov kip, komu se sva gerçka zemlja klanjaše. — „To imaš meni zahvaliti," reçe jednoç pokraj kipa prohodechi kamenar: Ja bo sam te od Paroskih pechinah odsjekao, i na svjetlost izveo! Na to odgovori kameniti Bog: Pak si me onakva ostavio, kakva si me našo, to jest komad odaderte pechine, kojoj se zaisto gerçka zemlja nikada nebi klanjala. Istom se ovomu slikovanju ima zahvaliti, koje mi je vješta ruka Fidiova dala, da sam, što sam — tako slavan i štovan.

Roditelji! ako ništa više niste nego roditelji, kako se moxete s dostojnima uçiteljihi i odhraniteljih spodobiti?! —

I. A. B.

Jedna Xena sahranjuje hitro jedno cilo misto od serditosti Bojne.

Cesar Konrado III. okruxivaše snaxno tverdjavu Vinsberga; i vidjaše da Herceg Velf, sasvim da biaše na sve strane okolišen od mnoštva vojske Cesarove, branjaše okosito za dugo vrime istu tverdjavu nehotijuchi se nipošto pridati. Cesar uzljutjen odluçi da netom se tverdjava na silu osvoji, svi pribivaoci imadu biti neodpustivo okrenuti pod maç. Vojska Hercegova neimaduchi više ni piche, ni vojniçke sprave hotiaše uvitovati pridanje: ali Cesar nehtiaše pristati nikakvoj pogodbi, nego u ista doba daje bilig opchenoga naskoçenja, i zapovidi, kako biaše i namislio, da svi pribivaoci imadu biti smaknuti. Medjuto blagota ganu ga na milovanje xenah: on ovima dopusti, pervo juriša naskoçenja, izaiti iz tverdine, i nositi sobom sve ono što njima biaše draxe. Hercegovica Velf berxe bolje napercha na plecha svoga muxa, i po njezinu izgledu sve ostale muxatice mista uçiniše na isti naçin: otvoriše se vrata, i sve one xene onako naperchene, imaduchi prid njima Hercegovicu projdoše isprid vojske Cesarove. Ovi dogadjaj ganu na ta naçin Cesara da za neizdati svoju riç, smilova se i ljudim poradi milovanja xenah. Potom toga on se pomiri sa Hercegom, i od onda ostaše najviši priatelji.

P. M. Kurtovich.

MINOŠ I DUH.

Minoš je bio po starinskom bajkoslovstvu sudac umerlih ljudih na onomu svjetu. Ostarivši

jurve Minoś, oslabio je, śtono je starosti srodno, i na tjelu, i na duśevnima krjepostim. Osobito pako pomanjkao mu je vid, i ona hitrina u razsudjenju, s kojom je do tada na pervi pogled svakoga dośavśeg duha poznao, u kakvom je tjelu bio, i ś çim se je na ovomu svjetu bavio. Sada je svakoga morao izpitivati, i malovjeran kao svi starci, nije nikomu podpuno vjerovao. Pade mu tada na um jedna vjeśtina moxebit ju je od Uliśa nauçio, jer je vele lukava, a lukavśtinam nesmiemo ni xive ljude, a kamo li sudca na onomu svjetu ukoriti. — Dao je dakle okolo svega svoga sudiśta svakoverstno orudje, zabavke, i sigralke iz çovjeçanskog xivota poredati, kano su: knjige, oruxja, poljodjelska, i gradjanska orudja, odiche, i nebrojnu mloxinu takvih sitnariah. Sad kako bi koji duh s ovog svjeta dośò, takia mu je Minoś zapovjedio, da si izabere śto je za njega, pak bi si svaki izabrao ono, s çim se je na ovomu svjetu najvechma bavio. — Dugo je i dobro ova izmiśljena vjeśtina ili lukavśtina Minośu za rukom iśla, i veche ju je hotio za neprevarljivu oglasiti i pohvaliti, kad eto ti dojde jedan duh ponosita izgleda, i çinjaśe se, kano da mu je lice s kervju pokapano, pak si izabra kancxiu (biç) i po tomu se Minoś smeten i u çudu smotrivśi, zavapi. Sviu mi Bogovah! ovoga moram upitat tko je i śta je? - Neznam bo razasudit jeli nadsuxnjik (kerkermeister) ili kervnik (Schinder), ili je kervoloçni svjetovni poglavar? U istinu sram bilo Jupitera, koji je pri tolikoj svojoj domiśljenosti, tri ovako jednaka bitja na svjet stavio, i joś jih na svjetu podnosi.

I. A. B.

MAJMUN I KONJ.

Zloserdan njekoji majmun, kao śto su svi majmuni, poçe pred kraljem lavom ogovarat i psovati jednog mlada i vatrena konja, koji ga biaśe uvrjedio. — Poslje malo danah dojde reçeni konj k majmunu, i uljudno mu se poçe zahvaljivati, śto ga je njekoji dan onako krasno i toplo kralju priporuçio. „Ja tebe priporuçio?“ upita zapanjen majmun, „gdje sam te priporuçio, kako li?“ Kad si me pred kraljem zlo ogovarao. Znaj bo da me je onaj isti dan kralj k sebi zovnuo, i rekò: Taj konj verlo dobar mora biti, doka ga onakov zlikovac pogerdjuje; poslje me je toga promotrio i naśò me po svojoj chudi, za to mi je poglavitu jednu sluxbu takia povjerivśi podjelio. Da ti je brajne vidit bilo onda majmuna, kako je oçi vraxdio, i kao uboden jarac izglidao. Ali je i pravo, i vele bí dobro bilo da se svakom ogovoritelju i klevetniku tako dogodi; koji za poślenima ljudma zlo govore, śto nisu onakvi kao i oni, ter da bi i zemaljski vlastnici viśe putah onako sudili, kao lav! **I. A. B.**

ZAGONETKA.

Xivotno sam, za glad niśta neznam;
Tjelom hodim, kosti jedne nemam;
Parom diśem, nigda se ne morim;
Niśt' ne vidim, sve okate vodim;
Bez jezika za njema me derxe,
A niko me nadberbljat ne moxe.
Puzeche sam; svakog konja stixem,
Bez da igda odmarat' se lexem.
Ja umorim orla najmladjega,
Prem da pera nemam nijednoga.
Men' jedan put da na svjetu ne bi,
Sve śto vidiś u niśta ot' ślobi,
Od tad ima mlogo stotin' ljeta,
Mojsej veli, i knjiga mu sveta.
Malo dalje list koji preverni,
Pervo moje al s glasnim promjeni,
Tad me imaś prezrena Junaka,
Povjesnica da ga nejma taka;
Koji dosta çiste proli kervi,
Glavu Cerkve da kako ulovi.
Sladko ime znaçim ti bez glave,
Xertvuj svaki na oltar mu slave.
Sav koliki tri soglasna brojim
Joś sa jednim tek slog da ti skrojim.
Pogodi me joś chu t' jednu rechi:
Mjesto cheś me u krajini nachi,
Gdje ja lexem mlade Graniçare,
Da odbijam Turke Janiçare.

V.

Pridjaśna zagonetka znaçi: **Ja-buka.**

Na strani 408

Odozdo, na misto *i zaisto* — śtij: zaisto
odozgo „ „ *raznjeti cdilavi* — „ raznjeti odilasi

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotiśtitelji i izdatelji.

BROJ 53. I. GODINA

NA 30 PROSINCA 1844.

ZORA DALMATINSKA.

Ovi list izlazi svaki pervidan. Godišnja mu je cina 4 f. u Zadru, a po ostalim mistima u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. More se pridplatiti za cilu godinu, oli na ćetiri jednaka roka u Knjixarnici izdateljah, oli na C. K. poštama i njihovim poruçnikom. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti od svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaminu za kojimudrago narodni oli strani list.

PISMA.

ANE VIDOVICHEVE.

Što svakome xudim.

Zorko.

Gledaj Nakle tiho more,
Gledaj, dušo, vedro nebo
Oblak nema na verh gore
Ljep che danak osvanuti.
Hodmo vadit ribu iz veršah
Pripravio sam malu ladju
Pleti kose, ja te çekà,
Ne odocni se draga moja.
Tol se jesi napravila?,
Kol si meni, Boxe, draga!,
Sliku njenu, moja mila,
U tvom licu Zora viri.

Nakla.

Ako ne na verh planine
Nutì oblaka dol niz more!,
Njeki strah mi serce ostìne
Poçekajmo, dragi Zorko!

Zorko.

Dodji, dušo nestraši se,
Znaš da nech' mo na daleko
Vjeruj meni, ne boj se
Oblak oni k nam ne dodje.

Vjerenica se pridaje
Nu na rjeçi njena draga,
Vech ne misli, vech ne haje
Hoche njemu da pogodi.
Jedro jesu raširili,
Te ih more putem nosi
Gdi su oblaki navjetrili
Prem daleko njihovo selo.
Sve se nebo jur naoblaçi,
Silni vihar kruto buçi,
I tot više vjetar baci
Morske plavi se nadimu.
Stane od sela puk gledati
U strahochu brod malahni,
Sestre plaçu, viçu Mati
Radi Zorka i Nakle mlade.
Ter zavapu u xalosti
Meu suzama jadne Majke,
„ Djeco draga, gdi je radosti
„ Što smo imali uxivati! —
„ Gdi za perve nedjiljice
„ Gdi je Nevista i juvegia,
„ Nema nema drage dice
„ Što smo imali rukovati! "
Ali vidjet veche nije
Bjelo jedro i brod malahni,
Kao pod maglom sve se skrije
Iz pod krupe, i silne kiše.
Ne smi s kraja se djeliti
Ni brod veli ni brod mali,

Nije moguche vech jedriti
Nit u vesla se ufati.
Nakla ljepa kao ruxica
Kud putuje jadna sada!,
Rumenilo svoga lica
Eto vehne kod ljubdraga!
Ljubidrag kod koga gane
Mila Nakla, Zorko ti si,
Medju ruke tvoje stane
Kano mertvu jaoh ju vidiś!
Ti joj reçeś: „ krasna moja
Ne pridaj se tugi tako
Uslobod' se, imaj pokoja
Joś che nama razvedriti. "
Pokrjepiti tako dragu
Traxiś, ali i ti treptiś,
Izgubila ê svaku snagu
Nit se miçe, nit govori.
Urnebesu strahoviti
Kakvu ljubav sada prjetiś!,
Ali ne cheś ti proxdriti
Onu djecu zaljubljenu.
Valjaj, more, brod svakako
One tuxne ti pristraśi,
Necheś necheś ne nikako
Ladju malu razvaliti.
Çudna kripost śnjiome vlada.
Ah! śto vidim? śto se kaxe!,
Gdi su djeca ona sada?,
Bogu hvala k' kraju jesu!
U luku vas na okolo
S ljepim vertlim nakicheno,
Gdi ne pridje more oholo
I gdi biva svedj bistrina;
Dośli jesu s ladjom malom,
Inostran taj puk ih gerli,
Te ih s viśim vrati brodom
I narodu, i roditeljim.
Jurve njihovo selo vidu!,
I potom se brod taj kaxe
Obe k' luku Majke sidu,
Ali u cerno odjevene.
Kad su djecu tu vidile
Jedna i druga od radosti
Sad se smiju, a sad cvile,
I gerlechi djecu vapu;
„ Dakle ste se vi vratili
Majkam vaśjem, dieco draga,
Jel istina?, ah! gdi ste bili
Vaj tri dana, i tri nochi? —"
„ Sve vam chemo povidati,
Majke pridrage ljubechi,
Odgovoru, sve obaznati
Nu do malo vi hochete. "
U tem selu od radosti
Uzrok tako Bog stvoriśe,
Tko bi uzrok od xalosti
Od gorkoga plaça, i vaja.

Nakla.

Draga xiva xeljo moja,
Nakla svome Zorku reçe,
Vech ne treptim, ja sam tvoja!
Potle tuge duśa uxiva!

Zorko.

Ah pamtiś li moja mila,
Zorko njojzi odgovara,
Kad si od straha za umrit bila
Kako sam te uslobodio?,
Reko sam ti, krasna moja,
Ne pridaj se tugi tako
Uslobod' se, imaj pokoja
Joś che nama razvedriti.
Nesrechnicim svijem tako
Nek razvedri nebo!, od Boga
Nek im bude ljek ovako
Da ih pokripi, i razveseli!!

TRECHA BESIDA.

Prestani griśiti, i nastoj sveto xiviti.

(Produxenje i konac).

Napokon pristupam, da razpravim i trechu besidu, koja glasi: Prestani griśiti, i nastoj sveto xiviti. Kerstjani Bogovirni! Koigod drugu besidu virno ispunjiva, koi na svoga Gospodina çesto pogleda, koi vazda na Isukersta gleda, oni lako i trechu besidu obsluxuje, oni, kako jednom zazbilja na njega pogleda, i doçim njega poznade, udilj prestaje griśiti, i poçimlje pravedno, i sveto xiviti. — A nu! reci ti isti, koi si jurve Isukersta poznao, reci, velim, moxeś li se ti opet onako lako uzbuniti, naljutiti, razjaditi, psovati, zlogovoriti, i joś gore çiniti, kada u tvojem sercu, u tvojoj pameti, i prid tvojima oçima Gospodina

Isukersta Spasitelja tvoga imaś? — Zaisto tebi che onda biti u pameti, da reçeś u tvojoj duśi: Moj Gospodin, moj Gospodar toliko putah imao je mnoge razloge, da se na me xestoko razljuti, paçe da me zauvik skonça, i pak on se na me nije razljutio, on mene nije skonçao, nego mi je oprostio sve pedepse, koje sam bio zasluxio, i uzeo je mene u sveti naruçaj svoj; kako bi dakle ja, od sebe mlohavo, i nevoljno stvorenje, imao predobroga Gospodina moga opet uvriditi? Kako bi se u ças imao sada jaditi, ljutiti, serditi, mermnjati, tako neusterpljen, i drugomu toliko protivan biti? — Reci ti isti, kad u sercu, i prid oçima imadeś Isukersta Gospodina, i Boga tvoga, moxeś li ti onda potezati za onim zamiśljajim, i poxeljenjim, koja ni su dobra, za onim razkośam, i nasladnostima, koje nisu dopuschene, za onom ljubavi, koja nije çista, za onim poznanstvom, koje ne moxe biti zaprietno? Zaisto ti cheś onda sam u sebi, onda che tvoja ista duśa u tebi misliti, i sama sobom govoriti: Ja sada u meni, u mojem sercu imam Isukersta moga ljubovnika, ja chu njega samoga na ovoj zemlji ljubiti, jerbo je on sam pravo, istinito, i jedino dobro moje: s toga udilje, kako mi Isukersta Gospodina u naśe serce, i prid naśe oçi dobiemo, hochu rechi, udilje, kako mi Isukersta poznamo, kod nas griśno xivljenje prestaje, i mi zapoçimljemo pravedno, i sveto xiviti; zaśto Isukerst blagosovljeni, i duh pakleni ne mogu prinikada sloxiti, oni ne mogu zajedno stati, njima nije moguche skupa u jednom pribivaliśtu pribivati. Tebi sam Gospodin govori: *Nitko ne moxe dvama gospodarim sluxiti: Zaśto ili che na jednoga merziti, a drugoga ljubiti, ili che jednoga podnositi, a drugoga huliti* (Mat. 6. 24), i tako ti moraś Isukersta ljubiti, i njemu samomu sluxiti, i tvoje griśno xivljenje staro zaverśiti, ali pak ti moraś na Isukersta jedino pravo dobro tvoje merziti, ter diavla ljubiti, i u starom griśnom xivljenju tvome dalje napridovati.

Imajuchi jurve sva ova u pameti ja se ufam, da vi sada jurve dobro poznajete, i oçito vidite, kako se ove tri beside jedna za drugu çversto derxe, i ja se uzdam, da vi u slogu ovih triu besidah vidite, i poznajete jedan çitavi lanac, aliti sinxir od tri verige. O pervoj verigi visi sav sinxir, i ona se zove: çini pokoru, jerbo znadeś, da si griśnik. Za nju se derxi druga veriga, koja govori: Gledaj vazda na Isukersta, i ufaj se u njega, jerbo te on istinito pomochi moxe, i hoche. I s ovom je sapeta trecha veriga, to jest novo tvoje sveto xivljenje. Zaśto, koi jurve jednom Isukersta posiduje oni ima jurve jedno novo iliti jedno sveto xivljenje, zaśto oni, koi derxi Isukersta u sercu, i prid oçima, ne moxe viśe u velike zloche upadati, oni ne moxe teśko griśiti, jere vazda pomnjivo traxi, i nastoi, da bude sve çistii, i od griha slobodnii.

Ovu dakle, Bogovirna Bratjo! Ovu dakle zlatnu Abecediu, ove tri zlatne beside zapiśimo u naśa serca. Poznajmo, da smo ubogi, i nevoljni griśnici, zapoznajmo, da moramo svikolici pokoru çiniti; i ako ovo uçinimo, dati che miloserdni Gospodin, i spasitelj naś, da prid njim izliemo serca naśa, i reçemo: Evo ti sve dragi Isuse! Evo ti sve śtogod imamo, uzmi sve, i sve tvoje neka bude; jere mi na ovome svitu niśta drugo ne ljubimo nego tebe samoga Spasitelja naśega. Kad ovako istinito, i od svega serca uçinimo, onda chemo preljubljenoga Spasitelja naśega, koi je u kervi svojoj kroz svete Sakramente grihe naśe pomersio, vazda stalno gledati, i njega çversto prid oçima derxati; tada chemo na jedan sasvim novi naçin xiviti, tada chemo staroga çovika naśega odbaciti, i obuchi se *u novoga çovika, koi je polak Boga stvoren u pravdi, i u svetinji istine* (Efez. 4. 24.); tada chemo napokon prid njim sveto, i neoskvernjeno xiviti, i ovako xivuch, kako smo po njegovoj dobroti, i miloserdju postali dica nebeskoga otca, tako chemo postati baśtinici od vikovitoga blaxenstva. Amen.

Sime Starçevich.

VJERNOS, I LJUBAV JEDNOGA MUXA.

„ Neka ostane uspomena
„ Ovolike od ljubavi,
„ I da vjecnjeh do vremena
„ Ovaka se Vjera Slavi

(Palmotta - Dubrovnik ponovjen - Pjevanje III.)

U ono vrjeme kad silna treśnja god. 1667. bjeśe oborila najvechi dio kuchah u Dubrovniku, i zakopala pod çeste gomile od svojeh kamenjah najvechi broj Gradjanah, oni Dubrovçani kî su po srechi ubjegli ovomu straśnomu razoru, njesu mogli ustaviti plaç zjecha xalostive smerti svoje

rodne çeljadi, i rodjaka izgubjenijeh u takoj nesrechnoj prigodi.

Medju injem, ki su podnjeli gorke muke i bolesti na xalostiv glas od silne treśnje, bi jedan mladi tergovac Dubrovçjanin, koga isti uzrok od ovake nesrechne zgode bjeśe dogno u rodni grad iz Carigrada. Pet godinah bjehu se ispunile od kad se on bjeśe udomio u Dubrovniku. Ljepa od veche bila je svoja druga, ku je on ljubio kako svoje zenice od oçi; ali njegove domache potrebe bjehu ga usilile za tergovati po Turskjem Darxavami. Ne bez velike xalosti on je bio usiljen odjelit se od svoje ljubi, koja je tad ostala tegotna, i do malo vremena rodila je jednoga sina. Nahodechi se reçeni nje mux u Carigradu, i poxudan za vratit se u Dubrovnik, bjeśe mu doglaśeno, da treśnja, i oganj bili su sa svim razorili Dubrovnik. Pun nemira, stane grozno cviliti nesrechu svoga rodnoga grada. Nu razabran poslie promisli da svoja druga moxe biti jośte u xivotu, i od toga ufanja ukrjepjen odluçi vratit se u Dubrovnik. Ostavlja sve tergovine, i kuchu svojoj vjernoj sluzi: çini osedlati jednoga konja strjelovita u tjeku, na koga preśno uzjaśe i bode s ostrogom za prie dochi. Netom dogje u Drenopolje nagje poklisare Dubrovaçke, ki su imali prjichi u Carigrad, i moli ih da mu çino znati prave glase od Dubrovnika. Reçeni poklisari, ki su primili taj ças nesrechni glas od silnoga razora, kazivaju tergovcu śtete ke je uzrokovala treśnja u Dubrovniku i da je malahan broj puka mogo ubiegnuti tomu biçu. U isto vrjeme prem hitri knjigonośa çini znati reçenomu tergovcu, da svoja xena, i djete bjehu ostali u xivotu. Na ti glas on pun radosti zagerli, i obdari knjigonośu, i sljedi preśno svoj put.. Nakon malo danah dogje u Dubrovnik, gdi zaçu, oh Boxe! druge glase od svoje nesrechne druge, i od svoga djeteta. Jedna svoja susjeda çini mu znati, da njegova xena nakon nekoliko danah od razora bila je ostala xiva, ali nije mogla znati jeli jośte u xivotu, sasvim da sva kucha bila je sva razorena, i zasve da su one bile razluçene od teśkijeh gomilah, reçe mu da je çula meu ostale tuge, i muke, ke je podnjela, da se tuxila da je gladna, i radi koga uzroka, cjeni da nije veche mogla biti xiva, er se vech drugo nije oglasila na çesto prizivanje. Osvem toga çini mu znati da su cjela tri dana kopali te gomile od kamenja za iznach je, al ne çujuchi vech nje glas ostavili su tu rabotu, a osobito er verhu nje kuche bjeśe mnośtvo kamenja velikijeh se sorilo, i da za ti uzrok nije bilo moguche njih oteti bez velikoga truda s mjesta. Na ove rjeçi, cvilechi bez pristanka nesrechni tergovac, reçe. Ja sam uzrok nje smerti, erbo sam se odaleçio od Dubrovnika, zaśto da sam se bio naśo u to vrime, oli bi je bio saçuvo od razora, oli bi bio umro pored s njome. Ma poklie nju hudi udes meni oteo, hochu iznachi nje pridrago tjelo za ukopat ga. Netom izusti ove rjeçi preśno otide u grad s mnogo texakah, ki s velikjem trudom kopajuchi one gomile bjehu otvorili jedno ulaziśte u kuchu, u koju on uljeze pored s njima, i vidi, ne bez velika çuda i xalosti, iz pod gredah prikrixenijeh tjelo svoje mile druge i svoga sina. Ona tuj lexaśe na tleh ko da je teśki san pritisnuo, i zagerljena bjeśe od svoga malahna djeteta, bez da je igdje bila ranjena, oli udrena od kamena, oli od dervlja. Prem xalostiv tada serce mu se smerzne cjech take nemile zgode, ubljedi sve lice, niti smje vech izustiti rjeçi, neg pade niçe verhu tjela studenoga svoje druge i gerlech je, i ljubechi nje mertvo tjelo pored s djetetom, na sverhu pridobjen od gorke bolesti i on pored s njima tuj izdahne.

Na ovako çudo skupi se mnośtvo puka, ki s plaçom, i s velikom xalosti çini ukopati u isti grob sva tri mertva tjela, i verhu ploçe od groba ostavi urezan nadpis za biljeg od ovake xalostive zgode, neka bi za vike ostala uspomena od tolike ljubavi, i vjere.

Ovu xalostivu zgodu spjevo je naś vrjedni pjesnik Jacob Palmota u njegovu III. Pjenju *Dubrovnik ponovjen.*

Marko Marinovich Dubrov.

GRADAC (GRAÇAC).

(produxenje i zakljuçenje)

Prekrasno poloxenje ovog okruxja usladjuje oçi zritelja. — Gradich je na tako liepom mjestu, da se sa njega cjeli okolo lexechi predjeli u najljepśem vidu pregledati daju. — Od istoçne strane protegnuto je 1 ½ (sat) ças polje, a iza polja planina *Kokirna*, koja je cjeli istok ovog predjela svojom granom kano lanac opa-

sala. Kokirna protexe se i dalje k istoku u onoj silnoj sakupnosti do *Serba*, ali pod razliçnim imenom. *Lisac* najviśije (iza Kokirne) brieg, s koga se cjela okolica bez preprjeçija kao iz oblaka pregledati daje! *Lisac* se iz Gradca verlo malo vidi, al kad se na njegovu visinu popne, toliki stepen uzviśenja prisvojava, da cjeli Velebit kao u podnoxju vid dobiva. — Ispod Lisca velike su ravnice protegnute. *Glogovo*, ovde se mnoge znatne drevnosti nalaze; dalje pak sjeveroistoçno, *Ladina — Gora*, u kojoj govore da ima mnogo novca zakopana. U njoj se osobito najljepśe divje zvjeradi nalazi, kao: Paunah, Labudovah i proçe. Kako je Kokirna cjeli istok ovog predjela obkolila; to je ona razgranata, uvatila svezu veliki planinah: *Velebita i Pljeśevice. Pljeśevica* blizu *Rjeke* (Fiume) od Velebita odjelava se, te se opet posredstvom oberaka (obrexja) kod istoka svezala. Velebit protexuchi se od Tirola uprav k jugu svoj je proteg do *Baga* pruxio, od Baga okrenuo se k istoku do istoçne strane Gradca: *Tremzine* (1) Odavde uzeo je neku çudnovitu svezu sa manjim brjegovima a svoju pravu xilu k jugu upravio je, i kod *Kravieg Broda* nestaje ga. Juxno od ovog Gradicha duljinom Velebita osobito liepe oranice, a dalje njegovom duljinom k zapadu kośanice pruxile su se, u koima najljepśe cjele Like sjeno za marvu (stoku) nalazi se. Nemogu bolje niti ljepśe oranice i kośanice, kao śto su Gradaçke luke i bare, biti: no poradi nesrechnog navodnenja, çeśche ovaj prekrasni i inaçe plodni predjel bezkoristan postaje. Najvecha je priçina ovog nesrechnog potopa, śto rjeka *Rjeçina* od zapada od Lovinjaçkog okruxja tekucha, sve one ljubke luke i livade u obrazije sinjeg mora postavlja.

Za vremena Turskog vladanja, bile su Gradaçke luke i livade od ovog śtetnog potopa oslobodjene, i svagda su prekrasni u izobilju plod prinosile: Turci su jako one ponore koi su bezdani rastvor imali, çuvali, i nad njima gvozdene ljese derxali, koje bi sav mulj zaderxavale, a poslje po opredjelenom vremenu çistili, da voda svoj toçaj u podzemnosti zaderxi. Poçem su Turci iz Like procherani, a naseljeni xitelji neznajuchi niśta o upotreblenju i naçinu ponora: zapuśte, te kroz neko vrieme veliki mulj i silni nanos prolazak vodi kroz ljese zaklopi, a potom isti nasap obuçe se u zeleno odjelo i nikad viśe onih ponorah, koji su ovaj cjeli predjel u ljubkom cvjetu çuvali. Pritjaxatelj kośanice, gdje su se ponori nalazili: naravo da je volio, da se ponori zaspu, samo da njemu viśe livade za kositi ostane. Poslje su se ondaśnji xitelji neprestano tuxili poradi nesrechnog potopa, i tako namjere se na jednog Turçina, koi im sve obstojatelno kaxe, naçin upotrebljavanja Bega Graçanina sa ponorima; a śta viśe od prilike kazivao je, gdje su oni ponori bili. Al ko che sad toliku nosechu zemlju da prevracha, trośi i śteti, neznajuchi gdje je i bili se kad naślo? — I dan danaśnji onu cjelu okolicu livade gdje su ponori bili, zovu: *Nasicha ponori.*

Nie se ni çuditi, zaśto toliki straśni poplav pri kiśnom vremenu cjeli predjel pokrije; kad neke potoçiche u rjeku *Rjeçinu*, sljevajuche se izbroim. Kroz Lovinjaçko okruxje dvije rjeçice nepresuśne: jedna ispod Sv. *Mihaila* a druga jugozapadno od ovog mjesta „ *Çvjetuśa* teku, te se dolje nixe na jedan ças sastaju i zajedno u bare Gradarke sljevaju. Dok su se sastale, obedvije su svoje pravo ime izgubile, a dato im drugo: *Rjeçina.* Poslje od njiovog sastanka do uviranja (Gradaçke bare) ima skoro 4. çasa. Ovom duljinom neprestano *Rjeçina* prima u sebe mnoge potoke i rjeçice, koje u nju slievajuchi se ime svoje gube kao: *Grabovac*, *Bakovac*, (1) *Bernjiçevo*, *Uśivak*, *Suvaja*, ova rjeçica teçe od istoka kod Sv. Mih. i pri ljetnom vremenu u vidu potoçicha otjeçe, a pri kiśnom tako velika dojde da obdevije nepreśusne rjeke prevazidje, i onda tek Gradaçke bare sa svim potopi. Godine 1839. u miesecu siçnju, bilo je ojuxilo a pri tom kiśovito, neobiçno i nikad neprimjechenog silnog izskoka ove vode vidili nijesu, pokazala se. Ona, (suvaja) u Jasenaru ispod Resnika izvire, i iste godine, kada je straśnu prasku u cjelom mjestu objavila. Ribe je velike izbacivala, led çversti nasilno izlomila, dok je sebi put otvorila. Govore da *Suvaja* ima u podzem-

(1) Ispod iste planine cheli su Francuzi 1809. kada su u Ervenik dośli, u Liku prodrjeti. Tud je bio put Jankovicha Stojana, kad bi na Udbinu Turkom djevojku odvodio. Tu je grob Smiljanicha; bunar i dan danaśnji nalazi se.

(1) Govore da mu ime otud proishodi: Jednom je bak (bik) za kravom skakao — te je zajedno s njome u isti vir, koji na podobje jezera lexi, uvalio se i zaglavio.

nosti svezu sa rjekom *Unom*, buduchi su ribu izbacujuchu, sa Unskom sravnjivali i doznali da je jedne vode proizvod (?) Odstojanje Une od Jasenara biche 9 çasah.

Milorad Medakovich.

PONOSNOST KULE BABILONSKE.

(Produxenje.)

Prilog *za* razlika zlamenja imade. Kad ovi prilog vrime zlamenuje, tad drugi padex, roditelni, xeli, koji odgovara u latinskomu jeziku śestomu *osobito* postavljenu, i tada kojim drago riçma pristaviti se moxe, na pril: *Quae, auctore te velle cepi, adjutore assequor,* — koja sam *za* tebe knjigotvorca, iliti tobom knjigotvorcem hotit poçeo, *za* pomochnika, iliti pomochnikom dostignuchu. (Vid. Emman, — Franc. Riscian, Steph. Sician, — Laur. a Gliub: — Caphar, — Donat. ad Lect. etc.) — Tako reci: *za* Klementa Pape, *za* Leopolda Cesara i. t d. *Clemente Summo Pontifice, Leopoldo Caesare* i t. d. to jest u njegovo vrime dok on biaśe Cesarom, Papom i t. d. — *za* tebe uçitelja, to jest u tvoje vrime dok ti biaśe uçiteljom, *te magistro.* (Vidi broj 27 Zore Dalm.)

Ovi prilog *za* moxe se postavit u svako vrime, ovako: *za* Leopolda Cesara, to jest buduchi Leopoldo Cesarom, dok je Leopoldo Cesar, dok biaśe Leopoldo Cesar, — dok je bio Leopoldo Cesar, — dok biaśe bio Leopoldo Cesar, — dok bude Leopoldo Cesar, i t. d. *Leopoldo Cesare* Ovi padex zove se osobit, jer je po sebi sam, nitibo ga koji glagolj slidi, ni pritiçe. Nek pak nitko neçini da je on sedmi padex slovstveni (gramaticale), jer tad bi valjalo da je osmi *cine, halata* deveti, *uzroka* deseti, *vrimena* jedanaesti; i. t. d. i tadabi bilo od potribe nametnut puno slovstvo padexah, kojizi nije nego samo śest.

Odviśe reçeni roditeljni padex, pritvoreni odnosechi *osobiti* ulazi u dionstva çiniteljna (participio attivo), ni jedna ni druga (neutro), ostavljajucha (deponente), a naśki sverśivaju u slovku *chi* obaju brojevah, i tomaçese ovako: *ja, ti, on śtijuchi* (me, te, illo legente) *mi, vi, oni śtijuchi* (nobis, vobis, illis legentibus). *Paulo legente, hominibus legentibus i. t. d.* to jest ja śtijuchi, kad śtijem i śtija: i t: d. tako reci *transeunte Jesu, coenantibus illis* i. t. d.

Po isti naçin ulazi u dionstva terpechah (participio passivo) vrimena sverśenoga i veche nego sverśenoga, i sverśuje u slovku *śise* obodvoga broja, i ovako naśki tomaçise: *Vidivśise ja, ti, on* (me, te, illo viso) *vidivśise mi, vi, oni* (nobis, vobis, illis visis): *Petro viso, hominibus visis* i t. d. to jest kad se ja vidi, vidio sam se, i biaśe vidio, i t. d. — tako reci *viso Domino, auditis testibus.* i. t. d.

Ulazi takojder u dionstva nikih riçih ostavljajuchi (participio deponente) vrimenu prośastomu sverśenomu, i veche nego sverśenomu, i tada pada u slovku *śi* u oba broja ovako: *ja, ti, on ulizavśi* (me, te, illo, ingresso) *mi, vi, oni ulizavśi* (nobis, vobis, illis ingressis) *Petro ingresso, tribus pueris ingressis* i t. d. to jest ja ulizavśi, kad ja ulizo, ulizao sam, i biah ulizao i t. d.

Ulazi jośte u dionstva vrimena dośastoga, i more se istomaçit na naçin sastavljajuchi (modo congiuntivo) s dilkom *kad* u oba broja, ovako: *kad ja, ti, on uzśtiem, uzśtieś, uzśtie,* (me, te illo lecturo) *Kad mi, vi, oni uzśtiemo, uzśtiete uzśtiu* (nobis, vobis, illis lecturis): *Petro lecturo, militibus pugnaturis*, i. t. d.

Ulazi napokon i u terpljivim (passivo), i tomaçise u oba broja s istim dilkom *kad,* ovako: *Kad se ja, ti, on uzbudem, uzbudeś, uzbude vidit* (me, te, illo videndo): *Kad se mi, vi, oni uzbudemo, uzbudete, uzbudu vidit* (nobis, vobis, illis videndis). *Scribenda Epistola a filio, Pater maerebit, legendis Ephemeridibus*, i t. d.

Tko mi ikad moxe rechi, da u svim ovdi prinitim razlogim prilog *za* vrime nezlamenuje? Oçito je kolike je on prostorie, i na koji naçin razliçita vrimena za sobom potexe. U ovakim zgodam daklen prilog *za* nikad nemoxe zlamenovati „ per, invece “, niti hoche çetverti padex, śtono se usiluje usvidoçiti (provare) G. R. Daklen sverhu priloga *za* kad vrime zlamenuje, kako vidismo, nek je zadosta, i zadraçimo. Sad vidimo nika druga njegova zlamenja.

Prilog *za*, izvan śto vrime zlamenuje, kako rekosmo, zlamenuje jośte koju stvar u zaminu okrenut, i tad, kako jedan od osam dilah govorenja, gerli sebi śesti padex u oba broja, i govorise ovako. Petar *za* Stojana spava, *za*

Pavla ode na vojsku, *za* Iliu izbroji jaspre, i t. d. to jest na misto Stojana ili Stojanovo, Pavla ili Pavlovo, i t. d. (pro Paulo, Elia i t. d.) ili pod rod. pad. (loco Pauli, Eliae ec.) tako reci: Petar troši, moli, xenje, kosi, i. t. d. *za* Pavla, *za* Iliu, *za* Stojana, *za* priatelje, i. t. d.

Prilog *za* kad zlamenuje *uzrok* ili vrilo koje stvari, mechese u çetverti padex u oba broja, ovako: Petar *za* Stojanom plaçe, pobudali, — Sin *za* roditeljim oxalostise, brat *za* sestrom cvili, umri, — Safo glasovita Spivalica (Poetessa) uxexena ljubavju *za* Faonom mladichem, koji nju bixechi, utopise nesrichna od tuge u more, bacivši se sunovratice s planine Leukade i t. d. to jest, rad, radi, zaradi, cicha (srod. pad). ljubavi, lipote, dobrote, i t. d. Petrove, Faonove, Stojanove, i o. (ob, propter i t. d.)

Prilog *za*, izvan svog vlastitoga zlamenja, kao *prilog*, odgovara jošte *pririçku* (avverbio) posli, nakon, za, zatim, po, potle, i o. (post, postea, deinceps - dopo) što je u ista doba, i prilog, i pririçak, i hoche çetverti padex u oba broja — što pridruxivši glasovim, njihov zlamen tomaçi, i odsudjuje, kako reksi: Petar zapiva, zavika *za* Stojanom, — Pava zapliva, zagazi *za* patkam, — Marko ode spavat; pojde u lov *za* Stojanom, uskoçi u tor, ulize u sud *za* Petrom i. o. to jest Marko slidi Stojana iduch za njim, po za-njim, u slid Stojana, ili *za* Stojanom *za* patkam, ili u slid patakah, i o.

Napokon znam nadostavit i ovo, to jest da se ima rechi: Petar *za* Stojanom spava, sidi, i o. *za* kuchom usadi maslinu, *za* vertlom iskopa bunar, i o. tojest odizada, izazada, s onu stranu kuche, vertla, slive ili s desne Stojanove, i o. (a tergo, retro i t. d.): razumise pokraj, ukraj, blizu Stojana, nedomak kuche, vertla, i o. i tada utvorase u *pririçak* (avverbio di poca distanza si di tempo, come di luogo - prope, non longe it.d.) što se razumit ima da ova versta izgovora po ovom prilogu *za* Stojanom spava, sidi, i o. to jest s plechi, s traga, uz, pokraj, nedomak, i o. zlamenuje, štono se reçe, tiçac, ili da je posve blizu oni kip o komuse govori, ili ona stvar koja se kaxe, ili o kojoj se radi, štono se nemoxe rechi (rigorosamente parlando) od priloga *iza* (od kog nisam dosad govorio), koji u isto vrime moxe biti i pririçak, jerbo njegov zlamen na dalje se pruxa, to jest razumise da je više odmaknut od nas. I sasvim da se çuje govorit: Petar *iza* Stojana spava, nejmam razumit da je ciko, ili uprav pokraj njega, kako imam onda kad reçem *za* Stojanom, *za* mnom, *za* tobom spava. Ili kad sam upitan: gdije Petar? i odgovorim evoga *za mnom* spava: razumit mora koji me pita daje Petar pokraj mene u istoj postelji, ili nedomak moje u drugoj, koju ja imam na niki naçin prid oçima, što nebi se razumilo da mu odgovorim evoga *iza mene* spava; buduchi da mora s tizim razumit da je Petar u drugoj kuchi, ili u drugoj loxnici, koga nevidju, kako u pervom dogadjaju, ili da ga i vidju, i da mu ga ukazujem, i tada ima svedjer razumit da je Petar odmaknut od nas. Kako da kaxem komu: *evo* kuche Petrove, razumi se daje ovdi oko nas blizu, a kad bi hotio kuchu ukazat na dalje odmakanutu, tada chu mu rechi *eno* kuche Petrove. Iz çesa slidi da u prilogu *iza* kad što pokaxujem nadalje, imam rechi (na upitanje): *eno* Petra, *eno* Petrove kuche: takojder *enoga iza* mene spava, a ne *evoga iza* mene spava, ni *evo* Petra, *evo* Petrove kuche *iza* mene nego: *evo* Petra zamnom spava, *za* mojom kuchom radi. Nu vidimo naprid kakva su zlamenja ovog priloga *iza*, i kakose imadu razumit, i u kojim prigodam upotribovat. (*slidiche*).

Verdoljak Imochanin.

MLADI PERZIANAC.

CIRO, ARTASES, I DVORJANI.

Cir. Sram te bilo Kraljevichu! — Što se zarad takve malenkosti xalostiš. — Bilo je terkah (Wettrennen) do sada, a biti che jih i od sada. Danas si drugi doterçao do cilja, a drugi cheš put pervi doterkati.

Art. Nikad, nikad! Doklegod se onaj mladich utiçe, što je danas predobitnik bio. — Ako li se on neutiçe, s kim bi se ja uticao? — Kakvu li bi slavu mogò dobiti? — Letio je na svomu konju, texko bi ga munja stigla. — Skretao je vilovita konja kao vila vilu! - Kao da ga gledam - kud god pogledam, gledam njegovu plemeštinu u poniznom obliçju, gledam slavnu veliçinu — s kojom je Lovor primio, i s tim me i po drugi puta nadvladao! —

Cir. Tako je pravo! — Po tomu se dostojnim ukazuješ, Kambizu sovim se sinovcem zvati. (Zagerli ga.) Predobiveni! Od sada si mi draxji nego li vojvoda, koji mi svoje dobitje sverhu nepriatelja obznaņi. — Onaj mi je veche mnogo vrjedan, koji dragovoljno pripozna, da je pravedno predobiven; s tim više onaj, koji i na svomu nepriatelju velikodušnost pripoznade, on je jedan od ono malo plemenitih ljudih, koji na svjetu xive. — Medjutim rado bi poznavao onoga çovjeka, koji te je predobio.

Dvo. To moxeš, Gospodaru! — Kadgod uzhtieš. Sada sam ga baš pred tvojim šatorom vidio.

Cir. Eh dobro! A ti mi ga zovni. (Dvorjanin otigje, a Artase stane za Cirovu stolicu.)

Cir. Kuda se ti krieš striçevichu!

Art. Kriem se za tobom, da došav moj predobitnik nesmotri, kako se od stida xarim. (Dvorjanin pristupljuje s mladim Perziancem.)

Dvo. Evoga! Nepredobiveni Ciro! — Našò sam ga medju njegovima drugovih, razdjeljujncheg ono zadobivenih hiljadu zlatnikah, što je za svoje nadvladanje na dar dobio.

Cir. (Perziancu.) To si uçinio? — A za što? — Ja sam sám dar taj predobitelju dao, dakle ti si koji ga od mene primiti necheš, i momu daru zabavljaš? —

Per. To nisam, a kako bi i mogo tvomu daru zabavit? — Bio bo je vechji, nego što sam ga zasluxio. — Dobivši ovaj lovorikov vjenac dobio sam toliko dobra, da sumnjam, bi li od nestalne sreche takova dva u jedan dan primiti smio? Uz to. — (Ovdje mu pomanjka rjeç.)

Cir. Što se smetaš? — Slobodno govori! —

Per. Uz to sam se za slavu borio, i bio sam proslavljen. Zašto nebi dakle ono medju moje drugove podjelio, çega nisam u borenju traxio?

Cir. Pravo govoriš! Ja sam vladaoc najplemenitijega puka pod nebom, ako još mnogo takvih ljudih u Perzii ima, koji tako sude, ositjaju, misle, i govore. Ali kad taj lovorov vjenac toliko cjeniš, po što bi barem tvojeg konja dao, koji ti je tvoje predobitje pomogò uçiniti?

Per. Po nikoju cjenu!

Cir. (Posmjehujuchi se.) Zaer ga ni za veliku gospodštinu nebi dao? —

Per. Nebi ni za cjelo kraljestvo. Ali bi ga rado dao za jednog vjernoga priatelja; kad bi ga mogo najchi, koji bi ovoga dara dostojan bio.

Art. (Skoçiv iza Cirovoga stolca, i s razkrilitima rukama na njega skoçivši.) Evo me, mili brate! Primi me za tvoga priatelja, i zagerli me kao brata!

Per. (Natrag ustupivši.) To bi verlo rad uçinio, da nisi Artase; ali nesmiem, ti bo si . .

Art. Što sam? — Moxebit Kraljevich? — Za te previsok? — Okani se toga! Evo ti polovica moje derxave! — Dragovoljno, i baš s dobitkom to ti dajem, da po tomu meni jednak i moj priatelj postaneš! —

Per. (Još se više odaleçujuch.) To nesmiem. Jer ni tako nebi medju nami jednakosti bilo; ti bi ostao moj dobroçinitelj, i kao rodjeni Kraljevich neizmjerno sverhu mene uzvišen. A k tomu oprosti mi! Nemogu ni Kraljevich biti jere još ni sám sa sobom vladati nemogu, a kako bi nad drugima vladao? —

Cir. (Silazechi s prestolja.) Jao meni siromaku! Bili da se u svoj mojoj blagajnici platja za ovakovo misljenje našla? — Imam li ikakvu dragocjenost kojom bi ovoga mladinca ponuditi smio! Vojniçe! Od sada cheš nuza me u boju stajati, i vojvoda, i bez mene biti, to te moli Ciro. A da mene i Artasa zagerliš to ti tvoj Kralj zapovjeda.

Per. (Uçinivši tako, veli Ciru.) Ja ti nemogu dosta zahvalan biti, niti ti znam ustmeno zahvaliti. (Artasu.) Evo primi sada od mene slavoštovanje, i moju sluxbu, dok budem tvoga priateljstva dostojan! Evo ti pervi izkus (uzme i razdvoji lovorikov vjenac). Polovica neka je tvoja. Ti si poslje mene najpervi kod cilja bio. Zdravstvuj!

I. A. B.

ZAGONETKA.

Dašli štogod, *pervu* veliš;
Jedno je *druga* ak u dva djeliš:
Ptica trecha grabskieh noga.
Sve je ime velikoga.

F. K.

Pridjašna zagonetka znaçi: **Brod.**

Na strani 414

S live strane redak 26 na misto uasto — štij — nasto —

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.

IZDATELJI
SVOJIMA P. T. PREDBROJITELJIMA.

Buduchi jurve izteklo pervo trimiseçje, od kada je **ZORA DALMATINSKA** svoju svitlost graniti poçela, vrime je da naśu duxnost prema naśim blagodarnim zaśtitiocem i predbroiteljim' sverxemo, i da, njihova çastna imena proglasujuchi, njihovoj dobroti poklonimo naśu serçenu harnost, za obranu i pogodnost s' kojom' su nas htieli obdariti.

I zaisto velika je naśa radost, videchi da su naśe pomnje od blagostiva skupa tolikih verstnih kipah, i tolikih drugih nauçnih, i ljubexljivih ljudih pomilovane, kako jośte i viditi da od dnevnika naśega razliçni drugi Slavenski, Talianski, i Nimaçki ugodnu spomenu çine.

Svaki tvor u poçetku ima svoje muçnosti za predobiti i u jedan hip od izversnosti probor nemoxe dokuçiti. Samo nepristajno nastojanje, samo neumoriva pomnja mogu uçiniti, da se k' njemu koliko je moguche pristupi. I svu pomnju i sve nastojanje u muçnomu poslu uloxiti chemo, za mochi sve to viśe opchenoj zadovoljiti nadi.

Ali, da se i to dokuçi, potrebno je da naśe mochi i naśe dobrohotje podpomoxeno bude od posla i od mochi svih onih naśih umnih domorodacah, koji po koimudrago naçin mogu diçnosti naśe drage domovine soçinjati.

Nu vi koji znate, nikakvu duxnost imate napridku ovoga posla pristajati, za mochi pokazati da zublja od izobrazenja svudjer s' xivom svitlostju siva, i kako se i kod nas na korist naśe predrage domovine pomiślja. A vi najskoli okoristiti se moxete blagorodni mladichi, koji ste tolike blage priprave od naravi primili. U koju drugu stvar moxete ih pristojnije upotrebljavati śto u osvitljenju vaśe otaçbine i u nauku vaśega materinskoga jezika? Koja prigodnija namira moxe vam se desiti śto ovi listi? Povoljna blagost nikih vaśih nauçnih istorodacah budi vam za primir; ljubav svojstvena nek vas gane nastojati o çasti, u isto doba i vaśe rodne zemlje i vas istih.

Ne, nechemo prestati poticati vas na ovo hvaljeno dilo, dokle naśa neumoriva xelja oli neizmori vaśe usterpljenje, oli ne zadovolji naśoj molbi.

Listi ove naśe **ZORE** oblienivati se neche podavati vam pristojne hvale serçene, protekuche iz gole ljubavi domorodne, koja vodi naśe kojemu drago

pero, i od koje naś dnevnik jest govorina potverda neprestajna, poznata za naśu utjehu od svih dobrih, a nepoznata samo, oli za bolje rechi, hinjena od nekih, koji oli nemogu dohititi korist, koju moxe priniti naśoj otaçbini njegovo nastavljenje, oli ga lukavo tomaçe, misto prostiti muçnomu poslu, koi, ufamo se, da che malo po malo izlaziti na bolje za korist i slavu naśe domovine i naśega jezika.

Dalmatini svi kolici! ljubno naś napor primite, i posluśni potakanutju naśega blagodarnoga vladanja, koje neprestalno pomnji uzdignuti nas pored drugim cvatechim narodim, potecite na podpor ovoga tvora, koi, van dobrohtenja naśe poljubliene domovine nema druge primire. Darujte nam Dalmatini ugodnost, da vidimo kazalo naśih pridbroiteljah s' imenim vaśim povechano, ter tako da se ukripimo kuśati śto viśe u ime naśega miloga, i toliko razpruxenoga jezika. Nemojte se za stvari od domovine kazivati manje ljubexljivi od inostranach, koji s' tolikim versnim imenim diçe ovi dnevnik, a i Xupnici navlastito, koji su na boljoj prigodi za mochi razpruxati dobre nauke medju onim, koji imaju vechu potrebu, nek jim ne bude muçno i ovim listim kripost njihova goruchstva pokazati.

Dilujuchi opcheno i tiśtitelji, i predbroitelji, i pisavci, i śtioci, bitche opchena ugodnost viditi da ovi dnevnik sve to bolje k' svomu se cilju priblixa, i sve to viśe xelji opchenoj zadovoljuje.

IMENA

Gospode pridbroiteljah na Zoru Dalmatinsku

u godini 1844.

NJIHOVA CESARSKA KRALJEVSKA VISOST

PRESVJETLI GOSPODIN **FRANJO KARLO** NADVOJVODA AUSTRIANSKI

i t. d. i t. d.

Gospodin **Turszki, Njihova Visost vladavac Dalmatinski** i t. d. u Zadru.
— Abramovich Ivan, xupniçki namjestnik u Toploj(od Novoga.
— Acurti Antun, di Antonio u Karlovcu.
— Addobbatti Petar Pavo, u Zadru.
Agramer politische Zeitung (izmjena).
-- Alacevich Josip, u Zadru.
— Alacevich Nikola, uçitelj mudroljubja u Splitu.
-- Alborghetti Rajmundo, vjechnik kod sudiśta u Zadru.
-- Alesby Andria, u Palmanovi.
— Alfirovich Srjetan, uçen. u Zadru.
— Allacevich Franjo, u Makarskoj.
— Allujevich Andria, xupnik kod Luśca u Splitu.
-- Antichievich, podpomochnik xupniçki u Duchii kod Omiśa.

Gospodin Antunovich Petar, u Zadru.
— Atanaczkovich Platon, presvjetli i prepośtovani Vladika cerkve istoçne nesjedinjene u Budimu.
— Balio Aleksandro, sveśtenik u Zadru.
— Banchetti Vincenta, posjednik u Tjesnomu.
— Banich Toma, u Paxariśtu.
— Barac Evgenio, priloxnik u Karlovcu.
— Barkanovich Antun, u Omiśu.
— Barchich Gregur, xupnik u Draçevcu.
— Barich Andria, uçitelj u Sinju.
— Barissich Rafael, presvjetli i prepośtovani biskup od Azota i vikar apostolski u Bosni.
— Barljevich Andria, xupnik u Ori od Vergorca.
— Bassich Mihailo, xupnik u Jeseru kod Śibenika.

Gospodin Bachinich Juraj, xupnik od Pasmana.
Bazar, list umjetniękih, knjixevnih i kazališteskih novinah u Milanu. (izmjena).
— Beçich Petar, podpomochnik xupnięki u Gomilici (Castel Abadessa).
— Bednarovich Ivan Kerstitelj, upravitelj poboxnih uçionicah u Dubrovniku.
— Begna de Possedaria, u Zadru.
— Bekich Ivan, c. k. podporuçnik u Bodograju u vojniękoj granici.
— Bellchih Ivan, c. k. kapetan u Otoçcu u vojniękoj granici.
— Benko, c. k. Generao i zapovjednik tverdje Osjeka.
— Benko Juraj, c. k. podporuçnik u Zadru.
— Benkovich Petar, sveštenik u Omišu.
— Benzia Šimun, u Pagu.
Beogradske serbske novine. (izmjena).
— Berchet Toma, c. k. skupitelj od porezah na Korçuli.
— Bercich Ivan, presvjetli i prepoštovani biskup od Kassie u Zadru.
— Bergner Edvardo, c. k. vjechnik u Kotoru.
— Berkich Tadia c. k. kapetan od zgradah u Mitrovici.
— Berlich Andria Torkvato, uçenik u Beçu.
— Berlich Ignatia, u Brodu.
— Bernt Josip, rukoljkar u Peljescu.
— Betoschi Franjo p. Antuna, u Zadru.
— Bettini Franjo, u Splitu.
— Bianchi Dragutin, sveštenik u Zadru.
— Bianchini plemich Zadarski, u Mletcih.
Biblioteka Ilirska u Terstu.
— Biedov Jakov, kapelan u S. Arkangjelu.
— Biedov Gavrilo, blagoçastni otac u Verlici.
— Biedov Todor, tergovac u Obrovcu.
— Biellanovich Saverio, u Skradinu.
— Bilisco Augustin, u Biogradu (Zaravecchia).
— Billemberg Edvardo, c.k. slušatelj kod sudišta u Kotoru.
— Billicsich Andria, c. k. vojnięki glavni naredbenik u Zadru.
— Bittanga Pavo, posjednik u Imotskomu.
— Boghich Fr. Boxo, xupnik u Sinju.
— Bognolo Josip, skupitelj desetinah u Šibeniku.
— Bokonich Mirko, u Gradištu.
— Bonvardo Vincenta, namjestnik xupnięki u Smokvici na otoku Korçulskom.
— Borcich Lav, blagoçastni otac u Zadru.
— Bordini Filip, presvjetli i prepoštovani biskup u Faru.
— Borelli de Franjo, oblastnik i uvjetovnik od Vrane u Zadru.
— Borich Ivan, xupnik u Jeseranih.
— Borich Stjepan, xupnik u Podgori kod Makarske.
— Boschi Gregur, biskupski namjestnik u Korçuli.
— Boskovich Josip, u Zadru.
— Botteri Marko Antun, u Nevianih uçitelj.
— Boxanich Bartuo, presvjetli i prepoštovani biskup u Cresu.
— Boxich Konstantin, blagoçastni otac u Zadru.
— Boxich Ivan, pisar kod zbornog sudišta u Zadru.
— Boxich Franjo, xupe Vinkovaçke pomochnik u Vinkovcih.
— Boxich Juraj, xupnik u Vrani.
— Boxich Antun, slušatelj kod c. k. sudištja u Splitu.
— Boxulich Juraj, xupnik u Bibinju.
— Bracus Antun, blagoçastni otac, xupnik i pridstavnik u Šibeniku.
— Brajkovich Franjo, blagoçastni otac reda sv. Franje u Karinu.
— Brašnich Petar, u Brodu.
— Braulich Odvardo, vjechnik i t. d. u Zadru.
— Brazzanovich Nikola, kafegja u Zadru.
— Brosovich Ivan, nadstojnik i t. d. u Zadru.
— Bukovaz Antun, u Vidu kod Opuzena.
— Buglian Antun, posjednik u Sinju.
— Buglietta uçen., u Zadru.
— Bujacich Domenik, nauç. podpomochnik xupnięki u Pomeru kod Pole.
— Bukvich Konstantin, kapelan i t. d. u Zadru.
— Bulat Matia, nastojnik kod sudišta u Zadru.
— Bullich Ivan, xupnik u Rogoznici kod Šibenika.
— Bunjevac Josip, Vicegešpan sl. Zagrebaçke gradomedje u Karlovcu.

Gospodin Buratti Vincenta, pretur u Dernišu.
— Burich Antun, xupnik u Vrani.
— Car Stevan, advokat u Krapini.
— Carich Nikola, plovan u Dobroj.
— Çegel Janko, vlastelin slav. varmedje Varaxdinske sudac i t. d., u Zagrebu.
— Cernogorosevich Franjo, kanonik u Senju.
— Cervarich Ivan, namjestnik xupnięki u Ljubi.
— Cetkovich Nikola, xupnik u Boasichu kod Novoga bokeljskog.
— Cetkovich Ivan Saver, oblastnik (podestà) u Novomu bokeljskom.
— Chaich Mihailo, u Sisku.
— Chielovich Marko, u Budvi.
— Chigos Nikola, u Pagu.
— Cimiotti Antun, presv. i presviš. opat u Rjeci.
— Cimiotti L.G., poslanik grada i okoliša Rjeçkog na saboru u Poxunu.
— Ciobarnich Josip, nauç. predstavnik u Makarskoj.
— Cippico Ljudevit, pisar kod c. k. zbornog sudišta u Zadru.
Çitaonica narodna u Zagrebu.
„ „ u Karlovcu.
„ „ u Osjeku.
„ „ u Samoboru.
Çitaonica slavna Karlovaçka.
— Ciulin Ivan, poddekan i xupnik u Splitu.
— Civitanovich Ivan, xupnik u Tucepi kod Makarske.
— Çurlich Atanasia, arkimandrit krupski, uçitelj u Zadru.
— Czrevaz Petar, kapetan u Korenici.
— Dadich Šimun, xupnik u Lukovu.
— Dadich Martin, xupnik u Karlobagu.
— Damiani Ivan, upravitelj poboxnih uçionicah u Zadru.
— Danillo Ivan, nauç. u Splitu.
— Danillo Franjo, nauç. okruxni naravoslovac u Budvi.
— Dekovich Josip, u Zadru.
— Dede Ilia, u Islamu.
— Dedich Ivan, pisar u Sinju.
— Definis Andria, zakinjek u Splitu.
— Degiovanni Dimitrij, u Zadru.
— Depén Matia, (Kafana narodah) u Terstu.
— Derocco Nikola, xupnik u Dubrovniku,
— Deskovich Josip, u Beçu.
— Desecco Ivan, u Faru.
— Desicich Antun, podpomochnik u Gati kod Omiša.
— Desenovich Dimitrij, pisar u Opuzenu.
— Dimitri Dimitrij, rukoljekar opchinski u Blatu.
— Dimitrovich Dimitrij, u Rastevichu.
— Dobrievich Spiridiun, u Verbeniku od Knina.
— Dobrota Damjan, u Skradinu.
— Dojmi Petar, misto-sudac Sardinski u Visu.
— Dollens Matia, naredbenik kameralski i t. d. u Splitu.
— Domancich Juraj, djak u Zadru.
— Dominikovich Juraj, slušatelj kod sudištja u Kotoru.
— Dominikovich Filip, sudac u Metkovichu.
— Dominicovch Andria, nauç. u Makarskoj.
— Dominis Pavo, djak u Zadru.
— Dominis, xupnik i upravitelj uçionicah u Rabu.
— Donadini Ivan, u Zadru.
— Dongivin Bartuo u Tjesnu (Stretto di Morter).
— Dorchich Franjo, namjestnik xupnięki u Cresu.
— Dovala Matia, u Splitu.
— Dukovich Luka, xupnik u Omišu.
— Druxtvo od Kasina u Senju.
„ „ Kotaru.
„ „ Šibeniku.
„ „ Kninu.
„ „ Splitu.
„ „ Varaxdinu.
„ morsko „ Rjeci.
„ novog „ Rjeci.
„çitaonice „ Zagrebaçke.
„ „ Zadru.
„ slav. çitateljah u Varaxdinu.
Eco del litorale Ungarico. (izmjena)
— Fabrovich Svet, uçitelj u Zadru.
— Fabiani Ivan, u Starigradu.

Gospodin Fanfogna de Fausto, plem. u Zadru.
— Farkaš Ligo, u Rjeci.
— Fasolo Antun, tergovac u malom Lošinu.
— Fenzi de Franjo, u Zadru.
— Ferrari Cupilli, Josip u Zadru.
— Fergich Franjo, xupnik i sudb. stola prisjednik i t. d. u sl. gradomedji Poxeškoj u Brestovcu kod Poxege.
— Fluck de Josip, vjechnik vladanjski.
— Fontana Andria, kafegjia u Šibeniku.
— Fosco Antun, djak u Splitu.
— Franasovich Petar, u Zadru.
— Franceschi Ivan, učitelj i t. d. u Zadru.
— Frankovich Sebastian, blagočastni otac u Dubrovniku.
— Filippi Vincenta, blagočastni otac i gvardian u Korčuli.
— Filippi Antun, u Obrovcu.
— Filipovich Mihailo, mnogopoštovani otac reda S. O. Franje, misnik gvardian i t. d. Jloku u Slavonii.
— Franich Mihailo, c. k. kapetan u miru u Otočcu.
— Fransl Bartuo, djak u mudroljubju u Njemačkom Gradcu
— Galeotovich, rukolikar u Šibeniku.
— Garagnini de, bratja posjednici u Trogiru.
— Gaspar Ivan, u Zadru.
Gazeta Lwowska. (izmjena)
— Gelcich Vincenta, u Novomu bokeljskom.
— Gelicich Matia, sveštenik u Splitu.
— Gergurovich Marko, u Splitu.
— Gerkovich Matia, u Gorici u Pagu.
— Gergich Luka, nadučitelj xupnik u Cresu.
— Gerichievich Vincenta, xupnik u Gravosi.
— Gerskovich Matia, xupnik S. Barbare kod Rjeke.
— Ghetaldi de Biagio, c. k. vjechnik vladanjski i c. r. komornik u Zadru.
— Ghetaldi de Gondola Šišman, oblastnik (podestà) u Dubrovniku.
— Giakovlievich Marian, xupnik u Bosni.
— Giavor Todor, u Zadru.
— Giaxa, nadzornik od pečata u Zadru.
— Giuchich Antun, xupnik u Verlici.
Giustinianea knjixarnica u Mljetcih.
— Givanovich Ivan, učitelj u Peljescu.
— Gliubich Franjo, u Pagu.
— Gliubisa Stjepan, opchinski tajnik u Budvi.
— Godeassi, presvjetli i prepoštovani arkibiskup u Zadru.
— Gojak August, xupnik u Makarskoj.
— Gorlich Juraj, xupnik u Arxanu.
— Gopcevich Ivan, u Novomu bokeljskom.
— Gorisio Josip, opchinski tajnik u Splitu.
— Grabovaz Andria, u Trogiru.
— Grabovaz Antun, namjestnik preturski u Novomu bokeljskom.
— Griez de Ronze, vjechnik i kapetan okruxni u Splitu.
— Grossi Spiridiun, opchinski tajnik u Opuzenu.
— Grubisich Vincenta, djak u Sibeniku.
— Grubisich Ivan, u Senju.
— Grusich Makario, xupnik u Savini kod Novoga bokeljskog.
— Gyurich David, c. k. podporučnik u Zadru.
— Guglielmi, presvjetli i prepoštovani biskup u Skadru.
— Guratto Ivan, u Zadru.
— Hadxich Kajo, mnogopoštovani otac Reda S. Franje, Samostana Vukovarskog gvardian i t. d. u Vukovaru u Slavonii.
— Hartl Dragutin, xupnik i prisjednik sudb. stola i t. d. u Jarnicni.
— Haulik Juraj, presvjetli i prepoštovani biskup Zagrebski, c. k. tajni vjechnik i t. d. u Zagrebu. (4. iztiska)
— Hassenmüller Todor, kameralni naredbenik u Zadru.
— Heien Miroslav, pervi čuvaoc tamnicah u Splitu.
— Horvat Petar, sudb. stol. prisjednik i t. d. u Varaxdinu.
— Ilich Ivan, xupnik u Petrovoj Cerkvi.
— Ivcevich Vincenta, kanonik i upravitelj simeništa djačkog opchenoga u Zadru.
— Ivcevich, djak u Zadru.
— Ipsich Ivan, sudac u Omišu.
— Ivacich Ivan, xupnik u Trogiru.
— Ivankovich Andria, gvardian u Skradinu.
— Ivankovich Josip, pisar. sl. kapitola Zagrebskog u Medošu.

Gospodin Ivanich Josip, kanonik xupnik, sudb. stola prisjednik i t. d. u Ivankovu u Slavonii.
— Ivanisevich Nikola, xupnik u Faru.
— Ivanovich Antun, u Terstu.
— Ivichievich Stjepan, u Makarskoj.
— Ivullich, nauč. opchinski likar u Omišu.
— Janovich Filip, podpomochnik xupnički u Kotoru.
— Jarisburg Maksimilian, zapovjednik grada Dubrovnika.
— Jarnevicheva Dragoila, u Karlovcu.
— Jederlinich Toma, presvjetli i prepoštovani biskup u Dubrovniku.
— Jellačich baron Josip, pulkovnik c. k. 1. Banalnog pulka u Glini.
— Jeran, Bogoslovac u seminištu u Ljubljani.
— Juchich Fra Antun, xupnik u Verlici.
— Jesch Antun, podpomochnik u Novomu bokeljskom.
— Juranich, c. k. kapetan u Petrovaradinu.
— Jurkovich Todor, u Zadru.
— Kacich Dimitri, Ivan nauc. u Starigradu.
— Kaceffo Antun, u Zadru.
Kafana tergovačka (del Commercio) u Rjeci.
„ na šetnji (del Passeggio) u Bakru.
„ Gosp. Giovanni u Bakru.
„ bašče (del Giardino) u Zadru.
„ od Kasina u Zadru.
— Kalagn Petar, xupnik u Obrovcu.
— Kallandrin Ivan, xupnik u Sinju.
— Kalar Ivan, nauč. podpomochnik xupnički u Dernišu.
Gospoja Kalvi Lovrenica, u Zadru.
Gospodin Kalinich Spiridiun, xupnik u gornjem Jagodnju.
— Kapitol blagogovjeni poljski u Verbeniku na Kerkskom otoku.
— Kantar Nikola, u Otočcu.
— Karabaich Ivan, djak u 3. god. bogoslovja u Gorici.
— Karalipeo Despotovich Petar, oblastnik (podestà) u Omišu.
— Karanton Klodoveo, u Zadru.
— Kargačin Agricola, arcipop u Perušichu.
— Kargacin Josip, nauč. u Lokvi.
— Karletzky Antun, knjigotištitelj u Rjeci.
— Karlich Franjo, u Karlovcu.
— Karlussich Ivan, xupnik u Terveniku kod Trogira.
— Karminatti Antun, xupnik u Šibeniku.
— Karrara Spiridiun, kanonik upravitelj djačkoga simeništa i t. d. u Splitu.
— Karrara Franjo, učitelj u Seminištu u Splitu.
— Karsul Ivan, u Modruših.
— Katnih Toma, sveštenik xupnik u Cirkvenici.
— Kastelanich Antun, xupnik u Polači.
— Katalinich Antun p. Juraja u Trogiru.
— Katani Nikola, nauč. likarstva u Splitu.
— Katich Antun, posjednik u Zadru.
— Katich, djak u seminištu u Zadru.
— Katunarich Petar suditelj i t. d. u Tjesnu (Stretto di Morter).
— Katurich Ivan, u Zadru.
— Keilwein Franjo, u Cirkvenici.
— Keller Antun, učitelj od likarstva u sveučilištu Padovskom.
— Kempter de Dragutin, c. k. presjedni tajnik u Zadru.
— Kevrich Toma, dekan u Suvari.
— Khiprich Antun, xupnik (del Carmine) na Peljescu.
— Khersich Franjo, kanonik stolne cerkve u Cresu.
— Klaich Franjo, c. k. narodni i njemački učitelj u Verbovoj.
— Kleciach Biagio, u Zadru.
— Klette Lavoslav, u Beču.
— Kleskovich Ivan, podpomochnik u Rjeci.
— Klesius Enrik, slušatelj kod c. k. zbornog sudišta u Zadru.
— Klombol Matia, plovan u Josipdolu.
Kmetijske i rokodelske novine u Ljubljani.
— Knesevich Stjepan, arkimandrit u S. Arkandjelu.
— Knesich Kajetan, u Gospichu.
— Kobler Kajetan, u Martinchici.
— Kognikovich Andria, u Berlcu.
— Kokevar Stjepan, xupnik u Wind. Landsbergu.
— Kolar Ivan, xupnik u Skradinu.

Gospodin Kolarevich Ignatia, xupnik sl. bisk. Diakovaçke u Privlaki kod Vinkovacah.
— Koltelli Filip, uçitelj nauka kerstjanskog u Zadru.
— Kollakovich, nadnamjestnik u Olomucu.
— Komandich Antun, nauç. podpomochnik xupniçki u malom Lošinu.
— Kombol Vincenta, namjestnik u Selu.
— Kontich Juraj, fiškal i prisjednik u Vukovarini.
— Kordich Benedikt, namjestnik samostana Krupskog.
— Koren Ignatia, c. k. poruçnik u Terstu.
— Koron Antun, vjechnik c. k. sudišta u Kotoru.
— Kosule Franjo, djak u Zadru.
— Kotur P. B., u Sisku.
— Kovaçevich Matia, u Bolu.
— Kovaçevich Franjo, kapetan u miru u Splitu.
— Kovaçevich Jerotej, uçitelj u seminištu istoçne cerkve u Zadru.
— Kregar Antun, u Ostarii.
— Kresich Mihailo, u Karlovcu.
— Kresovich Matia, blagoçastni otac u Omišu.
— Krolo Luka, xupnik u Gali kod Splita.
— Krusichievich Ivan, xupnik u Zveçanju kod Omiša.
— Kruxichievich Ivan, u Splitu.
— Kugnasich Franjo, djak u Zadru.
— Kukovich Josip, presvjetli i prepoštovani biskup u Diakovaru.
— Kukulian Antun, xupnik u Cerniku.
— Kukuljevich aliter Bassani de Sacci Antun, k. vjechnik u Zagrebu.
— Kukuljevich de Sacci, prisjednik od više gradomedjah u Zagrebu.
— Kukuljevich Sakcinski, Ladislav slav. gradomedje Varaxdinske sudb. stolice prisjednik i t. d. u Varaxdinu.
— Kulis Kristofor, tergovac i posjednik u Šibeniku.
— Kunich Antun, u Trapanu na Peljescu.
— Kursar Martin, xupnik u Šibeniku.
— Kurtovich Matia, kapelan u Zadru.
— Kusland Edvardo, u Karlovcu.
— Kusljan Dragutin, u Karlovcu.
— Kusmanich Ivan, u Zadru.
— Kustich Vincenta, u Pagu.
— Kustich Ivan q. Bartuo, u Pagu.
— Kutleshi Franjo, xupnik od Duvna kod Imotkoga.
— Kutschig Dragutin, vladanjski tajnik u Zadru.
— Kwety narodny u Pragu. (izmjena).
— Kuzmanich Ante, urednik Zore Dalmatinske.
— Lachetich Spiridiun, u Novomu bokeljskom.
Laibacher Zeitung. (izmjena)
— Lausch Ivan, prestavnik S. Giurgja Muçenika od Velikog Varaxdina, xupnik Vinkovaçki i t. d., u Vinkovcih.
— Lazarovich Kristofor, u Novomu bokeljskom.
— Leben Blax, podpomochnik u Gotšei.
— Leinweber Josip, uçitelj u Splitu.
— Linardich Dominik, xupnik u Kaisoli na Creskom otoku.
— Lipošak Šimun, u Cernoj.
— Livich Juraj, u Zadru.
— Livich Jaçim, tajnik okruxni u Dubrovniku.
— Livich Matia, xupnik u Kapocestu.
— Lombardich Krištofor, djak u Novomu bokeljskom.
— Lovrich Gergur, u Sinju.
— Lovrich Franjo, u Sinju.
— Lovrich Antun, u Splitu.
— Lovrichevich Dimitrij, posjednik u Korçuli.
— Lubin Antun, nauç. u Zadru.
— Lucas Srjetan, kerçmar u Šibeniku.
— Luçich Luka, u seminištu u Zadru.
— Luçich Ivan, xupnik u Dolaçu.
— Luschin Andria, pristavnik kameralni u Zadru.
— Macale Toma, tergovac u Šibeniku.
— Magazzen Matia, u Zadru.
— Makuglia Antun, xupniçki podpomochnik u malom Lošinu.
— Maldini Stjepan, u Dubrovniku.
— Manger Petar, kanonik i xupnik u Splitu.
— Marassich Ivan, u Koparu.
— Marasovich Paskval, sveštenik u Skradinu.

Gospodin Marcelich Matia, xupniçki namjestnik u Murvici.
— Markovich Marko, kancelista kod c. k. sbornog sudišta u Zadru.
— Margetich Spiridiun, sveštenik u Diçmu kod Sinja.
— Mariani Jaçim, xupnik u Komisi na Visu.
— Mariasevich Franjo, c. k. nadzornik u Fuçini.
— Mariasevich Adalbert, arkidiakon, xupnik i t. d. u Verbovskoj.
— Marich Bonaventura, blagoçastni otac u Makarskoj.
— Marich Josip, prijamnik kod solare u Zadru.
— Maricich Josip, u Terstu.
— Mariçich Vjekoslav, xupe Xupaniske namjestnik.
— Marichich Vincenta, plovan u Ledenici.
— Marinovich Antun, djak u Zadru.
— Marinovich Pava, tergovac u Obrovcu.
— Marinovich Marko, xupniçki namjestnik u Kosinu.
— Markovich Filipo, c. k. poruçnik u Krilu otoçkog pulka.
— Marotti Andria, podpomochnik u Pinguenti.
— Maroevich Bonagrazia, blagoçastni otac u Faru.
— Marovich Pavo, xupnik i dekan u Dobroti.
— Marovich Bogdan, xupnik S. Matie u Kotoru.
— Martecchini Petar, knjigotištitelj u Dubrovniku.
— Martellini Mihailo, vladavski tajnik u Zadru.
— Martinešich Mihailo, u Jablancu.
— Martinez, c. k. kapetan u Zadru.
— Martinez August, c. k. vjechnik i upravitelj od policie u Inspruku.
— Martinich Maria, u Poxegi.
— Martincich Toma, kanonik u Zadru.
— Märy Ludjevit, vjexbenik od sastavka u Zadru.
— Mastrovich Nikola, c. k. pulkovnik u Otoçcu.
— Matkovich Nikola, xupnik u Banjevcim.
— Matteicich Franjo, izmjenik kod kapitola u Rjeci.
— Matteiçich Petar, xupnik u S. Jeleni.
— Mattossich Ivan, u Zadru.
— Maupas Petar, uçitelj u Zadru.
— Mavar Šimun, xupnik u Mlietu.
— Maxuranich Ivan, advokat u Karlovcu.
— Maxuranich Josip, u Novi.
— Maxuranich Antun, uçitelj u Zagrebu.
— Mazzoleni Franjo, djak u Zadru.
— Mechinich Petar, u Omišu.
— Medanich Vincenta, advokat u Rjeci.
— Medich Mihailo, u Zadru.
— Medich Toma, u Šibeniku.
— Mekušar Filip, blagoçastni otac R. S. Franje u Vukovaru.
— Memçich Antun, sud. sl. gradomedje Krixevaçke u Ludbregu.
— Menis Vilim, nauç. vjechnik vladanjski u Zadru.
— Merchizza Josip, u Zadru.
— Mertavelli Marian, u Brodu.
— Merzljak Nikola, kanonik i opat u Novi kod Senja.
— Merzljak Ivan, pro-xupnik u Cirkvenici.
— Meštrovich Šimun, nauç. u Zadru.
— Michalevich Benedikt, blagoçastni otac u Zadru.
— Michelli Ivan, xupnik u Milnoj.
— Michich Šimun, xupnik u Rastevichu.
— Mighich Franjo, blagoçastni otac u Imotskomu.
— Mihalfalvay, c. k. major od mjesta u Novomu bokeljskom.
— Mihiçich Matia, k. kameralski dušo-skerbnik u Kraljevcih.
— Milakovich, tajnik visoko-preosvjašçenješega Vladike Cernogorskog.
— Milanovich Matia, posjednik u Sinju.
— Milavich Stjepan, xupnik u Lokvicih.
— Milkovich Josip, xupnik u Verlici.
— Milkovich Josip, aktuar preturski u Zadru.
— Milovich Matia, namjestnik i dekan u Tiarici.
— Milichievich Matia, u Omišu.
— Milichievich Ivan, u Splitu.
— Millia Martin, u Mljetcih.
— Millutin Matia, xupnik u Erveniku.
— Miossich Angjel, blagoçastni otac u Makarskoj.
— Miovich Antun, xupnik u Verlici.
— Miovich Ivan, posjednik u Dernišu.

Gospodin Mischiatto Ivan, obcheniti vikar i t. d. u Dubrovniku.
— Missul Jachim, xupnik u Polesniku.
— Mladex narodna duhovna u Zagrebu.
-- Mladex domorodna u kr. odhranilištu, u Zagrebu.
Moravia Knjixevni Njemački list u Bernu. (izmjena)
-- Moyses Stjepan, nauç. k. učitelj mudroljubja u Zagrebu.
-- Mrak Maksimilian, slav. stola biskup. Zagrebske, protokolist u Zagrebu.
-- Mudrovich Nikomed, nauç. arkidiakon i kanonik Bakarski u Cerkvenici.
-- Muk Vatroslav, učitelj u Poxegi.
-- Müleisen Franjo, Inspektor katastralni u Zadru.
-- Murvar Spiridiun, svešteník u Rabu.
-- Mussich Kristofor, xupnik u Novomu bokeljskom.
-- Nachich Franjo, tajnik vladanjski u Zadru.
-- Nachich Antun, posjednik u Zadru.
-- Nachich Pavo, vice-serdar u Sinju.
-- Nadherny de, c. k. naredbenik obkruxni u Zadru.
-- Nasso Simun, u Zadru.
-- Nawerssnigg Ivan, c. k. obkruxni kapetan u Zadru.
-- Nikolich Matia, u malom Lošinu.
— Nikolaevich Juraj, xupnik vostočnog vjeroispovjedanija u Dubrovniku.
-- Nimira Antun, bisk. poslanik i t. d. u Rabu.
-- Nossinich Maksimilian, c. k. kapetan u Ličkom I. graničkom pulku u Gospichu.
Novine narodne Serbske u Pešti. (izmjena)
„ Hervatsko-Slavonske-Dalmatinske, u Zagrebu. (izmjena)
-- Nugent Albert visokorodjeni grof i Rimski Princip i t. d. u Bosiljevu kod Severina.
-- Obitel poboxnih otacah S. Marie di Capo.
-- Obradovich Rafael, tergovac u Zadru.
-- Obrenovich Miloš, presvjetli knez u Beçu.
-- Oklopcia di Kugburg Dimitrij, pristavnik kod protokola u Zadru.
-- Ollçich Petar u Obrovcu.
-- Orosz de Ballaśfalva Antun, çastnik od pineznice u Zadru.
-- Osegovich Emerik de Barbassevich, presvjetli i prepoštovani biskup u Senju.
-- Ossegovich Metel, nadbiljexnik sl. gradomedje Varaxdinske i poslanik Horvatski u Poxunu.
-- Ostoja Toma, učitelj kerstjanskog nauka u Splitu.
-- Ostoich Jeronim, kanonik i t. d. u Faru.
-- Ostoich Florio, u Bolu od Braça.
-- Paitoni de Friderik, c. k. pretor u Sinju.
Panorama des Universum u Pragu (izmjena)
— Papafava Domenik, u Splitu.
-- Paraz Vincenta, kanonik i upravitelj seminišta u Senju.
-- Parma de Julij, u Zadru.
-- Pasich Ivan, u Zadru.
— Pastorcich Josip, u Pagu.
-- Pavich Dragutin, opat i kanonik u Diakovaru.
-- Pauler Antun, c. k. vojnički tajnik u Zadru.
— Paulinovich Juraj, u simeništu u Zadru.
-- Paulovich Lucich, presvjetli i prepoštovani biskup u Kotoru.
-- Paulovich de Antun grof, tajnik vladanjski i t. d. u Zadru.
-- Pavasovich Sava, tergovac u Obrovcu.
-- Pavasovich Spiridiun, u Zadru.
-- Pavazza Antun, u Splitu.
-- Pavissich Ljudevit, u seminištu u Zadru.
-- Pavisich, kanonik i t. d. u Faru.
-- Pelizarich Marko, xupnik u Biogradu (morskom).
-- Pelizarich Ivan Kerstitelj, u Biogradu (morskom).
— Pellegrini de Ferdinando, prisjednik kod sudišta u Dubrovniku.
-- Perachich Franjo, xupnik i sub. stola prisjednik u Almašu.
-- Perich Franjo blagoçastni otac u samostanu od Dobroga u Splitu.
-- Periss Leopold, c. k. poručnik u Zadru.
-- Perpich Juraj, tergovac u Gospichu.
-- Pesel Ivan, xupnik u Loparu na Rabskom otoku.
-- Petechi Josip, xupnik i dekan u Novomu bokeljskom.
-- Petessich Boxo, xupnik u Smilichichu.
-- Petranovich Petar, u Zadru.

Gospodin Petranovich Juraj, u simeništu u Zadru.
-- Petranovich Boxidar, nauç. u Visu.
-- Petrich Nikola, posjednik u Visu.
-- Petrina Stjepan, kafegjia u Splitu.
— Petriss Petar, učitelj kerstjanskog nauka u malom Lošinu.
-- Petrissevich Ivan, c. k. skupitelj u Obrovcu.
-- Petrovich Spiridiun, nauç. u Zadru.
-- Pettek Jakov, kapelan u novoj Gradiški.
Pilger knjxevni Njemački list, u Karlovcu. (izmjena)
-- Pillepuk Josip, kapelan u Brinju.
-- Pini Ludjevit, presvjetli i prepoštovani biskup u Šibeniku.
-- Piperata Maria i sin u Splitu.
-- Pirak Matia, xupnik u starom Kaštilu kod Splita.
-- Philippan Ivan, dekan i gradjanski xupnik u Karlovcih.
-- Plancich Juraj, usritelj normalnih učionicah u Mletcih.
-- Plavsich Josip, c. k. nadporučnik u novoj Gradiški.
-- Plenkovich Pavo, nauç. c. k. vjechnik pretor u Makarskoj.
-- Pletikosa Dujam, blagoçastni otac u Pasmanu.
-- Poglain, kapelan u Rjeci.
-- Pogliach Franjo, xupnik u Ljubitovici kod Šibenika.
-- Pollanetz Antun, u simeništu u Zadru.
-- Ponte de Antun, c. k. poručnik u Zadru.
-- Popovich Ilia, sveštenik u Kninu.
-- Portada de Josip, uvjetovnik u Pagu.
-- Portada Lovrenac, uvjetovnik u Pagu.
-- Poslavski, xupnik Berački i sl. gradomedje Srjemske sud. stl. prisjednik u Berku.
— Poslanje novinah u Terstu (2 iztiska)
-- „ u Beçu (5 iztiska)
Poštalna štacia u Zelenju.
Praxske Nowiny. (izmjena)
— Prenieltsch Antun, u Taušu kod Wind. Landsberga.
-- Preradovich Petar, c. k. poručnik u Zadru.
Predsjedje vladanjsko u Zadru.
Gospoda Professori u Liceumu Knexevine Serbske u Beogradu.
Gospodin Pugliesi Nikola, c. k. nadporučnik od frigade i pomochnik kod oddjela brodovah u Adrianskom moru, u Visu.
-- Pulisich Šimun, xupnik u Dobropoljanih.
-- Pusich Nikola, posjednik u Visu.
-- Quaternik Juraj, plovan Gerovski i vice-arkidjakon u Gerovu kod Rjeke.
— Quatrenovich Ivan, çastnik od raçuna kod c. k. raçunstva u Zadru.
-- Rakamarich Ivan, sveštenik u Pagu.
-- Rackvin Šimun, xupnik u Radovinu.
-- Rackvin Ivan, xupnik u Tribanju.
-- Radeglia Antun, u Zadru.
-- Radich, glavni raçunar u Zadru.
-- Radinovich Dragutin, u Oriovcu.
-- Radman Antun, u Zadru.
-- Radman Mihailo, c. k. povlastite Ludovicke ceste raçunovodja.
-- Rado Šimun, xupnik u Pakostianih.
-- Radovich Mihailo, u Braçu.
-- Radun Bratja, tergovci u Trogiru.
-- Radulovich Jakov, u Verlici.
-- Radulovich Chiro, posjednik tergovac u Obrovcu.
-- Radulovich Juraj „ „ „
-- Raevich Melkior, xupnicki namjestnik u Skradinu.
-- Rajachich Josip, presvjetli i prepoštovani arkibiskup i mitropolit iostoçne cerkve i t. d. u Karlovcih u Srjemu.
-- Ramadan Nikola, učitelj u Stonu.
-- Randi Paskval, u Zadru.
-- Raskovich Lazar, u Šibeniku.
— Rattay Matia, upravitelj naredbenjah kod c. k. sudišta u Rovigu.
Redazione dell' Amico del Contadino u S. Vidu. (izmjena
„ del Foglio Veronese u Veroni. (izmjena)
„ del Cosmorama Pittorico u Milanu. (izmjena)
„ del Giornale Letture di Famiglia u Turinu. (iz.
„ della gazzetta di Venezia. (izmjena)
„ del giornale Euganeo, a Padova. (izmjena)
-- Reich Paskval, nauç. u Splitu.
-- Resobetar Pavo, obkruxni naredbenik u Zadru.
-- Resti Mihailo, serdar u Zadru.

Gospodin Rini Nikola, plemich u Pinguentu.
-- Robechi Ljudevit, u Zadru.
-- Rocci Antun, u Beçu.
-- Rodolfo Maurizio, (caffè della Marina) u Terstu.
-- Rodoljub Dragutin, blagorjeçja sluśatelj u Zagrebu.
-- Romagnol Paskval, c. k. sudac u Imotskomu.
-- Rossi Sabatini Josip, c. k. vjechnik vladanjski u Zadru.
-- Rossi Franjo, pretor u Korçuli.
-- Rubichinich Pavo, u Omiśu.
-- Rukavina Ilia Ljubaçki, c. k. nadporuçnik u Terstu.
-- Rukavina Ivan, c. k. poruçnik u Mljetcih.
-- Rukavina Ivan, xupnik Komobski.
-- Rusnor Antun, predsjednik mag. od zdravlja u Terstu.
-- Rutkovich Nikola, u Lubenici na Cresu.
-- Sabljak Ivan, c.k. vladatelj uçionicah u Pançevi (2 iztiska)
-- Samostan blagoçastnih kapucinah u Rjeci.
-- Samostan od Pisina.
-- Saatich Matia, arkid. u Zadru.
-- Sarich Śimun, xupnik u Zemuniku.
-- Sarich Franjo, c. k. serdar u Skradinu.
-- Sarich Jakov, u Neretvi.
-- Scalabrini Toma, xupnik u Bakracu.
-- Skarich Matia, kanonik u Zadru.
-- Skarizza Andria, xupnik u Splitu.
-- Schaller baron, c. k. dvorski vjechnik u Zadru.
-- Schedwy, c. k. poruçnik u Padovi.
-- Schiffloh Martin, xupnik u Savru.
-- Schott Josip, kanonik u Zagrebu.
-- Schrott Filip, 3 nadzornik u Oseśkovici kod Rjeke.
-- Schwind de August, c. k. vjechnik i t. d. u Beçu.
-- Skopinich Ivan, xupnik i t. d. u malom Lośinu.
-- Skorlich Śimun, uçitelj u Zadru.
-- Scottà Grisogon, u malom seminiśtu u Zadru.
-- Sderich Ivan, gvardian sudac i xupnik u Xivogosti kod Makarske.
-- Sebalja Franjo, kapelan u Josipdolu.
-- Sebastiancich Franjo, izmjenik kapelana u Rjeci.
-- Sebastianovich Franjo, c. k. vice-nauçitelj na c.k. uçiliśtu u Vinkovcih.
-- Seminiśte srjedstoçno u Zadru.
-- Seminiśte Zmajevichevo u Zadru.
Serbske narodne novine u Peśti. (izmjena)
-- Seragli Ljudevit, u Dubrovniku.
-- Skilijar Antun, xupnik u Tocii.
-- Skocilich Ivan, u Paxariśchu.
-- Simetta Petar, u novom Selu od Trogira.
-- Simiati Stjepan, u Visu.
-- Simich Stjepan, tergovac u Obrovcu.
-- Simonelli Angjel, tergovac u Obrovcu.
-- Simonelli Franjo " "
-- Simonich knez Ivan, generao-leitnant u Varśavi.
-- Simonovich de Pavo, c.k. kapetan od gradjah vojniçkih u Zadru.
-- Simunich Boxo, xupnik u Sinju.
-- Sinobad Petar, tergovac u Obrovcu.
-- Sinobad Todor, u Kninu.
Skoroteç Njemaçko-Budimski u Budimu.(izmjena)
-- Slabus Matia, nauç. kanonik, dekan i t. d. u Gorici.
-- Slankovich Ivan, u Diakovu.
-- Sliseovich Bartuo, xupnik u Zavojanih kod Makarske.
-- Slokovich Ilia, xupnik u Kotoru.
-- Smaich Bartuo, poslanik Bakarskog okoliśa na saboru u Poxunu.
-- Smeretschnig Franjo, u Regotcu.
-- Smendrovac Josip, u Karlovcu.
-- Smichiklas Gabriel, presvjetli i prepośtovani biskup u Krixevcih.
-- Smoglian Petar, xupnik u Istu.
-- Smoglie Franjo, gvardian samostana Poljuda kod Splita.
-- Spavovich Boxo, plovan u Krilu.
-- Stäehr Josip, c. k. glavni naredbenik u Petrovaradinu.
-- Stalio Ljudevit, u Faru.
-- Stanich Ivan, u Zadru.
-- Stanich, blagoçastni otac poboxnih uçionicah u Zadru.
-- Stanich Ivan Petar, u Visu.
-- Staressevich Śimun, xupnik u Karlobagu.

Gospodin Stazich Andria, uçitelj u Splitu.
-- Stefanovich Teofil, uçitelj u seminiśtu vostoçne cerkve u Zadru.
-- Steffanich Ivan, xupnik u Karlobagu.
-- Steiner Sebastian, kameralski nastojnik u Zadru.
-- Stengel Josip, u Śamcu.
-- Stipcevich Dimitrij uçitelj kerstjanskog nauka u Zadru.
-- Stojan Mihail, u Gomilskom.
-- Stojanovich Ivan, tergovac u Splitu.
-- Stoisavljevich Petar, u Kninu.
-- Stipkovich Ivan, u Dubrovniku.
-- Stuparich Ivan, u velikom Lośinu.
-- Suçich Antun, xupnik u Privlaki.
-- Sumegl Marko, u Omiśu.
-- Suppan Franjo, knjigar u Zagrebu.
-- Şuttina Jeronim, uçitelj u Zadru.
-- Śvagel Dragutin, sl. gradomedje Zagrebske sudb. stolice prisjednik i t. d. u Varaxdinu.
-- Svetina Toma, u Zadru.
-- Tadia, otac kapucin u Varaxdinu.
-- Tanovich Filip, xupniçki namjestnik u Kotoru.
-- Tarabant Otun, sveśtenik u Cjelovcu.
-- Terdich Lavoslav, uçitelj vjerozakona u Terstu.
-- Thomassevich Petar, c. k. uçitelj u Vinkovcih.
-- Thurn i Taxis, knez c. k. pulkovnik 33. pjeśnog pulka Barona Bakonyi u Zadru.
-- Tochich Ivan, xupniçki namjestnik u Splitu.
-- Tocigl Dominik, biljarnik u Faru.
-- Tomasseo Jeronim, skupitelj kod c. k. solare u Pagu.
-- Tomasevich Luka, xupnik od sela Ugljana kod Sinja.
-- Topalovich Matia, xupnik Vinkovaçke pomochnik u Vinkovcih.
-- Torbar, mudroljubac I godine i t.d. B. Zagrebske klerik u Zagrebu.
-- Travirca Marko, nauç. xupnik u Trogiru.
-- Tressin Śimun xupnik u Visoçanih.
-- Treu Bartuo, preturski pisar u Obrovcu.
Gospoja Troyer Maria, rodj. Adamich u Beçu.
Gospodin Tudor Josip, tergovac u Obrovcu.
-- Tunic Dragutin, duhovni pomochnik u Sikirevcih.
-- Turcich fra Josip, Benedikt 3. Reda u Kerku.
-- Upraviteljstvo Liceuma, skupnoxiviśta u Zadru.
-- Urlich Angjel, gvardian Zaostrogski.
-- Vakanovich Nikola, sl. kr. grada Karlovca biljeznik.
-- Valavski Antun, u Drenovcih.
-- Valentich Nikola, uçitelj u Zadru.
-- Valencich Josip, u Pagu.
-- Valentich Gregur, u Pagu.
-- Valentini Jachim, u Rjeci.
-- Wenedikt Josipa, u Beçu. (2 iztiska)
-- Wernazza Ignatia, preturski pisar u Novomu u bokeljskom.
-- Verixhase Juraj, u seminiśtu srjedioçnom u Zadru.
-- Versich Antun, xupnik u Possedarii.
-- Vidali Śimun, u Karlovcu.
-- Vidov Ivan, u seminiśtu srjeditoçnom u Zadru.
-- Vidovich Marko, tajnik obkruxni u Zadru.
-- Vidovich Angjel, pretor u Opuzenu.
-- Villicich Daniel, u Derniśu.
-- Villicich Srjetan, posjednik u Derniśu.
-- Vindjevich Josip, sl. gradomedje Varaxdinske sudb. stolice prisjednik i. t. d. u Varaxdinu.
-- Winzian Josip, c. k. poruçnik u Zadru.
-- Visiani Roberto, nauç. uçitelj travnice i t. d. na sveuçiliśtu u Padovi.
-- Vitnico Kajetan, skupitelj kod divone i posjednik u Bolu od Braça.
-- Vitezich Ivan, c. k. cerkovni vjechnik kod visoke vlade Dalmatinske u Zadru.
-- Vlatkovich Pavo, kanonik u Zadru.
-- Vogrich Josip, xupnik i dekan u Gradiści.
-- Vojvodich Josip, xupnik u Gorici.
-- Vojvodich Matia, u Jankovcih.
-- Volarich Nikola, nauç. u Zadru.
-- Volarich Matia, biskup. tajnik u Dubrovniku.
-- Volarich Petar, xupnik i dekan u Verbeniku na Kerkskom otoku.

Gospodin Vorgich Jakov, kapelan u Opatovcu.
-- Vragnyizany Ambroz, sl. gradomedje Zagrebaçke sudb. stolice prisjednik u Severinu.
-- Vragnyizany Nikola, u Karlovcu.
-- Vranešević David, nadporuçnik u Otoçcu.
-- Vukadinovich, blagoçastni otaç Makario u Kninu.
-- Vukovich Nikola, tergovac u Zadru.
-- Vukovich Bogdan, tergovac u Zadru.
-- Vucich Vladimir, uçitelj u Zadru.
-- Vukanovich Antun, sl. gradomedje Zagrebaçke nadfiskal u Zagrebu.
-- Vukassovich Valentin, u Brodu.
-- Vukotinovich Ljudevit, u Mojslavini.
-- Vukovich Matia, opat i kanonik u Zagrebu.
-- Vujçich Ivan, u Betkovcih.
-- Vujnovich Gregur, xupnik u Bacizini.
-- Vujnovich Juraj, podxupnik u Benkovcu.
-- Vuletich Šimun, u Sinju.
-- Vulich Ivan, u Skripu od Braça.
-- Vuskovich Luka, xupnik u Solinu.
-- Xanich Vincenta, vice-arkidiakon i xupnik u Ogulin.
-- Xanich Bernard, plovan u Rjeci.
-- Xeravizza Josip, u Obrovcu.
-- Xixich Matia, xupnik u Promini.
-- Xulievich Martin, xupnik u Sinju.

Gospoda Zakne, u drugom Seinskog seminišta museu u Senju.
-- Zanke, u pervom id.
Gospodin Zdençaj Dragutin, pulkovni kadet u 4 graniçkom pulku u Karlovcu.
-- Ziliotto Josip, u Zadru.
-- Zerjavich Ferdinand, pravdopravnik i prisjednik sl. gradomedjah Varaxdinske i Zagrebaçke u Zagrebu.
-- Zekorich Ivan, u Karlovcu.
-- Ziringer Bartuo, bogoslovac u Gradcu.
-- Zis Nikola, xupnik, dekan i t. d. u Monfalconu.
-- Zohar Franjo, nauç. ljekarstva u Zadru.
-- Zoriza Antun, çitatelj i t. d. u Sinju.
-- Zoro Antun, xupnik u Blivnoj kod Trogira.
-- Zorovich Gaudencio, gvardian u Ugljanu.
-- Zorovich Jeronim, u Zadru.
-- Zuanovich Vincenta, xupnik u Starigradu.
-- Zubranich Vincenta, nauç. uçitelj u Zadru.
-- Zubranjch Juraj, xupnik u Luki Beškoi.
-- Zuppaneo Simun, vice-upravitelj skupoxivišta u Zadru.
-- Zupanovich Šimun, u malom seminištu u Zadru.
-- Zuznik Ivan, xupnik i sudb. stola prisjednik u Nuštaru.
-- Zvettich Franjo, u Senju.
-- Zvitanovich Nikola, naredbenik kod finance u Zadru.
-- Zvitcovich Franjo, u Zadru.

Ante Kuzmanich urednik.

Bratja Battara slovotištitelji i izdatelji.